ספרי׳ – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

היכל
ששי

שער
תשעה עשר

לקוטי תורה
תורת שמואל

שער תשעה עשר

ספר תרל״ז

– חלק ב –

וככה - תרל״ז

מאת

כ״ק אדמו״ר

אור עולם נזר ישראל ותפארתו כקש״ת

מוהר״ר שמואל

זצוקללה״ה נבג״מ זי״ע מליובאוויטש

נסדר מחדש באותיות **מרובעות** עם תקונים והוספות

יצא לאור על ידי מערכת

״אוצר החסידים״

770 איסטערן פּאַרקוויי

ברוקלין, נ.י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושלש לבריאה

מפתח כללי

Likkutei Torah
Toras Shmuel
Sefer 5637 Vol. II

Kehot Publication Society
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com

Order Department:
291 Kingston Avenue / Brooklyn, New York 11213
(718) 778-0226 / FAX (718) 778-4148
www.kehot.com

The Library of Congress has cataloged this series as follows:
Schneersohn, Samuel, 1834-1882
(Likute Torah, Torat Shemu'el) — Sefer 5637
(sifriy. Otsar ha-Hasidim, Lyubavitsh)
(Kovets Shalshelet ha-or; hekhal 6, sha'ar 19)
Hebrew
Title on t.p. verso: Likute Torah, Torat Shemu'el — Sefer 5637.
Includes bibliographical references and index.
Contents: 5637
I. Title. II. Title: Torat Shemu'el.
III. Series: Sifriyat Otsar ha-Hasidim, Lyubavitsh.
IV. Series: Kovets Shalshelet ha-or; hekhal 6, sha'ar 19.
BM198 S3358 2013 (Hebr.)
ISBN: 978-0-8266-5637-7 (vol. 1)
ISBN: 978-0-8266-5638-4 (vol. 2)
Library of Congress Catalog Card 80-456447
Printed in Israel

לזכרון כבוד אמו הצדקנית הרבנית

מרת שטערנא שרה

בת הצדקנית הרבנית מרת **חנה**

ובת הוד כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר הרה"ק **יוסף יצחק**

זצוקללה"ה נבג"ם זי"ע,

נדפס ספר זה על ידי

כ"ק אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש

הקדשת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע
שנדפסה בתחלת המשך „וככה — תרל"ז" בשנת תש"ה

פתח דבר מכ"ק אדמו"ר זי"ע

– להוצאת תש"ה –

המשך „וככה — תרל"ז" הנדפס בזה, עשה בשעתו רושם גדול בעולם החסידים ונתפרסם בכמה העתקות. בכת"י דרושי דא"ח מובא בשם „וככה הגדול".

כמו ההמשך „והחרים — תרל"א" כן גם המשך זה הוא פוטוגרפיא מכת"י ר' שמואל סופר — ראש המעתיקים בזמנו.

* * *

בסוף פרק קט"ו (ע' קפא) ציין המעתיק „כאן חסר בכי"ק", ולמרות החפוש, לא עלתה בידי, ע"ע, למצוא את החסר.

בפרק קכ"ג (ע' קצה) נשמט סוף הפרק ותחלת פקכ"ד. וההשמטה נתונה בזה, ע"פ מה שמצאתי בשתי כת"י*.

מנחם שניאורסאהן

ב' אייר ה'תש"ה, ברוקלין, נ.י.

*) בהוצאה זו נסדר במקומו (ע' תרצט ואילך). המו"ל.

ב״ה.

פתח דבר

ע״פ הוראת כ״ק אדמו״ר זצוקללה״ה נבג״מ זי״ע אודות הדפסת ספרי כ״ק אדמו״ר מהר״ש נ״ע, הננו מוציאים לאור בזה את החלק השני של ספר המאמרים תרל״ז. חלק זה כולל את דרושיו שנאמרו או נכתבו מחג הפסח תרל״ז עד ש״פ שמות תרל״ח, והוא ההמשך הנודע בשם וככה הגדול[1]. כמו הספרים הקודמים נכנס גם ספר זה בסדרת „לקוטי תורה – תורת שמואל״[2], והוא השער התשעה עשר[3].

המשך זה יצא לאור ע״י כ״ק אדמו״ר זי״ע בשנת תש״ה בצילום מכתב יד ר׳ שמואל הסופר, וכעת נסדר לראשונה בדפוס, באותיות מרובעות[4], עם תיקונים והוספות ע״פ בוך תרל״ז[5], שרובו הוא גוף כתב יד קודש וחלקו כתב יד מעתיק. בצידי הגליונות הוספנו את מספרי העמודים שבהוצאה הקודמת.

הספר נחלק לב׳ מדורים: א) ההמשך עצמו. ב) מאמרי ההמשך מתוך הנחות כ״ק אדמו״ר מהורש״ב נ״ע בגוף כתי״ק – שמתפרסמים כאן לראשונה[6].

בתחילת הספר נדפס צילום מההקדשה של כ״ק אדמו״ר מהוריי״צ נ״ע שבהוצאה הראשונה, והפתח דבר של כ״ק אדמו״ר זי״ע שבאותה הוצאה.

בשולי הגליון שבתוך הספר באו מראי מקומות, ובסוף הספר: א) הנחה מד״ה ובתורתך כתוב לאמר שמע ישראל מראש השנה תרל״ח; ב) מילואים למראי המקומות; ג) ביאורי כ״ק אדמו״ר זי״ע בד״ה הני כ״ו כי לעולם חסדו תרל״ז[7]; ד) סקירה קצרה אודות ההמשך; ה) רשימת המאמרים; ו) ליקוט מתוך כתבי אדמו״ר מהוריי״צ נ״ע אודות השנים תרל״ז־תרל״ח; ז) תשובות

---

1) וגם ד״ה באתי לגני דש״פ וירא תרל״ח, הנדפס בסה״מ תרכ״ח (הוצאת תש״ה) עמוד כ ואילך.

2) ראה בפתח דבר מכ״ק אדמו״ר זי״ע להמשך והחרים תרל״א (הוצאת תש״ה – נדפס גם בסה״מ תרל״א ח״א ריש עמוד שצג): „ע״פ הצעת כ״ק מו״ח אדמו״ר שליט״א – שם הכולל אשר נקבע לשורת ספרים אלו הוא: „לקוטי תורה – תורת שמואל״.

3) ראה רשימה מפורטת בספר המאמרים תרל״א ח״ב עמוד תשמה ואילך.

4) ראה ספר השיחות תשמ״ט ח״ב ע׳ 431. תנש״א ח״א ע׳ 270.

5) מספר 2438 בספריית אגו״ח – צילום.

6) מכת״י מס׳ 1012 בספריית אגו״ח.

7) אף שמאמר זה שייך לכרך א, באו ביאורים אלו בסוף כרך זה (מסיבות טכניות).

פתח דבר

מכ״ק אדמו״ר מהר״ש מתקופה זו; ח) פאקסימיליות מכתבי היד; ט) מפתחות – בעריכת הרה״ת ר׳ שמחה יצחק בהריי״ שי׳ זאיאנץ.

כל הנ״ל נערך ע״י הרה״ת ר׳ אלכסנדר זיסקינד שי׳ פיקארסקי.

הגהת הספר נעשתה בידי הרה״ת ר׳ משה בהרה״ח ר׳ ניסן ז״ל נעמאנאוו[8].

מערכת „אוצר החסידים״

ל״ג בעומר, ה׳תשע״ג
מאה ושלשים שנה להסתלקות־הילולא
של כ״ק אדמו״ר מהר״ש זצוקללה״ה נבג״מ זי״ע
ברוקלין, נ.י.

---

8) בין הגהת והדפסת הספר נלב״ע ביום ט׳ אייר תשע״ב.

מפתח המאמרים[1]

1) נעתק מקונטרס „רשימת מאמרי דא״ח של כ״ק אדמו״ר מהר״ש״ בעריכת כ״ק אדמו״ר זי״ע, עם הוספות בחצ״ר מהמו״ל. הערות כ״ק אדמו״ר זי״ע באו כאן באותיות מודגשות. וראה בארוכה ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) **מכאן ועד סד״ה והנה כמו כו׳ אור הלבנה** (שמות תרל״ח) **הוא המשך הנודע בשם „וככה — תרל״ז״ ונדפס בשם: לקו״ת תורת שמואל שער ד׳. אחר כל פרק שבהמשך זה בא קיצור.**

מפתח המאמרים

---

3) [וידעת נרשם בהיפוך העמוד שבו מסתיים פס"ב. בהוצאה הקודמת ליתא].

4) **דרוש דחה"ס נסדר, ע"י אדמו"ר מהרשנ"ע, לקמן פצ"ט.**

5) ראה לקמן בפנים ספק"ג שאולי פתיחת דרוש זה הוא וידעת.

מפתח המאמרים

מפתח הנחות כ״ק אדמו״ר מהורש״ב

6) כדי שלא להפסיק באמצע ההמשך, נדפס מאמר זה לקמן, לאחרי סיום ההמשך.

7) לא נתברר לע״ע אם פתיחה זו נאמרה. ראה להלן בפנים בהערת להמאמר.

8) לע״ע לא נתברר אם מאמר זה נאמר בש״פ וירא באמצע ההמשך, או רק נכתב בשבוע דש״פ וירא.

מפתח המאמרים

הוספות

לקוטי תורה

תורת שמואל

ספר תרל"ז

בס"ד חגה"פ, ל"ז

א • **וככה** תאכלו אותו[1] מתניכם חגורים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם אותו בחפזון פסח הוא לה'[2], וארז"ל בפסחים פ"ט דצ"ו סע"א אותו בחפזון ואין אחר בחפזון[3]. ובפ"ק דברכות ד"ט סוף ע"א ראב"ע מפרש חפזון דמצריים שנחפזו לשלחם, וחפזון זה מתחיל מחצות לילה, ורע"ק מפרש חפזון דישראל שנחפזו ללכת, וכן איתא בפסחים דק"ך ע"ב, ע"ש בפי' רש"י. וצ"ל איך יחלוק ראב"ע על מקראות מפורשי' דבישעי' נ"ב יו"ד כי לא בחפזון תצאו[4] ובמנוסה לא תלכון דמשמע לא כיצ"מ שיצאו בחפזון, וכ"כ בפ' ראה מפורש כי בחפזון יצאת מאמ"צ[5]. והגם[6] כי גם ראב"ע מודה שיצאו בחפזון[7] רק שסובר שהמצרים נחפזו שיצאו מהר, כמ"ש וימהרו לשלחם[8], עכ"ז משמע שגם ישראל מצד עצמן נחפזו ג"כ. ובמכילתא פ' בא פ"ז[9] מביא ג"כ מחלוקת, והמפרש[10] הביא שבספרי[11] פ' ראה[12] אומר שלישראל לא הי' חפזון שהרי נאמר לא יחרץ כלב לשונו[13]. אבל במד"ר בס"פ בא פי"ט[14] בעוה"ז כשאכלו ישראל את הפסח אכלו אותו בחפזון ע"ש כי בחפזון יצאת מאמ"צ, אבל לע"ל כי לא בחפזון תצאו, ובמנוסה לא תלכון, ומשמע ברבות שם שהחפזון הוא מה שהתקינו עצמם בלילה לצאת בהשכמה[15] כו', והיינו ע"ד מ"ש בס"פ י"ח[16] בעוה"ז עשה להם נס בלילה

---

1) וככה תאכלו אותו: **מכאן מתחיל המשך הנודע בשם וככה הגדול. ההמשך כולל מ"ו מאמרים שבהם קל"ה פרקים ונגמר בש"פ שמות תרל"ח.**

מאמר זה כולל פרקים א-ג. והוא מיוסד על ד"ה זה שנדפס באוה"ת פ' בא ע' רצא ואילך בשינויים והוספות.

המאמר נרשם בגוכתי"ק בכותרת: בס"ד. התיבות: חגה"פ, ל"ז ניתוספו ע"פ הוצאה הקודמת.

הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב מדרוש זה, נדפסה לקמן ע' תשלז.

ראה עוד ע"ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) וככה . . ואכלתם אותו בחפזון פסח הוא לה': **בא יב, יא.**

3) בפסחים . . אותו בחפזון ואין אחר בחפזון: **כגי' התוס' שם.**

4) דבישעי' נ"ב יו"ד כי לא בחפזון תצאו: **וכ"ה גם באוה"ת הנ"ל. לפנינו פסוק יב.**

5) בפ' ראה . . כי בחפזון יצאת מאמ"צ: **באוה"ת הנ"ל מציין: ט"ז ג'.**

6) והגם: **בהוצאה הקודמת: והיינו.**

7) בחפזון: **שם: מחפזון.**

8) וימהרו לשלחם: **בא יב, לג. ושם: למהר לשלחם.**

9) פ"ז: **בהוצאה הקודמת: פ"ד. וצ"ל כבפנים.**

10) והמפרש: **ס' זה ינחמנו לר' משה בר' שמעון פראנקפורטר (אמשטרדם תע"ב).**

המפרש — הובא גם באוה"ת הנ"ל ע' רצא. ע' רצג. פ' ראה ע' תשלא. לקמן פק"ל.

11) שבספרי: **באוה"ת הנ"ל: בספרא. ולכאורה צ"ל כבפנים.**

12) שבספרי פ' ראה: **טז, ג.**

13) לא יחרץ כלב לשונו: **בא יא, ז.**

14) במד"ר בס"פ בא פי"ט: **סימן ו בדילוגים.**

15) שהתקינו עצמם בלילה לצאת בהשכמה: **לשון המדרש בדילוג.**

16) בס"פ י"ח: **שם סימן יא.**

שהוא[17] נס עובר, אבל לע"ל הלילה נעשה יום שנאמר והי' אור הלבנה כאור החמה[18]. ער"ש ס"פ י"ט[19] לשעבר אני וב"ד היו מהלכים לפניכם שנאמר וה' הולך לפניהם[20] (והיינו הוא וב"ד[21]) אבל לע"ל אני לבדי שנאמר כי הולך לפניכם ה'[22], א"כ מבואר דה"ט שלא יצאו בחפזון כי הולך לפניכם ה' לבדו כמ"ש בסיפא דקרא, ומה שיצאו ממצרים בחפזון זהו לפי שהלך לפניהם הוא וב"ד, א"כ אין זה שייך לחפזון דמצרים כ"א שישראל עצמן הלכו בחפזון. ושייכות ענין בחי' החפזון לב"ד כי ב"ד הוא בחי' מל'[23] שהיא מדת לילה[24] והיציאה בלילה זהו עצמו ענין החפזון[25]. ובזה יתורץ דהכתיב ר"פ מסעי ממחרת הפסח יצאו בנ"י ביד רמה[26], אשר יד רמה זהו היפך החפזון, אלא כי זהו הי' ביום דהיינו ממחרת הפסח, ומדת יום א"צ לחפזון כו'. ולכאורה צ"ל הלא כתיב ליל שמורים הוא[27] כו', שליל פסח היא[28] ליל שמורים, וא"כ מהו החפזון, אך הענין הוא דהנה זה צ"ל מה מספר לנו שליל שמורים הוא, אלא שבעצם צריכה שמירה, והיא משומרת עד שנק' הלילה הזה[29] כמו יום שנק' זה כמ"ש בעצם היום הזה[30], וכתי' ביום הזה באו מדבר סיני[31], כי ביום הזה יכפר[32] כו', ואם כי ליל שמורים הוא עכ"ז מפני כי צריכה שמירה מפחד יניקת החיצונים שלא יקבלו מהחשך וההסתר לכן יצאו בחפזון כו'. וענין בחי' מדת לילה הוא בכדי להיות בחי' עם מל' עוממות[33], דברים זרים ונפרדים, וכמ"ש בת"א בד"ה רני ושמחי בענין רננא ברמשא[34], ולכן מצד החשך וההעלם יש מקום ליניקת החיצונים, כי הם נק' חשך[35], ע' במד"ר ס"פ ויקרא בענין כי החשך יכסה ארץ[36], וע' בפרד"ס[37] ערך חשך[38], ולכן יצ"מ שהוא ענין

ב היציאה מבחי' חשך והעלם, והיינו שהרע עדיין בתקפו • רק שיוצא ממנו בבחי'

---

17) שהוא: **שם: שהי'.**

18) והי' אור . . החמה: **ישעי' ל, כו.**

19) ער"ש ס"פ י"ט: **ראה סימן ו. מובא גם בד"ה וככה תאכלו אותו י"א ניסן תשל"ז.**

20) וה' הולך לפניהם: **בשלח יג, כא.**

21) וה' . . הוא וב"ד: **ראה גם לעיל בח"א ד"ה ועבר ה' לנגוף בתחלתו. וש"נ.**

22) כי הולך לפניכם ה': **ישעי' נב, יב.**

23) ב"ד . . מל': **ראה זהר משפטים קיז, א. תו"ח בא פח, א. וש"נ.**

24) מל' שהיא מדת לילה: **ראה זהר בא לח, ב.**

25) החפזון: **כ"ה באוה"ת ובהוצאה הקודמת. בגוכתי"ק ליתא.**

26) ר"פ מסעי ממחרת הפסח . . ביד רמה: **לג, ג.**

27) ליל שמורים הוא: **בא יב, מב.**

28) היא: **בהוצאה הקודמת: הוא.**

29) הלילה הזה: **המשך הכתוב ליל שמורים הוא.**

30) בעצם היום הזה: **לך יז, כו.**

31) ביום הזה באו מדבר סיני: **יתרו יט, א.**

32) כי ביום הזה יכפר: **אחרי טז, ל.**

33) עם מל' עוממות: **ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח ספי"ט. וש"נ.**

34) בת"א בד"ה רני ושמחי . . רננא ברמשא: **מקץ לז, סע"א ואילך.**

35) החיצונים, . . נק' חשך: **ראה גם (בנוסף להמצויין בפנים) פסיקתא דר"כ פסקא ז ויהי בחצי הלילה. תנחומא בא ד. שאילתות דר"א ס"פ צו. לקמן בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תשלח ואילך.**

36) כי החשך יכסה ארץ: **ישעי' ס, ב. ושם: כי הנה.**

37) בפרד"ס: **כ"ה בכ"מ — ראה סה"מ תרל"ח ע' קט הערה 293.**

38) בפרד"ס ערך חשך: **שער ערה"כ שכ"ג, פ"ח.**

אתכפיא ע״כ צריך לברוח מן הרע בכדי שלא יומשך אחריו ח״ו, ונת׳ ענין זה בסש״ב פל״א.

קיצור. איך סובר ראב״ע שזהו חפזון דמצרים שלכאורה זהו היפך המקרא, וכ״ש לפמשנ״ת במד״ר שלכן יצאו בחפזון לפי שהי׳ ע״י ב״ד. רק בספרי מפורש, שבנ״י לא היו בחפזון כי לא יחרץ כלב. וענין ב״ד מל׳ חשך, ולכן צריכה שמירה שלא יקבל וינק החשך דלעו״ז. ובעבודה מפני כי הרע עדיין בתקפו צ״ל כי ברח העם[39].

(ב) ועוד יש לבאר ענין החפזון, כי ענין הוא וב״ד שההילוך שבנפש נמשך ע״י המלאכים כמ״ש בלק״ת בד״ה כנשר יעיר קנו[40] בענין כי מלאכיו יצוה לך[41] כו׳, והיינו כי הנה״ב מן שמרי האופנים[42] ששרש שרשה הם המלאכים הנושאים את הכסא[43], וזהו שמקדימים לפני ק״ש שתים לפניה[44] שהוא סיפור ביטול של המלאכים בכדי שעי״ז תתעורר הנה״ב ג״כ להיות בבחי׳ צמאון ותשוקה, וע׳ בת״א בד״ה ונתתי לך מהלכים[45]. וכיון שעדיין לא נתברר נה״ב לכן צ״ל בחפזון, אבל לע״ל שכבר יוגמר בירור הנה״ב אזי אינה צריכה לקבל סיוע בההילוך כ״א הוא לבדו כו׳. וע׳ במ״א בענין לבר מגוהרקא[46] דר״ח דמנפשא[46] סליק[47] בלא עזר המלאכים, ולכן עתידים המלאכים שיאמרו קדוש לפני הצדיקים[48]. ותוכן ב׳ הפי׳ אחד הם שמפני שהנה״ב עדיין לא נתבררה לכן צריכין לברוח מן הרע, כי חפזון הוא מל׳ ויהי דור נחפז ללכת מפני שאול (ש״א ד״ג ד״ו), והוא ענין מהירות, וכן אני אמרתי בחפזי (תלים קי״ו[49] י״א), ומצינו ג״כ חפזון ל׳ יראה כמ״ש ס״פ שופטים אל תיראו ואל תחפזו[50], נבהלו נחפזו (תלים מ״ח וא״ו), מקול רעמך יחפזון (תלים ק״ד ז׳). אך הרד״ק במכלול[51] ערך חפז פי׳ שהכל ענין א׳ שהו״ע נחוץ ומהירות מפני הפחד. וכך הו״ע הבריחה מן הרע מחמת יראת חטא שהוא הפחד שלא יומשך אחריו

39) כי ברח העם: **בשלח יד, ה.**

40) שההילוך שבנפש . . בלק״ת . . קנו: **האזינו עז, ד.**

41) כי מלאכיו יצוה לך: **תהלים צא, יא.**

42) הנה״ב מן שמרי האופנים: **ראה ע״ח שער קיצור אבי״ע ש״נ, פ״ט. לקו״ת ויקרא ב, ב. האזינו עד, ג. שה״ש מג, ד.**

43) הנה״ב . . המלאכים הנושאים את הכסא: **ראה גם לעיל בח״א המשך אלה תולדות נח פ״ח. וש״נ.**

44) שתים לפניה: **ברכות יא, סע״א במשנה.**

45) בת״א בד״ה ונתתי לך מהלכים: **וישב ל, ב.**

46) מגוהרקא . . דמנפשא: **בהוצאה הקודמת: מגוהרקי׳ . . דמנפשי׳.**

47) מגוהרקא דר״ח דמנפשא סליק: **ראה ב״מ פה, ב. תו״א מג״א ק, ג. מאמרי אדה״ז על פרשיות התורה ח״א ע׳ שפד. תקע״א ע׳ קמד. וש״נ. תו״ח בשלח קצג, ד. סה״מ תרכ״ז ע׳ תסח וע׳ תעו. וש״נ. תר״ם ח״א ע׳ תלז. וש״נ.**

48) עתידים המלאכים . . קדוש לפני הצדיקים: **ראה ב״ב עה, ב. סה״מ תרמ״א ע׳ רסא ואילך ובהנסמן שם.**

49) קי״ו: **באוה״ת הנ״ל ע׳ רצט: קט״ז. אבל כ״ה בכ״מ — ראה סה״מ תרל״ח ע׳ רלח. וש״נ. תרמ״ב ע׳ רצז. וש״נ.**

50) ס״פ שופטים אל תיראו ואל תחפזו: **כ, ג.**

51) הרד״ק במכלול: **הכוונה לח״ב „ס׳ השרשים״.**

ח״ו. והנה בפ׳ ויחי גבי פחז כמים[52] פירש״י ג״כ לשון מהירות, וכן אנשים ריקים ופוחזים (שופטים ט׳ ד׳), פרש״י בהולים במעשם לעשות בלי[53] תבונה, א״כ קרוב הוא לענין חפזון, וכ״כ במצ״צ שם וכן במכלול בהג״ה ערך פחז, דגבי חפזון כתיב ג״כ נבהלו נחפזו כנ״ל. וכן מצינו במקרא כבש כשב[54], שלמה שמלה[55], וכן במשנה פ״ק דמעשרות מ״ו הבצלים משיפקל, והפי׳ משיקלף[56]. אלא דמ״מ יש הפרש בין ריקים ופוחזים, וכן פחז כמים, והיינו שהוא איש מבוהל שממהר מעשיו ונחפז בלי תבונה וישוב, משא״כ ענין חפזון שמוכרח להיות ממהר ונבהל מפני יראת האויב, וכנ״ל בענין ויהי דוד נחפז כו׳. ובזה יתורץ קושיית השל״ה במס׳ פסחים שלו דרוש שלישי[57] דמשמע מהכתוב שהחפזון לענין הגאולה דיצ״מ דבר טוב הוא, והדבר נראה בהיפך ממ״ש כי בחפזון לא תצאו יעו״ש שהאריך, ולפמ״ש אתי שפיר דביצ״מ שהי׳ הרע בתקפו צריך האדם לברוח מן הרע שלא יומשך אחריו ודאי זהו דבר טוב מה שנחפז וממהר[58] לברוח מן הרע מפני גודל יראת חטא שמתיירא מהחטא שלא
ג יומשך אחריו, אבל • לע״ל שלא יהי׳ מקום כלל להרע לאחוז בנש״י ולא יצטרכו למנוסה אזי מעליותא הוא[59] מה שלא יהי׳ בחפזון מטעם שית׳ לקמן אי״ה.

קיצור. יבאר ענין החפזון מפני שההילוך ע״י סיוע של המלאכים, וכענין שתים לפניה. ומאחר שהנה״ב בשלימות צריכים מהירות, ולע״ל יוגמר בירור הנה״ב אזי לא יהי׳ בחפזון. ופי׳ חפזון ל׳ מהירות ויראה, ואינו דומה לפוחז שמבהל מבלי דעת, אבל כאן החפזון מיראת חטא שלא יומשך אחריו ח״ו, א״כ זהו בישוב הדעת כו׳.

(ג) **והנה** הגם כי החפזון דמצרים אינו דומה להמפחז שממהר בלי ישוב הדעת כלל, כ״א שזהו ע״פ ישוב הדעת, מ״מ זהו רק שע״פ ישוב דעתו התיישב שצריכים למהר, ואמנם עצם עשיית הדבר הוא בחפזון ומהירות שאינו משובח כ״כ כמו דבר הנעשה בישוב הדעת ובלא מהירות שזהו מה שנמשך ממוחין דגדלות שהוא היפך הבהלה וההתפעלות, וכמו שאמרו במד״ר ס״פ מטות על בני ראובן ובני גד נחלה מבוהלת בראשונה[60], וכן איתא במד״ר וישלח ר״פ פ״ג על ואלה המלכים כו׳ לפני מלוך[61], נחלה מבוהלת שהוא ענין עולם התהו[62] כו׳, משא״כ עולם התיקון

---

52) פחז כמים: ויחי מט, ד.

53) במעשם . . בלי: ברש״י ובאוה״ת הנ״ל: במעשיהם . . בלא.

54) כבש כשב: ויקרא ד, לב . ועוד. ויקרא ג, ז. ועוד.

55) שלמה שמלה: משפטים כב, ח. ישעי׳ ג, ו־ז.

56) משיפקל והפי׳ משיקלף: רע״ב ותוי״ט שם.

57) קושיית השל״ה . . דרוש שלישי: בתחלתו קסו, ב.

מובא גם באוה״ת בא ע׳ שג. ע׳ שכז. סה״מ תרל״ט ח״א ע׳ קכט.

58) וממהר: בהוצאה הקודמת ליתא.

59) הוא: שם: היא.

60) וכמו שאמרו . . נחלה מבוהלת בראשונה: משלי כ, כא. להבא להלן ראה גם לקמן פקכ״ט.

61) ואלה המלכים כו׳ לפני מלוך: וישלח לו, לא.

62) נחלה מבוהלת . . עולם התהו: ראה אוה״ת הנ״ל ע׳ רצב. מסעי ע׳ א׳תיב. לקמן

שרשו ממו״ס שהוא תכלית שרש ענין ישוב הדעת כנז׳ באד״ר דקך״ח סע״ב סבא דעתוהי סתים, היינו שאינו מתפעל מהעדר הרצון כו׳, ולכן משם נמשך להיות נושא עון ועובר על פשע[63], ולכן אף החפזון דיצ״מ הגם כי הי׳ בהכרח מפני שהרע הי׳ בהם בתקפו והוכרחו לצאת בחפזון, עכ״ז בחי׳ דלע״ל שבחפזון לא תצאו עדיף הרבה יותר כי הוא קיום נצחי בל תמוט עולם ועד[64], לפי שנמשכה מבחי׳ מוחין דגדלות כאשר כבר נתהפך מחשוכא לנהורא לגמרי, משא״כ ביצ״מ שכשרדפו מצרים אחריהם רצו לחזור כו׳, וכמה פעמים הי׳ בהם שינויים כו׳[65], וכ״ז מפני שלא נתהפך עדיין הרע רק שהי׳ בדרך אתכפיא לבד כו׳, וז״ע מדת לילה הנ״ל, אבל כאשר יתברר הרע לגמרי ויהי׳ גילוי בחי׳ מו״ס אזי כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכון, רק ענין היציאה יהי׳ ע״ד ומל ה׳ אלקיך את לבבך[66] לצאת מחיצוניות הלב לפנימיות הלב, משא״כ יצ״מ זהו רק ע״ד ומלתם את ערלת לבבכם[67], וזהו שהנתינת טעם הוא למה לא בחפזון תצאו, כי הולך לפניכם ה׳ הוא לבדו דוקא בחי׳ אני ה׳ לא שניתי[68] גילוי סוכ״ע[69], וכמו שהוא לא שניתי כך בנש״י יהי׳ ג״כ לא שניתי, והיינו שלא יהי׳ עוד שינויים בעבודה, משא״כ ביצ״מ כיון שהי׳ ע״י ב״ד ממכ״ע[69] שיש בזה שינויים כידוע שז״א דוקא נק׳ עה״ח[70] אתר דלא משתני[71], משא״כ מל׳ נק׳ שושנה[72] כו׳, והיינו שיש בה עליות וירידות שונות שלפעמים יורדת בבי״ע ליתן טרף[73] כו׳, ויש ג״כ גלות השכינה כו׳, כשושנה בין החוחים[74], לכן כמו״כ ביצ״מ הי׳ בישראל כמה שינויים, וע׳ בלק״ת בביאור ע״פ וידעת היום[75], ובביאור ע״פ כי על כל כבוד חופה[76] בענין גילוי מו״ס לע״ל, וע׳ בספר חסד לאברהם בתחילתו[77] מונה והולך סדר הזמנים והשינויים כו׳.

פקכ״ט. תו״מ — התוועדויות חכ״ח ע׳ 255 וחל״א ע׳ 160. וראה זהר משפטים ס״א קיא, א.

63) נושא עון ועובר על פשע: מיכה ז, יח.

64) בל תמוט עולם ועד: תהלים קד, ה.

65) כו׳: בגוכתי״ק ליתא.

66) ומל ה׳ אלקיך את לבבך: נצבים ל, ו. ראה גם לקמן פקכ״ט.

67) ומלתם את ערלת לבבכם: עקב י, טז.

68) אני ה׳ לא שניתי: מלאכי ג, ו. ראה גם לקו״ת אמור לא, א ואילך. סה״מ תר״ם ח״א ע׳ שסט ואילך. וש״נ. לקמן פצ״ט. פקכ״א.

69) סוכ״ע . . ממכ״ע: זהר רע״מ פינחס רכה, א.

70) שז״א . . עה״ח: ראה זהר בראשית כז, א ובמקדש מלך שם. שער הפסוקים בראשית עה״פ ג, כד ויגרש את האדם. אגה״ק סכ״ו קמד, סע״א.

71) עה״ח אתר דלא משתני: ראה זהר ויחי רכא, סע״א ואילך. אמור קז, א.

72) מל׳ נק׳ שושנה: ראה זהר בהקדמה א, א ובאוה״ח: זהר״ק ומק״מ שם. ביאוה״ז בתחלתו. ולהצ״צ כרך ב ע׳ תקפה. מאמרי אדה״ז תקס״ו ע׳ שפג.

73) מל׳ . . יורדת בבי״ע ליתן טרף: ראה גם לקמן ספס״ג. וש״נ.

74) כשושנה בין החוחים: שה״ש ב, ב. ראה מאמרי אדה״ז תקע״א ס״ע רפא ואילך ובהנסמן בריש המאמר שם.

75) בלק״ת בביאור ע״פ וידעת היום: ואתחנן ה, ד ואילך.

76) בלק״ת . . כי על כל כבוד חופה: שה״ש מח, א ואילך.

77) בספר חסד לאברהם בתחילתו: לר׳ אברהם אזולאי. הובא בלקו״ת ואתחנן שם. לקמן ספקכ״ט. השוה אלימה רבתי (להרמ״ק, בראדי — לבוב תרמ״א) עין כל תמר ה פ״א.

ד • **קיצור.** אם כי שיהי' החפזון זהו בישוב הדעת, אבל החפזון עצמו זהו מהירות, ולע"ל יהי' בישוב הדעת כי יהי' גילוי מו"ס. תהו תיקון. לע"ל קיום נצחי מוחין דגדלות, ובלא שינויים, אבל אחר יצ"מ הי' שינויים כו'.

שבת חוה"פ ל"ז

(ד) **והנה** להראות ענין החפזון שנחפזו זהו מה שאכלו את הפסח מתניהם חגורים[1] ונעליהם ברגליהם ומקליהם בידיהם[2], שכ"ז מורה על החפזון כמו מי שעומד על הדרך וממהר אכילתו שלא לעכב הילוכו בדרך כו' ה"ה לבוש בגדי הדרך ומקלו ותרמילו בידו. והוסיף עוד חיגור מתנים בכדי להקל ההילוך שהיותם חגורים מורה על היציאה עצמו מלבד מה שנחוץ הילוכו לבלי יעכב בעיר אלא שגם עצם ההילוך מוכרח להיות במהירות שלזה מסייע חיגור מתנים שזהו הכנה להילוך שהוא קרוב לריצה, כי ההולך במרוצה חוגר מתניו[3] להקל מעליו טורח הריצה. וכאשר גם בעודם אוכלים הכינו א"ע לזה מורה על נחיצות ההילוך עד שצריכים לרוץ, ולהקל טורח הריצה זהו ע"י החגור ולהיותם מוכנים אכלו מתניהם חגורים כו', וכן המקל שבידם מורה ג"כ ע"ז, ושלא ינגפו רגליהם ז"ע ונעליכם ברגליכם, אשר מהכנה זו עצמו מובן ג"כ שהחפזון הוא חפזון דישראל עצמן[4], שהרי המצרים לא מהרו כ"א לשלחם מן הארץ, אבל שילכו במרוצה זה לא ביקשו המצרים כלל כ"א זה הי' מפני שישראל עצמן נחפזו כנ"ל בענין כי ברח העם וכמ"ש בסש"ב הנ"ל[5].

והנה ברקנטי[6] נת' שענין מתניכם חגורים[7] זהו ע"ש חגרה בעוז[8] מתניה[9], ונעליכם[10] ברגליכם[7] ע"ש הפסוק מה יפו פעמיך בנעלים[11], ומקלכם

---

1) והנה . . מתניהם חגורים: מכאן מתחיל מאמר הב' מההמשך הכולל פרקים ד־ה.

בעת אמירת הדרוש הפתיחה היתה: בנהר יעברו ברגל — ראה לקמן בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תשדמ. גם התאריך כאן נעתק משם.

המאמר נרשם בגוכתי"ק. ראה עוד ע"ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) מתניהם חגורים . . ומקליהם בידיהם: ע"פ בא יב, יא.

3) ההולך במרוצה חוגר מתניו: ראה מל"א יח, מו. לקמן בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב.

4) עצמן: בהוצאה הקודמת: עצמם.

5) בסש"ב הנ"ל: ספ"א.

6) ברקנטי: עה"פ וככה — בא יב, יא. מובא גם באוה"ת בא ע' שז. שם כרך ז ע' ב'תרכא. סה"מ תרל"ט ח"א ע' קלה. לקמן רפקט"ז. ראה גם הערה 8.

7) מתניכם חגורים . . ונעליכם ברגלים: בא יב, יא.

8) מתניכם חגורים . . חגרה בעוז: עד"ז הובא גם במאמר ד"ה וככה תאכלו אותו מכ"ק אדמו"ר הצ"צ משנת תרי"ט הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש — לא נדפסה לע"ע. לקמן בהנחות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תשלז וע' תשדמ. ד"ה וככה תאכלו אותו י"א ניסן תשל"ז. ד"ה כימי צאתך מארמ"צ אחש"פ תשל"ז.

9) חגרה בעוז מתניה: משלי לא, יז.

10) ונעליכם ברגליכם: ברקנטי שם ככתוב: נעליכם. אבל כ"ה גם לקמן פק"ח. פק"י. רפקי"א.

11) מה יפו פעמיך בנעלים: שה"ש ז, ב.

בידכם[7] ע"ש כי במקלי עברתי את הירדן[12], ולכאורה צ"ל מהו שייך ענין הפסוקים
דחגרה בעוז, ומה יפו פעמיך בנעלים, לפסח[13]. ויובן בהקדם ענין המצה בכלל
שנק' בזהר מיכלא דמהימנותא[14], פי' שכמו המאכל שאוכל האדם ע"ז מתחזק
חיותו, שהגם שכל גוף אדם יש לו חיות המחי' אותו, עכ"ז מבלעדי המאכל יחלש
כ"כ עד שיוכל להיות שיפרד הנפש מן הגוף, ונת' במ"א מעלת הלחם שבכחו
לחבר הנפש עם הגוף מפני כי שרשו מתהו רק שנפל בשבה"כ[15]. ועד"ז יובן בענין
המצה שנק' • מיכלא דמהימנותא שהגם שכל ישראל הם מאמינים בני מאמינים[16], ה
עכ"ז צריכים לחם שיחזק האמונה, ע"ד הגוף הגם שיש לו נפש המחייהו עכ"ז
צריך ללחם, כן הגם שישראל מאמינים בני מאמינים עכ"ז צריכים הם ללחם
שיחזק האמונה. ופי' וענין החיזוק הוא כמו חיזוק הבריאות שאיש החזק מלבד מה
שלא ינצח אותו זולתו כ"א שלא יניח א"ע לכפות אפי' זיז כ"ש נגד רצונו, וכן
הוא בענין האמונה הגם כי בכלל הוא מאמין אמנם החיזוק הוא שלא יניח א"ע
להודות על פרטי' שלכאורה אינם סותרים לכל האמונה כ"א נוגע בקצהו, ע"ז הוא
הלחם מצה שהוא האוכל המחזק האמונה שיהי' חזק בכל פרטי פרטיות, ולכן נק'
בשם מיכלא דמהימנותא האוכל המחזק האמונה כו'. ולהבין ענין האמונה והמצה
שנק' מיכלא דמהימנותא, צ"ל שרש ענין ההפרש בין שבת ליו"ט, שיו"ט נק'
מועדים לשמחה[17], ושבת נק' בלשון הפסוק בשם מנוחה[18], ושם[19] שבת הוא ל'
שביתה[20] ממלאכה שהיא המנוחה מן היגיעה שקדם לה כו', וכענין אומרו בעשה"ד
זכור את יום השבת[21] מטעם כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ[22] כו'
וביום השביעי שבת[23] כו', והגם כי לא בעמל ולא ביגיעה ברא הקב"ה את עולמו[24]

---

12) כי במקלי עברתי את הירדן: וישלח לב, יא.

13) צ"ל . . הפסוקים דחגרה . . ומה יפו . . לפסח: השווה לקמן ע' תשלז וע' תשדמ הנ"ל. ד"ה וככה תשל"ז הנ"ל.

14) המצה . . בזהר מיכלא דמהימנותא: ראה זהר רע"מ בא מא, א. לקו"ת צו יג, ד. אוה"ת פ' ראה ע' תשמג וע' תשדמ. סה"מ תש"ז ע' 235. וש"נ. תש"ח ע' 166. וש"נ. תרפ"ב ע' קפט. וש"נ. לקמן פנ"ה.

15) הלחם . . מתהו [בהוצאה הקודמת: בתהו] רק שנפל בשבה"כ: ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פי"ז. לקמן פרק צ.

16) מאמינים בני מאמינים: שבת צז, א. ראה אוה"ת תשא ס"ע א'תתעט שמציין: במדרש פ' שמות פ"ג דקכ"א סע"ד — במהדורת אמשטרדם ת"א, ולפנינו שמו"ר פ"ג, יב. בראשית כרך ג ע' 1104. אוה"ת תשא ע' א'תתלט ואילך.

17) שיו"ט נק' מועדים לשמחה: נוסח תפלת העמידה וקידוש ליו"ט. ראה גם לקו"ת צו טו, ב.

18) ושבת נק' בלשון הפסוק בשם מנוחה: ראה גם סה"מ תר"ל ע' רסב. תרל"ב ח"א ע' סז.

19) ושם: בהוצאה הקודמת: וגם.

20) שבת הוא ל' שביתה: ראה גם לקמן פל"ו. פצ"ז. פצ"ח. לקמן בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתיא. ד"ה ויאמר כו' לך. מאמרי אדה"ז עה"ת ח"א ע' יא. תקע"ב ע' רפ. מאמרי אדה"א בראשית ס"ע קד. סה"מ תר"ם ח"א ע' תנז. ח"ב ע' תקעג. וראה גם שערי תשובה צז, א ואילך.

21) זכור את יום השבת: יתרו כ, ח.

22) כי ששת ימים . . הארץ: יתרו כ, יא.

23) וביום השביעי שבת: תשא לא, יז.

24) לא בעמל ולא ביגיעה . . את עולמו: ראה גם לעיל בח"א בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' רפד ובהע' 14. וש"נ.

עכ"ז דברה תורה כלשון בנ"א[25], וא"כ עיקר קריאת שם שבת הוא על שביתת האדם שכשעושה מלאכה בששת ימי החול מתייגע, ולכן שבת הוא ע"ש השביתה והמנוחה מן העבודה כו'.

קיצור. להורות על החפזון הוא שאכלו את הפסח מתניכם חגורים ונעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם, שכ"ז מורה על החפזון שחפזו. כי החגור הוא להקל טורח הריצה, וחגרו את עצמם להראות ההכנה לרוץ, וכן כולם. וברקנטי מתניכם חגורים ע"ש חגרה בעוז, נעליכם ע"ש פעמיך בנעלים, ומקלכם ע"ש כי במקלי. וצ"ל שייכות חגרה בעוז ופעמיך בנעלים לפסח. ויובן בהקדם ההפרש בין שבת ליו"ט, שיו"ט נק' מועדים לשמחה, ושבת נק' יום המנוחה. וע"ז מורה שם שבת שביתה ומנוחה כו', וכמ"ש רז"ל במשנה בשביעי מה היו אומרים[26], מזמור שיר ליום השבת[27] ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים[28].

(ה) **ולהבין** שרש ההפרש הנ"ל, צ"ל ההפרש בין מוחין דאימא למוחין דאבא, אשר עי"ז יובן מה שהמועדים נקראו מועדים לשמחה, והיינו שהמועדים הוא בחי' השמחה כדכתיב ושמחת בחגך[29] שאז הוא זמן גילוי מוחין דאימא[30] שמהגילוי נעשה שמחה, והשמחה גורם גילוי כמ"ש במ"א באריכות בד"ה מי יתנך כאח לי[31], והיינו מה שאומרים בהלל מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה[32], וזהו שאומרים הלל ביו"ט[33] שהוא ענין הילול וההודאה על הגילוי שנתגלה (וגם הלל הוא שע"י ההילול והשבח מעוררים הגילוי[34], וע"ד השבחים ששיבחו את רשב"י ר"י הוה קארי לי' שבת[35], מאן פני האדון דא רשב"י[36], שהי' באמת רחוק מאד משבחים אלו, אלא שע"י שבחים אלו עוררו אותו שישפיע להם סתרי תורה, ולכן קארי שבת שכמו שהשבת מובדל, וכן מאן פני האדון ה' כו', וע"ד מי שמבקש מחבירו הנה בכדי לעורר רב טובו הוא ע"י השבחים כו', ועד"ז

---

25) דברה תורה כלשון בנ"א: **ברכות לא, ב. וש"נ.**

26) במשנה בשביעי מה היו אומרים: **ראה ר"ה לא, א. תמיד בסופה.**

27) מזמור שיר ליום השבת: **תהלים צב, א.**

28) ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים: **תמיד בסופה.**

29) שהמועדים . . ושמחת בחגך: **פ' ראה טז, יד. ראה לקו"ת צו יא, ד.**

30) שהמועדים . . זמן גילוי מוחין דאימא: **ראה בסמוך הערה 38.**

31) בד"ה מי יתנך כאח לי: **ראה אוה"ת שה"ש ח"ב ע' תרפד. סה"מ תרל"א ח"א ע' קיח. תרמ"ב ע' קה ובהנסמן בהנ"ל.**

32) מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה: **תהלים קיג, ט.**

33) שאומרים הלל ביו"ט: **ראה שו"ע אדה"ז הל' פסח סתפ"ח, ס"ב. ראה גם בסיום הפרק.**

34) הלל . . ההילול והשבח מעוררים הגילוי: **ראה לעיל בח"א ע' קמז ובהערה 13. סהמ"צ להצ"צ ע' קמח ואילך ובהנסמן לשם.**

35) ר"י הוה קארי לי' שבת: **ראה זהר אד"ר נשא קמד, ב. לעיל בח"א שם. וש"נ.**

36) מאן פני האדון דא רשב"י: **ראה בסמוך בפנים הובא הכתוב מאן פני האדון ה' — תשא לד, כג. זהר בא לח, א. ראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ד ע' קו. סה"מ תרל"ב ח"א ע' לח. וש"נ.**

ארז"ל לעולם יסדר אדם שבחו ש"מ ואח"כ יתפלל[37] לבקש ברכה ורפואה כו', ועד"ז הוא בהלל שע"י ההילול ושבח ע"ז נמשך הגילוי. והגם כי יו"ט הוא בלא"ה מועדים לשמחה, אלא בכדי שיוכל לקבל גילוי השמחה בנפשו זהו ע"י ההילול, ואז כשמשיג אז יכול לשבח ולהלל מפני הגילוי שנתגלה לו, וזהו ב' פירושים בתיבת הלל). וכענין המלך בעת שמחתו מתגלה לעין כל, משא"כ בלא זמן השמחה הנה הוא סגור ומסוגר בחדרי חדרים ועל כל פתח שנכנסים יש שומרים שלא ילך הבלתי ראוי, אבל בעת שמחתו מתגלה לעין כל, ולכן יכולים אז להללו כשמתפעל מגילוי הדר כבוד מל' שמתגלה כו'. וא"כ יובן שביו"ט שהוא בחי' גילוי מוחין דאימא • בחי' אם הבנים שמחה אז אומרים הלל בשירה וזמרה כו'. והנה ו
בשבת הוא בחי' גילוי מוחין דאבא[38], והם יותר עליונים הרבה מבחי' מוחין דאימא. ויובן זה ממה שאנו רואים ויודעים עפמ"ש בכהאריז"ל[39] ומפי ספרים[40] ומפי סופרים[41] ההפרש בין בריאה לאצי'[42] שאין ערוך ביניהם כלל, שאצי' הוא גילוי ההעלם מאלקות[43], ובריאה הוא בחי' בריאה יש מאין שאינה בערך האצי' כלל. ועיקר ההפרש ביניהם נת' בת"ז שבאצי' אבא מקננא באצי'[44] ובבריאה אימא עילאה (היינו בינה[45]) מקננא בכורסיא[46] היא עולם הבריאה[47], נמצא שמערך ריחוק הבריאה נגד האצי' יובן מעלת החכמה נגד הבינה, שנמצא שמוחין דאבא גבוהים הרבה מבחי' מוחין דאימא כו'. וא"כ יפלא מדוע ביו"ט שהוא גילוי מוחין דאימא יש בחי' השמחה, וקורין את ההלל, ובשבת אינו בחי' שמחה[48] כ"א מנוחה דוקא ואין קורין את ההלל. אך הענין הוא כי הנה ביאור מהות מוחין דאימא יובן במה

---

37) לעולם יסדר אדם שבחו ש"מ ואח"כ יתפלל: **ע"ז ז, סע"ב. ברכות לב, א.**

38) בשבת . . גילוי מוחין דאבא: **ראה פע"ח שער מקראי קדש ש"כ, פ"א. לקו"ת צו יא, ד. בחוקותי מז, ג. שערי תשובה צח, ב (בשם הע"ח). הנסמן במאמרי אדה"א דברים ח"ג ע' א'מד. סה"מ תרכ"ז ע' תפט. וש"נ. לקמן ספכ"ה. פצ"ז. פצ"ח.**

39) בכהאריז"ל . . ההפרש בין בריאה לאצי': **ראה ע"ח שער הצלם שכ"ו, פ"א. שער דרושי אבי"ע שמ"ב, פ"ב. פי"ג. שער סדר אבי"ע שמ"ז, פ"ב.**

40) ומפי ספרים: **ראה פרדס שער אבי"ע שט"ז, פ"א.**

41) ומפי ספרים ומפי סופרים: **ראה בסוף הספר במילואים.**

42) ההפרש בין בריאה לאצי': **ראה גם לקמן פכ"ט. פקי"ח. תרכ"ח ע' קעג ואילך. סה"מ תרל"א ח"א ס"ע רצא ואילך. תרל"ג ח"ב ע' תקב ואילך.**

43) שאצי' הוא גילוי ההעלם מאלקות: **ראה עבודת הקדש חלק היחוד פ"ב. רפ"ד. לקמן פכ"ט. פע"ח. פקי"ח. פקכ"ב. תו"א משפטים עו, ב. סה"מ תרל"א ח"א ע' קלח. וש"נ.**

44) בת"ז . . אבא מקננא באצי': **ראה שם ת"ו כג, א. הנסמן במאמרי אדה"א דברים ח"א ע' רלה.**

45) אימא עילאה . . בינה: **ראה ע"ח שער או"א שי"ד, פ"ח. שער דרושי אבי"ע שמ"ב, פי"ג.**

46) אימא עילאה . . מקננא בכורסיא: **ראה ת"ז שם. ע"ח שער סדר אבי"ע שמ"ז, פ"ב. פ"ג. תניא פל"ט. מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תקנב.**

47) בכורסיא היא עולם הבריאה: **ראה גם בהערה שלפנ"ז.**

48) ובשבת אינו בחי' שמחה: **ראה סידור שחרית מה, רע"ד. סדר הגדה רצז, ד. ראה בסוף הספר במילואים.**

שנודע שיש ב׳ בחי׳[49] בגילוי אוא״ס ב״ה, הא׳ בחי׳ השתלשלות וסדר המדרגות שהם בחי׳ המשכות מעילה לעלול[50] הארה והארה דהארה כו׳ כמשל שכל במדות ומדות במח׳ כו׳ שכל בחי׳ ההשתל׳ נק׳ בד״כ יש מיש, והעילה רצונה להתגלות בעלול. וע״ד השפעת הרב לתלמידו שע״י השפעתו מבין התלמיד ההלכה כמו שהיא מושגת בשכל הרב, שתלמיד מצד עצמו אינו יכול להבין כך. והגם כי ארז״ל שלא[51] קאים אינש אדעתי׳ דרבי׳[52] עד מ׳ שנין, עכ״ז הנה מה שאחר מ׳ שנין הוא קאים זהו מההשפעה שקיבל בעת למודו עמו כו׳. ועד״ז יובן בשכל ומדות שכל תוקף המדה היא מהתבוננות השכל, וכן המח׳ והדבור לפי ערך תוקף המדה כו׳. והב׳ למעלה[53] מהשתלשלות יש מאין ממש, והיינו מאין המוחלט כו׳. והנה בהשתלשלות עו״ע כשהעלול מתקרב לעילתו ממטה למעלה הנה הוא משיג את עילתו, ולכן הוא שש ושמח בו ותהי השמחה גדולה כמשל בן המלך שיצא מן השבי׳ ובא וראה את פני אביו. כך תהי׳ שמחת העלול בהגלות נגלות עליו אור העילה שלמעלה, תחת אשר ירד בהשתלשלות ונעשה מרחק רב בינו ובין עילתו ורחוק[54] מאור פניו בסתר המדרגות. והכל הוא מפני שעתה בגילוי זה יש לו השגה איך שיצא מאפילה לאור גדול ומאבל ליו״ט ומשעבוד לגאולה[55] כו׳. וז״ע יו״ט גילוי השמחה שמבחי׳ עקרת הבית נמשך ונעשה[56] אם הבנים שמחה, פי׳ עקרת הבית הוא מל׳ עקרה[57], ומל׳ כחולדה זו הדרה בעיקרי בתים[58] בגמ׳ פ׳ בתרא דפסחים[59]. והיא בחי׳ מל׳ שמלובשת בכל[60] יומין דחול בבי״ע בק״נ, כן פי׳ בספר שו״ס[61] לתלמיד הרמב״ן ז״ל[62], וביו״ט היא עולה למעלה באצי׳ בבחי׳ אם

---

49) שנודע שיש ב׳ בחי׳: הבא בסמוך הוא ע״פ לשון לקו״ת צו יא, ד בהוספות וכו׳.

50) מעילה לעלול: ראה גם לעיל בח״א ע׳ קעד הערה 54. וש״נ.

51) שלא: בהוצאה הקודמת : לא.

52) שלא קאים אינש אדעתי׳ דרבי׳: ראה ע״ז ה, ב. לעיל בח״א המשך אלה תולדות נח פי״א. וש״נ.

53) והב׳ למעלה . . המתגלה אז: לשון לקו״ת כאן.

54) ורחוק: בלקו״ת: ורחק.

55) מאפילה לאור גדול . . ומשעבוד לגאולה: כ״ה גם בלקו״ת כאן. ע״פ פסחים קטז, ב (במשנה). הגדה של פסח פיסקא לפיכך.

56) נמשך ונעשה: בלקו״ת: נעשה.

57) עקרת הבית הוא מל׳ עקרה: ראה תרגום ומפרשים עה״פ — תהלים קיג, ט. וראה גם אוה״ת נ״ך כרך ב ע׳ תתנח.

58) כחולדה זו הדרה בעיקרי בתים: ראה גם (בנוסף ללקו״ת כאן) סידור סדר הגדה רצז, א. מאמרי אדה״ז תקס״ה ח״א ס״ע תלה ואילך. מאמרי אדה״א ויקרא ח״א ע׳ שפב. אוה״ת דברים ע׳ כז. ישעי׳ שם ר״ע תתנט: ובאיזה ספר ראיתי כחולדה . . שמתלבשת בהשרים. ביאוה״ז להצ״צ בראשית כרך ב ס״ע תרא ואילך. תורת לוי יצחק תענית ע׳ יג.

59) בגמ׳ פ׳ בתרא דפסחים: קיח, ב.

60) בכל: בלקו״ת: כל.

61) שו״ס: = שושן סודות. באוה״ת דברים ע׳ כז: כן פי׳ בספר שושן ס׳ בשם הרמב״ן ע״ש דס״ח ע״א. (במהדורת קארעץ תקמ״ד) ד״ה שימני כחותם [ושם לא נזכר הרמב״ן].
מובא גם (בנוסף לאוה״ת דברים ולקו״ת כאן) באוה״ת ויקרא כרך ג ע׳ תשמ. נדפס גם באוה״ת ר״ה ע׳ א׳תב. תהלים ע׳ תתקמד.

62) שו״ס לתלמיד הרמב״ן ז״ל: כ״ה על שער הספר משו״ע האריז״ל. ראה סה״מ תרל״ח ע׳ קטז בהערה.

הבנים בינה[63] והשגה באוא״ס הנגלה אז, שאוא״ס משתלשל ויורד אז באופן שיהי׳ דרך ומבוא לתפיסא והשגה במה שיכולין[64] להשיג מאוא״ס ב״ה הנגלה. ואיך שהגילוי רב מאד עד כי נהפך להם מיגון לשמחה[65] ושהיו בחשך ראו אור גדול[66] הוא גילוי אוא״ס ב״ה המתגלה בבחי׳ יש והשגה להיות איזה[67] תפיסא והשגה
ז באור פני מלך[68] המתגלה אז[69]. ויובן זה מענין ג״ע שהנשמות • יושבין ונהנין מזיו
השכינה[70] שהתענוג הוא תענוג נפלא עד אין קץ, ולכן אמרו מוטב דלידייני׳ וליתי לעלמא[71] דאתי, שכדאי כל יסורי גיהנם בכדי לזכות לתענוג של ג״ע. והגם כי יסורי איוב ע׳ שנה[72] אינם כדאי נגד שעה א׳ מן הגיהנם[73], עכ״ז אמרו מוטב דלדייני׳ ויסבול יסורים קשים ומרים שאינו בערך כלל יסורי איוב כנ״ל בכדי שיזכה עכ״פ לג״ע התחתון[74] וכ״ש ג״ע העליון שמובדל ג״כ בערך מבחי׳ ג״ע התחתון, עד שהנשמה שכבר מתענגת בענג העליון דג״ע התחתון כשצריכה לעלות לג״ע העליון הימנו צריכה טבילה בנהר[75] דינור[76] שהוא בכדי שישכח ההשגה שהשיג בג״ע התחתון, מפני כי בג״ע שלמעלה הימנו מבלבל אופני ולבוש התענוג של הג״ע שלמטה הימנו. ועי״ד ר״ז שצם מאה תעניתא[77] כי היכי דלשכח תלמוד בבלי, מפני כי לפי עומק המושג שיש בתלמוד ירושלמי שהרי ארז״ל אין תורה כתורת א״י[78], לכן צם מאה תעניתא כי היכא דלשכח תלמוד בבלי שלמד בח״ל בכדי שלא יבלבל אותו. ועד״ז הוא בעלי׳ מג״ע התחתון לשלמעלה הימנו וכ״ש בג״ע העליון ממש כו׳, שצריכים לבוא כמה וכמה פעמים לטבול בנהר דינור כו׳, שהרי יש כמה פרטי ג״ע[79] עד אין שיעור וכמארז״ל ת״ח אין להם מנוחה לא בעוה״ז ולא בעוה״ב[80] כו׳ כמ״ש מזה במ״א. ונודע כי מעלת ג״ע העליון

---

63) אם הבנים בינה: **נסמן לקמן פל״ז.**

64) שיכולין: **בלקו״ת: שיכולים.**

65) מיגון לשמחה: **אסתר ט, כב.**

66) בחשך ראו אור גדול: **ישעי׳ ט, א.**

67) איזה: **בלקו״ת: איזו.**

68) באור פני מלך: **משלי טז, טו.**

69) המתגלה אז: **לשון הלקו״ת כאן.**

70) ג״ע . . יושבין ונהנין מזיו השכינה: **ראה ברכות יז, א. לעיל בח״א המשך אלה תולדות נח ספ״ד. וש״נ.**

71) מוטב דלידייני׳ וליתי לעלמא: **חגיגה טו, ב. ראה גם לעיל בח״א שם. וש״נ.**

72) יסורי איוב ע׳ שנה: **הקדמת הרמב״ן לאיוב הובא באגה״ת פי״ב. המשך תער״ב ח״א ע׳ תקכז. ראה לעיל בח״א שם בהערה.**

73) שעה א׳ מן הגיהנם: **ראה גם הנסמן לעיל בח״א בההמשך שם.**

74) מוטב דלדייני׳ . . עכ״פ לג״ע התחתון: **השווה לעיל בח״א שם. סהמ״צ להצ״צ א, ב. סה״מ תרל״ב ח״א ע׳ צז. ח״ב ע׳ תפא. ע׳ תקיז. תרל״ט ח״ב ע׳ תרלח. תרצ״ב ע׳ קמג. וש״נ.**

75) לעלות לג״ע העליון . . טבילה בנהר דינור: **ראה תו״א יתרו סט, ג ובהנסמן במ״מ לשם. תו״ח בראשית לג, ד ובהערה 10. שמות ה, ד ובהערה 263. סה״מ תרכ״ט ע׳ צח. וש״נ. המשך תער״ב ח״ב ס״ע א׳נ ואילך.**

76) טבילה בנהר דינור: **ראה גם לקמן בהנחת כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ע׳ תשנ.**

77) ר״ז שצם מאה תעניתא: **ב״מ פה, א. ראה בסוף הספר במילואים.**

78) אין תורה כתורת א״י: **ספרי ר״פ עקב. ב״ר פט״ז, ד.**

79) כמה פרטי ג״ע: **ראה גם תו״א תצוה פא, ג. סה״מ תרל״ח ע׳ תקה. וש״נ. תרמ״א ע׳ תקיב. וש״נ. תרמ״ב ע׳ לז. וש״נ.**

80) ת״ח אין להם מנוחה לא בעוה״ז ולא בעוה״ב: **ברכות בסופה. ראה גם תו״ח שמות ח״א ד, ג ואילך. וש״נ.**

ששם מאיר מבחי' בינה[81], א"כ מובן גודל מעלת השמחה ממה שבמועדים מתגלה בחי' מוחין דאימא כו'. ויובן זה יותר מבחי' גילוי התענוג שיהי' לע"ל שארז"ל עוה"ב אין בו לא אכילה ולא שתי'[82] אלא צדיקים יושבים ונהנים מזיו השכינה, ובכדי לקבל ענג הנפלא הלזו מוכרחים הנשמות שיושבים כבר בג"ע העליון יותר מד"א ומג"א שנה[83] כמו אדה"ר והאבות והשבטים ומשה להתלבש בגוף דוקא בכדי לטעום מנועם צוף טעם העוה"ב כמשנ"ת באריכות בד"ה אלה תולדת נח[84] בסופו מדוע ע"י אמצעית הגוף יזון גם הנפש מצוף נופת העוה"ב, ובקצרה כי אז יהי' גילוי הסוכ"ע[85] ונודע כי שרש הגוף הוא מא"ס הסוכ"ע[86] דוקא שהוא כל יכול ולכן יכול להוות גם הגוף הגשמי, ונמצא כי הגוף מצד הרוחניות שבו המהוה אותו ה"ה קרוב יותר לאוא"ס הסוכ"ע, ולכן ע"י אמצעית הגוף תיזון הנפש שהיא מבחי' ממכ"ע[85] מאוא"ס ב"ה הסוכ"ע ע"ש באריכות. ונודע כי עוה"ב הוא בחי' בינה[87] כמארז"ל ביו"ד נברא העוה"ב[88] יו"ד הוא בחי' חכ'[89], וע"י בחי' החכמה נברא העוה"ב[90] בינה. וכמו שכל אורך ורוחב ההשגה נמשך מבחי' ברק המבריק[91] דחכמה דוקא, והתענוג מלובש בבחי' האריכות דוקא, וכמו כשמבין השכל בטוב אז מתמלא תענוג, משא"כ כשהוא עדיין בבחי' הברקת וסקירת השכל שאז אין בו גילוי התענוג עדיין. ולכאורה הלא הנשמה גם בלא הגוף משגת תענוג הבינה בג"ע כנ"ל, אלא שיש כמו"כ[92] מיני גילוים שהוא בחי' מועדים לשמחה בחי' גילוי הבינה. והגילוי שבג"ע שהוא ג"כ גילוי הבינה, ולע"ל שיהי' גילוי עצם מהות
ח **הבינה. ועל גילוי הבינה ע"ז נא' להנחיל אוהבי יש[93], שמתגלה אוא"ס • ב"ה בבחי' יש להיות השגה ותפיסא להנשמה להיות נהנית מזיו ואור הנ"ל, דהיינו שיש השגה והבנה איך שיצאת מאפילת הגוף שבעוה"ז לאור גדול שבג"ע, ולע"ל מאפילת הסתר הגוף לבחי' הרוחני דסוכ"ע המחי' את הגוף, ועצם הסוכ"ע**

---

81) ג"ע העליון . . מאיר מבחי' בינה: **ראה גם לעיל בח"א ע' ע. וש"נ.**

82) עוה"ב אין בו לא אכילה ולא שתי': **ראה ברכות יז, א. ראה גם לקמן פפ"ח ואילך — לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פט"ו ואילך. וש"נ.**

83) הנשמות . . בג"ע . . מד"א ומג"א שנה: **ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח ספט"ו. וש"נ.**

84) להתלבש בגוף . . בד"ה אלה תולדות נח: **ראה בח"א שם פי"ח. לקמן פצ"א.**

85) הסוכ"ע . . ממכ"ע: **זהר רע"מ פינחס רכה, א.**

86) שרש הגוף הוא מא"ס הסוכ"ע: **ראה לעיל בח"א שם פט"ז. לקמן פפ"ט.**

87) עוה"ב הוא בחי' בינה: **ראה אגה"ק ס"ה קז, רע"א: סכ"ט קמט, ב: בזוה"ק. לקו"ת במדבר ט, ד. וש"נ. סה"מ תרמ"ב ע' שלו. וש"נ.**

88) ביו"ד נברא העוה"ב: **ראה מנחות כט, ב. ב"ר פי"ב, י. סה"מ תרמ"א ע' קלד.**

89) ביו"ד . . בחי' חכ': **ראה זהר בראשית לא, א. מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"ב ע' תשסד ובהנסמן במ"מ לשם.**

90) ביו"ד . . חכ' . . נברא העוה"ב: **ראה גם לקמן פכ"ג. פל"ד. פמ"ב. פמ"ז. פנ"ח. לעיל בח"א ד"ה בראשית ברא פ"ה. וש"נ.**

91) ברק המבריק: **ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח רפ"ג ובהנסמן שם רפ"ב.**

92) כמו"כ: **= כמה וכמה. בהוצאה הקודמת: כו"כ.**

93) להנחיל אוהבי יש: **משלי ח, כא.**

שיתגלה מבחי' מקיף הכללי כו' ע"י בחי' הבינה מקור כל המקיפים[94] כו'. וזהו בנהר יעברו ברגל[95] שם נשמחה בו, פי' בנהר היוצא מעדן[96] שהוא בינה[97] הוא העלייה בכל רגל משלשה רגלים ושם הוא מקור השמחה כו', א"כ מובן גודל מעלת מוחין דאימא כו', ולהיותו בבחי' השגה לכן אומרי' הלל גמור שגומרין את ההלל בשירים ותשבחות על עוצם הגילוי, וגם הילול[98] הגילוי להיותו מושג כו'.

קיצור. יבאר ההפרש שבין מוחין דאבא למוחין דאימא. שבת ויו"ט ע"ד ההפרש בין אצי' לבריאה, וא"כ מדוע אין אומרים הלל בשבת. אך יש ב' בחי' עו"ע, ויש מאין. עו"ע בעלות העלול משיג העילה, ולכן השמחה גדולה מאד. ויובן מעלת מוחין דאימא מגילוי ג"ע בכלל, והעלי' מגעה"ת לעליון ממנו, וכ"ש לג"ע העליון ממש, ומהגילוי שיהי' בעוה"ב עולם התחי' כו'.

ששפ ל"ז

(וא"ו) **ולהבין**[1] ענין ההפרש בין ג' בחי' הנ"ל[2] היינו בחי' מועדים לשמחה[3] שהוא גילוי הבינה בחי' אם הבנים שמחה, ובין הגילוי שבג"ע שהוא ג"כ מבחי' הבינה, ובין הגילוי שלע"ל שהוא ג"כ בחי' הבינה. וצלה"ק תחלה בחי' הלימוד שבג"ע שהנשמות לומדים תורה בג"ע, וכנודע מענין מתיבתא דרקיע, כמארז"ל קמיפלגי במתיבתא דרקיע[4], ויש מתיבתא דמט"ט[5], ומתיבתא דמש'[6] כו'. וענין בחי' רקיע זו הוא כמשנ"ת בסש"ב ח"ב הוא שער היחוד

94) הבינה מקור כל המקיפים: ראה ע"ח שער טנת"א ש"ה, פ"ג. לקו"ת להאריז"ל תהלים סנ"ג.

95) בנהר יעברו ברגל: תהלים סו, ו. בעת אמירת הדרוש הפתיחה היתה בפסוק זה — כדלעיל הערה 1.

96) בנהר . . בנהר היוצא מעדן: ע"פ בראשית ב, י. ראה גם לקו"ת שמע"צ פח, ד. צו יא, ד. טו, ד.

97) בנהר . . שהוא [בהוצאה הקודמת: שהיא] בינה: ראה לעיל בח"א ע' רלח. וש"נ.

98) הילול: בגוכתי"ק: הילל.

1) ולהבין . . הלימוד שבג"ע: מכאן מתחיל מאמר הג' מההמשך הכולל פרקים ו־ח.

בעת אמירת הדרוש הפתיחה היתה אמר ר' יהושע בן לוי עתיד הקב"ה להנחיל — ראה לקמן הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע תשנב.

גם התאריך כאן נעתק משם.

המאמר נרשם בגוכתי"ק.

ראה עוד ע"ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) הנ"ל: בפרק שלפנ"ז.

3) מועדים לשמחה: נוסח תפלת העמידה וקידוש ליו"ט. ראה גם לקו"ת צו טו, ב.

4) קמיפלגי במתיבתא דרקיע: ב"מ פו, א.

5) מתיבתא דרקיע . . מתיבתא דמט"ט: זהר שלח קסג, א ובהגהת מהרח"ו אות ב. זהר חדש יתרו לד, ב ובניצוצי זהר שם. הובאו במקדש מלך בהקדמת הזהר ד, א ד"ה למתיבתא דרקיע. רמ"ז בלק רג, ב. אוה"ת תזריע כרך ב ע' תקלב.

6) ומתיבתא דמש': = דמשה. זהר שלח שם. ובהנחה: דמלך המשיח. ראה לקמן ע' תשנב ובהערות שם.

והאמונה ספ"ה שרקיע זה הוא בחי' רזין[7] דאורייתא ובו סוד ד"ב אותיות התורה הנתונה מחו"ג כמ"ש[8] מימינו אש דת למו[9], ומרקיע זה נוטף טל שהוא מזון[10] הנשמות דהיינו ידיעת סוד ד"ב אותיות התורה כי הרקיע הזה הו"ס הדעת[11], והתורה היא מזון הנשמות בג"ע והמצות הם[12] לבושי' כמבואר כ"ז בזהר[13] ויקהל דר"ט[14] ודר"י[15] ובע"ח שער מ"ד פ"ג[16].

וביאור הענין דהנה הלימוד שלומדים בג"ע הוא בחי' רוחניות של ההלכות[17] אלו שאנו לומדים בגשמיות, שהרי שם אינו שייך גשמיות ההלכה כמו המחליף פרה בחמור[18] או שנים אוחזין בטלית[19] שהרי לא יש שם פרה וחמור וטלית הגשמי כלל, אלא שלומדים שם רוחניות דבר ההלכה וענינה מהו ברוחניות. ויובן ד"ז ממה שנת' במ"א באריכות בענין מ"ש ויקרא האדם שמות[20] לכל הבהמה ולכל החיה[21] כו' שארז"ל ע"ז במד"ר שהקב"ה אמר למלאכים ראו שחכמתו גדולה משלכם[22], והיינו שמתחלה העביר כל מין לפניהם שיקראו שמות ולא ידעו, והאדם קרא שמות לכל הבהמה ולכל החי'. ואם נאמר שענין קריאת השם זהו רק הסכם לבד מהו החכמה של אדה"ר, ומה שייך לומר חכמתו גדולה משלכם. אלא מוכרח לומר שכל שם פרטי של כל מין מן הבקר ומן הצאן, ומכל מין חיה בפרט הוא הוא השייך למין זה דוקא ולא לזולתו וכמ"ש הבחיי
ט שמקריאת שמות • שקרא אדה"ר מובן כי ידע סוד המרכבה העליונה[23]. וזהו שא'

---

7) שרקיע זה הוא בחי' רזין: **בתניא שם: ורקיע זה נקרא רזא.**

8) מחו"ג כמ"ש: **שם: משתי מדות אלו כדכתיב.**

9) מימינו אש דת למו: **ברכה לג, ב. ראה אגה"ק ס"י קיד, ב.**

10) שהוא מזון: **שם: למזון.**

11) הרקיע הזה הו"ס [= **הוא סוד**] הדעת: **ראה גם לקמן בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב.**

12) הם: **שם: הן.**

13) כ"ז בזהר: **שם: כל זה [בזהר.**

14) דר"ט: **ע"ב.**

15) ודר"י: **שם: ור"י. ע"א.**

16) שער מ"ד פ"ג [**שם: פרק ג']: שער ציור עולמות לפנינו שער מ"ג.**

17) הלימוד . . בג"ע . . רוחניות של ההלכות: **ראה גם לקו"ת ואתחנן ו, ב ואילך. שער האמונה פח, ב ובהנסמן לשם. סהמ"צ להצ"צ ע' 334. סה"מ תרל"ח ע' קמו. וש"נ.**

18) המחליף פרה בחמור: **משנה ב"מ ק, רע"א. ראה סה"מ תרל"ח ס"ע קסא ואילך. וש"נ.**

19) שנים אוחזין בטלית: **משנה ב"מ ב, א. ראה סה"מ תרל"ח הנ"ל.**

20) במ"א באריכות . . ויקרא האדם שמות: **ראה אור תורה ס"פ בראשית. סה"מ תרכ"ט ע' קלו ואילך. וש"נ. תרל"ח ע' קסב. וש"נ. מאמר ד"ה אי' בספרי ע"פ מי כה"א בכל קראינו אליו לר' הלל מפאריטש (קה"ת תשס"ז). לעיל בח"א ע' קפז.**

21) ויקרא האדם שמות לכל הבהמה ולכל החיה: **ע"פ בראשית ב, כ.**

22) ראו שחכמתו גדולה משלכם: **ראה ב"ר פי"ז, ד. סה"מ תר"ם ח"א ע' לח ואילך ובהנסמן שם.**

23) הבחיי . . אדה"ר . . ידע סוד המרכבה העליונה: **ראה בחיי בראשית ב, יט. מובא גם בשם הבחיי בכ"מ ומהם: סה"מ תרל"ה ח"א ע' ערב. ח"ב ע' תנא. תרל"ח ע' קסב.**

ובכ"מ מובא זה בשם השל"ה — בית אחרון

במד"ר שא' אדה"ר לזה נאה לקרות שור ולזה נאה לקרות חמור[24], היינו לפי שמין זה דשור אותיות וצירוף דג' אותיות ש"ן וא"ו רי"ש מחיים אותו לכן אמר שנאה לקרותו בשם שור, כדי שיבין המבין שרשו ומקורו איך שנפל בדרך שבירה מבחי' פני שור[25] שבמרכבה[26] העליונה, וכן אותיות חמור[27]. אלא מפני כי חמור הוא דבר טמא א"א לו לקבל מאותיות כמו שהם כ"א שמתחלפים בבחי' חילופי' דא"ת ב"ש או א"ב אחר[28] ותמורות וחילופי חילופיהן ותמורות תמורותיהן[29] כו', וכמשנ"ת בשער היחוד הנ"ל בסופו בענין הברואים פחותי המעלה שמקבלים מחילופי' ותמורות. והיא היא עם מה שנת' כאן שהטמא מעלתו פחותה מהטהור, ולכן הטהור יכול להתעלות, והטמא אינו יכול להתעלות[30] כמ"ש מזה במ"א, ואכמל"ב. עד שא"ל ואני מה שמי א"ל לך נאה לקרות הוי'[31] שאתה אדון לכל בריותיך[32], ולכאו' הלא זהו טעם מספיק על ש' אד' ולמה אמר על ש' הוי'. אך י"ל בשני דרכי', הא' מפני כי שם הוי' נק' בש' אד' וארז"ל ושמו אחד[33] לא כמו שאני נכתב[34] כו', ואם נאמר כי אינם אחד אינו שייך לומר לא כמו שאני נכתב אני נקרא כו'. וגם י"ל שבאמת כל ההויות הוא מש' הוי' ועי"ז מורה שם הוי' ל' התהוות[35] רק כי ההתהוות הוא ממילא ומאליו[36] כו', וש' אד' הוא בחי' אנת הוא אשתמודעא אדון על כולא[37], שהוא בחי' כח הפועל בנפעל[38] בחי' ההתהוות

יד, א. ומהם: סה"מ תרכ"ט ע' קלז; תרל"ב ח"א ע' קלב; תרל"ד ע' עז; תרל"ו ע' כט.

24) לזה נאה . . שור ולזה . . חמור: **במדב"ר פי"ט, ג. תנחומא חוקת ו. ב"ר כאן. או"ת וד"ה אי' בספרי הנ"ל בהערה 20.**

25) שור . . בדרך שבירה . . פני שור: **ראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ט ע' רנב.**

26) שור . . פני שור שבמרכבה: **יחזקאל א, י. ראה גם טעמי המצות ויקרא מצות הקרבנות. אוה"ח אחרי יז, יד.**

27) שור . . פני שור . . וכן . . חמור: **ראה המשך תער"ב ח"א ע' שסח: פרה וחמור שניהם שרשם מפני שור שבמרכבה. וראה גם פרק הבא נעתק גם בההמשך שם. ולהעיר ממאמרי אדה"א שמות ח"א ע' כח.**

28) דא"ת ב"ש או א"ב אחר: **שבת קד, א. סה"מ תרל"ט ח"ב ע' תרה.**

29) וחילופי חילופיהן ותמורות תמורותיהן: **השווה גם לקמן פע"ט. ושי"נ.**

30) הטהור . . והטמא אינו יכול להתעלות: **ראה גם בענין הטהור והטמא להתעלות תו"א וישלח כה, א. לקו"ת שה"ש ט, ג־ד. סה"מ תרל"ב ח"א ע' רצא. בפרק הבא.**

31) לך נאה לקרות הוי': **ראה גם ד"ה אי' בספרי הנ"ל.**

32) לך . . הוי' שאתה אדון לכל בריותיך: **בב"ר מהדורת אמשטרדם שנת ת"א־ב: ה'. ראה בסוף הספר במילואים.**

33) ושמו אחד: **זכרי' יד, ט.**

34) לא כמו שאני נכתב: **ראה פסחים נ, א.**

35) הוי' ל' התהוות: **ראה זהר רע"מ פינחס רנז, סע"ב. פרדס שער עשר ולא תשע ש"א, פ"ט. שער עצמות וכלים שער ד, ספ"י. לעיל בח"א ע' ח. ושי"נ.**

36) הוי' . . ההתהוות . . ממילא ומאליו: **ראה תו"א מג"א צו, ג. לקו"ת פ' ראה כ, סע"ג ואילך. שה"ש יד, ג. מאמרי אדה"ז תקס"ו ס"ע קכ ואילך. ש"א פט, א. סה"מ תרל"ח ע' יב. ושי"נ.**

37) אנת הוא אשתמודעא אדון על כולא: **ראה ת"ז בהקדמה יז, רע"ב. תו"א מג"א קיז, ג. לקו"ת אמור לב, ב.**

38) כח הפועל בנפעל: **בלקו"ת שלח מז, א: בספרים. ראה הנסמן במ"מ לשם. ספר הישר** (המיוחס לר"ת) סוף ש"ג.

שנעשה ע״י ש׳ הוי׳. ולכן א׳ לך נאה לקרות הוי׳ שאתה אדון, כי מש׳ הוי׳ עם שהוא לשון התהוות עכ״ז הוא בדרך ממילא ומאליו, אך ע״י שאתה אדון בחי׳ כח הפועל בנפעל עי״ז יתכן שמך הוי׳ שאתה המהוה רק שהוא בדרך ממילא ומאליו כו׳. וזהו דכתיב אני הוי׳ עושה כל[39], מי אתי[40] מי הי׳ שותף אתי במע״ב[41], ואמנם בכדי להכיר זה זהו ע״י ש׳ אד׳ שאתה אדון כו׳.

קיצור. להבין ג׳ בחי׳ שבגילוי הבינה הנ״ל, צל״ת ענין ג״ע שלומדים שם רוחניות הלכות[42] התורה. וע״ד שנת׳ במ״א שמקריאת האדם שמות ניכר כי ידע סוד המרכבה העליונה. שמו הוא אותיות המחיים אותו, ושם הוי׳ הוא שם המגלה אותו כו׳.

(ז) **ועפ״ז** יובן ענין הלימוד שלומדים תורה בג״ע היינו בחי׳ רוחני׳ דבר ההלכה עד״מ הלכה המחליף פרה בחמור שנת׳ במשנה, שבגשמיות הם בחי׳ פרה וחמור הגשמי׳, אבל בג״ע ששם לא יש בחי׳ הגשמיות, וא״כ מהו הלימוד, אלא שצ״ל למה נק׳ גשם השור בשם שור וגשם החמור בשם חמור כו׳. אך הענין יובן ע״פ משנת״ל[43] שקריאת השור מורה על חיותו המחיה[44] אותו, וא״כ קריאת שמו שנק׳ בשם שור מורה על כי שרש התהוותו הוא מבחי׳ פני שור שבמרכבה, וה״ה בהמה טהורה שאפשר להעלות אותו, אמנם החמור הוא בהמה טמאה אשר א״א להעלותו, ולכן שמו הוא מן החילופים והתמורות כו׳. אך הנה יש[45] דרך אחרת שעי״ז מתעלה גם בחי׳ החמור כמו שבאפשר שיתעלה, והוא ע״ד דכתיב בישכר • יששכר חמור גרם[46], והיינו ע״י דכתיב בו ויט שכמו לסבול[47], שסובל עול תורה שמייגעת ונוטלת כח האדם כידוע מדרז״ל גבי ריש לקיש[48], לכן עי״ז בירר גם בחי׳ חמור ג״כ כמה דאפשר, והיינו ע״י[49] היותו כחמור למשא. וא״כ יובן י

נרשם בשולי היריעה בפ״ז ללא ציון מקומו בפנים. וראה להלן פ״ח:

חיות השור וחמור זהו הכל ממכ״ע כמו נה״א, אבל גופות שלהם זהו מסוכ״ע ולע״ל גילוי סוכ״ע ג״כ יהי׳ הבינה בזה כו׳.

---

39) אני הוי׳ עושה כל: ע״פ ישעי׳ מה, ז.

40) אני . . כל מי אתי: ע״פ ישעי׳ מד, כד. בכמה מקומות בכתבי כ״ק אדמו״ר מהר״ש בא סימן פסיק , במקום תיבת וגו׳ או וכו׳.

41) מי הי׳ שותף אתי במע״ב: ראה ב״ר פ״א, ג. ושם: מי הי׳ שותף עמי בברייתו של עולם. ראה בסוף הספר במילואים.

42) הלכות: בהוצאה הקודמת: ההלכות.

43) ע״פ משנת״ל: בפרק שלפנ״ז.

44) המחיה: בהוצאה הקודמת: המהווה.

45) אך הנה יש: עד התיבות (בסמוך בפנים): ונוטלת כח האדם, הועתק בשינוי קל בהמשך תער״ב ח״א ע׳ שסח.

46) יששכר חמור גרם: ויחי מט, יד. ראה גם לעיל ע׳ קי. וש״נ.

47) ויט שכמו לסבול: ויחי מט, טו.

48) עול תורה שמייגעת . . ריש לקיש: ב״מ פד, א וברש״י שם ד״ה ולא מצי.

49) ע״י: בהוצאה הקודמת ליתא.

שענין הלימוד בג"ע שכאשר המחליף פרה בחמור[50] פי' פרה הוא נה"ב[51] ומחליפה במשא החמור, ונודע כי פרה היא מק"נ וחמור הוא מגקה"ט ולכן צ"ל יתרון אור מתוך חשך[52] דחמור, ע"י בחי' חליפין אלו שהוא שהגיע ע"י בחי' אתכפי' ואתהפכא שהנה"ב ששרשו מפני שור[53] יסבול משא כחמור. וגם איך הוא החליפין וכל דרכי החליפין, וזהו ענין הלימוד בג"ע. וכן כל ההשכלה שיש בהלכה זו בגשמיות יש רוחניות הענין בג"ע ששם הוא ציור אחר לגמרי כו', וזהו בג"ע התחתון. ועד"ז יובן בג"ע העליון שהוא דק ונעלה יותר הרבה ע"ד כמו המחשבה לגבי הדיבור שאותיות המחשבה הם דקים יותר וה"ה קרובים יותר לבחי' השכל ומלבישים אותו בקירוב כו', וזהו רק משל, אבל באמת גבהה מעלת גע"ע מגע"ת עד שצ"ל כו"כ פעמים טבילה בנהר דינור כמשנת"ל[54]. וז"ע גילוי הבינה שבג"ע היינו להבין רוחניות הדבר ע"ד כמו שמבינים גשם הדבר והוא ע"י בחי' המתיבתא דרקיע שהוא מה שאגלידו מיא[55] ובאו לבחי' השגה גמורה, ולא כמו מים דניידי[56] כו'. ובשרשה באצי' ז"ע הרקיע שע"ג חיווין עילאין[57] שהוא בחי' בינה כמ"ש מבטן מי יצא הקרח[58] היינו בחי' הרקיע כעין הקרח[59] כו'.

קיצור. הלימוד שבג"ע הוא שכאשר לומד ונטה שכמו לסבול ע"ד ישכר חמור גרם. ונודע כי נה"ב פרה ק"נ, וחמור ג"ק. א"כ צ"ל יתרון האור מן החשך דחמור. ובג"ע העליון בדקות יותר, ובשרשן הוא בחי' רקיע שע"ג חיוין עילאין[57] אשר מבטן מי יצא כו'.

(ח) **ומעתה** יובן ענין גילוי הבינה שיהי' לע"ל שלזה יצטרכו הנשמות להתלבש בגופים בכדי לחזות מנועם צוף טעם העוה"ב, דהנה כתיב להנחיל אוהבי יש[60], ונודע כי כל דבר שנתהוה בעולם זהו הכל יש מאין, א"כ כאשר מושג בג"ע בחי' רוחניות הנבראים הנ"ל וחילופיהן זהו הכל בחי' האין המהוה היש, וה"ז הכל מבחי' ממכ"ע. ולכן בג"ע א"א לאדם לשנות מעשיו אלא איך שהכין א"ע בעוה"ז כ"ה בעוה"ב, היינו בג"ע שהוא עולם הנשמות בצאת הנפש מן הגוף, והוא מפני כי שרשו מבחי' ממכ"ע כמ"ש בלק"ת בפ' פנחס[61] בד"ה צו את בנ"י כו'

---

50) שכאשר המחליף פרה בחמור: ראה גם (ולהבא בסמוך) סה"מ תרל"ה ח"ב ע' תנב.

51) פרה הוא נה"ב: ראה לקו"ת חוקת נו, ג.

52) יתרון אור מתוך חשך: ע"פ קהלת ב, יג.

53) שהנה"ב ששרשו מפני שור: ראה סידור שער האלול רל, א. לקו"ת ויקרא ב, ב. ג. ש"א יז, א הערה 11. סה"מ תרמ"ב ע' קפד. וש"נ.

54) כו"כ פעמים טבילה . . כמשנת"ל: פ"ה.

55) שאגלידו מיא: ראה זהר לך עז, א. תוספתא בשלח נ, ב.

56) מים [בהוצאה הקודמת: מיא] דניידי: ראה עירובין מו, א.

57) הרקיע שע"ג חיווין [בהקיצור: חיוין. בהוצאה הקודמת: חיון] עילאין: ראה גם לעיל בח"א ע' קסד. וש"נ.

58) מבטן מי יצא הקרח: איוב לח, כט.

59) הרקיע כעין הקרח: יחזקאל א, כב.

60) להנחיל אוהבי יש: משלי ח, כא.

61) בלק"ת בפ' פנחס: עה, ג.

את קרבני לחמי, דרוש הראשון. והגם שתענוג הנשמות בג"ע הוא זיו תורתן ועבודתן כמ"ש בסש"ב פל"ט[62], ונת' בלק"ת בד"ה במדבר סיני[63] דרוש השני שזהו גבוה הרבה יותר מכמו שהיתה הנשמה בג"ע טרם התלבשותה בגוף שהי' לה הגילוי רק מבחי' בריאה, והיינו בג"ע העליון. ועלייתה ע"י ירידתה בגוף הגם שאינה עולה כ"א רק לג"ע התחתון, מ"מ מאחר שזהו זיו תורתן ועבודתן ה"ז בחי' מ"ד דאצי'[64], ואצי' שבפנימיות העשיי' גבוה הרבה מבחי' בריאה[65] בעצם שהוא בחי' ג"ע העליון שהוא בבריאה. עכ"ז הוא רק בחי' זיו תורתם ועבודתם, וה"ז
יא בחי' זיו לבד • כמו האין המהוה היש. רק שזיו זה הוא יותר גבוה מבחי' הזיו המהוה הנבראים, שהרי זהו זיו תורתן ועבודתן, ולכן יכול להשיג שם ענין החליפין ברוחניות מהו המחליף פרה בחמור, ע"י בחי' חמור גרם שנטה שכמו לסבול עול תו' כו'. ומובן שזהו גבוה מעצם הזיו המהוה השור והחמור, שע"י זיו תורתו שלמד בבחי' חמור גרם יודע החליפין ג"כ להיותו גבוה משניהם, אבל עכ"ז הוא רק זיו לבד כו'. ואין זה סותר למ"ש בהגהות לד"ה במדבר סיני הנ"ל שבג"ע הוא השגת בחי' מהות האלקות[66] ולא מציאותו, היינו שמשיגים מהות האין של הזיו תורתן ועבודתן כו'. אבל בעוה"ב הנה נת' לעיל פי' דרז"ל שאמרו עוה"ב אין בו לא אכילה[67] ולא שתי' כו' כ"א שיתלבשו הנשמות בגופים, בכדי שע"י אמצעית הגוף ישיגו בחי' סוכ"ע בחי' מקיף הכללי, וכ"ש בחי' כח האלקי המהוה את גוף היש של האדם וכל הנבראים. שזהו נמשך מבחי' כח הא"ס הסוכ"ע שהוא כל יכול וכל אשר חפץ הוי' עשה[68], כמשנ"ת בביאור ביום השמע"צ דתקע"ב[69] שאם הי' ריבוי רבבות השתלשלות לא הי' יכול בחי' הגשמיות מרוחניות להוות בחי' גוף הגשמי. אלא שזהו נמשך מכח הא"ס הסוכ"ע, שהוא כל יכול לכן ממנו לא יבצר גם בחי' התהוות הגשמיות ג"כ. כי קמי' גם הרוחניות אינו בערך, וכחשוכה[70] כאורה בשני כפין[71] שגם האורה שוה לחשך, כי כל נהוראין מתחשכאן קמי'[72] לכן יכול להוות גם גוף גשמי. וא"כ שרש גופות בנ"א ובע"ח שרשן מכח הא"ס הסוכ"ע כו', ולע"ל יהי' זה בבחי' השגה גמורה. א"כ מעלת גילוי הבינה שיהי' לע"ל אינו בערך כלל נגד בחי' גילוי שבג"ע, שבג"ע הוא רק גילוי מהות

---

62) זיו תורתן ועבודתן כמ"ש בסש"ב פל"ט: **נב, ב. ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פ"ה.**

63) בלק"ת בד"ה במדבר סיני: **במדבר ב, ב.**

64) בחי' מ"ד דאצי': **ראה תו"א ח"ש טז, ד.**

65) ואצי' שבפנימיות העשיי' גבוה . . בריאה: **ראה תו"א שם.**

66) בהגהות . . שבג"ע . . מהות האלקות: **ראה אוה"ת במדבר ע' טז. לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פ"ה.**

67) נת' לעיל . . עוה"ב . . לא אכילה: **פ"ה.**

68) וכל אשר חפץ הוי' עשה: **תהלים קלה, ו.**

69) בביאור ביום השמע"צ דתקע"ב: **ראה לקמן פי"ד. לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח ספי"ח. ושו"נ.**

70) וכחשוכה: **בהוצאה הקודמת: וכחשיכה. וכ"ה לעיל בח"א ד"ה בראשית ברא פ"ו. ועוד. ובכ"מ בדרושי כ"ק אדמו"ר מהר"ש כבפנים.**

71) וכחשוכה כאורה בשני כפין: **תהלים קלט, יב. ראה לקו"ת צו יב, א. לקמן פל"ח. סה"מ תר"ם ח"א ע' שו. וש"נ.**

72) כל נהוראין מתחשכאן קמי': **ראה זהר בראשית כג, א. ת"ז ת"ע קלה, ב.**

ההארה והזיו של תורתן ועבודתן, אבל לע"ל יהי' גילוי הסוכ"ע עצמו, הן בחי' סוכ"ע המהוה מציאות היש, והן בחי' סוכ"ע בחי' מקיף הכללי כו', והכל יהי' מושג בהשגה גמורה שזהו מבחי' הבינה להבין בחי' גילוי אוא"ס הסוכ"ע כו'.

קיצור. הגילוי שבג"ע זהו רק מהות ההארה והוא מבחי' ממכ"ע, אבל לע"ל גילוי הסוכ"ע, והכל ע"י הבינה להבין בהשגה גמורה כו'.

אסה"פ ל"ז

(ט) **ומעתה** יובן ענין מועדים[1] לשמחה[2] שהוא בחי' גילוי השמחה שבמועדים עכשיו. דהנה ארז"ל יפה שעה א' בתשובה ובמעש"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב[3], והנה פי' עוה"ב צ"ל אם הכוונה על ג"ע שהוא עולם הבא אחר עוה"ז, היינו בצאת הנפש מן הגוף. או הכוונה עוה"ב כולל גם עולם התחי' ג"כ. וע' במד"ש[4] הביא כמה פירושים, ובס' נחלת אבות[5], ומהם שמפרשים על ג"ע, ויש שהקשו להם ע"ש, ולכן פירשו על תחה"מ שתבא הנשמה להתלבש בגוף ע"ש.

בשוה"ג רפ"ט ללא ציון מקומו בפנים:

צ"ל איך נק' לע"ל יום שכולו שבת[א], וי"ל בינה להבין דבר מתוך דבר[ב] והיינו שע"י הבינה יהי' גם השגת החכ' שהוא מוחין דאבא.

בהיפוך העמוד בריש הגליון רפ"ט ללא ציון מקומו בפנים:

בעוה"ז נח"ר לפני שאמרתי ונעשה רצוני[ג], ובתחה"מ תענוג הנשמות שאין ערוך לנח"ר שלמעלה, תר"ך ש"י.

א) לע"ל יום שכולו שבת: **תמיד בסופה.**

ב) בינה להבין דבר מתוך דבר: **ראה חגיגה יד, א. תניא פ"ג. אגה"ק סט"ו קכד, רע"א. וראה גם סה"מ תרכ"ט ע' רטז.**

ג) נח"ר לפני שאמרתי ונעשה רצוני: **ספרי שלח טו, ז. י. ראה לקו"ש כרך לב ע' 1. וש"נ.**

---

1) ומעתה יובן ענין מועדים לשמחה: **מכאן מתחיל מאמר הד' מההמשך הכולל פרקים ט-י.**

בעת אמירת הדרוש הפתיחה היתה יהי כבוד ה' לעולם — ראה לקמן הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תשנט. גם התאריך כאן נעתק משם.

ראה עוד ע"ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) מועדים לשמחה: **נוסח תפלת העמידה וקידוש ליו"ט. ראה גם לקו"ת צו טו, ב.**

3) יפה שעה א' . . חיי העוה"ב: **אבות פ"ד, מי"ז. ושם: ומעשים. ראה גם לקמן פי"ב. ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פ"ט.**

4) במד"ש: **= במדרש שמואל על אבות לר' שמואל די אוזידא. הספר הובא גם בלקו"ת קרח נד, רע"ג ובכ"מ בדרושי רבותינו.**

5) ובס' נחלת אבות: **על אבות לדון יצחק אברבנאל. וראה גם במד"ש שם. — בסהמ"צ להצ"צ מד, ב: החכם הגדול השלם בדעותיו הר' יצחק אברבנאל.**

ותחילה נבאר ענין יתרון המעלה שיש בעוה"ז על ג"ע, ואח"כ נבין גם במה שיש יתרון בעבודה של עוה"ז[6] גם על תחה"מ ג"כ. והענין הוא דהנה נת"ל שבג"ע הוא זיו תורתן ועבודתן[7], והגם שבג"ע הוא גילוי מהות האלקות, עכ"ז הנה זהו רק המהות של הזיו בלבד, אבל בעוה"ז מקיימים כל המצות ועצם מהות המצוה, אלא שהוא מלובש בלבוש גס עד שע"פ סדר השתלשלות לא הי' יכול כלל
יב • להתהוות לבוש גס כזה כ"א נתהוה ע"י כח הא"ס הסוכ"ע כנ"ל. אבל מאחר שע"י עשייתן בעוה"ז בלבוש גס שנתלבשו יהי' לע"ל גילוי בחי' הסוכ"ע הן המהוה היש הוא לבוש הגס והן עצם הסוכ"ע, א"כ יש יתרון גדול לעוה"ז על ג"ע. ומלבד זה מה שבג"ע הוא רק הזיו וכאן הוא עצם המצוה כולה, הנה נת"ל שבג"ע הוא רק בחי' ממכ"ע, והמצות שבעוה"ז הרי בם אור הרצון דסוכ"ע. ונמצא כי מובדל עוה"ז ביתרון ב' דברים נגד ג"ע, הא' במה שבג"ע הוא רק הארה בלבד וכאן הוא עצם התורה והמצות. והב' מה שבג"ע הוא בחי' ממכ"ע, ובעוה"ז הוא בחי' סוכ"ע. אלא שעוה"ז להיות כי לא נזדכך עדיין העולם לכן אינו מתגלה למטה, שגם המועדים שהם בחי' השמחה הוא הגילוי למעלה, רק שנצטוינו לשמוח במועדים ולקרות ההלל[8] בכדי שע"ז יהי' גם למטה גילוי השמחה תענוג הרוחני עכ"פ מעט כו'. אבל לע"ל כשיזדכך העולם יתגלה פעולת העוה"ז, וגם עכשיו נמשך למעלה[9], והרי[10] ישנו שם בשלימות. וא"כ ה"ז כמו מי שיש לו עושר רב האם נושאו בחיקו תמיד, אלא הוא מחזיקו סגור בתיבה, שהתיבה מעלמת ומסתרת לבלי הראות לעין הרואה. כן ע"י שעושה המצוה בעוה"ז הרי ישנו להמשכה למעלה כמו שיש להעשיר גנוז בתיבתו כו', או באוצרו[11] כו'.

קיצור. יפה שעה א' בתשו' ובמעש"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב, כי בעוה"ב רק זיו תורתן, ובעוה"ז עצם תומ"צ. ואם כי כ"ז הוא להוסיף אורות באצי', אבל ה"ז כמונח בקופסא כו'.

(יו"ד) **ומעתה** יובן לפי מה שפי' המפרשים שיפה שעה אחת בתשו' ומעש"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב, שפי' העוה"ב[12] קאי על עולם התחי', ולכאורה יפלא היתכן כי לא ישולם השכר תמורת העבודה בעוה"ז עד שארז"ל יפה שעה א' בתשומעש"ט בעוה"ז. אך הענין יובן ע"פ משארז"ל עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות[13] שנאמר להנחיל אוהבי יש[14], וכתי'

---

6) עוה"ז: **כ"ה בכת"י מעתיק.**

7) נת"ל שבג"ע הוא זיו תורתן ועבודתן: **פ"ח.**

8) לשמוח במועדים ולקרות ההלל: **ראה לעיל רפ"ה ובהנסמן שם.**

9) וגם עכשיו נמשך למעלה: **ראה לקמן הערה 44.**

10) והרי: **בהוצאה הקודמת: שהרי.**

11) המצוה . . גנוז בתיבתו . . באוצרו: **ראה גם מאמרי אדה"ז תק"ע ע' כח. סה"מ תרל"ט ח"א ע' מז. וש"נ. תר"ם ח"א ע' שג. תרמ"ב ע' שיג והערה 382*.**

12) העוה"ב: **בהוצאה הקודמת: עוה"ב.**

13) עתיד הקב"ה . . ש"י עולמות: **עוקצי' בסופה. ראה גם לעיל בח"א בהנחות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' שמה. וש"נ.**

14) להנחיל אוהבי יש: **משלי ח, כא.**

ועמך כולם צדיקים[15], נמצא שלכאו"א מישראל ינחיל הקב"ה ש"י עולמות. וענין בחי' ש"י עולמות אלו זהו כי קנה חכ' קנה בינה[16] בגימ'[17] יש[18], והיינו בחי' מחצה התחתון שבכתר[19], שהוא בחי' האין המהוה היש דחכ', כמ"ש והחכמה מאין תמצא[20]. אמנם מה שנק' אין הוא לפי שאינו מושג עכשיו, אבל באמת הוא מבחי' יש האמיתי דכתר. וע"ז הוא שאה"כ להנחיל אוהבי יש, הוא בחי' מחצה התחתון דכתר שנק' ג"כ יש כו'. ויש לפרש עוד ענין בחי' ש"י עולמות אלו, ע"פ מ"ש ביעקב ויקרא לו אל אלקי ישראל[21] שארז"ל הקב"ה קרא ליעקב אל[22], וענין פי' אל הוא בחי' ל"א קוצי דשערי[23] שנת' בכהאריז"ל. ועוי"ל פי' אל כי הנה ארז"ל ע"פ עשר תעשר[24] עשר בשביל שתתעשר[25], והגם דכתי' לא תנסו את הוי'[26] כו', מ"מ במעשר מותר כמ"ש ובחנוני נא ונסני הביאו את המעשר אל בית ה'[27]. ויעקב קיים מצות מעשר כמו שנדר וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך[28], ולכן גם בבניו[29] שהיו י"ד עם מנשה ואפרים, צא מהם ד' בכורות לד' אמהות שהם בלא"ה קדושים כמ"ש קדש לי כל בכור[30], נשארו עשרה, ולכן הקדיש את שבט לוי
לעמוד לשרת[31] כו', ולכן זכה • שיקרא לו הקב"ה אל[32]. כי פי' אל הוא, דהנה יג
נודע ממ"ש בס"י בשלשים ושתים נתיבות פליאות חכ' חקק כו' הקב"ה וברא את עולמו[33], נמצא כי יש בחכ' ל"ב נתיבות חכ'[34], ובתוך אלו הל"ב נתיבות יש נתיב

---

15) ועמך כולם צדיקים: **ישעי' ס, כא.**

16) קנה חכ' קנה בינה: **משלי ד, ה.**

17) קנה . . קנה . . בגימ' יש: **ראה פע"ח שער תפילות ר"ה שכ"ה, פ"ג (ירושלים תש"מ תקעא, סע"א). שער יוה"כ שכ"ז, פ"ה. שער הפסוקים משלי ס"ד. מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב ע' תרס. תקע"א ע' עה. מאמרי אדה"א דברים ח"א ע' טז. וש"נ. אוה"ת בהעלותך ע' תטז.**

18) יש: **בהוצאה הקודמת: ש"י.**

19) ש"י עולמות . . מחצה התחתון שבכתר: **ראה גם ע"ח שער ז"א שי"ז, פ"א בהגהה.**

20) והחכמה מאין תמצא: **איוב כח, יב. ראה זהר רע"מ משפטים קכא, סע"א. אגה"ק סי"ז קכו, רע"א. סה"מ תרמ"א ע' רמד. וש"נ.**

21) ויקרא לו אל אלקי ישראל: **וישלח לג, כ.**

22) הקב"ה קרא ליעקב אל: **ראה מגילה יח, א. ראה גם בסמוך בפנים ובהערה 32.**

23) אל הוא בחי' ל"א קוצי דשערי: **ראה זהר אד"ר נשא קלב, א. קול ברמה שם. ע"ח שער א"א שי"ג, פי"א. תו"א משפטים עו, ג. סידור שחרית מב, א. מאמרי אדה"ז מארז"ל ע' שנ-שנא; נדפס גם במאמרי אדה"ז תקס"ו ח"ב ע' תקעה-תקעו. פיה"מ סט, ג. אוה"ת מיכה כרך א' ע' תצא.**

24) עשר תעשר: **פ' ראה יד, כב.**

25) עשר בשביל שתתעשר: **תענית ט, א.**

26) לא תנסו את הוי': **ואתחנן ו, טז.**

27) ובחנוני נא ונסני הביאו את המעשר אל בית ה': **ע"פ מלאכי ג, י.**

28) וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך: **ויצא כח, כב.**

29) ויעקב קיים מצות מעשר . . גם בבניו: **ראה ב"ר פ"ע, ו. תנחומא פ' ראה יד.**

30) קדש לי כל בכור: **בא יג, ב.**

21) לעמוד לשרת: **פ' שופטים יח, ה.**

32) שיקרא לו הקב"ה אל: **מגילה יח, א. ראה גם פלח הרמון בהר ע' תט ואילך. וש"נ.**

33) בס"י בשלשים ושתים . . את עולמו: **ראה שם רפ"א. ראה גם הנסמן במאמרי אדה"א בראשית ע' ג. ביאוה"ז בשלח מה, ד ואילך. ונמנו בפרטיות בהקדמת הראב"ד לס"י י, סע"א ואילך (ירושלים תשכ"ב). פרדס שער הנתיבות שי"ב, פ"ב ואילך. ס' הפליאה סח, ד ואילך. ראה בסוף הספר במילואים.**

34) חכ': **בהוצאה הקודמת: פליאות חכ'. בבוך 1825 כבפנים.**

אחד אשר עליו כתיב נתיב לא ידעו עיט ולא שזפתו עין איה[35], ונמצא כי נשאר ל"א נתיבות, וכאשר בחי' ל"א נתיבות אלו כ"א כלול מעשר זהו ש"י[36]. וזהו שאמרו רז"ל שלהאבות הטעימן הקב"ה מעין עוה"ב[37], והיינו ביעקב מה שקראו הקב"ה אל, שזהו מעין הש"י עולמות שעתיד הקב"ה להנחיל לישראל כו'. ונמצא כי תמורת המעשר שנתן יעקב זכה לטעום מעין עוה"ב שהוא בחי' עשירות[38] היינו ל"א פעמים עשר הנ"ל. ועכ"ז יפה שעה א' בתשו' ובמעש"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב, דהנה תרי"ג מצות ניתנו למשה בסיני[39], שהם ב' פעמים יש. והיינו כי יש זהו מחצה התחתון דכתר, אבל תרי"ג מצות דאורייתא וז' דרבנן[40] זהו תר"ך[41] בחי' שלימות הכתר. ונמצא כי יש יתרון לעבודת העוה"ז בתשו' ומעש"ט שעי"ז נמשך בחי' שלימות הכתר, ושכר פעולתינו בעוה"ז לא יקפח הקב"ה מאתנו להתגלות בעוה"ב. ועז"נ ומשוש חתן על כלה ישיש עליך אלקיך[42], ישיש הם ב"פ יש[43], שלע"ל יתגלה כל שכר העבודה שעכשיו הוא להוסיף אורות באצי'[44], והיינו כי קנה חכ' קנה בינה הם רק פ"א יש, אבל ע"י העבודה בתרי"ג מצות דאורייתא וז' דרבנן יהי' ב"פ יש, ישיש כו'. וזהו גילוי השמחה שיהי' לע"ל, וע"ז ארז"ל הקב"ה לא שמח בעולמו[45] כבי' שמח אינו אומר אלא ישמח ה' במעשיו[46], עתיד הקב"ה לשמוח במעשיהם ש"י כו'. וכן בכנס"י אין השמחה בשלימות[47] בעבודתן בעוה"ז מפני כי אינה מתגלה השמחה שהוא רק להוסיף אורות באצי' כו', ולכן

---

35) נתיב לא ידעו עיט . . איה: איוב כח, ז. ראה גם לקמן פכ"ו. סה"מ תרל"ט ח"א ע' סט ואילך. ע' פו ואילך.

36) ל"א נתיבות . . כלול מעשר זהו ש"י: ראה גם אוה"ת בהעלותך ס"ע תיט. סה"מ תרל"ח ע' קצד. וש"נ. תר"ם ח"ב ס"ע תרט. וש"נ. לקמן בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תשצב.

37) שלהאבות הטעימן הקב"ה מעין עוה"ב: ראה ב"ב טז, סע"ב ואילך.

38) עשירות: כ"ה גם בבוך 1825.

39) תרי"ג מצות ניתנו למשה בסיני: ראה מכות כג, סע"ב. סה"מ תר"ם ח"ב ס"ע תפח. וש"נ.

40) וז' דרבנן: ראה אגה"ק סכ"ט. דרך חיים פנ"ו. פס"ד. לקו"ש כרך כט ע' 104 ואילך. וש"נ.

וסימנם: נ"ע בשמח"ה — ראה לקו"ש כרך כא ע' 401. אג"ק כ"ק אדמו"ר זי"ע ח"ב ע' שכ.

41) תרי"ג מצות . . וז' . . תר"ך: ראה כתר תורה הובא בתורת העולה להרמ"א ח"ג פל"ח (לב, א). של"ה יתרו שיו, א. מאו"א מערכת תר"ך סנ"ו. הנסמן במאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"א לע' שלח.

42) ומשוש חתן על כלה ישיש עליך אלקיך: ישעי' סב, ה.

43) ישיש הם ב"פ יש: ראה גם אוה"ת חנוכה ח"ב ע' רצז. סה"מ תר"ם ח"א ע' רצ. וש"נ. לקמן בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תשסב.

44) שעכשיו הוא להוסיף אורות באצי': ראה גם הקדמת מהרנ"ש לפע"ח. נמצא גם בחסד לאברהם מעין ראשון עין כל נהר ו. ע"ח שער מ"ן ומ"ד שלי"ט, דרוש יא כלל טז. קו"א לתניא ד"ה להבין מ"ש בפע"ח (קנה, א). סה"מ תרכ"ח ע' א. תרמ"ב ע' קה. וש"נ.

45) הקב"ה לא שמח בעולמו: ראה ויק"ר פ"כ, ב. לקו"ת שמע"צ פט, א ואילך. סה"מ תרל"ג ח"א ע' רנד.

46) ישמח ה' במעשיו: תהלים קד, לא.

47) בכנס"י אין השמחה בשלימות: ראה ויק"ר שם. לקמן שם. סידור שחרית סח, א ואילך.

לע"ל דוקא ישמח ישראל בעושיו[48] שהוא עיקר גילוי השמחה. ונמצא פי' יפה שעה א' בתשו' ומעש"ט בעוה"ז שיש תר"ך מצות[49] שעי"ז ממשיכים בחי' תר"ך עמודי אור[50], מכל חיי העוה"ב שהוא בחי' ש"י עולמות שינחיל הקב"ה לצדיקים לעוה"ב, שז"ע עוה"ב בעצם. וע"י התומ"צ דעכשיו יתגלה השמחה להיות ישיש כגבור[51], שזהו מפעולת העוה"ז רק שיתגלה לע"ל, ולכן יפה שעה א' בתשומעש"ט בעוה"ז. וזהו שאמרו שכר מצוה מצוה[52] שבחי' השכר של המצוה שעושים בעוה"ז שיתגלו עצם המצות כמו שהן ולא רק זיו תורתן ועבודתן כמו בג"ע כו', וזהו אינו מעצם העוה"ב כ"א מפעולת העוה"ז לכן יפה שעה א' כו'.

קיצור. עתיד הקב"ה להנחיל לכצו"צ ש"י עולמות, מחצה[53] הכתר, וז"ע הקב"ה קרא ליעקב אל. ע"י המעשר זכה לעשירות[54], עשר פעמים ל"א. אבל בעוה"ז תרי"ג מצות ניתנו אשר עם ז' דרבנן הם תר"ך עמודי אור שלימות הכתר. ולע"ל גילוי השמחה, ישיש ב"פ יש. שכר מצוה מצוה כו', לכן[55] יפה שעה א' כו'.

ש"פ שמיני ל"ז

(יא) **והנה**[1] גילוי השמחה הזו יהי' ג"כ ע"י הבינה, דהנה כמו שנת"ל[2] בענין הל"ב נת"ח, יש נתיב א' אשר לא ידעו[3] איה, כן בבחי' הבינה יש ג"כ מה שלא בא בבחי' ההשגה עדיין. דהנה חמשי' שערי בינה נבראו בעולם[4], ועכ"ז לא זכה שום אחד אפי' מהצדיקים הגדולים להבין כל הנו"ן שערי בינה,

48) ישמח ישראל בעושיו: תהלים קמט, ב.

49) תר"ך מצות: ראה גם תו"א יתרו עג, ב. ויקהל קיד, רע"ג.

50) תר"ך עמודי אור: ראה פרדס שער מהות והנהגה ש"ח, פ"ג. לקו"ת ושער הפסוקים להאריז"ל חבקוק. מאמרי אדה"א ויקרא ח"ב ע' תסא. וש"נ. תו"ח בראשית מה, ג הערה 32. תקוני זהר חדש צו, ד. לקו"ת להאריז"ל משלי יא.

51) ישיש כגבור: תהלים יט, ו. ראה גם לקמן ספי"ב. וש"נ.

52) שכר מצוה מצוה: אבות פ"ד, מ"ב. ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פ"ט. וש"נ.

53) מחצה: בהוצאה הקודמת: מחצית. בבוך 1825 כבפנים.

54) המעשר . . לעשירות: בהוצאה הקודמת: המעשה . . לעשירית.

55) לכן: בהוצאה הקודמת: ולכן.

1) והנה . . חמשי' שערי בינה: מכאן מתחיל מאמר הה' מההמשך הכולל פרקים יא-יג.

בעת אמירת הדרוש הפתיחה היתה יפה שעה א' בתשובה ומע"ט — ראה לקמן בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תשסג. גם התאריך כאן נעתק משם.

ראה עוד ע"ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) שנת"ל: פ"י.

3) נתיב א' אשר לא ידעו: איוב כח, ז. ראה גם לקמן פכ"ו. סה"מ תרל"ט ח"א ע' סט ואילך. ע' פו ואילך.

4) חמשי' שערי בינה נבראו בעולם: ר"ה כא, ב. ראה גם לעיל בח"א ע' רלח. וש"נ.

יד שהרי במשה רבן של כל הנביאים[5] כתי' בי' ותחסרהו • מעט מאלקים[6], והיינו מבחי' אלקי' דבינה[7]. כי מ"ט שע"ב ניתנו למשה[8] אבל שער החמשים דבינה גם משה לא השיג עד הסתלקותו, ואם כי בעת הסתלקו השיג[9], שהרי לעליונים נדמה למטה ולתחתונים נדמה למעלה[10] שנת' מזה בד"ה את שבתותי תשמרו שלא נדפס[11] שזהו שער הנו"ן דבינה. עכ"ז י"ל שענין השגה זו היא כמו שהיא[12] בעולמות עליונים ולא ע"י עבודת עוה"ז שיפה שעה א'[13]. והענין הוא כנודע שהתגלות עתיק הוא בבינה[14], והיינו בבחי' שער הנו"ן דבינה[15], וע"ד שנת"ל בענין תענוג[16] הפרטי מדבר הלכה פרטי', שדוקא לאחר שמבין בהשגה גמורה את השכל המלובש בדבר ההלכה ההוא אז מתמלא תענוג, משא"כ כשהוא בבחי' ברק המבריק[17]. הגם כי ברק המבריק הלזה הוא קרוב יותר לבחי' הענג, שהרי ברק זה הוא משל לבחי' החכ' אשר מאין דכתר תמצא[18], עכ"ז אינו מתגלה בו בחי' התענוג כלל. והיינו מפני שאין הכלי בבחי' הרחבה שיתגלה בו הענג כו', כ"א כאשר מבין בטוב בהרחבת השכל אז מלובש בו בחי' התענוג והולך ומתענג בתענוג נפלא שאין כמוהו כלל ודוגמתו[19] בגשמיות, שה"ה זך בערך נגד כל התענוגי' הגשמיים כו'. ועכ"ז אנו רואים שיש בחי' תענוג היותר גדול מזה, וכענין צהבו פניו דר' אבוה שזהו מפני כי מצא תוספתא חדתא[20], והיינו שניתוסף לו

---

5) במשה רבן של כל הנביאים: שמו"ר פכ"א, ד. דב"ר פ"ב, א. רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ז, ה"ו.

6) ותחסרהו מעט מאלקים: תהלים ח, ו. ראה מאמרי אדה"א במדבר ח"ב ע' תלד.

7) אלקי' דבינה: ראה זהר בהקדמה ב, א. תו"ח בראשית ח, ב ובהערה 35.

8) מ"ט שע"ב ניתנו למשה: ראה ר"ה שם. ראה גם לקמן פקט"ז.

9) בעת הסתלקו השיג: ראה לקו"ת וס' הליקוטים להאריז"ל ואתחנן ג, כו. מג"ע אופן כט. מאמרי אדה"א במדבר ח"ב ע' תלד וע' תלה. לקו"ש כרך כד ע' 257 הערה 33. כרך יד ע' 451 בהערה. בהערות הסמוכות כאן.

10) לעליונים . . ולתחתונים נדמה למעלה: ראה סוטה יד, רע"א. תקס"ד ע' לא־לב. מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' קפד; לקו"ת במדבר יב, א ואילך (בשם המגיד).

11) בד"ה את שבתותי תשמרו שלא נדפס: כ"ה גם לעיל בח"א מאמר ד"ה ועפ"ז יובן מ"ש ראה נתתיך. נדפס בסה"מ תרל"ט ח"א ע' סט וע' פו — נדפסו גם בתורת שמואל דרושי חתונה ע' סא וע' לה. תר"ם ח"ב ע' תרט.

12) שהיא: וכ"ה בבוך 1825. בהוצאה הקודמת ליתא.

13) שיפה שעה א': ראה לעיל ע' תה הערה 3.

14) שהתגלות עתיק הוא בבינה: ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פ"ב. וש"נ.

15) שער הנו"ן דבינה: ראה גם לקמן בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תשסג.

16) שנת"ל בענין תענוג: ראה ספ"ה. בהערה הבאה.

17) ברק המבריק: ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח רפ"ג ובהנסמן שם רפ"ב.

18) החכ' אשר מאין דכתר תמצא: איוב כח, יב. ראה זהר רע"מ משפטים קכא, סע"א. אגה"ק סי"ז קכו, רע"א. סה"מ תרמ"א ע' רמד. וש"נ.

19) ודוגמתו: בהוצאה הקודמת: ודוגמתם.

20) צהבו פניו דר' אבוה . . תוספתא חדתא: ראה ירושלמי שבת פ"ח, ה"א. לקו"ת מסעי צג, ב. מאמרי אדה"א קונטרסים ע' שדמ. וש"נ. ש"א יב, ב. ושם ע' קו: ר"ג. תו"ח יתרו רסז, ג. הנסמן בסה"מ תרכ"ז ע' פז.

דבר חדש ע"ז נתמלא תענוג עד שצהבו פניו לפי שחכמת אדם תאיר פניו[21] כידוע. והרי בחי' הוספה זו הוא למעלה הרבה מבחי' גילוי הבינה, ולמעלה גם מבחי' ברק המבריק, כ"א זהו שנתגלה לו מן בחי' משכיל מקור השכל, ומשם הוא נביעת התענוג, שבחי' תענוג זה הוא גבוה יותר בערך מבחי' גילוי עתיק שבבינה. ועד"ז י"ל שמה שמשה השיג בעת הסתלקו בחי' שער החמשים דבינה זהו ע"ד התגלות עתיק שבבינה, אבל ענין גילוי השמחה שיתגלה לע"ל ע"י בחי' הבינה זהו גילוי עצם הענג העצמי, רק מפני כי יבוא לבחי' השגה גמורה לכן יהי' זה ע"י הבינה כו'. וראיתי בדרוש א' כתי"ק[22] אאמו"ר[23] שכשם שפנימיות אבא הוא פנימיות עתיק[24] כן גם בחי' פנימיות בינה הוא ג"כ פנימיות עתיק[25], וא"כ יובן בטוב טעם בין[26] השגת שער החמשים שהשיג משה בעת הסתלקותו שזהו בחי' התגלות עתיק שבבינה בשער הנו"ן. אמנם השמחה שעתיד הקב"ה לשמוח ישיש ב"פ ש"י, ז"ע ע"י בחי' פנימיות בינה, שהוא בחי' פנימיות עתיק שלמעלה מבחי' התגלות. כי ההתגלות היא[27] כענין השפעה שמה שאפשר לבוא לידי השפעה זהו רק הארה לבד, אבל ע"י פנימיות בינה מתגלה עצם העונג כו'. ועוי"ל בעומק

---

21) שחכמת אדם תאיר פניו: קהלת ח, א. ראה לקו"ת מסעי שם. לקמן פכ"ח.

22) וראיתי בדרוש א' כתי"ק: בסה"מ קיץ ה'ש"ת ע' 50 מציין כ"ק אדמו"ר זי"ע: „בהמשך וככה תרל"ז פי"א מובא זה מדרוש כתי"ק הצמח צדק. ולע"ע מצאתיו בסד"ה ויסב אלקים, אשר בספר שמות להצמח צדק. ואולי המקור לזה הוא הגהת מהרנ"ש לאוצרות חיים ש' עתיק פ"ד".

במ"ש כ"ק אדמו"ר זי"ע „בסד"ה ויסב אלקים", אולי הכוונה לסד"ה וחמושים עלו בני ישראל, אוה"ת בשלח ע' שפ. ושם: כי פנימיות בינה פנימית עת"י. או הכוונה לד"ה ויסב אלקים שלא נדפס לע"ע — ושם הובא תוכן הלשון כבפנים. ראה גם סה"מ תרמ"ד ע' קצג. תרמ"ז ע' תכט. תרנ"ד ע' יג. המשך תער"ב ח"א ע' ערב. עטר"ת ע' שנה. בסמוך הערה 25.

23) אאמו"ר: הצ"צ.

24) שפנימיות אבא הוא פנימיות עתיק: ראה גם לקמן ספל"ו: כמ"ש הרמ"ז פ' כי תצא דרע"ו ע"ב ד"ה כימי צאתך כו'. מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב ע' תתסה. לקו"ת נצבים מט, ד. תו"ח שמות כג, א הערה 951. סה"מ תרל"א ח"א ע' עז. וש"נ. תר"ם ח"א ע' קצא.

לפעמים מציינים על ציטוט זה „בע"ח" ולפעמים מציינים „לפע"ח". והסיבה לזה, כי במקור הדברים במאמרי אדה"ז שם נדפסו שני נוסחאות מדרוש זה — הנחת כ"ק אדמו"ר האמצעי ושם מובא זה בשם „הפע"ח", ובהנחת אחיו הר"מ הביאו בשם „הע"ח".

25) פנימיות בינה . . פנימיות עתיק: ראה גם אוה"ת (יהל אור) תהלים ע' שנב: וכמ"ש בע"ח דפנימי' או"א זהו פנימיות עתיק. פינחס ר"ע א'עז. מטות ע' א'רצג. ויצא ע' קעה. שמות ע' סב ובהערת כ"ק אדמו"ר זי"ע שם: „לע"ע מצאתיו בהגהות מהר"ן לאוצרות חיים (ש' העתיק ספ"ד) בשם האריז"ל, וראה לקו"ת פ' נצבים ביאור לד"ה שוש אשיש ספ"ג". בא ע' רצד הועתק לקמן פקל"ב: אך כמו"כ איתא גם על פנימי' אימא. בשלח ע' תכז. פ' ראה ע' תרסב. ישעי' כרך ב ס"ע תשצב. המשך תער"ב ח"א ע' קנב. ח"ב ע' תתקעט, ושם מציין: באוצ"ח. ולכאורה הכוונה (כבאוה"ת שמות, וכבהערה 22 דלעיל) להגהת מהרנ"ש. ובאוצרות חיים מהדורת קארעץ תקמ"ג נדפסו ההגהות בפנים הספר בתוך חצאי עיגול. וראה גם תרס"ג ח"א ע' רא.

26) טעם בין: אוצ"ל: טעם ההפרש בין.

27) ההתגלות היא: בהוצאה הקודמת: התגלות הוא.

יותר ע״פ מה שנת׳ בד״ה זה יתנו בחלק עבדים היינו[28] בענין תפארת האדם או היופי מהתכללות הגוונים זהו רק הארה ולא עצם[29], וא״כ משה שזכה לגילוי שער הנו״ן דבינה בהסתלקותו, זהו ע״ד ראיית התפארת לבד שהוא הארת בחי׳ הענג שנראה ע״י פנימית הבינה. אבל לע״ל יבוא בהשגה עצם העונג ע״י בחי׳ פנימיות בינה כו׳. והיינו שכמו שכתר דז״א נעשה מתפארת דאימא[30], כן מה שנתגלה למשה ע״י שה״נ דבינה זהו ג״כ כעין בחי׳ הת״ת שהוא גילוי הארה ע״ש בד״ה עבדים היינו הנ״ל. ועוי״ל שמה שמשה השיג שעה״נ דבינה זהו עצם הבינה,
טו אבל • לע״ל יהי׳ גילוי מהות הענג ע״י פנימיות הבינה, ולכן גם משה יצטרך להתלבש בגוף בכדי לזכות לענג העצמי שהוא הפלא ופלא כו׳.

קיצור. שגילוי דלע״ל יהי׳ ג״כ ע״י הבינה, שכמו בל״ב נ״ח נתיב לא ידעו עיט.

ומה שמשה השיג שה״נ נת׳ ע״ז ג׳ חלוקי׳, הא׳ ע״ד ההפרש בין התגלות התענוג מהבנת השכל, לבחי׳ הענג משכל חדש. הב׳ שפנימית בינה היא ג״כ פנימיות עתיק. ומשה השיג ע״ד שמת״ת דאימא נעשה כתר לז״א שהוא הארה, כן השיג משה הארת ענג העצמי, ולע״ל עצם הענג. הג׳ והוא הפשוט ונראה עיקר שמשה השיג עצם הבינה, ולע״ל יתגלה מהות עצם הענג ע״י פנימיות הבינה, ולכן יצטרך משה לקום בתה״מ לבוא בהתלבשות הגוף כמשנ״ל.

(יב) **ויובן** עוד ענין יפה שעה א׳ בתשו׳ ובמעש״ט בעוה״ז מכל חיי העוה״ב, ע״פ משארז״ל גבי קרבנות אמר הקב״ה נח״ר לפני שאמרתי ונעשה רצוני[31], וכמו שהוא בקרבנות כ״ה בכל המצות, ואמרו בקרבנות שידמו כל המצות להן. וכאשר נתבונן בזה היטב יובן גודל מעלת העוה״ז שבה יכול האדם הנברא והבע״ג לעשות נח״ר ליוצרו, אבל כל ענין חיי העוה״ב הוא רק שהאדם יקבל ענג ונח״ר, אשר אין בערך נח״ר של האדם לבחי׳ הנח״ר שלפני ה׳, אשר מזה תגדל הנח״ר של האדם ג״כ בעוה״ז יותר מענג חיי העוה״ב. וכמו שאנו

בשוה״ג בע׳ שבו נרשם ספי״א וריש פי״ב ללא ציון מקומו בפנים. בבוך 1825 נמצא בשוה״ג קודם פי״ב שמתחיל בע׳ חדש:

מה שראית המעוברת פועל על הולד[א] זהו מפני כי מבחי׳ גבוה גם הארה פועל.

א) שראית המעוברת פועל על הולד: **מובא גם בהמשך תער״ב ח״א ע׳ תקמו. ראה בסוף הספר במילואים.**

---

28) בד״ה זה יתנו בחלק עבדים היינו: **ראה גם בסמוך בפנים: בד״ה עבדים היינו הנ״ל. לע״ע לא נתברר לאיזה דרוש כוונתו.**

29) תפארת האדם . . הארה ולא עצם: **ראה גם לעיל בח״א ע׳ רסו.**

30) שכתר דז״א . . מתפארת דאימא: **ראה ע״ח שער מוחין דצלם שכ״ג, רפ״ה ורפ״ז. מאמרי אדה״א דברים ח״ג ע׳ תתעג. וש״נ.**

31) נח״ר לפני שאמרתי ונעשה רצוני: **ספרי שלח טו, ז. י. ראה לקו״ש כרך לב ע׳ 1. וש״נ.**

רואים באנשים פשוטי ערך, שאם יזדמן לפניו לגרום קו"ר לאיש חכם גדול בתורה ומפורסם ביראה, שדבר זה יחשב אצלו לענג נפלא, יותר הרבה מכל ענג המאכלים וכל דברים העריבים עליו שלא בערך כלל. וכ"ש לגבי הקב"ה בכבודו ובעצמו, שריחוק הבורא מהנברא הוא שלא בערך כלל לגבי ריחוק האדם החכם בתורה וגדול ביראה לגבי איש ההמוני הנ"ל. וכן פחיתות ערך האדם הוא פחות הרבה מפחיתת איש ההמוני נגד החכם הנ"ל. וא"כ עריבת ומתיקת וידידות[32] הענג, אשר צ"ל ממה שגורמי' נח"ר לפניו ית' בעשיית המצות, הוא שלא בערך כלל לגבי בחי' הנח"ר שיהי' גם לעוה"ב[33], שהרי הגם שהוא עצם ענג העצמי, עכ"ז הוא ענג האדם שפל אישים, שלא בערך כלל אוא"ס הבורא יחיד כו', וכמובן ממשל הנ"ל. וא"כ יובן בטוב טעם ענין שארז"ל יפה שעה א' בתשו' ובמעש"ט[34] שבעוה"ז, להיות כי בעוה"ז עושים נח"ר לפני מי שאמר והי' העולם, אשר מעריבות ידידות מתיקות ונעימות זו תגעל הנפש את הבשר[35], שלכן הוא יפה הרבה גם מבחי' הענג העצמי שיהי' לע"ל ע"י עשיית המצות דעכשיו, גם בחי' ישיש כגבור[36] כו'. ובחי' זו יתגלה בנשמות כמארז"ל עתידים צדיקים שיקראו ע"ש של הקב"ה פי' רש"י[37] שיהי' שמם הוי', א"כ יקבלו ג"כ מן תוס' הענג שנעשה ע"י המצות היינו בחי' נח"ר לפני כו', אך זהו שיתעלו לשם ולא בדרך גילוי כו'.

קיצור. בקרבנות ארז"ל שא' הקב"ה נח"ר לפני כו', וכ"ה בכל המצות, אשר נח"ר שלפניו, זהו צ"ל גדול מאד בעיני האדם יותר הרבה מנח"ר שמקבל בעצמו ומשל ע"ז.

(יג) **ועפ"ז** כ"ז יובן גודל מעלת מועדים לשמחה[38] שביו"ט, שאז הוא מועד התגלות השמחה של מצוה[39], שע"י עשיית המצוה נעשה נח"ר לפניו ית', וא"כ השמחה ש"מ זו היא גדולה • ונפלאה אין קץ גם נגד הענג העצמי טז
שיתגלה בתחה"מ בחי' ישיש כגבור כו'. ונמצא מובן ענין ג' חלוקי מדרגות מגילוי הבינה, אשר בג"ע הוא מהות האין שמתגלה והוא בחי' ממכ"ע, ובתחה"מ שהוא עיקר העוה"ב יהי' גילוי בחי' סוכ"ע, בחי' עצם הענג, שגם משה יצטרך להתלבש בגוף בכדי לטעום מצוף נועם העוה"ב, שהוא בחי' עצם הענג. ומ"מ יפה שעה א'

32) עריבת ומתיקת וידידות: ראה גם בסמוך בפנים. ע"פ אוה"ח ר"פ אחרי ד"ה א"י עז"ה. ראה גם סה"מ תרמ"א ע' שסח. וש"נ.

33) הנח"ר שיהי' גם לעוה"ב: ראה גם לקו"ש כרך ה ע' 244 ואילך.

34) יפה שעה א' . . ובמעש"ט: ראה לעיל ע' תה הערה 3.

35) תגעל הנפש את הבשר: אוה"ח שם. ראה גם לקמן פט"ל. וש"נ.

36) ישיש כגבור: תהלים יט, ו. ראה גם לעיל בח"א בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב הנחה ע' שמה. לעיל פ"י.

37) עתידים צדיקים . . פי' רש"י: כ"ה בכ"מ — ראה ב"ב עה, ב וברשב"ם שם. ראה גם לקמן פט"ו. פכ"ו. פס"ג. פצ"ג. לקמן בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תשצד. סה"מ תרל"ח ע' כו. וש"נ. תרמ"ב ע' קלב. וש"נ.

38) מועדים לשמחה: ראה לעיל ע' תה ע' 2.

39) השמחה של מצוה: ראה גם תניא פכ"ו. לקו"ת תזריע כ, ג. שה"ש כד, ב ואילך. מאמרי אדה"א נ"ך ע' כז ואילך ובהנסמן שם.

בתשומעש"ט מכל הטעמים הנ"ל, והעיקר שעי"ז גורמים נח"ר לפניו ית', אשר נגד בחי' זו כלא חשיב כל הענג גם מה שיתגלה בתחה"מ כו', והשמחה ש"מ מבחי' זו מאיר במועדים כו'.

קיצור. מועדים לשמחה, הוא בחי' שש"מ מבחי' הנח"ר שלפניו ית'. וההפרש בין ג' בחי' שבבינה, ג"ע זיו ממכ"ע, ולע"ל סוכ"ע עצם הענג, ויפה שעה א', שכאן הוא השמחה מהענג של הנח"ר שלפניו ית'.

ש"פ תו"מ ל"ז

(יד) **והנה**[1] אם נעמיק עוד יותר במה שיש יתרון בעוה"ז גם על בחי' עוה"ב כפי פי' המפרשים שמפרשים על תחה"מ[2], שזהו ענין יפה שעה א' בתשומע"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב[3], אומרם מכל הכוונה מכל הבחי' שיתגלו. הן בזמן שכולל כל הג"ע התחתון והעליון, והן באופן הגילוי. שג"ע הוא מלמטלמ"ע כמ"ש מי יעלה בהר ה'[4] נקי כפים ובר לבב[5] כו', ותחה"מ יהי' מלמעלמ"ט כמ"ש ונגלה כבוד ה' וראו כ"ב[6], וכתי' חשף ה' את זרוע קדשו[7], וכתי' ובאו במערות צורים כו' מפני פחד ה'[8] שנתגלה למטה, ואותו אנו מבקשים ובכן תן פחדך[9], גלה כבוד מלכותך עלינו מהרה[10], והופע בהדר גאון עוזך על כל יושבי תבל ארצך[11].

בשוה"ג ללא ציון מקומו בפנים (בתחלה נרשמו בגוכתי"ק ברפי"ד **6** שורות, התחלה אחרת, ואח"כ נמחקו. ואולי שולי הגליון זה שייך למה שרשם שם. בבוך **1825** ליתא. ואולי כיון שנמחקו לכן לא העתיק זה בבוך הנ"ל):

י"ל ע"י הבינה יהי' גילוי מוחין דאבא, או בינה שבחכ', הבן בחכ' וחכם בבינה[א]

א) הבן בחכ' וחכם בבינה: **ספר יצירה פ"א, מ"ד.**

1) והנה כו' שנח"ר לפניו . . ונעשה רצונו: **מכאן מתחיל מאמר הו' מההמשך הכולל פרקים יד־טז.**

בעת אמירת הדרוש הפתיחה היתה: אנטיגנוס איש סוכו — ראה לקמן בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תשסז. גם התאריך כאן נעתק משם.

2) עוה"ב . . שמפרשים על תחה"מ: **ראה גם לעיל רפ"ט.**

3) יפה שעה א' . . מכל חיי העוה"ב: **אבות פ"ד, מי"ז.**

4) מי יעלה בהר ה': **תהלים כד, ג. ראה גם לעיל בח"א ע' רלה. וש"נ.**

5) נקי כפים ובר לבב: **תהלים שם, ד.**

6) ונגלה כבוד ה' וראו כ"ב: **ישעי' מ, ה.**

7) חשף ה' את זרוע קדשו: **ישעי' נב, י.**

8) ובאו במערות צורים כו' מפני פחד ה': **ישעי' ב, יט.**

9) ובכן תן פחדך: **תפלות העמידה לימים נוראים.**

10) גלה כבוד מלכותך עלינו מהרה: **מוסף ליו"ט וימים נוראים.**

11) והופע בהדר גאון עוזך . . תבל ארצך: **תפלות העמידה לר"ה.**

וכמשנ"ת ענין בחי' מלמעלמ"ט שהמטה יתעלה להיות בחי' מעלה בד"ה אלה תולדות נח[12] ע"ש, ומכל בחי' אלו יפה שעה א' כו' בעוה"ז. והיינו כי באמת ענין בחי' מה שנח"ר לפניו ית' שאמר ונעשה[13] רצונו לבד, יש לפרש שע"י מה שמקיימים מה שאמר וציוה היינו בחי' התומ"צ ע"ז עושי' רצונו ית'. וכענין שנת' במ"א בענין עושי' רצוש"מ[14], דפ' ראשונה של ק"ש שפי' שעושי' וממשיכי' את הרצון מבחי' אוא"ס בעל הרצון. וענין בחי' רצון זה הוא הגבה למעלה משרש ומקור ברה"ע שנת' בע"ח כשעלה ברצונו הפשוט, שזהו בחי' הרצון בכדי להטיב לברואיו[15]. וכל ענין הבריאה הוא בשביל קיום התומ"צ וכמ"ש בראשית וארז"ל בשביל התורה שנק' ראשית[16], וכתי' אנכי עשיתי ארץ ואדם עליה בראתי[17]. והיינו שכל עיקר המכוון מה שנשתלשל מן בחי' אנכי מי שאנכי[18] לעשות בחי' הארץ הלזו הגשמי' ששרשה מבחי' מל' דאצי', ולכן איתא בספרים ששרש בחי' המל' הוא מרדל"א[19], והמכוון מבחי' זו הוא בשביל בריאת האדם[20]. ולכן האדם כלול מכל העולמות וכמארז"ל במד"ר בראשית שהאדם הוא כלול מן העליונים והתחתונים[21], והכוונה הוא מכל העולמות, וכמ"ש בכתבי האריז"ל שהנפש הוא[22] מעשיה[23] הרוחניות, והרוח מיצי' והנשמה מבריאה והמקיפים דח"י הם מאצי'[24] העליון[25], והגוף הוא מגשמיות העשייה. ובד"כ הנפש הוא[22] מבחי' ממכ"ע והגוף שרשו מבחי' סוכ"ע כנ"ל[26], וכמשנ"ת בד"ה ביום השמע"צ דתקע"ב וביאורו[27] ע"ש, ובהגהות

---

12) בד"ה אלה תולדות נח: **נדפס לעיל בח"א. ראה שם פ"ב. פי"ח — לקמן פצ"א.**

13) שנח"ר . . שאמר ונעשה רצונו: **ראה ספרי פינחס כח, ח. רש"י תצוה כט, כה. זבחים מו, ב ד"ה הנחת רוח.**

14) עושי' רצוש"מ: **ברכות לה, ב. ראה גם לקו"ת בשלח ב, ב. בלק ע, א. מאמרי אדה"ז תקס"ט ע' קלו. לעיל ח"א ע' רנט.**

15) בע"ח כשעלה ברצונו . . להטיב לברואיו: **ראה גם לעיל בח"א ע' קסח. וש"נ.**

16) בראשית . . בשביל התורה שנק' ראשית: **בראשית א, א. ראה רש"י שם. הנסמן בלקו"ש כרך ג ע' 755. לקמן בההמשך מאמר ד"ה וידבר אלקים . . אנכי (פתיחה לפכ"ו).**

17) אנכי עשיתי ארץ ואדם עליה בראתי: **ישעי' מה, יב.**

18) מן בחי' [בהוצאה הקודמת: מבחי'] אנכי מי שאנכי: **ראה תניא מהדו"ק ספמ"ט. לקו"ת להאריז"ל תולדות כז, יט בשם הזהר. אבן עזרא תולדות שם. מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"א ע' יד. פרשיות התורה ח"א ע' רט ובהנסמן במ"מ לשם.**

19) איתא בספרים ששרש בחי' המל' הוא מרדל"א: **ראה לקו"ת חוקת נח, ב (סוס"ב): וכ"מ בע"ח שער א"א פ"ב. שם סד, א: וע' במק"מ ר"פ צו בפי' לא ידעתי נפשי . . וע' בע"ח שער א"א פ"ב. ראה בסוף הספר במילואים.**

20) והמכוון . . בשביל בריאת האדם: **ראה גם לקמן פע"ה. וש"נ.**

21) במד"ר בראשית שהאדם הוא כלול מן העליונים והתחתונים: **ראה שם פי"ב, ס"ח. לקמן פע"ה. לקו"ת שמע"צ פט, סע"ב. מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב ע' תתקלה. סה"מ תרל"ח ע' שב. לקוטי לוי יצחק לזהר בראשית ע' ח.**

22) הוא: **ראה לעיל ע' שצ הערה 59.**

23) שהנפש הוא מעשיה . . והנשמה מבריאה: **ראה ת"ז סתכ"ב.**

24) דח"י הם מאצי': **ראה ע"ח שער פנימיות וחיצוניות (שער מ') דרוש י.**

25) מאצי' העליון: **ראה לקמן בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תשע.**

26) הנפש . . ממכ"ע והגוף . . סוכ"ע כנ"ל: **פ"ה.**

27) בד"ה ביום השמע"צ דתקע"ב וביאורו:

יז לשם בס׳ במדבר[28]. ומכוון • מבריאת האדם הוא בשביל תומ״צ, ומרומז זה בפסוק אנכי עשיתי ארץ בתיבת בראתי שהוא בגימ׳ תרי״ג[29], והיינו בחי׳ תרי״ג מצות. ואמנם בכדי להיות נעשה רצוני בפועל זהו ע״י עשיית המצות בעוה״ז, שכ״ז שלא נעשה המצוה בפועל לא נשלם הרצון הנ״ל, וע״י שעושים המצוה ע״י[30] נעשה בפועל בחי׳ הרצון הנ״ל. וי״ל עוד בעומק יותר שבאמת כל הרצון דתומ״צ ה״ז בחי׳ צמצום, שהרי מצד עצמיות אוא״ס ב״ה אינו שייך כלל הרצון דתומ״צ כלל, וכמארז״ל במד״ר פ׳ שמיני וכי מה איכפת לי׳ להקב״ה אם שוחט מן העורף או שוחט מן הצואר, אלא לא ניתנו המצות אלא לצרף בהם את הבריות[31], וכמשנ״ת ענין צירוף זה באורך בד״ה מים רבים[32] לא יוכלו לכבות את האהבה ע״ש. ונמצא פי׳ ונעשה רצוני שעושי׳ וממשיכי׳ את בחי׳ אוא״ס שלמעלה מבחי׳ הרצון שיהי׳ לו ית׳ רצון בתומ״צ[33]. וזהו דכתיב מגיד דבריו ליעקב[34] חוקיו ומשפטיו לישראל, וארז״ל בירושלמי פ״ק דר״ה[35] ובמד״ר משפטים פ״ל[36] והקב״ה אינו כן אלא מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות. ונת׳ במ״א פי׳ דברי רז״ל אלו בשני פירושים[37], והאחד שע״י שישראל עושי׳ עי״ז גורמים שיהי׳ הוא עושה. וזהו מה שהוא עושה, פי׳ מי הם הגורמים שהוא עושה, ע״י שאומר לישראל לעשות. וע״י שעושין עי״ז גורמים נח״ר לפניו ית׳, שאמרתי לישראל לעשות ונעשה רצוני שנמשך מאוא״ס שלמעלה מן הרצון שיהי׳ בבחי׳ רצון דתומ״צ כו׳.

קיצור. פי׳ נח״ר לפני שאמרתי ונעשה רצוני, שע״י עשיית המצות גורמים שיומשך מאוא״ס שלמעלה מבחי׳ רצון שיהי׳ לו רצון בתומ״צ, ע״ד עושי׳ רצוש״מ ע״י בכל מאדך. ופי׳ דברי הירושלמי והמד״ר מה שהוא עושה אומר לישראל לעשות.

(טו) **ועפ״ז** יובן עוד בעומק יותר דברי רז״ל שאמרו יפה שעה אחת[3] בתשו׳ ומעש״ט בעוה״ז כו׳. שהגם שנת״ל[38] שענין הנח״ר שאמרתי ונעשה

ראה לעיל בח״א פ״ח. המשך אלה תולדות נח ספי״ח — לקמן ספצ״א. וש״נ.

28) ובהגהות לשם בס׳ במדבר: **ראה גם אוה״ת ברכה ע׳ א׳תשפב ואילך. בוך מס׳ 1028 ד״ה ביוהשמע״צ.**

29) בראתי שהוא בגימ׳ תרי״ג: **ראה רמ״ז לזהר ויגש רה, ב (קז, ב בדפי הספר). „היום יום" כב חשון. לקמן פס״ג. לקמן בהנחות ע׳ תתקיא. סה״מ תרכ״ט ע׳ רעז. תרל״א ח״א ע׳ קפב. תרל״ח ע׳ תנד. וש״נ. תרל״ט ח״א ע׳ ז. ח״ב ע׳ שצ. תר״ם ח״א ע׳ רנ. וש״נ. תרמ״א ע׳ שצט. וש״נ. סה״מ תרפ״ב ע׳ רכח. וש״נ.**

30) ע״י: **= על ידם. ואוצ״ל: עי״ז.**

31) במד״ר פ׳ שמיני וכי מה . . לצרף בהם את הבריות: **בהמשך מים רבים תרל״ו פק״י: במד״ר פ׳ לך לך פמ״ד [א] ושמיני פי״ג [ג]. ראה גם סה״מ תרמ״ב ע׳ רפ. וש״נ.**

32) בד״ה מים רבים: **תרל״ו. ראה שם פק״י. פקכ״ב.**

33) ונעשה רצוני . . שיהי׳ לו ית׳ רצון בתומ״צ: **ראה לקמן בהנחת כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ע׳ תשע ובהנסמן שם.**

34) מגיד דבריו ליעקב: **תהלים קמז, יט.**

35) בירושלמי פ״ק דר״ה: **ה״ג. עה״פ ושמרו את משמרתי — אמור כב, ט.**

36) ובמד״ר משפטים פ״ל: **ס״ט.**

37) דברי רז״ל אלו בשני פירושים: **ראה סה״מ תרכ״ח ע׳ פח. סה״מ תרל״ו ח״ב ע׳ שכז. לעיל בח״א ע׳ רפא.**

38) שנת״ל: **פי״ב.**

רצוני, התשלום שכר ע"ז לא יש גם בעוה"ב היינו בתחה"מ בדרך המשכה. רק
שאין הקב"ה מקפח שכר כל ברי'[39], לכן יטעים[40] לנו מצוף טעם נח"ר זה ג"כ ע"י
שעתידי' צדיקים שיקראו ע"ש של הקב"ה ופי' רש"י[41] שיהי' שמם הוי', וכתי'
ועמך כולם צדיקים[42]. לכן נטעום גם אנו מנופת צוף טעם הנח"ר הזה, ועכ"ז יפה
שעה א' כו' בעוה"ז. כי הנה ידוע שכ"ד הגורם ומכריח השני שיעשה, בהכרח
לומר שהגורם הוא יותר חזק מהנעשה, שה"ה הוא[43] העושה ומכריח השני שיעשה
כפי רצונו וטבעו. ועד"מ שאנו רואים בחורף שהמים נגלדים ונעשה כפור וקרח
ומשתנים ממהות למהות כו', והנה מי הוא הגורם זאת הוא הקור, ולפי ערך חיזוק
הקור במעלות המודדת הקור, לפ"ע זה יהי' חיזוק וריבוי הקרח וגלידת המים.
וידוע בספרי הטבעי' שהקרח עצמו אין בו אפי' חלק א' מחמישית ממעלה א'
שבקור, שהרי חלק חמישית ממעלה אחת דקור פועל שיגלידו המים שעומדים
בהשקט, הרי בהכרח לומר שהקרח פחות ממנו, והגם כי הקור מתלבש בהמים
עכ"ז אינו כמוהו. ולפי ערך ריבוי הקור נגלדים גם המים • שהולכים במרוצה יח
ג"כ, ואינו פועל להם מרוצתם, כ"א מפני שאינם יכולים לסבול תוקף הקור לכן
משתנים להיות היפך טבעם לגמרי. ולהיות נצב כמו נד, ולסבול משא כבידה
ההולכת עליהם בעגלה הזוחלת, ולא ימוטו כלל וכלל, מפני תוקף הקור ששלט
בהם כ"כ, עד שנשתנו ממהותם לגמרי כו'. ועד"ז יובן בכל דבר שהגורם הדבר
הוא חזק יותר מהנעשה ממנו, וכ"ש הוא מהמסבב ומסובב[44], שג"כ המסבב חזק
יותר. וכ"ש הפועל דבר חדש, שהרי המסבב אינו רק שמנהיגו, אבל הפועל הנה
בכחו הוא ממציאו מחדש, שדעת לנבון נקל[45] שחזק הוא מן הנפעל ממנו כו'.
וא"כ יובן כח מעשה המצות בגשמיות דוקא, מלבד מה שמעשה גדול[46], היינו
שע"י הכפי' וההכרח דבחי' המעשה גורמי' בחי' צמצום הראשון, שיצמצם אוא"ס
לבוא בפרטיות הרצונות דתומ"צ, ובהם עשה ול"ת. היינו שעיקר הצמצום נמשך
ע"י הכפי' דלא תעשה[47], שהוא לעצור נפשו הבהמי' וכח המתאוה הגשמי לבלי
עשות דבר שנצטוינו לא לעשותו, וע"י בחי' מ"ע גורמים המשכת הק"ו להאיר את
הצמצום, וע' בד"ה ושנותם לבניך (ל"ו)[48]. ומלבד כל זה הנה מאחר שיש בכח
המצות לגרום נח"ר לפניו ית', א"כ מוכרח לומר שיש בעצם עשיית המצוה עוד
כח יותר גדול עד שביכלתו להכריח את הענג שיבא להיות בחי' נח"ר לפניו ית'.
וא"כ הם למעלה מבחי' ענג זה, והיינו שזהו בחי' כח המצווה לעשות המצוה הוא

---

39) שאין הקב"ה מקפח שכר כל ברי': **ב"ק לח, ב.**

40) יטעים: **בהוצאה הקודמת: יטעום.**

41) שעתידי' צדיקים . . ופי' רש"י: **ראה לעיל ע' תיג הערה 38.**

42) וכתי' ועמך כולם צדיקים: **ישעי' ס, כא.**

43) שה"ה הוא: **כ"ה גם בהוצאה הקודמת.**

44) מהמסבב ומסובב: **ראה לקמן בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תשעא ואילך.**

45) שדעת לנבון נקל: **ע"פ משלי יד, ו.**

46) שמעשה גדול: **ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פי"ב. וש"נ.**

47) שעיקר . . הכפי' דלא תעשה: **ראה גם לעיל בח"א המשך ואלה תולדות יצחק ספ"ו.**

48) שעיקר הצמצום . . דלא תעשה . . בד"ה ושנותם לבניך (ל"ו): **ראה סה"מ תרל"ו ח"ב ע' רפט.**

א"ס ב"ה בכבודו ובעצמו שלמעלה מעצם הענג ג"כ. או י"ל שהוא בחי' המספר וכמשנ"ת במ"א בד"ה אלה מועדי הוי' מענין שד' ספרים הראשונים שבחמשה חומשי תורה נאמרו כשלישי המדבר[49] שמספר איך ששם הוי' צוה אל משה מצוה זו וכן בשני' וכן כולם כו'[50]. והיינו שהמספר הוא א"ס המאציל שלמעלה מאו"כ, א"כ בחי' זו הגבה למעלה יותר גם מבחי' עצם הענג הבלתי מורכב, וענג זה גם מה שנח"ר לפניו הוא ענג המורכב. שהרי הוא ממה שאמרתי ונעשה רצוני א"כ הוא מורכב מעשיית המצות כו', וגם אחרי התגלותו ה"ה מורכב בהבחי' המקבל הענג כו'. וא"כ יובן בטוב טעם ענין יפה שעה א' בתשו' ומעש"ט בעוה"ז כו', שהוא יפה יותר הרבה גם מבחי' הענג דנח"ר לפניו ית', שיתעלו ישראל לקרות בשמו של הקב"ה שיהי' שמם הוי'[51] בכדי לטעום מנופת צוף טעם ענג הזה כו'. וענין בחי' זו בעבודה יובן ממארז"ל במשנה פ"ק דאבות[52] מאמר אנטיגנוס איש סוכו[53], אל תהיו כעבדים המשמשי' את הרב ע"מ לקבל פרס, אלא הוו כעבדים המשמשי' את הרב שלא ע"מ לקבל פרס, ויש גירסא במשניות ע"מ שלא לקבל פרס[54]. והיינו שלא די במה שעובד בלא פניית תשלום שכר, אלא שאינו רוצה בשילום שכר כלל, כ"א עובד את הקב"ה מצד האהוי"ר לאלקות. ועד"ז הו"ע בחי' זו מאחר שהתשלום שכר מבחי' זו בהכרח לומר כי פחות הוא מעבודה זו, שהרי עבודה זו גורמת הענג הנ"ל, א"כ מעלתה זו ועבודתה היא ע"מ שלא לקבל פרס כלל כו'.

יט • **קיצור.** מאחר שהעבודה דמהמ"צ גורמים הענג הנפלא שיתעלו ישראל לקבלו בהכרח לומר שהעבודה גבוה יותר, ובחי' עבודה זו היא ע"מ שלא לקבל פרס כו'.

(טז) **והנה** נודע ממ"ש במ"א שענין מה שנתלבשו המצות בדברים גשמיים[55] דוקא זהו בשביל בחי' בירור התהו, היינו מה שנפל בשבה"כ, שבכדי שיתבררו ויתעלו לשרשן הקדום עי"ז יומשך בחי' אורות דתהו. מ"מ יפה שעה א'

---

49) בד"ה אלה מועדי הוי' . . כשלישי המדבר: ראה אוה"ת אמור כרך ג ע' תתלז, הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש. נדפסה בתוס' הגהות בסה"מ תרכ"ו מהדורת תשמ"ט ע' רעג. הנחות אחרות נדפסו באוה"ת אמור כרך ד ע' א'עה. פלח הרמון אמור ע' רלא. וראה שם ע' רל. מאמרי אדה"ז תקס"ח ח"א ע' קנט — נדפסה גם באוה"ת אמור כרך ג' ע' תתמא.

50) כו': בהוצאה הקודמת ליתא.

51) שיתעלו ישראל . . שמם הוי': ראה גם לעיל ספי"ב. וש"נ.

52) במשנה פ"ק דאבות: מ"ג.

53) אנטיגנוס איש סוכו: ראה לעיל בתחלת המאמר (רפי"ד) בהערה שזה הי' פתיחת המאמר.

54) ע"מ שלא לקבל פרס: ראה שינויי נוסחאות באבות שם.

55) שנתלבשו המצות בדברים גשמיים: ראה טעמי המצות ושער המצות פ' בהר. פע"ח שער התפלה ש"א, פ"ז. ראה גם לעיל בח"א ע' רנד. סה"מ תרכ"ז ע' קכ. תרל"ג ח"א ע' קכט ואילך. המשך מים רבים תרל"ו פקס"ז ואילך.

כו' בעוה"ז, להיות כי ע"י עבודת עוה"ז במעהמ"צ גורמים המשכת האורות דתהו, לכן הרי הגורם יש לו יתרון כח על הנמשך כנ"ל. וגם כי מה שנפל בשה"כ הוא מן הכלים[56], ושרש הכלים קדם להאור[57] כמ"ש במ"א כו'. ואפי' לפי מה שנת' במ"א שע"י שממשיכים בחי' אורות דתהו בכלים דתהו ותיקון, עי"ז נמשך מאוא"ס שלמעלה מתהו ותיקון[58], וע' בהגהות לד"ה ראה[59] אנכי נותן, דתרד"ב[60], שז"ע ש' ע"ב[61] אזרח[62] כו'. עכ"ז לפי הכלל הנ"ל שדבר הגורם שיומשך מחמתו הנה הוא חזק ונעלה יותר שגורם שיומשך, שה"ה כפועל ונפעל כו', והגם שאינו פועל אותו מחדש עכ"ז מאחר שממשיכו[63] הרי בהכרח יש לו שליטה עליו עד שפועל המשכתו והתגלותו כו'. ונמצא כי מכל צד ופינה יפה שעה בתשו' ובמעש"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב כו'.

קיצור. גם לפי משנ"ת במ"א שע"י בירור המצות שנתלבשו בדברים גשמי' ממשיכים אורות דתהו, וגם בחי' שלמעלה מתהו ותיקון, עכ"ז יפה שעה א' כו'. מפני כי זהו גרם ומושל ושולט שיומשך ויתגלה ה"ה נעלה וחזק יותר כו'.

---

56) שנפל בשה"כ הוא מן הכלים: ראה ע"ח שער רפ"ח ניצוצין שי"ח, פ"א. לקו"ת מטות פב, ג. מאמרי אדה"א דברים ח"ד ע' א'תפ. וש"נ.

57) ושרש הכלים קדם להאור: ראה מאמרי אדה"ז אתהלך לאזניא ע' יז בשם הע"ח. תקס"ב ח"א ס"ע ר ואילך בשם [ע"ח] שער הכללים. אוה"ת תצא ע' תתקכד ואילך כנז' באוצ"ח. לקמן פק"ב. תו"ח בראשית י, ד ובהערה 14. נח סז, ג ובהערה 9.

58) שע"י שממשיכים . . שלמעלה מתהו ותיקון: ראה גם סה"מ תרל"ב ח"ב ע' תפג. ע' תקכט. ע' תקסג. סה"מ מלוקט ח"א ע' נט [בהוצאה החדשה — ח"א ע' שכח].

59) בהגהות לד"ה ראה: אוה"ת פ' ראה ע' תרלו. כרך ה' ע' ב'לט. סה"מ תרכ"ו ע' רח.

60) בהגהות לד"ה ראה אנכי נותן דתרד"ב: וכ"ה גם בסה"מ תרל"א ח"א ע' שיד. ע' שכא וע' שסג. תרל"ב ח"ב ע' תקכט.

בסה"מ תרל"ג ח"א ע' רנ: בהגהות ראה שבלקו"ת (ד' ד"ה). ובהערה שם: פי' הגהות לד"ה ראה שבלקו"ת משנת תר"כ תרכ"ה.

61) ש' ע"ב: ראה זהר תרומה קלב, ב. פרדס שער פרטי השמות שכ"א, פ"ה. מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"ב ע' תשיז ואילך. מכתב להרב בראנדט שנדפס ברשימות כ"ק אדמו"ר זי"ע חוברת מא.

62) ש' ע"ב אזרח: ראה רמ"ז לזהר אמור קג, סע"א. ראה גם אוה"ת פ' ראה כרך ה ס"ע ב'לט. סה"מ תר"ם ח"ב ע' תשלז. וש"נ.

מובא בשמו באוה"ת פ' ראה ע' תרלו — נדפס גם בסה"מ תרכ"ו ס"ע רח ואילך. ר"ה ס"ע א'תמו — נדפס גם בביאוה"ז לכ"ק אדמו"ר הצ"צ ח"א ע' תיח־ט. תרמ"א ע' סג. סה"מ תרע"ט ע' תריב.

63) שממשיכו: בהוצאה הקודמת: שממשיכי'.

ש״פ אח״ק

(יז) **ועדיין**[1] צ״ל בענין הידוע שעיקר ענין עשיית המצות יהי׳ לע״ל[2] וכמו שאנו אומרים בתפלת המוספין ושם נעשה לפניך כמצות רצונך[3], משמע שעיקר ענין עשיית המצות יהי׳ לע״ל בימוהמ״ש. ומה שארז״ל יפה שעה א׳[4] לכאו׳ הכוונה על קיום המצות דעכשיו, שהרי כוונתם בזה לזרז על עשיית המצות שזהו עכשיו, אבל לע״ל דכתיב והסירותי את לב האבן מבשרכם[5] א״צ זירוז כלל. ומה גם כי ע״י זירוז לע״ל, ה״ז כעין קולא והיתר על ההתרשלות דעכשיו שזהו דבר שא״א. ומלבד זה מובן שכוונתם על עשיית המצות, ולכאו׳ אם עשיית המצות שהם אינם כמצות רצונך הם יפים יותר מכל חיי העוה״ב, כ״ש מצות רצונך דלע״ל יהיו יפים ויפים יותר כו׳.

אך הענין הוא דלפי משנת״ל שענין מה שנתלבשו המצות בדברים גשמיים[6] זהו בשביל בירור התהו, ועיקר ענין נפילתם ושפלותן של כל דברים הגשמיים זהו עתה, אבל לע״ל יזדככו הכל, שהרי כתיב ונהרו אליו[7] כו׳, שגם הם יתעלו כו׳, וכ״ש דברים הגשמיי׳ דנוגה כו׳. והגם כי ארז״ל אין בין עוה״ז לימוהמ״ש אלא שעבוד[8] בלבד, אשר מזה משמע שבכל הדברים יהיו[9] שוה. מ״מ אנו רואים שלע״ל יהיו כל הנבראים במעלה היותר עליונה, שהרי גם בחיות[10] הטמאות[11] הטורפים ודורסים[12] כתיב וגר זאב[10] עם כבש ועגל וכפיר ומריא[13], ופרה[14] ודוב[12] תרעינה יחדיו כו׳, וכתיב ואריי[10] כבקר יאכל תבן[15]. ומאחר שגם באלו שהם מקלי׳

---

1) ועדיין . . ושם נעשה לפניך כמצות רצונך: **מכאן מתחיל מאמר הז׳ מההמשך הכולל פרקים יז-יט.**

בעת אמירת הדרוש הפתיחה היתה: יפה שעה א׳ — ראה לקמן הנחת כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ע׳ תשעד. גם התאריך כאן נעתק משם.

ראה עוד ע״ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) שעיקר ענין עשיית המצות יהי׳ לע״ל: **ראה תו״א ויחי מו, ד. מאמרי אדה״א שמות ח״א ע׳ רכו. וש״נ. סה״מ תר״ם ח״א ע׳ שג. וש״נ. תרמ״א ע׳ טו. וש״נ. אעת״ר ע׳ קפט ואילך.**

3) ושם נעשה לפניך כמצות רצונך: **מוסף ל(שבת) ר״ח: ויו״ט — בדילוג. ראה לקמן פי״ח.**

4) יפה שעה א׳: **אבות פ״ד, מי״ז.**

5) והסירותי . . מבשרכם: **יחזקאל לו, כו.**

6) משנת״ל . . המצות בדברים גשמיים: **פט״ז.**

7) ונהרו אליו: **ישעי׳ ב, ב. ראה גם לקמן ספקכ״ו.**

8) אין בין עוה״ז לימוהמ״ש אלא שעבוד: **ברכות לד, ב. וראה גם לקו״ש כרך כז ע׳ 197 ואילך.**

9) יהיו: **בהוצאה הקודמת: יהי׳.**

10) בחיות . . ודורסים . . זאב . . ואריי: **ראה חולין מב, א במשנה. שו״ע יו״ד סנ״ז, ס״א.**

11) בחיות הטמאות . . מגקה״ט: **ראה תניא פ״ו.**

12) בחיות . . ודורסים . . ודוב: **ראה טור ושו״ע שם ובמפרשים.**

13) וגר זאב עם כבש ועגל וכפיר ומריא: **ע״פ ישעי׳ יא, ו. ראה גם סה״מ מלוקט ח״ב ע׳ מה [בהוצאה החדשה — ח״ג ע׳ קפח] הערה 6.**

14) ופרה ודוב תרעינה יחדיו: **ישעי׳ שם ז.**

15) ואריי כבקר יאכל תבן: **המשך הכתוב ופרה ודוב. ראה מאמרי אדה״ז על ענינים ע׳ פז.**

כ הגסות ישתנה לעה״ל, כ״ש • שבהמות הטהורות שמק״נ[16] שהיא זכה יותר הרבה מגקה״ט[17] בודאי יתעלו ויוטב מצבן ג״כ, עכ״פ כמו דברים הטמאים לפי ערכן דעכשיו, וכ״ש שלא יגשם את האדם הניזון מהם. ונוכל להבין זאת מנה״ב הרוחניות שבאדם, שעכשיו ה״ה המתאוה תאוות גשמיות וע״פ הסתת יצה״ר מכשיל גם נה״א שבאדם שיומשך אחר תאוותיו הקשים והרעים, לעבור פי ממה״מ הקב״ה. עכ״ז לעה״ל יזדכך וישוב להיות מכלל עובדי ה׳, שהרי אז בודאי יקויים כמארז״ל בכל לבבך בשני יצריך[17]. שהרי כתי׳ והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר[18], פי׳ לב האבן הוא היצה״ר[19] שבלבו של אדם, שפועל בו להיות לבו אטום כאבן וקשה כאבן, שז״ע בחי׳ טמטום הלב[20] עד שאטום מלקבל דבר חכמה, וקשה לשמוע כאבן שאינו ניזוז מהכאה קטנה כו׳. ובחי׳ הקשיות הלזה יוסר לעה״ל ובמקומו יהי׳ לב בשר, שהוא דבר רך. והגם שלא נא׳ בפירוש שיצה״ר זה עצמו ישוב ויהי׳ לבשר כ״א ונתתי לכם לב בשר, אין הכוונה שיוטל זה ויותן אחר במקומו, אלא שישתנה טבעו ורגילותו להיות קשה כאבן, כ״א יהי׳ תבנית רך להמשך אחר הנה״א שאז יאיר כחו בגילוי כו׳. והגם כי גם עכשיו יצה״ר הוא עושה רצון בוראו שגזר עליו להיות מסית ומדיח, והמכוון הוא שלא ישמעו לו וכמ״ש בזהר שזהו כמשל הזונה עם בן המלך כו׳, ע״ש בפ׳ תרומה[21]. עכ״ז הנה לא רבים הם שאינם שומעים לו, ורובם נכשלים בעו״ה, אשר עי״ז גם לו לא טוב שה״ה הוא[22] המכשיל כו׳ וה״ה אבן נגף[23], שינגפו בו הבריות. והגם כאשר ימצא מי שיעמוד על דעתו ולא ישמע לו ה״ז יקר מאד בעיני ה׳, עכ״ז יצא שכרו בהפסדו, באשר הוא גרם היזק להנכשלים ונמשכים אחריו ואחר הסיתותיו כו׳. ולכן גם לו יהי׳ טוב יותר לעה״ל שישתנה טבעו ורגילותו, להיות גם הוא רך כבשר לעשות רצון קונו בפועל ולא בהסתר, כענין אמרם שטן כו׳ לש״ש נתכוונו[24], שענין פי׳ נתכוונו הוא שתוכן המכוון הוא לש״ש, אבל בחיצוניות ה״ה רע גמור שמסית ומדיח לעבור ציווי הקב״ה כו׳, א״כ הרי לעה״ל הוא לפניו עלי׳

---

16) שבהמות הטהורות שמק״נ: ראה תניא פ״ז.

17) בכל לבבך בשני יצריך: ואתחנן ו, ה ובספרי שם. ברכות נד, א במשנה. ראה סה״מ תר״ם ח״א ע׳ לב. וש״נ. לקמן פקכ״ח. לקמן בהנחת כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ע׳ תשמא. ע׳ תתפא. ע׳ תתקד.

18) והסירותי . . לב בשר: ראה גם בענין והסירותי שערי אורה ע׳ פז. אוה״ת שמיני כרך ב ע׳ תעח ואילך. נ״ך כרך א ע׳ תיז ואילך.

19) לב האבן הוא היצה״ר: ראה סוכה נב, א. אוה״ת יחזקאל כרך א ע׳ תיז ואילך. מלכים ע׳ כט. לקמן ספס״ה.

20) טמטום הלב: ראה גם לעיל בח״א המשך אלה תולדות נח פ״ח. וש״נ.

21) בזהר שזהו כמשל הזונה . . בפ׳ תרומה: ראה שם קסג, א. ראה גם לעיל בח״א ע׳ שדמ הערה 79.

22) שה״ה הוא: כ״ה בהוצאה הקודמת.

23) אבן נגף: ישעי׳ ח, יד.

24) שטן כו׳ לש״ש נתכוונו: ב״ב טז, א. ראה לקו״ת חוקת סב, א. מאמרי אדה״ז אתהלך לאזניא ע׳ קנה. תקס״ו ע׳ רצג וע׳ שעו. ביאוה״ז חוקת צו, ג. מאמרי אדה״א ויקרא ח״ב ע׳ תעו. במדבר ח״ב ע׳ תתי. דברים ח״ב ע׳ תרצב. ח״ד ע׳ א׳תצג. תו״ח נח נא, א. תולדות קנז, ב. מקץ רטז, ד. שער היחוד בסופו. אוה״ת ויצא כרך ה ע׳ תתמה ואילך.

גדולה שהחיצוני׳ יהי׳ כמו הפנימיות כו׳. וא״כ כמו שהנה״ב שבאדם ישתנה למעליותא, כן גם הבהמה הגשמיות תשתנה ג״כ למעליותא, הגם שלא תזדכך לגמרי עכ״ז לא תגשם עכ״פ. וגם כי אז יהי׳[25] קרבנות שעי״ז יתעלו להיות בהם וע״י ריח ניחוח לה׳[26]. וא״כ ענין המצות דעכשיו שע״י מתעלה גם דבר גס, ובעוד היצה״ר מסית ומדיח ה״ז יפה יותר כו׳. וא״כ מובן פשט דברי רז״ל במה שאמרו יפה שעה[27] כו׳ בעוה״ז, שהכוונה הוא על המצות דעכשיו דוקא כו׳, אמנם לפ״ז אינו מובן למה המצות דלע״ל יהיו[9] כמצות רצונך דוקא ולא של עכשיו כו׳.

קיצור. בענין המצות דלע״ל שיהי׳ כמצות רצונך אם הם יפים יותר משל עכשיו, ותי׳ שלע״ל יתעלו כל דברים הגשמיי׳ ויצה״ר שבאדם, וא״כ
כא בירור דבר גס ובהיות היצה״ר מסית • ומדיח ה״ז יפה יותר, אך צ״ל למה לע״ל דוקא יהי׳ כמצות רצונך כו׳.

(יח) **ויובן** עוד ענין הנ״ל ממה דמשמע בכמה דוכתי שלא יהי׳ אז שום הפרש מעלה ומדריגה יתירה ברוחניות הזדככות החומר דגוף האדם שעכשיו, מלבד הסתת היצר כנ״ל, אבל הגוף יהי׳ כמו עכשיו. רק שיהי׳ בהמ״ק ויקריבו קרבנות ונקיים כל המצות מעשיות, ועיקר שלימות העבודה במצות יהי׳ אז דוקא. וכמובן גם ממה שאמרו רז״ל שאין בין עוה״ז לימוהמ״ש אלא שעבוד[8] כו׳ ולא יותר, והיינו שנעלה לא״י ויהי׳ אז במעלה העליונה ויושלם עבודת הקרבנות וכל המצות התלויות בארץ, שרוב המצות כמעט ג׳ חלקים מהם הכל תלוי׳ בארץ[28] כמ״ש בכתובים רבים כי תבואו אל הארץ[29] כו׳, דזהו עיקר השלימות בקיום המצות. וגם משמע שגם אותם המצות שאנו מקיימים עכשיו יהי׳ לע״ל בשלימות היותר נעלה וכמשי״ת. ומ״ש היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם[30] הכוונה לעשותם בימוהמ״ש שאז הוא שלימות המעשה ולא לקבל שכרם, ולמחר הוא עוה״ב דוקא אז הוא קיבול השכר, ושכר מצוה בהאי עלמא ליכא[31]. וזהו שהשיב לריב״ל ששאלו אימתי אתי מר, א״ל היום אם בקולו[32] תשמעו[33], דמשמע דעיקר ביאתו הוא בשביל בקולו תשמעו, אך מזה יש לדייק שביאתו תלוי בזה

---

25) יהי׳: בהוצאה הקודמת: יהיו.

26) ריח ניחוח לה׳: ויקרא א, ט. ראה גם לקו״ש כרך לב ע׳ 1 ואילך.

27) שעה: בהוצאה הקודמת: שעה א׳. בבוך 1825 כבפנים.

28) שרוב המצות . . ג׳ חלקים . . תלוי׳ בארץ: ראה לקמן פג״ן: שלא נשתיירו מכל הרמ״ח מ״ע כ״א פ״ז מצות. לקמן ע׳ תשעז. ע׳ תשפ. ע׳ תתנה. מאמרי אדה״א קונטרסים ע׳ רסו. וש״נ. סה״מ תרכ״ז ע׳ שעט. וש״נ. תרל״ט ח״א ע׳ ריט וע׳ ערה. תר״ם ח״א ע׳ תח.

29) כי תבואו אל הארץ: בא יב, כה. אמור כג, י. בהר כה, ב. וראה גם מצורע יד, לד. שלח טו, ב. פ׳ שופטים יז, יד. תבוא כז, א.

30) היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם: ואתחנן ז, יא. ערובין כב, א.

31) ושכר מצוה בהאי עלמא ליכא: קדושין לט, ב. ראה גם מאמרי אדה״א שמות ח״ב ע׳ שטז. וש״נ. קונטרסים ע׳ שיא ואילך. סה״מ תרל״ח ע׳ לב ואילך.

32) אימתי אתי . . בקולו תשמעו: ראה סנהדרין צח, א.

33) היום אם בקולו תשמעו: תהלים צה, ז.

שיהי' היום אם בקולו דמעשה[34] שגם עשיית המצות דעכשיו כשעושין אותם כדבעי ה"ז נק' היום, וע' בד"ה ראה אנכי שלא נדפס שקאי על תשובה[35].

והנה לכאו' צ"ל בזה הלא כבר הי' לעולמים שקיימו המצות בא"י בזמן שבהמ"ק הי'[36] קיים בלא שעבוד, ומהו יתרון זה דביאת משיח שלא יהי' ענין שעבוד. והגם כי בימי שלמה הי' הביטול באוה"ע רק בחיצוניות לבד שהיו באים לשמוע חכמתו[37], אבל בימוהמ"ש יהי' הביטול בפנימיות[38] כמ"ש ונהרו אליו[7], מ"מ בגוף הענין אינו נ"מ כ"כ. ועוד דמשמע שעיקר קיום המצות שהי' בזמן הבית אינם כמצות רצונך, היינו שאין זה עבודה שלימה עדיין, כ"א שעיקר ענין השלימות דקיום מצות אלו ממש יהי' לימוהמ"ש כמ"ש בתפלת המוספין, והביאנו לציון עירך ברנה כו' ושם נעשה לפניך כמצות רצונך[3] דשם דוקא נעשה כמצות רצונך. וזהו פלא דהאיך אפשר לומר שבזמן בהמ"ק לא עשו כמצות רצונך, וכן במוסף דר"ח א"א מזבח חדש בציון תכין. אך הענין הוא דהנה ידוע כי כלליות כל המצות הן בב' מדרגות רוחני' וגשמיות. ובזה יובן מארז"ל קיים אברהם כל התורה כולה עד שלא ניתנה, ואפי' ע"ת[39] קיים ג"כ, ולכאורה איך הניח תפילין שכתוב בהם ענין יצ"מ, והרי עדיין לא הי' שעבוד מצרים כלל[40]. אלא שקיים כלליות כל המצות ברוחני' ע"י שהי' מרכבה למדת החסד[41] דאצי', וכמ"ש וישמור משמרתי[42] שפי'[43] בפרד"ס[44] בשם ס' הבהיר[45] ששמר משמרת מדהח"ס, ועי"ז קיים ברוחני' גם ע"ת ג"כ. וכן באדה"ר דכתי' בי' וינחהו בג"ע לעבדה ולשמרה[46], שידוע מארז"ל לעבדה זו רמ"ח מ"ע ולשמרה זו שס"ה מל"ת[47], שהי' הכל

---

34) דמעשה: בבוך 1825 כבפנים וממעל לשיטה כתב תשמעו. בהוצאה הקודמת: תשמעו.

35) היום . . בד"ה ראה אנכי שלא נדפס שקאי על תשובה: ראה סה"מ תרל"ג ח"ב ע' תמב ובשוה"ג שם. ע' תנד.

36) שבהמ"ק הי': בהוצאה הקודמת: שהי' בהמ"ק. בבוך 1825 כבפנים.

37) בימי שלמה . . שהיו באים לשמוע חכמתו: מל"א ה, יד. י, א.

38) בימי שלמה . . בחיצוניות . . בימוהמ"ש . . בפנימיות: ראה גם תו"ח בראשית לב, ג ואילך ובהערה 39. וישב קצח, סע"ד. סה"מ תרכ"ח ע' מא. סה"מ מלוקט ח"ב ע' רעח ואילך. ח"ו ע' נב ואילך [בהוצאה החדשה — ח"ד ע' קכב. ח"ב ע' קכב].

39) קיים אברהם כל התורה . . ואפי' ע"ת: ראה יומא כח, ב. רש"י תולדות כו, ה. תו"א מג"א קיט, א. תו"ח לך פד, ג ובהערה 27. וארא סג, ג. וש"נ. לעיל בח"א ע' רלב ואילך. וש"נ.

40) תפילין . . לא הי' שעבוד מצרים כלל: ראה גם ע' רלב הנ"ל.

41) שהי' מרכבה למדת החסד: ראה גם לעיל בח"א סח. וש"נ.

42) וישמור משמרתי: תולדות כו, ה.

43) שפי' בפרד"ס: ראה שער טעם האצילות ש"ב, פ"ב. שער הכנויים שכ"ב, פ"ד (בשינוי קל). ראה גם סה"מ תרס"ג ח"ב ע' צא.

44) שפי' בפרד"ס: ראה לעיל ע' שפח הערה 37.

45) בפרד"ס בשם ס' הבהיר: סקצ"א — בשינוי קל. זח"א בהשמטות רסד, רע"ב.

46) וינחהו בג"ע לעבדה ולשמרה: בראשית ב, טו.

47) לעבדה זו רמ"ח מ"ע ולשמרה זו שס"ה מל"ת: באוה"ת חוקת כרך ו ע' א'תתעא: בגמרא. ראה זהר בראשית כז, א. תרומה קסה,

ברוחניות לבד שהרי זה הי' קודם שאכל עה"ד שלא הי' כלל בהגשמה כמו עכשיו. רק מפני כי לא שמר ועבר על ציווי, ועי"ז נידון בשילוחין ובגרושין דכתי'
כב וישלחהו[48] כו' • ויגרש את האדם[49], מפני כי לא השלים בעבודה הרוחניות, לכן נגרש מג"ע ונמשך הדבר עד מ"ת ועד שבאו אבותינו לא"י. שזה הי' הכוונה במ"ת, שאלולי לא חטאו בחטא העגל הי' חירות ממ"ה[50] כו' כמו קודם חטא עה"ד, ואז הי' קיום המצות ברוחניות בא"י, ע"ד הרוחניות שבג"ע כו'.

קיצור. ענין היום לעשותם קאי על ימוהמ"ש, שיקיימו[51] גם המצות התלוי' בארץ, ולכאו' כבר הי' לעולמות, ויפרש שקיום המצות יש ברוחניות כמו שקיים אברהם, וכמו שנצטוה אדה"ר רק מפני חטא עה"ד נטרד מג"ע, ונמשך עד מ"ת ועד שבאו לא"י, ואם לא חטא העגל הי' מקיימים המצות ברוחניות והי' חירות ממ"ה כו'.

(יט) **והנה** באמת לזה הי' הכוונה הראשונה בכניסתן לארץ, אך לאחר חטא העגל ירדו ממדריגתם ע"ד חטא עה"ד[52]. וכמו שגירשו לאדה"ר לעבוד את האדמה אשר לוקח משם[53] כמש"נ בד"ה מים רבים[54], כ"ה ענין כניסתם לארץ לברר עה"ד טו"ר, כאדה"ר שעבד את האדמה כו' לברר הרע הגשמי[55] כו', שזו"ע סומ"ר ועשה טוב[56] בפו"מ ובארץ דוקא, שכל עיקרי המצות תלוי' בארץ בחי' ש'[57] ב"ן[58]. אך אין זו שלימות העבודה דהיום לעשותם[30] לבא לקבלת השכר דעוה"ב, רק בימוהמ"ש שאז יהי'[59] כמו קודם חטא עה"ד, וכמ"ש ברע"מ דאילנא דטו"ר יתעבר מעלמא[60] כו'. ולזה אמר ושם נעשה לפניך כמצות רצונך, שם דוקא ולא עתה, כי יושלם אז הכוונה הראשונה שהי', ולא כאדה"ר שלא עלתה בידו. וכידוע בר"ת אדם שהוא אדם דוד משי'[61], שמשי' יהי' בבחי' אדם בשלימות, היינו

ב. הנסמן במאמרי אדה"א דברים ח"ב ע' שצט; בראשית ע' עג; קונטרסים ע' שי.

48) וישלחהו: בראשית ג, כג.

49) ויגרש את האדם: בראשית ג, כד.

50) לא חטאו . . חירות ממ"ה: ראה שמו"ר פל"ב, א. פמ"א, ז. זהר בראשית לז, ב.

51) שיקיימו: בהוצאה הקודמת: ושיקיימו. בבוך 1825 כבפנים.

52) לאחר חטא העגל . . ע"ד חטא עה"ד: ראה גם זהר בראשית נב, ב. הנסמן במאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"א לע' שלד.

53) לעבוד את האדמה אשר לוקח משם: המשך הכתוב וישלחהו — בראשית ג, כג.

54) שגירשו לאדה"ר . . בד"ה מים רבים: תרל"ו. ראה שם פצ"ט; פק"ד ופקנ"ב.

55) כאדה"ר שעבד . . לברר הרע הגשמי: ראה גם תו"א בראשית ה, סע"ד ואילך.

56) סומ"ר ועשה טוב: תהלים לד, טו. לז. כז.

57) בארץ בחי' ש' ב"ן: ראה גם שער הפסוקים בראשית ס"ד (והאדם ידע את חוה אשתו) בסופו הגהה א"ש. תו"א בשלח סו, א. לקו"ת במדבר ז, א. שה"ש כח, א. תו"ח בשלח קעה, ב. וש"נ.

58) ש' ב"ן: מובא כמ"פ בע"ח ופע"ח וכו'. ראה גם ז"ח רות (מהדורת מרגליות) פד, ב. ס' הפליאה (פרעמישלא תרמ"ד) ל, רע"ב (הב'). שושן סודות מ, ב. מא, ע"ב.

59) יהי': בגוכתי"ק נכפלה תיבה זו.

60) ברע"מ דאילנא דטו"ר יתעבר מעלמא: ראה זהר נשא קכד, ב. קכה, א. אגה"ק סכ"ו. תו"ח שמות כב, ג. וש"נ.

61) בר"ת אדם שהוא אדם דוד משי': ראה

מתוקן לגמרי כמו שהי׳ קודם החטא[62] כו׳. ולפ״ז מוכרח לומר דבימוה״מ יהי׳ הזדככות החומר הגופני ויבוער הרע לגמרי, ע״כ תהי׳ העבודה ע״ד בחי׳ הרוחניות שבמצות כמו בג״ע כו׳. וזהו סותר למארז״ל אין בין עוה״ז לימוה״מ אלא שעבוד כו׳, ולא יותר שזהו דוקא במעשה בגשמי׳. וכידוע שמה שאמר סוף דבר את האלקים ירא ואת מצותיו שמור זהו בפו״מ, וזה כל האדם[63] שברוחניות שסוף מעשה בפו״מ עלה במח[64] ולא המעשה הרוחני׳. וזהו שא׳ על האבות ושמי הוי׳ לא נודעתי להם[65], שהגם שקיים אברהם כל התורה כולה עד שלא ניתנה לא נודע לו שם הוי׳ (כמ״ש במ״א התי׳ על מה שכ״פ נז׳ שם הוי׳ גבי אברהם[66]), רק לישראל שזכו לקבל המצות בפו״מ דוקא כתי׳ פנים בפני׳ דבר ה׳ עמכם[67]. ועוד ראי׳ ברורה, שאם הי׳ הרוחניות דמצות יותר גבוה ויותר עיקר, א״כ עכשיו שתפילה במקום קרבנות דתמידין תקנו[68], כידוע שהוא להקריב את נפשו הבהמית במס״נ דק״ש בכל לבבך ובכל נפשך[69] כו׳, שזהו ברוחניות ע״י התבוננות והתפעלות רשפי אש שלהבת י״ה[70] כו׳, ה״ז ודאי נעלה יותר מענין הקרבת הבהמה גשמיות על האש גשמי, והי׳ ראוי שיעלו התפלות לריח ניחוח[71] יותר מן הקרבנות, ואעפ״כ ע״י הקרבנות שבבהמ״ק דוקא הי׳[72] לריח ניחוח ממש, והי׳ גילוי אלקות בהיכל קד״ק. ועכשיו הגם כי שומע תפלת כל פה[73] כו׳, מ״מ הוא בחי׳ הסתר והעלם בתכלית. אלא מוכרח לומר שהעיקר הוא המעשה בפו״מ, ועי״ז הוסד כל התורה. וא״כ הדרא • קושיא לדוכתא למה אמר ושם דוקא נעשה לפניך כג
כמצות רצונך כו׳, אך הענין הוא בקצרה דכתיב אדם כי יקריב מכם[74] כו׳ מן הבהמה מן הבקר כו׳, וכאשר לע״ל יתעלה האדם יתעלה גם הקרבת הקרבן שמכם ג״כ, ולכן אמר ושם נעשה לפניך כמצות רצונך כו׳.

רקאנטי בראשית א, כו. ספר הגלגולים פ״א. פס״ב בשם ספר הקנה. תו״ח שמות מז, ב הערה 157. לקמן פקי״א. לקמן בהנחת כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ע׳ תשפ.

62) שמשי׳ יהי׳ בבחי׳ אדם . . קודם החטא: ראה ס׳ הגלגולים פי״ט. לקו״ת צו יז, א. ד. מאמרי אדה״ז תקס״ו ח״א ע׳ רכו. ראה גם מאמרי אדה״א קונטרסים ע׳ דש. וש״נ. תו״ח שמות מז, ב ובהערה 156. אמרי בינה שער הק״ש לח, ד. פלח הרמון בהר ע׳ שפז. וש״נ.

63) סוף דבר . . ואת מצותיו שמור . . כל האדם: קהלת יב, יג — בדילוג.

64) שסוף מעשה . . עלה במח: ראה גם לעיל בח״א ד״ה ויגש פ״א ובהנסמן שם.

65) ושמי הוי׳ לא נודעתי להם: וארא ו, ג.

66) התי׳ . . נז׳ שם הוי׳ גבי אברהם: ראה גם אוה״ת וארא ע׳ קכז. סה״מ תרמ״ב ע׳ קל. וש״נ. ע׳ קסח. וש״נ.

67) פנים בפני׳ דבר ה׳ עמכם: ואתחנן ה, ד.

68) שתפילה במקום קרבנות דתמידין תקנו: ברכות כו, א־ב. ראה לקו״ת פינחס עז, ג. מאמרי אדה״א ויקרא ח״א ע׳ ד. וש״נ. אוה״ת תשא ע׳ א׳תתפג.

69) בכל לבבך ובכל נפשך: ואתחנן ו, ה

70) רשפי אש שלהבת י״ה: שה״ש ח, ו.

71) ניחוח: בהוצאה הקודמת: ניחוח ממש. ואולי נשתרבב לכאן משיטה שלאח״ז. בבוך 1825 כבפנים.

72) הי׳: בהוצאה הקודמת: יהי׳. בבוך 1825 כבפנים.

73) שומע תפלת כל פה: תפלת שמו״ע ברכת שמע קולנו.

74) אדם כי יקריב מכם: ויקרא א, ב.

קיצור. ע״י חטא העגל ירדו ממדריגתם וגורשו ע״ד גרישת האדם מג״ע, וגם העבודה שבא״י לא הי׳ כמצות רצונך בשלימות, שהי׳ רק ע״ד[75] בירור עה״ד טו״ר, ומעלה שהגשמית נעלה יותר. והראי׳ מתפלה שבמקום תמידין שאינו כמו תמידין, וא״כ הדרא קושיא כו׳, אלא דכתיב אדם כי יקריב מכם, וכשיתעלה האדם גם ההקרבה שמכם יהי׳ באופן היותר נעלה, ולכן יהי׳ כמצות רצונך כו׳.

ש״פ אמור ל״ז

(ד) **ולהבין** בתוס׳ ביאור ענין הנ״ל שעיקר שלימות המעשה יהי׳ לימוהמ״ש[1] דוקא, וכמ״ש ושם נעשה לפניך כמצות רצונך[2] דלכאורה המעשה בגשמיות עיקר יותר הרבה כנ״ל, והראי׳ מתפלה שכנגד קרבנות[3] היא ראי׳ מוכחת כו׳. אך הענין הוא דהנה מבואר לעיל בענין עבודת אדה״ר בג״ע לעבדה ולשמרה[4] שזהו רוחניות דמ״ע ול״ת[5] ואח״כ דנו בשילוחין ובגרושין כמ״ש וישלחהו[6], ויגרש את האדם[7], ע״י חטא של עה״ד כו׳, ובכניסת בנ״י בארץ נתקן קצת שקיימו מצות התלוי׳ בארץ וקרבנות בבהמ״ק. ועכ״ז לא הי׳ בשלימות עדיין עד ימוהמ״ש שזהו ר״ת אד״ם ג׳ זמנים דאדם דוד מ׳[8] ובמשי׳ דוקא כתיב הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד[9], מאד הוא אותיות אדם[10]. אמנם הוא למעלה מבחי׳ אדם, כי מלבד שתי׳ מאד קאי על ההשכלה ורימה[11] ונישא וגובה שהוא הפלגת הדברים הנ״ל במאד כו׳. הנה מאד הגם כי הוא אותיות אדם, אבל הוא בהיפך אתוון[12], וענינו ג״כ מהופך מפי׳ משמע אדם. שאדם פירושו שהוא מוגבל

---

75) ע״ד: אולי תיבה זו נמחקה. בצילום גוף כתי״ק אינו ברור כ״כ. בבוך 1825 ובהוצאה הקודמת ליתא.

1) ולהבין כו׳ שלימות המעשה יהי׳ לימוהמ״ש: מכאן מתחיל מאמר הח׳ מההמשך הכולל פרקים כ־כב.

בעת אמירת הדרוש הפתיחה היתה: אמר עולא ביראה א״ר אלעזר עתיד הקב״ה לעשות מחול לצדיקים — לקמן הנחת כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ע׳ תשפ. גם התאריך כאן נעתק משם.

ראה עוד ע״ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) ושם נעשה . . כמצות רצונך: ראה לעיל ע׳ תכ הערה 3.

3) מתפלה שכנגד קרבנות: ראה לעיל ע׳ תכה הערה 68.

4) לעבדה ולשמרה: בראשית ב, טו.

5) דמ״ע ול״ת: ראה לעיל ע׳ תכג הערה 47.

6) וישלחהו: בראשית ג, כג.

7) ויגרש את האדם: שם פסוק כד.

8) דאדם דוד מ׳: ראה לעיל ע׳ תכד הערה 61.

9) הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד: ישעי׳ נב, יג. ראה ת״י שם. תנחומא באבער תולדות כ. וש״נ.

10) מאד הוא אותיות אדם: ראה ב״ר פ״ח, ה. פ״ט, יב. זהר שבהערה 12.

11) ורימה: כ״ה גם בהוצאה הקודמת כאן ובסמוך בפנים.

12) מאד . . אותיות אדם . . בהיפך אתוון: ראה זהר רע״מ פינחס רמו, ב. מאמרי אדה״א דברים ח״ד ע׳ א׳ריז.

בשכל ומדות, והנהגת המדות הם ע"פ השכל דוקא, שענין חיוב השכל ותאוות המדה מוגבלת המה, וגם כי אדם הוא[13] רומז למעלה על בחי' אורות המלובשים בכלים כענין האדם שהוא נשמה בגוף כו'. אבל ענין מאד הוא בחי' בלי גבול[14] כלל, שע"ז רומז תיבת מאד שהוא בלתי הגבלה כלל, א"כ ה"ה היפך טבע האדם שהאדם הוא מוגבל ומאד הוא בלי הגבלה כלל וכלל. ולפ"ז נושא פי' הפסוק דישכיל עבדי שבחי' ההשכלה דמ' תהי' בלתי מוגבלת, ולא כמו השכלה דעכשיו שכלי השכל מגבילים אור ההשכלה, וגם השכל עצמו הוא מוגבל כו', אבל השכלת מהמ"ש תהי' בלתי מוגבלת. וכ"ה בענין הרימה והנישא והגובה שעכשיו הוא הכל בהגבלה ולע"ל תהי' במהמ"ש בלתי הגבלה. א"כ תי' מאד הוא היפך ממש מתיבת אדם שאדם פירושו מוגבל, ומאד פי' בלתי מוגבל כלל וכלל, ועכ"ז ה"ה בכלל אדם שהרי הוא אותיות אדם, וגם מרומז בתיבת אדם. אך הענין הוא דכמו שע"ד הפשוט באדם הגשמי שעיקר יתרונו על הבהמה הוא במה שהוא בר שכל ומדות עד[15] שאין להבהמה ערך כלל לגבי האדם, ואדם אחד בקול גערתו ינהיג או ירדוף אלף בהמות יחד[16], וכמו הרועה המנהיג את הצאן שמוליכם כד ממקום למקום בקול • גערתו, או בתנועותיו, שהם מצד הרגילם מכירים קולו ותנועותיו כו'. וע"ד כמו שהאדם עכשיו הוא בר שכל להבין דבר בגשמיות, כן יהי' לע"ל עיקר בחי' האדם בחי' הצלם אלקי' אשר בו נברא כמ"ש בצלם אלקי' ברא אותו[17], וע"י בחי' אדם זה הרוחני יכיר[18] את בוראו בבחי' דעת שלימה בתמידות בגילוי גמור, ובלי נפילה והפסק הדביקות וההכרה אפי' רגע כמו דבר המוטבע בשכל האדם עכשיו. וכמ"ש וידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור[19] כו', ואם בכל פעול ויצור יהי' כן כ"ש באדם מבחר הנבראים. וע"פ פשוט קאי על האדם, שהרי מתחילין גלה כבוד מלכותך עלינו מהרה[20] כו'. וי"ל שמ"ש וידע כו' ויבין קאי על כל מין האדם כו', וכתי' ומלאה הארץ דעה את הוי'[21], וכמ"ש במ"א פי' את היינו מה שטפל[22] ובטל לשם הוי'[23] כו', שיהי' גילוי אלקות בראי' חושיית וכטבעי' ועצמות בבחי' קירוב ולא מריחוק כמ"ש מרחוק ה' נראה לי[24].

---

13) הוא: בהוצאה הקודמת ליתא.

14) מאד . . בלי גבול: ראה אגה"ק סי"ז. סה"מ תר"ם ח"א ע' תכט. וש"נ.

15) עד: בהוצאה הקודמת: ע"ד.

16) ואדם . . ירדוף אלף בהמות יחד: ראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ט ותו"ח שבהערה 25.

17) בצלם אלקי' ברא אותו: בראשית א, כז.

18) יכיר: בהוצאה הקודמת: מכיר.

19) וידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור: תפילת העמידה לימים נוראים.

20) גלה כבוד מלכותך עלינו מהרה: מוסף ליו"ט וימים נוראים.

21) ומלאה הארץ דעה את הוי': ישעי' יא, ט. ושם כי מלאה — ראה לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פי"ח. וש"נ. ראה גם לקמן פצ"א. ספצ"ד. אוה"ת נח כרך ג' ע' תרלד. הוספות נשא ע' 93.

22) את היינו מה שטפל: ראה ברכות לו, ב. פסחים כב, ב ובהנסמן לשם.

23) את . . שטפל ובטל לשם הוי': ראה גם לקמן פצ"א — לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פי"ח. המשך ואלה תולדות יצחק פ"ו הערה כה. סה"מ תרכ"ט ע' נה. ע' סג. תרל"ח ר"ע קנד. (ראה גם לקמן פכ"ו. וש"נ).

24) מרחוק ה' נראה לי: ירמי' לא, ב.

א״כ יהי׳ אחד ירדוף אלף[25], מאחר שסר צל אדם לגבי אדם האלקי הלזה, וגם הבהמות וכל הברואים יבוער מהם הרע וכמ״ש והשבתי חיה רעה מן הארץ[26], שבחי׳ הרע שבחיה דעכשיו ישבות מן העולם כו׳, וכן בבהמות כו׳, ויהיו[27] ע״ד חמורו דר׳ פנחס בן יאיר[28] וכה״ג. ולכן שלימות העבודה תהי׳ לע״ל שאז תהי׳ עליות הקרבנות, והענין הוא דבראשית הקרבות[29] הקרבנות כתי׳ אדם כי יקריב מכם[30] כו׳ מן הבהמה, שהמקריב צ״ל בחי׳ אדם דוקא, והוא בחי׳ אדם שהוא בצלמנו[31] כו׳, בחי׳ צלם אלקי׳ הנ״ל, שהוא הוא המעלה הבהמה שנפלה מניצוצות דתהו. והיינו כי רוח האדם העולה היא למעלה[32], אבל רוח הבהמה היא היורדת למטה לארץ, ולכן בכדי להעלות הבהמה שטבעה לירד למטה, זהו ע״י האדם שטבעו לעלות למעלה, ולכן בכחו ע״י עבודתו להעלות גם הבהמה שיורדת למטה כו׳. ועפ״ז יובן הגם שבבהמ״ק הקריבו ג״כ קרבנות, אמנם מאחר שהאדם המקריב לא הי׳ בבחי׳ אדם בשלימות עדיין לכן לא הי׳ בכחו להעלות את הבהמה הנקרבת, אבל בימוהמ״ש שישכיל עבדי כו׳ מאד, אז יהי׳ שלימות בחי׳ האדם בבחי׳ צלם אלקי׳, וכמו קודם החטא שהאיר בחי׳ צלם אלקי׳ כו׳, לכן יהי׳ ביכולת אדם כזה להעלות את הבהמה כו׳. וע״ד כמו למעלה שבחי׳ מ״ה הוא המברר ב״ן[33], כן אדם בגימ׳ מ״ה[34] יברר ויעלה בחי׳ בהמה בגימ׳ ב״ן[35] כו׳.

קיצור. שלע״ל יהי׳ האדם בשלימות ויאיר בו בחי׳ צלם אלקי׳ שנברא בו, לכן יהי׳ ביכולתו להעלות את הבהמה ע״ד שמ״ה מברר ב״ן כו׳.

(רא) **וכמו** שלע״ל יהי׳[36] מצות הקרבנות באופן היותר נעלה, כן כל המצות של לע״ל יהי׳ באופן אחר לגמרי, שהרי כתי׳ אלה המצות אשר יעשה אותם האדם[37], ונת׳ לעיל ששלימות בחי׳ אדם יהי׳ לע״ל היינו בימוהמ״ש, ולא

---

25) אחד ירדוף אלף: ראה יהושע כג, י. האזינו לב, ל. ראה ספרי שם. אבן עזרא וחזקוני שם. אוה״ת בחוקותי כו, ח. מאמרי אדה״ז תקס״ט ס״ע רד. תו״ח ויחי רלז, ג.

26) והשבתי חיה רעה מן הארץ: בחוקותי כו, ו. ראה גם לקמן פקל״ה. ספצ״ד. וש״נ.

27) ויהיו: בהוצאה הקודמת: ויהי׳.

28) חמורו דר׳ פנחס בן יאיר: חולין ז, סע״א ואילך. ראה מאמרי אדה״ז אתהלך לאזניא ע׳ ס. מאמרי אדה״א ויקרא ח״ב ע׳ תשסו. וש״נ. קונטרסים ע׳ תטז. וש״נ. תו״ח בשלח קצו, א ובהערה 595.

29) הקרבות: בהוצאה הקודמת: הקרבת.

30) אדם כי יקריב מכם: ויקרא א, ב.

31) אדם שהוא בצלמנו: בראשית א, כו.

32) רוח האדם העולה היא [בהוצאה הקודמת: היא העולה] למעלה: ע״פ קהלת ג, כא.

33) מ״ה הוא המברר ב״ן: ראה ע״ח שער טנת״א ש״ה, פ״א. מאמרי אדה״א דברים ח״א ע׳ ה. וש״נ. ח״ב ע׳ תקעג ואילך. ח״ד ע׳ א׳ריג ואילך.

34) אדם בגימ׳ מ״ה: ראה פרדס שעה״כ שכ״ג, פ״ח מערכת חוה ומערכת חכמה. ע״ח שער התיקון ש״י, פ״ג. לקו״ת ושער הפסוקים להאריז״ל בראשית ג, כ. מאמרי אדה״ז על פרשיות התורה ח״ב ע׳ תקסז ובהנסמן במ״מ לשם. תו״ח בראשית ט, א הערה 14.

35) בהמה בגימ׳ ב״ן: ראה תניא ספמ״ו. מאמרי אדה״א ויקרא ח״א ע׳ ד. וש״נ.

36) יהי׳: בהוצאה הקודמת: יהיו.

37) אלה המצות אשר יעשה אותם האדם:

עכשיו שאין יתרון לאדם על הבהמה שהרי הוא מלא תאוות גופניות ואינו מכיר לבוראו כ"א מרחוק, ולפעמים רחוקים מאד, • וה"ה כבהמה נחשב. רק בימי דוד כה
ובזמן בהמ"ק הי' קצת תיקון בעבודת הקרבנות מצד שאז קיימא סיהרא באשלמותא[38], והי' גילוי אלקות בהיכל קדק"ד, וג"ז לא בשלימות עדיין, שהרי כתי' על אפי ועל חמתי היתה לי העיר הזאת מיום הוסדה[39], רק שמצד מוחין דגדלות[40], הגם כי על אפו ועל חמתו היתה העיר, עכ"ז הי' מאיר גילוי אלקות. וכמו בגשמיות מי שהוא בעל מוחין דגדלות יכול לסבול היפוכו, וכמו שלא נחשב אצלו כלל מה שאין רוחו נוחה הימנו, שמ"מ משפיע לו ומדבר עמו. וכן יובן ענין גילוי אלקות שהי' בבהמ"ק, שהגם שעל אפו ועל חמתו היתה העיר הזאת, עכ"ז השרה שכינתו בקד"ק בבהמ"ק, ולכן א"א והביאנו כו' ושם נעשה לפניך כמצות רצונך[41] והגם כי תפלה שכנגד תמידין תקנו[42], שהו"ע הקרבת נה"ב, שבעצם ה"ז נעלה יותר מהקרבת כבשים ופרים הגשמיים שהקריבו בבהמ"ק, וגם לכאו' ה"ז נעלה יותר מהקרבת פרים וכבשים ואילים הגשמי' בימוה"מ ג"כ. אמנם באמת אם הי' נקרב ממש הי' מקום לומר שזה נעלה יותר, אבל הרי הגם כי מתפללי' בכ"י תמידין כסדרן, ועכ"ז לא נזדככה הנה"ב ונקרב ממש כתמידין שהיו נכללי' באש שלמעלה, אבל ע"י התפלה אינו נכלל לגמרי כ"א שמתפעל, וע"י התפעלות נה"ט ברשפי אש עולה ונכלל גם הוא באלקות, להיות נדבק גם הוא בבחי' אדם האלקי הנ"ל, אבל אינו אדם אלקי עדיין בשלימות, רק הוא הכנה ותיקון להיות אדם לע"ל. והמופת לזה שהרי בתפלה השני' צריכים לעוררו שנית, מפני כי כבר נשקט מההתפעלות שהי' אצלו מתפלה הקדומה כו'. ולע"ל יתעלה להיות בבחי' אדם כו', וכן כל המצות שיעשה אותם האדם דעכשיו וחי בהם לע"ל, מפני שיהי' עי"ז בחי' אדם כו'. אבל עכשיו א"א לקרותו בשם אדם, כי איך יקרא בשם אדם הלא יש בו מטבע הבהמה ממש כנ"ל, וא"כ בבחי' זו ה"ה בהמה, ואיך הבהמה יקריב בהמה. ולכן אמרו אנו כחמורים ולא כחמורו של רפב"י[43],

---

חיבור שני כתובים — בחוקותי כז, לד. אחרי יח, ה. ראה גם הנסמן בתו"ח בשלח קעה, ב.

38) בימי דוד ובזמן בהמ"ק . . קיימא סיהרא באשלמותא: ראה גם לעיל בח"א המשך ואלה תולדות יצחק בסופו ובהנסמן שם.

39) על אפי ועל חמתי . . הזאת מיום הוסדה: ירמי' לב, לא. ושם: על אפי ועל חמתי היתה לי העיר הזאת למן היום אשר בנו אותה. ראה גם לקמן בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תשפב. אוה"ת חוקת כרך ו ע' א'תתצ — במהדורת תשנ"ח בהוספות ס"ע 44. סה"מ תרל"ג ח"א ע' קס ור"ע קסא. תרל"ח ע' תנו. תר"ם ח"א ע' תה. תרמ"ט ע' רלט ובהערה שם. עזר"ת ע' נ.

40) על אפי . . מוחין דגדלות: ראה גם ביאוה"ז מקץ לב, ג. אוה"ת וסה"מ שבהערה שלפנ"ז. וש"נ.

41) כמצות רצונך: ראה לעיל ע' תכ הערה 3.

42) תפלה כנגד תמידין תקנו: ראה לעיל ע' תכה הערה 68.

43) אנו כחמורים ולא כחמורו של רפב"י: שבת קיב, ב. ראה גם מאמרי אדה"א במדבר ח"ב ע' תתמד. קונטרסים ס"ע שעד ואילך. תו"ח בראשית לב, סע"ג. סה"מ תר"ל ע' שמט.

והיינו על נה"ט ושכל דנוגה אמר שנק' חמור ולא כחמורו של רפב"י, שהיתה מבחי' בהמות דלע"ל[44], ולכן לא אכלה תבואה הבלתי מעושרת[45] כו'. וגם נפש האלקי' המלובשת בנר"ן שבגוף לא נק' אדם בשלימות עד ימוה"מ, ולא יוכל להקריב עדיין עד שיהי' בחי' אדם בשלימות, שיהי' בבחי' רוח האדם העולה היא למעלה, אז יוכל להקריב את רוח הבהמה היורדת שהיא היפוכו, אבל לא עכשיו שיש בהם השתוות וערך כו'. וזהו שעיקר היום לעשותם הוא בימוהמ"ש, ועכשיו אין מעהמ"צ ותפלה רק לתיקון ועילוי הנפש לבד שיקרא בשם אדם בשלימות לע"ל. ועכ"ז יפה שעה א' בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב, להיות כי מה שיבא האדם להיות לע"ל בחי' אדם בשלימות בחי' אדם האלקי, זהו ע"י העבודה דעכשיו, וא"כ הרי התומ"צ דעכשיו הם הגורמים, ונת"ל שהגורם הוא יותר חזק

כו ונעלה מהנגרם[46] כו'. אך בזה י"ל שהאדם נברא בצלם אלקים מתחלת הווייתו • רק שהחטא גרם שירד במדרגה, ולזה וישלחהו לעבוד את האדמה אשר לוקח משם, שכ"ז הוא רק לתקן המעוות, ושוב לאחר התיקון שב לקדמותו. וא"כ אין זה גורם היותו בחי' אדם אלקי כ"א שמעביר לכלוך החטא לבד כו'. אמנם הנה זה עצמו ג"כ די להיות יפה שעה א' כו' בעוה"ז, כי מהו התועלת מהיותו אדם, מאחר שמלוכלך הוא וא"א לעבוד עבודתו, וע"י בירור וליבון המעוות עי"ז יצא אדם אלקי לפעלו, וא"כ ה"ז הוא הגורם כו'. ובאמת מאחר שע"י הלכלוך עי"ז אינו יכול האדם לעבוד עבודתו כמקדם הרי זה שולט עליו כו'[47], ועי"ז מעבירים ומתקנים הלכלוך ה"ז מושל ושולט על המונע, וא"כ ה"ז יותר חזק, וא"כ מובן איך שיפה שעה א' כו'.

קיצור. כמו שבקרבנות יהי' באופן היותר נעלה, כן בכל המצות כתי' אשר יעשה האדם דוקא. ובבהמק"ד נמשך גילוי אלקות מצד בחי' מוחין דגדלות, ובירור נה"ב שבתפלה אינו בשלימות, שהרי למחר צריכים לעורר מחדש, ואינו דומה לקרבן שנכלל באשמ"ע[48]. ויבאר שהן מצד נה"ט והן מצד נה"א, אינו דומה עכשיו ללע"ל שיהי' אדם בשלימות, ועכ"ז יפה כו', להיות כי זהו הגורם, והגם כי מתחילת יצירתו נוצר בצלם אלקים, אמנם מצד לכלוך החטא א"י לעבוד עבודתו, אבל ע"י הזיכוך יצא אדם לפעלו, א"כ ה"ה הגורם כו'.

בשולי הגליון ללא ציון מקומו בפנים:

גורם מצוה

44) כחמורו של רפב"י . . בהמות דלע"ל: **ראה גם הנסמן לעיל ע' תכח הערה 28.**

45) כחמורו . . לא אכלה . . הבלתי מעושרת: **ראה חולין שם.**

46) ונת"ל שהגורם . . יותר חזק . . מהנגרם: **פט"ו.**

47) כו': **בגוכתי"ק ליתא.**

48) באשמ"ע: **בהוצאה הקודמת: באש שלמעלה.**

(רב) **והנה** נת' במ"א ענין יתרון האדם על הבהמה הוא מה שהאדם הוא מדבר[49]
משא"כ הבהמה היא רק בע"ח לבד ולא מדבר[50], שאם נאמר שיתרון
האדם הוא היותו בר שכל, א"כ גם הבהמה יש לה קצת שכל[51], שהרי תזהר שלא
תפול באחת מן הפחתים, וכן יראה[52] מגערת אדם, והיא נמשכת אחר המאכל. ויש
במין החיות גם פקחי' כמו השועל שהוא פקח שבחיות[53], שהגם שהוא פקח שבחיות
ולא במין המדבר, עכ"ז מאחר שנופל לומר שם פקח שבמין זה, הרי יש בהם שכל.
והרי אנו רואים שכמה גדרים שיגדור האדם לפני החיה שלא תברח ממנו, ועכ"ז
היא בורחת ממנו, הרי יש להם שכל, וכמשנ"ת ענין זה במ"א בד"ה אדם כי יהי'
בעור בשרו[54], ובענין ואדם אין לעבוד את האדמה[55], ובמ"א בענין שם א"ק[56], רק
עיקר מעלתו הוא היותו מדבר, ולכן נחלק בשם זה דוקא ולא בשם שכל או חכם
להיות כי זה נמצא גם במין החי. ונודע כי ד' בחי' דצח"מ הם כנגד ע"ס[57], מל'
הוא בחי' דומם, צומח הם ו"ק דז"א, חי בחי' חו"ב כמ"ש והחכמה תחי'[58], וארז"ל
כל הנודר כאלו נודר בחיי המלך[59] שהוא בחי' בינה[60] כמ"ש במ"א, ומדבר הוא
בחי' כתר. וזהו ענין עליית האדם לע"ל שיתגלה בו שרשו הו"ע היותו מדבר בחי'
הכתר כו'. וזהו ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד, מאד הוא אותיות אדם[10] אבל
ענינו מורה היפוכו[12] כנ"ל, והיינו כי לע"ל יהי' עליית האדם בבחי' מאד היינו בחי'
בלי גבול כו', ולכן עבודתו יהי' נעלה יותר ולכן א"א ושם נעשה לפניך כמצות
רצונך. ועפ"ז יש לפרש ענין מארז"ל • סוף תענית עתיד הקב"ה[61] לעשות מחול כז
לצדיקים[62], ובמד"ר שמיני ס"פ י"א ראש חולה[63], וכתי' ועמך כולם צדיקים[64], פי'

---

49) נת' . . יתרון האדם על הבהמה . . מדבר: **צויין בסמוך בפנים.**

50) שהאדם . . מדבר . . הבהמה . . ולא מדבר: **ראה גם אוה"ת בשלח ע' שצא. מצורע כרך ג ע' תתכא. סה"ש תורת שלום ע' 245.**

51) גם הבהמה יש לה קצת שכל: **ראה גם בסמוך בפנים. לעיל בח"א ד"ה בראשית ברא פ"ד. ד"ה (והנחה) ויהי לי שור וחמור פ"ב.**

52) יראה: **בהוצאה הקודמת: יריאה.**

53) השועל שהוא פקח שבחיות: **ברכות סא, ב. ראה גם אוה"ת נ"ך כרך ג ע' א'רכב ואילך. אוה"ת סידור ע' ש.**

54) בד"ה אדם כי יהי' בעור בשרו: **ראה אוה"ת תזריע כרך ב ע' תקיז. סה"מ תרל"ה ח"א ע' קצב. ע' ריב. ח"ב ע' תעז.**

55) ואדם אין לעבוד את האדמה: **ראה גם סה"מ תרל"ח ע' כב: וע' בד"ה . . בענין.**

56) ובמ"א בענין שם א"ק: **ראה סה"מ תרכ"ח ע' צד. ע' קסו ואילך. תרל"א ח"א ע' שלא. תרל"ג ח"ב ע' תקטז.**

57) ד' בחי' דצח"מ הם כנגד ע"ס: **ראה לקו"ת חוקת נח, א-ב.**

58) והחכמה תחי': **קהלת ז, יב. ושם: החכמה — ראה גם לקמן פל"ז. פט"ל. לקמן ע' תתיד. סה"מ תרמ"ב ע' יד. וש"נ.**

59) כל הנודר כאלו נודר בחיי המלך: **ראה זהר רע"מ פינחס רנה, סע"א. ספרי מטות ל, ג.**

60) בחיי המלך שהוא בחי' בינה: **ראה ע"ח שער הכללים פ"ז.**

61) מארז"ל סוף תענית עתיד הקב"ה: **בעת אמירת הדרוש הפתיחה היתה במארז"ל זה — כדלעיל הערה 1.**

62) סוף תענית עתיד . . מחול לצדיקים: **לא, א.**

63) ובמד"ר שמיני ס"פ י"א ראש חולה: **סימן ט.**

64) ועמך כולם צדיקים: **ישעי' ס, כא.**

מחול הוא בחי' סוכ"ע[65], שענין בחי' סוכ"ע הוא בחי' אור מקיף מה שא"א להיות נמשך בכלי כו', כ"א נשאר בבחי' מקיף כו'. וכאשר יתעלה האדם להיות בבחי' מאד בחי' בלי גבול, היינו שאין הכלי יכול להגבילו, וז"ע המחול היינו בחי' סוכ"ע שלמעלה מהגבלת הכלי שהוא בחי' ממכ"ע, והקב"ה יהי' ראש מחול כו'. וזהו ג"כ ענין החופות שיהי' לע"ל[66] שהוא ג"כ אור מקיף כו', ועכ"ז יפה שעה א' כו' להיות כי זהו הגורם כנ"ל. ועפ"ז יובן ענין מועדים לשמחה שהוא בחי' גילוי השמחה מהארת המצוה שהיא יפה כו' מכל חיי העוה"ב.

קיצור. במ"א נת' מעלת האדם היותו מדבר. שהרי קצת שכל יש גם אצל בע"ח, והראי' משם פקח. ושרשו מבחי' כתר, וזהו אדם אותיות מאד בלי גבול. ראש מחול, חופה, ועכ"ז יפה כו' כי זהו הגורם. והשפעת בחי' שמחה של מצוה זהו במועדים, ולכן הם מועדים לשמחה כו'.

ש"פ ב"ב ל"ז

(רג) **ומעתה**[1] יובן ענין מוחין דאבא[2]. הנה כתי' והחכמה מאין תמצא[3], פי' אין נק' מה שאינו מושג כלל, והוא למעלה מעלה מבחי' השגת הבינה[4], והיינו שמתגלה בחי' אוא"ס ב"ה מה דלית מח' תפיסא בי' כלל[5], ולא ניתן להנות בו מאחר שאין שום[6] תפיסא והשגה כו'. ולכאו' צ"ל מאחר שלא ניתן להנות בו מהו הפעולה מהגילוי. וגם צ"ל הלא החכ' נק' ראשית הגילוי[7], נושא הענין הוא שבא בדרך גילוי להנות בו. אך הענין הוא דהנה למעלה מן החכ' עדיין אין גילוי אור במציאות כלל, והחכ' היא ראשית הגילוי, והיינו בחי' הנקודה שביו"ד שהוא עדיין למעלה מן בחי' ההתפשטות[8] בבחי' השגה ותפיסא דבינה.

---

65) מחול הוא בחי' סוכ"ע: **ראה לקו"ת ואתחנן ז, ב.**

66) החופות שיהי' לע"ל: **ראה ב"ב עה, א.**

1) ומעתה . . כתי' והחכמה מאין תמצא: **מכאן מתחיל מאמר הט' מההמשך הכולל פרקים כג־כה.**

מאמר זה הוא ע"פ לשון תו"ח פקודי תנג, ד פיסקא וביאור הענין — תנד, ג עם שינויים והוספות.

בעת אמירת הדרוש הפתיחה היתה: את שבתותי תשמרו — ראה לקמן הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תשפה. גם התאריך כאן נעתק משם.

ראה עוד ע"ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) ומעתה יובן ענין מוחין דאבא: **ראה גם לעיל רפ"ה.**

3) והחכמה מאין תמצא: **איוב כח, יב.**

4) והחכמה . . שאינו מושג . . השגת הבינה: **ראה גם סה"מ תר"ן ס"ע שעט־שפ.**

5) דלית מח' תפיסא בי' כלל: **ראה ת"ז בהקדמה יז, א. סידור אדה"ז סדר מנחת ערב שבת.**

6) שום: **תיבה זו נכפלה בגוכתי"ק.**

7) החכ' נק' ראשית הגילוי: **ראה גם לקמן בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תשפו ואילך. וש"נ.**

8) שהוא . . ההתפשטות: **בהוצאה הקודמת: שהיא . . התפשטות.**

וכמו מעיין הנובע מן ההעלם לגילוי בבחי' טיפין טיפין לבד, ולפי שבא אור דחכ' עכ"פ בבחי' גילוי אור קצת מן ההעלם נק' ראשית הגילוי, והוא המתפשט ליש גמור בהשגה ותפיסא ממש בבינה. וזהו שארז"ל ביו"ד נברא[9] העוה"ב[10] וכל בריאה הוא מאין ליש[11] דוקא, א"כ היו"ד שבו נברא העוה"ב הוא אין עדיין, והעוה"ב נברא מבחי' אין דיו"ד ליש והשגה. וזהו דכתי' להנחיל אוהבי יש[12] ממש והוא בחי' ענג האלקי המורגש בהשגה דבינה, וכמו ת' עלמין דכסופין[13] דירתין צדיקי' לע"ל, להיות נהנין בבחי' הרגש בתענוג הפשוט העצמי ממש שנק' שעשוע המלך בעצמותו[14], שהי' בבחי' העלם בעצמותו ויצא לגילוי אור במורגש, וכעין זה יש בג' סעודות דשבת[15] כמ"ש במ"א. אמנם לפני התהוות האור דחכ' מאין ליש קודם שאמר יהי אור[16] שהוא אור דח"ע[17], הי' עדיין לפני מקור ההשתלשלו' דאבי"ע. וע"ז הוא שא' בס"י לפני אחד מה אתה סופר[18] שהוא בבחי' פנימי' אור הכתר שלמעלה מחשבון י"ס הגלוים שנק' עילת העילות[19] כו', שעליו נא' אנת הוא חד ולא בחושבן[20] ע"ס, לפי שאין התחלה וראשית הגילוי אור רק ביו"ד דחכ', אבל אין והעלם דעצמיות אור הכתר הרי אינו בא לכלל גילוי מן ההעלם כלל, ואינו מושג • ובא גם בבחי' נקודה דיו"ד כלל. וגם בחי' החכ' שבו נק' שכל כח
הנעלם מכל רעיון[21]. וז"ש דאפי' אור צח אור מצוחצח אוכם הוא קדם[22] עה"ע עצמו, אור צח זהו בחי' נקודה דאור החכ'[23], ואפי' אור מצוחצח שהוא ח"ס[24] חכ'

---

9) דחכ' . . בבינה . . ביו"ד נברא העוה"ב: **ראה גם לעיל ספ"ה. וש"נ.**

10) ביו"ד נברא העוה"ב: **ראה מנחות כט, ב. ב"ר פי"ב, י. סה"מ תרמ"א ע' קלד.**

11) בריאה הוא מאין ליש: **ראה רמב"ן בראשית א, א.**

12) להנחיל אוהבי יש: **משלי ח, כא. ראה גם תו"ח פקודי הנ"ל ובהערה 106 שם.**

13) ת' עלמין דכסופין: **ראה גם הנסמן במאמרי אדה"א דברים ח"ג ע' א'קכה. תו"ח שמות כה, ד ואילך. וש"נ.**

14) שעשוע המלך בעצמותו: **ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פ"ט. וש"נ.**

15) וכעין זה יש בג' סעודות דשבת: **ראה גם סידור סדר סעודת שבת קצט, ג. ר, א. אוה"ת נח ע' 116. ביאוה"ז להצ"צ נח ע' טו.**

16) שאמר יהי אור: **בראשית א, ג.**

17) יהי אור שהוא אור דח"ע: **לקמן בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב: „וזהו יהי אור שאי' בזהר שהוא בחי' חכ'". ראה לקו"ת מטות פב, רע"ג. לקו"ש כרך לד ע' 15 הערה 42. תו"ח תשא שפה, א הערה 62.**

18) בס"י לפני אחד מה אתה סופר: **פ"א, מ"ז.**

19) הכתר . . שנק' עילת העילות: **ראה פרדס שער אם הא"ס הוא הכתר ש"ג, ספ"א. מאמרי אדה"ז תקס"ו ח"א ע' רסו. אמ"ב שער הק"ש נז, א. תו"ח בשלח קצז, סע"ב. קצז, ג. פקודי תמג, רע"ג.**

20) אנת הוא חד ולא בחושבן: **ת"ז בהקדמה יז, א. סידור אדה"ז סדר מנחת ערב שבת. ראה שעה"י קטז, ב. סה"מ תרכ"ז ע' קמז. וש"נ.**

21) שכל הנעלם מכל רעיון: **באוה"ת לך כרך ד ע' תרפה: נז' ברע"מ. ראה פיוט אל מסתתר. מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"ב ע' עתר ובהנסמן במ"מ לשם. מאמרי אדה"א בראשית ע' ח. וש"נ.**

22) אור צח . . קדם עה"ע: **ראה ת"ז ת"ע קלה, ב.**

23) אור צח . . החכ': **ראה גם לקמן פל"ה. לקמן ע' תתה. תו"ח פקודי תנד, א. וראה שם בשלח קצז, סע"ב.**

24) אור מצוחצח שהוא ח"ס: **ראה תו"ח בשלח קצז, סע"ב הערה 682. פקודי תנד, א.**

שבכתר, אוכם הוא בלי גילוי אור במציאות כלל לגבי עה"ע עצמו. וזהו שא' אנת עילאה על כל עילאין[25] כו' עד לית מח' תפיסא בך כלל, פי' אפי' בחי' מחשבה הקדומה שנק' בחי' אור צח אור מצוחצח אינם תפיסא בך כלל. ולפ"ז כמו שנת' במ"א בענין רישא דלא איתידע שלא ידע ולא איתידע[26], כן י"ל גם בבחי' האין דחכ' שלא איתידע, כנ"ל שלא ניתן רשות ליהנות בו, וגם לא ידע שהרי אוכם הוא קדם עה"ע כו'. וה"ז קרוב לענין לא ידע כו', ובאמת שניהם בחי' אין רק שרדל"א בחי' אין הראשון, אמנם מ"מ גם בחי' חכ' היא בחי' אין כו'. אך באמת אינו דומה[27] בחי' חשוך בחי' אוכם לבחי' לא ידע[28], שלא ידע היינו שלעוצם הדקות גם בו אינו בבחי' הרגש כלל, אבל ענין אוכם הוא בחי' ביטול לבד כו', שמתבטל לפני עה"ע, אבל לא ידע הרי א"י כלל.

קיצור. מוחין דאבא הוא בחי' גילוי אוא"ס דמתב"כ[29]. ולמעלה מבחי' חכ' אינו שייך גילוי אור כלל, וחכ' ראשית הגילוי להיות בו נברא העוה"ב שנק' יש. וזהו לפני אחד מה אתה סופר, ואפי' אור צח אור מצוחצח אוכם הוא, ולפ"ז י"ל בו כמו ברדל"א, אמנם באמת אינו[30] דומה, כי החכ' הוא רק בחי' ביטול כו'.

(רד) **אך** הנה לכאו' לפי הנ"ל, שבחי' עה"ע עצמו הוא אור פשוט בתכלית וסתום ומופלא שנק' סתימא דכ"ס[31] דלמתב"כ, עד שא"א שיבא ויומשך ממנו שום מקור להשתלשלות השפע בבחי' עו"ע שהוא מאין ליש. א"כ ודאי גם אור החכ' כמו שהיא במקורה באין, לא יוכל לבוא לידי גילוי אור במציאות חכ' מאין ליש כלל, משום דגם בחי' ח"ס מקור החכ' אוכם הוא כנ"ל. ולפ"ז אינו מובן מ"ש והחכ' מאין תמצא דמשמע מאין תמצא מבחי' ההעלם לגילוי ע"ד כמו

25) אנת עילאה על כל עילאין: ראה ת"ז בהקדמה יז, א. סידור אדה"ז סדר מנחת ערב שבת.

26) רישא דלא איתידע [בהוצאה הקודמת: אתיידע. וכן לקמן] שלא ידע ולא איתידע: ראה זהר הרקיע* תרומה (פי' הספרא דצניעותא להאריז"ל פ"ק) קיט, א: ודע דההוא רישא דלאו רישא אשר שם חביון עוז העצמות הוא עצמו אינו משיג מה שיש בו, וזהו פי' דלא** ידע ולא אתיידע מה דהוי ברישא דא כביכול*** כאדם שאינו משיג מהות הנשמה שבו. הובא בלקו"ת יוה"כ עא, רע"ד. סידור שחרית לט, ד ואילך. מאמרי אדה"ז מארז"ל ע' שמג. ס"ע תכז־תכח. ע' תכט. פיה"מ פצ"ו.

27) אינו דומה: ראה גם לקמן פמ"ז סוף פיסקא ועד"ז נשכיל.

28) אינו דומה . . אוכם לבחי' לא ידע: ראה גם סה"מ תרמ"ו ע' טז. תרמ"ז ע' צא. המשך תער"ב ח"א ע' תקסז־תקסח.

29) דמתב"כ: בהוצאה הקודמת: דלית מחתב"כ.

30) אינו: בבוך 1825 בתחלת השיטה נרשם קו קצר. ותיבת אינו ניתוספה בין השיטין. ובהוצאה הקודמת נכנסה בפנים.

31) סתימא דכ"ס: ראה זהר בהקדמה ב, א ובמק"מ שם. ועוד. אוה"ת בשלח ע' תסח.

*) ושער מאמרי רשב"י קלא, ב.

**) בשער מאמרי רשב"י: ולא.

***) שם: שהוא עצמו לא ידע.

שמצינו ברזין וסודות טעמי תורה שבאים בגילוי מן ההעלם בג"ע וימוהמ"ש ועוה"ב[32], וגם עכשיו לנשמות גבוהות כרשב"י וחביריו שעז"נ סוד ה'[33] ליראיו[34]. והגם שיש סוד סתום שאינו בא לגילוי לעולם ונק' רזא דרזין[35], שאין יין דבינה[36] מוציא סוד[37] זה לגילוי כלל, כמו בחי' שכל הנעלם מכל רעיון הנ"ל, מ"מ גם הוא יתגלה לע"ל בעוה"ב, שזהו בחי' תענוג עצמי המרגש[38] בהשגה דבינה כו'. אך הענין הוא כידוע שזה שבא החכ' מאין ליש אינו אלא ע"י בחי' צמצום והסתר אור העצמיות בתחילה, ואח"כ יאיר אור שנק' הארה דהארה, אז יוכל להיות גם התהוות החכ' מאין ליש, כמו בכל בריאה מאין ליש, שא"א להיות התהוות בע"ג מבחי' בבע"ג אם לא ע"י צמצום והסתר העצמיות כמ"ש
כט במ"א בענין כברייתו ש"ע ברישא חשוכא[39] כו' שהוא • הצמצום דש' אלקים[40] כידוע. והוא מ"ש בראשית ברא אלקי'[41], וע"ז הוא[42] שאה"כ ישת חשך סתרו[43] בחי' העלם וצמצום הראשון[44] שמסתיר א"ע. וכמ"ש ומשה נגש אל הערפל דוקא אשר שם הוא האלקים[45]. שבחי' שם אלקים זה הוא הגורם להיות התהוות אור החכ' שנק' אור צח כו', שעז"א יהי אור אחר שהי' חשך והעלם תחילה כמ"ש והארץ היתה תהו כו' וחשך ע"פ תהום ורוח אלקי'[46] כו'. וא"כ מאחר שנתעלם ונתצמצם כל עיקר אור העצמיות דעה"ע הנ"ל, ודאי שכל עיקר ושפע העצמיות נשאר למעלה בעצמיות הא"ס שנק' מאור כו', בבחי' העלם העצמיות ולא יצא ונמשך למטה בגילוי מן ההעלם, רק אפס קצהו שמתצמצם באור החכ' דתורה בפנימיות וחיצוני' שבה. אבל בבחי' עצמיות עה"ע לית מחתב"כ גם עתה, רק בעוה"ב יתגלה[47] מן ההעלם רק אפס קצהו שמתצמצם באור החכ' בפנימיות וחיצוני' שבט"ס שבה, אבל בעצמיות בצמצום הראשון דש' אלקים שם חשך וערפל סתרו כו'.

---

32) ברזין וסודות . . וימוהמ"ש ועוה"ב: **ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פ"י. וש"נ.**

33) לנשמות גבוהות כרשב"י . . סוד ה' ליראיו: **ראה גם שער האמונה צב, א. תו"ח בשלח קסז, ב. פקודי תנד, א. סוטה ד, ב.**

34) סוד ה' ליראיו: **תהלים כה, יד.**

35) רזא דרזין: **לשון הזהר בראשית מא, א. מה, ב. ובכ"מ.**

36) יין דבינה: **ראה גם לעיל בח"א ד"ה ועבר ה' לנגוף בסופו. וש"נ.**

37) יין . . מוציא סוד: **ערובין סה, סע"א. ראה גם תו"ח ויחי רלו, ב.**

38) המרגש: **בתו"ח פקודי תנד, א: המורגש.**

39) כברייתו ש"ע ברישא חשוכא: **ראה שבת עז, ב (כגי') רש"י. לקו"ת פקודי ג, ד. הנסמן בסה"מ תרכ"ז ע' תנד.**

40) הצמצום דש' אלקים: **ראה שער היחוד"א רפ"ו. תו"ח שמות לד, ד. וש"נ. סה"מ תרל"ב ח"א ע' מח.**

41) בראשית ברא אלקי': **בראשית א, א.**

42) הוא: **ניתוסף ע"פ הוצאה הקודמת.**

43) ישת חשך סתרו: **תהלים יח, יב.**

44) ישת חשך סתרו. . . וצמצום הראשון: **ראה גם תו"ח בשלח קכג, ג. וש"נ.**

45) ומשה נגש אל הערפל . . אשר שם הוא האלקים: **יתרו כ, יח בהוספת תיבת: הוא — בהוצאה הקודמת ובתו"ח פקודי תנד, א ליתא. ראה גם שער היחוד קמד, ב ובהערה 28.**

46) והארץ היתה תהו . . תהום ורוח אלקי': **בראשית א, ב.**

47) יתגלה: **תיבה זו נכפלה בכת"י.**

קיצור. מאחר שגם אור החכ' כמ"ש[48] במקורה א"י לבוא לידי גילוי מהו דכתי' מאין תמצא. והענין דמה שבא החכ' מאין ליש זהו ע"י צמצום, והו"ע הצמצום דשם אלקי' אשר עז"נ ומשה נגש כו' שם האלקי', אשר בבחי' זו למתב"כ.

(רד) **והנה** הגם שמעצמיות דבחי' עה"ע לא בא בגילוי במציאות[49] יש ממש אפי' באור החכ', מאחר שיו"ד דחכ' בא רק אחר הצמצום דעיקר אור העצמיות כנ"ל, מ"מ קצת גילוי יש גם מעצמיות דאור הכתר, רק שאינו בא בכלל השגה ותפיסא, מאחר שא' דלית מח' תפיסא בי' כלל, אלא הוא בא בדרך העלם דחכמה שנק' מ"ה דחכ' כמו מה פשפשת[50]. וז"ע חכמה כח מ"ה[51], שבחי' כח דחכ' ז"ע התפשטותה אל הבינה, ובחי' מ"ה דחכ' הו"ע התדבקותה אל הכתר, וכן קבלתה, כמ"ש[52] בפרד"ס[53] והוא הנק' דרך שלילה לבד שבא בל"ת דוקא בלאו שקודם להן[54] כו'. דהנה יש ב' מיני השגה, א' שמשיג את השכל בבחי' הבנה ותפיסא ממש, והוא ע"י המשכה דחכ' מאין ליש כנ"ל. והב' השגה בדבר שאינו מושג ומובן בשכל כלל. ואמנם אם אין הדבר בא בגדר שכל המושג האיך יתכן לומר ענין שם השגה, הענין הוא דהשגה זו אינו רק מה שמשיג איך הדבר אינו מושג, שגם זה יחשב בכלל השגה כמו מה פשפשת, מה ידעת, שזהו אחר שבא למעלה מכלי ההשגה מצד עומק המושג וקוצר המשיג עד שלא יכילנו כלל, אז יתכן הלשון מה פשפשת כו', שישיג עכ"פ הפלאת הדבר איך שאינו מושג כו', וקודם שיבא לבחי' עומק הדבר נראה לו כמשיג ממש. ואמנם אם הדבר נסתר ונעלם לגמרי שלא יפול בו ענין השגה כלל וכלל הנעלם מכל רעיון לגמרי, לא יתכן לומר גם מה פשפשת כו', דהיינו שגם זו איך הוא בהפלאה מן השגה ג"כ אינו מושג. ונמצא שבבחי' מה דחכ' שהוא[55] בחי' מה פשפשת, שהוא בחי' ביטול מן ההשגה שקדמה יש בו קצת ידיעה בדבר ומוסתר ונעלם ומופלא מן השגה ממש,
ל • רק שזהו הבא דרך שלילה לומר מה פשפשת, שזהו רק בהעדר השגה ראשונה, ועכ"פ זה עצמו יחשב קצת ידיעה באפס קצהו מן דבר המופלא אחר שיודע זה עצמו שאינו יודע, משא"כ המופלא ממנו לגמרי כו' שג"ז אינו יודע כו'. ויובן זה במשל השגת מהות הרוחניות שא"א שישיגהו במהותו ממש כ"א דרך שלילה לבד, והוא מה שיודע הפשטת הרוחניות מן הגשמיות לבד בכל[56] פרטי התואר של

---

48) כמ"ש: בהוצאה הקודמת: כמו שהיא.

49) במציאות: בהוצאה הקודמת: למציאות.

50) מה פשפשת: ראה זהר בהקדמה א, ב.

51) חכמה כח מ"ה: זהר רע"מ צו כח, א. לד, א.

52) כח . . הבינה . . מ"ה . . הכתר . . כמ"ש בפרד"ס: ראה שם שעה"כ שכ"ג, פ"ח מערכת חוה ומערכת חכמה. סה"מ תרל"א ח"א ע' רז. תר"ם ח"א ע' שז ובהערה 39.

53) כמ"ש בפרד"ס: ראה לעיל ע' שפח הערה 37.

54) בלאו שקודם להן: ראה לקו"ת פקודי ו, ד. מאמרי אדה"א נ"ך ע' רלו. וש"נ. תו"ח פקודי תמג, ג. וש"נ. פלח הרמון ויקרא ע' ריד בשם הבעש"ט. שה"ש ע' מה בשם הה"מ ז"ל.

55) שהוא: בהוצאה הקודמת: שהיא.

56) בכל: בהוצאה הקודמת: אבל. בתו"ח כאן תנד, סע"ב כבפנים.

הגשמיות, איך שהרוחניות מופשט ומושלל מן הגשם, שיקרא זה בשם קצת השגה בערך מהות הרוחניות. וכן בידיעת השכל ע"י המשל שאע"פ שאינו משיג למהות השכל ממש, רק אפס קצהו נודע לו ע"י התלבשותו במשל, שהוא כחומר לצורה שיובן קצת איכות הצורה מחומרו אחר הפשטת מן המשל, שזהו כמו הפשטת רוחניות מגשמיות, שכ"ז אינו אלא כמו הרמז שמרמז על עצם השכל כו'. וכה"ג יובן גם במהות ועצם הנפש הרוחניות, שא"א שיושג מהותה ממש כ"א דרך שלילה לבד, והוא בדבר המנגד לו ממש, כמו שאם יעשה דבר נגד רצונו העצמי שלא יוכל לסובלו כלל, ומזה יבינו אפס קצהו ממהותו במה שהוא היפך ומושלל מדבר זה השנאוי ביותר, שמסתמא זהו נגד נקודת עצמותו ממש. משא"כ במה שרצון הנפש נמשך ומתקשר בו אין זה עדיין השגה במהותו כלל, כי אין המשכת רצון זה בדבר האהוב לנפשו רק חלק א' קטן מעצם ומהות הנפש, ולא שהוא נחשב מהות ועצמיות ממש. ונמצא שמבחי' השלילה שלו מהיפך רצונו השנאוי לו מאד יותר יובן ויושג מעצם מהותו ממה שמושג מדבר האהוב לו. וזהו משל להבין בענין לאוין דל"ת שנגד רצונו שיושג מזה יותר במהו"ע, מכמו ע"י מ"ע שהן גילוי רצונו[57] כו'. ועפ"ז יתורץ מה"ע גילוי מוחי' דאבא מאחר שלא ניתן ליהנות בו, שמ"מ ע"י בחי' השלילה דלא מגיעים לבחי' זו, להשיג עכ"פ שיש מה שהוא אינו משיג כו'. ואמנם בשבת שמאיר מוחי' דאבא[58], י"ל לפי שיש כמו"כ מל"ת בשבת. ויותר נראה לומר שבשבת גם במ"ע דשבת יש בחי' המשכת מוחי' דאבא, ולכן שקולה שבת נגד כל המצות[59] עשה ול"ת, כי בשבת מאיר מוחי' דאבא מה שא"א להגיע לבחי' זו כ"א ע"י ל"ת. ובזה יובן הסמיכות מ"ש את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו[60] שנודע כי היראה היא מקור לשס"ה ל"ת[61], ונת' שע"י שלילה דל"ת באים לבחי' מ"ה דחכ', ושבת היא ג"כ מוחי' דאבא, ולכן איתקש שבת לשמירת המקדש[62], כמו שע"י יראה שמקור לכל שס"ה ל"ת באים לבחי' מ"ה דחכ', כן ע"י שבת באים לבחי' מוחין דאבא כו'. או י"ל שענין את שבתותי תשמורו, שלהיות כי בשבת מאיר בחי' מוחין דאבא מה שע"י מצות עשה א"א להמשיך בחי' זו, ולכן הזהיר הכתוב לשמור אור הגנוז הלזה כמו שנצטוינו על כל מל"ת בשמירתן מטעם הנ"ל כו'.

קיצור. הגם שלית מחתב"כ עכ"ז בא בדרך העלם במ"ה דחכ', והוא כענין ההשגה שאינו משיג, שנחשב קצת ידיעה, וכענין השגת מהות הרוחניות

---

57) גילוי רצונו: ע"כ מתו"ח פקודי — ראה לעיל רפכ"ג הערה 1.

58) בשבת שמאיר מוחי' דאבא: ראה גם לעיל פ"ה. וש"נ.

59) שקולה שבת נגד כל המצות: ירושלמי ספ"ג דנדרים. במד"ר ספכ"ה.

60) את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו: קדושים יט, ל. בהר כו, ב. ראה לקו"ש כרך ל"ז ע' 55 בהערות. בעת אמירת הדרוש הפתיחה היתה בפסוק זה — כדלעיל הערה 1.

61) היראה היא מקור לשס"ה ל"ת: ראה תניא פ"ד וברשימות כ"ק אדמו"ר זי"ע לשם. של"ה מאמר ג ומאמר ד נא, ב. מאמרי אדה"א קונטרסים ע' פז, וש"נ.

62) איתקש שבת לשמירת המקדש: בהוצאה הקודמת: שמירת שבת ליראת המקדש. ראה יבמות ו, ב.

שא"א כ"א דרך שלילה, וכמו מדבר המנגד יובן שמהותו הוא היפך זה, ולכן ע"י ל"ת מושג יותר מע"י מ"ע. אמנם בשבת מאיר מוחי' דאבא, ולכן איתקש למורא המקדש שיראה מקור לשס"ה ל"ת שמגיעים לבחי' מ"ה דחכ', וכ"ה בשבת. וגם שהציווי הוא שתשמרו דבר זה שאינו בדרך המשכה בכל מ"ע כו'.

יום א' דחה"ש

לא • וידבר אלקים[1] את כל[2] כו' אנכי ה' אלקיך[3], ולכאורה צ"ל הלא הגילוי שנמשך מבחי' אנכי להיות הוי' בבחי' אלקיך אלקה שלך שהוא גילוי נפלא מאד, ואיך נמשך בחי' זו משם אלקי' שהוא בחי' הצמצום[4] היפך הגילוי. וגם איך נעשה שם אלקי' בחי' מדבר שהוא מגלה. וגם כתי' תורת חסד על לשונה[5] שנק' התורה בשם חסד ואיך נמשכה מש' אלקי' בחי' גבורה[6], ורז"ל אמרו אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענו[7]. אך נושא זה נראה שהצמצום הוא סיבת הגילוי[8], ומל' הפסוק נראה שהצמצום עצמו נעשה מדבר. הנה גמר בריאות וקיום העולם[9] נעשה ע"י מ"ת כמארז"ל ע"פ אלה תולדות השוה"א בהבראם[10], אלה בזכות מי נבראו[11] בזכות אלה שמות בנ"י[12], ואלה בזכות מי כו' בזכות אלה העדות[13] כו', שנמצא קיום העולמות הוא ע"י התורה. ובגמ' ביארו יותר שארז"ל תנאי התנה הקב"ה עם מע"ב[14] אם יקיימו ישראל תורתי מוטב, ובא"ל יחזור את העולם לתהו. נמצא שכל עיקר הבריאה הוא בשביל התורה וכמ"ש בראשית

---

1) וידבר אלקים . . אנכי: **מכאן מתחיל מאמר היו"ד מההמשך הכולל פרקים כו־כז.**

הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב מדרוש זה נדפסה לקמן ע' תשצ, ושם התאריך חג השבועות ל"ז.

התאריך כאן נעתק מהמפתח שנדפס בהוצאה הקודמת.

הפתיחה נרשמה בשני צדדי הגליון וסיומה בין פכ"ה לפכ"ו. ומזה משמע שניתוספה לאח"כ.

ראה עוד ע"ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) וידבר אלקים את כל: **יתרו כ, א.**

3) אנכי ה' אלקיך: **יתרו כ, ב.**

4) אלקי' . . הצמצום: **ראה גם לעיל ספכ"ד. וש"נ.**

5) תורת חסד על לשונה: **משלי לא, כו. ושם: ותורת. וכ"ה בהוצאה הקודמת.**

6) אלקי' בחי' גבורה: **ראה זהר יתרו פג, ב. תו"א נח י, סע"ב. תו"ח נח סד, ג הערה 41.**

7) אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענו: **מכות כד, רע"א.**

8) שהצמצום הוא סיבת הגילוי: **ראה גם לעיל בח"א ע' רכו. וש"נ.**

9) בריאות וקיום העולם: **כ"ה בכ"מ. ראה גם לעיל בח"א המשך וישב יעקב פ"א. וש"נ.**

10) אלה תולדות השוה"א בהבראם: **בראשית ב, ד.**

11) אלה בזכות מי נבראו: **ראה שמו"ר פמ"ח, ב. סה"מ תר"ם ח"א ע' רנ. וש"נ.**

12) אלה שמות בנ"י: **כ"ה גם לקמן ספט"ל — שמות א, א. ושם: ואלה. וכ"ה בשמו"ר שם.**

13) אלה העדות: **ואתחנן ד, מה.**

14) תנאי התנה הקב"ה עם מע"ב: **ראה שבת פח, א. ילקוט שמעוני בראשית א, לא רמז טז. סה"מ תר"ם ח"א ע' רנ. וש"נ. תרמ"א ע' שא. וש"נ.**

בשביל התורה שנק' ראשית[15] ובשביל ישראל שנק' ראשית[16], וא"כ כשנבין סדר בריאות העולם[9] נבין ג"כ ענין הקדמת ש' אלקים קודם עשה"ד, ובכלל כמו שבבריאת העולם ארז"ל ברישא חשוכה והדר נהורא[17] כן בתורה שבשבילה נה"ע ג"כ נא' תחלה שם אלקי' ואח"כ אנכי ה' אלקיך.

(דו) **ולהבין** זה צ"ל תחלה שרש ענין אור הגנוז זה שמאיר בשבת כנ"ל[18]. הנה שרש ענין ההפרש בין שבת ליו"ט[19] הוא דשבת נק' בשם קדש בתורה, ויו"ט נקרא בשם מקרא קדש, כמ"ש ושמרתם את השבת כי קדש הוא[20], וביו"ט כתי' אלה מועדי הוי' מקראי קדש[21]. והענין הוא כי החכ' נק' קדש[22] לפי שהוא נקדש ומובדל בקדושה והבדלה בבחי' האין ונק' כח מ"ה[23] וכמשנ"ת לעיל מזה, ועז"נ והחכ' מאין תמצא[24] בחי' אין ממש. אבל בחי' בינה נק' מקרא קדש[25], היינו שנמשך בה מבחי' קדש דחכ' בחי' המשכה בלבד, ולא עצם בחי' הקדש כמו שהוא בחכ' כו'. כי בחי' בינה נק' רחובות הנהר[26], ע"ש בחי' ההשגה באורך ורוחב כמו התפשטות הנהר שמתפשט באורך ורוחב שיעור רב כו', משא"כ החכ' היא בחי' אין שהוא למעלה מהשגה עדיין. ומבחי' אין זה הוא מקור ההתהוות של היש דבינה[27], כמ"ש להנחיל אוהבי יש[28] שנק' עוה"ב שהוא בחי' בינה[29] בשם יש אשר התהוותו הוא ע"י בחי' האין דחכ' כו'. וביאור הענין[30] הנה

---

15) בראשית בשביל התורה שנק' ראשית: ראה גם לעיל פי"ד.

16) בראשית . . התורה . . ישראל . . ראשית: בראשית א, א. ראה רש"י בראשית א, א. תו"ח בראשית מד, א הערה 6. ראה גם תו"ח שם ז, א ואילך.

17) ברישא חשוכה והדר נהורא: ראה גם לעיל ספכ"ד. וש"נ.

בהוצאה הקודמת: חשוכא. בכ"מ בדרושי כ"ק אדמו"ר מהר"ש כבפנים.

18) אור הגנוז זה שמאיר בשבת כנ"ל: ראה לעיל ספכ"ה.

19) ההפרש בין שבת ליו"ט: ראה פע"ח שער מקראי קדש ש"כ, פ"א. לקו"ת צו יב, א. סידור שער המועדים ריז, א. מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב ע' תשנח. לקו"ש כרך לב ע' 64 ובהערה 47. ובאגרות קודש כ"ק אדמו"ר זי"ע ח"ב ע' קכט ואילך. חכ"א ע' נו.

20) ושמרתם את השבת כי קדש הוא: תשא לא, יד.

21) אלה מועדי הוי' מקראי קדש: אמור כג, ד.

22) החכ' נק' קדש: ראה זהר אמור צד, ב. לקמן רפכ"ח. המצויין לעיל הערה 19. לקו"ת מסעי צג, א.

23) החכ' . . כח מ"ה: זהר רע"מ צו כח, א. לד, א. ראה לעיל פכ"ה.

24) והחכ' מאין תמצא: איוב כח, יב.

25) בינה נק' מקרא קדש: ראה המצויין לעיל הערה 19.

26) בינה נק' רחובות הנהר: וישלח לו, ז. ראה זהר אד"ר נשא קמב, א. מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב ע' תרט ואילך נוסחא שני'. סידור שער בהמ"ז קד, א.

27) החכ' . . מקור ההתהוות . . דבינה: ראה גם לקמן פל"ד.

28) להנחיל אוהבי יש: משלי ח, כא.

29) עוה"ב שהוא בחי' בינה: ראה גם לעיל פ"ה. וש"נ.

30) וביאור הענין: מכאן עד בסמוך בפנים, וביאור כלליות הענין, נרשם עה"ג (היינו ע"י ציון אות א' בפנים ועה"ג) בצד הימיני של העמוד וההמשך נרשם בראש העמוד בהיפך העמוד, מלמעלה למטה. מזה משמע שכ"ז ניתוסף אח"כ.

חכ׳ ובינה נמשלו למעיין[31] ונהר[32]. שענין הרחבת ההשגה דבינה נמשלה לנהר שכמו שהנהר הוא שטף מים באורך ורוחב ובמילוי על כל גדודותיו[33], כן בחי׳ ההשגה דבינה הוא בבחי׳ התפשטות רב במוח שכלו ותבונתו באורך ורוחב ההשגה בהרחבה ובמילוי. אמנם בחי׳ בריקות וסקירת השכל נמשל למעיין, שכמו המעיין נובע רק טיפין טיפין כן בחי׳ ברק המבריק[34] הוא רק כמו נקודה בלתי התפשטות כלל. והנה מהנהר עם כל התפשטותה אנו יכולים להבין כי שרשה היא מנביעת המעיין, אמנם מהמעיין כמו שהוא הולך נביעתו טיפין טיפין רחוק מהשכל שנצייר שמזה נעשה כל רחובות הנהר. וכ״ה בברק המבריק עם
לב בחי׳ הרחבת ההמשכה[35], אלא שזהו ע״ד יש מאין. • ואמנם סיבת כוויצת המעיין והילוכו טיפין טיפין והמשכתו מהמקור הוא התהום זהו אינו מושג אצלינו כלל. ועד״ז נבין בחכ׳ שיש בה ל״ב נתי׳ כמ״ש בס״י בשלשים ושתים נתיבות[36] פליאות חכ׳ חקק כו׳, ואם כי כל הל״ב נתיבות הם פליאות, עכ״ז הל״א נתיבות הם נגלים כמ״ש במ״א בענין ויקרא לו אל אלקי[37] ישראל[38], אך על נתיב הל״ב נא׳ נתיב לא ידעו[39] פי׳ לא ידעו כי הוא למעלה מן הדעת שאינו מושג כלל. וא״כ זהו לא כדלעיל שהחכ׳ מושג שהוא פלא רק הכתר מופלא לגמרי, אלא שגם בחכ׳ יש מה שהוא מופלא לגמרי. וי״ל שזהו ע״ד הידוע מציאותו ולא מהותו. אמנם גם בל״א נת״ח אינו מובן המהות. ובאמת יש בחכ׳ עוד פלא יותר והוא מה שפנימיות אבא פנימיות ע״י[40], וזהו מופלא לגמרי כמו ע״י. אמנם בחי׳ הבינה היא השגה גמורה שמושג כו׳, והגם כי ענין השגת הבינה דק יותר הרבה מערך השגתינו, שהרי בגעה״ת שהוא קיבול שכר זהו רק מבינה שבמל׳, ובגעה״ע הארת הבינה[41] א״כ מובן דקות עצם השגת הבינה, זהו רק לגבי שכלינו הגס השוכן בתי חומר, אמנם לגבי הא״ס נק׳ יש גמור להיותה בבחי׳ השגה שזהו יש כו׳. משא״כ החכ׳ נק׳ אין בחי׳ נקודה ברק המבריק כו׳. וביאור כלליות הענין יובן ע״פ הקדמה שבשבת הוא בחי׳ הזווג למעלה משא״כ ביו״ט, וכמ״ש

---

31) חכ׳ . . למעיין: ראה קונטרס ומעין מאמר כ״ז, רפ״ב: בס׳ קהלת יעקב בשם הרע״מ. זהר בא מב, ב. תו״ח לך פא, ב ובהערה 9. שה״א צ, א הערה 12. מאמרי אדה״ז וסידור הנסמן לעיל הערה 26.

32) ובינה . . ונהר: ראה תו״א משפטים עה, ד: כמ״ש בזהר פ׳ אמור [צט, א]. זהר משפטים קכג, ב. ביאוה״ז וירא יא, ב. אוה״ת וירא כרך ד ע׳ 1508 רפ״ב: המשך מים רבים תרל״ו פע״ז.

33) גדודותיו: בהוצאה הקודמת: גדותיו. ראה גם לקמן פל״ה: גדודיותיו. פ״נ ג״פ. סה״מ תרל״ח ע׳ פא וע׳ קנו.

34) ברק המבריק: ראה גם לעיל בח״א המשך אלה תולדות נח רפ״ג ובהנסמן שם רפ״ב.

35) ההמשכה: כ״ה בהוצאה הקודמת.

36) בס״י בשלשים ושתים נתיבות: רפ״א. ראה גם לעיל ע׳ תז הערה 33.

37) ויקרא לו אל אלקי ישראל: ראה סה״מ תרל״א ח״א ע׳ שנא. תרל״ב ח״א ע׳ לח וע׳ שח. תר״ם ח״ב ע׳ תקע (וראה הנסמן בהנ״ל).

38) ויקרא לו אל אלקי ישראל: וישלח לג, כ.

39) נתיב לא ידעו: איוב כח, ז.

40) שפנימיות אבא פנימיות ע״י: נסמן לעיל ע׳ תיא הערה 24.

41) בגעה״ת . . מבינה שבמל׳ ובגעה״ע . . הבינה: ראה אוה״ת ואתחנן ע׳ קצז. לקו״ת ואתחנן י, ב. סה״מ תרמ״ב ע׳ לז. וש״נ.

בזהר ח"ג ד"ק ע"ב[42] דזיווגא דכנס"י במלכא קדישא היא[43] בזמנא דנהרא מבי אבא[44], וכשכנס"י מתנהרא[45] מיני' קרינן לה קדש דהא מבי אבא נטלא האי, וכדין מזדווגין[46] כחדא, בגין דמלכא קדש אקרי דכתיב קדש ישראל לה'[47]. והנה שרש ענין היחוד והזווג ע"ד העבודה בעבודת ה', ז"ע שיומשך מבחי' קודשא ב"ה היינו מה שהוא קדוש ומובדל בחי' אני הוי' לא שניתי[48] כלל כו', בגילוי תוך עלמין בנקודת הלב שבאדם, שיהי' הלב הגשמי מתפעל ונמשך לדבקה בו יתבו יתן, וז"ע אחד שאומרי'[49] בק"ש פעמים בכ"י. דהנה נודע שהקב"ה[50] הוא ממכ"ע[51] וסוכ"ע[52], פי' שמתלבש[53] בתוך עלמין להחיותם ולקיימם ולהוות אותם מאין ליש, ואעפ"כ אינו נתפס ומתלבש ממש בתוכם כדמיון הנשמה שמתלבשת בגוף[54] להחיותו, שהרי הנשמה מתפעלת ממקרי הגוף[55], משא"כ בו[56] ית' כתי' אני הוי'[57] לא שניתי כלל. ואצלו אם צדקת מה תתן לו[58], כי גם אם חטאת מה תפעל בו ורבו פשעיך מה תעשה לו[59], ולכן גם אם צדקת מה מידך יקח[60] כו', כי הוא ית' לא שניתי כלל. ואתה הוא קודם שנבה"ע ואתה הוא לאחר שנבה"ע[61] בלי שום שינוי כלל וכלל. אלא שהוא בבחי' סוכ"ע שהוא[62] קדוש ומובדל מגדר עלמין כו', והחיות המתפשט בתוך העולמות הוא מבחי' מלכותו בלבד, שמפני[63] שמלך שמו נק' עליהם[64] מזה[65] הם חיים וקיימים, ולכן אין העולמות תופסים

---

42) בזהר ח"ג ד"ק ע"ב: ראה גם סה"מ תר"ם ח"א ע' קפג ואילך.

43) דזיווגא דכנס"י במלכא קדישא היא: בזהר שם: זווגא דמלכא במטרוניתא אלא. לשון שבפנים הובא בזהר שם לפנ"ז (זווגא. ללא תיבת היא).

44) מבי אבא: שם: מאבא עלאה.

45) וכשכנס"י מתנהרא: שם: וכד אתנהרא.

46) מזדווגין: שם: מזדווגי.

47) קדש ישראל לה': ירמי' ב, ג.

48) אני הוי' לא שניתי: נסמן לעיל ספ"ג.

49) שאומרי': בהוצאה הקודמת: כשאומרים.

50) דהנה נודע שהקב"ה: מכאן ועד התיבות שלקמן „בנקודת הלב הגשמי" הוא ע"פ לשון הלקו"ת שמע"צ פח, ב־ג בהוספות ושינויים. ושם: הנה נודע כי הקב"ה.

51) שהקב"ה הוא ממכ"ע וסוכ"ע: ראה לקמן פס"ז. וש"נ.

52) ממכ"ע וסוכ"ע: זהר רע"מ פינחס רכה, א.

53) פי' שמתלבש: שם: פי' ממכ"ע שמתלבש.

54) בגוף: שם: בתוך הגוף.

55) הנשמה מתפעלת ממקרי הגוף: ראה לקמן פצ"ט: בד"ה ונקדשתי בלק"ת ובכ"ד — לקו"ת אמור לא, א. ויקרא בהוספות נב, ג. ואתחנן ד, ב. תניא פמ"ב ס, ב. שער היחוד והאמונה פ"ז פג, ב. תו"א וירא יג, ג. סה"מ תרמ"א ע' קעח. וש"נ.

56) בו: בלקו"ת שמע"צ הנ"ל: אצלו.

57) אני הוי' . . כלל ואתה: שם: אם צדקת מה תתן לו כו' ואני הוי' לא שניתי כתיב כי אתה.

58) אם צדקת מה תתן לו: איוב לה, ז.

59) אם חטאת . . תעשה לו: שם פסוק ו.

60) אם צדקת מה מידך יקח: שם פסוק ז — בדילוג.

61) ואתה . . קודם שנבה"ע ואתה . . שנבה"ע: ראה נוסח תפלת השחר. של"ה תולדות אדם ג, ב. מאמרי אדה"ז על מארז"ל ע' שלו. לקמן פקכ"ג.

62) בבחי' סוכ"ע שהוא: שם: בחי' סוכ"ע היינו שהוא.

63) בלבד שמפני: שם: ית' לבד שבשביל.

64) שמלך שמו נק' עליהם: ראה גם לעיל בח"א ד"ה ואני נתתי לך שכם הערה ה7.

65) מזה . . ולכן: בלקו"ת הנ"ל: ליתא . . ולפיכך.

מקום כלל[66]. לפי שבשכמל"ו[67], פי' שכל חיות העולמות מעולם ועד עולם הם בחי'[68] מל' ית' שאינו אלא בחי' שם בלבד, וכמשל[69] השם שבאדם שאינו אלא לזולתו שצריך לקרותו בשמו, משא"כ כשהוא לבדו בפ"ע הרי השם בטל וטפל אליו, ואין לו מהות בפ"ע. כך החיות המתפשט בעולמות אינה אלא ממדת מל'
לג ית' שהוא בחי' שם להיות התפשטות מדת מל' • על העולמות שיהי'[70] מלך שמו נק' עליהם, ובחי' שם[71] כבוד מל' כולם הם הארה[72], וא"כ זהו הארה, והארה דהארה, והארה דהארה דהארה. וענין בחי' הארה דהארה יובן ע"ד שענין קריאת שם מתחלק לב' בחי' שהם פחותים זמ"ז, עד"מ שם האדם הוא שיקראנו בשמו, ואם כי אינו עצם האדם עכ"ז א"י לפשוט א"ע מהארה זו. אמנם קריאת שמו על איזה חפץ כמו בית או שדה כו', שנקרא שמו עליו, שהבית או השדה זו היא של ראובן עד"מ, וכשראובן מוכרה לשמעון נפשט קריאת שם ראובן מעל הבית ונתלבש בשם שמעון כו'. הרי התפשטות שם זה הוא פחות במעלה עוד יותר מעצם קריאת שמו ראובן עד"מ שאינו יכול עכ"פ לפשוט ממנו. ועד"ז נבין ענין התחלקות הארה והארה דהארה כו', ועמ"ש במ"א מענין שם האדם והבהמה ששייכי' להעצם, שאל"כ מהו החכ' דאדה"ר שקרא שמות[73], משא"כ בו ית' אינו שייך זה כלל. והגם כי עד"מ ש' אד' או ש' הוי' ע"ש שאתה אדון[74], הנה זה דוקא שם הבורא שהוא ית' נושא ע"ע כבי' שם זה, עכ"ז אינו כלל ע"ד קריאת שם האדם או בע"ח שמורה על שרשם, משא"כ הוא שרש כל השרשים[75] כו'. אלא שזהו לשבר את האזן[76] במה שאנחנו נוכל להבין כו', אבל לגבי[77] אור א"ס ב"ה בעצמו ובכבודו אינו תופס מקום כלל, וכמו קודם שנבה"ע שהי' הוא ושמו בלבד[78]. ואי לזאת ואהבת את הוי' אלקיך[79], פי' שהוי' יהי'[80] בבחי' אלקיך שיהי' אלקה שלך, שתהי'[81] בטל אליו בכל לבבך היינו שיהי'[82] המשכת גילוי

---

66) מקום כלל: שם: מקום . . כלל — דילוג ג' שורות.

67) שבשכמל"ו: פסחים נו, א.

68) חיות . . הם בחי': בלקו"ת הנ"ל: ליתא . בטלים הם לבחי'.

69) וכמשל: שם: כמשל.

70) שיהי': שם: שיהא.

71) ובחי' שם: מכאן עד בסמוך בפנים התיבות „אבל לגבי אור א"ס ב"ה" הוא הוספה על לשון לקו"ת. ונרשם עה"ג. כנ"ל הערה 30.

72) שם כבוד מל' כולם הם הארה: ראה גם לקו"ת אמור לא, סע"ג-ד. סה"מ תר"ל ע' צב. תרל"א ח"א ע' שלא וע' שמז ואילך. תרל"ב ח"א ע' א ואילך.

73) החכ' דאדה"ר שקרא שמות: ראה גם לעיל פ"ו. וש"נ.

74) ש' אד' או ש' הוי' ע"ש שאתה אדון: ראה בהערה שלפנ"ז.

75) שרש כל השרשים: ראה גם עבודת הקודש חלק העבודה ח"א, רפ"ב. פ"ג.

76) לשבר את האזן: ילקוט שמעוני האזינו לב, ב בסופו — רמז תתקמב בשם ברייתא דל"ב מדות. רש"י בשלח יג, יח. ראה סה"מ תר"ם ח"ב ע' תקט. וש"נ.

77) אבל לגבי: מכאן המשך לשון הלקו"ת — ראה לעיל הערה 71.

78) קודם שנבה"ע שהי' הוא ושמו בלבד: נסמן לעיל בח"א המשך וישב יעקב פ"ד.

79) ואהבת את הוי' אלקיך: ואתחנן ו, ה.

80) אלקיך פי' שהוי' יהי': בלקו"ת הנ"ל: שיהיה.

81) שיהי' . . שתהי': שם: שיהא . . שתהא.

82) אליו . . היינו שיהי': שם: אליו ית' בכל לבבך פי' שיהא.

אלקותו ית' בתוך לבבך, כי ב' השימוש של בכל הוא[83] פי' בתוך דהיינו להיות בטל רצונך מפני רצונו[84]. וגם בכל לבבך בשני[85] יצריך[86] ביצ"ט וביצה"ר לאכפיי[87] סט"א ולהיות[88] בבחי' את הטפל[89] לש'[90] הוי', וכמ"ש מזה בלק"ת בד"ה וידעת היום בפ' ואתחנן[91]. וזה כל האדם שלא נברא אלא בשביל זה, וכל ימי שנותינו בהם שבעים שנה[92], הוא כדי להמשיך גילוי אלקותו ית' למטה בתוך לבבינו בכ"י מעט מעט, עד שיתהפך מן הקצה אהק"צ להטות לבבינו אליו[93] ית', שיהי'[94] הלב הגשמי מתפעל ונמשך לדבקה בו ית', כי הנשמה א"צ תיקון לעצמה[95] כו'. וז"ע יחוד קוב"ה ושכינתי', קוב"ה הוא מה שקדוש[96] ומובדל, ושכינתי'[97] ששוכן ומתלבש בתחתונים בעולמות הנבראים[98], דהיינו שיהי'[99] השראת קדושתו שהוא קדוש ומובדל כו', ואני הוי' לא שניתי בגילוי תוך עלמין בנקודת הלב הגשמי[100] כו'. וא"כ פי' שכינתי' היינו על התלבשות אוא"ס ב"ה בעולמות, ועי"ז גם בחי' הארה זו נעשה קדש כנ"ל בזהר שגם להכנת היחוד קרינן לה קדש כו', וזהו אתה קדוש ושמך קדוש[101]. אמנם בזהר פי' זה על כנס"י, וג"ז אתי שפיר לפי הנ"ל, שהרי נת' שיהי' גילוי אוא"ס בנקודת הלב הגשמי שזהו יחוד קוב"ה וכנס"י, שעי"ז גם כנס"י נעשה קדוש. כי יש ב' בחי' קדוש כמשי"ת, וכמ"ש והתקדשתם והייתם קדושי'[102], וכתי' קדושי' תהיו[103] שע"י התורה והעבודה נעשים ישראל קדושי'. והגם שארז"ל ע"ז במד"ר יכול כמוני[104] ת"ל כי קדוש אני[105] קדושתי למעלה מקדושתכם, וכאן בזהר משמע שגם כנס"י

---

83) הוא: **שם: לבבך.**

84) בטל רצונך מפני רצונו: **אבות פ"ב, מ"ד.**

85) רצונו וגם בכל לבבך בשני יצריך: **בלקו"ת הנ"ל: וכו'.**

86) בכל לבבך בשני יצריך: **נסמן לעיל פי"ז.**

87) לאכפיי . . לש' הוי': **בלקו"ת הנ"ל: לאתכפיא . . להוי' כו'.**

88) סט"א ולהיות: **בהוצאה הקודמת: לסט"א להיות.**

89) את הטפל: **ראה ברכות לו, ב. פסחים כב, ב ובהנסמן לשם.**

90) את הטפל לש' הוי': **ראה גם לקמן בהנחה. לקו"ת פקודי ו, ב. בחוקותי מז, ד. ואתחנן ב, ג. ז, ד. ראה גם לעיל פ"כ. וש"נ.**

91) וכמ"ש מזה בלק"ת בד"ה וידעת היום בפ' ואתחנן: **בלקו"ת הנ"ל: (ועמ"ש מזה בד"ה . . ואתחנן). שבהערה שלפנ"ז.**

92) ימי שנותינו בהם שבעים שנה: **תהלים צ, י.**

93) להטות לבבינו אליו: **מל"א ח, נח.**

94) שיהי': **בלקו"ת כאן: שיהא.**

95) הנשמה א"צ תיקון לעצמה: **ראה תניא פל"ז מח, ב. שערי תשובה פ, ד ובהערה 55. סה"מ מלוקט ח"ד ע' קלט [בהוצאה החדשה — ח"ב ע' שלז].**

96) הוא מה שקדוש: **בלקו"ת הנ"ל: הוא קדוש.**

97) ושכינתי': **שם: כו' ושכינתי' בחי'.**

98) בתחתונים בעולמות הנבראים: **שם: בעולמות כו'.**

99) שיהי': **שם: שיהא.**

100) בנקודת הלב הגשמי: **ע"כ לשון הלקו"ת. ראה לעיל הערה 50.**

101) אתה קדוש ושמך קדוש: **נוסח ברכת אתה קדוש בשמ"ע.**

102) והתקדשתם והייתם קדושי': **שמיני יד, מא. קדושים כ, ז.**

103) קדושי' תהיו: **קדושים יט, ב.**

104) במד"ר יכול כמוני . . למעלה מקדושתכם: **ויק"ר פכ"ד, ט.**

105) כי קדוש אני: **קדושים יט, ב.**

קרינן קדוש בשוה למלכא קדישא, ומטעם דנטלא מבי אבא כו׳. י״ל שפי׳ יכול כמוני אינו קאי על בחי׳ מלכא קדישא שמתייחד עם כנס״י, אלא שקאי על אור
לד א״ס שלמעלה מהשתלשלות. ואמנם • עדיין אינו מובן שהרי נת׳ במ״א שכדי להיות יחוד עליון נמשך גם שרש ההמשכה מאוא״ס שלמעלה מהשתלשלות[106], וא״כ ע״י היחוד צ״ל נמשך גם בכנס״י מבחי׳ זו. אך הענין הוא דבאמת י״ל הגם שכנס״י נעשה ג״כ קדוש, וכמ״ש כי עם קדוש אתה להוי׳ אלקיך[107], עכ״ז אינו כמוהו ממש, שהרי זהו עליית נש״י לע״ל שארז״ל עתידים צדיקים שיקראו ע״ש של הקב״ה ופי׳ רש״י שיהי׳ שמם הוי׳[108], וא״כ עכשיו הגם כי עם קדוש אתה עכ״ז אינו דומה, אלא ע״ד שהוא קדוש נמשך בחי׳ קדוש גם בנש״י ומ״מ אינו דומה כו׳. וכ״מ מלשון הזהר שאמר קרינן לה קדש, שמזה משמע הגם שאינו דומה כלל קדושתה לקדושת מלכא קדישא, עכ״ז קרינן לה קדש. ונתן טעם לזה שמבי אבא נטלא, שזהו שתהי׳ ראוי׳ ליחוד עם בחי׳ מלכא קדישא נמשך זה מהחכ׳ שנק׳ קדוש[109] כו׳. ולאחר שמתייחדת[110] נעשית קדוש מקבלת ההשפעה כו׳. ונמצא מובן יותר מ״ש בזהר קרינן לה קדש, פי׳ הגם כי לא קיבלה עדיין שפע משם הוי׳ שנק׳ קדוש, עכ״ז קרינן לה קדש, דהא שתהי׳ ראוי׳ ליחוד מבי אבא נטלא דא, ולאחר הקבלה היא נעשית קדש, ולא קרינן לה לבד, אלא שזהו קדוש בוא״ו כמשי״ת אי״ה. ועכשיו אנו מעוררים מעין זה בכ״י ע״י ק״ש כו׳, וע״י אתעדל״ת זו נמשך אתעדל״ע להיות ברכה והמשכה בגילוי[111] כמ״ש בלק״ת בד״ה ואתחנן ס״ב ובהקיצור שם.

קיצור. ההפרש בין שבת ליו״ט, שבת נק׳ קדש ויו״ט מקרא קדש, אין ויש מעין ונהר כו׳ ברק והשגה[112], ויובן זה ע״פ הקדמת ענין יחוד כנס״י במלכא קדישא, שענין היחוד שיומשך גילוי אוא״ס בתוך נקודת הלב הגשמי, והוא ע״י התבוננות איך שהקב״ה ממכ״ע וסוכ״ע. ממכ״ע הוא מבחי׳ מל׳ מל׳ כ״ע[113] בחי׳ שם, ואא״ס ב״ה עצמו קדוש ומובדל וזהו בחי׳ סוכ״ע, ולכן ואהבת את הוי׳ שיהי׳ גילוי סוכ״ע שיהי׳ נתפס בכל לבבך, וע׳ בלק״ת בד״ה ואתחנן. וזהו נק׳ יחוד קבהו״ש, ב׳ פי׳, הא׳ שכינתי׳ הארת השם המהוה עלמין, ב׳ כנס״י, ושניהם נק׳ ע״ז קדוש. יכול כמוני ת״ל כו׳, כי אינו דומה. וזהו שאמר בזהר

---

106) להיות יחוד עליון . . מהשתלשלות: ראה לקו״ת ויקרא קרוב לתחלתו, ד״ה ואמנם ענין ההוא רוחא. ע״ח שער מ״ן ומ״ד של״ט דרוש ז. פע״ח שער הק״ש ש״ח, פי״א.

107) כי עם קדוש אתה להוי׳ אלקיך: פ׳ ראה יד, ב.

108) עתידים צדיקים . . שמם הוי׳: נסמן לעיל ספי״ב.

109) מהחכ׳ שנק׳ קדוש: ראה לעיל בריש הפרק.

110) ולאחר שמתייחדת: מכאן עד בסמוך בפנים התיבות: ע״י ק״ש כו׳. נרשם מלמעלמ״ט עה״ג בצד ימין (ע״י ציון בפנים ועה״ג אות א).

111) וע״י אתעדל״ת . . והמשכה בגילוי: לשון הקיצור בלקו״ת ואתחנן ג, רע״ב המצויין בפנים.

112) אין ויש מעין ונהר כו׳ ברק והשגה: ניתוסף בין השיטין.

113) מל׳ מל׳ כ״ע: תהלים קמה, יג.

קרינן לה קדוש[114] כו', וע"י אתעדל"ת זו נמשך אתעדל"ע להיות ברכה והמשכה בגילוי.

(דז) **והנה** בביאור ע"פ[115] ה' לי בעוזרי[116] כ"י[117] כ"ק אאזמו"ר[118] זצללה"ה[119] כתב כי הארת הקו וחוט נק' בשם[120] שכינה לגבי עצמיות אוא"ס עכ"ל. ויש לבאר זה בשני דרכים, הא' כי שם שכינה ע"ש ששוכן ומתלבש בשלמטה הימנו וע"ד שאה"כ[121] ושכנתי בתוכם[122] שהוא בתוך כאו"א מישראל[123], שאדם אתם[124] ע"ש אדמה לעליון[125]. ועכ"ז הוא רק אדמה לעליון לבד ולא כמו עליון כבי', לכן כדי שיומשך המשכתו ית' בתוך כאו"א נק' זה בשם שכינה, היינו בחי' האור ששוכן ומתלבש בהם כו'. ונודע כי כדי שיהי' נמשך מאוא"ס שהוא בלתי בע"ג ובעת"כ[126] בנש"י שנתלבשו בגופים בע"ג, א"א כ"א צמצום[127]. שהרי כדי להיות אצי' בחי' אצילות העליון, א"א כ"א שיהי' צמצום תחילה שצמצם[128] את אורו הגדול על הצד[129], שהו"ע סילוק אור עצמותו. ואחר הצמצום נמשך הקו, הרי המשכה זו בכדי

---

114) קרינן לה קדוש: ראה לעיל בפנים ריש ע' תמא.

115) בביאור ע"פ . . עכ"ל: לשון בביאוה"ז אמור לכ"ק אדמו"ר הצ"צ כרך ב ע' תתקסג בשינוי קל. ובשינוי באוה"ת שבהערה הבאה. ביאוה"ז תרומה לכ"ק אדמו"ר הצ"צ כרך ב ס"ע תתיט. ולהעיר שהלשון בביאוה"ז תרומה שם כמעט זהה למאמר ד"ה ענין ספירה הוא המשכת מוחין למדות שבגוכתי"ק הצ"צ — לא נדפס לע"ע.

116) בביאור ע"פ ה' לי בעוזרי: שמח"ת תקס"ה. נדפס במאמרי אדה"ז תקס"ד ע' רלה. והנחת מהרי"ל בהוספת הגהות וכו' באוה"ת שמע"צ ע' א'תתכה.

117) כ"י: = כתב יד. (תיבת כ"י בדרושי הצ"צ הכוונה לזהות המניח, ללא קשר לכתב-ידו).

118) כ"ק אאזמו"ר: = כ"ק אדמו"ר האמצעי. בביאוה"ז שם: מו"ח.

119) זצללה"ה: שם ז"ל.

120) בשם: במאמרי אדה"ז וביאוה"ז שם ליתא.

121) וע"ד שאה"כ: מכאן השווה המשך תער"ב ח"ג ע' א'תלט ואילך בהוספות ושינויים.

122) ושכנתי בתוכם: תרומה כה, ח. ראה גם תניא רפנ"ב.

123) ושכנתי בתוכם . . בתוך כאו"א מישראל: ראה אלשיך תרומה שם. לקו"ש כרך כו ע' 83 הערה 49. שם ע' 173 הערה 45. טור ברקת הל' יו"ט סתקכ"ב (סג, א). טור יהלום יו"ד ססש"ג, ס"ז (ב, ג). מאמרי אדמו"ר הצ"צ הנחות תרי"ד ע' ו בשם הה"מ.

124) שאדם אתם: יחזקאל לד, לא. יבמות סא, א.

ראה גם תו"ח יתרו רסב, א ואילך ובהערה 285. סה"מ מלוקט ח"ו ע' פג [בהוצאה החדשה — ח"ב ע' ריב]. וש"נ.

125) שאדם . . ע"ש אדמה לעליון: ישעי' יד, יד. ראה עבוה"ק ח"א חלק היחוד פי"ז. של"ה תולדות אדם ג, א. מאמרי אדה"א דברים ח"א ע' קכב. וש"נ. בראשית ע' קסב. וש"נ.

126) ובעת"כ: = ובעל תכלית.

127) כ"א צמצום: בבוך 1825 ובהוצאה הקודמת: כ"א ע"י צמצום. וכ"ה גם בהמשך תער"ב שם.

128) שצמצם: בהמשך תער"ב שם: שצמצם וסילק.

129) שצמצם את אורו הגדול על הצד: ראה גם לעיל בח"א ע' רנה. ע' רצט. ע' שלח. המשך מים רבים תרל"ו פקמ"ה: סה"מ תרמ"ב ע' ער: כמ"ש באוצ"ח. ראה שם בתחילתו. לקו"ת בהוספות לויקרא נא, ג. סה"מ תר"ם ח"א ע' קכח. וש"נ.

לה להאיר • אורו, שע״י הצמצום הרי נשאר מק״פ בלתי גילוי כלל, ועי״י בחי׳ הק״ו האיר אור הא״ס. א״כ עיקר שמו הוא בחי׳ שכינה, ע״ש ששוכן ומתלבש במקום המצומצם להאיר אותו, ויורד ומשתלשל עד שמאיר הארתו בין שני בדי הארון ובתוך כאו״א שעז״נ ושכנתי בתוכם. ונמצא כי עיקר שם הק״ו ה״צ[130] להקרות בשם שכינה ולא נק׳ בשם ק״ו, אלא רק כדי שיובן ענין צמצומו שהוא עד״מ הקו והחוט שהם המשכה מצומצמת, כן האור הנמשך להאיר היא המשכה מצומצמת לבד, אבל באמת הנה זהו רק לידע אופן ההמשכה. ואמנם עצם ההמשכה יקרא שכינה ע״ש ששוכן ומתלבש להאיר מתוך חשיכת הצמצום, וכן יורד ונמשך באצי׳ העליון, עד שהארתו נמשך בכלליות נש״י כמ״ש במ״א שהגם שהנשמות מרוחקים מן הק״ו[131] עכ״ז מאיר בהם הארת הק״ו[132]. וגם כי מל׳ דאצי׳ שבה מאיר הק״ו האיר בבהמ״ק בין שני בדי הארון[133], ועש״ז נק׳ הקו בשם שכינה כו׳.

ועוי״ל שיקרא הק״ו בשם שכינה ע״ש שהוא המקבל מאוא״ס ומשפיע בנאצלים, ולכן מצד היותו מקבל נק׳ בשם שכינתי׳ כמו בחי׳ המל׳ שנק׳ בשם מקבל ע״ש שמקבלת מכל הע״ס. ואמנם באמת ענין זה שמטעם זה יקרא שכינה יתכן גם לפי פי׳ הראשון, אלא שההפרש שביניהם הוא, שלפי פי׳ הראשון בראשית המשכת הק״ו נק׳ בשם שכינה להיותו[134] כוונת המשכתו בשביל להאיר מתוך חשיכת הצמצום ומק״פ, ולפי פי׳ השני היינו אחר שכבר נמשך. ואיך שיהי׳ לפי ב׳ הפירושים מובן היות נק׳ הק״ו בשם שכינה, הן בראשית המשכתו והן בהווייתו אח״כ כו׳. וא״כ ענין יחוד קוב״ה ושכינתי׳, היינו יחוד המשכת אוא״ס מלפני הצמצום, היינו מבחי׳ העיגול הגדול שלפני הק״ו לבחי׳ הק״ו, ועי״ז נמשך בנאצלים וגם בנבראים ונוצרים ונעשים ע״י עבודתם כו׳. ועפ״ז י״ל דהנה ארז״ל ובמורא גדול זה גילוי שכינה[135], שנת׳ פי׳ ענין הגדה זו בכ״ד שקאי על בחי׳ גילוי אוא״ס דבחי׳ מל׳ דא״ס[136], שמבחי׳ מל׳ דא״ס נמשך הק״ו הרי נק׳ זה בשם גילוי שכינה מטעם הנ״ל. וא״כ כמו ביצי״מ הי׳ הגילוי לפי שעה בחי׳ גילוי שכינה מל׳ דא״ס, כן גם עכשיו מה שהי׳ הוא שיהי׳[137], ע״י בחי׳ ההעלאה דק״ש בבחי׳ שמע ישראל כנ״ל, עי״ז נמשך בחי׳ גילוי אלקותו ית׳, גילוי שכינה עד רום המעלות, עד שראשית ההמשכה הוא מבחי׳ הק״ו ומבחי׳ מל׳ דא״ס לשון גילוי שכינה כנ״ל. והוא ע״י היחוד שמייחדים ישראל בחי׳ יחוד חו״ב בק״ש[138], וכמ״ש

---

130) ה״צ: = הי׳ צריך.

131) שהנשמות מרוחקים מן הק״ו: **ראה אגה״ק ס״כ קל, סע״א.**

132) שהנשמות מרוחקים . . הארת הק״ו: **ראה גם אוה״ת יתרו ע׳ תתק. מובא גם בהמשך תער״ב שם.**

133) מל׳ דאצי׳ . . בין שני בדי הארון: **ראה ב״ר פ״ד, ד. תו״ח בא צט, ב. ראה גם תניא רפנ״ג.**

134) להיותו: **כ״ה גם בהוצאה הקודמת.**

135) ובמורא גדול זה גילוי שכינה: **תבוא כו, ח ובספרי שם. הגדה של פסח.**

136) ובמורא גדול . . דבחי׳ מל׳ דא״ס: **ראה לקו״ת צו, יג, ד. פ׳ ראה כא, סע״ג ואילך. לקמן רפפ״ב. סה״מ תרמ״א ע׳ שכא. וש״נ.**

137) מה שהי׳ הוא שיהי׳: **קהלת א, ט.**

138) יחוד חו״ב בק״ש: **צויין בסמוך הערה .145**

מזה בכ"ד שז"ע ממושבותיכם תביאו לחם תנופה[139] כמ"ש בלק"ת בדרושי שבועות עפ"ז[140]. הנה ע"ז נמשך יחוד קובהו"ש, היינו בחי' אוא"ס שלפני הצמצום עם בחי' הק"ו ומל' דא"ס שנק' בשם שכינה, עד שנמשך גם בנש"י גילוי אוא"ס. ועפ"ז[141] יובן מ"ש וידבר אלקים קודם עשה"ד, דהנה נת"ל שעיקר קיום העולם הוא ע"י התורה[142], ולכן כמו שכשעלה ברצונו הי' תחילה הצמצום, כן גם קודם גמר נא' תחילה שם אלקים[143]. רק שכאן אמר וידבר אלקים, שהתורה היא אור כמ"ש ותורה אור[144], לכן גם הצמצום האיר כ"כ עד ששם אלקים נעשה מדבר. ואח"כ אמר אנכי ה' אלקיך שזהו כמו שכדי שיומשך היחוד באצי' צ"ל תחלה יחוד קובהו"ש היינו אוא"ס שלפני הצמצום עם הק"ו, • וזהו אנכי, ואח"כ היחוד באצי' לו
זהו ה' אלקיך, עד שנמשך להיות אלקה שלך, היינו היחוד עם כנס"י. וכמו שהי' במ"ת, כן יש בחי' זו בכ"י בק"ש, שע"י היחוד שבק"ש שהוא יחוד או"א[145] ע"ז נמשך ג"כ ראשית היחוד הנ"ל שהוא גרם היחוד, ואח"כ נעשה היחוד באצי'. ובכדי שלא יאמר האדם איך יוכל לפעול ע"י עבודתו, וכ"ש בע"ס[146] שטרודים כל היום וכל הלילה איך יגרמו יחוד או"א. עז"נ בסוף ק"ש אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מאמ"צ[147] דכמו ביצי"מ שהיו מושקעים במ"ט שע"ט[148], ומדה"ד טען אלו כו' ואלו[149], ועכ"ז ביום החמשים קיבלו התורה[150] כו', כן גם עכשיו אני הוא הנותן כח לכאו"א שיוכל לייחד או"א ע"י בחי' המס"נ דק"ש כו'.

קיצור. ב' טעמים על מה שהק"ו נק' שכינה, הא' ע"ש שמאיר חשיכת הצמצום וה"ה מתלבש להאיר כענין ושכנתי כו'. הב' ע"ש שמקבל מאוא"ס שלפני הצמצום. ושניהם אמת, הא' בראשית התהוות והב' אח"כ. וז"ע ובמורא גדול זה גילוי שכינה מל' דא"ס, וכן ע"י יחוד או"א נמשך יחוד קובהו"ש, אוא"ס שלמעלה מהצמצום עם הק"ו עד שמאיר בנאצלים ונבראים ונוצרים ונעשים ובנש"י כו'.

---

139) ממושבותיכם תביאו לחם תנופה: **אמור כג, יז.**

140) ממושבותיכם . . בלק"ת בדרושי שבועות עפ"ז: **במדבר כ, א.**

141) ועפ"ז: **מכאן ועד סיום הפרק ניתוסף (כנראה אח"כ) בפנים והמשכו בשני טורים בצד הימיני של העמוד. וראה גם לעיל הערה 1.**

142) נת"ל . . ע"י התורה: **בריש המאמר.**

143) כן גם קודם גמר נא' תחילה שם אלקים: **ראה גם לעיל בריש המאמר: גמר בריאות וקיום העולם נעשה ע"י מ"ת.**

144) שכאן [בהוצאה הקודמת: **שבכאן**] . . ותורה אור: **משלי ו, כג.**

145) שבק"ש שהוא יחוד או"א: **ראה פע"ח שער הק"ש ש"ח, פ"ד. שער הכונות ענין דרוש ק"ש דרוש ו.**

146) בע"ס: = **בעלי עסקים.**

147) אני ה' אלקיכם . . מאמ"צ: **שלח טו, מא.**

148) מושקעים במ"ט שע"ט: **ראה ז"ח יתרו לא, א. אוה"ת בא ע' רצג. לקמן פק"ל — וראה בהנסמן לשם. סה"מ תר"ם ח"א ע' קמב. וש"נ.**

149) אלו כו' ואלו: **ראה זהר תרומה קע, ב. יל"ר בשלח יד, כח. סה"מ תרל"ב ח"א ע' רפז ואילך.**

150) ביום החמשים קיבלו התורה: **ראה שו"ע אדה"ז חאו"ח סדר תפלת חה"ש סתצ"ד, ס"א. סה"מ תר"ם ח"א ע' רז. וש"נ.**

יום ב׳ דחה״ש

(רח) **וביאור** ענין יחוד קוב״ה ושכינתי׳[1]. הנה קדש[2] נק׳ חכ׳ כמ״ש בזח״ג אמור דצ״ד ע״ב בענין קדש מלה בגרמי׳ הוא[3], והיינו שאם אפי׳ לא הי׳ בורא עולמות כלל הי׳ שייך בחי׳ חכים ולא בחכ׳ ידיעא[4], משא״כ בחי׳ המדות חו״ג אינו שייך כ״א כשיש נבראים, וכעין זה מבואר בפרד״ס במעלת ג״ר על ז״ת[5]. וביאור הענין דהנה כתי׳ זכור רחמיך וחסדיך כי מעולם המה[6], כי בחי׳ רחמים וחסדים אינו שייך כ״א כשיש עולם דוקא שאז שייך לשון רחמים וחסדים שמרחם על בריותיו ומתחסד על בריותיו, וכמ״ש בברוך שאמר ברוך מרחם על הבריות. וכ״ה בענין החסדים שאינו שייך לומר חסדן כ״א כשיש על מי להתחסד דוקא, ובא״ל אינו שייך כלל גם לידע כי חסדן הוא. ויובן זה ממה שאנו רואים עד״מ באיש חסד הטוב שנודע מדת טובו ע״י השפעתו לזולתו, וכמו אברהם שהי׳ איש החסד[7]. הנה זהו ע״י בחי׳ הפלגת השפעתו לכל העוברים ושבים וכמ״ש בא״צ[8] בשער הנדיבות[9] שאברהם הי׳ נדיב בין בנפשו בין בגופו בין בממונו. והיינו כשהי׳ מוצא מי שירצה ללמוד ממנו דרכי עבודת הבורא ית׳ הי׳ מלמדו ומשפיע לו טיב[10] חכמתו, והי׳ משתדל בכל יכולתו שיבין זולתו אמיתיות אלקותו ית׳. וכן בגופו הי׳ מטיב ומשתדל לעשות טוב לזולתו ולטרוח גינו בכל הצטרכותיו. וכן בממונו הי׳ מאכיל ומשקה לכולם, וכשלא הי׳ למי ליתן הי׳ מצטער מזה מאד, והי׳ מחפש אחריו וכמ״ש והוא יושב פתח האהל כחום היום[11]. שמפני שלא לטרוח

---

1) וביאור ענין יחוד קוב״ה ושכינתי׳: מכאן מתחיל מאמר הי״א מההמשך הכולל פרקים כח־כט.

הנחת כ״ק אדמו״ר מהורש״ב מדרוש זה נדפסה לקמן ע׳ תשצז, ושם הפתיחה: להבין ההפרש בין חכ׳ ובינה. ובתאריך ח״ש ל״ז.

התאריך כאן נעתק מהמפתח שנדפס בהוצאה הקודמת.

ראה עוד ע״ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) הנה קדש . . על ז״ת: השווה ביאוה״ז להצ״צ כרך ב אמור ע׳ תתקסג. סה״מ תר״ם ח״א ע׳ קפה.

3) הוא: בהוצאה הקודמת: היא.

4) חכים ולא בחכ׳ ידיעא: ראה ת״ז בהקדמה יז, ב. סידור אדה״ז סדר מנחת ערב שבת.

5) בפרד״ס במעלת ג״ר על ז״ת: בביאוה״ז שם: כמדומה. באוה״ת שבועות ע׳ פו מציין: בספר אור נערב להרמ״ק בחלק ששי רפ״ג (ומעתיק לשונו בשינוי). בסה״מ תרל״ב ח״א ר״ע קלה מציין: בפרד״ס ש״ח פט״ו.

ראה גם לקמן פקי״ז — סה״מ תרל״א ע׳ רפט. וש״נ. תרכ״ח ע׳ ד. תר״ם שם. ובהנסמן שם.

6) זכור רחמיך . . מעולם המה: תהלים כה, ו — בדילוג השם.

7) אברהם שהי׳ איש החסד: ראה גם לעיל בח״א ע׳ סח. וש״נ.

8) בא״צ: = בארחות צדיקים. לקמן בהנחת כ״ק אדמו״ר מהורש״ב: באו״צ. באוה״ת וירא ע׳ 180: אורחות צדיקים. באוה״ת ש״ש ע׳ א׳תקכד: ארחות הצדיקים. ישעי׳ ע׳ קכח: הארחות צדיקי׳. סה״מ תרל״ב ח״א ע׳ ז: ארחות צדיקים. ראה סה״מ תר״ם ח״א ע׳ ז בהערה.

9) בשער הנדיבות: בסה״מ תרכ״ז ע׳ קצט: בשער י״ז הוא שער הנדיבות.

10) טיב: בהוצאה הקודמת: טוב.

11) והוא יושב פתח האהל כחום היום: וירא יח, א. ראה ב״מ פו, ב.

עליו הביא הקב״ה חום גדול בעולם, בכדי שלא יהיו עוברים ושבים, אמנם מפני
גודל אהבתו ורצונו להשפיע מטובו לזולתו, ישב פתח האהל • אולי ימצא למי לז
להשפיע, עד שהזמין לו הקב״ה ג׳ מלאכים בדמות אנשים, וירץ לקראתם[12]
והביאם הביתה, והאכילם והשקם כו׳, שנמצא מפני השפעותו בפועל נודע לנו[13]
רב חסדו. ועד״ז בכל איש החסד, נודע לנו חסדו ע״י ריבוי השפעותיו[14] והפלגת
נתינתו יותר הרבה מכפי ערך מצב עשירותו כו׳, ולזה יקרא איש החסד, אבל
כשלא יש למי להשפיע הרי מתבטל כל החסד שלו, וגם מאין יהי׳ נודע לנו היותו
חסדן כו׳. ונמצא כי בהעדר ההשפעה מתבטל כל המדה כו׳. וכן הוא בבחי׳
הרחמים ג״כ שכשיש על מי לרחם אז נודע לנו כי בעל רחמים הוא, משא״כ
כשלא יש כלל על מי להתרחם לא נודע לנו כלל כי הוא בעל הרחמים כו׳. ונמצא
כי בהעדר ההשפעה מתבטל המדה לגמרי כו׳. וזהו דכתיב זכור רחמיך וחסדיך כי
מעולם המה, שבחי׳ הרחמים והחסדים הם שייך לעולם דוקא, ובלעדי העולם לא
הי׳ נודע כלל ענין בחי׳ מציאות החסד כו׳, וכן מדת הרחמים לא הי׳ נודע
מציאותם כלל כו׳. ואמנם בחי׳ החכמה לא כן הוא, שהגם שידיעת החכמה היינו
שנדע עד״מ כי איש פלוני חכם גדול הוא זהו ע״י השפעת החכ׳, מ״מ זהו רק
שנדע כי חכם הוא, אמנם פעולת חכמתו אינה תלוי׳ כלל כשיש למי להשפיע,
א״ל. וגם זה לאו דוקא ע״י השפעתו[14], אלא גם בלתי השפעה באפשרי להכיר
גודל מעלת חכמתו, ע״י שאנו רואים כי טרוד ברעיונו הוא תמיד, לא יחשה
מלהיות בעמקות חכמתו, יום ולילה לא ינוח מלהיות טרוד ברהיטי מוחא בעומק
המחשבות והרעיונות מריבוי הענינים שנופלים תמיד במחשבתו מכל מקומות
שבש״ס ופוסקים עד״מ. וא״כ נוכל לידע כי חכם הוא גם בלתי בחי׳ ההשפעה
בפועל, וכדכתי׳ חכמת אדם תאיר פניו[15], שהחכם הכרת פניו ענתה בו שידעו כי
חכם גדול הוא, וא״כ גם להכירו א״צ להשפעתו כלל. וכ״ש לעצם הבנת החכ׳ הרי
יוכל להבין בינו לבין עצמו ג״כ כמו בהשפעתו לזולתו. והגם שארז״ל הרבה
למדתי כו׳ ומתלמידי יותר מכולם[16], שמזה מובן שע״י השפעתו לתלמידיו דוקא
ע״י[17] ניתוסף לו חכמתו. אך הענין הוא דהנה ההסבר לזולתו אינו כ״א שמוציא
מהעלם אל הגילוי, מה שיש בהעלם החכמה כבר במוכן, שבכדי שתצא מהעלם
אל הגילוי ולא תשאר בבחי׳ העלם, זהו ע״י שמדבר בדברי החכ׳ הגלוי׳, וזולתו
שואל מאתו עי״ז יוצא חכמתו מהעלם אל הגילוי. אמנם בכדי לבוא על עומק
החכמה, זהו דוקא בהעדר ההשפעה, וכענין אשתומם כשעה חדא[18], או אשתיק[19]

---

12) וירץ לקראתם: שם שם, ב.

13) לנו: בהוצאה הקודמת: לו.

14) השפעותיו . . השפעתו: בהוצאה הקודמת: השפעתו . . השפעותו.

15) חכמת אדם תאיר פניו: קהלת ח, א. ראה גם לעיל פי״א.

16) הרבה . . יותר מכולם: תענית ז, א. ראה גם סה״מ תרמ״א ס״ע תפב וס״ע תקלא.

17) ע״י: בהוצאה הקודמת: עי״ז.

18) אשתומם כשעה חדא: דניאל ד, טז. שבת מז, א. ראה סידור שער נפ״א צב, ג. תו״ח פקודי ח״ב תנ, ד. וש״נ.

19) אשתיק: ראה לקמן בהנחת כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ע׳ תשצט: שתק רב. ביצה ו, א. מאמרי אדה״א בראשית ס״ע צד ואילך. וש״נ. תו״ח בא ח״א קכט, ב. וש״נ.

כו׳, שזהו בכדי להעלות כלי שכלו לבחי׳ כח המשכיל שעי״ז יוצא הענין על בוריו כו׳. והיינו כי כדי לקבל מבחי׳ מקור השכל זהו דוקא ע״י השתיקה בחי׳ העדר ההשפעה דוקא, ולכן בסנהדרין כשהיו נושאים ונותנים בדבר כל הלילה, הי׳ כל א׳ בפ״ע או עם בן זוגו כפי פי׳ רש״י והרמב״ם ז״ל[20]. שגם עם ב״ז הוא ג״כ לא ע״ד השפעה אלא ע״ד שינון, ע״ד שארז״ל ע״פ ברזל בברזל יחד ואיש יחד את פני
לח רעהו[21], שזהו לימוד התורה • בשנים. וגם בזה כל א׳ מעלה כלי שכלו בפ״ע בכדי לקבל ממקור החכ׳ כו׳. ולכן מצינו ברשב״י שהי׳ י״ג שנה במערה כ״א עם בנו ר״א[22], ועכ״ז ניתוסף בו חכמה הרבה. שהרי בתחילה כשהי׳ מקשה רשב״י קושי׳, הי׳ רפב״י משיב לו י״ב פירוקי, ואח״כ כשהי׳ רפב״י מקשי קושי׳, הי׳ רשב״י משיב לו ד״ד פירוקי[23]. הרי ניתוסף לו חכמה רבה יותר הרבה מכמו שהי׳, הגם כי לא הי׳ לו לפני מי להשפיע. אלא שעיקר ענין השכלת החכ׳ אינה מוכרחת שכשיהי׳ לפני מי להשפיע עי״ז יתוסף לו ריבוי חכ׳, אלא נהפוך הוא שבכדי לקבל מבחי׳ מקור החכ׳, זהו דוקא כשהוא בפ״ע דוקא. רק מה שכבר מוכן, רק שהוא בהעלם, זה יוצא מהעלם אל הגילוי ע״י ההשפעה כו׳, וכנ״ל באורך. וראי׳ ברורה לכ״ז הוא ממארז״ל אלפים שנה קדמה תורה לעולם[24], ואם נאמר שכשלא יש לפני מי להשפיע לא יש בחי׳ השכלת החכ׳, א״כ קודם ברה״ע שבודאי לא הי׳ לפני מי להשפיע החכ׳ עכ״ז קדמה חכמת התורה אלפים שנה, והיינו כנגד ב׳ בחי׳ דחו״ב[25] שכ״א הם נגד אלף שנה, א״כ מובן היטב שענין החכ׳ אינה מוכרח[26] כלל כשיהי׳ לפני מי. והוא מפני כי החכ׳ אינה שייכות כלל לעולמות, וגם בלא בריאת העולמות היתה בחי׳ החכ׳, ולכן נק׳ החכ׳ קדש, פי׳ מלה בגרמה שאינה שייכות לעולמות דוקא, אלא גם בלא עולמות שייכה בחי׳ החכ׳ דבחי׳ חכים ולא בחכ׳ ידיעא כו׳, משא״כ המדות הם שייכים לעולמות דוקא כו׳.

קיצור. החכ׳ נק׳ קדש מלה בגרמה, משא״כ מדות שייכים לעולמות. וזהו זכור רחמיך וחסדיך כי מעולם המה, וכמשל השפעת המדות לזולתו דוקא, כמו אברהם נדיב בנפשו וגופו וממונו, ועי״ז נודע חסידותו. וכן לענין הרחמים. משא״כ היא[27] בפ״ע, כענין אשתיק אשתומם. סנהדרין כ״א בפ״ע כפי׳ רש״י, וגם לפי׳ הרמב״ם

---

20) בסנהדרין . . בפ״ע . . בן זוגו . . רש״י והרמב״ם ז״ל: **רש״י סנהדרין מ, א ד״ה כל הלילה: איש איש לעצמו. רמב״ם הל׳ סנהדרין פי״ב, ה״ג: כל אחד ואחד עם זוג שלו או עם עצמו בביתו. ראה גם בהקיצור כאן. לקמן פקי״ז — סה״מ תרל״א ח״א ע׳ רפט. תרל״ח ע׳ יד. וש״נ.**

21) ברזל בברזל יחד ואיש יחד את פני רעהו: **משלי כז, יז — שם ובהוצאה הקודמת תיבת את ליתא. ראה ב״ר פס״ט, ב.**

22) ברשב״י . . י״ג שנה במערה . . ר״א: **שבת לג, ב.**

23) מקשה רשב״י . . י״ב פירוקי . . ד״ד פירוקי: **ראה שבת שם. סה״מ תרכ״ח ע׳ ד.**

24) אלפים שנה קדמה תורה לעולם: **ראה גם לעיל בח״א מאמר ד״ה בראשית ברא פ״א. וש״נ.**

25) אלפים שנה . . ב׳ בחי׳ דחו״ב: **ראה לקו״ת שה״ש א, סע״ד ואילך. לקמן פקי״ז — סה״מ תרל״א ח״א ע׳ רפט.**

26) מוכרח: **בהוצאה הקודמת: מוכרחת.**

27) משא״כ היא: **אוצ״ל: משא״כ החכמה הוא.**

ג״כ א״ז השפעה. וראי׳ מרשב״י. ומשארז״ל ומתלמידי, זהו לצאת מהעלם אל הגילוי מה שכבר הוכן כו׳. וראי׳ לכ״ז ממארז״ל אלפים שנה קדמה תורה לעולם כו׳.

(רט) **ועוד** נוכל להבין ענין החכמה כי קדש הוא, דפי׳ קדש הוא היותה מובדל[28], וכמו שענין ההבדלה שאינו מתערב עם דוגמתו והנראה כיוצא בו כו׳, כן בחי׳ החכמה היא מובדלת מלהיות מושג בשכל. כי ענין ההשגה הוא התערבות הדבר שמתייחד כמו שהוא לאחדים[29], אבל ענין ההבדלה היינו שמובדל מגדר השגה. והיא בבחי׳ ההארה שאינו נתפס ואינו מושג כלל, רק מאיר למעלה משכלו ובינתו ומאין תמצא כו׳. וענין יחוד[30] או״א הוא, כאשר נמשך הארה מועטת מהחכמ״ה ע״י חלון הוא בחי׳ יסוד אבא כמ״ש[31] בפרד״ס ערך חלון[32], ובמאו״א אות ח׳ סעי׳ ס״ה חלון נק׳ היסוד של כל ספירה[33] עכ״ל. א״כ מה שמאיר החכ׳ ע״י חלון נק׳ בשם יסוד אבא, והוא בחי׳ יו״ד שנעשה ממנו וא״ו. פי׳ שהוא בעצמו הוא בחי׳ יו״ד. והוא מד׳ טעמים. הא׳ להיות כי המשכת הארה זו היא הארה מועטת לכן נמשלה ליו״ד, שנית על כי המשכתה הוא ע״י חלון הוא ג״כ כדמיון • היו״ד, לט
הג׳ ע״ש שכלליות החכ׳ נק׳ יו״ד[34] כמ״ש במ״א, הד׳ שכל נקודה היא בחי׳ יסוד[35], וא״כ יסוד הוא[36] נקודה כו׳. וכאשר בא בגדר המשכה ומשפיע לבינה, נעשה מן יו״ד וא״ו, וכנודע תמונת הוא״ו שבראשו הוא יו״ד[37]. והיינו שמורה שראשית המשכתו הוא מבחי׳ יו״ד[38] דחכ׳, אלא שבא ויורד בדרך המשכה לבוא לבחי׳ השגת הבינה כו׳. וכאשר באה הארה זו בבינה, שיהי׳ מבין עצם ההשכלה שנמשך היינו מבחי׳ הוא״ו שנמשך בה, ששרשה מבחי׳ היו״ד כו׳. כי עצם החכ׳ הוא בחי׳ אין[39] וא״א להשיגה כלל, רק הארתה בחי׳ יו״ד היינו הארה הנמשכת דרך חלון הנ״ל. ואף גם זה שבא בגדר המשכה, כשבא בבחי׳ הבינה בהרחבה נק׳ בינה בשם קדוש בוא״ו, היינו אשר מן היו״ד נמשך איזה המשכה ממנו, ולא כפי עצמיות ההשכלה שבבחי׳ היו״ד ג״כ. ולכאו׳ נראה שזהו ג״כ ענין בחי׳ מקרא קדש, שקורין וממשיכי׳ בחי׳ הקדש דחכ׳ בבחי׳ הבינה, ואף מפני כי החכ׳ היא למעלה מן ההשגה, לכן ההמשכה ע״י חלון בחי׳ יסו״א. והגם כי זהו הארה מועטת, עכ״ז

---

28) קדש הוא היותה מובדל: **ראה תניא פמ״ו סו, א. לקו״ת אמור לא, א. תו״ח וארא נא, ד ובהערה 10.**

29) ענין ההשגה . . התערבות . . לאחדים: **ראה גם לקמן בהנחת כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ע׳ תת.**

30) וענין יחוד: **להבא לקמן ראה ביאוה״ז אמור פ, ג. ולהצ״צ שם כרך ב׳ ע׳ תתקסג. כרך א אמור ע׳ תכא ואילך. סה״מ תר״ם ח״א ע׳ קפח ואילך.**

31) חלון . . יסוד אבא כמ״ש בפרד״ס: **ראה גם סה״מ תר״ם שם ובהערה 998.**

32) בפרד״ס ערך חלון: **ראה שם שער כ״ג שער ערכי הכנויים פ״ח.**

33) ספירה: **במאו״א שם: הספירה. ראה גם סה״מ תר״ם שם ובהערה 1000.**

34) החכ׳ נק׳ יו״ד: **ראה סהמ״צ להצ״צ ע׳ ב.**

35) שכל נקודה . . יסוד: **ראה לקמן פל״ה. וש״נ.**

36) הוא: **בהוצאה הקודמת: היא.**

37) תמונת הוא״ו שבראשו הוא יו״ד: **ראה תו״א בראשית ג, ג. מאמרי אדה״א דברים ח״ב ע׳ תרעה. וש״נ. תו״ח בשלח קנ, ג. וש״נ.**

38) הוא״ו . . שמורה שראשית המשכתו . . יו״ד: **ראה גם תו״א ח״ש טו, ד. ויצא כא, ב.**

39) אין: **בהוצאה הקודמת: אין סוף.**

מטעם זה נק' מקרא קדש, שעכ"ז נק' ונמשך בחי' הקדש לשם כו', ומה גם כי ההמשכה שע"י יסו"א היא המשכה עצמיות כמ"ש מזה במ"א. והנה דברינו אלה זהו לפי השיטה דבחי' אבי"ע שבאצי', הנה החכ' היא אצי' שבאצי'[40], והבינה היא בריאה שבאצי', וז"א יצי' שבאצי', ובחי' מדת המל' היא עשייה שבאצי' כו'. אבל בחי' א"א[41] הוא למעלה מאבי"ע דאצי' ג"כ, אלא כענין שיש ד' יסודות ארמ"ע[42] ויש בחי' היולי[43] שכולל ומקור לד' יסודות[44] הנ"ל. וכ"מ בלק"ת סד"ה ששים המה מלכות[45] דל"ט ע"ג בשם ע"ח שמ"ז פ"ג[46] וז"ל[47] דכל עיקר ענין המסך שבין אצי' לבריאה זהו"ע שהבינה דאצי' מלבשת התלבשות גמור להחכ' והיא בחי' מסך מבדיל בין א"ס וחכ' אל בריאה, משא"כ באצי' לא הועילה הבינה רק למעבר בלבד כו', ואינו נחשב רק שמקבל מחכ' עכ"ל. ולכן לפ"ז כמו שהאצי' גבוה הרבה מהבריאה, כך אבא הרבה[48] מהבינה[49]. ולכן עצמיות אבא אינו מאיר בבינה, רק הארה לבד נמשך מאבא לאימא ע"י חלון שהוא יסו"א כנ"ל.

ועוד יובן ביאור ענין ההפרש בין חכ' לבינה מאצי' ובריאה[50] כו', דהנה מלבד שהאצי' הוא גילוי ההעלם מאלקות[51], והבריאה היא נברא יש מאין מבחי' המל' דאצי'. הנה באופני המשכת גילוי אלקות הנמשך בנאצלי' ונבראים, ההפרש בין נאצלים לנבראים שבאצי' אבא מקננא באצי'[52], משא"כ בבריאה אימא עילאה מקננא בכורסיא[53] היא בחי' עולם הבריאה[54]. ולכאו' הלא חו"ב הם תרין ריעין דל"מ[55], וא"כ איננו נבדל כ"כ הארת האצי' מהבריאה. אמנם באמת לא כן הוא

---

40) לפי השיטה . . החכ' היא אצי' שבאצי': ראה בנוסף להמצויין בסמוך בפנים. ביאוה"ז כרך ב' וסה"מ תר"ם (שבהערה 30 דלעיל) הערה 1002. לקמן רפל"ה.

41) א"א . . בחי' היולי: ראה גם אוה"ת בשלח ע' תרפה. אחרי ע' תקנו. ואתחנן ע' רכח. סה"מ תר"ם שם. תרס"ה ר"ע רסד.

42) ד' יסודות ארמ"ע: ראה שער האמונה סו, א ובהערה 17. סה"מ תרכ"ט ע' קעט. וש"נ. תרל"ח ע' תצא. תרמ"א ע' רפג.

43) היולי: ראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' ח ושם: בלשון הפלסופי'. הגיון הנפש לר' אברהם בר חייא (לייפציג ה'כת"ר) העמוד הראשון ע' ב ואילך. ע"ח שער דרושי אבי"ע שמ"ב, פ"א. שער קיצור אבי"ע ש"נ, פ"י. תו"ח תשא שפד, ד הערה 48. לקו"ש כרך ל ע' 271.

44) היולי שכולל ומקור לד' יסודות: ראה אוה"ת שמות ע' מה. בשלח ע' שצג. ע' שצה.

45) בלק"ת: שה"ש.

46) ע"ח שמ"ז פ"ג: במהדורת שקלאב תק"ס. ובדפו"א פ"ב.

47) וז"ל: של הלקו"ת. הובא גם באוה"ת (יהל אור) תהלים ע' שצז.

48) אבא הרבה: בהוצאה הקודמת: אבא גבוה הרבה.

49) אבא גבוה הרבה מהבינה: ראה גם לקו"ת סוכות פ, ב. לעיל פ"ה.

50) ההפרש בין חכ' לבינה מאצי' ובריאה: ראה גם לעיל פ"ה.

51) שהאצי' הוא גילוי ההעלם מאלקות: ראה גם לעיל פ"ה. וש"נ.

52) אבא מקננא באצי': ראה ת"ז ת"ו כג, א. הנסמן במאמרי אדה"א דברים ח"א ע' רלה.

53) אימא עילאה מקננא בכורסיא: ראה ת"ז שם. ע"ח שער סדר אבי"ע שמ"ז, פ"ב. פ"ג. תניא פל"ט. מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תקנב.

54) בכורסיא . . עולם הבריאה: ראה גם בהערה שלפנ"ז.

55) חו"ב הם תרין ריעין דל"מ: ראה זהר

שההבדל שביניהם רב הוא מאד כו', דהנה בחכ' מאיר אוא"ס בקירוב מקום, אבל
בבריאה מאיר בריחוק מקום כ"כ בע"ח בהיכל השביעי שער מ"א ריש פ"א[56]. וענין
בחי'[57] הקירוב והריחוק אינו שייך כמו שאנו מדמים קירוב וריחוק גשמי' כו', אלא
שענין הקירוב הוא שמתאחד לגמרי, וכמו שני • בנ"א שקרובין בדעתם זל"ז, היינו מ
שהם סמוכי' זל"ז באומד דעתם. כמו שהקרוב הגשמי עד"מ ב' בנ"א קרובי' זל"ז,
שהוא שאביהם הם שני אחים שנולדו מאב ואם אחת, הרי בניהם הם קרובי' זל"ז,
אך זהו בגשמיות. וכן יובן ששני בנ"א שדעותיהם שוות בענין אחד, ה"ה קרובי'
וסמוכי' זל"ז במוח שכלם ובינתם ודעתם. ועד"ז יובן להבדיל הבדלות אין קץ
שמ"ש בע"ח שבחכ' מאיר אוא"ס בקירוב, הכוונה שמתאחד שם אור הא"ס ביחוד
גמור. ואין זה סותר למה שנת"ל[58] שלית מחשבה תפיסא בי' כלל, שזהו קרוב
לענין לא ידע כנ"ל, רק שאינו כמו לא ידע ממש כנ"ל, וא"כ מהו הקירוב. אך
באמת אינו ענין לזה כלל, שענין שלית מח' תב"כ זהו לענין ההרגש, ולא מפני
העדר הגילוי, אלא מפני שהחכ' בעצם היא כח מ"ה[59], בבחי' הביטול ממש, עד
שאינו מרגיש עצמותו כלל וכלל. ולכן לא תפיסא ג"כ באור הא"ס, אמנם מצד
האוא"ס מאיר בקירוב ממש. אבל בבינה מאיר בריחוק, היינו כי עצם ענין בחי'
הבינה היא בחי' השגה והבנה, ובאוא"ס אינו שייך בחי' ההשגה, שהרי גם בחי'
החכ' אינו מושג בבינה, רק מה שנמשך מהנקודה דיו"ד הוא יסו"א דרך המשכת
הוא"ו כו' כנ"ל. ואי לזאת האיך תרגיש בגילוי הא"ס בבחי' קירוב, אלא שמאיר
שם בבחי' ריחוק. וגם כי הלבשה זו שבינה מלבשת לאור החכ' היא בחי' הלבשה
גמורה. והיינו ג"כ מטעם הנ"ל, להיותה בעצמה בבחי' הרגש כו'. וא"כ אפ"ל שגם
בחי' הא"ס שמאיר בבינה, ג"כ הבינה מלבשת הלבשה גמורה, אשר לכן האור
שמאיר בבריאה אינו בערך כלל אל אור האצי' והמאיר בה כו'. ומערך הבריאה
אל האצי', נבין ערך הבינה לגבי החכ' כו', שבאמת הבדל רב ועצום ביניהם, הן
מצד עצמם והן מצד קבלתם והארת אור הא"ס שמאיר בהם כו'.

קיצור. החכ' נק' קדש ע"ש ההבדל. ויחוד או"א הוא כשנמשך הארה מועטת מחכ' לבינה ע"י חלון. ונק' יו"ד מד' טעמים, הא' ע"ש הצמצום, ב' שבא דרך חלון, ג' שהחכ' עצמה נק' יו"ד, ד' יסוד הוא בחי' נקודה. וכשנמשך לבינה נעשה מן יו"ד וא"ו. ובבינה נק' יש, והחכ' אין, ועכ"ז כשנמשך מחכ' לבינה ז"ע מקרא קדש. וכ"ז לפי השיטה שהחכ' אצי' דאצי' ובינה בריאה שבאצי' כו'. ויובן עוד שבחכ' מאיר בקירוב, ובבינה בריחוק, שענין הקירוב הוא שייכותם זל"ז, משא"כ השגה ואוא"ס למעלה מהשגה, ע"כ[60] הבדל רב ביניהם כו'.

בשלח נו, א. ויקרא ד, א. מאמרי אדה"א דברים ח"ב ע' שסו. וש"נ. תו"ח בראשית כא, ב ובהערה 8.

56) בע"ח בהיכל השביעי שער מ"א ריש פ"א: בדפוס שקלאב תק"ס. ובדפ"א: שער דרושי אבי"ע שמ"ב, פי"ג. ראה שם. שער סדר אבי"ע שמ"ז, פ"א. תו"ח בראשית יז, ב הערה 5. סה"מ תר"מ ח"ב ע' תקעא. וש"נ.

57) בחי': בהוצאה הקודמת: פי'.

58) למה שנת"ל: פכ"ג.

59) שהחכ' בעצם היא כח מ"ה: זהר רע"מ צו כח, א. לד, א.

60) ע"כ: בהוצאה הקודמת: א"כ.

עש״ק נשא קודם מנחה

ואהבת[1] **את הוי׳ אלקיך בכל**[2] **כו׳, וצ״ל למה בק״ש הזהיר על האהבה יותר מעל כל המדות. והגם שאת כולל גם יראה**[3]**, מ״מ בפירוש נא׳ אהבה, וכתיב לאהבה את הוי׳ אלקיך ולדבקה בו**[4] **משמע**[5]

(למ״ד) **ולהבין** בתוס׳ ביאור שרש ענין ההפרש בין מה שבחכ׳ מאיר בקירוב[6] מקום ובבינה מאיר בבחי׳ ריחוק מקום כו׳, ומה שייך ענין בחי׳ מקום למעלה, שבחי׳ מקום בטל לגמרי למעלה, והוא ית׳ מקומו ש״ע ואין העולם מקומו, כמארז״ל במד״ר ר״פ ויצא[7] ע״פ ויפגע במקום, וכדכתי׳ הנה מקום אתי[8]. אך הענין הוא דפי׳ מקום אין הכוונה על בחי׳ מקום הגשמי, אלא הכוונה על בחי׳ מעלה ומדריגה[9], שענין קירוב מקום מורה על היותו במעלה ומדריגה היותר
מא גבוה, וריחוק מקום מורה על היותו למטה מבחי׳ המעלה • כ״כ. וע״ד ההפרש בין
מוחין למדות, עם היות שגם המדות הם נחשבים מבחי׳ עצמיות הנפש לגבי הלבושים[10] דמח׳ דומ״ע, עכ״ז אינו דומה כלל בחי׳ המוחין למדות וכנ״ל באריכות[11]. וכמובן בשכל שענין המוחין היינו היותו בר שכל הוא גבוה במעלה מבחי׳ היותו בעל מדות, שהרי לפי פי׳ א׳ זהו ההבדל בין מדבר לבע״ח כנ״ל[12] שהבע״ח יש בו בחי׳ מדות, וגם הם בתוקף יותר ממדות האדם, משא״כ המדבר

---

1) ואהבת: **הפתיחה נרשמה עה״ג בצד הימני אצל פ״ל. וכן סיום המאמר נרשם עה״ג בצד ימין ע״י ציון אות א בסוף הקיצור. ומזה משמע שניתוספה לאח״כ. בבוך ב העתיק רק הסיום ולא הפתיחה. בהוצאה הקודמת כ״ז לא הועתק.**

2) ואהבת את הוי׳ אלקיך בכל: **ואתחנן ו, ה.**

3) ואהבת . . שאת כולל גם יראה: **ראה גם לקו״ת ואתחנן ז, ד. בפלח הרמון בחוקותי ע׳ תפז כותב: „כמבואר ברשימה דיונתי הנאמר [ע״י כ״ק אדמו״ר הצ״צ] בשנת תר״ב" — נדפס בפלח הרמון שה״ש ע׳ מב.**

4) לאהבה . . ולדבקה בו: **נצבים ל, כ — בדילוג.**

5) משמע: **ההמשך קרוע בצילום גוכתי״ק.**

6) ולהבין . . שבחכ׳ מאיר בקירוב: **מכאן מתחיל מאמר הי״ב מההמשך הכולל פרקים ל-לב.**

לפרק זה ראה סה״מ תרכ״ז ע׳ שמח. תרכ״ט ע׳ שע. תרמ״א ע׳ תקעב ובהנסמן בראשי המאמרים שם. תרמ״ז ע׳ קטז ואילך.

הנחת כ״ק אדמו״ר מהורש״ב מדרוש זה נדפסה לקמן ע׳ תתא. התאריך שבפנים נעתק מהמפתח שנדפס בהוצאה הקודמת.

ראה עוד ע״ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

7) והוא ית׳ מקומו ש״ע . . ר״פ ויצא: **ב״ר פס״ח, ט. ראה מאמרי אדה״א דברים ח״א ע׳ רצא. וש״נ. תו״ח בראשית מג, א הערה 2. סה״מ תרכ״ט ע׳ קסט. וש״נ.**

8) הנה מקום אתי: **תשא לג, כא. ראה גם סה״מ תר״ם ח״ב ע׳ תקס ואילך ובהנסמן שם.**

9) מקום . . הכוונה . . מעלה ומדריגה: **ראה רמב״ם הל׳ יסוה״ת פ״ב, ה״ו. סה״מ תר״ם ח״ב ע׳ תקעב. וש״נ.**

10) ההפרש . . מוחין . . המדות . . עצמיות . . הלבושים: **ראה גם תו״א וירא יג, ג. לקו״ת ויקרא ד, ב.**

11) ההפרש בין מוחין למדות . . וכנ״ל באריכות: **ראה גם לעיל פכ״ח.**

12) ההבדל בין מדבר לבע״ח כנ״ל: **ראה גם לעיל פכ״ב ובהנסמן לשם.**

הוא בעל שכל כו'. וגם בשכל עצמו יש הבדל בין רב למעט, שהגם שכל אדם יש לו שכל, שהרי מברך ברכת חונן הדעת שנא' בה חכ' בינה ודעת. עכ"ז מי שהוא חכם גדול גם במילי דעלמא, ה"ה מובדל משארי אנשים פשוטים. וכ"ש בלימוד התורה היותו חכם גדול מפליגו לגמרי מזולתו שאינו כן, שז"ע שמשבחים את האדם היותו מופלג, שפי' שנבדל מן זולתו כו'. וככל המשל הזה יובן ענין בחי' קירוב מקום וריחוק מקום, היינו בבחי' שמאיר אוא"ס יותר ובהתאחדות יותר זה יקרא בשם קירוב מקום, ובבחי' שאינו מאיר שם אור הא"ס כ"כ ואיננו מתייחד ג"כ כ"כ נק' זה בשם ריחוק מקום היינו ריחוק המעלה. וכמו החכם הגדול או רב גדול כשמדבר עם איש בינוני דברים רבים זה יקרא בשם קירוב, שאדם גדול הנ"ל קרבו שדיבר עמו הרבה והי' לו התקרבות ממנו. וה"ז בחי' קירוב מקום היינו שנתקרב לבחי' המעלה היותר גבוה ממנו, היינו בחי' האדם הגדול בענקים[13] בחי' החכם הגדול הנ"ל. משא"כ כשאינו מדבר עמו כ"א תיבות אחדים שהיו מוכרחים לו, או גם מה שהי' מוכרח לו ג"כ לא דיבר עמו כ"א ברמיזה לבד, ה"ז יקרא בשם התרחקות שריחק אותו ע"ש שלא נתחבר להאיר לו מטיב דבורו אשר גם שיחת חולין של ת"ח[14] צריכין לימוד. וכ"ש בהשפעת השכל בד"ת כו', וה"ז בחי' ריחוק מקום פי' ריחוק המעלה כו', והיינו כי מי גרם לו זה שריחקו ע"ש היותו רחוק ממעלת החכם הנ"ל. משא"כ אם הי' ג"כ גדול כמוהו ולא הי' לו התקרבות, ה"ז מורה שהחכם הנ"ל הוא בעל גאוה שמתגאה על החכם שכמוהו לבלי ידבר עם החכם שכמוהו, וגורם רעה לעצמו וכנ"ל בענין ברזל בברזל יחד[15] כו'. ולפ"ז יובן היטב שענין קירוב מקום וריחוק מקום מורה על המעלה ועל בחי' ההתייחדות אם רב ואם מעט כו'. וגם יובן ענין קירוב וריחוק, הוא עד"מ כשהאדם מדבר איזה דבר חמדה, שענין הלבשת בחי' הדבור לבחי' השכל הוא ע"י כמה לבושי' שבתחלה מתלבש השכל בלבוש המח', ואח"כ נולד גילוי המדה. שכאשר יחשוב במחשבתו בהבנת השכל איך שטוב לפניו הדבר הוא, ע"י[16] מוליד מדה שיחפוץ להשיג הדבר ההיא[17]. וכשצריך שחבירו ימלא משאלו[18] ובקשתו אזי מוכרח לדבר הדבר[19] ההוא ולבארו בדיבור לזולתו. ונמצא כי עד שיבא הדבר לידי גילוי בדבור, ה"ה יורד כמה וכמה מדרגות ובהתלבשות המח' ולידת המדה. משא"כ בחי' הבנת השכל לגבי עצמו, ה"ז רק ע"י בחי' המח' לבד, וא"כ בבחי' המחשבה מאיר השכל בבחי' • קירוב, שהרי המח' היא לבוש הראשון כו'. מב

קיצור. ענין בחי' קירוב וריחוק מקום זהו במעלה. וענין הקירוב ע"ד חכם שמדבר עם זולתו ז"ע הקירוב, ובהיפך זהו ריחוק. ועוד יובן ענין הקירוב ע"ד גילוי השכל בדבור לגילוי השכל במח' כו'.

---

13) האדם הגדול בענקים: יהושע יד, טו.

14) שיחת חולין של ת"ח: סוכה כא, ב. ראה גם לקמן פנ"ה.

15) וכנ"ל בענין ברזל בברזל יחד: לעיל פכ"ח.

16) ע"י: אולי צ"ל: עי"ז.

17) ההיא: אולי צ"ל: ההוא.

18) משאלו: בהוצאה הקודמת: משאלתו.

19) הדבר: בהוצאה הקודמת: ליתא.

(לא) **ואמנם**[20] עדיין צ"ל האיך שייך לומר שאוא"ס מאיר בכתר ובחכ' בבחי' קירוב מקום, שהרי כלליות כל הע"ס הם רק הארה בעלמא, ושרש התהוות הע"ס הם מבחי' הק"ו שהוא דרך הצמצום כנ"ל[21], אבל עצמיות אור הא"ס הוא למעלה מבחי' ע"ס וכמאמר לאו מכל אינון מדות[22] איהו כלל, וא"כ אינו מובן האיך יתכן לומר שאוא"ס מאיר בכתר ובחכ' בבחי' קירוב כו'. והענין יובן בהקדם ענין הידוע שהכתר הוא ממוצע[23] בין אוא"ס המאציל ובין הנאצלים, וצ"ל האיך הכתר הוא בחי' ממוצע. הענין הוא דהנה כתר הוא בחי' רצון[24]. ומבשרי אחזה[25] שהרצון הוא הממוצע בין עצמיות הנפש ובין כחות הנפש[26], ולכן אנו רואים שהרצון יש לו שליטה על כל כחות הנפש[27], אפי' על הנעלים שבהם כמו השכל. שהוא הכח היותר מעולה. הנה אנו רואים שמי שאינו בר שכל גדול, ועכ"ז כשרוצה ללמוד ומייגע א"ע ולומד תמיד וחוזר על למודו, ה"ה נעשה חכם גדול בלימוד, יותר הרבה ממי שיש לו שכל קל ורחב להבין דבר בקל ובהרחבה אלא שאינו רוצה. ונמצא כי הרצון שולט הן להועיל הרבה והן למעט, גם מי שהוא בעצם בר שכל גדול וכמארז"ל יגעת ומצאת תאמין לא יגעת ומצאת אל תאמין[28]. הרי נת' מתוך דברי רז"ל שהרצון הוא השולט, שהרי היגיעה והעדר היגיעה תלוי ברצון כו'. וזהו שמצינו כתובים רבים שמזהירים על האהבה, שלכאו' מהו מעלת האהבה כ"כ, אלא מפני כי אהבה שרש התיבה היא אבה[29] שפי' רצון, והרצון הוא השולט על כל הכחות כנ"ל והיינו להיותו ממוצע כו'. וזהו ג"כ שארז"ל עשה רצונו כרצונך, בטל רצונך מפני רצונו[30] כו'. ועפי"ז יובן ענין מה שלמעלה הכתר הוא ממוצע בין עצמיות המאציל לנאצלים כו', דהנה אוא"ס הוא למעלה מגדר עולמות, שהרי הבבע"ג אינו בגדר הגבול, וא"כ אוא"ס שא"ס להתפשטותו אינו בגדר כלל עולמות הנבראים בע"ג ותכלית, וכדי שיתהוה ממנו ית' עולמות בע"ג ותכלית זהו ע"י שעלה ברצונו, שזהו בחי' הרצון דאנא אמלוך[31],

---

20) ואמנם: **לפרק זה ראה סה"מ תרכ"ז ע' שמח-שמט. תרכ"ט ע' שעא. תרמ"א ע' תקעב-תקעג ובהנסמן בראשי המאמרים שם.**

21) הק"ו שהוא דרך הצמצום כנ"ל: **ראה פכ"ז.**

22) לאו מכל אינון מדות: **ראה ת"ז בהקדמה יז, ב.**

23) שהכתר הוא ממוצע: **ראה ע"ח שער דרושי אבי"ע שמ"ב, פ"א. מאמרי אדה"א ויקרא ח"ב ע' תס. וש"נ. תו"ח שמות יא, ג. וש"נ.**

24) כתר . . רצון: **ראה פרדס שער עצמות וכלים שער ד, פ"ח. שער הצחצחות שי"א, פ"ה. פ"ו. אגה"ק סכ"ט. סה"מ תר"ם ח"ב ע' תקעג. וש"נ.**

25) ומבשרי אחזה: **איוב יט, כו.**

26) שהרצון. . עצמיות הנפש . . כחות הנפש: **ראה ביאוה"ז שמות לו, ד ואילך. וראה ג"כ לקמן פע"ו.**

27) שהרצון . . שליטה . . כחות הנפש: **ראה גם סה"מ מלוקט ח"ג ס"ע קצה [בהוצאה החדשה — ח"ג ע' שעו] ואילך. וש"נ.**

28) יגעת ומצאת . . אל תאמין: **ראה מגילה ו, ב.**

29) אהבה . . אבה: **ראה ס' שרש ישע שרש אבה הובא בס' החקירה להצ"צ מערכת אהב צב, רע"א. במהדורת אותיות מרובעות — צד, א. מאמרי אדה"א הנחות תקע"ז ע' רסד. וש"נ. תו"ח בשלח קצט, א. וש"נ.**

30) עשה רצונו כרצונך, בטל רצונך מפני רצונו: **ראה אבות פ"ב, מ"ד.**

31) דאנא אמלוך: **לשון התי' מלכים-א א,**

וכמ"ש בזהר כד סליק ברעותא למברי עלמא[32]. רק שבפרט זה אין המשל דומה לנמשל, שלמטה הרצון הוא רק המושל ושולט על הכחות אבל מהרצון עצמו לבד לא יתהוה מאומה, כי הרצון הוא השולט לבד שפועל שהכחות יעשו. אבל למעלה אינו כן אלא תומ"י כשעלה ברצונו נעשה מיד, וכמ"ש כל אשר חפץ הוי' עשה[33] פי' בהיות הנבראים עדיין בבחי' חפץ ורצון מיד נתהוו כו'. וזהו מ"ש בע"ח שבכתר מאיר בחי' אוא"ס בבחי' קירוב כו' להיות כי הוא הממוצע וכשעלה ברצונו מיד נעשה שזהו כח הא"ס הכל יכול כו'.

מג • **קיצור.** לכאו' יפלא הלא כל הע"ס הם הארה ואיך מאיר בכוח"כ בקירוב מקום. הענין הוא דהרצון הוא ממוצע, ומושל ושולט על כל הכחות. כן למעלה שזה שיתהוו עולמות זהו ע"י שעלה ברצונו, רק שלמעלה נתהוו מהרצון עצמו כו', כל אשר חפץ הוי' עשה. וזהו שמאיר בכתר בק"מ שזהו כח הא"ס הכ"י[34] כו'.

(לב) **והנה**[35] כמו שבכתר מאיר בבחי' קירוב מקום, כן בחכמה מאיר ג"כ בבחי' קירוב מקום, והיינו לפי שהחכמה היא ר"ת כח מ"ה[36], שנת"ל שבחי' מ"ה שבחכ' היא בחי' התקרבותה והתדבקותה אל הכתר[37] כו'. והנה בחי'[38] מ"ה הוא בחי' הביטול במציאות לגמרי, והיינו כי מה הוא בחי' שאינו תופס מקום כלל וכלל בחי' העדר התפיסא לגמרי, וכענין אוכם הוא שנת"ל שהוא בחי' שחרות[39] היפך הגילוי לגמרי. שמצד זה א"א כלל לתאר בחי' החכ', כי ענין התואר שאנו מתארי' איזה דבר, זה ע"י שאנו יודעים ומבינים איזה גילוי הארה ממהותו, ועי"ז אנו מתארי' שהדבר שממנו נמשך זה הוא מקור, או מאור על גילוי הלזה. אבל כשהוא אוכם שאינו מתגלה כלל, א"כ א"א לתארו כו'. והגם שפי' אוכם הוא היינו שהחכמה היא אוכם נגד בחי' עה"ע, אמנם באמת מצד זה עצמו הוא כ"ש שהבחי' שלמטה מהחכ' אינו משיג בחי' החכ', שהרי ענין אוכם בחי' שחרות היינו שעצם בחי' החכ' היא בחי' אוכם, א"כ א"א שיתגלה כלל ויאיר ממנה לשלמטה הימנו. ולכן הבחי' שבחכ' שנמשך הארה ממנה לבחי' הבינה כנ"ל בענין היו"ד שנעשה וא"ו[40] בהמשכתו בבינה, ה"ז מבחי' כח שבחכ'. אבל מ"ה הוא בחי' אוכם לגמרי, והוא בחי' התדבקותה אל הכתר עד שנעשה לאחדי'. וז"ע שחי'

ה. ראה מאמרי אדה"ז תקס"ח ח"א ע' ז: וכמ"ש בזהר בפי' וימלוך אנא אמלוך. הנסמן במאמרי אדה"א דברים ח"ג ע' תתצד.

32) כד סליק ברעותא למברי עלמא: **ראה זהר לך פו, סע"ב.**

33) כל אשר חפץ הוי' עשה: **תהלים קלה, ו.**

34) הכ"י: = **הכל יכול.**

35) והנה: **לפרק זה ראה סה"מ תרכ"ז ע' שמט. תרכ"ט ע' שעא. תרמ"א ע' תקעג־תקעד ובהנסמן בראשי המאמרים שם.**

36) שהחכמה . . כח מ"ה: **זהר רע"מ צו כח, א. לד, א.**

37) שנת"ל . . שבחכ' . . הכתר: **פכ"ה.**

38) בחי': **בהוצאה הקודמת ליתא.**

39) אוכם . . שנת"ל . . שחרות: **פכ"ג.**

40) כנ"ל . . היו"ד שנעשה וא"ו: **פכ"ט.**

יחידה שניהם הם מקיפי׳ כו׳. ולכן כמו שבכתר מאיר בקירוב כן במ״ה דחכ׳ מאיר ג״כ בבחי׳ קירוב כו׳. וקרוב לזה הוא מ״ש בסש״ב פל״ה בהג״ה שאוא״ס הוא אחד האמת וזו[41] היא מדריגת החכ׳, אלא שזהו בא״א קצת, והיינו שאוא״ס הוא בחי׳ שכולא קמי׳ כלא חשיב[42], והכלי לקבל בחי׳ אור זה היא החכמה שהיא בחי׳[43] מ״ה כו׳, ששם מאיר איך שכולא קמי׳ כלא חשיב. והיינו מפני כי החכ׳ אינו מהות כלל כו׳, לכן היא הכלי שיאיר שם איך שקמי׳ כל״ח. אבל בבינה אינו מאיר בבחי׳ קירוב כ״א בבחי׳ ריחוק, והיינו להיות כי הבינה היא בחי׳ השגה, שענין ההשגה היא בחי׳ יש כו׳, וכמשנת״ל באריכות[44]. ויובן איך שענין ההשגה רחוק מן העצם ממשל אותיות החקוקי׳ על האבן הטוב, הנה הגם שהאותיות חקוקים שם באר היטב, שהרי בהם וע״י נחקקי׳ האותיות על השעוה, וכל מה שניכר ובולט על השעוה זהו ממה שנחקק על האבן טוב. עכ״ז מחמת רוב בהירות האבן טוב אינו ניכר כלל ציור וצורת האותיות, כ״א כשחותמי׳ על השעוה שמתרחקי׳ מן האבן
מד טוב, אז ניכרים האותיות היטב. ועד״ז יובן לפי שהחכ׳ בעצם • היא בבחי׳ ביטול ההשגה, ואוא״ס ב״ה מאיר שם בבחי׳ קירוב, לכן אינו ניכר כלל מחמת תוקף האור מב׳ הבחי׳, עד שהאור של החכ׳ הוא בבחי׳ ביטול מהותו לגמרי, עד שנעשה חשוך שזהו היפך האור כו׳. משא״כ בבינה שאינו מאיר בקירוב, וגם עצם הבינה היא בחי׳ השגה, לכן יכול להיות בחי׳ השגה בגילוי האוא״ס שמאיר שם, ע״ד כמו האותיות החקוקי׳ על השעוה שכשמתרחקי׳ מן האבן טוב המאיר אז הם ניכרים היטב כו׳.

קיצור. כמו שבכתר מאיר בבחי׳ ק״מ, כן בחכ׳ מאיר ג״כ בבחי׳ ק״מ, כי החכ׳ היא בחי׳ מ״ה. אוכם. והנמשך לבינה זהו מבחי׳ כח שבחכ׳. וע״ד אחד האמת שנת׳ בסש״ב פל״ה בהג״ה. אבל בבינה אינו מאיר בק״מ להיותה השגה, ומשל ע״ז מאותיות החקוקי׳ על הא״ט, שמפני עוצם הבהירות א״י לקרותם, כ״א כשחותמי׳ על השעוה אז ניכרים להיותם מרוחקי׳ אז מן הא״ט כו׳.

ועפ״ז[45] יובן מה שהכתוב מזהיר לנו על האהבה יותר מעל כל המדות, שהגם שמבואר לעיל שמבחי׳ החכ׳ א״א כלל לבוא לבחי׳ גילוי גם בבינה שנק׳ יש ע״ש ההשגה, וכ״ש באדם שהוא יש ממש. עכ״ז מחסד ה׳ עלינו הזהיר אותנו על האהבה, ששרש התי׳ היא אבה ל׳ רצון. וע״י האהבה שהיא אבה ל׳ רצון, באים ג״כ לבחי׳ קירוב האוא״ס כמו בחי׳ כו״ח[46] שמאיר בק״מ. אלא שזהו ע״י בחי׳

---

41) שאוא״ס הוא אחד האמת וזו: בתניא שם: שא״ס ב״ה הוא אחד האמת . . וזו.

42) שכולא קמי׳ כלא חשיב: ראה זהר בהקדמה יא, ב. הנסמן לעיל בח״א המשך ואלה תולדות יצחק פ״ו.

43) בחי׳: בהוצאה הקודמת ליתא.

44) ההשגה . . יש . . וכמשנת״ל באריכות: ראה פכ״ו.

45) ועפ״ז: בגוכתי״ק בסיום הקיצור נרשם אות א. ובצד הימני של הגליון מלמעלמ״ט נרשם הבא לקמן. בהוצאה הקודמת ליתא. ראה גם לעיל בריש המאמר הערה 1.

46) כו״ח: = כתר וחכמה.

הרצון שבמדות, ואם כי רצון זה הוא רצון שלמטה מן השכל, עכ"ז מאחר שנושא ע"ע שם רצון שרשו מבחי' רצון דכתר[47]. והראי' לזה שע"י האהבה יכולי' ג"כ לבוא לדבקה בו ית' כמ"ש לאהבה את הוי' אלקיך ולדבקה בו[4], שזהו עוד יותר מבחי' ק"מ. א"כ כ"ש שע"י האהבה יכולי' לבוא לבחי' ק"מ, רק שזהו ע"י בחי' רצון התחתון. וכן גם לדבקה בו בבחי' אוא"ס חיי החיים[48] כו'.

נשא קודם מנחה

לעולם ישנה אדם[1] לתלמידיו בדרך קצרה[2], וצ"ל מהו המעלה בקיצור הענין הלא כשמדברי' בהרחבה לכאו' בנקל יותר להבין הענין על בוריו, ויובן בהקדים: עוד[3].

(לג) **ויובן**[4] עוד ענין ההפרש שבין בחי' חכ' לבינה, שבחכ' מאיר בקירוב מקום משא"כ בבינה[5]. ממה שהחכ' נק' ראי' משא"כ בחי' בינה נק' בשם שמיעה[6], והיינו כי ראי' היא מקרוב משא"כ שמיעה היא מרחוק[7], וזהו שאמרו שאינו דומה שמיעה לראי'[8]. והיינו הגם שכשמספרים לפניו כל הענין, והוא מאמין ומבין כל הענין על בוריו בכל חלקיו בלתי שום שיור כלל, ועכ"ז כשרואה אח"כ הדבר ההוא מתפעל באופן אחר לגמרי. והיינו מפני כי ההנחה שבנפש שמבחי' ראי' להנחה שבנפש שמבחי' שמיעה ה"ה רחוקי' זמ"ז, כי ע"י שמיעה הגם ששומע ומבין היטב, עכ"ז הבנת הענין הוא ע"י שמצייר הדבר ההוא בשכלו

---

47) רצון שלמטה מן השכל . . רצון דכתר: **ראה גם שער היחוד ע' קטו ובהערה 1. סה"מ מלוקט ח"ד ע' רמה [בהוצאה החדשה — ח"ג ע' רס ואילך]. וש"נ. וראה גם אוה"ת וישלח ע' רלט.**

48) חיי החיים: **יומא עא, א. ראה גם תניא פמ"ד (סג, א).**

1) לעולם ישנה אדם: **נרשם בצד השמאלי של העמוד מלמעלמ"ט. בצילום גוכתי"ק חסר קצתו והושלם ע"פ בוך ב. בהוצאה הקודמת לא הועתק.**

2) לעולם ישנה אדם לתלמידיו בדרך קצרה: **ראה פסחים ג, ב.**

3 ויובן בהקדים: עוד: **הוראה להמעתיק שימשיך להעתיק בפל"ג בתיבת עוד.**

4) ויובן . . ההפרש שבין בחי' חכ' לבינה: **מכאן מתחיל מאמר הי"ג מההמשך הכולל פרקים לג־לה. הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב מדרוש זה נדפסה לקמן ע' תתו. התאריך כאן נעתק מהמפתח שנדפס בהוצאה הקודמת. ראה עוד ע"ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.**

5) שבחכ' . . מקום . . בבינה: **ראה לעיל פכ"ט ואילך. וש"נ.**

6) שהחכ' . . ראי' . . בינה . . שמיעה: **ראה תו"א וירא טו, ד. מקץ מ, א. ביאוה"ז בהר פב, ג ואילך. מאמרי אדה"ז תקס"ג ח"א ע' רפז. תקס"ט ע' פט. שער האמונה מג, ב. תו"ח שמות כז, ג הערות 15־16.**

7) ראי' . . מקרוב . . שמיעה . . מרחוק: **ראה גם לקמן פנ"ז.**

8) שאינו דומה שמיעה לראי': **ראה מכילתא יתרו יט, ט. לק"ט שלח יג, יח. הערה בלקו"ש כרך ו ע' 121. סה"מ תר"ם ח"א ע' כד. וש"נ. לקמן פנ"ז ובהנחה שם.**

איך ומה הוא, ועי"ז תופס הענין לידע כל חלקיו. שנמצא מפני כי הדבר הוא מרחוק, מוכרח הוא לצייר בשכלו תמונת דבר ההוא עד שמבינה היטב, ולכן אינו פועל כ"כ התפעלות יתירה בנפשו, להיות כי אינו רואה מהות הדבר כ"א מציירו ברוחניות שכלו שבמוח הגשמי, ע"י שמיעת האזן. משא"כ כשרואה עצם מהות הדבר, הרי ע"י הראי' נקנה בנפשו עצם הדבר ע"י ראייתו שראה בעצמו בעין הגשמי, שעי"ז מובן כל חלקיו במוח שכלו בטוב טעם ודעת יותר הרבה מכמו שהיו מציירים לו שהי' נקנה בנפשו ע"י שמיעת האזן. והגורם לזה הוא היות הדבר מקרוב שיוכל עינו הגשמי לראותה. ועד"ז יובן בבחי' חכ' שנק' ראי', ע"ש כמו ענין הראי' שהוא מקרוב דוקא, כן כל ענין בחי' החכ' הוא מה שמאיר בה אלקות בבחי' קירוב, ע"ד ראיית העין שהיא מקרוב דוקא. משא"כ הבינה נק' בשם שמיעה, כמו שענין השמיעה הו"ע שמיעה רחוקה, ששומע מה שנעשה מרחוק. כן בחי' גילוי האלקות שבבינה, עם היות שבבינה מורגש בחי' האלקות המתגלה בה, עכ"ז זהו רק מה שמאיר בה בבחי' ריחוק, ע"ד שמיעת האזן לבד, שהיא שומעת
מה דבר הנעשה מרחוק כו'. וגם לא • עצם הדבר כמו שהוא, אלא הבנת הדבר לבד. כן י"ל שע"י שמאיר בבינה בחי' אוא"ס בבחי' ריחוק מקום, אינו כמו שהוא, אלא כמו הבנת הדבר ולא עצמיות כו', ולכן נתפס בהשגה והבנה כו'. ולכן בחי' אימא עילאה שהיא בחי' הבינה[9], מקננא בכורסיא[10] שהיא עולם הבריאה[11], להיות כי הארת האוא"ס ב"ה מאיר בבינה בבחי' ריחוק מקום כו', היינו בחי' ריחוק המעלה, הבנת האור ולא עצם האור כמו שהוא כו'. משא"כ אבא מקננא באצי'[12], שאצי' הוא אלקות[13] ומל' אצלו וסמוך[14] כו', לפי שבחכ' מאיר בבחי' קירוב מקום כו'. וזהו ג"כ מה שהכתר והחכ' נרמזי' באות א' היינו יו"ד, שעצם היו"ד הוא בחי' חכ'[15], והקוש"י רומז על הכתר[16]. והיינו לפי שבשניהם מאיר אור הא"ס בבחי' קירוב מקום. אבל בינה הוא בחי' ה' ראשונה דש' הוי'[17], שהוא אות אחר, והוא בבחי' התפשטות אורך ורוחב, שרומז על הרחבת ההשגה. משא"כ יו"ד נקודה

---

9) אימא עילאה . . הבינה: ראה ע"ח שער או"א שי"ד, פ"ח. שער דרושי אבי"ע שמ"ב, פי"ג.

10) אימא . . מקננא בכורסיא: ראה ת"ז ת"ו כג, א. ע"ח שער סדר אבי"ע שמ"ז, פ"ב. פ"ג. תניא פל"ט. מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תקנב.

11) בכורסיא . . עולם הבריאה: ראה גם בהערה שלפנ"ז.

12) אבא מקננא באצי': ראה ת"ז ת"ו כג, א. הנסמן במאמרי אדה"א דברים ח"א ע' רלה.

13) שאצי' הוא אלקות: ראה עבודת הקדש חלק היחוד פ"ב. רפ"ד. ע"ח שער הצלם שכ"ו, פ"א. לקמן פע"ח. לקמן בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתצ ואילך. ובהנחות ע' תתקז. תו"א משפטים עו, ב. סה"מ תרל"א ח"א ע' קלח; תר"ם ח"א ע' רמא; ח"ב ע' תשמא ובהנסמן בהנ"ל.

14) שאצי' . . ומל' אצלו וסמוך: ראה פרדס שער אבי"ע שט"ז, רפ"א. לקו"ת ואתחנן ח, א. סה"מ תר"ם ח"א ע' שדמ. וש"נ.

15) היו"ד . . חכ': ראה זהר בראשית לא, א. מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"ב ע' תשסד ובהנסמן במ"מ לשם.

16) והקוש"י רומז על הכתר: ראה זהר ויקרא י, ב. פרדס שער שם בן ד' שי"ט, פ"ב. הנסמן במאמרי אדה"א קונטרסים ע' תכז.

17) בינה . . ה' ראשונה דש' הוי': ראה זהר רע"מ ויקרא יז, א. תו"ח ויצא קסז, ג הערה 38.

קטנה שרומז על הביטול דבחי' מ"ה, וכולו שחור[18] רומז על בחי' האוכם שנת"ל[19] כו'. ומזה יובן גדולת מרע"ה שאמר ונחנו מ"ה[20], שעם היותו בגוף הי' בבחי' מ"ה דחכ'[21], שזהו נפלא הפלא ופלא[22] כו'.

קיצור. ויובן עוד ההפרש בין חו"ב, שהחכ' נק' ראי' משא"כ בינה. ראי' מקרוב ועצם הדבר, שמיעה מרחוק והבנת הדבר. ולכן חכ' מאיר באצי', משא"כ בבריאה עולם הנבראי' כו'. וזהו שכתר וחכ' שניהם נרמזי' באות א' יו"ד, ובינה באות ה' אות אחר והתפשטות ע"ש ההשגה. משא"כ יו"ד ביטול, שחור אוכם, ומזה מובן גדולת משה בהיותו בגוף הי' בבחי' מ"ה כו'.

(לד) **ועוד** י"ל להבין[23] ענין ההבדל של החכ' מן הבינה, לפי מה שנת"ל שרש ענין ההפרש בין חכ' לבינה[24], שהחכ' נק' אין כמ"ש והחכ' מאין תמצא[25], והבינה נק' יש כמ"ש להנחיל אוהבי יש[26]. ופי' אין ויש שבחי' אין דחכ' הוא המהוה היש דבינה, וכנ"ל בענין מארז"ל ביו"ד נברא[27] העוה"ב[28], עוה"ב היא בינה[29] והיא נברא מאין הוא בחי' היו"ד דחכ'. וא"כ נוכל להבין מערך הנבראים הגשמי' לגבי הכח האלקי הפועל התהוות הנבראים, שיש הבדל וריחוק רב ביניהם שאין ערוך כלל הנבראים לגבי הבורא כו'. ואין בנבראים כלל מסוג יכולת הבורא וכמארז"ל אם מתכנשין כל באי עולם אינם יכולים לברוא יתוש א'[30], כי הבריאה היא רק בחיק הבורא ולא בחיק הנבראים. וא"כ נבין שמאחר שכל עצמיות התהוות הבינה היא מאין דחכ', א"כ אין ערוך כלל בחי' הבינה לגבי בחי' החכמה, שהרי החכ' היא האין הבורא היש דבינה, וא"כ ערך הבינה לגבי חכ' כמו ערך הנברא לגבי הבורא כו'. אך לפ"ז אינו מובן מדוע נק' בחי' הבינה בשם מקרא קדש[31] כו', הלא שם זה מורה על המשכת עצם החכ' בבינה עד שנק' ג"כ קדש, רק שלא נק'

---

18) יו"ד נקודה . . וכולו שחור: **ראה זהר בלק קצא, א. לקו"ת בלק עא, א. שער היחוד קכ, א ובהערה 2.**

19) שחור רומז על בחי' האוכם שנת"ל: **פכ"ג. פל"ב.**

20) ונחנו מ"ה: **בשלח טז, ז. ח. ראה גם לעיל בח"א ע' רטו. לקמן פמ"ב. תו"ח שמות מג, א. וש"נ.**

21) ונחנו מ"ה . . מ"ה דחכ': **ראה גם לקמן פל"ז. פמ"ב.**

22) נפלא הפלא ופלא: **ראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ו ח"א ע' שלא. סהמ"צ להצ"צ ע' 364.**

23) י"ל להבין: = **יש להקדים להבין. תיבת להבין ניתוספה בין השיטין.**

24) שנת"ל . . ההפרש בין חכ' לבינה: **ראה פכ"ג. פכ"ו. פכ"ט.**

25) והחכ' מאין תמצא: **איוב כח, יב.**

26) להנחיל אוהבי יש: **משלי ח, כא.**

27) וכנ"ל בענין מארז"ל ביו"ד נברא העוה"ב: **ראה גם לעיל ספ"ה. וש"נ.**

28) ביו"ד נברא העוה"ב: **ראה מנחות כט, ב. ב"ר פי"ב, י. סה"מ תרמ"א ע' קלד.**

29) עוה"ב היא בינה: **ראה אגה"ק ס"ה קז, רע"א: סכ"ט קמט, ב: בזוה"ק. לקו"ת במדבר ט, ד. וש"נ. סה"מ תרמ"ב ע' שלו. וש"נ.**

30) אם מתכנשין . . לברוא יתוש א': **ראה ירושלמי סנהדרין ספ"ז. ספרי ואתחנן ו, ה. ב"ר פל"ט, יד. וש"נ. לקמן בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תשמח. וש"נ.**

31) הבינה בשם מקרא קדש: **ראה לעיל פכ"ו.**

קדש עצמו כ״א בחי׳ מקרא קדש. וגם איך נמשך מבחי׳ יסו״א שהוא ההמשכה
מו שנמשכת דרך • חלון בבינה[32], דהאיך ביכולת הבינה שהיא כמו ערך הנברא, לקבל את הארת המשכת החכ׳ שהיא אין, שזהו כמו הבורא לגבי הנברא. והלא נת׳ בכ״ד שאם הי׳ גילוי הארת אוא״ס בנבראים יותר מחוק הקצוב להם היו מתבטלים, וכנודע ממארז״ל הושיט הקב״ה אצבעו הקטנה ביניהם ושרפן[33], שפי׳ יתר מכפי חוק הקצוב כמ״ש במ״א. אך הענין הוא דהנה מקרא קדש שנק׳ הבינה, זהו בחי׳ מועדים לשמחה כמשנת״ל שזהו ע״י המצוה[34] שבה יש כח המצווה, וענין מה שנק׳ הבינה בשם יש זהו בחי׳ עוה״ב שנותנים לצדיקים, והרי באמת אמרו יפה שעה אחת בתשובה ומעש״ט[35] בעוה״ז מכל חיי העוה״ב שנת״ל באורך שזהו יותר טוב גם מבחי׳ תה״מ[36] ע״ש. ולכן לא יפלא כלל על מה שנק׳ הבינה מקרא[37] שזהו ע״י שתקראו אתם[38] ע״י[39] בחי׳ קביעות המועדים שהיא מצוה כו׳, אבל בחי׳ היש דבינה שנתהוה מבחי׳ האין הוא למטה במדריגה מבחי׳ מקרא קדש כו׳. ומעתה יובן ג״כ האיך מקבלת בחי׳ הבינה מיסו״א בחי׳ הארת החכ׳, ויובן זה מענין ההתבוננות בהתבוננות אלקותו ית׳, אשר יתבונן האדם שהגם שהאדם הוא נברא ובע״ג, עכ״ז ע״י אריכות ההתבוננות יוכל להבין גדולת הבורא ית׳. הגם שהבורא הוא בלתי בע״ג והאדם המתבונן הוא בע״ג, שאין להם ערך ויחוס כלל זל״ז, שהרי הגבול אינו בערך כלל לגבי הבבע״ג. עכ״ז ע״י ההתבוננות חכ׳ להבין בחי׳ התפשטות גדולתו ית׳ שהיא בלי גבול, וכמשנת״ל שהאדם כל מה שיוכל להשיג בשכלו מחוייב להשתדל לידע, ומה שא״א לנברא להשיג נצרך לו לידע עכ״פ שיש מה שהוא אינו משיג. ושגם זה נכלל בכלל שם ידיעא[40] כו׳, שהרי זהו עכ״פ קצת ידיעא יחשב כנ״ל. וא״כ מאחר שהאדם שהיא[41] נברא יכול להשיג בחי׳ כוחות נפלאות האלקות, איך שהוא הפלא ופלא. כ״ש שהבינה שהיא בחי׳ יש, ע״ש שהוא בחי׳ ההשגה לבד, יכולה לקבל בחי׳ המשכת יסו״א ע״י בחי׳ חלון הנ״ל. וע״ד כמו שתירצו בע״ח בענין המשכת הקו[42] לאחר הצמצום, מאחר שמאיר אור הא״ס את מקום הצמצום האיך יכולים הנבראים לקבל זאת, ואם באפשרם לסבול, לכאו׳ לא הי׳ צריך כלל לבחי׳ הצמצום. ותי׳ שבכדי שיתהוו הנבראים א״א כ״א[43]

---

32) יסו״א . . חלון בבינה: ראה לעיל רפכ״ט.

33) הושיט . . ביניהם ושרפן: ראה סנהדרין לח, ב. לקו״ת אמור לו, א. תצא לח, ד. מאמרי אדה״א ויקרא ח״א ע׳ קסא. וש״נ. תו״ח שמות ח״א ל, ב ובהערה 127. סה״מ תרל״ח ע׳ שיא וע׳ תק.

34) מועדים לשמחה . . המצוה: ראה לעיל פי״ג. ספכ״ב.

35) יפה שעה אחת בתשובה ומעש״ט: אבות פ״ד, מי״ז.

36) שנת״ל . . גם מבחי׳ תה״מ: פ״ט ואילך.

37) מקרא: אוצ״ל: מקרא קדש.

38) שתקראו אתם: אמור כג, ד.

39) ע״י: בהוצאה הקודמת: ע״ש. בבוך 1825 כבפנים.

40) וכמשנת״ל . . להשיג בשכלו . . לידע . . שם ידיעא: ראה גם לעיל פכ״ה.

41) שהיא: בהוצאה הקודמת: שהוא. בבוך 1825 כבפנים.

42) שתירצו בע״ח בענין המשכת הקו: ראה שם דרוש עגולים ויושר ש״א, סוף ענף ג. ראה גם הנסמן לעיל בח״א ע׳ רנא.

43) כ״א: ניתוסף בבוך 1825 ובהוצאה הקודמת.

ע"י צמצום בתחלה, ולאחר שכבר נתהוו אינם מתבטלים גם כשמאיר הארת הק"ו כו'. וא"כ גם אנו נאמר שהתהוות היש דבינה זהו ע"י בחי' האין דחכ', ע"ד בריאה יש מאין, ולאחר שכבר נתהוה אינה מתבטלת גם כשמאיר בחי' יסו"א בבחי' הבינה כו'.

קיצור. חו"ב הם אין ויש, א"כ כערך הנברא לגבי הבורא כן ערך הבינה לגבי החכ'. ולכאו' האיך נקרא מקרא קדש. אלא שזהו ע"י אשר תקראו אתם שזהו בחי' מצוה, שיפה שעה א' כו' מכל חיי העוה"ב היינו תה"מ כ"ש בינה בעצם עוה"ב, והאיך יכולה לקבל הארת יסו"א זהו ע"ד האדם שהוא נברא יכול להשיג • פליאות הא"ס איך שהוא נפלא עכ"פ שזהו קצת ידיעא יחשב, וכמו שאין מז העולמות מתבטלים מהמשכת הק"ו כו'.

(לה) והנה מהנמצא בדברי רבינו[44] זצ"ל בהביאור ע"פ ושננתם לבניך[45] משמע שאצי' שבאצי' הוא בחי' הכתר וחכ' היא בחי' בריאה שבאצי', וכן מובן מלק"ת בד"ה את שבתותי תשמרו[46] בפי' בורא קדושים ישתבח שמך[47] שגם בחי' קדושים הוא בחי' החכ' בכלל בריאה תחשב, וכ"כ הרמ"ז בפ' ויצא בדף ק"נ[48], וכ"כ עוד ס"פ קרח[49], אבל עכ"ז הנראה דכאן במאמר צ"ל שזהו ע"פ השטה דאבא הוא אצי' שבאצי' ובינה היא בריאה שבאצי'[50], וכן האריך[51] בס' אשל אברהם[52], ואל"ב[53].

ולהבין ענין ההמשכה שנמשך מהחכ' לבינה שנת"ל[54] אשר מן יו"ד נמשך איזהו המשכה משם ולא כפי עצמיות ההשכלה שבבחי' יו"ד, אלא היינו שנמשך מבחי' יסו"א השכלה כמו שמסביר אחד איזה דבר קטן נקודה אחרונה

---

44) והנה מהנמצא בדברי רבינו: **ראה ביאוה"ז (להצ"צ) אמור כרך ב ע' תתקסד. סה"מ תר"ם ח"א ע' קפט.**

45) בדברי רבינו . . ושננתם לבניך: **מאמרי אדה"ז תקס"ז ע' שיא. ראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' קמו נוסחא שני'. לקו"ת בלק סט סע"ג ואילך. אוה"ת ואתחנן ע' רפה — נדפס גם באוה"ת ואתחנן כרך ה' ע' ב'טו. ע' רצו ואילך. המשך תרס"ו ע' מא. ע' תפו.**

46) מלק"ת בד"ה את שבתותי תשמרו: **בהר מא, ד.**

47) בורא קדושים ישתבח שמך: **ברכת יוצר.**

48) הרמ"ז בפ' ויצא בדף ק"נ: **ע"א ד"ה חמא.**

49) וכ"כ עוד ס"פ קרח: **וכ"ה בביאוה"ז ובסה"מ תר"ם שם. באוה"ת ואתחנן ר"ע רצז: הרמ"ז ר"פ קרח — קעו, ב.**

50) דאבא . . אצי' שבאצי' ובינה . . בריאה שבאצי': **ראה גם לעיל פכ"ט ובהנסמן שם.**

51) וכן האריך: **בביאוה"ז ובסה"מ תר"ם שם: וכמדומה שכן האריך [בביאוה"ז: בזה].**

52) בס' אשל אברהם: **לר' מרדכי אשכנזי „מתלמידי הרמ"ז" — אוה"ת שה"ש כרך ג ע' תתי (פיורדא תס"א). ראה ביאוה"ז להצ"צ כרך א וירא ר"ע סה: ובסידור מהר"ר יעקב קאפיל ז"ל בהקדמה [ד"ה והנה אמר שנבנה] . . בשם אשל אברהם [ראה שם סוד ארבע דרגין קדישין ח, א ואילך] שהכתר הוא אצי' וחו"ב בריאה.**

53) ואל"ב: **= ואין להאריך בזה. בביאוה"ז: ואין להאריך כאן. ובסה"מ תר"ם שם כבפנים.**

54) שנמשך מהחכ' לבינה שנת"ל: **פכ"ט.**

שבשכלו לתלמידו. וזאת בודאי מובן מאליו אשר גם הנקודה קטנה שבשכלו אינו מבין התלמיד כמו שהבין הרב, רק המשכה והארה מנקודה הקטנה נמשך ומאיר בשכל התלמיד. ולכן תי׳ קדוש היא בוא״ו, היינו שנמשך בהרחבת הבינה המשכת הקו מהארת נקודה הקטנה של בחי׳ קדש דחכ׳. וביאור ענין מה שההשפעה היא נקודה אחרונה שבשכל המשפיע, דהנה נודע שהמשפיע כשבא לגלות שפע שכלו לזולתו בהכרח שיצמצם את עומק ורוחב הבנת שכלו בבחי׳ צמצום עצום עדי שיוכל להשפיע אותו לזולתו, דכמו שהוא אצלו ממש אינו שייך כלל שיתגלה בהשפעתו. וכמו הנהר כשצריכים להמשיך ממנו להשקות השדות או באגמים, עושים חריצים עמוקים בקרקע, שע״י צנורות אלו יומשך בהאגם הוא מקוה מים, או שממנו יתפשט אח״כ ע״פ השדה. משא״כ שאם ישטוף הנהר על גדודיותיו[55] לא יקרא זה בשם השקאה, אלא בשם שטף מים רבים. ועד״ז יובן בהשפעת השכל שמוכרח הרב המשפיע לצמצם כלי שכלו עד שיוכל להשפיע לתלמידו, והתלמיד א״י להבין עדיין כל בחי׳ צמצום הנקודה ג״כ, אלא ע״י ריבוי ההעמקה בהתפשטות אורך ורוחב אז יוכל לעמוד על בחי׳ אמיתיות נקודת ותוכן הנקודה שהיא בחי׳ צמצום הרב. ונמצא כי בחי׳ צמצום הרב שמצמצם תחלה זהו כמשל הנקודה, והיינו שכמו הנקודה מובדל מכל שארי האותיות, שכל האותיות יש להם שטח וציור, שבענין השטח והציור מובדל כל אות מחבירו. אבל היו״ד היא נקודה א׳ קטנה ובלתי שום ציור[56] כלל, שאיך שיעשה את הנקודה הנה היא מורה על אות היו״ד כו׳, והוא מורה על בחי׳ הצמצום, ולכן פי׳ הרמ״ז בשם האוצ״ח[57] על מאה״ז תצוה דקפ״ד ע״ב שכל נקודה הו״ס יסוד בין דדכורא בין דנוקבא יעו״ש. וזהו שיסו״א המשפיע לבינה נק׳ נקודה שהוא ע״ש הצמצום. ויש
מח ב׳ • נקודות והיינו מה שעצם החכ׳ היא ג״כ יו״ד בחי׳ נקודה חדא וכמ״ש במאו״א אות נו״ן סעי׳ למ״ד נקודות בכל מקום מצד חכמה, אמנם מה שהחכ׳ נק׳ נקודה זהו ע״ד מה שיסוד דנוק׳ נק׳ בשם נקודה. והיינו שזהו עד״מ העלאת כלי שכלו לקבל מהמשכיל ע״ד שתיק רב[58], או אשתומם כשעה חדא[59], וכנ״ל[60] שזהו העלאת כלי השכל לקבל מלמעלה היינו מבחי׳ משכיל מקור ההשכלה. שענין העלאה זו היא בחי׳ צמצום העדר ההתפשטות כ״א בחי׳ צמצום וכיווץ וכלי ריקן מכל שפע כו׳, או בחי׳ הביטול דחכמה, כמו שנת״ל[61] בענין אוכם הוא קדם עה״ע, שנת״ל שאור צח[62] זהו בחי׳ חכ׳ אוכם הוא, א״כ ה״ז כמו נקודה

---

55) גדודיותיו: ראה לעיל ע׳ תמ הערה 33.

56) היו״ד . . נקודה א׳ קטנה ובלתי . . ציור: ראה רש״י סנהדרין צה, ב ד״ה עשרה: טיפה של דיו והיינו יו״ד.

57) בשם האוצ״ח: שער הארות זו״ן פ״ה. ע״ח שער הארת המוחין זו״ן של״ב, פ״ה.

58) שתיק רב: ביצה ו, א. ראה מאמרי אדה״א בראשית ס״ע צד ואילך. וש״נ. תו״ח בא קכט, ב. וש״נ.

59) אשתומם כשעה חדא: דניאל ד, טז. שבת מז, א. ראה סידור שער נפ״א צב, ג. תו״ח פקודי תנ, ד. וש״נ.

60) וכנ״ל: פכ״ח.

61) שנת״ל . . שנת״ל שאור צח . . חכ׳ אוכם: פכ״ג.

62) אוכם הוא קדם עה״ע . . שאור צח: ראה ת״ז ת״ע קלה, ב.

אזעירת גרמא[63] כו'. והנקודה שבבחי' יסו"א הוא בחי' הצמצום בכדי שיוכל להשפיע, וע' מענין ב' בחי' נקודות אלו במאה"ז בלק דקצ"ג[64] ע"פ אודך ה' כי עשית פלא[65]. ומכ"ז יובן שההשפעה הנמשך מהרב לתלמידו הוא בבחי' צמצום היותר מצומצם, עד שלא נשאר רק בחי' נקודה חדא כו'. וגם בחי' הנקודה הלזו אינו מבין התלמיד כמו שמבין הרב, שהרי אצל הרב זהו המצומצם ממה שהי' אצלו באורך רב, ואצל התלמיד נעשה מקור שאח"כ יבין השכלה זו באורך ורוחב, שנקודה זו היא מרכז לבד שעלי' וממנה סובב כל אריכות לימוד התלמיד כו'. וא"כ דעת לנבון נקל[66] שהתלמיד א"א לו להבין כל בחי' הנקודה כו', גם כמו שהיא מצומצמת, וכ"ש כמו שהיא אצל הרב. והגם כי ארז"ל שלא קאים אדעתי' דרבי' עד מ' שנין[67], משמע שאחר מ' שנין קאים, הנה מלבד מה שעד מ' שנין לא קאים, הנה גם כשקאים הוא רק שקאים אדעתי' דרבי', שלא יוכשל באומד דעתו בכיוון, אבל שיבין כמו הרב זה לא אמרו כלל. כי דעתי' דרבי' והבנתו או השכלתו ב' ענינים מובדלים המה כמובן כו', ועד"ז הו"ע ההמשכה בבינה כו', וכאשר מקבלת בהרחבה בבינה אז נק' יש ועז"נ להנחיל אוהבי יש[27].

קיצור. נמצא בדברי רבינו זצ"ל שפי' אצי' שבאצי' על הכתר, אמנם כאן צ"ל לפי הנ"ל שחכ' היא אצי' שבאצי'. וענין ההמשכה שמחכ' לבינה, זהו כמו שמסביר א' איזה דבר קטן נקודה אחרונה שבשכלו. ויבאר ב' בחי' נקודות, הא' בחי' יסוד שהוא בחי' צמצום ההשפעה, והב' ענין העלאת כלי שכלו, או כענין שתיק רב או אשתומם כו'. רק שזהו עצם החכ' אוכם הוא, ויסוד נקודה צמצום כו'. ומזה יובן ענין השפעת הרב שהיא השפעה מצומצמת בחי' נקודה, והתלמיד אינו מבין כל הנקודה. והגם שאחר מ' שנין קאים אדעתי', הנה דעתו ותבונתו ב' ענינים המה כו', ועד"ז הו"ע ההמשכה בבינה, וכשמקבלת נק' יש כו'.

---

63) אזעירת גרמא: ראה זהר בלק קצא, א. נסמן לעיל בח"א ע' קצח הע' 85.

64) ב' . . נקודות . . במאה"ז בלק דקצ"ג: ע"ב. ראה מאמרי אדה"ז תקס"ח ח"א ע' רצו ואילך. ביאוה"ז בלק להצ"צ כרך א ע' תקיח ואילך.

65) אודך ה' כי עשית פלא: כ"ה גם בסה"מ תר"ם ח"א ע' שפב. בזהר שם: ה' . . אודה שמך כי עשית וגו' — ישעי' כה, א. בביאוה"ז ובסה"מ תר"ם שבהערה 44: אודה שמך כי עשית פלא.

66) דעת לנבון נקל: ע"פ משלי יד, ו.

67) שלא קאים אדעתי' דרבי' עד מ' שנין: ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פי"א. וש"נ.

ש״פ בהעלותך ל״ז

(לו) **ועפ״ז** יובן שרש ענין השבת[1] שנק׳ קדש[2] ל׳ מובדל[3], והו״ע עליית העולמות[4] למעלה מעלה, בהיות ידוע שרש פי׳ תי׳ שבת הוא מל׳ שביתה[5], והוא כמשל האדם שעוסק במלאכתו[6] בכתיבה וכדומה, אז יורדים
מט ומתפשטים כחות נפשו ונתצמצם בעסק • דבר מעשה ההוא[7], שאז כחות נפשו הם בדרך המשכה כו׳, וכאשר שובת ממלאכתו אז חוזרים כחותיו למקורם ושרשם ונכללים שם, וה״ז נק׳ שביתה ממה שהוכרח לירד כחותיו למטה. וזהו דכתיב בשבת וישבות ביום השביעי[8] כו׳, והיינו כי כל ששת ימי המעשה נמשך וירד ממקורו, היינו עד״מ מבחי׳ הבל הלב להיות בחי׳ פרטי המאמרות יהי אור[9] יהי רקיע[10] וכן כולם, ודבורו של הקב״ה חשיב מעשה[11]. אבל ביום השביעי שבת מכל מלאכתו[12], ונתעלו כל העולמות למקורן ושרשן, אשר ע״כ נק׳ שבת בשם קדש להיותו למעלה מגדר המשכה, וכנ״ל בענין קדש מלה בגרמי׳[13] מובדל מגדר המשכה. והנה להיות כי השבת הוא בחי׳ קדש בעצם, לכן אז הוא בחי׳ זווגא דמלכא קדישא[14] עם בחי׳ כנס״י[15], כי הנה שרש ענין הזיווג הוא להוליד נשמות חדשות דוקא, וכתי׳ אין כל חדש תחת השמש (קהלת א׳ ט׳)[16], כי אחר שכבר

---

1) ועפ״ז יובן שרש ענין השבת: מכאן מתחיל מאמר הי״ד מההמשך הכולל פרקים לו־לח.

בעת אמירת הדרוש הפתיחה היתה וה׳ בחכמה יסד ארץ — ראה להלן הנחת כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ע׳ תתי. גם התאריך כאן נעתק משם.

לפרק זה ראה ביאוה״ז אמור פ, סע״ג ואילך. ולכ״ק אדמו״ר הצ״צ שם כרך ב ע׳ תתקסד, והוא ע״פ לשונו (ע׳ תתקסז). סה״מ תר״ם ח״א ע׳ קצ־קצא (וראה הנסמן בריש המאמר שם).

ראה עוד ע״ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) השבת שנק׳ קדש: ראה לעיל פכ״ו. וש״נ.

3) קדש ל׳ מובדל: ראה לעיל פכ״ט. וש״נ.

4) השבת . . עליית העולמות: ראה ע״ח שער פנימיות וחיצוניות ש״מ, דרוש ג. ח. טו. תו״ח בא קכז, א. וש״נ.

5) שבת הוא מל׳ שביתה: ראה גם לעיל פ״ד. וש״נ.

6) כמשל האדם שעוסק במלאכתו: ראה גם (בנוסף להערה דלעיל ועפ״ז יובן שרש ענין השבת) תו״א יתרו סט, סע״ד. תו״ח יתרו רסה, ד ואילך. הנסמן במאמרי אדה״א ויקרא ח״ב ע׳ תשצז. סה״מ תרכ״ט ע׳ ח. וש״נ.

7) ההוא: בהוצאה הקודמת: ההיא. בבוך 1825 ובביאוה״ז וסה״מ תר״ם שם כבפנים.

8) וישבות ביום השביעי: בראשית ב, ב.

9) יהי אור: בראשית א, ג.

10) יהי רקיע: בראשית א, ו.

11) ודבורו של הקב״ה חשיב מעשה: ראה ב״ר פמ״ד, כב. רש״י לך טו, יח. אוה״ת יתרו כרך ז ע׳ ב׳תשב ואילך. סה״מ תרס״ח ע׳ צט. וראה אוה״ת ר״ה ס״ע א׳תמג ואילך — ביאוה״ז להצ״צ כרך א ס״ע תי.

12) ביום השביעי שבת מכל מלאכתו: ראה בראשית ב, ג.

13) וכנ״ל בענין קדש מלה בגרמי׳: ראה פכ״ח.

14) השבת . . זווגא דמלכא קדישא: ראה לעיל פכ״ו.

15) זווגא דמלכא קדישא עם בחי׳ כנס״י: ראה לעיל שם.

16) אין כל חדש תחת השמש (קהלת א׳ ט׳):

נתהוו סדרי ההשתלשלות אין כל חדש כ"א שנמשך רק לחדש הישינות בלבד, כי אחר שכבר בא בבחי' ההשתלשלות, היינו שנמשכו בחי' אורות בכלים אינו נמשך בחי' ההתחדשות לגמרי, כ"א רק לחזק הישינות כו'. אבל בשבת שהוא בחי' עליות העולמות למקורן ושרשן, ואז שבת מכל מלאכתו ונתעלה גם בחי' כח הפועל בנפעל[17] לשרשו ומקורו למעלה מבחי' ההשתלשלות, וכנ"ל שבחי' קדש בעצם אינו בגדר המשכה. אז מתגלי' נשמות חדשות[18] ע"י בחי' יחוד כנס"י עם מלכא קדישא, כי בחי' זו היא למעלה מן השמש הוא בחי' סדר ההשתלשלות, ומבחי' זו נמשך חדשות היינו בחי' נשמות חדשות דוקא.

וביאור הענין יובן ע"פ מ"ש הרמ"ז ר"פ בהעלותך דקמ"ח ע"ב בד"ה והוא שמשא[19] וז"ל נודע שאור הגנוז הוא פנימיות יסוד אבא דכתי' בי' ופני לא יראו[20], אבל הארת[21] יסודו שמאירות בתוך זעיר ה"ס השמש, באופן שמה שתמצא בזהר ובדברי הקדמונים שהתפארת ה"ס השמש, ירצה לומר אור זעיר שמצד אבא, והוא מאיר לכל דכתי' כולם בחכ' עשית[22] עכ"ל. וא"כ צ"ל מש"כ דכשמקבל מבחי' חכ' יש כל חדש לחדש בחי' נשמות חדשות כו'. אך הענין הוא דצ"ל שיש בזה ג' מדרגות, הא' הוא בחי' הארת יסו"א שמאיר בז"א, ושם אין כל חדש כנ"ל כ"א לחזק הישינות[23]. ויסו"א בעצמו הוא למעלה מן השמש, ושם יש כל חדש לחדש נשמות חדשות, וזהו מדרגה הב'. ובחי' הג' זהו פנימיות יסו"א, שמבחי' זו א"א להמשיך, כי פנימיות אבא חשוב כפנימיות דעתיק[24] כמ"ש הרמ"ז פ' כי תצא דרע"ו ע"ב ד"ה כימי צאתך כו'. ולכן בחי' זיווג זה הוא לחדש נשמות חדשות דוקא ולא מלאכים, כי המלאכים יש להם גוף ונפש[25], והם בחי' אורות וכלים כמ"ש עושה מלאכיו רוחות משרתיו אש לוהט[26], שזהו בחי' סדר ההשתלשלות, וכמ"ש בדבר ה' • שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם[27] שהושוו זל"ז. נ ולכן בשבת כשנתעלה למעלה מהשתלשלות אז הזווג על התגלות אור לבד, והוא בחי' נשמות חדשות כו'.

ראה זהר לך צא, ב. רע"מ משפטים קטו, ב. ראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' נט. מאמרי אדה"א דברים ח"א ע' רעו.

17) כח הפועל בנפעל: ראה לעיל ע' תא הערה 38.

18) בשבת . . נשמות חדשות: ראה גם (בנוסף להנסמן לעיל הערה 1) ביאוה"ז תרומה כרך ב ע' תתיט ואילך ובהנסמן שם.

19) הרמ"ז . . בד"ה והוא שמשא: מובא גם בביאוה"ז אמור שם ע' תתקסד וע' תתקסז. אוה"ת דברים ע' ח. (יהל אור) תהלים ס"ע סח. סה"מ תר"ם ח"א ע' קצ וע' תנח. וראה גם אוה"ת מסעי כרך ו ס"ע א'תתקפב.

20) ופני לא יראו: תשא לג, כג.

21) אבל הארת: ברמ"ז: אבל בחינות הארות.

22) כולם בחכ' עשית: תהלים קד, כד.

23) הישינות: בהוצאה הקודמת: נשמות הישינות. בבוך 1825 כבפנים.

24) פנימיות אבא חשוב כפנימיות דעתיק: נסמן לעיל בפי"א.

25) המלאכים יש להם גוף ונפש: ראה גם לעיל בח"א ע' רמ ובהנסמן שם.

26) עושה מלאכיו רוחות משרתיו אש לוהט: תהלים קד, ד.

27) בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם: שם לג, ו.

קיצור. שבת מל' שביתה העלי' למעלה מהשתלשלות, ואז הזווג להוליד נשמות חדשות, כי אין כל חדש תחת השמש, משא"כ בחי' יסו"א למעלה מן השמש. ויש בו ג' מדרגות, הארת יסו"א שמאיר בז"א[28] ה"ס השמש, ועצם יסו"א למעלה מן השמש, ופנימיות אבא פנימיות יסו"א כפנימיות עתיק. וזיווג זה הוא להוליד נ"ח דוקא ולא מלאכים שם[29] אור וכלי כו'.

(לז) **והנה**[30] יחוד זה הוא בכנס"י דוקא כדכתי' ה' בחכ' יסד ארץ[31] דוקא, וכונן שמים הוא רק בתבונה, וצ"ל איך ארץ שהיא למטה במדריגה משמים יסודתה מחכ' דוקא, ושמים שהם רוחני' יותר מארץ הם מתבונה[32]. והענין הוא דהנה שמים בעבודה הם בחי' אהוי"ר[33] ולמעלה הוא בחי' חו"ג[34], וכמו שאנו רואי' באהוי"ר שלמטה שהם נולדים מן ההתבוננות, שכאשר מתבונן היטב בפסוק ראשון דק"ש באריכות ההתבוננות הדק היטיב, אזי נולד אצלו אהבה להיות ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך[35] כו'. וכן לענין היראה כאשר יעמיק בדעתו התבוננות אלקות בדברים המביאים לידי יראה אזי נולד אצלו היראה כו'. ונודע כי אהוי"ר הם חו"ג[36], ולכן חו"ג שבאדם באים ג"כ מן ההתבוננות, שכאשר מתבונן שטוב לפניו הדבר ההוא ה"ה אוהב הדבר ההוא, ולהיפך כשמבין שלא טוב לפניו ה"ה שונא הדבר ההיא ומפחד שלא תבוא כו'. וכן למעלה חו"ג שרשם מבחי' הבינה, שבינה היא אם הבנים[37], ותבונה היא אותיות בן ובת[38]. אמנם הנה נודע כי האהבה היא בחי' יש מי שאוהב[39], וזה ג"כ טעם על המשכותה מהבינה שהיא מקור ושרש בחי' היש כמ"ש להנחיל אוהבי יש[40] כו'. משא"כ בחי' המל' היא בחי' ביטול היש, כמו עבד המשתחוה לאדונו שמבטל א"ע ומשתחוה לאדונו

---

28) בז"א: תוקן ע"פ בוך 1825.

29) שם: אוצ"ל: שהם.

30) והנה: להבא לקמן ראה ביאוה"ז להצ"צ כרך ב' ע' תתקסה ואילך. ראה גם ביאוה"ז כרך א ע' תכג ואילך. סה"מ תר"ם ח"א ע' קצא ואילך.

31) ה' בחכ' יסד ארץ: משלי ג, יט.

32) וצ"ל . . ארץ . . מחכ' . . ושמים . . מתבונה: ראה גם (בנוסף להנסמן לעיל הערה 30) תו"א בראשית ד, א.

33) שמים . . אהוי"ר: ראה גם (בנוסף להערה 30 דלעיל) לקו"ת ר"ה סא, ב. מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"ב ע' תקסה.

34) שמים . . חו"ג: ראה גם (בנוסף להערה 30 דלעיל) לקו"ת פ' ראה כד, א. שה"ש יד, א. שער היחוד קי, סע"ב ובהערה 24.

35) ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך: ואתחנן ו, ה.

36) אהוי"ר הם חו"ג: ראה ת"ז תכ"א נו, א. תכ"ט עג, א.

37) שבינה היא אם הבנים: ראה זהר ויחי ריט, א. יתרו פד, א. פה, ב. פרדס שעה"כ שכ"ג, פ"א מערכת אם הבנים. לקו"ת שמ"ע פח, ד. שערה היחוד קי, ב ובהערה 19.

38) ותבונה היא אותיות בן ובת: ראה זהר (אד"ז) האזינו רצ, ב. רצא, א. תניא פט"ז וברשימות כ"ק אדמו"ר זי"ע לשם. לקו"ת מסעי צ, א. מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב ע' תרכג. פרשיות התורה ח"א ע' לג. שער היחוד קי, ב. תו"ח בראשית כח, ד ובהערה 26. ביאוה"ז להצ"צ ח"א ע' תקכ ואילך.

39) יש מי שאוהב: מובא בכ"מ בדא"ח ומהם: תו"א וארא נו, א. יתרו סז, ג. סה"מ תרל"ח ס"ע קלה. וש"נ.

40) להנחיל אוהבי יש: משלי ח, כא.

הוא שרשו ומקורו בחי' חכ', רק חכ' היא בחי' ביטול עצמי, ובחי' מל' היא בחי' ביטול היש. וז"ע דוד עבדי[41] ומשה עבדי[42], דוד עבדי הוא בחי' מל'[43], ומשה עבדי בחי' חכ'[44] ביטול עצמי ולכן אמר ע"ע ונחנו מה[45] היינו בחי' מ"ה דחכ'[46] כו'. וזהו דכתיב הן יראת ה' היא חכ'[47], חכ' בראש וחכ' בסוף[48], יראה עילאה ויר"ת הכל שם אחד, רק זה עילא וזה תתא. כי בחי' החכ' היא שרש ומקור לבחי' המל' כדכתי' ה' בחכ' יסד ארץ, רק בכל ששת ימי המעשה הוא עד"מ המ' שיוצא לעבדו לחוץ שישתחוה לו העבד שם, אבל שבת הוא בחי' עליות העולמות[4] היינו שהעבד נכנס לפני ולפנים לבוא לפני אדונו להשתחוות אליו. ובודאי אינו דומה ההשתחוואה שבחוץ לההשתחוואה שבפנים, ולכן בשבת כשמתעלה לבא לשרש
נא ומקור • האמיתי בחי' הביטול עצמי אז נעשה הזיווג להוליד נשמות חדשות כו'. והזיווג היא[49] בכנס"י דוקא בחי' מל'[50], בחי' ביטול היש שמתעלה לבחי' ביטול אמיתי בשבת כו'. רק שם למעלה הוא בחי' גילוי אורות לבד, וע"י מטרוניתא שבה יש ה"ג מנצפ"ך[51] המחלקין לנשמות אברהם לבד כו' כ"א בפ"ע, ולכן עיקר הלידה הוא ע"י מטרוניתא, וזהו זווגא דמלכא קדישא בכנס"י דוקא. וענין שם מלכא קדישא הוא, כי ההשפעה שמקבלת בחי' מל' מהחכ' עוברת דרך זעיר, לכן נק' בשם מלכא קדישא[52], כי בשבת מקבל זעיר מוחין דאבא הנק' קדש ומשפיע למטרוניתא. ולהיות כי כל המשכה והשפעה היא באתעדל"ת אתעדל"ע[53], א"כ דעת לנבון נקל[54] שבשבת צ"ל בבחי' מל' העלאת מ"ן באופן אחר, שלא כמו ההעלאת מ"ן שביומין דחול, ולפ"ע ההעלאת מ"ן[55] כן נמשך המשכת[56] מ"ד[57]. וזהו

---

41) דוד עבדי: שמו"ב ג, יח. ועוד. ראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ז ע' שסט. בהערה הבאה.

42) ומשה עבדי: יהושע א, ב. ז. מלאכי ג, כב. ראה גם ספר המאמרים תר"ם ח"ב ע' תתכ.

43) דוד . . מל': ראה פרדס שעה"כ שכ"ג, פ"ד מערכת דוד. הנסמן במאמרי אדה"א דברים ח"ג ע' תתקט.

44) ומשה . . חכ': ראה גם לקו"ש כרך ו ע' 244 ואילך.

45) ונחנו מה: בשלח טז, ז. ח. ראה גם לעיל בח"א ע' רטו. לעיל ספל"ג. לקמן פמ"ב. תו"ח שמות מג, א. וש"נ.

46) ונחנו מה . . מ"ה דחכ': ראה גם לעיל ספל"ג. לקמן פמ"ב.

47) הן יראת ה' היא חכ': איוב כח, כח. ושם: אדני — ראה מנחת שי שם. ראה גם שבת לא, ב. הנסמן במאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב לע' תריז.

48) חכ' בראש וחכ' בסוף: ראה זהר בראשית כו, ב. שער היחוד קמג, א הערה 8.

49) היא: בהוצאה הקודמת: הוא. בבוך 1825 כבפנים.

50) בכנס"י . . מל': ראה זהר בלק קצז, א.

51) ה"ג מנצפ"ך: ראה שער היחוד והאמונה ספ"ד. מאמרי אדה"א ויקרא ח"א ע' רלז. וש"נ.

52) זעיר . . מלכא קדישא: ראה זהר בשלח נה, א ובמק"מ שם.

53) באתעדל"ת אתעדל"ע: ראה גם לעיל בח"א ע' קפג. וש"נ.

54) דעת לנבון נקל: ע"פ משלי יד, ו.

55) מ"ן: בהוצאה הקודמת: מ"ן כו'. בבוך 1825 כבפנים.

56) ההעלאת מ"ן כן נמשך המשכת מ"ד: ראה גם תו"א תולדות כ, סע"ג ואילך. וישלח כד, סע"ד ואילך. ויקהל קה, ד.

57) מ"ן . . מ"ד: זהר בראשית יז, סע"ב. יח, רע"א. ראה גם בענין מ"ד ומ"ן מאמרי אדה"ז תקס"ג ח"א ע' קפג ואילך.

שא׳ בזהר מהיכן הוא הכח לבחי׳ מל׳ להעלות מ״ן גבוה כזו, ועז״א בזמנא דנטלא מבי אבא כו׳. והיינו כי בחול יש ג״כ זיווג בשמ״ע[58] על ההשפעה לחזק הישנות, אמנם כל ההשפעה דחול הוא הכל מלמטה מן השמש, והיינו מה שנמשך מסדרי השתלשלות, ושרשם מבחי׳ הבינה השגה[59] יש הראשון, והיא אם הבנים. ולפי שבינה דינין מתערין מינה[60], לכן אברהם יצא ממנו ישמעאל כו׳, עד״מ הצפרנים הגדלים מן הידים, עד שנתהוה יש גמור. ולכן כל העבודה דחול הוא רק לבוא לבחי׳ אתכפי׳, להיות כי שרש ההמשכה היא מבחי׳ בינה, א״א לבוא לבחי׳ אתהפכא לגמרי, כ״א לבחי׳ אתכפיא להיות ביטול היש לבד. ושרש הענין מפני כי סדר ההשתלשלות הוא בחי׳ אורות בכלים כו׳, אבל בשבת דנטלא מבי אבא, שיש התגלות הארה מלמעלה מהשתלשלות היינו מבחי׳ מוחין דאבא, ובחכ׳ כתי׳ והחכ׳ תחי׳[61], ימותו ולא בחכ׳[62] שלא הי׳ שם שבירה[63] כלל. ומחמת זה יכול כאו״א מישראל לבוא למס״נ באחד[64] עקדה״ש בלי שום טו״ד, רק מחמת בחי׳ חכ׳ שבנפשו[65] אין לסט״א מקום אחיזה כלל. לכן בשבת דנטלא מבי אבא הארת החכ׳, יכול להיות העלאת מ״ן בבחי׳ אתהפכא. ולפ״ע אתעדל״ת אתעדל״ע מבחי׳ שלמעלה מהשתלשלות ג״כ התגלות אורות לבד להוליד נשמות חדשות כו׳, ויו״ט שחל להיות בחול עיקר ההמשכה מאימא דרך השתלשלות, רק שבהעלם יש בה הארת יסוד אבא לכן נק׳ מקרא קדש.

קיצור. הזיווג הוא בכנס״י דוקא. בחכ׳ יסד ארץ, ושמים בתבונה. חו״ג שרשם מהבינה. אבל בחי׳ מל׳ כמו עבד המשתחוה לאדוניו. יר״ת ויר״ע. משה עבדי ודוד עבדי. והזיווג הוא להוליד נשמות חדשות, גילוי אורות, ולא מלאכים שהם או״כ. ונק׳ מלכא קדישא שעובר ע״י ז״א שמקבל מקדש להשפיע למל׳. ולהיות כי באתעדל״ת אתעדל״ע לכן בחול שהוא בחי׳ סדר השתלשלות א״א להיות ההעלאה כ״א בבחי׳ אתכפי׳ לבד, אבל בשבת דנטלא מבי אבא יכול כאו״א לבוא לבחי׳ אתהפכא כו׳.

(לח) **וענין** גילוי זה[66], דשבת בעבודה בנשמות הוא בחי׳ ביטול ההשגה, שמקור
נב ענין ההשגה • נמשך מבינה, אבל בשבת שמאיר מוחין דאבא, יכול

---

58) בחול . . זיווג בשמ״ע: **ראה פע״ח שער העמידה ש״ט, פ״כ בברכת שים שלום. ראה גם ביאוה״ז כרך א ע׳ תכה.**

59) השגה: **בהוצאה הקודמת ליתא. בבוך 1825 כבפנים.**

60) שבינה דינין מתערין מינה: **ראה זהר ויקרא י, סע״ב. יא, רע״א. מאמרי אדה״א דברים ח״ב ע׳ שעז. וש״נ.**

61) והחכ׳ תחי׳: **נסמן לעיל פכ״ב.**

62) ימותו ולא בחכ׳: **איוב ד, כא. ראה הנסמן במאמרי אדה״א דברים ח״א ע׳ רצט.**

63) בחכ׳ שלא הי׳ שם שבירה: **ראה ע״ח שער דרושי הנקודות ש״ח, פ״ב. מאמרי אדה״א במדבר ח״ד ע׳ א׳שפב. דברים ח״א ע׳ ט. וש״נ. ולהעיר מלעיל בח״א ד״ה ויהי לי שור וחמור פ״ג ובהנסמן לשם.**

64) באחד: **בהנסמן לעיל הערה 30 ליתא. ראה ברכות סא, ב.**

65) למס״נ . . עקדה״ש . . חכ׳ שבנפשו: **ראה תניא פי״ט.**

66) וענין גילוי זה: **הבא להלן ע״פ לשון לקו״ת צו יא, ד — יב, א.**

כאו"א מישראל לבוא לבחי' ביטול עד שיהי' בבחי' ביטול ההשגה, ובבחי' ביטול במציאות באוא"ס ב"ה דלמתב"כ[67], והגילוי הזה הוא שמתגלה בשבת. וזהו שארז"ל בקושי התירו לדבר בד"ת בשבת[68], כי אורייתא מחכ' נפקת[69], פי' נפקת יוצאת לחוץ, כמו נפקת לבר[70] שהיא הארה לבד היוצאת מהחכ', אבל עצמיות החכמה היא רמה ונשגבה למעלה מעלה מבחי' אורייתא כמ"ש במ"א בד"ה עוטה אור כשלמה[71] בשם האריז"ל בפי' נובלות חכ' שלמעלה תורה[72], ועמ"ש בביאור ע"פ יונתי[73]. ובגילוי זה לא שייך שמחה ותענוג, שאין השמחה והתענוג נראה ונרגש אלא במה שיש תפיסא והשגה, איך שיצא מאפילה לאור גדול[74]. והיינו מאחר שנרגש בחי' אור גדול, שהוא בבחי' מעלה מעלה. ואחר שיבין שירד מטה מטה, הנה בעלותו ממטה מטה למעלה מעלה תגדל השמחה במאד מאד. וכ"ז לא שייך אלא במוחין דאימא שהוא גילוי אוא"ס בבחי' יש והשגה, איך שהוא מעלה מעלה כו', אבל בחי' מוחין דאבא שהם בחי' גילוי מה שלמעלה מהשגה, שם לא שייך מעלה ומטה כלל, ומעלה ומטה שוין, וכחשוכה[75] כאורה שגם חשך לא יחשיך[76] כו'. ודקדוק הלשון כחשוכה כאורה בשני כפין, והול"ל חשוכה כאורה, אלא משום דחשיכה כאורה בלבד לא סגי, אלא לומר שגם החשך לא יחשיך והחשך שוה לאור. אבל מה שגם האור שוה לחשך, כי כל נהוראין מתחשכאין קמי', וכ"ע אע"ג דאיהו אור צח כו' אוכם הוא[77], זה מובן ממ"ש כחשוכה כאורה כו'. ועז"נ[78] ישת חשך סתרו[79], שאין שם גילוי אור ההשגה אלא ביטול ההשגה, ולכן אין שם בחי' שמחה ותענוג בגילוי מאחר דלמתב"כ, ואינו נחשב לבחי' עלי' שאינו עולה מלמטלמ"ע רק שהוא בא לבחי' ומדריגה שמעלה ומטה שוין כו' כנ"ל.

קיצור. ענין זה בעבודה, ז"ע ביטול ההשגה באוא"ס דלמתב"כ. ולכן בקושי התירו לדבר ד"ת, כי תורה הארת החכ', ועצם החכ' למעלה מעלה, נובלות חכ'. ובגילוי זה אינו שייך שמחה ותענוג, מאחר שהוא למעלה מהשגה כו'.

67) דלמתב"כ: ראה לעיל ע' תלב הערה 5.

68) בקושי התירו לדבר בד"ת בשבת: ראה ירושלמי שבת פט"ו, ה"ג. רבינו יונה בס' היראה. מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"ב ע' תשסט ובהנסמן במ"מ לשם. מאמרי אדה"א נ"ך ע' קנו. וש"נ. תו"ח יתרו שפב, ב. סה"מ תרכ"ח ע' ז ואילך. תורת לוי"צ תענית ע' ג.

69) אורייתא מחכ' נפקת: זהר בשלח סב, א. יתרו פה, א. רע"מ משפטים קכא, א. קדושים פא, א. חוקת קפב, א. ואתחנן רסא, א.

70) נפקת לבר: זהר ויצא קנז, א.

71) בד"ה עוטה אור כשלמה: אגה"ק סי"ט.

72) נובלות חכ' שלמעלה תורה: ב"ר פי"ז, ה. פמ"ד, יז.

73) בביאור ע"פ יונתי: לקו"ת שה"ש יט, ב.

74) מאפילה לאור גדול: ראה לעיל ע' שצו הערה 55.

75) וכחשוכה: ראה גם לעיל ספ"ח ובהנסמן שם.

76) וכחשוכה כאורה שגם חשך לא יחשיך: ע"פ תהלים קלט, יב. ראה גם לקמן בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתכד.

77) כל נהוראין . . אוכם הוא: ראה ת"ז קלה, ב.

78) כו' ועז"נ: בלקו"ת צו יב, א באה הגהה.

79) ישת חשך סתרו: תהלים יח, יב.

ש״פ שלח ל״ז

(ט״ל) **ויובן**[1] עוד בענין החכ׳ מלבד מה שנת״ל[2] שמבחי׳ החכ׳ לא נמשך שום
יניקה כלל וכדכתי׳ ימותו ולא בחכמה[3] וכתי׳ והחכ׳ תחי׳[4], הנה
מצינו עוד כח בחכ׳ שבה וע״י נכנע ונחלש ויתברר מה שאפשר להתברר גם מן
הרע גמור כו׳. דהנה כתי׳ (יואל ד׳ י״ח) ומעיין מבית ה׳ יוצא והשקה את נחל
השטים, פי׳ שטים הוא ל׳ שטות[5], ששרש התי׳ היא ל׳ שטה שפי׳ ענין נטיה[6] מל׳
כי תשטה אשתו[7], והתרגום על ויט אלי׳[8] וסטא לוותי׳[9], וכן פי׳ רש״י כי תשטה
מדרכי הצניעות[10], ועש״ז נק׳ היצה״ר שטן[11] שמשטה את האדם מדרך הטוב ואח״כ
משטין למעלה ונוטה אל הקטרוג, כ״פ בס׳ ש״י[12] בערך שטה, וכ״מ גם
נג מהקורקע׳[13]. והענין הוא דהנה מה • שהאדם בא לעבור על דרכי התורה ולמשוך
אחר תאוות לבו זהו ע״י הססת[14] היצה״ר לומר לו כי טוב לפניו דבר זה וכי תאוה
הוא לעינים, וכמ״ש בחטא עה״ד ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא
לעינים ותקח מפריו ותאכל ותתן[15] כו׳. וגם מסיתו שגם אם יעשה הדבר הרע הזה
עכ״ז איננו נפרד כלל מאחדותו ית׳, ומבטיחו כי יהי׳ טוב לו כמ״ש והתברך
בלבבו לאמר שלום יהי׳ לי כי בשרירות לבי אלך[16] שכאשר גם אם ילך בשרירות
לבו הרע עכ״ז שלום יהי׳ לי[17], ועי״ז בא ונכשל בכמה דברים כו׳. וזהו שארז״ל

---

1) ויובן כו׳ כתי׳ ומעיין מבית ה׳: מכאן מתחיל מאמר הט״ו מההמשך הכולל פרקים טל-מא.

בהערות וציונים לקונטרס ומעין נרשם: פ״א ואילך — ראה המשך וככה — תרל״ז פל״ט ואילך.

בעת אמירת הדרוש הפתיחה היתה ומעין מבית ה׳ — ראה להלן הנחת כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ע׳ תתטו. גם התאריך כאן נעתק משם.

ראה עוד ע״ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) מה שנת״ל: **פל״ז.**

3) ימותו ולא בחכמה: **איוב ד, כא.**

4) והחכ׳ תחי׳: **נסמן לעיל ספכ״ב.**

5) שטים הוא ל׳ שטות: **ראה סנהדרין קו, א. ספרי ר״פ בלק. במדב״ר פ״כ, כב. תנחומא בלק טז.**

6) ששרש התי׳. . ענין נטיה: **ראה קונטרס ומעין רפ״א: בס׳ השרשים בשרש שטה פירש שטים מלשון הטי׳.**

7) כי תשטה אשתו: **בס׳ שרש ישע המצויין בסמוך בפנים מציין ויקרא ה. וצ״ל: נשא ה, יב.**

8) והתרגום על ויט אלי׳: **וישב לח, טז.**

9) לוותי׳: **כ״ה גם בס׳ שרש ישע הנ״ל: לוותיה. בהוצאה הקודמת: לוותה — וכ״ה בתרגום. בבוך 1825 כבפנים. ראה לוח התיקון לקונטרס ומעין לע׳ 62.**

10) פי׳ רש״י כי תשטה מדרכי הצניעות: **ברש״י שם: תט מדרכי צניעות.**

11) נק׳ היצה״ר שטן: **ב״ב טז, א.**

12) בס׳ ש״י: **= שרש ישע לר׳ יצחק ב״ר צבי הירש (פפד״א תקכ״ח). ראה גם לעיל בח״א ע׳ קפז ובהנסמן שם.**

13) מהקורקע׳: **בערך שטה. ראה גם לעיל שם. וש״נ.**

14) הססת: **בהוצאה הקודמת: המשכת. בבוך 1825 כבפנים. ואוצ״ל: הסתת.**

15) ותרא האשה . . ותאכל ותתן: **בראשית ג, ו — בדילוג.**

16) והתברך בלבבו . . לבי אלך: **נצבים כט, יח.**

17) לי: **בהוצאה הקודמת: לו. בבוך 1825 כבפנים.**

אין אדם עובר עבירה[18] אא"כ נכנס בו רוח שטות, שהרוח שטות הלזה מכסה על האמת ונדמה לו כי עודנו ביהדותו ואיננו נפרד כלל, והגם כי עשה זאת מצדיק עצמו גם על זה. ולפעמים גם הבע"ת כשחוזרים בתשובה על פשעם נכשלים ג"כ בפרט זה, שהגם שהם בחרטה גמורה על עשיית הדבר, עכ"ז עולה בדעתו להצדיק א"ע על עשיית הדבר הזה מפני הגברת חום הטבעי, וכי פלוני הסיתו והטהו מדרך הטוב והישר ובעצמו לא הי' עושה כן. והנה הצדקה הזו שמצדיק א"ע, הנה זה פועל בו שאינו עושה תשובה כ"כ בתשו' המשקל[19] וכדומה, וה"ז כמו ענין השטות שקדם לדבר עבירה, אלא שהשטות ההוא הביאו שיכשל בדבר לומר מי יראהו, או גם אם יעשה הדבר ההוא לא יהי' נפרד מאחדותו כלל, והשטות שמצדיק א"ע הוא הגורם שתשובתו לא תהי' נכונה כ"כ כדבעי למהוי. ובפרט א' ה"ז יותר גרוע משטות הקודם, כי הרי לאחר שכבר עבר העבירה כשעושה תשובה מעומקא דלבא, הרי אמרו במקום שבעת"ש עומדי'[20] צ"ג א"י לעמוד שם, והרי השטות הזה מונע[21] אותו מזה א"כ הרי שטות זה עוד גרוע יותר.

והנה כשיתבונן האדם במעשיו גם מי שהוא צ"ג יכול למצוא בעצמו שטותים כאלו, שאם[22] היות הם דקים ולא הביאו אותו לעבור עבירה בפו"מ ח"ו, עכ"ז הנה חסרונות הדקים ג"כ עומדי' ברומו ש"ע וגורמים דברי' רעי' מאד. עד"מ מי שלומד תורה הרבה, הנה גם אם לומד לשמה ומתפלל בכוונת הלב בטוב טעם ודעת ובדביקות נפלאה עד שיבא לבחי' צמאון גדול כ"כ עד שתגעל הנפש את הבשר[23]. הנה כשמחזיק טובה לעצמו וכ"ש כשבא לכלל גיאות, הנה גיאות אדם תשפילנו[24] כ"כ עד שנאבד כל הטוב שעשה. וגרוע יותר מאדם פשוט שאינו עוסק בתורה, והרי עליו יש לימוד זכות עכ"פ שהרי הוא אינו בעל תורה, וגם הוא בעצמו לא קלקל א"ע ובמה יאבד זכותו במה שנולד כך שכלי שכלו אינם מקבלים

18) אין אדם עובר עבירה: סוטה ג, א. ראה תניא פכ"ד. לעיל בח"א ע' רלא. מאמרי אדה"א דברים ח"ב ע' תרמה. וש"נ. סה"מ תרל"א ח"א ע' רלא. וש"נ.

19) בתשו' המשקל: ראה רוקח הל' תשובה סוף ס"א (ע' כה) ואילך. ושם: וד' ענייני תשובה הם תשובת הבאה תשובת הגדר תשובת המשקל תשובת הכתוב. לקו"ת ואתחנן ט, ד.

20) במקום שבעת"ש עומדי': ראה ברכות לד, ב. לקו"ש כרך יד ע' 361 וע' 363. תו"ח שמות מא, א. וש"נ. סה"מ מלוקט ח"ד ס"ע יח [בהוצאה החדשה — ח"א ע' קא].

21) מונע: בהוצאה הקודמת: אינו מונע. בבוך 1825 כבפנים.

22) שאם: בהוצאה הקודמת: שעם. בבוך 1825 כבפנים. כ"ה בכ"מ — ראה גם סה"מ תרל"ח ע' ה. וש"נ. תרמ"א ע' תקכה.

23) שתגעל הנפש את הבשר: ראה גם אוה"ת ויקרא כרך ב ע' תקלח. ושם: וכמ"ש באוה"ח — אחרי טז א ד"ה א"י עז"ה אחרי. לעיל ספי"ב. סה"מ תרל"ט ח"ב ע' תקעו. תרמ"א ע' שסח. תרמ"ט ע' רנו וע' רס. המשך תער"ב ח"א ע' שי. סה"מ תרפ"ד ע' נג.

24) גיאות אדם תשפילנו: משלי כט, כג. ושם גאות — ראה גם בסמוך בפנים. סה"מ תרכ"ו ע' שו וע' שז. תרל"ב ח"ב ע' תרד. תרל"ג ח"ב ע' תקעא. תרפ"ד ע' נג. ראה קונטרס ומעין ע' 102 כבפנים, אמנם בע' 104: שאמר הכתוב . . גאות.

שכל התורה, ומה שהוא יכול ה"ה עושה שמתפלל ע"ד הפשוט עכ"פ, ואומר תהלים הגם שא"י פירושם מה לו לעשות. ואפ"ל שזהו עוד עבודה יותר שמאחר שאינו מבין ה"ז בלתי שום הנאה כ"א בחי' קבלת עול לבד, שהרי אינו מבין כלל
נד שיהי' לו תענוג מהבנת פי' מלות התיבות, ואינו דומה • כלל להאיש החכם המבין את זאת היטב, שהוא מתענג מהשכלת ההתבוננות ומעצם הדביקות הנפלאה, מה שא"כ מי שאינו מבין לא יש אצלו שום תענוג כלל. וא"כ הלומד ומתפלל ומבין היטב ובא להתדבקות ומחזיק טובה לעצמו, וכ"ש כשמתייהר ה"ה כורה שוחה לעצמו ונופל בה, וכמו הנופל בבור שחת שנשפל גופו משאר האדם שעומד או הולך ע"פ האדמה, כן הנופל בגאוה ה"ה נופל בנפילה עצומה גרוע יותר הרבה מאדם פשוט. וזהו שאה"כ גיאות אדם תשפילנו פי' שעושה אותו שפל מכמו אדם סתם. ונודע כי גאוה עולה מספרו ט"ו כמספר י"ה[25] שהפגם מגיע לבחי' י"ה, אשר מזה יובן ענין נפילתו שלא בערך עבודתו כלל, שהרי עבודתו הוא ע"י בחי' חו"ב שבנפשו שהם ג"כ נגד בחי' י"ה[26], אמנם זהו בחי' י"ה שבנפש האדם, והפגם שפוגם ע"י גאוה ה"ה פוגם בבחי' י"ה שלמעלה שאינו בערך כלל לגבי מוחין שבאדם כו'. שהרי כלליות ההשתלשלות לא נברא אלא מבחי' ה' אחרונה, וביו"ד נברה"ע הבא[27] שהוא תשלום שכר על עבודה נקי', והוא בשאט נפשו שמתייהר ה"ה פוגם בי"ה כו'. והנה גם אם לא הגיע למדריגה שפילה כזו להיות מתייהר בפו"מ, אלא שמחזיק טובה לעצמו ה"ז ג"כ גרוע מאד, פחות יותר מאיש הפשוט הנ"ל, שמלבד שלגבי איש הפשוט הנה זהו כל כחותיו, כי מאחר שאינו מבין מה יוכל עשות עוד. אלא שי"ל עוד שזהו ע"ד קבלת עול. ונודע כי קבעומ"ש[28] ה"ה יותר נעלה מכל העבודה, שלכן קדמה שמע לוהא"ש בכדי שיקבלו עומ"ש תחלה[29] יסוד ושרש העבודה[28], וכמו שעל היסוד עומד כל הבנין כן קבעומ"ש הוא יסוד לכל העבודה כו'. וזה שמחזיק טובה לעצמו הנה מראה שכל עבודתו הוא שעובד א"ע, וה"ז כמו כל התענוגי' והתאוות שעושה גין עצמו כמו בתאוות אכו"ש ושינה, שמאחר שמחזיק טובה לעצמו הרי מהפך כל העבודה להנאתו ולאהבת עצמו. ומלבד שלפ"ז העבודה אינה עבודה כלל ה"ה פוגם נפשו ומלכלך א"ע מאד, והרבב שעל בגד חשוב ה"ה גרוע יותר מע"ג בגד פשוט. וכן יובן בנמשל שמה שאצל האדם הפשוט אינו נחשב כלל לחטא ועון, הנה לגבי הת"ח הלומד ומתפלל בדביקות נחשב לעון פלילי וכמארז"ל שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה[30] וכמ"ש

---

25) גאוה עולה מספרו ט"ו כמספר י"ה: ראה לקמן פג"ן. שער רוח הקדש להאריז"ל תקון ז. ספר הליקוטים תהלים לו, יב. סה"מ תרל"ה ח"ב ע' שח. וש"נ.

26) חו"ב . . י"ה: ראה זהר אד"ז האזינו רצ, ב. אגה"ת פ"ד. מאמרי אדה"א דברים ח"ב ע' שסו וע' תרנו.

27) וביו"ד נברה"ע הבא: ראה מנחות כט, ב. ב"ר פי"ב, י. סה"מ תרמ"א ע' קלד.

28) קבעומ"ש . . יסוד ושרש העבודה: ראה תניא רפמ"א.

29) קדמה שמע לוהא"ש . . עומ"ש תחלה: ברכות פ"ב, מ"ב יג, א.

30) שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה: ראה יבמות קכא, ב. לקו"ת בלק עד, ב. מאמרי אדה"א קונטרסים ס"ע שב ואילך ובהנסמן שם. המשך תער"ב ח"ג ע' א'שמג.

וסביביו נשערה מאד[31]. וגם ע"פ שכל הפשוט יובן שהרי איש המוני יכול לעשות כמ"ד מחמת העדר ידיעתו והבנתו כו', אבל הת"ח יודע היטב איך להזהר, ועונש היודע לגבי שא"י מובן לכל שגדול יותר הרבה מאד. וגם יש דברים שלגבי הפשוט אם עשה כן אינו מתחלל ש"ש ע"י, משא"כ הת"ח, וכמאמר אנא אי שקילנא בשר[32] כו', וכן בדברים שבין אדם למקום, וע"ז כיוונו רז"ל שהקב"ה מדקדק עם צדיקים כו'.

והנה הגורם לכ"ז הוא השטות, שכל ענין הגיאות ה"ה שטות נפלא כמ"ש כל גיא שוטה[33], כי על מה ולמה יתגאה, אם מפני הבנת השכל הרי אין זה משלו כלל, ואם מפני התמדת למודו, יכול להיות שטבעו כך מפני טבע המ"ש.
נה ואפי' אם זהו ע"י עבודה ה"ה יתן' הנותן לך כח לעשות חיל[34], • ולמה יתגאה האדם השפל אישים בדבר שאינו שלו כלל, וזהו שאמרו אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך[35]. והגם ששם אמרו כי לכך נוצרת זהו טעם שני, והיינו כי טעם הראשון אינו מספיק כ"כ, כי האדם הוא בעל בחירה ויכול לבחור שלא ילמוד ולא יתפלל בכוונת הלב, לזה אמר כי לכך נוצרת, שתחילת[36] יצירת האדם הוא בשביל זה כמ"ש בראשית ברא וארז"ל בשביל התורה שנק' ראשית, ואמרם בשביל ישראל שנק' ראשית[37], זהו שיתעלו ע"י לימוד התורה שהיא חכמתו ורצונו ית' כו'. ותלת קשרין מתקשראין דא בדא[38] ישראל מתקשראין באורייתא ואורייתא בקוב"ה שע"י אמצעית התורה מתקשראין נש"י לאלקות. וכמארז"ל ע"פ עשרה עשרה הכף[39] שעשה"ד מכווני' נגד ע"מ[40], וארז"ל תנאי התנה הקב"ה[41] עם מע"ב אם יקיימו ישראל תורתי[42] מוטב ובא"ל יחזור את העולם לתהו, וארז"ל ע"פ אלה תולדות השמים והארץ בהבראם[43], אלה בזכות מי נבראו[44] ובזכות מי הן עומדים

---

31) וסביביו נשערה מאד: **תהלים נ, ג.**

32) אנא אי שקילנא בשר: **ראה יומא פו, א.**

33) כל גיא שוטה: **ראה קה"ר רפי"ב ובמ"כ שם. סה"מ תרמ"ב ע' קמז. ושי"נ. תרס"ו ע' תפג. ושי"נ.**

34) הנותן לך כח לעשות חיל: **עקב ח, יח.**

35) אם למדת תורה . . לעצמך: **אבות פ"ב, מ"ח.**

36) שתחילת: **בהוצאה הקודמת: כי תחילת. בבוך 1825 כבפנים.**

37) בראשית . . התורה . . ישראל . . ראשית: **בראשית א, א. ראה רש"י בראשית א, א. תו"ח בראשית מד, א הערה 6. ראה גם תו"ח שם ז, א ואילך.**

38) ותלת קשרין מתקשראין דא בדא: **ראה זהר אחרי עג, א. הנסמן לעיל בח"א ע' רז.**

39) עשרה עשרה הכף: **נשא ז, פו.**

40) שעשה"ד מכווני' נגד ע"מ: **ראה פסיקתא רבתי פיסקא עשה"ד פכ"א, יט. מדרש לקח טוב יתרו כ, ב. זהר יתרו צג, ב. ויקרא יא, ב. לקו"ת חוקת נז, סע"ג ואילך בשם המגיד. מאמרי אדה"א דברים ח"א ע' רפ. ושי"נ. תו"ח וארא פא, ג ובהערה 636. סה"מ תרל"ח ע' ע. ושי"נ. סה"מ מלוקט ח"ד ע' פ [בהוצאה החדשה — ח"ב ע' סז] ואילך.**

41) תנאי התנה הקב"ה: **ראה שבת פח, א. ילקוט שמעוני בראשית א, לא רמז טז. סה"מ תר"ם ח"א ע' רנ. ושי"נ. תרמ"א ע' שא. ושי"נ.**

42) תורתי: **כ"ה בהוצאה הקודמת ובבוך 1825. בצילום גוכתי"ק ליתא.**

43) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם: **בראשית ב, ד.**

44) אלה בזכות מי נבראו: **ראה שמו"ר פמ"ח, [ב]. סה"מ תר"ם ח"א ע' רנ. ושי"נ.**

בזכות אלה שמות בנ"י[45], ואלה בזכות מי נבראו ובזכות מי הן עומדים בזכות אלה העדות והחוקים והמשפטים[46]. ולכן אמרו כי בשביל כך נוצרת, כי עיקר בריאת האדם הוא בשביל התורה וכמ"ש סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם[47].

קיצור. ענין רוח שטות שמכסה על האמת, ומונע מתשו' שלימה. וגם מי שהוא צ"ג יכול למצוא בעצמו חסרונות אשר עי"ז הוא עוד גרוע יותר מאיש פשוט. וכשלמדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת כו'.

(מ"ם) **והנה** זהו כשהרוח שטות מסיתו שיתגאה מלימודו, אמנם יש עוד רעה חולה שכאשר כלי שכלו רחבים להבין דבר מתוך דבר, הרוח שטות מסיתו למה לך לעסוק בתורה, הלא כלי שכלך רחבים וכמה שתעסוק יספיק לך. והגם כי באמת אינו כן, שהרי לא יגעת ומצאת אל תאמין[48], ובלתי עבודה ויגיעה א"א לשו"א בעולם שישיג, ואפי' כלי שכלו רחבים וקלים להבין עכ"ז כשהי' עוסק הרבה הי' בא למדריגה היותר נעלה, משא"כ כשאינו עוסק אלא מיעוט זמן ה"ה אינו מגיע גם כמה ששכלו מגיע. וכ"ז הוא מחמת הרוח שטות שמכסה על האמת והתברך בלבבו שבמעט זמן ומעט יגיעה יגיע מה שחבירו יגיע כשיעסוק זמן הרבה, ואם כי לו יהי כדבריו, למה ישכח שהוא בזמן הרבה הי' מגיע יותר ויותר, ובאמת ג"ז טעות אצלו שהרי לא יגעת ומצאת אל תאמין. וכן יש שטותים כאלו שנדמה שכבד לפניו לפני בריאות גופו וכדומה בפרטי החושים לייגע המוח או הבטת העינים, שכ"ז הוא שקר מוחלט. שהרי חש בראשו יעסוק בתורה כו',

---

בשוה"ג באמצע:

אלה

בצד הימני של העמוד בראשיתו ללא ציון מקומו בפנים (בהוצאה הקודמת ליתא):

וכאשר יתבונן האדם שכל עיקר המכוין מברה"ע הוא בשביל התורה שנק' ראשית, והוא בשאט נפש במה שמחזיק טובה לעצמו, ה"ה מהפך כל הכוונה מכללות סדר ההשתלשלות, הרי עוונו גדול מנשוא. וצ"ל בתשובה גמורה כ"י[א] ע"ז, ולהתרחק בתכלית הריחוק להבא עד קצה האחרון, כמ"ש הרמב"ן[ב] בהנהגת האדם בה' דיעות.

א) כ"י: = **כל ימיו.**

ב) הרמב"ן: **כנצ"ל: הרמב"ם.**

45) אלה שמות בנ"י: **נסמן לעיל ריש ד"ה וידבר וכו' אנכי — קודם פכ"ו.**

46) אלה העדות והחוקים והמשפטים: **ואתחנן ד, מה.**

47) סוף דבר . . כל האדם: **קהלת יב, יג.**

48) לא יגעת ומצאת אל תאמין: **ראה מגילה ו, ב.**

חש בכל גופו יעסוק בתורה[49] כמ"ש ולכל בשרו מרפא[50], א"כ א"ז כ"א שהרוח
נו שטות מנהיגו בדרך לא טובה עד שעושה היפך • השכל לגמרי, מלבד שזהו היפך
רצון הבורא שלכך נוצרת כו'. וכן הבע"ס[51] שעוסקי' במו"מ הרוח שטות פועל
אצלו שמדמה שעי"ז שיתעכב זמן בלימוד התורה עי"ז יפסיד שלא יקנה וימכור
בעת ההיא, ובאמת זהו שטות נפלא, כי כמה פעמים ילך האדם בדרכי המסחור
ולא ירויח מאומה, או גם יפסיד, ובמעט זמן ירויח, ואיך לא יאמין בהקב"ה שהוא
בעצמו הנותן לחם לכל בשר[52] שימציא לו להרויח במעט זמן. אלא שכ"ז הוא
מפני סיבת הרוח שטות שמכסה על האמת ונדמה לו שנכון כן כפי אשר מדמה
בשכלו הסכל והמעוקל ע"י הרוח שטות הנ"ל, עד שהולך סובב כל היום בשוקים
ורחובות מבלי ימצא שום ריוח כלל. ומדה כנגד מדה[53] משלם לו הקב"ה כמ"ש
והיית משוגע ממראה עיניך אשר תראה[54] כו'[55], ומרוב הדאגה משתומם מוחו עד
שכמשוגע יחשב שזהו עצמו ענין שטות. שהרי המשוגע והשוטה ענין א' להם כו',
כי כמו שאצל המשוגע נדמה שצריך להיות דבר שהוא מופרך אצל הבריא וחלים,
כן השוטה ברוב שטותיו ג"כ מתנהג עד"ז, וכמ"ש החסר משוגעי' אני[56], שכינה
לדוד שהניח לימשך ריר על זקנו[57] בשם משוגע ע"ש שזהו היפך הדעת כו'.

קיצור. שהרוח שטות[58] פועל שלא ילמוד כלל. או אצל בע"ס[51] שעי"ז יפסידו ולא ירויח, ובאמת זהו שקר גמור כו'.

(מא) **והנה** ע"ז הוא דכתי' ומעיין מבית ה' יוצא והשקה את נחל השטים[59], פי' שע"י בחי' המעיין דחכ'[60] עי"ז והשקה גם את נחל השטים, היינו שגם הרוח שטות יתברר ג"כ ולא יהי' למחסה ולמסתור כלל. כי הנה יש בקדושה ג"כ בחי' שטות וכמארז"ל אהני לי' שטותא[61] לסבי[62], פי' וענין שטות זה ע"ד מ"ש מדוע בא המשוגע הזה[63] שקרא להנביא בשם משוגע, והיינו כי ענינו הוא היפך עה"ד טו"ר. וכן בשאול כתי' ויפשט גם הוא את בגדיו[64]. וכן בתו' כתי'

---

49) חש בראשו . . גופו יעסוק בתורה: **ערובין נד, א.**

50) ולכל בשרו מרפא: **משלי ד, כב.**

51) הבע"ס: = **הבעלי עסקים.**

52) הנותן לחם לכל בשר: **ע"פ תהלים קלו, כה.**

53) ומדה כנגד מדה: **שבת קה, סע"ב.**

54) והיית משוגע ממראה עיניך אשר תראה: **תבוא כח, לד.**

55) כו': **כ"ה בגוכתי"ק.**

56) החסר משוגעי' אני: **שמו"א כא, טז.**

57) לדוד שהניח לימשך ריר על זקנו: **שמו"א שם, יד.**

58) שטות: **כ"ה בהוצאה הקודמת. בגוכתי"ק ובבוך 1825 ליתא.**

59) ומעיין מבית ה' . . נחל השטים: **יואל ד, יח. להבא להלן ראה גם אוה"ת תרומה ע' א'תמה.**

60) המעיין דחכ': **ראה גם לעיל פכ"ו. וש"נ.**

61) אהני לי' שטותא לסבי: **כתובות יז, א.**

62) לסבי: **בהוצאה הקודמת: לסבא. בבוך 1825 כבפנים.**

63) מדוע בא המשוגע הזה: **מל"ב ט, יא. ראה גם לקמן ספנ"ו.**

64) ויפשט גם הוא את בגדיו: **שמו"א יט, כד בהוספת תיבת: את. ראה בסוף הספר במילואים.**

באהבתה תשגה תמיד[65], והיינו כמו המשוגע שעושה דבר אחד כמה וכמה פעמים בזא"ז ואינו נלאה כלל, כן אינו נלאה כלל מלחזור על למודו ולחזור תמיד, הגם שנדמה לו שכבר שגור אצלו, עכ"ז לומד עוד הפעם וחוזר עוד. ובאמת בכל פעם ופעם מתוסף חדשות, וגם נעשה שגור יותר ומתדבק יותר בחכ' התורה שתהי' קלוטה אצלו שז"ע[66] הדיבוק האמיתי בלי שום רמי'. וכן בעבודה פתי יאמין לכל דבר[67], שנמצא היותו פתי שז"ע שוטה ע"י מתחזק אצלו האמונה, ולגבי הקב"ה הכל כפתיים נגדו, וכמ"ש מזה בסש"ב[68]. וזהו שנמשלו ישראל לצאן כמ"ש ואתנה צאני צאן מרעיתי אדם אתם[69], וכתי' אדם ובהמה תושיע ה'[70], וארז"ל אלו בנ"א שהם ערומים בדעת כאדם[71] ונמשכים אחריך כבהמה. והיינו ענין העבודה בבחי' שלמעלה מן הדעת, וע"ד הקדמת נעשה לנשמע. וז"ע
נז קבעומ"ש בחי' הקבלה • כלליות לכל מה שיצוה כו' בלי שום טו"ד כלל וכלל, ושרשו מבחי' בהמה רבה שלפני האצי'[72], והוא בחי' מל' דא"ק שלמעלה מבחי' אדם, ולכן הגם שהם ערומים בדעת כאדם עכ"ז נמשכים אחריך כבהמה הוא בחי' מל' דא"ק שלמעלה מבחי' אדם. וז"ע בהמות הייתי עמך[73] עמ"ש מזה בת"א בד"ה ואלה המשפטים[74], ובלק"ת בד"ה ויאכילך את המן[75]. וענין ערומים בדעת כאדם, לפי דכתי' אני חכמה שכנתי ערמה[76], שהחכ' היא רק כמו שכן לבחי' הערמה[77], כי שרש הערמה היא[78] מבחי' ח"ס[79] שלמעלה מחכ' הגלוי' כו'. וכמו הערום הוא שהולך סובב הענין ואינו מגלה לזולתו, ועושה בהסתר ומסתיר דרכיו מבנ"א עד שישיג דבר שדורש. או המערים את חבירו הוא ע"י שמדבר עמו דברים אחרים שלא מענין זה עד שמערימו שיגלה לו סודו, או שיביא אותו שיעשה חפץ ודרישת לבבו מה שהוא דורש, שזהו ע"י ההערמה שרימה אותו. וכמו שיעקב רימה הברכות דכתי' ע"ז בא אחיך במרמה[80] כו'. ועד"ז יובן שבחי' ח"ס שסתומה ונעלמה ה"ז בחי' ערמה, ולגבי בחי' ערמה זו בחי' החכ'[81] דאצי'

---

65) באהבתה תשגה תמיד: **משלי ה, יט.**

66) שז"ע: **בהוצאה הקודמת ובבוך 1825: שע"י.**

67) פתי יאמין לכל דבר: **משלי יד, טו.**

68) הכל כפתיים נגדו . . בסש"ב: **פי"ח. ראה גם סה"מ תר"ם ח"ב ע' תקנב בהנסמן שם.**

69) ואתנה צאני צאן מרעיתי אדם אתם: **חיבור ב' כתובים יחזקאל לד, יז ושם: ואתנה צאני. לא ושם: ואתן צאני. ראה גם לעיל בח"א ד"ה ויהי לי שור וחמור פ"א. וש"נ.**

70) אדם ובהמה תושיע ה': **תהלים לו, ז.**

71) אלו בנ"א שהם ערומים בדעת כאדם: **ראה חולין ה, ב. לקו"ת בחוקותי נ, רע"ג.**

72) בהמה רבה שלפני האצי': **ראה גם תניא ספמ"ו. לקו"ת אמור לו, א. תו"ח בראשית טז, ג ובהערה 26.**

73) בהמות הייתי עמך: **תהלים עג, כב.**

74) בת"א בד"ה ואלה המשפטים: **עו, א.**

75) ובלק"ת בד"ה ויאכילך את המן: **עקב יג, סע"א ואילך.**

76) אני חכמה שכנתי ערמה: **משלי ח, יב.**

77) שהחכ' . . שכן לבחי' הערמה: **ראה גם לעיל בח"א ד"ה ויהי לי שור וחמור פ"א.**

78) היא: **בהוצאה הקודמת: הוא. בבוך 1825 כבפנים.**

79) שרש הערמה . . ח"ס: **ראה זהר אד"ר נשא קמד, א.**

80) בא אחיך במרמה: **תולדות כז, לה.**

81) החכ': **בהוצאה הקודמת ובבוך 1825: חכ'.**

היא שכן לגבי הח״ס שנק׳ ערמה כו׳. והנה הגם שהם ערומים בדעת היינו מבחי׳ ח״ס כו׳ עכ״ז מה שנמשכים אחריך כבהמה זהו מעלה גדולה מאד, כי בחי׳ ח״ס הגם שהיא[82] סתום ונעלם עכ״ז מכלל בחי׳ אדם יחשב, והיא בחי׳ חכ׳ דא״א, שהוא ראשית האצי׳ כמ״ש הרמ״ז שמחכ׳ דא״א נחשב בחי׳ האצי׳[83] כו׳. אבל מה שנמשכים כבהמה זהו מבחי׳ מל׳ דא״ק שלמעלה מבחי׳ אדם כו׳. והנה כאשר ומעיין מבית הוי׳ יוצא אזי והשקה גם את נחל השטים, מעין הוא בחי׳ חכ׳ וכאשר נמשך מהחכ׳ אזי ישקה גם את נחל השטים כמו שית׳. וזהו שהארון הי׳ מעצי שטים[84], כי בהארון היו הלוחות[85], והארון עצמו הוא אור נו״ן[86], אור הוא בחי׳ החכ׳[87] והיינו בחי׳ ח״ע שהיא היפך בחי׳ שכל אנושי[88] הנמשך מעה״ד טו״ר, ולכן מבחי׳ גבוה כזו יכול גם עצי שטים להתהפך להיות בבחי׳ שטות דקדושה ע״ד כמו ענין הנבואה[89]. ובעבודה בנפש האדם ז״ע מה שארז״ל מוטב שיהי׳ שוטה[90], ואל יהי שעה א׳ רשע כו׳. וע״ד הפשוט הגם שילעיגו ממנו, עכ״ז טוב העבודה לש״ש, ואל יבוש מפני המלעיגים[91], ולא יסור מעבודתו. כי מי שאפשר לו לעשות ואינו עושה, ה״ה בכלל ההיפך שנק׳ רשעים שבחייהם[92] כו׳. ועד״ז הי׳ ענין העבודה של רש״ב[93] יצחק שהי׳ מרקד אתלת[94], שא״ל אהני לי׳ שטותי׳ לסבי[95], והיינו כי כלה היא בחי׳ מל׳[96], וע״י בחי׳ השטות שהי׳ משטה ומרקד כו׳, ע״ז העלה בחי׳ המל׳ מק״נ הנק׳ נחל השטים[97] כו׳. והכח הזה הוא מבחי׳

---

82) שהיא: **בהוצאה הקודמת ובבוך 1825: שהוא.**

83) כמ״ש הרמ״ז שמחכ׳ דא״א נחשב בחי׳ האצי׳: **ראה זהר אמור פח, סע״ב ובהרמ״ז שם. לקמן ספמ״ג. סה״מ תר״ם ח״ב ע׳ תשפא. וש״נ.**

84) שהארון הי׳ מעצי שטים: **תרומה כה, י.**

85) בהארון היו הלוחות: **תרומה כה, טז. כא.**

86) והארון . . אור נו״ן: **ראה אוה״ת תרומה ע׳ א׳תלג שמציין לשמו״ר פ״נ, א ובמ״כ שם ארון לשון אור . . והנו״ן י״ל על המשכת וירידת התורה למטה, וגם נש״ב ע״ש. סה״מ תרל״ה ח״ב ס״ע תנז. תרל״ח ע׳ קנח. תרל״ט ח״ב ע׳ שפז. ראה גם ספר תוספות השלם (גליס) תרומה כה, י אות יז.**

87) אור הוא בחי׳ החכ׳: **ראה גם לעיל פכ״ג. וש״נ.**

88) ח״ע שהיא היפך בחי׳ שכל אנושי: **ראה תו״א מקץ לח, ב.**

89) שטות דקדושה ע״ד כמו ענין הנבואה: **ראה גם אוה״ת תרומה ע׳ א׳תמה.**

90) מוטב שיהי׳ שוטה ואל יהי שעה א׳ רשע: **ראה עדיות פ״ה, מ״ו. אוה״ת תרומה שם. סה״מ תרס״ג (ח״א בהוספות ע׳ קסד: וכמאז״ל) ח״ב ע׳ רסז: וכמארז״ל. להלן בהנחת כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ע׳ תתלה, ושם: „משארז״ל מוטב שיהי׳ שוטה״. וראה שם ע׳ תתמו ואילך.**

91) ואל יבוש מפני המלעיגים: **ראה טור ורמ״א בשו״ע או״ח בתחלתו.**

92) רשעים שבחייהם: **ברכות יח, ב.**

93) רש״ב: **בהוצאה הקודמת ובבוך 1825: ר״ש בר.**

94) רש״ב יצחק שהי׳ מרקד אתלת: **ראה כתובות יז, א.**

95) שטותי׳ לסבי: **בהוצאה הקודמת: שטותא לסבא. בבוך 1825 כבפנים.**

96) כלה היא בחי׳ מל׳: **ראה פרדס שעה״כ שכ״ג, פי״א מערכת כל כלה. ע״ח שער שבה״כ ש״ט, פ״א.**

97) מק״נ הנק׳ נחל השטים: **ראה גם אוה״ת נ״ך כרך א ע׳ תסא. תרומה ע׳ א׳תמה. קרח ע׳ תשצ. ועוד. תו״ח וישלח קצח, א.**

החכ' שנק' אין[98] כמשי"ת, וזהו שאה"כ ומעיין מבית ה' יוצא והשקה את נחל השטים כו'.

קיצור. ע"י מעיין דחכ' יכולים להעלות גם מבחי' שטים. והיינו כי יש בקדושה ג"כ בחי' שטות ע"ד שקרא להנביא משוגע. פתי יאמין כו'. צאן אדם,
נח שנמשכים אחריך • כבהמה רבה מל' דא"ק, ערומים בדעת ח"ס. הארון הי' מעצי שטים. שטותי' לסבי'[99]. וזה נמשך מהחכ' שנק' אין כו'.

ש"פ קרח ל"ז

(מב) ולהבין[1] איך ע"י החכ' שנק' אין[2], עי"ז והשקה גם את נחל[3] השטים. וגם כי נושא הענין הוא שמה שישקה את נחל השטים, היינו שגם בחי' נחל השטים יתהפך להיות לאלקות, שזהו לכאו' היפך המבואר בכמה מקומות שהרע בעצמו אינו יכול להתעלות כלל, וע' מזה בדרושי פרה אדומה[4] בענין שריפת הפרה כו'. אך הענין הוא דצ"ל מ"ש את נחל השטים למה אמר נחל השטי'[5] ולא שטים עצמו, ומתחלה נקדים ענין הכח שבחכ' להשקות את בחי' הנחל המתפשט מבחי' שטים. והענין הוא דכתיב והחכ' מאין תמצא[6] שאנו לומדי' מזה שמציאת החכ' היא[7] בחי' אין, אשר האין הזה מהוה מציאות היש. וצ"ל האיך אנו לומדים שהחכ' נק' אין, דלכאו' נושא הענין הוא היפך זה שהרי היא מאין תמצא, אבל היא עצמה אינה אין. והענין בהקדם[8] ענין מה שיש לדקדק ענין אומרו תמצא[9] ולא אמר נתהוה או נברא. אך הענין הוא ע"ד המוצא מציאה עד"מ איזה חפץ שאבד[10] אחד והשני מצאו, הנה לא נתחדש בו דבר כלל כ"א שינוי רשות לבד, אבל עצם החפץ ה"ה כמו שהי' תחלה. ועד"ז יובן בנמשל למעלה ששם אינו

98) החכ' שנק' אין: **ראה גם לעיל רפל"ד.**

99) שטותי' לסבי': **בהוצאה הקודמת: שטותא לסבא. בבוך 1825: שטותי' לסביא.**

1) ולהבין כו' והשקה גם את נחל השטים: **מכאן מתחיל מאמר הט"ז מההמשך הכולל שני פרקים מב־מג.**

בעת אמירת הדרוש הפתיחה היתה ומעין מבית ה' — ראה להלן הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתכא. גם התאריך כאן נעתק משם.

ראה עוד ע"ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) החכ' שנק' אין: **ראה לעיל בע' זה הערה 98.**

3) והשקה גם את נחל השטים: **ראה לעיל ע' תעז הערה 59.**

4) שהרע . . בדרושי פרה אדומה: **ראה לקו"ת חוקת נו, ד. נח, סע"ג ואילך.**

ראה גם לעיל בח"א ע' רלא. וש"נ.

5) למה אמר נחל השטי': **בבוך 1825 ובהוצאה הקודמת ליתא.**

6) והחכ' מאין תמצא: **איוב כח, יב.**

7) היא: **בהוצאה הקודמת: הוא. בבוך 1825 כבפנים.**

8) והענין בהקדם: **בהוצאה הקודמת: והענין יובן בהקדם. בבוך 1825 כבפנים.**

9) אומרו תמצא: **ראה גם סה"מ תרמ"א ע' ריח. וש"נ. וראה גם לקמן פמ"ז. פע"ז.**

10) שאבד: **בהוצאה הקודמת: שיאבד. בבוך 1825 כבפנים.**

שייך גם שינוי רשות שהכל הוא ממש כמ״ש במ״א בד״ה מי כמוכה באלים[11]. וכ״ש בע״ס שהם אלקות וכמ״ש בעה״ק שהוא אינון ואינון הוא[12]. וא״כ בחי׳ האין דחכ׳ היותו נק׳ אין ע״ש שהוא הארת אור הא״ס ושרשו מהמאור שהוא המקור בחי׳ אוא״ס יש האמיתי כו׳, והארה זו היא מעין המאור ממש, ולכן אמר ל׳ תמצא שאינו כ״א רק שאצל הנאצלים ה״ז מציאה שנמצאת מאוא״ס המאור הוא בחי׳ יש האמיתי. אלא שמבחי׳ יש האמיתי אינו בערך כלל שיהי׳ אצילות הנאצלים, לכן נמשך ממנו הארת אור, שמאור זה יהי׳ בחי׳ אצילות בחי׳[13] הנאצלים שהם ג״כ אלקות ממש. וה״ז כמשל המציאה שלא נתחדש בה דבר כ״א שיוצאת מזה לזה, כן בחי׳ האין דחכ׳ הוא שוה ממש לבחי׳ יש שממנו נמשך האין הזה. אלא שזהו ע״ד הכח הנמשך ממנו להוות בחי׳ מציאות היש דבינה, והכח שיתהוה מהאין זה בחי׳ השגת הבינה שנק׳ יש, זהו להיותו מבחי׳ יש האמיתי כו׳, ולכן ההתהוות הנעשה ה״ה ג״כ יש. אלא שבחי׳ יש זה צ״ל כלול תמיד בבחי׳ האין, וא״כ ה״ה מקושר לבחי׳ יש האמיתי מקור בחי׳ האין הנ״ל ע״י בחי׳ האין שהוא בחי׳ אין היינו הארת יש האמיתי. ולפ״ז יובן ענין מה שבחכ׳ מאיר אוא״ס בבחי׳ קירוב מקום[14], היינו מפני שהוא היות החכ׳ קרוב בעצם לבחי׳ יש האמיתי, שהרי כל ענין מציאות הארת החכ׳ הוא מבחי׳ יש האמיתי בדרך קירוב עצמי[15], שמעצם • בחי׳ יש נט
האמיתי מאיר הארת אור האור דאין דחכ׳, עד שנק׳ בשם מציאה שהוא עד״מ אותו חפץ עצמו ממש, רק שלא נמשך הארת אור זה כ״א בכדי שיוכל להיות מציאות הנאצלים, וה״ה מתולדת האור שהם הם ג״כ אלקות ממש כמ״ש בעה״ק הוא אינון ואינון הוא כו׳.

ועפ״פ הקדמה זו יובן איך ע״י בחי׳ הארת החכ׳ יכול להיות עליית התפשטות בחי׳ השטים הוא בחי׳ נחל השטים, כי להיות האור דאין דחכ׳ הוא בבחי׳ קירוב ממש לבחי׳ יש האמיתי אשר קמי׳ כחשיכה כאורה שהחשך שוה לאור ממש, וגם חשך לא יחשיך ממך[16] כלל, וע״ד כמו בחג השבועות יכול גם חמץ להתעלות שזהו מפני עוצם הגילוי דחגה״ש כמ״ש בסדור[17] ובלק״ת[18], עד״ז בהגלות נגלות אור האין עצמו דחכ׳ שדבוק תמיד בבחי׳ קירוב מקום להיש

---

11) שהכל הוא . . בד״ה מי כמוכה באלים: סה״מ תרכ״ט ע׳ קסג ואילך.
ראה אודות מאמר ד״ה זה בסה״מ תרכ״ו מהדורת תשמ״ט ע׳ IX בהערה. תרכ״ז ע׳ שפג.

12) וכמ״ש בעה״ק שהוא אינון ואינון הוא: ראה זהר אחרי ע, א. עבודת הקודש ח״א פ״ד. ראה בסוף הספר במילואים.

13) בחי׳: בהוצאה הקודמת ליתא. בבוך 1825 כבפנים.

14) שבחכ׳ מאיר אוא״ס בבחי׳ קירוב מקום: נסמן לעיל פכ״ט.

15) עצמי: בהוצאה הקודמת: עצמו. בבוך 1825 כבפנים.

16) כחשיכה כאורה . . וגם חשך לא יחשיך ממך: ע״פ תהלים קלט, יב. ראה גם לעיל ספל״ח.

17) בחג השבועות . . חמץ . . בסדור: ראה שם שער חג השבועות שי, ג. שחרית מה, ג.

18) בחג השבועות . . חמץ . . ובלק״ת: ראה שם במדבר יא, ד. טז, ד. אמור לז, ג.

האמיתי אזי והשקה גם את נחל השטים, היינו שיתהפך בחי' השטות דלעו"ז להיות כמו בחי' שטות דקדושה היינו כמו שהנביא נקרא בשם משוגע כמ"ש מדוע בא המשוגע הזה אליך[19] וכנ"ל[20]. וכענין פתי יאמין לכל דבר[21], שע"י היותו בבחי' פתי זה, ע"ז יבוא לבחי' האמונה שלימה להיות מאמין, היינו שיתאמת אצלו גם דבר שאינו ע"פ שכל כלל וכלל כו'. וע"פ כ"ז יובן מ"ש במד"ר שמות פ"ג פתי יאמין לכל דבר זה משה[22], ולכאו' האיך דרשו על משה רבן של כל הנביאים[23], ששכינה מדברת מתוך גרונו[24], לקרות אותו בשם פתי. אך הענין הוא דמשה הי' בבחי' מה כמ"ש ונחנו מה[25] והיינו בחי' מ"ה דחכ'[26], וזה עצמו ענין היותו פתי. והיינו כמו שהפתי שאינו מבין דבר שכל, כן בחי' חכ' אינו בגדר השגה, אלא שזהו למעלה מהשגה, ולכן דרשו על משה פסוק פתי יאמין לכ"ד. אך צ"ל הלא אמר אח"כ וערום יבין, ונת"ל שבחי' ערמה זהו בחי' ח"ס[27] אשר החכ'[28] סתם הוא[29] רק שכן לגבי בחי' ערמה[28] זו, ולעיל נת' שבחי' מ"ה דחכ' ז"ע התקרבותה והתדבקותה אל[30] החכ'[31]. והרי דרשו על משה שהי' בחי' מה פסוק פתי יאמין, ובחי' ח"ס שגבוה יותר נא' ע"ז וערום יבין. אך הענין הוא דהנה בבחי' האין זה יש ב' בחי'[32], הא' בחי' האין שנמשך מבחי' יש האמיתי, ובחי' האין הממציא בחי' היש דבינה. ולא שמאין הנמשך מהיש מתהוה האין הממציא, שזה א"א כ"א ע"י בחי' יש באמצע, שמבחי' יש יכול להיות אח"כ אין ולא שיהי' אין מאין[33]. אלא שנחלק האין לב' בחי', ובכלל ז"ע בחי' כח ובחי' מ"ה דחכ'. והוא כי המ"ה שבחכ' ז"ע התדבקותה והתקרבותה אל הכתר, והוא מה שהחכ' היא בבחי' אוכם כנ"ל[34], שזהו

בשולי הגליון:

הגבוה.

---

19) מדוע בא המשוגע הזה אליך: **מל"ב ט, יא. ראה גם לקמן ספנ"ו.**

20) וכנ"ל: **פמ"א.**

21) פתי יאמין לכל דבר: **משלי יד, טו.**

22) במד"ר שמות פ"ג פתי יאמין לכל דבר זה משה: **ראה שם בתחלתו. ראה בסוף הספר במילואים.**

23) משה רבן של כל הנביאים: **שמו"ר פכ"א, ד. דב"ר פ"ב, א. רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ז, ה"ו.**

24) ששכינה מדברת מתוך גרונו: **ראה תניא פל"ד. הנסמן במאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"א לע' רלא. תו"ח בראשית לה, ב הערה 26. שערי תשובה לט, א ובהערה 6. לעיל בח"א ע' קפו.**

25) ונחנו מה: **נסמן לעיל פל"ג. פל"ז.**

26) ונחנו מה . . מ"ה דחכ': **ראה גם לעיל ספל"ג. פל"ז.**

27) ונת"ל שבחי' ערמה . . ח"ס: **פמ"א.**

28) החכ' . . שכן . . ערמה: **ראה גם לעיל בח"א ד"ה ויהי לי שור וחמור פ"א.**

29) הוא: **בהוצאה הקודמת: היא. בבוך 1825 כבפנים.**

30) ולעיל נת' . . מ"ה דחכ' . . אל החכ': **ראה גם לעיל פכ"ה ופל"ב.**

31) החכ': **תיבה זו איננה ברורה בצילום גוכתי"ק, ואולי כתוב: הח"ס. בבוך 1825 ובהוצאה הקודמת כבפנים.**

32) האין זה יש ב' בחי': **ראה גם בפרק הבא ובהנסמן שם.**

33) ולא שמאין . . אין מאין: **ראה גם סה"מ תרנ"ט ע' מו ואילך.**

34) שהחכ' . . אוכם כנ"ל: **פכ"ג ופל"ב.**

היפך הגילוי כלל. ואמנם כל ענין גילוי אור דאין דחכ' מה שנמצא מבחי' יש האמיתי הוא, בכדי להוות מציאות היש דבינה, כאמרם ז"ל ביו"ד נברא העוה"ב[35],
ס לזה נחלק מבחי' האין להיות בחי' אין • המהוה היש דהשגת הבינה. וזהו אמרם ביו"ד ע"ד ביצחק[36] כו', ולא כל היו"ד כי נשאר מבחי' היו"ד שהוא אוכם כו'. וב' בחי' אלו יש בכל מדריגת החכ', אפי' בבחי' היותר נעלה הוא בחי' ח"ס. וזהו שא' וערום יבין, שגם בבחי' הח"ס שנק' בשם ערמה, הנה גם בו יש בחי' הכח, היינו שגם מבחי' אין זה נחלק האין השני המהוה בינה. ופתי יאמין, היינו שגם בחכ' דאצי' יש ענין היותו פתי, היינו למעלה מהשגה. וזהו שתפס בפסוק ב' הקצוות בבחי'[37] החכ', שבע"ס דאצי' תפס בחי' היותר נעלה, ומבחי' ח"ס תפס בחי' האין הנמוך יותר, בכדי להורות לנו השתוות הח"ס עם החכ' הגלוי'. ועכ"ז הנה זה סתום וזה גלוי, להיות כי בח"ס בחי' האין שנמשך מיש האמיתי בבחי' התגברות יותר, ובחכ' שבע"ס דאצי' בחי' האין המהוה היש בהתגברות, וע"ד שנת' במ"א בענין שילוב ה' באד' ושילוב ש' אד' בשם הוי'[38] כו'. ובאמת אינו שייך לחלק כלל בין ב' בחי' האין הנ"ל, אלא שלכאו' בחי' האין שנמשך מיש האמיתי הוא גבוה יותר, אלא שמ"מ אפשר למצוא יתרון גם בבחי' האין המהוה היש ג"כ, להיות כי ע"י בחי' האין הלזה נשלם השלמת הרצה"ע ובשבילו נמשך כל האין מהיש האמיתי כו'.

קיצור. החכ' מאין תמצא, ע"ד מציאה שאינו דבר חדש, כ"א גילוי אור היש האמיתי עצמו, וז"ע קירוב מקום שקרובים ממש, ובהגלות נגלות בחי' זו ישקה גם נחל[39] השטים, ע"ד חמץ שבחה"ש. להיות בבחי' שטות דקדושה, פתי יאמין, וזהו פתי זה משה מ"ה דחכ'. אך איך אמר וערום יבין, ב' בחי' אין, ותפס האין המהוה היש גם בח"ס, והאין הנמשך מיש האמתי גם בחכ' דאצי'. ואם כי לכאו' האין הראשון גבוה יותר, מ"מ יש מעלה באין הב' שמשלים הרצה"ע ובשבילו נמשך האין הא' כו'.

(מג) **וזהו** ומעיין מבית ה' יצא והשקה[40] כו', פי' מעיין הוא הנובע טיפין טיפין[41] מהתהום[42] שהוא המקור, ונודע כי המעיינות נובעים מן התהום אשר מתחת לארץ והולכים דרך עובי הארץ בנחלים רבים, שהמעיינות שיוצאות מן

---

35) ביו"ד נברא העוה"ב: **ראה גם לעיל פ"ה. וש"נ.**

36) ביו"ד ע"ד ביצחק: **וירא כא, לב. נדרים לא, א.**

37) בבחי': **בהוצאה הקודמת: דבחי'. בבוך 1825 כבפנים.**

38) שילוב ה' באד' ושילוב ש' אד' בשם הוי': **ראה מבוא שערים ש"ג, ח"ב ספ"ה. לעיל בח"א המשך ואלה תולדות יצחק פ"ו. וש"נ.**

39) גם נחל: **בהוצאה הקודמת: גם את נחל. בבוך 1825 כבפנים.**

40) ומעיין מבית ה' יצא והשקה: **יואל ד, יח.**

41) מעיין הוא . . טיפין מהתהום: **להבא להלן ראה גם שערי אורה שער הפורים ע' 124 ואילך. תו"ח בשלח קפו ד ואילך. הנסמן לקמן רפמ"ד.**

42) מעיין הוא . . מהתהום: **ראה לקמן פמ"ד הערה 16.**

התהום הן יוצאין ונמשכין[43] בבחי' העלם והסתר וצמצום גדול בגידי הארץ. וכן דרך נקבים שבארץ כמארז"ל ארעא חלחולי מחלחלא[44] כו'. ולהיות כן נק' המעיין בשם אין ע"ש רוב העלמו בגידי ונקבי הארץ כו', והתהום שהוא מקור בחי' המעיין העובר בגידי הארץ הוא[29] הנק' יש, והוא קיבוץ מים שעומדים במנוחה. וא"כ המשכה זו שמהתהום לגידי הארץ היינו המעיינות ה"ז מיש לאין, שהתהום הוא יש האמיתי נגד גידי המעיין, והמעיין הוא הגיד הנובע מהתהום הוא כאין, דכלא חשיב לגבי עצם בחי' התהום שהוא מלא מים כו'. ואח"כ כשהמעיינות אלו נובעים ובוקעים עפר[45] הארץ לצאת לחוץ, ה"ה מתחיל להגלות, ואינו נראה כלל נביעתם והילוכם מתחת לארץ, שהרי גוש עפר הארץ הוא החופה ומכסה לבלי יראה הילוכם ונביעתם מן התהום כו'. כ"א שנדמה לנו שכאן נמצא וכאן הי'[46]
סא למקור נובע, אשר • ממנו מתפשט אח"כ רחובות הנהר בריבוי מים כמו התהום. וה"ז בחי' יש מאין, שהנהר זהו בחי' יש והמעיין שממנו נובע ה"ה כאין נגד רחובות הנהר. וגם לבד זה הוא אין שהרי כשרואים נביעת המעיין אינו מובן כלל וכלל איך ע"י יתפשט להיות נהר רחב כ"כ וכנ"ל. ונמצא בחי' המעיין, כל שנושא עדיין עליו שם מעיין, ה"ה הכל בבחי' אין כו', והרי מובן שבחי' האין דמעיין בכלל, היינו מה שיוצא והולך בגידי הארץ מהתהום והנובע מתחת לארץ לצאת בגילוי טיפין טיפין, ה"ז ממוצע בין ב' בחי' יש, היינו בחי' התהום הנק' יש והנהר הנק' יש. אלא שהיש דתהום שנמשך ממנו בגידי הארץ, ה"ה היש שממנו נמשך האין, והיש דנהר ה"ה יש שנמשך מהאין, אלא שהאין הלזה מתחלק לב' בחי' אין[47]. כי אין האין[48] הנמשך מהתהום מהוה היש דנהר, ולכן אינו הולך בשוה טיפי המעיין מן התהום, כ"א שהולכים תחלה דרך עפר הארץ הרבה, ואח"כ בוקעים עפר הארץ להיות מעיין הנובע שימשך ממנו רחובות הנהר, וה"ז האין המהוה היש שהוא הנהר כו'. והמשל להאין הנמשך מיש האמיתי, זהו המים שהולכים בגידי העפר עד מקום יציאתם מהארץ להיות מעיין בגילוי כו'. וגם בחי' יש דנהר לבחי' היש דתהום אינם דומים זל"ז, שהיש דתהום הוא כמשל יש האמיתי, שהרי הוא בשוה תמיד וכשנובע בגידי הארץ אינו נחסר ממנו כלום, וכמו שהאין שנמשך מיש האמיתי הוא רק הארת האור לבד כו'. ויש דנהר הרי יש בו שינויים שפעם בא בהרחבה יותר ופעם מתקצר הרחבתה כו', וגם הנה היא מוגבלת תמיד

בשולי הגליון:
תהום עומד.

43) הן יוצאין ונמשכין: **בהוצאה הקודמת: הם יוצאי' ונמשכים. בבוך 1825: הם יוצאין ונמשכין.**

44) ארעא חלחולי מחלחלא: **חגיגה כב, א.**

45) ובוקעים עפר: **בהוצאה הקודמת: ובוקעים את עפר. בבוך 1825 כבפנים.**

46) שכאן נמצא וכאן הי': **ע"פ כתובות עה, ב.**

47) שהאין הלזה מתחלק לב' בחי' אין: **ראה גם מאמרי אדה"א בראשית ס"ע לז ואילך. וש"נ. תו"ח וארא נ, ד. וש"נ.**

48) האין: **בבוך 1825 ובהוצאה הקודמת: הא'.**

שע"פ רוב גם שלעת הפשרת שלגים איננה יוצאת מהגבלתה, רק לפעמים ולעתים רחוקים מתפרצים לצאת מהגבלתם, משא"כ בתהום שהיא בלי מדה נגד הנהר ותמיד בשוה כו'. ואמנם יש עוד בחי' המעיין שהוא הנק' בשם מעיין סתום, והוא כמו עד"מ שיש מעיינות שנובעים מתחת לארץ ואינם בוקעים את עפר הארץ לצאת לחוץ כ"א שנשארים בהעלם שאינם יוצאים מן הארץ ולחוץ כלל. ועכ"ז ה"ה מרטיבים את הארץ[49], וכמארז"ל אין טפה יורד מלמעלה[50] שאין טיפיים עולים כנגדה מן התהום, שבזה יש ג"כ ב' בחי' האין, הא' מה שנמשך מן התהום להיות יוצאים בגידי עפר הארץ, והאין הב' במה שנתצמצמי' להיות טיפיים דוקא, שזהו צמצום ב', והיינו בחי' האין השני שהוא מקור להתהוות היש. וכן טיפיים אלו המה נעשים מקור ללחלוחית הארץ, שזהו בחי' יש המתהוה ע"י. והעיקר הוא הצמיחה שנעשה ע"י לחלוחית זו כו', הוא בחי' היש שמתהוה מן האין כו', ועכ"ז הנה הם אינם נראים ונגלים כלל. ולכן נק' בשם מעיין סתום, פי' הנה הוא מעיין שהוא האין המקור להיות צמיחת התבואה או הפירות שהם היש, ועכ"ז ה"ה סתום ונעלם שאינו ניכר נביעת פעולתו כלל. ולא כמו השפעת הגשם שהמים המרוים
• את הארץ ה"ה נראים ונגלים, משא"כ הטיפיים שעולה נגד כל טפה, אם שהוא סב
בכפל עכ"ז אינו נראה ונגלה כלל. ועד"ז יובן בנמשל שזהו משל להבין בחי' ח"ס, אם[51] היות שנק' בשם חכ' שהיא בחי' מים כנודע שמים הם חכ'[52] עכ"ז ה"ה סתימאה, כמו מי הטיפיים שעולה מן התהום לרוות את הארץ. ועכ"ז כמו שמעיין סתום הנ"ל נחשב בכלל מהאין המהוה היש, כן בחי' ח"ס בכלל חכ' יחשב. ולכן פי' הרמ"ז שמח"ס ואילך נחשב האצי'[53], משא"כ כתר דא"א זהו למעלה מהאצי' כמ"ש מזה במ"א.

קיצור. המשל להבין בחי' יש ואין ויש. והאין נחלק לב', זהו כמשל התהום הוא היש, והגידים הנובעים זהו האין שנמשך מהיש, וגיד הנובע לחוץ זהו האין המהוה היש דנהר. ויש גידים שהם מעיין סתום, עכ"ז מתלחלח מהם הארץ, שז"ע הטיפיים כו'. זהו כמשל ח"ס שבכלל חכ' יחשב, אלא שהוא סתום כמו בחי' ח"ס שנק' חכ', ועכ"ז היא סתומה כו'.

---

49) מעיינות שנובעים . . מרטיבים את הארץ: ראה גם אגרות קודש כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ב ס"ע שיב ואילך.

50) אין טפה יורד מלמעלה: ראה תענית כה, ב — לפי גי' הרוקח סשע"ז. זהר רע"מ פינחס רמז, ב. מאמרי אדה"א הנחות תקע"ז ע' רכב. וש"נ. תו"ח יתרו רעו, ב הערה 44.

51) אם היות: ראה לעיל ע' תעג הערה 22.

52) שמים הם חכ': ראה גם תניא פ"ג. מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' מה. תו"ח בשלח קמג, ב. וש"נ.

53) פי' הרמ"ז שמח"ס . . האצי': נסמן לעיל ע' תעט הערה 83.

ש״פ חו״ב

והי׳ שארית יעקב[1] בקרב כו׳ כטל מאת הוי׳ כו׳ אשר לא יקוה לאיש ולא ייחל לבנ״א[2]. ולכאו׳ צ״ל מהו ההבטחה שלא יקוו לאיש ולא כו׳, הלא זהו איסור גמור כמ״ש בירמי׳ ארור הגבר[3] אשר יבטח באדם[4] כו׳. וכתי׳ טוב לחסות בה׳ מבטוח באדם[5], בטחו בו עדי עד[6], בטחו בו בכל עת עם שפכו לפניו לבבכם[7]. וכנודע שהבטחון הוא דבר גדול מאד ותלוי באמונה, שכאשר מאמין בה׳ ה״ה בוטח בו שזהו יסוד התומ״צ כו׳. אך הענין הוא דצ״ל מה שנק׳ הבריאה בשם יש מאין, הלא ממך הכל[8] כתי׳, ואיך א״א שהבריאה היא מאין. לפי ב׳ הפי׳ בתי׳ מאין הא׳ שהוא הארה, הלא הוא ממך. והב׳ שאינו מושג[9], והרי אנו יודעים עכ״פ שממך הכל. ואמנם יובן זה ע״פ מה שנודע שע״פ סדר הבריאה א״א להיות יש מיש כ״א ע״י אין באמצע[10], כמו שא״א להיות אין מאין א״ל ע״י בחי׳ יש באמצע. ולכן כלליות הנבראי׳ דבי״ע הם ע״י בחי׳ יש ואין ויש, היינו יש האמיתי, ובחי׳ אין הוא הארת בחי׳ יש האמיתי, וגם אין זה נחלק לב׳ בחי׳[11] כנ״ל[12], ומאין זה נעשה ונברא היש הנברא, ויובן בהקדם: משל[13]

(מד) **ויובן** עוד:[14] משל ע״ז להבין ג׳ בחי׳ יש ואין ויש, שהם ד׳[15] יש ואין ואין ויש. עד״מ מצמיחת התבואה והפירות והעשבים, שענין צמיחתם

---

1) והי׳ שארית יעקב: **מכאן מתחיל מאמר הי״ז מההמשך הכולל פרקים מד־מו.**

הנחת כ״ק אדמו״ר מהורש״ב מדרוש זה, נדפסה לקמן ע׳ תתכט. גם התאריך כאן נעתק משם.

ראה עוד ע״ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) והי׳ שארית . . לא יקוה לאיש . . לבנ״א: **מיכה ה, ו.**

3) ולכאו׳ צ״ל . . ארור הגבר: **ראה גם סה״מ תרס״ט ע׳ רלב. במהדורת תשמ״ט ע׳ רמה. תו״מ — התוועדויות חי״ז ע׳ 79. חכ״ג ע׳ 173. לקו״ש כרך ח״י ע׳ 294.**

4) ארור הגבר אשר יבטח באדם: **ירמי׳ יז, ה.**

5) טוב לחסות בה׳ מבטוח באדם: **תהלים קיח, ח.**

6) בטחו בו עדי עד: **ע״פ ישעי׳ כו, ד.**

7) בטחו בו . . לפניו לבבכם: **תהלים סב, ט.**

8) הלא ממך הכל: **דהי״א כט, יד. ראה גם לעיל בח״א ע׳ קפא. לקמן פצ״ט.**

9) ב׳ . . מאין הא׳ . . הארה . . והב׳ שאינו מושג: **ראה גם לקמן פק״כ ואילך ובהנסמן שם — סה״מ תרל״א ח״א ע׳ רצז ואילך. לקמן בהנחת כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ע׳ תתכז. סה״מ תרל״ב ח״א ע׳ עדר. וש״נ. מאמר ד״ה אריב״ל תרל״ה (נמצא בדפוס).**

10) א״א להיות יש מיש . . אין באמצע: **ראה תו״א יתרו ע, ד. לקו״ת פקודי ד, ד. ז, סע״א ואילך.**

11) אין זה נחלק לב׳ בחי׳ כנ״ל: **במאמר שלפנ״ז.**

12) כנ״ל: **בהוצאה הקודמת: הנ״ל. בבוך 1825 כבפנים.**

13) ויובן בהקדם: משל: **ההמשך נכתב כחטיבה בפ״ע. והפתיחה למאמר זה — והי׳ שארית יעקב — ניתוספה בגוכתי״ק עה״ג אח״כ. וכאן באה הוראה להמעתיק, שאחרי התיבות שבפנים „ויובן בהקדם" ימשיך להעתיק בפרק הבאה בתיבת „משל". והתיבות „ויובן עוד" ישמיט.**

14) ויובן עוד: **כ״ה גם בהוצאה הקודמת. ראה הערה שלפנ״ז.**

15) ג׳ בחי׳ יש ואין ויש שהם ד׳: **ראה גם**

הוא ע"י כח הצומח[16] המצמיח כל מיני דשא ועשב וכל מיני פירות כאו"א למינהו. ושרש כח הצומח מקבל ממאמר תדשא הארץ דשא[17], שהוא המקור לכל מיני צמיחה. ונודע כי כח הצומח עצמו הנה הוא כח אחד כללי לכל מיני צמיחה יחד, אשר אין בו חלקי' פרטי' כ"א כלל אחד כולל כל מיני צמיחה למיניהם, וגם זאת ידוע כי לא עצם כח הצומח מתלבש להצמיח, כ"א הארה ממנו הוא שמאיר להתלבש בארץ, שממנו תצמח כל מיני צמח וכל מיני פירות
כו'. וגם זאת דעת לנבון נקל[18] שכשם שהכח הצומח עצמו ה"ה כח כללי • לכל סג
מיני צמחים, כן הארת האור המאיר ממנו הוא ג"כ כללי לכל דבר צמח, היינו כלליות הכח להצמיח כל מין ומין בפרט. אבל איננו בבחי' התחלקות לכחות פרטי' כלל, כ"א בכלל לבד, שהרי האור היא מעין המאור[19], ועמ"ש בד"ה אוא"ס למעלה עד אין קץ[20] מענין ההפרש בין אור לשפע. והאור הוא מעין המאור דוקא, וכנראה הפרש בין אור השמש לאור הלבנה, מפני שהיא משנה אור השמש[21] כו'. ולכן יובן שכשם שהמאור הוא הכח הצומח בעצמו הוא כח כללי, כן האור הנמשך ממנו הוא ג"כ כללי. ומ"מ מאחר שזהו רק אור כח הצומח, ה"ה נק' רק בשם אין לבד, שהרי אינו עצמי, אלא הארה לבד מעצם כח הצומח עצמו כו'. ואח"כ כשנגדל הפרי הרי נעשה ליש נבדל מהכח שממנו נצמחה פרי זו, ואיננה בבחי' אין כ"א יש גמור מורגש בכל החושי' בטעם ובריח ובמישוש וכדומה בראי' כו'. ונמצא כי יש כאן ג' בחי' יש ואין ויש כו', אלא שהאין שהוא הממוצע בין ב' בחי' היש ה"ה מתחלק לב' בחי'. והוא כי להיות הארת היש דכח הצומח ה"ה כללי עדיין כנ"ל, א"כ איך יצמח ממנו כל מין נבדל. ואם נאמר שזהו לפי ערך ההעלאת מ"ן מדבר הנזרע, שאם זורעי' גרעיני תפוחים[22] מתעורר הכח פרטי של תפוחי', שיש בכלל של הארת כח הצומח לצאת מהעלם אל הגילוי והמותר נשארי' בבחי' ההעלם. ואם יזרעו שקדים יצמחו שקדים[23].

להבא להלן שערי אורה שער הפורים ע' סב. תו"ח בשלח קפו, ד ואילך. לקמן פק"כ: פקכ"ה — סה"מ תרל"א ח"א ע' רצז. ע' שא ואילך. תרנ"ג ע' קסט ואילך. תרנ"ז ע' רב ואילך. ד"ה תפול עליהם אימתה ופחד תשל"א. לעיל פמ"ג.

16) עד"מ מצמיחת התבואה . . כח הצומח: שייכות המשל דלעיל פמ"ג ממעיין לכאן — ראה סה"ש תרצ"א ע' 150.

17) תדשא הארץ דשא: בראשית א, יא.

18) דעת לנבון נקל: לשון הכתוב — משלי יד, ו.

19) האור היא [כ"ה גם בהוצאה הקודמת] מעין המאור: ראה אגה"ק ס"כ קל סע"א ואילך. סה"מ תרנ"ו ע' רנו ואילך.

20) בד"ה אוא"ס למעלה עד אין קץ: סה"מ תרכ"ז ע' תנח. וראה הנסמן שם ובריש המאמר שם.

21) הלבנה . . משנה אור השמש: ראה גם שער היחוד והאמונה פ"ב. פיה"מ כט, ג. מאמרי אדה"א נ"ך ע' קיב. אוה"ת במדבר ע' מו. לקמן בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתע. ע' תתצב. ס' הערכים חב"ד ח"ג ע' רצט. וש"נ.

22) ההעלאת מ"ן . . גרעיני תפוחים: ראה גם אגה"ק ס"ח קיג, א. ס"כ קלב, ב. ד"ה להבין מ"ש בפע"ח קו"א לתניא קנז, ב. לקו"ת בהר מ, ב. מאמרי אדה"א דברים ח"ג ע' תתקה ואילך. לקו"ש כרך טו ע' 477.

23) שקדים: ראה גם תו"א וארא נו, ב. תו"ח בא צג, ב. אוה"ת בהעלותך בהוספות ע' 18. סה"מ תרמ"א ע' לט וע' תב. תער"ב ח"ב ע' תתקצא.

הנה כ״ז אפ״ל בפירות הנזרעי׳, אבל מה נאמר בפרטי מיני עשבים שהם מינים רבים[24] עד כי חדל לספור[25], והם אינם נזרעי׳ כלל, ומדוע במקום זה יצמח עשב זה דוקא ובמקום השני צומח עשב אחר. וכן יש גם פירות שאינם זרועי׳ כמו תפוחי היער[26] שהם נחשבים פירות, ולכן יש הרבה שמתירים להרכיב בהם מתפוחי גינה, וכ״פ בתשו׳ צ״צ יו״ד סי׳ רד״א, אשר גם בזה צ״ל מדוע במקום זה יצמח תפוחי היער ובמקום השני צומח אילן פשוט לגמרי שאינו עושה פרי כלל. אך הענין הוא שבחי׳ אין הנ״ל מתחלק לב׳ בחי׳ אין, הא׳ הוא האור כללי הנמשך מכח הצומח כללי הנ״ל, והב׳ שנמשך מאור זה אורות פרטי׳ שמתחלקי׳ להיות מקורי׳ לצמחי׳ פרטי׳, כמו הכח להצמיח תפוחים בפ״ע, והכח להיות צמיחת השקדים בפ״ע. וכן גם בכל מיני עשבים פרטי׳ כאו״א בפ״ע כו׳. וע״ז הוא שארז״ל אין לך עשב מלמטה[27] שאין לו מזל מלמעלה המכה בו ואומר לו גדל, שזהו בחי׳ הכח פרטי שנמשך מהארת האור[28] כללי הנ״ל, שבחי׳ אין זה ה״ה מקור היש של הפרי שהוא יש המתהוה מאין. אמנם האור כללי על כלליות הצמיחה זהו בחי׳ האין הנמשך מיש האמיתי, כי ב׳ בחי׳ יש אלו אינם דומים זל״ז, שהרי היש של הפרי הוא יש נגבל ממש, ומאחד לא יתהוה ב׳, וגם לא יגדל ויתרבה בשר התפוח אחרי הסרתו מהעץ שצומח בו שמקבל מכח הצומח פרטי׳[29] הנ״ל. משא״כ היש של הכח הצומח כללי עצמו, ה״ה הכח כללי שגם
סד הארת האור היוצא ממנו הוא ג״כ כללי, • עד שהאור כללי הלזה הוא כולל כל הפרטי הכחות פרטי׳, שאין בפרט אלא מה שבכלל והכלל[30] כוללן יחד כו׳. ונמצא כי ההבדל בין ב׳ בחי׳ אלו זהו כמו ההבדל בין יש האמיתי לגבי יש הנברא מהאין, אלא שכ״ז הוא רק משל לבד. כי גם כח הצומח כללי אינו בבחי׳ יש האמיתי אלא לגבי ההארה שיוצא ממנו, וכ״ש לגבי פרטי כח הצומח כו׳, אמנם באמת אינו בחי׳ יש כלל שה״ה נמשך מהמאמר תדשא כנ״ל, ועכ״ז ה״ה משל להבין ענין ג׳ בחי׳ אלו דיש ואין ויש ואיך שהאין נחלק לב׳ בחי׳ אין כו׳.

קיצור. כח הצומח הוא כלל לכל מיני צמח, והאור הוא מעין המאור ה״ה ג״כ כללי עדיין, ובכדי להצמיח בפרטיות כל מין נחלק ממנו הארה עד שאין עשב שאין לו מזל המכה בו בפרט כו׳, וממנו נצמח יש של הפרי. וה״ז יש ואין ויש, והאין נחלק לב׳ בחי׳ אין. הא׳ הוא האין הנמשך מהיש היינו בחי׳ ההארה כלליות שמאיר מהכח כללי להצמיח, והב׳ הוא בחי׳ האין המצמיח בחי׳ היש דפרי כו׳.

---

24) בפרטי מיני עשבים שהם מינים רבים: ראה גם פלח הרמון שמות ע׳ נח: מנו חכמי המחקר ס״ז אלף מינים, ובודאי יש יותר, רק שבזמנם לא השיגו יותר, ובכל דור ניתוסף.

25) עד כי חדל לספור: מקץ מא, מט.

26) תפוחי היער: ראה גם לקו״ת נצבים נ, סע״ד. מאמרי אדה״ז תקס״ו ח״ב ע׳ תשד. מאמרי אדה״א דברים ח״ג ע׳ תתקיא. תקע״ז ע׳ שמא. סה״מ תר״ל ע׳ רפו. תרמ״א ע׳ שצז.

27) אין לך עשב מלמטה: ראה ב״ר פ״י, ו. הנסמן לעיל ד״ה בראשית ברא ספ״א.

28) האור: בהוצאה הקודמת: אור.

29) פרטי׳: בהוצאה הקודמת: פרט.

30) והכלל: בהוצאה הקודמת: ובכלל.

(מה) **ועוד** יובן זה בדקות יותר מבחי' הנפש המחי' את הגוף, שהגם שאנו רואים שיש בגוף האדם כחות רבים[31], עכ"ז אינו שייך לומר כלל שגם בנפש יש התחלקות ג"כ כמו חילוק פרטי הכחות, אלא שהנפש הוא כח אחד[32] כללי לגמרי. וממילא מובן שגם הארת אור הנפש, היינו מה שמאיר בגוף, שהרי לא כל הנשמה מלובשת בגוף[33] כ"א הארה לבד כמ"ש מזה במ"א. הנה כמו שהנפש עצמה היא כח כללי, כן הארתה היא[34] ג"כ כח כללי. שהרי האור הוא מעין המאור כו', והארה זו ה"ה מחי' את הגוף שנעשה חיות של יש ודבר נפרד מורגש וממשי כו'. ונמצא כי גם כאן יש ג' בחי' יש ואין ויש, היינו עצם הנפש שהוא בחי' יחידה שבנפש[35], ה"ה היש האמיתי של הנפש שכוללת כלליות נרנח"י[36], והארת הנפש היינו מה שנמשך להחיות את הגוף שהגוף הוא יש, ונמצא מהאין של היש היינו הארת הנפש שהוא אין, ה"ה מהוה שהגוף יהי' חי ומשכיל ומבין ורואה ושומע. ואמנם הנה הארת הנפש היא כלל, מאין נמצא פרטי כחות רבים, כמו שכל והשגה ודיעה וראי' ושמיעה וכדומה פרטי[37] רבים מאד. אלא שהאין נחלק לב' בחי' כלל ופרט, היינו הכלל כמו שהוא נמשך מהמאור הוא בחי' יחידה שבנפש, ומכלל זה נמשך בבחי' פרט כח השכל להשכיל וכח ההבנה להבין וכח הראי' לראות דרך כלי העין וכן כולם. והיינו כי ב' בחי' אלו זהו ב' בחי' אין, היינו האין הנמשך מהיש האמיתי, ובחי' האין המהוה חיות היש המוגבל. וכמו שהוא בנבראי' דעשי', כן הוא בכל כלליות בחי' ההשתל' דבי"ע עד רום המעלות, שהכל הוא ע"י ג' בחי' אלו יש ואין ויש, והאין נחלק לב' בחי' אין כנ"ל.

בשוה"ג ללא ציון מקומו בפנים (ראה לקמן פמ"ה):

בית ה' בית מקיף, אין דיש. ולע"ל מעיין דחכ' יומשך מבית להיות יוצא ממנו היינו שיתגלה. ועי"ז גם נחל השיטי' ישקה כחשוכה[א] האורה, למעלה מרצה"ע, ולכן מצות בטלות לע"ל[ב], חזיר לטהר[ג].

א) כחשוכה: ראה לעיל ע' תד הערה 71.

ב) מצות בטלות לע"ל: נדה סא, ב.

ג) חזיר לטהר: ראה לקו"ת פ' ראה ל, ב. מאמרי אדה"ז תקס"ז ע' שכח. תו"ח מקץ רטז, א ובהערה 8. שערי תשובה עג, ד ובהערה 95. סה"מ תר"ם ח"א ע' מט. פלח הרמון שמיני ע' קכה. ע' קכו ובהערה 11.

---

31) שיש בגוף האדם כחות רבים: ראה תניא פנ"א. לקמן פקי"ח — סה"מ תרל"א ח"א ע' רצב.

32) בנפש יש התחלקות . . כח אחד: תניא שם.

33) לא כל הנשמה מלובשת בגוף: ראה שעה"ק להרח"ו ח"ג, ש"ה. לקמן ע' תשל. לעיל בח"א ע' שמא. תו"א תשא פו, ב. סה"מ תר"ם ח"א ע' קנה. וש"נ.

34) היא: בהוצאה הקודמת: הוא. בבוך 1825 כבפנים.

35) עצם הנפש . . יחידה שבנפש: ראה בסוף הספר במילואים.

36) נרנח"י: ראה ב"ר פי"ד, ט. הנסמן במאמרי אדה"א דברים ח"ב ע' תכח.

37) פרטי: בהוצאה הקודמת: ופרטי. בבוך 1825 כבפנים.

ועפ״ז יובן ענין מ״ש ומעין מבית ה׳ יוצא[38] בב׳ אופנים. דהנה נת״ל שבחי׳ המעיין זהו בחי׳ • הנובע ויוצא מהעלם כדור הארץ לצאת בגילוי, שזהו בחי׳ האין המהוה היש[39]. אמנם האין הא׳ שהוא האין הנמשך מיש האמיתי נשאר בלתי גילוי, אך לע״ל יהי׳ בחי׳ מעיין הנובע נמשך מאין שמבחי׳ יש האמיתי. וזהו מבית הוי׳ פי׳ ממה שדבוק[40] לבחי׳ שם הוי׳. וענין מה שנק׳ בשם בית, כי כל דבר שאינו מתגלה בגילוי הוא נעשה בחי׳ מקיף, שאם לא יאיר כלל א״כ למה הוא נק׳ הארת היש, מאחר שאינו מאיר כלל. אלא שנק׳ הארת יש האמיתי, ע״ש שיוצא להאיר מבחי׳ יש האמיתי, אלא שא״א לו להוות עדיין שזהו פעולה מקרוב. הגם שהיא בדרך העלם והסתר הבורא מהנברא, עכ״ז פעולתו קרובה, שהרי פועל להוותו ולהחיותו. משא״כ בחי׳ הארת היש האמיתי, ה״ה בבחי׳ מקיף כעין מקיף הרחוק. וזהו הטעם שנק׳ בשם בית, כי בית הוא בחי׳ מקיף. וא״כ פי׳ בית הוי׳, זהו בחי׳ מקיף שנמשך מש׳ הוי׳, הוא שם העצם[41] בחי׳ יש האמיתי. והבית הוא המקיף הנמשך ממנו, הוא בחי׳ הארת היש האמיתי שהוא כללי, כי האור הוא מעין המאור. אבל לע״ל יתחדש שבחי׳ הארת היש האמיתי יאיר להיות בבחי׳ מעיין הוא להיות פעולתו בבחי׳ פעולה קרובה כו׳.

סה

ועוי״ל פי׳ ומעין מבית הוי׳ יוצא כפשוטו, שקאי על בהמ״ק שנק׳ בית הוי׳. ובמקום שעכשיו נמשך בדרך או״י שביו״ד נברא העוה״ב[42], שמבחי׳ חכ׳ נתהוה בחי׳ הבינה, והחכ׳ מאין תמצא כנ״ל[43] שהוא בחי׳ מציאה שנמשך מבחי׳ אין היינו להיות אין כמוהו כו׳. ומחו״ב נמשך לזו״נ ועל בחי׳ המל׳ נא׳ ושכנתי בתוכם[44]. הנה לע״ל כתיב ומעיין מבית ה׳ יוצא היינו בחי׳ כתר דאו״ח, וכמ״ש הנני בורא חדשה בארץ נקבה תסובב גבר[45], שמבחי׳ בית שהיא בחי׳ מל׳[46], יהי׳ יוצא המעיין דחכ׳[47]. ומעלת בחי׳ זו, כי זהו בגמר הבירורי׳, שעי״ז נמשך להתגלות בבחי׳ כתר זה מבחי׳ כח״ב דתהו, שהוא בחי׳ התענוג שנפל בשבה״כ. וזהו והשקה את נחל השטים, שגם נחל השטים תהי׳ בבחי׳ כולה משקה. והיינו שבמקום בחי׳ השטות דלעו״ז שמכסה על האמת, יהי׳ בבחי׳ שטות דקדושה ע״ד פתי יאמין[48] כו׳. וכענין שכינו להנביא בשם משוגע[49], והיינו שהנביא הוא למעלה

---

38) ומעין מבית ה׳ יוצא: **יואל ד, יח.**

39) נת״ל שבחי׳ המעיין . . המהוה היש: **פמ״ג.**

40) מבית הוי׳ פי׳ ממה שדבוק: **ראה גם לקמן בהנחת כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ע׳ תתלג.**

41) מש׳ הוי׳ . . שם העצם: **ראה כסף משנה לרמב״ם הל׳ ע״ז פ״ב, ה״ז. פרדס שער שם בן ד׳ שי״ט, פ״א. הנסמן במאמרי אדה״א ויקרא ח״א ע׳ תכו.**

42) שביו״ד נברא העוה״ב: **ראה גם לעיל פ״ה. וש״נ.**

43) והחכ׳ מאין תמצא כנ״ל: **פמ״ב. וש״נ.**

44) ושכנתי בתוכם: **תרומה כה, ח. ראה תניא רפנ״ב.**

45) הנני בורא חדשה בארץ נקבה תסובב גבר: **ע״פ ירמי׳ לא, כא. מאמרי אדה״א ויקרא ח״ב ע׳ תערב. וש״נ. תו״ח וישב ריא, ד ובהערה 52.**

46) בית שהיא בחי׳ מל׳: **ראה פרדס שעה״כ שכ״ג, פ״ב מערכת בית. מאו״א מערכת בית אות יד.**

47) המעיין דחכ׳: **ראה גם לעיל פכ״ו. וש״נ.**

48) פתי יאמין: **משלי יד, טו.**

49) שכינו להנביא בשם משוגע: **מל״ב ט, יא.**

משכל המושג, והם כשרצו לגנותו קראו אותו בשם משוגע שהוא למטה מן השכל. ועד"ז יובן ענין בחי' מה שלע"ל גם נחל השטים יהי' כי כולה משקה[50], היינו שגם בבחי' זו יהי' נמשך המשכות אלקות עד שיהי' מלא משקה, שז"ע הנושא מתי' והשקה, היינו[51] שישקה אותה כ"כ עד שתהא מושפעת מבחי' המשקה, שז"ע
השפעה בשפע וריבוי כו'. וכ"ז יומשך מחמת כי המעיין מבית ה' יוצא, היינו סו
שיהי' השפע בדרך או"ח, וכנ"ל שהאו"ח הוא מגמר הבירורי', שעי"ז יורשי' אורות כח"ב דתהו שקדם במעלה לתיקון[52], שעי"ז והשקה גם נחל השטים כו'. ולפי' הראשון ענין והשקה את נחל הוא מפני כי המעיין הוא • בחי' החכ', תהי' יוצא מבית הוי' הוא המקיף דהארת יש האמיתי, שהוא בחי' כלליות. ואי לזאת גם נחל השטים ישקה, כי שם כחשיכה כאורה שאינו תופס מקום כלל, וגם חשך לא יחשיך[53] להיות מאיר[54], היינו שיתעלה מבחי' שטות דסט"א להיות בבחי' שטות דקדושה הנ"ל.

קיצור. עוד נוכל להבין ענין יש ואין ויש מבחי' כח הצומח שהוא יש, והפרי הוא יש המתהוה ע"י האין, שהוא הארת כח הצומח שהוא ממוצע. ומתחלק לב' היינו ההארה כלליות ובחי' ההארה פרטיות. ועוד משל רוחני ודק יותר מנפש האדם, שהמשל לבחי' יש האמיתי הוא בחי' יחידה שבנפש, וחיות האדם החי בגוף זהו יש המתהוה, ע"י אמצעות ההארה מהנפש המחי' את הגוף. ומתחלק לב' בחי' אין, היינו ההארה כללית, והכחות פרטי' מאברי הגוף. ופי' ומעיין יוצא מבית הוי' בית מקיף, היינו בחי' הארת היש, הב' בית מל' בחי' או"ח, כח"ב דתהו. ועי"ז ישקה להיות גם נחל השטים כולה משקה, ולפי' הא' זהו מצד שגם חשך לא יחשיך מלהאיר כו'.

(מו) **ובכ"ז** יובן מה שראיתי נרשם בכ"י אאמו"ר[55] זצללה"ה, שאמר רבינו[56] זצ"ל (על ברית מילה ש"א הרה"ג רי"ל[57] ז"ל) בעת שתיית משקה, יהי רצון שנזכה לשתות כשיהי' כולה משקה, דלכאו' מה"ע שיהי' כולה משקה. אלא שהכוונה היא על לע"ל כשמעיין מבית הוי' יוצא, שאז והשקה גם את נחל

---

50) כי כולה משקה: לך יג, י.

51) המשכות . . היינו: בהוצאה הקודמת: המשכת . . והיינו. בבוך 1825 כבפנים.

52) דתהו שקדם במעלה לתיקון: ראה תו"א בשלח סה, ד ואילך. לקו"ת אמור לז, ד. וש"נ. סה"מ תר"ם ח"ב ע' תקצז. וש"נ. תרמ"ב ע' כז.

53) כחשיכה כאורה . . וגם חשך לא יחשיך: ע"פ תהלים קלט, יב.

54) חשך . . להיות מאיר: ראה גם לקמן בהנחות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתכד ואילך. ע' תתלג ואילך.

55) נרשם בכ"י אאמו"ר: הצ"צ. נמצא גם בבוך 188 ע' קיא. בוך 2322. נדפס בקונט' מאמרים קצרים של הצ"צ, קובץ ד (קה"ת, תשע"ג).

56) שאמר רבינו: אדה"ז.

57) ש"א הרה"ג רי"ל: = של אחי . . ר' יהודה ליב. תקע"א-ב — ג' מ"ח תרכ"ז. ראה אודותו בית רבי ח"ג פ"ח, אות ב. ראה בסוף הספר במילואים.

השטים ג"כ, וממילא יהי' כולה משקה. שהרי בבחי' הקדושה בודאי יאיר, אלא שגם בבחי' נחל השטים, שעכשיו היא בבחי' שטות שמנוער וריק מבחי' הקדושה, תהי' לע"ל ג"כ משופע בהשפעת אלקות, ע"ד שנת"ל באורך כו'. וא"כ זהו דבר גדול מאד ולכן אמר כנ"ל. והנה בחי' בירור התהו שנת"ל זהו ע"י העבודה בבחי' הבירורי' דאתכפי' ואתהפכא בעבודה דתומ"צ, שהיושבי אהל זהו ע"י לימוד התורה בבחי' אתכפי', שע"ז נא' ושבתם וראיתם בין עובד אלקי' לאשר לא עבדו[58], אינו דומה שונה פרקו מ"פ לשונה פרקו מ"פ ואחד[59], וכמ"ש בסש"ב פט"ו שזהו אתכפי' יותר מרגילותם ע"ש. ובעלי עסקים יש להם אתכפי' בכל עת, ועד"מ כשטרוד בעסקיו ומפסיק לתפלת המנחה, או ק"ש דערבית, וכדומה בכל פרט כמו בנתינת הצדקה וכדומה. הנה ע"י אתכפיא זו פועל ישועות לברר בחי' התהו, עד שיורש אורות דתהו כו'. וכן בכל בחי' ביטול היש לאין, עי"ז מתעורר בחי' האין הראשון ג"כ כו' בחי' יחו"ע. ועז"נ כי אל דעות[60] שכולל ד"ע וד"ת כו'. וזהו והי' שארית[2] יעקב כו' כטל מאת הוי', דהנה מצינו במן שהי' מטל כמ"ש וברדת הטל ירד המן[61] כו', ועכ"ז כתי' בי' שטו העם[62] מל' שטות ג"כ, אלא שאינו שטות ע"ד העובר כו' שנכנס בו רוח שטות[63], אלא ע"ד בחי' הפיזור להיות בחי' נפרד. ובעבודה ז"ע בחי' פיזור הנפש בריבוי רצונות זרות כו', שזהו יכול להיות גם מבחי' דקה, כמו המן ששרשו מטל, אלא שירד בהגשמה להיות מן מאכל לאדם הגשמי כו'. וע"ז והי' שארית יעקב, היינו שנשאר בבחי' ביטול

סז ושליט ברוחו מבלי • להיות מפוזר ומפורד ברבות מח' הטורדות, עי"ז יהי' כטל מאת הוי', פי' היותו דבוק לש' הוי' שם העצם[41], ולא כמו היותו בבחי' ירידה להיות מן כו'. ע"ד את הטפל[64] כו'. וזהו שלא יקוה לאיש כו', ל"מ שלא יבטח באדם[4] שזהו איסור, אלא שלא יקוו לאיש, היינו להיות בחי' איש מלחמה הוא בחי' בירורים[65], כי הכל יתברר ולא יצטרכו למלחמה עם היצה"ר, וזהו שלא יקוו לאיש ולא ייחל לבנ"א כו'[66].

---

58) ושבתם וראיתם . . לא עבדו: מלאכי ג, יח — בדילוג.

59) אינו דומה שונה פרקו. . מ"פ ואחד: ראה חגיגה ט, ב. לקו"ש ח"א ע' 117 ואילך.

60) כי אל דעות: שמו"א ב, ג. ראה גם לעיל בח"א המשך ואלה תולדות יצחק פ"ו. וש"נ.

61) וברדת הטל ירד המן: בהעלותך יא, ט בדילוג — ראה גם תו"א ויקהל פט, א.

62) שטו העם: בהעלותך יא, ח. ראה גם לקמן ע' תתלז. ע' תתמג. אוה"ת תרומה ע' א'תקיג. סה"מ תרל"ג ח"א ע' קנ. תר"ם ח"א ע' שכט. תרצ"ט ע' 125.

63) העובר כו' שנכנס בו רוח שטות: ראה לעיל פט"ל. וש"נ.

64) את הטפל: ראה גם לעיל פכ"ו. וש"נ.

65) איש מלחמה הוא בחי' בירורים: ראה גם לקמן בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתלז.

66) כו': הקיצור לפרק זה, ראה ריש הקיצור בסיום פיסקא הבאה. ובהנסמן שם.

ש"פ פנחס ל"ז

כה אמר ה' זכרתי לך[1] חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה[2], ואח"כ כתי' קדש ישראל לה'[3]. וצ"ל מ"ע חסד נעוריך כו' לכתך כו' לענין קדש ישראל. ויובן בהקדם ענין מ"ש (איוב ך"ח י"ב) והחכ' מאין תמצא ואי זה מקום בינה, ובפסוק ך' כתי' והחכ' מאין תבוא ואי זה מקום בינה. וצ"ל למה שינה בחכ' לומר בפסוק י"ב תמצא ובפסוק ך' תבוא. ועל הבינה לא שינה ואמר בשניהם בשוה ואי זה מקום בינה. הנה כתי' ומעיין מבית ה' יוצא[4], וצ"ל מהו שאמר ומעין מבית הוי' יוצא, שתלה הדבר במה שהמעין דוקא יוצא מבית הוי', מהו שייך לבחי' המעין. דלפי ב' הפירושי' הנ"ל[5], הנה כ"ז הוא מצד עוצם מעלת הגילוי שיהי' לע"ל מבחי' הכתר. אם מבחי' כתר דאו"י, או מבחי' כתר דאו"ח, וא"כ מהו שייך למעיין. אך הענין הוא בהיות ידוע כי מציאות היש מוכרח תמיד לקבל מבחי' האין המהוה אותו מאין ליש, ויובן זה מענין הנבראים שע"ז הוא שא"א ובטובו מחדש בכי"ת מע"ב[6], שהגם שכבר נבה"ע עכ"ז בכי"ת הוא ית' בטובו מחדש כל מע"ב. ולקרב אל השכל ענין התהוות היש דכל מע"ב תמיד מאין ליש, הנה בחי' מציאות שהוא מורגש לעין וממשי בהכרח לומר שיש דבר המחייהו, ושאם הי' מסתלק ממנו בחי' אור וכח המחי' אותו הי' נעשה לאין ואפס ממש. וענין מציאות גוף ונפש זהו רק באדם, שגם בו יש בחי' האין המהוה הגוף בפ"ע והנפש בפ"ע והכח המחברם יחד כמשי"ת. ותחלה נבין מדברים הצומחי' והדוממי' ובע"ח שנבראו גופם ונפשם כאחד, כמ"ש תדשא הארץ דשא[7], או יהי רקיע[8], תוצא הארץ נפש חיה[9], ישרצו המים[10]. משא"כ בבריאת האדם נעשה גופו תחלה ואח"כ ויפח באפיו נ"ח[11], שסיבת קיום מציאותו מוכרח לומר שיש דבר המקיימו, דאל"כ מאין הוא, היותו נמצא בזמן ההוה כעת. וגם ענין היותו נמצא ליש ודבר, מוכרח לומר שבחי' החיות המהוה ומחי' אותו הנה הוא מוסתר ממנו, שאם הי' מאיר בו בגילוי לא הי' בבחי' מציאות היש כלל. וא"כ היותו נמצא ליש ודבר מורגש בעין ובמישוש, מורה לנו היות החיות שבו מוסתר ממנו. והיינו ע"ד העלם והסתר הבורא מהנברא[12], היינו הדבר המהוה מסתתר מהדבר המתהוה כו'. וא"כ ה"ה בכל עת ובכל רגע ממש בשוה, כמו בעת בריאת האדם שנברא ונתהוה

---

1) כה אמר ה' זכרתי לך: **מכאן מתחיל מאמר הי"ח מההמשך הכולל פרקים מז־מח.**

הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב מדרוש זה, נדפסה לקמן ע' תתלח. גם התאריך כאן נעתק משם.

ראה עוד ע"ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) כה אמר ה' . . לא זרועה: **ירמי' ב, ב.**

3) קדש ישראל לה': **ירמי' ב, ג.**

4) ומעיין מבית ה' יוצא: **יואל ד, יח.**

5) ב' הפירושי' הנ"ל: **פמ"ה.**

6) שא"א ובטובו מחדש בכי"ת מע"ב: **ברכת יוצר. ראה גם סה"מ תרמ"ב ע' תעג. וש"נ.**

7) תדשא הארץ דשא: **בראשית א, יא.**

8) יהי רקיע: **בראשית א, ו.**

9) תוצא הארץ נפש חיה: **בראשית א, כד.**

10) ישרצו המים: **בראשית א, כ.**

11) ויפח באפיו נ"ח: **בראשית ב, ז.**

12) העלם והסתר הבורא מהנברא: **ראה גם לקמן פקכ"ג. וש"נ.**

דבר מלא דבר[13], כן גם עכשיו אם לא הי' מאיר בו דבר המהוה אותו הי' אין
סח • ואפס ממש. והיותו נמצא מורה על התהוותו מאין ליש תמיד בכל עת ובכל רגע. אלא שא"א בכי"ת, זהו מפני כי בכ"י ניכר[14] קצת כעין בריאה יש מאין, שהלילה הוא זמן החשך, וכשמאיר היום מתחיל להאיר, שזהו כמו בבריאת העולם שברישא חשוכה והדר נהורא[15]. וכן כל אדם נעשה בכ"י ברי' חדשה[16], שז"ע כל ברכות השחר[17] כמ"ש מזה במ"א באריכות. ואמנם באמת בכל עת ובכל רגע נמשך ההתהוות מאין ליש כו', והה"ז שוה ממש כמו בתחילת הבריאה. ומה ששרש המשכה זו נק' בשם חידוש הישינות, אין זה מגרע כלל ענין התהוותם מאין ליש. שלא נק' ישינות, אלא מפני שקודם זמן ההוה דכעת שהם במציאות, היו ג"כ במציאות. משא"כ בתחלת בריאות העולם נתחדשו מלא דבר ממש כו', פי' שתחילה לא הי' מציאות כאלו כלל, אבל עכשיו שגם תמול היו במציאות, זה עצמו נק' חידוש הישינות כו'. ומ"מ לענין עצם ההתהוות יש מאין הנה הם שוים ממש כמו בתחילתן בריאתן. וזהו דכתי' לעולם ה' דברך נצב בשמים[18], שפי' בסש"ב בשם[19] הבעש"ט[20] שדבר ה' היינו מאמר יהי רקיע עומד תמיד להחיותו, שאלו הי' נסתלק כרגע הי' חוזר לאין ואפס[21] לגמרי, וכ"ה בכל הנבראי'[22] כו'. ועד"ז יובן בגוף ונפש האדם שגוף האדם מאחר שהוא מציאות נבדל בפ"ע, מוכרח לומר שיש דבר המחייהו גם בהיותו בפ"ע, וא"כ גם בו הוא כמו בכל הנבראי'. וכן בנפש האדם הוא ג"כ כן. והגם כי היא רוחניות, עכ"ז ה"ה נברא כו'. וא"כ מוכרח לומר שיש בחי' אין המהוה אותה מאין ואפס המוחלט להיות מציאות אלקי בהרגשת הענג האלקי, ובאהוי"ר לאלקות כמ"ש חי ה' אשר עמדתי לפניו[23].

---

13) דבר מלא דבר: במ"א הלשון: דבר לא מדבר — ראה סה"מ תרל"ח ע' שעא. תרמ"א ע' שפט ובהנסמן בהנ"ל.

14) שא"א בכי"ת . . בכ"י ניכר: ראה לעיל הערה 6.

15) שברישא חשוכה והדר נהורא: ראה גם לעיל ספכ"ה. וש"נ.

16) כל אדם נעשה בכ"י ברי' חדשה: ראה ב"ר רפע"ח. שו"ת הרשב"א ח"א סקצ"א (ב"י לטאו"ח ס"ד ד"ה וממשמע). שו"ע אדה"ז מהדו"ק דיני נט"י ס"ד, ס"א. סי"ג. סי"ד. רס"ו. רס"ז. סידור סדר הנטילה ד"ה אם עשה בסופו.

17) ברי' חדשה . . ברכות השחר: ראה סה"מ תר"ם ח"ב ע' תקמג. וש"נ. לקו"ת במדבר יח, ג.

18) בתחילתן [בהוצאה הקודמת: בתחילת] . . לעולם ה' . . בשמים: תהלים קיט, פט.

19) שפי' בסש"ב בשם הבעש"ט: שער היחוד והאמונה פ"א. אגה"ק סכ"ה. ראה גם הנסמן בסה"מ תרל"ח ע' כב; תר"ם ח"א ע' רלה; תרמ"א ע' שמט. תרמ"ב ע' תעג. כתר שם טוב (קה"ת תשנ"ט) בהוספות סע"ז.

20) בשם הבעש"ט: ראה גם כש"ט (קה"ת) סקצ"ד. (וראה גם שם סי"ט). או"ת (קה"ת) וישלח טז, רע"ב. תהלים עא, רע"ב — במהדורת תשס"ו ע' ס וע' רצ. לקו"א סע"א. סעד"ר.

21) שדבר ה' . . יהי רקיע . . נסתלק . . לאין ואפס: ראה גם מאמר ד"ה שמור את יום השבת לר"ה מפאריטש (קה"ת תשס"ח).

22) וכ"ה בכל הנבראי': ראה גם סה"מ תר"ל ע' רח. אוה"ת פינחס ע' א'ריד. סה"מ תרל"א ח"א ע' קעט בהערה. המשך מים רבים תרל"ו פ"כ. סה"מ תרל"ו ח"ב ע' תח-תטת. תרמ"א ע' שמט-שנ. תרפ"ב ע' רטז. לקו"ש כרך כט ע' 29.

23) חי ה' אשר עמדתי לפניו: מל"א יז, א;

שעמידה זו היא כעין שרפי' עומדים[24], ויותר מכן שעמידתם הוא בבחי' ביטול. וכ"ה עמידת הנשמה טרם התלבשותה בגוף ג"כ ויותר מכן להיותה מבחי' פנימיות הכלים[25] כנודע, וישראל עלו במח[26], היינו כמו שהמחשבה הוא[27] לבוש הפנימי וקרובה להשכל יותר, כ"ה דביקות והתקשרות נש"י בשרשן כו'. אשר לזאת מוכרח לומר שיש בחי' אין המהוה בחי' הרגשת יש זו דענג ואהוי"ר של הנשמה. וגם בחי' המחבר הנשמה והגוף, שהגוף יהי' חי מהשראת הנשמה בגוף, מוכרח ג"כ לומר שיש בחי' אין המהוה זאת. שהרי חיות הגוף הוא מציאות יש נבדל חי כו', א"כ בהכרח שיש דבר המהוה אותו. ושרשם הוא מאמר נעשה אדם[28] כו' ויפח באפיו[11] כו'. וכל קיום מציאותם הוא מבחי' האין, וכשהי' מסתלק כרגע הי' אין ואפס מכל הנבראי' כו'. כי האין הוא המכריח היות הדבר ההוא[29], והסתרו הוא הגורם להיות מציאותו ליש נבדל. וגם הוא סיבת כל מציאותו ליש, שאל"כ הי' דק ורוחני כו' כמ"ש מזה במ"א.

קיצור. ענין מעלת כי כולה משקה שזהו הוראה שנמשך מבחי' מעין החכ' דלע"ל[30]. ובכדי להבין מ"ע ומעיין מבית[31] כו', הלא לכאו' זהו מצד הגילוי דכתר אם דאו"י • או או"ח. יקדים תחלה שעיקר סיבת מציאות הדבר הוא סט
האין המהוה אותו, ונת' בדצ"ח תחילה ואח"כ במדבר בגוף ונפש, וכח המחבר הנפש והגוף כו'.

(מז) **והנה** כמו שנת' ענין הנ"ל בנבראי' דעשיי', שעיקר ענין הקיום המקיים מציאות היש והממציאו ליש זהו האין המהוה אותו בכי"ת, תמידין כסדרן בכל עת ובכ"ר כו'. כן עד"ז יובן ברוחניות העשיי' עד בחי' ע"ס דעשי' הוא ג"כ כן. וכן בחי' היצירה בכללה ובריאה בכללה כו'. וכמשנת' לעיל[32] בענין הנשמה שענין מציאות היותה מתפעלת באהוי"ר ומתענגת בענג העליון הנה זה ע"י בחי' האין המהוה אותה, כ"ה בבחי' רוחניות העשי' ג"כ. שהרי בי"ע הם נבראי', והנבראי' מוכרחים לקבל תמיד מדבר המהוה אותם. כי לא יש שום הפרש כלל בין רוחני לגשמי, מאחר שנושא ע"ע שם נברא ה"ה כמו הנבראי' שלמטה. ושניהם נבראי', אלא שזה רוחני וזה גשמי כו'. ויש חילוק בין האין המהוה היש

יח, טו בדילוג. מל"ב ה, טז. ועד"ז שם ג, יד. ראה תו"א בשלח סב, סע"ד. לקו"ת שלח לח, ד. לקמן פ"צ. פקי"ח. לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פי"ז.

24) שרפי' עומדים: ישעי' ו, ב.

25) הנשמה . . פנימיות הכלים: ראה גם לקמן פק"ב. וש"נ.

26) וישראל עלו במח': ראה ב"ר פ"א, ד. לקו"ת שה"ש יז, ד. יט, ב. תו"ח שמות לב, ב ובהערה 248. סה"מ תרמ"ב ע' צה. וש"נ.

27) הוא: בהוצאה הקודמת: היא. בבוך 1825 כבפנים.

28) נעשה אדם: בראשית א, כו.

29) ההוא: בבוך 1825 ובהוצאה הקודמת: ההיא.

30) ענין מעלת . . החכ' דלע"ל: ראה גם לעיל פמ"ה-פמ"ו. ראה בסוף הספר במילואים.

31) מבית: בהוצאה הקודמת: מבית ה'. בבוך 1825 כבפנים.

32) וכמשנת' לעיל: בפיסקא שלפנ"ז.

דבריאה, לאין המהוה היש דיצי׳, וכן דעשי׳, שהרי מהנפעל אנו יכולים להבין הפועל כו׳. ויש בחי׳ אין בכלל הכולל כלליות כולם, שהוא מה שנמשך מבחי׳ המל׳ דאצי׳ להיות בבחי׳ אין להוות כלליות ההויה דבי״ע, ונמשך בפרט בחי׳ אין לכל עולם כפי[33] ערך המציאות של העולם ההוא. והעיקר הוא האין המהוהו, ואם הי׳ מסתלק האין[34] כרגע הי׳ מתבטל כל בחי׳ השתלשלות ג׳ עולמות בי״ע בכללן ובפרטן כו׳.

ועד״ז נשכיל להבין גם בעולם האצי׳, הגם כי לא יתכן כלל לומר שזהו כמו בבחי׳ ג׳ עולמות בי״ע, שהרי אצי׳ הם[35] אלקות כו׳ וכמ״ש במ״א שענין האצי׳ הוא בחי׳ גילוי ההעלם מאלקות[36]. עכ״ז נוכל לתאר גם בהם ע״ד ואופן שהוא בבחי׳ מציאות יש נבדל בבי״ע. כן באצי׳ ענין מציאותם ע״ס דוקא, עשר ולא תשע עשר ולא אחד עשר[37], זהו מציאות מוגבל שעד פה תבוא מספרם דוקא. וגם כל ענין המספר הוא מוגבל כו׳ כנודע. וגם בחי׳ הכלים הנה כל ענינם הוא להגביל[38] כו׳[39] שזהו חסד וזהו גבורה, והאור הוא שוה בכל ע״ס[38] כמ״ש במ״א. וא״כ בהכרח לומר שיש בחי׳ הממציאם להיות מהות ספירות מקור על בחי׳ הגבול, וכמ״ש בעה״ק שאוא״ס הוא שלימותא דכולא[40], וא״ת שהוא כח בבע״ג ואין לו כח בגבול אתה מחסר שלימותו, והגבול הנמצא ממנו תחלה זהו בחי׳ הכלים דע״ס דאצי׳. א״כ יש בחי׳ אין המגלה בחי׳ העלם הגבול הנמצא ממנו, שהם מקור הגבול שלמטה כו׳. וגם ע״פ מה שנת׳ במ״א ששרש הכלים הם מהרשימה[41] כו׳, א״כ הארת הרשימה זהו האין של הכלים. ולהיות שהרשימה זהו ע״י צמצום, לכן הם בבחי׳ מספר דוקא. ומפני כי אור הרשימה הוא מה שלא הגיע בו הצמצום[42], לכן גם הכלים הם אלקות ממש, דבכלל הע״ס הוא אינון ואינון הוא[43] כו׳. ונמצא

---

33) כפי: בבוך 1825 ובהוצאה הקודמת: לפי.

34) האין: בהוצאה הקודמת ליתא. בבוך 1825 כבפנים.

35) שהרי אצי׳ הם: כ״ה בגוכתי״ק.

36) האצי׳ . . גילוי ההעלם מאלקות: ראה גם לעיל פ״ה. וש״נ.

37) עשר ולא תשע עשר ולא אחד עשר: ספר יצירה (מנטובא שכ״ב) פ״א, מ״ג. ובנו״א מ״ד.

38) הכלים . . להגביל . . והאור . . שוה בכל ע״ס: ראה גם לקמן ר״פ קז ובהנסמן שם. ראה ס׳ הערכים חב״ד ח״ד ע׳ נט ואילך ובהנסמן שם.

39) כו׳: בבוך 1825 ובהוצאה הקודמת ליתא.

40) בעה״ק שאוא״ס הוא שלימותא דכולא: ראה לקמן פק״א: בספר עה״ק ח״א פ״ח בשם הראשונים — ושם הועתק לשונו בדיוק. מובא בשמו בכ״מ ומהם — ראה סה״מ תר״ם ח״א ס״ע קקט. וש״נ. ח״ב ע׳ תשמט. וש״נ. תרמ״ב ע׳ רמב.

41) ששרש הכלים הם מהרשימה: ראה לקמן ספע״ח: כמ״ש מזה בד״ה שיטת הרמ״ר בשיטה א׳ — ראה אוה״ת על ענינים ע׳ רנט ואילך. ראה גם לקו״ת הוספות ויקרא נד, א. מאמרי אדה״ז על ענינים ע׳ שיז. ע׳ שמו ואילך בשם הע״ח. תקס״ז ע׳ רמה. שער היחוד קל, א ובהערה 5. תו״ח ויגש רל, ד. סה״מ תרס״ד ע׳ קלט.

42) אור הרשימה . . שלא הגיע בו הצמצום: ראה סה״מ תר״ם ח״א ע׳ קכח ואילך ובהנסמן שם.

43) אינון ואינון הוא: ראה לעיל ע׳ תפא הערה 12.

לפ"ז מובן אשר בחי' השגת הבינה שהוא בחי' יש[44], עיקר בחי' חוזק ההשגה זהו ע"י האין המהוה, והיינו בחי' האין דחכ' שמאין תמצא, שהוא עצמו אין כנ"ל ע"ד המוצא מציאה[45] שהוא אותו החפץ ממש שנאבד כו'. וגם היותו אין הוא ג"כ • ע"ד המציאה שא"י ממי ומאין היא באה, כן כל המהות דחכ' הוא בחי' אין כזה. ע וכנ"ל בענין שהחכ' היא קרוב כמו בחי' רדל"א, רק ההפרש הוא כנ"ל ע"ש פר"ג. ואמנם לפי מה שנת' כאן שזהו ע"ד המוצא מציאה י"ל יותר שזהו כענין רדל"א, וצ"ע.

ונחזור לענינינו שענין בחי' מציאות היש דבינה, עיקר קיום בחי' היש הוא בחי' ההשגה, זהו ע"י בחי' האין דחכ' דוקא, כמו בנבראי' ממש, שאם הי' מסתלק כרגע החיות של האין המהוה היש, הי' אין ואפס מכל בחי' הנבראי' ליש ודבר נפרד. כ"ה ג"כ בבחי' הבינה, אלא שזה נאצל וזה נברא כו'. א"כ מובן מה שתלה כל מעלת הגילוי שיהי' לע"ל במה שמעיין מבית הוי' יוצא, שבחי' מעין זה הוא עיקר קיום מציאות הבינה, ולפ"ע כח המהוה כן הוא בחי' דבר המתהוה. וא"כ מאחר שתעלה מעלת החכמה שתצא מבית הוי', יהי' ניכר פעולתה גם בבחי' הבינה ג"כ כו'. וגם י"ל שבכדי שיהי' גם בבחי' בינה יתרון[46] מעלה לכן הגילוי דלע"ל יהי' ע"י בחי' מעיין דוקא בכדי שיתקבל בבחי' הבינה כו'.

ועד"ז נשכיל גם באבי"ע דכלליות, שבחי' א"ק הוא בחי' אדם דבריאה[47], אשר בכלליות שייך ג"כ כל המשלים הנ"ל בענין האין המהוה היש, רק שזהו בכלליות. וכן באצי' דכלליות, שהוא מ"ש בזהר"ק שיש כדוגמת עתיק לעילא מגולגלתא דא"ק[48], אשר גם שם ביו"ד דחכ' דאצי' דכלליות נברא העוה"ב בחי' בינה[49] דאצי' דכלליות. ולע"ל ומעיין דיו"ד דחכ' מבית הוי' יוצא, היינו מבחי' האין של יש האמיתי דכלליות, היינו בחי' המקיף דעיגול הגדול שלפני הק"ו. והיינו שיומשך ביו"ד דחכ' דכלליות מאור הא"ס שלפני הצמצום, ויומשך בחי' זו בבינה דכלליות, עד שיומשך גם בפרט האצי' היינו באצי' דפרטיות כו'. ועוי"ל שלפי מה שנת"ל שעיקר ההפרש בין אצי' לבריאה, שבאצי' מאיר יו"ד דש' הוי' ובבריאה מאיר ה'[50] עילאה, וא"כ מאחר שבכלליות האצי' דפרטיות מאיר בחי'

---

44) השגת הבינה שהוא בחי' יש: ראה לעיל פכ"ו.

45) דחכ' שמאין תמצא שהוא עצמו אין . . מציאה: ראה לעיל פמ"ב.

46) יתרון: בבוך 1825 ובהוצאה הקודמת: יתכן.

47) א"ק הוא בחי' אדם דבריאה: ראה ע"ח שער סדר אצי' ש"ג, רפ"א. הנסמן בסה"מ תרל"ב ח"א ע' ד.

48) בזהר"ק שיש כדוגמת עתיק לעילא מגולגלתא דא"ק: בזוהר הרקיע לזהר בראשית טו, א — בדפי הספר יט, ב בשם: ע"ח שער שבה"כ — ש"ט, רפ"ו. ראה לקו"ת מסעי צה, ב. ויקרא בהוספות נא, ד. המשך תער"ב ח"ג ע' א'שצז, ושם: בע"ח שער המלכים.

49) ביו"ד דחכ' . . נברא העוה"ב . . בינה: ראה גם לעיל פ"ה. וש"נ.

50) שנת"ל . . שבאצי' . . יו"ד . . ובבריאה . . ה': ספל"ג.

חכ׳, הנה לע״ל שהמעיין דחכ׳ מבית הוי׳ יוצא כו׳ מבחי׳ המקיף הנ״ל ע״ז יאיר אורה גם בכל האצי׳ כו׳.

ועפ״ז יובן פי׳ הפסוק (איוב ד״ח י״ב) והחכ׳ מאין תמצא ואי זה מקום בינה. שהחכ׳ היא בחי׳ מציאה הנמצאת[51] מאין, שהוא כמשל המציאה שהיא אותה דבר של פלוני ממש, כן החכ׳ היא ממש בחי׳ אין כמו האין שממנה תמצא כו׳. ולהיות כי ביו״ד נברא העוה״ב בינה, לכן מחמת כח הפועל שהוא בנפעל[52] תמיד, לכן אי זה מקום בינה. שג״ז אינו מושג כלל, שבחי׳ כח האין שיש בבינה שהוא עיקר המקיים בחי׳ הבינה ג״ז אינו מושג כלל וכלל. ולכן ה״ז כמו שכל בחי׳ הבינה כן היא, אלא מפני שכל אצילות הבינה הוא להיות בחי׳ השגה, שזהו הנק׳ יש כו׳. לכן[53] בחי׳ גילוי הבינה הוא בחי׳ יש, והוא כמו שעלה ברצונו הפשוט שתהי׳ בבחי׳ יש ע״י אמצעית האין, אבל הויותה הוא מאין כמו החכ׳ כו׳, וזהו אי זה מקום בינה היינו מקור מחצוב[54] הבינה כו׳.

קיצור. כמו שהוא בנבראי׳ כ״ה בבי״ע. וכן יובן זה באצי׳. ועיקר קיום היש
עא דבינה זהו • מאין דחכ׳. וזהו המעלה מה שמעיין מבית ה׳ יוצא. ועד״ז יובן באבי״ע דכלליות. וגם י״ל שגם בכל האצי׳ שמאיר חכ׳ הוא בחי׳ אין, וזהו והחכ׳ מאין תמצא, ואי זה מקום מחצב הבינה, זהו ג״כ אין, רק אצילות הבינה להיות השגה שנק׳ יש כו׳.

(מח) **והנה** ע״י הגילוי מבחי׳ מעיין כשיוצא מבית הוי׳, עי״ז והשקה גם את נחל השטים מל׳ שטות כנ״ל[55], ומל׳ שטו העם ולקטו[56], שהוא בחי׳ הפירוד. ובעבודה הוא בחי׳ הרבות מח׳ אשר בלב איש[57] הטורדות אותו גם ברהיטי מוחא כל היום וכל הלילה לא יחשו, אשר כ״ז הוא הבל ורעות רוח[58], כי באמת עצת ה׳ היא תקום[59]. ולכן אנו מוצאים בנ״א הרבה שתמיד כל היום והלילה הם בטרדות עצומות, ועכ״ז אינו מרויח וחי בדוחק כו׳. ויש בנ״א שחזקים בבטחונם על השי״ת, והם הם רק שעושים כלי במה להרויח כמ״ש וברכך ה׳ אלקיך בכל אשר תעשה[60], שבלבוש שק דעשיי׳ בהכרח לעשות כלי שבה תשרה

---

51) הנמצאת: בהוצאה הקודמת: הנמשכת. בבוך 1825 כבפנים.

52) כח הפועל שהוא בנפעל: ראה לעיל ע׳ תא הערה 38.

53) לכן: בהוצאה הקודמת: ולכן. בבוך 1825 כבפנים.

54) מחצוב: בהוצאה הקודמת: מחצב. בבוך 1825 כבפנים.

55) השטים מל׳ שטות כנ״ל: ראה סנהדרין קו, א. ספרי ר״פ בלק. במדב״ר פ״כ, כב. תנחומא בלק טז. לעיל פט״ל.

56) השטים . . ומל׳ שטו העם ולקטו: בהעלותך יא, ח. ראה לעיל פמ״ו.

57) הרבות מח׳ אשר בלב איש: ע״פ משלי יט, כא.

58) הבל ורעות רוח: קהלת א, יד.

59) עצת ה׳ היא תקום: המשך הכתוב משלי שם.

60) וברכך ה׳ אלקיך בכל אשר תעשה: פ׳ ראה טו, יח. ראה גם ד״ה זה במאמרי אדה״ז תקס״ה ח״ב ע׳ תרמח ואילך.

הברכה, אבל צריך לזכור כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל[61] כו'. וכשמתבונן בזה אינו טרוד כ"כ, והשי"ת מכלכל חיים כלי בתוך כלי[62], עד שישרה ויבוא החסד בהשפעת החסד גשמי למטה כו', וזהו פי' וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה כנ"ל. וזהו זכרתי לך חסד נעורייך[63] כו', כי הנה בנש"י יש כמה מדרגות, יש בחי' שנק' בשם בת[64], ויש בחי' כלה, וזהו ב' בחי' חסד נעורייך, אהבת כלולותיך. והיינו כמו שהבן נמשך אחר האב בבחי' אהבה טבעיות שבו, כ"ה ענין לכתך אחרי במדבר, וגם צידה לא עשו להם[65]. וז"ע טענתם זכרנו את הדגה[66] כו', וכתי' בשבתינו על סיר הבשר[67], ועכ"ז היו בבחי' אתכפיא והלכו במדבר שמם, בלי שום הכנת צידה כלל. והמן הי' הולך בכ"י[68] חדשים לבקרים, ולא הי' מן המוכן מיום למחרתו, שכ"ז הוא בחי' אתכפיא. וזהו חסד נעורייך בהיותם בבחי' נער עדיין, היינו תיכף אחר יצ"מ. שבמצרים היו שקועין במ"ט שע"ט[69], ויצאו ממצרים. ובהתחלת העבודה נק' בשם נער, והחסד נעורייך הי' במה שהלכו אחרי במדבר בבחי' בטחון בה' כו'. ואמר אח"כ אהבת כלולותיך, זהו מדריגה היותר גבוה, שזהו כמ"ש שמעי בת וראי שכחי עמך ובית אביך[70]. היינו לשכוח על כל ההרגלי' והתענוגי', כ"א להיות בבחי' כלה, הוא בחי' כליון ותשוקה לה', שז"ע אהבת כלולותיך כו'. וזהו ע"י שהלכו בארץ לא זרועה, שיש בזה ב' פי'. הא' לא זרועה קאי על מל"ת, שז"ע בחי' אתכפי' שלא תעשה. ועוי"ל פי' לא זרועה, ששם זרוע בחי' לא, היינו בחי' אתהפכא כו'. שענין ציווי הל"ת, מכלל שבלא הציווי הם בגדר עשי', שמתאוה להם. אבל לפי' הב', לא זרוע ששם זרוע בחי' לא, שאין לו רצון כלל בזה, כי כבר נתהפך מחשוכה[71] לנהורא כו'. ועי"ז הוא קדש ישראל לה'[3], קדש מלה בגרמי'[72], הוא בחי' מעין מבית הוי' הנ"ל, שעי"ז והשקה את נחל השטים, שיתהפך מבחי' שטות דלעו"ז • להיות בבחי' שטות דקדושה, בחי' פתי עב
יאמין[73] כנ"ל.

---

61) כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל: **עקב ח, יח.**

62) מכלכל חיים כלי בתוך כלי: **נוסח שמו"ע. ראה תו"א מקץ לו, ב. מג"א קכג, א. סידור שער החנוכה רעה, ד. מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' קכה. ח"ב ע' תתקיא.**

63) זכרתי לך חסד נעורייך: **ירמי' ב, ב.**

64) בנש"י . . שנק' בשם בת: **ראה זהר שמות יא, סע"א. סבא משפטים צה, א. ויקרא ז, א.**

65) וגם צידה לא עשו להם: **בא יב, לט.**

66) זכרנו את הדגה: **בהעלותך יא, ה.**

67) בשבתינו על סיר הבשר: **בשלח טז, ג.**

68) והמן הי' הולך בכ"י: **שם פסוק ד.**

69) שבמצרים היו שקועין במ"ט שע"ט: **נסמן לעיל פכ"ז.**

70) שמעי בת וראי שכחי עמך ובית אביך: **תהלים מה, יא בדילוג. ושם: ושכחי. וכ"ה בהוצאה הקודמת. בבוך 1825 כבפנים. ראה גם תו"א מקץ לו, ג. מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' קכד וע' קכז. מאמרי אדה"א בראשית ע' שמג. במדבר ח"ה ע' א'תתשכא. סה"מ תרכ"ז ע' שכא. תרמ"ב ע' תב.**

71) מחשוכה לנהורא: **ראה לעיל ע' תמ הערה 590.**

72) קדש מלה בגרמי': **זהר אמור צד, ב.**

73) פתי יאמין: **משלי יד, טו. ראה גם לעיל פמ"א. פמ"ב.**

קיצור. עי"ז והשקה נחל השטים ל' שטות. שטו העם פיזור הנפש. להיות בבחי' פתי יאמין. ע"י אתכפיא ואתהפכא, חסד נעורייך אהבת כלליות, ע"י לכתך אחרי בארץ[74] לא זרוע, כפי ב' הפירושי', ועי"ז קדש ישראל בחי' מעיין הנ"ל.

ש"פ מטו"מ ל"ז

(מט) **ובכ"ז** יובן ענין מ"ש והשקה את נחלי[1] השטים[2], אומרו נחל השטים ולא שטים עצמו, דפי' נחל השטים היינו בחי' התפשטות מבחי' שטים. והענין הוא כמשנ"ת במ"א[3] והובא קצת מזה לעיל ג"כ[4], אשר עצם כח המתאוה איננו רע כלל, כי איננו מוכרח אשר בכח המתאוה הלזה יתאוה תאוות גשמי' דוקא, וכ"ש שיתלבש כח המתאוה הלזה בציור רע כ"כ שיהי' מדברים האסורים ע"פ דרכי וחוקי התורה. אלא שבחי' כח המתאוה הוא כח כללי להתאוות תאוה, שיומשך רצונו בגילוי מדותיו לאיזה דבר יהי' מה שיהי', ולא מוגבל בציור רע כלל. ויכול להיות שבכח המתאוה הלזה יתאוה להיות בבחי' רצוא ותשוקה לאלקות וכמ"ש ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך[5] וארז"ל בשני יצריך[6] שגם היצה"ר שהוא מקור התאוות רעות כו', שה"ה הוא[7] המסית ומדיח והמקור לכל מיני רע בפועל, ועכ"ז יכולים להפכו שיהי' גם הוא בבחי' ואהבת. והיינו מפני כי עצם כח המתאוה איננו בבחי' ציור רע כלל, כ"א כח כללי להתאוות תאוה שיחפוץ באיזה דבר שיתיישר[8] בעיניו, שטוב לפניו הדבר ההיא[9]. ולכן כאשר יתבונן בטיב[10] שכלו איך כי הוא ית' הוא חיי החיים[11], עי"ז יבא לבחי' ואהבת. והיינו כמו שהוא אוהב חיי נפשו, כן כשיתבונן שהוא ית' הוא חיי החיים יאהוב ויחפוץ לדבקה בו ית', ולאשתאבא בגופא דמלכא[12]. וזהו ואהבת כו' בכל לבבך

---

74) כלליות . . אחרי בארץ: כ"ה גם בהוצאה הקודמת . . שם: אחרי במדבר בארץ. בבוך 1825 כבפנים.

1) ובכ"ז יובן ענין מ"ש והשקה את נחל: מכאן מתחיל מאמר הי"ט מההמשך הכולל פרקים מט־נא.

בעת אמירת הדרוש הפתיחה היתה: ואהבת את ה"א. — ראה להלן הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתמו. גם התאריך כאן נעתק משם.

ראה עוד ע"ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) והשקה את נחל השטים: יואל ד, יח.

3) כמשנ"ת במ"א: ראה לקו"ת חוקת נו, סע"ג ואילך. ר"ה סא, סע"ג ואילך.

4) והובא קצת מזה לעיל ג"כ: ראה רפמ"ב. לעיל בח"א ע' רלא. וש"נ.

5) ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך: ואתחנן ו, ה.

6) בכל לבבך . . בשני יצריך: ואתחנן ו, ה ובספרי שם. ברכות נד, א במשנה. ראה לעיל פי"ז. וש"נ.

7) שה"ה הוא: כ"ה גם בהוצאה הקודמת.

8) שיתיישר: כ"ה בהוצאה הקודמת.

9) ההיא: בהוצאה הקודמת: ההוא.

10) בטיב: בהוצאה הקודמת: בטוב.

11) חיי החיים: יומא עא, א. ראה גם תניא פמ"ד סג, א.

12) ולאשתאבא בגופא דמלכא: זהר ויחי

כו׳, שגם היצה״ר יתהפך לאהוב אותו ית׳ כו׳. וכאשר נשכיל כשצריכים להפוך בחי׳ ומדריגת הרע, שכבר נצטייר בהם ציור רע דעבירה בפו״מ, או גם בחי׳ התאוות רעות שכבר נצטיירו בציור רע, הגם[13] כי לא הגיעו לידי פועל לעשותם בפו״מ. עכ״ז מאחר שכבר נצטיירו בציור רע במחשבתו ובהרהורי דלבא, הנה בחי׳ ציור הרע הזה א״א להעלותו כלל וכלל כי לא יגורך רע[14] כלל, וצריכים לבערו מן העולם לגמרי כו׳. וז״ע שריפת הפרה ששורפי׳ אותה עד שנעשית אפר[15] לגמרי, והיינו שנסתר כל[16] הציור הקדום שהי׳ לה לגמרי, כ״א נשאר ממנו רק יסוד העפר, שמרמז על[17] עצם כח המתאוה עצמו, שכח זה איננו בבחי׳ רע כלל. כ״א החוטא הוא שמצייר בו ציור רע, ולכן כאשר הסירו את הציור הרע לגמרי, ולא נשאר רק בחי׳ כח המתאוה עצמו, אז יכולים להפכו להיות בבחי׳ כליון האהבה[18] והתשוקה לדבקה[19] בו[18] ית׳, וללכת בדרכיו ולשמור חוקיו[20] ומצותיו אשר ציונו כו׳. וזהו״ע אומרו נחל השטים, שטים הוא בחי׳ שטות[21], אבל הנה בחי׳ שטות זה יכול להיות בחי׳ שטות דקדושה בחי׳ פתי יאמין וכנ״ל באורך[22]. אבל מה שעושה שטות דלעו״ז, היינו • שמצייר בבחי׳ שטות זה ציור רע, עד שבחי׳ שטות זה יכול לכסות על האמת כמארז״ל אין אדם עובר עבירה אא״כ נכנס בו רוח שטות[23]. ואפי׳ אם לא נפל כ״כ בעומק רע לעשות עבירה בפו״מ ח״ו, אלא שהולך בהרהורי דבר עבירה שקשי׳ מעבירה[24]. והיינו מפני כי המח׳ היא לבוש הפנימי ומלביש השכל בלבושי׳ צואים, ומזה נוכל להבין איך שצריכי׳ לשמור את המח׳ שלא ילך במחשבות דברי׳ בטלי׳, וכ״ש בהרהורי מ״ש[25] אפי׳ מ״ש טבעי׳[26], וכל מ״ש שהאדם ממשיך עליו שזהו אסקופה הנדרסת[27] לכל מיני רע ח״ו. וכ״ז הוא בכלל בחי׳ השטות שמשטה א״ע כמו המ״ש שמדמה שכן הוא כפי מחשבתו כו׳, ובאמת הוא שקר מוחלט לגמרי, ורואה אח״כ בחוש שלא עג

ריז, ב. ראה גם מאמרי אדה״א ויקרא ח״א ע׳ מה. וש״נ. סה״מ תר״ם ח״א ע׳ צז. וש״נ.

13) הגם: בהוצאה הקודמת ליתא. בבוך 1825 כבפנים.

14) כי לא יגורך רע: תהלים ה, ה — בדילוג.

15) שריפת הפרה . . אפר: חוקת יט, ה. ט.

16) כל: בהוצאה הקודמת: כו׳. בבוך 1825 כבפנים.

17) על: בהוצאה הקודמת ליתא. בבוך 1825 כבפנים.

18) האהבה . . לדבקה בו: ע״פ נצבים ל, כ.

19) לדבקה: בהוצאה הקודמת: ולדבקה. בבוך 1825 כבפנים.

20) וללכת בדרכיו ולשמור חוקיו ומצותיו: תבוא כו, יז.

21) שטים הוא בחי׳ שטות: ראה סנהדרין קו, א. ספרי ר״פ בלק. במדב״ר פ״כ, כב. תנחומא בלק טז. לעיל פט״ל.

22) פתי יאמין וכנ״ל באורך: משלי יד, טו. לעיל פמ״א. פמ״ב.

23) אין אדם עובר עבירה . . רוח שטות: ראה לעיל פט״ל. וש״נ.

24) בהרהורי דבר עבירה שקשי׳ מעבירה: ראה יומא כט, רע״א. ראה בסוף הספר במילואים.

25) מ״ש: = מרה שחורה.

26) טבעי׳: בהוצאה הקודמת: הטבעי׳. בבוך 1825 כבפנים.

27) אסקופה הנדרסת: לשון הגמרא — עירובין צח, א. ראה גם בענין אסקופה הנדרסת מאמרי אדה״א נ״ך ע׳ לא. וש״נ.

כן הוא, וא״כ מובן איך שהשטו אותו לסור מדרך הישר ולחשוב מחשבות הדוקרות ומאבדים ח״ו הנפש וגם חיי הגוף בגשמיות ג״כ. וז״ע נחל השטים היינו ההתפשטות מבחי׳ שטים, הוא מה שנתפשט להלביש בחי׳ עצם השטות שהוא בקדושה כנ״ל, בלבושי׳ צואים המאבדים ח״ו הנפש והגוף. וכל מעשיו אפי׳ עשיית המצות כשעושה אותם, והוא מלא הרהורים רעים או מיני מ״ש המבלבלי׳ מוחו ותופסים כל לבו, הרי עשייתו שעושה הוא כלאחר יד לגמרי. כי הוא בלא מוח ולב כלל, ולכן לפעמים שאינו זוכר כלל שעשה א״ל, שלפעמים נופל אצלו ספיקות בהעשי׳, והיינו מפני כי העשי׳ הוא בלא מוח ולב. ומלבד שהם בלא מוח ולב, הנה בהיותו מלובש בתאוה או במ״ש או אפי׳ מח״ז דהבלי העוה״ז, הרי המוח והלב טרודים שזהו עוד בלבול להעשי׳ כו׳. ולכן כל איש אשר נגע יראת ה׳ בלבבו, יראה להסיר כל מיני מחשבות דבר רע וכל מיני מ״ש ומח״ז קודם התפלה והתורה, בכדי שיהי׳ תפלתו ולימוד תורתו בלב ומוח כו׳ לדבקה בו ית׳ אוא״ס חיי החיים כו׳.

קיצור. ענין נחל השטים הוא התפשטות בחי׳ השטות, משטות דקדושה לשטות דלעו״ז, ע״ד ציור הרע שצריכים לבערו, כן בחי׳ נחל השטים צריכים להסיר קודם התפלה והתורה כו׳.

(נו״ן) **ובזה** יובן[28] ג״כ ענין שייכות והשקה את נחל השטים למעיין דוקא, ולכן כאשר ומעיין מבית ה׳ יוצא אזי והשקה גם את בחי׳ נחל הוא בחי׳ ההתפשטות, שהוא בחי׳ הציור שעושה ברשעו בבחי׳ השטות עד שיהי׳ שטות גס כנ״ל. בהיות ידוע כי כל אורך ורוחב התפשטות הנהר הוא ממקורו ושרשו דוקא, וז״ע שארז״ל נהרא מכיפא[29] מיברך, פי׳ מכיפא[29] היינו משרשו ומקורו, שכל בחי׳ וענין הברכה הוא ממקורו ושרשו כו׳. ויובן ממה שאנו רואים שעיקר לידת והתהוות המדות הוא מבחי׳ השכל, שכאשר מתבונן בשכלו שטוב לפניו הדבר ההוא אזי תומ״י מתאוה תאוה להשיג הדבר ההיא[30]. אשר בזה מתורץ ענין מ״ש ואהבת את הוי׳[31] דלכאו׳ איך שייך ציווי על מדה שבלב[32], אלא שהציווי הוא על ההתבוננות[33], וכאשר יתבונן הדק היטב בטיב[34] שכלו אזי • ממילא יולד עד
המדה כו׳. ועכ״ז הרי אנו רואים שהמדות הם חזקים יותר כשהם יוצאים מהעלם אל הגילוי מכמו שהם בשכל, שאז עד״מ גם אם לא יוכשר בעיניו עשיית הדבר

---

28) ובזה יובן: להבא להלן ראה לקו״ת שה״ש לט, א ואילך.

29) נהרא מכיפא מיברך: שבת סה, ב. וש״נ. ראה גם לעיל בח״א המשך אלה תולדות נח ספ״ג. ובהנחה שם. לקו״ת שה״ש כאן לט, א ואילך. אמ״ב שער התפילין קכא, סע״ג ואילך.

30) אזי . . ההיא: בהוצאה הקודמת: אז . . ההוא.

31) ואהבת את הוי׳: ואתחנן ו, ה.

32) איך שייך ציווי על מדה שבלב: ראה גם לעיל בח״א המשך ואלה תולדות יצחק רפ״ב. וש״נ.

33) שהציווי הוא על ההתבוננות: ראה גם תו״א תשא פו, ג־ד.

34) בטיב: בהוצאה הקודמת: בטוב. בבוך 1825 כבפנים.

שעושה פלוני, עכ"ז אין זה כ"א קפידא במוח לבד שמקפיד מדוע יעשה פלוני ככה כו', אבל מדה שבלב הוא באו"א לגמרי שנעשה מלא כעס על זולתו העושה נגד רצונו וחפצו, שענין הכעס הוא בתוקף יותר הרבה מבחי' הקפידא שבמוח כו'. ונמצא הגם כי שרש המדה הוא מהמוח, עכ"ז כשיוצא מהעלם אל הגילוי הוא חזק יותר הרבה מכמו שהוא במוח שהוא מקורו כו', ועכ"ז גם יציאתו לידי פועל בגילוי ה"ה ג"כ מהמוחין, שהרי לא יכעוס כ"א כשלא יוכשר בעיניו ענין עשיית הדבר שעושה זולתו כו'. ועד"ז יובן ענין בחי' התפשטות הנהר, הגם שהוא הרבה יותר[35] נגד בחי' קיצור נביעת המעיין, עכ"ז כל תגבורתו בבחי' ההתפשטות הוא מהמעיין שהוא מקורו, כמו שהתפשטות הכעס הוא מפני שלא הוכשר בשכלו, וכל שלא יוכשר אצלו כפי מה ששופע בשכלו יתרבה הכעס, ועד"ז הוא במעיין כו'. וכמו"כ יובן בנמשל ברוחניות שכל אורך ורוחב ההשגה הוא לפ"ע בחי' הבריקה וסקירת השכל אם רב או מעט הוא כו', כי ההתפשטות בא מהמקור[36] דוקא כו'. וכמו"כ יובן בענין נחל השטים, דהנה נת"ל שדרשו רז"ל פתי יאמין זה משה[37], והיינו מפני כי משה הי' מבחי' מ"ה דחכ'[38] כו', לכן דרשו עליו פסוק פתי יאמין להיותו למעלה מהשגה. וההתפשטות מבחי' פתי זה שיאמין לכל דבר והאמונה היא מקור לכל העבודה, שאז עבודתו זכה ובהירה כו', והיא עבודה שלימה כו', ושרש התפשטות זו מבחי' החכ' היא באה כו'. וזהו שאנו מברכים על המצות אשר קדשנו במצותיו שקדשנו בקדש העליון שהוא בחי' ח"ע שנק' קדש[39] כו', וכל הל"ת הם בי"ה[40] כנודע. ואמנם כאשר צייר ציור רע בבחי' השטות דקדושה הנ"ל, ונתפשט בבחי' שטות דלעו"ז עד שהשטות מכסה על האמת, ואפי' כשלא בא לידי פועל כ"א רק הרהור עבירה, ה"ה קשי'[41] מעבירה[24] שמלפפי' ומטנפים מוחו כנ"ל, ומקשים ומאטם הלב עד שנעשה לבו כלב האבן[42], או כשהולך מבולבל במח"ז ומיני מ"ש כו' כנ"ל. אזי אין שום עצה כ"א להעביר הרע לגמרי, ומה שנבלע בו מבחי' הקדושה יתעלה כ"א ע"י בחי' המעיין שהוא מקור כל ההתפשטות בקדושה, וממילא מתעלה גם הניצוץ דקדושה שנבלע ברעיונותיו אשר לא טובים הם כו'. ולכן כאשר המעיין מבית הוי' יוצא אז יתפרץ המעיין על כל גדודותיו[43] עד שישקה גם את נחל השטים כו'. ונמצא לפ"ז ענין מבית הוי' יוצא אינו שבכדי שישקה את נחל השטים צ"ל שהמעיין מבית ה' יוצא דוקא, אבל המעיין בעצם א"י להשקות את נחל השטים[44],

35) יותר: בבוך 1825 ובהוצאה הקודמת ליתא.

36) מהמקור: בהוצאה הקודמת: ממקור.

37) נת"ל . . פתי יאמין זה משה: שמו"ר רפ"ג. לעיל פמ"ב.

38) משה . . מ"ה דחכ': ראה גם לעיל ספל"ג. פל"ז.

39) ח"ע שנק' קדש: ראה לעיל פכ"ו. וש"נ.

40) הל"ת הם בי"ה: ראה לקמן בהנחות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתמה. וש"נ.

41) קשי': בהוצאה הקודמת: קשה. בבוך 1825 כבפנים.

42) כלב האבן: יחזקאל יא, יט. לו, כו.

43) גדודותיו: ראה לעיל ע' תמ הערה 33.

44) המעיין בעצם א"י להשקות . . השטים: ראה לעיל פמ"ה. לקמן בהנחות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתמג.

אלא שהמעיין בעצמו ג"כ יכול להשקות את נחל השטים מפני כי הוא מקור בחי' ההתפשטות דקדושה, ולכן יכול לשאוב ולקרב אצלו כל הניצוצי' שנבלע בלעו"ז (ועצם הרע בהכרח שיעבור מן הארץ[45], וכמו כלי חרס שבירתו זהו תקנתו[46] כן הרע איבודו זהו תיקונו כו'). אך • בכדי שיתפשט המעיין על כל גדודותיו[47] זהו כשמעיין מבית ה' יוצא שמפני עוצם גילוי בחי' זו יתפשט[48] עה
המעיין על כל גדודותיו[47] כו', ואז והשקה גם את נחל השטים כו'.

קיצור. שייכות המעיין דוקא להשקות גם את נחל השטים, נהרא מכיפא מבריך ע"ד שהמדות נולדי' מן השכל, ועכ"ז הם בתוקף יותר הרבה מהמדות שבשכל, וג"ז תלוי לפי שפיטת[49] המוחין. ועד"ז הרחבת הבינה זהו מהמעיין דוקא. ולכן בכדי להשקות התפשטות דלעו"ז הוא ע"י בחי' המעיין בחי' ההגברה בקדושה שע"ז נכללי' נצוצי הקדושה שנבלעו כו'.

(נא) **ועוי"ל** פי' וענין בחי' שטי' שהוא מל' שטו העם ולקטו[50], שהוא בחי' פירוד כו', שבחי' ההתפשטות של נחל השטי' קאי על כל בחי' התענוגי' גשמיים שנפלו בשה"כ. וזהו ג"כ ענין מה שנמשל לנחל כו', בהיות ידוע כי המי' מצמיחי' כל מיני תענוג[51], והגם כי לצמיחת איזה דבר צריכי' הרבה דברי' כמו גשם וחום ורוחות המנשבות, וכאמרז"ל בענין זיקא דמקמי מיטרא וזיקא דבתר מיטרא[52], ועל כולם הכח הצומח שבארץ כו', עכ"ז עיקר הצמיחה הוא מן המי'. ולכן בהעצר הגשמי' ח"ו אינו צומח כלום, וכמ"ש באחאב כשבישר לו ואתנה מטר[53] כו' ע"ז נמשך הצמיחה והברכה בהצמיחה כו', שעיקר צמיחת וגילוי[54] התענוג הוא ע"י המי' דוקא. ויובן ענין נחל השיטי' בבחי' המים המצמיחי' התענוגי' הגשמיי' האלו, דהנה בד"כ כל ענין השפעת המים להצמיח בחי' התענוגי' אלו הגשמיי' ונפרדי' ה"ז שטות לגבי בחי' הענג הרוחני שנמשך מבחי' הנהר הרוחני היוצא מעדן כמ"ש ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן[55], שבחי' נהר זה הוא מקור הענג הנמשך בג"ע תענוג הנשמות רוחנים כו', והתענוג הגשמי הוא ממה[56] שמשם יפרד והי' לד' ראשים,

---

45) ועצם הרע בהכרח שיעבור מן הארץ: ראה זכרי' יג, ב.

46) כלי חרס שבירתו זהו תקנתו: ראה כלים פ"ב, מ"א.

47) גדודותיו: ראה לעיל ע' תמ הערה 33.

48) יתפשט: בהוצאה הקודמת: נתפשט.

49) שפיטת: כ"ה גם בהוצאה הקודמת.

50) שטי'.. שטו העם ולקטו: בהעלותך יא, ח. ראה לעיל פמ"ו. פמ"ח.

51) המי' מצמיחי' כל מיני תענוג: ראה תניא פ"א.

52) זיקא דמקמי מיטרא וזיקא דבתר מיטרא: ראה תענית ג, ב. מאמרי אדה"ז תקס"ט ע' רכו ואילך. אמרי בינה שער הק"ש ל, ג. תו"ח בראשית מב, סע"ג. המשך מים רבים תרל"ו פק"ה ואילך.

53) באחאב.. ואתנה מטר: מל"א יח, א.

54) וגילוי: בהוצאה הקודמת: גילוי. בבוך 1825 כבפנים.

55) ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן: בראשית ב, י.

56) ממה: בהוצאה הקודמת: מה.

שזה עצמו שיומשך בחי' הענג בדברי' הגשמיי' הנה זה עצמו הוא בחי' פירוד כו'. אך כשאוכל לש"ש בבחי' ביטול היש עכ"פ, ובהעדר הענג מגשם הדבר, כ"א כדי הצטרכותו להחיות גופו כו', וג"ז הוא בכדי שיוכל ללמוד ולהתפלל כו', עי"ז מעלה אותו מגשמיותו להיות עולה ונכלל לה'. ונמצא כי הוא מעלה אותו מבחי' השטות להיות עולה ונכלל בקדושה כי שטו הוא שם דבר הפירוד כו'.

ואמנם יש בבחי' שטות זה עוד יותר הרבה, היינו כשנמשך אחר תאוות לבו באכו"ש מכל דברי' הגשמיי' שנפל בהם התענוג ולהוט אחריהם, עד שאין לו די כלל. וכטבע חומר הגס כשטועם תענוג גשמי נמשך אחריו, ע"ד שארז"ל[57] בחמרא דפרגיתא ומיא דיומסוס[58] שאמשוך[57] אבתרייהו, עד שקרא בספרא החרש הי' לבם[59], במקום החדש הזה לכם, והיינו מפני כי נעשה לבו כלב האבן, שהי' לבו אטומה מלקבל דבר חכ' כו'. ונמצא כי זהו שטות גדול עד שאיבדה החכמה לגמרי כו', וה"ז בתאוות היתר כעין בחי' השטות של הדבר עבירה שמכסה על האמת כנ"ל באורך, כן בחי' תאוות השטות הלזה מכסה על
עו כל הבנת שכלו • עד שנעשה לבו אטומה מלקבל דבר חכמה שהיא לב אבן כו'. ולכן צריכי' לזהר בזה שלא יפול ברשת זו ח"ו. ומי שכבר נפל ברשת זו הפרושה על האדם, אל יאמר נואש לנפשו ח"ו, כ"א יוכל להעלותה ע"י שיחשוב עכ"פ שאוכל ומתענג ממאכל הערב בכדי שיבריא גופו שיוכל לעבוד את הבורא בתורה ותפילה כו'. וכח זה שמקבל א"ע[60] שבכח האכילה הלזו יאכל וישתה היא היא תתן כוחה לו, שע"י שילמוד תורה ויתפלל בכוונה עי"ז יסור לבו מדרכי התעתועי' ומרוח עוית הלזה, שלא ירצה כלל בתענוגי' אלו הגשמי' וכ"ש שלא ימשך אחריהם ח"ו. כי אור דוחה חשך, וכמשל כשמדליקי' הנר בבית אפל נעשה אורה בכל הבית, ולכאו' אן הלך החושך, אך כי האור דוחה את החשך ועקבותיו לא נודעו כלל אן הלכו. כן ע"י אור התורה ודביקת[61] התפילה יסורו מלבו דברי' המחשיכי' והי' כלא היו כלל. וזהו ג"כ ענין ומעין מבית הוי', דהנה התורה נמשלו[62] למי' כמ"ש הוי כל צמא לכו למי'[63]. וכמו המעיין כשהולך טיף טיף, הגם שהוא דבר רך, עכ"ז עושה רושם גם באבן[64]

57) שארז"ל . . דיומסוס שאמשוך: בהוצאה הקודמת: משארז"ל . . דיומסס שאמשיך.

58) בחמרא דפרגיתא ומיא דיומסוס: ראה שבת קמז, ב. סה"מ תרל"א ח"א ס"ע רסא ואילך.

59) החרש הי' לבם: ראה אוה"ת בא ע' רעו. כרך ח ע' ב'תתקי. סה"מ תרכ"ו ע' ל ואילך. תרל"א שבהערה שלפנ"ז. תרל"ד ע' קסד. סה"מ תר"ם ח"ב ע' תקמט. תש"ט ע' 15. אגרות קודש כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ח"א ע' פג.

60) א"ע: בהוצאה הקודמת: ע"ע.

61) ודביקת: בהוצאה הקודמת: ודביקות.

62) היו . . נמשלו: בהוצאה הקודמת: הי' . . נמשלה.

63) התורה . . הוי כל צמא לכו למי': ישעי' נה, א. ראה סוכה נב, ב. קדושין ל, ב. תענית ז, א.

64) טיף טיף . . רושם גם באבן: ראה אדר"נ פ"ו, ב.

שהוא בעצם קשה, כן ד"ת חוקקי' לבו של אדם, והיינו לחקוק את לב האבן שבו שישוב לה' בכל לבבו. וכמו שהמעיין יוצא טיף טיף כן ד"ת הם הלכות הלכות, והיום לומד הלכה א' ולמחר ב'[65] עד שמקבץ הרבה כו'. ואמנם לע"ל ומעיין התורה מבית הוי' יוצא כמ"ש ולא ילמדו איש את רעיהו כי כולם ידעו אותי[66], והיינו ע"י שאני הוי' מלמדך להועיל[67] כו', גם עכשיו כו', ע' מזה בד"ה ושננתם בסופו[68], אזי והשקה גם את נחל השטי' פי' והשקה להיות כי כולה משקה[69] שגם בחי' התענוגי' הגשמיי' יהי'[70] כולם לה' כו'.

קיצור. עוי"ל נחל השטי' מל' שטו פי' נפרד. והיינו כי מי' מצמיחי' כל מיני תענוג, והיינו בחי' תענוגי' גשמי' הנפרדי' וצריכי' להעלותם, ומכ"ש בחי' ההתפשטות שעושה במה שרודף אחריהם, כעין אימשך אבתרייהו כו'. וזהו ע"י התו' ותפי' וזהו ומעין מבית ה' יוצא כו'.

בס"ד פ' דברי' ל"ז

(נב) **ועפ"ז** יובן מ"ש (ירמי' ל"א י"ד) כה אמר ה' קול ברמה נשמע[1] בכי[2] תמרורים רחל מבכה כו', מאנה כו', וכתי' אח"כ כה כו' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעולתך[3] כו', ויש תקוה לאחריתך[4] כו'. וברש"י הביא בשם מ"א שהלכו אבות[5] ואמהות לפייס את הקב"ה על שהעמיד מנשה דמות בהיכל ולא נתפייס, נכנסה רחל אמרה לפניו רבש"ע רחמי מי מרובים רחמיך או רחמי ב"ו הוי אומר רחמיך מרובי', והלא אני הכנסתי צרתי כו' כו'[6] ולא די ששתקתי אלא שמסרתי לה סימני, אף אתה אם הכניסו בניך צרתך כו', א"ל יפה

---

65) והיום לומד הלכה א' ולמחר ב': **ראה מדרש תהלים פ"א, ב.**

66) ולא ילמדו . . רעיהו [**בהוצאה הקודמת:** רעהו] כי כולם ידעו אותי: **ירמי' לא, לג — בדילוגים.**

67) שאני הוי' מלמדך להועיל: **ע"פ ישעי' מח, יז.**

68) בד"ה ושננתם בסופו: **ראה גם אוה"ת ואתחנן ע' רסט.**

69) כי כולה משקה: **לך יג, י.**

70) יהי': **בהוצאה הקודמת: יהיו.**

1) ועפ"ז . . קול ברמה נשמע: **מכאן מתחיל מאמר העשרים מההמשך הכולל פרקים נב־נד.**

למאמר זה ראה סה"מ תרכ"ז ע' שעז ואילך.

בעת אמירת הדרוש הפתיחה היתה: כה אמר ה' קול ברמה נשמע — ראה להלן הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתנ. גם התאריך כאן נעתק משם.

ראה עוד ע"ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) נשמע בכי: **בירמי' שם: נשמע נהי בכי.**

3) כה כו' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעולתך: **שם פסוק טו.**

4) ויש תקוה לאחריתך: **שם פסוק טז.**

5) וברש"י . . בשם מ"א שהלכו אבות: **ירמי' שם. ראה פתיחתא דאיכ"ר סו"ס כד. וראה גם רד"ק ירמי' שם. מובא גם ברש"י אבות פ"ג, מי"ב בשינויים.**

6) כו': **בהוצאה הקודמת ליתא.**

למדת כו'. ונמצא כי ע"י טענותי' התעוררה בחי' רחמיך כו' שהם בחי' ר"ר. ולהבין ענין רב כוחה כ"כ לעורר בחי' ר"ר הנ"ל[7], הנה בתחילת בא יעקב ללבן שהי' בשביל ליקח את רחל כמ"ש וקח לך אשה מבנות לבן[8], וכתי' אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה[9]. וכששאל יעקב מרועי חרן על לבן א"ל הידעתם את לבן בן נחור[10], וארז"ל במד"ר ובילקוט ע"ז הידעתם מי שהוא[11] מלבן[12] עוונותיהם
של ישראל, באיזה זכות והנה • רחל בתו באה[13] שנא' קול ברמה נשמע כו'. מובן עז
שע"י קול רחל נתעורר בחי' יגמדה"ר שמשם נמשך סליחות עוונות, שז"ע שאמרו מי שהוא מלבן עוונותיהם ש"י כו'. ואמנם לפ"ז צ"ל מ"ש וישא את קולו ויבך[14] שפי' בסש"ב פמ"ה[15] וז"ל וזש"ה[16] וישק יעקב לרחל וישא את קולו ויבך[17], כי רחל היא כנס"י[18] מקור כל הנשמות, ויעקב במדתו העליונה שהיא מדה"ר[19] שבאצילות הוא המעורר ר"ר עלי', וישא את קולו למעלה למקור הרחמי' העליוני' הנק' אב הרחמים ומקורם (וכמ"ש במ"א בענין אב הרחמי' ואב הרחמן[20], שאב הרחמן הוא בחי' הרחמי' שבסדר ההשתלשלות, אבל אב הרחמים הוא בחי' רחמי' פשוטי' וע' בלק"ת בד"ה תקעו בחדש שופר[21]), ויבך לעורר ולהמשיך משם ר"ר על כל הנשמות ועל מקור כנס"י להעלותם[22] כו' עכ"ל. ולפי משנת"ל שרחל עצמו מעורר ר"ר שמשם נמשך ללבן עוונותיהם ש"י, וא"כ מהו שיעקב בעל עולם האצי' דוקא הגביה קולו דוקא לעורר ר"ר כו'.

ויובן בהקדם שרש ענין הבכיה, הנה גם בתחילת בריאות העולם[23] מצינו ג"כ שהי' בבכי' דכתי' יהי רקיע ויהי מבדיל בין מים למים[24], וארז"ל שמ"ת לא

---

7) הנ"ל: **בהוצאה הקודמת ליתא.**

8) וקח לך אשה מבנות לבן: **ע"פ תולדות כח, ב.**

9) אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה: **ויצא כט, יח.**

10) הידעתם את לבן בן נחור: **ויצא כט, ה.**

11) לבן . . שהוא מלבן עוונותיהם של ישראל: **ראה גם לעיל בח"א ד"ה ויהי לי שור וחמור פ"ג.**

12) במד"ר ובילקוט . . מי שהוא מלבן: **ראה ב"ר פ"ע, י. ילקוט שמעוני ויצא שם (רמז קכג).**

13) והנה רחל בתו באה: **ויצא כט, ו.**

14) וישא את קולו ויבך: **צויין בסמוך.**

15) בסש"ב פמ"ה: **מובא גם בסה"מ תרכ"ז כאן ע' שפא ללא החצע"ג. וש"נ.**

16) וזש"ה: **בהוצאה הקודמת: וזשאה"כ.**

17) וישק יעקב לרחל וישא את קולו ויבך: **ויצא כט, יא.**

18) רחל היא כנס"י: **ראה ב"ר פע"א, ב.**

19) ויעקב . . מדה"ר: **ראה זהר לך פז, ב. מאמרי אדה"א בראשית ע' קנו. וש"נ.**

20) בענין אב הרחמי' ואב הרחמן: **בסה"מ תרל"ח ס"ע רכ ואילך מציין: וע' בלקו"ת בד"ה שיר המעלות ממעמקי' פ"ב [סב, סע"ד] מענין ב' בחי' רחמים אלו. ראה גם סה"מ תר"ם ח"א ע' רפה. וש"נ.**

21) בלק"ת בד"ה תקעו בחדש שופר: **אולי הכוונה בהציון להמובא לעיל בפנים: „ויעקב .. המעורר ר"ר עלי'" ללקו"ת ר"ה נד, ב — ראה אוה"ת נ"ך כרך ב ע' נג.**

22) להעלותם: **בהוצאה הקודמת ובתניא: להעלותן.**

23) בריאות העולם: **ראה לעיל ע' תלח הערה 9.**

24) יהי רקיע ויהי מבדיל בין מים למים: **בראשית א, ו — בדילוג.**

נפרדו ממים עליוני׳ אלא בבכיה[25]. וגם אחר שכבר נפרדו ארז״ל מ״ת בוכים אנן בעינן למהוי קדם מלכא[26], היינו כמו קודם שנפרדו כו׳. והענין הוא שבתחילה היו מים במים[27], היינו שמים עליונים ומ״ת שעכשיו יש רקיע המבדיל בניהם[28] והם רחוקי׳ זמ״ז בפעולתם, שזהו עצמו מפריד בניהם[28] מאד, הי׳ תחילה שניהם יחד מעורבים זב״ז כו׳. וממילא מובן אשר קדם הפרדם לא היו מ״ע בתכלית העילוי כ״כ, וגם מ״ת לא הי׳[29] פחותי׳ במעלה כ״כ נגדם. כ״א לאחר שכבר נפרדו, דוקא אז נתעלו מ״ע בתכלית הדקות והרוחניות, להיות ע״י בחי׳ מקור ההשפעה בג״ע כמ״ש ונהר יוצא מעדן להשקות את הג״ן[30] בחי׳ גן סדרים דאורייתא[31] כו׳. ומ״ת ירדו להיות מקור כל הצמחים הגשמי׳, שבהם מלובש ענג הגשמי שאינו בערך ויחוס וסוג ענג הנשמות שמתענגי׳ מענג העליון שבג״ע כו׳. והנה שרש ב׳ בחי׳ מי׳[32] אלו נא׳ עליהם שא׳ ר״ע כשתגיע לאבני שיש טהור א״ת מים מים[33], שאיתא בזח״א דף״ו ע״ב שהם ב׳ יודין שבאות אלף, שהם בחי׳ ח״ע וח״ת. וז״ע ג״כ בראשית ב׳ בחי׳ ראשית[34], היינו ראשית חכ׳ עילאה דאצי׳, וראשית ח״ת[35] שמקור לבי״ע כו׳. ואמנם בהיותם מעורבי׳ יחד זהו כמו שח״ת כלולה בח״ע דאצי׳, ע״ד שע׳ שנין דדוד[36] היו[37] כלולי׳ באדה״ר. וכמו אותיות הדיבור בהיותם כלולי׳ עדיין בשכל כמ״ש במ״א ע׳ באגה״ק ד״ה ויעש דוד שם[38], ובסש״ב ח״ב פי״א ובבה״ז פ׳ פנחס[39], וגם כמו באות יו״ד כלולי׳ גם אותיות ו״ד[40] שהם אותיות המילוי דיו״ד, וה״ה ג״כ עולי׳ מספר יו״ד.

קיצור. להבין ענין התעוררות ר״ר דרחל, וגם לפ״ז למה צריכה ליעקב שישא קולו דוקא. יובן בהקדם ענין יהי רקיע ויהי מבדיל, שע״י ההבדלה

---

25) שמ״ת לא נפרדו ממים עליוני׳ אלא בבכיה: **לקמן בהנחת כ״ק אדמו״ר מהורש״ב: „בגמ׳ ובמדרש״. ראה ב״ר פ״ה, ד.**

26) מ״ת בוכים אנן בעינן למהוי קדם מלכא: **ראה ת״ז ת״ה יט, ב. הנסמן במאמרי אדה״א בראשית ע׳ קג; סה״מ תר״ם ח״א ע׳ עו.**

27) שבתחילה היו [**בהוצאה הקודמת: הי׳**] מים במים: **ראה ב״ר פ״ה, ב. לעיל בח״א המשך אלה תולדות נח ספ״א. וש״נ.**

28) בניהם: **בהוצאה הקודמת: ביניהם. אמנם בכ״מ בכתבי כ״ק אדמו״ר מהר״ש הוא כבפנים.**

29) הי׳: **בהוצאה הקודמת: היו.**

30) ונהר יוצא מעדן להשקות את הג״ן: **בראשית ב, י.**

31) גן סדרים דאורייתא: **ראה זהר מדרש הנעלם וירא קד, ב. מאמרי אדה״א דברים ח״ד ע׳ א׳רג. וש״נ.**

32) ב׳ בחי׳ מי׳: **ראה תו״א יתרו עג, סע״ד. מאמרי אדה״ז תקס״ד ע׳ צו-צז. אוה״ת בשלח ע׳ תפ-תפא.**

33) שא׳ ר״ע כשתגיע [**בהוצאה הקודמת: כשתגיעו**] . . מים מים: **ראה חגיגה יד, ב.**

34) בראשית ב׳ בחי׳ ראשית: **זהר בראשית כט, רע״ב. ל, א. בהערה הבאה. ועוד.**

35) בראשית . . חכ׳ עילאה . . ח״ת: **ראה זהר בראשית לא, ב. אור החמה שם.**

36) שע׳ שנין דדוד היו כלולי׳ באדה״ר: **ראה ילקוט שמעוני בראשית ה, א רמז מא (ירושלים תשל״ג) ע׳ 142. וש״נ. מאמרי אדה״א דברים ח״א ע׳ ריד. וש״נ.**

37) היו: **בהוצאה הקודמת: ה״ה.**

38) באגה״ק ד״ה ויעש דוד שם: **ס״ה.**

39) ובבה״ז פ׳ פנחס: **ראה שם קי, סע״ג-ד.**

40) באות יו״ד כלולי׳ גם אותיות ו״ד: **ראה הנסמן בסה״מ תרכ״ז ע׳ שעח.**

נתעלו מ"ע ומ"ת ירדו. וקודם ההבדלה הי' מי' במי', ע"ד ע' שנין דדוד באדה"ר, ודיבור בחכ', ואות ו"ד ביו"ד.

• (ג"ן) **ואמנם** כדי שיתהוה בריאות העולם[23] ליש ודבר כמו שהוא עכשיו בבחי' יש ודבר דוקא, לזה הבדיל בין מ"ע למ"ת. שמ"ע נתעלו למעלה מעלה, שהוא בחי' המשכת הענג לנשמות שיתענגו מנופת צוף ענג העליון, ומ"ת ירדו למטה, להיות מקור להצמיח בחי' התענוגי' הגשמי', אשר אם לא יזהר האדם לאכול מפרים כדבעי יכול להיות נתגשם גשם עב וגס מאד וכנ"ל[41]. אשר מזה עצמו מובן, שבכדי שיתהוה דבר גס כזה א"א גם מבחי' מ"ת כמו היותם מעורבים, וכנ"ל שלא הי' פחותי' במעלה אלא ע"י שירדו ממעלתם, עי"ז יכולי' להיות מקור גם לעולם הנפרד הלזה, וזהו שרש ענין טעם ההבדלה כו'. עח

ואמנם הנה איתא במד"ר וארא פי"ב[42] ע"פ כל אשר חפץ ה' עשה[43] בשוב"א[44], אע"פ שאמר השמי' שמי' לה' והארץ נתן לבנ"א[45], כשביקש ליתן את התורה ביטל הגזירה הראשונה, משל למ'[46] שגזר שבני סורי' לא ירדו לרומי' ובני רומי[46] לא יעלו לסורי'[47]. כך השמי' שמי' לה' והארץ נתן לבנ"א, ואח"כ ביטל הגזירה, ואני הוא המתחיל, וירד הוי' על ה"ס[48], ומשה עלה אל האלקי'[49]. וא"כ הבדלה[50] שהבדיל המ"ת לא הי' כ"א עד מתן תורה לבד, אבל ע"י מ"ת שניתנה התו' למטה ששרשה מבחי' מ"ע שמעל לשמי', א"כ נעשה ההמשכה מעל השמי' למטה לארץ. ולכן הי' זה ע"י משה דכתי' בו כי מן המי' משיתיהו[51], ששרשו הי' ג"כ מבחי' מ"ע[52] הנ"ל, לכן הי' בכחו להוריד התורה מבחי' מ"ע למטה על הארץ כו'. ונמשך גילוי אלקות עד שהשרה שכינתו בתוכינו בב"ר ובב"ש, רק שבב"ר הי' הגילוי מבחי' ה' עילאה, ובב"ש הי' הגילוי מבחי' ה' תתאה[53], ועכ"ז הוא מש' הוי' שם העצם[54] כו'.

---

41) וכנ"ל: **פנ"א.**

42) במד"ר וארא פי"ב: **ראה שם סימן ג בשינוי. השווה לעיל בח"א ע' קצג.**

43) כל אשר חפץ ה' עשה בשוב"א: **תהלים קלה, ו.**

44) בשוב"א: **במדרש: וגו'.**

45) השמי' שמי' לה' והארץ נתן לבנ"א: **תהלים קטו, טז.**

46) למ' . . לרומי' ובני רומי: **למלך . . כ"ה בגוכתי"ק.**

47) שבני סורי' לא ירדו לרומי' ובני רומי לא יעלו לסורי': **ראה עד"ז בהנחה הנ"ל. סה"מ תרל"ב ח"ב ע' תקסה.**

48) וירד הוי' על ה"ס: **יתרו יט, כ.**

49) ומשה עלה אל האלקי': **יתרו יט, ג. במדרש שם: ואל משה אמר עלה אל ה' — משפטים כד, א.**

50) וא"כ הבדלה: **בהוצאה הקודמת: ואח"כ ההבדלה.**

51) משה . . כי מן המי' משיתיהו: **שמות ב, י.**

52) משה . . מבחי' מ"ע: **ראה תו"א שמות נא, ד. תו"ח שמות מג, א. וש"נ.**

53) שבב"ר . . ה' עילאה ובב"ש . . ה' תתאה: **ראה לקו"ת ר"ה נז, ג. וש"נ. לעיל בח"א ד"ה בראשית ברא רפ"ד.**

54) שם העצם: **ראה לעיל ע' תצ הע' 41.**

אך הנה על חורבן במהק"ד נא' ונהר יחרב ויבש[55], יחרב בב"ר ויבש בב"ש[56], וקאי על בחי' הנהר היוצא מעדן[57] שנעשה חריבה בב"ר, ובב"ש נתיבשה לגמרי[58], כי ענין חריבה היינו שיש בה לחות עדיין, אבל ענין היבישות היינו שנתיבשה לגמרי עד שלא יש בה לחות כו'[59]. וכמ"ש במבול שבתחילה נא' חרבו המי'[60] ואח"כ נא' יבשה הארץ[61], ולכן שם הארץ היא על היבשה כמ"ש ויקרא אלקי' ליבשה ארץ[62]. ועד"ז יובן שבחורבן ב"ר מ"מ הי' קצת גילוי, אבל בב"ש וכ"ש ע"י אריכות ההמשכה נאבד לגמרי, עד שאין חזון נפרץ[63] ואותיתינו לא ראינו[64] כו', שכ"ז הוא מצד עוצם[65] החשך שנמשך מצד העדר גילוי האור כו'. וע"ז הוא דכתי' במסתרי' תבכה נפשי מפני גוה[66], וארז"ל מפני גאותן של ישראל שניטל מהם וניתן[67] כו', פי' וענין גאותן ש"י יש לפרשו בשני פנים, הא' על המצות, שע"י נתגאו ישראל שהם הם המקיימי' רצה"ע ב"ה. וע"י חורבן בהמק"ד נחסרו הרבה מן המצות, עד שלא נשתיירו מכל הרמ"ח מ"ע[68] כ"א פ"ז מצות[69] לבד, שהרי כל מצות הקרבנות והמצות התלויות בבהמק"ד והתלויות בארץ לא יש כלל. ועוי"ל גאותן ש"י, דהנה אמר בבקשתן[70] ונפלינו אני ועמך[71] שז"ע גיאות להיותן[72] פלא. וגם ע"י התורה ממשיכי' בחי' הארת פנים שנמשכת מאור פניך כמ"ש כי באור פניך נתת לנו תורת חיים[73]. ולימוד התו' שבח"ל אינו דומה כלל כמו • בהיותינו בארץ וכמארז"ל ע"פ דרשו ה' ועוזו[74] אם מבקש עט
אתה לראות פני השכינה עסוק בתורה בארץ[75]. כי ארץ היא לשון רצוא כמארז"ל למה נק' שמה ארץ שרצתה לעשות[76] כו', וכאשר מתעורר בבחי' רצוא

---

55) ונהר יחרב ויבש: **ישעי' יט, ה. איוב יד, יא.**

56) ונהר . . יחרב בב"ר ויבש בב"ש: **ראה זהר בהקדמה ו, ב. סה"מ תר"ם ח"א ע' רנו. וש"נ.**

57) ונהר . . וקאי על . . הנהר היוצא מעדן: **ראה גם סה"מ תרכ"ז ע' שעט. תרכ"ט ע' רצו. תרל"ט ח"א ע' שלז.**

58) חריבה בב"ר ובב"ש נתיבשה לגמרי: **ראה מק"מ לזהר שם ד"ה (וכרסייא קדישא) ויחרב בבית ראשון. רמ"ז ד"ה ויבש בבית ב'. סה"מ תרכ"ט ע' רצה.**

59) כו': **בהוצאה הקודמת: כלל.**

60) חרבו המי': **נח ח, יג.**

61) יבשה הארץ: **נח ח, יד.**

62) ויקרא אלקי' ליבשה ארץ: **בראשית א, י.**

63) שאין חזון נפרץ: **שמו"א ג, א.**

64) ואותיתינו [**בהוצאה הקודמת: ואותותינו**] לא ראינו: **תהלים עד, ט.**

65) עוצם: **בהוצאה הקודמת: עצם.**

66) במסתרי' תבכה נפשי מפני גוה: **ירמי' יג, יז.**

67) מפני גאותן של ישראל שניטל מהם וניתן: **חגיגה ה, ב.**

68) הרמ"ח מ"ע: **מכות כג, סע"ב.**

69) פ"ז מצות: **ראה גם לעיל פי"ח. וש"נ.**

70) בבקשתן: **בהוצאה הקודמת: בבקשתו.**

71) ונפלינו אני ועמך: **תשא לג, טז. ראה גם סה"מ תר"ם ח"ב ע' תרנ שמציין בלקו"ת בד"ה מצה זו — יב, סע"ג.**

72) להיותן: **בהוצאה הקודמת: להיות.**

73) כי באור פניך נתת לנו תורת חיים: **ברכת שים שלום — סיום תפלת שמו"ע.**

74) דרשו ה' ועוזו: **תהלים קה, ד (דבהי"א טז, יא).**

75) אם מבקש אתה . . בתורה בארץ: **ילקוט שמעוני תהלים שם רמז תתסב (ובזית רענן שם). מדרש תהלים (ובמהר"י כהן שם) וילקוט המכירי תהלים שם עה"פ הודו לה'.**

76) ארץ . . רצוא . . למה נק' שמה ארץ

אז ממלא תשוקתו ע"י התורה. כמובן שאינו דומה כלל מי שצמא למי' שמרוה צמאונו כששותה, משא"כ אם אינו צמא כלל, והצמאון הזה פועל הארץ בעצם כו'. וענין פי' ראיית השכינה ע"י התורה הוא מפני כי בתורה כתי' עוטה אור[77] כשלמה[78] שהתורה היא לבוש שדרך בה יכולי' לראות פני השכינה, ומה גם כי אורייתא וקוב"ה כולא חד[79] כו', וע' בסש"ב פ"ה שזהו יחוד נפלא שאין כמוהו כו'.

ועוי"ל ענין גאותן של ישראל ע"פ מ"ש במאו"א אות ג' סעי' ג'[80] גאוה נק'[81] י"ה כי גאוה היא[82] באו"א עילאין, ושם הוא[83] פגם הגאוה עכ"ל. וי"ל שלכן גאוה עולה מספרו י"ה ע"ש שבי"ה היא מקום הגאוה, וגם ע"י הגיאות שהעיקר הוא במוח וגם בלב פוגמי' בי"ה[84]. והנה בד"כ התיקון ע"ז הוא בכיה שע"י שבוכה ומוריד דמעות על החסרון והעדר בחי' גילוי אור הא"ס ב"ה, שהדמעות הם מכיווץ המוחין מצד העדר הגילוי, וגם הולכי' מהעינים[85] שב' בחי' אלו רומזי' למוחין עליוני', וכנודע שהראי' הוא בחכ'[85], שמהחכ' נמשך הראי' והשמיעה[86] מבינה[85]. וזהו שרש ענין תיקון חצות שתיקנו לבכות ולספוד על חורבן בהמק"ד[87], שהעיקר הוא לבכות בדמעות ממש[88] על העדר גילוי אור הא"ס ב"ה כו', ועי"ז מעורר בחי' עיינין עילאין[89] להיות עיני ה' אלקיך בה[90], וגם בחי' עיני ה' אל צדיקי'[91] כו'.

שרצתה לעשות: ראה גם לעיל בח"א ע קפח. וש"נ.

77) בתורה כתי' עוטה אור כשלמה: ראה תו"א שמות מט, ב. מג"א צו, ד. לקו"ת אחרי כז, א־ב. שלח לט, א. שמ"ע פו, א־ב. צא, ב.

78) עוטה אור כשלמה: תהלים קד, ב.

79) אורייתא וקוב"ה כולא חד: מובא בתניא פ"ד ופכ"ג בשם הזהר. ראה זהר בראשית כד, א. בשלח ס, סע"א. מאמרי אדה"א ויקרא ח"א ע' רפה. וש"נ. קיצורים והערות על התניא ע' קד ואילך. אוה"ת חוקת ע' תשס — במהדורת תשנ"ח ע' תשנט.

80) במאו"א אות ג' סעי' ג': מובא גם באוה"ת תהלים (יהל אור) ע' שלט. נ"ך כרך א ע' תשח. סה"מ תרכ"ז ע' שפ.

81) נק': במאו"א שם: גי'. וכ"ה באוה"ת תהלים. באוה"ת נ"ך וסה"מ תרכ"ז כבפנים.

82) גאוה היא: שם: הגאוה. וכ"ה באוה"ת תהלים ודבהי"א. בסה"מ תרכ"ז כבפנים.

83) הוא: שם: ליתא. וכ"ה באוה"ת תהלים ונ"ך. בסה"מ תרכ"ז כבפנים.

84) גאוה . . י"ה . . פוגמי' בי"ה: ראה גם סה"מ תרל"ה ח"ב ע' שח. וש"נ.

85) מהעינים . . בחכ' . . מבינה: ראה פרדס שער עה"כ שכ"ג, פט"ז מערכת עין. מאו"א מערכת עינים אות יד.

86) שמהחכ' . . הראי' והשמיעה מבינה: ראה לעיל רפל"ג. וש"נ.

87) תיקון חצות . . על חורבן בהמק"ד: ראה שו"ע אדה"ז חאו"ח מהדו"ת ס"א, ס"ב.

88) תיקון חצות . . בדמעות ממש: ראה גם דרך חיים פ"י יג, ד. שער היחוד קיג, ב ואילך ובהנסמן במ"מ לשם. תו"ח תצוה שכה, א.

89) עיינין עילאין: לשון זהר חדש שה"ש סא, ד.

90) עיני ה' אלקיך בה: עקב יא, יב.

91) עיני ה' אל צדיקי': תהלים לד, טז.

קיצור. שלהיות בה"ע[92] זהו ע"י ההבדלה, שאז יכולי' מ"ת להיות מקור לדברי' אלו הגשמי', ואמנם במ"ת נמשך מבחי' מ"ע. אך בחורבן ב"ר וב"ש יחרב ויבש, וניטלה גיאותן ש"י, ויש בזה ג' פי' הא' מיעוט המצות, ב' ונפלינו, ג' ע"פ מ"ש במאו"א גאוה בי"ה, והיינו מה שאין השם שלם כו'[93], והתיקון לזה הוא תיקון חצות לבכות בדמעות דוקא, שדמעות הם מכיווץ המוחין וגם יורדי' מהעינים כו', ועי"ז מעורר בחי' עיינין עילאין להיות עיני ה' אלקיך בה, וגם עיני ה' אל צדיקי' כו'.

(נד) **וזהו** דכתי' היתה לי דמעתי לחם יומם ולילה[94], ושרש הדמעות אלו הוא באמרם לי איה אלקיך[95], היינו בחי' העדר גילוי אור א"ס ב"ה. וגם י"ל איה רומז על כח"ב[96] שהאלף הוא בחי' כתר[97] י"ה הם חו"ב[98], אשר בחי' זו נמשך להיות אלקיך כמ"ש אנכי הוי' אלקיך[99], אנכי הוי' זהו כח"ב[100] בחי' איה, נמשך ע"י מ"ת להיות בבחי' אלקיך אלקה שלך. וכעת הגם שגם עכשיו אנו לי"ה ועינינו לי"ה[101], מ"מ אותיתינו[64] לא ראינו, ואין אתנו לא נביא ולא חוזה, ולא יודע עד מה כו', והחשך כפול ומכופל. וכ"ז הוא מפני כי אין השם שלם[102]
פ שאינו מאיר מבחי' י"ה בו"ה[103], וגם הוא"ו אינו מאיר • בה' תתאה, וכנודע ממ"ש בזהר ע"פ כי איננו כי אינם מבע"ל[104], אלא שקאי על הוא"ו דסליק לעילא ולעילא, וכ"ז הו"ע גיאותן ש"י. והתיקון לזה הוא ענין הבכיה דהנה במאו"א אות ב' בכיה[105] היא על חסרון אורות בינה[106], ולכן בכיה גימי'[107] ל"ז מילוי

---

92) בה"ע: בהוצאה הקודמת: ברה"ע = בריאת העולם.

93) והיינו מה שאין השם שלם כו': לא נמצא בפנים הפרק, וראה בפרק הבא.

94) היתה לי דמעתי לחם יומם ולילה: תהלים מב, ד.

95) באמרם לי איה אלקיך: ע"פ המשך הכתוב שם.

96) איה רומז על כח"ב: ראה מאו"א מערכת איה סכ"ב. סה"מ תרמ"א ע' שנג. וש"נ.

97) שהאלף הוא בחי' כתר: ראה ת"ז תמ"ט. מאמרי אדה"א ויקרא ח"ב ע' תרסא. וש"נ.

98) י"ה הם חו"ב: ראה זהר אד"ז האזינו רצ, ב. אגה"ת פ"ד. מאמרי אדה"א דברים ח"ב ע' שסו וע' תרנו.

99) אנכי הוי' אלקיך: יתרו כ, ב.

100) אנכי הוי' זהו כח"ב: ראה לקמן בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב: שמאנכי מי שאנכי שהו"ע כתר . . דש' הוי' הוא בחכ' כמ"ש הוי' בחכ' וממילא בינה ג"כ דחו"ב הם תרין רד"מ [= ריעין דלא מתפרשין].

101) אנו לי"ה ועינינו לי"ה: חרוז אזכרה בפזמון י"ג מדות בתפילת נעילה. ראה סוכה נא, ב. נג, ב.

102) אין השם שלם: ראה תנחומא ס"פ תצא. רש"י ולקח טוב ס"פ בשלח. לקו"ש כרך כג ע' 268 הערה 33.

103) שאינו מאיר מבחי' י"ה בו"ה: ראה תו"א מג"א צה, ג. לקו"ת פ' ראה יח, ג. מאמרי אדה"א שמות ח"ב ע' תפב ואילך. דברים ח"ב ע' שסז ואילך.

104) כי איננו כי אינם מבע"ל [= מבעי ליי']: ירמי' לא, יד. זהר ויגש רי, א. וארא כט, ב. ויקרא כ, ב.

105) במאו"א אות ב' בכיה: סכ"ב. מובא גם באוה"ת נ"ך כרך ב ע' א'נא (א'נד). נ"ך כרך א ע' תשז. סה"מ תרכ"ז ע' שפ.

106) בינה: במאו"א ואוה"ת: אימא. בסה"מ תרכ"ז כבפנים.

107) ולכן בכיה גימי': במאו"א ואוה"ת: וגי'. בסה"מ תרכ"ז כבפנים.

דש'[108] ס"ג, והיא ברחל שהיתה מקבלת[109] אורות אלו, ולכן[110] ב"פ דמעה גימ' רחל. והיינו מפני כי בחורבן בהמ"ק נעשה אשר בחי' רחל היא כרחל לפני גוזזי' נאלמה[111], בחי' נאלמתי דומי' החשיתי[112] העדר הדבור מחמת רוב היגון והעניני' שנעשה ע"י העדר הגילוי כו'. וז"ע רחל מבכה על בני', דהנה ארז"ל בחגיגה ד"ה ע"ב ע"פ הוד והדר[113] לפניו עוז וחדוה במקומו[114], ממ"ש בירמי' ואם לא תשמענה במסתרי' תבכה נפשי מפני גוה[115], א"ר שמואל בר אוניא[116] מקום יש[117] להקב"ה ומסתרי' שמו (ובמאו"א מם סעי' קד"א מסתרי'[118] נק' או"א כי הם נסתרות[119] במוחא וליבא), ופריך בגמ' ומי איכא בכי' קמי' קוב"ה והאמר ר"פ אין עצבות לפני המקום שנא' הוד והדר לפניו עוז כו', ל"ק הא בבתי גואי, והא בבתי בראי, ולכאו' צ"ל ממ"ש ויתעצב[120] אל לבו[121], ולפמ"ש במד"ר[122] יש לתרץ שענין עציבות זהו כענין אבילות כמ"ש נעצב על בנו (ש"ב י"ט ג').

ולהבין ענין הבכי' בבתי גואי[123] שבוכה על גיאותן ש"י הלא בידו זה כו'. ויובן בהקדם ענין הבכי' דכתי' וישא את קולו ויבך[17], וצ"ל למה בעת שראה את רחל דוקא בכה ולא קודם לכן או אח"כ. אך הענין הוא דרחל היא בחי' כרחל לפני גוזזי' כנ"ל, שהיא בגימ' ב"פ דמעה, והיינו שרומז לבחי' ג' השכינה בע"ש[124], וזהו לפני גוזזי' שמפרידי' השערות ועי"ז נמשך להם תוס' יניקה כו'. ובפ'[125] בכאו"א מישראל רומז על בחי' הניצוץ האלקי אשר בקרבו שהוא בג'[126]

---

108) דש': במאו"א ואוה"ת ליתא. בסה"מ תרכ"ז כבפנים.

109) שהיתה מקבלת: במאו"א ואוה"ת: שהיתה נוהג לקבל. בסה"מ תרכ"ז כבפנים.

110) ולכן: במאו"א, אוה"ת, והוצאה הקודמת: וכן. בסה"מ תרכ"ז כבפנים.

111) כרחל לפני גוזזי' נאלמה: ישעי' נג, ז. ראה לקו"ת מסעי פח, ג. מאמרי אדה"א דברים ח"ב ע' תרצה ואילך.

112) נאלמתי דומי' החשיתי: תהלים לט, ג.

113) ארז"ל בחגיגה ד"ה ע"ב ע"פ הוד והדר: כ"ה גם בסה"מ תרכ"ז ס"ע שפ ואילך. ראה גם אוה"ת נ"ך כרך א שם.

114) הוד והדר לפניו עוז וחדוה במקומו: דבהי"א טז, כז.

115) ואם לא תשמענה במסתרי' תבכה נפשי מפני גוה: ירמי' יג, יז — ושם: תשמעוה.

116) אוניא: לפנינו: איניא. באוה"ת נ"ך כרך א שם ובסה"מ תרכ"ז ע' שפא כבפנים. ראה סדר הדורות חלק תו"א מערכת רב שמואל בר איניא.

117) מקום יש: בחגיגה שם: משמי' דרב מקום יש לו. וכ"ה באוה"ת שם.

118) ובמאו"א מם סעי' קד"א מסתרי': מובא גם באוה"ת נ"ך כרך ב ע' א'נב. וכן בכרך א וסה"מ תרכ"ז הנ"ל.

119) נסתרות: במאו"א: הנסתרות חו"ב. וכ"ה באוה"ת שם. בסה"מ תרכ"ז כבפנים.

120) ולכאו' . . ויתעצב . . ולפמ"ש במד"ר יש לתרץ: ראה אוה"ת נ"ך כרך א ע' תשט. וראה גם אוה"ת נ"ך כרך ב שם.

121) ויתעצב אל לבו: בראשית ו, ו. ראה גם לעיל בח"א מאמר ד"ה ויגש פ"ה.

122) במד"ר: באוה"ת דבהי"א ועד"ז באוה"ת נ"ך כרך ב וסה"מ תרכ"ז שם: ברבות בראשית ס"פ כ"ז.

123) ולהבין ענין הבכי' בבתי גואי: ראה סה"מ תרכ"ז ע' שפא.

124) בע"ש: ראה זהר בראשית מו, סע"ב. בלק קצג, רע"א ובהגהות מהרח"ו אות א. שערי תשובה עד, א הערה 2.

125) ובפ': בהוצאה הקודמת: ובפרט.

126) בג': שם: בגלות.

בנה״ב, והוא מושל עליו[127] להמשיכו בבחי׳ תענוגי׳ הגשמי׳ בדברי׳ המותרי׳ ג״כ, וכמו בטרדת מו״מ שמניח כל פנימיותו בזה ועוסק בלו״נ שזהו ג״כ ענין הפרדת השערות כו׳. וכשראה יעקב זה אזי וישא את קולו ויבך, כי יעקב הוא בחי׳ הרחמי׳, שבאצי׳ הוא המעורר ר״ר כו׳. ולא די בהתעוררות ר״ר דרחל, כי רחל היא כנס״י, ואין החבוש מתיר א״ע[128], ולכן יעקב דוקא מעורר ר״ר ע״י שהגביה קולו ויבך, לעורר ר״ר העליוני׳ ממקור הרחמי׳ האמיתי׳ בחי׳ אב הרחמי׳ כו׳. וזהו במסתרי׳ תבכה נפשי בבחי׳ בתי גואי, שהו״ע הבכי׳ שמתעורר ע״י בחי׳ הרחמי׳ רבי׳ דיעקב, שעי״ז נמשך מבחי׳ רחמי׳ פשוטי׳ דכתר כו׳. ואמנם יעקב הוא רק המגביה קולו להעלות בחי׳ הבכי׳ דרחל לבד, ונמצא כי עיקר הבכי׳ היא של רחל עצמה, רק שיעקב הוא המגביה אותם כו׳. וכ״ז הוא בהיות רחל בהתלבשות נשמה בגוף, אבל גדולי׳ צדיקי׳ במית[ת]ם[129] יותר מבחייהם, שאח״כ אינה צריכה שיעקב יעלה את בכייתה, כ״א קול רחל בעצמה ברמה נשמע רחל
פא מבכה על בני׳. והיינו כי • ענין ירידת הנשמה בגוף הוא בכדי להיות ולכי לך[130] לשרשך ומקורך כו׳, ונודע כי שרש בחי׳ המ׳ ברדל״א כמ״ש המק״מ[131]. ולכן ע״י התלבשותה בגוף, לכן במיתתה נתעלית להיות יכולה בעצמה לעורר ר״ר מבחי׳ כתר היינו בשרשה בחי׳ רדל״א, שמשם יומשך הרחמי׳ פשוטי׳ דכתר. ולכן השיב לה מינעי קולך מבכי כי יש שכר כו׳ ויש תקוה כי[132] ע״י בחי׳ הרחמי׳ פשוטי׳ דכתר ושבו בני׳[133] כו׳.

קיצור. וזהו היתה לי דמעתי. רחל מבכה. בבתי גואי במסתרי׳ תבכה ע״י יעקב שכתי׳ בי׳ וישא קולו ויבך לעורר ר״ר דכתר. ועכ״ז זהו ע״י קול רחל, שהרי יעקב הגביה קולו כשראה את רחל דוקא. וגדולי׳ צדיקי׳ כו׳, שע״י ולכי לך עי״ז מגיע בעצמה לשרשה רדל״א שיומשך רחמי׳ פשוטי׳ דכתר להיות ושבו בנים כו׳.

---

127) עליו: **שם: ליתא.**

128) ואין החבוש מתיר א״ע: **ברכות ה, ב כגי׳ הע״י.**

129) גדולי׳ צדיקי׳ במית[ת]ם: **חולין ז, ב.**

130) ולכי לך: **שה״ש ב, יג. ראה לקו״ת שה״ש יז, א.**

131) שרש בחי׳ המ׳ ברדל״א כמ״ש המק״מ: **ראה לעיל פי״ד. וש״נ.**

132) כי: **בהוצאה הקודמת: כו׳.**

133) ושבו בני׳: **המשך הכתוב ויש תקוה — ירמי׳ לא, טז.**

ש"פ ואתחנן ל"ז

(נה) **והנה**[1] ע"פ הקדמה זו דמוחין דאבא ומוחין דאימא[2] יובן ענין אכילת מצה בפסח, בהיות ידוע כי בצאת ישראל ממצרי' היו בבחי' הקטנות, ולא היו יכולי' להשיג גם בחי' מוחין דאימא, וכ"ש מוחין דאבא שהוא למעלה מהשגה כנ"ל באורך, גם אחרי שבאו לבחי' מוחין דגדלות. להיות כי מוחין דאבא הם בעצם למעלה מהשגה, לזאת נצטוינו במצות אכילת מצה שהיא בחי' קטנות אבא[3]. ולא מפני טעם זה לבד, שהרי משה שהי' בבחי' מ"ה דחכמה כנ"ל[4] הי' ג"כ צריך לאכול מצה שהרי נצטוה עם כולם כו'. אלא שגם לאחר בחי' מה דחכ' כו', עכ"ז צריכי' לאכול בחי' מצה שהיא קטנות אבא. והיינו כ"א[5] היות בחי' המצה היא בחי' קטנות. עכ"ז בבחי' קטנות זו עומד[6] כל בחי' הגדלות, רק שהוא בקטנות. וע"ד שאמרז"ל אין התינוק יודע[7] לקרות או"א עד שיטעום טעם דגן[8], וע"י שטועם טעם דגן ה"ה יודע לקרות אבא. והגם כי ידיעתו שיודע אח"כ ה"ה ג"כ בלתי דעת כלל, שהרי אינו יודע טעם הדבר כלל, עכ"ז בקריאתו זה יש כל טו"ד מדוע הוא אביו. וגם הגדול שמבין היטיב ג"כ אינו קורא אותן[9] בש' אחר, הרי כי בשם מלובש הכל, רק קריאת הקטן הוא בבחי' קטנות, ועכ"ז בקטנות זו מלובש כל בחי' הגדלות. ולכן יש לתינוק געגועי' אחרי אביו שנדמה לנו כמו שהוא מבין התקרבותו לאביו, ובאמת אינו כן שהרי א"י מאומה, כ"א זהו שבקטנות זו מלובש כל בחי' הגדלות. ועד"ז הוא בחי' המצה שאם היותה בחי' קטנות אבא, עכ"ז יש בה כל בחי' הגדלות, עד שע"י אכילת מצה אנו יודעי' לקרות אבא לאבינו שבשמי' כי אתה אבינו[10]. ולכן

---

1) והנה . . ענין אכילת מצה בפסח: מכאן מתחיל מאמר הכ"א מההמשך הכולל שני פרקים נה־נו.

עניני פנ"ה נתבארו גם בד"ה וככה תאכלו תרי"ט הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש בבוך 1077 ע' קכט. ובתו"מ — התוועדויות חי"ד ע' 42 ואילך.

בעת אמירת הדרוש הפתיחה היתה: פנים בפנים דיבר ה' עמכם — ראה להלן הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתנח. גם התאריך כאן נעתק משם.

ראה עוד ע"ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) דמוחין דאבא ומוחין דאימא: ראה לעיל פ"ה. פכ"ג. פכ"ה. פל"ז. פל"ח.

3) מצה שהיא בחי' קטנות אבא: ראה שער האמונה פ"א בשם כתבי האריז"ל. מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' תכט: שער האמונה פ"ד: תו"ח פקודי תמח, ב בשם הפע"ח. מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"ב ע' תקנ בשם הע"ח.

ראה סהמ"צ להצ"צ ע' 46 ובשוה"ג שם במהדורת תנש"א. סידור סדר הגדה חצר, סע"א ואילך. סה"מ תר"ן ע' שמא.

4) משה שהי' בבחי' מ"ה דחכמה כנ"ל: ספל"ג. פל"ז. פמ"ב.

5) כ"א: בהוצאה הקודמת: כי עם. בבוך 1825 כבפנים.

6) עכ"ז בבחי קטנות זו עומד: בהוצאה הקודמת ובבוך 1825: עכ"ז יש בבחי' קטנות זו.

7) וע"ד שאמרז"ל אין התינוק יודע: ראה גם סה"מ תרכ"ז ע' רלז.

8) אין התינוק . . או"א עד שיטעום טעם דגן: ראה ברכות מ, סע"א. לעיל בח"א ע' קעה. וש"נ.

9) אותן: בהוצאה הקודמת: אותו.

10) כי אתה אבינו: ישעי' סג, טז.

מצה אין בה טעם[11], ומצות אכילתה אינה בשביל לטעום טעם מצה כלל, ולכן בלע מצה יצא[12], והיינו מפני שכל ענין אכילתה אינה בשביל טעם כלל, כ"א בחי' שלמעלה מן הטעם רק שמלובש בקטנות כו'. וזהו שנק' מצה בזהר בשם
פב מיכלא דמהימנותא[13], שענין האמונה היא למעלה • מן הטו"ד כלל, שעל מה שהשכל מחייב ע"פ הבנתו אינו שייך ענין האמונה כלל, כ"א על מה שהשכל אינו משיג כלל ע"ז הוא ענין האמונה, וכמ"ש במ"א שעל בחי' ממכ"ע אינו שייך בחי' האמונה כ"א על בחי' סוכ"ע[14] דוקא וע' בלק"ת פ' ואתחנן בד"ה וידעת היום[15]. ובחי' המצה היא האוכל שבה מתחזק האוכלה בבחי' אמונה שלימה, רק שהיא בחי' קטנות אבא, והו"ע בחי' קטנות הדעת, ועכ"ז עומד בדעת זה שבקטנות גם בחי' שלמעלה מן הדעת לגמרי, שכל מה שנת"ל בבחי' מוחין דאבא עומד בבחי' מצה בקטנות כו'. ויובן זה ממארז"ל דבר גדול מעשה מרכבה דבר קטן הוויות דאביי ורבא[16], ולכאו' יפלא האיך יקרא להוויות דאביי ורבא בשם דבר קטן הלא זהו כל תושבע"פ, שלא אמרו אביי ורבא אלא לדוגמה[17] בלבד. וי"ל עוד שאמרו אביי ורבא לפי משנ"ת לקמן בענין בוצין בוצין[18] כו', שזה א"ר[19] על אביי ורבא כו'. אך הענין הוא שכל דברי התורה נתלבשו בדברי' קטנים להיות כי נתלבשה בדברי' גשמיי' שבחי' זו הוא היותר קטן כו'. ועד"מ ציצית ותפילין כו', וכמו רה"י ורה"ר שלמעלה ז"ע עולם התהו ועולם התיקון[20]. וענין רה"י שגבוה יו"ד ורחב ד'[21] ז"ע ש' הוי' שהוא שם בן ד' ועם המילוי הוא עשר אותיות[22], ובעבודה בנה"א רה"י זהו כשהמוח שליט על הלב ה"ז רה"י, שהוא עצמו שולט על כוחות נפשו, ורה"ר הוא כשהוא ברבות מחשבות שבלב איש, ואינו מתבונן כלל שעצת ה' היא תקום[23], כמ"ש מזה באורך בהתחלת מי' רבי'[24] כו'. ועד"ז הוא בכל דיני התורה שהם ענינים גדולי' ורוחנים מאד נעלה ונתלבשו בדברי' קטנים, ולכן נק' הוויות דאביי ורבא בשם דבר קטן. ואמנם הנה הלבוש הוא בהכרח שיהי' לפי ערך הלובש וכמ"ש במ"א בענין ההפרש שבין מקיף דבית למקיף דלבוש[25] שהלבוש צ"ל לפי מדת הלובש,

---

11) מצה אין בה טעם: **ראה לקו"ת צו יב, ב. תו"ח בא קיא, א.**

12) בלע מצה יצא: **פסחים קטו, ב.**

13) מצה בזהר בשם מיכלא דמהימנותא: **ראה גם לעיל פ"ד. וש"נ.**

14) ממכ"ע . . סוכ"ע: **זהר רע"מ פינחס רכה, א.**

15) האמונה . . סוכ"ע . . בלק"ת . . בד"ה וידעת היום: **ד, א ואילך. ראה בסוף הספר במילואים.**

16) דבר גדול . . קטן הוויות דאביי ורבא: **סוכה כח, א. ראה בסוף הספר במילואים.**

17) לדוגמה: **בבוך 1825 ובהוצאה הקודמת: לדוגמא.**

18) משנ"ת לקמן בענין בוצין בוצין: **בפיסקא הבאה.**

19) א"ר: **= אמר רבה.**

20) רה"י ורה"ר שלמעלה ז"ע עולם התהו ועולם התיקון: **ראה ע"ח שער שבירת הכלים ש"ט, פ"ב. שער המלכים שי"א, פ"ז.**

21) רה"י שגבוה יו"ד ורחב ד': **שבת ו, א.**

22) רה"י . . ש' הוי' . . שם בן ד' . . עשר אותיות: **ראה ת"ז בהקדמה יב, א.**

23) שעצת ה' היא תקום: **ע"פ משלי יט, כא.**

24) בהתחלת מי' רבי': **תרל"ו.**

25) ההפרש . . מקיף דבית . . דלבוש: **ראה לקו"ת ברכה צח, סע"ב ואילך. מאמרי אדה"ז**

א"כ בהכרח שכל סודות עליוני' שנתלבשו בדברי' גשמי' האלו אינם בבחי' הגדלות כ"א שהם בבחי' קטנות. אמנם הנה קטנות זו הוא לפ"ע בחי' הגדלות ממש, שהרי בבחי' קטנות זו יש כל בחי' הגדלות בעצם כמו שהוא ממש, שאותו גדלות ממש הוא שנקטן להיות יכול להתלבש בלבוש ואופן כזה דוקא כו'. ויובן עוד מקצת ענין זה ולא כולו ממארז"ל שיחת חולין של ת"ח צריכי' לימוד[26], פי' שגם בשיחת חולין שמדבר הת"ח יש בהם ג"כ לימוד, והיינו שיש בהם מהארת חכמתו, ולכן צריכי' לימוד. וענין הלימוד יש בזה כמה אופני', הא' ע"ד שמצינו בדברי רז"ל שאמרו ולמדנו ממנו ג' דברי'[27], והיינו שמאופן סידור דבריו בש"ח שלו בהנהגה איך לנהוג בעשיית הדבר שציוה לעשות אנו למודי'[28] ג' דברי' מדיני התורה כו'. או שגם בעצם השיחת חולין שלו יש השכלה עצומה, שמדבריו אנו יכולי' ללמוד חכמתו כו'. והנה הגם שכל ענין השיחת חולין שלו הם בחי' הקטנות נגד עומק חכמתו העצמי, עכ"ז יש בקטנות זו מבחי' הגדלות, ולכן אנו • יכולים ללמוד משיחת חולין של ת"ח גם ד"ת כו', פג
שנמצא שיש בבחי' קטנות זו מבחי' הגדלות כו'. אשר מזה נוכל להבין אפס קצהו מבחי' וענין קטנות אבא, איך שיש בקטנות זו מבחי' הגדלות כו'. אמנם באמת נוכל להבין מזה רק מקצתו לבד, שהרי ענין השיחת חולין אינם בחי' הקטנות מבחי' הגדלות כו'. שהרי הש"ח אינם עצם בחי' הענין מה שבו יש בהגדלה, רק הארת המוחין שלו, להיות כי המוחין שלו הם גדולי' מאד בד"ת, לכן בכ"ד שמדבר היינו גם ש"ח יש בהם מהארת המוחין שלו. אבל ענין קטנות אבא היינו שבהקטנה זו דמצה עד"מ, יש כל בחי' ההגדלה כמו שהיא בעצם מוחין דאבא ממש רק שזהו בקטנות. לכן א"א להבין מזה רק אפס קצהו היינו בחי' ההארה לבד כו'.

ועוד נוכל להבין ענין בחי' הקטנות אבא שיש במצה, אמנם ג"כ רק אפס קצהו לבד רק שזהו מטעם אחר. והוא ממארז"ל בוצין בוצין מקטפי' ידיעא[29], והיינו שהקטן אם היותו קטן בשנים ורך בשכל, עכ"ז אנו יכולי' להבין להיות[30] כי יש בו דעת חריף בדברים הקטנים כו', אשר מזה נלמוד לשכשיגדל[31] יהי'

תקס"ז ע' שצח ואילך. עט"ר שער יוהכ"פ ע' 62. אמ"ב שער הק"ש מד, ד.

26) שיחת חולין של ת"ח צריכי' לימוד: סוכה כא, ב.

27) ולמדנו ממנו ג' דברי': ברכות ג, א. ועוד.

28) למודי': בבוך 1825 ובהוצאה הקודמת: למדים.

29) בוצין בוצין מקטפי' ידיעא: ברכות מח, א — צויין בסמוך בפנים*. ראה גם סידור ערב שבת קסד, ד. מאמרי אדה"א קונטרסים ע' רז. סה"מ תר"ל ע' קטו ואילך.

30) להיות: בהוצאה הקודמת ליתא. בבוך 1825 כבפנים.

31) לשכשיגדל: בבוך 1825 ובהוצאה הקודמת: לכשיגדיל.

---

*) ושם: מקטפיה ידיע. בהוצאה הקודמת: מקטפוי. בסמוך בפנים ובהקיצור: מקטפוהי — וכ"ה בהמשך תער"ב ח"א ע' רב וח"ג ע' א'רכג. וראה שם ח"ב ע' תתמח וע' א'קסה.

חריף גדול. אמנם זהו רק מכלי השכל לבד, ואמנם אור השכל יכול להתוסף בו הרבה כו׳, וגם אפשר שלא יתרבה כ״כ. ולכן אנו מוצאי׳ שיש קטן שבקטנותו נראה בעל שכל גדול וחריף, ועכ״ז כשיגדל אינו חריף בשכלו כ״כ, ויש קטן שהגם שאור השכל אינו מתראה אצלו כ״כ בקטנותו, עכ״ז כשיגדל הוא בר שכל גדול, שזה תלוי לפי ערך הגדלת ותוס׳ אור השכל אצלו אח״כ. ואמנם אמרם ז״ל בוצין בוצין מקטפוהי[29] ידיעא (ברכות דמ״ח) היינו שלהיות כי אביי ורבא הבינו מקטנותם למי מברכין שזהו הרחבת כלי השכל, וא״כ אין זה משל להבין ענין הקטנות שבה מלובש הגדלות, שזה מצד האור וזה מצד הכלי. ומה גם כי ענין הקטנות שבה מלובש הגדלות, הנה בחי׳ הגדלות ישנו אלא שבדבר זה נתלבש בקטנות כו׳. וכל מה שדברנו זהו רק מה שבתחילה הם הקטנות לבד כו׳, וגם כי הקטנות זו[32] היא קודם הגדלות, ובענין קטנות אבא הוא בהיפך כו׳. רק מה שקראו רז״ל הוויות דאביי ורבא בשם דבר קטן זה מכוון יותר, שהרי עניני׳ אלו שנתלבשו בקטנות ישנן למעלה בבחי׳ הגדלות, וכל דבר הלכה יש בה מאור אבא ששם שרשה, רק בכדי שיתלבש בדבר גשמי בהכרח שתבוא בבחי׳ הקטנות כו׳.

קיצור. שע״פ הקדמת מוחין דאבא ומוחין דאימא יובן ענין בחי׳ מצה שהיא בחי׳ קטנות אבא, שכל בחי׳ הגדלות יש בבחי׳ קטנות זו. ויובן קצת ממארז״ל דבר קטן הוויות דאביי ורבא, ומענין ש״ח של ת״ח צריכין לימוד, ומענין בוצין בוצין מקטפוהי ידיעא, רק שכל זה הוא אפס קצהו לבד כו׳.

(נו) **ואפ״ל** שבאמת א״א כלל להבין ענין קטנות אבא דמצה ואיך שיש בה מבחי׳ הגדלות. דהנה נת׳ לעיל באורך איך שבחי׳ מוחין דאבא הם למעלה
פד מהשגה[33] ע״ש באורך, ונת׳ • ג״כ שבחי׳ הקטנות הוא לפ״ע בחי׳ הגדלות[34]. וא״כ כמו שבחי׳ גדלות אין בו שום השגה כלל, כן בבחי׳ קטנות אבא זו היא ג״כ בלי שום טעם והשגה, שהרי הקטנות הוא לפ״ע בחי׳ הגדלות כנ״ל. ומה גם כי בחי׳ קטנות אבא שבמצה ה״ז בחי׳ מהות קטנות אבא, א״כ א״א כלל להיות בו בחי׳ השגה כלל וכלל.

וביאור הענין צ״ל שרש ענין ההפרש בין בחי׳ מהות למציאות. ויובן זה ע״פ מה שמבואר בכתהאריז״ל בענין הנבואה שכל נבואה היא בבחי׳ נו״ה[35],

---

32) זו: בהוצאה הקודמת ליתא. בבוך 1825 כבפנים.

33) נת׳ לעיל . . מוחין דאבא הם למעלה מהשגה: ראה שם פכ״ג. פכ״ה. פל״ח.

34) ונת׳ . . הקטנות הוא לפ״ע בחי׳ הגדלות: בפרק שלפנ״ז.

35) בכתהאריז״ל . . שכל נבואה . . נו״ה: ראה שער היחודים פ״א. לקוטי הש״ס להאריז״ל סוף מס׳ יבמות ד״ה חכם עדיף מנביא. שער רוה״ק דרוש א הא׳ (יא, סע״ב ואילך. ושם: ובהרבה מקומות בזוהר ובפרט בפ׳ פקודי בהיכל עצם השמים). שער מאמרי רשב״י לת״ז ת״כ (ג, ב ואילך). תו״א מקץ מג, ב. סידור שער הק״ש עט, א. שער החנוכה

ונבואת ישעי' הי' בבחי' נו"ה דבריאה[36], ונבואת יחזקאל הי' בנו"ה דיצי'[37], ונבואת זכרי' הי' בנו"ה דעשיי'[38]. ומה שכל נבואה היא מאצי'[39] כמ"ש במ"א, הנה הארת הע"ס דאצי' שמאירי' בבי"ע הוא רק בבחי' מציאות לבד ולא מהותם כלל. ואפי' נבואת משה שהי' באצי' היא ג"כ רק מבחי' נו"ה דאצי'[40], רק שבנו"ה דאצי' הי' מבחי' פנימיות החכ', אבל בחי' פנימית החכ' עצמה לא השיג, וע"ז הוא דכתי' ופני לא יראו[41]. וגם בחי' נו"ה דאצי' שהשיג מרע"ה בנבואתו הי' דרך מעבר הבריאה[42] כמ"ש מזה במ"א. וא"כ לפ"ז צ"ל האיך דרשו בזהר דרושי' בכת' בבחי' ע"י וא"א, וגם בבחי' א"ק כמ"ש בפירושי הזהר מהאריז"ל שמפרשי' דברי הזהר בפרצופי' עליוני' או"א וע"י וא"א וא"ק, מה שלא השיגו הנביאי' אפי' מרע"ה רבן של כל הנביאי'[43] כו'. אך הענין הוא דהנה זהו ההפרש בין מהות למציאות, שכל השגת הנביאי' הי' בבחי' מהות האלקות בכאו"א לפי מדריגתו בשרשו ומקורו, שלפ"ע היותו בשרשו לפי ערך זה קיבל נבואתו, אך מ"מ הי' הכל בחי' מהות דוקא. משא"כ השגת רשב"י וכדומה מ"ש בזהר, זהו הכל רק בחי' השגה בבחי' ידיעות[44] המציאות לבד. והגם שבנביאי' כתי' וביד הנביאי' אדמה[45], שענין הדמות ידוע שאינו עצם הדבר כו', וכתי' בחלום אדבר בו[46] שזהו לכאו' ג"כ אינו כמהות הדבר, אמנם זהו[47] בשאר הנביאי', אבל במשה כתי' פא"פ אדבר בו ומראה ולא בחידות[48]. מ"מ גם ענין הדמות שהי' לכל הנביאי' אינו כמו השגה שכליות, שענין

עדר, ב. מאמרי אדה"ז תקס"ג ח"א ע' רעז־רעח. ע' רפד־רפה. סהמ"צ להצ"צ ע' 344.

36) ונבואת ישעי' . . נו"ה דבריאה: ראה לקו"ת להאריז"ל ישעי' פ"ו. לקוטי הש"ס להנ"ל יבמות מט, ב ד"ה מנשה. תו"ח בא קיד, סע"ג. וש"נ. סה"מ תרמ"ז ע' קלו. ע' קמב. סה"מ תרמ"ט (מהדורת תשס"ז) ע' רעח[4].

37) ונבואת יחזקאל הי' בנו"ה דיצי': ראה ע"ח שער ק"נ שמ"ט, פ"ב. מאמרי אדה"א נ"ך ע' קמא. וש"נ. תו"ח בא קיד, סע"ג ובהערה 194. סה"מ תרל"ה ח"ב ע' שלט. תר"ם ח"א ע' לח. וש"נ.

38) ונבואת זכרי' הי' בנו"ה דעשיי': ראה גם פירוש המילות מ, ג. מא, א. נז, רע"א. ושם: דעשי' ויצי'. שער היחוד קמו, ב. אוה"ת בראשית כרך ו ע' תתרכז — נדפס גם בסה"מ תרל"ח ע' רלד. מג"א ע' קפב. סה"מ תרל"ה ח"ב ע' שלט. תרמ"ז ע' קכה.

39) שכל נבואה היא מאצי': ראה גם מאמרי אדה"ז מארז"ל ע' שלה. תקס"ג שם. סהמ"צ להצ"צ שם וע' י. אוה"ת מטות ע' שיז־שיח.

40) נבואת משה שהי' באצי' . . נו"ה דאצי': ראה שער היחודים ושער רוה"ק שם. שער היחוד והאמונה פ"ה (נה"י). אגה"ק סי"ט. וש"נ (נהי"מ). אגה"ק ס"כ (קכט, ב: מפרק עליון דנצח דז"א). לקו"ש כרך ו ע' 251-254.

41) ופני לא יראו: תשא לג, כג.

42) מרע"ה בנבואתו הי' דרך מעבר הבריאה: ראה שער היחוד והאמונה פ"ה. סהמ"צ להצ"צ ע' 344. לקו"ש כרך ו ע' 252 ואילך.

43) מרע"ה רבן של כל הנביאי': שמו"ר פכ"א, ד. דב"ר פ"ב, א. רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ז, ה"ו.

44) ידיעות: בהוצאה הקודמת: ידיעת.

45) וביד הנביאי' אדמה: הושע יב, יא. ראה גם סה"מ תרמ"א ע' צג.

46) בחלום אדבר בו: בהעלותך יב, ו.

47) אינו . . זהו: בהוצאה הקודמת: אינה. ובגוכי"ק תיבת „זהו" הוכפלה — בסיום השורה ובהתחלת השורה שלאח"ז.

48) פא"פ אדבר בו ומראה ולא בחידות: בהעלותך יב, ח.

בחי' השגה שכליות היא רק הארה כעין בחי' השערה לבד, אבל הדמות היא דמות אותו הדבר ממש. וזהו שאמר וביד הנביאי' אדמה שקאי על המספר ומדבר שאני בעצמי הוא המדמה אליו, וכנודע שענין הדמות שהוא כמו אספקלרי' שאינה מאירה[49], והיינו עד"מ הראי' שרואי' במראה שכפי שמראין נגד המראה כן ממש כדוגמתו ובדמותו נראה בהמראה, וכ"ז שהאדם עומד נגד המראה מתראה דמותו, וכשמסתלק עובר הדמות מהמראה כו'. משא"כ ענין ההשכלה הוא שמשכיל על דבר היינו כענין ההשערה שמשער בשכלו, שאינו בחי' העצם כלל כ"א לפי ערך השערת שכלו שזהו רק הארה לבד. ועד"ז יובן ענין בחלום אדבר בו שנא' ג"כ אדבר בו, שמתגלה דבור המספר והמצוה בו, שזהו בחי' מהות הדיבור של המדבר בו, רק שהי' אצלם בחלום וחזיון לילה. ועכ"ז בחלומו
פה נדמה לו עצם מהות הדבר ולא השערת שכלו, כמו ששומע דבר מחבירו • מה שלא ראהו מעולם, שהוא רק השערה שמשער בשכלו אופן הדבר לפי קליטת והשכלת והשערת כלי שכלו מה שמקבל מדבור המספר לו. אבל בנביאי' נדמה להם מהות הדבר, רק שהי' באספקלרי' שא"מ. ועכ"ז ה"ז מהראות מהות הדבר נגד האסש"מ עכ"פ, וכן בחלום אדבר בו כו' אמר אדבר דוקא היינו המספר והמצוה כו'. וכ"ש מרע"ה שראה באסה"מ[50] היינו מהות הדבר ממש כמו שרואה דרך זכוכית בהירה, שרואה עצם ומהות הדבר, וכן פא"פ אדבר בו כו', וכתי' ודבר ה' עם משה פא"פ כאשר ידבר איש אל רעיהו[51] שנגלה לו בבחי' מהות ממש, וכמ"ש הרמ"ז פ' ואתחנן דרס"א ע"א[52] מענין הפרש פא"פ למ"ש פב"פ דבר ה' עמכם[53], שפי' פב"פ הוא בחי' התלבשות פנים של מעלה דהיינו תרין תפוחין, בפני' דעת זעיר דאסהיד באנפוי, ור"ל שהפנים העליוני' נתלבשו בפנים דזעיר לדבר עם ישראל, אבל במשה כתי' פנים אל פנים, דהיינו שנשמת משה שרשה בדעת זה העליון ושם[54] נמשך[55] הפנים דאמת, וזוהי משה אמת, ופנים אל פנים פי' הד"ע שהוא פנים, אל פנים שהוא הד"ת, וז"ס אשר ידעו ה'[56] פי' נתן בו דעת בב' בחי' הפנים, עכ"ל הרמ"ז, ומזה יובן ענין מהות שהשיג משה בנבואתו שזהו בחי' ד"ע שידעו ה'. והגם שהי' דרך נו"ה כי כל נבואה היא מנו"ה, וי"ל לפי שנו"ה הם בחי' השפעה כמ"ש במ"א בביאור דברי רז"ל כליות יועצות[57], ולכן השפעת הנבואה היא ג"כ מנו"ה, עכ"ז נת' לעיל שהי' בנו"ה מבחי' אבא. וי"ל שזה"ע[58] בחי' ידעו ה' ד"ע דאבא, וצ"ל שעבר דרך נו"ה דרך

---

49) הדמות . . אספקלרי' שאינה מאירה: **ראה גם תו"א מקץ לג, א.**

50) מרע"ה שראה באסה"מ: **ראה תו"א שם.**

51) ודבר ה' עם משה . . איש אל רעיהו: **ע"פ תשא לג, יא.**

52) הרמ"ז פ' ואתחנן דרס"א ע"א: **ד"ה פנים בפנים. ראה גם לקמן פק"ה.**

53) פב"פ דבר ה' עמכם: **ואתחנן ה, ד.**

54) ושם: **בהוצאה הקודמת: משם. ברמ"ז ובבוך 1825 כבפנים.**

55) נמשך: **ברמ"ז: הי' נמשך לו.**

56) אשר ידעו ה': **ברכה לד, י.**

57) כליות יועצות: **ברכות סא, סע"א. ראה גם אגה"ק סט"ו קכב, ב. לקו"ת שה"ש כז, ג ואילך. מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' טז. לקמן פצ"ט.**

58) וי"ל שזה"ע: **בהוצאה הקודמת: י"ל שז"ע. בבוך 1825 כבפנים.**

מעביר לבד ולא בבחי׳ התלבשות כמ״ש במ״א ההפרש בין מעבר להתלבשות[59] כו׳, וגם בכל הנביאי׳ הי׳ בחי׳ מהות כו׳ כנ״ל.

ועוי״ל כי הנה כל נבואת הנביאי׳ הנה הם דבר הוי׳ ממש כמ״ש בכמה נבואות שמעו דבר ה׳[60], שדבר הנביא שהי׳ מדבר אינו דבריו כ״א דבר הוי׳ ממש יוצא מתוך גרונו של הנביא. ולכן הנביא בעת קבלתו דבר הנבואה הי׳ כמשתגע, והיינו לצאת מדעת הלבושי׳ שנעשו אחר חטא אדה״ר כמ״ש מזה בד״ה להבין שורש ענין הסוכות[61]. וזהו דכתי׳ בשאול ויפשט גם הוא את בגדיו ויתנבא[62] כו׳ שהו״ע הפשטת הגשמיות[63] כו׳, וכן כתי׳ ואפול על פני[64] שהוא בחי׳ ביטול החושי׳. ועד״ז הו״ע בחלום אדבר בו כמו בחלום שאינו מאיר בו כח השכל הנגבל בכלי המוח כו׳, ואז הוא גילוי דבר הנבואה להיות אדבר בו אני עצמי כו׳. משא״כ השגת החכם הוא בבחי׳ ידיעות המציאות לבד, שהוא[65] השערת השכל כנ״ל בעצם מהות הדבר ע״י המגלה הסוד להחכם כו׳. וזהו ענין אמרם ז״ל חכם עדיף מנביא[66], פי׳ עדיף שהשגת החכם הוא בבחי׳ היותר גבוה וכמו רשב״י שאמר דרושי׳ בכתר וא״ק, ועכ״ז זהו רק בחי׳ ידיעות[65] המציאות לבד, אבל בהשגת • הנביא הרי זהו בחי׳ מהות האלקות כו׳. ועפ״ז יובן ענין מעלת פו
בחי׳ קטנות אבא שבמצה, שאם היותה בבחי׳ הקטנות לבד עכ״ז הרי הקטנות היא מעין הגדלות כנ״ל. וגם בחי׳ מהות קטנות אבא שזהו מעין מהות גדלות דאבא, שבחי׳ זו א״א כלל לבוא בהשגה, וכנ״ל שכל השגה היא רק בחי׳ ידיעות[65] המציאות לבד כו׳. א״כ מובן מעלת אכילת מצה, ולכן אין בה טעם להיותה מבחי׳ שלמעלה מן הטו״ד, והיינו עצם מהות גדלות אבא שהוא למעלה[33] מן הטו״ד כמשנ״ת לעיל באורך, ע״י שנתקטנה בבחי׳ קטנות אבא שיש במצות אכילת מצה בפסח כו׳.

---

59) ההפרש בין מעבר להתלבשות: ראה לקו״ת מסעי פט, ב ואילך. מאמרי אדה״א קונטרסים ע׳ תקלג ואילך. אוה״ת ויקרא כרך ב ע׳ תסב ואילך. סה״מ תרמ״ד מהדורת תשס״ב ואילך ע׳ שכז ואילך. וש״נ.

60) שמעו דבר ה׳: מל״ב ז, א. ישעי׳ א, י. כח, יד. סו, ה. ועוד.

61) בד״ה להבין שורש ענין הסוכות: אוה״ת דברים כרך ד ע׳ א׳תשטו ואילך — ושם הפתיחה: להבין ענין סוכות.

62) ויפשט גם הוא את בגדיו ויתנבא: שמו״א יט, כד בהוספת תיבת: את — ראה גם לעיל רפמ״א. וש״נ.

63) הפשטת הגשמיות: ראה רמב״ם הל׳ יסוה״ת פ״ז, ה״ב. ה״ו. תניא קונטרס אחרון קנו, א (בשם רע״מ פ׳ משפטים — קטז, ב ואילך) ובהנסמן במ״מ לשם.

64) ואפול על פני: יחזקאל א, כח. ראה מאמרי אדמו״ר הזקן פרשיות ח״ב ע׳ תתיז. אוה״ת בראשית כרך א ע׳ 264. סה״מ תרל״ה ח״ב ע׳ שטז. תרס״ג ח״א ע׳ קנא.

65) ידיעות . . שהוא: בהוצאה הקודמת: ידיעת . . שהו״ע.

66) חכם עדיף מנביא: ב״ב יב, א. ראה לקוטי הש״ס להאריז״ל סוף מס׳ יבמות. וראה גם לקו״ת פקודי ו, ד. ויקרא ה, ד. מאמרי אדה״ז על פרשיות התורה ח״א ע׳ רסד ובהנסמן במ״מ לשם. תו״ח שמות נט, א ובהערה 39.

קיצור. איך שבחי' קטנות אבא הוא למעלה מהשגה להיותה מעין בחי' הגדלות. וגם בחי' מהות קטנות אבא. ויבאר קצת ענין ההפרש בין מהות למציאות שז"ע חכם עדיף מנביא, ועכ"ז השגת החכם הוא רק בחי' ידיעת המציאות, והשגת הנביא הוא בחי' השגת המהות, ועד"ז יובן מעלת אכילת מצה בפסח כו'.

ש"פ עקב ל"ז

עקבי' בן מהללאל אומר[1] הסתכל בשלשה דברי'[2] ואין[3] אתה בא לידי עבירה, דע מאין באת ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד כו'. וצ"ל מה מוסיף על מאמר רבי בפ"ב[4] (שדבריהם דברי קבלה) דע מה למעלה ממך[5], עין רואה כו', אלא שצ"ל שמוסיף בדברי מוסר שלו התבוננות יותר. גם צ"ל מ"ש ואין אתה בא לידי עבירה שזהו הכל בד'[6] סור מרע, ובאמת צ"ל גם ועשה טוב, ואינו די בסור

בראש העמוד בג' שיטין ללא ציון מקומו בפנים (אולי זה שייך למאמר הבא פנ"ח אלא שנרשם כאן):

מאין באת ולאן אתה הולך[א] בד"ה בחדש השלישי[ב].

בסיום העמוד ללא ציון מקומו בפנים:

שניזון מקטנות אבא עי"ז מתחזק אצלו האמונה שלמעלה מהשכל מיכלא דמהימנותא[ג] וי"ל גם מיכלא דאסוותא[ד] שברפואות יש סגולות שלמעלה מן הטעם.

א) מאין באת ולאן אתה הולך: **אבות פ"ג, מ"א.**

ב) בד"ה בחדש השלישי: **לע"ע לא נתברר לאיזה מאמר הכוונה. וכנ"ל בסוגריים לפני שורה זו, אפשר ש„בד"ה בחדש השלישי" הוא ענין בפ"ע, ואינו המשך ללפנ"ז. צויין אליו להלן בפנ"ח.**

ג) מיכלא דמהימנותא: **ראה בהערה הבאה. הנסמן לעיל פ"ד.**

ד) מיכלא דאסוותא: **זהר תצוה קפג, ב.**

---

1) עקבי' בן מהללאל אומר: **מכאן מתחיל מאמר הכ"ב מההמשך הכולל פרקים נז־נט. פתיחה זו אינה מופיעה בהוצאה הקודמת. הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב מדרוש זה, נדפסה לקמן ע' תתס. גם התאריך כאן נעתק משם.**

ראה עוד ע"ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) עקבי' בן מהללאל אומר הסתכל בשלשה דברי': **אבות רפ"ג.**

3) ואין: **גי' אדה"ז בסידורו. ראה שנויי נוסחאות באבות שם.**

4) מה מוסיף על מאמר רבי בפ"ב: **ראה גם מדרש שמואל. ובתויו"ט כ' שעקביא בן מהללאל הי' בזמן הבית. וראה סדר הדורות מערכת תנאים ואמוראים בערכו.**

5) בפ"ב . . דע מה למעלה ממך: **בתחלתו.**

6) בד': = **בדבר.**

מרע לבד. ואם משום ישב ולא עבר עבירה[7] נותנים לו שכר כעושה מצוה זהו רק כעושה בכ"ף הדמיון לבד.

(נז) **ויובן** עוד ענין ההפרש בין ידיעות[8] המציאות דחכם לבחי' השגת המהות דנביא, ממארז"ל שאינו דומה שמיעה לראי'[9], ולכאו' צ"ל מהו ההפרש כ"כ מב' כחות אלו, הלא גם כששמע, שמע כל הענין על בוריו והבינו, ומה יתחדש כשיראה דמות הדבר עצמו, אך הענין הוא דהנה כששמע מפי המספר לו כל הענין ומהות הדבר במה שהסיפור בו הוא, עכ"ז איך הבינו מדברי המספר זהו ע"י שצייר בראיית עין השכל אופן מהות הדבר אשר בו הוא הסיפור, שציור זה הוא רוחני בראיית השכל. וגם הוא כפי הבנת כלי שכלו מדברי המספר איך שהוא מבין במהות הדבר שמספר בו, ע"י ראי' או ע"י שמיעה (שכ"ז הוא חילוק בעצם ההבנה בבחי' אמיתיות ההשגה על בוריו כמשי"ת), ולפ"ע זה נעשה הנחה בשכלו במהות הדבר אשר הסיפור בו הוא. ולכן אח"כ כשרואה עצם מהות הדבר שבו הי' הסיפור מתפעל בשכלו התפעלות השכל באו"א לגמרי מכמו מה ששמע תחילה, והטעם לזה הוא, הא' שמדברי המספר לא הבין תחילה כ"כ, מחמת כמה טעמי' שיכול להיות בזה. והיינו מפני שגם המספר לא הבין כ"כ, אם מפני כי לא ראה בעצמו רק ששמע מפי זולתו שהי' אצלו ג"כ רק בחי' שמיעה לבד, או שהגם שהבין בטוב ע"י שמיעה ששמע רק שאין בו כח להוציא מכח אל הפועל בדיבור איך ומה הוא, שאין כלי הדיבור שלו מגלים השגת שכלו לגבי זולתו כ"כ. וכידוע שיש מי שיש לו חוש להשפיע בטוב טו"ד, ויש הגם שמבין לגבי עצמו עכ"ז אין בו כח להבינו לזולתו כו'. או יכול להיות שהגם שהוא בעצמו ראה עצם הדבר שהדיבור בו הוא, ועכ"ז אין כלי שכלו חזקי' להבינם כ"כ, וממילא סיפור דבריו בו אינם כפי אמיתיות הדבר ועילוי הכוחות שיש בעצם מהות הדבר כו'. או שהגם שמבין אך א"י לבאר בדיבור כנ"ל, ולכן דבריו לע'[10] • אשר עי"ז לא הבין השומע כו', משא"כ כשרואה פז
בעצמו מהות הדבר ה"ה בעצמו משיג לפי הבנת שכלו בעצמו כו'. והב' י"ל שעצם ההנחה שבנפש שנעשה ע"י שמיעה אינו דומה לראי' כלל, וע"ז הוא שאמרו שאינו דומה שמיעה לראי', שהגם ששמע תחילה שנעשה הנחה בנפשו בעצם מהות הדבר איך הוא, עכ"ז כשרואה אח"כ נעשה הנחה בנפשו באופן היותר אמיתי ונעלה כו'. והענין הוא דהנה ענין הראי'[11] בגשמיות הוא כי גלגל

---

7) ישב ולא עבר עבירה: ראה קדושין לט, סע"ב. ולהעיר מאוה"ת ענינים ע' שכג. סה"מ תרמ"ח ע' קסו. תרס"ה ס"ע כה ואילך.

8) ידיעות: בהוצאה הקודמת: ידיעת.

9) שאינו דומה שמיעה לראי': ראה גם לעיל פל"ג, וש"נ.

10) לע': בבוך 1825 ובהוצאה הקודמת: לעו — איוב ו, ג.

11) הראי' . . העין . . מצטייר . . דבר הנראה: ראה גם רמ"ז לזהר פקודי רכה, ב (רמט, סע"ב ואילך). הגהות הרמ"ז על אוצרות חיים שער הנקודים פ"א הערה נא. שבילי אמונה לר' מאיר אבן אלדבי הנתיב הרביעי ד"ה העינים. לקמן בהנחות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתו ואילך. סה"מ תרל"ט ח"ב ע' תיח־תיט. תר"ם ח"א ע' שמג. וש"נ.

העין הבהיר הוא חשוך מאחוריו[12] וכשמביט בדבר מצטייר בכלי העין אותו דבר הנראה[11] ועי"ז רואה אותו וכידוע בסיפרי הנתוח והרפואה, וא"כ ה"ז דומה ממש להראי' באדל"נ[13] שהוא השפייגיל[14] בל"א[15] שזהו ע"י ציפוי כסף דק וכמ"ש בת"א בדרושי חנוכה[16] ע"ש. ומזה יובן ענין אדמה שנת"ל שזהו שוה לענין ראי'[17], ואיך שאינו דומה שמיעה לראי' כו'. הג' כי השמיעה בא ע"י ממוצע והראי' ע"י עצמו, וכל ממוצע מחליש הענין, וכמ"ש קרב אתה ושמע[18] כו' ולא תאכלנו[19] כו' וכמו שפי' רש"י ז"ל ע"פ ואת תדבר אלינו[20] והתשתם[21] כו'. וכענין ההפרש ביושבין לפני הרב מלפניו או מלאחריו כו', וכמאמר רבי פ"ק דערובין הא דמחדדנא מחבראי[22] דחזיתא לר"מ מלאחריו. הנה הראי' דוקא פעל אצלו, ולא השמיעה שכולם שמעו קולו כו', והיינו שכח הראי' יכול לפעול בנפש גם כח שכלי שיצא מכאה"פ[23] ע"י ראיית החכם הדורש בד"ת. ולפ"ז יובן היטיב דברי רש"י הנ"ל וכי לא הי' יפה לכם ללמוד מפי הגבורה ולא ללמוד ממני, וי"ל פי' לשון יפה ע"ד שארז"ל יפה שעה א'[24], וכמשנת"ל[25] ענין ד"ז באריכות כו'. ומזה יובן ענין ההפרש בין השגת המהות לבחי' ידיעת המציאות, שבחי' ידיעות[8] המציאות מקורו לבד הוא רק מבחי' שמיעה כנ"ל, משא"כ השגת המהות הוא בחי' ראי' בעצם כמ"ש ישעי' הע"ה[26] ואראה את אד' יושב[27] כו'.

קיצור. להבין עוד ההפרש בין השגת המהות לידיעת המציאות ממארז"ל אינו דומה שמיעה לראי', שההנחה שמהראי' הוא באופן היותר נעלה מכמה טעמי', עד שגם כלי השכל יוצאי' בפועל מהעלם אל הגילוי כו'.

(נ"ח) **ולהבין** בתוס' ביאור שרש ענין ההפרש בין השגת המהות לבחי' ידיעת המציאות, וגם עי"ז יובן שלא השומע לבד אינו דומה לראי' אלא גם מי שמשכיל ע"י השגתו בעצמו ג"כ אינו דומה לראי' כו'. והוא

---

12) גלגל העין הבהיר הוא חשוך מאחוריו: **ראה גם לקמן פע"ג. לקמן בהנחה הנ"ל. וש"נ.**

13) באדל"נ: **בהוצאה הקודמת: באספקלריא דלא נהרא.**

14) השפייגיל: **בהוצאה הקודמת: השפיגל. ראה גם לקמן פקי"ח ובהערה שם.**

15) בל"א: **ראה שיחת ליל הושע"ר תשנ"ב אות ג (נעתק בתו"מ — התוועדויות תשנ"ב ח"א ע' 108). סה"ש תשנ"ב ח"א ע' 38 בשולי הגליון להערה 20. לקו"ש כרך כא ע' 448 הערה 15.**

16) בת"א בדרושי חנוכה: **מקץ לג, א.**

17) אדמה שנת"ל שזהו שוה לענין ראי': **פנ"ו.**

18) קרב אתה ושמע: **ואתחנן ה, כד.**

19) ולא תאכלנו: **ואתחנן ה, כב — ושם כי תאכלנו.**

20) שפי' רש"י . . ואת תדבר אלינו: **ואתחנן ה, כד.**

21) והתשתם: **ברש"י: בבוך 1825 ובהוצאה הקודמת: התשתם.**

22) וכמאמר רבי פ"ק דערובין הא דמחדדנא מחבראי: **ראה שם יג, ב.**

23) מכאה"פ: **בהוצאה הקודמת: מכח אל הפועל.**

24) יפה שעה א': **אבות פ"ד, מי"ז.**

25) יפה שעה א' וכמשנת"ל: **פ"י. פי"ב ואילך.**

26) הע"ה: **בהוצאה הקודמת: הנביא ע"ה.**

27) ואראה את אד' יושב: **ישעי' ו, א.**

ע"פ מארז"ל באבות בדבריהם דברי מוסר[28] דע מאין באת ולאן אתה הולך[29], שפי' בלק"ת בד"ה במדבר סיני[30] מאין באת מג"ע העליון, ולאן אתה הולך אן הוא בחי' ג"ע התחתון[31], שהולכת לקבל שכרה בג"ע התחתון. כי אן הוא לשון מקום מל' אנא[32] פניך מועדות[33], שזה הלשון נופל על בחי' המקום הגשמי, ועד"ז ענין ולאן היינו לבחי' ג"ע התחתון שנופל עליו לומר שם מקום וכמ"ש
פח **ויטע אלקי' גן בעדן מקדם[34], • שאין מקרא יוצא מידי פשוטו[35] כו' וכמארז"ל פ"ט דפסחי' שהעולם א' מס' בגן[36] כו', שהוא במדה וגבול שלנו. וענין מה שפי' רבינו ז"ל מאין על ג"ע העליון הוא, כי ההפרש בין אין לאן שבחי' אין יש בו יו"ד משא"כ תי' אן הוא אלף נון לבד בלא יו"ד, והוא בחי' היו"ד שבו נברהעה"ב[37] בחי' בינה[38], וגם ג"ע העליון הוא ג"כ מבחי' בינה[39] וביוד דחכ'[40] נברא העוה"ב זה כמשנ"ת לעיל[41]. ונודע כי החכ' היא בחי' מחשבה[42] כמ"ש בזהר מח' ויובלא דלא אתפריש לעלמין[43], וישראל עלו במחשבה[44] א"כ הם מאין היינו מיו"ד היתרון שיש בו על בחי' אן[45] כו'.**

ואמנם לפ"ז צ"ל למה היתה כזאת מלפניו ית' שתרד הנשמה להתלבש בגוף, הלא קודם ירידתה היתה בבחי' אין שהוא בחי' ביטול החכ' כנ"ל שזו"ע מאין באת, וע"ז הוא שאה"כ חי ה' אשר עמדתי לפניו[46] שהעמידה היתה לפניו

---

28) באבות בדבריהם דברי מוסר: **ראה גם ר"ע מברטנורה רפ"א דאבות.**

29) דע מאין באת ולאן אתה הולך: **אבות פ"ג, מ"א.**

30) בלק"ת בד"ה במדבר סיני: **ב, א. הבא בסמוך הוא ע"פ לשונו שם בהוספות וכו'.**
שם הד"ה הוא: וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד וגו'.

31) מאין . . מג"ע . . ולאן . . ג"ע התחתון: **ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פ"ה בשוה"ג אותיות טז־יט.**

32) אנא: **בלקו"ת: בבוך 1825 ובהוצאה הקודמת: אנה.**

33) אנא פניך מועדות: **יחזקאל כא, כא.**

34) ויטע אלקי' גן בעדן מקדם: **בראשית ב, ח — ושם: ה"א, וכ"ה בסמוך בפנים.**

35) שאין מקרא יוצא מידי פשוטו: **שבת סג, א. וש"נ.**

36) פ"ט דפסחי' שהעולם א' מס' בגן: **צד, א.**

37) היו"ד שבו נברהעה"ב: **ראה מנחות כט, ב. ב"ר פי"ב, י. סה"מ תרמ"א ע' קלד.**

38) נברהעה"ב בחי' בינה: **ראה אגה"ק ס"ה קז, רע"א: סכ"ט קמט, ב: בזוה"ק. לקו"ת במדבר ט, ד. וש"נ. סה"מ תרמ"ב ע' שלו. וש"נ.**

39) ג"ע העליון . . מבחי' בינה: **ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פ"ה. וש"נ.**

40) וביוד דחכ': **ראה זהר בראשית לא, א. מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"ב ע' תשסד ובהנסמן במ"מ לשם.**

41) וביוד . . העוה"ב זה כמשנ"ת לעיל: **ספ"ה. וש"נ.**

42) החכ' היא בחי' מחשבה: **ראה גם לעיל בח"א ע' שמב. וש"נ.**

43) מח' ויובלא דלא אתפריש לעלמין: **ראה זהר ח"ש קכג, א.**

44) וישראל עלו במחשבה: **ראה ב"ר פ"א, ד. לקו"ת שה"ש יז, ד. יט, ב. תו"ח שמות ח"א לב, ב ובהערה 248. סה"מ תרמ"ב ע' צה. וש"נ.**

45) מיו"ד . . אן: **בהוצאה הקודמת: יו"ד . . אין. בבוך 1825 כבפנים.**

46) חי ה' אשר עמדתי לפניו: **מל"א יז, א; יח, טו בדילוג. מל"ב ה, טז. ועד"ז שם ג, יד.**

היינו לפני בחי' אוא"ס השורה בח"ע כו'. ולמה ירדה בגוף שהירידה היא מאגרא רמה לבירא[47] כו', והלואי תהי' השבתה למעליותא כמקדם, וכל הדרכי' הם בחזקת סכנה[48]. וא"כ הלא מפי עליון לא תצא הרעות[49], וטוב ומטיב הוא כמ"ש טוב ה' לכל[50], ואיך יצר את האדם ונפח באפיו נשמת חיים[51], והלואי תהא השבתה כו' ואז אח"כ עלייתו רק לג"ע התחתון לבד שז"ע ולאן לפי' רבינו ז"ל, וע' בד"ה מים רבי' בתחלתו[52] דברי החכם שהביא הרמב"ם ז"ל[53]. אך הענין הוא ע"ד שארז"ל יפה שעה א' בתשו' ומעש"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב וכנ"ל שיפה גם מתחה"מ[54], ולכאו' יפלא הלא עוה"ב הוא תשלום שכר, ומאחר שבעוה"ז יפה יותר מה התשלום שכר, וכנ"ל באורך[55]. וגם הלא עוה"ב הוא בחי' היותר עליונה מגעה"ת, א"כ מהו עליות הנשמה מעוה"ז לג"ע התחתון. וצ"ל ההפרש בין ג"ע לעולמות, וגם בעצם הג"ע יש בו ב' בחי', הא' הוא הג"ע שנברא כמ"ש ויטע ה' אלקי' גן בעדן מקדם[34], והב' הוא ענין ההוספה שמוסיפי' ע"י עבודת הגן וכמ"ש ויניחהו בג"ע לעבדה[56] ולשמרה[57], שמשמע שע"י העבודה מוסיפי' בג"ע[58]. וכמו בגשמיות שע"י עבודת הגן שלמטה מוסיפי' שיגדלו הפירות בטוב יותר, כ"ה בג"ע ברוחני' שע"י לעבדה זו רמ"ח מ"ע ולשמרה שס"ה ל"ת[59] עי"ז נמשך תוס' וריבוי אור בג"ע. ולהבין ענינם, הנה כתי' כי לא יראני האדם וחי[60], שפסוק זה נא' למשה רבן של כל הנביאי'[61], וא"כ צ"ל הלא נת"ל שהנביאי' הם בחי' השגת המהות[62], ולכן צ"ל שמ"ש לא יראני זהו על בחי' היותר גבוה, וכמ"ש ופני לא יראו[63] אפי' מרע"ה. ובמד"ר ס"פ נשא[64] ע"פ כי לא יראני האדם וחי אפי' החיות הנושאות את הכסא אינם רואי' את הכבוד[65] (שפי' וחי על חיוה"ק), ולכאו' הלא

---

47) מאגרא רמה לבירא: **ראה חגיגה ה, ב. רש"י איכה ב, א. תו"ח שמות ד, ג. ושנ.**

48) וכל הדרכי' הם בחזקת סכנה: **ראה ירושלמי ברכות פ"ד, ה"ד. קה"ר פ"ג, ב (ב). וראה גם לקו"ת אחרי כה, ג.**

49) מפי עליון לא תצא הרעות: **איכה ג, לח.**

50) טוב ה' לכל: **תהלים קמה, ט.**

51) יצר את האדם ונפח באפיו נשמת חיים: **בראשית ב, ז.**

52) בד"ה מים רבי' בתחלתו: **תרל"ו.**

53) דברי החכם שהביא הרמב"ם ז"ל: **ראה מו"נ ח"ג, פי"ב.**

54) יפה שעה א' בתשו' . . וכנ"ל שיפה גם מתחה"מ: **פ"ט ואילך.**

55) הלא עוה"ב . . התשלום שכר, וכנ"ל באורך: **פ"י.**

56) הג"ע . . ב' בחי' . . שנברא . . לעבדה: **ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח רפ"ה ובשוה"ג שם.**

57) ויניחהו בג"ע לעבדה ולשמרה: **בראשית ב, טו.**

58) שע"י העבודה מוסיפי' בג"ע: **ראה תו"א בראשית ה, סע"ד. מקץ לו, ב. תצוה פא, א. לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פ"ה. ד"ה ויגש אליו יהודה פ"ב.**

59) לעבדה זו רמ"ח מ"ע ולשמרה שס"ה ל"ת: **נסמן לעיל ספי"ח.**

60) כי לא יראני האדם וחי: **תשא לג, כ.**

61) למשה רבן של כל הנביאי': **שמו"ר פכ"א, ד. דב"ר פ"ב, א. רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ז, ה"ו.**

62) נת"ל שהנביאי' הם בחי' השגת המהות: **פנ"ו.**

63) ופני לא יראו: **תשא לג, כג.**

64) ובמד"ר ס"פ נשא: **מכאן הועתק בסה"מ תרמ"ד ע' רלח ואילך, ללא הקטע „ולכאו' הלא זהו . . זמ"ז הם וכנ"ל".**

65) ובמד"ר . . אפי' החיות . . את הכבוד:

זהו היפך מ"ש בכ"ד שהשרפי' משיגי' איך שהוא קדוש ומובדל[66] בחי' סוכ"ע כו', אמנם באמת אינו סותר כלל שהשגה וראי' שני ענינים רחוקי' זמ"ז הם וכנ"ל. והענין הוא דכתי' ואתה מחי' את כולם[67], שהוא ית' מחי' ומהוה הכל שע"ז רומז תי' כולם שכולל מרכ"ד עד סוכ"ד, וכן ארז"ל מה הנשמה ממלא את הגוף כך הקב"ה ממלא את כל העולם[68], וא"כ מענין הנשמה שממלא את הגוף נלמוד להבין ולהשיג ענין בחי' מה שהקב"ה מחי' את העולם, וכמ"ש מבשרי אחזה[69]. • והנה בענין שהנשמה ממלא את הגוף אנו רואי' שהיא במילאותה[70] פט היא מחי' את הגוף, והגוף מתפעל מהארת הנשמה שמחי' אותו, ועכ"ז אנו רואי' שאינו מושג כלל בהגוף אופן ומהות הנשמה כלל וכלל, רק שאנו מביני' מזה שהגוף חי שיש דבר המחי' אותו. אמנם מהות ועצם הנשמה איכותה ומהותה א"י לנו כלל וכלל, רק מה שנודע שישנה היא עצמה במציאות, ולא מהותה, והארתה יש לה כח המחי' הגוף[71] שיחי' חיי השגה והרגשה שכליות וחיונית, שהרי בצאת הנפש מן הגוף אין לו חיות והרגשה ע"ד כמו בהיותו חי. ומ"ש בספרים שכ"ז שלא נקבר ה"ה שומע[72], וכ"מ מענין הבקשת מחילה[73], זהו מפני כי הגם שהנפש נפרד מן הגוף עכ"ז יש לה התקרבות עדיין, וכמ"ש במ"א מדרושי רבינו ז"ל בתחילת לאדי, ערך תקס"ב[74] שכמו בשינה נשאר קיסטא דחיותא[75] כן גם לאחר צאת הנפש מהגוף נשאר קיסטא דחיותא[76] (כ"ה הלשון שם, וצ"ע, ואפשר אינו[77] דברי רבינו ז"ל בכיון עכ"ז מעט מזעיר נשאר[78], ולכן

ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פ"ה.

66) שהשרפי' משיגי' איך שהוא קדוש ומובדל: **ראה לקו"ת אמור לב, ב.**

67) ואתה מחי' את כולם: **נחמי' ט, ו.**

68) מה הנשמה . . כל העולם: **ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פ"ה. וש"נ.**

69) מבשרי אחזה: **איוב יט, כו.**

70) במילאותה: **בהוצאה הקודמת ובסה"מ: במילואותה.**

71) והארתה יש לה כח המחי' הגוף: **ראה סה"מ תרמ"ז ע' קכו: כ' והארתה יש לה כח, וי"ל מפני ששם מדבר בג' עולמות בי"ע.**

72) ומ"ש בספרים שכ"ז שלא נקבר ה"ה שומע: **בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב: „בספרי מוסר". שבת קנב, ב. ט"ז שו"ע יו"ד סשד"מ, סק"א.**

73) הבקשת מחילה: **ראה גם בסמוך בפנים ובהערה שם.**

74) מדרושי רבינו . . לאדי ערך תקס"ב: **לע"ע לא נתברר לאיזה מאמר כוונתו הק'.**

75) בשינה נשאר קיסטא דחיותא: **ראה זהר לך פג, א. פירושי אור החמה, ר' אברהם גאלאנטי, ומקדש מלך לזהר שם. סה"מ תר"ם ח"ב ע' תקג. וש"נ.**

76) לאחר צאת הנפש . . קיסטא דחיותא: **ראה גם מאמרי אדה"א דברים ח"א ע' שכד. סה"מ תרל"ד ע' קלד. תר"ם ח"ב ע' תקג. ס"ע תתסג ואילך. תרמ"ג ס"ע עז ואילך. תרמ"ד ע' רלח הנ"ל. תרמ"ו ע' תכא. תרמ"ז ע' קכו. תרנ"ה ע' קיח. המשך תער"ב ח"א ע' דש.**

77) אינו: **בהוצאה הקודמת ובסה"מ תרמ"ד שם: שאינו.**

78) מעט מזעיר נשאר: **ראה סה"מ תרמ"ז ע' קכו: ונ"ל דא"ז שייך למה שארז"ל [ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח ספי"ז. וש"נ] דעצם לוז נשאר שאינו נרקב, די"ל דשם הוא שנשאר בה החיות המחי' אותה בעצמה היינו חיות הגוף כו'.**

אמרו הטבעי' שהצפרני' והשערות גדולי'[79] עד הרקבון[80]). ויש לבאר דבריו ע"פ מארז"ל שהשינה היא א' מס' ממיתה[81], וא"כ כמו שבשינה נשאר קיסטא דחיותא, כן גם לא"מ נשאר בגוף א' מס' משינה[82]. וענין קשה רימה[83] שארז"ל צ"ל ג"כ שיש בו קצת הרגשה, וגם בקשת מחילה שעל קברו[84] שאמרו בגמ' ופסק כן בשו"ע[85] הוא ראי' לזה כו'. אבל אין הרגשה כמו בעודו חי, שגם כוחות הרוחני' שהיו תחילה כבר עברו וכמ"ש בתשו' שבוי"ע לענין קבורת ב' מתי'[86] שגם שנאתם גם קנאתם עברה[87] כו', הגם שאין הפסק הלכה כן[88] מ"מ כו'. ולכן מזה אנו יודעי' ענין הנפש בהיותה בגוף, אמנם כ"ז הוא בבחי' ידיעות[8] המציאות לבד ולא מהותה כלל. וביאור הענין[89] דהנה בכלל מתחלק הגוף לג' חלקי' כללים והם ראש וגוף[90] ורגל, אשר כ"א וא' מהם מסתעף לפרטי' רבי', והם זה למעלה מזה. שאם היות הרגלי' הם לצורך גדול בגוף, שהרי ע"י הוא ההילוך ובלעדם א"א למלאות הרצון כלל, ונת' במ"א שיש בהם מעלה יתי'[91] שנושא הראש כמ"ש בת"א בד"ה השמי' כסאי[92], בענין שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבו כו', ונת' עוד במ"א בד"ה ועמדו רגליו[93], שיש כוונת נעיצת התחילה בבחי' הסוף יותר מבבחי' ראש המתפשט ושז"ע תמכין דאורייתא. עכ"ז הגוף שהוא חלק האמצע[94] מן הגוף הוא יותר נעלה הרבה מהרגל, שהרי האיברי' שבגוף הם יותר נעלים הרבה, שבו הוא הלב וכל האיברי' הפנימי' שנקובתן במשהו[95], וע' בד"ה ושנתם לבניך[96]. וגם הידי' עושי' בהם כל דבר

---

79) גדולי': שם: גדלים.

80) שהצפרני' . . הרקבון: ראה סה"מ תרמ"ז שם: וידוע דצמיחת השערות הוא מהמותרי החיות הפנימי.

81) שהשינה היא א' מס' ממיתה: ברכות נז, ב.

82) לא"מ נשאר בגוף א' מס' משינה: ראה סה"מ תרמ"ז שם: ואם נאמר שלאחר מיתה לא נשאר כלל מן החיות, אינו שייך לומר א' מס' (דחי ובלתי חי אינו שייך בזה חלקים, שאינם בערך כלל כו'), אלא שגם לאחר מיתה נשאר קצת חיות והיינו א' מס' משינה.

83) קשה רימה: ברכות יח, ב. שבת יג, ב.

84) בקשת מחילה שעל קברו: ראה סה"מ תרמ"ז שם: בקשת מחילה וגם מה שמתפללי' על קברי הצדיקי' יובן ג"כ כנ"ל (וי"ל דזה גם לאחר הריקבון דגוף כו').

85) בקשת מחילה . . בגמ' . . בשו"ע: ראה יומא פז, א. שו"ע אדה"ז הל' יוהכ"פ סתר"ו, ס"ה-ס"ז.

86) בתשו' שבוי"ע לענין קבורת ב' מתי': שבות יעקב (לר' יעקב בר' יוסף רישר) ח"ב סצ"ו.

87) שגם שנאתם גם קנאתם עברה: ע"פ קהלת ט, ו.

88) שאין הפסק הלכה כן: ראה שו"ע יו"ד סשס"ב, ס"ו.

89) כלל וביאור הענין: בסה"מ תרמ"ד הנ"ל אחרי תיבת כלל ישנו קטע נוסף. וההמשך (מהתיבות: וביאור הענין) מתחיל בע' רלט.

90) כללים . . וגוף: בהוצאה הקודמת ובסה"מ תרמ"ד: כלליי . . גוף.

91) יתי': שם: יתירה.

92) בת"א בד"ה השמי' כסאי: א, ב.

93) בד"ה ועמדו רגליו: סה"מ תר"ל ע' שכ ואילך.

94) האמצע: אוצ"ל: האמצעי.

95) הלב וכל האיברי' הפנימי' שנקובתן במשהו: ראה חולין מב, א.

96) בד"ה ושנתם לבניך: ראה גם סה"מ תרל"ו ח"ב ע' רצז.

הצריך עשייה, וציור וכתי׳[97], וה״ה כלים שבהם מתלבש השכל שהרי ע״י הכתי׳ מבארי׳ השכל לזולתו כו׳, וגם הציור יש בו ג״כ השכלה. ומ״ש במ״א בענין על כל שבח מעשה ידיך שבחי׳ מעשה היא כח היותר אחרון, ע׳ בת״א בד״ה בחדש השלישי[98], ובלק״ת בד״ה את שבתותי[99], ובד״ה אוא״ס למעלה עד אין קץ, ובהגהות לשם באורך[100]. זהו מפני כי • שם אינם מדברי׳ לענין הצריך צ
לשם כ״א בבחי׳ מעשה שהוא בכלל כח היותר אחרון, אמנם באמת הם נעלי׳ יותר מהרגל, ולכן גם שם בד״ה אור א״ס מבאר ענין חיצוני׳ המעשה להרגלים כו׳ וכענין תולדת הרגל בזריקת צרורות ע״ש. ומ״מ לגבי בחי׳ הראש גם איברי הגוף אינם נחשבי׳ כ״כ, אם כי ביצירת האדם לחיי האדם הלב והמוח שוים[101], עכ״ז למעלת האדם וחשיבותו למין בפ״ע זהו היותו מדבר שזהו בראש. וגם המוח הוא משכיל כ״ד שזה אינו בלב, שהלב מבין[102] אבל לא משכיל, וע׳ לעיל שלדיעה א׳ יתרון האדם על הבהמה הוא השכל[103]. ומה שנת׳ במ״א בענין רעו״ד[104] שזהו בלב[105] שלכאו׳ הוא יותר נעלה מהשכל הרבה, אמנם לבא לזה א״א כ״א ע״י השכלת השכל תחילה כו׳, ונמצא כי א״א לבוא לבחי׳ רעו״ד כ״א שישכיל תחילה השכלת והתבוננות אוא״ס ב״ה ואז אח״כ יוכל לבוא לבחי׳ רעו״ד לדבקה בו ית׳. וענין למס״נ באחד[106] שזהו למעלה מהשכל, י״ל שזהו הסכם חזק בל תמוט שמתיחס להמוח עוד יותר מללב. וא״כ החלוקות שחלקנו הם אמיתי׳ שהגוף נעלה יותר מהרגלי׳, והראש נעלה יותר מהגוף במה שיש בו כל החושי׳ הגדולי׳ ראי׳ ושמיעה ודבור וריח וטעם, ועל כולם המוח שבראש שמשכיל כל דבר כו׳, ועכ״ז אחר כל השבח והעילוי שיש להראש על כל הגוף מ״מ אינו משיג בשכלו כלל מהות הנשמה כלל, כ״א ע״ד הידוע מציאותה ולא מהותה. וכמ״ש בכהאריז״ל שהשגת גילוי הנשמה שלו עצמו זהו גדול יותר מרוה״ק וגילוי אלי׳[107], ושהאריז״ל זכה לזה ע״י שמחה ש״מ[108], וע׳

---

97) וכתי׳: **בהוצאה הקודמת ובסה״מ תרמ״ד: וכתיבה.**

98) בת״א בד״ה בחדש השלישי: **יתרו סז, א.**

99) ובלק״ת בד״ה את שבתותי: **דרוש בפתיחה זו נמצא שם בהר מא, א ואילך. ראה גם לקו״ת קדושים ל, סע״ב ואילך.**

100) ובד״ה אוא״ס למעלה . . ובהגהות לשם באורך: **ראה אוה״ת ענינים ע׳ קיב. ס״ע קיז ואילך. ע׳ קמג — נדפס גם בסה״מ תרכ״ז ע׳ תנו־תנז.**

101) ביצירת האדם לחיי האדם הלב והמוח שוים: **ראה סה״מ תרמ״ז ע׳ קכו: „וכמדומה לי שמבו׳ בס׳ הטבעים שתחילת יצירת האדם הוא מהלב״. וראה יומא פה, א. סוטה מה, ב. וצ״ע.**

102) שהלב מבין: **זהר משפטים קטז, סע״ב. ועוד. ברכות סא, א. ראה גם מאמרי אדה״א שמות ח״א ע׳ כ.**

103) לעיל . . יתרון האדם . . השכל: **ראה פ״כ.**

104) רעו״ד: **זהר ויקרא ק, א.**

105) רעו״ד שזהו בלב: **ראה גם סה״מ תרמ״ד הנ״ל. תרכ״ט ע׳ שפ. תרס״ו ע׳ סא.**

106) למס״נ באחד: **ראה זהר רע״מ משפטים קיט, א. צו לג, א. הנסמן לעיל בח״א המשך ואלה תולדות יצחק פ״ג.**

107) בכהאריז״ל . . גילוי הנשמה . . מרוה״ק וגילוי אלי׳: **ראה גם לעיל בח״א המשך אלה תולדות נח פ״ה. וש״נ.**

108) ושהאריז״ל זכה לזה ע״י שמחה ש״מ: **ראה בהערות הבאות.**

בד"ה ובלילה שירה[109] עמו[110] כל העוסק בתו'[111] כו'. ועד"ז נשכיל להבין גם בבחי' אוא"ס הוא מה שהקב"ה שממלא את כל העולמם[68] הוא ג"כ עד"ז, שבד"כ נחלק לג' בחי' ועולמות בי"ע[112], שהוא כמ"ש[113] ראש גוף ורגל[112]. וכמו שהראש חלוק במעלה ובמדריגה מהגוף והרגל, כן גם עולם הבריאה ה"ה חלוקה מיצי' ועשי', שהרי יצירה הוא רק בחי' גילוי העלם הבריאה, ועשייה הוא עולם המעשה, ונא' אף להפסיק הענין[114], משא"כ עולם הבריאה ה"ה עולם הנשמות[115]. וזהו ג"כ מה שישראל עלו במח[44] היינו בעולם הבריאה[116] לפי פי' הפשוט, ועכ"ז ה"ה קדמו לכ"ד כי שרשם הוא בבחי' מחה"ק בחי' א"ק. וע' במ"א שנת' שמעלת הבריאה שהיא קרובה לאצי'[117] שאצי' היא אלקות[118] כו', ומ"מ מבשרי אחזה[69] שכמו שהראש הוא היותר נעלה בגוף שזהו משל לבריאה שנעלה יותר מיצי' ועשי' עכ"ז אינה משגת מהות הנשמה איכותה ומהותה מהו, כן גם בעולם הבריאה אינו מושג בחי' מהות חיות האלקי המחי' ומהוה עולם הבריאה (ובאמת א"א כלל שיהי' מושג, שהרי הבריאה היא בדרך העלם והסתר הבורא מהנברא וכמשנ"ת לעיל). וזהו שהשרפי' שעומדי' בבריאה[119] כנודע, שלכן ישעי' שראה מרכבת הבריאה[120], ראה איך שהשרפי' אומרי' קדוש[121], שזהו בבריאה, ועכ"ז גם הם אינם משיגי' בחי' מהות האלקות, וזהו שדרשו רז"ל במד"ר ע"פ וחי[60] שאפי'
צא החיות הקדש הנושאות את הכסא אינם רואי' את הכבוד, • כי ראי' היא בחי' מהות כנ"ל[122] בענין אינו דומה שמיעה לראי'[9] כו'.

קיצור[123]. שגם ע"י השכלה עצמו א"א להשיג כ"א מציאות לבד, ממארז"ל מאין באת ולאן, אין געה"ע, אן געה"ת. ולכאו' הירידה צורך עלי' ומהו העלי', כתי' כי לא יראני האדם וחי, אפי' חיוה"ק. ויובן ע"פ מארז"ל מה הנשמה

---

109) בד"ה ובלילה שירה עמו: **לע"ע לא ידוע מאמר בפתיחה זו. ראה בהערה בסמוך.**

110) עמו: **בהוצאה הקודמת ובסה"מ תרמ"ד: עמי. ראה גם לקמן רפס"ח ובהערה שם.**

111) וע' בד"ה ובלילה שירה עמו כל העוסק בתו': **ראה גם לעיל שם ובהנסמן שם.**

112) לג' . . בי"ע . . ראש גוף ורגל: **ראה גם לקו"ת אמור לא, א־ב. לעיל בח"א ע' ער ובהערה 118.**

113) כמ"ש: **בהוצאה הקודמת ובסה"מ תרמ"ד: כמשל. בבוך 1825 כבפנים.**

114) אף להפסיק הענין: **ישעי' מג, ז. ראה לקו"ת בלק סז, סע"א. תו"ח בשלח קמד, ג. וש"נ.**

115) עולם הבריאה ה"ה עולם הנשמות: **ראה תק"ז תכ"ב בסופו. תניא פל"ט. פמ"ט. לקו"ת ש"ש סו, ג. המשך תרס"ו ע' תנו.**

116) במח' היינו בעולם הבריאה: **ראה תק"ז שם.**

117) שמעלת הבריאה שהיא קרובה לאצי': **ראה סה"מ תרל"ה ח"ב ע' שג. סה"מ תרנ"ד ע' קנז. ראה גם כש"ט (קה"ת) סר"ו[א]. או"ת (קה"ת) ססשע"ה. תו"ח תולדות קמז, רע"ד.**

118) שאצי' היא אלקות: **ראה גם לעיל פל"ג. וש"נ.**

119) שהשרפי' שעומדי' בבריאה: **ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פ"ה. וש"נ.**

120) ישעי' שראה מרכבת הבריאה: **ראה גם לעיל פנ"ו. וש"נ.**

121) שהשרפי' אומרי' קדוש: **ראה גם לעיל בח"א המשך ואלה תולדות יצחק פ"ז. וש"נ.**

122) ראי' היא בחי' מהות כנ"ל: **פנ"ז.**

123) קיצור: **נרשם בצד הימני עה"ג בשלשה טורים. וכ"ה בבוך 1825.**

כו׳, והרגשת הנשמה זהו רק ע"ד ידיעת המציאות לבד. וביאור הענין שיש ג׳ מדריגות בגוף, ראש גוף רגל, והראש גבוה מכולם, ועכ"ז אינה משגת הנשמה. ועד"ז בנמשל ג׳ עולמות בי"ע, ובריאה זהו כמשל הראש ועכ"ז גם שם אינו מושג כו׳. והשרפי׳ שאומרי׳ קדוש שהם בבריאה אינם משיגי׳ ג"כ, רק ע"ד ידיעות[8] המציאות לבד, וזהו כי לא יראני האדם וחי אפי׳ חיוה"ק כו׳.

(נט) **ועפ"ז** יובן שורש ענין ירידת הנשמה בגוף ושהירידה היא צורך עלי׳[124], והגם שהעליי׳ היא רק בג"ע התחתון שז"ע ולאן אתה הולך[29] כנ"ל, עכ"ז ה"ז עלי׳ נגד היותה תחילה בבחי׳ געה"ע שזה"ע מאין באת[29] כנ"ל. דהנה נת"ל פי׳ מאין באת שזהו מה שישראל עלו במח׳[44] היא בחי׳ עולם הבריאה[116], ונת׳ שגם השרפי׳ שהם המלאכי׳ דבריאה[119] ג"כ אינם רואי׳ את הכבוד בחי׳ מהות כו׳. והגם שהנשמות גבוהי׳ מהמלאכי׳, שהמלאכי׳ הם מבחי׳ חיצוני׳ הכלים והנשמות הם מבחי׳ פנימיות הכלים[125], עכ"ז כמו שאין המלאכי׳ משיגי׳ המהות כן הנשמות ג"כ אינם משיגי׳ בחי׳ מהות האלקי (שענין מה שהם גבוהי׳ יותר, זהו מה שפנימיות הכלים קרובי׳ לגבי האור, ע"ד כמו המחשבה היא לבוש פנימי להשכל, אבל אינו שייך כלל לבחי׳ השגת המהות) כלל, וע"י ירידתם בגוף עי"ז באים לבחי׳ השגת המהות. והענין הוא דהנה נת"ל פ"ח בענין זיו תורתן ועבודתם בג"ע, שזהו בחי׳ מהות האלקי הנמשך ע"י בחי׳ עשיית המצות (כי למוד התו׳ זהו ג"כ מצוה[126], ועבודה הו"ע עשיות המצות בדרך קב"ע דוקא), שבם יש בחי׳ אוא"ס רצה"ע המצוה לעשות. וכנ"ל בענין נח"ר לפני[127] שאמרתי ונעשה רצוני, שכ"ז הוא בעוה"ז בעשיית המצוה גשמיית דוקא. ומזה יובן מעלת עשיית המצות בגשמיות דוקא וכנ"ל[128], ואיך שבם יש בחי׳ מהות האלקות המצוה. וגם יובן ענין אכילת מצה שאם היות שהיא בחי׳ קטנות אבא[129], עכ"ז ה"ז בחי׳ מהות האלקות, מה שא"א להיות בהשגה כלל. ומה גם שזהו עוד נעלה יותר מראיות[130] המהות דנביא ג"כ, שהרי כל נבואה היא מנו"ה[131] לבד, ואפי׳ נבואת משה הי׳ ג"כ רק מנו"ה דאצי׳[132]. ומה שהי׳ בו מחכ׳ דאצי׳ זהו רק ע"ד ידיעת המציאות לבד כנ"ל, שלכן כתי׳ בו כי לא יראני האדם וחי[60], ופני לא יראו[63] כו׳. משא"כ במצה יש בחי׳ מהות קטנות אבא, עד שפועל פעולתה שגם בהיותו חי ע"פ האדמה הלזו מתחזק אצלו האמונה. וגם זיו עבודה זו שמתגלה הארתה בג"ע ה"ז בבחי׳ מהות

---

124) ושהירידה היא צורך עלי׳: ראה הנסמן באוה"ת עקב ע׳ תפא.

125) שהמלאכי׳ . . הכלים והנשמות . . הכלים: ראה ע"ח שער העיבורים שכ"ח, פ"א. שער פו"ח ש"מ, דרוש י. תו"א יתרו עב, ב. לקו"ת פ׳ ראה כו, סע"ג ואילך. סה"מ תרמ"ב ע׳ שא. וש"נ.

126) למוד התו׳ זהו ג"כ מצוה: ראה הל׳ ת"ת לאדה"ז רפ"ב.

127) וכנ"ל בענין נח"ר לפני: פי"ד ואילך.

128) וכנ"ל: בהוצאה הקודמת: כנ"ל.

129) מצה . . קטנות אבא: ראה לעיל רפנ"ה. וש"נ.

130) מראיות: בהוצאה הקודמת: מראיית.

131) נבואה היא מנו"ה: ראה לעיל פנ"ו. וש"נ.

132) נבואת משה . . מנו"ה דאצי׳: ראה הערה שלפנ"ז.

ג״כ. ולכן גם משה נצטוה באכילת מצה אחר היותו בחי׳ מ״ה[133] בעצם אע״פ שפעל בו עד שהי׳ עניו מאד מכל האדם[134], עכ״ז ה״ז כדרך שהנשמה פועל חיות הגוף ומדות ישרות בעיני אלקי׳ ואדם. ועכ״ז א״י[135] ומשיג מהות הנשמה כלל כנ״ל, ונבואתו נת׳ שהי׳ מנו״ה, ולכן נצטוה ג״כ באכילת מצה בחי׳ קטנות אבא,
צב בכדי שיהי׳ ניזון מבחי׳ • קטנות אבא בבחי׳ מהות דוקא ולא מציאות לבד. ומה שזה בלא השגה נת״ל שא״א להיות בזה השגה[136]. ומה גם כי מצות לאו להנות בעוה״ז נתנו[137] כו׳, אמנם באמת ישנו בחי׳ זו במצה, רק זיו עבודה זו מאיר בג״ע ג״כ בבחי׳ מהות כמ״ש בסש״ב[138] וכמשנת״ל פ״ח. ואי לזאת יובן העלי׳ שאחר הירידה בגוף, שאם היות שהעלי׳ היא רק בג״ע התחתון, מ״מ מאחר שע״י עבודת הגן ע״ז נמשך מבחי׳ מהות האלקות בג״ע, ולא כמו שנברא. שבריאת הגן הגם דכתי׳ בו ש׳ מלא[139], מ״מ הלא מצינו שגם ביצירת האדם נא׳ ג״כ שם מלא כמ״ש וייצר ה׳ אלקי׳ את האדם[140], ועכ״ז אינו משיג מהות הנשמה שבו עצמו. ועד״ז הוא בג״ע התחתון והעליון מצד הבריאה כו׳, רק שבג״ע מאיר בחי׳ ג״ר[141], וכלליות העולמות שרשם מז״ת לבד, ועכ״ז השגה שבג״ע הוא רק ע״ד ידיעות המציאות. אך ע״י עבודת הגן[142] לעבדה ולשמרה לעבדה זו רמ״ח מ״ע ולשמרה זו שס״ה מל״ת[59], ע״י[143] ממשיכי׳ תוס׳ מרובה על העיקר[142], היינו שיומשך בחי׳ מהות האלקות בג״ע שז״ע זיו תורתן ועבודתן כו׳. ולכן גם בחי׳ געה״ת מצד מעלת תוס׳ זו גבוה יותר מגעה״ע מצד עצמו, ולכן אם היות שמאין באת בחי׳ געה״ע עכ״ז זה שלאן אתה הולך ה״ז עלייה גדולה שה״ז הוא מהות האלקות, וה״ז מוסר נפלא להנהיג את האדם בדרך הטוב והישר. וזהו ענין אמרם אח״כ ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון כו׳, כי כל עשיית האדם נכתב בספר זכרון וכמ״ש ויכתב בספר זכרון לפניו ליראי ה׳[144] כו׳, וכמארז״ל וכל מעשיך בספר נכתבי׳[145] כו׳, והיינו עשיית הטוב דמעהמ״צ בפו״מ ושמירתו ממל״ת וכנ״ל באורך. ונת׳ שאיך ע״י נמשך זיו תורתן ועבודתן בג״ע בבחי׳ מהות האלקות, כי כל המצות שבעוה״ז דוקא ה״ה בחי׳ מהות הרצ״ע מה שא״א לבוא בהשגה כלל. ולכן ע״י ההתבוננות שמאין מבחי׳ געה״ע באת לירד ולהתלבש בגוף בכדי לזכות

---

133) משה . . בחי׳ מ״ה: **ראה גם לעיל ספל״ג. פל״ז. פמ״ב. פנ״ה.**

134) עניו מאד מכל האדם: **בהעלותך יב, ג.**

135) א״י: = **אינו יודע.**

136) נת״ל שא״א להיות בזה השגה: **פנ״ו.**

137) מצות לאו להנות בעוה״ז נתנו: **ראה ערובין לא, א. ר״ה כח, א.**

138) כמ״ש בסש״ב: **פל״ט נב, ב.**

139) שבריאת הגן . . ש׳ מלא: **ראה גם לעיל בח״א המשך אלה תולדות נח פ״ד. וש״נ.**

140) שם מלא . . וייצר ה׳ אלקי׳ את האדם: **בראשית ב, ז. ראה גם לקמן בהנחת כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ע׳ תתסט.**

141) שבג״ע מאיר בחי׳ ג״ר: **ראה גם לעיל בח״א המשך אלה תולדות נח רפ״ה. וש״נ.**

142) ע״י עבודת הגן . . תוס׳ מרובה על העיקר: **ראה גם סה״מ תרמ״ד ע׳ רמא.**

143) ע״י: **בהוצאה הקודמת: עי״ז.**

144) ויכתב בספר זכרון לפניו ליראי ה׳: **מלאכי ג, טז. ושם: ספר. ראה בסוף הספר במילואים.**

145) וכל מעשיך בספר נכתבי׳: **אבות פ״ב, מ״א.**

לטעום מנופת צוף טעם מהות האלקות, ואם כי לאו להנות בעוה"ז הגשמי ניתנו, מ"מ לאן אתה הולך שבגעה"ת ע"י זיו תורתן ועבודתן מאיר מהות האלקות. ולכן הזהר והשמר בעשייתן כו', ובהעדר ח"ו דע כו' לפני מי אתה עתיד[146] דין וחשבון על שיצר אותך ויפח באפיו נשמת חיים[147] כו' ועכ"ז לא להועיל ח"ו, ולכן שכאשר תסתכל בשלשה דברי' אלו כו', עי"ז אי אתה בא לידי עבירה, שגם העדר עשיית הטוב לעבירה יחשב בענין כזה, שהרי לא השלים רצה"ע במה שיצר את האדם, ולכן ע"י ההתבונות בזה כו', עי"ז אין אתה בא לשום חסרון עבודה[148] הן בסו"מ והן בועש"ט כ"א כל מעשיו יהיו זכים וברורי' כו'.

קיצור. שהעלי' היא לבוא לבחי' השגת המהות, והגם שזהו בג"ע התחתון לבד, מ"מ ה"ז עדיף יותר הרבה מבחי' ידיעות[8] המציאות שבג"ע העליון שהשיגה הנשמה קודם ירידתה כו'.

ש"פ ראה ל"ז

ברח דודי[1] כו' על הרי בשמי'[2], יפה כו' בעוה"ז[3] כו', ויקדי' ענין מציאות ומהות[4], ויובן ענין זה שגם משה נצטוה באכילת מצה כמשנ"ת בפ' הקודם

(סמך) **והנה** מעלת זיו תורתן ועבודתן[5] מהעבודה שבעוה"ז, היינו לפי שלימוד התורה שהיא מצוה כלליות וכמארז"ל ות"ת כנגד כולם[6]. וכן ענין העבודה קאי על כלליות כל • המצות שנק' עבודה, שבכ"מ שהזכיר כלליות צג

בשוה"ג:
ג"ע

146) עתיד דין: בהוצאה הקודמת: עתיד ליתן דין.

147) ויפח באפיו נשמת חיים: בראשית ב, ז.

148) עבודה: בהוצאה הקודמת: עבירה.

1) ברח דודי: מכאן מתחיל מאמר הכ"ג מההמשך הכולל פרקים ס־סב.

הפתיחה נרשמה מלמעלה למטה בצד השמאלי של העמוד בין פרק סמך להקודמו בד' שורות ואינה מופיעה בהוצאה הקודמת.

הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב מדרוש זה, נדפסה לקמן. גם התאריך כאן נעתק משם.

עניני פרקים סא־סב נתבארו בד"ה וככה תאכלו תרי"ט הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש בבוך 1077 ע' קכט. ובתו"מ — התוועדויות חי"ד ע' 42 ואילך.

ראה עוד ע"ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) ברח דודי כו' על הרי בשמי': שה"ש ח, יד.

3) יפה כו' בעוה"ז: אבות פ"ד, מי"ז.

4) ענין מציאות ומהות: ראה גם לקמן אחר פס"ב ד"ה וידעת.

5) זיו תורתן ועבודתן: תניא פל"ט נב, ב.

6) ות"ת כנגד כולם: פאה פ"א, מ"א. ראה גם סה"מ תרמ"א ע' י. וש"נ.

מעהמ"צ קראם בשם עבודה כמ"ש לעבדה ולשמרה[7] לעבדה זו רמ"ח מ"ע ולשמרה זו שס"ה מל"ת[8], וכתי' ועבדתם את הוי' אלקי'[9], ולעבדו בכל לבבכם[10], ולפי מה שארז"ל איזהו עבודה שבלב זו תפילה[11]. י"ל שזהו להרמב"ן ז"ל וכ"ד רוב הפוסקי' שתפילה דרבנן[12], דאם היות שאינם לומדי' ממ"ש ולעבדו בכל לבבכם ובדרש[13] רז"ל שהיא דאורייתא כמ"ש הרמב"ם ז"ל[14], מ"מ מפסוק ודרש זה גם לפי דבריהם נכלל גם דרבנן בכלל שם עבודה, וכתי' תחת אשר לא עבדת כו' בשמחה[15] כו' שכל עבודת מעהמ"צ צ"ל בשמחה כו'. ומעלת הזיו תורתן כו' הלזה נת' שבו הוא בחי' מהות האלקות כנ"ל, וכמ"ש לעיל פ"ח ובלק"ת פ' במדבר בד"ה במ"ס באו"מ השני[16]. ואי לזאת יובן שהמצוה שבעוה"ז שהיא יפה יותר מכל חיי העוה"ב, והיינו מפני כי בה היא בחי' מהות אא"ס המצווה. ואם היות שהלבוש שבה נתלבש המצוה ה"ה גשמי כמו הציצית בצמר[17] גשמי כו', מצה בקמח מחמשת המיני'[18] גשמיים כו', עכ"ז בה שורה בחי' מהות האלקות כו'. ובאמת לגבי בחי' מהות האלקות גשמיות ורוחניות שוין, שגם הרוחני' אינו נחשב כלל כ"א לגבינו שוכנים בתי חומר, אבל קמי' רוחניות וגשמי' שווין כו', ואדרבה בכדי שיוכל להיות השראת אלקות בדברי' גשמי' כמו כל בחי' לבושי המצות כו', זהו דוקא מבחי' מהות האלקות היינו בחי' מהות הרצ"ע המצוה[19] עשיית המצוה כו'. ואי לזאת יובן ענין מעלת אכילת מצה, דאם היות שבמצה היא רק בחי' קטנות אבא[20] לבד, עכ"ז הלא נת'

---

7) לעבדה ולשמרה: **בראשית ב, טו.**

8) לעבדה זו רמ"ח מ"ע ולשמרה זו שס"ה מל"ת: **נסמן לעיל ספי"ח.**

9) ועבדתם את הוי' אלקי': **משפטים כג, כה.**

10) ולעבדו בכל לבבכם: **עקב יא, יג.**

11) איזהו עבודה שבלב זו תפילה: **ראה ספרי ופרש"י עקב יא, יג. תענית ב, סע"א. רמב"ם ריש הלכות תפלה. שו"ע אדה"ז סק"ו, סק"ב. אוה"ת עקב ע' תרח.**

12) להרמב"ן ז"ל וכ"ד רוב הפוסקי' שתפילה דרבנן: **ראה השגות הרמב"ן לסהמ"צ להרמב"ם מ"ע ה ובנו"כ שם. שו"ע אדה"ז סק"ו, סק"ב. רשימות כ"ק אדמו"ר זי"ע לתניא פמ"א ע' רסח. מאמרי אדה"ז תקס"ד ס"ע קו ואילך. מאמרי אדה"א בראשית ע' תקנב. וש"נ. תו"ח נח נג, א ובהערה 3. תו"ח בא קכ, ג. וש"נ. סהמ"צ להצ"צ ע' קטו. פסקי דינים להצ"צ חדושים על הרמב"ם הל' תפלה רפ"א שמ, ג ואילך. לקו"ש כרך יד ע' 223.**

13) ובדרש: **בהוצאה הקודמת: וכדרש. בבוך 1825 כבפנים.**

14) שהיא דאורייתא כמ"ש הרמב"ם ז"ל: **ריש הלכות תפלה וריש פ"ג. סהמ"צ מ"ע ה. מ"ע י. פסקי דינים להצ"צ שם. ולהעיר משערי תשובה פג, ב והערה 16.**

15) תחת אשר לא עבדת כו' בשמחה: **תבא כח, מז. ראה תניא פכ"ו. מאמרי אדה"א נ"ך ע' כז ואילך ובהנסמן שם.**

16) ובלק"ת פ' במדבר בד"ה במ"ס באו"מ השני: **ב, ב. ראה לעיל פ"ח.**

שם הד"ה הוא: וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד וגו'

17) הציצית בצמר: **ראה שו"ע אדה"ז הל' ציצית ס"ט, ס"א ואילך.**

18) מצה בקמח מחמשת המיני': **פסחים לה, א במשנה. שו"ע אדה"ז הל' פסח רסתנ"ג.**

19) המצוה: **בהוצאה הקודמת: המצווה.**

20) שבמצה היא רק בחי' קטנות אבא: **ראה גם לעיל רפנ"ה. וש"נ.**

לעיל שהקטנות ה"ה מעין הגדלות[21], ונת' ג"כ שהוא בחי' מהות כו'. וא"כ הרי יש בבחי' המצה בחי' מהות קטנות אבא שמעין בחי' מהות גדלות אבא, וכאוכל[22] אותם לשם מצוה ה"ה ניזון ממצוה זו, שגופו הגשמי מתקשר בו חיות נפשו שיחייה[23] גם חיים גשמיים מאכילת מצה שבה בחי' מהות האלקות. וזהו שנק' המצה מיכלא דמהימנותא[24], שמלבד שפועל בנפש[25] האלקית לבא לבחי' האמונה, אלא שי"ל שגם הנה"ב, אם היותו בצאת בנ"י ממצריי' בלתי מוברר עדיין[26], שז"ע ספה"ע שממחרת הפסח[27] כו' כמ"ש במ"א. וגם עכשיו הנה הנה"א בעצמו הוא חלק אלקה ממעל[28], וא"כ מה שבו מתחזק האמונה אין זה רבותא כ"כ, ומה גם כי ישראל הם מאמיני' בני מאמיני'[29] כו'. אלא שגם בנה"ב שהוא היצה"ר[30] הניתן באדם להסיתו ולהדיחו כו'. והגם שג"ז הוא בכדי שלא ישמעו לו כו' וכמ"ש בזהר ממשל הזונה עם בן המלך[31] כו', עכ"ז ה"ה ב"כ[32] הנה הוא מסית ומדיח כו', ומ"מ גם בו יהי' שינוי למעליותא לחזק האמונה שגם הוא לא יסית כ"כ, ועכ"פ שיניח הנה"א להאמין באמונה שלימה גם במה שאינו משיג ע"פ השכל כו'. וי"ל שבזה נשתנה יו"ט דפסח מכל שארי היו"ט, שבפסח שישראל נזונים מאכילת מצה, א"כ גם חיותם הגשמי הוא מהאוכל שיש בו מהות האלקות[33] כו' כנ"ל, שדעת לנבון נקל[34] שחיי האדם אז ה"ה מרומם ברום המעלות בחה"פ, וכ"ש בליל א' דפסח מכל שארי הזמנים כו', מפני • חיות גופו צד
הגשמי שנעשה ממזון שבו הוא מהות האלקות כו'.

קיצור. מצה מיכלא דמהימנותא שבה מהות האלקות, וכשניזון מאוכל כזה מתחזק האמונה גם בנה"ב שלא יסית, ושיתחיל להתברר כו'. ובזה הוא

---

21) הלא נת' לעיל שהקטנות ה"ה מעין הגדלות: ראה הערה שלפנ"ז.

22) וכאוכל: בהוצאה הקודמת: וכשאוכל.

23) שיחייה: בהוצאה הקודמת: שיחי'.

24) המצה מיכלא דמהימנותא: ראה זהר רע"מ בא מא, א. לעיל פ"ד. וש"נ.

25) בנפש: בהוצאה הקודמת: בנפשו.

26) הנה"ב . . בלתי מוברר עדיין: ראה תניא פל"א. לעיל פ"ב-פ"ג.

27) ספה"ע שממחרת הפסח: ראה לקו"ת ויקרא ג, א. אוה"ת אמור כרך ג' ע' תתסו.

28) הנה"א בעצמו הוא [בהוצאה הקודמת: היא] חלק אלקה ממעל: איוב לא, ב. ראה גם תניא רפ"ב. לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פט"ז. וש"נ.

29) מאמיני' בני מאמיני': שבת צז, א. ראה לעיל פ"ד. וש"נ.

30) בנה"ב שהוא היצה"ר: ראה גם לקמן פפ"ד ובהנסמן שם. לקמן בהנחות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תשעה.

31) ממשל הזונה עם בן המלך: ראה לעיל פי"ז. וש"נ.

32) ב"כ: בהוצאה הקודמת: בד"כ. בבוך 1825 כבפנים.

התיבות: „ה"ה ב"כ הנה הוא מסית ומדיח כו' ומ"מ" ניתוספו בין השיטין.

33) מאכילת מצה . . מהות האלקות: ראה גם סה"מ תשי"א (מלוקט) ע' 218 הערה 5 — נדפס גם בלקו"ש חי"ב ע' 155. ח"ז ע' 247 בהערה. שם, ע' 254. חכ"א ע' 81 הערה 46. ובאג"ק כ"ק אדמו"ר זי"ע ח"ד ס"ע רמג. ח"כ ע' קצז. תו"מ — התוועדויות ח"ג ע' 40. ח"ה ע' 109 וע' 156. חי"ד ע' 42 ואילך. חי"ט ע' 327. חל"ו ע' 278. שיחות אחש"פ בשנות תשל"ב, תשל"ז, תשל"ח, תש"מ. תו"מ — התוועדויות תשמ"ב ח"ג ע' 1441. תשמ"ג ח"ג ע' 1233.

34) שדעת לנבון נקל: לשון הכתוב — משלי יד, ו.

יתרון יו"ט דפסח על שארי זמני', שחיות גופו הוא מדבר שבו יש מהות האלקות כו'.

(סא) **והנה** בצאת ישראל ממצרי' הוזהרו באכילת הפסח שיהיו מתניכם חגורים[35] כו', ולכאו' צ"ל מה"ע חיגור מתנים שצריכי' לאכילת הפסח שלכאו' לא די במה שנת"ל שזהו לענין החיפזון[36] ע"ש. אך הענין הוא דכמו שבחי' אכילת מצה נת"ל שזהו לחזק האמונה[37] שז"ע מיכלא דמהימנותא, כמו"כ הו"ע חיגור מתנים מלבד שמורה על החיפזון כנ"ל, הנה הוא ג"כ ענין חיזוק האמונה שז"ע מ"ש שלמה הע"ה, חגרה בעוז מתניה[38]. דהנה האדם הוא בחי' ציור קומה ועליו נא' בצלם אלקי' עשה את האדם[39], וכתי' אדם אתם[40], אתם קרוי'[41] כו'. והנה בציור אדם בהראש הוא בחי' ג' מוחין חב"ד[42], והמצח הוא בחי' הסכם הרצון[43], וענין החושי' ראי' ושמיעה גם הם מתייחסי' לחו"ב[44], שהחכ' הוא בחי' ראי', ושמיעה בבינה, וכן הטעם הוא בחכ', כמ"ש במ"א בענין חיך אוכל[45] יטעם[46]. ונמצא כי בכלל הראש בבחי' ציור אדם הוא ג"ר כו', והידים הם חו"ג, וכמאמר חסד דרועא ימינא גבורה דרועא שמאלא[47], והגוף ת"ת כמאמר ת"ת גופא[48], והרגלים הם בחי' האמונה[49]. ולכן מי שהוא מסופק בבחי' האמונה ח"ו ה"ה נק' חיגר ופוסח[50], כמ"ש אלי' עד מתי אתם פוסחי' על שתי הסעיפי' אם ה' הוא כו' ואם[51] כו', שקרא אותם בתוכחתו בשם חיגר[52] ופוסח[50], ע"ש פעולתם שפוסחי' על שתי הסעיפי' כו'. וכמו החיגר שהילוכו אינו בשוה שגופו נגבה ונשפל, כ"ה

---

35) מתניכם חגורים: **בא יב, יא.**

36) שנת"ל שזהו לענין החיפזון: **לעיל פ"ד.**

37) אכילת מצה נת"ל שזהו לחזק האמונה: **בפרק שלפנ"ז.**

38) חגרה בעוז מתניה: **משלי לא, יז.**

39) בצלם אלקי' עשה את האדם: **נח ט, ו.**

40) אדם אתם: **יחזקאל לד, לא.**

41) אתם קרוי': **יבמות סא, א.** ראה גם תו"ח יתרו רסב, א ואילך ובהערה 285. סה"מ מלוקט ח"ו ע' פג [בהוצאה החדשה – ח"ב ע' ריב]. וש"נ.

42) בהראש הוא בחי' ג' מוחין חב"ד: **ראה זהר אד"ר נשא קמ, א. ואתחנן רסב, א. תו"ח שמות כג, ד ובהערה 9. לקמן רפפ"ה.**

43) והמצח הוא בחי' הסכם הרצון: **ראה זהר אד"ר נשא קכט, ב. קלו, ב. תו"ח תצוה שנח, ג ואילך. שס, ג ואילך. שסא, ג ואילך. שסח, ד ואילך.**

44) ראי' ושמיעה . . מתייחסי' לחו"ב: **ראה לעיל רפל"ג. וש"נ.**

45) הטעם הוא בחכ' . . חיך אוכל יטעם: **ראה ביאוה"ז שמיני סו, סע"ב ואילך. ולהצ"צ שמיני כרך א ע' שיט ואילך. מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ס"ע קנג ואילך. לקו"ת במדבר יא, ג. מאמרי אדה"א במדבר ח"ב ע' תג וע' תתלז. שער האמונה ח, סע"ב ואילך.**

46) חיך אוכל יטעם: **איוב יב, יא.**

47) חסד דרועא ימינא גבורה דרועא שמאלא: **ת"ז בהקדמה יז, א. סידור אדה"ז סדר מנחת ערב שבת.**

48) ת"ת גופא: **ראה זהר רע"מ פינחס רכג, א. הערה שלפנ"ז.**

49) והרגלים הם בחי' האמונה: **ראה אוה"ת וישלח ע' 486.**

50) ופוסח: **בהוצאה הקודמת: ופסח.**

51) עד מתי אתם פוסחי' . . אם ה' הוא כו' ואם: **ע"פ מל"א יח, כא.**

52) פוסחי' . . חיגר ופוסח: **ראה רד"ק ומצודות שם.**

בנמשל שלפעמי' לומד ומתפלל וה"ה נגבה, ולפעמי' הוא רחוק מעבודה הנ"ל וה"ה השפלה, וכ"ש אם הוא בספיקות כנ"ל ה"ה כמ"ש[53] החיגר כו', ונמצא מובן שהאמונה נק' בשם רגל כו'. והנה נת"ל שיש מעלה ברגל[54] שבזה יש יתרון לרגל על הראש, והיינו במה שהרגל נושא את הראש, והמתנים הם המעמידי' את הגוף, וכמו שהוא בגשמיות כ"ה בעבודה ברוחניות בנפש האדם ג"כ. דהנה נת' באגה"ק סי' א', וז"ל הנה אמונה זו (היינו בחי' האמונה[55] האמיתיות[56] בה' אחד א"ס ב"ה דאיהו ממכ"ע וסוכ"ע[57] ולית אתר פנוי מיני'[58] למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית[59] וכן לד' סטרין בבחי' א"ס ממש, וכן בבחי' שנה[60] ונפש[55] כידוע[61]) נק' בשם מתנים[62] דבר המעמיד ומקיים הראש[63] הוא השכל המתבונן ומעמיק דעת בגדולת א"ס ב"ה בבחי' עולם שנה נפש, וברוב חסדו ונפלאותיו עמנו להיות עם קרובו ולדבקה בו ממש כו'. אך מי הוא הנותן כח ועוז לבחי' מתנים להעמיד ולקיים הראש כו' הוא עסק ולימוד הלכות בתושבע"פ שהוא בחי' גילוי רצה"ע, דאורייתא מחכ' נפקת[64], אבל מקורה ושרשה הוא למעלה מעלה מבחי' חכ', והוא הנק' בשם רצה"ע ב"ה וכמ"ש כצינה[65] רצון תעטרנה[66] כעטרה שהיא על המוחין שבראש[67] כו'. וזהו חגרה בעוז מתניה אין עוז אלא תורה[68] • שהיא נותנת כח צה
ועוז לבחי' מתנים החגורי' ומלובשי' בה לחזק ולאמץ כו' עכ"ל. וביאור הענין כי הנה נת"ל ענין שבראש הוא כל הכוחות הנעלים חב"ד כו', ואמנם כל ענין ההשגה א"א להיות כ"א בבחי' מוחין דאימא וכנ"ל באורך, ומה שנמשך מאתו

---

53) כמ"ש: אולי: כמש'. בבוך 1825 ובהוצאה הקודמת: כמשל.

54) נת"ל שיש מעלה ברגל: פנ"ח.

55) האמונה האמיתיות . . ונפש כידוע: לשון האגה"ק שם לפנ"ז.

56) האמיתיות: באגה"ק: האמיתית.

57) ממכ"ע וסוכ"ע: זהר רע"מ פינחס רכה, א.

58) ולית אתר פנוי מיני': ראה ת"ז תנ"ז צא, ב. ת"ע קכב, ב. ס' האמונות והדעות לרס"ג מ"ב, פי"ג. תניא פכ"א וברשימות כ"ק אדמו"ר זי"ע לשם. לקו"ת בהר מא, א. שם ויקרא בהוספות נב, ג.

59) למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית: ראה ת"ז סתנ"ז. ז"ח יתרו לד, סע"ג. מאמרי אדה"א נ"ך ע' מו. וש"נ.

60) וכן בבחי' שנה ונפש: ראה גם רשימות כ"ק אדמו"ר זי"ע לתניא הנ"ל. אגרת הקדש עם ליקוט פירושים ס"א אות יד.

61) כידוע: באגה"ק: כנודע.

62) מתנים: באגה"ק: בחי' מתנים. ראה גם הערת כ"ק אדמו"ר זי"ע בשיעורים בספר התניא אגה"ק ע' 1240.

63) הראש: באגה"ק: את הראש. בהוצאות הראשונות כבפנים. ראה גם לקוטי הגהות לס' התניא (קה"ת, תשל"ד), הוספות באגרת הקדש ע' קמז.

64) נפקת: באגה"ק: הוא דנפקת. בהוצאות הראשונות כבפנים.

65) כצינה: באגה"ק ובהוצאה הקודמת: כצנה.

66) כצינה רצון תעטרנה: תהלים ה, יג — ושם: תעטרנו. וכ"ה באגה"ק. בהוצאות הראשונות כבפנים.

67) כצינה . . תעטרנה כעטרה . . המוחין שבראש: ראה גם הערת כ"ק אדמו"ר זי"ע בשעורים הנ"ל, ע' 1245.

68) אין [בהוצאה הקודמת: ואין] עוז אלא תורה: ראה מכילתא בשלח טו, ב. ספרי ברכה לג, ב. מכילתא דרשב"י פי"ט, טז. סה"מ מלוקט ח"א ע' תלו [בהוצאה החדשה — ח"א ע' סו]. וש"נ. מאמרי אדה"א ויקרא ח"א ע' שלח. וש"נ.

להיות נמשך ונתפס בהשגה זהו רק הארה בעלמא (רק שהאור הוא מעין המאור[69] כו׳) כנ״ל, ועיקר אלקות הוא למעלה מהשגה והבנה כו׳. וזהו מה שבאמונה שהיא בחי׳ רגל יש בה מעלה יתירה והיינו מה שהאמונה היא למעלה מן הטו״ד כו׳. אך הנה הרגל הוא בחי׳ האמונה צ״ל חגרה בעוז מתניה, וכמו שאנו רואי׳ בגשמיות שכאשר חוגר את מתניו אז הוא מהלך בקל יותר כו׳, ועד״ז יובן למעלה שבכדי להיות ההילוך חזק בהאמונה צ״ל חגרה בעוז, והיינו בבחי׳ תושבע״פ כמ״ש ה׳ עוז לעמו יתן[70] וכמשנ״ת באגה״ק הנ״ל ששרשה מרצה״ע. והגם כי כל התורה היא רק מחכ׳ נפקת ושרשה מרצה״ע, שהרי מצות לימוד והבנת התורה איננה גרוע מכל מצותי׳ ש״ת ובאמת ת״ת כנגד כולם[6] כו׳, עכ״ז עיקר גילוי בחי׳ הרצה״ע ב״ה הוא בתושבע״פ דוקא. שהרי בתושב״כ הגם כי נא׳ שם ציוי עשיית המצוה עד״מ תפילין נא׳ בתושב״כ מצות הנחתן וקשרתם[71] כו׳, והיו לך לאות על ידך ולטוטפות בין עיניך[72], אמנם עדיין אינו מובן כלל מה הן המה התפילין ושצריכי׳ להיות בש״ר ד׳ בתי׳ ובש״י בית א׳[73] וקלף אחד[74] וכן כל פרטי הדברי׳. והגם כי גם זה נלקח מתושב״כ וכענין ט״ט בכתפי שתי׳ פת באפריקי שתים[75] ה״ז נלמד מתושב״כ, אך מי הוא אשר אמר ויהי כן ללמוד זה מתושב״כ, הנה זהו לפי קבלתם בתושבע״פ, שע״פ שכל אנושי א״א כלל ללמוד כן מהכתוב, אלא שדבריהם דברי קבלה רק אסמכוהו אקרא כו׳, ונמצא כי מעלת תושבע״פ היא שבה דוקא מתבאר גילוי הרצה״ע[76] דוקא, וכמ״ש מזה במ״א. ועש״ז נק׳ התושבע״פ בשם עוז, כי עוז הוא לבושי של הקב״ה כמ״ש לבש ה׳ עוז[77] כו׳ והיינו לשון חוזק ששרשו מבחי׳ הכתר, ומפני כי תושבע״פ ה״ה ג״כ מבחי׳ כתר שהיא גילוי הרצ״ע כנ״ל לכן נק׳ בשם עוז כו׳. ובבחי׳ עוז זה הוא חיגור המתנים היא האמונה, והיינו שנתן לבושו לישראל שכאשר איש הישראלי יתלבש בלבוש התורה ויהי׳ מוחו ולבו מלובשי׳ בבחי׳ התושבע״פ וע״ד שנת׳ בסש״ב פ״ה, עי״ז נמשך אצלו חיזוק האמונה. והגם כי ע״פ השכל אינו מושג כלל איך עי״ז יתחזק האמונה, אבל באמת כן הוא. וגם האיך נוכל להשכיל ד״ז, הלא כל ענין האמונה הוא למעלה מן השכל, א״כ אינו שייך שענין חיזוק האמונה נבין טעמו בכיון למה הוא מחזק כו׳. וז״ע חגרה בעוז מתני׳ שבחי׳ עוז היא תושבע״פ נותנת כח בבחי׳ האמונה, כי שרש נו״ה הוא מבחי׳ כתר[78] כמ״ש במ״א, וז״ע

---

69) שהאור הוא מעין המאור: **ראה גם לעיל פמ״ד. וש״נ.**

70) ה׳ עוז לעמו יתן: **תהלים כט, יא.**

71) וקשרתם: **ואתחנן ו, ח. עקב יא, יח. בבוך 1825 ובהוצאה הקודמת: וקשירתם.**

72) והיו לך לאות על ידך ולטוטפות בין עיניך: **ע״פ בא יג, ט. טז.**

73) בש״ר ד׳ בתי׳ ובש״י בית א׳: **ראה שו״ע אדה״ז הל׳ תפילין סל״ב, סנ״ה. סנ״ח.**

74) ובש״י בית א׳ וקלף אחד: **ראה שו״ע אדה״ז הל׳ תפילין סל״ב, סע״ב.**

75) ט״ט בכתפי שתי׳ פת באפריקי שתים: **מנחות לד, רע״ב. רש״י בא יג, טז. ואתחנן ו, ח. ראה גם לקו״ש כרך ט ע׳ 49 ואילך.**

76) תושבע״פ . . מתבאר גילוי הרצה״ע: **ראה אגה״ק סכ״ט.**

77) עוז הוא לבושי: **[בהוצאה הקודמת: היא לבושו]** . . לבש ה׳ עוז: **שמו״ר פ״ח, א. תהלים צג, א.**

78) שרש נו״ה הוא מבחי׳ כתר: **ראה לקו״ת מסעי צ, ג. וש״נ. שה״ש כז, ג. סה״מ תרס״ח ע׳ קנד.**

אל עליון כו' ומביא גואל לבני בניהם[79], אבות הם בחי' חב"ד כנודע, ובניהם הם חג"ת, ובני בניהם נהי"מ, ולהיות בחי' גאולה לבני בניהם זהו ע"י בחי' אל עליון כו'.

• **קיצור.** לאכילת מצה צ"ל חיגור מתנים. מתנים הוא בחי' אמונה, וחיזוק האמונה היא ע"י תושבע"פ שבה מתגלה הרצה"ע, שע"ז נק' בשם עוז כו'. צו

(סב) **וביאור** הענין מה שנה"י החדשי' שרשם מבחי' הכתר דוקא, יובן ע"פ מה שנת' בכ"ד שבכדי שיוכל להלביש השכל במשל זהו ע"י היותו חכם יותר גדול[80] דוקא. וכמו שלמה להיות כתי' בו ותרב חכמת שלמה[81], ויחכם מכל האדם[82] לכן הלביש דברי' במשלי' לומר משלי שלמה[83], וכמ"ש וידבר שלמה שלשת אלפי' משל[84], שזהו שלמה דוקא. אבל מי שאינו חכם כ"כ א"י כלל לומר משל. והגם שהוא מבין השכל לגבי עצמו, אין זה סותר כלל שלגבי עצמו ה"ה מבין אותו בטוב, וגם יכול להיות שיסבירנו לזולתו ג"כ, עד שגם זולתו יבינו בטוב טעם, אך להלבישו במשל, ע"ד שא' שלמה הע"ה לשמרך מאשה זרה[85] שאין כוונתו בפשטיות כלל, או ראה חיים עם אשה אשר אהבת[86], שכוונתו על חכמת התורה שנק' אשה כמ"ש מורשה א"ת מורשה אלא מאורסה[87], שהתורה מאורסה לישראל, ובהיפך אשה זרה היינו חכמת[88] חיצוני', מינות כו'. וזה א"א להלביש כ"א מי שהוא חכם גדול ביותר, ולכן ארז"ל משמת ר"מ בטלו מושלי[89] משלי'[90], כי ר"מ להיותו מאיר עיני חכמי' בהלכה[91] לכן הי' יכול לומר משלי', וכנודע שהי' דורש תלתא מתלי[92] כו'.

בשוה"ג בגוכי"ק ללא ציון מקומו בפנים:
א"א ללמוד כן

---

79) אל עליון . . גואל לבני בניהם: **נוסח שמו"ע.**

80) להלביש השכל במשל . . חכם יותר גדול: **ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פ"ג. וש"נ.**

81) ותרב חכמת שלמה: **מל"א ה, י.**

82) ויחכם מכל האדם: **שם פסוק יא.**

83) משלי שלמה: **משלי א, א.**

84) וידבר שלמה שלשת אלפי' משל: **מל"א ה, יב בהוספת תיבת: שלמה — ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פ"ד ובהנסמן שם. ראה גם בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב לשם, ע' רצ. וש"נ.**

85) לשמרך מאשה זרה: **משלי ז, ה. ראה גם לעיל בח"א ע' רכג הערה 20 וע' רפט הערה 85. וש"נ.**

86) ראה חיים עם אשה אשר אהבת: **קהלת ט, ט. לעיל בח"א שם. וש"נ.**

87) מורשה א"ת מורשה אלא מאורסה: **ברכה לג, ד. ברכות נז, א. וש"נ. ראה גם שער האמונה סט, א הערה 12. סה"מ תרל"ח ע' קנה.**

88) חכמת: **בבוך 1825 ובהוצאה הקודמת: חכמות.**

89) משמת ר"מ בטלו מושלי משלי': **סוטה מט, א במשנה. ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פ"ג. וש"נ.**

90) משלי': **בהוצאה הקודמת: משלים כו'. בבוך 1825 כבפנים.**

91) ר"מ להיותו מאיר עיני חכמי' בהלכה: **ערובין יג, ב. ראה תו"א מג"א שם. סה"מ תר"ם ח"א ע' צה. וש"נ.**

92) ר"מ . . שהי' דורש תלתא מתלי:

ועפ"ז יובן ענין מה שנה"י שרשם מבחי' הכתר, להיות כי נה"י ה"ה בחי' ההשפעה לכן שרשם מהכתר דוקא כו'. וגם ע"פ המשל הנ"ל יובן ענין המגביהי לשבת המשפילי לראות[93], דהנה עמלק בגימ' רם[94] אומר רם על כל גוים ה'[95], שהוא בבחי' הרוממות דוקא ועל השמי' דוקא כבודו אבל אינו משפיל א"ע בעלולי' השפלי' כמו צמחי' הגשמי' שצומח מדומם הגשמי וכדומה כ"א על השמי', שלפי דעתו השמי' הם מדריגה גבוה, לכן שופט לומר שעל השמי' דוקא כבודו כו'. אמנם באמת לא כן הוא, שכשם שהארץ ה"ה השפלה לפניו, כן גם השמי' הם ג"כ השפלה, שהרי גם הם נבראו בשי"ב, וגם כי הכל הי' מן העפר אפי' גלגל חמה[96] כו', אלא המגביהי לשבת ועי"ז ה"ה משפילי בשמי' ובארץ בשוה ממש כו'. וכנ"ל במשל שמי שהוא בר שכל היותר גדול יכול לומר משלי' שהם דברי' פשוטי' דוקא, אמנם בהם הוא התלבשות סודות עליוני'. ועד"ז יובן בענין תושבע"פ להיות ששרשה הוא מבחי' גבוה מאד, לכן היא יכולה לבאר בחי'[97] גילוי רצון למטה דוקא כו'. וז"ע שאנו מברכין אוזר ישראל בגבורה[98] שהכוונה ברוחניות היא על חיזוק האמונה שהיא ע"י התושבע"פ[99] כנ"ל, שז"ע החגור מה שחגרה בעוז מתניה, ופי' בגבורה[100] אינו גבורה שהיא בחי'[101] דין[102] אלא ע"ד אני בינה[100] לי גבורה[103] שבחי' בינה מלביש לגבורה דא"א[104] כו'. וגם י"ל ע"ד אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענו[105], וה"ז[106] כולל התרי"ג מצות שכל לימוד התושבע"פ הוא בהם ובפירושן כו', ונמצא מובן ענין שייכות בחי' מתניכם חגורי' לאכילת מצה להיות כי ענינם אחד הוא.

צז • **ועוי"ל** ענין שייכות מתניכם חגורי' בחי' תושבע"פ לבחי' מצה מיכלא דמהימנותא[24], דהנה ביצ"מ כתי' כי ברח העם[107] שפי' בסש"ב[108]

סנהדרין לח, סע"ב. ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פ"ג. וש"נ.

93) המגביהי לשבת המשפילי לראות: תהלים קיג, ה. ו. ראה גם לעיל בח"א המשך ד"ה ואלה תולדות יצחק פ"ו. וש"נ.

94) עמלק בגימ' רם: ראה לקו"ת להאריז"ל ס"פ בשלח ד"ה עמלק. סה"מ תרכ"ט ע' קנג. תרמ"א ע' תקי. וראה ג"כ לקו"ת ויקרא ו, רע"ג.

95) רם על כל גוים ה': תהלים קיג, ד.

96) הכל הי' מן העפר אפי' גלגל חמה: קהלת ג, כ. ראה ב"ר פי"ב, יא. קה"ר שם. הנסמן לעיל בח"א ע' סג.

97) בחי': בהוצאה הקודמת: בלי (!).

98) שאנו מברכין אוזר ישראל בגבורה: בברכת השחר.

99) התושבע"פ: בהוצאה הקודמת: תושבע"פ.

100) בגבורה . . בינה: ראה זהר ויחי ריז, ב ובמק"מ שם. סה"מ תרל"ט ח"א ע' קלד.

101) ופי' בגבורה . . בחי' דין: ראה גם פירוש המלות פט, ד.

102) גבורה שהיא בחי' דין: ראה גם תו"א נח ט, ג.

103) אני בינה לי גבורה: משלי ח, יד. ראה אוה"ת נ"ך כרך א ע' קפז.

104) בינה מלביש לגבורה דא"א: ראה ע"ח שער או"א שי"ד, פ"א ואילך.

105) אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענו: מכות כד, רע"א.

106) וה"ז: בהוצאה הקודמת: ה"ז. ואולי כ"ה בגוכתי"ק.

107) כי ברח העם: בשלח יד, ה.

108) בסש"ב . . לברוח מהרע: פל"א.

שלהיות כי הרע הי' אצלם בתוקף עדיין לכן ה"צ[109] לברוח מהרע[108], שהרי עדיין לא נתבררו כו'. וכתי' ברח דודי ודמה לך לצבי כו' על הרי בשמי'[110], ונת' במ"א שענין הבריחה היא מהרי בתר לבחי' הרי בשמי' זהו כמשל הצבי שהוא קל ברגליו[111] ודולג מהר לבקעה ומבקעה להר כו', וע' בהוספה לת"א במג"א בד"ה להבין למה לעתיד יתבטלו כל הנביאי'[112], ובהגהות לשם שלא נדפסו[113], ובד"ה וימי הפורים[114] לא[115] יעברו. ותושבע"פ נק' ארץ הצבי כמ"ש ונתתי צבי בארץ החיים[116], וכמ"ש מזה בת"א בד"ה לכן אמור לבנ"י[117] כו' שתושבע"פ נק' ארץ הצבי, שהוא ל' רצון[118] וגם לשון רץ כצבי[119]. כי תושב"פ מתלבש גם בדברי טענות שקרי' כמו[120] זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי[121] שא' מהם משקר, והיינו ענין היותה כצבי שדולג מהר לבקעה וכן להיפוך. ולכן שייך תושבע"פ בחי' צבי לחיזוק האמונה להיות כי ברח העם מבחי' הרע שבקרבו, ולכן צ"ל דמה כו' לצבי, והיינו תושבע"פ שנק' ארץ הצבי כנ"ל.

קיצור. ביאור ענין מה שנה"י חדשי' נמשכי' מהכתר, יובן ממה שמי שהוא חכם ביותר יוכל דוקא להלביש במשל ע"ד שלמה כו', ועד"ז יובן שנה"י שרשם מהכתר. וגם יובן מזה ענין המגביהי המשפילי. ומזה יובן שתושבע"פ שבה דוקא גילוי רצ"ע ששרשה גבוה מאד, וזהו חגרה בעוז כו', אוזר ישראל בגבורה, אני בינה לי גבורה, מפי הגבורה כו'. ועוי"ל כי ביצ"מ כי ברח, וכתי' ברח כו' לצבי שקל ברגליו והליכתו במרוצה. צבי תושבע"פ כמ"ש בת"א ד"ה לכן אמור לבנ"י, ולכן במצרי'[122] כי ברח שייך זה לצבי בחי' תושבע"פ כו'.

---

109) ה"צ: **בבוך 1825 ובהוצאה הקודמת: היו צריכי'.**

110) ברח דודי ודמה לך לצבי כו' על הרי בשמי': **שה"ש ח, יד. — פתיחת דרוש זה — כדלעיל ע' תקלג.**

111) הצבי שהוא קל ברגליו: **רש"י ר"ה יג, א ד"ה ארץ צבי. שמו"ב ב, יח. אבות פ"ה, מ"כ.**

112) בהוספה לת"א במג"א בד"ה להבין למה לעתיד יתבטלו כל הנביאי': **קטז, ג ואילך.**

113) ובהגהות לשם שלא נדפסו: **ראה אוה"ת מג"א ע' רלא ואילך. ע' רנ ואילך. ע' רנו ואילך. ע' רס. מאמרי אדה"ז תקס"ח ח"ב ע' תשכח.**

114) ובד"ה וימי הפורים לא יעברו: **פורים תרי"ט — לא נדפס לע"ע. ראה סה"מ תרכ"ז ע' רז ואילך ובהנרשם בריש המאמר שם.**

115) הפורים לא: **בהוצאה הקודמת: הפורים האלה לא. בבוך 1825 כבפנים.**

116) ונתתי צבי בארץ החיים: **יחזקאל כו, כ.**

117) בת"א בד"ה לכן אמור לבנ"י: **וארא נח, א. ראה גם אוה"ת בא ס"ע עדר ואילך — נוסחא שני'. שה"ש ח"א ע' רפא.**

118) הצבי שהוא ל' רצון: **ראה תו"א וארא נט, ג.**

119) רץ כצבי: **אבות פ"ה, מ"כ.**

120) כמו: **בהוצאה הקודמת: כי. בבוך 1825 כבפנים.**

121) זה אומר .. כולה שלי: **משנה ב"מ ב, א.**

122) במצרי': **בבוך 1825 ובהוצאה הקודמת: ביצ"מ.**

וידעת[123], דע[124]', צ"ל לשון ידיעת המציאות והשגת המהות[125]. לכאו' ידוע מל' ידע השפעה עצמיות, והשגה רוחני, והל"ל בהיפוך השגת המציאות וידיעת המהות. הנה והאדם ידע[126] משפיע ומקבל, והמקבל אינו מבין ההשפעה. ואם שמשפיע[127] עצמיות, עכ"ז להמקבל אינו רק[128] בדרך ידיעה לבד שרחוק מידיעה עצמיות, שיש הפרש גדול בין ידיעה ובין ידע ל' חיבור[129]. והגם כי גם המקבל יש לו חלק בולד מצ"ע[130], הנה בזה המקבל הוא משפיע. ונמצא לפ"ז פי' דע וידעת, היינו להיות בדביקות מלמטלמ"ע, עד שבעבודה וזכרתם שתהיו זכרי'[131] משפיעי' במצות[132], ע"ד יפיפית מבני אדם[133] כמו שפי' הרה"ג ר"ל מבארד' ז"ל[134]. ויובן ע"פ דרז"ל במד"ר משפטי' ל"א[135] מגיד דבריו[136], מה שהוא עושה זהו ע"י שאומר לישראל כנ"ל[137], או שעי"ז מתלבש ברצ"ע זו הפרטי כו'. ואמנם הנה לע"ל ולא ילמדו כו' כי כולם ידעו אותי[138] ידעו פועל עבר, כי לא יהי' מומ"ק[139], כ"א ידעו ידיעה אמיתי' ע"ד ידע משפיע. ואז חשף ה' גילוי המהות ויהי' השגת המהות, ולא השגה כמו עכשיו שזהו ג"כ מקבל, אלא ע"ד הרגשה. ואם כי הרגשה היא ג"כ מקבל, אמנם יש ב' בחי' הרגש, הא' ע"ד הרגש השכל שמקבל מהמשפיע. והב' הרגש שמרגיש שעדיין חסר בזה עוד וא"י מהו. א"כ הרגשה זו קודם לקבלתו, שז"ע הרגשה עצמיות כו', וע"ז הוא שאמרו השגת המהות ע"ד ראיית המהות כו'.

---

123) וידעת: בהוצאה הקודמת ליתא. נרשם בהיפוך העמוד שבו מסתיים פס"ב. בבוך 1825 קכא, ב נרשם זה בעמוד בפ"ע. ראה עוד אודות פיסקא זו ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

124) וידעת דע: **ואתחנן ד, לט. דהי"א כח, ט.**

125) ידיעת המציאות והשגת המהות: **ראה סהמ"צ להצ"צ מה, ב. ע' קעג ואילך.**

126) והאדם ידע: **בראשית ד, א.**

127) שמשפיע: **כ"ה בבוך 1825.**

128) רק: **כ"ה בבוך 1825.**

129) ידע ל' חיבור: **ראה תניא פ"ג.**

130) המקבל יש לו חלק בולד מצ"ע: **ראה לקו"ת תזריע יט, ג. מאמרי אדה"א ויקרא ח"ב ע' תר. וש"נ. תו"ח שמות ט, ג ואילך. וש"נ.**

131) וזכרתם שתהיו זכרי': **ראה גם שמו"א א, יא וזכרתני ובמדרש שמואל פ"ב שם וזכרתני בזכרים.**

132) וזכרתם שתהיו זכרי' משפיעי' במצות: **שלח טו, לט. ראה סה"מ תרכ"ט ע' קמח ובהנסמן שם ובריש המאמר שם. סידור שער הק"ש פד, ב־ג. פא, סע"א ואילך.**

133) יפיפית מבני אדם: **תהלים מה, ג.**

134) יפיפית מבני אדם . . הרה"ג ר"ל מבארד' ז"ל: **הובא בלקו"ת שה"ש יח, ג. ושם: הגאון החסיד ר' לוי יצחק ז"ל מבארדיטשוב. הובא גם באוה"ת שבועות ע' צט. ראה גם הנסמן לקמן פ"ע.**

135) במד"ר משפטי' ל"א: **ראה גם לעיל ספי"ד. ושם: פ"ל. וראה גם בהנסמן שם.**

136) מגיד דבריו: **תהלים קמז, יט.**

137) כנ"ל: **ראה גם לעיל ספי"ד.**

138) ולא ילמדו כו' כי כולם ידעו אותי: **ירמי' לא, לג. ראה גם לקמן פצ"ג.**

139) מומ"ק: **= משפיע ומקבל.**

ש"פ שופטים ל"ז

(סג) **והנה**[1] אלי' בתוכחתו כשקראן פוסחים[2] ע"ש ספיקותם באמונה ריפא אותם אח"כ ואמר להם גשו אלי ויגשו כל העם אליו, וירפא את מזבח ה' ההרוס (מ"א י"ח למ"ד). וצ"ל מה"ע וירפא את מזבח כו' לענין ספיקותם באמונת ה', ובילקוט במקומו רמז רי"ד דל"ג ע"א[3] שריפא אותם והביאן מדרך רעה לדרך טובה ע"י שעשו להם ניסים[4], וכיון שראו כן אמרו ה' הוא האלקי'[5]. ועפ"ז יקשה עוד שמפרש וירפא שריפא אותם ומהו שייך למזבח כו'.

ולהבין זה צ"ל שרש ענין החולי, הנה כתי' סמכוני באשישות רפדוני בתפוחים כי חולת אהבה אני[6], פי' שפסוק זה אומרת כנס"י בהיות כי ישראל מונים ללבנה[7] שלית לה מגרמה כלום[8] שזהו מ"ש דהע"ה כי עני ואביון אני[9] כו'. והיינו גם בהיותו מלך, עכ"ז להיות כי הי' מרכבה למדת המל'[10], אמר ע"ע עני ואביון כי מצד עצמו לית לי' מג"כ. וכן כלליות כנס"י מצד עצמם הם ג"כ בבחי' לית לי' מגרמי' כלום[11] כי כנס"י היא בחי' מל'[12] כנודע, ומטעם זה עצמו ישראל מונים ללבנה כמ"ש מזה במ"א בהגהות לד"ה בחדש השלישי[13]. ולכן נכספה וגם כלתה נפשה[14] לעלות אל דודה להתכלל באור ה' אין סוף ב"ה • שהוא למעלה מגדר ממלא וסובב[15] וכמ"ש ואל אישך תשוקתך[16], אשה צח

1) והנה אלי' כו' וירפא את מזבח ה': מכאן מתחיל מאמר הכ"ד מהמשך וככה הכולל פרקים סג־סה.

לפס"ג ראה אוה"ת נ"ך כרך א ע' עז־עט.

בעת אמירת הדרוש הפתיחה היתה: סמכוני באשישות רפדוני בתפוחי' כי חולת אהבה אני — ראה להלן הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתע. גם התאריך כאן נעתק משם.

ראה עוד ע"ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) פוסחים: במל"א יח, כא. וראה רד"ק ומצודות שם.

3) ובילקוט במקומו רמז רי"ד דל"ג ע"א: במהדורת וויניציאה שכ"ו לג, רע"ג. כ"ה גם באוה"ת הנ"ל שמביא תחלת הפסוק.

4) ניסים: בילקו"ש: הנסים.

5) ה' הוא האלקי': מל"א יח, לט.

6) סמכוני באשישות . . חולת אהבה אני: שה"ש ב, ה. ראה גם להבא בסמוך לקו"ת ברכה צז, ב בהוספות וכו'. צויין אליו באוה"ת נ"ך שם.

7) ישראל מונים ללבנה: סוכה כט, א. להבא לקמן ראה הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב, ע' תתע ואילך — ובהערות שם, הקטעים שכ' עליהם „אצ"ל" (אין צריך להעתיק).

8) ללבנה שלית לה מגרמה כלום: ראה זהר בראשית לג, ב. תולדות קלה, סע"ב. ויחי רלו, ב. רמט, ב. ויקהל רטו, א. בחוקותי קיג, ב. מאמרי אדה"ז הקצרים ע' שפג.

9) כי עני ואביון אני: תהלים פו, א.

10) מרכבה למדת המל': ראה פרדס שעה"כ שכ"ג, פ"ד מערכת דוד. הנסמן במאמרי אדה"א דברים ח"ג ע' תתקט.

11) כלום: כ"ה בהוצאה הקודמת. בבוך 1825 נרשם סגול על תיבה זו סימן למחיקה. בוך צילום גוכתי"ק חסר עמוד זה.

12) כנס"י . . מל': ראה זהר בלק קצז, א.

13) בהגהות לד"ה בחדש השלישי: אוה"ת יתרו ע' תשפו.

14) נכספה וגם כלתה נפשה: ע"פ תהלים פד, ג.

15) ממלא וסובב: זהר רע"מ פינחס רכה, א.

16) ואל אישך תשוקתך: בראשית ג, טז.

היא בחי' אש[17] ה'[18] בחי' מל'[19] תשוקתה לבחי' אש יו"ד[18] בחי' סוכ"ע, וכ"ש לאוא"ס שלמעלה מסובב וממלא. שעז"נ כי נשגב שמו לבדו[20] שגם בחי' נשגב שהוא בחי' סוכ"ע הוא ג"כ רק בחי' שם לבד, שכמו ששם האדם הוא הארה קטנה שאינו נוגע כלל, כן גם בחי' סוכ"ע הוא ג"כ רק הארה בעלמא כו'. ולזאת צמאה נפשה בבחי' כליון ליכלל באוא"ס שלמעלה מסוכ"ע כו', ואהבה בכליות הנפש כזו היא בחי' חולה מפני התוחלת ממושכה אשר תמיד נכספה וגם כלתה נפשה ולא תגיע לזה כל ימי חיי' כ"א לע"ל ארז"ל עתידים צדיקים[21] (ועמך כולם צדיקים[22]) שיקראו ע"ש של הקב"ה פרש"י שיהי' שמם הוי'[21] שם העצם[23], והיינו ע"י שיתעלו לדבקה כו' אבל עכשיו א"א להגיע לזה. ומפני זה נק' ת"ח בשם קצירי ומריעי[24], כי שם ת"ח הוא ע"ש שמקבלים מבחי' חכ'[25], וארז"ל איזהו חכם הרואה את הנולד[26], והיינו הנולד מאין ליש[27] תמיד, ורואי' שכל השתלשלו' שלו הוא בבחי' יש, וה"ה היפך האין, אי לזאת תכלה נפשם בבחי' חולת אהבה כו', וזהו בכל כליות כנס"י. ואמנם הנה יש בחי' חולה יותר, והיינו כמו שהחולה בגשמיות יש לו חום גדול, כן יש בחי' זו בעבודה, שמי שיש לו חום זר שבוער בקרבו ברצונות זרות להבלי העולם, וכ"ש כשהוא משוקע בתאוות רעות וזרות, שזהו מפני האש זר שבוער בו חום היצה"ר כו'. ובזה עצמו יש ב' בחי', הא' הוא חולה שיש בו סכנה[28]. והוא שחום ואש זר הבוער בו פעל אצלו שעבר על א' מדרכי התורה הן בסור מרע או גם בועשה טוב, שזה מורה שפעל אצלו כ"כ האש זר עד שהעבירו אותו ע"ד קונו, קונה שמים וארץ[29], וברא אותם בשביל האדם[30], והאדם נברא בשביל קיום התורה והמצות כמ"ש אנכי עשיתי ארץ ואדם עליה בראתי[31],

---

17) אשה היא בחי' אש ה': ראה סוטה יז, א. זהר בראשית מח, ב. ראה גם ביאוה"ז נח ז, ב. בהערה הבאה.

18) אשה . . אש ה' . . אש יו"ד: ראה פרדס שער עה"כ שכ"ג, פ"א מערכת אשה. לקו"ת שלח מד, ג ואילך ובהנסמן לשם. ביאוה"ז במדבר פו, ב. מאמרי אדה"א שלח ע' א'רס ואילך ובהנסמן בריש המאמר שם. ע' א'רסג ואילך. אוה"ת דברים כרך ה ע' א'תתקפט ואילך.

19) אשה היא . . בחי' מל': ראה פרדס שם. מאו"א מערכת אשה אות קכח וביאיר נתיב שם. מאמרי אדה"ז תקס"ד ע' נו.

20) כי נשגב שמו לבדו: תהלים קמח, יג. ראה גם לעיל בח"א המשך ואלה תולדות יצחק ספ"ג. וש"נ.

21) עתידים צדיקים . . שמם הוי': נסמן לעיל ספי"ב.

22) ועמך כולם צדיקים: ישעי' ס, כא.

23) הוי' שם העצם: נסמן לעיל פמ"ה.

24) ת"ח בשם קצירי ומריעי: נדרים מט, סע"א ואילך. ראה גם אוה"ת וארא ע' רז.

25) ת"ח . . שמקבלים מבחי' חכ': ראה תו"א יתרו סח, ג. מג"א קיט, ג. לקו"ת נשא כז, א. בהעלותך לא, ד. ברכה צז, ב.

26) איזהו חכם הרואה את הנולד: תמיד לב, א.

27) הנולד . . מאין ליש: ראה תניא פמ"ג. מאמרי אדה"א דברים ח"א ע' רכא. וש"נ. שע"ת עא, ג ובהערה 23. תו"ח תצוה שכט סע"ד ואילך.

28) חולה שיש בו סכנה: ראה גם סה"מ תרכ"ו ע' כ־כא. תר"ם ח"א ע' סה ואילך. תר"ס ע' פא־פב. תער"ב ח"ב ע' א'רא.

29) קונה שמים וארץ: לך יד, יט. כב.

30) שמים וארץ . . בשביל האדם: ראה גם לקמן פע"ה. וש"נ.

31) אנכי עשיתי ארץ ואדם עליה בראתי: ישעי' מה, יב.

בראתי בגימ' תרי"ג[32]. והוא בחום הטבעי שלו אשר הגביר ע"ע בער בו כאש לעבור על רצה"ע כו', וזהו חולה שיש בו סכנה, שמסכן נפשו למות מיתה ונפילה ממקור חוצבה ע"י עברו על בחי' כריתות שע"י כורת נפשו משרשה[33] כמ"ש במ"א. ויש חולה שאין בו סכנה[34], והיינו היותו משוקע בתאוות היתר, שזהו ג"כ ע"י שאוהב את גופו למלאות תאוותו אשר נדמה לו כי טוב הוא לו, ולכן כשעלה במוחו איזה דבר בעודו בכפו יבלענה[35] למלאות תאוותו. ואם היות כי זהו תאוות היתר, עכ"ז לתאוה יבקש נפרד[36], פי' שמיד שמתאוה תאוה ה"ה נעשה נפרד מאחדותו ית', וכשגומר תאותו ה"ה מתגשם עד שגם לאח"כ אינו יכול לעבוד את הבורא כו', וה"ה חולה. אלא שהחולה הלזה הוא אין בו סכנה, פי' שאינו נכרת נפשו לגמרי, שהרי מיד כשישוב ה' יסלח לו ויקרביהו[37] לעבודתו כו', • ועכ"ז צט ה"ה חולה כ"ז שלא שב. ועל ב' בחי' חולה אלו יש לפרש מארז"ל חמרא אפי' בתקופת תמוז קרירא לי'[38] פי' תקופת תמוז שאז זורח השמש בתוקף[39]. ובעבודה הנה שמש ומגן ה' אלקי'[40], וענין זריחת השמש היינו שמתבונן בגדולת אא"ס איך שאני הוי' לא שניתי[41], כי כלליות השתלשלות העולמות הוא מהארה בעלמא, וכנ"ל בענין כי נשגב שמו לבדו, שגם בחי' נשגב היינו בחי' סוכ"ע הוא ג"כ רק בחי' שם לבד כו'. ומחמת התבוננות זו הי' צ"ל בבחי' כליות הנפש לצאת ממאסר הגוף ולדבקה בו ית' אא"ס חיי החיי'[42], אבל מפני היותו חמור פי' קר בעבודתו, מחמת ריבוי תאוותיו הזרים הן בתאוות היתר, וכ"ש בתאוות איסור כנ"ל שזהו ב' ב'[43] חולי' הנ"ל. הנה עי"ז הגם כי מתבונן כנ"ל, עכ"ז קרירא לי' שאינו פועל ישועות בנפשו לצאת מחומר גסות גופו ולדבקה בו ית', וזהו חמרא אפי' בתקופת תמוז קרירא לי'. ויש בחי' חולה בדקות, והוא כי חולה בגימ' מ"ט[44] והיינו שכאשר חסר לו שער הנו"ן ה"ה ג"כ חולה, אמנם חולה זה הוא בדקי דקות כו'. וביאור ענין חולה זה, כי שער הנו"ן דבינה הוא המחבר חכ' ובינה[45], שהחכ' היא אין וכנ"ל בענין והחכ' מאין תמצא בדרך מציאה[46], שהמציאה היא אותו דבר בעצמו שנאבדה, ולכן החכ' היא אין שהרי מאין תמצא, והבינה היא יש כמ"ש

---

32) בראתי בגימ' תרי"ג: **ראה גם לעיל פי"ד. וש"נ.**

33) כורת נפשו משרשה: **ראה אגה"ת פ"ד ואילך.**

34) חולה שאין בו סכנה: **ראה לעיל הערה 28.**

35) בעודו בכפו יבלענה: **ע"פ ישעי' כח, ד.**

36) לתאוה יבקש נפרד: **משלי יח, א.**

37) ויקרביהו: **בהוצאה הקודמת: ויקרבהו.**

38) חמרא אפי' בתקופת תמוז קרירא לי': **שבת נג, א. ראה גם לעיל בח"א ע' רנ. וש"נ.**

39) בתוקף: **וכ"ה בבוך 1825. בהוצאה הקודמת: בתוקף עוז.**

40) שמש ומגן ה' אלקי': **תהלים פד, יב.**

41) שאני הוי' לא שניתי: **נסמן לעיל ספ"ג.**

42) חיי החיי': **ע"פ יומא עא, א. ראה גם תניא פמ"ד (סג, א).**

43) ב': **בהוצאה הקודמת: בחי'.**

44) חולה בגימ' מ"ט: **ראה טעמי המצות להאריז"ל ר"פ וירא. לקו"ת להאריז"ל ויחי מח, ב. מאו"א מערכת חולה סל"ה.**

45) שער הנו"ן דבינה . . חכ' ובינה: **בלקו"ת ברכה צז, ב מציין ללקו"ת במדבר יב, א ואילך הובא בסמוך (בפנים).**

46) וכנ"ל . . והחכ' מאין תמצא . . מציאה: **לעיל פמ"ב.**

להנחיל אוהבי יש[47]. וענין חיבור חו״ב אין ויש היינו להמשיך הביטול דחכמה גם בבחי׳ הבינה, והיינו להמשיך הביטול דחכמה גם בבחי׳ היש, כמ״ש בלק״ת בביאור ע״פ וספרתם[48]. והנה באצי׳ חו״ב הם תרדל״מ[49], ואמנם בבריאה אין מאיר בחי׳ החכ׳ כ״א אימא עילאה שהיא בחי׳ בינה[50] מאיר בכורסיא[51] היא עולם הבריאה[52], ולכן בריאה היא בחי׳ יש. ולכן בימי החול שהמל׳ יורדת לבי״ע[53] ע״כ היא בבחי׳ חולת אהבה מזה שהיש הוא היפך האין, והיינו ע״י[54] שחסר שער הנו״ן דבינה שאינו מחבר חכ׳ ובינה, וכמ״ש במ״א ששער הנו״ן דבינה גבוה מחו״ב[55], לכן[56] יכול הוא לחבר חו״ב כו׳.

קיצור. ענין כי חולת אהבה יש בזה ג׳ בחי׳, הא׳ חולי שיש בו סכנה היינו תאוות איסור. וחולה שאב״ס היינו בחי׳ תאוות היתר. ומי שחסר אצלו שעה״נ דבינה הוא ג״כ חולה.

(סד) **וע״ז** הוא שאמר סמכוני באשישות בשתי אישות[57] היינו התורה שניתנה באש שחורה[58] ז״א[59], ע״ג אש[58] לבינה[60] א״א[59] כמ״ש באד״ר דקל״א[61], והיינו להסיר החום דתאוות היתר די במה שנתנה באש שחורה, כמארז״ל אם פגע בך מנוול זה משכיהו לבהמ״ד[62], פי׳ שבתחילת פגיעתו להסיתו לימשך

47) להנחיל אוהבי יש: משלי ח, כא.

48) בלק״ת בביאור ע״פ וספרתם: נסמן לעיל הערה 45.

49) חו״ב הם תרדל״מ: ראה זהר בשלח נו, א. ויקרא ד, א. מאמרי אדה״א דברים ח״ב ע׳ שסו. וש״נ. תו״ח בראשית כא, ב ובהערה 8.

50) אימא עילאה . . בינה: ראה ע״ח שער או״א שי״ד, פ״ח. שער דרושי אבי״ע שמ״ב, פ״ג.

51) אימא . . מאיר בכורסיא: ראה ת״ז ת״ו כג, א. ע״ח שער סדר אבי״ע שמ״ז, פ״ב. פ״ג. תניא פל״ט. מאמרי אדה״ז הקצרים ע׳ תקנב.

52) בכורסיא היא עולם הבריאה: ראה גם בהערה שלפנ״ז.

53) בימי החול שהמל׳ יורדת לבי״ע: ראה ע״ח שער המלכים שי״א, ספ״ז. טעמי המצות ושער המצות פ׳ בהר. אמת ליעקב (לר״י שאלתיאל ניניו) מערכת בירור אות קכא ד״ה בירור וד״ה וראיתי בקונט׳. תו״ח בא קכז, ד. וש״נ. לעיל בח״א ד״ה בראשית ברא פ״א. וש״נ.

54) ע״י: בהוצאה הקודמת: שע״י.

55) ששער הנו״ן דבינה גבוה מחו״ב: ראה גם מאמרי אדה״א במדבר ח״ה ע׳ א׳תשנא. אוה״ת יתרו ע׳ תתסה. סה״מ תרל״א ח״א ע׳ שכה וע׳ שנא ובהנסמן שם. תרכ״ט ר״ע שיז. תר״ם ח״א ע׳ רפ. תרמ״ז ע׳ צא-צב. תרנ״ח ע׳ כ. תרס״ג ח״א ע׳ רא.

56) לכן: בהוצאה הקודמת: ולכן.

57) באשישות בשתי אישות: שהש״ר פ״ב, ה (א).

58) התורה שניתנה באש שחורה . . אש לבינה: ראה בנוסף לאד״ר שצויין בפנים. רש״י שה״ש ה, טז ד״ה שחורות. הנסמן במאמרי אדה״א ויקרא ח״ב ע׳ תקעח.

59) שחורה ז״א . . לבינה א״א: ראה קול ברמה לאד״ר שם ד״ה צמח וע״ד כד אתייהבת.

60) לבינה: כ״ה בגוכתי״ק.

61) באד״ר דקל״א: כ״ה גם באוה״ת נ״ך כרך א ע׳ עז. ולכאורה צ״ל כבלקו״ת שה״ש ד, ב: ובזח״ג נשא קלב, א.

62) אם פגע בך מנוול זה משכיהו לבהמ״ד: סוכה נב, ב. קדושין ל, ב. ראה גם לעיל בח״א ע׳ רלז.

אחרי תאוות היתר להנאת גופו ולהרבות כבודו די בזה שימשיכהו לבהמ"ד
ללמוד תורה עי"ז יסור קשייות[63] לבו, עד שגם אם לבו[64] כלב האבן[65] המס
ימס[65]. וכמשל מי' שהולכי' טיף טיף ע"ג אבן, אם[66] כי האבן היא • קשה והמי' ק
רכי', עכ"ז מהתמדת הילוכם עושי' בו רושם[67]. וכך נמשלו ד"ת למי' כמ"ש הוי
כל צמא לכו למי'[68] שע"י לימוד התורה גם אם לבו כלב האבן המס ימס, וע'
בלק"ת בד"ה האזינו השמי'[69]. ומה שניתנה ע"ג אש לבינה[60] בחי' א"א, זהו כמ"ש
אם יהיו חטאיכם כשנים[70] כשלג ילבינו ואם[71] יאדימו כתולע כצמר יהי'[72], שע"י
בחי' יגמה"ר עי"ז נמשך להיות נושא עון ועובר על פשע[73], שיומשך מחילה
וסליחה גם למי שהוא חולה שיב"ס[74] ע"י שעבר גם על מל"ת כו'. וז"ע יוהכ"פ
שבו ניתנה תורה[75] שהוא יום מחילה וסליחה לכפר על כל העוונות[76] אשר ע"י
נעשה חשיב"ס[77], ובכדי לעורר על התשובה ז"ע יגמה"ר שמאירי' בחדש אלול[78]
שהם אתעדל"ע שמעורר אתעדל"ת[79] כו'. וגם ניתנה תורה ביום החמשים
לצאת בנ"י מאמ"צ[80] היא בחי' שער הנו"ן[81] דבינה שעי"ז מתרפא החולי מה
שהיא[82] בגימ' מ"ט שחסר שעה"נ[83], ונת' לעיל שהוא מחבר אין ויש חו"ב[84] שורש
אין ויש דאצי', ונק' ג"כ כתר שמחבר אוא"ס המאציל עם הנאצלי'[85], ואיתא

---

63) ולהרבות . . בזה . . קשייות: **בהוצאה הקודמת: להרבות . . במה . . קשיות.**

64) אם לבו כלב האבן המס ימס: **השווה תניא פמ"ו. וברשימות כ"ק אדמו"ר זי"ע שם: ע"ד שמו"ב יז, י.**

65) כלב האבן: **יחזקאל יא, יט. לו, כו.**

66) אם: **כ"ה בכ"מ — ראה גם סה"מ תרל"ח ע' ה. וש"נ. תרמ"א ע' תקכה.**

67) מי' שהולכי' טיף . . אבן . . עושי' בו רושם: **ראה אבות דר' נתן פ"ו, ב. ראה גם לעיל בח"א שם.**

68) נמשלו ד"ת למי' כמ"ש הוי כל צמא לכו למי': **ראה סוכה נב, ב. קדושין ל, ב. תענית ז, א.**

69) בלק"ת בד"ה האזינו השמי': **האזינו עה, ד.**

70) אם יהיו חטאיכם כשנים: **ישעי' א, יח.**

71) ואם: **בישעי' שם: אם.**

72) יהי': **בישעי' שם וכ"ה בהוצאה הקודמת: יהיו.**

73) נושא עון ועובר על פשע: **מיכה ז, יח.**

74) שיב"ס: **בהוצאה הקודמת: שיש בו סכנה.**

75) יוהכ"פ שבו ניתנה תורה: **ראה תענית ל, ב. רש"י תשא לד, כט. הוספות לשו"ע אדה"ז (קה"ת) חאו"ח רסתקפ"א.**

76) יוהכ"פ . . יום מחילה וסליחה . . העוונות: **אחרי טז, ל. לד. אמור כג, כח.**

77) חשיב"ס: **בהוצאה הקודמת: חולה שיש בו סכנה.**

78) יגמה"ר שמאירי' בחדש אלול: **ראה מאמרי אדה"א דברים ח"ב ע' תכב. וש"נ. תו"ח בא קכג, סע"ב ואילך. וש"נ.**

79) אתעדל"ע שמעורר אתעדל"ת: **ראה תו"א תצוה פב, סע"א ואילך. לקו"ת ויקרא ב, ב. וש"נ.**

80) ניתנה תורה ביום החמשים . . מאמ"צ: **ראה שו"ע אדה"ז חאו"ח סדר תפלת חה"ש סתצ"ד, ס"א. סה"מ תר"ם ח"א ע' רז. וש"נ.**

81) ביום החמשים . . שער הנו"ן: **ראה גם לקו"ת במדבר י, ד.**

82) החולי . . שהיא: **בהוצאה הקודמת: החולה . . שהוא.**

83) שעה"נ . . כתר: **ראה לקו"ת במדבר יב, א. יז, ג. תו"א יתרו קט, ג.**

84) ונת' לעיל . . חו"ב: **בפרק שלפנ"ז.**

85) כתר שמחבר אוא"ס המאציל עם הנאצלי': **ראה לעיל פל"א. וש"נ.**

ששעה"נ נק' ג"כ איתן[86] כו'. וזהו דכתי' באלי' וירפא את מזבח[87], כי המזבח הוא בחי' מל'[88] שנק' אשה[19], ולכן המזבח מוריד דמעות על המגרש אשתו ראשונה[89] כמ"ש כסות דמעה את מזבח ה' (מלאכי ב' י"ג), ואש שלמטה שעל המזבח זהו מ"ן דנוק' ועי"ז נמשך אש שלמעלה[90] מבחי' אש יו"ד ונק' ברית בראשית ברית אש[91]. וברבות וישלח ע"פ שכם בני חשקה[92], בשלשה לשונות של חיבה חיבב הקב"ה את ישראל בדביקה ובחשיקה[93] ובחפיצה, ומלמטלמ"ע ענין החשק ז"ע החולי דכנס"י בחי' חולת אהבה ע"ד העלה בליבו טינא[94] כו', ולרפאות חולי הנ"ל צ"ל ע"י ההמשכה שער החמישי' בחי' איתן ותשב באיתן[95] כו'. וזהו שלקח י"ב אבנים[96], לפי שאחר ותשב באיתן נא' משם רועה אבן ישראל[97], שלכן לקח י"ב אבני' כמספר שבטי בנ"י. ובעבודה יש בחי' אבן בקדושה, והיינו כמו שהאבן הוא דבר קשה כ"ה בחי' החוזק שיש בנה"א כמ"ש מזה ע"פ כי מראש צורי' אראנו[98] כו', והיינו לדחות תאוות נה"ב, וכמ"ש בד"ה ושמתי כדכד[99] שהאבנים גדולים[100] מכוכבי', ועי"ז יומשך בחי' איתן. וכמ"ש בפנחס הנני נותן לו את בריתי שלום[101], הממשיך שמש הוי' בחי' שמש צדקה ומרפא[102] כו', ולכן כשפגמו בברית כתי' בהם והוקע אותם לה' נגד השמש (בלק ד"ה ד'), דהא בהא תלי' כמ"ש כי עזבו בריתך כו' מזבחותיך הרסו[103], וע"כ ע"י שמירת הברית עי"ז וירפא את מזבח כו' והו"ע בריתי שלו'. וענין השלום הוא התחברות ש' הוי' בש' אלקי' להיות הגילוי למטה, וז"ש בילקוט[3] שריפא אותם כו' כי אמרו ה' הוא האלקי'[5] שהוא בחי' השלו' הנ"ל.

---

86) ששעה"נ נק' ג"כ איתן: מגלה עמוקות אופן נ. לקו"ת במדבר טו, ב.

87) וירפא את מזבח: מל"א יח, ל. נסמן לעיל רפס"ג בפנים.

88) המזבח הוא בחי' מל': ראה זהר אמור קה, א ובאוה"ח שם. פרדס שעה"כ שכ"ג, פי"ג מערכת מזבח. מאו"א מערכת מזבח סנ"ד.

89) המזבח מוריד דמעות על המגרש אשתו ראשונה: גיטין צ, ב. ראה גם תורת לוי"י ר"ע רכח.

90) המזבח . . אש שלמעלה: ראה תו"כ ויקרא א, ז. ערובין סג, א. יומא כא, ב.

91) בראשית ברית אש: ראה ת"ז רתכ"ט. הנסמן לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פי"א.

92) וברבות וישלח ע"פ שכם בני חשקה: ב"ר פ"פ, ז. ראה גם סה"מ תר"ם ח"א ע' תכט. וש"נ.

93) ובחשיקה: כ"ה גם באוה"ת שלח ע' תסב. סה"מ תרל"א ח"א ע' לט. בב"ר שם: בחשיקה.

94) העלה בליבו טינא: סנהדרין עה, א.

95) ותשב באיתן: ויחי מט, כד.

96) שלקח י"ב אבנים: מל"א יח, לא. ראה גם לקמן בסיום המאמר.

97) משם רועה אבן ישראל: ויחי מט, כד.

98) כי מראש צורי' אראנו: ראה אוה"ת בלק ע' תתקיא ואילך.

99) בד"ה ושמתי כדכד: פ' ראה כז, ב.

100) גדולים: וכ"ה בבוך 1825. בהוצאה הקודמת: גדלים. באוה"ת נ"ל הנ"ל ר"ע עח: גדילים. בלקו"ת שם: גידולם.

101) הנני נותן לו את בריתי שלום: פינחס כה, יב.

102) שמש צדקה ומרפא: מלאכי ג, כ.

103) כי עזבו בריתך כו' מזבחותיך הרסו: מל"א יט, י.

קיצור. סמכוני באשישות בשתי אשות, אש שחורה ואש לבינה[60] נגד ב' בחי' חולי[104] • היינו חולה שיב"ס, וחולה שאב"ס, וניתנה ביום החמישי' שע"י נמשך שה"נ דבינה כתר המחבר המאציל עם נאצלי', איתן חוזק הנה"א לדחות תאוות נה"ב, יחוד ה' ואלקי'. קא

(סה) **והנה** התשובה נק' רפואה כמארז"ל גדולה תשובה שמביא רפואה לעולם[105] וע' בלק"ת פ' נצבי' בד"ה כי המצוה הזאת[106], והחטא נק' חולי כידוע מענין השופר גנוחי גניח ילולי יליל[107] כדרך החולים כו', והוא אש זר וכמ"ש מזה בד"ה רפאני ה' וארפא[108], וא"כ זה שהביאן מדרך רעה לדרך טובה זה נק' רפואה. וזהו וירפא את מזבח כו', שיהי' האש חום הטבעי שבאדם ע"ד אש העולה בלהב המזבח, והיינו להיות בבחי' רשפי אש התשוקה לה', וע"ד הבעת"ש דמשכין לי' לקוב"ה בחילא יתי'[109]. וזהו שאמרו ב"פ ה' הוא האלקי'[110] דבמ"ת נא' רק פ"א אנכי ה' אלקיך[111], ובאלי' נא' שאמרו ב"פ ה' הוא האלקי', והיינו כי במקום שבעת"ש עומדי' צ"ג א"י לעמוד שם[112], וכמ"ש מזה בלק"ת בד"ה שובה ישראל[113] דרוש הראשון. ועפ"ז יש לפרש הפסוק רפאיני ה' וארפא[114], ע"פ מ"ש במד"ר תשא פמ"ו[115] בבקשה ממך העבירהו מאתנו (פי' היצה"ר) ונוכל לעשות רצונך, ולע"ל הוא עושה כן ע"ש, וזהו רפאיני הוי' שכאשר אתה תרפא מאתנו היצה"ר אז וארפא בשלימות, משא"כ ע"י אלי' הגם שריפא אותן ואמרו ב"פ ה' הוא האלקי', עכ"ז לא הי' זה קיום לגמרי, אבל כאשר רפאיני אזי וארפא לגמרי כו'.

ועוי"ל ענין וירפא את מזבח שהוא מל' דאצי' שלא להיות רגלי' יורדות[116] כו', והיינו ע"י המזבח שנק' הדום רגלי[117] שמגביה הרגל שלא להיות רגלי' יורדות ע' זח"ב פקודי דרמ"א א'.

---

104) חולי: **בהוצאה הקודמת: חולה.**

105) גדולה תשובה שמביא רפואה לעולם: **יומא פו, סע"א. ושם: שמביאה — וכ"ה בבוך 1825 ובהוצאה הקודמת.**

106) בלק"ת פ' נצבי' בד"ה כי המצוה הזאת: **מה, סע"ג.**

107) גנוחי גניח ילולי יליל: **ר"ה לג, ב. לד, א.**

108) בד"ה רפאני ה' וארפא: **ראה מאמרי אדה"ז תקס"ח ח"א ע' ריח. אוה"ת נ"ך כרך א ע' שנב.**

109) הבעת"ש דמשכין לי' לקוב"ה בחילא יתי': **ראה זהר ח"ש קכט, ב. אגה"ת פ"ח. שערי תשובה קכט, ד. סה"מ תרמ"ב ע' ריא ואילך. וש"נ.**

110) שאמרו ב"פ ה' הוא האלקי': **מל"א יח, לט.**

111) אנכי ה' אלקיך: **יתרו כ, ב.**

112) במקום שבעת"ש . . לעמוד שם: **נסמן לעיל פט"ל.**

113) בלק"ת בד"ה שובה ישראל: **ש"ש סד, ג.**

114) רפאיני ה' וארפא: **ירמי' יז, יד.**

115) במד"ר תשא פמ"ו: **סימן ד. ראה שם. אוה"ת נ"ך כרך א ע' עח.**

116) מל' . . רגלי' יורדות: **משלי ה, ה. ראה גם אוה"ת נ"ך כרך א ע' תקסד ואילך.**

117) הדום רגלי: **ישעי' סו, א.**

והנה מה שבא זה בחלקו של אלי' דוקא שירפא אותם עכ"פ שיבואו מדרך רעה לדרך טובה עד שאמרו ב"פ ה' הוא האלקי' כו'. הנה ארז"ל במד"ר בראשית פי"ג[118] ע"פ ואדם אין לעבוד את האדמה[119], ואדם אין כאליהו וכחוני[120] המעגל להעביד את הבריות להקב"ה. כי הנה האדם עץ השדה[121] כמ"ש במד"ר וירא ר"פ נ"ג, ובלק"ת בדרושי שמיע"צ בד"ה ביום השע"צ[122] בן חכם ישמח אב, אך איתא בזח"ג שלח דקנ"ח ע"ב[123] ע"פ היש בה עץ אם אין[124], כאשר בחי' אין שהוא ע"ק מאיר בבחי' עץ אזי הוא בחי' עליונה יותר הרבה. וא"כ י"ל אדם אין כאלי', שאלי' נמשך מבחי' אדם כשמאיר בו בחי' אין[125], שהוא בחי' כי לא אדם הוא[126] כמ"ש ולא ישב אדם שם[127] וע' מזה בלק"ת שה"ש בביאור ע"פ צאינה וראינה[128] הראשון. ואפ"ל ע"ד מ"ש רבינו[129] ז"ל וישלח תקס"ד ע"פ עד הגל[130]
קב (שלא נדפס בסידור), הנה שרש[131] הגל הזה הוא הפרסא המפסיק בין • המאציל לנאצלים[132], שאם לא הי' הפרסא מפסיק לא היו מתקיימי' הנאצלים, עד שהיו מתבטלים במציאות כו', ולזאת תיקן המאציל פרסא ופרגוד בינו לנאצלי', (וכמ"ש במ"א ענין והבדילה הפרוכת לכם בין הקודש ובין קדהק"ד[133] וע' בלק"ת בד"ה שבת שבתון[134]), והיינו שהכתר הוא בחי' התחתונה שבמאציל[135] והשפע וההארה ממנו בחכ' א"א שיהי' נמשך כ"א ע"י פרסא ומסך (וע' מזה בסידור

---

118) במד"ר בראשית פי"ג: **סימן ז בהיפוך הסדר. ראה גם סה"מ תר"ם ח"ב ע' תרא. וש"נ.**

119) ואדם אין לעבוד את האדמה: **בראשית ב, ה.**

120) וכחוני: **בהוצאה הקודמת: וחוני.**

121) כי הנה האדם עץ השדה: **פ' שופטים כ, יט בהוספת תיבת: הנה.**

122) ובלק"ת בדרושי שמיע"צ בד"ה ביום השע"צ: **לקו"ת סוכות פב, סע"ב ואילך.**

123) בזח"ג שלח דקנ"ח ע"ב: **באוה"ת נ"ך הנ"ל ע' עח: דקנ"ו ע"ב. ולכאורה צ"ל כבפנים.**

124) היש בה עץ אם אין: **שלח יג, כ. ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח ספ"ד.**

125) שאלי' . . אדם כשמאיר בו בחי' אין: **ראה גם בסמוך בפנים. אוה"ת נ"ך הנ"ל ע' עח־עט. סה"מ תר"ם ח"ב ע' תרז. ס"ע תשפח ואילך.**

126) כי לא אדם הוא: **שמו"א טו, כט. ראה גם לקמן פקי"א.**

127) ולא ישב אדם שם: **ירמי' ב, ו.**

128) בלק"ת שה"ש . . צאינה וראינה: **כג, רע"ג.**

129) רבינו: **באוה"ת הנ"ל ע' עח: אדמו"ר.**

130) וישלח תקס"ד ע"פ עד הגל: **ויצא לא, נב. כ"ה גם באוה"ת הנ"ל ע' עח. והוא חלק ממאמר ד"ה עם לבן גרתי תקס"ד שנדפס באוה"ת וישלח ע' רל. ראה בסוף הספר במילואים.**

131) הנה שרש: **ראה בשינויים באוה"ת וישלח ע' רל.**

132) הפרסא המפסיק בין המאציל לנאצלים: **ראה אוה"ת בראשית כרך ג ע' תפ ומציין לזח"ב קסה, ב. באוה"ת ואתחנן ע' ריח: "פרסא זו שלמע' מאצי' נת' בע"ח של"ז פל"ב". כנראה הכוונה לע"ח שער דרושי נקודות ש"ח, פ"ב. בנוסף לד"ה עם לבן גרתי תקס"ד ראה גם סידור שער ל"ג בעומר דש, ג ואילך. שו, א ואילך. לקו"ת ואתחנן ג, ב. סה"מ תרס"ט ס"ע לד ואילך.**

133) והבדילה הפרוכת לכם בין הקודש ובין קדהק"ד: **תרומה כו, לג.**

134) בלק"ת בד"ה שבת שבתון: **ראה שם יו"כ ע, א.**

135) שהכתר הוא בחי' התחתונה שבמאציל: **ראה ע"ח שער דרושי אבי"ע שמ"ב, פ"א.**

בדרוש ל"ג בעומר[136], וז"ע כי הוי' הוא האלקי' בשמי' ממעל[137] כו'). ואנו רואי' כאשר בא נשמה א' לעולם מבחי' שלמעלה מן הפרגוד, היא באה בבחי' הביטול במציאות בתכלית עד שיוצאת מגדר ההשתלשלות אור וכלי לגמרי, כמו נשמת ר' חנינא ב"ד[138] שהתפלל והי' נחש כרוך על עקיבו[139] ולא הרגישו כלל. וכיוצא בזה היו הרבה נשמות שהי' בהם מבחי' הביטול במציאות ביותר מכפי ההשתלשלות ממקור חוצבם באצי' באור וכלי כמו נשמת אלי'[140]. ומעין זה נשמת רב יהודה[141] שאמר עליו שמואל אין זה ילוד אשה בנדה ר"פ כל היד[142], ואין זאת אלא שנבקע אליהם הפרסא והפרגוד והאור המאציל בתוס' הארה עכ"ל אאזמו"ר[143] ז"ל[144] שכ' דברי אביו רבינו ז"ל. וזהו ואדם אין כאליהו וכחוני המעגל שהאיר בהם בחי' אין[145] בהארה מרובה, וע' זח"א דל"ז סע"ב ע"פ לא ידון רוחי באדם, אבל באלי' האיר בחי' זו, ולכן הי' יכול להעביד את הבריות להקב"ה. וזהו וירפא, ולקח י"ב אבנים, כי הנה י"ב אבנים אלו הם אבנין יקירין[146]. ולעו"ז יש אבן נגף[147] שהו"ע היצה"ר[148] שנק' לב האבן[149] כמארז"ל במד"ר ויצא פ"ע[150] ע"פ ואבן גדולה ע"פ הבאר[151] זה היצה"ר, ויעקב לבד נא' בו ויגל את האבן מעל פי הבאר[152]. וכך אליהו העביר מהם לב האבן של היצה"ר, והמשיך בהם מבחי' אבן ישראל וז"ע י"ב אבנים, וע' זח"א ויחי דרל"א ע"ב. ורפואה זו נמשך ממקום גבוה, ע"ד מי יתן טהור מטמא[153], והיינו בחי' מי יתן והי' לבבם זה[154], ע"ד מי יתנך כאח לי[155], מי יתן ישועות ישראל[156], וכמ"ש

136) בסידור בדרוש ל"ג בעומר: **שו, א ואילך.**

137) כי הוי' הוא האלקי' בשמי' ממעל: **ואתחנן ד, לט.**

138) נשמת ר' חנינא ב"ד: **ראה גם אוה"ת וישלח ונ"ך הנ"ל. תו"ח ויצא קעח, ג. סה"מ תרס"ט ע' לט. וראה גם שערי אורה כא, א.**

139) ר' חנינא ב"ד . . נחש כרוך על עקיבו: **ראה תוספתא ברכות פ"ג, ה"כ. ירושלמי ברכות פ"ה, ה"א. מאמרי אדה"א דברים ח"א ע' מא. וש"נ.**

140) נשמת אלי': **ראה גם אוה"ת: תו"ח: סה"מ תרס"ט שם.**

141) נשמת רב יהודה: **ראה בהערה שלפנ"ז.**

142) רב יהודה . . אין זה ילוד אשה . . כל היד: **יג, א. ראה גם תו"ח נח מט, ד ובהערה 33.**

143) עכ"ל אאזמו"ר ז"ל: **באוה"ת הנ"ל ע' עט: עכ"ל מו"ח ז"ל שכתב דברי א"ז אדמו"ר נ"ע ז"ל.**

144) אאזמו"ר ז"ל: **אדמו"ר האמצעי.**

145) וכחוני המעגל שהאיר בהם בחי' אין: **ראה גם אוה"ת נ"ך הנ"ל ע' עט. סה"מ תר"ם ח"ב ע' תרז. ע' תשפט.**

146) י"ב אבנים . . אבנין יקירין: **ראה זהר וארא כד, ב. ויחי רלא, ב.**

147) אבן נגף: **ישעי' ח, יד.**

148) אבן נגף שהו"ע היצה"ר: **ראה גם אוה"ת נ"ך הנ"ל ע' עט. שם ר"ע תיח.**

149) היצה"ר שנק' לב האבן: **ראה גם לעיל פי"ז. וש"נ.**

150) במד"ר ויצא פ"ע: **סימן ח בסופו.**

151) ואבן גדולה ע"פ הבאר: **ע"פ ויצא כט, ב.**

152) ויגל את האבן מעל פי הבאר: **ויצא כט, י.**

153) מי יתן טהור מטמא: **איוב יד, ד.**

154) מי יתן והי' לבבם זה: **ואתחנן ה, כו.**

155) מי יתנך כאח לי: **שה"ש ח, א.**

156) מי יתן ישועות ישראל: **תהלים נג, ז — בדילוג.**

בלק"ת בדרושי שבועות בהביאור ע"פ בשעה שהקדימו ישראל נעשה[157], מי גילה לבני רז זה[158] כו' ע"ש, וכ"ה ענין מי ירפא לך[159] כו'[160], וניתנה ביום החמישי' שזהו ג"כ מי, שזהו לרפאות החולי מה שחסר שה"נ דבינה.

קיצור. תשו' רפואה לעולם וכן באלי' וירפא ואדם אין כאלי' נשמות שלמעלה מן הפרסא, ואבן גדולה זה היצה"ר והעבירו אלי' והמשיך להם בחי' אבן ישראל ורפואה זו נמשך מבחי' מי כו'.

ש"פ תצא ל"ז

(סו) ולהבין[1] ביאור ענין שע"י התורה ע"י[2] נמשך הרפואה לג' מיני חולים שנת"ל[3]. וגם ענין אש שחורה ואש[4] לבינה[5] שא' באד"ר[6], מהו בלימוד ועסק התורה. ושרש ענין ההפרש בניהם[7] בענין לימוד וידיעת התורה כו', הנה • ארז"ל ג' שעות[8] ראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה[9]. ולכאו' צ"ל הלא קג
ארז"ל כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו[10], וא"כ[11] לא ימצא בעולם שעה א' פנוי' שלא ילמדו באותו זמן כלל, שיש מי שאין לו פנאי ביום ולומד בלילה. ועיקר הלימוד הוא ביום כמאמר אנן פועלי דיממא אנן[12], ומ"מ אמרו ג"כ לא אברי לילה אלא לגירסא[13]. ונמצא כי כל היום וכל הלילה לא ימצא שעה א'

---

157) בלק"ת בדרושי שבועות בהביאור ע"פ בשעה שהקדימו ישראל נעשה: **במדבר טו, א ואילך.**

158) מי גילה לבני רז זה: **שבת פח, א.**

159) מי ירפא לך: **איכה ב, יג.**

160) לך כו': **כ"ה בגוכתי"ק.**

1) ולהבין . . ג' שעות ראשונות הקב"ה יושב: **מכאן מתחיל מאמר הכ"ה מהמשך וככה הכולל פרקים סו-סח.**

בעת אמירת הדרוש הפתיחה היתה: גדולה תורה שנותנת חיים לעושי' — ראה להלן הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתעב. גם התאריך כאן נעתק משם.

ראה עוד ע"ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) ע"י: **בהוצאה הקודמת: עי"ז.**

3) לג' מיני חולים שנת"ל: **פס"ג.**

4) ואש: **ראה לעיל ע' תקמו הערה 58.**

5) לבינה: **ראה שם הערה 60.**

6) באד"ר: **ראה שם הערה 61.**

7) בניהם: **ראה לעיל ע' תקח הערה 8.**

8) ג' שעות . . עוסק בתו': **הועתק בסה"מ מלוקט ח"א ס"ע רכח-רכט [בהוצאה החדשה – ח"ב ע' שצב].**

9) ג' שעות ראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה: **ע"ז ג, ב.**

10) כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו: **ראה תדא"ר רפי"ח. לקמן פס"ז. הנסמן לעיל בח"א המשך ואלה תולדות יצחק פ"ז.**

11) וא"כ: **בסה"מ מלוקט שם: וע"כ.**

12) אנן פועלי דיממא אנן: **ערובין סה, א.**

13) לא אברי לילה אלא לגירסא: **בהוצאה הקודמת: איברי. ראה ערובין שם: סיהרא. חידושי אגדות מהרש"א שם. במקדש מלך לזהר בראשית ד, א ד"ה חשוכא כבפנים, ללא ציון לערובין. דקדוקי סופרים לערובין שם.**

פנוי' שלא ימצא אחד מישראל שלא ילמוד בעת ההיא, וא"כ הקב"ה קורא ושונה כנגדו, ומהו ענין מה שג' שעות ראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתו[8], שמשמע שגם אם לא הי' נמצא כלל מי שיעסוק בתו', הי' ג"כ יושב ועוסק בתו'. וגם צ"ל למה בג' שעות ראשונות דוקא. וגם לשון יושב ועוסק בתו' מה"ע[14] הישיבה, ומאי נ"מ אם יושב א"ל. ומה שייך ענין הישיבה לעסק התורה, דלכאו' אינו ענין כלל כו'. ולהבין כ"ז צ"ל תחילה מ"ש תורה צוה[15] לנו משה מורשה[16] כו', שהתורה ניתנה לנו בירושה, שלשון מורשה הוא ג"כ ל' ירושה[17]. ולכאו' הלא ארז"ל התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה היא לך[18], והי"ז היפך הדרש מורשה לשון ירושה. ופעם מצינו בדברי חז"ל שהתורה ניתנה[19] במתנה[20], כמ"ש וממדבר[21] מתנה[22] שהתו' ניתנה לנו במתנה, וכתי' ויתן אל משה[23] שנתנה למשה במתנה בשביל כל ישראל, ואנו מברכי' נותן התורה[24] כו'. ופעם מצינו שהתו' נק' בשם כלה כדרש חז"ל א"ת מורשה אלא מאורסה[25] שהתורה היא כלה מאורסה לאיש הם נש"י, שהם קומה שלימה[26] יחד שנק' איש. והנה כל הד' בחי' אלו[27] ה"ה ענינים ונושאי' שונים זמ"ז, שהרי ענין הירושה היא דבר שבא בהכרח[28] שהרי המתנה ע"מ שכתוב בתורה תנאו בטל[29] שמצות ירושה הוא ע"פ ההכרח כו'. וענין מתנה היא מדעת הנותן, שאם הנותן רוצה ליתן המתנה ה"ז טוב, ובא"ל ה"ה אינו של המקבל כלל. וענין התקן עצמך ה"ז ע"י עבודה דוקא, שכאשר יעבוד בטוב אזי טיב עבודתו אשר עבד בה יגיע לו, וכשאין העבודה כ"כ לא יש אצלו, שזהו ענין מה שמזרז לומר התקן עצמך ללמוד, לפי שאינו ירושה הבאה בהכרח, וגם אינו מתנה שנותני' גם אם לא עבד כ"כ, כ"א התקן עצמך לייגע א"ע בלימוד התורה שעי"ז יצליח לו להבין עיקר סודות התורה כו'. וענין מה שתורה

---

14) וגם לשון יושב ועוסק בתו' מה"ע: **גם זה בסה"מ מלוקט שם.**

15) תורה צוה . . ענין אחר: **הועתק בסה"מ מלוקט שם ע' רכז [בהוצאה החדשה — ע' שצא].**

16) תורה צוה . . מורשה: **ברכה לג, ד.**

17) מורשה הוא ג"כ ל' ירושה: **וארא ו, ח. ראה סנהדרין נט, א. צא, סע"ב.**

18) התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה היא לך: **אבות פ"ב, מי"ב — שם תיבת היא ליתא. אבל כ"ה גם בסה"מ תרכ"ח ע' קעא. תר"ל ע' פז. תרל"ד ע' מ. מד.**

19) שהתורה ניתנה במתנה: **נדרים נה, א.**

20) ניתנה במתנה: **בהוצאה הקודמת ובסה"מ מלוקט שם: ניתנה לנו במתנה.**

21) כמ"ש וממדבר . . התורה כו': **לא הועתק בסה"מ שם.**

22) וממדבר מתנה: **חוקת כא, יח.**

23) ויתן אל משה: **תשא לא, יח. ראה גם לקמן פק"ה.**

24) ואנו מברכי' נותן התורה: **בברכות השחר; בברכת התורה.**

25) א"ת מורשה אלא מאורסה: **נסמן לעיל פס"ב.**

26) נש"י . . קומה שלימה: **ראה בסוף הספר במילואים.**

27) כל הד' בחי' אלו: **ברוב הדרושים מובא שיש בתורה ג' מדריגות, אבל בהמשך זה (דתרל"ז) מחלק ומבאר ד' מדריגות — סה"מ מלוקט שם הערה כב. לקו"ש כרך יג ע' 115 ובהערה 19.**

28) הירושה היא דבר שבא בהכרח: **ב"ב קכו, ב במשנה.**

29) המתנה ע"מ שכתוב בתורה תנאו בטל: **כתובות פג, א — במשנה.**

נק׳ בש׳ כלה זהו ג״כ ענין אחר לגמרי, שהרי אשה משועבדת לבעלה, שענין השעבוד אינו מתנה ולא ירושה וגם לא בא ע״י יגיעה כו׳. והענין הוא דכתי׳ יערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי[30], שיש בתורה ב׳ בחי׳ מטר וטל[31], ונודע כי טל לא מעצר[32] משא״כ המטר תלוי לפי ערך העבודה והעלאת מ״ן[33] שלמטה[34]. ולכן כשאמר אלי׳ חי ה׳ אם יהי׳ טל ומטר כ״א ע״פ דברי[35] לא פעל רק על המטר ולא על הטל, כי הטל לא מעצר[32] משא״כ המטר תלוי לפי עבודה והעלאת
קד מ״ן של מעשה התחתוני׳. וכמ״ש בפ׳ • שני׳ דק״ש והא״ש תשמעו[36] כו׳ ונתתי מטר ארצכם[37], השמרו פן יפתה כו׳ ועבדתם[38] כו׳ ועצר את השמי׳ כו׳[39], וכן כתי׳ והוא מסיבות מתהפך בתחבולותיו לפעלם[40], ופי׳ בזהר וירא דק״ט[41] לפעלם דבני נשא. וכן פי׳ רש״י במקומו לענין המטר[42] שתלוי לפי פועל בנ״א. ולכן אם מטיבי׳ מעשיהם בתחילה ואח״כ מתקלקלי׳ יורד הגשם שלא בעונתו, וה״ז כמו שלא ירד המטר, ולהיפך כשמתקנים מעשיהם אזי מורידם בעת הצורך בכדי לרוות את האדמה. ושרש הענין הוא מפני כי המטר הוא דבר הבא מלמטלמ״ע כמ״ש ואיד[43] יעלה מן הארץ והשקה[44], וכמו שאנו רואי׳ שהעננים נעשית מלחות הארץ[45] שיוצא ממה שהארץ מזיע מחמת לחותה עי״ז נעשי׳ עננים ומתקבצים זל״ז, ומהם יורד הגשם. הרי כל ענין הגשם בא מלמטלמ״ע ואח״כ נמשך ההשפעה מלמעלמ״ט, שהרי מתחילה נעשי׳ העננים מלחות הארץ ואח״כ יורד הגשם ע״פ האדמה. משא״כ הטל אם היות שלראות העינים נראה כמו שיוצא מן הארץ[46], א״ז

---

30) יערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי: **האזינו לב, ב.**

31) שיש בתורה ב׳ בחי׳ מטר וטל: **ראה להלן פס״ז־פס״ח. סה״מ מלוקט ח״ד ע׳ שפז [בהוצאה החדשה — ח״ג ע׳ קפג] ובהערה שם.**

32) טל לא מעצר: **תענית ג, סע״א ואילך. בהוצאה הקודמת: מיעצר.**

33) והעלאת מ״ן: **ראה לעיל ע׳ תסט הערה 56.**

34) המטר . . העלאת מ״ן שלמטה: **ראה גם סה״מ מלוקט ח״ד ע׳ רנה [בהוצאה החדשה — ח״ג ע׳ רעג] הערה 35. ראה גם לקמן בהנחת כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ע׳ תתפד.**

35) חי ה׳ אם יהי׳ טל ומטר כ״א ע״פ דברי: **מל״א יז, א בדילוגים. ושם: כ״א לפי דברי. ראה בסוף הספר במילואים.**

36) והא״ש תשמעו: **עקב יא, יג.**

37) ונתתי מטר ארצכם: **שם יא, יד. בהוצאה הקודמת ניתוסף: כו׳.**

38) השמרו פן יפתה כו׳ ועבדתם: **עקב שם, טז — בדילוג.**

39) ועצר את השמי׳: **עקב יא, יז.**

40) והוא מסיבות מתהפך בתחבולותיו לפעלם: **איוב לז, יב.**

41) בזהר וירא דק״ט: **רע״ב.**

42) פי׳ רש״י במקומו לענין המטר: **ראה איוב שם יב־יג.**

43) ואיד: **בהוצאה הקודמת: ואד. ראה בסוף הספר במילואים.**

44) ואיד יעלה מן הארץ והשקה: **בראשית ב, ו.**

45) שאנו רואי׳ שהעננים נעשית מלחות הארץ: **ראה גם לקו״ת האזינו עג, רע״א. מאמרי אדה״ז תקס״ד ע׳ קכז. ע׳ קסא. תקס״ז ע׳ רפד. סה״מ תרל״ד ע׳ מא. תר״ם ח״ב ע׳ תתקלב.**

46) הטל . . נראה . . שיוצא מן הארץ: **ראה גם לקמן מאמרי אדה״ז תקס״ג ח״ב ע׳ תשסב. תקס״ד ע׳ קסא. תקס״ה ח״א ע׳ כג — נוסחא שני׳. ע׳ כד — נו״א. תו״ח בשלח רי, ב. וש״נ. אוה״ת שה״ש ע׳ תקיב. פלח הרמון יתרו ע׳ ריב.**

כ"א מה שכל מה שלמטה יותר האויר שם קר יותר, ולכן נראה ונרגש שם יותר. וגם מפני שזהו קצה התחתון שאין לו מקום להתפשט להלן יותר. ואמנם עצם התהוותו ה"ה מלמעלה כמ"ש וברדת הטל על המחנה לילה[47], וכתי' מטל השמי' מעל[48] וע' בת"א ע"פ ברכות שמים מעל בפ' ויחי[49], הרי הטל הוא השפעה שנמשך בדרך ירידה ולא בדרך עלי' מהארץ ולמעלה. ולכן כשחם השמש הרי אנו רואי' שהטל עולה למעלה היפך הגשם שיורד למטה דוקא, ואינו עולה למעלה כלל, משא"כ הטל שתחילת ירידתו הוא מלמעלמ"ט, ובגמר ענינו עולה למקורו אשר לוקח משם, וכמ"ש מזה באורך בד"ה אכלוהו היום הגהות על מאהנ"ל שבת"א[50], ובכ"ד.

קיצור. ענין הבדל בין ג"ש ראשונות, ובין קורא כנגדו. ד' בחי' בתורה התקן[51] ירושה מתנה כלה. יקדים ענין שבתורה יש גשם וטל, וענין שהגשם הוא מלמטלמ"ע והטל מלמעלמ"ט כו'.

(סז) **וכמו** שהוא בגשם וטל הגשמיים כ"ה ברוחניות התורה, כי מאחר שנמשלה לגשם וטל כמ"ש יערוף כמטר תזל כטל[30] הרי ענינם שוה, ובהכרח לומר שיש בתורה ב' בחי' אלו גשם וטל[31]. והענין הוא דהנה מצינו בכתובי'[52] רבי' המזהירי' על לימוד התורה כמ"ש בשני הפרשיות ראשונות דק"ש, והיו הדברי' האלה[53] בפ' ראשונה שארז"ל בד"ת הכתוב מדבר[54] וכתי' ושננתם לבניך[55], ובפ' שני' ולמדתם אותם את בניכם[56], ומצינו כתובי' רבי' שמזהירי' על לימוד התו'. ובדרז"ל הזהרו[57] במקומות רבי' עד שאמרו שת"ת כנגד כולם[58], וכן וויתר כו' ולא וויתר על ביטול תורה[59], הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו[60] המאור שבה מחזירו למוטב[61], וכהנה רבות. והענין הוא דהנה קיום התורה א"א כ"א ע"י יגיע[62] עצומה,

---

47) וברדת הטל על המחנה לילה: **בהעלותך יא, ט.**

48) מטל השמי' מעל: **תולדות כז, כח.**

49) בת"א ע"פ ברכות שמים מעל בפ' ויחי: **בתרגום אונקלוס שם מט, כה.**

50) בד"ה אכלוהו היום הגהות על מאהנ"ל שבת"א: **הגהות וכו' נדפסו באוה"ת שמות ע' תרח ואילך. עוד הגהות בבוך 1053.**

51) התקן: **בהוצאה הקודמת: התקן עצמך.**

52) בכתובי': **בהוצאה הקודמת: כתובים.**

53) והיו הדברי' האלה: **ואתחנן ו, ו.**

54) והיו הדברי' . . בד"ת הכתוב מדבר: **ואתחנן ו, ו. כ"ה בכ"מ — ראה תנחומא נח ג. משנת רבי אליעזר פי"ג בהוספה — במהדורת תשס"ה ליתא. זהר ואתחנן רסח, א. סה"מ תרמ"א ע' ט. וש"נ. תרמ"ב ע' שצו. וש"נ. לקמן בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתפד.**

55) ושננתם לבניך: **ואתחנן ו, ז.**

56) ולמדתם אותם את בניכם: **עקב יא, יט.**

57) הזהרו: **בהוצאה הקודמת: הזהירו.**

58) שת"ת כנגד כולם: **פאה פ"א, מ"א. ראה גם סה"מ תרמ"א ע' י. וש"נ.**

59) וויתר כו' ולא וויתר על ביטול תורה: **ראה בהערה הבאה.**

60) הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו: **ראה פתיחתא דאיכ"ר ב. ירושלמי חגיגה פ"א, ה"ז. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד, ה"ז.**

61) המאור שבה מחזירו למוטב: **ראה איכ"ר וירושלמי שם. ראה גם תו"ח שמות טז, ג. וש"נ. סה"מ תרמ"א ע' לג. וש"נ.**

62) יגיע: **בהוצאה הקודמת: יגיעה. ועד"ז לקמן.**

וכמארז"ל אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עלי'[63], וכמאמר רז"ל יגעת ומצאת תאמין לא יגעת ומצאת אל תאמין[64] כי בלתי היגיע[62] א"א למצוא דברי תורה. וכענין אמרם התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה היא לך[18], שתאמר
קה שתבא גם בלתי יגיעה כלל. • וכמו האב שמכין לבנו שאינו עמל בכל הטוב אשר הניח לו אביו, כ"א מוכרח בעצמו לעמול וליגע[65] א"ע, וכמ"ש אדם לעמל יולד[66], וארז"ל לעמל תורה[67]. ולפי ערך העבודה אשר יעבוד בלימוד התורה לפ"ע זה יגדל בהבנת התו', והמשכת אלקות שנמשך ע"י לימוד ויגיעתו בתורה כו'. וע"ז הוא שארז"ל כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו[10] שממשיך המשכת אלקות בתורה. ובבחי' המשכה זו נק' נש"י בשם חתן והתורה נק' כלה, שכמו חתן וכלה החתן משפיע להכלה, כ"ה ברוחניות מה שהקב"ה קורא ושונה כנגדו, ע"ז נמשך בתורה המשכת אוא"ס בתורה, שהגרם לזה הם נש"י העוסקי' בתורה. כי מה שהקב"ה קורא ושונה זהו כנגדו דוקא, היינו ע"י שהאדם קורא ושונה כו'. וכ"ז הוא בבחי' גלי' שבתו', והיינו מה שנתלבשה חכמת התורה בדברי' גשמי' כמו שנים אוחזין בטלית[68], המחליף פרה בחמור[69], וכדומה בפי' המצות שנתלבשו בדברי' גשמי' ציצית בצמר[70] הגשמי, ותפילין בקלף[71] הגשמי, וד"מ שבלולב[72] הגשמיים, ושופר גשמי, ומצה מחמשת המיני'[73] הגשמיי' כו', שחכמת התורה ירדה לפרש ולבאר הכל בפרטיות. וכנ"ל שהתורה נתלבשה לברר גם מן טענות שקרים שהבע"ד משקרים כמו זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי[74] שבודאי א' מהן משקר. ועכ"ז ירדה חכמת התורה לברר האמת, ובבחי' זו שבתו' נש"י הם משפיעי' בתורה, והיינו ע"י שקורי' ושונים עי"ז הקב"ה קורא ושונה כנגדם, פי' הקב"ה הוא בחי' סוכ"ע וממכ"ע[75] כמ"ש במ"א וע' בלק"ת בד"ה קמיפלגי במתיבתא דרקיע[76], ובהגהות לשם, וע' בד"ה ונקדשתי בתוך בנ"י[77]. וע"י עסק התו' ביגיע[62] כו', עי"ז נמשך ההמשכה מבחי' סוכ"ע בבחי' חכמת התורה כו', וזהו ב' בחי' יגיע[62] שבתו' ומה שנק' התורה בשם כלה כו'.

---

63) אין התורה מתקיימת . . עצמו עלי': ראה שבת פג, סע"ב. וש"נ. תו"ח שמות ד, א. וש"נ.

64) יגעת ומצאת תאמין . . אל תאמין: ראה מגילה ו, ב.

65) וליגע: בהוצאה הקודמת: ולייגע.

66) אדם לעמל יולד: איוב ה, ז.

67) אדם לעמל . . לעמל תורה: סנהדרין צט, ב.

68) שנים אוחזין בטלית: משנה ב"מ ב, א.

69) המחליף פרה בחמור: משנה ב"מ ק, רע"א.

70) ציצית בצמר: ראה שו"ע אדה"ז הל' ציצית ס"ט, ס"א ואילך.

71) ותפילין בקלף: ראה שו"ע אדה"ז הל' תפילין סל"ב, ס"ט.

72) וד"מ שבלולב: סוכה לא, א. מנחות כז, א.

73) ומצה מחמשת המיני': פסחים לה, א במשנה. שו"ע אדה"ז הל' פסח רסתנ"ג.

74) זה אומר כולה שלי . . כולה שלי: משנה ב"מ ב, א.

75) הקב"ה . . סוכ"ע וממכ"ע: ברכות ג, א. ב. ראה גם בנוסף להמצויין בפנים, לקו"ת שה"ש מ, ג ואילך. סה"מ תרמ"א ע' קעח ואילך ובהנסמן שם. לעיל פכ"ו.

76) הקב"ה . . סוכ"ע וממכ"ע . . בלק"ת . . דרקיע: תזריע כב, ג.

77) בד"ה ונקדשתי בתוך בנ"י: לקו"ת אמור לא, ב ואילך.

והנה המשכה זו שבתו' זהו מה שנק' התורה בשם גשם, כי כמו שהגשם הילוכו הוא ע"י העננים המתהוים מלחות הארץ כנ"ל[78], וכמ"ש ואיד[43] יעלה מן הארץ והשקה כו', כן ע"י העבודה שהאדם עומל ומייגע א"ע בלימוד התורה עי"ז נמשך בחי' גשם שבתורה. וזהו מה שניתנה התורה באש שחורה[79] ז"א[80] וכנודע שת"ת דז"א נק' הקב"ה[81], והוא קורא ושונה כנגדו, אך הנה נודע ממ"ש באדרא שז"א בעתיקא אחיד ותלי[82]. יובן דבר זה בגשם דתורה ג"כ, כי הנה פי' וענין הגשם, דהנה כתי' והי'[83] אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהי' שבעתיים כאור שבעת הימי' ופי' רש"י בפסחי' רפ"ח דס"ח ע"ב[84], זפ"ז הוא מ"ט וז"פ מ"ט הוא שמ"ג. וזהו גשם שהוא בחי' שבעתיים כאור זה"י[85] כו', שגם בחי' זו היא מדריגה גבוה מאד, ושרשם מבחי' ז"ת דע"י שזהו ענין אור שבעת הימי'[86], ושבעתיים כאור כו' היא כמו שהם כלולי' באור קדמאה דחסד דע"י, שהוא בחי' גבוה מאד, שכל מעלת בחי' הגלגלתא דא"א הוא מה שחסד דעתי' מלובש בגלגלתא[87] כו'.
קו וכ"ז אפשר לעורר באתעדל"ת • אתעדל"ע[88], שע"י לימוד ועסק התורה ביגיע[62] עצומה עי"ז נמשך ההמשכה בחי' גשם ששרשו מבחי' שבעתיים כאור זה"י. וזהו שארז"ל במד"ר בראשי' ס"פ ך"ו כל אורה האמור באליהו בירידת גשמי' הכתוב מדבר[89], שלכאו' מ"ע אורה לירידת גשמי', אלא לפי ששרש הגשם דתורה דכתי' יערף כמטר לקחי הוא מבחי' שבעתי' כאור זה"י[85] שעולה מספר גשם, וכאשר לומד ומייגע א"ע עד שממשיך בחי' גשם שבתו' עי"ז נמשך גם בגשם הגשמי תוס' ברכה מרובה כו', שגם הגשם הגשמי יומשך ממקור הגשם היינו אורה שבירידת גשמי' הכתוב מדבר כו'.

קיצור. שכמו שהוא בגשם הגשמי כ"ה בתורה ברוחניות, שז"ע התקן עצמך, ועי"ז נמשך להיות קורא ושונה שהו"ע המשכת אוא"ס בתו', שעש"ז נק' נש"י בשם חתן והתו' נק' כלה. והוא ענין שבעת[90] כאור זה"י עולה מספר גשם כו'.

---

78) כנ"ל: **בהוצאה הקודמת: וכנ"ל.**

79) שניתנה התורה באש שחורה: **ראה לעיל ע' תקמו ע' 58.**

80) ז"א: **ראה שם הערה 59.**

81) שת"ת דז"א נק' הקב"ה: **ראה מאו"א מערכת קב[״]ה ס"ז.**

82) באדרא שז"א בעתיקא אחיד ותלי': **ראה זהר אד"ז האזינו רצב, א. סה"מ תר"ם ח"א ע' קנב. וש"נ.**

83) והי' אור הלבנה כאור החמה . . שבעת הימי': **ישעי' ל, כו.**

84) רש"י בפסחי' רפ"ח דס"ח ע"ב: **ראה רש"י פ"ו דפסחים סח, א ד"ה יהי'. לקמן בהנחה כאן. סה"מ תרל"ח ע' קס. וש"נ. תרמ"ב ע' שס. וש"נ.**

85) זה"י: **בהוצאה הקודמת: ז' הימים.**

86) ז"ת דע"י שזהו ענין אור שבעת הימי': **ראה סידור שחרית סז, ג. שער חהמ"צ רצא, ד. וראה גם לקמן פע"ה.**

87) שחסד דעתי' מלובש בגלגלתא: **ראה ע"ח שער א"א שי"ג, פ"ו ופ"ז.**

88) לעורר באתעדל"ת אתעדל"ע: **ראה לעיל בח"א ע' קפג הערה 53.**

89) כל אורה האמור באליהו . . מדבר: **ראה ב"ר ספכ"ו – ובמהדורת אלבעק. ראה לקמן הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתפד. סה"מ תרל"ח ע' קס. תר"ם ח"ב ס"ע תשו. תרמ"ב ע' שסא ובהנסמן בהנ"ל.**

90) שבעת: **בהוצאה הקודמת: שבעתיים.**

(סח) **והנה** כ״ז הוא בבחי׳ גלי׳ שבתורה, ואמנם בבחי׳ סתים שבתו׳ עז״נ לא ידע אנוש ערכה[91], כ״א אלקי׳ הבין דרכה[92], ובידיעת עצמותו יודע את התורה[93]. וביאור הענין, דהנה כתי׳ זמירות הי׳ לי חוקיך[94], וארז״ל בסוטה דל״ה[95] שנענש דוד ע״ז. ועונשו הי׳ שנפל לפי שעה בשכחה, ושכח שהארון צריכי׳ לשאת בכתף[96], והוא הוביל את הארון בעגלה חדשה[97], ושכח עמ״ש ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקדש עלי׳ בכתף ישאו[98]. וצ״ל מה הוא החטא במה שקרא ד״ת בשם זמירות. וגם למה נפל בשכחה דוקא, שזה דוקא יהי׳ עונשו שיפול בשכחה. וגם למה שכח ע״ז דוקא שהארון צריכי׳ לשאת בכתף. והענין הוא דהנה כתי׳ ובלילה שירה עמו[99] וארז״ל כל העוסק בתורה[100] כו׳ שנק׳ לימוד התורה בשם שיר דוקא, ודוד קרא לימוד התורה בשם זמרה. וביאור ד״ז הוא דהנה דוד בעת צרותיו שהי׳ לו הי׳ משתבח א״ע בלימוד התורה, שכל היסורי׳ שהי׳ לו אינם כדי נגד הענג שיש לו מלימוד התורה, שהרי כל קיום וחיות העולמות תלוים בדקדוק אחד מדיני התו׳. ועד״מ[101] הקרבן הנה ע״י הקרבן נעשה קירוב[102] ויחוד הכוחות שז״ע שם קרבן כמ״ש במ״א, וע״י נמשך העלאת העולמות[103] מסוף כ״ד עד רכ״ד. אמנם הנה כ״ז הוא כשהקרבן הוא כשר, אבל אם נפסל באיזה דבר כגון שחשב הכהן מחשבת חוץ[104], או שקיבל דמו שלא בכלי שרת[105] הרי לא נעשה שום עלייה כלל וכלל, ונמצא תלוי כל ענין עליית כל העולמות מסכ״ד עד רכ״ד בדקדוק א׳ מד״ת. וכן לענין ההמשכה, וכנודע שע״י מצות הנחת תפילין ע״ז נמשך המשכת המוחין[106] שהוא הנמשך מרכ״ד עד סכ״ד כו׳ כידוע, שכ״ז הוא כשהתפילין הם כשרים, אבל אם חסר דבר אחד מתנאי התפילין הרי לא יש שום המשכה כלל

---

91) לא ידע אנוש ערכה: **איוב כח, יג.**

92) אלקי׳ הבין דרכה: **שם פסוק כג.**

93) ובידיעת עצמותו יודע את התורה: **ראה גם לעיל בח״א המשך אלה תולדות נח פ״ט. וש״נ.**

94) זמירות הי׳ לי חוקיך: **תהלים קיט, נד. ראה קו״א לתניא ד״ה דוד זמירות קס, א ואילך. לעיל שם ובהנסמן שם.**

95) בסוטה דל״ה: **סע״א.**

96) שהארון צריכי׳ לשאת בכתף: **סוטה שם. רמב״ם הל׳ כלי המקדש פ״ב, הי״ב.**

97) הוביל את הארון בעגלה חדשה: **שמו״ב ו, ג. סוטה שם.**

98) ולבני קהת לא נתן . . בכתף ישאו: **נשא ז, ט. ראה גם לעיל בח״א המשך אלה תולדות נח פ״ט בהערה.**

99) ובלילה שירה עמו: **תהלים מב, ט ושם: עמי — וכ״ה בהוצאה הקודמת. ראה בסוף הספר במילואים.**

100) כל העוסק בתורה: **חגיגה יב, ב.**

101) כדי . . ועד״מ: **בהוצאה הקודמת: כדאי . . ועד״ז.**

102) הקרבן נעשה קירוב: **ראה זהר ויקרא ה, א. סה״מ מלוקט ח״ב ע׳ קכב [בהוצאה החדשה — ח״א ע׳ קסד]. וש״נ. סה״מ תר״ם ח״ב ע׳ תקעו הערה 70.**

103) קרבן . . העלאת העולמות: **ראה קו״א לתניא שם. לעיל בח״א המשך אלה תולדות נח פ״ט.**

104) נפסל . . שחשב הכהן מחשבת חוץ: **ראה רמב״ם הל׳ פסולי המוקדשין רפי״ג. סה״מ תר״ם ח״א ע׳ רצד. וש״נ.**

105) נפסל . . שקיבל דמו שלא בכלי שרת: **ראה זבחים מז, א במשנה. רמב״ם הל׳ מעשה הקרבנות רפ״ה. סה״מ תרמ״ב ע׳ שנב. וש״נ.**

106) תפילין ע״ז נמשך המשכת המוחין: **ראה גם תו״א מקץ לה, ב ואילך. סה״מ תרמ״ב ע׳ שנב. וש״נ.**

כו', ונמצא שגם בבחי' ההמשכה תלוי בדקדוק אחד כל בחי' ההמשכה כו'. ולכן שיבח דוד א"ע שמאחר שיושב ועוסק בתו', אינו כדאי לו ואינו • תופס מקום אצלו כל ענין הבריחות והיסורים שהי' לו ע"פ חשבון הנ"ל כו', ואם כי לכאו' החי[107] נכון מצד עצמו, אמנם הנה זהו לגבי בחי' גליא שבתו', שהרי כל חיות וקיום העולמות תלוי' בדקדוק א' מד"ת זהו מבחי' גליא שבתו'. אמנם לגבי בחי' סתי' שבתו' אין זה[108] שבח כלל, שאינו בערך כלל כל ענין העולמות ועלייתם לגבי בחי' סתים שבתו' שעז"נ לא ידע אנוש ערכה כ"א אלקי' הבין דרכה, ובידיעת עצמותו יודע את התו', ועז"נ[109] הוא שנא' ואהי' אצלו שעשועי'[110] שהוא בחי' שעשוע המלך בעצמותו[111], וזהו בחי' ענג שבתו' שהוא בחי' שיר טעמי תורה כו'. ולכן כששיבח דוד את בחי' התו' בבחי' הגלי' שבה ה"ז לחטא ועון יחשב, דמשמע משבחו שכ"ז הוא מעלת התו' לבד. ובאמת יש בתו' מעלה היותר גדולה שלא בערך נגד בחי' השבח ששיבח באמרו זמירות הי' לי חוקיך שזהו מצד בחי' חיצוני' התו' כנ"ל, ובאמת יש בתורה בחי' פנימי' שהוא בחי' שעשועי' הנ"ל, בחי' שעשוע המ' בעצמותו, וכמ"ש מגילה כתובה פנים ואחור[112]. ולזאת במדה שאדם מודד מודדי' לו[113] לכן נפל בשכחה שזהו מבחי' אחוריים[114], וע"כ הי' בהכרח שישכח על מה שהארון צריכין לשאת בכתף. דהנה שרש ענין מה שצריכי' לשאת הארון בכתף דוקא, דהנה נת"ל שבכלליות התו' יש ב' בחי' פנים ואחור, ואמנם הלוחות הי' כולו פנים כמ"ש כתובי' משני עבריהם מזה ומזה[115] כו' וכמ"ש בירושלמי דשקלי' שמכל צד היו יכולי' לקרותם מב' עבריהם[116] ע"ש, וא"כ היו כולו פנים. ולזאת צריכי' לשאת הארון שבו הלוחות בכתף דוקא, להיות כי הכתף הוא מקום האחוריים, לכן הי' צריכי' לחבר בחי' הלוחות שהם פנים בבחי' אחוריים דכתף, בכדי שלא יהי' שכחה. ומפני כי עונש דוד הי' שיפול בשכחה, לזאת הי' מההכרח שישכח על מה שצריכי' לשאת הארון בכתף, דאל"כ לא יהי' שכחה כו'. ועפ"ז יובן שיש בתו' עוד בחי' עליונה שלמעלה הרבה מבחי' גשם שבתו' והיינו בחי' טל תו', והענין דהנה ארז"ל כל המשתמש באור תו' אור תו' מחייהו, כ"ה הגי' בגמ' שלנו בסוף כתובות[117], ובילקוט גורס כל המשתמש בטל תו' טל תו' מחייהו[118]

---

107) החי': בהוצאה הקודמת: החשבון.

108) זה: בהוצאה הקודמת: לזה.

109) ועז"נ: בהוצאה הקודמת: וע"ז.

110) ואהי' אצלו שעשועי': משלי ח, ל — בדילוג.

111) שעשוע המלך בעצמותו: ראה עמה"מ שער זה. מאמרי אדה"א שמות ח"ב ע' תנג. וש"נ.

112) מגילה כתובה פנים ואחור: יחזקאל ב, ט־י. ושם מגלת ספר . . כתובה פנים ואחור. ראה גם לעיל בח"א בהנחות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' שג. וש"נ.

113) במדה שאדם מודד מודדי' לו: סוטה ח, ב במשנה.

114) בשכחה . . אחוריים: ראה מאו"א מערכת שכחה סל"ז וביאיר נתיב שם. רמ"ז לזהר בחוקותי קיב, א (ד"ה אר"י א"ל — ע' צז בדפי הספר).

115) כתובי' משני עבריהם מזה ומזה: תשא לב, טו.

116) בירושלמי דשקלי' . . מב' עבריהם: ראה שם פ"ו, סה"א. ראה גם סהמ"צ להצ"צ ע' 80 ואילך.

117) כל המשתמש באור תו' . . כתובות: קיא, ב.

118) ובילקוט גורס כל המשתמש בטל תו'

וכן הביא בסש"ב פל"ו[119]. והוא מבחי' הטל שעתיד להחיות בו את המתי'[120] כמ"ש בסש"ב הנ"ל, וטל תו' זה מחייה בגוף ג"כ, וזהו פי' טל תורה מחייהו היינו בזה ובבא. ובבחי' טל זה יש ב' בחי', ירושה[121] ומתנה, דהנה כל ענין מעהמ"צ שנתלבשו בדברי' גשמי'[122] הוא בכדי לברר נצוצי דתהו שנפלו בשה"כ[123], וע"י בחי' בירור זה עי"ז יורשי' אורות כח"ב דתהו[124], ומפני כי זהו לא לפי ערך הבירור שהרי הנצוצות שנפלו הוא מבחי' ב"ן[125] דתהו[126], והירושה הוא בחי' אורות דכח"ב דתהו, שזהו שלא בערך לכן נק' ירושה. וכאשר זוכה לבוא לידי ירושה זו, אז נותני' במתנה היינו שנמשך מאוא"ס בחי' שלמעלה מתהו ותיקון שזהו בחי' מתנה,
קח היינו מה שא"א כלל • להגיע כ"א בדרך מתנה לבד. והיינו שזהו למעלה מירושה, שהגם שגם לירושה אינו מה שמרויח ע"י יגיעתו, עכ"ז יש לו שייכות, שהרי מפני מה הבן יורש את אביו מפני כי בא ממנו מעצמיותו ופנימיותו לכן יורש אותו. ואם אין לו בן או בת אזי יורשו אחיו[127] לפי שבא עמו ממקור אחד עכ"פ, הרי שענין הירושה בא למי שיש לו קישור וחיבור ושייכות עמו כו'. ועד"ז יובן בנמשל, שלפי שמברר נצוצות דתהו לכן נותני' לו בדרך ירושה בחי' אורות כח"ב דתהו כו', ואמנם ענין המתנה הוא שנותני' מה שלא בא ע"י פעולתו כלל. והגם כי גם במתנה[128] אלמלא[129] לא עביד ניחא[130] לי' לא הוה יהיב[128], עכ"ז א"ז בדרך שמגיע, דא"כ הי' זה לפי שמגיע לו, א"ז מתנה כלל. אלא שי"ל שענין הנייחא דעביד לי', זהו כענין שראוי לוותר לו, ומ"מ הויתור אינו על צד ההכרח, וגם בלתי מוגבל

טל תו' מחייהו: ישעי' כו, יט רמז תלא. ראה גם דקדוקי סופרים השלם לכתובות שם. ילקוט שמעוני ואתחנן ד, ד רמז תתכד. לקו"ש כרך יא ע' 193. סה"מ מלוקט ח"ד ע' שפח [בהוצאה החדשה — ח"ג ע' קפד].

119) בסש"ב פל"ו: בסופו מו, ב. ושם: כל העוסק בתורה. ראה ת"ז בהקדמה יב, סע"א; תי"ט לח, ב: כל העוסק בטל תורה.

120) הטל שעתיד להחיות בו את המתי': שבת פח, ב.

121) ירושה . . פעולתו כלל: הועתק עם הוספות בסה"מ מלוקט ח"א ע' רכח [בהוצאה החדשה — ח"ב ע' שצב].

122) מעהמ"צ שנתלבשו בדברי' גשמי': ראה גם לעיל פט"ז. וש"נ.

123) נצוצי דתהו שנפלו בשה"כ: ראה בסמוך הערה 126.

124) יורשי' אורות כח"ב דתהו: ראה מאמרי אדה"א דברים ח"א ע' י ואילך. לקמן בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתפה. סה"מ מלוקט שם.

125) ב"ן: ראה לעיל ע' תכד הערה 58.

126) הנצוצות שנפלו . . ב"ן דתהו: ראה ע"ח שער הכללים פ"א. שער דרושי נקודות ש"ח, פ"א. שער שבה"כ ש"ט, פ"ו. שער התיקון ש"י, פ"ב. רפ"ד. תו"א ויחי מז, ד. תשא קיג, ב. לקו"ת מטות פז, ב. פ' ראה לג, ד. סהמ"צ להצ"צ קע, א. שם קעא, א.

127) אין לו בן או בת אזי יורשו אחיו: פינחס כז, ח־ט.

128) במתנה אלמלא לא עביד ניחא לי' לא הוה יהיב: ראה מגילה כו, ב. גיטין נ, ב. ב"מ טז, א. ב"ב קנו, א. לקו"ש כרך יא ע' 323. כרך יג ע' 117. כרך טו ע' 107. כרך כ ע' 64. כרך כח ע' 178 ובהנסמן בהנ"ל. תוספות הראש לגיטין יג, א ד"ה והוא שציבורין. ר"ן נדרים כד, א ד"ה משום דא"ל לאו כלבא אנא. לקמן בהנחות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתפ.

129) אלמלא: ראה תוד"ה אלמלא מגילה כא, א.

130) ניחא: בהוצאה הקודמת: נייחא.

מהו, ולכן מה שנותן אח"כ מתנה גדולה ה"ז מתנה גמורה. ובנמשל[131] הנה כל ענין הטל ה"ה מה שאין אתעדל"ת מגיע לשם א"כ ההמשכה משם זהו מתנה, ובפרט לפי משנ"ת שזהו גם למעלה מירושה. וז"ע ג"ש ראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה, פי' יושב הוא ל' השפלה[132], וכמשל היושב על הכסא שמשפיל קומתו. וג"ש ראשונות הם כח"ב דע"י[133] ובם הקב"ה שלמעלה מתהו ותיקון משפיל א"ע שיומשך בכח"ב דע"י[134], וזהו גם בלתי אתעדל"ת לגמרי, ומ"מ ע"י היגיעה והירושה הנ"ל נותני' לו במתנה גם בחי' זו כו'.

קיצור. וכ"ז הוא בחי' גלי' שבתו', אבל בחי' סתי' לא ידע אנוש כו'. ויובן זה ממה שנענש דוד על שקרא ד"ת בשם זמירות, שנפל בשכחה, ושכח והוביל הארון בעגלה. בעת צרתו התבונן שכל קיום וחיות העולמות תלוי' בדקדוק א' מד"ת, ולזאת מה תופס מקום היסורי' נגד לימוד התו'. אך זהו נגד בחי' גלי', אבל סתי' לא ידע כו', אצלו שעשועי'. ולכן נענש מדה כנגד מדה ונפל בשכחה שהוא מאחוריים, ובהכרח שישכח על הארון שצריכי' לשאת בכתף שהוא בכדי שלא יהי' שכחה. ובחי' זו הו"ע טל תורה, ויש בזה ב' בחי' ירושה ומתנה, ירושה אורות דכח"ב דתהו, מתנה בחי' שלמעלה מתהו ותיקון כו', וז"ע ג"ש ראשונות כו'.

ש"פ תבוא ל"ז[1]

(סט) **ועפ"ז** יובן ענין מה שע"י התו' נמשך רפואה[2] לכל הג' מיני חולים הנ"ל[3], והיינו כי החולה שאב"ס והוא מי שנופל ר"ל בתאוות היתר, הנה ע"י היגיעה שמייגע א"ע בלימוד התו' עי"ז מחליש חום הטבעי שלא ישלוט בו להסיתו בתאוות היתר. כי התו' נק' עוז ותושי'[4], עוז היינו שנותן כח ועוז לנה"א, ותושי' היינו שמתיש כח הנה"ב שבאדם שלא ינגד וכ"ש שלא ימשיך את האדם בתאוות היתר כו'. וגם אם נפל ר"ל בתאוות איסור, הנה גם לזה מועיל לימוד

131) ובנמשל: ראה גם סה"מ מלוקט שם.

132) יושב . . השפלה: ראה סה"מ תרפ"ב ע' קסה. וש"נ.

133) וג"ש ראשונות הם כח"ב דע"י: ראה לקמן בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב הנ"ל: "היינו ג"ר דעתיק".

134) ובם הקב"ה . . בכח"ב דע"י: בהוצאה הקודמת ליתא. ואולי נשמט מפני תיבות הדומות: כח"ב דע"י . . בכח"ב דע"י.

1) ש"פ תבוא ל"ז: ראה גם סה"מ מלוקט ח"א ס"ע תלד [בהוצאה החדשה — ח"א ע' סד] ובהערה שם.

2) ועפ"ז . . שע"י התו' נמשך רפואה: מכאן מתחיל מאמר הכ"ו מהמשך וככה הכולל פרקים סט-עא.

בעת אמירת הדרוש הפתיחה היתה: אני לדודי ודודי לי — ראה להלן הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתפא. גם התאריך כאן נעתק משם.

ראה עוד ע"ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

3) הג' מיני חולים הנ"ל: פס"ג.

4) התו' נק' עוז ותושי': ראה מכילתא דרשב"י יתרו פי"ט, טז. תו"א יתרו סז, סע"א ואילך. קט, א ואילך. תו"ח בשלח קפד, א. וש"נ. סה"מ תר"ם ח"ב ע' תקסה.

התו' וכמ"ש בסש"ב שהתו' נק' תשובה עילאה[5], וא"כ גם לדברי' שתשו' תתאה[6]
אינו מועיל[7], ומ"מ אין לך דבר שעומד בפני התשובה[8] והיינו בחי' תשובה עילאה
קט **שיש בחי' זו בתורה. • והענין הוא דהנה ספר תורה היא בחי' בינה[9], וכמ"ש**
במ"א בענין סופר וספר וסיפור[10], וע' בלק"ת בד"ה ושאבתם מי' בששון[9],
ובהגהות לשם[11], וכן ה' חומשי תורה הם ה' עילאה[12], ואורייתא מחכ' נפקת[13]
ולכן לימוד התו' לשמה זהו בחי' תש"ע שהו"ע תשוב ה' עילאה לגבי יו"ד[14] כו'.
ולכן יש בתו' יג"מ שהתו' נדרשת בהם[15] שהם כנגד יגמה"ר[16], ולכן כשהזכיר
משה אל נא רפא[17] כו' כנודע שש' אל הוא תיקון הראשון מיגמה"ר[18] א"ל
הקב"ה[19] ק"ו[20] כמ"ש ואבי' ירק ירק[21] והיינו מדה הראשונה מיגמ"ד שהתו'
נדרשת בהם[20]. וממילא מובן[22] שע"י יג"מ שהתו' נדרשת בהם ממשיכי' י"ג מדות
הרחמי' להיות נושא עון ועובר על פשע[23], ולכן דרשו חז"ל ע"פ הרועה
בשושנים[24] א"ת שושנים אלא ששונים[25], ששונים[26] בהלכות. והיינו מפני כי ענינם

---

5) בסש"ב שהתו' נק' תשובה עילאה: **אגרת התשובה ספ"ח. פ"ט. רפ"י.**

6) תשובה עילאה. . . שתשו' תתאה: **זהר רע"מ נשא קכג, א.**

7) לדברי' שתשו' תתאה אינו מועיל: **ראה גם לקמן הנחה הנ"ל.**

8) אין לך דבר שעומד בפני התשובה: **ראה תניא פכ"ה. אגה"ת רפ"ד וברשימות כ"ק אדמו"ר זי"ע לשם. פיה"מ להרמב"ם אבות פ"ג, מי"א. לקו"ש כרך ו ע' 66 הערה 54.**

9) ספר תורה . . בינה . . בלק"ת בד"ה ושאבתם מי' בששון: **סוכות פ, ב. ראה גם סידור שער הסוכות רסט, א. לעיל בח"א ד"ה בראשית ברא פ"ב.**

10) בענין סופר וספר וסיפור: **ס"י פ"א, מ"א בסופה.**

11) ובהגהות לשם: **ראה גם אוה"ת דברים כרך ה ע' ב'קמז. סה"מ תרל"ה ח"א ע' נט.**

12) ה' חומשי תורה הם ה' עילאה: **ראה גם לעיל בח"א המשך ואלה תולדות יצחק ספ"ז. וש"נ.**

13) ואורייתא מחכ' נפקת: **זהר בשלח סב, א. יתרו פה, א. רע"מ משפטים קכא, א. קדושים פא, א. חוקת קפב, א. ואתחנן רסא, א.**

14) תשוב ה' עילאה לגבי יו"ד: **ראה זהר רע"מ נשא קכב, א. ראשית חכמה שער התשובה פ"ב (קו, ג). מאורי אור מערכת תשובה אות ס. לקו"ת מצורע כה, ב. אוה"ת בא ע' שלו.**

15) יג"מ שהתו' נדרשת בהם: **תו"כ ר"פ ויקרא.**

16) יג"מ שהתו' נדרשת . . כנגד יגמה"ר: **ראה לקו"ת בהעלותך ל, ב. עקב טו, רע"ג. פ' ראה לג, ד. בכ"מ הובא בשם הרה"מ ראה גם סה"מ תרכ"ו ע' דש. תרכ"ז ע' תמו. וש"נ. תרכ"ט ע' רל.**

17) אל נא רפא: **בהעלותך יב, יג.**

18) שש' אל הוא תיקון הראשון מיגמה"ר: **ראה לקו"ש כרך ד ע' 1348 ואילך. ובאגרות קודש כ"ק אדמו"ר זי"ע ח"ב ע' שסט ואילך.**

19) א"ל הקב"ה ק"ו: **ראה רש"י וספרי בהעלותך יב, יד. ב"ק כה, א.**

20) ק"ו . . מדה הראשונה . . בהם: **תו"כ ר"פ ויקרא.**

21) ואבי' ירק ירק: **בהעלותך יב, יד.**

22) מובן: **בהוצאה הקודמת: יובן.**

23) נושא עון ועובר על פשע: **מיכה ז, יח.**

24) הרועה בשושנים: **שה"ש ו, ג.**

25) א"ת שושנים אלא ששונים: **ראה זח"ב תוספות עדר, א. מאמרי אדה"א דברים ח"ד ע' א'קפח. וש"נ. סהמ"צ להצ"צ ס"ע קפח. אוה"ת מטות ע' א'רפו. דברים ע' לח. ואתחנן כרך ו ע' ב'רנ. פ' ראה ע' תשו. ר"ה כרך ו ר"ע ב'תלג. יוכ"פ ע' א'תקפח. סה"מ תרל"ח ע' רפה. וש"נ. תר"ם ח"ב ע' תקיט. וש"נ.**

אחד הוא כנ"ל. וביוהכ"פ שהוא יום המחילה והסליחה[27] בו ניתנה תורה[28] לוחות השניות, והמ' יום שהי' משה בהר כמ"ש ואנכי עמדתי בהר כימי' הראשוני'[29] שהם ימי רצון, וכשם שהראשוני' ברצון כן האחרוני' ברצון[30] מתחילין בר"ח אלול[31] שאז מאירי' יגמה"ר[32] בבחי' אתעדל"ע לעורר אתעדל"ת[33] היינו לבוא לבחי' תשו' מעומקא דלבא בר"ה ויוהכ"פ שהם ימי הסליחה. וא"כ מובן[22] איך התורה היא בחי' תשו"ע כו'. וגם ענין החולה שבגימ' מ"ט[34] והיינו שחסר אצלו בחי' שער החמישים דבינה ג"כ מתתקן ע"י התו', שלכן מ"ת הי' ביום החמישי' לצאת בנ"י מאמ"צ כנ"ל, וגם לוחות האחרונות ניתנו ביוהכ"פ שהוא בחי' בינה[35] כנודע.

ואמנם בכדי לבוא ללימוד התורה שיהי' לימוד התו' לשמה לשם התורה עצמה[36], היינו ליחדא ביחודא שלים ע"י שיומשך אוא"ס בתורה וכנ"ל בענין ב' בחי' גשם וטל[37] שבבחי' המשכה, צ"ל תחילה בחי' העלאה מלמטלמ"ע. ובבחי' העלאה זו יש ב' בחי', הא' לבחי' צ"ג שלא חטאו[38] מעולם כלל ולא הי' בבחי' נפרד מעולם כלל, והגם שהוא א"צ לתקן כלל שאינו מכלל הג' מיני חולי' הנ"ל, מ"מ בכדי שיומשך בחי' אוא"ס הנ"ל בלימוד תורתו צ"ל בחי' העלאה ג"כ, וכמ"ש במ"א בענין אם ישים אליו לבו רוחו ונשמתו אליו יאסוף[39]. והב' הם בחי' בעת"ש, שהוא מי שנלכד בחולי מג' מיני חולי הנ"ל, שזה צריך לתשובה כללות[40] תחילה כו'. ותחילה נבין במי שלא חטא מעולם שהוא צ"ג ועכ"ז צריך לבחי' העלאה כו', והענין יובן ע"פ מ"ש בזהר אורייתא בלא דו"ר לא[41] פרחית[42] לעילא,

---

26) ששונים: **בהוצאה הקודמת ליתא.**

27) וביוהכ"פ . . והסליחה: **ראה הפסוקים באחרי טז, ל. לד. אמור כג, כח.**

28) בו ניתנה תורה: **ראה לעיל ע' תקמז הערה 75.**

29) ואנכי עמדתי בהר כימי' הראשוני': **עקב י, י.**

30) וכשם שהראשוני' ברצון כן האחרוני' ברצון: **ראה רש"י עקב ט, יח. י, י. לקו"ש כרך יג ע' 266 בהערה.**

31) האחרוני' ברצון מתחילין בר"ח אלול: **ראה הוספות לשו"ע אדה"ז חאו"ח הערות לר' נחמי' מדובראוונא סתקפ"א, ס"א. וראה גם לקו"ש כרך כד ע' 441.**

32) אלול שאז מאירי' יגמה"ר: **ראה מאמרי אדה"א דברים ח"ב ע' תכב. וש"נ. תו"ח בא קכג, סע"ב ואילך. וש"נ.**

33) אתעדל"ע לעורר אתעדל"ת: **ראה תו"א תצוה פב, סע"א ואילך. לקו"ת ויקרא ב, ב. וש"נ.**

34) החולה שבגימ' מ"ט: **ראה לעיל ע' תקמה הערה 44.**

35) ביוהכ"פ שהוא בחי' בינה: **ראה תז"ח צג, ג. פרדס שעה"כ שכ"ג, פ"י מערכת יום בסופו. לקו"ת מסעי צ, א. סידור שער יוהכ"פ רמט, ד ואילך.**

36) לשמה לשם התורה עצמה: **ראה פע"ח שער הנהגת הלימוד. תו"א תצוה פב, רע"ד. פד, א. לקו"ת מסעי צא, ד. סה"מ תרל"א ח"א ע' קפג. וש"נ. תרמ"א ע' נג. וש"נ.**

37) וכנ"ל . . גשם וטל: **במאמר שלפנ"ז.**

38) חטאו: **בהוצאה הקודמת: חטא.**

39) אם ישים אליו לבו רוחו ונשמתו אליו יאסוף: **איוב לד, יד. ראה תו"א מג"א קכא, ג.**

40) כללות: **בהוצאה הקודמת: כללית.**

41) אורייתא בלא דו"ר לא פרחית לעילא: **בתניא פל"ט: בתיקונים — ת"ז ת"י כה, ב.**

42) פרחית: **בהוצאה הקודמת: פרחת.**

פי' פרחית[42] לעילא היינו שתהי' בבחי' העלאת מ"ן, שזה"ע כמשנ"ת לעיל במשל[43] הגשם[44] שצ"ל תחילה ואד יעלה[45] שהוא בחי' העלאה ממטלמ"ע, כן לימוד התו' צ"ל באהוי"ר שהם הם הגדפין[46] שבהם תפרח היגיעה שלו בתו' לעילא עד שיומשך להיות הקב"ה קורא ושונה כנגדו[47]. וגם בחי' טל שהוא מה שג"ש ראשונות הקב"ה יושב ועוסק בכלל התו'[48] יומשך זה גם בלימוד תורתו, שנעשה יחוד גמור עם נפשו כמ"ש בסש"ב פ"ה שהוא יחוד נפלא שאין כמוהו בגשמיות כנ"ל שה"ה מקיף ומוקף ע"ש, וממילא מתייחד או"ס שלמעלה מתהו ותיקון • גם עם נפשו ג"כ ע"י אמצעית התו'. וי"ל שז"ע ישראל מתקשראין באורייתא[49], ואורייתא מתקשראה בקוב"ה שנמצא ע"י אמצעית התורה מתקשראין נש"י בקוב"ה, אך כדי שיהי' פרחית[42] לעילא ולכן צ"ל העלאה תחילה. וזהו שבפ' ראשונה של ק"ש קודם והי' הדברי' האלה[50] שארז"ל בד"ת הכתוב מדבר[51], וכתי' ושננתם לבניך[52] שהוא מצות לימוד התו' עם בניו, אמר תחילה ואהבת את[53] וכנודע שאת כולל יראה, ע' בלק"ת פ' ואתחנן בד"ה וידעת היום[54], והיינו כי ע"י אהוי"ר שקדם ללימוד התורה עי"ז פרחית[42] לעילא כי אהוי"ר הם הם הגדפין שבהם פרחית[42] לעילא כו'. קי

קיצור. שהתו' היא בחי' תש"ע תשוב ה' לגבי יו"ד. אמנם אורייתא בלא דו"ר לא פרחית[42] לעילא, לזה צ"ל העלאה תחילה, וזהו שבק"ש אמר ואהבת את קודם והיו הדברי' כו' ושננתם כו'.

(ע) **והנה** כ"ז הוא במי שלא חטא מעולם כלל, ועכ"ז צריך הוא לבחי' העלאה[55] קודם הקישור דתו'. אבל מי שיודע בנפשו שחטא והעביר את הדרך, שע"י החטא ועון עי"ז נעשה נפרד לגמרי, וכ"ש חייבי כריתות שנכרת נפשו ממקור שרשה[56]. ואי לזאת הגם כי ע"י בחי' תשו' עילאה מתקשרת, עכ"ז צ"ל העלאה קודם היינו בחי' צעקה פנימיות מעומקא דליבא, היינו מתוך תוך פנימיות נקודת הלב כמ"ש צעק לבם אל אד'[57]. והנה הגם כי התשובה היא בכל עת ובכל רגע[58]

(43) כמשנ"ת לעיל במשל הגשם: פס"ו.

(44) הגשם: בהוצאה הקודמת: הגם. כנראה טעות המעתיק.

(45) ואד יעלה: בראשית ב, ו.

(46) באהוי"ר שהם הם הגדפין: ראה תניא פ"מ. פמ"א וברשימות כ"ק אדמו"ר זי"ע לתניא שם. מאמרי אדה"א בראשית ע' עה. וש"נ.

(47) הקב"ה קורא ושונה כנגדו: ראה לעיל ע' תקנב הערה 10.

(48) הקב"ה יושב . . התו': ע"ז ג, ב.

(49) ישראל מתקשראין [בהוצאה הקודמת: מתקשראן] באורייתא: ראה זהר אחרי עג, א. לעיל בח"א ע' רז. וש"נ.

(50) והי' הדברים האלה: ואתחנן ו, ז.

(51) בד"ת הכתוב מדבר: ראה לעיל ע' תקנה הערה 54.

(52) ושננתם לבניך: ואתחנן ו, ז.

(53) ואהבת את: שם פסוק ה.

(54) ואהבת את . . יראה . . בד"ה וידעת היום: ז, ד. ראה גם הנסמן לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פ"ח.

(55) העלאה: בהוצאה הקודמת: ההעלאה.

(56) שרשה: בהוצאה הקודמת: שורשה.

(57) צעק לבם אל אד': איכה ב, יח.

(58) התשובה היא בכל עת ובכל רגע: ראה גם לקו"ש כרך ט ע' 316.

וכמארז"ל אם ראית שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום כי בודאי עשה תשו'[59], ונמצא כי התשו' מועלת בכל עת, וכתי' שובה ישראל[60], שובו אלי[61] בלתי הגבלת זמן. עכ"ז הזמן המוגבל ומוכשר יותר הוא בר"ח אלול[62] ועשי"ת[63], שלכן נק' ימי תשובה שהם הם הימי' אשר בהם ישוב האדם. וז"ע מצות תקיעת שופר בר"ה, שלכאו' מה"ע שופר שתוקעי' בקרן איל[64] וזה יעלה לנח"ר לפניו ית', אך הענין דהנה נת"ל שלענין התשו' צ"ל בחי' צעקה פנימיות מתוך תוך עומק נקודת הנפש כו', ולזה הוא התקיעה בשופר בחי' קול פשוט שהוא צעקה פשוטה מתוך ועומק לבבו על היותו נפרד מה' אחד כו', והוא בקרן בהמה ע"ש אדם ובהמה תושיע ה'[65]. ונת' משל ע"ז בשם הבעש"ט ז"ל[66], למלך שהי' לו בן יחיד[67] מלומד היטי' שהי' חביב אצלו כבבת עינו ממש, ועלה בדעת האב ובנו שיסע הבן למדינות אחרי'[68] ללמוד חכמות ולידע הנהגת בנ"א, אז נתן לו אבי' המ' שרים ומשרתי' והון רב שילך ויתור במדינות ואי'[69] הים, למען יגיע הבן למעלה יתי' יותר מכמו היותו אצל אביו בביתו. ויהי ברבות הימי' וכל אשר נתן לו אביו הלך על הוצאות הדרך והצטרכות[70] תפנוקיו שהי' מורגל, והעיקר במה שהוסיף תאוה על תאוותו בענינים רבים שעלה לו זה להוצאה מרובה עד שמכר כל אשר לו, ובין כך הלך למדינה
רחוקה עד שגם שם[71] אביו לא נודע שם • כלל, ובאמרו שהוא בן מלך פלוני מלבד קיא
שאינו מאמיני' לו, לא נודע כלל ש' אביו. וכאשר ראה שכלתה כל תרופות תעלות להחיות את נפשו בצר לו, עלה בלבו לחזור למדינת אביו, אבל מחמת אריכות הזמן שכח גם לשון מדינתו. ובבואו למדינתו מה יוכל עשות[72] מאחר שגם הלשון שכח, והתחיל לרמז להם שהוא בן מלכם, והי' אצלם לשחוק. היתכן שבן מלך אדיר כזה ילך קרוע ובלוי כ"כ, והיכו אותו על קדקדו, ונעשה מלא פצעי' וחבורות ומכה טרי'[73] עד שהגיע לחצר המלך. והתחיל לרמוז[74] להם שהוא בן המלך ולא השגיחו עליו כלום, עד שהתחיל לצעוק בקול גדול[75] בכדי שיכיר המלך קולו, וכשהכיר המ'

---

59) אם ראית שעבר . . עשה תשו': **ראה ברכות יט, א.**

60) שובה ישראל: **הושע יד, ב.**

61) שובו אלי: **מלאכי ג, ז.**

62) בר"ח אלול: **ראה טור סתקפ"א. הוספות לשו"ע אדה"ז שם. אוה"ת נ"ך כרך ב ע' א'נ ובהערה שם. לקו"ש כרך ט ע' 313. ע' 314. ע' 316.**

63) ועשי"ת: **ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ב, ה"ו.**

64) שופר שתוקעי' בקרן איל: **ראה שו"ע אדה"ז הל' שופר סתקפ"ו, ס"ב.**

65) אדם ובהמה תושיע ה': **תהלים לו, ז.**

66) משל ע"ז בשם הבעש"ט ז"ל: **ראה סה"מ מלוקט ח"א ע' תכו. ע' תלד [בהוצאה החדשה — ח"א ע' נו. ע' סד]. ואילך. לקו"ש כרך לד ע' 183 ואילך. מאמר ד"ה את ה' האמרת תשל"א. ד"ה אני לדודי הב' ח"י אלול תשל"ב.**

67) משל . . הבעש"ט ז"ל, למלך שהי' לו בן יחיד: **ראה בסוף הספר במילואים.**

68) אחרי': **בהוצאה הקודמת: אחרות.**

69) ואי': **בהוצאה הקודמת: ואיי.**

70) והצטרכות: **בהוצאה הקודמת: מהצטרכות.**

71) שם: **בהוצאה הקודמת ליתא.**

72) עשות: **בהוצאה הקודמת: לעשות.**

73) פצעי' וחבורות ומכה טרי': **ע"פ ישעי' א, ו.**

74) לרמוז: **בהוצאה הקודמת: לרמז.**

75) לצעוק בקול גדול: **בהנמשל אומר הלשון בקול פשוט. ומסתבר שגם בהמשל**

קולו אמר הלא זהו קול בני צועק מתוך דוחקו, ונתעורר אצלו אהבת בנו וחבקו ונשקו כו׳. וכך יובן הנמשל למעלה שנש״י נק׳ בנים למקום[76], שהגם שבן ואח אין לו[77], עכ״ז חבבן וקראן[78] בנים[79], כמ״ש בני בכורי ישראל[80], וכתי׳ בנים אתם לה׳ אלקיכם[81]. והוריד הנשמה בגוף שזהו כמשל בן המ׳ שהלך בדרך רחוקה בכדי להתלמד, היינו שע״י מצות ומעש״ט ע״ז מתעלי׳ הנשמות בעילוי יותר נעלה מכמו שהיו מקודם כו׳[82]. ואמנם ע״י אהבת הגוף ותאוות הממון ושאר תאוות שהאדם[83] מתאוה להם וע״י היותו משוקע כ״כ ע״י זה נתרחק מאד למקום שא״י כלל שם אביו, וכמו שאמר פרעה מי הוי׳ אשר אשמע בקולו[84], לא ידעתי את הוי׳[85], והכל נק׳ ע״ש מצרי׳ כמ״ש במד״ר[86]. וע״י ריחוק זה שכח כל מה שהי׳ רגילה בהיותה למעלה שכחה לגמרי, ונחסר אצלה הן ברוחניות כל מה שהי׳ לה, וגם בגשמיות ה״ה מחוסר וכמארז״ל הרעותי את מעשיי וקפחתי את פרנסתי[87]. ובאריכות הזמן שגולי׳ ומטולטי׳ מתדלדלי׳ מכל וכל כמ״ש וידל ישראל[88], והיינו בין ברוחני׳ ובין בגשמיות, וכנ״ל במשל ששכח גם הלשון, והיינו בנמשל ענין הרגילה בדביקות אלקות כו׳. עד שהתחיל לשוב ולצעוק בקול פשוט[89] שאביו יכירו בטביעת עין דקלא, וזהו התקיעה בקול שופר שהוא בחי׳ צעקה פנימיות מעומקא דליבא איך שהוא מתחרט על העבר ומקבל ע״ע להבא לשמוע בקול אביו, וע״י צעקה זו מתעורר ממה״מ הקב״ה ומראה חיבתו לבנו יחידו, ומוחל וסולח לו על העבר שז״ע יוהכ״פ יום מחילה וסליחה, עד שיום ראשון דחה״ס הוא ראשון לחשבון עוונות[90] כמאמרז״ל ע״פ ולקחתם לכם ביום הראשון[91]. ומשל החיבוק ז״ע וימינו תחבקני[92] דחה״ס, הקפת הסכך דסוכה[93] כו׳ כמ״ש מזה במ״א.

הכוונה לקול פשוט, שהרי „מחמת אריכות הזמן שכח גם לשון מדינתו״, והמלך מכירו(רק) ע״י קולו — לשון המאמר והע׳ 47 בסה״מ מלוקט הנ״ל ע׳ תלד [בהוצאה החדשה — ע׳ סד].

76) שנש״י נק׳ בנים למקום: **אבות פ״ג, מי״ד.**

77) שבן ואח אין לו: **קהלת ד, ח.**

78) חבבן וקראן בנים: **ראה גם לעיל בח״א ע׳ רג.**

79) חבבן וקראן בנים: **ראה סה״מ מלוקט הנ״ל ע׳ תלה [בהוצאה החדשה — ע׳ סה] הערה 56 שגם בהבחינה ד„בן ואח אין לו״ גם בבחי׳ זו „חבבן וקראן בנים״. ע״ש.**

80) בני בכורי ישראל: **שמות ד, כב.**

81) בנים אתם לה׳ אלקיכם: **פ׳ ראה יד, א.**

82) כו׳: **בהוצאה הקודמת ליתא.**

83) ושאר . . שהאדם: **בהוצאה הקודמת: ושארי . . האדם.**

84) מי הוי׳ אשר אשמע בקולו: **שמות ה, ב.**

85) לא ידעתי את הוי׳: **שמות שם.**

86) והכל נק׳ ע״ש מצרי׳ כמ״ש במד״ר: **ב״ר פט״ז, ד.**

87) הרעותי את מעשיי [**בהוצאה הקודמת: מעשי**] וקפחתי את פרנסתי: **קידושין פב, ב.**

88) ומטולטי׳ . . וידל ישראל: **ס׳ שופטים ו, ו. בהוצאה הקודמת: ומטולטלי׳.**

89) לשוב ולצעוק בקול פשוט: **ראה גם לקו״ש ח״ב ע׳ 405 ואילך. המאמרים דלעיל הערה 66.**

90) שיום ראשון . . לחשבון עוונות: **תנחומא אמור כב. ילקוט שמעוני אמור כ, מ רמז תרנא (ירושלים תשד״ם). וש״נ. ילקוט המכירי תהלים קל, ד. לקמן פק״ד.**

91) ולקחתם לכם ביום הראשון: **אמור כג, מ.**

92) וימינו תחבקני: **שה״ש ב, ו. ח, ג.**

93) וימינו תחבקני דחה״ס הקפת הסכך

ועוי"ל משל על תקיעת שופר בר"ה[94] כי הנה במ"ת הי' ג"כ קול שופר כמ"ש ויהי קול השופר חזק[95], וכתי' ואת קול השופר[96], ונת' משל ע"ז בס' קדושת לוי מהרה"ג החסיד מהרלו"צ ז"ל מבארדיטשוב[97], למלך ב"ו שנסע ליער גדול להשתעשע ולקבל ענג מצידת חיות ועופות, עד שבא לעומק היער ולא מצא דרך[98] הנכון והישר לשוב לביתו, וראה ביער אנשי' כפרים • ושאלם על הדרך קיב ולא הכירו את המ' ולא ידעו מה להשיב לו, כי מעולם לא ידעו את דרך המלך הגדול הנכון והישר. עד שמצא איש חכם ונבון ושאלו על הדרך, אז הבין החכם שהמלך הוא ונזדעזע לאחוריו, ושמע תיכף לרצונו ויראהו את הדרך. כי מרוב חכמתו ידע את הדרך המלך הנכון והישר, ויולך את המלך לבית המלוכה וישב אותו על כסא מלכותו אשר בבית המלכות[99], וימצא האיש הוא[100] חן בעיני המ' מאד וינשאהו מכל שרי המלוכה וילבשיהו[101] בגדי' יקרים ואת בגדיו ציוה להכניס[102] לבית גנזיו. ויהי אחרי ימי' רבי' חטא אותו האיש למלך, ויקצוף עליו המ' ויצו לשרי'[103] היושבי' ראשונה במלכות לשפוט אותו האיש כדין העובר על מצות המ'. ויצר להאיש מאד, כי ידע משפטו[104] יהי' חרוץ לרע לו, ע"ד אשר חטא נגד המ'. ויפול לפני המ' ויבקש על נפשו, שקודם[105] שיצא דבר משפטו ימלא שאילתו בדבר א', והוא להלביש אותו בגדיו הראשונים שלו, בשעה שהוליך את המלך מהיער, וגם המלך ילבוש בבגדיו שהלך אז[106], וישא לו המלך לדבר הזה. ויהי כאשר לבש המלך את בגדיו הנ"ל[107] והאיש[108] את בגדיו הנ"ל, זכר המ' את

דסוכה: ראה זהר פינחס ריד, ב. סידור שער הסוכות רנט, סע"ב ואילך — מאמרי אדה"ז תקס"ב ע' כד. לקו"ת נצבים מח, ג. סוכות עט, א־ב. מאמרי אדה"ז תקס"ט ע' רמא ואילך.

94) ועוי"ל משל על תקיעת שופר בר"ה: מכאן עד סיום הפרק ניתוסף אח"כ על ב' צדדי הגליון ובפנים תחת הקיצור. ולהעיר שכ"ז לא נרשם בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב לקמן. ואולי לא נאמר וניתוסף אח"כ.

95) ויהי קול השופר חזק: יתרו יט, יט — ושם: הולך וחזק.

96) ואת קול השופר: יתרו כ, טו.

97) קדושת לוי . . מבארדיטשוב: דרוש לר"ה ד"ה בחצוצרות (ברדיטשוב תקע"ו קיט, סע"ג ואילך) בשינויים, חלק מהם צויין לקמן — בכמה דפוסים נשמט.

ראה מאמר ד"ה היום הרת עולם תשל"ב. לקו"ש כרך לד ע' 184 ואילך. ראה בסוף הספר במילואים.

98) דרך: בקדושת לוי: את דרך המלך.

99) מלכותו אשר בבית המלכות: שם: ממלכתו.

100) הוא: שם ובהוצאה הקודמת: ההוא.

101) וילבשיהו: בהוצאה הקודמת: וילבישהו. בקדושת לוי: וילבוש את האיש ההוא.

102) להכניס: בהוצאה הקודמת: להכניסם.

103) לשרי': שם: לשרים. בקדושת לוי: לשריו.

104) משפטו: בקדושת לוי: כי משפטו.

105) נפשו שקודם: שם: נפשו ויתחנן לו שקודם.

106) וגם המלך ילבוש בבגדיו שהלך אז: בס' קדושת לוי ליתא — לקו"ש שם ע' 184. ולהעיר שתיבות אלו ניתוספו ממעל לשיטה.

בלקו"ש שם: בגדים. בהוצאה הקודמת: בגדיו.

107) המלך את בגדיו הנ"ל: ראה הערה שלפנ"ז.

108) והאיש: בקדושת לוי: ואת האיש.

גודל החסד שעשה עמו, אשר[109] החזיר אותו לבית המלוכה וישיבוהו[110] על כסא מלכותו, ויכמרו רחמיו עליו וימצא חן וחסד לפניו, והעביר את חטאתו מלפניו והשיבוהו[110] על כנו. ככל המשל הזה כן אנחנו בנ"י בשעת מ"ת החזיר הקב"ה התו' על כל אומה ולשון ולא[111] קבלוה[112], ואנחנו בנ"י קבלנו התו' בשמחה וענג, עד אשר קדמנו נעשה לנשמע[113], וקבלנו עומ"ש ונמליכו למלך עלינו לקיים מצותיו וחוקיו[114] ותורתו הקדושה. ועתה פשענו ומרדנו נגדו, ובר"ה יראים אנחנו מיוה"ד[115] אשר בא במשפט על כל נעלם, ולכל איש[115] נקצב משפטו לפי מעשיו. לכן אנחנו תוקעי' בשופר[116], היינו[117] באותו הלבוש שהי' במ"ת[116], בכדי שיזכור[118] שקבלנו התו' והמלכנו אותו בשופר כמ"ש והי'[119] קול השופר[95] כו'. וגם כעת אנחנו ברצון זה כו', וע"י זכרון זכות זה, מוחל[120] לנו על כל עוונותינו, ויכתבנו[121] לחיים טובי' לאלתר[122] כו' עכ"ל[123]. ועצם ענין שופר שהי' במ"ת זהו בחי' ההעלאה שקודם ההמשכה כנ"ל, ולכן גם עכשיו בכדי שיהי' הדביקות לה' ע"י לימוד התו' צ"ל ההקדמה לזה מראשית השנה בקול שופר, שהוא בחי' צעקה פנימיות כנ"ל. וכמו במ"ת שקדם קול השופר לאמירת עשה"ד, להורות לנו הקדמה כלליות שקודם לימוד התו' כו'.

קיצור. ומי שחטא והעביר על הדרך צ"ל תחילה העלאה בבחי' צעקה פנימיות, וז"ע השופר צעקה בקול פשוט. ומשל ע"ז שאביו יכירו ע"י הקול, כ"ה בחי' הצעקה שאבינו שבשמי' יכירנו ע"י הקול ועי"ז יסלח לו[124] כו'. ועוד משל ע"ז מהרה"ג החסיד מהרלי"צ ז"ל מבארדיטשוב.

(עא) **והנה** לימוד התו' שאחר העלאה זו בבחי' תשו' מעומקא דליבא עי"ז
קיג נמשך • בחי' הרפואה שלימה לכל המיני חולי הנ"ל[3]. וכמו באלי'

---

109) עמו אשר: **שם: עמו אות[ו] האיש אשר.**

110) וישיבוהו . . והשיבוהו: **בהוצאה הקודמת: וישיבהו . . והשיבהו.**

111) בשעת מ"ת . . ולא קבלוה: **ע"ז ב, ב. ספרי ורש"י ברכה לג, ב.**

112) ולא קבלוה: **בקדושת לוי: שיקבלו את התורה ולא רצו.**

113) קדמנו נעשה לנשמע: **משפטים כד, ז. שבת פח, א.**

114) עומ"ש . . מצותיו וחוקיו: **בקדושת לוי: עלינו עמ"ש והמלכנו אותו למלך עלינו וקבלנו מצותיו.**

115) יראים . . מיוה"ד . . איש: **בהוצאה הקודמת: יריאים . . = מיום הדין . . בקדושת לוי: איש ואיש.**

116) תוקעי' בשופר . . הלבוש שהי' במ"ת: **ראה אבודרהם טעמי התקיעות והענין השלישי ס"ע רסט. מאמר ד"ה את ה' האמרת תשל"א.**

117) בשופר היינו: **שם: בשופר ומלבישין אנחנו אותנו.**

118) בכדי שיזכור: **שם: ליתא.**

119) והי': **בקדושת לוי ובהוצאה הקודמת: ויהי.**

120) וגם כעת . . זה מוחל: **בקדושת לוי: והוא בכדי שיזכר לנו מזה הזכות וימחול.**

121) עוונותינו ויכתבנו: **שם: עונותינו ופשעינו ויפטרנו מן הדין ויכתבנו.**

122) לחיים טובי' לאלתר: **שם: לאלתר לחיים ארוכים וטובי'.**

123) עכ"ל: **ראה שער היחוה"א פ"ז וברשימות כ"ק אדמו"ר זי"ע לשם. הרמ"א בהקדמה לדרכי משה הארוך.**

124) לו: **בהוצאה הקודמת: לנו.**

שריפא אותן והביאן[125] מדרך רעה לדרך טובה, ואמרו אז ב"פ ה'[126] הוא האלקי'[127] שזהו למעלה יותר ממ"ת דכתי' פ"א אנכי ה'[126] אלקיך[128], ולכן במקום שבעת"ש עומדי' צ"ג א"י לעמוד שם[129]. וכ"ה בבחי' העלאה זו שהו"ע התשובה שביוהכ"פ אומרי' ג"כ בנעילה ז"פ ה' הוא האלקי', ואחר העלאה זו יכול להיות דבוק לאלקות ע"י לימוד התו' בדביקות נפלא שאין כמוהו, עד שבחי' טל תו' מחייהו בגוף הגשמי כו' בעודו חי ע"פ האדמה. ואמנם בבחי' תשו' זו יש ג"כ כמה מדריגות, הא' הוא בחי' תשובה שהוא מתחרט למה עשה כזאת וכזאת ונפרד מאחדותו ית' ומקבל ע"ע להיות בבחי' סור מרע ועשה טוב[130]. אמנם יש בחי' תשובה שהחרטה פועל בו כ"כ עד שכוללי'[131] בה כל הכוחות, וכמו שאמר רבינו ז"ל שענין תשו'[132] אמיתיות הוא כמשל מי שהולך לרחוץ בנהר והתחיל לטבע[133] במי' שמתחרט מאד על שהלך לרחוץ[132]. ועד"ז צ"ל החרטה על העבר, והיינו שיגע לנפשו כל המחשבות וכל הדבורי' וכ"ש בחי' מעשה הרע שהי' משוקע בהן ובמחשובותיהן[134] ודיבוריהן כו', שדעת לנבון נקל[135] שבחי' ההעלאה מחרטה זו פועל התדבקות יתי' בלימוד התו'[136] שאח"כ. ויש עוד גדולה מזו וכמו תשו' ראב"ד[137] שיצא[138] נשמתו בבכי'[139], שז"ע מס"נ בפו"מ שהחרטה הגיע כ"כ עד שתשוקתו[140] פעלה שתפרד הנפש מן הגוף. אך בפועל נשאר בבחי' ההעלאה, וכאן סובב הולך שע"י העלאה זו תהי' אח"כ דביקת[141] הנפש באלקות בבחי' לימוד התו' עד שטל תו' מחייהו בגוף, (ובענין ראב"ד י"ל שטל תו' מחייהו ע"ד תחה"מ, או כמו במ"ת שעכדו"ד פרחה נשמתן[142] והחזירן הקב"ה בטל שעתיד להחיות בו את המתי' כו'). וזהו אני לדודי[143] ודודי לי[144]

---

125) והביאן: בהוצאה הקודמת: והעבירן.

126) ב"פ ה' . . למעלה . . ממ"ת . . פ"א . . ה' אלקיך: ראה לקו"ת ש"ש סד, ג. לעיל פס"ה.

127) ה' הוא האלקי': מל"א יח, לט.

128) אנכי ה' אלקיך: יתרו כ, ב.

129) במקום שבעת"ש . . א"י לעמוד שם: נסמן לעיל פט"ל.

130) סור מרע ועשה טוב: תהלים לד, טז. לז, כז.

131) שכוללי': בהוצאה הקודמת: שכלולי'.

132) שאמר רבינו ז"ל . . תשו' . . שהלך לרחוץ: ראה גם סה"מ תר"ם ח"ב ע' תתקלו. וש"נ.

133) לטבע: בהוצאה הקודמת: לטבוע.

134) ובמחשובותיהן: בהוצאה הקודמת: ובמחשבותיהן.

135) שדעת לנבון נקל: ע"פ משלי יד, ו.

136) יתי' בלימוד התו': בהוצאה הקודמת: יתירה בלימוד החכ'.

137) ראב"ד: ראה גם לקמן פק"ג. סה"מ תרמ"ב ע' ריח. וש"נ.

138) שיצא: בהוצאה הקודמת: שיצאה.

139) ראב"ד שיצא נשמתו בבכי': ע"ז יז, א. ראה גם בהחצאי עיגול בסמוך בפנים. סה"מ תרמ"ו ע' יט.

140) שתשוקתו: בהוצאה הקודמת: שתשובתו.

141) דביקת: בהוצאה הקודמת: דביקות.

142) שעכדו"ד פרחה נשמתן: ראה שבת פח, ב. מאמרי אדה"א ויקרא ח"א ע' ג. וש"נ. ראה גם סה"מ תר"ם ח"א ע' קעו־קעז הערה 873. סה"מ מלוקט ח"א ע' תסג [בהוצאה החדשה — ח"ג ע' שמז] ובהערה שם.

143) וזהו אני לדודי: בעת אמירת הדרוש הפתיחה היתה בפסוק זה — כדלעיל ע' תקסא הערה 2.

144) אני לדודי ודודי לי: שה"ש ו, ג.

שהם ר"ת אלול[145] וס"ת ד' יודי"ן[146] שהם מם יום שמר"ח אלול עד אחר יוהכ"פ. והיינו כי מר"ח מתחילין להאיר יגמה"ר[147] לעורר את האדם על התשובה, ואז פועל ישועות באדם להיות אני לדודי, היינו שיהי' בבחי' תשוקה נפלאה לדבקה בו ית' שז"ע ההעלאה. ואז נמשך להיות ודודי לי, היינו שיהי' בבחי' דביקות עם האלקות ע"י ד' יודי"ן שהו"ע מילוי ש'[148] ע"ב[149] דחכ'[150], והיינו ע"י התורה שמחכ' נפקת[13]. וזהו שמסיים הרועה בשושנים[24] וארז"ל א"ת שושנים אלא ששונים[25] והיינו ששוני' בהלכות, והיינו ע"י ששונים בהלכות עי"ז מתדבק באוא"ס ב"ה. וז"ע מתקשראין באורייתא[49] ואורייתא בקוב"ה שבבחי' בעת"ש, י"ל שהגם[151] שע"י העוונות נכרת נפשו, מ"מ ע"י לימוד התו' שאחר העלאת התשובה צעקה פנימיות הנ"ל מתקשר באוא"ס. וכנודע שבמקום הקשר נעשה עוד עב יותר[152], והיינו שמקום שבעת"ש עומדי' צ"ג שלא חטאו מעולם א"י לעמוד שם כו'. וגם ע"י ששונים בהלכות עי"ז נמשך שושנים הוא בחי' יגמה"ר[153] להיות נושא עון ועובר על פשע[23] בחי' מחילות העוונות. וז"ע שהי' מ"ת דלוחות השניות ביוהכ"פ דוקא כו', וי"ל מתן תורה הוא בחי' מתנה שבתו' כנ"ל ע"ש.

קיד • ובכ"ז יובן ענין מתניכם חגורי'[154] שקאי על תושבע"פ[155] שעי"ז מתחזק האמונה. דהנה ארז"ל בא חבקוק והעמידן על אחת[156] וצדיק באמונתו יחי'[157], פי' שיהי' בבחי' אמונה שלימה וגם שיהי' חיות באמונה, והיינו שיהי' חי

---

145) אני לדודי . . ר"ת אלול: **ראה אבודרהם סדר תפלת ר"ה ופירושה בשם הדרשנים. דרשות ר"י אבן שועיב ס"פ שופטים בשם המדרש. סדר היום סדר ר"ח אלול. ב"ח לטאו"ח סתקפ"א ד"ה והעבירו בשם האחרונים. מאמרי אדה"א דברים ח"א ע' שלב. וש"נ.**

146) אני לדודי . . וס"ת ד' יודי"ן: **אבודרהם; דרשות ר"י אבן שועיב; ב"ח שם. אילת אהבים לר"ש אלקבץ שה"ש ו, ג. ר"ח שער התשובה פ"ד ד"ה עוד יש.**

147) מר"ח מתחילין להאיר יגמה"ר: **ראה מאמרי אדה"א דברים ח"ב ע' שכב־שכג. וש"נ. תו"ח בא קכג, ב־ג. וש"נ.**

148) ד' יודי"ן שהו"ע מילוי ש' ע"ב: **ראה גם רמ"ז תרומה קלד, ב הובא בלקו"ת במדבר ט, ד. לעיל בח"א בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' שיב. וש"נ.**

149) ש' ע"ב: **נסמן לעיל ספט"ז.**

150) ש' ע"ב דחכ': **ראה ע"ח שער טנת"א ש"ה, פ"א ובמפרשים שם. שער רפ"ח ניצוצין שי"ח, פ"ב. מאמרי אדה"ז כתובים ח"ב ע' מא ואילך. לעיל בהנחה הנ"ל.**

151) י"ל שהגם: **בהוצאה הקודמת: י"ל שהגם שי"ל.**

152) שבמקום הקשר נעשה עוד עב יותר: **ראה גם אגרת התשובה פ"ט ובלקו"ש כרך ל"ט ע' 111 ואילך.**

153) שושנים הוא בחי' יגמה"ר: **ראה זהר בהקדמה א, א. ביאורי הזהר שם. ולהצ"צ כרך ב ע' תקצא. ע' תקצט ואילך. לקו"ת פ' ראה לג, א. לד, ב. מאמרי אדה"ז תקס"ו ע' שפה ואילך.**

154) מתניכם חגורי': **בא יב, יא.**

155) מתניכם חגורי' שקאי על תושבע"פ: **ראה לעיל פס"א.**

156) בא חבקוק והעמידן על אחת: **מכות כד, א. ראה גם שער האמונה ד, א. יא, א. תו"ח שמות יז, ב. תצוה שמה, א.**

157) וצדיק באמונתו יחי': **חבקוק ב, ד.**

ושמח באמונתו כו'. כי ע"י לימוד התו' עי"ז נמשך ריפוי החולים הנ"ל, שעיקר ענין החולי הוא כשהוא פוסח על שתי הסעיפי'[158], וע"י התו' נמשך הרפואה היינו בחי' חיזוק האמונה כו'. וגם כמו שההולך חגור הולך בזריזות יותר וכנ"ל בתחילת המאמר[159], כן יובן בענין ההילוך בדרך ה' כמ"ש ושמרו דרך הוי' לעשות צדקה ומשפט[160], שיהי' ההילוך בזריזות בדרכי הוי' ובקיום מצותיו זהו ע"י חיזוק האמונה, להאמין באלקי' חיים[161] חיי החיים[162] כו'. וזהו ע"י תושבע"פ כמשנת"ל, כנ"ל הטעמי' באריכות כו'. ולכן כמו שמצה היא האוכל שבה מתחזק האמונה[163] כן בחי' תושבע"פ ג"כ מחזק האמונה, שז"ע מתניכם חגורים שנצטוינו באכילת הפסח בצאת בנ"י ממצרי' כו'.

קיצור. שיש בהעלאה זו ג' מדריגות כו', ולפ"ע ההעלאה כ"ה ההתדבקות בלימוד התו' שאח"כ. וענין אני לדודי העלאה, ועי"ז דודי לי ע"י הרועה בשושנים א"ת שושני' אלא ששונים בהלכות. ובכ"ז יובן ענין מתניכם חגורי' כו'.

בס"ד פ' נצבי' ל"ז

(עב) **ועפ"ז** יובן ענין מה שבמוסף דר"ה שמוסיפי' לומר מל' זכרונות[1] שופרות[2], היינו שאומרי' מה שנמצא בפסוקי התו' שנז' שם מל' זכרונות ושופרות[3], ולכאו' מה"ע בנין המל' שבר"ה[4] לפסוקי מל' זכרו' ושופרות שנז' בתו' כו'. וגם צ"ל מארז"ל בר"ה דל"ד א' הקב"ה אמרו לפני מל'[5] כדי שתמליכוני עלי'

158) פוסח על שתי הסעיפי': מל"א יח, כא.

159) וכנ"ל בתחילת המאמר: פ"ד.

160) ושמרו דרך הוי' לעשות צדקה ומשפט: וירא יח, יט.

161) באלקי' חיים: ואתחנן ה, כג.

162) חיי החיים: יומא עא, א. ראה גם תניא פמ"ד (סג, א).

163) שמצה . . מתחזק האמונה: ראה לעיל פ"ד.

1) ועפ"ז . . מל' זכרונות שופרות: מכאן מתחיל מאמר הכ"ז מהמשך וככה הכולל פרקים עב־עה.

לפרק עב ראה גם סה"מ תרכ"ח ע' קעג. תרל"ג ח"ב ע' תקב.

בעת אמירת הדרוש הפתיחה היתה: זה היום תחילת מעשיך — ראה להלן הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתפז. גם התאריך כאן נעתק משם. וראה הערה 1 שם.

ראה עוד ע"ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) שמוסיפי' . . שופרות: בהוצאה הקודמת: מוסיפי' . . ושופרות.

3) שאומרי' . . בפסוקי התו' . . מל' זכרונות ושופרות: ראה ר"ה לב, א. שו"ע אדה"ז הל' ר"ה סתקצ"א, ס"ז ואילך.

4) בנין המל' שבר"ה: פרע"ח שער ר"ה שכ"ד, פ"א ואילך. שער הכוונות שם. ראה לקו"ת נצבים נא, ב. ר"ה נו, ב ואילך. סה"מ תרכ"ט ע' שמא ואילך. וש"נ. תרל"ח ס"ע שעג ואילך. סה"מ מלוקט ח"ב ע' קה ואילך. ח"ה ע' ד [בהוצאה החדשה — ח"א ע' לה. שם ע' ב]. סה"מ תשכ"ט ע' שכ.

5) בר"ה דל"ד . . אמרו לפני מל': ע"ב. שם טז, א.

זכרונות כדי שיעלה זכרוניכם לפני לטובה ובמה בשופר, ולכאו' מאמר זה אין לו הבנה הלא לפי הסיום שמסיים ובמה בשופר הכוונה על התקיעות דר"ה, א"כ מהו מה שאומרי' עוד פסוקי שופרות. וגם מה שייך ענין המלוכה וזכרון לשופר כו'. ויובן בהקדם ענין בחי' בנין המל' בר"ה, דהנה כתי' מל' מל' כל עולמי'[6] כו' פי' ששרש[7] כלליות השתלשלות כל העולמות הוא מבחי' מל'[7] כנודע, וכדי שיהי' בחי' מלוכה זו נא' תחילה כבוד מל' יאמרו וגבורתך ידברו[8] וכתי' להודיע לבני האדם גבורותיו וכבוד הדר מל'[9]. וצ"ל פי' ב' פסוקי' אלו, והיינו שכדי שיהי' בנין המל' זהו מהגבורות[10], שמגבורות דז"א נמשך שיהי' בחי' בנין המל' בבחי' פרצוף, וז"ע וגבורתך ידברו. והיינו שקאי על מה שהתחיל תחילה כבוד מל' יאמרו שבחי' הדיבור דמל' שנק' בשם אמירה[11] כמ"ש ויאמר אלקי'[12], שענין האמירה היא בחשאי[13], נבנה מבחי' הדיבור דז"א שמתחלק[14] בה"ג[15] כנודע שז"ע וגבורתך ידברו. אך מ"ש אח"כ להודיע לבני האדם גבורתיו[16] מ"ע גבורות אלו לבנין המל', וגם למה שינה כאן לאמר גבורותיו ל' נסתר, ולא אמר גבורתך לנוכח כמו שאמר בפסוק הקודם. וגם למה אמר אח"כ וכבוד הדר מלכותו ולא כמ"ש אח"כ מל' מל'
קטו ולא • הדר מל'. וכן צ"ל ממה שא' להודיע לבה"א גבורתיו[16] משמע שאינו שייכי' כלל לעצם בחי' בנין המל' כלל, כ"א להודיע לבני האד' לבד. שפי' בנה"א היינו הנשמות שנולדי' מיחוד זו"נ כו', ושעפ"ז יובן ענין אומרו גבורתיו[16] ל' נסתר, היינו שבחי' הגבורות שהם נסתרי' מבני האדם הם הנשמות שנולדי' מיחוד זו"נ יודע להם ג"כ. וא"כ אינם שייכים כלל לעצם בחי' בנין המל', וא"כ אינו שייך להקדמת פסוק מל'[6] שמסיים אח"כ. והענין הוא דכתי' כל הנק' בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו[17] שחשיב בכאן ג' עולמות בי"ע[18] בפירוש, וכל

---

6) מל' מל' כל עולמי': **תהלים קמה, יג.**

7) ששרש . . השתלשלות כל העולמות . . מל': **ראה גם תו"א נח ט, א. ויצא כא, א. וישב כז, א.**

8) כבוד מל' יאמרו וגבורתך ידברו: **תהלים קמה, יא.**

9) להודיע לבני האדם . . הדר מל': **שם פסוק יב.**

10) בנין המל' זהו מהגבורות: **ראה ע"ח שער דרושי הצלם שכ"ה, פ"ב. שער תיקון הנוקבא של"ד, פ"ה. לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פי"ד. וש"נ.**

11) הדיבור דמל' שנק' בשם אמירה: **ראה גם לקמן פע"ט. סידור שחרית נג, רע"א.**

12) ויאמר אלקי': **בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב: „ויאמר אלקי' דמע"ב". — בראשית א, ג ואילך. ראה סידור שם נב, סע"ד.**

13) האמירה היא בחשאי: **ראה גם בנוסף לסידור שם ולקמן פע"ט, לקו"ת שלח לט, ב. שה"ש יב, רע"א. אוה"ת יתרו כרך ז ע' ב'תרפה.**

14) הדיבור דז"א שמתחלק בה"ג: **ראה סידור שם נב, סע"ג ואילך.**

15) הדיבור . . שמתחלק בה"ג: **ראה גם שער היחוד והאמונה ספ"ד. סידור תפלת ר"ה רלו, ד. מאמרי אדה"א דברים ח"ג ע' א'יח.**

16) גבורתיו: **כ"ה גם בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב. בהוצאה הקודמת: גבורותיו.**

17) כל הנק' בשמי . . אף עשיתיו: **ישעי' מג, ז.**

18) בראתיו יצרתיו אף עשיתיו . . בי"ע: **ראה גם רקאנטי ר"פ בראשית ד"ה ספר הזהר . . ר' אבא אמר [א, סע"ד]. לקו"ת בלק סז, א. סט, ד. תו"ח בשלח קמד, ב. וש"נ. סה"מ תרל"ג ח"ב ע' תא. וש"נ. לקמן פקי"א.**

הנק' בשמי קאי על עולם האצי'[19], ונכלל עולם זה בכלל שמו ית' לפי שבחי' האצי' נבדל בערך המעלה מג' עולמות בי"ע, כי בי"ע הם נבראי' בע"ג ותכלית, משא"כ אצי' הוא אלקות[20] כו'. וביאור הענין הנה בריאה ויצי'[21] הם בחי' עלמא דאתכסי'[22] ועלמא[23] דאתגלי'[21], שהם במשל באדם בחי' מח' ודבור[24]. והנה דעת לנבון נקל[25] שבחי' המחשבה הוא כח היותר נעלה מהדיבור[26], שהרי המח' הוא לבוש הראשון המלביש להשכל שקרוב יותר להשכל. עכ"ז נק' המח' בשם חשך לגבי זולתו, שהרי כשיחשוב אדם כל היום כולו לא יבין זולתו מה הוא חושב, כ"א שיכולי' להבין שהוא חושב איזהו דבר, אבל מה שהוא חושב בלתי אפשר כלל להבין. והיינו מפני כי המחשבה אם היותו מהלבושי' המלבישי' את השכל לגלותו ולהובילו[27] ממקור השכלתו שיהי' מושג ומובן, עכ"ז הנה כ"ז הוא לגבי עצמו ולא לגבי זולתו כלל, וא"כ לגבי זולתו ה"ז נק' בשם חשך. כי אינו כמו הדיבור שמאיר עיני זולתו, כאשר יבין דבר שכל ע"י ההסבר שמסביר לו זולתו כו', משא"כ ע"י המח' שהגם שיחשוב כל היום לא יבין זולתו כלל ולא יאיר לו בשו"ד כלל. וזהו מ"ש בכתהאריז"ל[28] שבברכת ק"ש כשאומר יוצ"א ימשמש בתש"י וכשיאמר ובורא חשך ימשמש בתש"ר[29], ולכאו' הלא תש"ר הם גבוהי' יותר הרבה מתש"י, ולמה יגיע אמירת בריאת החשך לתש"ר ואמירת מיצירת האור לתש"י. וכן למה היצי' נק'[30] בשם אור והבריאה בשם חשך כו'. אך הענין הוא דהנה חשכת עולם הבריאה זהו מפני ריבוי גילוי האור אשר שם, לכן ה"ה בהעלם מהשגה עד שנק' חשך ולא גילוי אור כו'. וכמו שהמח' נק' חשך לגבי זולתו, לפי שלרוב בהירת[31] המח' א"א שיתגלה אורו לזולתו בקירוב, כ"א ע"י ההתלבשות בדיבור שהוא לבוש שני, אז יוכל להתגלות לגבי זולתו ג"כ. משא"כ כמו היותו במח' לבד א"א להתגלות לזולתו כ"א לגבי עצמו, שאדם קרוב לגבי עצמו[32], לכן יוכל להתגלות אצלו ע"י

---

19) וכל הנק' בשמי קאי על עולם האצי': ראה תו"א בראשית ג, א. מאמרי אדה"ז תקס"ז ע' לב. אוה"ת בראשית כרך ו ע' תתרמו.

20) אצי' הוא אלקות: ראה גם לעיל פל"ג. וש"נ.

21) בריאה ויצי' . . עלמא דאתכסי' . . דאתגלי': ראה גם לקו"ת במדבר ה, סע"ג. שה"ש ד, ג.

22) עלמא דאתכסי': ראה גם סה"מ תרל"ח ס"ע קלח ואילך.

23) עלמא דאתכסי' ועלמא דאתגלי': ראה זהר בראשית יח, א. ויצא (ס"ת) קנב, א. קנח, רע"ב. וארא כט, ב. ת"ז בהקדמה א, סע"א ואילך. תניא פכ"ו.

24) עלמא דאתכסי' ועלמא דאתגלי' . . מח' ודבור: ראה גם שער היחוד והאמונה פי"א. תו"ח בשלח קמג, ד. וש"נ.

25) דעת לנבון נקל: לשון הכתוב משלי יד, ו.

26) המחשבה . . מהדיבור: ראה גם סה"מ תרכ"ח ע' קסז ואילך.

27) ולהובילו: בבוך 1825 ובהוצאה הקודמת: ולהלבישו.

28) וזהו מ"ש בכתהאריז"ל: ראה גם בהבא להלן סה"מ תרמ"ד ע' קעו ואילך. בשוה"ג שם נרשם: וככ' הג'[דול].

29) בכתהאריז"ל . . יוצ"א . . בתש"י . . בתש"ר: ראה באר היטב להל' ק"ש סנ"ט, סק"א. מ"ח מסכת תפילת הבריאה פ"א, מ"ח. סה"מ תרמ"ד שם. תר"ם ח"א ע' רלז. וש"נ. תרמ"ב ע' ג.

30) היצי' נק': בהוצאה הקודמת: נק' היצי'.

31) בהירת: בהוצאה הקודמת: בהירות.

32) שאדם קרוב לגבי עצמו: סנהדרין ט, סע"ב. וש"נ.

בחי' לבוש הקרוב, אבל לגבי זולתו שאינו קרוב אצלו. שהרי הציור באהבת חבירו נא' ואהבת לרעיך כמוך[33], שנת' פי' כמוך בכף הדמיון[34] לבד ולא כעצמותו ממש, שזה א"א שיהי' בשוה ממש. כי אדם קרוב אצל עצמו, ולכן אין אדם משים עצמו
קטז רשע[35], שאינו נאמן להעיד ע"ע לעשות עצמו ע"י[36] • עדותו, מפני כי קרוב הוא לגבי עצמו, ולכן אינו נאמן להעיד ע"ע כלום. וקורבה זו הוא יותר קרוב מכמו הקרוב אפי' ראשון בראשון, דהיינו שני אחי' או אב ובנו, שהרי גם להאב או להאח לא יהי' מושג השכל ע"י מחשבתו כ"א לגבי עצמו לבד. והיינו כי השני קרובי' דאב ואח ה"ה דבר נוסף על עצמותו, אבל היותו קרוב לגבי עצמו אין שום דבר נוסף כלל על עצמותו כו'. ועד"ז יובן ענין קריבות עולם הבריאה לגבי בחי' האין המהוה אותו שהוא בחי' יש הראשון שהאין נושא ע"ע, א"כ ה"ה קרוב בתכלי'. והגם כי לכאו' הלא זהו דבר נוסף על עצמיות בחי' האין, אמנם באמת א"א לחלוק כלל, שהרי בלתי בחי' האין א"א כלל לבחי' היש להיות בבחי' מציאות כלל, וא"כ כל ענין מציאות היש הוא האין המקיים אותו וכמשנ"ת לעיל באריכות[37] ע"ש. ולכן נק' הבריאה בשם חשך ע"ש העלמו מזולתו כמשל המח' שנעלם מזולתו כו'.

קיצור. להבין ענין פסוקי מל' זכרונות ושופרות. וענין ובמה בשופר. יקדי' ענין בנין המ' מהגבורות. ובכדי להבין זה יקדים ענין בי"ע ואצי'[38], בי"ע נבראי'. יוצ"א ובורא חשך מח' ודיבור, ומפני שהמח' נעלם מזולתו לכן נק' חשך לגבי זולתו ועד"ז הו"ע עולם הבריאה כו'.

(עג) **ויובן** עוד[39] ענין מה שנק' הבריאה בשם חשך, היינו מחמת ריבוי גילוי האור שמאיר בבריאה, לכן נק' בשם חשך לגבי זולתו. וכמשל השמש שהוא אור גדול מאד שמאיר לארץ ולדרי' עלי'[40], עד שפועל פעולות נפלאות שמצמיח כל התבואות כמ"ש ממגד תבואות שמש[41], וכן מרפא חולי' כמאמרז"ל אדלי יומא אידלי קצירא[42]. וזה עצמו הוא סיבת מה שאין יכולי' להסתכל בשמש, שמחמת ריבוי בהירות האור א"א לכלי העינים להסתכל בו ולראותו, אם לא ע"י המצאות זכוכיות רבות שהם כלי האצטרולובין[43], שבהם וע"י מביטי' בהשמש[44] לראות אורו, וג"ז לא

---

33) ואהבת לרעיך כמוך: **קדושים יט, יח.**

34) שנת' פי' כמוך בכף הדמיון: **ראה גם רמב"ן שם. אוה"ת קדושים ע' קו. סה"מ תרמ"ד שם. לקו"ש כרך י' ע' 148.**

35) אין אדם משים עצמו רשע: **סנהדרין ט, סע"ב. וש"נ.**

36) עצמו ע"י: **בהוצאה הקודמת: עצמו רשע ע"י.**

37) מציאות היש הוא האין המקיים אותו וכמשנ"ת לעיל באריכות: **ראה לעיל ע' תצג.**

38) ואצי': **בהוצאה הקודמת: לאצי'.**

39) ויובן עוד: **ראה גם סה"מ תרמ"ד ע' קעח: המשך תער"ב ח"א ע' עדר ואילך. ובהוספות שם ע' ב לע' ערה.**

40) שמאיר לארץ ולדרי' עלי': **ע"פ ברכת יוצר.**

41) ממגד תבואות שמש: **ברכה לג יד.**

42) אדלי יומא אידלי קצירא: **ב"ב טז, ב.**

43) כלי האצטרולובין: **בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב: כלי האצטרלובין. בסה"מ תרמ"ד: כלי אצטרובלין. בהמשך תער"ב: כלי האצטרולוגין — ועד"ז בכ"מ שנסמנו בהערה שלאח"ז.**

44) כלי האצטרולובין שבהם וע"י מביטי'

בכיון ממש. כי מרוב בהירות אור השמש גם בכלי ההבטה א״א לראותו בכיון ממש, ונמצא שסיבת היות בו ריבוי האור זהו סיבת העלמו לגבי זולתו, דאם לא הי׳ בו האור בריבוי כ״כ הי׳ יכולים להביט בו, וריבוי אורו זהו סיבת העלם מזולתו. ולכן הלבנה שאורה מועט או הכוכבי׳ יכולי׳ להסתכל בו מי שיש לו ראי׳ חזקה ובריאה כו׳. וגם ריבוי אור השמש פועל בהמסתכל בו חשכת העינים, שזהו ג״כ מצד ריבוי האור, שהרי המסתכל בשמש נחשכי׳ עיניו שזהו מטעם הנ״ל. ועד״ז יובן שלהיות הבריאה היא ראשית התהוות היש שנברא מהאין המהוה הבריאה, לכן מצד גודל עוצם ריבוי בהירות אור הבריאה, א״א להיות בו השגה ותפיסא כו׳, ולכן נק׳ חשך כו׳. ויובן עוד ממה שאנו רואי׳ שכאשר האדם בא בשנים יותר נחשכים עיניו, ולכאו׳ צ״ל מדוע יחשכו עיני האדם כשבא בשנים,

קיז • אך הענין הוא שכלי העין הוא נקודה אחת מאירה מאד מצד אחת, ומג׳ רוחותי׳ (הגם שהיא עגולה עכ״ז אפשר לצייר בה ד׳ רוחות ומעלה ומטה[45]) וכן מעלה ומטה היא בלתי מאירה וכמ״ש מזה לעיל[46]. והנקודה הזאת האמצעית ה״ה מכוסה בכסוים רבי׳ שהם כגלדי בצלי׳ זעג״ז וכמ״ש בזהר באד״ר[47] וכנודע גם מספרי הנתוח. ולכן כאשר האדם בא בשנים, או גם מי שמספר שנותיו לא הגיע כ״כ לימי הזקנה, אך הוא לומד או כותב הרבה שזה א״א בלתי תנועות העינים. ולכן מתמעט ראייתו ע״י שהכסוים הנ״ל נחסרי׳ מעט מעט ע״י התנועה, עד שנעשי׳ דקים מאד, שממילא נחסר הכיסוי ונעשה האור רב, וריבוי האור ה״ז סיבה שא״י לראות. וכנ״ל לגבי זולתו[48] כו׳, כן יובן ממשל זה לגבי עצמו ג״כ. ולכן התרופה שיראה, זהו ע״י שלובש בתי עינים (שפקולין בל״א[49]) שהם זכוכי׳ כפי המדה שנחסר אצלו, כ״ה המדה שצריכי׳ להוסיף הסתר מדבר אשר דרך בו יכול לעבור אור הראי׳ כו׳. ובזה יובן מה שקראו חז״ל לסומא בשם סגי נהיר[50], שלכאו׳ ה״ז היפך שהרי אינו רואה כלל, ולמה יקראוהו בשם סגי נהיר[50] ריבוי האור, שה״ז הוא לועג לרש. ופעם אמרו מאור עינים הי׳[51], ולכאו׳ יפלא האיך יקבעו רז״ל

בהשמש: ראה גם דרך חיים ע׳ 126 ושם: בכלי האצטרלוג. אבל במפתח שמות לשם מכ״ק אדמו״ר זי״ע: אצטרלוב. שער האמונה צב, א. מאמרי אדה״א במדבר ח״ה ע׳ א׳תרסט ושם: אצטרלוג — והוא טעוה״ד.

שו״ע אדה״ז סש״ז, סל״א. מאמרי אדה״ז תקס״ג ח״א ע׳ סא ושם: אצטרלוג והוא טעוה״ד. תקס״ח ח״א ע׳ ער — ביאוה״ז בלק קג, ב. בחוקותי קמד, ב ושם: האצטרוב״ל. מאמרי אדה״א שמות ח״א ע׳ ט. במדבר ח״א ע׳ קעב. שערי אורה מח, א.

45) שכלי העין . . עגולה . . ד׳ רוחות ומעלה ומטה: ראה גם לקמן בהנחות כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ע׳ תתסא. סה״מ תרל״ח ע׳ רעח.

46) שכלי העין . . מאירה . . בלתי מאירה . . לעיל: ראה גם פנ״ז ובהנסמן שם.

47) והנקודה . . מכוסה . . כגלדי בצלי׳ . . באד״ר: ראה גם ת״ז ת״ע קכח, א.

48) וכנ״ל לגבי זולתו: בפרק שלפנ״ז.

49) בל״א: ראה לעיל ע׳ תקכד הערה 15.

50) סגי נהיר [בהוצאה הקודמת: נהור]: ראה ברכות נו, א. נח, א. סה״מ תרל״ח ע׳ רעח. תרס״ג ח״א ע׳ קצז. תרס״ו ע׳ ש. תרס״ח ע׳ לב. המשך תער״ב ח״א ע׳ ערה. ח״ב ע׳ א׳כד ואילך. תש״ה ע׳ 6. תו״מ — התוועדויות חי״ח ע׳ 116, וח״כ ע׳ 77 ואילך. וראה גם ביאוה״ז בשלח מו, א.

51) מאור עינים הי׳: ראה חגיגה ה, ב. ראה גם מאמרי אדה״ז על פרשיות התורה ע׳ ק.

ומפרשיהן שם שהוא היפוכו. אך לפי הנ"ל האמת כן הוא, שסיבת העדר ראייתו ע"פ הרוב, הוא מחמת שגילדי כיסוי עיניו נעשי' דקים כ"כ עד שא"א לו לראות גם ע"י זכוכי' המסתיר ג"כ, וה"ה מאור עינים שעיניו מאירי' ביותר ולכן א"י לראות כו'. וגם יובן עוד ממה שהאותיות החקוקים על האבן הטוב המאיר ביותר א"א לקרות האותיות החקוקי' עליו מחמת רוב בהירותן[52] שמגודל עוצם בהירות האבן טוב והנצוצות שניתזין מזיו הדרו וקלילותו א"א לכוון האותיות כ"כ, שזהו ג"כ מטעם הנ"ל שבכ"מ שהאור בריבוי הוא, א"א שישלוט בו כח הראות להבחין הרשום בו כו'. אשר מכ"ז יובן קריאת שם חשך על עולם הבריאה זהו מפני ריבוי גילוי אור שיש בעולם הבריאה, והיינו מפני היותה יש הראשון הנברא מהאין לכן א"א כלל להתגלות, וה"ה חשך ולא גילוי אור כו'. ובזה יובן מה שארז"ל ע"פ במחשכים השבני[53] זה תלמוד בבלי[54], ולכאו' יפלא הלא תלמוד בבלי הוא כל עיקר בחי' תושבע"פ[55] שבה מתבאר הרצון עליון וכנ"ל בענין מעלת תושבע"פ, והאיך דרשו על תושבע"פ במחשכים השבני[53]. אלא שזה מחמת לעוצם[56] גילוי אור הרצ"ע שמתבאר בתושבע"פ לכן נק' בשם חשך. ונמצא כי טעם זה הוא טעם נוסף על משנ"ת במ"א שמפני שמלא קושיות ותירוצי[57] כו', אלא מפני בחי' ריבוי האור שבו, ולכן צריך יגיעה עצומה עד שיזכה להבין אור שבו, וכמו בדבר שאור רב בי[58] צריכין הבטה חזקה מאד כידוע כו'.

קיח **קיצור.** מריבוי אור השמש שא"א להביט בו, ומדקות גילדי העין ומבהירות האבן • הטוב[59] נוכל להבין שמפני ריבוי האור דבריאה נק' בשם חשך כו'. וז"ע במחשכי' השבני[53] זו תלמוד בבלי כו'.

(עד) **ואמנם** עולם היצי' נק' בשם אור, וה"ה כמשל הדיבור שמגלה העלם המחשבה, שכאשר האדם רוצה לגלות מחכמתו לזולתו, ה"ה מדבר, פי' מוציא לחוץ באותיות הדיבור את העלם מחשבתו שחשב השכל לגלות לגבי עצמו, שיצא ויבא לידי גילוי גם לזולתו כו'. ואם היות שבדבור יש אור ההשכלה במיעוט הרבה מכמו שהוא אצלו, שנתגלה לו ע"י בחי' לבוש המחשבה, עכ"ז נק' הדיבור בשם גילוי לגבי המח' שנק' בשם העלם, כי לגבי זולתו המח' אינה נגלית כלל והדיבור הוא בבחי' גילוי כו'. ועד"ז יובן שאם היות שהאור שביצי' הוא במיעו' יותר הרבה, עכ"ז נק' בשם גילוי אור, להיות כי מיצי' נמשך

נדפס גם במאמרי אדה"ז תקס"ו ח"א ע' מ. מאמרי אדה"א שמות ח"א ע' קפא.

52) בהירותן: בהוצאה הקודמת: בהירותו.

53) במחשכים השבני: איכה ג, ו. ושם: הושיבני.

54) במחשכים השבני זה תלמוד בבלי: ראה סנהדרין כד, א. הנסמן במאמרי אדה"א ויקרא ח"א ע' קו. סה"מ תרל"ג ח"ב ע' תכז. וש"נ.

55) תושבע"פ: בהוצאה הקודמת: ליתא.

56) לעוצם: בהוצאה הקודמת: עוצם.

57) משנ"ת . . שמלא קושיות ותירוצי': ראה שערי אורה ע' 44 ואילך.

58) בי: בהוצאה הקודמת: בו.

59) להביט . . הטוב: בהוצאה הקודמת: להבינו . . טוב.

המשכות בעולמות. ונודע כי שרו ש"ע שהוא מט"ט[60] היינו בחי' ו"ק דיצי'[61] שהוא השר שבו וע"י נשפע השפעות בעולם א"כ ה"ז גילוי אור כו'. אף עשיתיו[17] הוא עולם שהוא[62] העלם והסתר גמור כפשוטו, שאינו מאיר ואינו מתגלה כלל בחי' הארת אלקות שבו כו'. והיינו כי הגם כי באמת אין לך דבר שחוץ ממנו[63] כלל, וכל מה שנראה ונגלה לעיני בשר שזהו מציאות נבדל באמת אינו כן כלל, כי כל דבר המורכב[64] מד"י[65] ה"ה אינו אחד מן היסודות כלל, אלא שהוא כח הא"ס המרכיב היסודות[66] כו'. עכ"ז ג"ז אינו נראה ונגלה זאת כלל, וצ"ל בהתבוננות להבין זה, ולא כל אדם עוסק בהתבוננות, והנראה והנגלה לעין כל בלי התבוננות הוא בחי' היש איך שהוא מציאות נבדל ונפרד כו'. עד שגם אותותינו לא ראינו[67] שמעוצם החשך וההסתר אינו נראה ונגלה לנו כלל בחי' האותות שעושי' עמנו, שהרי באמת הן הן גבורותיו[68] כבשה א' כו' ומתקיימת[69] כו', ולא אחד בלבד עמד כו' והקב"ה[70] כו'. ועכ"ז אינו נראה ונגלה כלל שזהו מצד החשך דעשי', וכנודע שבחי' העשי' הוא בחי' לבוש שק[71] כו'. ולכן נא' אף עשיתיו[17] אף מפסיק הענין[72], לפי שאינו דומה כלל בחי' העשי' לבחי' היצי', וכנ"ל לגבי בריאה. וכערך בחי' ריחוק המעשה מן הדיבור שהם מרוחקי' בתכלית, שענין המעשה נעשה נפרד לגמרי מן האדם העושה, משא"כ הדיבור הוא רק שנראה כאילו הוא נעשה נפרד, ובאמת איננו נפרד[73]. כ"א מפני שע"י מבין הנפרד ממנו

60) שרו ש"ע שהוא מט"ט: ראה תוד"ה פסוק יבמות טז, ב; חולין ס, א. לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פ"א. וש"נ.

61) מט"ט היינו בחי' ו"ק דיצי': וע' זח"ג פ' פנחס דף רי"ז סוף ע"א — ביאוה"ז להצ"צ ח"ש כרך ב ע' תרמט. ראה ע"ח שער סדר אבי"ע שמ"ז, פ"ו. זהר"ק סבא משפטים צד, ב (נד, ב). ביאוה"ז בראשית ג, סע"א ואילך. וישב כד, ג. ולהצ"צ שם כ"ב ע' תרכג. כ"א ע' קל. מאמרי אדה"ז תקס"ט ע' קפ. תו"ח בא צח, ריש ע"ב ובהערה 85. לקמן פק"י.

62) עולם שהוא: אוצ"ל: עולם העשי' שהוא.

63) אין לך דבר שחוץ ממנו: ראה תניא פכ"א.

64) כל דבר המורכב מד"י: ראה רמב"ם רפ"ד מהל' יסודי התורה.

65) מד"י: נסמן לעיל פכ"ט.

66) כל דבר המורכב . . כח הא"ס . . היסודות: ראה גם לקמן בהנחות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתלט. ובהנחות ע' תתקט ואילך. סה"מ תרכ"ז ע' שפה. תרכ"ט ע' קסג.

67) אותותינו לא ראינו: תהלים עד, ט. ראה גם לקמן ספקי"ב.

68) הן הן גבורותיו: יומא סט, ב ע"פ גי' יל"ש עקב י, יז רמז תתנו. נחמי' ח, ו רמז תתרעא.

69) כבשה א' כו' ומתקיימת: ראה אוה"ת (יהל אור) תהלים ע' רסט: ביומא בפ' בא לו. שה"ש כרך ג ע' תתמט: כעין הקושיא שבגמרא . . וע' ביומא. ראה תנחומא תולדות ה. אסת"ר פ"י, יא. פס"ר פסיקתא למנצח על נגינת פ"ט, ב.

70) ולא אחד בלבד עמד כו' והקב"ה: ראה הגדה פיסקא והיא שעמדה.

71) העשי' . . לבוש שק: ראה גם סידור שער המילה קמה, ג. מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב נו"ש ס"ע תרנג ואילך. נו"א ע' תרנד ואילך. מאמרי אדה"א קונטרסים ס"ע תקלו.

72) אף עשיתיו אף מפסיק הענין: ראה לקו"ת בלק סז, סע"א. תו"ח בשלח קמד, ג. וש"נ.

73) הדיבור . . איננו נפרד: ראה גם לקמן

שכלו אשר השיג, לכן הדיבור שדרך בו מבין זולתו שהוא הוא הוא[74] הנושא את ההשכלה לחוץ עד שיבינו הנפרד כו׳, ולכן גם הדיבור נראה כמו שנעשה נפרד מפני פעולתו כו׳, ובאמת אינו יוצא ממנו כלום כו׳. אבל כח המעשה נעשה דבר
קיט נבדל לגמרי, שהרי כוחו שיש בהדבר שעשה אותה נפרד • ונבדל ממנו לגמרי. והגם שההשכלה נעשה ג״כ נפרד ממנו במוח זולתו, אינו[75] דומה כלל לעשי׳, שבשם הדבר הוא נפרד לגמרי ממנו, משא״כ הדיבור לגבי המח׳ ה״ה רק שמציירם[76], שיצאו מהעלם המח׳ לגילוי הדיבור, ומ״מ ה״ה אותיות כמו אותיות המח׳ כו׳. משא״כ המעשה מתלבשת בדבר נפרד לגמרי, וכן הדיבור שמקבל זולתו הוא רק שמיעת הקול שהוא רוחני, ולא כמו מעשה שהוא ענין העשייה גשמיות. ומצינו בתמונת אות ה׳ שהוא ג׳ קווין[77], ב׳ קווין הם מחוברי׳ יחד להורות על המח׳ והדיבור ששניהם מחוברי׳, שהרי ענינם אחד לגלות מצפון השכל או מדה שבלב הצפונה בו מתגלה ע״י השכל. רק שהמח׳ מגלה זאת לגבי עצמו והדיבור מגלה לגבי זולתו, ועכ״ז ענינם אחד הוא לגלות השכל כו׳. משא״כ המעשה ה״ה לעשות איזה דבר חפץ בעץ ואבן הגשמי שזהו ענין נבדל, ולכן רמז המעשה באות ה׳ הוא בקו נבדל מב׳ קווין המחוברי׳ יחד כו׳, וכמו שבפסוק נא׳ ג״כ אף בין עשיתיו ליצרתיו כו׳ להפסיק הענין כי הם רחוקים זמ״ז כו׳. ואמנם כלליות כל הג׳ עולמות אלו הם נבראי׳ בע״ג, כי אם היות שהבריאה היא כמו לבוש המח׳ שהוא לבוש הראשון, עכ״ז ה״ה לבוש שהוא דבר נבדל בעצם, רק כמו המח׳ הוא לבוש הפנימי שמתאחדת עם השכל, כן עולם הבריאה הוא בחי׳ יש הראשון המתהוה מהאין כו׳, שהיא קרובה לגבי האין. ומ״מ גם ענין היותה קרובה, מזה עצמו מובן אשר היא דבר נבדל רק שקרובה להאין. משא״כ עולם האצי׳ דאם היות שנושא ע״ע שם עולם, עכ״ז הנה אצי׳ הוא בחי׳ אלקות[20] ממש, דאיהו וחיוהי ואיהו וגרמוהי חד בהון[78] ממש כו׳, ולכן כל הנק׳ בשמי זהו אצי׳ שהוא ושמו אחד כו׳.

קיצור. היצי׳ נק׳ בשם גילוי לגבי הבריאה שנק׳ העלם, ולכן א׳ יוצר אור. שרו ש״ע מט״ט ז״א דיצי׳. מעשה הוא נפרד לגמרי, שהדיבור לפי שהוא אמצעי שבו ישיג זולתו לכן נראה כמו שהוא נפרד, אבל אינו נפרד כו׳. וברמז באות ה׳ ב׳ קווין המחוברי׳ הם בריאה יצי׳, קו הנפרד רמז לעשי׳ כמ״ש בת״א במג״א בד״ה חייב אינש לבסומי הא׳[79]. וכלליות כולם הם נבראי׳, משא״כ אצי׳ הוא אלקות, לכן נא׳ בפסוק בשם כל הנק׳ בשמי שנכלל בשמו ית׳ כו׳.

פע״ט. לקמן בהנחות ע׳ תתקח. סה״מ תרמ״א ע׳ ג ובהערה 28.

74) שהוא הוא הוא: כ״ה גם בהוצאה הקודמת.

75) אינו: בהוצאה הקודמת: אך אינו.

76) שמציירם: בהוצאה הקודמת: שמציירים.

77) אות ה׳ שהוא ג׳ קווין: ראה תו״א מג״א צה, סע״ב. לקו״ת בלק סז, סע״א. אוה״ת תרומה ע׳ א׳תקיד — ע׳ א׳תקטו.

78) דאיהו וחיוהי ואיהו וגרמוהי חד בהון: ראה ת״ז בהקדמה ג, ב.

79) קו הנפרד רמז לעשי׳ . . בת״א . . לבסומי הא׳: צה, סע״ב.

(עה) **והנה** האדם הוא הנברא אשר הוא כלול מכל הבחי׳ יחד[80], וכמארז״ל במד״ר בראשית פי״ב בענין מע״ב[81] שבראשון נברא שמי׳ וארץ שזהו כלליות, וצ״ל לפ״ז שגם האור הוא בריאה כלליות. ובשני ברא מן העליוני׳ יהי רקיע[82], ובשלישי מן התחתוני׳ ותראה היבשה[83], ברביעי מן העליוני׳ יהי מאורות[84], בחמישי תוציא הארץ[85], בששי א׳ הקב״ה אם אני בורא מן העליוני׳ הרי
קכ העליוני׳ יתרי׳ על התחתוני׳, ואם לברוא • מן התחתוני׳ יהי׳ התחתוני׳ יתירי׳ על העליוני׳, ולכן ברא את האדם מן העליוני׳ ומן התחתוני׳, גופו ויצר כו׳ עפר מן האדמה[86], ונשמתו ויפח באפיו נשמת חיים[87], בשביל לעשות שלום במע״ב. ונמצא היותו מן העליוני׳ ותחתוני׳[88] ה״ה כלל כו׳. אך באמת כולל כלליות כל הנבראי׳ יחד, שהרי כל מה שנברא לא נברא אלא לצוות לזה[89] כו׳, והאדם כולל כל העולמות, שמחדו״מ כולל בי״ע[90], ושכל ומדות זהו נגד ע״ס דאצי׳. ולכן מזה יוכל האדם שמאחר[91] שהוא כולל כלליות כל העולמות, נמצא ע״י שמשעבד מוחו ולבו לעבודתו ית׳ בתומ״צ ומשמר מחדו״מ שלו עי״ז ממשיך המשכות אלקות בכל העולמות. ולהיפך כשפוגם במח׳ עי״ז פוגם בעולם הבריאה שנמשל למח׳ כנ״ל, וע״י פגם הדיבור פוגם ביצי׳, וע״י פגם במעשה פוגם בעשי׳, וע״י שמניח שכלו בהשכלות חיצוניות ע״י פוגם באצי׳. ואם האדם הי׳ בעל דיעה לחשוב מחשבות איך שע״י עבודתו יכול לתקן, ולהיפך בהעדר עשייתו וכ״ש ע״י שעובר על איזה דבר פוגם מאד, עי״ז הי׳ שמור מאד והי׳ נרצה לעבודתו עבודת הקדש כל ימיו כו׳. וכשאינו מתבונן בזה ה״ה נמשל כבהמות נדמו[92], וגרוע יותר מבהמה כמ״ש בסש״ב באריכות[93]. ועפ״ז יובן מ״ש זה היום תחילת מעשיך[94] זכרון ליום ראשון[95], וצ״ל מ״ש תחילת מעשיך הלא זה קאי על ר״ה שהוא יום ששי למע״ב,

---

80) האדם . . הוא כלול מכל הבחי׳ יחד: **ראה גם לעיל פי״ד. וש״נ.**

81) במד״ר בראשית פי״ב בענין מע״ב: **ראה שם ס״ח.**

82) יהי רקיע: [**בהוצאה הקודמת ליתא**]. **בראשית א, ו.**

83) ותראה היבשה: **שם א, ט. בב״ר שם: ויאמר אלקים תדשא הארץ — שם א, יא.**

84) יהי מאורות: **בראשית א, יד.**

85) תוציא [**בהוצאה הקודמת: תוצא**] הארץ: **בראשית א, כד — נאמר ביום הששי. בב״ר שם: ויאמר אלקים ישרצו המים — שם א, כ.**

86) ויצר [**בהוצאה הקודמת: וייצר**] כו׳ עפר מן האדמה: **בראשית ב, ז.**

87) ויפח באפיו נשמת חיים: **המשך הכתוב וייצר.**

88) ותחתוני׳: **בהוצאה הקודמת: ומן התחתונים.**

89) כל מה שנברא . . לצוות לזה: **ראה ברכות ו, סע״ב.**

90) שמחדו״מ כולל בי״ע: **ראה גם לעיל בח״א המשך אלה תולדות נח פ״ז. וש״נ.**

91) שמאחר: **בהוצאה הקודמת: להתבונן שמאחר.**

92) נמשל כבהמות נדמו: **תהלים מט, יג. כא.**

93) כמ״ש בסש״ב באריכות: **פכ״ד.**

94) זה היום תחילת מעשיך: **בעת אמירת הדרוש הפתיחה היתה בתיבות אלו — כדלעיל ע׳ תקעא הערה 1.**

95) זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון: **ברכת זכרונות מוסף לר״ה — ר״ה כז, א.**

וכמארז״ל כמאן צלינן האידנא זה היום כו׳ כר״א[96] שא׳ בך״ה באלול[97] נברה״ע[98], ור״ה הוא ביום ששי כו׳. וגם צ״ל מה״ע זכרון ליום ראשון אם הכוונה יום ראשון דמע״ב אינו מובן במה חלוק יום ראשון מכל היומי׳[99], ואם הכוונה שמבקשי׳ עכשיו זכרון ליום ראשון שהוא יום ששי הראשון במע״ב, שזהו לא כפי הפי׳ הפשוט דמשמע ראשון שאחריו שני כו׳. אך הענין הוא כנ״ל שאם היות שהאדם נוצר באחרונה עכ״ז סוף מעשה עלה במח׳ תחילה[100], וכל מה שנברא הוא כדי לצוות לזה, ובכדי שימצא האדם הכל במוכן[101] שלא יצטרך להמתין עדי יברא. כי כל עיקר ענין מכוון הבריאה הוא בשביל האדם[102], וכמ״ש אנכי עשיתי ארץ ואדם עלי׳ בראתי[103], פי׳ כל מה שנמשך מבחי׳ אנכי מי שאנכי[104] להיות אצילות בחי׳ אצי׳ העליון, ואח״כ שיתהווה ממל׳ דאצי׳ התהוות בחי׳ בי״ע, הכל הוא בשביל ואדם עלי׳ על הארץ שאנכי עשיתי, בראתי האדם שזהו תכלית המכוון. ולכן יום ברא[105] אדה״ר הוא הוא[106] יום הראשון, והגם כי במספר הימי׳ הוא יום ששי כו׳, אך זהו מטעם שנת״ל. ולכן בכל שנה הוקבע להיות ר״ה יום ברא[105] אדה״ר שאז הדין והמשפט על כל מעשה האדם[107], וכנ״ל שע״י שכל ומדות ומחדומ״ע של האדם תלוים כל העולמות עליוני׳. ולזאת אנו מבקשי׳ אחר עשיית התשובה והצעקה פנימיות דשופר, וכנ״ל אומרי׳ במוסף זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון, היינו יום וא״ו שהוא ראשון, מפני שעיקר המכוון • הוא בשבילו כו׳. קכא
שנמשך מצד בחי׳ כי חפץ חסד הוא[108], פי׳ שנמשך מבחי׳ חסד שבחפץ הוי׳ הוא

96) כמאן צלינן האידנא זה היום כו׳ כר״א: ר״ה שם.

97) כר״א שא׳ בך״ה באלול נברה״ע: בר״ה שם: כר״א דאמר בתשרי נברא העולם.

98) בך״ה באלול נברה״ע: ראה פרקי דר״א רפ״ח ובהגהות הרד״ל שם. פסיקתא דר״כ פ׳ בחודש השביעי פיסקא כג. ויק״ר רפכ״ט. יל״ש פינחס כט, א רמז תשפב. תוד״ה לתקופות ר״ה ח, א. וראה גם ר״ן ר״ה טז, א — הובא גם בחדא״ג מהרש״א.

99) היומי׳: בהוצאה הקודמת: הימים.

100) סוף מעשה עלה במח׳ תחילה: ראה גם לעיל בח״א מאמר ד״ה ויגש פ״א ובהנסמן שם.

101) שימצא האדם הכל במוכן: ראה סנהדרין לח, א.

102) עיקר . . הבריאה הוא בשביל האדם: ראה גם קדושין פב, א במשנה: לשמשני. רש״י בראשית ו, ז מסנהדרין קח, סע״א. ב״ר פכ״ח, ו: בשביל בני. אוה״ת בראשית כרך ד ע׳ 1378 ד״ה ומש״ע והתכלית. תו״ח בראשית כ, ג הערה 19.

103) אנכי עשיתי ארץ ואדם עלי׳ בראתי: ישעי׳ מה, יב.

104) אנכי מי שאנכי: ראה תניא מהדו״ק ספמ״ט. לקו״ת להאריז״ל תולדות כז, יט בשם הזהר. אבן עזרא תולדות שם. מאמרי אדה״ז תקס״ב ח״א ע׳ יד. פרשיות התורה ח״א ע׳ רט ובהנסמן במ״מ לשם.

105) ברא: בהוצאה הקודמת: ברוא.

106) הוא: בהוצאה הקודמת ליתא.

107) ר״ה . . הדין והמשפט . . האדם: ראה גם לקו״ת ר״ה נט, ב: בהגמי״י פ״ג מהלכות תשובה בשם הרמב״ן — שער הגמול בתחלתו — כתבי הרמב״ן ח״ב ע׳ רסה. אוה״ת בראשית ח״א ע׳ יט. מלכים ע׳ סב. סה״מ מלוקט ח״ד ע׳ רצב [בהוצאה החדשה — ח״ג ע׳ שפה ואילך]. ראה גם סה״ש תנש״א ח״א ע׳ 36 הערה 68. ח״ב ע׳ 869 בשוה״ג.

108) כי חפץ חסד הוא: מיכה ז, יח.

בחי׳ חסד דע״י, אור שנברא ביום[109] שגנזו[110] בתו׳[111], וע״י בחי׳ גשם דתו׳ נמשך האור הגנוז זה, וכנ״ל בענין שבעתים כאור ז׳ הימי׳[112]. ויש עוד בחי׳ גבוה יותר דהיינו טל שז״ע המאור שבה[113], וא״כ מאחר שיש אתעדל״ת צריך להיות נמשך אתעדל״ע[114] מבחי׳ הגבוה יותר מביום ראשון. וזהו זכרון ליום ראשון שהי׳ אתעדל״ע בלא אתעדל״ת[115], והרי עכשיו יש אתעדל״ת, לכן צ״ל נמשך עוד מבחי׳ גבוה יותר, שיומשך חסד ה׳ מעולם ועד עולם[116] עד למטה מטה ממש כו׳.

קיצור. שהאדם כלול מכל העולמות וע״י עבודתו נמשך תוס׳ אור בכל העולמות, ולהיפך פוגם כו׳, וע״י התבוננות זו יהי׳ נזהר מאד כו׳. וז״ע זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון שהי׳ באתעדל״ע לבד, וכ״ש עכשיו שיש אתעדל״ת, צ״ל אתעדל״ע מבחי׳ הגבוה יותר כו׳.

ר״ה ל״ח

(עו) **ואמנם** עדיין צ״ל ענין עולם האצי׳[1] לפי מה שנת״ל בקצרה[2], שבאצי׳[3] הוא בחי׳ איהו וחיוהי חד איהי וגרמוהי חד[4], וכמ״ש בעה״ק הוא אינון ואינון הוא[5], וא״כ מהו שנק׳ בשם עולם[3]. ששם עולם הוא מלשון העלם[6], ומאחר

109) חסד דע״י אור שנברא ביום: **ראה ביאוה״ז בלק קח, ב. ספר הערכים חב״ד ח״ג ע׳ תקכח. וש״נ. לעיל פס״ז.**

110) ביום שגנזו: **בהוצאה הקודמת: ביום ראשון שגנזו.**

111) אור שנברא ביום שגנזו בתו׳: **ראה לקו״ת במדבר יח, ד ובהנסמן במ״מ לשם. פלח הרמון תזריע ע׳ קמא. וש״נ. סה״מ תרמ״א ע׳ תקנד בשם הבעש״ט. וש״נ.**

112) וכנ״ל בענין שבעתים כאור ז׳ הימי׳: **לעיל פס״ז.**

113) המאור שבה: **ראה לעיל ע׳ תקנה הערה 61.**

114) אתעדל״ת . . אתעדל״ע: **ראה לעיל בח״א ע׳ קפג הערה 53.**

115) ליום ראשון שהי׳ אתעדל״ע בלא אתעדל״ת: **ראה ע״ח שער דרושי נקודות ש״ח, ספ״ו. לקו״ת אחרי כה, סע״ג. נצבים מז, ב. שה״ש יא, ד. שער היחוד פי״א. שערי אורה ל, א הערה 15. סה״מ תרל״ח ס״ע מז ואילך ובהנסמן שם.**

116) חסד ה׳ . . ועד עולם: **תהלים קג, יז.**

1) ואמנם עדיין צ״ל ענין עולם האצי׳: **מכאן מתחיל מאמר הכ״ח מהמשך וככה הכולל פרקים עו־עח.**

ראה סה״מ תרכ״ח ע׳ קעד ואילך. תרל״ג ח״ב ע׳ תקב ואילך.

בעת אמירת הדרוש הפתיחה היתה: ובכן יתקדש שמך — ראה להלן הנחת כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ע׳ תתצג. גם התאריך כאן נעתק משם.

ראה עוד ע״ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) שנת״ל בקצרה: **ספע״ד.**

3) שבאצי׳ . . וא״כ מהו שנק׳ בשם עולם: **ראה גם לקמן בהנחות ע׳ תתקז.**

4) איהו וחיוהי חד איהי וגרמוהי חד: **בהוצאה הקודמת: איהו וגרמוהי. ראה ת״ז בהקדמה ג, ב. אגה״ק ס״כ מובא בסמוך בפנים.**

5) וכמ״ש בעה״ק הוא אינון ואינון הוא: **ראה גם בשם עבודת הקודש לעיל פמ״ב. וש״נ.**

6) עולם הוא מלשון העלם: **ראה ספר הבהיר ס״י. פע״ח שער השופר שכ״ו, פ״ה. לקו״ת שלח לז, ד. הנסמן במאמרי אדהא״א**

שהם אלקות האיך יתכן לקרותם בשם עולם, שזה יתייחס[7] לבחי' הנברא ובע"ג ותכלית. וגם צ"ל הלא באצי' יש בחי' מוחין ומדות שכ"ז הוא הגבלה, וכ"ש בערך הא"ס. וגם ממה שא' שבאצי' איהו וחיוהי חד, א"כ מובן בטוב שבחי' חיוהי אינו איהו, רק שבחי' איהו מתייחד עם חיוהי, וגם זהו רבותא כו', וכן בגרמוהי כו', והאיך נאמר שאצי' הוא אלקות. וגם למה הבדיל בין חיוהי ובין גרמוהי לאמר בכ"א בפ"ע חד[8], ולא כללן יחד לאמר איהו וחיוהי וגרמוהי חד. ולכאו' הלא גם עם גרמוהי מתייחד בחי' איהו לברוא בהן יש מאין כמ"ש באגה"ק סי' ך' ד"ה[9] איהו וחיוהי, והי' מהראוי לכוללן יחד. אלא שצ"ל שב' מדריגות חלוקות הן, ושניהם אינם כמו בחי' איהו כו', אלא שג"ז הוא רבותא שבחי' איהו מתייחד בהון בכ"א בפ"ע לפי מדריגתו כו'. אך הענין הוא דכתי' ומבשרי אחזה[10], שכמו באדם הנה הנפש כלולה מעשר בחי' שכל ומדות[11], והרי אנו רואי' שהשכל ומדות אינם עצמיות הנפש[12], שהשכל הוא בחי' בפ"ע והנפש היא בחי' בפ"ע. שהרי הנפש נק' נפש השכליות[13], שהיא נפש המשכלת[14], היינו שפועלת השכל, שהשכל מסתעף מהנפש, והו"ע הארות אור שנק' בשם שכל, שנמצא הוא רק הארת הנפש לבד. וכמו הארת אור השמש או אור הנר שהאור המאיר אינו עצם השמש או עצם הנר כו', כ"א רק זיו והארה מן עצם כדור השמש[15] הוא שמאיר לארץ ולדרים עלי'[16].
קכב וכן אור הנר שמאיר בבית הוא בחי' התפשטות אור הנר להאיר בבית כו', • אבל לא עצם כדור השמש או עצם הנר. ובאמת יש עוד בחי' בין השכל לנפש אשר גם היא אינה עצם הנפש כ"א הארתה, והוא בחי' הרצון שמושל ושולט על בחי' השכל[17], ולכן כשרוצה ללמוד ה"ה מבין בא"א[18] לגמרי כו', אשר גם הרצון אינו עצמיות שהרי הוא רצון הנפש. ויש עוד בחי' שלמעלה גם מרצון ועכ"ז אינו עצמיות הנפש. והוא כמו עד"מ[19] כשאדם משכיל ומחדש איזה[20] השכלה חדשה,

---

דברים ח"א ע' שג; ח"ג ע' א'נט; לקו"ש כרך לד ע' 112. ראה גם לעיל בח"א ד"ה יפה שעה אחת פ"א ואילך.

7) יתייחס: בהוצאה הקודמת: מתייחס.

8) למה הבדיל בין חיוהי ובין גרמוהי לאמר בכ"א בפ"ע חד: ראה גם סה"מ תר"ם ח"א ע' מג. וש"נ. תרמ"ב ע' עח. לקמן פע"ח. פפ"ו ושם: שנת' במ"א בביאור פר"ג בסש"ב. וש"נ.

9) בהן . . ד"ה: בהוצאה הקודמת: בהם . . בד"ה.

10) ומבשרי אחזה: איוב יט, כו.

11) הנפש כלולה מעשר בחי' שכל ומדות: ראה תניא פ"ג. פי"ב טז, ב.

12) שהשכל ומדות אינם . . הנפש: ראה לקו"ת ויקרא ד, ב. סה"מ תרכ"ז ע' תנז. וש"נ.

13) נפש השכליות: ראה תניא חינוך קטן עה, ג. אגה"ק פ"ו. פט"ו. ראה גם דרושים שבהערה הבאה.

14) נפש המשכלת: ראה תניא פ"ג. פ"ה. פל"ג. פמ"ג. פ"נ. שער היחוה"א פ"ז. פ"ח. ראה גם לקו"ת במדבר טו, סע"ד ואילך. תו"ח שמות כג, ד ובהערת הצ"צ שם. סה"מ תרנ"ב ע' צג. תרנ"ג ע' רלד. תרע"ח ע' שס.

15) כדור השמש: ראה תניא פל"ג. שער היחוד והאמונה פ"ג. פ"ו. פ"י.

16) שמאיר לארץ ולדרים עלי': ע"פ ברכת יוצר.

17) הרצון שמושל ושולט על בחי' השכל: ראה גם לעיל פל"א.

18) ה"ה . . בא"א: בהוצאה הקודמת: הרי הוא . . באופן אחר.

19) עד"מ: מכאן ע"פ לשון לקו"ת מטות פז, ג בהוספות וכו'. ראה בסמוך הערה 26.

20) איזה: בלקו"ת ובהוצאה הקודמת: איזו.

זהו המשכה שנמשך ממקור השכל הנק' משכיל. והנה לפעמי' אנו רואי' שאינו נופל לו השכלה חדשה, שאינו יוצא שכל חדש ממקור השכל הנק' משכיל להאיר בגילוי השכל. א"כ בהכרח לומר שיש דבר שלמעלה מבחי' המקור השכל הנק' משכיל, שהוא המקשרו ומחברו לבוא לידי גילוי, לפעמי' כך ולפעמי' כך. וכן הוא ברצון ג"כ שלפעמי' ישנו ולפעמי' אינו רוצה, שא"ז אלא שיש דבר שלפעמי' מכריחו כו'. והענין הוא דהנה אנו רואי' שכאשר האדם לומד או מתבונן בלימודו נופל לו השכלה חדשה שהשכל ההוא שנופל לו ה"ה רק בחי' ברק המבריק[21] לבד, ואינו כ"א נקודה[22] חדא בלתי שום התפשטות כלל, שהיא הברק הנ"ל, וכאשר באה בהשגה בבינה הנה היא מתפשטת באורך ורוחב ההשגה וזהו נק' בזהר נקודא[22] בהיכלא[23]. ואמנם מי הוא המחבר את הנקודא[22] לבוא בבחי' ההיכלא הוא הדעת, והכח שיש בבחי' הדעת לחבר את הנקודה בהיכלא הוא, כי הדעת הוא מקו האמצעי והוא העולה עד בחי' הנ"ל שלמעלה מבחי' מקור השכל שנק' משכיל. כי בחי' משכיל שהוא מקור השכל הוא בחי' ח"ס, והבחי' שלמעלה מזה המכריחו לבוא לפעמי' זהו בחי' אוירא שעל קרומא דחפיא על מוחא סתימאה[24] שהוא המקשר ומחבר בחי' ח"ס לבוא לידי גילוי בחכמה הגלוי'. ובבחי' אוירא זה מאיר בחי' דעת דע"י[25], ולהיות כי הדעת דאצי' עולה עד בחי' קרומא דאוירא, ואוירא שלפני הקרומא דחפי' על בחי' מו"ס לכן בכחו לקשר ולחבר את הנקודא[22] לבוא לידי גילוי בבחי' היכלא כו', כמ"ש מזה בלק"ת בביאור החלצו פ"ב[26]. ונמצא יש עוד בחי' שלמעלה גם מבחי' משכיל שלמעלה מן השכל גם מבחי' שכל הנעלם, ודוגמתו באדם ה"ז עדיין אינה עצמיות הנפש כ"א הארתה לבד כו'. ועד"ז יובן למעלה ענין אצי' שמה שבא בבחי' הגילוי בח"ס, ואפשר גם המכריח את בחי' ח"ס לבוא לידי בחי' חכ' הגלוי', ושיהי' חיבור וגילוי הנקודא[22] בהיכלא זהו בחי' אצי', שאינו עצמיות ממש. דמבשרי אחזה שכוחות אלו הם אינם עצם הנפש כ"א הארתה, ולכן נוכל לומ' ע"ז שם עולם שהרי קריאת שם ח"ס ה"ז קצת העלם כו', ועכ"ז הוא אלקות שה"ז הוא ענין גילוי ההעלם מאלקות כו' שהוא ג"כ אלקות כו'.

קיצור. שצ"ל ענין עולם האצי' שהוא אלקות, ואיך יתכן לומר שם עולם. אך
קכג מבשרי אחזה • שיש שכל ומשכיל, ועוד בחי' המכריח שיבא מבחי' המשכיל לגילוי השכל שכ"ז הוא רק הארת הנפש ולא עצמותה. ועד"ז יובן ענין

---

21) ברק המבריק: ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח רפ"ג ובהנסמן שם רפ"ב.

22) נקודה . . נקודא: בהוצאה הקודמת: נקודה . . נקודה. ועד"ז לקמן.

23) בזהר נקודא בהיכלא: ראה זהר בהקדמה ו, רע"א. תצוה קפ, א. תקו"ז ריש תיקון ה יט, א. תיקון כח עב, ב. הנסמן במאמרי אדה"א בראשית ע' א. תו"ח בא קכח, סע"ב ואילך.

24) אוירא שעל קרומא דחפיא על מוחא סתימאה: ראה זהר אד"ר נשא קכח, ב בחללא דגלגלתא ובקול ברמה שם טז, א ד"ה מעץ חיים בסופו — צמח: ד"ה צמח. ע"ח שער א"א שי"ג, פ"ג. לקו"ת מטות הנ"ל ובהערה הבאה.

25) אוירא זה מאיר בחי' דעת דע"י: ראה מבו"ש ש"ג ח"ב פ"ג. ע"ח שער א"א שי"ג, רפ"ד. לקו"ת שה"ש ל, ב.

26) בלק"ת בביאור החלצו פ"ב: מטות פז, ג. ראה לעיל הערה 19.

אצי' שהוא גילוי ההעלם בחי' ח"ס כו', ועכ"ז שם ח"ס ה"ז קצת הסתר לגבי אוא"ס המאציל ולכן שייך ש'[27] עולם ל' העלם כו'.

(עז) **ועוד** יובן ענין בחי' אצי' שהוא כמשל התפשטות הענפים מהאילן, שהעיקר הוא האילן, והענפים המתפשטי' אנא ואנא[28] הוא רק כח ההתפשטות מן האילן ואינם עצם האילן כלל, ועכ"ז אנו רואי' שעיקר צמיחות הפירות הוא על הענפי'. שנמצא מי המה המוצאי'[29] מהעלם אל הגילוי כח האילן הם הענפי', ואם כי אינם רק התפשטות, עכ"ז הם המוציאי' מהעלם אל הגילוי את כח האילן. שהרי קריאת שם אילן שקורין אותו אילן תפוחים או שאר מין אילן, זהו ע"ש הפירות שגדילין בו, שנמצא ענין הוצאות פירותיו זו עצמו של אילן, ומ"מ ה"ה גדילי' על הענפי' שהם התפשטות האילן ולא עצם האילן. אך הענין הוא דהנה ההתפשטות הוא בחי' הארה מהעצם שהוא בחי' אין, והוא המקור להיות מציאות היש של הפירי'[30]. דהנה יש מיש א"א להיות וכמשנת"ל באריכות[31], וכדי להיות מציאות היש מיש של התפוח א"א להיות כ"א שיהי' תחילה ממנו בחי' אין שהוא התפשטות ההארה, והוא מה שמעצם האילן יוצאי' ענפי' לכל סטרין, ואח"כ מבחי' אין זה יוצא פרחי' ומתהוים הפירות כו'. ובחי' האין הזה אם היותו אין, עכ"ז ה"ה גילוי ההעלם של מהות האילן כו'. ועד"ז יובן ענין אצי' העליון, הוא אשר נמשך הארה מן המאציל שהוא היש האמיתי להיות בחי' אין, שזהו כלליות האצי' וכמ"ש והחכ' מאין תמצא שלהיותו בדרך מציאה[32] לכן גם החכ' היא אין כנ"ל באריכות[33]. וכנודע שכל ענין האצי' ששם מאיר בחי' החכ'[34] שנק' אין, א"כ אצי' הוא בחי' אין, ומאין זה מתהוה אח"כ מציאות היש של הנבראי' דבי"ע, שזהו עיקר המכוון, והיינו שיהי' יש והיש יהי' בטל להאין כו'. ומשל זה הוא מכוון יותר, שהרי מזה נבין ג"כ איך שהאין הוא דבוק בתכלי' לבחי' יש האמיתי, ע"ד שהענפי' דבוקי' באילן, שאל"כ לא יגדלו פירות כו'. משא"כ משל הא' י"ל שלאחר שכבר נברק בריקת השכל ה"ה נפרד מהנפש, משא"כ הענפי' הם ע"ד מאור ואור כו'. ולהיות כי האין דאצי' הוא רק הארה לבד, שהוא בחי' התפשטות ההארה לבד, אינו בערך המאציל כלל, ולכן שייך לומר ע"ז ל' עולם. ועכ"ז ה"ה אלקות מאחר שהם התפשטות אוא"ס שהאור הוא כעין המאור כו'.

קיצור. שכמו התפשטות ענפי' מהאילן אינם עיקר האילן, ועכ"ז הפירות גדילי' על הענפי'. כ"ה באצי' התפשטות אור הא"ס אין מיש האמיתי, ומאין זה הוא מקור היש. ולהיותו אין שייך ל' עולם, ועכ"ז ה"ה בחי' אלקות כו'.

---

27) ש': בהוצאה הקודמת: **שם.**

28) אנא ואנא: **שם: אנה ואנה.**

29) צמיחות . . המוצאי': **שם: צמיחת . . המוציאי'.**

30) הפירי': **שם: הפרי.**

31) יש מיש א"א להיות וכמשנת"ל באריכות: **ראה ד"ה והי' שארית יעקב — לעיל (לפני) פמ"ד.**

32) והחכ' מאין תמצא שלהיותו בדרך מציאה: **איוב כח, יב. ראה לעיל פמ"ב.**

33) החכ' היא אין כנ"ל באריכות: **ראה גם פכ"ג. פכ"ו. לד. בהערה שלפנ"ז.**

34) האצי' ששם מאיר בחי' החכ': **ראה ע"ח שער סדר אצי' ש"ג, פ"א.**

(עח) **ואמנם** ענין קריאת שם אלקות על עולם האצי'[35] ה"ה אינו כמו קריאת שם הבורא שנק' אלקה, שיש הבדל רב בין מה שהבורא נק' אלקה, ובין מה שאצי' • נק' אלקות. שענין קריאת שם אלקה שנק' הבורא, היינו לפי שהוא יחיד ומיוחד וברא הכל ויצר הכל ואצל אצי' העליון, שהוא התפשטות הארתו. ע"ד ההארה שנמשך ממשה על ע' איש הזקנים שנק' בתו' בשם אצילות כמ"ש ויאצל מן הרוח[36] אשר על משה ויתן על ע' איש הזקני'[37], שמשה לא חסר כלום ועל ע' איש הזקנים האיר בתוס' מרובה וכמ"ש המפרשי' שזהו כמדליק נר מנר[38]. רק שבשם ע' איש הזקנים היו נפרדי' ממשה, מפני שהיו בבחי' מציאות גם קודם שהאציל מאור משה עליהם. ואפשר גם ההארה שעליהם אחרי אצילותה ממשה הנה היא נפרדת מעצם בחי' משה כו'. עד שי"ל שגם ענין אתפשטותא דמשה שבכל דרא[39] היא דבוקה יותר בעצם בחי' משה, להיות כי גם בכל דרא נק' אתפשטותא דמשה, משא"כ על ע' איש אינו נק' אתפשטותא דמשה[40] כו' וצ"ע. ואמנם מזה יובן ענין אצילות בחי' אצי' העליון מאוא"ס שהיא התפשטות הארה, אך הנה הוא בלתי שום פירוד כלל, עד שנק' אלקות. ואמנם ענין קריאות[41] ש'[27] אצי' שנק' אלקות אינה כמו אלקה, אלא שנק' אלקות שאינה נפרד כ"א דבוק לאוא"ס המאציל, עד שגם אצי' נק' אלקות בל"א[42] געטליך, ולא כמו בריאה יש מאין, כ"א התפשטות הארת אוא"ס בחי' גילוי ההעלם. וכנ"ל במשל אור השמש שבעצם כדור השמש א"א להסתכל כלל, שנמצא ה"ה בבחי' העלם כנ"ל בענין חשך דבריאה[43], משא"כ בבחי' התפשטות אור השמש אפשר להסתכל ונהנים מאורה כו'. ועד"ז יובן בענין האצי' שהוא התפשטות הארה בחי' גילוי ההעלם מאלקות שהוא ג"כ אלקות היינו געטליך בל"א[42], אבל לגבי[44] ית' אין ערוך לך כתי'[45] שכולם בחכ' עשית[46] שגם החכ' כעשיי' גשמיות[47] נחשבת לפניו, ויותר מכן. וע'

קכד

---

35) אלקות על עולם האצי': ראה גם לעיל פל"ג. וש"נ.

36) שאצי' נק' אלקות . . ויאצל מן הרוח: ראה גם תו"א בראשית ג, א. וירא יד, א. מאמרי אדה"ז תקס"ג ע' רצב ואילך. אוה"ת ואתחנן ע' קפו ואילך.

37) ויאצל מן הרוח אשר על משה ויתן על ע' איש הזקני': ע"פ בהעלותך יא, כה.

38) כמדליק נר מנר: ראה במדב"ר פט"ו, יט. רש"י בהעלותך יא, יז. לקו"ש כרך ח ע' 75 ואילך.

39) אתפשטותא דמשה שבכל דרא: ראה זהר רע"מ עקב רעג, א. ת"ז תס"ט קיב, רע"א. קיד, רע"א־ס"א. ראה בסוף הספר במילואים.

40) ע' איש אינו נק' אתפשטותא דמשה: ראה לקו"ש כרך כו ע' 328 הערה 2. ראה גם בענין הזקנים ומשה במאמרי אדה"א דרושי חתונה ח"ב ע' תרו־תרט.

41) קריאות: בהוצאה הקודמת: קריאת.

42) בל"א: ראה לעיל ע' תקכד הערה 15.

43) כנ"ל בענין חשך דבריאה: פע"ב־פע"ג.

44) לגבי: בהוצאה הקודמת: לגבי'.

45) אין ערוך לך כתי': ברכת יוצר לשבת. מצינו בכ"מ בחז"ל על נוסח תפלה הביטוי „דכתיב" — ראה סה"מ תרמ"א ע' מט. סה"מ תש"ט ע' 150. הערות ותיקונים לתניא ע' מו, ב.

46) שכולם בחכ' עשית: תהלים קד, כד.

47) החכ' כעשיי' גשמיות: ראה תניא פ"ב בהגה. שער היחוד והאמונה פ"ט. הנסמן במאמרי אדה"א קונטרסים ע' רנב. סה"מ תרל"ח ע' קג הערה 223. תרמ"א ע' נד. וש"נ.

בת״א בד״ה פתח אלי׳ השייך לפ׳ ארדה נא כו׳ שהתהוות אצי׳ הוא ע״י צומ״פ[48], משא״כ בי״ע מאצי׳ הם רק ע״י פרסא כו׳. ומ״מ ג׳ עולמות בי״ע הם נבראי׳ בע״ג משא״כ באצי׳ איהו וחיוהי חד איהו וגרמוהי חד[4] בהון, וכמשל יחוד הנפש עם הגוף ששניהם נק׳ אדם[49]. שהרי הגוף לבד הוא נק׳ בשם גוף האדם, והנשמה לבד נק׳ נשמת אדם, א״כ מובן שם אדם הוא בחי׳ הרכבת שניהם יחד שנמצא יחודם הוא יחוד נפלא, עד שבאמת לא ימצא בגוף אדם בריא אפי׳ מקום א׳ שלא יהי׳ בו מהשראת נפשו כו׳. ואם כי א״א להשיג מהות הנפש ואי׳ מקום משכנה, אמנם זאת נודע ונראה לעין כל ומושג היטיב שהתפשטות הארתה הוא בכ״מ, ולית אתר פנוי בגוף אשר אין שם השראת הנפש, ועד״ז יובן ענין יחוד איהו וגרמוהי בע״ס דאצי׳. והגם שגם בבי״ע יש בחי׳ הביטול, שהרי כתי׳ וכל צבא השמי׳ לך[50] משתחווי׳[51],
קכה אך הענין הוא דאם היות שגם בבי״ע יש בחי׳ הביטול, אמנם הביטול • שלהם מוגבל הוא שהיש בטל לאין, שזהו ג״כ יחוד אבל זהו בחי׳ יחו״ת[52]. וא״א להיות שם כעין בחי׳ הביטול דאיהו וגרמוהי, שהרי כשהושיט הקב״ה אצבעו הקטנה[53] בניהם[54], פי׳ שכשהאיר להם יתר מחוק הקצוב נתבטלו ממציאות לגמרי כו׳. משא״כ באצי׳ שבחי׳ איהו מתייחד עם גרמוהי ביחוד שלם, כענין יחוד הנפש עם הגוף שהוא יחוד נפלא ואינם מתבטלי׳, וכמשי״ת לקמן שענין היותם כלים ע״י פועל התהוות מציאות היש כו׳.

וביאור הענין הנ״ל וגם עי״ז נבין למה נק׳ אצי׳ בשם אלקות, יובן ע״פ מ״ש באגה״ק סי׳ ך׳ ד״ה איהו וחיוהי, וז״ל וכדי שיהי׳ היש הזה הנברא בכח הא״ס בעל גבול ומדה, נתלבש אוא״ס בכלים די״ס דאצי׳ ומתייחד בתוכן בתכלית היחוד, עד דאיהו וגרמוהי חד לברוא בהן ועל ידן ברואי׳ בע״ג ותכלית בפרט[55] ע״י התלבשותן בבי״ע, עכ״ל. והיינו שזהו מבאר ענין איהו וגרמוהי חד, כי חיוהי הוא בחי׳ האורות, וגרמוהי הם הכלים[56], ועם הכלים דע״ס דאצי׳ מתייחד בחי׳ איהו לברוא בהן וע״י יש מאין. וא״כ יובן ענין מה שנק׳ אצי׳ בשם אלקות היינו שגם הכלים נק׳ אלקות, וכנ״ל שאנו מכנים אותו ית׳ בש׳ אלקה לפי שהוא ברא הכל כנ״ל[57]. ולפי מ״ש באגה״ק שבכדי להיות היש, זהו ע״י יחודו והתלבשותו

---

48) בת״א . . שהתהוות אצי׳ הוא ע״י צומ״פ: **וירא יד, א.**

49) יחוד הנפש עם הגוף ששניהם נק׳ אדם: **ראה גם סה״מ תרכ״ח ע׳ קעד. תרל״ב ח״א ע׳ רסו. תרל״ג ח״ב ע׳ תקג. תרמ״ב ע׳ רצה. וש״נ.**

50) וכל צבא השמי׳ לך משתחווי׳: **ע״פ נחמי׳ ט, ו. [ראה גם מאמרי אדה״ז תקס״ט ע׳ רפד. מאמרי אדה״א ויקרא ח״א ע׳ מ. וש״נ. אוה״ת חנוכה כרך ז ס״ע תתתמא. תשא ע׳ א׳תתנו. סידור ע׳ שטז. סה״מ תרכ״ח ותרל״ג שם. תרמ״א ע׳ קלה. וש״נ]. ראה גם מאמרי אדה״ז תקס״ה ח״ב ע׳ תתפז.**

51) משתחווי׳: **בהוצאה הקודמת: משתחוים.**

52) יחו״ת: **זהר בהקדמה יב, א.**

53) כשהושיט הקב״ה אצבעו הקטנה בניהם: **ראה גם לעיל פל״ד. וש״נ.**

54) בניהם: **ראה לעיל ע׳ תקח הערה 28.**

55) בפרט: **באגה״ק ובהוצאה הקודמת: ובפרט. באגה״ק עם ליקוט פירושים ע׳ תלז כ׳ שבכת״י 2063 ובדפוס א: בפרט.**

56) חיוהי . . האורות וגרמוהי הם הכלים: **ראה גם לעיל בח״א ד״ה בראשית ברא פ״ה. וש״נ.**

57) וכנ״ל שאנו . . הכל כנ״ל: **בריש הפרק.**

בע"ס היינו בבחי' הכלים דע"ס, א"כ בהם וע"י נמשך הבריאה א"כ הם אלקות כו'. ועכ"ז אינו כמו ש' אלקה כ"א אלקות געטליך בל"א[42], כי עיקר ההתהוות הוא בכח הא"ס[58], והוא כל יכול להוות גם בלא הכלי' דע"ס. וגם כשפועל בהם וע"י ה"ה כגרזן ביד החוצב בו[59], ועיקר הפועל הוא כח הא"ס, ולכן א"א לקרוא אותם אלקה כמו שנק' הבורא ית', רק מפני שעכ"פ מתייחד עמהם כו', לכן נק' אלקות געטליך בל"א[42]. ואינו כמו הבריאה שהושיט הקב"ה אצבעו הקטנה בניהם[54] ושרפן, ובע"ס אם היות שמתייחד עמהם מ"מ אינם בטלי' שהרי באמצעותן נמשך התהוות היש כו'. והיינו מפני שגם הכלי' הם אצי' רק שנאצלו מהרשימה, והאורות הם מאוא"ס כו', ולכן היחוד שמתייחד עם חיוהי נא' חד בפ"ע ועם גרמוהי נא' חד בפ"ע. כי שרשם מהרשימה כו', כמ"ש מזה בד"ה שיטת הרמ"ר בשיטה א'[60].

קיצור. מה שנק' אצי' אלקות אינו כמו אלקה הבורא כ"א געטליך בל"א[42], ויובן ע"פ מ"ש באגה"ק שבחי' איהו מתייחד בהן וע"י לברוא יש מאין, א"כ שייך לומר גם על הכלי' דע"ס ש' אלקות. ומ"מ אינו כמו שנק' הבורא אלקה, כי עיקר הבריאה היא בכח הא"ס. ומה שנא' ב"פ חד לפי ששרש הכלי' הוא מהרשימה כו'.

יום ב' דר"ה

(עט) **והנה** בחי' התהוות הבריאה[1] דכלליות בי"ע והנבראי' שבהם הוא מבחי' הדיבור[2], וז"ע עשרה מאמרות[3] שהם ג"כ בחי' דיבור, רק מפני שזהו בחי' הדבור במל' שנק' בשם אמירה כנ"ל[4], וכמ"ש ביאור ד"ז במ"א

---

58) עיקר ההתהוות הוא בכח הא"ס: **ראה אגה"ק שם.**

59) כגרזן ביד החוצב בו: **מו"נ ח"ג פכ"ט. זהר בראשית לו, א. ישעי' י, טו.**

60) הכלי' . . מהרשימה . . בד"ה שיטת הרמ"ר בשיטה א': **ראה אוה"ת ענינים ע' רנט ואילך. לעיל פמ"ז. וש"נ.**

1) והנה בחי' התהוות הבריאה: **מכאן מתחיל מאמר הכ"ט מהמשך וככה הכולל שני פרקים עט־פ.**

הנחה מהדרוש נדפס לקמן ע' תתקז. ושם הפתיחה: ובתורתך כתוב לאמר שמע ישראל.

ראה סה"מ תרכ"ח ע' קעה ואילך. תרל"ג ח"ב ע' תקו־תקז. תקי־תקיג.

התאריך כאן נעתק מהמפתח שנדפס בהוצאה הקודמת. הכותרת בהנחה שם: בר"ה תרל"ח בליובאוויץ, מוצאי ר"ה.

ראה עוד ע"ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) התהוות . . בי"ע . . מבחי' הדיבור: **ראה גם תו"א מקץ מא, ד. מב, ד. יתרו סט, ד.**

3) עשרה מאמרות: **ראה אבות רפ"ה. בראשית בתחלתו. נמנו בפרטיות — ב"ר רפי"ז. פדר"א ספ"ג וברד"ל שם אות עג. לקח טוב בראשית א, א ד"ה את השמים [וראה שם ואתחנן ה, ו]. ראה ספר הבהיר אות קמא ואילך. פרדס שער טעם האצילות ש"ב, פ"ג. פ"ד. פלח הרמון לפרדס שם פ"ב. פ"ד. תורת שלמה בראשית א אות מ. ילקוט שמעוני (מהדורת ירושלים תשל"ג) בתחילתו הערה 1.**

4) הדבור במל' . . אמירה כנ"ל: **פע"ב.**

קכו ואכמל"ב. והענין הוא • דהנה בחי' הדיבור הוא נראה ונגלה כמו שהוא נפרד ויוצא לחוץ, ואינו כמו המחשבה שמתאחדת יותר עם האדם ושכל האדם, ומגם[5] כי פעולת הדיבור הוא בכדי שיבין זולתו, שזהו מכוחות נפשו שיוצאי' לידי גילוי זולתו, כי האדם עצמו א"צ כלל להדיבור שהרי יוכל להבין ע"י בחי' המח'. רק שבאמת לגבי עצמו יש ג"כ יתרון מהדיבור שמדבר לזולתו, שהרי מתלמידי יותר מכולם[6], וכנראה בחוש שע"י שהאדם מדבר איזה שכל, הנה ע"י אריכות הדיבור מלבד מה שמתבאר אצלו בטוב טעם ודעת יותר, הנה מתוסף אצלו הרבה, מה שאם לא הי' מדבר לא הי' מתגלה לו כלל. מ"מ כל עיקר ענין הדיבור אינו בשביל זה, כ"א בכדי לגלות מצפוני שכלו לפני זולתו דוקא. ונמצא כי גם בכח נפשו הוא הכח שיתגלה לזולתו, שזהו כמו שיופרד ממנו לידי גילוי זולתו. והגם כי באמת ע"י התגלותו לזולתו אינו נפרד ממנו כלל, ואדרבה מתוסף אצלו עוד, אמנם שכל והשכלת זולתו ה"ז נפרד משכלו וזהו ע"י הדיבור, שפעולת הדבר[7] שישכיל זולתו ג"כ שכל זה, ולהיות נפרד משכל החכם המשכיל השכלה זו, א"כ בהכרח לומר שגם הדיבור הוא קצת נפרד כו'. ואמנם באמת אינו נפרד כלל, שהרי פעולת הדיבור הוא בהיפך לקרב שכל נפרד היינו שכל זולתו, שיבין שכל החכם ולא שיהי' נפרד ממנו. וענין היותו נפרד זהו ע"י שהי' נפרד מתחילה קודם שקיבל השכלה זו, ואדרבא פועל קירוב שהאדם השומע ההשכלה מתקרב ונעשה אוהב נאמן להחכם המשפיע לו כו', ונמצא פועל קירוב ולא ריחוק כלל. ואמנם זהו לאחר ההשגה וההבנה בטוב מעלת הדיבור, אך בהשקפה ראשונה נראה שהדיבור נעשה נפרד, והיינו מאחר שהוא מגלה העלם השכל לגבי זולתו, לכן נדמה שהוא נפרד אבל באמת אינו כן. ואמנם זה מובן לכל שהמח' מתאחדת יותר מהדיבור, ובאמת כן הוא שהרי המח' היא לבוש הפנימי להשכל. וגם ממה שהמח' מגלה העלם העצמי לגבי עצמו, והדיבור לגבי זולתו וכנ"ל באריכות[8]. ועד"ז יובן למעלה שבחי' הדיבור הוא המקור להתהוות עולמות בע"ג, והגם שבאמת גם באדם הדיבור אינו נפרד, וכ"ש למעלה שבאמת אין לך דבר שחוץ ממנו[9] כלל. מ"מ דברה תורה כלשון בנ"א[10] לשכך את האוזן[11] במה שהם יכולי' לשמוע, ולהבין דבר

---

5) ומגם: בהוצאה הקודמת: ומהגם. כנצ"ל: ומה גם.

6) מתלמידי יותר מכולם: תענית ז, א. מכות י, א. ראה גם לקמן בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתסא. לעיל פכ"ח. ביאוה"ז פינחס קיג, ב ואילך. סה"מ תרל"ה ח"ב ע' שמ ואילך. וש"נ. תר"ם ח"א ע' קנב. וש"נ. תרמ"א ס"ע תקלא. לקו"ש כרך ה ע' 375. כרך כד ע' 98.

7) הדבר: בהוצאה הקודמת: הדבור.

8) שהמח' . . והדיבור . . וכנ"ל באריכות: פע"ב: פע"ד.

9) אין לך דבר שחוץ ממנו: ראה תניא פכ"א.

10) דברה תורה כלשון בנ"א: ברכות לא, ב. וש"נ.

11) לשכך את האוזן: ראה מכילתא יתרו יט, טז. יח. תנחומא יתרו יג. שער היחוד והאמונה רפ"י וברשימות כ"ק אדמו"ר זי"ע לשם. אגה"ק ס"ו קי, א. סכ"ט קמט, ב. וראה גם ע"ח שער ד שער אח"פ רפ"ב.

מתוך דבר, שענין בחי' דבר ה' הוא המקור להתהוות עולמות הנבראי' בע"ג דבי"ע. ובאמת כמו שהדבור אינו נפרד ח"ו כן ההתהוות שנתהוו מהדיבור ג"כ אינו נפרד כלל, וכמשנ"ת ד"ז באריכות בד"ה מי אל כמוכה[12], וגם לעיל נת' בקצרה[13]. אך לפי דמיון עיני בשר נראה שהם נבראי' בע"ג שהתהוותן הוא מהדיבור כו', משא"כ בחי' המח' העליונה היא הגבה למעלה מבחי' המקור לעולמות הנבראי' דבי"ע כו', ומבחי' המח' לא הי' אפשר כלל להתהוות עולמות
קכז • נבראי' בע"ג ותכלית[14] כו'. ומ"ש בזהר שבמח' אחת ברא הקב"ה כל העולמות[15], זהו בחי' מח' הקדומה דא"ק שכולל כלליות כל העולמות כולם, וא"ז כ"א בחי' בריאה דכללות שהרי בד"פ ה"ז למעלה מאצי'[16]. ואמנם כדי שיתהוו עולמות נבראי' בע"ג בפרט זה א"א מבחי' המח', כ"א מבחי' הדיבור, שבערך דקות וקרבת בחי' המח' א"א להיות ממנה מקור לעולמות הנבראי' בפרט (וע' בד"ה ושבתה הארץ שלא נדפס שם נת' שז"ע מאמר אחד וע"מ[17]). ואם הי' נמשך התהוות הבריאה בפרט מבחי' המח' היו העולמות באו"א ממש, שהיו בבחי' הביטול בתכלית ע"ד עלמא דאתכסיא, כ"א ע"י בחי' הדיבור נבראו בחי' ג' עולמות דבי"ע, להיות נראי' עכ"פ כאילו הם נפרדי'. והגם שבאמת אינו כן מ"מ נראה לעיני בשר שכן הוא, בהשקפה ראשונה קודם התבוננות כו'. וע"פ הקבלה מל' פה[18] הוא בחי' עולם הדיבור[19] הוא המקור לכל בחי' ההשתלשלות דבי"ע כו'. ואמנם כדי להיות בחי' הדיבור דמל' זהו ע"י גבורות וצמצומי' רבי', בכדי שיהי' בחי' הדיבור באותיות רבי' שונים זמ"ז להוות נבראי' שונים זמ"ז בטבען ומהותן, וכמ"ש מה רבו מעשיך ה'[20] שיש ריבוי התהוות הנבראי' בכל מין ומין מדצח"ם כמ"ש מזה באורך בד"ה ויהיו כל הפקודי'[21] ובד"ה עציון גבר[22].

---

12) וכמשנ"ת . . בד"ה מי אל כמוכה: **כ"ה גם לקמן פצ"ג. בהוצאה הקודמת: בד"ה מי כמוכה. ראה סה"מ תרכ"ט ע' קסג. לעיל בח"א ע' רטו.**

ראה אודות מאמר ד"ה זה בסה"מ תרכ"ו מהדורת תשמ"ט ע' IX בהערה. תרכ"ז ע' שפג.

13) וגם לעיל נת' בקצרה: **פע"ד. ראה גם לעיל בח"א ע' רטו, וע' קפה.**

14) ומבחי' המח' . . בע"ג ותכלית: **ראה גם תו"א מקץ מא, ד. מב, ד.**

15) בזהר שבמח' אחת ברא הקב"ה כל העולמות: **ראה זהר שמות כ, א. שם תוספות רעו, סע"ב. סידור שער התפלה יח, סע"ד. סהמ"צ להצ"צ ע' קעח ואילך. מאמרי אדה"א ויקרא ח"א ע' תד. וש"נ. קונטרסים ע' תלא. וש"נ. סה"מ תרכ"ח ע' קסח.**

16) מח' הקדומה דא"ק . . למעלה מאצי': **ראה ע"ח שער סדר אצי' ש"ג, רפ"א. הנסמן בסה"מ תרל"ב ח"א ע' ד.**

17) בד"ה ושבתה הארץ . . מאמר אחד וע"מ: **מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"א ע' קפה וע' קפט. ח"ב ע' תלב. ראה סה"מ תרל"ג ח"ב ע' תקז. וש"נ.**

18) מל' פה: **ת"ז בהקדמה יז, א.**

19) מל' . . עולם הדיבור: **ראה זהר לך פו, ב. ע"ח שער מוחין דצלם שכ"ג, ספ"ה. מאמרי אדה"א דברים ח"ב ע' שפב. וש"נ — ושם נדפס: ורמ"ז. וצ"ל: ומק"מ. סה"מ תרמ"ב ע' לב.**

20) מה רבו מעשיך ה': **תהלים קד, כד.**

21) בד"ה ויהיו כל הפקודי': **סה"מ תרכ"ו ע' קה ואילך — ושם הפתיחה: שאו את ראש . . ויהיו כל הפקודים.**

22) ובד"ה עציון גבר: **דרוש בשם זה נזכר בכ"מ ומהם: בסה"מ תרכ"ח ע' קעו; תרל"ג**

וכנודע מענין הרל״א שערי[23] המתגלגלי׳ פנים ואחור, שלכל נברא יש צירוף פרטי מהחילופי׳ ותמורות וכמ״ש בסש״ב ח״ב בסופו ע״ש. ולכן כדי שיהי׳ בנין בחי׳ המל׳ עולם הדיבור בצירופי׳ רבי׳ בכדי להיות עם רב וכל דצ״ח בריבוי בפרטי פרטיות, זהו ע״י הגבורות דז״א שמפררי׳ את הקול[24] לצאת בה׳ מוצאות הפה[25] העליון דמל׳, וז״ע ה״ג מנצפ״ך[26]. וזהו כבוד מל׳ יאמרו[27] היינו בנין בחי׳ מל׳ נוק׳ דז״א בריבוי התחלקות האותיות שזהו בחי׳ כבוד מל׳ אין מלך בלא עם[28], וכל ריבוי עם וגם ריבוי דצ״ח ה״ז כבוד מל׳. וגם כי כבוד גימ׳ ל״ב[29], והיינו שגם במל׳ יש ל״ב נ״ח[30], ונק׳ ל״ב נת״ח תתאה שבמל׳[31] דאצי׳, וזהו בחי׳ ההתחלקות כלליות שבמל׳ שז״ע לב״פ שם אלקי׳ שנא׳ במעשה בראשית[32], שהם בחי׳ התחלקות כלליות עדיין. וע״מ אלו דכתי׳ בהם ל״ב פעמי׳ אלקי׳ שהם ל״ב נ״ח, מתחלקי׳ אח״כ לריבוי התהוות ע״י ריבוי צירופי׳ וחילופין ותמורות וחילופי חילופיהן ותמורת תמורתיהן[33] כמ״ש בסש״ב ח״ב בסופו. ובחי׳ כבוד מל׳ זה הוא ע״י וגבורתך[34] ידברו, שעיקר בנין המל׳ הוא מהגבורות[35] דז״א, היינו מבחי׳

ח״ב ע׳ תקיא: תרל״ו ח״ב ע׳ רמז ושם: (ו)בדרוש עציון גבר. תרל״ג ח״א ר״ע פד ושם: ובד״ה עציון גבר שבס׳ במדבר. בהמשך מים רבים תרל״ו פקמ״ג; סה״מ תרמ״ב ע׳ רסו ושם: ובד״ה עציון גבר והוא ממאמר הנותן לשכוי בינה. תרנ״ד ע׳ קא ושם: ובד״ה עציון גבר.

בבוך 932 בתחילתו נמצא דרוש בפתיחה זו.

באוה״ת מסעי הנה א) במאמר ד״ה אלה מסעי ע׳ א׳שם: והנה בפרטי המסעות כתיב ויסעו מעציון גבר. ב) בסיום מאמר ד״ה [בגמרא פ״ט דברכות ד״ס ע״ב כי שמע קול תרנגולא לימא ברוך אשר נתן לשכוי בינה] הנותן לשכוי בינה ס״ע א׳תיא ואילך נמצא: ואחכ״ז יובן הפסוק ויסעו מעציון גבר. ובאוה״ת שם ע׳ א׳תד הוא מקביל לבוך הנ״ל.

23) הרל״א שערי: ראה ס״י פ״ב, מ״ד־ה ובמפרשיו. פרדס שער הצרוף ש״ל, פ״ה. עמה״מ שער שעשועי המלך ש״א, פ״ה. שער היחוד והאמונה פ״א. סה״מ תרנ״ב ע׳ נא.

24) הגבורות דז״א שמפררי׳ את הקול: ראה גם שער היחוד והאמונה ספ״ד. סידור שחרית נב, סע״ג ואילך. תפלת ר״ה רלו, ד. מאמרי אדה״א דברים ח״ג ע׳ א׳יח.

25) בה׳ מוצאות הפה: ראה ספר יצירה (מהדורת מנטובא שכ״ב) פ״ב, מ״א. ובדפו״א שם, מ״ג (ובמפרשים שם). תיקוני זהר תיקון ע – קלב, סע״א.

26) ה״ג מנצפ״ך: ראה שער היחוד והאמונה ספ״ד. מאמרי אדה״א ויקרא ח״א ע׳ רלז. וש״נ.

27) כבוד מל׳ יאמרו: תהלים קמה, יא.

28) אין מלך בלא עם: בחיי וישב לח, ל. ראה גם סה״מ תרכ״ח ע׳ קכג ואילך. הנסמן במאמרי אדה״ז על פרשיות התורה ח״ב לע׳ תרלא.

29) כבוד גימ׳ ל״ב: זהר רע״מ צו לג, א.

30) ל״ב נ״ח: ראה לעיל פ״י בהערה.

31) ל״ב נת״ח תתאה שבמל׳: ראה זהר רע״מ פינחס רנו, סע״ב ובאור החמה שם. פרדס שער הנתיבות שי״ב, פ״א. שער ערה״כ שכ״ג, פי״א מערכת כבוד. פי״ב מערכת לב.

32) לב״פ שם אלקי׳ שנא׳ במעשה בראשית: נמנו בפרטיות בתיקוני זהר חדש קיב, ג. ראה מאמרי אדה״א ויקרא ח״ב ע׳ תרכה. וש״נ. שער היחוד קלב, א ובהערה 3.

33) וחילופי חילופיהן ותמורת תמורתיהן: בהוצאה הקודמת: ותמורות תמורותיהן. השווה לעיל פ״ו. סה״מ תרכ״ח ע׳ קעו; תרל״ג ח״ב ע׳ תקיא.

34) וגבורתך: בהוצאה הקודמת: גבורתך.

35) שעיקר בנין המל׳ הוא מהגבורות: נסמן לעיל פע״ב.

התחלקות הבל הקול דז"א ע"י ה"ג מנצפ"ך שזה נק' גבורתך לנוכח. להיות מז"א שהוא נק' עלמא דאתגלי' נגד בחי' אוא"ס שלמעלה מזה, וכמו שבחי' חסד דז"א נק' אתה[36] כן גבורות דז"א נק' גבורתך לנוכח כו'. וענין אומרו על האותיות דמל' שזהו כבוד מל' לשון יאמרו שנת"ל שז"ע אמירה בחשאי[37], שצ"ל למה הם בחשאי. אך הענין הוא דמבחי' גילוי שבעליון נעשה העלם לתחתון[38], ואמירה שבחשאי הוא כמו בחי' מחשבה שבלב, ולכן ע"י גילוי בחי' גבורתך שהם בחי' גבורות דז"א שנק בש' • דיבור, ע"ז נמשך בחי' העלם במל', שז"ע בחי' קכח
האמירה שבכבוד מל' כו'.

קיצור. התהוות בי"ע הוא מבחי' הדיבור. כי אם היות שבאמת הדיבור אינו נפרד כו', מ"מ נדמה לעין הנבראי' כמו היותו נפרד, ואם הי' מהמח' הי' הביטול כמו בעדאת"כ, ולכן זהו ע"י הדיבור. וזהו כבוד מל' אמירה שבמל' נמשך מגבורות דז"א שהוא עדאת"ג, לכן אמר גבורתך לנוכח. ואמירה בחשאי לפי שמגילוי שבעליון נעשה העלם לתחתון כו'.

(פ) **והנה** תחילת הבריאה הי' מצד בחי' כי חפץ חסד[39] הוא[40], פי' בחי' חסד שבחפץ הוי'. ומצד בחי' טבע הטוב להיטיב[41] לברואיו, שמצד בחי' זו עלה ברצונו בחי' אנא אמלוך[42], שרצון מלוכה זו הוא המקור להיות עם, כי אין מלך בלא עם[28]. וע"י רצון זה נתהוו בכדי להיטיב להם ולהנחילם כל הטוב הצפון כמ"ש מה רב טובך אשר צפנת ליראיך[43] כו', ואמנם עכשיו באתעדל"ת תלי' מילתא[44]. וז"ע ר"ה שאומרי' מל' זכרונות שופרות, כמארז"ל אמרו לפני מל'[45] כדי שתמליכוני עלי', זכרונות כדי שיעלה זכרוניכם לפני לטובה ובמה בשופר. כי הנה ענין קריאת שם ר"ה הוא כמשל באדם הראש כולל כלליות החיות[46] של כל הגוף, וע"ש זה נק' בשם ראש, שהוא הראש ומקור כל כוחות

---

36) חסד דז"א נק' אתה: ראה זהר בלק קצג, ב ובמק"מ שם. רע"מ עקב רעא, א וברמ"ז שם. סידור שחרית לט, ג. אוה"ת (יהל אור) תהלים ס"ע תכז ואילך.

37) יאמרו שנת"ל שז"ע אמירה בחשאי: פע"ב.

38) גילוי שבעליון נעשה העלם לתחתון: ראה גם ד"ה ואתה הרם את מטך תקס"ג — נדפס בתו"ח שמות קלט, א. לקו"ת שלח לט, ב. ואתחנן ז, ג.

39) תחילת הבריאה . . כי חפץ חסד הוא: ראה גם לעיל ע' תקפ הערה 107.

40) כי חפץ חסד הוא: מיכה ז, יח.

41) טבע הטוב להיטיב: ראה גם לעיל בח"א המשך וישב יעקב פ"ז. וש"נ.

42) אנא אמלוך: ראה לעיל ע' תנו הערה 31.

43) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך: תהלים לא, כ.

44) עכשיו באתעדל"ת תלי' מילתא: ראה ע"ח שער דרושי נקודות ש"ח, ספ"ו. לקו"ת אחרי כה, סע"ג. נצבים מז, ב. ר"ה נח, ב. שה"ש יא, ד ואילך. עט"ר י, ב. שער היחוד פי"א. שערי אורה ל, א הערה 15.

45) כמארז"ל אמרו לפני מל': ר"ה לד, ב. שם טז, א.

46) ר"ה הוא כמשל באדם הראש כולל כלליות החיות: ראה לקו"ת תבוא מא, ג. נצבים מו, ב. ר"ה נג, ד. נח, א. מאמרי אדה"ז תקס"ו ע' רסג. ע' שצ. עט"ר ג, ב.

וחיות הגוף. ולכן הרגש כאב שבצפרני[47] הרגל ג"כ ההרגש הוא במוח, שיש גידי' ועורקי' דקים שע"י בא ההרגש למוח שבראש[48]. ועד"ז יובן ענין ר"ה שכמו שהוא באדם כן הוא בשנה ג"כ, שהשנה נחלק לי"ב ר"ח שכל חדש הוא למ"ד יום, ויום ר"ח כולל חיות כללי על כל החדש, שאז מתחדשת הלבנה ומקבלת הארה חדשה מן השמש, וה"ה חידוש כללי על כל הלמ"ד יום. וישׁ[49] ג'[50] רגלי' שהם כנגד ג' אבות[51], פסח כנגד אברהם לושי ועשי עוגות[52], שבועות מ"ת[53] קול שופר[54] מאילו של יצחק[55], וסוכות יעקב[56], והם חג"ת[50] בכלל, חנוכה ופורים תרין ירכין[57], וכ"ז הוא בחי' הגוף. אבל ר"ה הוא הראש הכולל כל הבחי' יחד, שכמו ר"ח הוא כלל על כל הלמ"ד יום, כן ר"ה הוא כלליות על כל הי"ב ר"ח[58], והוא כנגד אדה"ר. וכמו שכל הנשמות היו כלולי' באדה"ר[59], שיש שתלוי' בראשו כו' כמ"ש במ"א, כן בכל שנה יום ברוא אדה"ר נמשך חיות כללי על כל השנה. ויוהכ"פ נק' ג"כ ר"ה בפסוק כמ"ש (יחזקאל מ' א') בראש השנה בעשור[60] לחדש[61], ואיזהו ר"ה שהוא עשירי לחדש הוי אומר יוהכ"פ של יובל ע"ש ברש"י. והוא בחי' נשמה

---

47) כאב שבצפרני: בהוצאה הקודמת: כואב שבצפורני.

48) גידי' ועורקי' . . למוח שבראש: ראה גם תו"ח בא קד, ב ואילך ובהערה 358.

49) ויש ג' . . כלליות השנה: ע"פ לקו"ת ר"ה נח, א. ראה שיחת שבת בראשית תשל"ז.

50) ג' רגלי' . . והם חג"ת: ראה סידור שחרית לד, א. לז, סע"א ואילך. מאמרי אדה"א נ"ך ע' שעה. וש"נ. תו"ח בשלח רמא סע"א ואילך. וש"נ.

51) ג' רגלי' . . ג' אבות: ראה גם לעיל בח"א המשך וישב יעקב פ"א. וש"נ.

52) לושי ועשי עוגות: וירא יח, ו. ראה גם הערה שלפנ"ז.

53) שבועות מ"ת: ראה פסחים סח, ב. ירושלמי ר"ה פ"ד, סה"ח. שו"ע אדה"ז חאו"ח סתצ"ד, ס"א. לקו"ש כרך ח ע' 21.

54) מ"ת קול שופר: יתרו יט, טז. יט.

55) מ"ת קול שופר מאילו של יצחק: ראה גם לעיל בח"א המשך וישב יעקב פ"א. וש"נ.

56) וסוכות יעקב: ראה הערה שלפנ"ז.

57) חנוכה ופורים תרין ירכין: ראה תיקונים ז"ח בתחלתו צג, ד. פרדס שער פרטי השמות שכ"א, פ"ט. שער הכוונות ענין ר"ח (נו"ה). ענין חנוכה (תרוייהו בהוד). פע"ח שער ר"ח חנוכה ופורים שי"ט, פ"ד (חנוכה הוד (ראה גם ת"ז תי"ג כח סע"ב ואילך) נצח. תרוייהו בהוד). פ"ה (פורים הוד). פ"ו (דרוש להרח"ו — נו"ה). שער מקראי קדש ש"כ, פ"ד (חנוכה נצח הוד. פורים יסוד). שער חה"ש שכ"ג, פ"א (בסופו דרוש למהרח"ו — פורים יסוד חנוכה הוד. חנוכה נצח, פורים בהוד). כנפי יונה ח"ב, סל"ג (חנוכה נצח פורים בהוד. חנוכה הוד. פורים יסוד). ח"ד, ס"ד (חנוכה הוד. פורים נצח).

58) ר"ה . . ר"ח . . כל הי"ב ר"ח: ראה גם פרדס מערכת שנה בלקו"ת ר"ה נג, ד. הנסמן בהערה 46 דלעיל — פרט ללקו"ת תבוא. מאמרי אדה"ז תקס"ז ע' שמ. תקס"ח ח"א ע' תקכט ואילך.

59) שכל הנשמות היו כלולי' באדה"ר: לקמן בהנחה ע' תתקטו — בשם הזהר. ראה תנחומא תשא יב. שמו"ר פ"מ, ג. ספר הגלגולים פ"א. פ"ג ואילך. אגה"ק ס"ז. מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"ב ע' תקצא ובהנסמן במ"מ לשם. תו"ח שמות יז, א. וש"נ. סה"מ תרם ח"ב ע' תקצו. וש"נ.

60) ויוהכ"פ . . ר"ה . . (יחזקאל מ' א') בראש השנה בעשור לחדש: ראה גם תוד"ה ואת דרשת לי' בפירקא נדרים כג, ב. רא"ש סוף יומא. לקו"ת ר"ה סד, א. לקו"ש כרך ט ע' 387. ע' 467.

61) בעשור לחדש: בהוצאה הקודמת: בעשירי בחדש. וצ"ל כבפנים.

ופנימיות שבר"ה, שגם בראש יש פנימיות וחיצוני' וכמ"ש בפע"ח שביוהכ"פ הנסירה בסוד הפנימיות ובר"ה בסוד החיצוני[62], ולכן בר"ה צ"ל המשכות[63] חיות כללי על כל כלליות השנה[49]. אך ע"י מה ממשיכי' בחי' התחדשות חיות כללי זה, הנה זהו ע"י בחי' ביטול היש לאין. דהנה כתי'[64] לב מלכים אין חקר[65], ובכדי שיפנה לבקשות[66] ההדיוט ושפל אישים, זהו ע"י שמביאי' לו דורון איזהו דבר חדש כמו ציפור המדברת[67]. והגם כי איך שיהי' דיבור הציפור בטוב, אין זה בערך כלל דיבור האדם שמדבר בדיעה ובהשכל כל ענייניו, משא"כ הציפור גם כשתדבר ה"ז רק מה שלמדוה • והורגלה לדבר ולא יותר. וגם עצם הדיבור קכט בודאי אינו שוה לדיבור האדם, כי הרי גם באדם עצמו מי שהוא בר שכל יותר יש ג"כ הפרש בדיבורו, ויש מלומדי' איך לדבר, וא"כ בודאי אין להשוות כלל דיבור הציפור לדיבור האדם. מ"מ כשהאדם מדבר אין זה חידוש כלל שהרי הוא מין המדבר, ומי ידבר אם לא הוא, אבל הציפור שהיא בע"ח בעצם, ועכ"ז תהי' בה מעלת הדיבור ה"ז דבר חידוש והפלא, עד שגם לב מלכים שאין חקר ג"כ יפנה לראות דבר החדש הזה, עד שעי"ז נפנה לבו לבקשות[66] ההדיוט שמבקשו למלאות מחסורו אשר יחסר לו, שאינו תופס מקום כלל נגד עצם בחי' רוממות המלך כו'. ועד"ז יובן בנמשל, שכלליות כל השתלשלות העולמות אינם תופסי' מקום כלל נגד בחי' אוא"ס ב"ה, יותר מערך טיפה אחת נגד כל מי ים אוקינוס[68], שהרי הטיפה ה"ה ג"כ מים כמו הים, רק ששם הוא ריבוי מים והטיפה היא היותר מועט, עכ"ז ממהות אחד הם. ועוד הלא אר"י יכולני לשער כמה טיפות יש בים[69] שהגם שא"א לומר מספרם, עכ"ז יכול להיות בזה השערה שהיא ג"כ מדידה רק שהיא בדקות. עד שיש השערה שיודע שצ"ל כאן עוד דבר מה וא"י עדיין מהו, ועכ"ז ג"ז הוא צמצום, ועכ"פ השערת המספר כמה טיפות ה"ז מדידה ממש אלא שהוא בדקות יותר. אבל השתלשלות העולמות לגבי א"ס הם שלא בערך ממש כמ"ש אין ערוך לך[70] כו', וכדי שיפנה המ' מלכו ש"ע לבקשת[66] ההדיוט הוא האדם הנברא והבע"ג ותכלית בעניניו הקט' שלא בערך כלל

---

62) בפע"ח שביוהכ"פ הנסירה . . החיצוני': שער ר"ה שכ"ד, ספ"א.

63) המשכות: בהוצאה הקודמת: המשכת.

64) דהנה כתי': מכאן עד סיום הפיסקא ראה סה"מ תרס"ח ע' לט ואילך בהוספות וכו'.

65) לב מלכים אין חקר: משלי כה, ג.

66) לבקשות: בהוצאה הקודמת: לבקשת.

67) ציפור המדברת: ראה מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"א ע' קצד; ח"ב ע' תלה; סהמ"צ להצ"צ קנט, ב; לקו"ת במדבר כ, א; וכמ"ש בלק"א בשם המגיד נ"ע. מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב ע' תתפח: ששמע ממורו ע"ה. תו"ח וישלח קצ, א ובהערה 5. סה"מ תרכ"ח ע' א. תרמ"ב ע' נ. וש"נ. פלח הרמון ויקרא ע' קטו. וש"נ. תו"מ — התוועדויות חי"ג ע' 9.

68) טיפה אחת נגד כל מי ים אוקינוס: ראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' קסד. סהמ"צ להצ"צ ע' צא ואילך. מאמרי אדה"א נ"ך ע' שלח ואילך. סה"מ תרמ"ב ס"ע קפד ואילך.

69) אר"י יכולני לשער כמה טיפות יש בים: כ"ה בכ"מ — בדרושי כ"ק אדמו"ר מהר"ש. ראה המשך מים רבים תרל"ו פקנ"ב ע' קסח ובהערה לשם: ראה הוריות י, א. וצ"ע. סה"מ תרל"א ח"א ס"ע ריג. וש"נ. תרל"ח ס"ע תפח. וש"נ. סה"מ תרמ"ב ע' קפה. וש"נ.

70) כמ"ש אין ערוך לך: בברכת יוצר לשבת.

רוממות המלך הקדוש מש"ע, הנה זהו ע"י הדבר חדש שמביאי' לו, והיינו בחי' ביטול היש לאין שזהו דבר חדש למעלה. שהגם שהמלאכי' הם ג"כ בבחי' יש, אמנם הנה הגוף שלהם הוא מב' יסודות לבד, וגם ב"י אלו הם היסודות היותר דקי' שהם אש ורוח[71] כמ"ש עושה מלאכיו רוחות משרתיו אש לוהט[72]. וגם כי כלום יצה"ר יש[73] בניהם[74] המסית ומדיח מדרך הטוב והישר, ולכן כשהם בבחי' ביטול אין זה לדבר חידוש יחשב כלל, שהרי מי יהי' בטל א"ל המלאך, שאין לו שום מונע כלל שהגוף שלו דק ורוחני, והמקום הוא זך וטהור בלתי רע שלא יגורך רע[75]. והגם כי בבי"ע יש מציאות רע[76], אמנם אינו ע"ד הרע שלמטה. והם בלתי יצה"ר המסית ומדיח כו', ואי לזאת כאשר הם בטלי' אין בזה שום חידוש כלל, וכאשר הורידו אותם למטה נפלו לגמרי[77] כו' כנודע. אבל האדם שגופו גס והוא מד"י[78], שב' יסודות הגסים דמי' ועפר מתוספי' ג"כ. והוא בעוה"ז הגשמי אשר בו חשך כפל ומכופל, וכל התאוות לנגד עיניו בפועל, ויש לו יצה"ר המסיתו ומדיחו מדרך הטוב והישר לגמרי. ומוכרח היא לאכילת גשמיות ושינה הגשמיי, והיא[79] מסיתו להרבות בהם, באמרו שהכרח הוא לצורך חיזוק גופו,
קל וכדומה בשארי תאוות היתר, • עד שמתוך ההיתר מסיתו גם לדבר איסור ח"ו כו'. ועכ"ז האדם מתגבר עליו בחוזק יד לבלי שמוע אליו, ולהיות בבחי' אתכפי' עד שבא לבחי' אתהפכא כו'. הנה זה יקר מאד בעיני ה' וכמ"ש יקר בעיני ה' המוותה לחסידיו[80], פי' המוותה שממית את תאוות לבו שמתאווה לדברי' המותרי' כו'. וזהו יקר מאד בעיני ה', להיותו דבר חדש לגמרי, שבמקום חשוך כזה והנברא גס כזה שיש לו מנגד חזק, עכ"ז יהי' בבחי' הביטול ה"ז דבר חדש. ועי"ז נמשך לב המ' הקדוש מש"ע לפנות לבקשת ההדיוט, להיות נמשך גלה כבוד מל'[81] כו', וכל הפרטי בקשות כמו בענין תן פחדך[82] וכדומה, ועי"ז נמשך חיות כללי על כל השנה כו'.

---

71) שהמלאכי' . . מב' יסודות . . אש ורוח: **ראה גם לעיל בח"א ע' רמ. וש"נ.**

72) עושה מלאכיו רוחות משרתיו אש לוהט: **תהלים קד, ד.**

73) כלום יצה"ר יש בניהם: **ראה שבת פט, א. הנסמן לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פי"ב.**

74) בניהם: **ראה לעיל ע' תקח הערה 28.**

75) שלא יגורך רע: **תהלים ה, ה.**

76) בבי"ע יש מציאות רע: **ראה ע"ח שער הקליפות שמ"ח, פ"ג. הקדמה לשער ציור עולמות אבי"ע. שער סדר אבי"ע שמ"ז, פ"ד. לעיל בח"א ע' קס ואילך ובהנסמן שם.**

77) הורידו אותם למטה נפלו לגמרי: **ראה בראשית ו, ד. יל"ש בראשית רמז מד. מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"ב ע' תשס ובהנסמן במ"מ לשם.**

78) האדם שגופו . . מד"י: **רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ד.**

79) היא לאכילת . . הגשמיי והיא: **בהוצאה הקודמת: הוא לאכילות . . הגשמי והוא.**

80) יקר בעיני ה' המוותה לחסידיו: **תהלים קטז, טו.**

81) גלה כבוד מל': **מוסף ליו"ט וימים נוראים.**

82) תן פחדך: **תפלות העמידה לימים נוראים.**

ועפ"ז יובן ענין פלוגתת ר"י ור' יהודה בענין פסוק שמע ישראל[83] אם הוא מל' א"ל[84], ר' יוסי א' מל' ר'[85] יהודה א' אינו מל'. והענין הוא דהנה פסוק ראשון דק"ש הוא בחי' יחו"ע[86], איך שכולא קמי' כלא חשיב[87]. ולכן ר' יהודה, שלשון יהודה הוא מלשון הפעם אודה את הוי'[88], לכן סובר שאינו מלכות, כי המל' היא מקור לבי"ע, שהם בבחי' יש וביטול היש לאין, משא"כ שמע ישראל הוא בחי' יחו"ע איך שקמי' כלא חשיב כו'. אבל ר' יוסי, ש' יוסי בגימ' אלקי'[89] שהוא פ"ו[90], ולכן סובר שגם ש' אלקי' הוא בחי' המל'[91] ה"ה מע"ס דאצי', דאיהו וחיוהי חד ואיהו וגרמוהי חד[92]. ואי לזאת סובר שהמל' כמו שהיא באצי' עכ"פ, ה"ה בכלל כל הע"ס שהם בחי' יחו"ע, לכן סובר ששמע ישראל הוא מל' שבחי' אחד הם. ואנן קיי"ל לפסק הלכה כר' יוסי[93]. וזהו שא' בנוסח דמוסף ר"ה ובתורתך כתוב לאמר שמע ישראל[94] שזהו כרי"ו[95]. ויש להוסיף עוד בטעם דרי"ו[96] דלו יהא שבחי' המל' מהוה היש דבי"ע שביטולו הוא רק בבחי' ביטול היש לאין, עכ"ז ע"י בחי' ביטול היש באי'[97] לבחי' ביטול דיחו"ע איך שקמי' כלא חשיבי. וגם כל ענין האצי' ששם בחי' יחו"ע, הוא בשביל שבחי' המל' דאצי' יהווה בי"ע שזהו עיקר המכוון, לכן לפ"ז גם לדברי ר' יהודה אפ"ל שהיא מל' ולכן פסקינן כרי"ו ששמע ישראל הוא מל' כו'.

קיצור. מתחילת הבריאה נמשך מצד כי חפץ חסד הוא, ועכשיו באתעדל"ת תלי' מילתא. וזהו בר"ה שהוא הראש כו', והוא ע"י ביטול היש שהוא דבר חדש כמו ציפור המדברת כו'. ועפ"ז יובן פלוגתא רי"ו ור"י אם שמע ישראל היא מל', ר"י סבר שזהו יחו"ע לכן אינו מ', ורי"ו סובר שכמו באצי' היא כמו כל הע"ס. ופסק הלכה כרי"ו, לפי שעיקר ענין יחו"ע הוא בכדי שיהי' מציאות היש, אח"כ ביטול היש לאין כו'.

---

83) ועפ"ז . . שמע ישראל: ראה לעיל ע' תקפז הערה 1 שבעת אמירת הדרוש הפתיחה היתה: ובתורתך כתוב לאמר שמע ישראל.

84) פלוגתת . . שמע ישראל אם הוא מל' א"ל: ואתחנן ו, ד. ר"ה לב, ב. ראה להבא בסמוך. תו"מ — התוועדויות חי"ג ע' 3 וע' 8. חכ"ז ע' 3. חכ"ט ע' 6.

85) ר': בהוצאה הקודמת: ור'.

86) פסוק ראשון דק"ש הוא בחי' יחו"ע: זהר בהקדמה יב, א. בראשית יח, ב.

87) שכולא קמי' כלא חשיב: ראה זהר בהקדמה יא, ב. הנסמן לעיל בח"א המשך ואלה תולדות יצחק פ"ו.

88) יהודה הוא מלשון הפעם אודה את הוי': ויצא כט, לה. ראה גם לקו"ת במדבר ו, ג. תו"א ויצא כג, א. ויחי מה, א.

89) ש' [בהוצאה הקודמת: שם] יוסי בגימ' אלקי': רש"י סנהדרין נו, רע"א במשנה ד"ה בכל יום. זהר רע"מ פינחס רכג, א. שיחת ש"פ צו תשל"ו.

90) אלקי' שהוא פ"ו: ראה ע"ח שער המוחין ש"כ, פ"א.

91) ש' אלקי' הוא בחי' המל': ראה זהר בראשית כב, א. אחרי סה, א. תו"ח וארא עה, ב הערה 202.

92) דאיהו וחיוהי חד ואיהו וגרמוהי חד: ראה ת"ז בהקדמה ג, ב.

93) קיי"ל לפסק הלכה כר' יוסי: שו"ע אדה"ז הל' ר"ה סתקצ"א, סי"א.

94) שא' בנוסח . . שמע ישראל: סיום פסוקי מלכיות.

95) כרי"ו: = כר' יוסי.

96) דרי"ו: = דר' יוסי.

97) באי': בהוצאה הקודמת: באים.

ש"ש

קלא • (פא) **והנה** ע"י בחי' הביטול היש[1] שהוא דבר חדש עי"ז נפנה מלך הקדוש בחי' מלכו ש"ע לבקשת הדיוט להיות גילוי בחי' כבוד מל', ואמנם הבקשה הוא ע"י אמרו לפני מל' זכרונות ושופרות[2], וגם זהו מה שמביאין ראיות מהתו' שצ"ל בחי' מלוכה, וההמשכה הוא ע"י התקיעות והברכות. דמה שביטול היש הוא דבר חדש זהו רק בכדי שיפנה המלך מש"ע לבקשות[3] ההדיוט, אמנם עצם ענין ההמשכה זהו ע"י התקיעות והברכות דשמ"ע בפסוקי מל' זכרונות ושופרות כו'. ואמנם עדיין צ"ל הלא מל' זכרונות שופרות אומרי' ביום ר"ה, וכן התקיעות הם ביום[4] דוקא, וא"כ מאין נמשך המשכות[5] החיות דליל ר"ה וביום עד שתוקעין תקיעות ומברכים הברכות כו'. כי בער"ה עם חשיכה מסתלק חיות שנה העברה[6], ומאין העולם וכל אשר בו חי ליל דר"ה ויום ר"ה עד[7] לתקיעות[8] כו'. אך הענין הוא כי בכ"ד יש בחי' פנימיות וחיצוניות[9], וכמו שאנו רואי' שבבחי' המעשה שהוא כח היותר חיצוני יש בו ג"כ ב' בחי' פנימיות וחיצוני'. עד"מ כח הזריקה שבכח המעשה לבחי' חיצוני' יחשב, והראי' לזה שהרי ישנו גם בבהמה שע"י דריסתה ברגל מנתזין צרורות, וכמארז"ל פ"ב דב"ק מ"א היו צרורות מנתזין תחת רגלי', שזהו מתולדות הרגל. ואמנם יש בחי' פנימיות בכח המעשה והוא בחי' הכתיבה והציור, שבכתי' יכולי' לבאר ענין ההשכלה בטוב טעם ודעת, וכענין אותיות מחכימות[10], שזהו דוקא ע"י שרואה האותיות כתובי' בדיו על הנייר, ועי"ז מבין ההשכלה בטוב טעם ודעת כו'. או גם בציור איזה דבר יש בו ג"כ השכלה עצומה, עד שיש ציורים שהם נפלאי' מאד לעין הראות כו'. שלגבי בחי' כח

---

1) והנה ע"י בחי' הביטול היש: מכאן מתחיל מאמר הלמ"ד מהמשך וככה הכולל פרקים פא־פג. התאריך כאן נעתק מהמפתח שנדפס בהוצאה הקודמת.

לפרק זה ראה סה"מ תרכ"ח ע' קעח־קעט. תרל"ג ח"ב ס"ע תקיג; תקטו.

ראה עוד ע"ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) אמרו לפני מל' זכרונות ושופרות: ר"ה לד, ב. שם טז, א.

3) לבקשות: בהוצאה הקודמת: לבקשת. וראה גם לעיל ע' תקצג.

4) התקיעות הם ביום: ראה שו"ע אדה"ז הל' ר"ה סתקפ"ח ס"א; ס"ב.

5) המשכות: בהוצאה הקודמת: המשכת.

6) בער"ה עם חשיכה מסתלק חיות שנה העברה: ראה אגה"ק סי"ד (קכ, ב. קכא, רע"א). לקו"ת ר"ה נג, ד. נד, סע"ג. נד, ד. סה"מ תרכ"ז ע' רסה. וש"נ. לקמן בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתצד. תר"ם ח"ב ע' תקמא. וש"נ. תרמ"ב ע' תנו. לקו"ש כרך לה ע' 179.

7) ומאין העולם . . חי . . עד לתקיעות: ראה גם סה"מ תרכ"ז ע' רסה. וש"נ. לקו"ש כרך ט ע' 220 ואילך. כרך יד ע' 277. ובאגרות קודש כ"ק אדמו"ר זי"ע ח"ז ע' עג ואילך.

8) לתקיעות: בהוצאה הקודמת: התקיעות.

9) בכ"ד יש בחי' פנימיות וחיצוניות: להבא בסמוך ראה גם סה"מ שבהערה 1. תרל"ב ח"ב ע' תקמז ואילך ובהנסמן שם. תרל"ד ס"ע יט ואילך.

10) אותיות מחכימות: ראה מגדל עוז הל' אישות פ"ד, ה"ט. הל' גירושין פי"א, הט"ו. של"ה מס' שבועות קצא, ב. מאמרי אדה"ז נביאים ע' רמז. אוה"ת נ"ך כרך ג ע' א'שפט. סה"מ תרל"ח ע' תס. וש"נ.

המעשה הלזה, הכח לזרוק איזה דבר ה"ה חיצוני לגמרי. שהגם שבזריקה יש ג"כ בחי' פנימיות, עד"מ הזורק אבן בכלי הקלע שמכוין זריקתו למקום ידוע עד שיפעול רצונו הצריך ונחוץ לו מאד, וכענין זריקת האבנים שזרק דוד על גליות הפלישתי שכיון שיטבעו במצחו[11] שעי"ז נעשה תשועה לישראל. הנה זהו בחי' פנימיות שבחיצוני', כי גם בחיצוני' דחיצוני' מוכרח להיות קצת פנימיות, כי הפנימיות הוא החיות של הדבר ההיא ובלתי חיות א"א לשו"ד[12] לחיות. אבל בכלל כל ענין הזריקה הוא חיצוני' לגבי כח הציור, כי דעת לנבון נקל[13] שבבחי' הציור יש השכלה יותר גדולה מכמו הכיון בזריקה כו', וכ"ש בציור האותיות לצייר בהם השכל. ואם כי ציור השכל באמת אינו תלוי כלל בעצם ציור האותיות, שהרי אנו רואי' שיש מי שיכול לצייר האותיות בטוב, ועכ"ז א"י להניח שכל, גם מה ששמע מפי זולתו להניחו בכתב כו', ויש שיכול להוציא ולבאר בכתב השכל בטוב, אמנם אינו יכול לצייר האותיות בטוב. • הענין דבאמת אין אנו מדברי' כלל אם ציור קלב הכתב נאה א"ל, אלא הדיבור הוא בכלליות כתיבת האותיות איך שהם, שענינם הוא דבר גדול שבהם מלובש כח השכל, וא"כ כח המעשה הלזה הוא היותר פנימי מכמו כח הזריקה כו'. וכמו שהוא במעשה כן הוא בבחי' הדיבור שיש בו ג"כ בחי' פנימיות ובחי' חיצוני', והוא עד"מ דיבור האדם שמדבר דברי' פשוטי' מעניני העולם ה"ז בחי' חיצוני' הדיבור, אבל כשהוא מדבר דבר שכל הרי באותיות אלו מתלבש השכל באופן היותר נעלה מכמו בכתב יד. שהרי ארז"ל תונא דלבאי לא כתבי אינשי[14], שא"א לבאר בכתב תוכן פנימיות נקודת הלב כו', כ"א בדיבור דוקא יכול לפרש ולבאר הכל באורך, ושיהי' בו בחי' פנימיות נקודת הטעם שבענין הזה שמדבר כו'. וה"ז בחי' פנימיות הדיבור לגבי בחי' הדיבור שמדבר בענינו העולם שאינו נוגע לו כלל, שהוא לבחי' חיצוני' יחשב כו'. וגם יובן ענין פנימיות הדיבור לחיצוני' ע"ד ההפרש בין ר"ח לשאר הימי', שבר"ח מקבל הדיבור מהחכ' כמ"ש מזה בלק"ת[15] בד"ה והי' מדי חדש בחדשו, ובהגהות לשם[16] כו', שכשמקבל מחכ' אז מאיר בו פנימיות, ועי"ז נשתנה עצם בחי' הדיבור להיות ג"כ פנימי. וכמו שהוא בר"ח שהוא רק כלל הכולל למ"ד יום לבד, וכ"ש ר"ה שהוא כלל שכולל כל הי"ב ר"ח[17] עם הימי' שבהם שהוא כלל היותר גדול, ולכן הסתלקות החיות בער"ה הוא בחי' פנימיות החיות, אבל החיצוני' נשאר[18] לצורך קיום העולמות

---

11) שזרק דוד על גליות . . שיטבעו במצחו: שמו"א יז, מט — ושם: גלית.

12) לשו"ד: = לשום דבר.

13) דעת לנבון נקל: לשון הכתוב משלי יד, ו.

14) תונא דלבאי לא כתבי אינשי: ראה פרש"י רש"י סנהדרין לה, א. סה"מ תרנ"ז ס"ע מו: המשך תער"ב ח"א ס"ע רפח. ח"ב ס"ע תתקמח. ח"ג ע' א'שט. ספר השיחות תש"ג ע' 42. תש"ח ע' 196. ובאגרות קודש כ"ק אדמו"ר זי"ע ח"ד ע' תקיט. ח"י ע' קנה. חי"ד ע' שסד.

15) שבר"ח מקבל הדיבור מהחכ' . . בלק"ת: ברכה צז, ג.

16) ובהגהות לשם: ראה גם ד"ה זה באוה"ת בראשית כב, ב ואילך. כו, ב ואילך. ברכה ע' א'תתק ואילך. ע' א'תתקד. שם כרך ו ע' ב'תקסד ואילך. ע' ב'תקע ואילך. ע' ב'תקעב.

17) שכולל כל הי"ב ר"ח: ראה לעיל ע' תקצב הערה 58.

18) הסתלקות החיות . . החיצוני' נשאר: ראה לעיל הערה 7.

שחיותם הוא מבחי' חיצוני' הדיבור. ובר"ה הוא הדין והמשפט על בחי' פנימיות החיות, שהוא בחי' שפע המוחין בבחי' השפעה פנימיות להולדת נשמות מבחי' יחוד פנימי דזו"נ, וע' מזה בסידור[19] בכוונת תקיעת שופר ע"פ כוונת הבעש"ט ז"ל[20]. וכשנמשך בחי' שפע הפנימי אז מאיר בחי' פנימיות הדיבור כו', משא"כ בער"ה ע"ח[6] מסתלק בחי' פנימיות שבו ולא נשאר רק חיצוני' לקיום העולמות כו'. וזהו דכתי' בכסא ליום חגינו[21] פי' כסא הוא כס א' (שהגם דכתי' בה' אמנם הה' הוא תמורת אות אלף[22]), שבחי' הפנימיות הוא מכוסה ונעלם, וכענין מראשית השנה הוא חסר אלף[23]. וגם לפי מ"ש בכסה בה', י"ל כס ה' שה"א הוא בחי' מל'[24] בחי' ה' אחרונה[25] מכוסה פנימיותה, כי כל ה' יש לו מילוי עוד ה'[26], ובר"ה מכוסה ה' אחת עד שמעוררי' המשכתה ע"י התקיעות והברכות. וזהו תקעו כו' בכס"ה להיות נמשך בחי' ה' בשלימות עם המילוי כו'.

קיצור. הגם כי ע"י ביטול היש מעוררי' שיפנה הממש"ע[27], אמנם אז צריכי' לבקש מאתו, והבקשה היא גלה כ' מל' עלינו[28] ע"י התקיעות והברכות. ולכאו' עד התקיעות והברכות מאין חי העולם, אך הנה בכ"ד יש פנימיות וחיצוני', והעולם חי מחיצוני', ועיקר הדין דר"ה הוא על הפנימיות שזהו העיקר. וזהו תקעו כו' בכסה כו'.

קלג • (פב) **ולהבין** ענין הברכות דר"ה[29], הנה פעם ראשון מלוכה שנז' בתורה הוא בעת קרי"ס כמ"ש ה' ימלוך לעולם ועד[30], וזהו שא"א מל' ראו בניך בוקע ים לפני משה[31] שאז הי' גילוי המלוכה. והגם דכתי' ובמורא גדול זה גילוי שכינה[32], שהי' ביצ"מ בחי' גילוי שכינה, הנה זה הי' רק לפי שעה לבד. וגם

---

19) ובר"ה הוא הדין . . פנימיות החיות . . בסידור: **שער התקיעות רמו, ג.**

20) בסידור בכוונת . . כוונת הבעש"ט ז"ל: **ד"ה להבין ענין תקיעת שופר (ע"פ כוונת הבעש"ט ז"ל).**

21) בכסא ליום חגינו: **תהלים פא, ד. ראה גם סה"מ מלוקט ח"ב ע' קכא [בהוצאה החדשה — ח"א ע' קסג]. וש"נ. תו"ח בשלח רלג, ב. וש"נ.**

22) הה' הוא תמורת אות אלף: **בסה"מ תרכ"ח ע' קעג ובסה"מ תרל"ג ח"ב ס"ע תקא ואילך מציין למצודת ציון עה"פ, וראה גם רש"י וראב"ע שם. וראה גם תרל"ג ס"ע תקיג ואילך. ד"ה תקעו תשמ"ה. ראה גם רש"י ומצו"צ על משלי ז, כ.**

23) מראשית השנה הוא חסר אלף: **עקב יא, יב. ראה ר"ה טז, ב. זהר אד"ז האזינו רצג, סע"ב ואילך. ראב"ע עה"פ. אגה"ק סי"ד. סה"מ תרמ"ב ע' תנו. וש"נ.**

24) שה"א הוא בחי' מל': **ראה פרדס שער האותיות שכ"ז, פ"ח.**

25) מל' בחי' ה' אחרונה: **ראה אגה"ת פ"ד.**

26) כל ה' . . מילוי עוד ה': **ראה תו"א ח"ש טו, ג-ד. לקו"ת צו יד, ב. שמ"ע צב, ג. מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ר"ע יז. תקס"ט ע' נח. מאמרי אדה"א ויקרא ח"א ע' מ. וש"נ. ע' רצג.**

27) הממש"ע: = **המלך מלכו של עולם.**

28) גלה . . עלינו: **מוסף ליו"ט וימים נוראים.**

29) ולהבין ענין הברכות דר"ה: **לפרק זה ראה סה"מ תרכ"ח ע' קעט. תרל"ג ח"ב ע' תקטז ואילך.**

30) ה' ימלוך לעולם ועד: **בשלח טו, יח.**

31) שא"א מל' ראו בניך בוקע ים לפני משה: **ברכת אמת ואמונה בתפלת ערבית.**

32) ובמורא גדול זה גילוי שכינה: **תבוא כו, ח ובספרי שם. הגדה של פסח.**

בחי' גילוי שכינה זה הוא בחי' מל' דא"ס[33] שזהו גילוי כלליות, אמנם בקרי"ס שבנ"י הלכו ביבשה בתוך הים[34], ונודע כי ים ויבשה שניהם הם בבחי'[35] המל'[36] אלא שזהו פנימיות וחיצוני', שהים הוא בחי' פנימיות המל', וארץ הוא בחי' חיצוני' המל', ולכן כאשר בנ"י הלכו ביבשה בתוך הים זכו לגילוי האצי' ע"י בחי' פנימיות המל'. ולכן אמרו אז ה' ימלוך לע"ו, פי' שיומשך בחי' מלוכה זו היינו בחי' גילוי פנימיות המל' לעולם ועד פי' בבחי' עולם זה שעל הארץ כו', כי ע"י שיאיר בחי' הפנימיות בחיצוני' המל' הנק' ארץ ע"ז משתנה גם בחי' החיצוני' למהות אחר לגמרי כו'. וזהו שמביאי' ראי' מפסוק זה ועוד תשע פסוקים שמדברי' מענין המלוכה, שכ"ז הוא ראי' ברורה שצ"ל בחי' המלוכה. שהרי אלפים שנה קדמה תורה לעולם[37], ושם נא' ענין המלוכה א"כ אנו מבקשי' דבר הצריך להיות, שהרי גם קודם שנברא העולם הי' נא' כן בתורה, אשר אותה אנו מבקשים שיומשך בחי' גילוי מל'. וזהו גלה כבוד מל', וכמ"ש ה' ימלוך לע"ו, וכן כל פסוקי התו' ונביאי' וכתובי' כו', וע"י בחי' גילוי מלוכה זו נמשך בחי' פנימיות החיות שנמשך ע"י בחי' פנימיות המל'. ובזה יובן מה שכפל קודם פסוק מל' מל' כל עולמי'[38], ב' פסוקי' שמדברי' בענין הגבורות שלצורך בנין המל'[39], שפסוק כבוד מל' יאמרו וגבורתך ידברו[40] נת"ל שמגבורות דז"א נבנה בחי' בנין המל'[41]. ואמנם כשם שבכל פרצוף המל' צ"ל בנינה ע"י בחי' הגבורות כנ"ל[42], כן לצורך בחי' פנימיות המל' צ"ל ג"כ בחי' גבורות, שזהו מ"ש להודיע בני האדם גבורתיו[43], כי כדי שיומשך בחי' המלוכה דפנימיות המל' והתגלותה זהו ע"י גבורות. אמנם בחי' גבורה זו הוא בחי' גבורה היותר נעלה הרבה מבחי' הגבורה שלצורך בנינה בבחי' פרצוף, שזהו עדיין בחי' חיצוני' לגבי בחי' פנימיות זו כו'. דהנה כתי' לך הוי' הגדולה והגבורה[44], וארז"ל הגדולה זו מע"ב[45], והגבורה זה[46] קרי"ס[47], ונודע כי

---

33) ובמורא גדול . . גילוי שכינה . . מל' דא"ס: **ראה גם לעיל פכ"ז. וש"נ.**

34) שבנ"י הלכו ביבשה בתוך הים: **בשלח יד, כב. כט. טו, יט.**

35) ים ויבשה שניהם הם בבחי' המל': **ראה לקו"ת צו יד, ב. סה"מ תרע"ח ע' תפ. לקמן בהנחות ע' תתקיז. סה"מ תרל"ח ע' יב. וש"נ.**

36) המל': **בהוצאה הקודמת: מל'.**

37) אלפים שנה קדמה תורה לעולם: **ראה גם לעיל בח"א ד"ה בראשית ברא פ"א. וש"נ.**

38) מל' מל' כל עולמי': **תהלים קמה, יג.**

39) הגבורות שלצורך בנין המל': **ראה לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פי"ד. וש"נ.**

40) כבוד מל' יאמרו וגבורתך ידברו: **תהלים קמה, יא.**

41) נת"ל שמגבורות דז"א נבנה . . המל': **פע"ב. פע"ט.**

42) שבכל פרצוף המל' . . הגבורות כנ"ל: **ראה גם הערה שלפנ"ז.**

43) להודיע בני האדם גבורתיו: **בהוצאה הקודמת: להודיע לבנה"א גבורותיו — תהלים קמה, יב.**

44) לך הוי' הגדולה והגבורה: **דהי"א כט, יא.**

45) הגדולה זו מע"ב: **ברכות נח, א.**

46) הגדולה זו מע"ב והגבורה זה קרי"ס: **ראה גם סה"מ תרכ"ז ע' קעב. ע' שעב. תרכ"ט ע' לד.**

47) והגבורה זה קרי"ס: **באוה"ת תבוא כרך ה ע' ב'סח: ארז"ל פ"ט דברכות דנ"ח ע"א והגבורה זו יצ"מ או זו קי"ס. בסה"מ תרל"ה ח"ב ע' שצ: תרמ"ח ע' רכב: ובגמ' הגבורה זו קרי"ס כי קרי"ס הי' ע"י גבורה. ראה ברכות נח, א לפי גירסת מנורת המאור לר"י אבוהב**

קרי"ס בעתיקא תלי[48] כו'. א"כ בחי' גבורה זו הוא בחי' גבורה דע"י, ובחי' טוב א"א מגיבור[49] שהוא בחי' גבורה דא"א. שענין גבורה זו אינה כמו בחי' הגבורה סתם שהוא בחי' צמצום כו', שאם היות שצמצום הגבורה היא בכדי להיות הגילוי עכ"ז הנה היא בחי' צמצום. אבל בחי' גבורה זו היא בחי' תגבורת החיות[50], ע"ד שמשון הגבור שנק' כן ע"ש גבורתו[51] הנפלאה שהוא בחי' גילוי כוחותיו המרובי'
קלד • לפעול מה שהרבה בנ"א גבורי' לא יוכלו לפעול, אך מחמת עוצם בחי' גבורתו הנפלאה מתגלה כוחותיו לפעול דבר הפלא הלזה כו'. או ע"ד גיבור כארי[52], שענינו לפי שגבורת הארי היא היותר חזק מכל החיות, לכן ממשילי' ענין היותו גיבור כמו ארי שהוא הגיבור היותר גדול בחיות השדה, שכ"ז הו"ע גילוי כוחותיו העצומי'. אך הנה גבורת שמשון הוא עוד יותר, שהרי הוא שסע את הארי[53] בגודל כחו ואומץ לבבו. וכן ענין ואם בגבורות שמונים שנה[54], שענין גבורות אלו שיחי' האדם יותר מכפי ההרגל, שהרי הרגל חיי האדם אמר תחילה ימי שנותינו בהם שבעי' שנה[55], ושוב אומר ואם בגבורות שמונים שנה, פי' שאם האדם ההוא בעל גבורה, שזהו הוראה שנמשך בו הכח והעוז מבחי' היותר גבוה, הנה הוא חי שמונים שנה. או כמו גבורות גשמי'[56] שהם השפעות חיות בתוס' מרובה שלא בערך מכמו בלעדם כו'. ועד"ז יובן ענין בחי' גבורותיו ל' נסתר היינו בחי' גבורות דא"א ודע"י שהם לשון נסתר שאינם בבחי' עלמא דאתגלי'[57] כמו גבורות דז"א כו', הנה לצורך בחי' פנימיות המל' והתגלותה ע"י"ז נמשך מבחי' גבורות הנ"ל. וענין ההעלאת מ"ן לבחי' גבורות אלו ז"ע מה שארז"ל יהודה בן תימא אומר הוי עז כו' וגיבור כארי[58], וכן ענין איזהו גיבור הכובש את יצרו[59], שהגם שהיצה"ר מסיתו לילך אחרי שרירות לבו הרע מנעוריו כו', עכ"ז יחזק א"ע

(נר ג ח"ד בחג המצות פ"ה אות קמב ע' 307 בדברי רב שילא): הגדולה זו יצי"מ . . והגבורה זו קרי"ס. ילקוט שמעוני דהי"א שם — רמז תתרפב. אוה"ת מג"א ע' ש. וראה גם סה"מ תרמ"א ע' תקל.

48) קרי"ס בעתיקא תלי': ראה זהר בשלח מח, א. נב, ב.

49) טוב א"א מגיבור: משלי טז, לב. ראה גם בסמוך בפנים. אוה"ת שלח ע' תעט. תבוא שם. נ"ך כרך ב' ע' תשפג. (יהל אור) תהלים ע' שמא. ע' שצא.

50) גבורה . . תגבורת החיות: ראה תו"א נח ט, ג. מאמר ד"ה דור לדור מכ"ק אדה"א (קה"ת תשנ"ב) ע' 18 ואילך. תרכ"ז ס"ע רמט. וש"נ. תרמ"א ע' רלה. לקו"ש כרך ל ע' 108. וש"נ. וראה המשך תרס"ו ע' מז.

51) שמשון הגבור שנק' כן ע"ש גבורתו: ראה גם סוטה י, א הובא באוה"ת נ"ך שם. שלח ותבוא שם. סה"מ תרל"ג כאן ע' תקטז.

52) גיבור כארי: נסמן בסמוך הערה 58.

53) שמשון . . שסע את הארי: ס' שופטים יד, ו.

54) ואם בגבורות שמונים שנה: תהלים צ, י. ראה גם מאמרי אדמו"ר הצ"צ הנחות תרי"ד ע' טז. סה"מ תרכ"ט ע' רכו.

55) ימי שנותינו בהם שבעי' שנה: התחלת הכתוב ואם בגבורות.

56) גבורות גשמי': תענית ב, א. מאמר ד"ה דור לדור שם.

57) עלמא דאתגלי': ראה לעיל ע' תקעג הערה 23.

58) יהודה בן תימא אומר . . וגיבור כארי: אבות פ"ה, מ"כ.

59) איזהו גיבור הכובש את יצרו: אבות פ"ד, מ"א. ראה גם לעיל בח"א המשך ואלה תולדות יצחק ספ"ו.

ולהוציא מכח אה"פ גבורתו הנפלאה שניתן לו להתחזק על יצרו ולהכניעו. ועי"ז ממשיך מבחי' גבורות דא"א כמארז"ל איזהו גיבור הכובש את יצרו שמביאי' ע"ז פסוק[60] טוב א"א מגיבור. וכן בעת קרי"ס כתי' מה תצעק אלי[61], שע"י הצעקה פנימיות לה' עי"ז המשיך בחי' גבורות להיות קרי"ס, כי ג"פ ע"ב דויסע ויבא ויט[62] הם גימ' רי"ו[63] שהוא כמספר ארי'[64] שם[65] הגבורה[66] גיבור כארי. רק שא"ל מה תצעק אלי בעתיקא תלי'[67]. והגם כי לכאו' ענין הצעקה הוא היפך הגבורה, אך זה נגד הלוחם עם שכמותו. ואמנם הצעקה לאלקות ז"ע בחי' גילוי כוחותיו[68] היותר פנימיים, שא"א לבאר בדיבור כ"א בבחי' צעקה פנימיות בקול פשוט דוקא, שזה מורה על עצם פנימיות נקודת לבבו שלמעלה מכמו שאפשר לבאר בדיבור, ועיז"נ[69] מבחי' גבורה דע"י כו'.

קיצור. פ"ר[70] מלוכה נז' בקרי"ס גילוי בחי' פנימיות המל'. וזהו פסוק להודיע לבנה"א גבורותיו בחי' גבורות עליונות בשביל פנימיות המל'. ופי' גבורה זו היא תגבורת החיות. ולהגיע לזה הוא ע"י איזהו גיבור הכובש את יצרו כו'.

(פג) **ובמה**[71] בשופר[2], כי הנה לבד מה שהתקיעה בשופר מורה על בחי' הצעקה פנימיות כמ"ש לעיל[72], הנה מעלת התקיעה מה שהיא בחי' המעשה בפו"מ • ולא כמו צעקה שהיא בקול. וזהו אמרו לפני מל'[2], פי' **קלה**
שבכדי שבחי' האמירה דמל' הנ"ל תהי' בבחי' לפני, זהו ע"י אמירת פסוקי מל', שהוא שמביאי' ראי' על המלוכה מתורה שקדמה לעולם[37]. וגם זכרונות הוא בכדי שיזכור עלינו, שלפי שלגבי אוא"ס ב"ה אינו תופס מקום כלל, לכן אנו מזכירי' לפניו ענין מ"ש בתו' זכרון על כלליות כמו ויזכור אלקי' את נח[73] כו', וכן בנביאי', וכתובי', ואי לזאת יזכור עלינו ג"כ. אך הנה כ"ז הוא בדיבור, ולכן אמר ובמה בשופר, שעיקר ענין ההמשכה הוא ע"י בחי' המעשה דוקא. כי עיקר

---

60) שמביאי' ע"ז פסוק: **אבות שם.**

61) מה תצעק אלי: **בשלח יד, טו.**

62) ג"פ ע"ב דויסע ויבא ויט: **בשלח יד, יט. כ. כא. ראה גם רש"י סוכה מה, א במשנה ד"ה אני והו.**

63) ג"פ ע"ב . . גימ' רי"ו: **ראה תולעת יעקב סדר תפלת ר"ה. פע"ח שער הסליחות שי"ב, פ"ג.**

64) רי"ו שהוא כמספר ארי': **ראה מאורי אור מערכת אריה אות קא.**

65) רי"ו שהוא כמספר . . שם הגבורה: **ראה ת"ז תכ"ב סז, ב. סה"מ תר"ם ח"א ע' רלט. וש"נ.**

66) כמספר ארי' . . הגבורה: **ראה פי' הראב"ד לס"י פ"א, מי"ב. שער מאמרי רשב"י תרומה קלט, ה. מאורי אור שם. מאמרי אדה"א דברים ח"ג ע' א'ל. וש"נ. שער האמונה עב, א הערה 5.**

67) מה תצעק אלי בעתיקא תלי': **זהר בשלח מח, א. נב, ב.**

68) כוחותיו: **בהוצאה הקודמת: כחות.**

69) ועיז"נ: **= ועל ידי זה נמשך.**

70) פ"ר: **= פעם ראשון.**

71) ובמה בשופר: **לפרק זה ראה סה"מ תרל"ג ח"ב ע' תקטז ואילך.**

72) שהתקיעה בשופר . . הצעקה פנימיות . . לעיל: **פ"ע.**

73) ויזכור אלקי' את נח: **נח ח, א.**

הדין והמשפט הוא על בחי' הדיבור, היינו בחי' פנימיות הדיבור כנ"ל[74], ונודע כי אין החבוש מתיר[75] עצמו[76], לכן צ"ל מעשה[75] דוקא. וגם כי עשי' לעילא[77], שז"ע מעשה גדול כמ"ש במ"א[78]. ולכן מבטלין ת"ת מפני מצוה שאפשר[79] לעשותה ע"י אחרים[80], כי אורייתא מחכ' נפקת[81], אבל תרי"ג מצות דאורייתא[82] וז' דרבנן[83] הם תר"ך[84] ע"א[85].

ועוי"ל דהנה בשבת כתי' כי בו שבת[86], והיינו כי שבת מבחי' הדיבור דע"מ, ומקשי' מדוע איסור מלאכה דשבת בעשי' דוקא הלא ענין השביתה הי' מהדיבור[87]. והתירוץ הוא שדיבורו של הקב"ה חשיב מעשה[88], לכן הגם כי שבת מהדיבור צ"ל השביתה למטה מעשי'. וא"כ ע"י בחי' המעשה עי"ז ממשיכי' בחי' דיבורו של הקב"ה כו', וז"ע ובמה בשופר היינו במעשה התקיעות. ומ"מ צ"ל ג"כ פסוקי שופרות, כי זהו בחי' פנימיות וחיצוניות, שמעשה היא בחי' חיצוני' לגבי הדיבור שנק' פנימיות לגבי המעשה, ומ"מ מעשה גדול לפי שעשי' לעילא כו'. וז"ע התקיעות תקיעה ראשונה[89] היא בחי' צעקה בקול פשוט העלאה מלמטלמ"ע, מן המיצר קראתי[90], ועי"ז נמשך מלמעלמ"ט בחי' אברהם[89] אתקין לכורסי'[91], ושברי'[92] יצחק[93] בחי' גבורות[94], אלא שצריכי' לפרר אותם ע"ד מי ימלל גבורת ה'[95],

74) עיקר הדין והמשפט . . פנימיות הדיבור כנ"ל: **פפ"א.**

75) עיקר הדין . . הדיבור . . אין החבוש מתיר עצמו . . מעשה: **ראה מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב ע' תתצג בשם הה"מ.**

76) אין החבוש מתיר עצמו: **ברכות ה, ב.**

77) עשי' לעילא: **ראה זהר בהר קח, ב. וירא קטו, א. ביאוה"ז בהר פב, סע"ב ואילך. מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"ב ע' תעא ואילך. אוה"ת ואתחנן ע' ער ואילך. סה"מ תרפ"ב (הוצאת תש"ע) ע' קצג. וש"נ.**

78) מעשה גדול כמ"ש במ"א: **ראה לעיל פט"ו. וש"נ.**

79) שאפשר: **בהוצאה הקודמת: שא"א.**

80) מבטלין ת"ת . . ע"י אחרים: **מו"ק ט, ב. רמב"ם הל' ת"ת פ"ג, ה"ד. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד, ס"ג־ד. וראה תו"א מג"א צ, א. שערי אורה ע' נד.**

81) אורייתא מחכ' נפקת: **זהר בשלח סב, א. יתרו פה, א. רע"מ משפטים קכא, א. קדושים פא, א. חוקת קפב, א. ואתחנן רסא, א.**

82) תרי"ג מצות דאורייתא: **ראה לעיל ע' תח הערה 39.**

83) וז' דרבנן: **ראה שם הערה 40.**

84) תר"ך: **ראה שם הערה 41.**

85) תר"ך ע"א: **ראה ע' תט הערה 50.**

86) כי בו שבת: **בראשית ב, ג.**

87) ומקשי' . . איסור . . בעשי' . . מהדיבור: **ראה גם אוה"ת יתרו כרך ז ע' ב'תשב; ברכה כרך ו ע' ב'תקפג בשם הפנים יפות ס"פ יתרו.**

88) שדיבורו של הקב"ה חשיב מעשה: **נסמן לעיל פל"ו.**

89) תקיעה ראשונה . . אברהם: **זהר אמור צט, ב. רע"מ פינחס רל, סע"ב. תוספת שח, ב.**

90) מן המיצר קראתי: **תהלים קיח, ה.**

91) אברהם אתקין לכורסי': **זהר אמור צט, ב ובמקדש מלך שם.**

92) אברהם . . ושברי' יצחק . . תרועה יעקב: **ראה גם לקמן בהנחות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתצד. וש"נ.**

93) ושברי' יצחק: **ראה זהר רע"מ פינחס רל, סע"ב. רלב, א. תוספת שח, ב.**

94) ושברי' . . בחי' גבורות: **מאו"א מערכת שבר אות יג.**

95) מי ימלל גבורת [**בהוצאה הקודמת: גבורות**] ה': **תהלים קו, ב. וראה גם זהר תולדות קלה, א.**

תרועה[96] יעקב[92] התעוררות ר"ר, תקיעה אחרונה היא בחי' המשכה מה שענני במרחב י"ה[97] כו'. והנה כ"ז הוא גם במי שלא חטא מעולם צריך ג"כ להמשיך חיות חדש בר"ה, אבל מי שחטא והעביר על הדרך ע"ז נא' שובה ישראל עד ה' אלקיך[98]. כי הנה ג"פ ובכן שאומרי' בשמ"ע[99] דר"ה[100] איתא בזהר בשלח דנ"ב ע"א תלת ובכן לקבל[101] הני תלת, היינו ג"פ דויסע ויבא ויט[62], אשר ג"פ אלו הם הקדמה לקרי"ס, שקרי"ס הוא הקדמה למ"ת[102] כמ"ש מזה במ"א. ולכן בר"ה גם מי שהוא צ"ג צריך ג"כ לאמור ג"פ ובכן שכ"א עולה ע"ב[103], והיינו מה שר"ה הוא המשכת החיות כללי ע"פ דרכי התו' כו'. אך מי שחטא והעביר על הדרך כו', לזה תקנו ובכן הד'[104] והיינו כמ"ש ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת[105], פי' אם היות שעבר על דרכי התו', עכ"ז ע"י תשובה מעומקא דליבא, מ"מ אבוא אל המלך
קלו מש"ע גם אפי' • לא כדת התו', כי אין לך דבר שעומד בפני התשו'[106]. ומ"ש בספרי' שיש דברי' שתשו' אינו מועיל[107], זהו תשו' תתאה אבל תשו' עילאה[108] מועיל[109]. וזהו שובה ישראל עד ה' אלקי', כי הנה ה' ואלקי' הם פנימיות וחיצוני' כמ"ש שמש ומגן ה' אלקי'[110] שנמשל ש' אלקי' למגן שהוא בחי' חיצוני' כו', וזהו שובה ישראל עד ה' אלקיך, שהתשו' יגיע כ"כ עד שבחיצוני' דש' אלקי' שהוא המחי' ומהוה העולם יומשך בחי' ש' הוי'. והיינו ע"י ממעמקי' קראתיך[111] שפי' הפשוט ממעמקי' מתוך תוך עומק נקודת לב האדם כו', ועי"ז מתעורר בחי' עומק רום, ומשם קראתיך להיות הוי' גם בחיות חיצוני' המהוה העולם כו'. ושוב אומר

---

96) תרועה יעקב: **ראה זהר רע"מ פינחס רל, סע"ב. רלב, א.**

97) שענני במרחב י"ה: **המשך הכתוב מן המיצר קראתי — תהלים קיח, ה.**

98) שובה ישראל עד ה' אלקיך: **הושע יד, ב.**

99) ג"פ ובכן שאומרי' בשמ"ע דר"ה: **ראה גם הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב הנ"ל.**

100) בשמ"ע דר"ה: **ראה גם לעיל התחלת פפ"א. מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב ע' תתפא. אוה"ת ר"ה ע' א'רצה וע' א'רצז. תהלים כרך ג ע' א'שכב. ביאוה"ז להצ"צ כרך א ע' קטז. סה"מ תר"ם ח"ב ע' תקמה. וש"נ.**

101) לקבל: **בזהר: לקבלי.**

102) שקרי"ס הוא הקדמה למ"ת: **ראה גם לעיל בח"א ע' קצב. וש"נ.**

103) ג"פ ובכן שכ"א עולה ע"ב: **דבכ"ן עולה ע"ב — הנחה הנ"ל שם. לקמן רפפ"ד.**

104) לזה תקנו ובכן הד': **ראה גם בהנחה הנ"ל שם.**

105) ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת: **אסתר ד, טז.**

106) אין לך דבר שעומד בפני התשו': **ראה תניא פכ"ה. אגה"ת רפ"ד וברשימות כ"ק אדמו"ר זי"ע לשם. פיה"מ להרמב"ם אבות פ"ג, מי"א. לקו"ש כרך ו ע' 66 הערה 54.**

107) בספרי' שיש דברי' שתשו' אינו מועיל: **ראה אגה"ת פ"ד: בזוה"ק בקצת מקומות, וברשימות הנ"ל מכ"ק אדמו"ר זי"ע מציין לזח"א ריט, ב. ועייג"כ זח"א סב, א והגירסא בר"ח דלהלן [ש' הקדושה פי"ז] וזח"ב ריד, ב. וראה גם סה"מ תר"ם ח"ב ע' תתקכג.**

108) תשו' עילאה: **זהר רע"מ נשא קכג, א.**

109) זהו תשו' תתאה אבל תשו' עילאה מועיל: **ראשית חכמה שער הקדושה פי"ז (קרוב לתחלתו ד"ה עוד בזהר — רד, א). אגה"ת שם.**

110) שמש ומגן ה' אלקי': **תהלים פד, יב.**

111) ממעמקי' קראתיך: **תהלים קל, א.**

קחו עמכם דברי' ושובו אל ה'[112], ולא אמר ה' אלקיך כי קאי על ה' אלקיך שא' תחילה כו'.

קיצור. ובמה בשופר, מעשה דוקא. וגם איסור מלאכה בשבת, לפי שדיבורו של הקב"ה חשיב מעשה, א"כ ע"י מעשה נמשך דיבורו של הקב"ה כו'.

תשר"ת. מן המיצר. ג"פ ובכן זהו כמו ג"פ ויסע ויבא ויט, מעלת הצדיקי' אבל בעת"ש, ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת. וזהו שובה ישראל עד שש' הוי' בחי' פנימי' יהי' בבחי' אלקי' הוא בחי' חיצוני' ש' אלקי' דע"מ כו'.

שמע"צ

(פד) **והנה** ע"י בחי' הצעקה פנימיות[1] מעומקא דלבא בחי' ממעמקים הנ"ל[2] בחי' ובכן הד' שעולה ע"ב[3], היינו בחי' ש' ע"ב[4] הכולל כל הג"פ ויסע ויבא ויט[5], שכ"א הוא ע"ב אותיות לבד, שבין כולם הוא מספר רי"ו[6] שם הגבורה[7] גימ' ארי'[8], והיינו בחי' גבורה דע"י שמלובש במו"ס[9]. ואמנם ש' ע"ב הכולל אותם י"ל שזהו בחי' חסד דע"י שהוא כלל, שכמו באצי' חסד הוא יומא דאזיל עם כולא יומין[10] כן י"ל בע"י ג"כ, או עוד גבוה יותר והיינו אבחי'[11] ג"ר דע"י. וז"ע ויעבור שיש בו אותיות ע"ב ואותיות רי"ו[12], והיינו שכדי שיומשך י"ג מדה"ר צ"ל תחילה רי"ו שהם ג"פ ע"ב אותיות הנ"ל וש' ע"ב בפ"ע והיינו ש' ע"ב הכוללם, ועי"ז

---

112) קחו עמכם דברי' ושובו אל ה': הושע יד, ג.

1) והנה ע"י בחי' הצעקה פנימיות: מכאן מתחיל מאמר הל"א מהמשך וככה הכולל פרק אחד פפ"ד.

התאריך כאן נעתק מהמפתח שנדפס בהוצאה הקודמת. ושם בשוה"ג כתב כ"ק אדמו"ר זי"ע: דרוש דחה"ס נסדר, ע"י אדמו"ר מהרשנ"ע, לקמן פצ"ט.

ראה עוד ע"ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) ממעמקים הנ"ל: בפרק שלפנ"ז.

3) ובכן הד' שעולה ע"ב: „דבכ"ן עולה ע"ב" — ראה לקמן בהנחות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתצג.

4) ש' ע"ב: נסמן לעיל ספט"ז.

5) ע"ב . . הג"פ ויסע ויבא ויט: בשלח יד, יט. כ. כא. ראה גם רש"י סוכה מה, א במשנה ד"ה אני והו.

6) ע"ב . . הג"פ . . מספר רי"ו: ראה תולעת יעקב סדר תפלת ר"ה. פע"ח שער הסליחות שי"ב, פ"ג.

7) רי"ו שם הגבורה: ראה ת"ז תכ"ב סז, ב. סה"מ תר"ם ח"א ע' רלט. וש"נ.

8) רי"ו שם הגבורה גימ' ארי': ראה גם לעיל ספפ"ב. וש"נ.

9) גבורה דע"י שמלובש במו"ס: ראה ע"ח שער א"א שי"ג, פ"ו-ז. רמ"ז ר"פ פינחס.

10) חסד הוא יומא דאזיל עם כולא יומין: ראה גם לקמן בהנחות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתפד. וש"נ.

11) אבחי': בהוצאה הקודמת: מבחי'.

12) ויעבור שיש בו אותיות ע"ב ואותיות רי"ו: ראה פע"ח שער הסליחות שי"ב, רפ"א ואילך. לקמן בהנחות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתצו. וש"נ.

נמשך מחילת העוונות להיות נושא עון ועובר על פשע[13]. וכמו"כ הוא בענין הצעקה הנ"ל, אשר ע"י יבוא אל המלך אשר לא כדת[14], הוא ג"כ כן שנמשך ש' ע"ב דכלליות ורי"ו בפרטיות, להיות נמשך ש' הוי' מחדש בבחי' הפנימיות עד שיאיר החיצוני' כו', שז"ע הוי' אלקיך כנ"ל[15]. ואמנם עדיין צ"ל מה"ע ש' ע"ב למחילת וסליחת עוונות הלא ש' ע"ב הוא בחכ'[16], וענין המחילה והסליחה הוא כשנמשך מלמעלה מן החכ' דוקא, שהרי ע"פ החכ' היא אם בחוקתי תלכו[17] ונתתי גשמיכם[18] כו' וא"ל תשמעו[19] כו'. אך הענין הוא דעם היות שההמשכה להיות נמשך שיהי' נושא עון ועובר על פשע זהו מבחי' אוא"ס שלמעלה מהחכ' ששם אם צדקת[20], מ"מ צ"ל נמשך ע"י החכ' מב' טעמים, הא' בכדי שיגיע השפע בבחי' הפנימיות • שזהו עיקר המכוון. ב' בכדי שגם בחי' גבוה כזו שאם צדקת כו', מ"מ קלז
יהי' כבקשת משה ונפלינו אני ועמך[21] כמ"ש מזה בלק"ת בד"ה מצה זו[22].

ולהבין כ"ז צ"ל שרש ענין הסוכה וד"מ שבלולב[23], ושמע"צ שאח"כ ושמחת תו' מה שהתו' היא שמחה, שלכאו' אינו מובן כלל ענין שמחת התו' מה"ע השמחה והריקוד, ומפני מה היא שמחה. ולמה אין עושין ש"ת בשבועות[24] שהוא יום מ"ת[25] שניתנה בקולות וברקי'[26] כו'. ואם נא' שעיקר השמחה היא על לוחות אחרונות שניתנו ביוהכ"פ[27] שהרי על לוחות הראשוני' אינו שייך שמחה, א"כ ה"צ להיות השמחה ביוהכ"פ. ואם מפני שארז"ל אין שמחה אלא בבשר[28] ויוהכ"פ הוא יום ענות נפשינו[29] כו', ג"ז לא תברא שהי' באפשר לקבוע יום השמחה למחרת יוהכ"פ[30] יום שירד משה מן ההר[31]. אך הנה כ"ז יובן בהקדם

13) נושא עון ועובר על פשע: **מיכה ז, יח.**

14) יבוא . . לא כדת: **ע"פ אסתר ד, טז.**

15) שז"ע הוי' אלקיך כנ"ל: **בפרק שלפנ"ז.**

16) ש' ע"ב הוא בחכ': **נסמן לעיל פע"א.**

17) אם בחוקתי תלכו: **בחוקותי כו, ג.**

18) ונתתי גשמיכם: **שם פסוק ד.**

19) וא"ל תשמעו: **שם פסוק יד.**

20) אם צדקת: **איוב לה, ז.**

21) ונפלינו אני ועמך: **תשא לג, טז.**

22) ונפלינו . . בלק"ת בד"ה מצה זו: **צו יב, סע"ג.**

23) וד"מ שבלולב: **סוכה לא, א. מנחות כז, א.**

24) ולמה אין עושין ש"ת בשבועות: **ראה גם מאמרי אדה"ז תקע"ב ע' ל. ע' לט. מאמרי אדה"א דברים ח"ד ע' א'רפג. סה"מ תרל"ט ח"א ע' פא. תרמ"ח ע' קעז. תרפ"ה ע' מב. סה"מ מלוקט ח"א ע' שסג [בהוצאה החדשה — ח"א ע' רטו]. ושי"נ. לקו"ש ח"א ע' 116.**

25) בשבועות שהוא יום מ"ת: **ראה גם לעיל פ"פ. ושי"נ.**

26) מ"ת שניתנה בקולות וברקי': **יתרו יט, טז.**

27) לוחות אחרונות שניתנו ביוהכ"פ: **ראה לעיל ע' תקמז הערה 75.**

28) אין שמחה אלא בבשר: **פסחים קט, א. שו"ע אדה"ז הל' יו"ט סתקכ"ט, ס"ז.**

29) ויוהכ"פ הוא יום ענות נפשינו: **אחרי טז, כט. לא. אמור כג, כז. כט. לב.**

30) באפשר לקבוע יום השמחה למחרת יוהכ"פ: **ראה גם סה"מ תרל"ט שם. תרמ"ח ע' קעט. סה"מ מלוקט הנ"ל ע' שסד [בהוצאה החדשה — ע' רטז]. ושי"נ. מאמרי אדה"ז תקע"ב ע' לט.**

31) יוהכ"פ יום שירד משה מן ההר: **ראה פדר"א פמ"ו. תנחומא תשא לא. רש"י יתרו יח, יג. הוספות לשו"ע אדה"ז חאו"ח הערות לר' נחמי' מדובראוונא רסתקפ"א.**

מ"ש ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר[32] כו', וכתי' ביום השמיני עצרת תהי' לכם[33]. שיש פרטי מצות דכתי' בהם לכם, משא"כ בכל התרי"ג מצות. וע' במד"ר בא פט"ו[34] ע"פ החדש הזה לכם[35] דרש מפסוק יהיו לך לבדך ואין לזרי' אתך (משלי ה'[36]), כל הפרטי מצות דכתי' בהם לכם, וכלליות עשיית המצות דכתי' בה ג"כ לכם, וחשיב שם פרטי' הנ"ל. וע' בד"ה החדש הזה לכם[37], בענין שע"י לכם זה דהחדש הזה לכם תזכו לכל בחי' לכם. והענין דהנה סכך הסוכה הוא נעשה מענן הקטורת דיוהכ"פ[38], וכמו שע"י איד[39] העולה מן הארץ ע"ז נעשי' עננים להמטיר מטר כמ"ש ואיד[39] יעלה[40] כו', כ"ה מענן הקטורת שמקטירי' בהיכל קדש הקדשי'[41] ע"ז נעשה עננים, הוא כדוגמת בחי' ענני הכבוד שהוא הסוכות[42] אשר השבתי את בנ"י בצאתם ממצרי'. והסוכה דעכשיו הוא למען ידעו דורותיכם כי בסכות הושבתי[43] כו', וצ"ל מהו למען ידעו כו'. וי"ל ג"כ שבשמע"צ מתחילי' לומר מוריד הגשם[44], שי"ל שזהו הגשם שנמשך מעננים אלו דסכך הסוכה הנעשה מענן הקטורת הנ"ל. ובין גשם הזה ובין סכך הסוכה יש ב' דברי', האחד הוא בחי' ולקחתם לכם ביום הראשון ד"מ שבלולב. וביום ב' דסוכות מתחיל ענין ניסוך המי'[45], שהיו שואבי' מים בששון מאד[46], וחסידי' ואנשי מעשה היו מרקדי' לפניהם באבוקות של אור שבידיהם[47]. ותחילה נבין ענין ד"מ שבלולב ולמה ד' מינים אלו דוקא, ומה ענינם ברוחניות ופעולתם בכלל שבאים לרצות על המים[48] כנודע. הנה איתא במ"ח שענין כוונת נענועים

---

32) ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר: **אמור כג, מ.**

33) ביום השמיני עצרת תהי' לכם: **פינחס כט, לה. ולהעיר שפסוק זה לא הובא במדרש דבסמוך. ראה גם לעיל בח"א ע' קעט וע' קפ. וש"נ.**

34) במד"ר בא פט"ו: **סכ"ג. ראה לקמן ספק"ד. לקו"ש כרך ב ע' 443 הערה 3.**

35) החדש הזה לכם: **בא יב, ב.**

36) יהיו לך לבדך ואין לזרי' אתך (משלי ה': **פסוק יז.**

37) בד"ה החדש הזה לכם: **אוה"ת בא כרך ח ע' ב'תתקיז.**

38) סכך הסוכה הוא נעשה מענן הקטורת דיוהכ"פ: **ראה לקמן ספצ"ג. פצ"ז. פק"ג. עטרת ראש ע' כט. לו, סע"א ואילך. מאמרי אדה"א דברים ח"ד ע' א'רמד. סה"מ תש"ט ע' סט. סה"מ מלוקט ח"ב ע' קכא [בהוצאה החדשה — ח"א ע' קסג]. וש"נ.**

39) איד: **ראה לעיל ע' תקנד הערה 43.**

40) ואיד יעלה: **בראשית ב, ו.**

41) מענן הקטורת שמקטירי' בהיכל קדש הקדשי': **אחרי טז, יב-יג.**

42) ענני הכבוד שהוא הסוכות: **ראה שו"ע אדה"ז הל' סוכה סתרכ"ה.**

43) השבתי . . למען ידעו דורותיכם כי בסכות הושבתי: **אמור כג, מג. בהוצאה הקודמת: הושבתי . . הושבתי.**

44) שבשמע"צ מתחילי' לומר מוריד הגשם: **משנה ריש תענית. שו"ע אדה"ז הל' תפלה ר"ס קיד.**

45) ב' דסוכות מתחיל ענין ניסוך המי': **תענית ג, א ורש"י ד"ה אלא ר' יהושע היא. וכ"ה גם לקמן פצ"ז. ראה בהערה שם.**

46) שהיו שואבי' מים בששון מאד: **כמבואר במסכת סוכה ספ"ד ורפ"ה — לקו"ת סוכות עט, ד.**

47) וחסידי' ואנשי מעשה . . שבידיהם: **סוכה נא, סע"א ואילך במשנה.**

48) ד' מינים . . לרצות על המים: **תענית ב, ב.**

דלולב בדרך קצרה, שהוא להמשיך דעת לנוק' דז"א העומדת בחזה דז"א[49]. ובכדי להבין זה צ"ל שרש ענין הדעת, הנה כתי' דע את אלקי אביך ועבדהו בלב שלם[50], מובן שענין שלימות העבודה זהו ע"י הדעת דוקא. וזהו שנצטוינו וידעת היום והשבת אל לבבך • כי הוי' הוא האלקי'[51] כו' אין עוד, ולכאו' מה"ע קלח בחי' הדעת להשבת הלב ונתינת הטעם כי ה' הוא האלקי'. אך הענין הוא דבכדי שיהי' שלימות העבודה זהו ע"י הדעת דוקא, כי כל עיקר ענין העבודה בקיום התומ"צ שזו"ע עבודה, כמ"ש לעבדה ולשמרה[52] לעבדה זו רמ"ח מ"ע ולשמרה זו שס"ה ל"ת[53], ונת' מזה לעיל באורך שמצל"ת זו עיקר העבודה ולא מ"ע[54] לבד כו'. וכתי' ועבדתם את ה' אלקיכ'[55], תחת אשר לא עבדת את ה' אלקי'[56] כו', ולכאו' צ"ל מהו שא' אצל עבודה ל' ה' אלקי', ולא אמר ש' הוי' לבד או ש' אלקי' לבד, אפי' בס' הראשוני' כמ"ש ועבדתם את ה' אלקי' שזהו בס' שמות (כי במ"ת[57] נא' על הרוב ה' אלקיכם כי מש"ת משה מפי עצמו, וברוה"ק כמ"ש התוס'[58]). אך הענין יובן ע"פ משנת"ל דעיקר ענין נתינת המצות לא ניתנו אלא לצרף בהם את הבריות[59], שנת' לעיל[60] ובד"ה מי' רבי' שקאי על נה"ב שנק' בריות[61]. ולזה א' והשבת אל לבבך שיש ב' לבבות באדם היינו לב חכם לימינו[62] הוא היצ"ט, ולב כסיל לשמאלו[63] זהו היצה"ר כו', והוא בכלל בחי' נה"א ונה"ב[64], ובכדי לאחד ב' הלבבות זהו ע"י הדעת כמשי"ת אי"ה. ונתינת הטעם ע"ז הוא כי הוי' הוא האלקי' שכולא חד[65], ושרש נה"א ונה"ב הם מב' שמות אלו כמ"ש

---

49) במ"ח . . להמשיך דעת . . בחזה דז"א: מסכת ימי מצוה וסוכה פ"ה, מ"ג. ראה גם לקמן רפפ"ז. ראה גם לעיל בח"א המשך וישב יעקב פ"ז: בפע"ח — ראה שם שער הלולב שכ"ט, פ"א־פ"ג. סה"מ תר"ם ח"ב ע' תקעח ואילך. וש"נ. תרמ"א ע' קא. וש"נ.

50) דע את אלקי אביך ועבדהו בלב שלם: דהי"א כח, ט.

51) וידעת היום והשבת . . הוא האלקי': ואתחנן ד, לט.

52) לעבדה ולשמרה: בראשית ב, טו.

53) לעבדה זו רמ"ח . . שס"ה ל"ת: נסמן לעיל ספי"ח.

54) שמצל"ת זו עיקר העבודה ולא מ"ע: ראה לעיל פט"ו.

55) ועבדתם את ה' אלקיכ': משפטים כג, כה.

56) תחת אשר לא עבדת את ה' אלקי': בהוצאה הקודמת: אלקיך. תבוא כח, מז.

57) במ"ת: בהוצאה הקודמת: במש"ת = במשנה תורה.

58) מש"ת משה מפי עצמו . . התוס': ראה מגילה לא, ב ותוד"ה משה. זהר ואתחנן רסא, א ובמקדש מלך ואור החמה שם. תו"ח יתרו רסד, א. מאמרי אדה"א שמות ח"ב ע' שלא. סה"מ תרל"ח ע' שלח ואילך. לקו"ש כרך יט ע' 9 ואילך. וש"נ. כרך לו ע' 42. וש"נ.

59) המצות לא ניתנו אלא לצרף בהם את הבריות: נסמן לעיל פי"ד.

60) שנת' לעיל: פי"ד (ע' תטז).

61) ובד"ה מי' רבי' שקאי על נה"ב שנק' בריות: תרל"ו. ראה שם פק"י. פקכ"ב.

62) לב חכם לימינו: קהלת י, ב.

63) ולב כסיל לשמאלו: קהלת שם.

64) היצ"ט . . היצה"ר . . בכלל . . נה"א ונה"ב: ראה גם תו"א מקץ לח, ב. מאמרי אדה"א בראשית ע' שסג ואילך. לעיל פ"ס. סה"מ תרל"א ח"א ע' רצד — לקמן רפקי"ט: והן שרש ב' יצרין יצ"ט ויצה"ר.

65) כי הוי' הוא האלקי' שכולא חד: ואתחנן ד, לט. ראה זהר בהקדמה יב, א. הנסמן לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פ"ח.

בזהר ע״פ וייצר ה׳ אלקי׳ תרין יצרין[66], ששרשם מב׳ שמות אלו, שהנה״א שרשו מש׳ הוי׳, ונה״ב שרשו מש׳ אלקי׳. ומאחר שה׳ הוא האלקי׳ כולא חד ממש, א״כ צריכי׳ להיות ב׳ הלבבות הנ״ל ג״כ חד. שהרי גם הסתת היצה״ר ג״כ אינו אלא בשביל שלא ישמע לו כו׳, וכמ״ש בזהר שזהו כמשל הזונה[67] עם בן המלך כו׳, וכ״ז הוא ע״י הדעת כו׳, שע״י מובן ענין זה. וזהו שעל הרוב במקום שנזכר עבודה נז׳ ב׳ שמות דה׳ ואלקי׳, הגם שעיקר עבודה הוא בש׳ אלקי[68] שז״ע עובד אלקי[69] כו׳, עכ״ז מאחר שהעבודה היא ע״י הדעת ועי״ז והשבות אל לבבך לחברם, מפני כי הוי׳ הוא האלקי׳ שרש שניהם כו׳, לכן במקום שנז׳ עבודה אמר ב׳ שמות אלו כו׳.

קיצור. שענין הסוכה וד״מ שבלולב ושבה״ש ושמע״צ וש״ת זהו הכל אחר יוהכ״פ בחי׳ סליחות העוונות וענן הקטורות[70] כו׳. ותחילה יובן ענין הדעת הנמשך ע״י ד״מ שבלולב, דע כו׳ ועבדתם, וידעת והשבות. ה׳ אלקי[56] שורש היצ״ט ויצה״ר, וע״י הדעת כי ה׳ הוא האלקי׳, עי״ז והשבות אל לבבך לחבר בחי׳ לב חכם ולב כסיל כו׳.

שמח״ת

(פה) **ואמנם** עדיין צ״ל מהו ענין לבחי׳ הדעת[1] שע״י דוקא יתחבר הנה״א והנה״ב. הלא כל ענין המצות שהן בכדי לצרף את הבריות[2] אינם בבחי׳ הדעת, שהרי מ״ע ומל״ת הם חו״ג[3] ושרשן הם י״ה ו״ה, שס״ה ל״ת[4] תלוי׳ בי״ה, ורמ״ח מ״ע[5] בו״ה כמ״ש בת״ז שמי עם י״ה שס״ה זכרי עם ו״ה רמ״ח[6], ומ״ע

---

66) בזהר ע״פ וייצר ה׳ אלקי׳ תרין יצרין: בראשית ב, ז. ראה זהר תזריע מו, ב. תרגום יוב״ע שם. ברכות סא, א. אוה״ת בראשית כרך ג ע׳ 1044 ואילך.

67) בזהר שזהו כמשל הזונה: ראה לעיל פי״ז. וש״נ.

68) שעיקר עבודה הוא בש׳ אלקי׳: ראה תו״א תולדות יז, ד ואילך.

69) עובד אלקי׳: מלאכי ג, יח. ראה גם תניא פט״ו.

70) הקטורות: בהוצאה הקודמת: הקטרת.

1) ואמנם עדיין צ״ל מהו ענין לבחי׳ הדעת: מכאן מתחיל מאמר הל״ב מהמשך וככה הכולל שני פרקים פה־פו.

ראה גם סה״מ תרנ״ב ע׳ א ואילך.

התאריך כאן נעתק מהמפתח שנדפס בהוצאה הקודמת.

ראה עוד ע״ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) ענין המצות . . לצרף את הבריות: ראה לעיל ע׳ תטז הערה 31.

3) מ״ע ומל״ת הם חו״ג: ראה זהר רע״מ שלח קעד, א. ת״ז תכ״א נה, א. לקו״ת ישעי׳ א, יח. משלי יא. רמ״ז לזהר בשלח מו, א. ר״פ קרח — הובא בלקו״ת אמור לט, ד.

4) שס״ה ל״ת: מכות כג, סע״ב.

5) ורמ״ח מ״ע: מכות שם.

6) בת״ז שמי עם י״ה שס״ה זכרי עם ו״ה רמ״ח: ראה שמות ג, טו. ת״ז בהקדמה ד, סע״ב. ה, א. לעיל בח״א המשך ואלה תולדות יצחק ספ״ו. וש״נ.

קלט לבחי' הדעת. • וגם צ"ל משארז"ל דעת חסרת מה קנית דעת קנית מה חסרת[7], א"כ העיקר הוא הדעת. ולכאו' הלא הדעת הוא מוח השלישי שמאחוריו[8], שבודאי ב' המוחין חו"ב שמלפניו[9] הם במעלה היותר עליונה, כמעלת הפנים נגד האחור, וכמ"ש כי היא חכמתכם ובינתכם[10] ולא חשיב דעת, וגם בנוסח התפילה קבעו לומר חנינו מאתך חכ' בינה ודעת שהגם שברכה זו היא ברכת הדעת[11] כמו שהתחיל אתה חונן לאדם דעת, עכ"ז בהבקשה הקדים חו"ב לדעת להיותו שלישי כו'. וגם על איזהו דעת הוא כוונת מאמרם דעת קנית כו', אם על בחי' הדעת שנחלק לחו"ג[12], או מוח הדעת עצמו כמ"ש במוחין, או עוד בחי' יותר. אך הענין יובן במה שאיתא בכהאריז"ל שכשהדעת נמנה אין הכתר נמנה[13] בע"ס, וכשהכתר נמנה אין הדעת נמנה, א"כ מובן שהדעת מחליף הכתר, שלכאו' ה"ז נפלא מדוע הדעת דוקא מחליף מקום הכתר ולא חו"ב. וגם צ"ל מדוע בסט"א לא יש בחי'[14] הדעת[15] משא"כ חו"ב יש גם בהם, אשר ג"ז צ"ל למה חלוק הדעת מכל המוחין כו'. ותחילה נבין פי' וענין הדעת, דהנה פי' דעת[16] אינו כפי הפי' הרגיל שהוא מל' ידיעה שידע שכן הוא, שא"כ למה הזהיר דהמ"ע[17] את שלמה בנו דע את אלקי אביך[18], הי' לו לומר תחילה ענין אלקות אשר עי"ז ידע את אלקי אביו. וגם כשמקיימי' מ"ע ומל"ת עי"ז יודע אלקות שהוא ציוה שיעשו מצוה ולא יעשו דברי' אשר נצטוינו בלא תעשה כו', אלא

---

8) בגוכי"ק בצד הימיני של העמוד לערך כאן, ללא ציון מקומו בפנים (בהפסק קו בינו להפנים):
י"ל שמברר[א] גם אחור, תפילה בד"ה על כן[ב].
הערה זו לא נעתקה בבוך 1825 ובהוצאה הקודמת. ואולי ניתוספה לאחר זמן.

א) שתי התיבות הראשונות אינן ברורות בהצילום.

ב) תו"א מג"א קכב, ג ואילך. סה"מ תרל"ה ח"א ע' קנא.

---

7) דעת חסרת מה קנית דעת קנית מה חסרת: **ראה קה"ר פ"ז, כג (א). תנחומא חוקת ו. במדב"ר פי"ט, ג. פסיקתא דר"כ פסקא ד פ' פרה. ויק"ר פ"א, ו. תנחומא ויקרא א. נדרים מא, א. לקמן פצ"ד. פצ"ח.**

9) הדעת . . מוח . . שמאחוריו . . חו"ב שמלפניו: **ראה תו"א תצוה פג, ד. מג"א קכב, ד. לעיל רפס"א. וש"נ.**

10) כי היא חכמתכם ובינתכם: **ואתחנן ד, ו.**

11) שברכה זו היא ברכת הדעת: **ראה גם לקמן בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתג.**

12) הדעת שנחלק לחו"ג: **ראה ע"ח שער תיקון הנוקבא של"ד, פ"ג. ש"א פו, ב הערה 43.**

13) שכשהדעת נמנה אין הכתר נמנה: **ראה ע"ח שער מוחין דצלם שכ"ג, פ"ה ופ"ח. שער דרושי אבי"ע שמ"ב, פ"א. שער ההקדמות דרוש בענין הכתר רנב, א. מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"ב ע' תרטו ובהנסמן במ"מ לשם.**

14) מדוע בסט"א לא יש בחי' הדעת: **ראה גם לקמן פצ"ח.**

15) בסט"א לא יש בחי' הדעת: **ראה גם לעיל בח"א ד"ה ויהי לי שור וחמור ספ"ב. וש"נ.**

16) דהנה פי' דעת: **ראה גם להבא בסמוך סידור שער הלולב רסג, סע"ג ואילך. לקמן פק"ז.**

17) דהמ"ע: **בהוצאה הקודמת: דהע"ה.**

18) דע את אלקי אביך: **דהי"א כח, ט.**

שפי׳ דע הוא מל׳ הכרה, ולא הכרה לבד כ״א התקשרות[19] שע״י הכרה[20] זו. וע״ז הוא שהזהיר דוד את שלמה בנו דע את אלקי אביך, פי׳ שתכיר ותתקשר בו בקשר אמיץ שז״ע הדעת, ומל׳ והאדם ידע[21]. שענין ידיעה זו אינה ידיעה שידע שכן הוא, אלא בחי׳ התקשרות כמ״ש ע״כ יעזוב כו׳ והיו לבשר[22] כו׳, וזהו תלוי בדעת דוקא כמא׳ רז״ל אין קישוי אלא לדעת[23]. ועד״ז יובן בענין ההתקשרות באלקות שיקשר דעתו בחוזק ותוקף מאד, שכל ענין ההשכלה ואריכות[24] ההתבוננות ה״ז רק הקדמה לבחי׳ הדעת. והיינו שע״י הקדמה זו יבואו לבחי׳ התקשרות הדעת, שזהו העיקר כמ״ש ואתם הדביקי׳ בה׳[25] כו׳, וכתי׳ ובו תדבקון[26] שזהו בחי׳ הששי[27], שזהו כנגד אחד שבפסוק שמע ישראל[28] כמ״ש הש״ך על התו׳[29], והובא בלק״ת בד״ה אחרי ה׳ אלקי׳ תלכו[30] כו׳. אך א״א לבוא לבחי׳ העיקר הזה, כ״א ע״י שתחילה ישכיל השכלת אלקות, ואח״כ יתבונן בהם הדק היטיב, ועי״ז יתקשר אח״כ בטוב טעם ודעת כו׳. וזהו הט׳ שבהבקשה שבשמ״ע הקדימו חו״ב לדעת, לפי שא״א לבוא לבחי׳ הדעת כ״א ע״י הקדמת חו״ב. ומזה עצמו מובן גודל עוצם מעלת הדעת שהוא העיקר הבא באחרונה שכל העיקר תלוי בה, וכענין סוף מעב״ת[31], וכמו האדם סוף הנבראי׳,
קמ ותחילת הכוונה כו׳. ואמנם עיקר מעלת הדעת במה שאמרו • דעת קנית מה חסרת, י״ל שזהו מטעם הנ״ל שכשהדעת נמנה אין הכתר נמנה, שמחליף מקום הכתר כו׳. והענין הוא דהנה תכלית הידיעה הוא שלא נדע[32], פי׳ שתכלית וכוונת הידיעה הוא, שנשיג כל מה שאפשר להשיג, עד שנבוא לבחי׳ אוא״ס מה שא״א לבוא בבחי׳ השגה והבנה כלל, וזהו התכלית שלא נדע כו׳, וזהו כפי פי׳ הפשוט דעת ל׳ ידיעה. וכמו״כ נבין בענין פי׳ דעת ל׳ הכרה והתקשרות, שענין ההכרה הוא יותר מורגש מבחי׳ הידיעה, שההכרה הוא בחי׳ התפעלות השכל והמדות עד שתדבק נפשו במושכל ההוא בבחי׳ כליון ותשוקה וקשר אמיץ וחזק מאד מאד כו׳. והנה נת״ל שבכדי לבוא לבחי׳ הדעת זהו ע״י הקדמת חו״ב, א״כ לכאו׳ ענין התקשרות והכרת

---

19) דע . . התקשרות: ראה תניא פ״ג וברשימות כ״ק אדמו״ר זי״ע לשם ע׳ מג. סידור שם. מאמרי אדה״א נ״ך ע׳ צז. וש״נ. תו״ח בשלח קנה, ג. וש״נ. לעיל בח״א ד״ה ויהי לי שור וחמור פ״ב.

20) הכרה: תיבה זו נכתבה בסיום השורה ונכפלה בהתחלת השורה.

21) הדעת . . והאדם ידע: בראשית ד, א. ראה ע״ח שער הקליפות שמ״ח, פ״ב. תניא שם.

22) ע״כ יעזוב כו׳ והיו לבשר: בראשית ב, כד.

23) אין קישוי אלא לדעת: יבמות נג, סע״ב.

24) ואריכות: בהוצאה הקודמת: לאריכות.

25) ואתם הדביקי׳ [בהוצאה הקודמת: הדבקי׳] בה׳: ואתחנן ד, ד.

26) ובו תדבקון: פ׳ ראה יג, ה.

27) ובו תדבקון שזהו בחי׳ הששי: ראה לקו״ת דבסמוך.

28) שבפסוק שמע ישראל: ואתחנן ו, ד.

29) הש״ך על התו׳: לר׳ מרדכי הכהן, פ׳ ראה יג, ה.

30) בלק״ת בד״ה אחרי ה׳ אלקי׳ תלכו: פ׳ ראה כב, ד.

31) סוף מעב״ת: ראה גם לעיל בח״א ד״ה ויגש פ״א ובהנסמן שם.

32) תכלית הידיעה הוא שלא נדע: ראה מאמרי אדה״ז כתובים ח״א ס״ע עח ואילך: שארז״ל. תו״ח בא צט, א ושם: מא׳ החכ[ם] — ראה בחינת עולם לר׳ ידעי׳ הפניני ח״ח, פרק ב. עיקרים מאמר ב, ספ״ל. של״ה קצא, ב. ראה בסוף הספר במילואים.

הדעת א"א להיות אלא במה שהשיג ע"י בחי' חו"ב, אבל מה שא"א להשיג ע"י השכלתו ובינתו א"א להתקשר ולהכיר בו במכש"כ כו'. וא"כ[33] מעלת הדעת הוא רק מה שהוא בבחי' הכרה והתקשרות לבד, משא"כ בחו"ב לא יש הכרה והתקשרות זו, אבל לא שנאמר שהכרת הדעת והתקשרותו הוא בבחי' היותר גבוה. אמנם ענין תכלית הידיעה שלא נדע הכוונה הוא כך, תכלית ההתקשרות וההכרה הוא בכדי שנבוא להתקשר ולהכיר גם במה שלא ניתן לידע בבחי' ידיעת חו"ב, או גם בבחי' התקשרות והכרה הנעשה ע"י חו"ב כו'.

קיצור. דעת קנית כו', מעלת הדעת שהוא ל' הכרה והתקשרות, וזהו ע"י קדימת חו"ב. ועיקר מעלתו הוא במה שכשהדעת נמנה אין הכתר נמנה. דהנה תכלית הידיעה שלא נדע י"ל שתכלית ההכרה שנכיר ונתקשר גם במה שא"א להתקשר ע"י השכל כו'.

(פו) **וביאור** הענין דהנה אנת הוא חד ולא בחושבן, אנת הוא דאפיקת עשר תיקונין[34] כו', וצ"ל מהו שכפל לומר ב"פ אנת[35], והל"ל אנת הוא חד ולא בחושבן ואפיקת עשר תיקונין. אלא שמה דאפיקת עשר תיקוני' אינו בחי' אנת שלא בחושבן, אלא שאנת הוא חד ולא בחושבן פי' שאינו בערך כלל לבחי' ע"ס, וכמ"ש מזה בסידור בד"ה אנת הוא חד באריכות[36]. אבל אנת הוא דאפיקת ע"ת[37], היינו אם היות שהע"ס נמשכי' משם ע"ד אור מהמאור, עכ"ז יש להם קצת ערך שהרי האור הוא מעין המאור[38] כו'. וע"ד שנת"ל בענין איהו וחיוהי חד[39] איהו וגרמוהי חד[40], שבחי' איהו שמתייחד עם חיוהי הוא באופן היותר נעלה מכמו בחי' איהו אשר מתייחד עם גרמוהי כו' ע"ש, כן י"ל בב' בחי' אנת האמור כאן. ונודע שמ"ש חד ולא בחושבן קאי על אור הכתר[41] כו', שאינו נמנה בע"ס לגודל • עוצם מעלתו[42] כו'. ומ"מ כשאין הדעת נמנה אזי הכתר נמנה, היינו מה שהוא לא בחושבן כשהדעת נמנה, ונמצא כי הדעת מחליף בחי' הכתר מה שלא בחושבן כו'. וא"כ מובן מה שע"י הדעת נוכל לבוא לבחי' אשר לא נדע כו', היינו גם מה שא"א קמא

42) בגוכי"ק בצד הימיני של העמוד לערך כאן, ללא ציון מקומו בפנים (בהפסק קו בינו להפנים):
צ"ע למה [ל]א חשיב דעת [ב]מא' אלי'.
הערה זו לא נעתקה בבוך 1825 ובהוצאה הקודמת. ואולי ניתוספה לאחר זמן.

33) וא"כ: **בהוצאה הקודמת: וע"כ.**
34) אנת הוא חד . . אנת . . עשר תיקונין: **ראה ת"ז בהקדמה יז, א. סידור אדה"ז סדר מנחת ערב שבת.**
35) ב"פ אנת: **ראה גם לעיל בח"א ע' קעד.**
36) בסידור בד"ה אנת הוא חד באריכות: **סדר מנחת ערב שבת קסב, ג. מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב ע' תרחצ ואילך.**
37) ע"ת: **בהוצאה הקודמת: עשר תיקונין.**
38) האור הוא מעין המאור: **ראה אגה"ק ס"כ.**
39) שנת"ל בענין איהו וחיוהי חד: **פע"ו ופע"ח.**
40) איהו וחיוהי חד איהו וגרמוהי חד: **ראה ת"ז בהקדמה ג, ב.**
41) חד ולא בחושבן קאי על אור הכתר: **ראה תו"א וירא יד, א.**

להתקשר שם ע״י השכלת החכ׳, שהרי החכ׳ מאין תמצא[43], שהחכ׳ ה״ה נמצאת מבחי׳ אין דכתר בדרך מציאה כנ״ל[44], שאין המוצא המציאה יודע כלל מאין באה היא לו, דאל״כ א״ז מציאה, אלא יודע שמפלוני באה וצריך להחזיר לו מבלי הכרזה כלל. ומאחר שכן הרי א״א להחכ׳ להשיג בחי׳ אין זה שע״ש זה נק׳ אין כו׳, א״כ אינו שייך לומר שיהי׳ התקשרות הדעת עפ״ז[45]. ומ״מ ע״י הדעת בבחי׳ התקשרות והתדבקות שלימה שז״ע תכלית הידיעה, היינו תכלית ההתקשרות שלא נדע, שנבוא להתקשר גם בבחי׳ שא״א להתקשר ע״י בחי׳ השגת החכ׳ כו׳. והענין הוא לפי שהדעת הוא בקו האמצעי[46] ומחליף מקום הכתר כנ״ל, וכנודע שבחי׳ אוירא דכי׳[47] זהו בחי׳ דעת דע״י[48], שבחי׳ דעת זה הוא בחי׳ אשר לא נדע כו׳, וזהו מעלת הדעת שכשדעת קנית מה חסרת כו׳.

קיצור. ענין מ״ש ב״פ אנת, זהו ע״ד ב״פ איהו במאמ׳ איהו וחיוהי חד. וכשאין הכתר נמנה הדעת נמנה, נמצא מחליף מקום הכתר כו׳, והיינו ע״י היותו בקו האמצעי כו׳. וזהו תכלית הידיעה היינו ההתקשרות שלא נדע, שנבא להתקשר בבחי׳ שא״א להתקשר ע״י השכלת החכ׳, והיינו בחי׳ דעת דע״י, וזהו דעת קנית כו׳.

בס״ד בראשית

(פז) **ועפ״ז** יובן שרש ענין ד״מ[1] שבלולב[2] וענינם, ולמה ד׳ מיני׳ אלו דוקא. דהנה נת״ל בשם המ״ח[3] בענין הנענועי׳ הם להמשיך בחי׳ הדעת לנוק׳ העומדת בחזה דז״א, ונת׳ לעיל בחי׳ מעלת הדעת[4]. ועכ״ז אם היות כי

---

43) החכ׳ מאין תמצא: **איוב כח, יב.**

44) שהחכ׳ ה״ה נמצאת מבחי׳ אין דכתר בדרך מציאה כנ״ל: **ראה פמ״ב.**

45) עפ״ז: **בהוצאה הקודמת: עד״ז.**

46) שהדעת הוא בקו האמצעי: **נסמן לעיל בח״א ע׳ רסא.**

47) אוירא דכי׳: **לשון הזהר בכ״מ ומהם: תוספתא בשלח נ, סע״א. אד״ר נשא קלה, ב. ת״ז תי״ט לח, א. תכ״ב סד, א.**

48) אוירא דכי׳ זהו בחי׳ דעת דע״י: **ראה רמ״ז לזהר קרח קעו, א. ספר הערכים חב״ד ח״ב ע׳ רמה ובהערה 28. ראה גם יפה שעה לר׳ שלמה הכהן לזהר אד״ר נשא קכח, ב ד״ה עוד כתב רבינו ז״ל. ראה גם לעיל בח״א המשך ואלה תולדות יצחק פ״ג הערה יב. וש״נ.**

1) ועפ״ז יובן שרש ענין ד״מ שבלולב: **מכאן מתחיל מאמר הל״ג מהמשך וככה הכולל שבע פרקים פז־צג.**

ראה לקמן ספק״ג שאולי פתיחת דרוש זה היתה וידעת.

להתחלת פפ״ז בענין השיתין ראה אוה״ת בראשית כרך ג ע׳ תפו ואילך. סה״מ תרנ״א ס״ע צא ואילך.

פרקים פח־צב הם כת״י מעתיק, והוא העתק מלעיל ח״א המשך אלה תולדות נח מפט״ו עד ספי״ט, פרט להתחלת ריש פרק פח, וכן הקיצורים שנרשמו בגוכתי״ק.

תיבת בס״ד שבהתאריך כאן נעתקה מגוכתי״ק ותיבת בראשית מהמפתח שנדפס בהוצאה הקודמת.

ראה עוד ע״ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) ד״מ שבלולב: **סוכה לא, א. מנחות כז, א.**

3) נת״ל בשם המ״ח: **פפ״ד.**

4) ונת׳ לעיל בחי׳ מעלת הדעת: **פפ״ד ואילך.**

הנשים דעתם קלות[5], עכ״ז גם בהם יומשך בחי׳ הדעת ע״י ההמשכה בשרש ומקור, היינו בחי׳ נוק׳ דז״א העומדת בחזה דז״א כו׳. וביאור הענין הוא הנה ארז״ל בסוכה בפ״ד דמ״ט ע״א שיתין משי״ב שנא׳ חמוקי ירכייך[6] כו׳, תנא דבי ר׳ ישמעאל בראשית[7] א״ת בראשית אלא ברא שית. והיינו כי תדרי״ש[8] מצאו מקום במאמר בראשית שהשיתין משי״ב נבראו, שזהו סעד וחיזוק לדרש הנ״ל. והענין הוא דהנה שיתין הם בחי׳ יסוד דנוק׳[9] ולכן נק׳ חמוקי ירכייך, ובגמ׳ דסוכה הנ״ל דרשו וגם יקב חצב בו[10] אלו השיתין, ובמאו״א אות יו״ד סכ״ג[11] יקב נק׳ היסוד דנוק׳ ושם יחוד השמות סוד יבק[12] עכ״ל. נמצא מובן היטב שהשיתין הם בחי׳ יסוד דנוק׳, וי״ל שלכן נק׳ שיתין מל׳ שית שנבראו משי״ב. ועיקר פי׳ שית ל׳ יסוד מלשון כי השתות יהרסון[13], אבן שתי׳[14], ולעו״ז א״א[15] הזונה נק׳ שית זונה (משלי ז׳ יו״ד) שקאי על א״א, שהרי אמר • אח״כ כי אין האיש (היינו בעלה כמ״ש קמב
המצ״ד) בביתו[16] ליום הכסא יבא[17]. וז״ע ושתי[18], שהיא לעו״ז נגד הקדושה, ואח״כ ירש אסתר מקומה כו׳. ולהבין כ״ז צ״ל שרש ענין ד״מ שבלולב, הנה נודע מארז״ל על ד״מ שבלולב אלו, שכולם רומזי׳ על האחדות[19]. שהלולב הוא כפות[20]

---

18) בשוה״ג, ללא ציון מקומו בפנים (ולכאורה שייך לערך כאן, וכ״ה באוה״ת בראשית שם):

בעה״כ סה״ד[א] ושתי רמז לגיהנם (ס׳ כוונות שער פורים[ב]) י״ל כי ערוך מאתמול תפתה[ג], זהו יום ראשון שברא גם שית דלעו״ז.

א) בס׳ ערכי הכינויים של בעל סדר הדורות מערכת ושתי.

ב) ראה גם מחברת הקדש שער הפורים ד״ה מהר״ן נט, ד.

ג) ערוך מאתמול תפתה: **ישעי׳ ל, לג.**

---

5) הנשים דעתם [**בהוצאה הקודמת: דעתן, וכן לקמן ספצ״ו**] קלות: **שבת לג, ב. ראה לקו״ת להאריז״ל שמות ג, ד. מאמרי אדה״א נ״ך ע׳ צח. וש״נ. לקו״ש כרך יז ע׳ 149 הערה 14.**

6) חמוקי ירכייך: **שה״ש ז, ב. ושם: ירכיך.**

7) בראשית: **בראשית א, א.**

8) תדריי״ש: = **תנא דבי ר׳ ישמעאל.**

9) שיתין הם בחי׳ יסוד דנוק׳: **ראה גם אוה״ת בראשית כרך ג ע׳ תפו: לכאורה נ״ל שיתין הם יסוד דנוק׳. שלח כרך ו ע׳ א׳תתיב — במהדורת תשנ״ה שלח בהוספות ע׳ 90.**

10) וגם יקב חצב בו: **ישעי׳ ה, ב.**

11) ובמאו״א אות יו״ד סכ״ג: **מובא גם באוה״ת בראשית שם. תהלים (יהל אור) ע׳ תנד. לקו״ת שלח מב, ב. סה״מ תרנ״א ע׳ צב.**

12) יבק: **במאו״א ובאוה״ת: יב״ק = יחוד ברכה קדושה.**

13) כי השתות יהרסון: **תהלים יא, ג.**

14) אבן שתי׳: **ראה פרדס שעה״כ שכ״ג, פ״א מערכת אבן השתי׳: ועיקר פירושו לשון יסוד — הובא באוה״ת בראשית שם בהקיצור.**

15) א״א: = **אשת איש.**

16) כי אין האיש . . בביתו: **משלי ז, יט.**

17) ליום הכסא יבא: : **משלי ז, כ.**

19) מארז״ל [= **מאמר רבינו ז״ל**] על ד״מ שבלולב . . על האחדות: **ראה סידור שער הלולב רסא, ג — רסב, ג. רסד, ד — רסה, א. עט״ר ע׳ כט. מאמרי אדה״א דברים ח״ד ע׳**

שכל העלי' דבוקי' ואחוזי' זב"ז כאלו הם אחד, שהגם שבעצם הנם נפרדי' זמ"ז, עכ"ז הם כפותי' זל"ז. וגם כל עלה כפול לב'[21] שג"ז מורה על היותם באחדות כו', וגם מורה על השלימות. והדסי' ג"כ הם תלתא בחד קינא[22] שזהו מורה ג"כ על האחדות, ובמד"ר ויקרא פ' אמור הדס יעקב מה הדס רחוש בעלין כך יעקב רחוש בבנים[23]. ותלתא בחד קינא רומז לג' בחי' הי' הוה ויהי', מלך מָלך ימלוך הובא בעה"כ של הסה"ד ערך הדס. גם י"ל מה שארז"ל הדס יעקב לפי שיעקב חיבר אברהם ויצחק כמו שהת"ת מחבר חו"ג[24], כמ"ש אלוקי אבי אברהם ופחד יצחק הי' לי[25], שחיבר וכלל ב' הבחי' יחד כו', לכן צ"ל תלתא בחד קינא. וכמו שג' הדסי' רומזי' לג' אבות הובא בעה"כ הנ"ל. וכן הערבה ג"כ נק' אחוינא[26] בגמ'[27], ע"ש שגדילי' באחוה אגודות אגודות שכ"ז רומז על ענין יחודם באחוה היפך הפירוד. והאתרוג הנה גדול באילנו משנה לשנה שנק' נק'[28] פרי עץ הדר שדר באילנו[29] כו', וסובל ע"ע כל שינוי האוירי' מד' תקופות[30] השנה[31], ואיננו מתפעל מזה כלל. ולא כמו כל הפירות שא"י לסבול אויר הקר או גם הלח כו', אבל האתרוג סובל ע"ע כל האוירי' המנגדי' זל"ז, שכ"ז ה"ה הוכחה אשר הוכיח לו ה' אשר במיני' אלו יש אחדות[32], עד שהאתרוג מאחד האוירי' הנגדי' וההפכיים כו'. והענין הוא דהנה שורש ענין חיבור ב' בחי' יחד זהו מצד ההרגש שמרגישי' ע"ע בחי' היותר

א'רלב-א'רלג. ע' א'שי ואילך. אוה"ת משפטים ע' א'קפו. ויקהל ע' ב'צח. סה"מ תרמ"א ע' רכח. וש"נ. אעת"ר ס"ע כב ואילך. סה"מ מלוקט ח"א ע' רנג ואילך [בהוצאה החדשה – ח"א ע' קמג]. ע' שנז ואילך. ע' תמב ואילך. לקו"ש כרך כט ע' 223 ואילך. מאמר ד"ה ולקחתם לכם תשל"ה.

20) שהלולב הוא כפות: **סוכה לב, א.**

21) כל עלה כפול לב': **ראה גם מאמר ד"ה בסוכות תשבו י"ג תשרי תשמ"ב.**

22) והדסי' ג"כ הם תלתא בחד קינא: **ראה סוכה לב, ב. ד"ה בסוכות תשבו שם.**

23) ובמד"ר . . הדס יעקב . . רחוש בבנים: **ראה ויק"ר פ"ל, ט (ובמתנות כהונה ורד"ל שם). הלשון שבפנים נעתק מעה"כ המובא בסמוך בפנים.**

24) שהת"ת מחבר חו"ג: **ראה זהר תרומה קעה, ב. לעיל בח"א ד"ה בראשית ברא פ"ו בסופו ובהנסמן שם.**

25) אלוקי אברהם ופחד יצחק הי' לי: **ויצא לא, מב – בדילוג. ראה לעיל בח"א המשך ואלה תולדות יצחק פ"ח ובהנסמן שם.**

26) הערבה ג"כ נק' אחוינא: **ראה גם מאמר ד"ה יהי ה"א עמנו י"ג תשרי תשמ"ז. לקו"ש כרך כט ע' 224 ואילך.**

27) הערבה ג"כ נק' אחוינא בגמ': **בסה"מ מלוקט שם בהערה: ראה רש"י ד"ה אחווינא שבת כ, ב. שם ע' שנח [בהוצאה החדשה – ע' קסא] בהערה: ראה שבת כ, א ובפרש"י שם. שם ע' תמג [בהוצאה החדשה – ע' קעד] מצויין לשניהם – וראה הערה 31 שם. וראה לקו"ש כרך כט שם הערה 35. מאמרי אדה"א דברים ח"ד ע' א'שיב בהערה.**

28) נק': **בהוצאה הקודמת ליתא.**

29) פרי עץ הדר שדר באילנו: **אמור כג, מ. תו"כ שם. סוכה לא, ב. לה, א.**

30) וסובל . . שינוי האוירי' מד' תקופות השנה: **ראה גם לקמן פצ"ג. פצ"ד. סידור שער הלולב רסא, ג.**

31) מד' תקופות השנה: **ראה רמב"ם הל' קדוש החדש פ"ט, ה"ג.**

32) במיני' אלו יש אחדות: **ראה גם מאמרי אדה"ז תקע"ב ס"ע לה ואילך. ע' נב ואילך.**

עליונה מהם כו', וכמ"ש המשל ופחד עמו עושה שלום במרומיו[33], שבכדי שיהי' שלום במלאכי מרום מיכאל וגבריאל שהם מב' מדות ההפכיים דחו"ג[34], כנודע שמיכאל הוא מבחי' החסד ולכן הוא שר של מים, וגבריאל הוא מבחי' הגבורה ולכן הוא שר של אש[35], ועכ"ז יתאחדו ויהי' שלום בניהם[36], והמי' לא יכבו האש היפך טבעם כו'. וכמו הרקיע שנעשה מאש ומי' כמארז"ל נטל אש ומי' ופשכן זב"ז[37] ומהם נעשה הרקיע, הנה זהו על[38] שמתגלה עליהם הארה היותר גדולה מהם. וכמשל ב' שרים גדולי' שהם מנגדי' זל"ז, כשבאי' לפני המלך, או כשהמלך נוסע דרך עירם ומקום עבודתם נעשה שלום בניהם[36] וכאילו לא ה'[39] מנגדי' כלל. והיינו מפני גודל עוצם ביטולם בפני המלך מתבטלים לגמרי ומתאחדים כא' כאילו לא הי' מנגדי' זל"ז כלל וכלל. ועד"ז הוא במלאכי מרום מיכאל וגבריאל ג"כ, שאין מכבי' זא"ז לפי שמאיר עלי'[40] בחי' היותר גדולה מהם, והוא בחי' האין עד שמתבטלי' מבחי' היש שלהם להיות בטלי' להאין. וע"ד שמצינו ביעקב נא' ע' נפש ל' יחיד[41], שהגם • שהיו ע' במספר מ"מ כתי' בהם נפש ל' יחיד כו', והיינו קמג
להיותם בבחי' הביטול להאין כו'. ועד"ז כשאנו מוצאי' בד"מ שבלולב אלו, מה שהם נבדלי' משארי צמחי' הגשמי', והוא במה שיש בחי' האחדות, הי"ז אות שהם מקבלי' מבחי' האין ע"י שהם בטלי' לאין. ולכן ה"ה כלים שבהם נתלבש אור הרצ"ע שבמצות לולב ומיניו ואתרוג, שיהי' נמשך בהם וע"י בחי' הדעת כו'.

קיצור. שיתין משי"ב נבראו. שיתין יסוד דנוק'. המשכת הדעת לנוק' דז"א כו'. ד"מ שבלולב יש בהם מבחי' האין, שזהו ע"י שמאיר בם האין כענין המשל ופחד. ע' נפש דיעקב. ולכן בהם הוא המשכת הדעת כו'.

(פח) **ועדיין** צ"ל מה שייך ענין אחדותם אלו לבחי' הדעת, וגם למה נשפלו בבחי' המעשה דוקא. ויובן בהקדם מארז"ל[42] עוה"ב אין בו לא אכילה ולא שתי'[43], כ"א[44] שיתלבשו הנשמות בגופים גשמים כמו שהי'[45] תחלה

---

33) המשל ופחד עמו עושה שלום במרומיו: איוב כה, ב. ראה במד"ר פי"ב, ח. וש"נ. לעיל בח"א ע' קצד. וש"נ.

34) מיכאל וגבריאל . . דחו"ג: זהר ויחי רלה, ב. סה"מ תרל"ח ע' קטז. וש"נ.

35) שמיכאל . . שר . . וגבריאל . . של אש: ראה סה"מ תר"ם ח"א ע' רלא הערה 1511.

36) בניהם: בהוצאה הקודמת: ביניהם. אמנם בכ"מ בכתבי כ"ק אדמו"ר מהר"ש הוא כבפנים.

37) נטל אש ומי' ופשכן [בהוצאה הקודמת: ופתכן] זב"ז: ראה ב"ר פ"ד, ז.

38) על: אוצ"ל: ע"י.

39) ה': בהוצאה הקודמת: היו.

40) עלי': בהוצאה הקודמת: עליהם.

41) ביעקב נא' ע' נפש ל' יחיד: ויגש מו, כז. ראה רש"י שם. ויק"ר פ"ד, ו. ובשם הה"מ בסה"מ תר"ם ח"ב ע' תקעה ואילך. וראה בהנסמן שם.

42) ויובן בהקדם מארז"ל: מכאן הוא העתק מלעיל ח"א המשך אלה תולדות נח מפט"ו עד ספי"ט. ושם: ויובן בהקדם מה"ע עוה"ב הנה ארז"ל.

43) עוה"ב אין בו לא אכילה ולא שתי': ראה ברכות יז, א.

44) כ"א: מכאן עד התיבות מאכו"ש הגשמיים הוא כת"י מעתיק.

45) שהי': בהוצאה הקודמת: שהיו. אבל כ"ה גם לעיל ח"א בההמשך שם.

בעוה״ז, ויהיו[46] ניזונים מזיו השכינה, שגם הגוף הגשמי יהי' ניזון מזיו השכינה[47]. ולכאו' יפלא האיך יתקיים הגוף בלתי אכילה ושתי', ואיך יהי' ניזון מרוחניות לבד, וע״י איזהו אמצעי ישיג הגוף השגת אלקות עד שיהי' ניזון מזה כמו שניזון עתה מאכו״ש הגשמיים, וגם[48] האצטומכא והקרבי' וכל האיברי' המבשלי' המזון מה יצטרכו לע״ל והיתכן שיחי' הבורא דבר שללא צורך וכמו שהקשה הרמב״ם ז״ל[49], ואשר מצד זה הוכרח לפרש פי' אחר, ובאמת א״צ לזה כלל וכמשי״ת[50]. וגם צ״ל למה יצטרכו הנשמות שהם כבר בג״ע להתלבש בגופם הקדום, הלא הנשמה בלתי הגוף יכולה יותר להשיג השגת אלקות. ולכן בג״ע שהוא השגת מהות האלקות כנ״ל[51] הנה הוא תענוג הנשמות בלא גופי', שמוכרח לומר שהגוף לעוצם גסותו מונע הנשמה מלהשיג דקות רוחניות מהות האלקות שבג״ע, וכמו בהיותו חי ע״פ האדמה שהגוף מסתיר ומעלים כו'. ואלי' שעלה בסערה השמי'[52] שנזדכך גופו[53] ג״כ, מבואר במ״א הטעם שמפני שהי' בבחי' עיבור י״ב חדש[54] נזדכך גופו ג״כ כמ״ש מזה במאה״ז נח דתקס״ז[55], ונודע כי אלי' הוא בחי' רוח[56] שהוא ביצי'[57]. וגם משה רבן של כל הנביאי'[58] כשהי' בהר ג״כ מ״ם יום[59] ומ' לילה, לחם לא אכל ומים לא שתה[60], כ״א שהי' ניזון מזיו השכינה[61]. הנה מלבד שאיתא בספרי' שהי' מצטער מזה[62] שלא אכל, איתא

---

46) ויהיו: לעיל שם: ויהי'.

47) הגוף הגשמי יהי' ניזון מזיו השכינה: ראה לעיל בח״א המשך אלה תולדות נח פט״ו. וש״נ.

48) וגם: מכאן עד התיבות וכמשי״ת נרשם בגוכי״ק, בפנים נרשם אות א, וכן על הגליון בסוף צד הימיני של העמוד, ונרשם מלמעלמ״ט בשני טורים.

49) האצטומכא . . מה יצטרכו לע״ל . . הרמב״ם ז״ל: ראה מאמר תחיית המתים — אגרות הרמב״ם קאפח ע' עה.

50) וכל האיברי' המבשלי' המזון . . וכמשי״ת: ראה לקמן בהקיצור לפצ״א.

51) בג״ע שהוא השגת מהות האלקות כנ״ל: ראה לעיל בח״א המשך אלה תולדות נח פ״ה.

52) ואלי' שעלה בסערה השמי': מל״ב ב, יא.

53) ואלי' . . שנזדכך גופו: ראה גם לעיל בח״א המשך אלה תולדות נח פט״ו. וש״נ.

54) ואלי' . . עיבור י״ב חדש: ראה גם לעיל שם. סה״מ תר״ם ח״ב ע' תקנד. וש״נ. בהערה הבאה.

55) במאה״ז נח דתקס״ז: כנראה הכוונה להגהות הצ״צ (ראה גם בסמוך בפנים) על מאמר זה — ביאוה״ז להצ״צ כרך א ס״ע כב (אוה״ת נח ע' 128).

56) אלי' הוא בחי' רוח: נסמן לעיל ח״א בההמשך שם.

57) רוח שהוא ביצי': ראה ת״ז תכ״ב בסופו.

58) משה רבן של כל הנביאי': שמו״ר פכ״א, ד. דב״ר פ״ב, א. רמב״ם הל' יסודי התורה פ״ז, ה״ו.

59) משה . . בהר ג״כ [לעיל בח״א שם: ג״פ] מ״ם יום: ראה משפטים כד, יח. עקב ט, ט ואילך. עקב יח ואילך וברש״י ולקח טוב שם. תשא לד, כח. עקב י, י וברש״י שם. תנחומא תשא לא. פקודי יא. סדר הדורות ב״א תמ״ח.

60) לחם לא אכל ומים לא שתה: תשא לד, כח. [עקב ט, ט. יח].

61) ניזון מזיו השכינה: ראה שמו״ר פמ״ז, ה. ז. לקו״ת ש״ש סו, א. לקו״ש כרך לו ע' 172 ואילך ובהערות 37; 39.

62) שאיתא בספרי' שהי' מצטער מזה: באוה״ת האזינו כרך ו ע' ב'תקכג: בילקוט. ראה ספרי וילקוט שמעוני דברים א, יד — רמז

עוד שהניח גופו בעולם היצי׳[63] ועלה לקבל התורה, מובן שלצורך קבלת התורה, גם גופו של משה רבן של[64] הנביאי׳ הי׳ מונע ג״כ (ולכאו׳ צ״ל מדוע אלי׳ עלה עם גופו שנת׳ שעלייתו עד היצי׳ ולא נצטער, ומשה הגם שהניח גופו ביצי׳ עכ״ז נצטער. אך זהו מפני כי עיבור דמשה הי׳ רק ז׳ חדשי׳[65], משא״כ אלי׳ הי׳ בבחי׳ עיבור יב״ח, לכן בחיצוניות הי׳ גוף אלי׳ מזוכך יותר כמ״ש בהגהות לד״ה נח דתקס״ז[55] הנ״ל. ולכן הגם שגם • משה הניח גופו קמד ביצי׳ עכ״ז נצטער, מפני שלא הי׳ מזוכך כ״כ בחיצוניות כמו אלי׳ שהי׳ בעיבור יב״ח כו׳). ואמנם מכ״ז מובן שיותר בנקל לקבל גילוי אלקות להנשמה בלא גוף מכמו היותה מלובשת בגוף, וא״כ למה לעוה״ב בעולם התחי׳, שזהו בחי׳ היותר נעלה בגילוי אלקות, יצטרכו הנשמות שיושבי׳ כבר בג״ע העליון יותר מג״א שנה[66], כמו נשמת[67] האבות והשבטי׳ ומשה ואהרן כו׳, להתלבש בגופיהם דוקא לצורך קבלת הגילוי שיהי׳ בעולם התחי׳. שמזה משמע שהנשמה לבדה בלא הגוף איננה יכולה לקבל כלל עוצם הגילוי אלקות שיהי׳ לעוה״ב, כ״א דוקא ע״י אמצעית התלבשותה בגוף דוקא שזהו לכאו׳ פלא ואינו מובן כלל, מהו יתרון מעלת הגוף כ״כ.

קיצור. להבין מעלת המעשה צ״ל למה לע״ל יצטרך הנשמה לע״ל[68] להתלבש בגוף דוקא, שמשמע שע״י הגוף תקבל הנשמה לע״ל. וגם צ״ל איך יהי׳ ניזון הגוף מרוחני׳ ע״ד אכו״ש הגשמי׳ כו׳.

(פט) **והענין** הוא דהנה כל הנבראי׳ הם מב׳ בחי׳ גוף ונפש, ושרש הנפשות הם מד׳ חיות המרכבה[69], שפני ארי׳ הוא שרש ומקור נפשות החיות[70], ופני שור הוא שרש ומקור נפשות הבהמות[71]. ולכן מובדלות הם בטבעם, שהחיות יש להם זריזות יותר שהרי הם טורפי׳ ודורסים הבע״ח, והבהמה יש לה כח[72] יותר

תתב. שמו״ר פמ״ז, ז. ילקוט שמעוני דברים א, א — רמז תשצז. סה״ש תנש״א ח״ב ע׳ 654 בשוה״ג.

63) שהניח גופו בעולם היצי׳: ראה גם לעיל בח״א הנסמן לעיל הערה 53. סה״מ תר״ם ח״ב ע׳ תקנד. וש״נ.

64) של: ראה לעיל בח״א שם: של כל. וראה בהנסמן בהערה 476 שם.

65) עיבור דמשה הי׳ רק ז׳ חדשי׳: ראה סוטה יב, א. לעיל שם. וש״נ.

66) הנשמות . . יותר מג״א שנה: ראה גם לעיל בח״א המשך אלה תולדות נח פט״ו. וש״נ.

67) נשמת: בהוצאה הקודמת: נשמות. אבל כ״ה גם לעיל שם.

68) לע״ל: בהוצאה הקודמת ליתא.

69) מד׳ חיות המרכבה: ראה יחזקאל א, ה ואילך.

70) שפני ארי׳ . . נפשות החיות: ראה גם לעיל בח״א המשך אלה תולדות נח רפט״ז. וש״נ.

71) ופני שור . . נפשות הבהמות: ראה הערה שלפנ״ז.

72) שהחיות . . זריזות . . והבהמה . . כח: ראה גם מאמרי אדה״ז תקס״ב ח״א ע׳ ד. אוה״ת דברים כרך ה ע׳ ב׳קלא. מאמרי אדמו״ר הצ״צ הנחות תרט״ו ע׳ לח. לעיל בח״א שם. סה״מ תרל״א ח״א ע׳ רכה. תרמ״ב ע׳ ריט.

מהחי' וכמ"ש כשור לעול וכחמור למשא[73]. מפני כי בשרשם הם בחי' מובדלות, שהחיות שרשן מבחי' פני ארי', והבהמות שרשן מבחי' פני שור. ושרש העופות הוא מבחי' פני נשר[74] שבמרכבה. ושרש מין האדם המדבר הוא מבחי' פני אדם[75], ונש"י שרשן מבחי' אדם שעל הכסא[76]. והיינו בחי' נה"א שהיא חלק אלק' ממעל[77] כמ"ש כי חלק הוי' עמו[78], זהו מבחי' אדם שעל הכסא, שע"ז א' אח"כ היא מראה דמות כבוד הוי'[79], וכל נה"א שבנש"י היא חלק מבחי' ש' הוי' הוא דמות כמראה אדם[80]. ולכן יש ס' ריבוי אותיות בתורה[81] נגד ס' ריבוי שרשי[82] נשמות[83] כי תורה היא בחי' אדם כמ"ש זאת התורה אדם[84], וכמו האדם הוא מרמ"ח אברי'[85] ושס"ה גידי'[86] כן התו' יש בה רמ"ח מ"ע ושס"ה ל"ת[87] כו'. ולהיות כי שרש נש"י הוא מבחי' אדם שעה"כ, לכן יש ס' ריבוי אותיות מקור ס' ריבוי שרשי נשמות כו', וזהו ר"ת ישראל יש ששים ריבוי אותיות לתורה[88] (והגם כי לא נמצא כ"א ערך ל"ו ריבוי[89] אמנם יש אותיות שיוצאי' מהניקוד, כמו קמץ מוציא אלף, כמו שפי' רש"י ספ"ו דכתובות[90] גבי ינחם כתי'[91] כאלו כתי' ינאחם, וכן החיריק מוציא יו"ד, ובין כולם יש ס' ריבוי, וע' בלק"ת בהר בד"ה את שבתותי תשמורו ספ"א[92],

---

73) כשור לעול וכחמור למשא: ע"פ ע"ז ה, ב.

74) ושרש העופות . . פני נשר: נסמן לעיל בח"א שם.

75) האדם המדבר . . פני אדם: ראה הערה שלאח"ז.

76) ונש"י . . אדם שעל הכסא: ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח רפט"ז. וש"נ.

77) נה"א שהיא חלק אלק' ממעל: איוב לא, ב. ראה גם תניא רפ"ב. לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פט"ז. וש"נ.

78) כי חלק הוי' עמו: האזינו לב, ט.

79) היא מראה דמות כבוד הוי': יחזקאל א, כח — ושם: הוא.

80) דמות כמראה אדם: יחזקאל א, כו.

81) ס' ריבוי אותיות בתורה: ראה ז"ח שה"ש עד, ד. מג"ע אופן קפו. לקו"ש כרך כ ע' 419 בהערה. שו"ת הצ"צ חלק אבהע"ז סרמ"ט (צה, א). סה"מ תרל"א ח"א ע' לו ובהנסמן שם.

82) ס' ריבוי . . נגד . . שרשי נשמות: ראה לקו"ת בהר מא, ב.

83) ס' ריבוי שרשי נשמות: ראה רמב"ן בדרשת תורת ה' תמימה — כתבי הרמב"ן ח"א (ירושלים תשכ"ד) ע' קסב: וקבלת רז"ל כי לא נבראו בשנוי פרצופים אלא בששים רבוא. תניא פל"ז. מאמרי אדה"ז תקס"ו ס"ע קצ ואילך. תק"ע ע' קד. סה"מ תרמ"ד ע' רסה. תרע"ח ע' שיב.

84) זאת התורה אדם: חוקת יט, יד. ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פ"ה. וש"נ.

85) האדם הוא מרמ"ח אברי': אהלות פ"א, מ"ח.

86) האדם . . ושס"ה גידי': ראה תרגום יוב"ע בראשית א, כז. לעיל בח"א שם פט"ז. וש"נ.

87) התו' . . רמ"ח מ"ע ושס"ה ל"ת: מכות כג, סע"ב.

88) ר"ת ישראל . . אותיות לתורה: ראה מגלה עמוקות אופן קפו. סידור מהרי"ק שער חג המצות ע' סה. פני יהושע קידושין ל, א ד"ה ת"ר.

89) אותיות לתורה . . ערך ל"ו ריבוי: ראה גם לעיל שם פט"ז. תר"ם ח"א ע' שלו. לקו"ש כרך כ ע' 419 בשוה"ג.

90) רש"י ספ"ו דכתובות: סט, רע"ב ד"ה ינחם כתיב.

91) ינחם כתי': איוב כט, כה.

92) וע' בלק"ת בהר . . ספ"א: מא, ב. ראה גם שם מג, ד.

ובת"א וישב בד"ה והנה אנחנו מאלמי' אלומים[93], וזהו בחי' נה"א. אבל נה"ב שבאדם שרשו מבחי' פני שור שבפני אדם[94], ואמנם הנה כ"ז הוא ששרש הנה"א הוא מבחי' אדם שעה"כ ונה"ב ונפשות הבע"ח הם מד' חיות המרכבה, שהנפשות הם רוחנים ונשתלשלו מבחי' • המרכבה העליונה. אבל התהוות הגוף של הבע"ח קמה או גוף האדם זהו א"א שיהי' נמשך מבחי' השתלשלו', שאפי' אם יהי' רבבות מדריגו' השתלשלו' א"א להיות גשמיות מרוחניות, שגם החוקרי' מודים בזה שהתהוות הגשמיות מן הרוחניות[95] אין לך בריאה יש מאין גדול מזה. ושרש ענין יש מאין הוא מה שעלה ברצונו ית' הפשוט שיתהוו הנבראי' ונבראו בפועל ע"י בחי' איהו וגרמוהי[96], פי' מה שבחי' איהו הוא בחי' אוא"ס ב"ה מתייחד עם בחי' גרמוהי לברוא בהם וע"י יש מאין כמ"ש מזה באגה"ק סי' ד' ד"ה איהו וחיוהי. וע' בביאור בהשע"צ דתקס"ב[97] שזהו מ"ש כולם בחכ' עשית[98], פי' שכדי להיות ריבוי בחי' התחלקות הנבראי' בגופי' שונים זהו מפני כי בחי' הרצון עובר ע"י ע"ס שראשיתן היא החכ'[99]. וזהו כולם בחכ' ואז עשית, היינו הרצון עליון שהוא הוא העושה את בחי' התהוות היש הגשמי בבחי' יש מאין ולא בדרך השתלשלות כו', שאם הי' רבבות מדריגו' השתלשלו' לא הי' יכול להשתלשל מרוחניות להיות בחי' גשמיות, אלא דוקא מאוא"ס הסוכ"ע ממנו נתהוה בחי' גוף האדם וגוף הבע"ח. וכן גוף הצומח היינו בחי' גשם הצומח, ולא מה שמשתנה מקטנות לגדלות שזהו מחמת נפש הצומחת שבו, שהוא מבחי' מזלות שברקיע כמשרז"ל אין לך עשב[100] מלמטה שאין מזל מלמעלה המכה בו ואומר לו גדל פי' שיתגדל מקטנות לגדלות. אבל עצם חומר גוף הצומח עצמו התהוותו מאין ליש מבחי' אוא"ס הסוכ"ע, בחי' רצה"ע שעלה ברצונו שיתהוה כן ויצא בפועל, ע"י שבחי' איהו בחי' סוכ"ע מתייחד עם בחי' מדות או כלים, לפי ב' הפירושי' שיש בגרמוהי[101] כנודע, בכדי לברוא בהם יש מאין בפועל כו' כמ"ש באגה"ק הנ"ל. ואי לזאת מובן גודל מעלת הגוף, שהגם שפחיתות ערכו נודע לנו איך שהוא גשמי גס ועב כו', עכ"ז שרש שרשו הוא הגבה למעלה מעלה יותר מבחי' שרש הנפש המחי' את הגוף, ששרש הנפש בכ"ד הוא מבחי' ממכ"ע, בבחי' השתל' כו', אבל שרש הגוף הוא מבחי' סוכ"ע כו'.

---

93) ובת"א וישב . . מאלמי' אלומים: כח, ג.

94) נה"ב . . פני שור שבפני אדם: ראה גם לעיל שם. מאמרי אדה"א דברים ח"ד ע' א'רז. סה"מ תרל"א ח"א ע' רלג. תר"ם ח"ב ע' תריח וע' תת. תרמ"ב ע' רל ובהערה שם.

95) החוקרי' . . שהתהוות הגשמיות מן הרוחניות: ראה עקרים מ"א, פכ"ג. מ"ד, פ"ג. לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פט"ז. וש"נ.

96) איהו וגרמוהי: ראה ת"ז בהקדמה ג, ב.

97) בביאור בהשע"צ דתקס"ב: לקמן ס"פ צא: בביאור ביום השמע"צ דתקע"ב. ולכאורה גם כאן צ"ל כן. ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פט"ז ובהערה שם.

98) כולם בחכ' עשית: תהלים קד, כד.

99) ע"ס שראשיתן היא החכ': ראה רמ"ז לזהר ואתחנן רסה, ב (קצד, א ד"ה לארקא. שם סע"ב). סה"מ תר"ם ח"א ע' רי. וש"נ.

100) אין לך עשב: ראה ב"ר פ"י, ו. לקמן פקי"ג. לעיל ח"א ד"ה בראשית ספ"א. וש"נ.

101) מדות או כלים . . בגרמוהי: ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פט"ז. וש"נ.

קיצור. שכל הנבראי' יש בהם גוף ונפש, והנפש היא מבחי' ממכ"ע, והגוף מסוכ"ע. וזהו כולם בחכ', עשית היינו רצון כו'.

(צ) **והנה** כדי להיות חיבור הנפש עם הגוף זהו ע"י המאכל שיאכל האדם והבע"ח, עי"ז יתחבר הנפש להחיות את הגוף, ומבלעדי המאכל יפרד הנפש מן הגוף, שהרי אם לא יאכל יום או יומיים יחלש, עד שברבות הזמן בלתי אכילה יפרד הנפש מן הגוף לגמרי כו'. ולכאו' צ"ל מה כח המאכל יפה כ"כ שע"י יתחבר הנפש עם הגוף, אך זהו כמ"ש כי לא על הלחם לבדו יחי' האדם כ"א על כל מוצא פי הוי' יחי' האדם[102], והיינו בחי' מוצא פי הוי' שבמאמר תדשא הארץ דשא[103] מקור הצומח, ומאמר תוצא הארץ כו' בהמה[104] מקור כל[105]
קמו הבע"ח, שמהם ניזון האדם, ובע"ח. ולכאו' הלא גם • באדם יש מוצא פי הוי' דמאמר נעשה אדם[106], אלא בהכרח לומר שמוצא פי הוי' שבמאכל גבוה בשרשו יותר ממוצא פי הוי' שבמאמר נעשה אדם. והענין הוא בקצרה שהאדם הוא מעולם התיקון[107], אמנם המאכל שרשו מבחי' התהו שקדם במעלה על בחי' התיקון[108] כמ"ש מזה במ"א באריכות, אלא שנפל בשה"כ וע"י שהאדם מברר אותו מעליהו מנפילתו. והוא ע"י שהאדם ניזון ממנו ומתעכל המאכל ושב והי' לבשר האדם, ואז בכח אכילת המאכל לומד ומתפלל הנה עי"ז מתעלה המאכל מנפילתו[109] כמ"ש מזה בכ"ד. ולהיות כי שרש המאכל בעצם הוא גבוה יותר משרש האדם, שהרי המאכל שרשו מבחי' התהו שקדם במעלה כו' לכן הוא מחיה את האדם כו'. והנה החיות שבמאכל הנה הוא מגוף המאכל ולא מחיות של המאכל, והיינו עד"מ אכילת הבשר שהאדם אוכל זהו לאחר שנשחטה הבהמה וניטל חיותה ואז הוא ניזון מגוף בשר הבהמה, וכן מהצומח ג"כ לאחר שנתלש ונפסק חיותו אז ניזון ממנו האדם ובע"ח (וכן בע"ח הטורפי' בע"ח ניזון ג"כ מבשרם לאחר שניטל חיותם[110] כו'), וא"כ חיות המאכלי' הוא רק בכדי שיתגדל גופם לבד, אבל המזון הנעשה להאדם זהו מבחי' הגוף דוקא, שיצירת והתהוות הגוף דצומח ובע"ח נת' לעיל[111] שזהו מבחי' אוא"ס הסוכ"ע דוקא בחי'

102) כי לא על הלחם . . כ"א . . האדם: עקב ח, ג ושם: כי. הלשון שבפנים: כ"א — ראה לעיל בח"א שם פי"ז. וש"נ.

103) תדשא הארץ דשא: בראשית א, יא.

104) תוצא הארץ כו' בהמה: שם פסוק כד.

105) כל: כ"ה גם בהוצאה הקודמת. ראה לעיל בח"א שם פי"ז הערה 522.

106) נעשה אדם: בראשית א, כו.

107) שהאדם הוא מעולם התיקון: ראה גם תו"א נח ט, ד. בשלח סה, ד. לקו"ת צו יג, ב. אמור לז, ג. סידור שער בה"ז קז, א.

108) התהו שקדם במעלה על בחי' התיקון: ראה תו"א בשלח סה, ד ואילך. לקו"ת אמור לז, ד. וש"נ. סה"מ תר"ם ח"ב ע' תקצז. וש"נ. תרמ"ב ע' כז.

109) מתעלה המאכל מנפילתו: ראה גם אגה"ק פכ"ו (קמג, ב). תו"א ח"ש טו, ג. בשלח סו, א. בראשית ה, ב. לקו"ת צו יג, ג. אמור לח, ג. סידור שער נט"י לסעודה קא, סע"א ואילך — מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"א ע' קז. שער האלול רכז, ד.

110) בע"ח הטורפי' . . שניטל חיותם: ראה ב"ק טז, רע"ב ברש"י ותוס' ד"ה דרוסה. שו"ע חו"מ סשפ"ט, ס"ח ברמ"א ובסמ"ע סק"ז. סשצ"א ובסמ"ע סק"ו.

111) נת' לעיל: בפרק שלפנ"ז.

רצה"ע כו'. והנה אנו רואי' שעיקר מה שהאדם מצטרך למזון שהוא בשביל חיבור הנפש עם הגוף כנ"ל, עכ"ז עיקרו בשביל הגוף, שהרי הנפש א"צ למאכל, שהרי קודם שנתלבשה בגוף האדם היתה עומדת למעלה באהוי"ר[112] כמ"ש במ"א בענין מ"ש חי ה' אשר עמדתי לפניו[113]. והרי עמידתה באהוי"ר זהו בחי' חיותה כמו חיות המלאכי' ויותר מכן כו', וכן בצאת הנפש מן הגוף ה"ה חי בג"ע ומתענגת מזיו תורתה ועבודתה שעשתה בעוה"ז בעודה בגוף, וא"כ עיקר המאכל הוא בשביל הגוף בכדי שגם הגוף יחי' מחיי הנפש כו' (והגם כי בצאת הנפש מן הגוף גם הגוף א"צ למאכל, אמנם איננו חי כלל והוא בלתי תנועה ובלתי צמיחה כו'. ועצם הנק' לוז[114] שהי' חי' איתא שנשאר בה קיסטא[115] דחיותא[116] והיינו ממה שהי' הגוף חי בעוה"ז, וכדי שיחי' הגוף כמו שהוא חי בעוה"ז זהו א"א בלא מאכל כו'). וא"כ לפ"ז צ"ל שהגם שגם גוף האדם הוא מכח אוא"ס הסוכ"ע, עכ"ז גוף הבע"ח והצומח שהם ג"כ מבחי' אוא"ס הסוכ"ע הנה הם מבחי' היותר נעלה, שהרי הם מחיים את הגוף, והם יכולים לחיות בלתי האדם. והיינו כנ"ל ששרשם מבחי' התהו אלא שנפלו בשה"כ והאדם מעלה אותם ומתקנם, ומפני היותם בשרשם במדריגה היותר נעלה לכן הם מחיים את האדם, היינו שיחי' גוף האדם מהתפשטות חיות נפשו המחי' אותו כו'.

קמז • **קיצור.** שחיות האדם ע"י המאכל לפי ששרשו מתהו, והחיות הוא מגוף המאכל ולא חיותו, ומחי' ג"כ גוף האדם. וא"כ מובן שגם בסוכ"ע יש חלוקי מדריגות, שהרי גוף הבע"ח הם יותר נעלי' מגוף האדם שלכן הם מחיי' האדם כו'.

(צא) **והנה** בחי' חיות זה שהגוף חי מכח מוצא פי הוי' שבמאכל נת"ל[117] שזהו מבחי' גוף המאכל ולא מחיותו, א"כ זהו בחי' מה שנתהוה מכח האוא"ס הסוכ"ע שהוא הוא שנשפל להיות מאכל גשמי להחיות גוף הגשמי, ששרש הגוף הוא ג"כ מסוכ"ע. אלא שגוף הבע"ח והצומח הוא מבחי' היותר עליונה דהיינו מתהו, לכן ה"ה מחי' את האדם. אמנם הנה מעלת שרשו זה הוא בהסתר פנים מאד שהרי הוא ממה שנפל בשבה"כ, וגם בכלל כח הסוכ"ע הנה הוא בבחי' העלם, וכ"ש בהמאכל ובע"ח הטהורי' הנה הוא בבחי' הסתר מאד כו', שנתלבש בלבוש גס מאד בכדי שיוכל להחיות הגוף שהוא ג"כ גס ועב, וכמארז"ל כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה כמ"ש כי זה כל[118] האדם[119]

112) הנפש . . עומדת למעלה באהוי"ר: ראה גם לעיל פמ"ו. וש"נ.

113) חי ה' אשר עמדתי לפניו: מל"א יז, א; יח, טו בדילוג. מל"ב ה, טז. ועד"ז שם ג, יד.

114) ועצם הנק' לוז: ראה לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פי"ז. וש"נ.

115) ועצם הנק' לוז . . קיסטא דחיותא: ראה לעיל פנ"ח בשם אדה"ז ובהערה שם.

116) קיסטא דחיותא: ראה זהר לך פג, א. אור החמה; רא"ג: מקדש מלך לזהר שם. סה"מ תר"ם ח"ב ע' תקג. וש"נ.

117) נת"ל: פרק שלפנ"ז.

118) כל העולם . . לצוות לזה . . כל האדם: ברכות ו, סע"ב בהיפך הסדר — ראה גם אוה"ת (יהל אור) תהלים ע' שנט. סה"מ תרכ"ט ע' כד. תרל"א ח"א ע' מא. המשך תער"ב ח"ג ע' א'שמט.

119) כי זה כל האדם: קהלת יב, יג.

כו'[120]. אך הנה כשיתברר כל הרפ"ח ניצוצין[121] ויזדכך חומר כלליות העולם וגוף האדם, וכנ"ל[122] בענין שלע"ל יהי' ומלאה הארץ דיעה[123], פי' שהארץ הלזו הגשמיית שהיא בחי' היותר מטה תזדכך להיות בבחי' מעלה, היינו שיהי' בה דיעה להיות בבחי' את הוי', פי' את ע"ד את הטפל[124] שיהי' בה בחי' הביטול דדעת עליון. ולא כמו עכשיו שגם בחי' ארץ העליונה היא בחי' ד"ת[125] שה"ע בחי' ביטול היש לאין. כ"א שתתעלה להיות בבחי' מעלה להיות את הוי' בטל וטפל לש' הוי'[126], שהוא בחי' הי' הוה ויהי' כא'[127] היינו בחי' יחו"ע, איך שקמי' כלא חשיב[128] והוא ית' הוא יש האמיתי. וכל מה שנאצל ונברא ונוצר ונעשה הם הכל בחי' אין, שהרי כל מקורם הוא מבחי' אין כמ"ש והחכ' מאין תמצא[129] שהחכ' שהיא ראשית[99] האצי' הנה מקור מציאותה הוא מאין, ודיו לבא מן הדין להיות כנדון[130]. שבאמת הכל הוא אין נגדו ית' והוא הוא יש האמיתי, אלא שמפני פחיתות ערכינו ושכלינו הדל, אין אנו משיגים זה עכשיו בבחי' השגה גמורה כ"א בדרך ידיעת המציאות לבד, אבל כשתזדכך הארץ שהכוונה אינה על הארץ לבדה כ"א על כל מה שנתהוה מהארץ, וכמארז"ל הכל הי' מן העפר אפי' גלגל חמה[131]. וכשתזדכך הארץ להיות בבחי' מעלה עד שתהי' בבחי' את הוי', יזדככו כל הנבראי' ממנה ג"כ להיות בבחי' מעלה בבחי' את הוי', שיושג בחי' ד"ע בבחי' השגה גמורה ולא בבחי' ידיעה בלבד כו'. הנה אז יחי' האדם מבחי' אור א"ס הסוכ"ע בלתי הסתר פנים ובלתי העלם כלל, שהרי תזדכך הארץ וכל
קמח מה שנברא ממנה להיות בהם בחי' • דיעה דדעת עליון כנ"ל. ואי לזאת לא יצטרך הגוף שהוא עכשיו חי מכח הא"ס הסוכ"ע שנשפל ונפל בשה"כ והנהו בבחי' העלם והסתר פנים כ"א שיחי' האדם מבחי' אוא"ס הסוכ"ע בלא הסתר

---

120) כו': כ"ה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פי"ח.

121) הרפ"ח ניצוצין: ראה ע"ח שער רפ"ח שי"ח, פ"ב. לקו"ש כרך טו ע' 524. מאמרי אדה"א דברים ח"ד ע' א'קעד. וש"נ.

122) וכנ"ל: בח"א המשך אלה תולדות נח פ"ב.

123) ומלאה הארץ דיעה: ישעי' יא, ט. ושם כי מלאה — אבל כ"ה גם בכ"מ — ראה לעיל בח"א שם פי"ח. וש"נ. ראה בסמוך בפנים. לעיל פ"כ. לקמן ספצ"ד. אוה"ת נח כרך ג ע' תרלד. הוספות נשא ע' 93.

124) את הטפל: ראה ברכות לו, ב. פסחים כב, ב ובהנסמן לשם.

125) דדעת עליון . . ד"ת: באוה"ת סוכות ע' א'תשל בשם האריז"ל — ראה תניא (אגה"ק) סט"ו ברשימת כ"ק אדמו"ר זי"ע לשם ד"ה דעת תחתון דעת עליון. ראה מאמרי אדה"א ויקרא ח"א ע' רסב. וש"נ. תו"ח בראשית יח, ג ובהערה 11.

126) את הוי' בטל וטפל לש' הוי': ראה גם לעיל פ"כ. וש"נ.

127) הוי' הי' הוה ויהי' כא': ראה שער היחוד והאמונה פ"ז. תו"ח מקץ ריט, ד הערה 62.

128) שקמי' כלא חשיב: ראה זהר בהקדמה יא, ב. הנסמן לעיל בח"א המשך ואלה תולדות יצחק פ"ו.

129) והחכ' מאין תמצא: איוב כח, יב.

130) ודיו לבא מן הדין להיות כנדון: פסחים יח, ב.

131) הכל הי' מן העפר אפי' גלגל חמה: קהלת ג, כ. ראה ב"ר פי"ב, יא. קה"ר שם. הנסמן לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פי"ח.

פנים ובלא העלם, ולכן אז לא יצטרך הגוף הגשמי לאכילה ושתי' הגשמיות כמו עתה שנתלבש בלבוש גס דצומח וחי, כ"א שיקבל גם הגוף חיות מאוא"ס הסוכ"ע בלא לבוש. וזהו שאמרו שעוה"ב אין בו לא אכילה ולא שתי'[43], אלא שהנשמות יתלבשו בגופי', שבאמת שרש הגוף הוא מסוכ"ע בחי' רצה"ע כנ"ל[132] שגבוה במעלה יותר מבחי' הנפש שהוא מבחי' ממכ"ע, ולכן לע"ל שיהי' גילוי אוא"ס הסוכ"ע הנה דוקא גוף הגשמי שהוא ג"כ מסוכ"ע אלא שהי' גס ועב בעוה"ז והוצרך לזון ג"כ מדבר גס לפי ערכו כו' כנ"ל. אבל כשיזדכך עד שיוכל להיות כמו שהוא במעלתו בשרשו אז יקבל עונג מאוא"ס הסוכ"ע. ולכן גם הנשמות שהם כבר בג"ע יותר מג"א[66] שנה כמו האבות והשבטי' ומשה ואהרן יתלבשו ג"כ בגופים דוקא, מפני כי הנשמה היא מבחי' ממכ"ע כנ"ל, כ"א הגוף דוקא הוא שנתהווה מבחי' סוכ"ע רצה"ע, כי לעוצם גסותו א"א לבוא בבחי' השתלשלו' מרוחניות, כ"א מצד כח הא"ס הכל יכול נתהווה בדרך בריאה יש מאין כמ"ש בביאור ביום השמע"צ דתקע"ב[133]. ולכן לע"ל כשהגוף יזדכך יהי' הוא דוקא הכלי לקבל גילוי אוא"ס הסוכ"ע שיאיר אז בגילוי בלתי הסתר פנים כנ"ל, ולכן גם הנשמות של האבות כו' יצטרכו להתלבש בגופם דוקא בכדי ליהנות מזיו וענג שיתגלה לע"ל מבחי' אוא"ס ב"ה הסוכ"ע כו'.

קיצור. שהחיות שבמאכל ה"ז בהסתר פנים, ולע"ל ומלאה הארץ דיעה את הוי' בבחי' יחו"ע, ואז"כ א"צ להסתר פנים, והנשמה תקבל ע"י הגוף לפי שהוא מסוכ"ע. ולכן צריכי' גם איברי העיכול שכשם שעכשיו שבהסתר פנים זהו ע"י[134], כן לע"ל בלתי הסתר ג"כ יהי' ע"י. לפי שנשפלו עכשיו להיות כלי העיכול בהכרח לומר שיש בהם יתרון שכל הגבוה ביותר יכול להשפיל יותר[135] כו'.

(צב) **וזהו** דכתי' לע"ל ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר[136], פי' שכאשר יאיר בחי' ש' הוי' בבחי' גילוי אז הכלי לקבל גילוי אור זה הוא בחי' כל בשר דוקא, פי' שיצטרכו הנשמות להתלבש בגופי' דוקא בכדי לקבל האור והגילוי. דהנה עכשיו אינו מאיר רק מבחי' ממכ"ע לבד, ובחי' אוא"ס הסוכ"ע הגם שגם עכשיו את השמים ואת הארץ אני מלא[137], אני הוא בחי' אוא"ס הסוכ"ע אמנם זהו בהעלם[138]

---

132) כנ"ל: פפ"ט.

133) בביאור ביום השמע"צ דתקע"ב: נסמן לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פי"ח.

134) ע"י: על ידם.

135) הגבוה ביותר יכול להשפיל יותר: ראה מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' סג. ש"א שער הפורים נח, א. סה, א. סה"מ תרל"ח ע' רמז ואילך. תרל"ב ח"א ע' קכב. וש"נ. תו"ח שמות כא, ב הערה 863. לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פ"ח. המשך וישב ספ"ז. ראה מאמרי אדה"ז תקס"ד ע' קכו, ושם משמע שזהו מהבעש"ט והמגיד.

136) ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר: ישעי' מ, ה.

137) את השמים ואת הארץ אני מלא: ירמי' כג, כד. ראה לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פ"ב. וש"נ.

138) אני מלא . . זהו בהעלם: ראה הערה שלפנ"ז.

כו', כנודע ממ"ש במ"א בכ"ד. וגילוי בחי' ממכ"ע מתחלק להאיר בכל עולם לפי ערכו וכנ"ל פ"ה[139] בענין שבד"כ נחלקי' לג' עולמות בי"ע שהם בחי' ראש וגוף ורגל, עד שבעוה"ז הוא העלם והסתר גמור, והגוף להיותו גס ועב אינו יכול להיות
קמט ניזון מרוחניות כ"א דרך התלבשו' ממה שנפל • בשבה"כ במאכלי' כנ"ל. אבל לע"ל שיאיר אוא"ס הסוכ"ע שאין בו מעלה ומטה כנ"ל, כמשל העיגול שאין בו מעלה ומטה[140], והיינו שגם התחתון יתעלה להיות בבחי' מעלה כנ"ל בענין ומלאה הארץ דיעה. הנה אז כל בשר שהוא הגוף יראה בחי' כבוד הוי' כו', ע"ד שבמ"ת נא' ויחזו את האלקי'[141]. רק שבמ"ת שעדיין לא נזדכך העולם כנ"ל[142] נא' ויחזו ל' תרגום[143] שהוא ג"כ ראי', אבל איננו כמו לע"ל שיזדכך העולם ויהי' מליאה כל הארץ והנבראי' ממנה בחי' דיעה את הוי' בחי' ד"ע כנ"ל, הנה כל בשר יראה עין בעין[144] בחי' כבוד הוי' כו'. וי"ל שהגילוי יהי' דוקא בבחי' כל בשר שהוא הגוף, להיותו כי שרשו הוא מבחי' אוא"ס הסוכ"ע, ולכן כאשר לע"ל יהי' גילוי בחי' אוא"ס הסוכ"ע הכלי לזה הוא דוקא בחי' כל בשר הוא הגוף, והנפש שהיא מבחי' ממכ"ע תבוא להתלבש בגוף בכדי ליהנות מזיו אוא"ס הסוכ"ע כו' (וגם י"ל ששכר המצות מגיע להגוף דוקא, שהרי להמלאכי' לא ניתנה תו' לפי שכלום יצה"ר יש ביניכם[145], שדוקא למטה שיש יצה"ר וגוף גשמי אז מעלת המצות גדול מפני שזהו אתכפיא כנ"ל באורך[146]. ולכן השכר הוא שנמשך בחי' סוכ"ע הוא ג"כ להגוף ובירור הטוב דיצה"ר, ומפני כי הנפש ע"י התלבשותה בגוף פעלה בגוף שיבא לבחי' אתכפי', לכן היא באה לע"ל להתלבש בגוף בכדי לקבל שכר פעולתה ליהנות מזיו אוא"ס ב"ה הסוכ"ע כו'). וזהו דכתי' לע"ל ביום ההוא יהי' הוי' אחד ושמו אחד[147], פי' הוי' אחד כי יש ב' שמות הוי' ועכשיו יש פסיק טעמא ביניהם[148], ולע"ל יהי' ב' בחי' הוי' אחד, היינו שיאיר בחי' ש' הוי' דלעילא בש' הוי' דלתתא בלתי פסיק טעמא, ועי"ז יאיר בכאו"א מישראל שהוא חלק הוי' ג"כ מבחי' ש' הוי' דלעילא כו'. ושמו אחד כי בעוה"ז לא כמו שאני נכתב אני נקרא[149], שנכתב בש' הוי' ונק' בשם אד' ולע"ל יהי'

---

139) פ"ה: לעיל בח"א בהמשך אלה תולדות נח. לעיל פנ"ח ובהנסמן שם. בהוצאה הקודמת ליתא.

140) כמשל העיגול שאין בו מעלה ומטה: נסמן לעיל בח"א בהמשך אלה תולדות נח פי"ט.

141) ויחזו את האלקי': משפטים כד, יא. ראה גם תו"ח בא קב, סע"ב.

142) שבמ"ת שעדיין לא נזדכך העולם כנ"ל: לעיל בח"א בהמשך אלה תולדות נח פ"ב.

143) ויחזו ל' תרגום: ראה תרגום אונקלוס שם, י. תו"א משפטים עח, ג ובהנסמן במ"מ לשם.

144) יראה עין בעין: ע"פ ישעי' נב, ח.

145) שכלום יצה"ר יש ביניכם: ראה שבת פט, א. הנסמן לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פי"ב.

146) מעלת המצות . . כנ"ל באורך: שם פי"ב.

147) ביום ההוא יהי' הוי' אחד ושמו אחד: זכרי' יד, ט. ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פי"ט. סה"מ תרמ"א ע' לד ואילך. וש"נ.

148) ב' שמות הוי' . . פסיק טעמא ביניהם: תשא לד, ו. זהר אד"ר נשא קלח, רע"א. ראה גם סה"מ תרל"ח ע' נה. וש"נ.

149) לא כמו שאני נכתב אני נקרא: ראה פסחים נ, א.

נק' כמו שנכתב. פי' קרי וכתי' הוא בחי' עלמא דאתכסיא[150] ועלמא[151] דאתגליא[152], שהכתי' הוא בעלמא דאתכסיא ששם מאיר ש' הוי', אבל בעלמא דאתגליא הקרי הוא בש' אד', אנת הוא דאשתמודע אדון על כולא[153] בחי' מלך על עם, עוממות נפרדי'[154], אבל בחי' ש' הוי' כמו שנכתב אינו מאיר בגילוי. ולע"ל יהי' נק' כמו שנכתב היינו שהקרי הוא בחי' הגילוי יהי' ש' הוי', וגם יהי' הוי' אחד שיאיר בחי' ש' הוי' דלעילא ע"י בחי' ש' הוי' שבסדר השתלשלו' שאינו מסתיר על גילוי אור ש' הוי' דלעילא שלמעלה מהשתלשלות, ויהי' גילוי אור הסוכ"ע כו'.

קיצור. שזהו מ"ש ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר, בשר דוקא, וביום ההוא יהי' הוי' אחד ושמו אחד כו'.

קנ • (צג) **וע"פ** הקדמה זו יובן מעלת ד"מ שבלולב, שאם היות שהם צמחי' גשמיים שלכאו' אין להם שום יתרון על שארי כל הצמחי', ואמנם אחרי העיון בגידולם ה"ה משוני' משארי צמחי' כנ"ל[155]. שהלולב ה"ה כפות, וההדס תלתא בחד קינא, והערבות גדילי' באחוה, והאתרוג יש בו עוד יתרון שמאחד האוירי' ג"כ, שכ"ז מורה שבהם מאיר בחי' האין יותר עד שמתבטלי' מהגבלת ההגשמה להיות נושאי' וסובלי' ההיפך. וה"ז מעין ודוגמת העוה"ב שהחיות יהי' בלתי הסתר פנים כלל, משא"כ שהחיות[156] שבהם הוא בבחי' הסתר פנים וזה בא עכשיו בהכרח, שהרי הם בריאה יש מאין, וכל יש מאין מוכרח להיות ע"ד העלם והסתר הבורא מהנברא שהוא בחי' העלם והסתר דבר המהוה מדבר המתהוה כמ"ש באריכות בד"ה מי אל[157] כמוכה[158]. שהרי גם המלאכי' שהם אישי'[159] רוחני' שכלי' נבדלי'[160], ג"כ אינם יכולי' לסבול יותר מחוק הקצוב, שלכן כשהושיט אצבעו הקטנה היינו יתר מכפי חוק הקצוב עי"ז ושרפם[161], וזאת דעת לנבון נקל[162] שאין שום הפרש אם מתגלה אור יותר או דבר המהוה אותו בגילוי יותר שב' גילוי' אלו פועלי' ד"א

---

150) עלמא דאתכסיא: ראה גם סה"מ תרל"ח ס"ע קלח ואילך.

151) קרי וכתי' . . דאתכסיא ועלמא דאתגליא: נסמן לעיל בח"א שם.

152) ועלמא דאתגליא: ראה לעיל ע' תקעג הערה 23.

153) אנת הוא דאשתמודע אדון על כולא: ראה ת"ז בהקדמה יז, רע"ב. תו"א מג"א קיז, ג. לקו"ת אמור לב, ב.

154) עם עוממות נפרדי': ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח ספי"ט. וש"נ.

155) כנ"ל: פפ"ז.

156) משא"כ שהחיות: אוצ"ל: משא"כ שארי צמחים שהחיות.

157) העלם והסתר . . בד"ה מי אל כמוכה: ראה סה"מ תרכ"ט ע' קסא. לקמן פקכ"ג. וש"נ.

158) בד"ה מי אל כמוכה: כ"ה גם לעיל פע"ט. בהוצאה הקודמת: בד"ה מי כמוכה. ראה אודות מאמר ד"ה זה בסה"מ תרכ"ו מהדורת תשמ"ט ע' IX בהערה. תרכ"ז ע' שפג.

159) המלאכי' שהם אישי': רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ב, ה"ז.

160) המלאכי' . . שכלי' נבדלי': ראה מו"נ ח"ב פ"ב־פ"ו. וראה שם ח"א פמ"ט. סה"מ תר"ם ח"א ע' י. וש"נ.

161) כשהושיט אצבעו הקטנה . . ושרפם: ראה גם לעיל פל"ד. וש"נ.

162) דעת לנבון נקל: ע"פ משלי יד, ו.

ממש כו'. אבל בד"מ שבלולב אנו רואי' שיש בהם בחי' האין בהרגש יותר, עד שמרגישי' בעצמם להיות בבחי' הביטול לסבול ההיפך כו', וכנ"ל במשל ב' שרי'[163] כו' שכ"ז מחמת הרגש פחד המלך, וכן בשרי מעלה שזהו מחמת הרגשותם בחי' המשל ופחד[33] המלך מש"ע כו'. וא"כ מהפעולה שבד"מ אלו נוכל להבין בחי' הפועל בהם שהוא האין כו', ולכן נבחרו ד"מ אלו[164] להיות בהם דוקא המשכת הדעת בחגה"ס, כמ"ש ולקחתם לכם[165] פי' שקיחה זו תהי' קיחה שהיא לכם, פי' שיושפע בכם בחי' הדעת. והיינו ע"י שממשיכי' בחי' המשכת הדעת בנוקבא דז"א העומדת בחזה דז"א[166], שהיא שורש כנס"י[167] דלעילא, שפי' כנס"י שכונסת אורות וגילוי' מבחי' ישראל[168] דלעילא[169] כמ"ש במ"א, וע"י נמשך לנש"י בחי' המשכת הדעת. ונת' לעיל שבחי' הדעת מחליף מקום הכתר[170], שה"ה במקום בחי' חד ולא בחושבן[171] כו', שז"ע תכלית הידיע[172] שלא נדע[173], ובחי' דעת זה הוא הנמשך בנש"י להיות בחי' הכרה והרגשה ודביקות חזק באלקות, שז"ע דע את אלקי אביך[174] כו', ולע"ל יהי' גילוי בחי' זו. וזהו דכתי' ולא ילמדו איש כו' כי כולם ידעו אותי[175], פי' ידעו הוא פועל עבר שכבר נפעל בו, ולא כמו דע שהוא הפועל שפועל לעתיד. ולכן לע"ל ידעו אותי ע"י המשכת הדעת דעכשיו, שכלליות המשכה זו על כל השנה זהו ע"י ד"מ שבלולב. ולכן ולא ילמדו איש, ואין איש אלא הקב"ה[176], כי עכשיו הוא בחי' וכל בניך למודי הוי'[177], כי הלימוד הוא בכדי לבוא לבחי' הדעת וכנ"ל בענין חב"ד, וברכת אתה חונן[178] כו', אבל לע"ל עתידי' שיקראו ע"ש של הקב"ה שפי' רש"י[179] שיהי' שמם הוי' לכן ולא ילמדו איש כו' (וי"ל רעיהו[180] היינו
קנא בחי' חלק הוי' דעכשיו שיהי' לע"ל ש' הוי'), כי • כולם ידעו אותי פי' אותי היינו

---

163) וכנ"ל במשל ב' שרי': **פפ"ז.**

164) נבחרו ד"מ אלו: **ראה גם לקו"ש כרך יט ע' 358 ואילך. לקו"ש כרך כט ע' 224 ואילך.**

165) ולקחתם לכם: **אמור כג, מ.**

166) המשכת הדעת . . העומדת בחזה דז"א: **ראה גם לעיל פפ"ד. וש"נ.**

167) בנוקבא דז"א . . שהיא שורש כנס"י: **ראה ע"ח שער המלכים ש"א, רפ"ו. פע"ח שער הק"ש ש"ח, פ"ז. פי"ב. מבו"ש ש"ב ח"ב פ"ב. אוה"ת ויקהל ע' ב'קי.**

168) כנס"י שכונסת אורות וגילוי' מבחי' ישראל דלעילא: **ראה גם תו"א תצוה פד, ב. סה"מ תרל"ח ע' תיט. וש"נ.**

169) ישראל דלעילא: **זהר שמות ה, א. יז, סע"א. ועוד. וראה גם אוה"ת שמות כרך ז ע' ב'תעו ממד"ר ופדר"א.**

170) ונת' לעיל . . הדעת מחליף מקום הכתר: **פפ"ה.**

171) חד ולא בחושבן: **ראה לעיל פפ"ו ובהנסמן שם.**

172) הידיע: **בהוצאה הקודמת: הידיעה.**

173) תכלית הידיע שלא נדע: **נסמן לעיל פפ"ה.**

174) דע את אלקי אביך: **דהי"א כח, ט. ראה גם לעיל פפ"ה.**

175) ולא ילמדו איש כו' כי כולם ידעו אותי: **ירמי' לא, לג. ראה גם לעיל ד"ה וידעת, אחר פס"ב. ד"ה ולקחתם לכם תשל"ד.**

176) ואין איש אלא הקב"ה: **סוטה מב, ב.**

177) וכל בניך למודי הוי': **ישעי' נד, יג.**

178) וכנ"ל בענין חב"ד וברכת אתה חונן: **ראה פפ"ה.**

179) עתידי' שיקראו . . שפי' רש"י: **נסמן לעיל ספי"ב.**

180) רעיהו: **ולא ילמדו איש את רעיהו — ירמי' שם. בהוצאה הקודמת: רעהו.**

אוא"ס עצמוה"ו[181] כו'. וזהו ביום ראשון דחה"ס, כי צל הסוכה הוא מענן הקטרת דיוהכ"פ[182], שלפני ולפנים[183] במקום בחי' מלך הכבוד, שעי"ז נעשה דוגמת ענני הכבוד כנ"ל[184], רק שבסוכה היא צל. וביום הראשון גימ' כתר[185], וגם סכך עולה מספרו מאה[186] שהיא ג"כ בכתר כמ"ש בבה"ז בד"ה חיי שרה מאה שנה[187], קוב"ה כו' סדכ"ס[188]. ומבחי' זו שמחליף הדעת תקחו לכם ע"י בחי' ד"מ שבלולב בחי' המשכת הדעת שמחליף מקום הכתר כו'.

קיצור. ד"מ שבלולב ניכר בהם בחי' האין דוגמת לע"ל, ולכן בהם המשכת הדעת עד שלע"ל כולם ידעו אותי, ולכן ולא ילמדו איש כו'.

נח

(צד) ולהבין בתוס' ביאור ענין משנת"ל בענין[1] האתרוג[2] שיש בו יתרון על הג"מ שבלולב[3], במה שהוא דר באילנו משנה לשנה[4], שנמצא בו כח לאחד גם האוירי' דקור וחום, או קר ולח קר ויבש, חום ויבש חום ולח. שבכלל בד' תקופות השנה[5] מתחלפי' האוירי', וכמארז"ל במד"ר שד' שמות שבארץ זהו ע"ש ד' תקופות[6], היינו מה שפועלי' השינוי בארץ, וכמ"ש מזה באריכות בד"ה מזבח אדמה בס' שמות א"[7]. וענין התאחדותם זה באתרוג במה

---

181) עצמוה"ו: **בהוצאה הקודמת: עצומה"ו. ראה גם לקמן ספצ"ח.**

182) צל הסוכה הוא מענן הקטרת דיוהכ"פ: **ראה לעיל פפ"ד. וש"נ.**

183) מענן הקטרת דיוהכ"פ שלפני ולפנים: **אחרי טז, יב-יג.**

184) דוגמת ענני הכבוד כנ"ל: **פפ"ד.**

185) וביום הראשון גימ' כתר: **ראה לקו"ת שמע"צ פה, ד בשם מ"ע [= מגלה עמוקות].**

186) סכך עולה מספרו מאה: **ראה פע"ח שער חג הסוכות שכ"ח, פ"ד. שער הכוונות שם סוף דרוש ד. סה"מ תרמ"א ס"ע שעג. וש"נ.**

187) מאה . . בבה"ז בד"ה חיי שרה מאה שנה: **יב, סע"ב ואילך.**

188) קוב"ה כו' סדכ"ס: **זהר ח"ש קכג, א. הובא בביאוה"ז שם.**

1) ולהבין בתוס' ביאור ענין משנת"ל בענין האתרוג: **מכאן מתחיל מאמר הל"ד מהמשך וככה הכולל ג' פרקים צד־צו.**

התאריך כאן נעתק מהמפתח שנדפס בהוצאה הקודמת.

ראה עוד ע"ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) משנת"ל בענין האתרוג . . לאחד גם האוירי': **פפ"ז. פצ"ג.**

3) האתרוג שיש בו יתרון על הג"מ שבלולב: **ראה גם סה"מ מלוקט ח"א ע' רנד. ע' שנח. ע' תמב [בהוצאה החדשה – ח"א ע' קמג. ע' קסא. ע' קעג]. מאמר ד"ה בסוכות תשבו תשל"ג. ד"ה ולקחתם לכם י"ג תשרי תשל"ה. וראה לקו"ש כרך כט ע' 225 הערה 38.**

4) האתרוג . . שהוא דר באילנו משנה לשנה: **תו"כ אמור כג, מ. סוכה לא, ב. לה, א.**

5) בד' תקופות השנה: **ראה רמב"ם הל' קדוש החדש פ"ט, ה"ג.**

6) במד"ר שד' שמות שבארץ . . ד' תקופות: **ב"ר פי"ג, יב.**

7) בד"ה מזבח אדמה בס' שמות א' [**אוצ"ל: ב'**]: **אוה"ת יתרו ע' א'לא ואילך. ע' א'מ. כרך ח ע' ג'ח. המשך תער"ב ח"ג ע' א'תנח.**

שהוא דר באילנו, היינו היותו נושא וסובל אותם, וגם גדל מכל האויר, כי היותו דר בלתי גידול זהו דבר שא"א שהי' מתקלקל שהי' מתחיל לרקוב וכדומה. ואם כן באתרוג שענין היותו דר פי' שמקבל מכל הד' אוירי' תוס' צמיחה, וכמדומה שגידולו הוא לג' שנים[8], שבג"ש נגמר כל גידולו בשלימות כו', ונמצא ה"ה[9] שג"פ יתחדשו בו כל השינוי דאוירי' המתחלפי' בשנה כו', וה"ז כענין השלום וההתחברות דלע"ל כו'. דהנה פסוק כי מלאה הארץ דיעה[10] הוא ענין נתינת הטעם על מ"ש קודם פסוק וגר זאב עם כבש ועגל עם גדי[11], ופרה ודוב תרעינה יחדיו[12] כו', וכל האמור עד לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי[13] מטעם כי מלאה הארץ דיעה את הוי' כו', ולכאו' מ"ע[14] זל"ז כו'. אך הענין הוא שעפ"ז יובן לנו גודל מעלת הדעת ואיך שכל המוחין דחו"ב תלוי' בדעת שז"ע ג"כ מארז"ל הנ"ל דעת קנית מה חסרת[15]. דהנה ענין הקטטות והמריבות זהו מצד קטנות הדעת, כי אם הי' בבחי' מוחין דגדלות אינו שייך כלל ענין הקטטות ומריבות, כי כ"ז בא מחמת קוטן הדעת, עד"מ מי ששכלו ובינתו ודעתו קצרי' לא יוכל היפוכו[16] כלל. וכל מי אשר יאמר לו נגד דעתו ורוח בינתו כפי השגת שכלו, תכלית שנאה ישנאיהו, ויחרפו ויגדפו על אשר לא מילא דבריו אחריו כו', ומי הוא הגורם דבר זה קוצר דעתו. אבל מי ששכלו ודעתו רחבה יסבול מי שיאמר היפוכו ולא ישנאנו כלל, וגם לא יחרף ויגדף אותו ולא יריב עמו, כ"א יאמר לו הגם שלדעתו כך הוא עכ"ז אינני אומר קבלו דעתי כלל, ואם אתה אומר היפוכי מה איכפת לי. הנה עי"ז מלבד מה שאינו מריב עם זולתו, אלא שקרוב הדבר שזולתו יודה לדבריו,
קנב ויתקבלו • אצלו, ואם לא עכשיו יתיישב לאחר זמן, אולי נכון כפי אמר פלוני החכם כו', שכ"ז מחמת מוחין דגדלות, שמחמת זה נושא וסובל היפוכו כו'. ויובן זה יותר ממשל הקטן שאם היותו בר חכים לא יסבול היפוכו כלל, כ"א יצעק מרה על שאין ממלאים לו רצונו[17] כו', אבל הגדול הגם שאין ממלאי' רצונו, עכ"ז לא יצעק כלל וכלל, כ"א ישתוק ויקבל גם חרפתו כו'. שכ"ז הוא מפני כי הקטן שכלו קטן עדיין ודעתו קצרה, לכן לא יוכל לסבול היפוכו, אבל הגדול ששכלו גדול, שכבר הגיע לבחי' מוחין דגדלות ודעתו רחבה, לכן יסבול היפוכו גם כשיאמרו לו נגדו כו'. ועפ"ז יובן ג"כ שענין מה שהחיות טורפי' ודורסי', זה מפני קוטן דעתם[18]

---

8) וכמדומה שגידולו הוא לג' שנים: **ראה רש"י סוכה לה, א ד"ה ה"ק: שהאתרוג דר וגדל באילנו שתים ושלש שנים. ראה גם סה"מ מלוקט הנ"ל ע' שנח [בהוצאה החדשה — ע' קסא]. מאמר ד"ה ד"ה בסוכות תשבו וד"ה ולקחתם לכם הנ"ל.**

9) ה"ה: **= הרי הוא.**

10) כי מלאה הארץ דיעה: **ישעי' יא, ט.**

11) וגר זאב עם כבש ועגל עם גדי: **ע"פ ישעי' יא, ו. ראה גם תו"מ — התוועדויות תשד"מ ח"ג ע' 1669 ואילך.**

12) ופרה ודוב תרעינה יחדיו: **ישעי' יא, ז.**

13) לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי: **שם פסוק ט.**

14) מ"ע: **= מה ענין.**

15) מארז"ל הנ"ל דעת קנית מה חסרת: **פפ"ה. וש"נ.**

16) יוכל היפוכו: **אוצ"ל: יוכל לסבול היפוכו.**

17) הקטן . . שאין ממלאים לו רצונו: **ראה תניא רפ"ו.**

18) שהחיות טורפי' . . קוטן דעתם: **ראה מאמרי אדה"ז על ענינים ע' פז. לקמן פקל"ה.**

גם לפי ערכם, עד שכשהארי או הדוב יראה בהמה שרועה בעדרו, הנה מפני תוקף מדתו לחטוף האוכל וריבוי זרוזותו[19] לא יוכל להתאפק כלל עד שיטרוף וידרוס כו'. אבל לע"ל כשיהי' ומלאה הארץ דיעה[20], שבכלל הארץ יחשב כל הנבראי' שנבראו ממנה, הנה מחמת עוצם תוקף הדעת, ישתנה טבע החיות[21] הדורסי' שגם הם יסבלו תאוותם, ופרה ודוב תרענה, יחדיו ירבצו ילדיהן[12] מבלי אשר יזיק הדוב להפרה, וארי' כבקר יאכל תבן[22]. א"כ א"צ לבשר שיטרוף הבהמה או ידרסנה כו', שכ"ז יתחדש הטבע בהם מפני מעלת הדעת שיהי' לע"ל, עד שישתנו מבחי' מוחין דקטנות לבחי' מוחין דגדלות כו'.

קיצור. להבין מעלת האתרוג שמאחד האוירי', זהו דוגמת לע"ל שיהי' וגר זאב עם כבש כו', מפני כי מלאה הארץ דיעה כו'. כי מה שהם טורפי' ודורסי' עכשיו, זהו מחמת מוחין דקטנות גם לפי ערכם, ולע"ל ישתנו ע"ד מוחין דגדלות. שכ"ז הוא מחמת כי מלאה הארץ (וכל צבאה) דיעה כו'.

(צה) **והנה** בתיבת נח הי' דוגמת ומעין לע"ל, שהרי בתיבת נח הי' כל החיות וכל הבהמות יחדיו, ועכ"ז לא עשו רעה זל"ז כלל ולא השחיתו זל"ז, שנמצא גם עכשיו גר זאב עם כבש ועגל וכפיר יחדיו[23], וכן פרה ודוב הכל יחד בתיבה ולא עשו נזק כלל זל"ז, ה"ז מעין לע"ל שלא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי. והענין הוא דהנה נודע כי סוכה ותיבת נח ענינם אחד הוא[24], רק שזהו בחיצוניות וזה בפנימיות. דהנה סכך הסוכה הוא בחי' מקיף המקיף את האדם, והוא מבחי' חיצוניות בינה, ועכ"ז אינו סותר למ"ש שנעשה מענן הקטורת[25] כדוגמת בחי' ענני כבוד[26] כו'. דהנה הענג הנעשה מבחי' בירור ענן הקטורות[27] זהו מה שהתגלות ע"י הוא בבינה[28] וכמשנת"ל בענין מועדי' לשמחה[29]. וחה"ס ה"ה חלוק מכל המועדי', להיותו בחדש תשרי שהוא כללי[30] על כל השנה. והב' במה

19) זרוזותו: בהוצאה הקודמת: זריזותו.

20) ומלאה הארץ דיעה: ראה לעיל ע' תרכב הערה 123.

21) ישתנה טבע החיות: ראה גם אוה"ת נח כרך ג ע' תרלד. ע' 1344. הוספות נשא ע' 93. לעיל פ"כ. לקמן פקל"ה. לקמן בהנחות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תשעד. ע' תשפב. לקו"ש כרך ז ע' 188 ואילך. כרך כה ע' 30. כרך כז ע' 191 ואילך.

22) וארי' כבקר יאכל תבן: סיום הכתוב ופרה ודוב — ישעי' יא, ז. ראה מאמרי אדה"ז שם. אוה"ת נח שם ע' 1344.

23) ועגל וכפיר יחדיו: ישעי' יא, ו — בדילוג.

24) סוכה ותיבת נח ענינם אחד הוא: ראה זהר רע"מ פינחס רנו, א. מאמרי אדה"ז אתהלך לאזניא ע' נז-נח. אוה"ת נח כרך ג ע' תרסט ואילך. שם ע' 1276. סה"מ מלוקט ח"א ע' קעז-קעח [בהוצאה החדשה — ח"א ע' קכח].

25) סכך הסוכה . . מענן הקטורת: ראה לעיל פפ"ד. וש"נ.

26) כדוגמת בחי' ענני כבוד: ראה שו"ע אדה"ז הל' סוכה סתרכ"ה.

27) הקטורת . . הקטורות: בהוצאה הקודמת: הקטורת . . הקטורת.

28) שהתגלות ע"י הוא בבינה: ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פ"ב. וש"נ.

29) וכמשנת"ל בענין מועדי' לשמחה: פי"א.

30) בחדש תשרי שהוא כללי: ראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ו ע' שעט. תקס"ט ע' רלח. מאמרי אדה"א דברים ח"ג ע' תתטז. ח"ד ע' א'שנט.

שתשרי הוא תשר"ק א"ב בהיפוך אתווין[31] שרומז על בעת"ש. שעז"נ פעם ב' שלום לרחוק ולקרוב[32] לרחוק שנעשה קרוב[33], שהרי הבעת"ש ע"י תשו' מעומקא
קנג • דליבא בבחי' רעו"ד[34] ע"י זדונות נעשו לו כזכיות[35], והרי מתעלה גם מגק"ה מה שאפשר להתעלות[36]. משא"כ הצדיקי' זהו רק לקרוב היינו שמבררי' ק"נ לבד, שהרי מגק"ה הנה הם רחוקי' בתכלי', שנאו רע כו'. וא"כ יובן שהענג הנמשך אחר בחי' בירור דקטורת כו' שהוא עונג נפלא עד אין קץ, וזהו כלל שגילוי ענג הוא בבינה דוקא[37], והיא בחי' המקיפי' דחיצוני' בינה כו', שז"ע סכך הסוכה כו'.

על הגליון (בהוצאה הקודמת ליתא):

אולי י"ל בענין חיצוני' בינה, שענין היותה חיצוני' מפני כי א"א להאיר זאת בפנימיות לעוצם מעלתו, וכמו המקיף לגבי הפנימי, שמה שא"א להאיר בבחי' פנימיות נשאר בבחי' מקיף[א], וכ"ה בפנימיות וחיצוני'. או כמו להבדיל באדם הגוף שהוא חיצוני' הוא מסוכ"ע, והנפש ממכ"ע[ב]. או י"ל ע"ד גלגלתא ומו"ס, יש מעלה בח"ס ויש מעלה בגלגלתא[ג]. ומ"מ בענין פעולתם באדם הפעולה הנמשך מבחי' פנימיות בינה הוא היותר נעלה, ולכן פועל אתהפכא, משא"כ מחיצוני' בינה הוא רק אתכפיא כו'. וגם כי פנימיות בינה זהו כמו חכ' שמשם נמשך אתהפכא ימותו ולא בחכ'[ד] כו'. ועפ"ז יש לתרץ מה שרבינו ז"ל פי' בד"ה כי פדה כו' וגאלו[ה], גאולה מחיצוני' בינה, פדייה מפנימיות, ובזהר בראשית במאמר האותיות[ו] משמע שגאולה גבוה מפדייה[ז]. אך לפי הנ"ל שהחיצוניות הוא מה שא"א לבוא בפנימיות,

---

א) המקיף . . שמה שא"א להאיר . . בבחי' מקיף: **ראה גם לעיל בח"א ע' רנט ובהנסמן שם.**

ב) הגוף .. מסוכ"ע והנפש ממכ"ע: **ראה לעיל פפ"ט. לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פט"ז.**

ג) גלגלתא ומו"ס . . מעלה בגלגלתא: **ראה לקו"ת נצבים מט, ג. אוה"ת נצבים ע' א'עדר ואילך.**

ד) ימותו ולא בחכ': **איוב ד, כא.**

ה) שרבינו ז"ל פי' בד"ה כי פדה כו' וגאלו: **נדפס במאמרי אדה"ז אתהלך לאזניא ע' נז־נח. וראה גם המצויין לעיל הערה 24.**

ו) ובזהר בראשית במאמר האותיות: **מאמר האותיות שם בהקדמה ב, ב ואילך.**

ז) ובזהר בראשית . . גבוה מפדייה: **השוה אוה"ת נח שם ר"ע 1342. ושם: כי פדות בנוק' וגאולה בדכורא.**

---

31) שתשרי הוא תשר"ק . . אתווין: **ראה זהר סבא משפטים קי, ב. תצוה קפו, א. אוה"ת בא ע' רסא. המשך מים רבים תרל"ו ס"פ קלה. סה"מ תרל"ו ח"ב ע' שס.**

32) שלום לרחוק ולקרוב: **ישעי' נז, יט.**

33) לרחוק שנעשה קרוב: **ראה ברכות לד, ב. אוה"ת נ"ך כרך א ע' רעג.**

34) רעו"ד: **זהר וירא ק, א.**

35) זדונות נעשו לו כזכיות: **יומא פו, ב. תניא פ"ז יב, א.**

36) מתעלה גם מגק"ה . . להתעלות: **ראה גם לקמן בהנחות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תשעה.**

37) כלל שגילוי ענג הוא בבינה דוקא: **ראה לקו"ת ר"ה נז, א. והמצויין לעיל הערה 28.**

קיצור. תי' נח וסוכה ענינם א', רק שזהו בחיצוני' וזה בפנימיות. ועכ"ז אין זה סותר למ"ש שצל הסוכה הוא מענן הקטורת, כי התגלות ע"י הוא בבינה. שלום שלום לרחוק ולקרוב כו'.

(צו) **וביאור** הענין להבין ענין המקיף דסוכה כו', הנה העבודה שאחר התשובה דיוהכ"פ עז"נ ויעקב הלך[38] לדרכו[39], פי' שהלך לדרכו בדרך התורה והמצות להיות בבחי' סור מרע ועשה טוב[40], שזהו דרך הוי' כמ"ש ושמרו דרך הוי' לעשות צדקה ומשפט[41], כמ"ש מזה בד"ה כתפוח בעצי היער[42] (רש"פ[43]). וע"י היותו סור מרע עי"ז מזדכך גופו מה שהוכה תחילה ע"י עשיות[44] הרע שעשה, כמ"ש מכף רגלו ועד ראשו אין בו מתום פצע וחבורה[45] כו', וכן פגמי נפשו שפגמה בעשיית הרע כו'. דהנה ענין התשובה דיוהכ"פ אם היות שנושא עון ועובר על פשע[46], זהו שלא יענש הן ברוחניות והן בגשמיות, וכמ"ש גם ה' העביר חטאתך לא תמות[47] פי' שלא תענש ע"ז, ומ"מ י"ל שענין הכתם מה שנכתם נפשו וגופו המוכה לא עברו לגמרי כו'. וכ"מ ממה שהתשובה נק' בשם רפואה[48], והיינו שכמו אבר האדם אשר הוכה באיזהו חולי, הנה כשמתרפא החולי ממנו עכ"ז עדיין נראה מקום שהי' הצלקת כו'. א"ל[49] כשעושה תשובה עד

א"כ ה"ז גבוה יותר כו'. ומ"מ למה גאולה פועל רק בחי' אתכפי' לבד וגאולה[ח] אתהפכא, וי"ל ע"פ מ"ש בד"ה קחו מאתכם תרומה[ט] שבעבודה אתכפי' גבוה מאתהפכא כו'.

ח) וגאולה: כ"ה בגוכתי"ק.

ט) בד"ה קחו מאתכם תרומה: ראה תו"א ויקהל פט, ג ואילך. קיד, ג ואילך. לקמן בהנחות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתלו. וש"נ.

---

38) שאחר . . דיוהכ"פ . . ויעקב הלך לדרכו: ראה סה"מ עטר"ת ע' תקיג. וראה סה"מ מלוקט ח"א ע' רסג [בהוצאה החדשה — ח"א ע' ריג]. תו"מ — התוועדויות ח"ב ע' 47. לקו"ש כרך י ע' 192 ואילך. כרך טו ע' 259 ואילך. ע' 481. כרך כ ע' 267 ואילך. ע' 367 ואילך. כרך לה ע' 242 ואילך. ע' 249. סה"ש תש"נ ח"א ע' 13 ובהערה 74. ע' 71. וש"נ.

39) ויעקב הלך לדרכו: ויצא לב, ב.

40) סור מרע ועשה טוב: תהלים לד, טז. לז, כז.

41) ושמרו דרך הוי' לעשות צדקה ומשפט: וירא יח, יט.

42) בד"ה כתפוח בעצי היער: ראה מאמרי אדה"ז תקע"א ס"ע רצה. אוה"ת שה"ש ח"א ע' קצב. לקמן פקכ"ד.

ראה תו"מ — התוועדויות ח"ב ע' 47. וש"נ.

43) רש"פ: הנחת ר' שלמה פריידעס. ראה בסוף הספר במילואים.

44) עשיות: בהוצאה הקודמת: עשיית.

45) מכף רגלו ועד ראשו . . פצע וחבורה: ישעי' א, ו ושם: רגל . . ראש. ראה גם סה"מ תר"ם ח"ב תשנה. ע' תתקכד.

46) שנושא עון ועובר על פשע: מיכה ז, יח.

47) גם ה' העביר חטאתך לא תמות: שמו"ב יב, יג.

48) שהתשובה נק' בשם רפואה: ראה לעיל רפס"ה: כמארז"ל גדולה תשובה שמביא רפואה לעולם. ובהנסמן שם.

49) א"ל: = אם לא.

שזדונות נעשו לו כזכיות[35] שאז ה״ה נעשי׳ זכיות, שאז לכאו׳ אינו שייך לומר שיהי׳ נשאר רושם כלל. אמנם באמת י״ל שגם בבעת״ש כזה עכ״ז יש בו קצת רושם, שהרי בחי׳ זכות הזה נעשה ע״י תשובה שהיא בחי׳ דילוג המדריגות, ולא ע״י עבודה דתומ״צ שהיא כסדר המדריגות, וזהו בבעת״ש. וכן הבינונים שזה וזה שופטן[50], שיש בהם רע עדיין. הנה המקיף דסכך הסוכה שדרך בו מתגלה בחי׳ השמחה דזמן שמחתינו דחג הסוכות, שבזה הוא ג״כ חלוק מכל המועדי׳, שאין אומרי׳ בהם זמן שמחתינו כ״א בסוכות[51] לבד. הנה ע״י שמחה זו מתבטלים הרע שהוטבע בנפשו כמו גסות ותאות, שמחמת גילוי אם הבנים דרביע על בנין[52], ע״ז מתבטלי׳ בחי׳ הרע הנ״ל לפי שעה, באותו הרגע שמרגיש בנפשו בחי׳ השמחה הנ״ל. וכמו שרואי׳ בחוש שבעת שהאדם הוא בשמחה וחדות ה׳ הוא מעוזו[53], אזי הוא מרוחק מתאוות גשמיות כו׳, כמ״ש בד״ה הוי׳ לי בעוזרי[54]. אמנם הנה זהו רק לפי שעה לבד, כי אין ביטולם ביטול אמיתי לגמרי, ולכן לאחר שעה חוזרי׳ ומתעוררי׳ וכמ״ש בסש״ב פי״ג[55] אבל בבינוני הוא ד״מ כאדם שישן שיכול לחזור
קנד ולנעור[56] משנתו, כך הרע בבינוני הוא כישן • בחלל השמאלי, בשעת ק״ש ותפילה שלבו בוער באהבת ה׳ ואח״כ יכול להיות חוזר וניעור כו׳. וכן בפי״ב[57] כ׳ שהרעש[58] שבחלל השמאלי כפוף ובטל לטוב כו׳, אבל אחר התפילה כו׳ ע״ש. והיינו מפני כי המקיף דסכך הסוכה ה״ה כעין בחי׳ מקיף הרחוק, וגם כי המקיף היא[59] רק מלמעלה לבד כו׳. אבל שיהפך טבעו ומזגו שברע לטוב, ויהי׳ כמו ברי׳ חדשה לגמרי בשעת ההתבוננות, כמו אם מזג מדותיו הגשמי׳ בגבורות וכעס, לא תהי׳ גם במדה שבנפשו האלקי׳ ג״כ בגבורות ורשפי אש, אדרבה תהי׳ רק בבחי׳ קרירות והמשכה כמים, ויאבד חוש הגבורות לגמרי כאילו לא היו מעולם, וכש״כ בעניני העולם שיהי׳ טבעו רק בחסדים. זאת לא תהי׳ ממקיפי׳ חיצוני׳ דבינה מלמעלה לבד, אלא מבחי׳ פנימיות בינה, שמשם נמשך להלביש את המדות מראשם ועד רגלם עד שיתהפכו טבעם ממש כו׳. וז״ע תי׳ נח שהי׳ דרי׳ בה כל החיות הטורפי׳ והדורסי׳ יחד עם כל הבע״ח ולא הזיקו זא״ז כו׳, וה״ה מעין לע״ל דכתי׳ וגר זאב[11] כו׳, והיינו שעכשיו הי׳ זה רק בתיבה לבד, ולע״ל יהי׳ כן בעולם כו׳. ועפ״ז יובן ענין התאחדות האוירי׳ שבאתרוג, שמה שהוא נושא וסובל הכל,

---

50) הבינונים שזה וזה שופטן: ברכות סא, ב. ראה תניא פי״ג. מאמרי אדה״ז הקצרים ע׳ שיז ואילך. שערי תשובה עו, רע״ג (ספ״א). צה, ב. ד״ח שער התפלה פס״ח־פ״ע.

51) דזמן שמחתינו . . אומרי׳ . . בסוכות: נוסח תפלת העמידה וקידוש ליו״ט. ראה גם לקמן ספצ״ז. לקו״ת שמ״ע פט, א. סה״מ תרל״ב ח״ב ע׳ תקפט. תר״ם ח״ב ע׳ תתקמה.

52) אם הבנים דרביע על בנין: ראה זהר רעיא מהימנא פינחס רנו, סע״א. ת״ז ת״ו, כא, רע״ב.

53) וחדות ה׳ הוא [בהוצאה הקודמת: היא] מעוזו: ע״פ נחמי׳ ח, י.

54) בד״ה הוי׳ לי בעוזרי: לקו״ת שמע״צ פט, ד.

55) בסש״ב פי״ג: הבא בסמוך בפנים הוא העתק לשונו שם יח, סע״ב ואילך.

56) ולנעור: בתניא: וליעור.

57) בפי״ב: טז, ב.

58) שהרעש: בהוצאה הקודמת: שהרע.

59) היא: בהוצאה הקודמת: הוא.

זהו לפני שמאיר בו בחי' האין יותר, ע"ד מעין עוה"ב וכמשנת"ל ענין העוה"ב מפני גילוי אור הסובב[60], ומענין[61] ריבוי השלום שיהי' לע"ל, כן באתרוג הוא ג"כ ריבוי השלום שמאחד האוירים דקור וחום יחד שזהו ג"כ שלום. אלא שבכלל יש כאן ג' בחי' שלום, הא' סכך הסוכה נק' ג"כ שלום כמ"ש ופרוס עלינו סוכת[62] שלומיך[63]. ותי' נח הוא ג"כ שלום, שהרי הי' שם כל החיות והבהמות יחד. והגם כי קנים תעשה את התיבה[64] כתי', עכ"ז לא נא' שהיו מגודרי' עד שאחד לא הי' יכול ליכנוס בתחום חבירו כו', ואעפ"כ לא עשו רעה זל"ז כלל, שזהו מפני השלום שהי' בין החיות והבהמות. והשלום דלע"ל שלא ירעו ולא ישחיתו[13] כלל. ובכאן מגלה לנו הכתוב סיבת השלום מפני ריבוי הדעת, וממנו נדע לכל הג' בחי' שלום שזהו מצד הדעת, ואמנם בזאת חלוקי' כל הג' בחי' שלו', שבחי' הסכך דסוכה שנק' שלום, זהו מצד בחי' חיצוני' בינה, ותי' נח זהו בחי' פנימיות בינה, ונח בתיבה זהו בחי' יסו"א[65] שמאיר בבינה שזהו בבחי' פנימיות הבינה[66] כו', ולע"ל יהי' ריבוי השלום כמ"ש בישעי' שזהו מצד כי מלאה הארץ דיעה[10] כו'. והענין דהנה במד"ר בא פט"ו[67] ע"פ החדש הזה לכם[68], דרשו ע"פ הראשונות הנה באו וחדשות אני מגיד (ישעי'[69] סי'[70] מ"ב), עשרה דברים שעתיד[71] הקב"ה לחדש לע"ל, הא' דכתי'[72] לא יהי' לך השמש לאור יומם[73] והי' לך ה' לאור עולם[74] כו', השישית ופרה ודוב תרעינה[12] יחדיו ירבצו[75] כו'. ולכאו' מהו ענין ההתחדשות הלא כבר היו[76] לעולמי', ומה שהי' בתיבת נח הוא שיהי' לע"ל כו', ומהו שמפרש בזה פסוק וחדשות אני מגיד כו'. אך הענין הוא דכל ההמשכות • דעכשיו זהו רק מחיצוניות הכתר לבד, ולע"ל יומשך מפנימיות הכתר[77] דהיינו קנה

60) וכמשנת"ל ענין העוה"ב . . אור הסובב: פצ"ב.

61) ומענין: בהוצאה הקודמת: ומעין.

62) הסוכה נק' ג"כ שלום . . סוכת שלומיך: ראה סה"מ מלוקט ח"א ע' קעה [בהוצאה החדשה — ח"א ע' קכו] ואילך.

63) ופרוס עלינו סוכת שלומיך: נוסח ברכת השכיבנו בתפילת ערבית. ראה גם לקו"ת במדבר יט, ד. אוה"ת סוכות כרך ו ע' ב'תקכט ואילך. סה"מ תרל"ב ח"ב ע' תקפא ובהנסמן בריש המאמר שם.

64) קנים תעשה את התיבה: נח ו, יד. ראה אוה"ת נח כרך ג ע' 1274. לקו"ש כרך כה ע' 29.

65) ונח . . בחי' יסו"א: ראה לקו"ת בראשית עה"פ ו, ח ונח מצא חן. ר"פ נח. בהערה הבאה.

66) ונח בתיבה . . יסו"א . . בבינה . . פנימיות הבינה: ראה תו"ח נח מו, א. ביאוה"ז להצ"צ נח כרך ב ס"ע תרל-תרלא.

67) במד"ר בא פט"ו: סימן כא בדילוג וכו'. להבא בסמוך בפנים ראה גם אוה"ת נח כרך ג ס"ע תרעב ואילך.

68) החדש הזה לכם: בא יב, ב.

69) הראשונות הנה באו וחדשות אני מגיד (ישעי' סי' מ"ב: פסוק ט.

70) סי': כשמציינים לתנ"ך לפעמים משתמשים בתיבת „סימן" — ראה גם לעיל בח"א ד"ה בראשית ברא בתחלתו. וש"נ.

71) שעתיד: בשמו"ר ואוה"ת: עתיד.

72) דכתי': שם: שנאמר.

73) לא יהי' לך השמש לאור יומם: ישעי' ס, יט. ושם, וכן בשמו"ר ואוה"ת: עוד השמש.

74) והי' לך ה' לאור עולם: כ"ה גם באוה"ת שם. ובשמו"ר שם ליתא.

75) יחדיו ירבצו: שם: ליתא.

76) היו: בהוצאה הקודמת: הי'.

77) דכל ההמשכות . . מחיצוניות . . מפנימיות הכתר: ראה פע"ח שער הק"ש ש"ח,

מפנימיות ע"י, וזהו ההתחדשות שיהי' לע"ל שיהי' גילוי או"ח שלא היו[76] לעולמי' כלל (וי"ל עשרה דברי' הם בחי' ע"ס שבפנימיות ע"י, וע' בלק"ת בד"ה ולא אבה[78] בענין ויהפוך ה' אלקיך לך כו' ע"ס שבמאציל). וענין מ"ש שלא יהי' לך השמש לאור כו', היינו כי עכשיו שמש ומגן הוי' אלקי'[79], שההמשכה שמש' הוי' נמשך דרך ש' אלקי' שבגימ' הטבע[80], שמעלים ומסתיר על אור ה' וקדושתו, כהעלם והסתר מגן היינו נרתיק השמש[81] על אור השמש. אבל לע"ל לא יהי' לך השמש לאור יומם, והי' לך הוי' לאור עולם היינו שיאיר בחי' ש' הוי' עצמו, וצ"ל שזהו בחי' ש' הוי' דלעילא, ששם הוי' הוא ש' העצם[82] מה שעד שלנבה"ע הי' הוא ושמו בלבד[83], מל' דא"ס פנימיות ע"י כו', ולכן יהי' פרה ודוב תרעינה כו'. דהנה נודע כי ממ"ח צירופי' אחרוני' דש' אלקי'[84] נמשכי' תוקף הדיני', וע' בביאור מאה"ז דתרתין אחתין[85] מענין סיגי הגבורות, שאומרי' שמקנאי' קנאת הוי' צבאות[86] ובאמת הם שלוחי הדין כו', וע' בלק"ת בד"ה בפ' נסכי'[87] בענין לעולם ירגיז. ולכן עכשיו הדוב טורף הפרה כי ממ"ח צירופי' אחרוני' נמשך דין קשה כו', אמנם לע"ל שהוי' יהי' לך לאור עולם, כי ש' הוי' עצמו יהי' לאלקי' אשר ממנו אינו נמשך כלל בחי' גבורות קשות כו', לכן פרה ודוב תרעינה כו'. ולפ"ז יובן שהאתרוג הוא עכשיו הפרי אשר בו מתאחדי' האוירי' מעין ודוגמת לע"ל. ועצם ענין הד"מ הם המשכת הדעת בנוק' דז"א שנשי' דעתם קלות כנ"ל[88], והיינו שמבחי' סוכת שלומך יומשך בפנימיות ע"י בחי' הדעת כנ"ל. ועיקר מעלתו מה שהוא דר באילנו[89] משנה כו', כי הוא מאחד האוירי'. וזהו דכתי' פרי עץ הדר קודם[90] כל הד"מ[91], ובאמת צריכי' לאחוז אותו בסיום הג"מ[92] כנודע, אלא שמה

רפט"ו. שער הכוונות שם דרוש ב. לקו"ת שה"ש ט, רע"ג. מו, ב ואילך. נא, ג. סה"מ מלוקט ח"ב ע' רסב [בהוצאה החדשה — ח"ב ע' תין].

78) בלק"ת בד"ה ולא אבה: **תצא לט, סע"ג. אוה"ת שה"ש ח"א ע' קצג.**

79) שמש ומגן הוי' אלקי': **תהלים פד, יב. ראה גם אוה"ת נח הנ"ל.**

80) אלקי' שבגימ' הטבע: **ראה שבילי אמונה (לר' מאיר אבן אלדבי) הנתיב הראשון ט, ב. פרדס שער הנתיבות שער י"ב, פ"ב. הנסמן במאמרי אדה"א דברים ח"ג ע' תתקעג. תו"ח שמות לח, א הערה 20.**

81) נרתיק השמש: **ראה נדרים ח, ב. הנסמן במאמרי אדה"א דברים ח"ג ע' תתקב.**

82) ששם הוי' הוא ש' העצם: **נסמן לעיל פמ"ה.**

83) שעד שלנבה"ע הי' הוא ושמו בלבד: **ראה פדר"א פ"ג. הנסמן לעיל בח"א המשך וישב יעקב פ"ד.**

84) ממ"ח צירופי' אחרוני' דש' אלקי': **ראה פע"ח שחה"מ שכ"א, פ"ה. לעיל בח"א ע' קנה. וש"נ.**

85) בביאור מאה"ז דתרתין אחתין: **זהר רע"מ אמור צז, א. ראה ביאוה"ז להצ"צ כרך ב ע' תתקכז. ע' תתקנה. ע' תתקמז — נדפס גם באוה"ת ברכה ע' א'תתמא. סה"מ תר"ם ח"א ע' כה. וש"נ.**

86) קנאת הוי' צבאות: **ע"פ ישעי' ט, ו. לז, לב.**

87) בלק"ת בד"ה בפ' נסכי': **שלח מא, א ואילך.**

88) המשכת הדעת . . דעתם קלות כנ"ל: **רפפ"ז. וש"נ.**

89) דר באילנו: **תו"כ אמור כג, מ. סוכה לא, ב. לה, א.**

90) פרי עץ הדר קודם: **אמור כג, מ.**

91) הד"מ: **כ"ה גם בהוצאה הקודמת.**

92) צריכי' לאחוז אותו בסיום הג"מ: **ראה**

שמאחד האוירי' הוא ראשית המעלה, לכן נא' בפסוק קודם כי זהו מעין לע"ל. ואוחזים אותו בסיום, להיות כי דרך בו נמשך עד למטה מטה בחי' הדעת באלקות, ע"ד לע"ל ולא ילמדו כ' כי כולם ידעו אותי[93]. ולכן ר"ת אתרג הוא אל תביאני רגל[94] גאוה[95], כי לא יגורך רע[96] ודובר שקרי' לא יכון לנגד[97] והיא ההמשכה מעין לע"ל ותיבת נח כו', רק שעכשיו הוא בדבר מצוה ובתי' נח הי' לפי שעה בתיבה לבד, ולע"ל יהי' נמשך בעולם ובטבע כן כו'.

קיצור. סכך הסוכה היא מקיף רק מלמעלה פועל אתכפי', תי' נח מקיף מכ"צ[98] פועל אתהפכא, ולע"ל יומשך בעולם כן מפני כי חדשות אני מגיד גילוי פנימיות ע"י, ועכשיו האתרוג הוא עד"ז רק שזהו עדיין במצוה לבד, ולע"ל יומשך בעולם ובטבע, ולא לפי שעה כתי' נח כ"א נצחי' כו'.

בס"ד ש"פ לך לך ל"ח

(צז) **ומעתה** יובן ענין שמחת בית השואבה[1] שהי' מתחילין ביום ב' דחה"ס[2], שזהו בחי' הב' שבין עצם הסוכות לשמע"צ, כנ"ל[3] שד"מ שבלולב[4] כתי' ולקחתם לכם ביום הראשון[5] אבל ניסוך המי' מתחיל מיום השני[6]. כי הרמז שנמצא בתורה על • ניסוך המים[7] מתחיל בתורה בסידור הקרבנות דיום השני קנו

פע"ח שער הלולב שכ"ט, פ"ב. משנת חסידים מסכת ימי מצוה וסוכה פ"ה, מ"ב. סידור אדה"ז (קודם הלל) דיני הלולב.

93) ולא ילמדו כ' [בהוצאה הקודמת: כו'] כי כולם ידעו אותי: ירמי' לא, לג.

94) ר"ת אתרג הוא אל תביאני רגל גאוה: ראה המשך מים רבים תרל"ו פקמ"ח בשם ספרי מוסר. לקו"ש כרך ד ע' 1163. וש"נ. וראה גם מושב זקנים בראשית ג, ג. תוספות השלם שם. ספר הליקוטים להאריז"ל לתהלים שבהערה הבאה.

95) אל תביאני רגל גאוה: תהלים לו, יב.

96) כי לא יגורך רע: תהלים ה, ה — בדילוג.

97) ודובר שקרי' לא יכון לנגד: תהלים קא, ז.

98) מכ"צ: = מכל צד.

1) ומעתה יובן ענין שמחת בית השואבה: מכאן מתחיל מאמר הל"ה מהמשך וככה הכולל שני פרקים צז־צח.

בעת אמירת הדרוש הפתיחה היתה: ויאמר ה' אל אברם לך לך — ראה לקמן הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתצז. גם התאריך כאן נעתק משם.

ראה עוד ע"ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) שמחת בית השואבה . . ביום ב' דחה"ס: ראה בסמוך הערה 6.

3) כנ"ל: פפ"ד.

4) שד"מ שבלולב: סוכה לא, א. מנחות כז, א.

5) ולקחתם לכם ביום הראשון: אמור כג, מ.

6) ניסוך המי' מתחיל מיום השני: וכ"ה גם לעיל שם. לקמן פצ"ח. פק"ג. תענית ג, א ובפרש"י ד"ה אלא ר' יהושע היא. ראה לקו"ש כרך כד ע' 250 הערה 38: ולהעיר דמבאר שם דניסוך המים התחיל מיום שני, דלא כהלכתא . . ויש כזה בכ"מ בדא"ח . . שהרי אלו ואלו דא"ח.

7) הרמז שנמצא בתורה על ניסוך המים: שבת קג, סע"ב. תענית ב, ב.

דוקא, שבו נא׳ ונסכיהם[8], מה שבכל הימי׳ נא׳ ונסכה[9]. הרי יש כאן מם יתי׳ והיא מתי׳ מים, וביום הששי נאמר ונסכיה[8] הרי יו״ד יתי׳, וביום השביעי נא׳ כמשפטם[8] הרי עוד מם יתי׳, ובין כולם הוא אותיות מים. ולכן הי׳ נוהג ניסוך המי׳ כל ששה ימים, לפי שהרמז נחלק בימי׳ אלו דוקא, ולא בראשון ולא בשמע״צ כו׳. ולהבין שרש ענין שמחת בית השואבה צ״ל ענין שמחה זו מה היא עושה בנפש, ומאין היא וזמנה[10] ביום ב׳ דסוכות דוקא, וענינה שהיו שואבין ומנסכים מים בשמחה גדולה ובריקוד. שלכאו׳ מים אינו שייך כלל לשמחה, כנודע שהשמחה היא בבינה[11], וא״כ צ״ל מהו דכתי׳ ושאבתם מי׳ בששון[12] שענינו שמחה[13], דלכאו׳ מי׳ הוא בחי׳ חכ׳[14] ששם אינו שייך כלל ענין השמחה, שלכן שבת שהוא בחי׳ מוחין דאבא[15] לא נא׳ בו שמחה כ״א ענג[16] וג״ז וקראת לשבת ענג[17], אבל שבת עצמו ה״ה בחי׳ שביתה ומנוחה[18], כ״א יו״ט הם מועדי׳ לשמחה[19] כו׳ וכנ״ל באריכות בענין מוחין דאימא ומוחין דאבא[20] קדש ומקרא קדש[21] ע״ש. ויובן זה ע״פ משנת״ל דסכך הסוכה הוא מענן הקטורת[22] שהי׳ הכה״ג מקטיר בקהק״ד[23] ששם הארון, ובשם בחי׳ מלך הכבוד שצמצם שכינתו בין שני בדי הארון[24], אחת בשנה[23]. וכן גם עכשיו בעבודה הוא ג״כ ע״י בחי׳ התשובה דיוהכ״פ עד שזדונות נעשו לו כזכיות[25], שהוא בחי׳ בירור והעלאות הנצוצי׳ שנפלו גם בג״ק כו׳, כנ״ל בענין שלום לרחוק[26] כו׳. ונודע כי הניצוץ כשמתעלה ממקום נפילתו, הנה בעלותו לשרשו השמחה גדולה[27]

---

8) ונסכיהם . . ונסכיה . . כמשפטם: **פינחס כט, יט. לא. לג.**

9) ונסכה: **פינחס כט, טז. כב. כה. כח. לד. לח.**

10) היא וזמנה: **בבוך 1825 ובהוצאה הקודמת: היא באה וזמנה.**

11) שהשמחה היא בבינה: **ראה פרדס שער מהות והנהגה ש״ח, פ״ו. שער עה״כ שכ״ג, פכ״א מערכת שמחה. פע״ח שער הזמירות ש״ז, פ״ד ד״ה מזמור לתודה. מאו״א מערכת שמחה אות נח. לקו״ת צו יא, ד ואילך. שמע״צ פח, ד. לעיל פ״ה.**

12) ושאבתם מי׳ בששון: **ישעי׳ יב, ג.**

13) בששון שענינו שמחה: **אבות דר׳ נתן פל״ד, ט.**

14) מי׳ הוא בחי׳ חכ׳: **ראה גם לעיל ספמ״ג. וש״נ.**

15) שבת שהוא בחי׳ מוחין דאבא: **ראה גם לעיל פ״ה. וש״נ.**

16) שבת . . ענג: **ראה שו״ע אדה״ז הל׳ שבת ר״ס רמב. הל׳ יו״ט סתקכ״ט. סידור שער המועדים ריז, א. רסב, ד ואילך. לקו״ש כרך ד ע׳ 1090 הערה 31. כרך לג ע׳ 62 ואילך. מאמרי אדה״א במדבר ח״ג ע׳ תתקסד ואילך.**

17) וקראת לשבת ענג: **ישעי׳ נח, יג.**

18) שבת עצמו ה״ה בחי׳ שביתה ומנוחה: **ראה גם לעיל פ״ד. וש״נ.**

19) יו״ט הם מועדי׳ לשמחה: **נוסח תפלת העמידה וקידוש ליו״ט. ראה גם לקו״ת צו טו, ב.**

20) וכנ״ל . . מוחין דאימא ומוחין דאבא: **פ״ה.**

21) וכנ״ל באריכות . . קדש ומקרא קדש: **פכ״ו.**

22) דסכך הסוכה הוא מענן הקטורת: **ראה לעיל ספצ״ג. פפ״ד. וש״נ.**

23) הקטורת . . מקטיר בקהק״ד . . אחת בשנה: **אחרי טז, יב־יג. לד.**

24) שצמצם שכינתו בין שני בדי הארון: **ראה ב״ר פ״ד, ד. לעיל בח״א ע׳ רכז. וש״נ.**

25) שזדונות נעשו לו כזכיות: **יומא פו, ב. תניא פ״ז יב, א.**

26) כנ״ל בענין שלום לרחוק: **פצ״ה.**

27) הניצוץ כשמתעלה . . השמחה גדולה:

מאד מאד נעלה, ועד״מ ב׳ אוהבי׳ נאמני׳ שלא ראו זע״ז[28] זמן גדול מחמת גודל עוצם הריחוק שנתרחקו זמ״ז, הנה כשמתקרבי׳ זע״ז בבחי׳ ראי׳ מקרוב תגדל השמחה עד אין שיעור, וכל מה שהיו בבחי׳ ריחוק יותר קודם[29] יתגדל השמחה ביתר שאת ויתר עז[30] כו׳. וע״ד ענין שמחת נשואין[31] שהוא שמחה גדולה, שזהו ג״כ מטעם הנ״ל. כי ארבעי׳ יום קדם[30] יצירת הולד מכריזין בת פלוני לפלוני[32], לפי שהם משורש אחד[33] בשרשם ומקורם עד שבהתאחדותם יחד למטה נק׳ שניהם אדם א׳, כמ״ש זכר ונקבה בראם ויקרא שמם אדם[34]. ואיש בלא אשה נק׳ פלג גוף[35], וכשנולדי׳ ויוצאי׳ לאויר העולם מתרחקים זמ״ז עד היותם בני ח״י לחופה[36]. והריחוק הוא בתכלית, שהרי דוד וב״ד גזרו גם על יחוד עם הפנוי׳[37] כו׳, ולכן בנשואי׳ כשמתקרבי׳ יחד נעשה השמחה בתוקף עוז אחר הריחוק שנתרחקו, כמ״ש מזה במ״א[38] בד״ה שמח תשמח דתקס״ד[39]. ועד״ז יובן בענין השמחה שנעשה מהעלאת הנצוצי׳ שנפלו בשה״כ, שנתרחקו מהקדושה בתכלית הריחוק מאז היתה שבה״כ, והאיש העושה בזדון ה״ה בזדונו הרחיקו עוד יותר בעומקי[40] הק׳ וסט״א. ולכן כשב בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו, עי״ז זדונות נעשו לו כזכיות, לו דוקא, פי׳ הגם כי בעצם הרי הי׳ זה מעשה רע מאד, עכ״ז הוא ע״י בחי׳ התשובה משתנה למעליותא גם הרע היותר גרוע, כי אין לך דבר שעומד בפני בחי׳ התשובה[41] כידוע דברי חז״ל. וזהו נעשו לו כזכיות לו דוקא, ועי״ז מתקרב • בחי׳ קנז
הניצוץ האלקי שנפל בעמקי[40] כו׳, עד שעולה לשרשו שאז השמחה גדולה מאד מאד כו׳. וזהו שאומרי׳ בחה״ס זמן שמחתינו[42], ולכאו׳ למה אין אומרי׳ זמן

ראה גם סה״מ תרכ״ח ע׳ צח וע׳ קיד־קטו. תרכ״ט ע׳ קיא. אוה״ת בראשית כרך ו ע׳ 2116. סה״מ תר״ם ח״ב ע׳ תקצה.

28) ועד״מ ב׳ אוהבי׳ . . זע״ז: ראה גם בהערה שלפנ״ז. ושם ובהוצאה הקודמת: זא״ז.

29) קודם . . קדם: בהוצאה הקודמת: קודם . . קודם.

30) ביתר שאת ויתר עז: ע״פ ויחי מט, ג.

31) ענין שמחת נשואין: להבא בסמוך ראה סה״מ תרכ״ח ע׳ קיד: וע׳ בכתבי אאזמו״ר ז״ל (הגדולי׳) בד״ה להבין ענין הלולא דרשב״י בסופו — מאמרי אדה״א ויקרא ח״ב ע׳ תרצו ואילך. מאמרי אדה״ז אתהלך לאזניא ע׳ א ואילך. סה״מ תר״ם שם.

32) ארבעי׳ יום קדם . . בת פלוני לפלוני: ראה סוטה ב, א. וש״נ.

33) בת פלוני לפלוני . . משורש אחד: ראה זהר בהקדמה יג, ב. סה״מ תר״ם שם. וש״נ.

34) זכר ונקבה בראם ויקרא שמם אדם: ע״פ בראשית ה, ב.

35) ואיש בלא אשה נק׳ פלג גוף: ראה זהר ויקרא ז, ב. וראה גם לקו״ש כרך לא ע׳ 296־297 ובהנסמן שם.

36) בני ח״י לחופה: ראה אבות פ״ה, מכ״א. ולגי׳ אדה״ז בסידורו מכ״ב.

37) דוד וב״ד גזרו גם על יחוד עם הפנוי׳: סנהדרין כא, סע״א ואילך. ע״ז לו, ב. רמב״ם הל׳ איסורי ביאה פכ״ב, ה״ג.

38) כמ״ש מזה במ״א: ראה גם לעיל הערה 31.

39) בד״ה שמח תשמח דתקס״ד: נדפס בסידור קלז, ב. ראה רשימת המאמרים במאמרי אדה״ז תקס״ד ע׳ שדמ ובהערה 8. ויש לעיין לאיזה דרוש כוונתו.

40) בעומקי . . בעמקי: בהוצאה הקודמת: בעמקי . . בעמקי.

41) אין לך דבר . . התשובה: נסמן לעיל ספפ״ג.

42) שאומרי׳ בחה״ס זמן שמחתינו: נסמן לעיל פצ״ו.

שמחתינו בכל המועדי', שהרי כל המועדי' הם בחי' מועדי' לשמחה, ומדוע רק בחה"ס אומרי' זמן שמחתינו. אלא שיו"ט דסוכות הוא ע"ש כי בסוכות הושבתי את בנ"י[43], שהוא מה שהקיפם בענני הכבוד בצאת ישראל ממצרי'[44], וכמו"כ גם אח"כ בזמן שבהמק"ד הי' קיים, ע"י ענן הקטורת שהי' מי"א סממנים[45] שהוא בחי' הבירור מהיפך[46] כנודע. וכן גם עכשיו מבחי' התשובה מעומקא דליבא דיוהכ"פ, ע"ז נעשה צל הסכך דסוכה להקיף את האדם, שפועל בו בחי' אתכפי' עכ"פ כנ"ל[47] בבחי' קיום התומ"צ שאחר התשובה כו'. והוא זמן השמחה מחמת התקרבות בחי' הניצוץ האלקי שבלב איש הישראלי, ע"י התשובה והעלאת הניצוצות ע"י שזדונות נעשו לו כזכיות כו', וזהו כל היו"ט דסוכות בעצם שיש בו יתרון על כל הי"ט[48], מפני שהוא אחר יוהכ"פ, ולכן אומרי' בו זמן שמחתינו כו'.

קיצור. להבין ענין שמחת בה"ש, יקדים תחילה ענין זמן שמחתינו דחה"ס, מפני שהוא אחר יוהכ"פ שמתקרבי' הרחוקי' ע"י התשובה, שע"ז נתעורר שמחה גדולה למעלה ולמטה כו'.

(צח) **והנה** הגם כי בכל חה"ס אומרי' זמן שמחתינו, כי האמת כן הוא מטעם הנ"ל. עכ"ז הנה שמחה זו הוא רק מצד בחי' המקיף, המאיר מלמעלה מבחי' התשובה דיוהכ"פ כנ"ל, שפועל בנפש בעבודה בחי' אתכפיא עכ"פ כנ"ל, והיינו שהשמחה היא על גילוי בחי' המקיף כו'. ואמנם ענין ד"מ שבלולב נת' שזהו בחי' המשכת הדעת בנש"י ע"י בחי' כנס"י דלעילא[49], וז"ע ולקחתם לכם שלקיחה זו היא לכם בבחי' פנימיות[50]. לכן ביום השני[6] עושי' שמחת בית השואבה, שהיו שואבין מים בששון[13] פי' שיומשך השמחה גם מבחי' המי' שבהם לכאו' אינו שייך שמחה, עכ"ז גם בהם יהי' השמחה. ולא במי' לבד[51], אלא שבשאיבת המים מן המקור דהיינו מן המעיין, ולא ממעין א' אלא ממעייני ל' רבי', ובהם תהי' השמחה מצד הגילוי, שמוכרח לומר שגם במעייני הישועה ניתוסף גילוי, עד שהשאיבה ממעייני הישועה הי' בשמחה גדולה כו'. והענין הוא דהנה בפרד"ס בעה"כ ערך מעייני הישועה[52] פי' בשם זהר בלק (והוא בדף רי"ב סע"ב) שחו"ב נק' כן, וששון פי' על יסוד, וכן מוסכם אצלו כמ"ש בערך ששון[53] שיש מי שפי' על

43) כי בסוכות הושבתי את בנ"י: **אמור כג, מג.**

44) שהקיפם בענני הכבוד . . ממצרי': **ראה שו"ע אדה"ז הל' סוכה סתרכ"ה. לעיל פפ"ד.**

45) הקטורת שהי' מי"א סממנים: **כריתות ו, א־ב.**

46) הקטורת . . הבירור מהיפך: **ראה תו"א מג"א צט, א. מאמרי אדה"א דברים ח"ג ס"ע א'קלד ואילך. סה"מ מלוקט ח"ב ע' קכג וע' קכז [בהוצאה החדשה — ח"א ע' קסה וע' קסט].**

47) כנ"ל: **פצ"ו.**

48) היו"ט . . הי"ט: **בהוצאה הקודמת: היו"ט . . היו"ט.**

49) ד"מ שבלולב נת' . . הדעת . . דלעילא: **פצ"ג.**

50) ולקחתם לכם . . בבחי' פנימיות: **ראה גם המשך תער"ב ח"ב ס"ע עתר. ע' תרעט.**

51) לבד: **בהוצאה הקודמת: בלבד.**

52) בפרד"ס בעה"כ ערך מעייני הישועה: **שכ"ג, פי"ג.**

53) בפרד"ס בעה"כ . . בערך ששון: **שכ"ג, פכ"א.**

ת"ת, והמוסכם שהוא ביסוד. וא"כ יש לפרש ושאבתם מי' בששון, שהמי' דחכ' יהי' בבחי' ששון היינו יסוד להשפיע השמחה בבינה, וזהו ממעייני הישועה שהם חו"ב, שיהי' נמשך גילוי ההשפעה מבחי' יסו"א באימא. וכן פי' רבינו אאזמו"ר ז"ל שהוא בחי' יחוד וחיבור חו"ב, ע' בד"ה ושאבתם מי' דרוש השני שבלק"ת פ"ב[54] קרוב לסופו, ומעייני פי' רבינו ז"ל שהם ב' יסודות דאו"א (שם פ"ג)[55]. • ובאמת י"ל עוד בעומק יותר ע"פ משנ"ת לעיל, וכמשי"ת אי"ה לקמן על מ"ש בפי' הראשון מעייני הישועה, ע"פ שנת"ל בענין המעיינות שצ"ל שגם בהם ניתוסף גילוי, ולכן גם הם בשמחה כו'. ועכ"פ פי' שזהו חיבור חו"ב שזהו ע"י בחי' היסוד, ולכן נא' בששון ולא בשמחה, כי היסוד נק' ששון כמ"ש הטעם בפרדס ערך ששון כו'. קנח

והנה[56] ארז"ל דעת קנית מה חסרת[57], מובן שכאשר יש בחי' שלימות הדעת באדם מה חסרת, והיינו כי כבר יש בו המוחין חו"ב ג"כ. וכנודע שבסט"א לא יש בהן מוח הדעת[58], שהגם שיש בהם חו"ב, עכ"ז דעת אין בהם, ולכן אל אחר אסתריס ולא עביד פירין[59], וע' מזה בלק"ת בד"ה חוקת התורה[60]. אבל כשקנית דעת מה חסרת שיש בו מוחין דחו"ב. ולכן הסריס אין לו זקן[61], כי דעת חסרת מה קנית, שגם המוחין דחו"ב אינם אצלו בהגדלה, וכנודע ששערות הזקן גדילי' לאחר שנשלם במוחין דגדלות[62]. ולכן הסריס שאינו מוליד, שההולדה בא מהדעת כמ"ש והאדם ידע[63], אין לו זקן, כי דעת חסרת מה קנית, שגם בחי' מה דחכ' בחי' מוחין דגדלות ג"כ אין לו כו'. וע' בד"ה בהעלותך את הנרות שלא נדפס[64] בענין כשמן הטוב, ובענין שערות הזקן שבאי' אחר השלמת המוחין ע"ש.

ועפ"ז[65] יובן שרש ענין שבה"ש, דהנה נת"ל בענין ההפרש שבין חו"ב, שבחכ' ובכתר מאיר אוא"ס בבחי' קירוב מקום, ובבינה מאיר אוא"ס בבחי' ריחוק[66]

---

54) בד"ה ושאבתם מי' . . שבלק"ת פ"ב: סוכות פ, סע"ב.

55) ומעייני פי' רבינו ז"ל שהם ב' יסודות דאו"א (שם פ"ג): לקו"ת סוכות פ, ג. עיי"ש.

56) והנה: בגוכתי"ק ישנו ריווח גדול בין תיבות „ששון כו'" שכתבו בהתחלת השורה לתיבת והנה שכתב בסיום השורה. ועפ"ז מתחיל כאן קטע חדש. וכן בפיסקא שלאח"ז.

57) דעת קנית מה חסרת: ראה גם לעיל פפ"ה. וש"נ.

58) שבסט"א לא יש בהן מוח הדעת: ראה גם לעיל פפ"ה. לעיל בח"א מאמר ד"ה ויהי לי שור וחמור ספ"ב. וש"נ.

59) אל אחר אסתריס ולא עביד פירין: ראה זהר סבא משפטים קג, א.

60) בלק"ת בד"ה חוקת התורה: אולי הכוונה לד"ה ויקחו אליך פרה אדומה חוקת ס, ג.

61) הסריס אין לו זקן: יבמות פ, ב. ראה גם לקו"ת אחרי כח, סע"ד. מאמרי אדה"א ויקרא ח"ב ס"ע תפח ואילך. ע' תשעח ואילך. אוה"ת ויחי ע' 822.

62) ששערות הזקן גדילי' לאחר שנשלם במוחין דגדלות: ראה לקו"ת אחרי שם.

63) והאדם ידע: בראשית ד, א.

64) בד"ה בהעלותך את הנרות שלא נדפס: ראה אוה"ת בהעלותך ע' שלב. ע' שמג. סה"מ תר"ל ע' קסח.

65) ועפ"ז: ראה לעיל הערה 56, וכ"ה כאן.

66) נת"ל . . שבחכ' . . קירוב . . ובבינה . . ריחוק: ראה לעיל פכ"ט ואילך. וש"נ.

מקום, ונת' שפי' מקום היינו מעלה[67]. ונת' ג"כ שערך ריחוק הבינה מהחכ' כערך הריחוק שבין בריאה לאצי'[68], שהרי אימא עילאה מקננא בבריאה[69] ועכ"ז ה"ה בחי' יש מאין, משא"כ באצי' איהו וחיוהי חד איהו וגרמוהי חד בהון[70] שהם אלקות כמשנת"ל היינו בל"א[71] געטלעך[72] עכ"פ, ובאצי' אבא מקננא באצי'[73], וא"כ מובן ערך ריחוק החכ' מן הבינה. ועפ"ז נבין שענין בחי' הגילוי' הנמשכים בעולם מן בחי' החו"ב ג"כ מרוחקי' בתכלית זמ"ז, שההמשכה הנמשך מבחי' בינה ה"ז בבחי' קירוב. ולכן יו"ט בכלל שהם בחי' מוחין דאימא[74], ה"ה נק' בשם מועדים לשמחה[19], שהשמחה היא מצד הגילוי בחי' קרבת אלקי' שטוב לי[75]. וזהו אם הבנים שמחה[76], וכתי' כאיש אשר אמו תנחמנו[77] אמו דוקא, והיינו מטעם הנ"ל שגם בבחי' אמו עצמה היא הבינה מאיר אוא"ס בבחי' ריחוק מקום[66] כנ"ל באריכות. וכמו בגשמיות שהאם היא קרובה יותר לבני' מכמו האב, שע"ד הפשוט האב טרוד בעסקיו כאו"א לפי ענינו בהשכלתו ובפרנסתו כו', משא"כ האם הי' תמיד בבית לגדל בני' שה"ה בבחי' קירוב עמם כו', ולכן בהיפך ג"כ בן כסיל תוגת אמו[78] דוקא והכל מטעם הנ"ל כו'. אבל בחי' החכמה ה"ה מרוחק מבבחי' ההשפעה בעולם, והיינו מפני כי אוא"ס מאיר בחכ' בבחי' קירוב מקום בשוה כמו בכתר, ולכן כמו שאוא"ס אינו מאיר בגילוי בעולם, או בחי' הכתר שנק' חד ולא בחושבן[79], הרי אינו בא לידי גילוי גם בע"ס להיות נמנה עמהם, וכ"ש בעולמות הנבראי' כו'. כן בחי' החכ' הגם
קנט כי החכ' היא ראשית הע"ס[80], • עכ"ז אינו מאיר בעולמות. ולכן נק' החכ' אין כמ"ש מאין תמצא[81], שכמו המציאה שנמצא ה"ה אותו חפץ עצמו שנאבד מראובן עד"מ כו', כן החכ' היא מציאת האין, שהיא ג"כ אין כמו הכתר הממציא האין וכנ"ל באריכות[82]. ולכן אינו מאיר בגילוי בעולמות, כ"א ע"ד אני מלא שזהו בהעלם[83] כו'. והגם כי בשבת מאירי' בחי' מוחין דאבא[15], אמנם כל ענין השבת הוא רק שביתה

---

67) ונת' שפי' מקום היינו מעלה: **לעיל פ"ל.**

68) שערך ריחוק הבינה מהחכ' . . בריאה לאצי': **ראה לעיל פכ"ט ואילך.**

69) אימא עילאה מקננא בבריאה: **ראה ת"ז ת"ו כג, א. ע"ח שער סדר אבי"ע שמ"ז, פ"ג. שער דרושי כללות אבי"ע שמ"ב, פי"ג. תניא פל"ט. מאמרי אדה"א דברים ח"א ע' רסב ואילך.**

70) איהו וחיוהי חד איהו וגרמוהי חד בהון: **ראה ת"ז בהקדמה ג, ב. לעיל ספע"ד. פע"ו.**

71) בל"א: **ראה לעיל ע' תקכד הערה 15.**

72) כמשנת"ל היינו בל"א געטלעך: **פע"ח.**

73) אבא מקננא באצי': **ראה ת"ז ת"ו כג, א. הנסמן במאמרי אדה"א דברים ח"א ע' רלה.**

74) יו"ט בכלל שהם בחי' מוחין דאימא: **ראה לעיל פ"ה. וש"נ.**

75) קרבת אלקי' שטוב לי: **ע"פ תהלים עג, כח.**

76) אם הבנים שמחה: **תהלים קיג, ט.**

77) כאיש אשר אמו תנחמנו: **ישעי' סו, יג.**

78) בן כסיל תוגת אמו: **משלי י, א.**

79) הכתר שנק' חד ולא בחושבן: **ראה לעיל פפ"ו ובהנסמן שם.**

80) החכ' היא ראשית הע"ס: **ראה רמ"ז לזהר ואתחנן רסה, ב (קצד, א ד"ה לארקא. שם סע"ב). סה"מ תר"ם ח"א ע' רי. וש"נ.**

81) החכ' . . מאין תמצא: **איוב כח, יב.**

82) החכ' היא מציאת האין . . וכנ"ל באריכות: **ראה לעיל פמ"ב.**

83) אני מלא שזהו בהעלם: **ירמי' כג, כד. ראה לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פ"ב. וש"נ.**

ומנוחה ע״ד שלילה ולא ע״ד גילוי כמו המועדי׳ וכנ״ל[84]. וגם בחי׳ גילוי עתיקא שבשבת[85], אם היות שמשנה גם מאור פניו וכמארז״ל אינו דומה מאור פניו של אדם בחול למאור פניו של אדם בשבת[86], ולכן שבת הוא בחי׳ פנים חדשות[87] היינו שפועל בכל אדם התחדשות. עכ״ז הוא רק מאור פניו[88], שהוא כמ״ש חכמת אדם תאיר פניו[89], שהגילוי הוא מחכ׳ בחכמת אדם כו׳, אבל לא גילוי כמו בחי׳ השמחה דבינה, והכל מטעם הנ״ל. ואמנם בזאת חלוק חה״ס מכל המועדי׳, שע״י בחי׳ התשובה ברעו״ד[90] דיוהכ״פ שמגיע לבחי׳ לפני הוי׳[91] כו׳, ותטהרו בגימ׳ כתר[92], לכן גם החכ׳ דכתי׳ בה אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני[93], עכ״ז יאיר בגילוי בסוכות כמו בחי׳ אימא. ועז״נ בן חכם ישמח אב[94] פי׳ ישמח יפעול בו השמחה, היינו ההתגלות ע״י היותו בן חכם בבחי׳ התשובה דיוהכ״פ. והיינו שמבין שההסתר דבחי׳ בכסא[95] דר״ה הוא בכדי שיחפש אותו בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאדו וישוב אליו לדבקה, ועי״ז ישמח אב לפעול השמחה בהאב כו׳, ובחי׳ זו מאיר בחה״ס. והמופת לזה הוא מלקיחת ד״מ שבלולב[4] שהם בחי׳ המשכת הדעת[49], וכשדעת קנית מה חסרת[57], וכנ״ל שבא אחר השלמת מוחין דגדלות שמאיר בחי׳ החכ׳ ג״כ בקירוב, שהרי ברגע זו דתשו׳ בא לו תומ״י גם בחי׳ מוחין דגדלות, עד שיומשך ע״י בו[96] בחי׳ המשכת הדעת בכנס״י שע״י נמשך בכאו״א מישראל כו׳. ולכן אחר המשכת הדעת דיום ראשון שואבין מים דוקא שהוא בחי׳ חכ׳[14] בששון, וכמשנ״ת ששון הוא יסוד להורות על ההשפעה שהחכ׳ מאיר בקירוב מקום ע״ד השפעת יסוד למל׳ כו׳. והשאיבה היא מהמעין, כי המי׳ דחכ׳ צריכי׳ להיות קשור להמעין שהוא המקור שמשם דוקא יהי׳[97] שואבי׳ אותם. והוא בחי׳ מקור מ״ח שנק׳ בשם אותי כמ״ש כי אותי עזבו מקור מ״ח[98], ובכאן הוא בהיפך שהשאיבת מי׳ הוא מן המעיין היינו בחי׳ אותן[99]

---

88) בשוה״ג לערך כאן: **חכמת אדם.**

---

84) כל ענין השבת . . שביתה . . המועדי׳ וכנ״ל: **פ״ד.**

85) גילוי עתיקא שבשבת: **ראה זהר יתרו פח, א־ב. אמור קה, א. בהערה הבאה.**

86) אינו דומה מאור פניו . . אדם בשבת: **ראה ב״ר פי״א, ב. לעיל בח״א המשך אלה תולדות נח פ״ב. וש״נ.**

87) שבת הוא בחי׳ פנים חדשות: **ראה לעיל שם. וש״נ.**

89) חכמת אדם תאיר פניו: **קהלת ח, א. ראה גם לעיל פי״א.**

90) ברעו״ד: **זהר ויקרא ק, א.**

91) לפני הוי׳: **אחרי טז, ל. ראה לקו״ת אחרי כו, ג. כח, ב. ש״ש סה, א.**

92) ותטהרו בגימ׳ כתר: **ראה רמ״ז לזהר אחרי סח, ב ד״ה דבי׳ איתגלייא עתיקא (ס, סע״א). לקו״ת אחרי כו, ד. לקמן רפק״ד.**

93) אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני: **קהלת ז, כג.**

94) בן חכם ישמח אב: **משלי י, א.**

95) בכסא: **ראה גם לעיל ספפ״א.**

96) שיומשך ע״י בו: **בתחלה כתב: שיומשך בו, ותיבת ע״י ניתוספה אח״כ בין השיטין.**

97) יהי׳: **בהוצאה הקודמת: יהיו.**

98) כי אותי עזבו מקור מ״ח: **ירמי׳ ב, יג — בדילוג.**

99) אותן: **בהוצאה הקודמת: אותי.**

הנ"ל, והיינו כמו שבחכ' מאיר אוא"ס בקירוב[66] כנ"ל. וכ"ז הוא ע"י הקדמת ד"מ
שבלולב, כי ע"י בחי' הדעת כתי' לע"ל כי כולם ידעו אותי[100], אותי דוקא אוא"ס
שלמעלה מגדר שם. ובעבודה במעהמ"צ יש גם עכשיו בחי' ידעו אותי ע"י ד"מ
שבלולב, עד שאח"כ נמשך השמחה גם במים להיות ושאבתם מים כו' ממעייני
היינו מבחי' אותי כו'. וענין אומרו ממעייני ל' רבים יובן ע"פ משנת"ל שיש ב' בחי'
מעיין[101], א' גידי הארץ שנובעי' מתחת לארץ, והב' הגידי' היוצאי' מן התהום
קס ונשארי' מתחת לארץ וכמ"ש לעיל באריכות. ובכאן ע"י המשכת • אותי ע"י הדעת
נמשך השמחה במי' מב' הבחי' מעיין הנ"ל, וי"ל שזהו שרש חו"ב ועמ"ש לעיל,
ולכן יתכן זה ע"פ פי' רבינו ז"ל שפי' מעייני חיבור חו"ב[102] רק שלפי משנ"ת כאן
זהו שרש חו"ב כו'. ועפ"ז יש לפרש פסוק ויאמר ה' אל אברם לך לך[103] מארצך כו'
אל הארץ[104] כו', אברם הוא בחי' שכל הנעלם מכל[105] רעיון[106], שזהו בחי' גיד
המעיין שמתחת לארץ כמשנ"ת מזה לעיל שזהו בחי' ח"ס[107]. ואמר לו ה' לך לך
מארצך, פי' ארצך הוא כמ"ש בעה"נ ישבו אבותיך[108] שנת' במ"א פי' בעה"נ הוא
בחי' א"א[109], וציוה שיתגלה בחי' שכל הנעלם ח"ס דא"א, אל הארץ אשר אראך היא
א"י בחי' מל'[110]. שזהו כענין ניסוך המי' בהשיתין שהם בחי' יסוד דנוק' כנ"ל[111],
ומעשה אבות סימן לבנים[112], שזכו אח"כ לניסוך המי' בשמחה גדולה כנ"ל
באריכות. וחסידי' כו' היו מרקדי' באבוקות של אור[113], י"ל שהרמז הוא על בחי'
אור א"ס שלמעלה עד אין קץ[114], וכמשית"ל כו'.

קיצור. זמן שמחתינו זהו מהמקיף, אבל ד"מ נמשך דעת פנימיות. מי' חכ', בששון יסוד, דעת קנית מה חסרת. ובחכ' מאיר בק"מ[115], לכן אינו מאיר בגילוי, כמו אם הבנים שמחה, אבל בן חכם ישמח גם האב. וזהו שבה"ש שנמשך השמחה ממעייני גידי' שמתחת לארץ וגיד הנובע שרש חו"ב כו'.

---

100) כי כולם ידעו אותי: **ירמי' לא, לג. ראה גם לעיל ספצ"ג.**

101) משנת"ל שיש ב' בחי' מעיין: **פמ"ג.**

102) פי' רבינו ז"ל . . חיבור חו"ב: **ראה לעיל קרוב לריש הפרק.**

103) ויאמר ה' אל אברם לך לך: **בעת אמירת הדרוש הפתיחה היתה בפסוק זה — כדלעיל הערה 1.**

104) ויאמר . . לך לך . . אל הארץ: **לך יב, א.**

105) אברם . . שכל הנעלם מכל רעיון: **ראה תו"א ר"פ לך.**

106) שכל הנעלם מכל רעיון: **ראה לעיל פכ"ג. וש"נ.**

107) גיד המעיין . . כמשנ"ת מזה לעיל . . ח"ס: **ספמ"ג.**

108) בעה"נ ישבו אבותיך: **יהושע כד, ב. — ושם ובהוצאה הקודמת: אבותיכם.**

109) בעה"נ הוא בחי' א"א: **ראה לקו"ת בחוקותי מז, א.**

110) א"י בחי' מל': **ראה זהר תוספתא בראשית לא, ב. לקו"ת מסעי צד, ד.**

111) בהשיתין שהם בחי' יסוד דנוק' כנ"ל: **רפפ"ז.**

112) ומעשה אבות סימן לבנים: **ראה ב"ר פ"מ, ו. לקו"ש כרך כה ע' 123. וש"נ.**

113) וחסידי' . . באבוקות של אור: **סוכה נא, סע"א ואילך במשנה.**

114) אור א"ס שלמעלה עד אין קץ: **ראה ת"ז סתנ"ז. ז"ח יתרו לד, סע"ג. מאמרי אדה"א נ"ך ע' מו. וש"נ.**

115) בק"מ: = **בקירוב מקום.**

יום ב' דסוכות

(צט) **ועדיין** צ"ל הלא משמע שגם בהמעיין מתוסף גילוי שלכן יכולי' לשאוב מי' ממעייני הישועה, שהרי בלתי הוספה במקור לא הי' באפשר לפעול השמחה והגילוי שם. ויובן זה ע"פ מארז"ל במשנה ד' פ"ה דסוכה, חסידי' ואנשי מעשה[1] היו מרקדין לפניהם באבוקות של אור כו', והיו אומרים[2] לפניהם דברי שירות ותשבחות. ופי' הרע"ב ד' או שמונה אבוקות, והיו זורקי' מיד לידי[3]. וצ"ל מה"ע מספר הנ"ל ד' או שמונה. וגם צ"ל כל ענין זריקת האור מיד ליד על מה הוא מרמז, ואיזהו שמחה יש בעשייתן. וגם מהו ענין השירות ותשבחות להשמחה דשמחת בית השואבה שהיו שואבין מים בששון ולא אור כו', ומ"ע אבוקות של אור. הנה כתי' ויכלו השמים והארץ[4], ופי' במד"ר בראשית פ"י ויכולו[5] לשון כלים[6], וגם פי' ויכולו מל' כליון[7] כמו כלה שארי ולבבי[8], כלתה נפשי[9] כו'. ולכאו' ב' פי' אלו הם הפכים ממש, שכלים הם הגבלה, וכליון הוא לצאת מהגבלת חומר הכלי כו'. אך הענין יובן בהקדם פי' ל' אור א"ס[10], הנה [אור א"ס נק' השפעת הכח והחיות ממנו יתברך (עיין בת"א פ' וירא בד"ה פתח אליהו[11]), שיכול הכח הזה להחיות עולמות אין קץ וע"כ נק' אין סוף, ונק' אור ולא שפע[12]. לפי כי

---

1) ועדיין . . חסידי' ואנשי מעשה: **מכאן מתחיל מאמר הל"ו מהמשך וככה הכולל פרקים צט־קג.**

רק השורות הראשונות נרשמו כאן בתחלת הפרק בגוכתי"ק, וההמשך בכת"י מעתיק שהעתיקו מגוכתי"ק ד"ה חסידי' ואנשי מעשה שנרשם בבוך זה (וכן בבוך 1825 ע' עז) לעיל אחר מאמר ד"ה צלוחית וקודם ההמשך וככה.

בראש ד"ה חסידי' ואנשי מעשה הנ"ל נרשם „בס"ד, הגהות על ד"ה אוא"ס, שבס' תרטו"ב". ובו נרשמו הגהות, וכן הוראות להמעתיק מאיפה להעתיק מבוך תרטו"ב הנ"ל (ראה בסמוך הערה 10). כשהעתיק המעתיק כל זה כאן הוסיף כ"ק אדמו"ר מהר"ש עוד תיקונים וכו'.

הבא במאמר זה בין חצאי ריבוע (שניתוספו כאן) הם הלשונות שבס' תרטו"ב.

התאריך כאן נעתק מהמפתח שנדפס בהוצאה הקודמת. לפי כל הנ"ל יש למאמר זה (ד"ה חסידים ואנשי מעשה) ג' תאריכים והם: א) עת כתיבת המאמר. ב) עת אמירת המאמר — כנזכר בהכותרת. ג) סידורו כאן.

ראה עוד ע"ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) והיו אומרים: **במשנה שם: ואומרים.**

3) ד' או שמונה אבוקות והיו זורקי' מיד ליד: **שם: בארבע אבוקות או בח' זורק זו ומקבל את זו.**

4) ויכלו השמים והארץ: **בראשית ב, א.**

5) ויכלו . . ויכולו: **בהוצאה הקודמת: ויכולו . . ויכולו.**

6) במד"ר בראשית פ"י ויכולו לשון כלים: **ראה שם סימן ב.**

7) ויכולו מל' כליון: **ראה שם סימן ד.**

8) כלה שארי ולבבי: **תהלים עג, כה.**

9) כלתה נפשי: **תהלים פד, ג.**

10) א"ס: **בהבוך כאן נרשם: „(בס' תרטו"ב (רגאל) דרל"ז ע"ב)". בצד הימני של העמוד נרשם בגוכתי"ק: „מן בס' עד ע"ב אצ"ל".**

וכוונתו, שהבא לקמן היינו בין החצאי ריבוע להעתיק מן ספר תרטו"ב = תרי"ז (רגאל = שם הנייר). לע"ע אין ידוע הבוך שאליו מציין. אמנם המאמר נמצא באוה"ת על ענינים ע' קנה ואילך. וש"נ. סה"מ תרכ"ז ע' תנב ואילך.

11) אור א"ס נק' השפעת הכח . . בת"א . . אליהו: **יד, סע"א.**

12) אור ולא שפע: **ראה ולהבא בסמוך יו"ט של ר"ה תרס"ו ע' קעג ואילך.**

אני ה׳ לא שניתי[13] שאין במהותו ועצמותו ית׳ שום שינוי והתפעלות מהמשכת
קסא ההארה להחיות את כל העולמות], ולכן נק׳ • בשם אור ולא בשם שפע. כי ענין
בחי׳ שפע גורם שינוי במשפיע, שענין השפעה הוא כמו הרב שמשפיע לתלמידו
שמסביר לו הענין איך ומה הוא עד שיבין התלמיד שמקבל ממנו כו׳. וזהו שנמצא
ברב שמלמד לתלמידו שמכנים אותו בשם פועל, היינו שמלמד זה הוא בעל פועל
בתלמיד, והשני אינו בעל פועל, ויכול להיות שהשני הוא לומד בטוב יותר, ועכ״ז
אינו יכול לפעול בתלמיד כ״כ כמו מי שהוא בר פועל, הגם שא״י ללמוד כ״כ כמו
השני שאינו בעל פועל. ולכאו׳ יפלא הלא לכאו׳ תלוי ענין הלימוד עם זולתו במה
שהוא בר שכל יותר, וכמו שכשמתגדל התינוק צריכי׳ להחליף את מלמדו,
שהמלמדו מקרא א״י ללמוד עמו משנה וגמ׳ בטוב טעם להסביר לו הסברא של
המשנה וגמרא כו׳. אלא שהענין הוא שענין היותו בעל פועל היינו שיש אצלו
אותיות איך לכלכל הדבר עד שיבין גם התינוק הקטן ג״כ, וכנודע שבכל משפיע
הנה כליות יועצות[14] איך להשפיע, וזהו שהוא בעל פועל גדול היינו שיש לו
אותיות אשר הוא ממציא תמיד אותיות חדשים איך ומה להבין הדבר להתינוק, עד
שגם התינוק שהוא בר שכל קטן יבין ג״כ בטוב טעם ודעת. ואין זה שייך כ״כ
לגודל חכמת הרב בעצמו, עד שיכול להיות שהוא בר שכל קטן מחבירו, ועכ״ז יש
לו חוש זה שיוכל להסביר לזולתו בטוב טעם ודעת. והנה כל ענין ההשפעה ה״ז
שינוי מכמו היותו קודם, שהרי כליות יועצות איך להשפיע, ואם הי׳ זה כמו שהי׳
מקודם א״צ לעצה כלל וכלל. שענין העצה הוא שהכליות מייעצים לו איך ומה
יכלכל דבריו במשפט[15], שזהו לאחר ההבנה שהוא בעצמו מבין, שהרי אם אינו
מבין בעצמו, אינו שייך כלל ענין כליות יועצות כו׳, אלא שזהו לאחר שכבר מבין.
ואמנם ההבנה שלו הוא כמו שהלבוש דאותיות המח׳ הביאו לידי גילוי את העלם
העצמי לגבי עצמו, וכדי שיתגלה בדבור שז״ע גילוי העלם העצמי לגבי זולתו[16],
לזה צריכים הכליות לייעץ לו איך ומה להשפיע. ונמצא ה״ז שינוי מכמו היותו
קודם כו׳, וכ״ש המלמד שהוא בעל פועל ה״ז יותר שינוי מכמו שהי׳ מקודם וזהו
הנק׳ בשם שפע. אבל באוא״ס כתי׳ אני הוי׳ לא שניתי[17] שאין שום שינוי מקודם
הבריאה לאחר הבריאה ואתה הוא קודם שנבה״ע ואתה הוא לאחר שנבה״ע[18] כו׳.
ולכאו׳ הלא ממך הכל[19] כתי׳ ואיך נא׳ שלא יש שום שינוי, הלא הבריאה היא יש
מאין היינו דבר מלא דבר[20], שזהו לכאו׳ שינוי גדול דאל״כ מה״ע הבריאה כו׳. אך
באמת יש ע״ז כמה תירוצים וכמשנ״ת בד״ה מי כמוכה לית בר מינך[21], א״כ אין זה

---

13) אני ה׳ לא שניתי: מלאכי ג, ו.

14) כליות יועצות: ראה גם לעיל פנ״ו. וש״נ.

15) יכלכל דבריו במשפט: לשון הכתוב תהלים קיב, ה.

16) המח׳ . . בדבור שז״ע גילוי . . לגבי זולתו: ראה גם לקמן בהנחות כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ע׳ תשנז. סה״מ תרכ״ח ע׳ קסז ואילך. הנסמן בסה״מ תרמ״ב ע׳ קסו.

17) אני הוי׳ לא שניתי: נסמן לעיל ספ״ג.

18) ואתה הוא קודם . . לאחר שנבה״ע: נסמן לעיל פכ״ו.

19) ממך הכל: דהי״א כט, יד. ראה גם לעיל בח״א ע׳ קפא. לעיל ע׳ תפו.

20) דבר מלא דבר: ראה לעיל ע׳ תצד. וש״נ.

21) בד״ה מי כמוכה לית בר מינך: ראה סה״מ תרכ״ט ע׳ קנה. ע׳ קסג־קסה.

שינוי כו'. ואמנם לפי הדרוש דכאן צ"ל שזהו מפני שמה שנמשך מא"ס זהו רק הנק' בשם אור ולא מה שנק' בשם שפע כו' [וזהו כמשל אור השמש (וע' בלק"ת בשה"ש בד"ה קול דודי[22] בענין כי הוא צוה ונבראו, ובת"א בד"ה וקבל היהודים[23])], דהנה אור השמש המאיר לארץ ולדרים עליה[24] הנה לא יש שום שינוי בשמש אם מאיר א"ל. שהרי כשפורסין סדין, או כאשר הרקיע מתלבש בעבים אינו מאיר השמש כלל, ועכ"ז אין שום שינוי • בשמש אם מאיר א"ל. או כשהשמש קסב
מאיר הרי אנו רואים שאין שום נפ"מ בשמש אם מאיר בטרקלין או בירה גדולה, או כשמאיר על מקום האשפה כו', שכ"ז הוא הוכחה גמורה שהאור והזיו מהשמש אינו נוגע כלל לעצם מאור השמש. ומה שהאור הוא מעין המאור[25] א"ז סותר לזה כלל, שאם היותו מעין המאור עכ"ז הוא רק הארה בעלמא שאינו נוגע כלל אם מאיר א"ל, ועכ"ז הוא מעין המאור פי' שזהו הארה ממאור היותר גדול וזה הארה ממאור שאינו גדול כ"כ, וכמו אור הנר לגבי אור השמש, וזהו משל להבין ענין קריאת שם אור א"ס ולא שפע הא"ס כו' [וכן כשהנשמה מתלבשת בהגוף ממילא הגוף נעשה חי, ואינה צריכה להתעסק להחיות את הגוף ע"ד שפע, ולכן זהו ג"כ משל לאור והארה, (ועיין מזה בתוספת לק"ת בד"ה להבין מ"ש באוצ"ח ושם פ"ג[26])]. והנה משל זה הוא להבין מה שנק' אור ולא שפע מצד פעולתו במקבל ג"כ, וגם שהאור הוא מעין המאור ולכן כל השפעתו הוא ג"כ ע"ד השפעת המאור שנק' אור ולא שפע כו'. דהנה הנפש שמחי' את הגוף איננה צריכה לעסוק בחיות הגוף כ"א שמיד שהנפש מאיר חי הגוף, ואינה כמו הגלגלי' המנהיגי' זא"ז, שהמניע הראשון צ"ל איזה עסק בהתלבשותו כמו עגלות הקטור או קיטור הרחיים, שהקיטור הוא המניע, שצ"ל שיתרבה כח הקיטור בהמכונה הנעשה בו, עד שגובר כחו להניע סיבוב הראשון אשר הוא מנהיגו. וכשכחו גדול יכולים לקשר בו עוד סיבובי' עד שהוא מנהיג כולם. ולא כן בנפש המחי' את הגוף, שמיד שהנפש מתלבש בגוף ה"ה חי בלתי שום עסק כלל, שזה הוכחה שאור הנפש ה"ה כמו עצם הנפש. וגם המקבל שהוא הגוף אינו כמו מקבל השפע, שמקבל השפע היינו התלמיד ה"ה צריך יגיעה והכנה לקבל שפע רבו, אשר בלתי זה לא יקבל מאומה. ולא כן הגוף שהגם שצריך הכנה כלליות שיוכשר לקבל גילוי אור הנפש וכמ"ש מזה במ"א בענין ענש הגלגול ע' בד"ה קדש ישראל לה' (י"ד)[27], עכ"ז ה"ז הכנה שנברא כן, אבל לאחר שכבר נברא א"צ שום הכנה או יגיעה לקבל אור הנפש שהרי בע"כ אתה חי[28], היינו שגם כחות הנפש כמו הרצון שהוא הכוח היותר נעלה עכ"ז בע"כ אתה חי וא"א לו לשנות כלל הארת הנפש.

---

22) בלק"ת בשה"ש בד"ה קול דודי: **יד, ג.**

23) ובת"א בד"ה וקבל היהודים: **צו, ג.**

24) המאיר לארץ ולדרים עליה: **ברכת יוצר.**

25) שהאור הוא מעין המאור: **ראה אגה"ק ס"כ קל סע"א ואילך. סה"מ תרנ"ו ע' רנו ואילך.**

26) בתוספת לק"ת . . פ"ג: **לקו"ת ויקרא נב, ג.**

27) ענש הגלגול ע' בד"ה קדש ישראל לה' (י"ד): **ראה מאמרי אדמו"ר הצ"צ הנחות תרי"ד ע' כא.**

28) בע"כ אתה חי: **ראה אבות ספ"ד.**

והגם שנת׳ בד״ה ונקדשתי בלק״ת ובכ״ד בענין שהנפש מתפעלת ממקרי הגוף[29], שלכאו׳ ה״ז היפך ממילא. אך הענין שפי׳ תי׳ התפעלות הוא ל׳ הזזה, והיינו שכאשר נעשה כאב באיזה אבר ה״ה מתפעלת פי׳ שניזז ממקומה ומסתלק ממקום שהיתה מחי׳ קודם, ועכ״ז הרי ישנו גם לאחר שנכאב האבר שהרי הסומא מוליד שלם[30] וכמשי״ת][31] עוד מזה לקמן אי״ה. והרי אין זה סותר כלל למה שמחיה ממילא, שהרי כאשר יתרפא האבר שב החיות תומ״י בלתי יגיעה כלל. וגם מ״ש במ״א בד״ה ושננתם[32] ובביאור לסש״ב פר״ד[33] בענין שלכן נק׳ אברי׳ שהאבר ממשיך חיות הנפש ג״ז אינו סותר למ״ש כאן שהוא ממילא, והיינו שהוא ממשיכו, ומ״מ לאחר שממשיכו ה״ה מחי׳ ממילא כו׳. ומה שהתינוק ה״ה חלוש וכשמתגדל מתרבה כוחו, א״ז שייך לאור הנפש כלל כ״א לקשרי חלקי הבשר מהגוף הנק׳ עכברים (מושקלין), או תוקף עצם וקשרי העצבים (נערוין), • אבל אינו שייך כלל להנפש, שהנפש הי׳ מחי׳ אותו תומ״י כו׳ וממילא כו׳ [וגם כמו שהמתכות מתחמם מחום התנור או מהאש שזהו ממילא]. והיינו שמזה יובן עוד יותר שמה שהאש מחמם הברזל הנה ג״ז הוא בלתי יגיעה כלל, שהרי כשמניחי׳ הברזל באש מתחמם ממילא, ומה שהנפחים כשמחממי׳ הברזל נופחי׳ בכלי המפוח שלהם שלכאו׳ זהו עסק, שהוא הוכחה שהאש צריכה לעסוק שיחם ממנה הברזל. לא כן הוא, אלא שזהו בכדי שיתקרב האש להברזל, וגם בכדי שלא יכבה האש, שהרי דרכו להכבות וע״י המפוח מתעורר לצאת מהעלם אל הגילוי, וגם שיתקרב יותר להברזל, וא״כ נוכל לומר שהעסק הוא בשביל מהירות ההתחממות, אבל עצם החימום הוא דבר הבא ממילא כו׳. ולכן ה״ז משל להבין ענין האור א״ס איך שהוא ממילא ומאליו כו׳. וגם יובן ממשל הנר כשמדליקין בבית ממילא מאיר בבית, שאין הנר צריכה לעסק לגרש את החשך ולהשפיע השפעת האור בבית אלא הוא בא ממילא, ולכן נק׳ בשם אור הנר ולא שפע הנר. ועד״ז הוא אור השמש כנ״ל כו׳, אשר מכ״ז יובן ענין קריאת שם אור א״ס ולא שפע הא״ס כו׳.

קסג

(ק) [**ועוד**[34] טעם שנק׳ בשם אור ולא בשם שפע, להיות כי בדבר רוחני אין שייך התפשטות והתכווצות דהיינו הסתלקות כ״א גילוי והעלם[35], כמו כח הראי׳ שבעין כשאינו רואה מחמת שסותם העין, או אפילו כשיש קלקול בהעין, אין שייך לומר שנסתלק כח הראי׳, אלא שהוא שם בהעלם, כי בדבר רוחני לא

29) בד״ה ונקדשתי . . ממקרי הגוף: ראה גם לעיל פכ״ו. וש״נ.

30) הסומא מוליד שלם: ראה גם מאמרי אדה״א נ״ך ע׳ תמב. וש״נ.

31) וכמשי״ת]: בהוצאה הקודמת: וכמשי״ת.

32) בד״ה ושננתם . . שהאבר ממשיך חיות: ראה סה״מ תרל״ו ח״ב ע׳ רצט. ושם: וכמ״ש במ״א — ראה בהערה הבאה.

33) ובביאור לסש״ב פר״ד . . אברי׳ . . חיות: אוצ״ל פר״ג — ראה מאמרי אדמו״ר הצ״צ הנחות תרט״ו ע׳ סד (ובהנסמן בריש המאמר שם). ע׳ סט. סה״מ תרל״ג ח״ב ע׳ שנ־שנא (ובהנסמן בריש המאמר שם). תרל״ח ע׳ מט. וש״נ.

34) [ועוד: סיום החצאי ריבוע להלן ספק״ב.

35) בדבר רוחני אין שייך . . גילוי והעלם . . את השמים ואת הארץ אני מלא: ראה לקו״ש כרך ז ע׳ 156 הערה 22.

שייך הסתלקות והתפשטות מקום גשמי דאינו בגדר מקום רק שייך העלם וגילוי (וע' בלק"ת בהביאור ע"פ שוש אשיש פ"א[36], וע"ש מ"ש משא"כ הרוחני אין[37] תופס מקום מצד עצמו רק שנתפס ונקלט בגדר[38] מקום כו' ע"ש. ולכן אפי' שצמצם שכינתו בין שני בדי ארון[39], וחוץ לבהמ"ק אינו שורה, הרי נתפס האור בגדר מקום, אין זה רק המשכה מההעלם אל הגילוי דהלא את השמים ואת הארץ אני[40] מלא[35], ואין הפי' שסובב ומקיף מלמעלה כו' ע"ש ובסש"ב פמ"ח[41] ובסידור בד"ה אני לדודי[42]) ולכן נק' אור.

(קא) **והנה** מבחי' האור א"ס הי' יכול להתהוות עולמות אין קץ, וגם הי' יכול ליאצל ולהמשיך רבוא רבבות ספירות עד אין קץ, ומה שנאצלו רק יו"ד ספירות זהו ע"י הצמצום שהי' בהאור שעי"ז נתהוו רק ע"ס שהן ד' עולמות אבי"ע (והן ג"כ ד' אותיות[43] ההוי'[44] יו"ד חכ'[45] ואצי' ה' בינה ובריאה כו', וע' מענין צמצום זה בת"א בד"ה תוספת ביאור ע"פ יביאו לבוש מ' דקנ"ד ע"ב[46] ובד"ה פתח אליהו דכ"ד[47], ובד"ה להבין מ"ש באוצ"ח פ"ה[48]. והנה ענין צמצום זה ביאר האריז"ל[49], אמנם לא דבר חדש הוא, כי חכמי הקבלה שמקודם ביארו זה גופא בלשון אחר, וכמ"ש בספר עה"ק ח"א פ"ח בשם הראשונים[50] וז"ל אין סוף הוא שלימות מבלי חסרון, ואם תאמר שיש לו כח בלי גבול ואין לו כח בגבול אתה מחסר שלימותו כו', והגבול הנמצא ממנו תחלה הם הספירות כו'. • וגם בזח"ג נשא קל"ד א' האי חוטא יקירא קדישא כו', הרי שכל הקדושות **קסד** עליונות נמשכים רק ע"י בחי' קו וחוט לבד והיינו ענין הצמצום ואח"ז נמשך רק קו וחוט כו'). ותכלית הבריאה הוא העוה"ז השפל ושיהי' דירה בתחתונים (ע'

---

36) בלק"ת בהביאור ע"פ שוש אשיש פ"א: **נצבים מט, א.**

37) אין: **כ"ה באוה"ת שם. בלקו"ת שם: אינו.**

38) בגדר: **כ"ה באוה"ת שם. בלקו"ת שם: בגדר ובחינת.**

39) שצמצם שכינתו בין שני בדי ארון: **ראה ב"ר פ"ד, ד. לעיל ע' תרלו. וש"נ.**

40) את השמים ואת הארץ אני מלא: **ירמי' כג, כד.**

41) ואין הפי' שסובב . . ובסש"ב פמ"ח: **סז, סע"ב (וברשימות כ"ק אדמו"ר זי"ע לתניא לשם). סה"מ תרמ"א ע' תעא. וש"נ.**

42) ואין הפי' שסובב . . ובסידור בד"ה אני לדודי: **שער האלול רכו, סע"א ואילך.**

43) ע"ס שהן ד' עולמות אבי"ע . . ד' אותיות ההוי': **ראה ע"ח שער דרושי אבי"ע שמ"ב, רפ"א.**

44) ההוי': **כ"ה גם באוה"ת שם ע' קנו.**

45) ד' אותיות ההוי' יו"ד חכ': **ראה זהר רע"מ ויקרא יז, א. תו"ח ויצא קסז, ג הערה 38.**

46) בת"א בד"ה תוספת ביאור ע"פ יביאו לבוש מ' דקנ"ד ע"ב: **במהדורת קאפוסט תקצ"ז. במהדורת קה"ת: מגלת אסתר צב, ג.**

47) ובד"ה פתח אליהו דכ"ד: **בתו"א וירא מהדורת קאפוסט תקצ"ז. במהדורת קה"ת: יד, ב.**

48) ובד"ה להבין מ"ש באוצ"ח פ"ה: **לקו"ת ויקרא בהוספות נג, ג.**

49) צמצום זה ביאר האריז"ל: **ראה ע"ח דרוש עגו"י ש"א, ענף ב. לקו"ת ויקרא בהוספות נא, ב.**

50) בספר עה"ק ח"א פ"ח בשם הראשונים: **ראה גם לעיל פמ"ז. וש"נ.**

בהרמב"ם בהקדמה לפי' המשניות בדפוס אמשטרדם הוא דצ"ה סע"ג דע כי הקדמונים חקרו חקירה עצומה כו'), אף שעדיין אינו מובן מהו המכוון מזה גופא[51] (וע' במד"ר פ' נשא ר"פ יו"ד ע"פ שוקיו עמודי שש[52], שוקיו זה העולם שנשתוקק הקב"ה לבראו כמ"ש[53] ועלי תשוקתו[54], וע' מד"ר פ' תצוה ס"פ ל"ו ע"פ למעשה ידיך תכסוף[55]), עכ"פ זהו המכוון שיהי' התקשרות והתחברות העולם לא"ס ב"ה (הג"ה ענין התקשרות זהו מדת יסוד[56] בחי' וצדיק[57] יסוד עולם[58] ועמ"ש ע"פ ובו תדבקון בסידור בהביאור ע"פ אחרי ה' אלקיכם תלכו[59], עכ"ה). והתקשרות והתחברות זו היינו ע"י תורה ותפלה שהם העלאה והמשכה[60], והוא בחי' חסדים וגבורות, וכמשל שני אנשים א' עומד בהר וא' בבקעה[61] שחיבורן יחד הוא, או ע"י שהתחתון עולה וזהו ענין תפלה שנק' סולם[62] מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה[63], או ע"י שהעליון יורד וזהו ע"י התורה וירד ה' על הר סיני[64] כו', וזהו ענין נעוץ סופן בתחלתן, היינו ע"י הרצוא שבתפלה ונעוץ תחב"ס[65] ע"י התורה (וע' מענין נעוץ סופן וכו' בלק"ת סד"ה כי תצא, דרוש הראשון[66], ומכללות ענין נעוץ תחלתן בסופן דוקא בבה"ז ר"פ בראשית בד"ה כשושנה[67] כו', ובד"ה וה' פקד את שרה[68], ובהביאור ע"פ ששים המה מלכות, בלק"ת בשה"ש[69] דרוש הראשון, ושם ג"כ ענין אור זרוע לצדיק[70] ובאג"ה ד"ה איהו וחיוהי[71], זהו ג"כ ע"ד נעוץ תחלתן בארץ שזהו שיש בארץ דוקא כח

---

51) ותכלית הבריאה . . מהו המכוון מזה גופא: **ראה הנסמן בסה"מ תרכ"ז ע' תנג. סה"מ תר"ל ע' רלח. ע' רפט. לקמן פקכ"ב — סה"מ תרל"א ח"א ע' ש.**

52) שוקיו עמודי שש: **שה"ש ה, טו.**

53) שש . . לבראו כמ"ש: **בבמדב"ר שם: שש וגו' . . לבראתו כמה דתימא.**

54) ועלי תשוקתו: **שה"ש ז, יא.**

55) למעשה ידיך תכסוף: **איוב יד, טו.**

56) התקשרות זהו מדת יסוד: **ראה אגה"ק סט"ו. תו"ח וישב רט, ב ובהערה 25.**

57) וצדיק: **בסה"מ תרכ"ז ע' תנד: צדיק. באוה"ת כאן כבפנים.**

58) וצדיק יסוד עולם: **משלי י, כה.**

59) ע"פ ובו תדבקון בסידור בהביאור ע"פ אחרי ה' אלקיכם תלכו: **פ' ראה יג, ה. שער התפלה כו, ב.**

60) תורה ותפלה שהם העלאה והמשכה: **ראה סידור שער התפלה יט, א ואילך. תו"א וישב ל, ב־ג. מקץ לח, ג. מאמרי אדה"ז תקס"ג ח"ב ע' תרסח.**

61) וכמשל שני אנשים . . וא' בבקעה: **ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פ"ב. וש"נ.**

62) תפלה שנק' סולם: **נסמן לעיל בח"א ע' רז הערה 75.**

63) סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה: **ויצא כח, יב.**

64) וירד ה' על הר סיני: **יתרו יט, כ.**

65) נעוץ סופן בתחלתן . . ונעוץ תחב"ס: **ראה ס"י פ"א, מ"ז.**

66) נעוץ סופן . . בלק"ת . . כי תצא דרוש הראשון: **לה, ב.**

67) ומכללות . . בבה"ז ר"פ בראשית בד"ה כשושנה: **ראה שם א, ב.**

68) ובד"ה וה' פקד את שרה: **מאמרי אדה"ז על מארז"ל ע' קצב. ע' רא. מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"א ע' קכט.**

69) ובהביאור ע"פ ששים . . בלק"ת בשה"ש: **שה"ש ו, ח. לט, ד.**

70) ושם ג"כ ענין אור זרוע לצדיק: **מ, א.**

71) ובאג"ה ד"ה איהו וחיוהי: **ס"כ קל, ב ואילך. בהוצאה הקודמת: ובאגה"ק. באוה"ת ובסה"מ תרכ"ז כבפנים.**

הצומח, ובד"ה ויגש אליו יהודה[72] בענין סוף מעשה במח' תחילה, וע' מזה ע"פ כ"א בזאת יתהלל[73] כו' ובענין כברייתו של עולם ברישא חשוכא והדר נהורא[74], ועמ"ש ע"פ יצרנהו כאישון עינו[75] כו').

(קב) **והנה** מזה הצמצום נתהוו רק ע"ס ג"ר וז"ת עד"מ שכל ומדות, והם בחי' יו"ד כלים והם אבי"ע, והיינו מ"ש כי לא מחשבותי מחשבותיכם[76], כי שרש השכל והבינה שבנבראי' נשתלשל מחו"ב, (ע"ד אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה[77], בת"א ד"ה פתח אליהו[78]), ומ"מ אין ערוך להן, כי חו"ב דאצי' הם חכים ולא בחכ' ידיעא מבין ולא בבינה ידיעא[79]. וזהו אתה קדוש ושמך קדוש[80] אתה הוא חכ' כמ"ש בזח"ג בלק קצ"ג ב' האזינו דר"צ ע"א לפי שהיא ראשית הגילוי[81], ושמך בינה כו' והם קדוש ומובדל ולא בבינה ידיעא כו'. והנה נש"י נמשכי' מפנימי' הכלים והמלאכי' מחיצונית הכלים[82] (הג"ה, עמ"ש בבה"ז ע"פ וד' פקד את שרה[83] שהכלים בכלל נחלקי' לג' בחי' פנימי אמצעי חיצון והם בי"ע דאצי', והאורות הם ד' בחי' היינו ש' הוי', ודרך כלל הם אצי' שבאצי', וג' בחי' שכלים[84] י"ל מחדומ"ע, וזהו שהנשמות עלו במח[85] כו'. וע' בבה"ז ע"פ ברכו ד' מלאכיו[86] בלק דק"צ ע"ב בענין ההפרש בין מלאכי' לנשמות

---

72) ובד"ה ויגש אליו יהודה: **תו"א ויגש מג, ג ואילך.**

73) ע"פ כ"א בזאת יתהלל: **ירמי' ט, כג. מאמרי אדה"ז תקס"ח ח"א ע' מב. ושם הפתיחה: אל יתהלל חכם בחכמתו גבור בגבורתו כו' כ"א בזאת. ח"ב ע' תשכה ואילך. הנחות הר"פ ע' עח.**

74) כברייתו של עולם ברישא חשוכא והדר נהורא: **ראה גם לעיל ספכ"ד. וש"נ.**

75) ע"פ יצרנהו כאישון עינו: **האזינו לב, י. מאמרי אדה"ז תקס"ו ע' שסג ואילך. ע' שצו. ע' תא.**

76) כי לא מחשבותי מחשבותיכם: **ישעי' נה, ח.**

77) אין לך עשב . . מזל מלמעלה: **ראה ב"ר פ"י, ו. הנסמן לעיל בח"א מאמר ד"ה בראשית ברא ספ"א.**

78) אין לך עשב . . בת"א ד"ה פתח אליהו: **וירא יג, סע"ד ואילך.**

79) חכים . . מבין ולא בבינה ידיעא: **ראה ת"ז בהקדמה יז, ב. סידור אדה"ז סדר מנחת ערב שבת.**

80) אתה קדוש ושמך קדוש: **נוסח ברכת אתה קדוש בשמ"ע.**

81) חכ' . . שהיא ראשית הגילוי: **ראה רמ"ז לזהר ואתחנן רסה, ב. קצד, א ד"ה לארקא. שם סע"ב. תו"א מקץ מא, א. סה"מ תר"ם ח"א ע' רי. וש"נ.**

82) נש"י . . מפנימי' . . והמלאכי' . . הכלים: **ראה ע"ח שער העיבורים שכ"ח, פ"א. שער פו"ח ש"מ, דרוש י. המצויין בסמוך בפנים. תו"א יתרו עב, ב. לקו"ת פ' ראה כו, סע"ג ואילך. סה"מ תרמ"ב ע' שא. וש"נ.**

83) בבה"ז ע"פ וד' פקד את שרה: **ראה מאמרי אדה"ז על מארז"ל ע' קצב. ביאוה"ז להצ"צ כרך א וירא ע' סד.**

84) שכלים: **בהוצאה הקודמת ובאוה"ת ע' קנז: כלים. בסה"מ תרכ"ז כת"י ע' תכג: שכלים. במהדורת אותיות מרובעות ע' תנה: שבכלים.**

85) שהנשמות עלו במח': **ראה ב"ר פ"א, ד. לקו"ת שה"ש יז, ד. יט, ב. תו"ח שמות לב, ב ובהערה 248. סה"מ תרמ"ב ע' צה. וש"נ.**

86) בבה"ז ע"פ ברכו ד' מלאכיו: **תהלים קד, כ. בלק צח, ג ואילך.**

ובפ' בראשית ד"ה אעשה לו עזר[87], ובקו"א דסש"ב סד"ה להבין מ"ש בפע"ח[88]
קסה דפנימי' חב"ד כו' אינו יכול להתגלות אלא ע"י • הארת הכלים דוקא עכ"ל וע"ש דזהו דוקא מבחי' הכלים שהנשמות נמשכים מהן, ובאג"ה סי' ט"ו ד"ה להבין משל ומליצה[89] כו' בענין הספירות גבי ובחי' עצה זו נק' נו"ה כליות יועצות וגם תרין ביעין כו' הרי כ"ז הוא פנימיות נו"ה ולא חיצוניותן כי חיצוניותן הם הרגלים עצמן, וזהו ענין שהנשמות נלקחו מפנימיות הכלים כו'. וע' בד"ה ושמתי כדכד[90] מענין נשמה שנתת בי טהורה היא. והנה במ"א נת' שהכלים יש להן שורש גם למעלה מהאור[91] וע' מזה בת"א בהביאור ע"פ וקבל היהודים[92] גבי והדרך השני בפי' שהקדימו נעשה לנשמע, גם בד"ה תוס' ביאור ע"פ יביאו לבוש מ' דקנ"ד ע"ג[93] שהכלי נעשה מהכאת או"מ באו"פ כו'). והמלאכים יש להם גוף משני יסודות אש ורוח[94], ונשמה השגה, ואומר קדוש וברוך בהשגתם בחי' סובב וממלא, ואין להם תורה לפי שנמשכו רק מחיצוניות הכלים (ע' בלק"ת פ' בהעלותך ד"ה ראיתי והנה מנורת זהב כולה[95] פרק[96] , ובת"א פ' יתרו בד"ה זכור ושמור בד"א נאמרו[97]). אבל הנשמות נמשכו מפנימיות ומ"מ הכל מבחי' יו"ד כלים הנ"ל, (ועמ"ש סד"ה שוש אשיש[98] בענין וככלה תעדה כליה שהם נשמות הצדיקים)].

(קג) **ועפ"ז** נוכל להשכיל שלכאו' מי שיש לו גוף גס וגם נולד מלבושי' גסים, שהגם שהלבושי' דאב ואם פועלי' הרבה[99], עכ"ז א"ז תירוץ אמיתי שלפום גמלא[100] כו'. וכמו הנשמות לגבי המלאכי', שלהיות כי הנשמה[101] נמשכי' מפנימיות הכלים לכן ניתן להם גוף גס שיבררו ויעלו אותו, משא"כ המלאכי' כנ"ל,

---

87) ובפ' בראשית ד"ה אעשה לו עזר: **ב, א ואילך. ושם הד"ה הוא לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר.**

88) ובקו"א דסש"ב סד"ה להבין מ"ש בפע"ח: **קנז, א.**

89) ובאג"ה סי' ט"ו ד"ה להבין משל ומליצה: **קכב, ב. ושם: שהן כליות.**

90) בד"ה ושמתי כדכד: **לקו"ת פ' ראה כז, א.**

91) שהכלים יש להן שורש גם למעלה מהאור: **ראה גם לעיל פט"ז. וש"נ.**

92) בת"א בהביאור ע"פ וקבל היהודים: **מג"א צז, ב.**

93) בד"ה תוס' ביאור ע"פ יביאו לבוש מ' דקנ"ד ע"ג: **במהדורת קאפוסט תקצ"ז. במהדורת קה"ת: מג"א צב, ג.**

94) והמלאכים . . גוף משני יסודות אש ורוח: **ראה גם לעיל בח"א ע' רמ. וש"נ.**

95) בלק"ת פ' בהעלותך ד"ה ראיתי . . כולה: **לד, ד.**

96) פרק: **בהוצאה הקודמת ובאוה"ת ע' קנז ליתא. בסה"מ תרכ"ז כת"י ע' תכג: פרק . במהדורת אותיות מרובעות ע' תנה: פרק ד'.**

97) ובת"א פ' יתרו בד"ה זכור ושמור בד"א נאמרו: **עא, א.**

98) סד"ה שוש אשיש: **לקו"ת נצבים מח, סע"ג. נ, א.**

99) שהלבושי' דאב ואם פועלי' הרבה: **ראה תניא ספ"ב ובהנסמן שם.**

100) שלפום גמלא: **כתובות סז, א. ראה גם ס' המצות להצ"צ קס, סע"ב.**

101) הנשמה: **בהוצאה הקודמת: הנשמות.**

והיינו מפני שהם רק מחיצוני' הכלים ולכן א"א להעמיס עלי'[102] עול כבד כו'. ועד"ז באדם עצמו, מהגוף גס ולבושי' גסי' שניתן לאדם זה בפרט עד"מ נוכל להבין שיש ניצוץ גדול בנפשו. והגם שאנו רואי' שכלי שכלו אינם רחבי' לעסוק בהתבוננו' בהרחב, או גם בקיצור מפני קוצר דעתו ושכלו כו', עכ"ז יכול להיות בו יתרון בבחי' רעו"ד. והגם שג"ז אינו נראה, י"ל שזהו מפני היותה מוסתרת ונעלמת מאד כמו הניצוץ בגחלת הנראה כבויה, ועכ"ז כשנופחי' אותה במפוח יוצאת מהעלם אל הגילוי, וכ"ה באיש הלזה שעם היותו גס מכל צדדיו ועניניו, עכ"ז מאחר שניתן לו זאת (משא"כ מי שהמשיך ע"ע ר"ל, ועכ"ז ג"ה לא יאמר נואש, שיש בכח נפשו לצאת מטומאתה ולא ידח ממנו נדח[103] כו'), יש כח וניצוץ גדול בנפשו לברר כ"ז, וכעין תשובת ראב"ד[104] כו'. ועפ"ז יובן מ"ש במד"ר ויכול[105] ל' כלים[6], וגם ויכולו ל' כליון[7], והיינו שהאדם ע"י עבודתו יכול לעשות שבחי' הכלים יבאו לבחי' כליון ולצאת[106] מגדר הכלי ועי"ז מתעלה הכלי. וא"כ פי' ויכולו השמים והארץ שנעשו כלי' מוגבלי', ועכ"ז גם את העולם נתן בלבו[107] שע"י בירור והיפך לב האדם עי"ז מברר חלקו בעולם שגם העולם המוגבל בכלים יבוא לבחי' כליון כו'. וזהו חסידי' ואנשי מעשה היו מרקדי'[108] באבוקות של אור, דהנה שמחת בה"ש הי' ביום ב' קסו
דסוכות, שביום ב' מתחיל הרמז בתו' כנ"ל[109], ונודע כי ענין סכך הסוכה זהו מענן הקטרת דיוהכ"פ[110]. והנה עצם יוהכ"פ הוא יום התשובה שהיא בינה[111] עיצומו של יום מכפר[112] בחי' התגלות ע"י שבבינה[113], וע' בד"ה שבת שבתון בלק"ת[114], ובהגהות לשם. ונודע כי יוהכ"פ הוא יום שנתחייב בחמש תפלות[115], א"כ הוא בחי' תפלה שהיא מלמטלמ"ע, וגם בו ניתן לוחות אחרונות[116] שהוא בחי' תו' שמלמעלמ"ט[117],

---

102) עלי': בהוצאה הקודמת: עליהם.

103) ולא ידח ממנו נדח: שמו"ב יד, יד. ושם: לבלתי ידח. ראה גם לקו"ת בהר מ, א. ועוד. מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"א ע' רלט ובהנסמן במ"מ לשם.

104) תשובת ראב"ד: ראה גם לעיל פע"א. וש"נ.

105) ויכול: בהוצאה הקודמת: ויכולו.

106) ולצאת: בהוצאה הקודמת: לצאת.

107) גם את העולם נתן בלבו: ראה קהלת ג, יב. לעיל בח"א ע' קנו ובהנסמן שם.

108) חסידי' ואנשי מעשה היו מרקדי': ראה לעיל רפצ"ט. וש"נ.

109) שמחת בה"ש . . ב' דסוכות . . בתו' כנ"ל: ראה לעיל פצ"ז ובהנסמן שם.

110) סכך הסוכה זהו מענן הקטרת דיוהכ"פ: ראה לעיל פפ"ד. וש"נ.

111) התשובה שהיא בינה: ראה זהר ס"ת לך פ, סע"ב. רע"מ נשא קכב, א וסוע"ב. פרדס שער מהות והנהגה ש"ח, פ"א. שער עה"כ שכ"ג, פכ"ב מערכת תשובה.

112) עיצומו של יום מכפר: ראה רמב"ם הל' תשובה פ"א, ה"ג.

113) התגלות ע"י שבבינה: ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פ"ב. וש"נ.

114) בד"ה שבת שבתון בלק"ת [בהוצאה הקודמת: שבלק"ת]: יוה"כ סט, ד פ"ד. עא, א ואילך. אוה"ת ש"ש כרך ה ע' ב'קכ. ע' ב'קכב ואילך.

115) יוהכ"פ הוא יום שנתחייב בחמש תפלות: ראה שבת נד, ב וברש"י ד"ה יום הוא. יומא פז, ב. רמב"ם הל' תפלה פ"א, ה"ח.

116) יוהכ"פ . . ניתן לוחות אחרונות: ראה תענית ל, ב. רש"י תשא לד, כט. הוספות לשו"ע אדה"ז (קה"ת) חאו"ח רסתקפ"א.

117) תפלה . . מלמטלמ"ע . . תו' שמלמעלמ"ט: ראה גם לעיל פק"א ובהנסמן שם.

שזהו שני אופני החיבורי'[118], שבאמת צ"ל שניהם שאז ההתקשרות הוא יותר עצומה כו'. וביוהכ"פ י"ל שזהו מה שניתן ב' הבחי' לבע"ת, שהרי בעת לוחות אחרונות, היו ישראל במעלת בע"ת[119] כמ"ש במ"א, שזהו עוד יותר גבוה ממעלת הצדיקי' כו'. וגם ענן הקטרת הנה הוא מי"א סממני'[120] שנודע שהם כנגד כל בחי' הי"א דהיפך י"א[121] ארורי'[122] כו', ומבררי' זה ומעלים להיכל קדה"ק, שזהו גם בשביל שגם ממקום גבוה יומשך להיות ונפלינו אני ועמך[123] ע"י העלאת הניצוצי' דתהו כו', ע' בד"ה הישן תחת המטה[124], ובענין אהלי קדר ויריעות שלמה[125] כו'. ומענן זה נעשה הסוכה שהוא בחי' מקיף עדיין, כי א"א שיומשך ישר בפנימיות מבחי' גבוה כזו כו', אך ע"י ד"מ שבלולב עי"ז נמשך גם בפנימיות ע"י המשכת הדעת כמו שנרשם בקצרה בד"ה וידעת[126]. וזהו ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ[127] כו', ביום הראשון גימ' כתר[128] וע"י פרי עץ הדר וכו' הד"מ אזי ולקחתם לכם בחי' ביום הראשון בחי' כתר, וג"ז לכם משלכם[129] שזהו ע"י בחי' הבירור דיוהכ"פ. ולכן בליל ב' אחר הסוכה ולקיחת הד"מ מתחיל ניסוך המים[130], שגם מים שאינו שייך בו שמחה[131] כמ"ש במ"א, עכ"ז מצד עוצם הגילוי יהי' השמחה במים כמו בבינה שאם הבנים שמחה[132], ואז גם ניסוך היין דבינה הוא באופן היותר נעלה. ואז חסידי' ואנשי מעשה הם ג"כ ב' בחי' הנ"ל, חסידי' הוא בחי' איזהו חסיד המתחסד עם קן דילי'[133] שלא ע"ה חסיד[134] א"כ זהו תורה, ואנשי מעשה[135] הם המתקנים בחי' המעשה כו'. ועיקר תיקון המעשה זהו ע"י מצות מעשיות ותפלה[136], וגם קאי על בע"ת[135] שתשו' תתאה היא תפלה, לכן הם היו מרקדים באבוקות של אור היינו

---

118) שני אופני החיבורי': **ראה הערה שלפנ"ז.**

119) לוחות אחרונות היו ישראל במעלת בע"ת: **ראה גם לעיל המשך וישב יעקב ספ"ו.**

120) ענן [**בהוצאה הקודמת: ענין**] הקטרת . . מי"א סממני': **ראה תשא ל, לד. כריתות ו, א.**

121) מי"א סממני' . . י"א ארורי': **ראה ע"ח שער המלכים שי"א, פ"י. מאמרי אדה"ז תקס"ז ע' שלד. הנסמן במאמרי אדה"א קונטרסים ע' שמב.**

122) י"א ארורי': **תבוא כז, טו ואילך.**

123) ונפלינו אני ועמך: **תשא לג, טז.**

124) בד"ה הישן תחת המטה: **לע"ע אין ידוע דרוש בפתיחה זו.**

125) אהלי קדר ויריעות שלמה: **ראה שה"ש א, ה. לקו"ת שה"ש ז, ג. י, א ואילך.**

126) ד"מ שבלולב . . שנרשם בקצרה בד"ה וידעת: **בבוך זה נרשם כאן: „בד"ה וידעת, (במאמר וככה)". כשהמעתיק העתיק את זה תוקן בגוכתי"ק: „(במאמר זה לעיל)". ועה"ג נרשם: „במא' זה לעיל אצ"ל". ראה לעיל פצ"ג. ראה בסוף הספר במילואים.**

127) ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ: **אמור כג, מ.**

128) ביום הראשון גימ' כתר: **ראה גם לעיל ספצ"ג. וש"נ.**

129) לכם משלכם: **סוכה כז, ב. וש"נ.**

130) בליל ב' . . מתחיל ניסוך המים: **ראה גם לעיל פצ"ז. וש"נ.**

131) מים שאינו שייך בו שמחה: **ראה גם לעיל פצ"ז.**

132) בבינה שאם הבנים שמחה: **תהלים קיג, ט. ראה גם לעיל פל"ז.**

133) איזהו חסיד המתחסד עם קן דילי': **ראה תקו"ז בהקדמה א, סע"ב. תניא פ"י.**

134) שלא ע"ה חסיד: **אבות פ"ב, מ"ה.**

135) ואנשי מעשה . . וגם קאי על בע"ת: **ראה תו"מ — התוועדויות ח"י ע' 75 ואילך.**

136) מצות מעשיות ותפלה: **ראה תו"מ — התוועדויות חכ"ט ע' 46 ואילך.**

להמשיך בחי׳ אור א״ס הנ״ל שזהו בחי׳ מקור הראשון. ומה שהיו ד׳ או ח׳, ד׳ הוא בחי׳ ד׳ אותיות דש׳ הוי׳ ד׳ עולמות אבי״ע כנ״ל[137], ח׳ הוא בחי׳ חכ׳ או מזל השמיני ונוצר[138] כמ״ש בהגהות לד״ה ויקח מן הבא בידו מנחה[139] בענין מ״ן ח׳ ה׳ ע״ש. וע״י שמחת הריקוד המשיכו זה בגילוי, וזהו שפי׳ שם לפניהם לעיני הרואי׳[140] כו׳ וכמ״ש בד״ה מי יתנך[141] בענין מה ששמחה גורם גילוי כו׳.

(קד) **והנה**[1] לאחר מצות לקיחת ד״מ שבלולב[2] ושמחת בית השואבה ביום הז׳ דחה״ס יום שנק׳ הושענא רבה הוא החותם[3] שבתמינאה דחג פתקין יוצאין[4] מה שכבר חתומי׳[5] כמ״ש בזוהר, וענין חותם זה הוא כמו החותם דנעילה[6],
קסז • שיוהכ״פ עצומו ש״י מכפר[7] והחותם הוא בנעילה, שענין החותם הוא בכדי שלא יקרב זר, כמו בגשמיות החותם שחותמי׳ את המכתב הוא שלא יגעו בו ידי זרים לקרות האמור בו[8]. וכ״ה ברוחניות הנה ע״י התשובה דיוהכ״פ שזדונות נעשו לו כזכיות[9], שזהו מחמת שנמשך מבחי׳ לפני ה׳ תטהרו[10] בגימ׳ כתר כנ״ל[11], לכן צריכין לחותם (וכידוע שיניקתם גם מבחי׳ אם צדקת[12] כו׳), שלא יהי׳ נמשך שום תוס׳ יניקה לסט״א כלל, ולא יומשך אלא למקום הראוי לבד, וכמ״ש במ״א בענין

137) ד׳ אותיות דש׳ הוי׳ ד׳ עולמות אבי״ע כנ״ל: **רפק״א.**

138) מזל השמיני ונוצר: **ראה לעיל בח״א המשך ואלה תולדות יצחק פ״ג. וש״נ.**

139) בהגהות לד״ה ויקח מן הבא בידו מנחה: **ראה תו״א וישלח כה, ד. אוה״ת וישלח רלג, ב.**

140) לפניהם לעיני הרואי׳: **תויו״ט ומלאכת שלמה במשנה סוכה שם.**

141) בד״ה מי יתנך: **תו״א תרומה פ, ג.**

1) והנה . . וענין חותם זה: **מכאן מתחיל מאמר הל״ז מהמשך וככה הכולל פרקים: קד־קז.**

2) ד״מ שבלולב: **סוכה לא, א. מנחות כז, א.**

3) הושענא רבה הוא החותם: **ראה פע״ח ושער הכוונות שבהערה הבאה. לעיל בח״א המשך וישב פ״ז. וש״נ.**

4) שבתמינאה דחג פתקין יוצאין: **ראה זהר ויחי רכ, א — ודלא כרא״ג באור החמה שם. אור החמה צו לא, ב. מקדש מלך ויחי שם. פע״ח שער הלולב שכ״ט, פ״ד. שער הכוונות ענין הסוכות דרוש ו.**

5) מה שכבר חתומי׳: **להעיר מסה״מ תרל״ב ח״ב ע׳ תרט (תרל״ג ח״ב ס״ע תקעו ואילך).**

6) החותם דנעילה: **ראה גם לעיל שם. וש״נ.**

7) שיוהכ״פ עצומו ש״י מכפר: **ראה רמב״ם הל׳ תשובה פ״א, ה״ג.**

8) החותם . . לקרות האמור בו: **ראה גם לעיל שם הג״ה לט. וש״נ.**

9) שזדונות נעשו לו כזכיות: **ראה גם לעיל פצ״ז. וש״נ.**

10) לפני ה׳ תטהרו: **אחרי טז, ל. ראה לקו״ת אחרי כו, ג. כח, ב. ש״ש סה, א.**

11) תטהרו בגימ׳ כתר כנ״ל: **ראה רמ״ז לזהר אחרי סח, ב ד״ה דבי׳ איתגלייא עתיקא (ס, סע״א). לקו״ת אחרי כו, ד. לעיל פצ״ח.**

12) שיניקתם גם מבחי׳ אם צדקת: **איוב לה, ז. ראה גם לעיל בח״א המשך ואלה תולדות יצחק פ״ג. וש״נ.**

בקשת משה ונפלינו[13] כו' וכנ"ל[14] כו'. וכמו שביוהכ"פ החותם דנעילה זהו על מה שזדונות נעשו כזכיות, כן חותם דהו"ר הוא על בחי' הזכיות בעצם כו'. דהנה על יום ראשון דסוכות ארז"ל ראשון לחשבון עוונות[15], והיינו שהוא הראשון לזכות ועונש כו', ונת' לעיל שענין ד"מ שבלולב הוא בחי' המשכת הדעת[16], שכל ענין הדעת הוא בחי' ההכרה וההתקשרות בו ית' התקשרות עצמיות כענין והאדם ידע[17] כו', ולכן צריכי' לחותם. וע"ד בחי' חותם בברוך דברכת נשואין[18] שהוא בכדי שלא יגע זר בההמשכה עצמיות הלזו, וע' בת"א בד"ה להבין ענין הברכות[19], ובד"ה להבין ענין הברכות שלא נדפס ובהגהות לשם[20], ענין מה שברכה ראשונה פותחת בברוך ואינה חותמת בברוך וברכה שני' חותמת ג"כ בברוך[21]. שמכ"ז יובן ענין החותם דהו"ר גם לצדיקי' גמורי' ג"כ, וכ"ש לבעת"ש כו'. ואחר החותם הנ"ל הוא יום שמע"צ מל' עצור[22], היינו בחי' עצירת וקליטת ההמשכה הנ"ל בכנס"י מקור כל נש"י[23], שכמו האשה שלאחר קבלת הטיפה יכולה להיות פולטת, ואז לא יהי' מקבלתה זו שום הריון ולידה, כ"א כאשר תקלוט הטיפה אז יהי' מזה הריון ולידה. וכמו"כ יובן ברוחניות שבכדי שיהי' הלידה בשש"פ[24] שאז הוא הזמן מלידת הנשמות זהו ע"י שתקלוט כנס"י בחי' טיפת הדעת בשמע"צ[25]. וזהו דכתי' בשמע"צ לכם[26] שמורה על בחי' הקליטה, וזהו שאמרו במד"ר משל על קרבן דשמע"צ[27] פר אחד איל אחד[28], משל כו' אני ואתה כו', והיינו כי בחי' זו אינה שייך כ"א לנש"י כו'.

קיצור. אחר בחי' ד"מ ושמחת בה"ש צ"ל חותם דהו"ר, לשמור שלא יומשך כ"א למקום הראוי דוקא, ואז בשע"צ הוא הקליטה, להיות הלידה בשש"פ כו'.

---

13) בקשת משה ונפלינו: **תשא לג, טז. ראה ברכות ז, א. לקו"ת צו יב, סע"ג. תו"ח לך צב, ג ובהערה 30. שם שמות לא, א. וש"נ.**

14) בקשת משה ונפלינו. . . וכנ"ל: **פק"ג.**

15) ראשון לחשבון עוונות: **ראה גם לעיל פ"ע. וש"נ.**

16) ד"מ שבלולב. . המשכת הדעת: **ראה לעיל פפ"ז.**

17) הדעת. . ההכרה וההתקשרות. . והאדם ידע: **בראשית ד, א. ראה לעיל פפ"ה. וש"נ.**

18) חותם בברוך דברכת נשואין: **ברכת אשר יצר — ראה רש"י כתובות ח, א ד"ה שמח. ועוד.**

19) בת"א בד"ה להבין ענין הברכות: **בראשית ו, ג.**

20) ובד"ה להבין ענין הברכות שלא נדפס ובהגהות לשם: **אוה"ת בראשית כרך ג ע' תקסה ואילך. סה"מ תרל"ח ע' קפא ואילך.**

21) שברכה ראשונה . . וברכה שני' . . בברוך: **ראה לעיל הערה 18.**

22) שמע"צ מל' עצור: **ראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"א ע' לה.**

23) בכנס"י מקור כל נש"י: **ראה גם תו"א וישב כו, סע"ג. לעיל בח"א המשך וישב פ"ג.**

24) הלידה בשש"פ: **ראה פע"ח שער הלולב שכ"ט, ספ"ח. מאמרי אדה"א ויקרא ח"א ע' שפז. וש"נ. דברים ח"ד ע' א'רעט בשם הע"ח.**

25) שתקלוט כנס"י . . בשמע"צ: **ראה הערה שלפנ"ז.**

26) בשמע"צ לכם: **פינחס כט, לה. ושם: תהי' לכם. ראה לעיל פפ"ד. לקו"ש כרך ב ע' 443 הערה 3.**

27) במד"ר משל על קרבן דשמע"צ . . אני ואתה: **במד"ר פכ"א, כד.**

28) פר אחד איל אחד: **פינחס כט, לו.**

(קה) **ולהבין** ענין בחי׳ הקליטה דשמע״צ בעבודה בנפש האדם מהו ענין בחי׳
הקליטה, ובכדי להבין זה צ״ל שנית ענין בחי׳ הדעת וכלליות
ענינו ופרטיות המשכותו כו׳. והוא כי בהיות ידוע מ״ש לע״ל ולא ילמדו איש את
רעיהו, כי כולם ידעו אותי[29], אמר בחי׳ הדעת שידעו הוא בחי׳ נפעל באדם, שכל
מין האדם הנק׳ איש ורעיהו, לא יצטרכו ללמוד זא״ז כ״א כולם ידעו בחי׳ אותי.
ונודע ומובן כי תי׳ אותי רומז על אוא״ס העצמי, אשר אינו מרומז גם בבחי׳ שמו
העצמי דש׳ הוי׳ • ג״כ, וכמו באדם האומר אותי כוונתו על עצמו ולא שמו קסח
שקורין לו. וכ״ה באלקות אומרו אותי, הכוונה על אוא״ס עצומהו״ דלא אתרמיז
בשום שם ובשום אות ובשום קוץ[30]. ונת׳ לעיל שענין הדעת הוא ההכרה
והרגשה[17] בבחי׳ דביקות ולא ידיעה לבד, וא״כ מ״ש כולם ידעו אותי, היינו שיהי׳
ההכרה וההרגשה עצמיות בבחי׳ דביקות עצמותו ית׳, ולכן לא ילמדו איש כו׳
לע״ל. אמנם עכשיו כ״ז שאין בבחי׳[31] הרגשת הדעת בו ית׳, מובן שצ״ל ג״כ בחי׳
לימוד עדיין. וענין בחי׳ הלימוד יובן מהמלמד, דכתי׳ וכל בנייך למודי הוי׳[32],
וכתי׳ אני הוי׳ מלמדך להועיל[33], מב׳ פסוקי׳ אלו מובן המלמד ונושא הלימוד
שאחת הם. שאני הוי׳ הוא המלמדך, והלימוד הוא שיהיו למודי הוי׳. שזה עצמו
ילמדו לדעת איך כי הוא הי׳ והוה ויהי׳ כאחד[34], וגם כפשוטו למודי הוי׳ שהם
לומדי׳ מש׳ הוי׳, ששם הוי׳ הוא המלמד כמובן מפסוק אני הוי׳ מלמדך בפירוש
כו׳, וע׳ בלק״ת בפ׳ ראה[35] דרוש ע״פ זה מבאר באריכות, ובד״ה ושננתם לבניך
(זל) בענין ביאור פסוק זה דוכל[36] בנייך ג״כ באורך. ואמנם הנה זאת מובן שענין
הלימוד וענין הנתינה אינם דומים זל״ז כלל, שענין הלימוד לא יתכן כ״א במי
שיש לו מוח להשיג דברי׳ המלמדים אותו, משא״כ ענין הנתינה אינה[37] כן שיכולי׳
ליתן לאחד מתנה מרובה יותר מכפי בחי׳ השגתו כלל. וגם בענין כח וחכמת
התורה מצינו ג״כ עד״ז, שהרי ארז״ל במד״ר[38] ע״פ ויתן אל משה[39], שהי׳ משה
לומד תורה ומשכחה עד שנתן לו הקב״ה את התורה במתנה, שזהו דכתי׳ ויתן אל
משה שניתנה לו במתנה. א״כ מובן גם בענין הכח שא״א לאדם לקבל מצד עצם
מדריגתו, וכן ענין ההשכלה אם שמבין אך הנה יכול לשכוח עלי׳, הנה כשנותני׳

---

29) ולא ילמדו . . ידעו אותי: **ירמי׳ לא, לג – בדילוג.**

30) דלא אתרמיז . . ובשום קוץ: **ראה לקו״ת פינחס פ, סע״ב. אחרי כו, ג. אוה״ת מסעי ע׳ א׳שנד בשם הזהר. ס״ע א׳שסח ואילך.**

31) שאין בבחי׳: **כ״ה גם בהוצאה הקודמת.**

32) וכל בנייך למודי הוי׳: **ישעי׳ נד, יג.**

33) אני הוי׳ מלמדך להועיל: **ישעי׳ מח, יז. ושם: הוי׳ אלקיך. ראה גם לקו״ת נשא כז, א.**

34) הי׳ והוה ויהי׳ כאחד: **ראה שער היחוד והאמונה פ״ז. תו״ח מקץ ריט, ד הערה 62.**

35) בלק״ת בפ׳ ראה: **כט, א.**

36) ובד״ה ושננתם לבניך (זל) . . דוכל בנייך: **בהוצאה הקודמת: (ל״ו). דרוש בהתחלה זו נדפס בסה״מ תרל״ו ח״ב ע׳ רפד. הנחת כ״ק אדמו״ר מהורש״ב מדרוש זה נדפסה שם ע׳ תקלב בכותרת: ש״פ ראה.**

37) אינה: **בהוצאה הקודמת: אינו.**

38) במד״ר . . משה לומד תורה ומשכחה . . במתנה: **שמו״ר פמ״א, ו. תנחמא תשא טז. נדרים לח, סע״א.**

39) ויתן אל משה: **תשא לא, יח.**

לו ד"ז במתנה מתקיימת, ויש לו דבר זה, הגם שהוא בעצם למעלה מכח שכלו והבנתו ודעתו. ואו"כ יובן מעלת מצות לקיחת ד"מ שבלולב, שע"י נמשך המשכת הדעת שזה אינו בדרך לימוד, כ"א ע"ד נתינה, שהרי אנו מברכי' נותן התורה[40]. והיינו שהתו' ניתן לנו פי' שניתן לנו הכח והעוז שכאשר נקיים האמור והניצטוה לנו בתורה עי"ז נמשך דבר זה, הגם שלפי ערכנו[41] השפל אין אנו יכולי' כלל להבינם ולידע זה בבחי' הכרה והרגשה, עכ"ז ישנו בחי' זו אצלינו, וכנ"ל בהבדל שבין לימוד לנתינה כו'. ובשמע"צ היא הקליטה מבחי' דעת זה בנש"י כו', ולכן עצרת תהי' לכם כו'.

קיצור. להבין ענין הקליטה דשמע"צ יקדים ענין בחי' הדעת דלע"ל. ויקדים ענין ההבדל בין לימוד לנתינה, שהלימוד הוא לפ"ע המקבל משא"כ הנתינה אינו כן. ומזה יובן מעלת מצות ד"מ שבלולב שהמצוה היא שניתן בסיני, שנמצא בחי' המשכת הדעת שע"י ד"ז[42], הגם שהם למעלה מערך השגתינו עכ"ז ישנו לבחי' זו כו'.

(קו) **ויובן** עוד ההבדל בין הלימוד לנתינה, יובן ממ"ש גבי שלמה ותרב[43] כו' ויחכם מכל • האדם[44], שחכמת שלמה גדלה כ"כ עד שהיתה מרובה יותר, והי' חכם יותר מכל האדם, שצ"ל מאין הי' נמשך ריבוי חכ' כ"כ. אך הענין הוא שבשלמה כתי' החכ' והמדע נתון לך (בדה"ב א)[45], שניתן לו זאת במתנה וכח הנתינה הוא גדול יותר הרבה מענין הלימוד, ולכן כשאמר לו הקב"ה החכ' והדעת נתון לך, נתרבה אצלו חכ' ודעת עד שהגיע למעלה יותר עליונה מכל האדם. ודעת לנבון נקל[46] טעם הדבר לפי שבכל אדם החכ' והדעת הוא לפי ערך למודו, משא"כ בשלמה הי' לפי ערך הנתינה כו'. ועד"ז י"ל גם במשה רבן של כל הנביאי'[47] דכתי' בו אשר ידעו הוי' פנים אל פנים[48] וכמשנ"ל מזה, הנה מעלת דעת זו יובן ע"פ מ"ש הרמ"ז בפ' ואתחנן דרס"א א'[49] (הובא לעיל פנ"ו), קסט

בשוה"ג:
הגם שלמעלה

40) אנו מברכי' נותן התורה: **בברכות השחר; בברכת התורה.**

41) ערכנו: **בהוצאה הקודמת: ערכינו.**

42) ד"ז: **אינו ברור. בהוצאה הקודמת: ד"מ.**

43) ותרב: **מל"א ה, י.**

44) ויחכם מכל האדם: **שם פסוק יא.**

45) החכ' והמדע נתון לך (בדה"ב א): **שם פסוק יב.**

46) ודעת לנבון נקל: **משלי יד, ו.**

47) במשה רבן של כל הנביאי': **שמו"ר פכ"א, ד. דב"ר פ"ב, א. רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ז, ה"ו.**

48) אשר ידעו הוי' פנים אל פנים: **ברכה לד, י.**

49) הרמ"ז בפ' ואתחנן דרס"א א': **ד"ה פנים בפנים.**

אשר ידעו הוי' פי' נתן לו הדעת[50] בב' בחי' הפנים עכ"ל והיינו בבחי' ד"ע וד"ת[51]. ועיקר מעלתו י"ל בעבור הנתינה שנתן לו כמ"ש הרמ"ז, ולכן לא קם נביא עוד בישראל כמשה[52], כי לא ניתן לשו"א[53] כן. ומ"ש בשלמה החכ' והדעת, י"ל החכ' לדעת כל דבר שלכן כתי' ותרב חכ' שלמה ויחכם כו' ולא נא' שידע ג"כ כו'.

ואמנם לפ"ז צ"ל מהו מעלת הדעת שיהי' לע"ל, וגם מהו פעולת ענין הלימוד, מה שאני הוי' מלמדך כעת. אך הענין הוא דהנה הדעת דלע"ל הוא באו"א לגמרי, שהרי עכשיו הגם שניתן במצות ד"מ בלולב בחי' הדעת כו', עכ"ז ה"ה רק שישנו לבחי' דעת זה, אבל אין האדם מכיר זה. והיינו שי"ל שברוחניות נקשר נפשו בבחי' הכרה באוא"ס ב"ה המצוה לעשות מצוה זו דד"מ שבלולב, אבל בבחי' הארת הנפש המחי' את הגוף, והגוף לא נעשה בו שינוי הנראה לעיני' בבחי' הדעת. וי"ל שזהו מפני מסך המבדיל דגוף הגשמי ונה"ב המונעי' ומעכבי', שהרי הם הגורמי' לידי חטא ועון ח"ו, אשר זהו מנגד ומונע בחי' הדעת כמ"ש (בירמי' ל"א ל"ד[54]) הטעם על ולא ילמדו כו' כי כולם ידעו, כי אסלח לעוונם כו'. מובן שלהיפך העון מונע הדעת, וכן י"ל גם על פועל העון או מסית העון כו'. ולזה הוא ענין הלימוד מה שאני הוי' מלמדך להועיל כמ"ש בד"ה חמשה קנינים[55] שמלמד דעת גם בנה"ב להיות מסקיד לך[56] כמשנ"ת שם, ועי"ז הוא ההכנה מה שלע"ל יומשך בחי' הדעת שכולם ידעו אותי ג"כ. ובזה חלוק לע"ל מן בחי' המשכת הדעת דעכשיו, שאם היות שגם עכשיו ע"י ד"מ שבלולב עד"מ נמשך בחי' המשכת הדעת, והיינו גם מה שא"א לנפש מצד עצמו להשיג, עכ"ז ישנו לבחי' זו לפי שמצוותי' ש"ת ניתנו לנו, וכנ"ל. מ"מ ה"ז הוא לדעת את הוי', שגם ש' הוי'[57][58] הוא רק שם כמ"ש אני הוי' הוא שמי[59], ואם היות שנק' שם העצם[57] ושמו הגדול[58], עכ"ז הנהו רק בחי' שם לבד, אבל לע"ל ידעו אותי, אותי ממש אוא"ס שלמעלה מבחי' שם, וכענין ההפרש בין אתה קדוש לשמך קדוש[60] שנת' במ"א כו'.

---

50) לו הדעת: לעיל פנ"ו וברמ"ז: בו דעת.

51) ד"ע וד"ת: ראה גם לעיל בח"א המשך ואלה תולדות יצחק פ"ו. וש"נ.

52) לא קם נביא עוד בישראל כמשה: ברכה לד, י.

53) לשו"א: = לשום אדם.

54) ל"ד: לפנינו פסוק ל"ג.

55) בד"ה חמשה קנינים: לע"ע לא נתברר לאיזה מאמר כוונתו.

56) מסקיד לך: ראה ויק"ר פכ"ט, ז ובמתנות כהונה שם. אוה"ת וירא כרך ז ע' 2376. נ"ך כרך ב ע' א'קמ. בסה"מ תרכ"ו ע' קנג; תרנ"ב ר"ע סז: מסגיד.

57) ש' הוי' . . שם העצם: נסמן לעיל פמ"ה.

58) ש' הוי' . . ושמו הגדול: ראה תו"א שמות נ, רע"א. לקו"ת שלח נ, ב. סה"מ תרמ"א ע' עה. וש"נ.

59) אני הוי' הוא שמי: ישעי' מב, ח. ראה גם לקמן פקכ"ג.

60) ההפרש בין אתה קדוש [בהוצאה הקודמת ליתא] לשמך קדוש: נוסח ברכת אתה קדוש בשמ"ע. ראה תו"א ויחי מו, א ואילך.

קע **קיצור.** מחכ' שלמה נוכל להבין מעלת נתינת החכ' ודעת, וכן מהשגת מרע"ה ע"פ • מ"ש הרמ"ז. ולפ"ז מהו מעלת לע"ל ופעולת הלימוד. הנה המעכב הוא החטא, וגרם החטא ועון, והלימוד מסיר המונע. להועיל מסקיד לך. ועכ"ז הדעת דעכשיו הוא לידע את הוי' שהוא ג"כ רק שם, אבל לע"ל ידעו אותי ממש כו'.

(קז) **ובזה** יובן מאמר אלי' שא' אנת הוא חד ולא בחושבן[61], אנת הוא עילאה כו', אנת הוא דאפיקת עשר תיקונין כו'. ולכאו' צ"ל ענין אומרו ג"פ אנת, והי' לי' למימר פ"א אנת הוא חד ועילאה כו' ואפיקת כו'. וי"ל שזהו ע"ד שנת' במ"א בביאור פד"ג בסש"ב[62], בענין איהו וגרמוהי חד ואיהו וחיוהי חד[63] ובחי' איהו בעצם, שהגם שבחי' איהו מתייחד גם עם גרמוהי, מ"מ אינו בחי' ומדריגות בחי' איהו שמתייחד עם חיוהי, שלכן לא כללן בב"א איהו וחיוהי וגרמוהי חד (צ"ע שבזהר נמצא איהו וחיוהי וגרמוהי חד[64]). שבחי' איהו וגרמוהי זהו מ"ש במא' אלי' אנת הוא דאפיקת עשר תיקונין, שהע"ס הם בחי' כלי' דע"ס, שהאור שוה בכולם כמ"ש בסש"ב[65]. ואנת הוא עילאה זהו כדוגמת איהו וחיוהי חד, וכנודע שאיהו וחיוהי קאי על יחוד אוא"ס בתורה[66] שהוא בחי' המאור שבה[67] כו'. ובחי' איהו בעצם היינו בחי' אליו ולא למידותיו[68] שבק"ש כמ"ש שם בביאור הנ"ל[69]. וע"ז מרמז כאן באמרו אנת הוא חד ולא בחושבן כו' בחי' אליו ולא למדותיו. ופי' פתח אלי' שאלי' פתח פתיחא זו[70] רבון עלמין אנת[71] הוא חד. דהנה

---

61) אנת הוא חד ולא בחושבן: ת"ז בהקדמה יז, א. סידור אדה"ז סדר מנחת ערב שבת.

62) בביאור פד"ג בסש"ב: ראה סה"מ תרל"ג ח"ב ע' שמו וש"נ. מאמרי אדמו"ר הצ"צ הנחות תרט"ו ע' נט. וש"נ. לעיל פע"ו. וש"נ.

63) איהו וגרמוהי חד ואיהו וחיוהי חד: ראה ת"ז בהקדמה ג, ב.

64) שבזהר נמצא איהו וחיוהי וגרמוהי חד: ראה גם סידור שחרית ע, ד: שאמר בזהר ור"מ בכמה דוכתי.

65) שהאור שוה בכולם כמ"ש בסש"ב: ראה גם שם בהג"ה בפ"ב ובשער היחוה"א ספ"ט. פנ"א (בנפש). אגה"ק ס"כ. לקו"ת שה"ש ח, ג.

66) איהו וחיוהי . . יחוד אוא"ס בתורה: ראה גם לקו"ת פ' ראה כ, א. כא, ד.

67) אוא"ס בתורה . . המאור שבה: ראה גם לקו"ת במדבר א, ד.

68) אליו ולא למידותיו: ראה בחיי ואתחנן ד, ז. עקב יא, יג. כד הקמח מערכת תפלה ע' תלה. ספרי הובא בפרדס שער הכוונה של"ב, פ"ב. אלימה רבתי מעין א (עין כל הארץ) תמר א, פ"ב. ס' חרדים המצוה העקרית רפ"ה. מאה קשיטה סס"ב. של"ה בסידורו שער השמים כו, א ד"ה ולענין לידע. סה"מ תרמ"ב ע' רנ. וש"נ.

69) אליו . . שבק"ש . . בביאור הנ"ל: ראה סה"מ תרל"ג ח"ב ע' שמו. מאמרי אדמו"ר הצ"צ שבהערה 62.

70) פתח אלי' שאלי' פתח פתיחא [בהוצאה הקודמת: פתיחה] זו: ראה גם הדרת מלך לזהר בתחלתו בשם הרח"ו. אור החמה לזהר שם א, ד ד"ה והרא"ג כתב. מאמרי אדה"ז תקס"ג ח"ב ע' תרנז נוסח א ושם: פתח ציור בחכמ' סתימ'. אמרי בינה שער התפילין קכא, א ושם: שפתח השער. מאמרי אדה"א דברים ח"ד ע' א'תנו. וש"נ. תו"ח שמות יב, ב. וש"נ. אוה"ת נ"ך כרך ג ע' א'רנג.

71) אנת: בפרדס שער ד' שער עצמות וכלים פ"ה: סידור אדה"ז סדר מנחת ערב

אברהם הודיע אלקותו ית' בעולם[72], וע' במד"ר יתרו כו' רחב כו' משה[73] גם בחללו ש"ע שא' כי הוי' כו' בשמי' כו' אין עוד[74], מהו אין עוד אפי' בחללו ש"ע שנת' מזה בד"ה מי' רבים שזהו בחי' הרשימה[75] ע"ש. ואמנם כ"ז הוא בבחי' ש' הוי' כמ"ש כי הוי' כו', שעכ"ז הנה גם ש' הוי' הוא בחי' שם לבד. אבל אלי' עשה פתי' זו רבון עלמין שזהו מקור המהוה העולם אנת הוא חד כו', והיינו לחבר גם בחי' העולם בבחי' איהו בעצם ע"י נש"י, שע"י שלע"ל ולא ילמדו[76] כו'. הגם כי גם לע"ל יהי' קטנים וגדולי' כמ"ש ידעו אותו למקטנם ועד גדולי'[77], ולכאו' מדוע לא ילמדו איש את רעיהו מאחר שגם לע"ל יהיו קטנים וגדולים, ולמה לא ילמדו הגדול לקטון כמו עכשיו שהגדול מלמד את הקטן. וגם למה במה שאומר שלא ילמדו נא' לאמר דעו את הוי'[78], ובסיפר[79] הידיעה נא' ידעו אותי. אך הענין הוא דהנה ענין מה שיהי' קטון וגדול, אינו שייך כלל לענין הידיעה שידעו את הוי', ע"פ משנת"ל שפי' דעת אינו ידיעה (שבזה נופל לימוד וסיפור), כ"א ידיעה לשון התקשרות מל' והאדם ידע[80], וכמ"ש בסידור בד"ה ענין הלולב[81]. ונודע כי בענין ההתקשרות לאלקות בזה אין לחלק כלל בין קטן לגדול, וכמו שבענין למס"נ באחד עקה"ש, בזה יד כולם שוה שגם הקשב"ק ופחות הערך כשאומרי' לו לפרד מאחדותו, הנה הוא מוס"נ בשוה ממש • להיר"א ועובד תמיד כמ"ש מזה בסש"ב[82]. קעא
ולכן הגם כי גם לע"ל יהי' קטון וגדול זהו בענין ההשכלה וההשגה, אבל בענין ההתקשרות לאלקות יד כולם שוה ממש באין שום הבדל כלל. ולכן ולא ילמדו כו', כי כולם ידעו אותי פי' אוא"ס עצומה"ו שיש בכלל מאתים מנה[83], ולכן לא ילמדו כו' דעו את הוי' כו'. וע"י התקשרות זו יומשך גילוי בחי' אותי גם בעולם ג"כ, כי גם את העולם נתן בלבם[84] כתי' שלפ"ע הבירור הנעשה בלב האדם, הנה לפ"ע זה ממש ממשיך כאו"א המשכת אלקות בעולם שכאו"א מברר חלקו בעולם. ולכן כאשר כולם ידעו אותי התקשרות בבחי' אותי ממש יהי' נמשך זה גם בעולם ג"כ. וזהו שא' רבון עלמין אנת כו', הוא בחי' איהו בעצם שאליו ולא למדותיו יהי'

שבת: לקו"ת שלח מט, א; ועוד: דאנת. בת"ז כבפנים.

72) אברהם הודיע אלקותו ית' בעולם: וירא כא, לג. סוטה י, סע"א ואילך. רש"י ח"ש כד, ז.

73) וע' במד"ר יתרו כו' רחב כו' משה: ראה דבר"ר פ"ב, כח. לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פ"ח. וש"נ.

74) כי הוי' כו' בשמי' כו' אין עוד: ואתחנן ד, לט.

75) בד"ה מי' רבים שזהו בחי' הרשימה: תרל"ו פי"ב.

76) ולא ילמדו: ירמי' לא, לג.

77) ידעו אותו למקטנם ועד גדולי': ירמי' לא, לג. ושם: גדולם.

78) דעו את הוי': ירמי' שם.

79) ובסיפר: בהוצאה הקודמת: ובסיפור.

80) משנת"ל . . דעת . . התקשרות מל' והאדם ידע: בראשית ד, א. ראה לעיל פפ"ה. וש"נ.

81) דעת . . התקשרות . . בסידור בד"ה ענין הלולב: שער הלולב ד"ה להבין ענין הלולב רסג, סע"ג ואילך.

82) כמ"ש מזה בסש"ב: פי"ח.

83) שיש בכלל מאתים מנה: ב"ק עד, א.

84) גם את העולם נתן בלבם: קהלת ג, יא. ראה זהר מקץ קצה, ב. לקו"ת במדבר ה, ריש ע"ב.

נמשך בעולם לע"ל, ואלי' פתח פתיחה זו גם עכשיו בבחי' ההתבוננות בזה עכ"פ ע"ד ראו עתה כי אני אני הוא[85] כו'.

קיצור. ג"פ אנת ע"ד איהו וגרמוהי, איהו וחיוהי, איהו בעצם שנת' בביאור פר"ג שבסש"ב. ידעו אותי איהו בעצם אנת הא', ולכן הגם שיהי' קטן וגדול בהשגה עכ"ז ולא ילמדו. ויומשך זה גם בעולם, ובהתבוננות עשה פתיחה זו אלי' גם עכשיו כו'.

ויצא

(קח) **ועפ"ז** יובן ענין מ"ש ונעליכם[1] ברגליכם[2], דהנה כתי' מה יפו פעמייך בנעלים[3], ונודע כי זהו קאי על עולי רגלים, וכמארז"ל בגמ'[4] ובמד"ר בזכות שא' אברהם[5] אם מחוט ועד שרוך נעל[6] זכו בניו לעלות לרגל ג"פ בשנה שנא' מה יפו פעמי' בנעלי'. וצ"ל מ"ע ההילוך לנעלי', ומאי נפ"מ אם הולכי' בנעלי' או יחיפי רגל, או בשארי לבוש[7] הרגלי' כסנדל וכדומה כו'. אך הענין דהנה הנעלי' עושי' מעור בהמה עבודה היטיב ע"י שדורכי' אותה לרכותה מקשיותה, וגם ע"י סממנים המעבדי' אותה היטיב. ודוגמתה בעבודה בנפש האדם זהו שאה"כ ושבתם וראיתם בין עובד אלקי' לאשר לא עבדו[8], וארז"ל אינו דומה שונה פרקו מאה פעמי' לשונה פרקו מ"פ ואחד[9], שנת' בסש"ב פט"ו שזהו לפי שרגילותם הי' לחזור מ"פ, וכשחוזר על למודו מ"פ ואחד הנה ע"י פ"א היתירה הלזה פועל בנפשו בחי' אתכפי' וכמשנ"ת מזה לעיל[10]. כי באמת ענין לחזור על לימודו ה"ז דבר קשה יותר מללמוד דבר חדש שיש בו שכל חדש, אבל לחזור (אם אינו מעמיק כ"כ עד שיוליד התחדשות בשכל זה עצמו) ה"ז דבר כבד, ורק ע"י קבלת עול יחזור על לימודו גם יותר מהרגילו. ולכן אמר בתד"א שזהו

---

85) ראו עתה כי אני אני הוא: **האזינו לב, לט.**

1) ועפ"ז יובן ענין מ"ש ונעליכם ברגליכם: מכאן מתחיל מאמר הל"ח מהמשך וככה הכולל פרקים: קח־קי.

התאריך כאן נעתק מהמפתח שנדפס בהוצאה הקודמת.

ראה עוד ע"ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) ונעליכם ברגליכם: **בא יב, יא. ושם: נעליכם. ראה גם לעיל פ"ד. וש"נ.**

3) מה יפו פעמייך בנעלים: **שה"ש ז, ב.**

4) מה יפו פעמייך בנעלים . . עולי רגלים . . בגמ': **ראה גם לקמן רפקי"א. וש"נ.**

5) ובמד"ר בזכות שא' אברהם: **ראה ב"ר פמ"ג, ט. שמו"ר פמ"א, ב. סה"מ תר"ל ס"ע מז — לקמן פקי"א. ראה גם אוה"ת שה"ש כרך ב ע' תקצו. ערוך לנר סוכה שם.**

6) אם מחוט ועד שרוך נעל: **לך יד, כג.**

7) לבוש: **בהוצאה הקודמת: לבושי.**

8) ושבתם וראיתם . . לא עבדו: **מלאכי ג, יח — בדילוג.**

9) אינו דומה שונה פרקו . . מ"פ ואחד: **ראה חגיגה ט, ב. לקו"ש ח"א ע' 117 ואילך.**

10) וכמשנ"ת מזה לעיל: **פמ"ו.**

תשובה ג״כ, כמש״א שם הי׳ רגיל לקרות דף אחד יקרא ב׳ דפי׳[11], וכ״ה בענין החזרה ג״כ, שזהו הכלל שכל מה שהוא יותר מרגילותו ה״ז הוא אתכפי׳ ונק׳ תשובה ועובד אלקי׳. ונודע כי ענין עובד אלקי׳ ה״ה ממש בחי׳ אתכפי׳, כי אלקי׳ בגימ׳ הטבע[12], ועובד אלקי׳ היינו שמעבד את הטבע, ע״ד עורות עבודים[13] שמעבדי׳ • אותם ע״י שכובשי׳ אותם ומרככי׳ אותם שינטו לאן שירצו ולא ינגדו קעב כלל, ולא יהי׳ קשי׳ כארז, כ״א רכי׳ ונוחי׳ כו׳. וכן הוא ענין סיגוף הטבע, שהגם שטבעו הוא שלא ירצה לחזור יותר מרגילותו, או שגם רגילותו אינו רוצה כ״כ, עכ״ז הנה הוא כופה אותו לשנות טבעו ורגילותו עד שיחזור או ילמוד יותר מן רגילות הכללי כו׳. ודעת לנבון נקל[14] שכל ענין בחי׳ האתכפי׳ הלזו הוא רק בנה״ב, משא״כ הנה״א א״צ לכ״ז כלל שהרי הוא חלק אלקה ממעל[15], ורצונה ותשוקתה ליכלל ולבטל באוא״ס ולהשתפך נפשה אל חיק אביה[16] כו׳. כ״א הנה״ב הוא המונע ומעכב, וכמארז״ל שאור שבעיסה[17] מעכב, ולכן בו צריכין העיבוד הנ״ל דאתכפי׳ עד שבא לבחי׳ אתהפכא ממש כו׳.

קיצור. פעמייך בנעלי׳. עורות עבודי׳. ובעבודה שונה פרקו מ״פ ואחד, אתכפי׳ של הנה״ב כו׳.

(קט) **והנה** הגם כי עצם ענין ההילוך נת׳ בכ״ד שיש בו ב׳ בחי׳ הילוך מלמעלמ״ט ע״י התו׳, ומלמטלמ״ע ע״י התפילה[18] בבחי׳ שפיכות[19] הנפש כו׳, עכ״ז הנה עיקר מעלת ההילוך הוא במה שההילוך הוא בנעלי׳ דוקא, וגם מזה נמשך היופי ג״כ. דהנה נת׳ בכ״ד שבחי׳ הנשמה שמלובש בגוף נק׳ בשם נעל כמ״ש בלק״ת שה״ש ד״ה מה יפו פעמייך[20] ובהגהות לד״ה בד״ה בכסליו שבת״א[21], ובהביאור לשם באריכות[22]. ובחי׳ נה״ב שבאדם ודאי נק׳ נעל מטעמי׳ הנ״ל, ומהיותו גס כמו לבוש העור דנעל כו׳. ועיקר ענין ההילוך נעשה ממה שירדה הנשמה להתלבש בגוף, ומהתלבשותה בנה״ב שזהו כל עיקר ענין ירידתה בגוף כנודע כו׳, ועי״ז הוא כל עיקר עלייתה אח״כ, ומה גם כי הנה״ב גדול ורב

---

11) בתד״א שזהו תשובה . . יקרא ב׳ דפי׳: ראה גם אגה״ת פ״ט. לקמן בהנחות כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ע׳ תתמד. ושנ״נ.

12) אלקי׳ בגימ׳ הטבע: נסמן לעיל פצ״ו.

13) עורות עבודים: ראה שבת מט, ב. תו״א בראשית ה, ב. תו״ח יתרו רסח, ב. ושנ״נ. סה״מ תרל״ח ע׳ שפ. ושנ״נ. לקמן פקי״ד.

14) ודעת לנבון נקל: משלי יד, ו.

15) הנה״א . . חלק אלקה ממעל: איוב לא, ב. ראה גם תניא רפ״ב. לעיל בח״א המשך אלה תולדות נח פט״ז. ושנ״נ.

16) ולהשתפך נפשה אל חיק אביה: ע״פ לקו״ת שמע״צ פו סע״ג.

17) שאור שבעיסה: ברכות יז, א.

18) ב׳ בחי׳ הילוך . . ע״י התו׳ . . התפילה: ראה תו״א וישב ל, ב־ד.

19) שפיכות: בהוצאה הקודמת: שפיכת.

20) הנשמה . . נעל . . בלק״ת שה״ש . . פעמייך: מג, ד.

21) ובהגהות לד״ה בד״ה בכסליו שבת״א: [= שבתורה אור]. ראה גם אוה״ת חנוכה ע׳ ש.

22) ובהביאור לשם באריכות: ראה גם אוה״ת שם שג, ב.

כוחה להעלות הנה"א כמ"ש מזה בת"א בד"ה בכ"ה בכסליו ובהגהות לשם[23], ונמצא כי עיקר מעלת ההילוך הוא ע"י בחי' הנעלים דוקא. וענין אומרו נעלי' ל' רבי' י"ל שזהו קאי על כלליות כנס"י, ואמנם גם על כאו"א י"ל כן ע"פ מ"ש בתיקונים תיקון תריסר נעל הוא הגוף[24] של אדם ועליו אמר למשה של נעליך[25] (הובא בסק"י ע' נע[26]), וא"כ פי' נעלי' ל' רבי' על נה"ב והגוף, או י"ל על הארת הנשמה המלובש בגוף והנה"ב. ומזה נמשך היופי, דהנה ענין היופי הוא כשכלול מהרבה גוונים יחד[27] מזה נמשך היופי דוקא. ובהילוך הנ"ל הרי כלול בו ג' גוונין, הא' מבחי' הארת הנפש שמאיר בגוף, הב' מנה"ב, הג' מהגוף עצמו, שבודאי כל או"א חלוק זמ"ז גם אחר הבירור. ולכן ע"י היותו עובד אלקי' שמברר הגוף והנה"ב, והארת נשמתו המאיר בגוף תהי' נמשכת בבחי' הביטול כנר בפני האבוקה לעלות למקור חוצבה כו', הנה זהו התכללות כמה גוונין ומזה נמשך היופי כו'. ואם היות שבכל רגל מג' רגלי' הי' ענין עליית כ"י לעלות לרגל[28], עכ"ז מפני
קעג יו"ט דפסח הוא יו"ט הראשון והוא כנגד אברהם[29] שהוא הי' אב הראשון • מג' אבות העולם[30] לכן כשנצטוו ישראל במצרי' על אכילת הפסח נצטוו באכילתו שיהי' נעליכם ברגלי'[31]. והיינו מלבד הרמז שלבישת הנעלי' מרמז על החיפזון כנ"ל[32], הנה הוא מרמז על תכלית עליית נש"י ע"י הירידה בגוף, שיעלו במעלות ע"י בחי' ההילוך לפני ה' עד שנעשה הליכות עולם לו[33], מלמעלמ"ט ע"י התו', ומלמטלמ"ע ע"י התפילה בחי' שפיכות[19] הנפש כו'.

קיצור. הארת הנשמה המארת בגוף נק' נעל, ונה"ב נק' נעל, והגוף עצמו נק' נעל, וזהו נעלי' ל' רבי'. ועיקר היופי שכלול מכמה גווני', וז"ע בירור ג' בחי' הנ"ל שכאו"א משונה מחבירו כו'. וזהו מה יפו פעמיך בנעלים כו'.

(ק' יו"ד) **ועדיין** צ"ל ענין אומרו ונעליכם[2] ברגליכם, לכאו' תי' ברגליכם מיותר הוא, דמאחר שהזכיר ענין הנעל מובן שלבוש הרגל הוא, א"ז

---

23) בת"א בד"ה בכ"ה בכסליו ובהגהות לשם: **וישב כט, סע"ב ואילך. אוה"ת שם ע' רפג ואילך.**

24) בתיקונים תיקון תריסר נעל הוא הגוף: **כז, א.**

25) של נעליך: **שמות ג, ה.**

26) הובא בסק"י ע' נע: **בספר קהלת יעקב ע' נע ושם במערכת נעל אות ב'.**

27) היופי . . מהרבה גוונים יחד: **בסמוך בפנים: ג' גוונין — ראה תו"ח בראשית מ, א ובהערה 6. תו"א וישלח כה, סע"א ואילך: כשמורכבים ב' וג' גוונים יחד הוא עיקר היופי. סה"מ תרמ"א ע' מא. וש"נ. ע' תג. תרמ"ב ע' תלח. וש"נ.**

28) שבכל רגל . . עליית כ"י לעלות לרגל: **משפטים כג, יז.**

29) דפסח הוא יו"ט הראשון . . אברהם: **ראה גם לעיל פ"פ. לעיל בח"א המשך וישב יעקב פ"א. וש"נ.**

30) מג' אבות העולם: **ראה גם מגלה עמוקות אופן רלח. סה"מ תרל"ט ח"א ע' רלד.**

31) כשנצטוו . . על אכילת הפסח . . נעליכם ברגלי': **בא יב, יא.**

32) שלבישת הנעלי' מרמז על החיפזון כנ"ל: **פ"ד.**

33) הליכות עולם לו: **חבקוק ג, ו. ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח ספ"י.**

כ"א שלא יחזיקו המנעלי' מוכנים להלבישם כ"א שילבשו אותם ברגליהם, שלכאו' זהו בשביל זירוז החיפזון לבד הוא כו'. ואמנם אחרי העיון בזה היטיב יש בזה עוד כוונה עמוקה, ויובן בהקדם מ"ש הרמ"ק בס' עבודת יוהכ"פ[34] כי נעילת הסנדל הוא להמשיך הארה מנה"י שהם הרגלים למנעלי' וסנדלי' שהם מט"ט וסנדל[35] (מט"ט[36] ו"ק דיצי'[37], סנדל[38] בעשי'[39], שרו ש"ע מט"ט[40] שדרך בו נשפע ההשפעה בא"י, וסנדל[35] שבעשי' שדרך בו נשפע ונמשך בהשפעה שבחו"ל[41] כו')[36] ושפע זו נמצא להם ע"י שהתפארת מתייחד עם ההוד הנעלמת בבינה, ושרשה בחכ' עכ"ל, ומזה הבין בסק"י ע' נע[42] שנעילת הסנדל מקורו בחכ' כו'. והנוגע לענינינו שנעילת הסנדל או מנעלי' ז"ע ההמשכה מנה"י להמלאכי' שרו ש"ע, שיומשך בהם ההמשכה מנה"י דאצי', דרך בחי' מל' שנק' ג"כ נעל כמ"ש בעה"כ של הסה"ד ע' נעל[43] נעל יסוד דנוק', רגל יסוד דדכורא. וא"כ נעליכם ברגליכם ז"ע יחוד זו"נ כו', וע' בסק"י ע' הנ"ל פי' ענין נעל בכו"כ בחי' ומדריגות כו'. וביאור הענין הוא דהנה כתי' חנוך לנער ע"פ דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנו[44], ונודע כי נער זהו מט"ט שש"ע כמארז"ל ע"פ נער[45] היתי[46] גם זקנתי שש"ע אמרו, ולכאו' יפלא מהו המעלה שגם כי יזקין לא יסור ממנו, היינו מבחי' ומדריגתו בהיותו נער, שלכאו' זהו עוד היפך המעלה. וכמו בגשמיות באדם כשאינו מתיישב ומתחכם לפי ערך שנותיו לגנאי יחשב, שהרי גם אם תינוק בר חכים הוא בעודו באיבו, כשיזקין בחכמתו זו לשוטה יחשב כו'. וא"כ עד"ז יובן בענין חנוך לנער כו' גם כי יזקין ג"כ עד"ז כו', וכמו שהקשה בסש"ב בהקדמה לשער היחוד והאמונה[47]. וביאור[48] עוד הקושי', מאחר

---

34) מ"ש הרמ"ק בס' עבודת יוהכ"פ: הלשון שבפנים הועתק מספר קהלת יעקב מערכת נעילת הסנדל. ראה בסדר עבודת יוהכ"פ תקוני המתכפרים תקון י'. נדפס גם בסידור תפלה למשה להרמ"ק ח"ב שפה, ב.

35) וסנדל: בהוצאה הקודמת: וסנד"ל.

36) (מט"ט . . כו'): כ"ז נוסף בגוכי"ק.

37) מט"ט ו"ק דיצי': ראה גם לעיל פע"ד. וש"נ.

38) מט"ט . . סנדל: כ"ה גם בהוצאה הקודמת. ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פ"א. וש"נ.

39) סנדל בעשי': ראה פרדס שער עה"כ שכ"ג, פי"ד מערכת נער.

40) שרו ש"ע מט"ט: נסמן בסמוך הערה 45.

41) מט"ט . . בא"י וסנדל . . שבחו"ל: ראה פרדס שער אבי"ע שט"ז, פ"א. פלח הרמון שם פ"ב. עסיס רמונים שם פ"ז. פע"ח שער מקראי קודש ש"כ, פ"ג. שער הכונות ענין השינויים שבין יו"ט לשבת. עולת תמיד מועדים פ"א. תו"א לך יג, א. לקו"ת מסעי פט, ב-ג — הובא בסה"מ מלוקט ח"ה ע' קמב [בהוצאה החדשה — ח"ב ע' רמז]. מאמרי אדה"א קונטרסים ע' תקלג. וש"נ. סה"מ תרל"ט ח"א ע' כב ואילך. ע' לד ואילך.

42) בסק"י ע' נע: בספר קהלת יעקב ערך נע מערכת נעילת הסנדל.

43) בעה"כ של הסה"ד ע' נעל: הג', ממאורי אור מערכת נעל אות כז.

44) חנוך לנער . . כי יזקין לא יסור ממנו: משלי כב, ו. ושם: ממנה — ראה גם סה"מ תר"ם ח"ב ע' תתמז. תרמ"ג ע' מה.

45) נער . . מט"ט שש"ע . . נער היתי: תהלים לז, כה. ראה יבמות טז, ב ובתוס' שם. לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פ"א. וש"נ.

46) היתי: בהוצאה הקודמת: הייתי.

47) בסש"ב בהקדמה לשער היחוד והאמונה: חינוך קטן עה, ב.

48) וביאור: בהוצאה הקודמת: וביאר.

דכתי׳ ע״פ דרכו משמע שאין זה דרך האמת ע״ש, ותי׳ ע״פ מ״ש שבע יפול צדיק[49] כו׳, וכי[50] בעלותו ממדריגה למדריגה בהכרח שיהי׳ בבחי׳ נפילה ממדריגתו שהי׳
קעד בו, ועכ״ז כי יפול לא יוטל[51] • שרק לגבי מדריגתו ה״ה בבחי׳ נפילה ולא לגבי שאר כל אדם כו׳ שאעפ״כ הוא למעלה מכל אדם כו׳ שנשאר בו רשימה כו׳ אך עיקרה מהאהבה שנתחנך והורגל בה מנעוריו וזהו גם כי יזקין כו׳[52], ע״ש שביאר ב׳ בחי׳ אהבות[53] כו׳. ואמנם צ״ל ענין אומרו חנוך לנער, מהו ענין חינוך הלזה אשר הכתוב מצוונו לחנוך לנער הלזה. הנה ידוע ענין החינוך[54] עד״מ בנער כשצריכי׳ להוליכו לבית הספר ללמדו תורה מחנכי׳ אותו ע״י שהגדולי׳ הולכי׳ אתו ג״כ, וכולם מחבבי׳ אותו, ונותנים לו מתנות רבות לפי ערך קטנות שכלו, ועי׳ נבזבזון[55] אלו והילוך הגדולי׳ אתו בפעם ראשונה עי״ז ליום המחרת הולך בעצמו ללמוד תורה כו׳. ועד״ז יובן ממ״ש בחנוכת המשכן שעשה משה כתי׳ ויהי ביום כלות[56] כו׳, ויקריבו הנשיאי׳ את חנוכת המזבח[57], וכתי׳ זאת חנוכת המזבח ביום המשח אותו קערות כסף[58] כו׳, שהם ענינים וחפצי׳ מה שאח״כ לאחר שחנכו אותו לא הקריבו בכאלה. כ״א לצורך בדק הבית מצינו בנביאי׳ ראשוני׳ שנדבו גם כלי כסף ג״כ. וכן בחינוך הבהמק״ד שבנה שלמה[59] כתי׳ ג״כ ענין ריבוי הקרבנות שהקריב שלמה, עד שקדש גם תוך החצר מפני כי מזבח הנחושת אשר לפני ה׳ קטון מהכיל את כל הקרבת הקרבנות שהקריב שלמה, כמ״ש במ״ב סי׳ ח׳[60], שזבח שלמי׳ ק״ך אלף לחינוך הבית[61]. וכן בחינוך חומת ירושלי׳ בב״ש כתי׳ בנחמי׳ י״ב[62] ריבוי החינוך, שכ״ז הוא בשביל החינוך בפעם ראשון דוקא. והענין הוא דהנה במאו״א אות תי״ו סל״ז, תינוקות של בית רבן נק׳ מט״ט וסנד״ל[63], ונת׳ לעיל כי מט״ט הוא שרו של עולם שנק׳ ג״כ נער, וסנד״ל הוא המלאך הממונה על עולם העשייה, ותינוקות אלו צריכי׳ לימוד. והיינו ע״ד שנת׳ לעיל בענין הלימוד דוכל בנייך למודי[64] הוי׳[65],

---

49) שבע יפול צדיק: **משלי כד, טז.**

50) וכי: **כ״ה גם בהוצאה הקודמת.**

51) כי יפול לא יוטל: **תהלים לז, כד.**

52) שרק לגבי מדריגתו . . כי יזקין כו׳: **ע״פ חינוך קטן עו, א.**

53) ע״ש שביאר ב׳ בחי׳ אהבות: **עה, ב.**

54) ענין החינוך: **ראה גם ובהבא בסמוך תו״א וישב כט, ד ואילך. לק״ת נשא כט, ב.**

55) נבזבזון: **בהוצאה הקודמת: נבזבזין. ע״פ דניאל ב, ו. ברש״י שם: דורונות. במצו״צ שם: דורן גדול . . המבזבז אל יבזבז (כתובות נ, א). זהר תרומה קלז, א: נבזבזן ומתנן, הובא בסידור שחרית לשבת קפב, רע״ב. ושם: שהן קישוטי הכלה.**

56) ויהי ביום כלות: **נשא ז, א.**

57) ויקריבו . . את חנוכת המזבח: **נשא ז, י.**

58) זאת חנוכת המזבח . . אותו קערות כסף: **נשא ז, פד — בדילוג.**

59) הבהמק״ד שבנה שלמה: **ראה מל״א ה, יז ואילך. ו, א ואילך.**

60) שקדש גם תוך החצר . . כמ״ש במ״ב סי׳ ח׳: **לפנינו מל״א ח, סד.**

61) שזבח שלמי׳ ק״ך אלף לחינוך הבית: **שם פסוק סג. ושם: בקר עשרים ושנים אלף וצאן מאה ועשרים אלף.**

62) בחינוך חומת ירושלי׳ . . בנחמי׳ י״ב: **פסוק כז ואילך. פסוק מג.**

63) במאו״א . . תינוקות . . מט״ט וסנד״ל: **ראה גם בסמוך בפנים. מובא גם באוה״ת חנוכה ע׳ 598. סה״מ תר״ם ח״ב ס״ע תרפ ואילך ובהנסמן שם.**

64) שנת׳ לעיל . . דוכל בנייך למודי הוי׳: **פק״ה.**

65) דוכל בנייך למודי הוי׳: **ישעי׳ נד, יג.**

שהוא בחי' הלימוד דנש"י. ונודע ממ"ש במ"א ע"פ חברים מקשיבי' לקולך[66], שהמלאכי' מתקבצים לשמוע מה שלומדי' הנשמות בג"ע. וגם ממה שנת' במ"א בענין מהלכים בין העומדי' האלה[67], שנש"י נק' מהלכי' ע"ש שהולכי' מדרגא לדרגא, משא"כ המלאכי' נק' עומדי', ע"ש שעומדי' תמיד משי"ב במדריגה אחת, וכל עלייתם הוא בדרגא אחת. ומ"מ ע"י שנש"י מקבלי' מהם בהתבוננותם באמירת שתיים לפניה[68], איך שהשרפי' אומרי' קדוש והאופני' אומרי' ברוך[69], שעי"ז גם הנה"ב מסכים כו' כמ"ש במ"א[70], ושעי"ז נעשה ההילוך בנש"י וכנ"ל[71]. ואי לזאת עי"ז מתעלי' המלאכי' ג"כ, עד שגם הם נעשי' מהלכי' ג"כ כו', וכמ"ש בענין אכלתי יערי עם דבשי[72], שע"י המתיקות דדבשי שהוא בחי' ק"ש, אכלתי יערי ג"כ שהוא בחי' יוצ"א[73] עבודת המלאכי' בבחי' קדוש וברוך כו', ואכילה שלמעלה ה"ז תכלית עלייתם, שזהו באמת למעלה משרש התהוותם ג"כ כמ"ש בכ"ד כו'.

• **והנה** בחי' נער זה צריך לחינוך, שיחנכו אותו בכדי שיקבל אח"כ לימוד הנ"ל. קעה
כי הנה בשלשה ספרים ברא הקב"ה את עולמו בסופר ובספר ובסיפור[74], סיפור הוא בחי' דיבור, ואי"כ שרו ש"ע מקבל מבחי' סיפור שהוא בחי' דיבור לבד. וצריך ללמוד אותו בחי' ספר, אשר ע"י בחי' לימוד זה יומשך גם בו תוס' הארה יתירה, ע"ד מ"ש השמים מספרים[75] שפי' בזח"ב תרומה דקל"ז מנהרין ומנצצין[76]. והחינוך הוא ע"י מתנה מרובה שקונים לו מנעלי' יפי' וחדשי'[77] שילך בהם. וענין

66) ממ"ש במ"א ע"פ חברים מקשיבי' לקולך: **שה"ש ח, יג. ראה שהש"ר שם. זהר ויקרא כב, א. אוה"ת שה"ש ח"ב ע' תשעה. תהלים כרך ג ע' א'שלו — ראה סה"מ תרכ"ז ע' קסט הערה ד"ה הללוי'. מאמרי אדמו"ר הצ"צ הנחות תרט"ו ע' קנד. סה"מ תרכ"ז ס"ע קעה ואילך. תרל"ב ח"ב ע' תקפח. תרל"ח ע' קמו ואילך. ע' ריט. תרל"ט ח"א ע' קעא. וש"נ. תר"ם ח"ב ס"ע תרד. פלח הרמון אמור ע' שסח. מאמרי אדה"א קונטרסים ר"ע ל.**

67) שנת' . . מהלכים בין העומדי' האלה: **ראה גם לעיל בח"א ע' קפח. וש"נ.**

68) שתיים לפניה: **ברכות יא, סע"א במשנה.**

69) שהשרפי' אומרי' קדוש והאופני' אומרי' ברוך: **ראה גם לעיל בח"א המשך ואלה תולדות יצחק פ"ז. וש"נ.**

70) הנה"ב מסכים כו' כמ"ש במ"א: **ראה גם תו"א וישב ל, ב. לעיל רפ"ב. סה"מ תרכ"ז ע' קלו. וש"נ.**

71) נעשה ההילוך בנש"י וכנ"ל: **לקו"ת האזינו עז, ד. הובא לעיל רפ"ב.**

72) המלאכי' . . מהלכי' . . אכלתי יערי עם דבשי: **שה"ש ה, א. ראה זהר פינחס רכו, ב. לקו"ת פ' ראה יט, ד. שה"ש לב, ב ואילך. לד, ב. סה"מ תרל"ג ח"א ע' קט ואילך.**

73) יוצ"א: **= יוצר אור.**

74) בשלשה ספרים . . בסופר ובספר ובסיפור: **ראה ס"י פ"א, מ"א בסופה. ראה בסוף הספר במילואים.**

75) השמים מספרים: **תהלים יט, ב.**

76) בזח"ב תרומה דקל"ז מנהרין ומנצצין: **וכ"ה באוה"ת חנוכה ע' 598. סה"מ תר"ם ח"ב ע' תרפא ובהנסמן שם. באוה"ת שלח ע' תס: זח"ב תרומה קל"ו. ראה שם ע"ב. ראה גם לעיל בח"א בהנחות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' רעט ובהנסמן שם.**

77) מנעלי' יפי' וחדשי': **הוספה על פיה"מ להרמב"ם ר"פ חלק אחרי ד"ה וכת חמישית — הובא באוה"ת חנוכה ע' ש. סה"מ תר"ם ח"ב ע' תרפא־תרפב. ראה בסמוך בפנים.**

בחי׳ הנעל הוא המסך שבין אצי׳ לבי״ע[78] שענין בחי׳ מסך זה הוא בכדי שיהי׳ בחי׳ מציאות היש כו׳, כנודע שע״י בחי׳ המסך והפרסא נעשה האור בבחי׳ אור של תולדה[79], וע׳ בלק״ת בד״ה מה יפו פעמייך בנעלים[80] שענין הנעל זהו בכדי שיוכל להיות מבחי׳ המל׳ התהוות בי״ע שזהו ממש כענין הפרסא ע״ש. ופי׳ מנעלים יפים וחדשים היינו ע״י שהם חדשים עי״ז הם יפים, כי פי׳ חדשים היינו היפך התהוות היש, וכנודע שכל עיקר ענין בחי׳ התהוות היש זהו בכדי שהיש יהי׳ בטל לאין[81], וכמ״ש מזה בכ״ד. ומ״מ הרי עצם ענין הפרסא הוא בחי׳ הנעל הוא בכדי להיות יש, וזהו בחי׳ טבע בעצם, שאם היות שג״ז הוא אלקות שהוא בחי׳ כח ההסתר[82] כמ״ש אכן אתה אל מסתתר[83]. מ״מ ה״ז רק בחי׳ הקדמה לעצם בחי׳ הרצון, שעלה במח׳ אנא אמלוך[84] שהוא שהיש יהי׳ בטל לאין כו׳, רק שזה א״א כ״א ע״י הקדמת מציאות היש בעצם, שזהו ע״י טבע בחי׳ הארת המל׳ ע״י הנעל הוא הפרסא שבין אצי׳ שהיא אלקות לנבראי׳ הם בי״ע וכל אשר בהם. אבל בחי׳ עובד אלקי׳ שנת״ל ז״ע אתכפי׳[85] לעשות היפך טבעו שזהו בחי׳ התחדשות כו׳, וע״י בחי׳ התחדשות זו נמשך היופי בג׳ גוונין שנת״ל[86] כו׳. וזהו ענין המתנה שנותנין לתינוק מנעלים חדשים שהם נאים, אבל מה שהגדולים הולכים עמו זהו עיקר החינוך, שהרי מתנה הנ״ל נותנים לו מחמת החיבוב שמחבבי׳ אותו שהולך לקבל ע״ע עול תורה, ועצם בחי׳ החינוך זהו מה שהולכים עמו הגדולי׳ כו׳. וכ״ה בנערי׳ דמט״ט וסנד״ל שהם תינוקות של בית רבן צריכים חינוך ע״י הגדולי׳, שהוא בחי׳ הכח והעוז הנמשך ע״ז מלמעלה ע״י עבודת הנשמות שהם בעצם גבוהים יותר מהמלאכי׳[87] כו׳. וכשפועלים בהשפעתם בחי׳ ביטול היש לאין שזהו מבחי׳ הארת שם הוי׳ בשם אלקי׳ כמ״ש במ״א באריכות בד״ה מזוזה מימין בהגהות על הת״א[88], ה״ז מעלה שגם כי יזקין לא יסור ממנה, פי׳ ענין הזקנה של הנערי׳ הנ״ל הוא כמ״ש נער הייתי גם זקנתי שארז״ל שרו של עולם אמרו וכנ״ל,

---

78) הנעל הוא המסך שבין אצי׳ לבי״ע: ראה ע״ח שער דרושי אבי״ע שמ״ב, פ״ד. פי״ג. מאמרי אדה״א דברים ח״ג ע׳ תתפא. וש״נ. אוה״ת חנוכה ע׳ ש. ראה גם הגהות לד״ה פתח אלי׳ תרנ״ח פ״ה ס״ע סח ואילך.

79) המסך והפרסא . . אור של תולדה: ראה ע״ח שער דרושי (כללות) אבי״ע שמ״ב, פי״ג.

80) בלק״ת בד״ה מה יפו פעמייך בנעלים: שה״ש מג, ד.

81) וכנודע . . התהוות היש . . יהי׳ בטל לאין: ראה תו״א מקץ מא, ד. לקו״ת אמור לז, א.

82) שג״ז הוא אלקות . . כח ההסתר: ראה גם ד״ה ת״ח רזא דשמא קדישא תקס״ז בתו״ח יתרו רעא, א ואילך. סה״מ תרכ״ז ס״ע שפד ואילך. ע׳ תלה. תרכ״ט ע׳ קסג. תרל״ב ח״א ס״ע רעו. וש״נ. ע׳ שיא. תרל״ט ח״א ע׳ עז וע׳ ריד. ח״ב ע׳ תקמב. תר״ם ח״א ע׳ שי. וש״נ. ח״ב ע׳ תתסג. לקמן בהנחות כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ע׳ תתכג. ובהנחות ע׳ תתקיא. לעיל ח״א בהנחות כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ע׳ רצט.

83) אכן אתה אל מסתתר: ישעי׳ מה, טו.

84) אנא אמלוך: נסמן לעיל פל״א.

85) עובד אלקי׳ שנת״ל ז״ע אתכפי׳: פק״ח.

86) היופי בג׳ גוונין שנת״ל: פק״ט.

87) הנשמות . . גבוהים יותר מהמלאכי׳: ראה גם לעיל פנ״ט. וש״נ. פק״ב.

88) בד״ה מזוזה מימין בהגהות על הת״א: ראה גם אוה״ת חנוכה כרך ה ע׳ תתקמז ואילך. ע׳ תתקנד ואילך.

פי' נער הוא בחול, אבל בשבת נק' זקן כמ"ש גם זקנתי וכמ"ש בזהר דסליק לסיבו ואתהדר כמלקדמין[89], שנת' פי' ד"ז במ"א בכדי שלשבת הבא אחר דהדר כמלקדמין להיות נער יתעלה ביתר שאת[90] כו', ע' באגה"ק סי' י"ד בד"ה ארץ כו' מראשית • השנה. ופי' שגם כי יזקין לא יסור ממנה, היינו שגם בעלותו באצי' קעו
שהוא אלקות וחכ' הוא בחי' ביטול אמיתי, עכ"ז לא יסור מהרגלו בבחי' ביטול היש. שהרי באמת יש בחי' אין דכתר שלמעלה מהחכ' והחכ' נק' יש לגבי אין זה, א"כ גם שם הוא בחי' ביטול היש לאין כו', וזהו המעלה שגם כי יזקין כו' ג"כ לא יסור ממנה. וכ"ז הוא ע"י ונעליכם ברגליכם שבאצי' הוא בחי' יחוד זו"נ, ובבי"ע הוא בחי' חינוך הנערים הנ"ל עד שגם כי יזקין לא יסור, וזהו בחי' היופי שעז"נ מה יפו פעמייך בנעלים כו'.

קיצור. נעילת הסנדל באצי' ז"ע יחוד זו"נ נעל ורגל, ובבי"ע זהו במלאכי' מט"ט וסנד"ל ע' בלק"ת בד"ה מה יפו פעמייך, והם תשב"ר. והחינוך ע"י נעלים חדשים ביטול היש לאין שעי"ז נמשך היופי. וגם כי יזקין שיעלה באצי' לא יסור ממנה, שג"ש יש בחי' ביטול היש לאין בחי' חכ' שנק' יש לאין כתר, ולכן זהו ע"פ דרכו היינו ע"פ הרגילו בבי"ע, וכ"ז הוא ע"י ונעליכם ברגליכם כו'.

(קיא) **ולהבין**[1] בתוס' ביאור שרש ענין ונעליכם ברגליכם[2]. שנצטוו ישראל במצרים בציווי אכילת הפסח לפי מה שנת' לעיל, מהו שייך למצרי' דוקא. ויובן בהקדם מ"ש ביהושע היום גלותי חרפת מצרים מעליכם[3], שלאחר שמלו בנ"י שנית, א"ל היום גלותי חרפת מצרים. מובן שענין הערלה היא בחי' מצרים אשר חרפה היא לנו, וכמ"ש בני יעקב ג"כ לא נוכל כו' לתת את אחותינו לאיש אשר לו ערלה כי חרפה היא לנו[4], ולכאו' מ"ע הערלה לחרפה. הנה כתי' מה יפו פעמייך בנעלים בת נדיב[5], וארז"ל בסוכה שפסוק מה

---

89) בזהר דסליק לסיבו ואתהדר כמלקדמין: פינחס ריז, רע"ב. ראה לקו"ת שה"ש כה, א. סה"מ תר"ם ח"ב ע' עדרת ואילך. וש"נ. וראה גם לקמן פקט"ו.

90) שנת' . . שלשבת הבא . . ביתר שאת: ראה גם סה"מ תר"ם ח"ב ע' תרעה.

1) ולהבין כו' היום גלותי: מכאן מתחיל מאמר הל"ט מהמשך וככה הכולל פרקים: קיא־קטו. רק שורות אחדות נרשמו בגוכתי"ק עד התיבות „פעמייך בנעלים", וההמשך נרשם בכת"י מעתיק והוא מאמר ד"ה מה יפו משנת תר"ל. ראה גם אוה"ת שה"ש כרך ג ע' תתקפד ואילך. סה"מ תרל"ח ע' שעח ואילך ד"ה היום גלותי חרפת מצרים.

ראה עוד ע"ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) ונעליכם ברגליכם: ראה לעיל ע' תרס הערה 2.

3) היום גלותי חרפת מצרים מעליכם: יהושע ה, ט — בדילוג.

4) לא נוכל . . כי חרפה היא לנו: וישלח לד, יד.

5) מה יפו פעמייך בנעלים בת נדיב: שה"ש ז, ב.

יפו פעמיך בנעלים קאי על עולי רגלים[6] שנא׳ שלש פעמים בשנה[7], בת נדיב בתו של אברהם שנק׳ נדיב. ולכאו׳ צ״ל ענין חיבור וקישור הפסוק מה יפו פעמיך בנעלים לבת נדיב, שלכאו׳ מהו שייך ענין עולי רגלים לבת נדיב. אך הענין הוא, דהנה במד״ר נתבאר יותר שארז״ל שבשכר שאמר אברהם[8] אם מחוט ועד שרוך נעל[9] זכו בניו למה יפו פעמיך בנעלים. והיינו כי ענין שאמר אם מחוט ועד שרוך נעל, זהו נדיבות גדול שאינו רוצה לקבל שום תשלום שכר כלל ממלך סדום, וע״י נדיבות זה זכה שבניו יעלו לרגל ג״פ בשנה. וזהו קישור הפסוק שע״י בת נדיב, שע״י שישראל הם בתו של אברהם שנק׳ נדיב, עי״ז זכו למה יפו פעמיך בנעלים שז״ע עליות לרגל ג״פ בשנה כו׳. ולהבין ענין מה יפו פעמיך בנעלים מהו שייך ענין זה לנעלים, דהנה כתי׳ אשר חרפו אויביך ה׳ אשר חרפו עקבות משיחך[10], פי׳ הלשון עקבות משיחך[11] שמשיח נמשך דוקא מבחי׳ עקב. וזהו שאדם הוא ר״ת אדם דוד משיח[12], ולכן במשיח נא׳ הנה ישכיל עבדי כו׳ וגבה מאד[13], הנה מאד הוא אותיות אדם[14] שהם בחי׳ א׳, רק שמשיח
קעז הוא • בחי׳ אחרונה הנמשך מבחי׳ עקב דוקא, וזהו עקבות משיחך וכמשי״ת לקמן. והענין הוא דהנה כתי׳ ועל הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה[15], ולכאו׳ צ״ל איך שייך לומר ל׳ אדם הלא כתיב כי לא אדם הוא[16]. אך הענין הוא דהנה בחי׳ ציור אדם הוא בחי׳ השתלשלו׳ ממכ״ע, דהנה כתי׳ ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו[17] שהם ג׳ עולמות בי״ע[18], הגם שיש ריבוי רבבות עולמות[19]

---

6) בסוכה . . מה יפו פעמיך בנעלים . . עולי רגלים: **ראה לקו״ת שה״ש מג, ב: ספ״ד דסוכה (דמ״ט ע״ב) ובפ״ק דחגיגה (דף ג ע״א). באוה״ת שה״ש ח״ב ע׳ תקעה בפ״ק דחגיגה (ולא הובא הכתוב דבסמוך בפנים). באוה״ת שם ע׳ תקפד — הובא רק הכתוב. כרך ג ע׳ תתקפד: וגמ׳ סוכה . . ובמד״ר (דבסמוך בפנים) ובהמשך הובא הכתוב.**

7) שנא׳ שלש פעמים בשנה: **בלקו״ת שם מפ׳ ראה טז, טז. ראה גם משפטים כג, יז. תשא לד, כג. כתוב זה לא הובא בסוכה שם. ראה חגיגה שם וברש״י ד״ה פעמיך בנעלים. פיה״מ להרמב״ם רפ״א שם. לקח טוב משפטים שם, יד. יז. ילקוט שמעוני משפטים רמז שנה. ראה הערה שלפנ״ז.**

8) במד״ר . . שבשכר שאמר אברהם: **ראה גם לעיל רפק״ח ובהנסמן שם.**

9) אם מחוט ועד שרוך נעל: **לך יד, כג.**

10) אשר חרפו אויביך ה׳ . . עקבות משיחך: **תהלים פט, נב.**

11) עקבות משיחך: **ראה גם סוטה מט, ב. לקמן ספקי״ב. תניא פ״ב. שער האמונה קא, ב ובהערה 21. שערי אורה ה, א ובהערה 10. אוה״ת שה״ש ח״ב ע׳ תקעח-תקעט. סה״מ תר״ל ע׳ מט. תר״ם ח״ב ע׳ תקסד. וש״נ.**

12) שאדם הוא ר״ת אדם דוד משיח: **ראה גם לעיל פי״ט. וש״נ.**

13) במשיח . . הנה ישכיל . . וגבה מאד: **ישעי׳ נב, יג. ראה ת״י שם. תנחומא תולדות באבער כ. וש״נ.**

14) מאד הוא אותיות אדם: **ראה גם לעיל פי״ט. וש״נ.**

15) ועל הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה: **יחזקאל א, כו — בדילוג.**

16) כי לא אדם הוא: **שמו״א טו, כט. ראה גם לעיל פס״ה ובהנסמן שם.**

17) ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו: **ישעי׳ מג, ז.**

18) בראתיו יצרתיו אף עשיתיו שהם ג׳ עולמות בי״ע: **ראה גם לעיל פע״ב. וש״נ.**

19) ריבוי רבבות עולמות: **ראה גם תו״א וישב כט, ב. סה״מ תרמ״ב ע׳ ריב. וש״נ.**

עד אין שיעור כמ"ש בזהר[20], עכ"ז בדרך כלל הם רק ג' עולמות בי"ע והם מרומזים באותיות אדם, אל"ף הוא בחי' מח'[21] מלשון אאלפך חכ'[22] שהוא בחי' מח' עולם הבריאה. דל"ת הוא בחי' דבור שהוא בחי' עולם היצי', מ"ם הוא בחי' מעשה[21] עולם העשי'[23]. והנה כמו שבאברי האדם הגשמי' למטה יש בכל אבר ג' בחי', עצם האבר שהוא בחי' בשר גידין ועצמות[24] של האבר, הב' הוא בחי' חיות של האבר, הג' הוא בחי' לבוש של האבר, שבדרך כלל כל אבר לבושו משונה מלזולתו, שיש לבושי הראש ויש לבושי הגוף, שהם משונים זה מזה. ועד"ז יובן למעלה ג"כ ענין ג' בחי' אלו, שבחי' גוף הוא כמ"ש בת"ז במאמר פתח אלי' וכמה גופין תקינת לון, חסד דרועא ימינא, גבורה כו' ת"ת גופא, חכ' מוחא[25], וכמו באדם הנה המוח הוא ג"כ רק כלי להתלבשות אור השכל, והשכל המלובש בהמוח הוא האור והחיות של המוח. ועד"ז יובן למעלה שע"ס מוחין ומדות הם רק ע"ד כמו גופין, והחיות המלובש בהם הוא בחי' אוא"ס שלאו מכא"מ כלל[26], ויש ג"כ למעלה בחי' לבושי' כמ"ש לבושין תקינת לון[27], והיינו בחי' ההשפעה שנמשך מבחי' אדם שהוא בחי' השתלשלו' ממכ"ע כו' ונק' בשם לבושי' כמ"ש לבושין כו' דמנייהו פרחין נשמתין לב"נ.

קיצור. וזהו בד"כ בחי' אדם למעלה, שהוא בחי' השתלשלו' ג' עולמות בי"ע, דהיינו בחי' ממכ"ע. וכמו שבאברי האדם יש בגוע"צ[28]. וחיות האבר. ולבוש האבר. כן למעלה ג"כ ג' בחי' אלו, היינו בחי' גופין וחיות ולבושי' כו'.

(קיב) **והנה** בחי' לבושי' יש בד"כ ג"כ ג' בחי', שהם לבושי הראש ולבושי הגוף ולבושי הרגל. שלבושי הראש והגוף לבושי' דקים שהם מצמר ופשתים, וכמו לבושי' דכה"ג שהי' מבחי' פשתים שהם בגדי הבד[29]. ויש לבוש צמר, ופעם נא' ואכסך משי[30] שהוא לבוש היותר דק, שאינם מסתירי' כ"כ על הגוף, שע"י לבוש דק יכולים לראות מעט מהגוף, וגם יכולים לסנן על ידו משקה, כי הוא הסתר דק שע"י יכול לעבור. משא"כ לבוש הרגל, שהוא בחי' מנעל שהוא

---

20) עולמות עד אין שיעור כמ"ש בזהר: **ראה ת"ז בהקדמה (יד, ב). סה"מ תרמ"ב ע' שנה. וש"נ.**

21) אדם אל"ף . . מח' . . דל"ת . . דבור . . מ"ם . . מעשה: **ראה גם לקו"ת בהעלותך לא, ג. מאמרי אדה"א הנחות תקע"ז ע' טו. וש"נ. סה"מ תרל"ח ע' שעט. וש"נ.**

22) אאלפך חכ': **איוב לג, לג. ושם: ואאלפך.**

23) מח' . . הבריאה . . דבור . . היצי' . . מעשה . . העשי': **ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח ספ"ז. וש"נ.**

24) האבר . . בשר גידין ועצמות: **רמב"ם הל' טומאת מת פ"ב, ה"ג.**

25) בת"ז במאמר פתח אלי' . . חכ' מוחא: **ת"ז בהקדמה יז, א. סידור אדה"ז סדר מנחת ערב שבת.**

26) אוא"ס שלאו מכא"מ כלל: **ראה ת"ז בהקדמה שם יז, ב. סידור אדה"ז שם.**

27) לבושין תקינת לון: **ת"ז בהקדמה יז, א. סידור אדה"ז שם.**

28) בגוע"צ: = **בשר גידין ועצמות.**

29) לבושי' דכה"ג . . פשתים . . בגדי הבד: **אחרי טז, ד.**

30) ואכסך משי: **יחזקאל טז, י.**

לבוש גס מעור בהמה, הנה הוא מעלים ומסתיר לגמרי לבלתי יתגלה כלל מהרגל, וגם משקה אינו עובר דרך העור מחמת רוב עביו וגסותו. וכך עד"ז יובן למעלה שיש הפרש בבחי' הלבושי' שבד"כ יש ג' לבושי' שהם מחדו"מ והם מתחלקי' לג' עולמות בי"ע, שבריאה הוא בחי' עולם המח', ולכן בעולם הבריאה מאיר גילוי אלקות. ולכן השרפי' אומרים קדוש[31] כי הם משיגים גילוי אלקות, לפי שבבריאה אינו מסתיר כלל, שהוא ע"ד כמו אותיות המח', שאנו רואים שגילוי השכל הוא
קעח ע"י אותיות המח' דוקא, ואותיות המחשבה אינם מסתירים כלל • על השכל, ואדרבה ע"י נמשך הגילוי וההבנה, ובלעדם לא הי' גילוי אור השכל כלל. ובחי' עולם היצי' הוא ע"ד אותיות הדבור שע"י נמשך ג"כ גילוי השכל לזולתו כנודע ולכן ביצי' מאיר ג"כ גילוי אלקות כו'. אמנם בעשי' שם הוא העלם והסתר גמור והוא ע"ד כמו אותיות הכתב שהם מסתירים על אור השכל שהרי ע"י אותיות הכתב אינו יכול להבין כ"א מי שהוא בר שכל בעצם, משא"כ ע"י אותיות הדבור יכול להבין אף מי שאינו בר שכל כ"כ, ובדרך כלל עולם הבריאה הוא בחי' עולם הנשמות ויצי' הוא בחי' עולם המלאכים, ועשי' הוא בחי' עולם הגלגלים[32] וכוכבי' ומזלות שע"י הוא בחי' הנהגת עוה"ז הגשמי כו'. וזהו אשר חרפו עקבות משיחך שנשמות שעכשיו נק' עיקבא דמשיחא, והיינו לפי שיש נשמות גבוהות שנמשכי' מבחי' מוחי' ומדות כמו נשמות תנאי' ואמוראי'[33], ולזה הי' להם גילוי אותות ומופתים[34] כמו רפב"י שאמר גינאי נהרא חלוק לי מימך[35], וחלק לו מימיו, שדבר זה הי' רבותא ונס גדול אפי' במשה וס' רבוא ישראל. והיינו לפי שהנשמות שלהם היו מלבושי' דקים שאינם מסתירים, לכן היו יכולים להמשיך הגילוי אלקות אותות ומופתים היפך הטבע אפי' בעולם העשי' הגשמי. משא"כ נשמות דעכשיו. ולכן אמר ר"ז אם הראשונים כמלאכים[36] אנו כבני אדם, ואם הראשוני' כבנ"א אנו כחמורים ולא כחמורו של רפב"י, והיינו כי אין ערוך כלל בין נשמות דראשונים לנשמות שהיו בימי האמוראי', וכ"ש בין הנשמות דעכשיו שהם מבחי' עיקבא דמשיחא, היינו שהנשמות הם מבחי' לבוש העקב שהוא בחי' נעל כנ"ל, לכן הוא מסתיר ומעלים לגמרי כו'. ולכן נא' אותותינו לא ראינו[37], פי' הגם כי עכשיו יש

31) השרפי' אומרים קדוש: ראה גם לעיל בח"א המשך ואלה תולדות יצחק פ"ז. וש"נ.

32) עולם . . הנשמות . . המלאכים . . הגלגלים: ראה גם סה"מ תש"ח ע' 158 ובהנסמן שם.

33) נשמות גבוהות . . תנאי' ואמוראי': ראה גם בענין נשמות תנאי' ואמוראי' בסמוך בפנים. פלח הרמון ויקרא ע' יט. וש"נ. אוה"ת משפטים ע' א'שה. המשך תער"ב ח"א ע' שפח.

בנוגע לתנאים ראה גם רמזי הגדות בחלק אמרי יאי וגדיא יאי (ברדיטשוב תרנ"ח) יט, א בשם הצ"צ. נדפס גם במאמרי אדה"ז הקצרים ע' תקלא.

34) תנאי' ואמוראי' . . אותות ומופתים: ראה גם לקו"ת תזריע כג, ג. סה"מ תרמ"א ע' קפה. וש"נ.

35) רפב"י שאמר גינאי נהרא חלוק לי מימך: חולין ז, א. ראה גם סה"מ תרל"ח ע' שעט. וש"נ.

36) אמר ר"ז אם הראשונים כמלאכים: ראה שבת קיב, ב. סהמ"צ להצ"צ ע' קעד. לקו"ש כרך טו ע' 281 הערה 14.

37) אותותינו לא ראינו: תהלים עד, ט. ראה גם לעיל פע"ד.

אותות ומופתים בכל עת ובכל רגע, מ"מ לא ראינו שאינו נראה כלל, מפני הלבוש גס שמעלים ומסתיר כו'[38].

(קיג) **אמנם** הנה מ"מ נק' עקבות משיחך שבעקב יש ב' פירושים הא' ל' עקב כנ"ל, הב' ל' הילוך וכמ"ש צאי לך בעקבי הצאן[39] שקאי על האבות כנודע ממארז"ל בשבת דל"ג[40] ומשיח נמשך דוקא בבחי' עקב. והיינו לפי שאף שהמנעל הוא מסתיר כנ"ל, אך מ"מ הוא שומר ומגין על הרגל, לפי שבהרגל הולכי' על הארץ שיש שם רפש וטיט וקוצים וברקנים שבלתי לבוש המנעל יזיק להרגל, ולכן צריכי' להרגל לבוש המנעל דוקא, שהוא לבוש גס שמגין על הרגל שלא יתלכלך, וכ"ז הוא במשל. ועד"ז יובן למעלה במדת המל' שז"ע מ"ש רגלי' יורדות[41], שבחי' רגל הוא בחי' היותר אחרונה שבמל', דהנה כתי' ואתה מחי' את כולם[42], ומלכותו בכל משלה[43] אפי' בבחי' הקליפות להחיותם. וזהו רגלי' יורדות מות, שהוא בחי' זמ"ר שנמשכו מבחי' ז' מלכין[44] קדמאין[45] דתהו שנפלו בשבירה שנא' בהם וימלוך וימת[46], ויכול להיות שיהי' יניקת החיצוני' מבחי' הרגל יותר מהצורך. ולזה צריך הרגל לבחי' המנעל, שכמו • בגשמיות המנעל הוא שמירה שלא יתלכלך הרגל, כן עד"מ יובן למעלה קעט
שבחי' המנעל הוא שמירה להרגל לבלי יוכלו הקליפות לקבל יניקה מהקדושה יותר מהראוי להם כו'. וז"ע המלאכים מט"ט וסנד"ל[47] שנקראים מנעל דשכינתא[48] שהוא בחי' שרו ש"ע[49], ולכאו' צ"ל מהו שייך לומר שרו ש"ע הלא הכל נמשך מאתו ית'[50]. אך הענין הוא דהמלאכי' הם שלוחי ההשפעה שע"י נמשך ההשפעה מאתו ית', ע"ד שארז"ל אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל

38) כו': בין פרק זה להתחלת פרק שלאח"ז הנה בבוך זה הניח כמה שורות פנויות עבור כתיבת קיצור.

39) צאי לך בעקבי הצאן: **שה"ש א, ח.**

40) הצאן . . האבות . . בשבת דל"ג: **ע"ב. ראה רש"י שם — אוה"ת בא כרך ח ע' ב'תתקלד. ויקרא כרך ד ע' א'לד. תצא ע' תתעז. שה"ש ח"א ע' קלו. כרך ג ס"ע תתמב. ראה שם ע' תתמג. ע' תתקפו: במד"ר ע"פ צאי לך בעקבי הצאן.**

41) המל' . . רגלי' יורדות: **משלי ה, ה. ראה גם אוה"ת נ"ך כרך א ע' תקסד ואילך.**

42) ואתה מחי' את כולם: **נחמי' ט, ו.**

43) ומלכותו בכל משלה: **תהלים קג, יט. ראה תו"א וארא נז, ב. לקו"ת מסעי פח, ג.**

44) זמ"ר [ז' מדות רעות] . . ז' מלכין קדמאין: **ראה לקו"ת חוקת נו, ד. ראה גם לעיל בח"א ע' רמט. וש"נ.**

45) ז' מלכין קדמאין: **ראה זהר אד"ר נשא קכח, א. קלה, א.**

46) וימלוך וימת: **ע"פ וישלח לו, לב ואילך.**

47) מט"ט וסנדל: **ראה לעיל ע' תרסח הערה 38.**

48) מט"ט וסנד"ל שנקראים מנעל דשכינתא: **ראה גם לעיל פק"י. זהר הרקיע סבא משפטים צד, ב (נז, ב). עמה"מ שער רישא דז"א שט"ז, פי"א קכט, סע"ג. ערכי הכנויים לבסה"ד ערך נעל הב'. לקו"ת חוקת סד, ב. ש"ש סח, רע"א. שה"ש מד, ב.**

49) שרו ש"ע: **ראה לעיל ע' תקעז הערה 60.**

50) הלא הכל נמשך מאתו ית': **דהי"א כט, יד. ראה גם לעיל ע' תפו. פצ"ט. לעיל בח"א ע' קפא.**

מלמעלה המכה בו ואומר גדל[51], שלכל דבר פרטי יש כח המיוחד לו מלמעלה שע״י נמשך ההשפעה להחיות ולהוות דבר זה כו׳. ולכן מפני שההשפעה עובר ע״י מט״ט וסנד״ל שהם בחי׳ נעל דשכינתא כנ״ל, עי״ז נשמר שלא יומשך להם יותר מדאי. כי המנעל הוא לבוש עב יותר משארי לבושי׳ כנ״ל, שע״י המנעל אינו עובר ההשפעה במהירות כ״כ כ״א בצמצום, עד שמצמצם לבלי יגיע לבחי׳ הקלי׳ יניקה רבה מהקדושה כ״א מעט מזעיר כפי אשר הוגבל להם כו׳. והנה בעבודת האדם יש ג״כ בחי׳ מנעל שהוא לבוש העקב, דהנה כתיב עון עקבי יסובני[52] שהוא בחי׳ עוונות שאדם דש בעקביו[53], ע״ד מ״ש הוי מושכי העון בחבלי השוא וכעבות העגלה חטאה[54], ופי׳ רש״י שמתחלה גוררי׳ היצה״ר[55] עליהם מעט מעט, בתחלה בחבלי השוא כחוט של קורי עכביש, ומשנתגרה בהם מתגבר והולך עד שנעשה כעבות העגלה, שקושרין בו את הקרון למשוך. ולכן העבודה הוא לשמור את העקב אפילו עוונות שאדם דש בעקביו כו׳. וזהו ע״ד מ״ש וידו אוחזת בעקב עשו[56], כי הנה יעקב הוא בחי׳ יו״ד עקב[57] היינו שהמשיך היו״ד אפילו בבחי׳ עקביים, ועי״ז אוחזת בעקב עשו לבלתי יגיע לו תוס׳ יניקה אפי׳ מבחי׳ עקביים. ובעבודה הוא לשמור א״ע אפי׳ מבחי׳ עוונות שאדם דש בעקביו שלא יהי׳ עון עקבי יסובני. וזהו מ״ש בשמרם עקב רב[58], פי׳ שע״י שמירת העקב יזכו לבחי׳ רב היינו בחי׳ מה רב טובך אשר צפנת[59] כו׳. וזהו והי׳ עקב תשמעון[60], וארז״ל השכר אני נותן בעקב[61] בחי׳ עקבות כו׳ כנ״ל, עקב אשר שמע אברהם[62] כו׳[63].

(קיד) **והנה** שמירת העקב הוא ע״י המנעל. והענין הוא דהנה כתי׳ ושבתם וראיתם בין עובד אלקי׳ לאשר לא עבדו[64], וארז״ל תרווייהו צדיקים

---

51) אין לך עשב . . ואומר גדל: **ראה ב״ר פ״י, ו. לעיל ספפ״ט. הנסמן לעיל בח״א ד״ה בראשית ברא ספ״א.**

52) עון עקבי יסובני: **תהלים מט, ו.**

53) עוונות שאדם דש בעקביו: **ראה ע״ז יח, א. זהר מקץ קצח, ב. תניא פ״ל. אגה״ת פ״ז צז, ב. רשימות כ״ק אדמו״ר זי״ע לתניא שם.**

54) הוי מושכי העון . . העגלה חטאה: **ישעי׳ ה, יח.**

55) ופי׳ רש״י . . גוררי׳ היצה״ר: **עה״פ. וראה גם רש״י סוכה נב, א. ברש״י: גוררים יצה״ר.**

56) וידו אוחזת בעקב עשו: **תולדות כה, כו. ראה גם אוה״ת חנוכה ע׳ רפ. תהלים כרך ב ע׳ א׳ו.**

57) יעקב הוא בחי׳ יו״ד עקב: **ע״ח שער סדר אצי׳ ש״ג, פ״ב. ראה גם לעיל בח״א ע׳ ריח. וש״נ.**

58) בשמרם עקב רב: **תהלים יט, יב. ראה גם אוה״ת חנוכה ע׳ רפ שמציין למדרש תנחומא — ר״פ עקב.**

59) מה רב טובך אשר צפנת: **תהלים לא, כ.**

60) והי׳ עקב תשמעון: **עקב ז, יב.**

61) השכר אני נותן בעקב: **ראה דב״ר פ״ג, א.**

62) עקב אשר שמע אברהם: **תולדות כו, ה.**

63) כו׳: **בין פרק זה להתחלת פרק שלאח״ז הנה בבוך זה הניח כמה שורות פנויות עבור כתיבת קיצור.**

64) ושבתם וראיתם . . לא עבדו: **מלאכי ג, יח — בדילוג.**

גמורים, אלא שאינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מ"פ ואחד[65] כו'. והיינו כי פי' עובד אלקי' הוא מל' עורות עבודים[66], דהנה יש ק"כ צירופי אלקי'[67]. והנה נודע כי ממ"ח צירופי' אחרונים דש' אלקי'[68] (שהם נגד העשי' כו' כנודע), יכול להיות יניקה לחיצונים, והעבודה הוא לעבוד את שם האלקי' ע"ד עורות עבודים, שכמו • שאנו רואים בגשמיות שעור הבהמה יש לה סרחון וכאשר קפ
מעבדי' אותה נעשה העור מתוקן ויפה. כמו"כ עד"ז יובן למעלה ברוחניות בשם אלקי', ממ"ח צירופי' אחרונים יכול להיות יניקה כו' כנ"ל. אכן ע"י העיבוד היינו שממשיכים בחי' שם הוי' בשם אלקי', עי"ז מתקנים מ"ח צירופי' אחרונים ג"כ כו'. וזהו ההפרש בין עובד אלקי' לאשר לא עבדו אינו דומה כו', והיינו כי רגילותם הי' לחזור משנתם מ"פ, וע"י ששונה פרקו מ"פ וא' שזהו היפך טבעו יותר מרגילותו, והיינו בחי' לימוד התורה באתכפיא עי"ז הוא בחי' עובד אלקי' כו', ועי"ז נעשה שמירה להרגל כו'. וזהו מה יפו פעמיך בנעלים פעמיך הוא בחי' רצו"ש, שהרצוא הוא בחי' תשוקה ליכלל וליבטל אליו ית', ונמשך מהתבוננו' אני הוי' לא שניתי[69], איך דכולא קמי' כל"ח[70], ואתה הוא קודם שנבה"ע ואתה הוא לאחר שנבה"ע[71] ואין שום שינוי ח"ו, ולכן צ"ל ועמך לא חפצתי[72], דהיינו כל מה שעמך לא חפצתי כלל, לא בגעה"ת ולא העליון כ"א ליכלל וליבטל אליו ית'[73] כו', וזהו בחי' רצוא. והשוב הוא בחי' המשכה למטה, שזהו מ"ש בס"י אם רץ לבך שוב לאחד[74], פי' שלאחר הרצוא צ"ל בחי' השוב היינו להמשיך גילוי אלקותו ית' למטה, ולא שישאר בבחי' רצוא, כי נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתוני'[75] כו'. והנה ברו"ש יש כמה מדרגות, שיש רצו"ש דמלאכים ונשמות, וכמ"ש והחיות רו"ש[76], ומלמעלמ"ט יש ג"כ בחי' רצו"ש שהוא בחי' מטולמ"ט[77] כו'. וז"ע היופי כי היופי הוא כשכלול מכמה גוונין דוקא, והיינו בחי' רצו"ש שהוא בחי' מלמטלמ"ע

---

65) תרווייהו צדיקים . . מ"פ ואחד: ראה חגיגה ט, ב. לקו"ש ח"א ע' 117 ואילך.

66) עורות עבודים: ראה גם לעיל פק"ח. וש"נ.

67) ק"כ צירופי אלקי': ראה ע"ח שער הזיווגים שט"ו, פ"ו. לעיל בח"א ע' קנה. וש"נ.

68) ממ"ח צירופי' אחרונים דש' אלקי': ראה הערה שלפנ"ז.

69) אני הוי' לא שניתי: נסמן לעיל ספ"ג.

70) דכולא קמי' כל"ח: ראה זהר בהקדמה יא, ב. הנסמן לעיל בח"א המשך ואלה תולדות יצחק פ"ו.

71) ואתה הוא קודם . . שנבה"ע: נסמן לעיל פכ"ו.

72) ועמך לא חפצתי: תהלים עג, כה.

73) לא חפצתי . . בגעה"ת . . העליון . . אליו ית': ראה גם לעיל בח"א ע' קפח. ע' רו. תו"א נח ט, א. תו"ח תצוה שנו, ב. וש"נ. סה"מ תרל"ח ע' מו. וש"נ. תר"ם ח"א ע' שסא. וש"נ. תרמ"ב ע' כג. וש"נ. סה"מ מלוקט ח"ו ע' צט ובהערה 78. ע' קלה [בהוצאה החדשה — ח"ב ע' שעו. ח"ג ע' מ]. „למנחמי" (תל אביב תרצ"א) ע' 41. היכל הבעש"ט גליון יב ע' קסז. גליון כב ע' קלח.

74) בס"י אם רץ לבך שוב לאחד: ראה גם לעיל בח"א ע' קפח הנ"ל. וש"נ.

75) נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתוני': ראה תנחומא נשא טז. הנסמן לעיל בח"א המשך ואלה תולדות יצחק פ"ג.

76) והחיות רו"ש: יחזקאל א, יד.

77) מטולמ"ט: ראה זהר בראשית טז, ב. נח סה, א. מאמרי אדה"א שמות ח"א ע' רפ. וש"נ. קונטרסים ע' רפו.

ומלמעלמ"ט והמחבר רצו"ש, שנמצא שכלול מג' גוונין[78] כו'. וזהו מה יפו פעמיך בנעלים שההילוך הוא בנעלים היינו ע"י בירור והיפוך נה"ב דוקא ששרשו מבחי' נעל[79] בחי' שמרי האופנים[80] כו' כנודע[81].

(קטו) **והנה** למעלה הפי' מה יפו פעמיך בנעלים, היינו שהיופי נמשך גם בנעלים ע"ד מ"ש ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה, שהילוך נמשך גם בין העומדים[82], היינו המלאכי' הנקראי' עומדים[83]. והיינו לפי שהשפעה אלקי' הנמשך לישראל נמשך ע"י המלאכים, לכן גם הם מתעלים ע"י ישראל כו', וז"ע שמקדימי' ברכת יוצ"א קודם ק"ש[84] כו' כמ"ש במ"א. והנה כתי' רחצתי את רגלי[85], שבשבת הוא בחי' עליות המל'[86], כי בחול כתי' ששת ימים עשה ה'[87] כו', שהוא בחי' ירידה והשפלה, אבל בשבת הוא בחי' עליות המל', ולכן אומרים בע"ש ע"ח ואתפרשת מסט"א[88] (ושבע"ש ע"ח מתעלים כל הבחי'[89] כו' כמ"ש במ"א). וזהו רחצתי את רגלי, והיינו שגם המנעל עצמו מתעלה בשבת[90], כי בחול הגם שהמנעל מגין על הרגל שלא יתלכלך, אעפ"כ המנעל עצמו מתלכלך בטיט כו', אך בשבת נא' רחצתי את רגלי ואתפרשת מסט"א כו', גם המנעל מתעלה. וזהו מ"ש נער הייתי גם זקנתי[91] וארז"ל שרו ש"ע אמרו[92], והענין הוא דהנה בחול נק' נער[93], לפי שמקבל מבחי' נער ישראל[94], אבל בשבת ויו"ט הוא בחי' • גם זקנתי[95] שפי' זקן הוא זקן שקנה חכ'[96] שמקבל מבחי' קפא

78) מג' גוונין: ראה לעיל ע' תרסב הע' 27.

79) נה"ב . . נעל: ראה גם לקו"ת שה"ש מג, ד. אוה"ת שה"ש ח"ב ע' תקפג. ע' תקפח. ע' תקצח.

80) נה"ב . . שמרי האופנים: ראה גם לעיל רפ"ב. וש"נ.

81) כנודע: בין פרק זה להתחלת פרק שלאח"ז הנה בבוך זה הניח כמה שורות פנויות עבור כתיבת קיצור.

82) ונתתי לך . . שהילוך . . בין העומדים: זכרי' ג, ז. ראה תו"א וישב ל, ב־ג. אוה"ת שה"ש ח"ב ס"ע תקצד.

83) המלאכי' הנקראי' עומדים: ראה גם לעיל בח"א ע' קפח הנ"ל. וש"נ.

84) שמקדימי' ברכת יוצ"א [= יוצר אור] קודם ק"ש: ראה גם לעיל רפ"ב. וש"נ.

85) רחצתי את רגלי: שה"ש ה, ג.

86) שבשבת הוא בחי' עליות המל': ראה זהר ויקהל רג, ב. תו"א תרומה פ, ב. תשא קיב, ד. ושם: בע"ש.

87) ששת ימים עשה ה': יתרו כ, יא. תשא לא, יז.

88) אומרים בע"ש ע"ח [= עם חשיכה] ואתפרשת מסט"א: זהר תרומה קלה, ב. סידור אדה"ז [עם דא"ח] ערבית לשבת. סידור תו"א סדר קבלת שבת.

89) ושבע"ש ע"ח מתעלים כל הבחי': ראה גם תו"א שם. סה"מ תרכ"ח ע' ג. תרל"ט ח"ב ע' תעה. לעיל בח"א ע' כא ואילך.

90) רחצתי את רגלי . . המנעל . . מתעלה בשבת: ראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ג ח"א ע' רנא — נוסח א. אוה"ת שה"ש ח"ב ע' תקפ.

91) נער הייתי גם זקנתי: תהלים לז, כה.

92) שרו ש"ע אמרו: ראה יבמות טז, ב ובתוס' שם.

93) בחול נק' נער . . בשבת . . גם זקנתי: ראה גם לעיל פק"י. וש"נ.

94) בחול נק' נער. . נער ישראל: הושע יא, א. ראה אוה"ת חנוכה כרך ה ע' 1864. סה"מ תרל"ג ח"א ר"ע מא.

95) זקנתי . . ע"י: ראה גם אוה"ת שה"ש כרך ב ע' תקצד.

96) זקן שקנה חכ': תו"כ קדושים יט, לב. קדושין לב, ב. ראה הנסמן במאמרי אדה"א

ישראל סבא[97], ששרש ענין זקן למעלה רומז לבחי' ע"י[95] יתיב[98] כו'. וזהו מה יפו פעמיך בנעלים כו' בת נדיב בתו של אברהם שנק' נדיב, שאמר מחוט ועד שרוך נעל[9] שהוא נדיבות גדולה, כי הי' לו לקבל ע"ט[99] כמו ענר אשכול וממרא שלקחו חלקם[100]. ואעפ"כ לא קיבל לפי שהי' נדיב ביותר שז"ע רב חסד, כי אית חסד ואית חסד[101], אית חסד שנק' חסד עולם, ואית חסד דאקרי רב חסד[102] כו'. ואברהם ע"י בחי' הנדיבות הגיע לבחי' רב חסד כו'. והנה יניקת החיצונים הם משני האופנים או מריבוי הצמצום, או מבחי' גבוה מאד[103] כמו ורב חסד, שאינו תופס מקום כלל וכמ"ש כמה א"א לפניו[104], וכתי' א"א וגדל חסד[105] כו'. והנה אם לעוברי רצונו כך לעושי רצונו עאכו"כ[106], דהיינו שאברהם ע"י הנדיבות המשיך בחי' זו ממש בבחי' פנימיות, ועי"ז זכו בניו לבחי' מה יפו פעמיך בנעלים, דהיינו שהמנעלים יתעלו ג"כ שיהי' בבחי' גם זקנתי שמקבל מבחי' וע"י יתיב כו' בחי' רב חסד כו'.

והנה בחי' בירור זה דנעל במצות מעשיות אם כי כל בחי' מעשה ה"ה[107] אתכפיא, אמנם הנה כל המצות הם לבר מהאדם, עד"מ תפילין הנה האדם לובש אותם, ועכ"ז

(כאן חסר בכי"ק)[108]

דברים ח"ג ע' תשמ. תו"ח משפטים ש, ב ואילך.

97) ישראל סבא: ראה זהר ויחי רלג, א. רלו, א. ועוד. ב"ר פע"ד, ח. ועוד.

98) ע"י יתיב: דניאל ז, ט. ושם: וע"י — וכ"ה לקמן בסמוך. ראה גם שער היחוד קכז, א ובהערה 8.

99) ע"ט: = עבור טרחתו.

100) ענר אשכול וממרא שלקחו חלקם: לך יד, כד.

101) אית חסד ואית חסד: זהר אד"ר נשא קלג, ב. ראה אגה"ק ס"י. סוסי"ג. לקו"ת נשא כה, ג. מאמרי אדה"א ויקרא ח"ב ע' תשעז. וש"נ.

102) דאקרי רב חסד: שם אמר חסד דלגאו, אך פשוט דר"ל רב חסד, דהרי שם פי' זה על תיקון השישי מי"ג מדה"ר שהוא ורב חסד — אוה"ת תצוה ע' א'תקפז.

103) יניקת החיצונים . . מריבוי הצמצום . . גבוה מאד: ראה גם לעיל בח"א המשך ואלה תולדות יצחק פ"ג. וש"נ.

104) כמה א"א לפניו: אבות פ"ה, מ"ב. ראה גם לעיל בח"א ע' רכד.

105) א"א וגדל חסד: תהלים קמה, ח. ראה גם לעיל בח"א ע' רנג. וש"נ.

106) אם לעוברי רצונו כך לעושי רצונו עאכו"כ: ראה מכות בסופה.

107) ה"ה: בהוצאה הקודמת: הלא הם.

108) (כאן חסר בכי"ק): בבוך 1825 ליתא. וראה בפתח דבר מכ"ק אדמו"ר זי"ע להוצאה הקודמת (נעתק לעיל ע' IV): „בסוף פרק קט"ו (ע' קפא) ציין המעתיק „כאן חסר בכי"ק", ולמרות החפוש, לא עלתה בידי, ע"ע, למצוא את החסר".

ש״פ וישלח, ל״ח.

(קטז) **ומעתה** יובן ענין ומקלכם[1] בידכם[2] ע״פ מ״ש הרקנטי[3] שזהו ע״ש כי במקלי עברתי את הירדן הזה[4] וכנ״ל[5]. ואמנם באמת אינו שייך פסוק זה לכאן כי פי׳ מקל דיעקב הוא ל׳ שררה וממשלה[6] כו׳. אך הענין יובן בהקדם ענין מטה משה, ובכדי להבין ענין מטה משה צ״ל שרש ענין ג׳ מטות[7] שמצינו בכתוב, מטה דיעקב דכתי׳ בו ויקח לו יעקב מקל לבנה לח ולוז[8] כו׳, וכן בהילוכו אמר כי במקלי עברתי את הירדן, ומטה משה דכתי׳ בו ואתה הרם את מטך[9], ומטה דלע״ל דכתי׳ מטה עוזך ישלח ה׳[10], וצ״ל שרש ענין ההפרש ביניהם. וגם[11] צ״ל מה דאיתא במד״ר שקרי״ס הי׳ בזכות יעקב[12], ע׳ מד״ר וישלח פע״ו[13] ר׳ יהודה ב״ר סימון בשם ר׳ יוחנן בתורה ובנביאי׳ ובכתובים מצינו שלא עברו ישראל את הירדן אלא בזכות יעקב, בתורה כי במקלי עברתי את הירדן, בנביאי׳ והודעתם את בניכם לאמר ביבשה עבר ישראל את הירדן[14], ישראל סבא, בכתובים מה לך הים כי תנוס הירדן[15] וגו׳ מלפני אלק׳ יעקב[16]. וצ״ל הלא נת׳ בד״ה והחרים באריכות[17] שקרי״ס הי׳ מלפני משה, וכמ״ש בוקע ים לפני[18] משה[19]. וגם

---

1) ומעתה יובן ענין ומקלכם בידכם: **מכאן מתחיל מאמר הארבעים מהמשך וככה הכולל פרקים: קטז־קיח. והוא העתק (ללא הקיצורים ובאיזה שינויים) ממאמר ד״ה ועדיין צ״ל בענין ואתה הרם את מטך שבהמשך והחרים תרל״א — (סה״מ תרל״א ח״א ע׳ רפז). וש״נ. להתחלת המאמר ראה גם תו״מ — התוועדויות ח״ל ע׳ 236.**

המאמר נרשם בכת״י מעתיק פרט לאיזה מקומות כנרשם לקמן במקומם. כנראה שהי׳ איזה הוראה להמעתיק איך להעתיק, ולהניח מקום פנוי עבור הוספת קיצורים אח״כ.

ראה עוד ע״ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) ומקלכם בידכם: **בא יב, יא.**

3) מ״ש הרקנטי: **עה״פ וככה — בא יב, יא.**

4) כי במקלי עברתי את הירדן הזה: **וישלח לב, יא.**

5) הרקנטי . . כי במקלי . . וכנ״ל: **פ״ד.**

6) מקל דיעקב הוא ל׳ שררה וממשלה: **ראה אוה״ת וישלח רלב, סע״ב ואילך. לקמן רפקבק״ז.**

7) ג׳ מטות: **ראה גם בענין ג׳ מטות אוה״ת חוקת ע׳ תתנט. סה״מ תרכ״ו ס״ע קנד־ה. קפו.**

8) ויקח לו יעקב מקל לבנה לח ולוז: **ויצא ל, לז.**

9) ואתה הרם את מטך: **בשלח יד, טז.**

10) מטה עוזך ישלח ה׳: **תהלים קי, ב.**

11) וגם: **מכאן ואילך מכת״י מעתיק.**

12) במד״ר שקרי״ס הי׳ בזכות יעקב: **ראה גם שמו״ר פכ״א, ח. לקמן פקי״ט. בהערה הבאה.**

13) מד״ר וישלח פע״ו: **סימן ה — בשינוי קל. בסה״מ תרל״ג ח״א ע׳ רלב: כי במקלי . . ארז״ל ע״פ זה במד״ר שקרי״ס הי׳ בזכות יעקב מן התורה ומן הנביאי׳. לעיל בח״א ע׳ קצד. וש״נ.**

14) והודעתם את בניכם . . הירדן: **יהושע ד, כב.**

15) מה לך הים כי תנוס הירדן: **תהלים קיד, ה.**

16) מלפני אלק׳ יעקב: **שם פסוק ז.**

17) וצ״ל הלא נת׳ בד״ה והחרים באריכות: **תרל״א. בהמשך והחרים: והלא נת׳ לעיל — ראה סה״מ תרל״א שם ס״ע רעז־רעח. ע׳ רפה־רפו.**

18) וכמ״ש בוקע ים לפני משה: **ניתוסף בגוכתי״ק.**

19) בוקע ים לפני משה: **ברכת אמת ואמונה בתפלת ערבית.**

כי משה מלגאו ויעקב מלבר[20], ואיך א' שקרי"ס הי' בזכות יעקב. גם צ"ל בענין המטה משה שנמצא בו חילוקי' בדרז"ל דהנה בי"ח[21] ערך[22] משה[23] סי' ע"ג הביא (והוא מרע"מ פ' משפטים דף קט"ו א'[24]) שהמטה הי' מעה"ד טו"ר[25], ומצד הרע שבו גרם שחטא בסלע, וכשחזר בתשו' נפק ממדרגה זו, שהי' תחלה נער ועבד דכתי' והנה נער בוכה[26] וכתי' עבדי משה[27] ונק' בן להקב"ה. ונמסר לו מטה אחר מעץ חיים והיינו וא"ו, והוא כי • שמע ישראל ובשכמל"ו הם[28] מ"ט אותיות, ז"ע קפב
מ"ט, בחי' צדיק מט לפני רשע[29] ס"מ, וע"י היחוד דק"ש בשית תיבין נעשה מוט בוא"ו, ועי"ז לא יתן לעולם מוט לצדיק[30] כו'[31]. ומה שהי' תחלה מט לפני כו', זהו לפי שרק מ"ט שע"ב נמסרו למשה[32], ואם הי' נמסר לו שער החמשים לא הי' בא לזה, ולא הי' חוטא בסלע. ובערך יעקב[33] סי' קפ"ד הביא (והוא מהילקוט פ' חוקת רמז תשס"ג דרל"ח ד' ודרל"ט א', שמביא בשם מדרש ילמדנו ע"פ מטה עוזך ישלח ה'[34] מציון[35]) מטה שהי' ביד יעקב שנא' כי במקלי עברתי וגו', הוא הי' ביד יהודה שנא' ומטך אשר בידך[36] וגו'. והוא[37] הי' מטה משה, והוא הי' ביד אהרן דכתי' וישלך אהרן את מטהו[38]. והוא הי' ביד דוד דכתי' ויקח מקלו בידו[39], והוא הי' ביד כל מלך ומלך עד שחרב בהמ"ק[40]. וכן עתיד אותו המטה למסור ביד מהמ"ש[41]. ולהבין כ"ז צ"ל למה היו צריכין את המטה לאותות ומופתים שנעשו במצרים בפרעה ובכל עבדיו, כמ"ש ואת המטה הזה תקח בידך אשר תעשה בו את האותות[42]. וגם בקרי"ס נא' ואתה הרם את מטך, מה"ע המטה שה"צ[43] לעשיית

---

20) משה מלגאו ויעקב מלבר: **ראה ע"ח שער הכללים פי"א. ת"ז תי"ג כט, א. לקו"ת פינחס עח, ג ואילך.**

21) בי"ח: = **בילקוט חדש לר' ישראל ב"ר בנימין מבעלזיץ (לובלין ת"ח). ראה שם הגדולים מערכת ספרים בערכו אות לד.**

22) ערך: **ניתוסף בגוכתי"ק.**

23) בי"ח ערך משה: **בשינויים.**

24) והוא מרע"מ פ' משפטים דף קט"ו א': **בילקוט חדש שם מציין לדפי הזהר דפוס קרימונה.**

25) שהמטה הי' מעה"ד טו"ר: **ראה גם אוה"ת וארא ע' רלב. מטות ס"ע רצה־רצו. לקמן פקי"ט.**

26) והנה נער בוכה: **שמות ב, ו.**

27) עבדי משה: **בהעלותך יב, ז.**

28) שמע ישראל ובשכמל"ו הם: **בילקוט חדש: שמע ישראל וגו'. אבל הובא בזהר שם.**

29) צדיק מט לפני רשע: **משלי כה, כו.**

30) לא יתן לעולם מוט לצדיק: **תהלים נה, כג. כ"ה גם בזהר שם.**

31) כו': **כ"ה גם לקמן פקי"ט. סה"מ תרל"א שם וס"ע רצד.**

32) מ"ט שע"ב נמסרו למשה: **ראה גם לעיל פי"א.**

33) ובערך יעקב: **בילקוט חדש. מובא גם באוה"ת ויגש כרך ה תתקפא, רע"ב. סה"מ תרכ"ז ע' סו.**

34) והוא מהילקוט . . ישלח ה' מציון: **בילקוט חדש מובא רק ציוני הדפים. ראה גם ילקוט שמעוני תהלים קי, ב רמז תתסט בשינויים.**

35) מטה עוזך ישלח ה' מציון: **תהלים קי, ב.**

36) ומטך אשר בידך: **וישב לח, יח.**

37) והוא: **בילקוט חדש: הוא.**

38) וישלך אהרן את מטהו: **וארא ז, י.**

39) ויקח מקלו בידו: **שמו"א יז, מ.**

40) בהמ"ק: **בילקוט חדש: המקדש.**

41) ביד מהמ"ש: **בילקוט חדש: למלך המשיח.**

42) ואת המטה . . את האותות: **שמות ד, יז.**

43) שה"צ: = **שהי' צריך.**

האותות והמופתים וקרי"ס. ומדוע בהכאת הנהר דלע"ל לא נא' מטה כלל, כמ"ש והניף ידו על הנהר[44], ואם כי גם בקרי"ס נא' ונטה את ידך[45], וכתי' ויט משה את ידו על הים[46], מ"מ נא' לו תחלה ואתה הרם את מטך.

קיצור. ברקנטי ומקלכם ע"ש כי במקלי, מקל דיעקב ל' שררה. יש ג' מטות של יעקב משה ולע"ל. קרי"ס הי' בזכות יעקב, ונת' במ"א שהי' מלפני משה דוקא. חלוקי דרז"ל בענין מטה משה, וצ"ל למה ה"צ המטה להמופתי', ולע"ל יהי' ביד עצמה כמ"ש והניף ידו.

(קיז) **אך** הענין יובן ע"פ המד"ר וארא פ"ט[47] ע"פ ואמרת אל אהרן קח את מטך[48], הה"ד מטה עוזך ישלח ה' מציון[35], אין הקב"ה רודה את הרשעים אלא במטה, ולמה לפי שנמשלו לכלבים שנא' ישובו לערב יהמו ככלב[49], וכתי' והכלבים עזי נפש (ישעי' סי' נ"ו י"א)[50], כשם שדרכו של כלב לרדות במקל כך הם לוקים במקל[51], לכך נא' מטה עוזך וגו'[52]. וצ"ל ענין לשון שנמשלו כו', ויובן זה בהקדם מה שבקרי"ס נא' אשירה להוי'[53], והענין הוא דהנה אנו רואים בנבראי' שכל מה שנברא הרי כל א' הוא רק משל לחבירו[54], וכמו הארי' שלמטה אם כי הוא חי' טמאה וטורף ודורס מ"מ הרי הוא משל לגבי הארי' שלמעלה, שהרי עכ"פ אותיות ארי' מחיים אותו[55]. והגם שזהו בדרך נפילה ושבירה[56], מ"מ יהי' איך שיהי' הרי אותיות אלו דארי' הם מחיים אותו. וכן יש בחי' ארי' הגבוה מארי' דמרכבה בחי' פני ארי' אל הימין[57] שהוא במרכבה דבריאה[58], ויש דוגמתו באצי' והיינו בחי' חסד דאצי' שאברהם איש החסד הי' מרכבה לבחי' חסד[59] זה, ה"ה ג"כ בחי' ארי' אל הימין, רק שזהו מבחי' מרכבתא עילאה[60] שהאבות[61] הן הן

---

44) והניף ידו על הנהר: **ישעי' יא, טו. ראה לקמן פקי"ט.**

45) ונטה את ידך: **בשלח יד, טז.**

46) ויט משה את ידו על הים: **בשלח יד, כא.**

47) המד"ר וארא פ"ט: **סימן ב. ראה גם לקמן פקי"ט.**

48) ואמרת אל אהרן קח את מטך: **וארא ז, ט.**

49) ישובו לערב יהמו ככלב: **ע"פ תהלים נט, טו.**

50) וכתי' והכלבים עזי נפש (ישעי' סי' נ"ו י"א): **כ"ה גם לקמן פקי"ט. מאמר ד"ה וככה תרי"ט בבוך 1077. סה"מ תרל"א שם ע' רפח וע' רצה. במדרש שם ליתא.**

51) במקל: **וכ"ה בד"ה וככה הנ"ל. ראה הערה שלפנ"ז.**

52) וגו': **ראה הערה שלפנ"ז.**

53) אשירה להוי': **בשלח טו, א.**

54) שכל מה שנברא . . משל לחבירו: **ראה גם סה"מ תרל"ח ע' טו ואילך. תרל"א ע' רפח. וש"נ.**

55) אותיות ארי' מחיים אותו: **ראה גם לעיל פ"ו ובהנסמן שם.**

56) הארי' . . חי' טמאה . . נפילה ושבירה: **ראה גם לקמן בהנחות ע' תתקי. וש"נ.**

57) פני ארי' אל הימין: **יחזקאל א, י.**

58) במרכבה דבריאה: **ראה תו"א יתרו עב, ד.**

59) שאברהם איש החסד הי' מרכבה לבחי' חסד: **ראה גם לעיל בח"א ע' סח. וש"נ.**

60) מרכבתא עילאה: **ראה זח"א רע"מ בהשמטות רסו, ב. סה"מ תרמ"א ע' מב. וש"נ.**

61) מרכבתא עילאה שהאבות: **ראה תו"א**

המרכבה[62], אשר בחי' הארי' שבמרכבה דבריאה הוא רק משל לבחי' ארי' זה דאצי'. ומ"מ הרי שרש התהוות הארי' שבמרכבה נלקח מבחי' ארי' זה דאצי', שהרי בנין המל' דאצי' הוא מבחי' המל' דע"ס[63]. ולכן מבחי' המל' דחסד דאצי', שהחסד הוא בחי' ארי' דאצי', הנה מבחי' המל' של החסד הזה נעשה במל' דאצי'
קפג חסד שבמל', ובחי' • המל' היא מהוה כל הנבראים דבי"ע. ונמצא כי חסד בחי' ארי' דאצי' הוא מקור למקור לבחי' הארי' שבמרכבה דבריאה, רק שזהו בדרך בריאה יש מאין כמשנ"ת ענין זה באריכות בד"ה מי כמוכה באלים ה'[64], וכן עד"ז יש עד רום המעלות. וכמו שחכ' דאצי' נק' ג"כ בשם ארי'[65] כמ"ש וירא ראשית לו[66], ראשית היא בחי' חכ'[67] כמ"ש ראשית חכ'[68], וירא אותיות ארי'[69], והיינו ראי' אותיות ארי'[70], וכמו"כ ענין וירא. אשר בחי' ארי' דחסד הוא רק משל לבחי' ארי' דחכ'. וכנודע ממ"ש במ"א בהפרש שבין המוחי' למדות[71] כו', שלכן אלפים שנה קדמה תורה לעולם[72], פי' קדמה אינה בזמן, שהרי זה הי' קודם שנבה"ע בחי' מקום לא הי' הזמן ג"כ[73], שהרי זמן ומקום שניהם מחודשים ובריאתן שוה כא'[74]. אלא ענין אלפים שנה הכוונה הוא על בחי' אאלפך חכ' אאלפך[75] בינה[76], ונק' אלפים שנה ע"ש הזמן הנברא אח"כ הוא אלפי'. כי מספר האלפי' הוא בחכ', שיחידות במל' ועשירות בז"א ומאות בבינה[77], ואלפים בחכ'[78] (ומ"ש גם נגד הבינה

יתרו עא, ב. עב, ד ואילך. סה"מ שבהערה הבאה. וש"נ.

62) שהאבות הן הן המרכבה: **ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו. ראה מאמרי אדה"א דברים ח"א ע' רטו. וש"נ. תו"ח נח מט, ד ובהערה 42. תו"ח משפטים ש, ג. סה"מ תרכ"ט ע' רלח. וש"נ.**

63) בנין המל' . . מבחי' המל' דע"ס: **ראה ע"ח שער מיעוט הירח של"ו, פ"א. פ"ב. תו"א מג"א צב, א. סידור שחרית נט, ג. לקמן ע' תתצו. וש"נ.**

64) כמשנ"ת . . בד"ה מי כמוכה באלים ה': **סה"מ תרכ"ט ע' קס.**

65) שחכ' דאצי' . . ארי': **ראה גם סה"מ תרל"ח ע' יח. וש"נ.**

66) וירא ראשית לו: **ברכה לג, כא.**

67) וירא ראשית . . בחי' חכ': **ראה גם מגלה עמוקות אופן יב.**

68) ראשית חכ': **תהלים קיא, י.**

69) וירא אותיות ארי': **ראה גם סה"מ תרל"א שם ע' רפט. תרל"ד ע' קעא ובהערה שם. תרמ"ה ס"ע שמב.**

70) ראי' אותיות ארי': **ראה ת"ז ת"ע קכב, א. תו"א ויחי מה, א. יתרו עא, ד. הנסמן במאמרי אדה"א דברים ח"ג ע' א'ל.**

71) בהפרש שבין המוחי' למדות: **ראה גם לעיל פכ"ח ובהנסמן שם.**

72) אלפים שנה קדמה תורה לעולם: **ראה גם לעיל בח"א ד"ה בראשית ברא פ"א. וש"נ.**

73) קודם שנבה"ע . . לא הי' הזמן ג"כ: **ראה גם לעיל בח"א ע' קעד. וש"נ.**

74) זמן ומקום שניהם . . כא': **ראה גם לקו"ת ברכה צח, א. סה"מ תרל"א ח"א ע' קח. וש"נ.**

75) אלפים שנה . . אאלפך בינה: **ראה גם לעיל ספכ"ח ובהנסמן שם.**

76) אאלפך חכ' אאלפך בינה: **ע"פ איוב לג, ג. שבת קד, א.**

77) שיחידות במל' ועשירות בז"א ומאות בבינה: **ראה גם סה"מ תרכ"ט ע' קס. המשך והחרים תרל"א — סה"מ תרל"א ח"א ע' ערב.**

78) שיחידות במל' . . ואלפים בחכ': **ראה גם סה"מ תרל"א שם ע' רפט. לעיל בח"א המשך ואלה תולדות יצחק פ"ב. וש"נ. לקוטי לוי יצחק הערות על זהר ע' קכה.**

אלף שנה, היינו בחי' וחכם בבינה[79] שזהו ג"כ חכ'[80] כמ"ש ביאור ד"ז במ"א, וע' מענין[81] הבן בחכ' וחכם בבינה[82] בד"ה ראה אנכי נותן[83]). ונמצא כי פי' קדמה הוא במעלה ומדריגה[84], שבחי' המוחין הם במעלה ומדרגה גבוה ביתר שאת ויתר עז[85] על בחי' המדות, ולהיות כי הם משונים במעלתם, ה"ה משונים ג"כ בפעולתם. שהרי טבע המדות שיומשך השפעה לזולתו, ובלא השפעה לזולתו מתבטל המדה לגמרי, משא"כ המוחין הם הפכי לגמרי. וכנודע ממארז"ל במשנה פ"ד דסנהדרין שהיו מזדווגי' זוגות זוגות[86], והיו נושאי' ונותני' כל הלילה, ופי' המפרשי' בינו לבין עצמן, ולא כולם יחד. והיינו כי בכדי שיונח אצלו הנחת השכל שהוא כך ולא כך, זהו דוקא כשהוא נושא ונותן בינו לבין עצמו, ושופט בשכלו משפט דבר ההיא. ונמצא כי המוחין ומדות הם הפכי' בטבעם ובפעולתם, ולכן הארי' דמדות לגבי הארי' דחכ' ה"ה רק כמשל זל"ז, ומ"מ מבחי' החכ' נתהוו המדות, כמו בגשמיות הנה הולד נוצר מטיפת מוח האב, כן או"א מולידי' זו"נ כו', ונמצא כי הארי' דחכ' הוא מקור לבחי' הארי' דחסד כו'. ועד"ז יובן עוד למעלה יותר והוא כי הכתר נק' ג"כ ארי'[87], כמ"ש ארי' שאג מי לא יירא ה' אלקי' דיבר[88] וגו', ואיתא שזהו דבור אנכי[89]. נמצא שגם הכתר[90] נמשל לארי', והיינו כי ארי' גימט' רי"ו[91] שהוא גימ' גבורה[92], והוא בחי' גבו' דע"י שמלובש במו"ס[93] כו'. ונמצא כי פרטי התהוות הארי' יש עד רום המעלות. ועד"ז בכל פרטי הנבראי', עד"מ שמים וארץ שלמטה, ועד"ז יש למעלה שהם בחי' זו"נ[94] שבכל עולם, שזו"נ דעשי' הם מקור לבחי' השמים והארץ הגשמי', והמקור למקור הוא בחי' חו"ב דעשי' שהם ג"כ שמים וארץ[95]

---

79) וחכם בבינה: **נסמן בסמוך הערה 82.**

80) וחכם בבינה שזהו ג"כ חכ': **ראה ביאוה"ז וארא לט, ב ואילך. הנסמן בסה"מ תרל"א ע' רפט.**

81) וע' מענין . . אנכי נותן: **ניתוסף בגוכתי"ק.**

82) הבן בחכ' וחכם בבינה: **ס"י פ"א, מ"ד.**

83) הבן בחכ' וחכם בבינה בד"ה ראה אנכי נותן: **אוה"ת פ' ראה ע' תרסז.**

84) קדמה הוא במעלה ומדריגה: **ראה גם לקמן בהנחות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תשצט. וש"נ.**

85) ביתר שאת ויתר עז: **ע"פ ויחי מט, ג.**

86) במשנה פ"ד דסנהדרין . . זוגות: **לפנינו פ"ה. ראה שם משנה ה (מ, א). ראה גם לעיל פכ"ח ובהנסמן שם.**

87) הכתר נק' ג"כ ארי': **ראה גם מאו"א מערכת אריה סעי' קא (הועתק לשונו באוה"ת יתרו ע' תתקיג וס"ע תתקלא; שבועות ע' רכא. נ"ך כרך א ע' תמז; נ"ך כרך ב ע' א'נו-א'נז. ראה גם סה"מ תרל"ח ע' יח. וש"נ.**

88) ארי' שאג מי לא יירא ה' אלקי' דיבר: **עמוס ג, ח. ושם: אד' הוי' — בניקוד אלקים. ראה בסמוך בפנים: וגם בכתר . . שא' גם ש' אלקי'.**

89) ארי' שאג . . דבור אנכי: **ראה שמו"ר פכ"ט, ט. דרושים שנסמנו לעיל הערה 87.**

90) אנכי . . הכתר: **ראה זהר רע"מ פינחס רנו, ב.**

91) ארי' גימט' רי"ו: **ראה הערה הבאה.**

92) רי"ו שהוא גימ' גבורה: **ראה גם לעיל פפ"ב. וש"נ.**

93) גבו' דע"י שמלובש במו"ס: **ראה ע"ח שער א"א שי"ג, פ"ר-ז. רמ"ז ר"פ פינחס.**

94) שמים וארץ . . בחי' זו"נ: **ראה רמ"ז ומקדש מלך לזהר האזינו רפו, ב. מאמרי אדה"ז תקס"ג ח"א ע' יב. תו"ח בראשית כא, ד ובהנסמן לשם. סה"מ תרמ"ב ע' רמא. וש"נ.**

95) חו"ב דעשי' שהם ג"כ שמים וארץ: **ראה**

כמ"ש במ"א. וזו"נ דיצי' הם מקור לחו"ב דעשיי', וחו"ב דיצי' מקור למקור. ועד"ז
קפד בבריאה זו"נ דבריאה הם מקור לחו"ב דיצי', וחו"ב דבריאה • מקור למקור כו'. וכמו"כ באצי' זו"נ דאצי' הם מקורי' לחו"ב דבריאה רק שזהו ע"י בחי' התהוות יש מאין דמל' דאצי' כמשנ"ל, ומ"מ התהוות המל' הוא ממל' דע"ס. וחו"ב דאצי' הם שמים וארץ[96] עילאין[97], וכנודע מענין ההפרש בין משה לישעי'[98] שמשה אמר האזינו השמים ותשמע הארץ[99], וישעי' אמר שמעו שמים והאזיני ארץ[100], השמים דאינון ידיען, שמים דלא ידיען[101], והיינו בחי' זו"נ שנק' שמים וארץ, וחו"ב הם השמים והארץ, וגם בחי' כתר נק' שמים רק שהוא בחי' שמי השמים, ע' בד"ה בעצם היום הזה[102] הגהות על מאמר הנ"ל שבת"א יעו"ש. ועד"ז בכל הנבראי', וכמו יום ולילה הם ג"כ בחי' זו"נ[103] שבכל סדרי ההשתל', והמקור הוא בחי' זו"נ דאצי', והמקור למקור ז' ימי קדם. ושם באצי' בחי' יום ולילה הוא ברוחניות בדקות מאד, וגם בכל סדרי השתל' דבי"ע. וכנודע ממשה כשהי' בהר מאין ידע אם זהו יום או לילה, כשמלאכים אומרים קדוש ידע שזהו יום וכשאומרי' ברוך ה"ה לילה. שקדוש וברוך אינו בערך יום ולילה הגשמי' שלנו, אלא שעכ"פ ה"ה מקור ליום ולילה, שהרי משה ידע מזה. ועוד איתא שכשלמדו אותו תושב"כ ידע שזהו יום, ותושבע"פ ידע שזה לילה (כמ"ש כ"ז בילקוט ס"פ תשא רמז[104] ת"ו[105]), שאינו בערך כלל וכלל תושב"כ ותושבע"פ ליום ולילה הגשמי', ומ"מ ידע מזה על יום ולילה הגשמי' כו'. ועד"ז תמצא בכל פרט ופרט מהנבראי' שיש דוגמתם ברוחני' עד רום המעלות כו', אשר כל בחי' נגד זולתה היא רק משל לבד, וע' בד"ה[106] מי כמוכה באלים מענין כד קרא[107] תרנגולתא[108] כו' ומענין מ"ש בפדר"א ארץ מהיכן[109] נבראת[110] כו'. והנה

מאמרי אדה"ז תקס"ג ח"א ע' יג ואילך. סה"מ תר"ם ח"ב ע' תריז. וש"נ.

96) וחו"ב דאצי' הם שמים וארץ עילאין: **ראה אוה"ת לך כרך ד ע' 1450 ואילך – צויין בסמוך בפנים.**

97) שמים וארץ עילאין: **ראה אוה"ת שם תשכה, סע"א מציין לזהר ויקהל דרנ"ו ע"א. וכנצ"ל: רט, א.**

98) ההפרש בין משה לישעי': **זהר האזינו רפו, ב.**

99) האזינו השמים ותשמע הארץ: **האזינו לב, א.**

100) שמעו שמים והאזיני ארץ: **ישעי' א, ב.**

101) השמים דאינון ידיען שמים דלא ידיען: **ראה זהר האזינו שם. סה"מ תרל"ג ח"ב ע' תקצה.**

102) כתר . . שמי השמים ע' בד"ה בעצם היום הזה: **ראה אוה"ת לך כרך ד ס"ע תשכו. מאמרי אדה"ז תקס"ג שם ע' יד. סה"מ תר"ם ח"ב ע' תריז. וש"נ.**

103) יום ולילה הם ג"כ בחי' זו"נ: **טעמי המצות להאריז"ל פ' בראשית.**

104) ממשה . . קדוש . . ברוך . . בילקוט . . רמז ת"ו: **ראה גם לעיל בח"א ד"ה בראשית ברא פ"ו. וש"נ.**

105) ממשה . . תושב"כ . . ותושבע"פ . . בילקוט . . ת"ו: **ראה גם סה"מ סה"מ תרל"א שם ע' רצ. תרל"ח ע' טז. וש"נ. לקו"ש כרך יד ע' 22. רשימת המנורה (חוברת פז) ע' קכה. תו"מ – התוועדויות חי"ט ע' 87 ואילך.**

106) וע' בד"ה . . נבראת כו': **בסה"מ תרל"א שם ליתא.**

107) בד"ה מי כמוכה . . תרנגולתא: **סה"מ תרכ"ט ע' קנח ואילך.**

108) כד קרא תרנגולתא: **ברכות ס, ב.**

109) בד"ה מי כמוכה . . ארץ מהיכן נבראת: **סה"מ תרכ"ט ע' קס ואילך.**

110) בפדר"א ארץ מהיכן נבראת: **ראה שם**

כל המשלי' האלה שרש שרשם הוא רק מבחי' שם אלקי', כי בכדי שיוכל להתהוות, שבחי' א' יהי' משל לגבי זולתו, זהו ע"י בחי' המגן ונרתק דש' אלקי'[111] (וגם בכתר יש בחי' שם אלקי' וכנ"ל בענין ה' אלקי' דיבר, שא' גם ש' אלקי'[112], וע' בסה"מ שפי' בחי' ק"ך צירופי אלקי'[113] דיתבא על כורסי' דשביבין לאכפי' להון[114]). ומאחר שכל המשלים האלו הוא מבחי' שם אלקי', ממילא כל התהוות הנבראי' הוא ע"י ש' אלקי', גם בנבראי' שנא' בהם ה' אלקי' שם מלא[115] ג"כ, פי' שנתהוה ע"י שם אלקי', דבלא בחי' שם אלקי' לא הי' יכול להיות מציאות הגשמי כלל וכלל. ונמצא כמו בכל הנבראי' נא' בראשית ברא אלקי'[116], כ"ה בכל הנבראי' אפי' בג"ע, שהרי הוא השגה בהגבלה לכאו"א לפי ערכו ומעלתו כו'. רק שבזה הוא יתרון הנבראי' שנא' בהם שם מלא, כמו ויטע ה' אלקי' גן בעדן[117], היינו ששם מאיר גילוי שם הוי' ע"י המסך ונרתק דש' אלקים. משא"כ בשאר הנבראי', אם כי מפלא הבריאה יכולים להבין גדלות הבורא, מ"מ ה"ז בדרך העלם והסתר, להיות כי כח הפועל בנפעל[118], הוא בדרך העלם והסתר הבורא הוא כח המהוה, מן הדבר המתהוה הוא הנברא מאין ליש. דאל"כ לא הי' אפשר כלל להיות מציאת נברא גשמי', כמ"ש ביאור ד"ז
קפה במ"א, ע' בד"ה מי כמוכה באלים[119] • וד"ה מהיכן זכו ישראל לק"ש[120]. אבל כמו הג"ע שנא' בו שם מלא, היינו ששם מאיר גילוי אלקות, צדיקי' יושבין ונהנין מזיו השכינה[121], ה"ז גילוי מתוך ההעלם. וה"ז כמו שאומרי' איזה דבר שכל גבוה מאד ע"י איזהו משל, שהמכוון שע"י המשל יבינו את הנמשל, גם כמו קודם התלבשותו בנמשל, כ"ה גילוי ש' הוי' ע"י בחי' ש' אלקי' כו'.

קיצור. ארי' שלמטה ה"ה משל לארי' דמרכבה, שהוא ג"כ רק משל לארי' חסד דאצי', שהוא ג"כ רק משל לארי' דרא"י דחכ', וכ"ש לארי' דכתר. ועד"ז

פ"ג. ראה גם המשך מים רבים תרל"ו פקנ"ה. וש"נ בפנים. סה"מ תרס"ד (מהדורת תשנ"ד ואילך) ע' קלו ואילך ובהנסמן שם ובריש המאמר שם.

111) המגן ונרתק דש' אלקי': ראה שער היחוה"א פ"ד. פ"ו.

112) בכתר . . שם אלקי' . . שא' . . אלקי': ראה לעיל הערה 88.

113) בסה"מ [= בספר הדרת מלך] שפי' בחי' ק"ך צירופי אלקי': וכ"ה בסה"מ תרל"א הנ"ל. ראה ספר הדרת מלך יד, ב לזהר סבא משפטים צו, א סט"ל בשם הע"ח — הובא בביאוה"ז להצ"צ יתרו כרך א ע' רנד. ראה בסוף הספר במילואים.

114) דיתבא על כורסי' דשביבין לאכפי' להון: זהר אד"ר נשא קכח, ב — בשינוי קל.

115) בנבראי' שנא' בהם ה' אלקי' שם מלא: נסמן בסמוך הערה 117. רק לאחר השבת נא' הוי' אלקים — ראה בראשית ב, ד. ז. לעיל פנ"ט. לעיל בח"א בהנחות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' רצב.

116) בראשית ברא אלקי': בראשית א, א.

117) ויטע ה' אלקי' גן בעדן: בראשית ב, ח. ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פ"ד. וש"נ. לעיל הערה 115.

118) כח הפועל בנפעל: נסמן לעיל ספ"ו. וש"נ.

119) בד"ה מי כמוכה באלים: סה"מ תרכ"ט ע' קסא.

120) וד"ה מהיכן זכו ישראל לק"ש: סה"מ תרכ"ז ע' שפז — ושם הפתיחה: ברבות ס"פ ואתחנן מהיכן זכו ישראל לק"ש.

121) צדיקי' יושבין ונהנין מזיו השכינה: ראה ברכות יז, א. ראה גם לעיל בח"א ד"ה יפה שעה אחת פ"א.

שו"א הגשמי' לבחי' שמו"א העליוני' הרוחני', וכן יום ולילה כמ"ש בילקוט ס"פ תשא. ועד"ז בכל הפרטי', וכל המשלים הוא מש' אלקי', כי מציאות ההתהוות הגשמי' זהו ע"י העלם ש' אלקי'. והנא' בהם שם מלא זהו שמאיר ש' הוי' ע"י שם אלקי' כמו אור השכל ע"י משל כו'.

(קיח) **ועפ"ז** יובן[122] ענין אשירה[123] להוי'[53] שנא' בקרי"ס. ויובן בהקדם ענין ירידת הנשמה בגוף, שלכאו' ה"ז ירידה גדולה ועצומה מאד, שהרי הנשמה קודם התלבשותה בגוף היתה עומדת באהוי"ר[124] כמ"ש חי ה' אשר עמדתי לפניו[125], ומובן אשר עמידתה לפני ה' לא הי' בלתי אהוי"ר הראוי' לפי ערך ומקום עמידתה. ולמה ירדה פלאים להתלבש בגוף ונה"ב גשמי מאד, אשר צריכה ליגיעת נפש ויגיעת בשר בכדי לבוא לאיזה התפעלות אהוי"ר, אשר אינה בערך האהוי"ר שהיתה עומדת קודם התלבשותה בגוף, והלואי תהי' השבתה למעליותא. אך הענין הוא דכתי' נורא תהלות עושה פלא[126], וא"א אדון הנפלאות המחדש בכ"ת מע"ב[127], פי' המחדש שענין הבריאה הוא אשר נתחדשה יש מאין ממש, וא"א לומר שהעולם וכל אשר בה, הם הם אשר היו בהעלם תחלה ויצאו אח"כ מההעלם אל הגילוי. וכמו שכל ומדות, שהמדות היו תחלה בהעלם בשכל[128], שהרי גם בשכל יש מדות, כנודע מענין מדות שבשכל. ונמצא כי יציאת המדה מהשכל איננה דבר חדש ממש, אבל הבריאה היא יש מאין ממש. וכנ"ל עד"מ מענין הארי', שיש דוגמתו עד רום המעלות, האם נאמר שהארי' שלמטה הוא הוא הי' כלול תחלה במקורו. אלא התהוותו הוא יש מאין ממש, רק ששרש שרשו הוא ג"כ ארי', והיינו בחי' הגבורות ורשפי אש התשוקה שיש בבחי' פני ארי' שבמרכבה לאלקות שנושא את הכסא, ומנושא מן הכסא עצמו[129], וכ"ש בבחי' הארי' היותר גבוהי'. וכנודע ההפרש בין אצי' לבריאה[130], שאצי' הוא גילוי ההעלם מאלקות[131], ובי"ע הם יש מאין שנתהוו דבר מלא דבר[132]. ומקור המהוה

---

122) ועפ"ז יובן: בסה"מ תרל"א שם ע' רצא: ומעתה צ"ל. וכן העתיק המעתיק כאן, וכ"ק אדמו"ר מהר"ש מחקו, ותיקן כבפנים.

123) ועפ"ז יובן ענין אשירה להוי': ראה להבא לקמן תו"א בשלח סב, ד ואילך, הנסמן בסה"מ תרל"א שם ע' רצא.

124) הנשמה . . עומדת באהוי"ר: ראה גם לעיל פמ"ו. וש"נ.

125) חי ה' אשר עמדתי לפניו: מל"א יז, א: יח, טו בדילוג. מל"ב ה, טז.

126) נורא תהלות עושה פלא: בשלח טו, יא.

127) וא"א [= ואנו אומרים] אדון הנפלאות . . מע"ב: בברכת יוצר – בדילוג.

128) שהמדות היו תחלה בהעלם בשכל: ראה גם לעיל בח"א המשך ואלה תולדות יצחק פ"ב. וש"נ.

129) שנושא . . ומנושא מן הכסא עצמו: ראה בחיי תרומה כה, י בשם הפדר"א ספ"ד. אוה"ת (יהל אור) תהלים ע' שנד שמציין לד"ה אז ישיר כו' אגוסטוס יושב – מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"א ע' רפב־רפג. אוה"ת בשלח ע' תצ ואילך. סה"מ תרמ"ב ע' רמד. וש"נ.

130) ההפרש בין אצי' לבריאה: ראה גם לעיל פ"ה. וש"נ.

131) שאצי' הוא גילוי ההעלם מאלקות: ראה הערה שלפנ"ז.

132) שנתהוו דבר מלא דבר: במ"א הלשון: דבר לא מדבר – ראה סה"מ תרל"ח ע' שעא. תרמ"א ע' שפט ובהנסמן בהנ"ל. לעיל ע' תצד.

אותם הוא רק בחי' דמות, וזהו שנא' בבריאת האדם בצלמנו כדמותנו[133], שיש
בחי' צלם ודמות[134]. הנה נודע כי הדמות אינו עצם הדבר, כ"א מה שנדמה שזה
הוא, וכמו המביט בזכוכית הנק' מראה (שפיגל[135] בל"א[136]), הגם שרואה שם כל
תבנית האדם בכל פרטיו ופרטי פרטיות, מ"מ ה"ה רק דמות לבד, ואינו עצם
קפו הדבר. • ואיך נא' שהנבראי' שלמטה שנבראו מבחי' מל' הנק' בעצמו[137] רק בשם
דמות[138], הם ממש אותם הדברי' שבאצי', שא"א כלל וכלל לומר כן, אלא שנבראו
יש מאין ממש. והנה מאחר שהם בחי' בריאה יש מאין, הנה החיות המחי' אותם
הוא ג"כ מוסתר ונעלם. וכמו שאנו רואים חיות האדם, שהנשמה מחי' את הגוף,
הנה אנו רואים פעולתה שהאברים חיים וקיימים, שהרי מנענע באבריו והולך
ברגלו ומחשב במוחו ומדבר ועושה כל דבר, ורואה בעין ושומע באזן, וכן בכל
יתר כחותיו והרגשותיו, עד שמזה נבין שיש נפש רוחני המחי' אותנו. דאל"כ מאין
ימצא בשכל שהוא גשמי והוה ונפסד ונרקב והי' לעפר להשכיל דבר רוחני כו',
אלא שיש בו הארה רוחניות מכח נפשו הרוחניות, אשר היא תבין ותשיג השגות
רוחניות וגשמית השכלות כו'. אבל מהות הנפש אין אנו יודעים כלל וכלל מה
היא, שהרי אינו שייך כלל לאמר בעצם הנשמה שיש בה כחות פרטי'[139], כמו ראי'
ושמיעה מובדלי'. והרי במ"ת שעכדו"ד פרחה נשמתן[140], ראו את הנשמע ושמעו
את הנראה[141], ה"ז הוראה שבעצם הנפש בלתי מחולקי' הם, שהרי ראו את
הנשמע. נמצא שכח הראי' פעל את הפעולה של כח השמיעה, ושמעו את הנראה
הרי כח השמיעה פעל פעולת כח הראי'. אלא ששם בלתי מוגבלי' הם עדיין כלל
וכלל, ולכן היו יכולים לראות את הנשמע ולשמוע את הנראה, מצד עצם נפשם
הפשוט בתכלית. ועכ"ז צ"ל שגם בעצם הנפש יש מקור שאם יתפשטו בכחות
הגוף יהי' זה ראי' וזה שמיעה, דאל"כ האיך נא' שראו את הנשמע ושמעו את
הנראה, מאין ידע מהו כח הראי' ומהו כח השמיעה כו', אעכצ"ל שהרגישו בעצם
נפשם וראו את הקול ושמעו מה שדרך לראות. וגם אם לא יש מקור על כח
הראי' בפ"ע וכח השמיעה בפ"ע, מאין ידעו שהחליפו לראות את הנשמע ולשמוע
את הנראה, הלא עכדו"ד פרחה נשמתן ולא האירו בפרטי מקומות המיוחדי' להם.

---

133) בצלמנו כדמותנו: בראשית א, כו.

134) צלם ודמות: ראה גם בענין צלם ודמות תו"ח בשלח קמא, ג ובהנסמן בריש המאמר שם. ויקהל תכא, סע"א ואילך. וש"נ. אוה"ת ואתחנן ע' פה־פו. מטות ע' א'רנט. וש"נ.

135) שפיגל: בסה"מ תרל"א שם ע' רצב: שפיגעל. ראה בסוף הספר במילואים.

136) בל"א: ראה גם לעיל פנ"ז. וש"נ.

137) מל' הנק' בעצמו: כ"ה גם בסה"מ תרל"א ע' רצב.

138) מל' הנק' בעצמו רק בשם דמות: ראה זהר ויקהל רטו, א ובהגהות מהרח"ו שם אות ב. מאמרי אדה"א דברים ח"ד ע' א'שעד. וש"נ.

139) בעצם הנשמה . . כחות פרטי': ראה תניא פנ"א.

140) שעכדו"ד פרחה נשמתן: נסמן לעיל פע"א.

141) ראו את הנשמע ושמעו את הנראה: ראה מכילתא ורש"י יתרו כ, טו. לקו"ש כרך ו ע' 120 בהערה 5־6. ובהשמטה לשם בע' 416. מאמרי אדה"א במדבר ח"ב ע' תרכו ואילך. סה"מ תרכ"ט ע' ריח ואילך. וש"נ.

אלא צ"ל שגם שהנפש היא עצם פשוט, מ"מ יש בה כל הכחות שעתידים להתגלות בכח בהתכללות יחד. אמנם מ"מ כל ענין הנפש המחי' את הגוף הרי ידיעתינו שאנו יודעים את הנפש הוא רק בדרך ידיעת המציאות ולא השגת המהות[142] כלל, שהרי אין אנו יודעים מהות הנפש מה היא כלל, אלא שמחמת שאנו רואי' שהגוף חי, הרי אנו יודעים שיש נפש המחי' את הגוף, אבל זהו רק בדרך ידיעת המציאות לבד ולא השגת המהות כלל. ועד"ז יובן בכלליות העולם הנה מה שמחי' ומהוה את העולם אינו מושג לנו כלל, רק ממה שאנו רואים שהעולם חי, כי האדם הוא עולם קטן וכמ"ש באדר"נ[143] שכל מה שיש בעולם יש באדם, ולכן כמו באדם אנו מכירים שיש בו נפש המחי' אותו, כן בעולם שהוא גוף גדול[144], עכצ"ל • שיש בחי' חיות רוחני המחי' ומהוה את העולם. אמנם כמו קפז
הנפש המחי' את הגוף, אין אנו יודעים מהו מהות הנשמה, כ"א בדרך ידיעת המציאות ולא השגת המהות כלל. כן בחיות המחי' את העולם, אנו רואים רק בבחי' ידיעת המציאות לבד, ולא השגת המהות כלל. וגם המלאכים שעומדי' ברום עולם[145], ג"כ אינם יודעים כלל בבחי' השגת המהות את חיותם וחיות כל העולמות, כ"א בדרך ידיעת המציאות. שלכן נא' וצדקתך ירננו[146], הנה הרינה שלהם הוא רק בבחי' צדק מל' קדישא[147] שהוא בחי' הארת מדת המל', וכמו מלך שרק שמו נק' עליהם, אבל עצמותו אינו מתפשט כלל. כן בחי' מל' למעלה הוא בחי' שם לבד, וג"ז יודעי' רק בדרך ידיעת המציאות ולא השגת המהות כלל. וא"כ הנשמה כמו שהיתה למעלה קודם התלבשותה בגוף שנא' בה חי ה' אשר עמדתי לפניו ג"כ האהוי"ר שהי' לה, אם כי נשמות גבוהים ממלאכים ששרשן הוא מפנימיות הכלים[148], מ"מ מה שהשיגו זהו רק בדרך ידיעת המציאות ולא השגת המהות. אך ע"י ירידת הנשמה בגוף הנה ע"י העסק והעבודה בתומ"צ, הנה היא באה בג"ע לבחי' השגת המהות, שהרי צדיקי' יושבי' ונהנים שם מזיו השכינה[149] וכמשנ"ת מזה לעיל באריכות[150]. וז"ע מה שבג"ע נא' שם מלא ה' אלקי'[151], היינו ששם מאיר שם הוי' ע"י בחי' ש' אלקי' כו'. אמנם בכדי שיהי' מ"ת הוצרכו תחלה לילך בים ביבשה, היינו שישיגו גם בבחי' המל' הנק' בשם ים[152], בחי'

142) ידיעתינו . . המציאות ולא השגת המהות: **ראה לקו"ת ואתחנן ו, א ואילך. מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב ע' תשסז ואילך.**

143) האדם הוא עולם קטן . . באדר"נ: **ראה שם פל"א, ג. לעיל בח"א ע' סח. וש"נ.**

144) בעולם שהוא גוף גדול: **מו"נ ח"א, פע"ב. ראה גם לקו"ת ואתחנן ד, א. סה"מ תרל"ח ר"ע שצז. וש"נ.**

145) המלאכים שעומדי' ברום עולם: **ברכת יוצר.**

146) וצדקתך ירננו: **תהלים קמה, ז. ראה תו"א מקץ לז, א.**

147) צדק מל' קדישא: **ת"ז בהקדמה יז, ב. סידור אדה"ז סדר מנחת ערב שבת.**

148) נשמות גבוהים ממלאכים ששרשן הוא מפנימיות הכלים: **ראה גם לעיל פנ"ט. וש"נ. פק"ב.**

149) צדיקי' יושבי' ונהנים שם מזיו השכינה: **ראה ברכות יז, א.**

150) וכמשנ"ת מזה לעיל באריכות: **פ"ח. פ"ט. פי"ג. בסה"מ תרל"א שם ע' רצג ליתא.**

151) שבג"ע נא' שם מלא ה' אלקי': **ראה גם בפרק שלפנ"ז.**

152) המל' הנק' בשם ים: **ראה זהר**

עלמא דאתכסיא[153], ואז יכלו לקבל התורה. ולכן הי' הגילוי בקרי"ס שגם שפחה ראתה על הים[154], ואמרו זה אלי[155] שהי' הגילוי בבחי' זה כו'. וזהו שנא' בשירת הים אשירה להוי'[156], להיות כי ע"י עברם בים היא בחי' המל' כמו שהיא באצי' בחי' ים סוף סופא דכל דרגין[157] דאצי', אז התחילו לומר שירה על בחי' ש' הוי' שראו כמ"ש זה אלי, ואמרו אשירה להוי' כו'. וזהו מ"ש ושמרו דרך הוי' לעשות צדקה ומשפט[158], פי' דרך הוי' שיהי' גילוי שם הוי'[159]. אמנם הנה בקרי"ס שכ"א אמר זה אלי, צ"ל פי' דרך הוי' היינו בחי' הדרך ומבוא להיות ש' הוי'[160], כענין מ"ש חנון ורחום הוי'[161], היינו מה שהוא ית' חנון ורחום בכדי להיות הוי'[162], כי ש' הוי' הוא ג"כ יו"ד צמצום[163] כו'. וע"י הצדקה שעושים למטה, והמשפט ששופט בנפשו[164] שדי לו בכך ולא ימשיך לבו אחר תאות היתר, עי"ז ממשיך מלמעלה להיות חנון ורחום ה'. ובקרי"ס שהי' גילוי בחי' זה לכן נא' אשירה. הנה ענין השירה הוא השמחה, כי מ"ש[165] ועצבות הוא קמיטת וכוויצת החיות, והשמחה הוא מצד ההיפך. וזהו אשירה להוי' מחמת כי גאה גאה[166] למעלה מהשתלשלו', כי גאה הוא היותו נפלא היינו בחי' פלא, וגאה גאה היינו בחי' אדון הנפלאות[127] כו', ומבחי' זו הי' קרי"ס היפך סדרי ההשתלשלו', להיות מים יבשה כו' היפך כל סדרי ההשתל'.
קפח ולהיות קרי"ס הי' ע"י מטה משה, שהי' • בחי' מקל דיעקב[167]. כי הנה במקל דיעקב נא' ויקח לו יעקב מקל לבנה לח ולוז וערמון[168] וגו' לבנה הוא בחי' חסד[169],

---

בהעלותך קנ, ב. הנסמן במאמרי אדה"א שמות ח"ב ע' תסג.

153) עלמא דאתכסיא: ראה גם סה"מ תרל"ח ס"ע קלח ואילך.

154) שפחה ראתה על הים: ראה רש"י ומכילתא בשלח טו, ב. לעיל בח"א ע' ריז. וש"נ.

155) זה אלי: בשלח טו, ב. ראה גם לעיל בח"א המשך ואלה תולדות יצחק ספ"ד. וש"נ.

156) אשירה להוי': נסמן בסמוך.

157) סופא דכל דרגין: ראה זהר בשלח נו, א. פקודי רכו, סע"א.

158) ושמרו דרך הוי' לעשות צדקה ומשפט: וירא יח, יט.

159) דרך הוי' שיהי' גילוי שם הוי': ראה סה"מ תרל"א ע' רצג. תרל"ג ח"א ע' לה. ח"ב ע' רלד.

160) הדרך ומבוא להיות ש' הוי': ראה תו"א בשלח סג, ב. סה"מ תרל"א ותרל"ג ח"ב שם.

161) חנון ורחום הוי': תהלים קמה, ח.

162) חנון ורחום בכדי להיות הוי': ראה תו"א הנ"ל. סה"מ תרל"א שם ע' רצג. וש"נ.

163) ש' הוי' הוא ג"כ יו"ד צמצום: ראה אגה"ת פ"ד. תו"ח בשלח קנ, ב ואילך. וש"נ.

164) הצדקה שעושים למטה והמשפט ששופט בנפשו: ראה גם תו"א הנ"ל. תו"ח בשלח קעג, ד ואילך.

165) מ"ש: בסה"מ תרל"א שם ע' רצד: מרה שחורה.

166) אשירה להוי' . . כי גאה גאה: בשלח טו, א. ראה תו"א הנ"ל סג, סע"ג.

167) מטה משה . . מקל דיעקב: ראה לעיל פקט"ז. וש"נ.

168) ויקח לו יעקב מקל לבנה לח ולוז וערמון: ויצא ל, לז. ראה גם לקמן בהנחות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתק. אוה"ת ויצא ע' 444. סה"מ תרל"א הנ"ל. תרל"ב ח"א ע' יא. ע' קפט ובהנסמן בריש המאמר שם. תרל"ג ח"א ע' רלד. תרס"ג ח"א ע' קכז. ח"ב ע' צא. תרמ"ד ע' קצ. תו"מ — התוועדויות (הנ"ל הערה 1) ע' 237.

169) לבנה הוא בחי' חסד: ראה זהר ויצא קסא, ב.

לח הוא בחי' התפשטות החסדים[170], לוז וערמון מראיהן אדום[171] הוא בחי' גבורות[172] והתגברות מבחי' הגבורות, והמקל כוללם יחד ומחבר אותם ה"ז בחי' הת"ת מדתו של יעקב[173], פצלות לבנות מחשוף הלבן[174] ז"ע מה שמטה כלפי חסד[175] כו', וע"י בחי' מקל זה שהוא בחי' הת"ת שעולה עד הכתר[176] ע"י נמשך בחי' הרוח קדים[177] מבחי' קדמונו של עולם[178] להיות בחי' הפך ים ליבשה[179].

קיצור. ירידת הנשמה בגוף היא צורך עלי'[180]. נורא תהלות עושה פלא. בריאה יש מאין זהו דבר חדש ולא העלם וגילוי. דמות כו' חיות הנפש ע"ד ידיעת המציאות, ועד"ז בכלליות העולם. וצדקתך ירננו, וגם הנשמות ג"כ כן. וע"י הירידה בגוף באה להשגת המהות בג"ע. אך כדי להיות מ"ת, זהו ע"י הקדמת קרי"ס, אשירה להוי' שמחה גילוי. ולהיות קרי"ס זהו ע"י מקל דיעקב ת"ת המחבר[181] וכולל חו"ג[182] ועולה עד הכתר, קדמונו ש"ע כו'.

---

170) לח הוא בחי' התפשטות החסדים: ראה גם ר' אברהם גלאנטי באור החמה לזהר שם.

171) לוז וערמון מראיהן אדום: ראה אוה"ת בראשית ע' 26: כ"כ בזהרי חמה פ' ויצא — ראה רא"ג באוה"ח לזהר שם. ראה זהר שם.

172) לוז וערמון . . בחי' גבורות: ראה זהר ויצא שם.

173) הת"ת מדתו של יעקב: ראה זהר סתרי תורה ויצא קנז, ב. ח"ג תוספת שב, א. פרדס שער הכנויים שכ"ב, פ"ד.

174) פצלות לבנות מחשוף הלבן: ויצא ל, לז.

175) פצלות לבנות מחשוף . . שמטה כלפי חסד: ראה רא"ג באוה"ח לזהר שם.

176) הת"ת שעולה עד הכתר: ראה לקו"ת שה"ש מז, ד שמציין לזהר תרומה קעה, ב. שערי אורה לר"י גיקטלייא שער ה (סג, ב). מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תקעט.

177) הרוח קדים: בשלח יד, כא.

178) קדמונו של עולם: ב"ר פל"ח, ז. זהר לך פד, א. ראה גם לקו"ת צו יד, ג. תו"ח בראשית מה, ב הערה 16. בשלח קמג, ב. וש"נ.

179) הפך ים ליבשה: תהלים סו, ו.

180) ירידת . . צורך עלי': ראה הנסמן באוה"ת עקב ע' תפא.

181) ת"ת המחבר . . חו"ג: ראה זהר תרומה קעה, ב. לעיל בח"א ד"ה בראשית ברא פ"ו בסופו ובהנסמן שם.

182) ת"ת . . וכולל חו"ג: ראה זהר רע"מ צו כח, סע"א. שם תוספת שב, א. ע"ח שער פרטי עי"מ שכ"ז, פ"ב. אגה"ק סי"ב. סידור שער המועדים ריז, ב ואילך. בד קודש פ"ב ואילך — אגרות קודש אדמו"ר האמצעי ח"א ע' רצ ואילך.

יט כסלו

(קיט) **אך** ע"י מה זכה יעקב לבחי' מקל זה, הנה באמת יוכל כל אדם לבוא לבחי' זו, דהנה בכאו"א מישראל יש ב' נפשות[1] נפש האלקי' ונה"ב[2], והן שרש ב' יצרין יצ"ט ויצה"ר[3]. וע"י שמסגף את היצה"ר, שגם היצה"ר יסכים לבחי' הביטול דנה"א, בהתבוננו' דק"ש שז"ע ואהבת וגו' בכל לבבך וארז"ל בשני יצריך[4], שגם היצה"ר ישוב לאהבת ה'. הנה עי"ז שמחבר היצ"ט עם היצה"ר ששרשם מחו"ג[5], עי"ז הוא עולה למעלה מעלה, וכענין הת"ת שהוא[6] מחבר חו"ג[7], הנה היא בחי' בריח התיכון המבריח מן הקצה אל הקצה[8], ועולה לבחי' קצה העליון שבכתר[7] כו'. כן ע"י כבישת ונחיצת היצה"ר דבחי' גבורה, ויגביר היצ"ט שמבחי' החסדים על בחי' הרע דיצה"ר, ומסגף אותו עד שגם הוא יהי' בבחי' הביטול, הנה הוא במדריגת בריח התיכון כו'. וגם ע"י דאתכפי' סט"א אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין[9], ועי"ז נמשך גילוי אלקות להיות זה אלי[10] כמו בעבור ישראל בים כו'. וז"ע מטה משה שהי' כלול מטו"ר[11], ולכן ע"י בחי' הרע שהי' נמצא בו מחלק הס"ם, עי"ז נכשל משה בציווי ודברתם אל הסלע[12]. וזהו בחי' מ"ט שבמטה, והי' יכול להיות צדיק מט לפני רשע[13]. אך ע"י בחי' שית תיבין דיחודא דק"ש דשמע ובשכמל"ו ביטול דמ"ה וב"ן, עי"ז נמשך להיות ואהבת וגו' בכל לבבך בשני יצריך[4] חיבור חו"ג, עי"ז נמשך ו"ו במטה, ואז

---

1) אך . . בכאו"א מישראל יש ב' נפשות: **מכאן מתחיל מאמר המ"א מהמשך וככה והוא רק פרק אחד — פקי"ט. והוא העתק מסיום מאמר ד"ה ועדיין צ"ל בענין ואתה הרם את מטך שבהמשך והחרים תרל"א (סה"מ תרל"א ח"א ע' רצד) — וראה גם הנסמן בריש המאמר שם.**

המאמר נמצא לפנינו בכת"י מעתיק פרט להנרשם לקמן במקומו.

התאריך כאן נעתק מהמפתח שנדפס בהוצאה הקודמת.

ראה עוד ע"ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) בכאו"א מישראל יש ב' נפשות . . האלקי' ונה"ב: **ראה תניא פ"א־ב.**

3) יצ"ט ויצה"ר: **ראה ברכות ה, א. בהערה הבאה.**

4) ואהבת וגו' בכל לבבך . . בשני יצריך: **ואתחנן ו, ה ובספרי שם. ברכות נד, א במשנה. ראה לעיל פי"ז. וש"נ.**

5) היצ"ט עם היצה"ר ששרשם מחו"ג: **ראה מאו"א מערכת יצר אות כב. רמ"ז תזריע מו, ב ד"ה וייצר. אוה"ת בראשית כרך ג ע' 1044. ע' תקכה. ע' 1160 ואילך. סה"מ תרל"א ע' רצד. תרל"ג ח"ב ע' תלט. תרמ"א ע' פט.**

6) הת"ת שהוא . . ועולה . . שבכתר: **נסמן בס"פ שלפנ"ז.**

7) הת"ת שהוא מחבר חו"ג: **נסמן בס"פ שלפנ"ז.**

8) בריח התיכון . . אל הקצה: **ע"פ תרומה כו, כח.**

9) דאתכפי' סט"א אסתלק . . עלמין: **ראה אוה"ת בא ע' רמז שמציין כנז' בזח"ב ר"פ יתרו דס"ז ב' . . ובהרמ"ז שם. לעיל בח"א ע' ריח. וש"נ.**

10) זה אלי: **בשלח טו, ב.**

11) מטה משה שהי' כלול מטו"ר: **ראה גם לעיל פקט"ז. וש"נ.**

12) ודברתם אל הסלע: **חוקת כ, ח.**

13) צדיק מט לפני רשע: **משלי כה, כו.**

נעשה מוט, הוא בחי' לא יתן לעולם מוט לצדיק[14] כו'[15]. ועפ"ז יובן מאמר המד"ר הנ"ל שאין הקב"ה רודה את הרשעים אלא במקל[16] כו', ומה דרכו של כלב לרדות במקל כך הרשעי' שנמשלו לכלבי' שנא' ישובו לערב יהמו ככלב[17], קפט והכלבים עזי נפש[18], • אין הקב"ה רודה אותם אלא במקל. והענין הוא דהנה כלב הוא בגימ' ב"ן[19], והיינו הנה"ב בהמה בגימ'[20] ב"ן[21]. והנה בעבודה שבלב, הנה אם מברר את הנה"ב ומעליהו ע"י שזובח את יצרו, ה"ז בהמה בגימ' ב"ן, שעולה לקרבן ריח ניחוח. אמנם אם הוא נתפתה ליצרו הרע, ועשה והנהיג א"ע ע"י היצה"ר שבו בעשותו דברים אשר לא טובים, והלך בעצת יצרו הרע ה"ה ככלב שהוא ג"כ בגימ' ב"ן. והיינו ששם ב"ן להיותו נפל בשבירה[22], יכול לימשך ח"ו בקלי' וסט"א, ואז ה"ה נק' רשע. וכשם שהכלב דרכו לרדותו במקל ומטה כך הרשעי' שהולכים בעצת יצרם הרע צריך לרדותו במקל, והיינו כי בדברים לא יוסר עבד[23] כ"א צריך להכותו במטה. וענין בחי' זו בעבודה הוא משארז"ל לעולם ירגיז אדם יצ"ט על יצה"ר[24], שענין ההרגזה הוא בדברים קשים כהכאת המטה והמקל, וכמארז"ל יזכיר לו יום המיתה[25]. ומצינו שדברים קשים הם כהכאה[26], שהרי כתי' ויך את המצרי[27] וארז"ל שהרגו בשם[28], הרי בבחי' הדבור קשה שהוציא עליו הרגו בזה, כמו בהכאת המטה ויותר. ועד"ז יובן שענין דברים קשים שירגיז על היצה"ר ה"ז נחשב כהכאה ממש, ובזה יוסר העבד ג"כ. ולכן ביצ"מ וקרי"ס שהי' צריך להכניע קלי' פרעה היו צריכים למטה דוקא, ונמצא כי לא לענין עשיית האותות ומופתים או קריעת הים הוצרך למטה, אלא שזה הי' יכול לעשות גם בלי המטה, אלא מפני שעי"ז נמשך דין קשה על המצריים לזאת

---

14) לא יתן לעולם מוט לצדיק: תהלים נה, כג.

15) כו': כ"ה גם לעיל פקט"ז. וש"נ.

16) המד"ר הנ"ל . . אלא במקל: ראה לשון המד"ר לעיל רפקי"ז. וכאן ובסה"מ תרל"א שם ע' רצה בשינויים.

17) ישובו לערב יהמו ככלב: תהלים נט, ז.

18) והכלבים עזי נפש: ראה גם לעיל רפקי"ז. וש"נ.

19) כלב הוא בגימ' ב"ן: לקו"ת תהלים יח, כב — בני נכר יבולו. לקו"ת; ס' הליקוטים; שער הפסוקים תהלים כב, כא — הצילה מחרב נפשי. שער הפסוקים פ' שמות ס"א קרוב לסופו (ע' קכו). שער המצות ס"פ נח. מאו"א מערכת בני נכר אות נב. מערכת כלב אות ה. ע"ח שק"נ שמ"ט, פ"ו. אדם ישר דרוש מרכבת יחזקאל פ"ו (מ, ד).

20) בהמה בגימ': בסה"מ תרל"א שם ע' רצה: שנק'. וכן העתיק המעתיק כאן. ותוקן בגוכתי"ק כבפנים.

21) בהמה בגימ' ב"ן: ראה תניא ספמ"ו. מאמרי אדה"א ויקרא ח"א ע' ד. וש"נ.

22) ששם ב"ן להיותו נפל בשבירה: ראה גם לעיל בח"א ע' רנו. וש"נ.

23) בדברים לא יוסר עבד: משלי כט, יט.

24) לעולם ירגיז אדם יצ"ט על יצה"ר: ברכות ה, א. ראה תניא פכ"ט לז, א. פל"א לט, ב. תו"א וישב ל, ד. לקו"ת שלח מא, א. תו"ח בשלח רכו, ב ואילך. מאמרי אדה"א קונטרסים ע' שמו. אוה"ת וארא ע' רלה. לקמן פקכ"ח.

25) יזכיר לו יום המיתה: ראה ברכות שם.

26) שדברים קשים הם כהכאה: ראה גם אוה"ת חוקת ע' תתל.

27) ויך את המצרי: שמות ב, יב.

28) שהרגו בשם: ראה שמו"ר פ"א, כט-ל. תנחומא שמות ט-י. רש"י שם ב, יד. פדר"א פמ"ח. הנסמן לקמן ספקכ"ח.

**ה"צ[29] למטה, וכמאמר המד"ר הנ"ל. ולכן לע"ל שלא יהיו צריכי' לרדות את
הרשעי', שהרי יפילם במלחמות גוג[30] לא נא' בהנפת הנהר רק והניף ידו[31] כו',
אבל א"צ למטה. כי לע"ל יהי' העלי' מבחי' ההשגה לבוא לגילוי' מה שעכשיו הם
למעלה מהשגה, ולזה יניף ידו על הנהר שהיא בחי' השגה כו', לבקוע מסך זה
דהשגה כו'. אבל למטה א"צ לזה, כמו שלבקיעת הים בעצם לא היו צריכי' את
המטה, אם לא מה שכל חיל פרעה נטבעו בים[32] שזה לרדות את הרשעי' כו' כנ"ל.
ומ"מ נא' לע"ל ג"כ מטה עוזך[33], שענין מטה זה הוא בחי' ממשלה. וכמו במשה
קודם הסתלקותו שהשיג שער החמשים[34] נא' בו וזאת הברכה וגו' איש האלקי'[35],
פי' איש ל' ממשלה[36] כמו ואל אישך תשוקתך והוא ימשל בך[37], שאיש ל' ממשלה.
ונמצא פי' איש האלקי' שנעשה מושל ושולט על בחי' שם אלקים[38], שהרי
בשליחותו לפרעה נא' בו ראה נתתיך אלקי' לפרעה[39], היינו כמ"ש ואם זרוע כאל
לך[40] עדי נא כל גאון וגובה[41] בחי' הפלת הרשעים וכמ"ש באריכות בד"ה ראה
נתתיך[42] כו', ואז ה"צ[29] למטה. אבל אח"כ הי' איש האלקי' מושל כו', אז המטה שלו
הי' כדוגמת מטה דלע"ל שיהי' בחי' ממשלה. וזהו כמ"ש הילקוט כו' וגם הרע"מ
קצ שנתנו לו מטה אחר[43], וי"ל גם • להרע"מ שזהו מטה דלע"ל. ובכ"ז יובן ג"כ ענין
מה שקרי"ס הי' בזכות יעקב[44], והיינו כי הגם שקרי"ס נמשך מבחי' הגבוה יותר
ממדריגתו של יעקב, והיינו מלפני משה[45] הוא בחי' הרוח קדים[46] וכמו שנת' בד"ה
והחרים באריכות[47], וגם יעקב הוא מלבר[48] כו', מ"מ זכות יעקב הגיע לשם. שענין
הזכות מגיע לבחי' גבוה יותר ממה שהוא בעצם, וכן ענין הבריח התיכון הרי הוא**

---

29) ה"צ: **בסה"מ תרל"א שם ע' רצה: הי' צריך.**

30) במלחמות גוג: **ראה גם לקו"ש כרך לה ע' 184־185.**

31) והניף ידו: **ישעי' יא, טו.**

32) שכל חיל פרעה נטבעו בים: **בשלח יד, כח.**

33) מטה עוזך: **תהלים קי, ב. ראה לעיל פקט"ז.**

34) במשה קודם . . שער החמשים: **ראה גם לעיל פי"א. וש"נ.**

35) וזאת הברכה וגו' איש האלקי': **ברכה לג, א.**

36) איש ל' ממשלה: **ראה גם סה"מ תרל"א ותרל"ג שבהערה איש האלקי'. לקמן פקכ"ח. לקמן בהנחות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתק.**

37) ואל אישך תשוקתך והוא ימשל בך: **בראשית ג, טז.**

38) איש האלקי' . . מושל ושולט . . שם אלקים: **ראה גם אוה"ת נ"ך כרך ב ר"ע תתקעט ובהנסמן שם. סה"מ תרל"א שם ע' רצה. תרל"ג ח"א ע' רלה. לקמן פקכ"ח. לקמן בהנחה הנ"ל.**

39) ראה נתתיך אלקי' לפרעה: **וארא ז, א.**

40) ואם זרוע כאל לך: **איוב מ, ט.**

41) עדי נא כל גאון וגובה: **איוב מ, י — ושם: עדה. וכ"ה בסה"מ תרל"א.**

42) בד"ה ראה נתתיך: **ראה סה"מ תרל"א ח"א ע' קלט ואילך. וש"נ.**

43) הילקוט כו' וגם הרע"מ שנתנו לו מטה אחר: **ראה הערה הבאה.**

44) שקרי"ס הי' בזכות יעקב: **ראה לעיל פקט"ז. וש"נ.**

45) שקרי"ס . . והיינו מלפני משה: **ראה הערה שלפנ"ז.**

46) הרוח קדים: **בשלח יד, כא. ראה זהר בהעלותך קנא, א.**

47) בד"ה והחרים באריכות: **בסה"מ תרל"א: שנת"ל בארוכה. ראה הנסמן בהערה 44.**

48) יעקב הוא מלבר: **ראה בסמוך הערה 51.**

מבריח מן קצה[8] העליון שגבוה ממנו, וכמו ת"ת שעולה עד הכתר[6]. ולכן שניהם אמת[49], שקרי"ס הוא שבוקע ים לפני משה[50] עדיין ומשה מלגאו[51]. ומ"מ הי' זה ע"י בחי' זכותו של יעקב, וכמ"ש מה לך הים כי תנוס[52] וגו' מלפני אלק' יעקב[53] הוא בחי' הזכות שלו שמבריח מן הקצה אל הקצה מבחי' קצה העליון כו'.

וישב, חנוכה

(קד) **ואמנם** עדיין צ"ל מ"ש מטה עוזך[1] ישלח ה'[2] וגו', שזה קאי על מטה דלע"ל[3], שלא יצטרך למטה בשביל לרדות בהם את הרשעים, כי כהמס דונג מפני אש יאבדו רשעים מפני אלקים[4], וכנ"ל שזהו ההפרש בין המטה דקרי"ס ומטה דלע"ל[5]. וא"כ צ"ל מ"ש אח"כ בסוף הפסוק רדה בקרב אויביך[א],

---

א) בבוך זה בפקכ"ב (כת"י מעתיק כנ"ל), וכן בבוך 1825 ברפקכ"ג שם נרשמה על הגליון פתיחה אחרת:

„כי אתה נרי הוי' והוי'* כו'. וצ"ל ב"פ הוי'. וילה"ק שרש ענין מה שבמטה נא' רדה בכל (והיינו מן פק"ך עד קכ"ג)."**

וזו הוראה למעתיק שישמיט הפתיחה הנ"ל, ויתחיל המאמר בענין כי אתה נרי וכו', ואח"כ יתחיל להעתיק מהתיבות „מה"ע הרידוי" שבפרק זה (פק"ך) ויעתיק עד סיום פקך"ב — ראה ההמשך לקמן בסיום פקכ"ב הערה ב.

*) כי אתה נרי הוי' והוי': **שמו"ב כב, כט ושם: נירי.**

) **כ"ה בב' הכת"י. בהכתוב הובא לעיל בפנים: רדה בקרב אויביך.

49) שניהם אמת . . משה . . יעקב: **ראה גם סה"ש תש"ג ע' 101.**

50) שבוקע ים לפני משה: **ברכת אמת ואמונה בתפלת ערבית.**

51) ומשה מלגאו: **ראה ע"ח שער הכללים פי"א. ת"ז תי"ג כט, א. לקו"ת פינחס עח, ג ואילך.**

52) מה לך הים כי תנוס: **תהלים קיד, ה.**

53) מלפני אלק' יעקב: **שם פסוק ז.**

1) ואמנם עדיין צ"ל מ"ש מטה עוזך: **מכאן מתחיל מאמר המ"ב מהמשך וככה הכולל פרקים קכ־קכד.**

פרקים קכ־קכב הם העתק ממאמר ד"ה זה שבהמשך והחרים תרל"א (סה"מ תרל"א ח"א ע' רצו) — וראה הנסמן בריש המאמר שם.

ראה בסמוך בהערות א־ה שבכת"י אחד יש התחלה אחרת למאמר זה, וכן הוספות בהמשך המאמר בקשר לימי חנוכה. אמנם בכל הכת"י נשארה הפתיחה כמו שהיא לפנינו.

פרקים קכ־קכב נרשמו בכת"י מעתיק, פרט לקיצורים ולהנרשם לקמן במקומו. כנראה שהיתה הוראה למעתיק איך להעתיק, ולהניח מקום פנוי עבור הוספת קיצורים אח"כ.

התאריך כאן נעתק מהמפתח שנדפס בהוצאה הקודמת.

ראה עוד ע"ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) מטה עוזך ישלח ה': **תהלים קי, ב.**

3) מטה עוזך . . מטה דלע"ל: **ראה גם ילקוט שמעוני הובא לעיל פקט"ז.**

4) כהמס דונג . . מפני אלקים: **תהלים סח, ג.**

5) וכנ"ל שזהו ההפרש בין המטה דקרי"ס ומטה דלע"ל: **בפרק שלפנ"ז.**

מה"ע הרידוי הזה, הלא זהו היפך משנ"ת לעיל. אך הענין בהקדם מ"ש בשירת הים תפול עליהם אימתה ופחד בגדול זרועך ידמו כאבן[6] וגו', כל הפסוק הזה משמע ל' עתיד, שעתיד ליפול עלי' אימתה ופחד, והיינו כשיתגלה בחי' אימתה בה' הידיעה, שהוא בחי' גילוי מל' דא"ס לע"ל. אם שעתה הוא ג"כ מלך אלקים על גוים[7], אמנם הנה כ"ז הוא בהעלם והסתר בהתלבשו' בע"ש[8] דנוגה. אבל לע"ל כשיתגלה מל', ויקויים מ"ש ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר[9], שזהו מה שאנו מבקשי' גלה כבוד מלכותך[10], מלכותך דוקא הוא בחי' גילוי מל' דא"ס[11], אז גם עליהם תפול אימתה ופחד כו', וכמ"ש ובאו במערות צורים מפני פחד ה' והדר גאונו[12]. ובכדי להבין זה צ"ל הקדמה א' כללית לכללות סדר ההשתל' מרכ"ד עד סוכ"ד (והגם כי כבר נת' מזה לעיל[13], אמנם זהו למכוון אחר ממה שנת' כאן, והוא מה)[14] שא"א להיות כל בחי' ההשתלשלו' עו"ע בפרט ובכלל אם לא ע"י ג' בחי', והם שתים שהן ארבע[15]. והוא יש מאין ואין מיש, הראשון מלמעלמ"ט הוא מצד המשפיע שהוא בחי' יש האמיתי כו'. ובחי' יש השני הוא בחי' המקבל, היינו מה שנברא העולם ליש ודבר בדברים רבים שהם כולם בחי' יש ומציאות כאו"א בפ"ע. והממוצע בין בחי' יש הא' שמצד המשפיע שהוא היש האמיתי, לבחי' היש הב' דנבראי' שהוא הוה ונפסד. וגם בעת היותו, הנה הוא רק נדמה ליש ודבר, אבל באמת הוא רק בחי' העלם והסתר שמעלים על אור האלקי כו'. או גם אם נא' שהוא בחי' מציאות ממש, דאל"כ מה"ע ברה"ע כו'[16], מ"מ הרי נת' במ"א שאינו בבחי' מציאות אמיתי כלל, כמ"ש באורך
קצא בד"ה מי כמוכה[17] ובד"ה מהיכן • זכו ישראל לק"ש[18]. הנה הממוצע ביניהם הוא בחי' האין, ובלעדי האין א"א שיומשך כלל התהוות יש הב' דנבראי' מבחי' יש האמיתי, מצד ריחוק הערך שביניהם. וזהו כציור תמונת אות אלף שיש יו"ד בראשו ויו"ד בסופו[19], והוא"ו שהוא הקו ההולך באמצע הא' משמאל לימין הוא מחברם[20]

---

6) תפול עליהם . . ידמו כאבן: **בשלח טו, טז. ראה גם תו"ח בשלח קפה, ב.**

7) מלך אלקים על גוים: **תהלים מז, ט.**

8) בע"ש: **בסה"מ תרל"א שם ע' רצז: בע' שרים. ראה זהר בראשית מו, סע"ב. שערי תשובה עד, א הערה 2.**

9) ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר: **ישעי' מ, ה.**

10) גלה כבוד מלכותך: **מוסף ליו"ט וימים נוראים.**

11) מלכותך דוקא הוא בחי' גילוי מל' דא"ס: **ראה סידור ערב שבת קסה, א. שער האלול רכט, סע"א ואילך. שער הל"ג בעומר שה, א. שז, ב. ראה גם תו"א יתרו עג, סע"ד. לקו"ת שה"ש יד, ד.**

12) ובאו במערות צורים מפני פחד ה' והדר גאונו: **ישעי' ב, יט — בדילוג. שם: ומהדר. וכ"ה בסה"מ תרל"א שם ע' רצז.**

13) (והגם כי כבר נת' מזה לעיל: **ראה פמ"ד. וש"נ.**

14) (והגם כי . . והוא מה): **נוסף בגוכתי"ק.**

15) שתים שהן ארבע: **לשון המשנה רפ"ק דשבת.**

16) דאל"כ מה"ע ברה"ע כו': **נוסף בגוכתי"ק.**

17) בד"ה מי כמוכה: **סה"מ תרכ"ט ע' קסא ואילך.**

18) ובד"ה מהיכן זכו ישראל לק"ש: **סה"מ תרכ"ז ע' שפו ואילך — ושם הפתיחה: ברבות ס"פ ואתחנן מהיכן זכו ישראל לק"ש.**

19) אלף שיש יו"ד בראשו ויו"ד בסופו: **ראה גם שו"ע אדה"ז הל' תפילין סל"ב, ס"ב אות א'. ראה גם הערה הבאה.**

20) אלף . . יו"ד . . ויו"ד . . והוא"ו . .

יחד. כ"ה בב' בחי' יש הוא כדמיון ב' יודין דאלף עליון ותחתון, והאין המחברם הוא כדמיון הקו שבאמצע האלף. או כמו תמונת וציור אות יו"ד שיש בו קוץ בראש שהוא קוץ העליון וקוץ בסוף הוא בחי' קוץ התחתון ועצם תמונת היו"ד מחבר ב' הקוצין[21].

קיצור. לפמ"ש שמטה ל' ממשלה ולא לרדות, צ"ל מהו שמסיים רדה כו'. ויובן עפמ"ש תפול לע"ל כשיתגלה אימתה הידוע, ובאו במערות צורים כו'. וצלה"ק הקדמה שנת' לעיל לצורך הבנת ענין זה בא"א מכמו שנת' שם. שיש ג' בחי' יש ואין ויש, יש האמיתי, ויש דנבראי' שהוא הוה ונפסד, ובהוה הוא ג"כ רק נראה לעיני בשר, או עכ"פ אינו מציאות אמיתי, והמחברם זהו אין. וה"ז כתמונת אלף הקו מחבר ב' יודי"ן, או אות יו"ד מחבר ב' קוצין, עמ"ש מזה בלק"ת[22] הובא בד"ה מים רבים[23] בביאור עפמ"ש בהגהות לד"ה לך לך[24] כו'.

(קדא) אמנם הנה צ"ל, דהנה במשל האותיות דאלף ויו"ד הנה המחבר שבין ב' יודי"ן דאלף, או עצם היו"ד שמחבר ב' הקוצין שלו, הנה יש איזהו גשם המחבר אותם שהוא קו האמצעי שבאלף, ועצם ממשות השחרות דנקודת היו"ד, שזהו עצם אות היו"ד ועיקרו, משא"כ הקוצים הם רק תגין כנודע[25]. אך בחי' האין שמחבר את ב' בחי' היש, הנה מצד היותו אין ואפס איך הוא מחבר, הלא פי' אין הוא כי איננו ואיך הוא מחבר כו', ומי הוא המחבר כו'[26]. והענין הוא דהנה אמרנו לעיל שהם שתים שהן ארבע[27], והיינו כי בחי' האין הזה אין פירושו שוה לגבי המשפיע כמו לגבי המקבל, שהם ב' בחי' יש הנ"ל, יש האמיתי הוא המשפיע הכל כמ"ש כי ממך הכל[28], ויש הנברא הוא המקבל. והיינו כי מלמעלמ"ט

בשוה"ג ללא ציון מקומו בפנים:

צ"ל איך אין מחבר ה"ה א"ס

מחברם: **ראה זהר בראשית כו, א. ב. פרדס שער האותיות שכ"ז, פ"ד. מגן דוד להרדב"ז מערכת א. אנציק' תלמודית כרך א מערכת א' בתחלתה. ספר הערכים חב"ד מערכת א' כרך ז ע' פ ואילך. וע' קצג ואילך.**

21) יו"ד . . קוץ . . קוץ . . מחבר ב' הקוצין: **ראה גם אנציק' תלמודית מערכת יו"ד כרך כא ע' קכט ואילך. שו"ע אדה"ז שם אות י'. ראה גם תו"ח לך פב, ב ובהערה 11. תו"ח שמות לד, א. וש"נ.**

22) בלק"ת: **ראה גם לקו"ת שלח מו, ב.**

23) בד"ה מים רבים: **לע"ע לא נתברר לאיזה דרוש כוונתו.**

24) בביאור עפמ"ש בהגהות לד"ה לך לך: **באוה"ת לך כרך ד ע' 1382 ושם בענין קוש"י ומציין ללקו"ת תצא לט, ב.**

25) שזהו עצם אות היו"ד ועיקרו, משא"כ הקוצים הם רק תגין כנודע: **נוסף בגוכתי"ק. ראה גם לקמן בהנחות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתז. סה"מ תרל"א שם ע' חצר.**

26) ומי הוא המחבר כו': **נוסף בגוכתי"ק.**

27) אמרנו לעיל שהם שתים שהן ארבע: **בפרק שלפנ"ז. ראה סה"מ תרמ"ד ע' רג ואילך. המשך תער"ב ח"ב ע' א'קנ ואילך.**

28) כי ממך הכל: **דהי"א כט, יד.**

פי' אין הוא שאינו תופס מקום כלל, והיינו כי בכדי שיוכל להיות התהוות הנבראי' או אצילות הנאצלי' מאתו ית' הבלתי בע"ג ובע"ת כלל וכלל, ואיך יתהוה מאתו אצי' שהם מספר עשר ספירות, עשר דוקא ולא אחד עשר, וכמ"ש בס"י עשר ספירות כו' עשר ולא תשע, עשר ולא אחד עשר[29]. אלא שבכדי להאציל ע"ס זה הי' ע"י צמצום, שסילק אורו הגדול על הצד[30], עד שנמשך הארה בעלמא שאינו תופס מקום כלל וכלל, שלכן אני ה' לא שניתי[31]. דלכאו' יפלא האיך נא' אני ה' לא שניתי, הלא נאצלו הנאצלי' ונבראו הנבראי' ונוצרו היצורים ונעשו
קצב הנעשים, ואיך שלא יש שום שינוי • בין קודם הבריאה והאצי' לאחר הבריאה והאצי'. אלא שמפני כי כל ההתהוות בין הבריאה בין האצי' נתהוו מהארה בעלמא שאינה תופסת מקום כלל וכלל, עד שבאמת אין שינוי כלל, שאתה הוא קודם שנבה"ע ואתה הוא לאחר שנבה"ע[32] בלי שום שינוי ממש. וא"כ פי' ענין האין, מה שנמשך מאתו ית' בחי' יש האמיתי, הוא פי' שהוא אין ואפס ואינו תופס מקום כלל לגבי יש האמיתי המשפיע, ועש"ז הונח לו שם אין ע"ש העדר תפיסתו כלל. אך בחי' האין המקור להמקבלים, היינו בחי' האין המהוה היש השני דמקבלים, הנה פי' אין שאינו מושג כלל וכלל. ונמצא פי' יש מאין שאנו משיגי' מלמטלמ"ע, פי' שנתהוה הבריאה ליש ודבר מבחי' אין, היינו בחי' מה שאינו מושג לנו כלל וכלל מה היא. והיינו כמש"נ לעיל בענין הנפש המחי' את הגוף[33], הנה אין אנו יודעים ומשיגי' מהות הנשמה מה היא כלל. ואין לך דבר קרוב יותר מהארת הנפש המחי' את הגוף לגבי הגוף, שהשכל והשגה שבאדם שמלובש במוח החכ' והבינה אינם משיגים כלל את מהות הנפש המחי' אותם. וכד דייקת בי' שפיר תמצא שהמשיג הוא הוא[34] בחי' הכח הרוחני שמלובש בגשם המוח, דאל"כ היתכן שגשם המוח עצמו משיג, הלא הוא דבר ההוה ונפסד ונרקב והי' לעפר, והרי בצאת הנפש מן הגוף ה"ה מוטל כאבן דומם, ואיננו מרגיש מאומה להשכיל ולהבין איזה דבר. ונמצא כי המשכיל והמבין הוא בחי' כחות הנפש בעת התלבשותם באברי הגוף, ומאחר כי בעת התלבשותם במוח האדם אינם משיגי' מהות הנפש מה היא, רק ע"ד ידיעת המציאות, שיודע שיש בו נפש המחי' אותו, אבל א"י[35] כלל וכלל מהו מהות הנפש שלו עצמו. א"כ צ"ל שגם כחות הנפש אינם משיגי' מהות הנפש מה היא, והיינו מפני כי כשם שהנברא הוא יש מאין, כן החיות המחי' אותו הוא בבחי' הסתר והעלם ממנו וכנ"ל[36]. ונמצא פי' אין מלמטלמ"ע הוא אין שאינו מושג, ולא כפי' אין שלגבי המשפיע שהוא אין ואפס. דהאיך נאמר על כל מקור החיות וכחות הגוף שהוא אין ואפס, ומאין נמשך כח

---

29) בס"י עשר . . ולא תשע . . אחד עשר: בדפוס מנטובא שכ"ב — פ"א, מ"ג. ובנו"א מ"ד.

30) שסילק אורו הגדול על הצד: נסמן לעיל פכ"ז.

31) אני ה' לא שניתי: נסמן לעיל ספ"ג.

32) שאתה . . שנבה"ע ואתה . . שנבה"ע: נסמן לעיל פכ"ו.

33) כמש"נ לעיל בענין הנפש המחי' את הגוף: ראה לעיל פנ"ח-פנ"ט. פע"ח. פקי"ח.

34) הוא: נוסף בגוכתי"ק.

35) א"י: בסה"מ תרל"א שם ע' רצט: אינו יודע.

36) וכנ"ל: נוסף בגוכתי"ק.

השכל להשכיל או כח ההשגה להבין איזה שכל[37], וכח הדבור לדבר והמח' לחשוב והמעשה לעשות, אם לא שיש איזה דבר כללי, שמאתו נמשך כחות הפרטי' האלו[38]. והגם שהשגתינו זה הוא רק בדרך ידיעת המציאות, מ"מ הרי אנו יודעים זה על בוריו בלתי שום ספק וס"ס כלל וכלל, ורק מפני שאין אנו יודעים מה היא לכן אנו קוראים אותה אין[39] פי' שאינה מושג כו'.

קיצור. איך בחי' האין הוא הממוצע, הלא הוא אפס. יבאר ב' פירושי' בפי' תיבת אין, הא' מה שהוא אפס שזהו לגבי המשפיע, הב' אין שאינו מושג שזהו לגבי המקבלים. ונמצא הם שתים שהם ארבע, ב' בחי' יש וב' בחי' אין. ויובן מכחות הנפש בבחי' ידיעתם בעצם הנפש כו'. קצג

(קרב) **וכן** יובן ד"ז בכלליות הנבראי' והנוצרי' והנעשים, שכל דבר נברא שאנו רואי' שהוא נברא יש מאין, פי' מאין היינו ממה שאינו מושג כלל. ובאמת ל' נברא לא יתכן כלל אם הי' מושג הדבר המהוה, שאם דבר המהוה זה מושג להדבר המתהוה, א"א לקוראו בשם נברא כ"א בשם עלול, שזהו בחי' השתלשלו'. וכמו השלשלת[40] שטבעת א' דבוקה ואחוזה בחברתה, כן הוא בחי' עו"ע[41] שכאו"א משיג העליון ממנו, עד"מ עלול שלמטה הנה הוא מלביש ז"ת של העילה[42] הקדומה לו. ואז הוא נעשה עילה שיומשך ז"ת שלו להעלול שלמטה הימנו, ועד"ז הוא מרכ"ד עד סוכ"ד בבחי' ההשתל' שכולם הם בחי' עו"ע. והנה אם הי' כן בבחי' הנבראי' דבי"ע, לא היו יכולים להיות בשם מציאות גשם דבר מה כלל, כ"א הי' הכל רוחניות. וע"ד עולם האצי'[43] שהוא אלקות[44], שהרי מה שמתהוה הגשמי' מן הרוחניות, אין לך בריאה יש מאין גדול מזה, כמו שהונח דבר זה גם אצל חכמי המחקר[45]. ונמצא כי ל' וענין בריאה אינו יתכן כ"א שהסיבה הקדום לה המהוה אינו בדרך העילה המשפעת לעלול, כי העלול משיג מקצת העילה, משא"כ הנברא אינו משיג כלל מהות הרוחני המחי' אותו, כמו שהגוף אינו משיג מהות הנפש מה היא, כ"א בדרך ידיעת המציאות. וכן כל דבר נברא משיג אשר יש בו כח רוחני המחי' ומהוה אותו, אמנם משיג רק ע"ד ידיעת המציאות. וז"ע בריאה יש מאין, פי' מאין

---

37) שכל: **נוסף בגוכתי"ק.**

38) שיש איזה דבר . . כחות הפרטי' האלו: **ראה ההערה בסה"מ תרל"א שם.**

39) מפני שאין אנו יודעים . . אותה אין: **ראה שם.**

40) השתלשלו'. וכמו השלשלת: **ראה תו"א וישלח כה, ג. בשלח סד, ב. תו"ח שמות כד, ב. וש"נ.**

41) עו"ע: **ראה גם לעיל בח"א ע' קעד. וש"נ.**

42) עלול . . מלביש ז"ת של העילה: **ראה גם לעיל בח"א ע' ע. וש"נ.**

43) הכל רוחניות. וע"ד עולם האצי': **ראה ההערה בסה"מ תרל"א שם.**

44) עולם האצי' שהוא אלקות: **ראה גם לעיל פ"ה. וש"נ.**

45) שמתהוה הגשמי' מן הרוחניות . . חכמי המחקר: **ראה עקרים מ"א, פכ"ג. מ"ד, פ"ג. לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פט"ז. וש"נ.**

מבחי׳ שאינו מושג כלל מה היא. ונמצא כי בבחי׳ האין הממוצע בין ב׳ בחי׳ היש הנ״ל, הוא ב׳ בחי׳ אין. הא׳ היא האין שלגבי היש האמיתי המשפיע, שפי׳ אין מה שהוא אין ואפס לגבי בחי׳ היש האמיתי, ונק׳ אין ע״ש היותו הארה מועטת ומצומצמת מאד לגבי המשפיע, עד שא״א ולא יתכן כלל לקרותו בשם מציאות נמצא כ״א בשם אין. הב׳ הוא בחי׳ האין שמקור ליש הנברא[46], פי׳ אין ע״ש שאינו מושג כלל מהו שזהו ג״כ בכלל אין. כי כשם שא״א לכנות ההארה שאינה תופסת מקום בשם מציאות כ״א בשם אין, כן הדבר אשר בלתי מושג ג״כ א״א לכנותו אלא בשם אין. כי האיך נניח שם עליו כי הוא זה, מאחר שאין אנו יודעים כלל מהו ומהותו ואיכותו. אלא שבזה הוא ההפרש בין ב׳ בחי׳ אין האלו, שהאין שלגבי המשפיע נק׳ אין ע״ש עצמו, שהוא בעצם הוא אין ואפס לגבי בחי׳ יש האמיתי ואינו עולה בשם ועש״ז נק׳ אין. אמנם בחי׳ האין הב׳
קצד שהוא האין המקור להיש הנברא שהוא נק׳ ג״כ • אין, אמנם לא ע״ש עצמותו ואיכותו כמו האין הא׳ שלגבי יש האמיתי, כ״א ע״ש העדר השגתו הונח לו שם אין. אבל בחי׳ מהותו ואיכותו לא נודע לנו כלל, ולכן אין אנו יכולים לכנות לו שם מפני כי אין אנו יודעי׳ כלל מה הוא, ואיך ומה לכנותו ע״ש עצמותו כו׳. ונמצא כי האין הא׳ נק׳ אין ע״ש מהותו ואיכותו, ואין הב׳ ע״ש ההעדר מהשגתינו וההעלם שמתעלם מאתנו עש״ז הונח לו שם אין, יהי׳ איך שיהי׳ שניהם הם נק׳ בשם אין[47], לכן בכלל הוא רק ג׳ בחי׳ יש האמיתי ואין ויש הנברא. ובפרטיות האין הממוצע הוא ב׳ בחי׳, האין שלגבי יש האמיתי שנק׳ אין ע״ש שאינו תופס מקום, הונח לו שם אין ע״ש עצמותו לגבי יש האמיתי. ואין הב׳ הוא ע״ש העדר ההשגה בו, ולכן לגבי המקבלי׳ הם הנבראי׳ והנוצרי׳ והנעשים ממנו נק׳ אין ע״ש ההעלם והעדר ההשגה בו כלל וכלל, ולכן אין אנו יכולים לערוך לו שם כ״א אין. וזהו שהם שתים שהם ארבע, ב׳ בחי׳ היש הם שתים שהם העיקר, להיות כי עיקר המכוון מכל בחי׳ בריאות העולמות הוא שיהי׳ מציאות העוה״ז הלזה הגשמי. להיות כי כך עלה ברצונו ית׳, ונתאוה הקב״ה להיות לו ית׳[48] דירה בתחתונים[49] דוקא, אשר זה מושג לנו. והטעם למה נתאוה זהו אינו מושג לנו כלל[50] כמ״ש מזה בד״ה ואהבת את (למ״ד)[51]. ומקור בחי׳ היש הזה הוא מיש האמיתי כי ממך הכל[28], והממוצע ביניהם הוא בחי׳ האין. ואין זה עצמו נחלק לב׳[52], והיינו אין מה שהוא אין ואפס לגבי המשפיע,

---

46) ב׳ בחי׳ אין . . שלגבי היש האמיתי . . שמקור ליש הנברא: **ראה תו״ח וישלח קפה, א ואילך. הערה בסה״מ תרל״א שם ע׳ ש. הנסמן לעיל ע׳ תפו (לפני פמ״ד).**

47) יהי׳ . . נק׳ בשם אין: **ראה הערה בסה״מ תרל״א שם.**

48) ונתאוה הקב״ה להיות לו ית׳: **ראה הערה שלאח״ז.**

49) ונתאוה הקב״ה להיות לו ית׳ דירה בתחתונים: **ראה תנחומא נשא טז. הנסמן לעיל בח״א המשך ואלה תולדות יצחק פ״ג.**

50) למה נתאוה זהו אינו מושג לנו כלל: **ראה גם לעיל פק״א. וש״נ.**

51) למה נתאוה . . בד״ה ואהבת את (למ״ד): **סה״מ תר״ל ע׳ רלח.**

52) ואין זה עצמו נחלק לב׳: **ראה הערה בסה״מ תרל״א שם ע׳ שא.**

ומה שהוא אין היינו מה שאינו מושג לנבראי' כלל, וע"ש ההעלם ובחי' העדר ההשגה נק' אין כו'.

קיצור. ויובן ג"כ מכל הנבראי' והנוצרי' כו' שיש בחי' המהוה אותם שאינו מושג, דאל"כ א"א לקרותו נברא, והה"ה בחי' אין. ובחי' ההארה מהמשפיע שהוא ג"כ אין. רק שחלוקי' בעצם, שהאין הוא הארת המשפיע ה"ה נק' אין ע"ש העצם, ובחי' האין מקור המהוה היש, ה"ה נק' אין ע"ש ההעלם ולא ע"ש מהותו, שהרי אינו ידוע כלל כו'[ב].

(קד"ג) **ועפ"ז** יובן מ"ש כי אתה נרי הוי' והוי' יגיה חשכי[53], דלכאו' ש' הוי' הב' מיותר, דהל"ל נרי הוי' ויגיה חשכי, ול"ל לכפול ב"פ ש' הוי'[54] בזה אחר זה. אך הענין הוא דכתי' ויקרא ה' ה'[55] שיש ב' שמות הוי' הא' הוא בחי' ש' הוי' שבסדר השתלשלות, כי פי' ש' הוי' הוא ל' מהוה[56], שהוא הוא

ב) כאן נוסף בכת"י המשך המאמר — בהמשך לפתיחה שבהערה א' דלעיל (פק"כ):

והנה ב' בחי' אין זהו ב' שמות הוי', שהגם שהוא ש' העצם[68] עכ"ז הוא רק שם לבד, שם ואור ומל' הכל א', ופי' הוי' שמהוה[56], אמנם ההתהוות הוא בדרך ממילא, נבה"ע כמ"ש בד"ה קול דודי בשה"ש בלקו"ת[64], והמהוה מסתתר מהמתהוה[65], ולכן הוי' הא' זהו האין המהוה היש דנבראי' יש מאין שאינו מושג, ואמנם באמת לפי ערך הנבראי' ה"ה דבר גדול רק שאינו מושג לנו כו', אבל בחי' ש' הוי' הב' זהו בחי' האין הארת יש האמיתי, ועז"א בפדר"א עד שלא נבה"ע הי' הוא ושמו[71], השם כמו שהוא כלול, כזיו השמש בשמש, ביטול אין ואפס, וזהו בחי' האין שלגבי המשפיע כנ"ל, וע"ש הוי' זה נא' יגיה חשכי[53], דהנה כינור* של בהמק"ד הי' של ז' נימין ושל ימוהמ"ש שמונה[80], כינור כ"ו נר[81], ש' הוי' ותרין דרועין**, ופי' ז' נימין זהו ז"פ הוי' בגימ' יעקב[84], ויעקב הלך לדרכו[85] בחי' תומ"צ[86], אבל בכדי להאיר גם החשך זהו ע"י בחי' שמונה נימין ח"פ הוי' בגימ' יצחק[94] שעיקר הגילוי יהי' לע"ל כי אתה אבינו[95], ועכשיו

— ראה ההמשך לקמן פקכ"ד בפנים על יד הערה ד מתיבת ועכשיו עד סיום הפרק.

---

*) מכאן הועתק גם לקמן בפקכ"ד הערה ג.

**) כינור כ"ו נר ש' הוי' ותרין דרועין: ראה לקמן בפנים רפקכ"ד: כינור הוא ד"ו נר, ונודע פירושו ד"ו הוא מספר ש' הוי', נר הם רמ"ח ותרין דרועי'.

---

53) כי אתה נרי הוי' והוי' יגיה חשכי: שמו"ב כב, כט. ושם: נירי.

54) לכפול ב"פ ש' הוי': ראה גם תו"א מקץ מ, ב. מאמרי אדה"ז תקס"ח ח"ב ע' תרמג.

55) ויקרא ה' ה': תשא לד, ו. ראה גם לעיל בח"א ד"ה בראשית ברא ספ"ג. וש"נ.

56) הוי' הוא ל' מהוה: ראה גם לעיל ספ"ו. וש"נ.

המהוה כל התהוות הנבראי׳ והנוצרים והנעשים, כמ״ש יהללו את שם הוי׳ כי הוא צוה ונבראו[57], וקאי על תחלת המזמור ומה שחשיב בו שנת׳ פי׳ בסידור האריז״ל שקאי על אבי״ע[58] והתכללותם זב״ז ע״ש, רק שמהוה בדרך ממילא ומאליו[59]. וזהו ששינו הנוסחא הישינה שאמרו אתה הוא עד שלא בראת[60] כו׳, קצה לומר עד שלא נברא[61]. ולכאו׳ למה שינו זה, אלא מפני • שלשון הפסוק מורה כן דכתי׳ צוה ונבראו. וההפרש ביניהם הוא שלשון בראת משמע כח הפועל[62] בנפעל[63] דוקא, מה שבש׳ הוי׳ אינו שייך לומר כן כ״א ונבראו בדרך ממילא ומאליו, וכמ״ש מזה בלקו״ת שה״ש ד״ה קול דודי פ״א[64], ונת׳ במ״א שבחי׳ המהוה מסתתר מן הדבר המתהוה[65]. וזהו ב׳ האין המהוה היש דבי״ע והמספר דאצי׳[66] כו׳, ואם היות שבאמת העיקר הוא בחי׳ האין המהוה, אמנם הנה נת״ל שפי׳ בריאה יש מאין[67] אין פירושו אין העדר, אלא ע״ש העדר השגתו ולא על העדר תפיסתו כו׳. ולכן הגם כי הוא באמת דבר גדול נגד בחי׳ הנבראי׳ וש׳ הוי׳ הוא שם העצם[68] עכ״ז נק׳ בשם אין ע״ש העדר השגתינו בו, לפי שאנחנו נבראי׳ מוגבלי׳ שוכני בתי חומר כו׳. ואמנם בחי׳ ש׳ הוי׳ הב׳ שלמעלה מהשתל׳ ה״ה ג״כ בחי׳ אין, רק שהוא בחי׳ אין בחי׳ הארת יש האמיתי, שלגבי בחי׳ יש האמיתי כאין נחשב. כי גם הנה ש׳ הוי׳ הוא רק בחי׳ שם לבד כמ״ש אני הוי׳ הוא שמי[69], וכנודע ממ״ש במ״א שאור ושם ומל׳ הם הכל בחי׳ ומדריגה א׳[70], שכולם מורים על הארה לבד כו׳. אך הנה בזאת יתרון בחי׳ ש׳ הוי׳ דלעילא שעליו א׳ בפדר״א עד שלא נבה״ע הי׳ הוא ושמו בלבד[71], ולכאו׳ צ״ל מי קראו בשמו קודם שנבה״ע. אלא כי שם הוא בחי׳ הארה, וכמו שם האדם שהוא הארת

57) יהללו את שם הוי׳ כי הוא צוה ונבראו: **תהלים קמח, ה.**

58) בסידור האריז״ל שקאי על אבי״ע: **ראה סידור ר׳ שבתי מראשקוב תפלת היצירה במקומו.**

59) שמהוה בדרך ממילא ומאליו: **ראה גם לעיל ספ״ו. וש״נ.**

60) ששינו הנוסחא הישינה . . שלא בראת: **ראה שו״ע אדה״ז הלכות ברכות השחר סמ״ו, ס״י. וש״נ. לקו״ת שה״ש יד, ג (צויין בסמוך בפנים) ושם מציין לשל״ה בהקדמה דף ג׳ ע״ב. מאמרי אדה״ז תקס״ט ע׳ נז. סה״מ תר״ל ע׳ רלו. תר״ן ע׳ שפב. תו״מ — התוועדויות חל״ג ע׳ 120.**

61) אתה הוא . . עד שלא נברא: **נסמן לעיל פכ״ו.**

62) בראת משמע כח הפועל בנפעל: **ראה גם תו״א מגלת אסתר צו, ג. לקו״ת שם. פ׳ ראה כ, ד.**

63) כח הפועל בנפעל: **נסמן לעיל ספ״ו. וש״נ.**

64) בלקו״ת שה״ש ד״ה קול דודי פ״א: **יד, ג. ראה גם בחלק מהמצויין לעיל הערה 60.**

65) ונת׳ במ״א שבחי׳ המהוה מסתתר מן הדבר המתהוה: **ראה גם לעיל ד״ה כה אמר ה׳ זכרתי לך — לפני פרק מז. פצ״ג. ספקי״ז. וש״נ.**

66) והמספר דאצי׳: **ראה לעיל פקכ״א.**

67) נת״ל שפי׳ בריאה יש מאין: **פקכ״א ואילך.**

68) וש׳ הוי׳ הוא שם העצם: **נסמן לעיל פמ״ה.**

69) אני הוי׳ הוא שמי: **ישעי׳ מב, ח. ראה גם לעיל ספק״ו.**

70) במ״א שאור ושם ומל׳ . . ומדריגה א׳: **ראה גם סה״מ תרל״ב ח״א ע׳ קלב. וש״נ.**

71) בפדר״א עד שלא נבה״ע . . ושמו בלבד: **נסמן לעיל המשך וישב יעקב פ״ד.**

האדם ולא עצמותו. ועד"ז יובן שפי' וענין שמו ית' היינו הארתו, וקודם שנבה"ע הי' הוא ושמו בלבד פי' שהארתו הי' כמו שהוא כלול בעצמותו, וע"ד זיו השמש בתוך כדור השמש שאינו עולה בשם כלל כ"א לאחר התפשטותו כמ"ש במ"א[72]. ועד"ז יובן ענין השם כמו שהוא כלול בעצמותו, או שנאמר שהתפשטותו הוא ג"כ עצמותו שהרי לית בר מינך[73] כו', ולכן תי' הוא הוא ר"ת הוא ושמו אחד[74], לרמז על יחודם ואחדותם כו', ולכן שם הוי' זה הוא בחי' האין היינו הארת בחי' יש האמיתי כו'. ועל בחי' שם הוי' זה א' והוי' יגיה חשכי, כי בכדי להאיר החשך צריכים אור רב דוקא. וכמ"ש במ"א המשל, שבכדי להאיר בבית עד"מ שהוא מקום קטן די בנר, ואמנם בכדי להאיר למרחוק ע"ז צריכים אבוקה דוקא[75]. או עד"מ בבית שהאויר זך די בהארת אור הנר, שהנר דולק שם בטוב ואינו נכבה, כי אם היותה אור קטן, מ"מ מפני זכות האויר דולקת הנר בטוב ומאיר. אך הנה במרתף ששם האויר גס, שמפני גסותו ועביו של האויר, א"י אור הנר להתאחז בפתילה[76], לכן צריכי' לאבוקה[77] דוקא. ועד"ז יובן שבכדי להגיה חשכי חושך הגוף ונה"ב[78] צריכין אור רב מבחי' היותר גבוה, והיינו מבחי' ש' הוי' דלעילא כו'. ובחי' ש' הוי' זה, הוא בחי' הארת יש האמיתי, וזהו בחי' אין הב' כו', ולכן אמר ב"פ הוי' כו'.

קיצור. ענין ב"פ הוי' שבפסוק כי אתה נרי, זהו נגד ב' בחי' אין. ש' הוי' דלתתא זהו בחי' אין שמהוה היש, ושם הוי' דלעילא זהו בחי' הארת יש האמיתי, הוא ושמו בלבד, ולכן משם יגיה גם חשכי כו'.

(קד"ד) **וביאור** הענין[ג] הנה ארז"ל כינור[79] של בהמק"ד הי' של ז' נימין ושל ימוהמ"ש של שמונה נימין[80], ולכאו' צ"ל מה"ע הנימא

ג) (קד"ד) וביאור הענין . . דשבת דפטע"ב: בהוצאה הקודמת כ"ז ליתא, ובמקומו נעתק בקצרה:

דהנה כנור* של בהמ"ק הי' של ז' נימין ושל ימוהמ"ש שמונה, כנור ד"ו נר, ש'

*) כ"ז הועתק גם לעיל בפקכ"ב הערה ב. וראה גם הנסמן שם.

---

72) זיו השמש בתוך כדור השמש . . כמ"ש במ"א: **ראה שער היחוד והאמונה פ"ג.**

73) לית בר מינך: **תרגום אונקלוס בשלח טו, יא. ראה גם הנסמן לקמן בהנחות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתכג הערה 34.**

74) הוא . . ר"ת הוא ושמו אחד: **של"ה בית ה' ד, א. מס' פסחים מצה עשירה קנב, א.**

75) המשל . . בבית . . בנר . . אבוקה דוקא: **ראה גם תו"א תולדות יח, רע"ג.**

76) בפתילה: **ע"כ נמצא בהוצאה הקודמת. מכאן ועד סיום הקיצור ניתוסף אח"כ, ונדפס שם בע' הפתח דבר. וראה בהע' ג ובע' הבא.**

77) עד"מ בבית . . אור הנר . . במרתף . . לאבוקה: **ראה גם לקו"ת חוקת סה, ד. סה"מ תרמ"א ע' טו וע' שצ.**

78) להגיה חשכי חושך הגוף ונה"ב: **ראה גם תו"א מקץ לו, ג.**

79) כינור: **בהוצאה הקודמת: כנור.**

80) כינור . . ז' נימין . . שמונה נימין: **ערכין יג, ב. ראה גם לעיל בח"א ד"ה וישב יעקב פ"א. לקו"ת תזריע כא, ד. סה"מ תרל"ח ע' צט ואילך. וש"נ.**

שיתוסף אז, ומאי נפ"מ אם יתוסף נימא אחת. אך הענין הוא דהנה כינור[79] הוא ד"ו נר[81], ונודע פירושו ד"ו הוא מספר ש' הוי'[82], נר הם רמ"ח ותרין דרועי'[83] כמ"ש בכ"ד. ושל בהמק"ד הי' של ז' נימין היינו ז"פ הוי', שזהו בגימ' יעקב[84], ויעקב הוא כמ"ש ויעקב הלך לדרכו[85], שפי' רבינו נ"ע ז"ל שהלך לדרכו דרך התורה והמצות[86], וכמ"ש אשר יצוה כו' ושמרו דרך הוי'[87], והיינו בחי' או"י כו'. והגם שבכלל המצות יש גם בחי' תשובה[88] שהוא בחי' או"ח, אך זהו נכלל במ"ש ריח בגדיו[89] שהם בגדי התומ"צ[90] ורז"ל אמרו ריח בוגדיו[91] בחי' מצות התשובה, והעיקר הוא בחי' או"י דדרך התומ"צ כו'. ואמנם בכדי להאיר את החשך, ע"ד שגם ברה"ר בחי' טורי[92] דפרודא[93] יוכל להאיר, זהו לימוה"ש שיהי' הכינור של שמונת נימין. כי שמונת נימין רומזי' על ח"פ הוי' שהם בגימ' יצחק[94], שעיקרו לע"ל כמ"ש לע"ל ליצחק כי אתה אבינו[95] כמארז"ל

הוי' ותרין דרועין, ופי' ז' נימין זהו ז"פ הוי' בגימ' יעקב,

ויעקב הלך לדרכו, בחי' תומ"צ, אבל בכדי להאיר גם החשך זהו ע"י בחי' שמונת נימין ח"פ הוי' בגימ' יצחק שעיקר הגילוי יהי' לע"ל כי אתה אבינו.

ועל הגליון שם כתוב: „מכאן עד סוף הסעי' נרשם בקצרה". והבא כאן בפנים נדפס בהוצאה הקודמת בעמוד הפתח דבר.

---

81) כינור הוא ד"ו נר: **ת"ז תכ"א נב, א. ראה לקו"ת תזריע כא, ד. סה"מ תרל"ח ע' קפ הערה 188.**

82) ד"ו הוא מספר ש' הוי': **ראה זהר רע"מ משפטים קטז, רע"א. שו"ע או"ח הל' ציצית סכ"ד, ס"ה. שו"ע אדה"ז שם ס"ז.**

83) נר הם רמ"ח ותרין דרועי': **ראה זהר תרומה קסו, ב. מאו"א מערכת נר סל"א. לקו"ת שלח מד, ד. מה, ד. פ' ראה כ, א.**

84) ז"פ הוי' שזהו בגימ' יעקב: **ראה לקו"ת וירא כב, כ הנה ילדה מלכה גם היא. מאו"א מערכת יעקב אות מג. אוה"ת וישלח ע' רלח. חנוכה ע' דש. ע' 652. ויחי ע' 706. שמות ע' צז. כרך ח ע' ב'תתכב. נ"ך כרך א ע' עו. (יהל אור) תהלים ע' תקפה.**

85) ויעקב הלך לדרכו: **ויצא לב, ב.**

86) ויעקב . . שפי' רבינו נ"ע . . דרך התורה והמצות: **ראה לעיל רפצ"ו. וש"נ.**

87) אשר יצוה כו' ושמרו דרך הוי': **וירא יח, יט.**

88) המצות יש גם בחי' תשובה: **ראה מאמרי אדה"א דברים ח"א ע' שכה. לקו"ש כרך ד ע' 1144 ובהערה 5. כרך ו ע' 329. כרך יז ע' 210 ואילך ובהערה 40. כרך לח ע' 18 ואילך. סה"מ תרמ"ב ע' שלח. וש"נ.**

89) ריח בגדיו: **תולדות כז, כז.**

90) ריח בגדיו שהם בגדי התומ"צ: **ראה לקו"ת מסעי פט, ב. צא, א.**

91) ריח בוגדיו: **בלקו"ת ש"ש סה, ב ועד"ז באוה"ת תולדות כרך ד ע' תתלב מציין: ברבות תולדות ס"פ ס"ה. ראה ב"ר פס"ה, כב וברש"י ומתנות כהונה שם. סנהדרין לז, א.**

92) ברה"ר בחי' טורי דפרודא: **ראה גם לעיל בח"א המשך וישב יעקב רפ"ח. וש"נ.**

93) טורי דפרודא: **זהר בראשית כט, ב. ויצא קנח, א. פקודי רלד, סע"א.**

94) ח"פ הוי' שהם בגימ' יצחק: **ראה לקו"ת, אוה"ת וישלח, חנוכה, מלכים שבהערה 84 . אוה"ת בראשית כרך ג ע' תקפה.**

95) כי אתה אבינו: **ישעי' סג, טז.**

קצו בפ"ט דשבת דפטע"ב. ועכשיוד ז"ע נ"ח שמונה נרות, משא"כ בבהמ"ק • ז' נרות ז"פ הוי', שמונה נרות דוגמת לע"ל ח' נימין ח"פ הוי' ש' הוי' דלעילא, אין שנמשך מיש האמיתי, ולכן נ"ח כו' ע"פ הבית מבחוץ[96] דוקא, להאיר ריבוי החשך שבר"ה טורי דפרודא כו'. וזהו אתה כח הגילוי, תאיר נרי[97] בחי' נר הוי' נשמת אדם[98] וכמארז"ל נרי בידך ונרך בידי, במד"ר ראה[99] שופטים[100], אם שמרתם ד"ת[101]. וזהו מזוזה מימין[102], תורה שניתנה בימין[103] מימינו אש[104], תורת חסד[105], ושרשה מחכ'[106] פתחה בחכ'[107], אין של היש דבינה[108].

ד) מכאן עד סיום הפרק יש בגוכתי"ק מהדו"ק: וז"ל:

שיהי' הכינור של שמונת נימין בחי' ח"פ הוי', ולכן בבהמק"ד הי' רק ז' נימין ע"ד ז' נירות המנורה כו', משא"כ נ"ח שמונה נרות דוגמת לע"ל שיהי' ח"פ הוי' שהוא מבחי' ש' הוי' דלעילא בחי' האין שנמשך מיש האמיתי כו', ולכן נ"ח מצותה להניח ע"פ הבית מבחוץ[96] דוקא לרמז שבכח הנרות דחנוכה להאיר גם רבוי החשך דר"ה בחי' טורא דפרודא[93] להיותם מעין דוגמא דלע"ל שמונה נרות כו', וזהו כי אתה נרי הוי'[53] אתה הוא בחי' כח הגילוי תאיר נרי[97] בחי' נר הוי' נשמת אדם[98], וכמארז"ל נרי בידך ונרך בידי[99] אם שמרתם ד"ת[101] הריני משמר אתכם שזהו ע"י התורה, וזהו מזוזה מימין[102] בחי' תורה שניתנה בימין[103] מימינו אש דת[104], ונק' תורת חסד[105], ושרשה מבחי' חכ'[106] אין של היש דבינה כו', וזהו מזוזה זה זו* ע"ד שארז"ל יבוא זה כו' לעם זו** כו'.

קיצור. ביאור של ז' נימין זהו ז"פ הוי' כמו נרות המנורה ז' נרות, לע"ל שמונה נימין ח"פ הוי' בגימ' יצחק שלע"ל יאמרו ליצחק כי אתה אבינו וזהו כי אתה תאיר נרי.

---

*) מזוזה זה זו: ראה זהר רע"מ ואתחנן רסג, ב. ע"פ פי' הצ"צ באוה"ת חנוכה שלא, סע"א ואילך [ע' שלו]. ואתחנן כרך ו ע' ב'רפב ואילך. נ"ך כרך ב ע' תתד. סה"מ תרמ"ב ע' פ. וש"נ.

**) יבוא זה כו' לעם זו: מנחות נג, ב.

---

96) נ"ח כו' ע"פ הבית מבחוץ: שבת כא, ב.

97) אתה . . תאיר נרי: תהלים יח, כט.

98) נר הוי' נשמת אדם: משלי כ, כז.

99) נרי בידך ונרך בידי במד"ר ראה: דב"ר פ"ד, ד.

100) במד"ר ראה שופטים: כ"ה גם בהוצאה הקודמת.

101) במד"ר ראה . . אם שמרתם ד"ת: דב"ר שם.

102) מזוזה מימין: שבת כב, א.

103) תורה שניתנה בימין: ברכות סב, א. שבת סג, א.

104) מימינו אש: ברכה לג, ב.

105) תורת חסד: ראה משלי לא, כו. סוכה מט, ב. מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' קכט. אוה"ת (יהל אור) תהלים ע' לה.

106) ושרשה מחכ': ראה תו"א ויקהל פח, ב. ד.

107) פתחה בחכ': משלי לא, כו.

108) בחכ' אין של היש דבינה: ראה גם לעיל רפל"ד.

אמנם בכדי להגיה[53] היינו להאיר[109] חשכי חשך הרה"ר טורי דפרודא, זהו ע"י והוי' ש' הוי' דלעילא ח' נרות, ח"פ הוי' דוגמת לע"ל, ונמשך מבחי' אל מסתתר[110], שגם ההסתר כיום יאיר[111] כו'. ולכן השמן דחכ'[112] הי' חתום בחותמו של כה"ג[113] בחי' א"א[114] אין של היש האמיתי, וכנ"ל בפי' נער הייתי[115] כו', שגם כי יזקין באצי' לא יסור שיבין שלמעלה מבחי' היש דחו"ב יש אין, היינו כתר כה"ג שנק' ג"כ אין, רק שזהו לגבי המשפיע כו'. וכשמצאו פך כו' בחותמו של כה"ג[116], הגילוי מאין הב' ע"י יגיה חשכי גם רה"ר, ולכן נ"ח משמאל[117]. וענין מזוזה מימין ונ"ח משמאל, י"ל שע"י מזוזה קיום המצות דימין שפועל ביטול היש, באים לנ"ח בחי' אין הב' שפועל גם לברר רה"ר בחי' שמאל, שגם מה ששמאל דוחה[118] יתקרב במה שאפשר להתקרב. וזהו מעלת מצות דרבנן[119] דוקא שגבוהי' מד"ת עריבי' עלי ד"ס[120], כי הם משלימי' דוקא לתר"ך[119] כתר[121] בחי' אין הב' כו'. וזהו בד"ה בכסליו[122] כו', ע' במאו"א ד' סמ"ה כסליו ת"ת באו"י ונצח באו"ח, ובי"נ העיר מלק"ת ויצא בענין המזלות שנת' שם. וא"כ סיון וכסליו שניהם שוים, רק סיון עיקרו באו"י וכסליו באו"ח, ולכן מ"ת בסיון ת"ת בעיקר או"י, ונ"ח בכסליו עיקר או"ח שגם שמאל רה"ר יאיר כו'. וי"ל ד"ה בכסלו כ"ה מל'[123] (וכל הששה חדשי' אלו הם בנוק' ע' בלק"ת שם), ומ"מ כסליו ת"ת באו"י כמ"ש המאו"א, וא"כ זהו יחוד זו"נ כענין ואמרתם כה לחי[124], וע"י היחוד מתעורר שרש המל' שהוא מרדל"א כמ"ש המק"מ[125] בשם נ"ב שהוא מהרח"ו. ולכן בו מצאו הפך חתום בחותמו של כה"ג[113] א"א כתר, ונצחו בית חשמונאי, שזהו בחי' או"ח לברר בירורי' וללקט ניצוצות דתהו ע"י המס"נ שלהם, וניצוח הסט"א שרצו להעבירם

---

109) אמנם בכדי להגיה היינו להאיר: **מכאן השווה לקמן רפקכ"ה הערה א.**

110) אל מסתתר: **ישעי' מה, טו.**

111) ההסתר כיום יאיר: **ע"פ תהלים קלט, יב.**

112) השמן דחכ': **ראה זהר יתרו פז, ב; תרומה קמז, ב ובהגהת הרח"ו שם. מאורי אור מערכת שמן אות מח וביאיר נתיב שם. מאמרי אדה"א קונטרסים ע' תקמה. וש"נ. סה"מ תרמ"ב ע' קכה. וש"נ.**

113) השמן . . הי' חתום בחותמו של כה"ג: **ראה הערה הבאה.**

114) כה"ג בחי' א"א: **ראה גם לעיל בח"א המשך וישב יעקב בסופו. וש"נ.**

115) וכנ"ל בפי' נער הייתי: **ראה לעיל פק"י.**

116) וכשמצאו פך כו' בחותמו של כה"ג: **שבת כא, ב.**

117) נ"ח משמאל: **שבת כב, א.**

118) ששמאל דוחה: **סוטה מז, א.**

119) מצות דרבנן . . משלימי' . . לתר"ך: **ראה לעיל פ"י ובהנסמן שם.**

120) עריבי' עלי ד"ס: **ראה ע"ז לה, א וברש"י שם. לעיל בח"א ד"ה בראשית ברא ספ"ב. וש"נ.**

121) לתר"ך כתר: **נסמן לעיל ספ"י.**

122) בד"ה בכסליו: **שבת כא, ב.**

123) כ"ה מל': **ראה פרדס שעה"כ שכ"ג, פי"א מערכת כה. תו"ח בא צח, א. וש"נ.**

124) ואמרתם כה לחי: **שמו"א כה, ו. ראה גם לקו"ת נצבים מז, ב ואילך. קונטרס עץ החיים ע' 37.**

125) שרש המל' שהוא מרדל"א כמ"ש המק"מ: **ראה גם לעיל פי"ד. וש"נ.**

תורתך[126] כו', וכשנצחו להורות על מקום המשכתם, מצאו כו' כה"ג כתר א"א, ודלק ח' ימים כדוגמת לע"ל ח"פ הוי' אין הב', והזמן הי' בכ"ה בכסליו דוקא כו'.

מקץ, חנוכה

(קד"ה) **אך**[א] עדיין צ"ל למה צריכים לבחי' האין שהוא הממוצע[1] בין ב' בחי' היש, למה לא יתהוה מהיש האמיתי בחי' מציאות היש הנברא, ולמה יצטרך להאין להיות ממוצע בין ב' בחי' היש. ויובן ד"ז מכמה משלים • גשמי' קצז

א) בגוכתי"ק ובבוך 1825 יש כאן הוספה כנראה מהדו"ק:

ואמנם כדי להאיר* ולהגיה חשכי[53] חשך דרה"ר בחי' טורי דפרודי[93] זהו ע"י והוי' בחי' ש' הוי' דלעילא ח' נרות נגד ח"פ הוי' דוגמת לע"ל ונמשך מבחי' אל מסתתר[110] דעכשיו שגם החשך וההסתר כיום יאיר[111] כו', וזהו שהפך של שמן שמצאו[116] בבהמ"ק הי' חתום בחותמו של כה"ג[113] שהוא בחי' א"א[114] בחי' אין של היש האמיתי, וכנ"ל בפי' נער הייתי[115] כו' גם כי יזקין לא יסור ממנה, פי' גם כי יזקין בעלותו לאצי' לא יסור שיבין שלמעלה מבחי' קנה חכ' קנה בינה בגימ' יש[127] נמצא ג"כ בחי' אין שהוא בחי' האין דכתר רק שנק' אין לגבי המשפיע כו' וכשמצאו פך של שמן חתום בחותמו של כה"ג בחי' גילוי מאין זה הב' ע"י יגיה חשכי גם בחי' החשך דר"ה בחי' טורי דפרודא כו', וזהו נ"ח משמאל[117] שגם בבחי' שמאל יאיר החשך שנמשך מבחי' הדינים מקו השמאל כו'.

ושרש ענין בחי' מזוזה מימין ונ"ח משמאל י"ל שע"י מזוזה בחי' תומ"צ דימין שפועל בחי' הביטול היש באים לנ"ח בחי' אין הב' שפועל גם

---

*) השווה לעיל ספקכ"ד.

---

126) שרצו להעבירם תורתך: ראה ועל הנסים — בימי מתתיהו.

127) קנה . . קנה . . יש: ראה לעיל ע' תז. וש"נ.

1) אך . . האין שהוא הממוצע: מכאן מתחיל מאמר המ"ג מהמשך וככה הכולל פרקים קכה־קכו.

המאמר הוא העתק ממאמר ד"ה ואמנם עדיין צ"ל מ"ש מטה עוזך שבהמשך והחרים תרל"א (סה"מ תרל"א ח"א ע' שא) — וראה הנסמן בריש המאמר שם.

לפקכ"ה ראה גם לעיל פמ"ג־פמ"ד ובהנסמן שם. מאמר ד"ה תפול עליהם אימתה ופחד תשל"א.

המאמר נרשם בכת"י מעתיק, פרט לקיצורים ולנרשם לקמן במקומו.

התאריך כאן נעתק מהמפתח שנדפס בהוצאה הקודמת.

ראה עוד ע"ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

שנראה לעין כל שלא ימלט מג׳ דברים אלו יש ואין ויש, והמשל הפשוט הוא מנביעת המעיינות מן התהום אשר מתחת לארץ, ומהמעיינות נמשכי׳ נהרות רבות, הרי התהום הוא היש המקור להנהרות, שהם ג״כ הם בבחי׳ יש ודבר התפשטות דבר מה במהות ואיכות וכמות ושטחי הנראה לעין כל, והממוצע ביניהם הוא המעיין אשר דק ונובע לאט לאט. ונמצא כי התהום הוא היש הא׳ שהוא המקור לכל הנהרות, והמעיינות המה בבחי׳ אין שהרי דקותם וערך המים הנמצאי׳ בהם הוא אינו תופס מקום כלל נגד התהום רבה אשר מתחת לארץ, וכן אינו עולה בשם נגד הנהר הנמשך אח״כ ונביעתו. ונמצא זהו כענין יש ואין ויש הנ״ל[2] שבכלליות הנבראי׳, והיינו לפי שא״א שיומשך יש מיש א״ל ע״י ממוצע, והוא בחי׳ האין אשר הוא ממוצע בין היש המשפיע להיש המקבל כו׳. ובחי׳ האין הזה[3] ג״כ כלול מב׳ בחי׳ אין, והיינו הגופים הדקי׳ הנובעי׳ מתחת לארץ שלא נעשה מהם מעיינות כלל כנ״ל באורך[4], והגידי׳ שיוצאי׳ להיות מעין כו׳[3]. ויובן זה עוד[5] בדקות יותר מענין הצמיחה שצומח אילנות ודשאי׳ ותבואות וזרעוני גינה וכדומה, והרי כח הצומח בכלל על כל בחי׳ הצמיחה, הן פרי העץ והן פרי האדמה בכלל הנה הוא בחי׳ יש המשפיע, שהרי הוא המשפיע שיוצמח כל דבר כו׳. אמנם הצמיחה פרטיות בכל דבר פרטי כמו בכל קש פרטי, הנה יש בה הארה מכח הצומח הכללי, הרי הוא בחי׳ אין, והיינו בחי׳ כח הרוחני של הפרי שאינו נראה ונגלה עדיין בעיני הראות, הוא בחי׳ האין, וכשצומח הפרי הרי היא בחי׳ היש השני המקבל. ונמצא כי יש בצמיחה זו יש ואין ויש. היינו כח הצומח הכללי הוא יש, וכח הרוחני דפרי זו הוא בחי׳ אין, וגשם הפרי הנצמחת הוא היש השני כו׳. ולכן כשזורעי׳ תבואה או גרעיני הפירות א״א להם לצמוח כ״א כשמרקיבין תחלה[6], והיינו בכדי שיהי׳ כלי לקבל בחי׳ כח הצומח צריכה תחלה להתבטל מבחי׳ הישות שלה לגמרי, ואז ה״ה כלי לקבל בחי׳ הארת כח הצומח הרוחני שהוא מקור לצמיחת פרי הגשמי הלזה כו׳. והנה בההארת[7] הכח הצומח יש בו ב׳ בחי׳ שהם בחי׳ אין, הא׳ מה שמאיר מכח הצומח שהוא האין של היש, והב׳ בחי׳ האין המכה בו ואומר לו גדל, זהו האין המהוה היש של התפוח עד״מ וכנ״ל[8]. ועוד משל היותר רוחני יובן מחיות הנפש שבאדם, שבודאי בחי׳ הנשמה[9] שלמעלה מבחי׳ כחות הנפש היא בחי׳ יש המשפיע הכל, היינו כל חיות הנפש כו׳, וחיות פרטי האברים הרי הם בחי׳ אין. כי כלליות ההארה מהנפש שמחי׳ את הגוף לגבי עצמיות הנפש היא הארה בעלמא שאינה תופסת מקום כלל, והגוף החי מהארת הנפש הוא בחי׳ יש המקבל, שנמצא יש באדם בחי׳ יש ואין ויש. ובאמת

---

2) יש ואין ויש הנ״ל: **פק״ב ואילך.**

3) ובחי׳ האין הזה . . מעין כו׳: **בסה״מ תרל״א שם ליתא.**

4) כנ״ל באורך: **פמ״ג.**

5) עוד: **בסה״מ תרל״א שם ליתא.**

6) א״א להם לצמוח כ״א כשמרקיבין תחלה: **ראה גם לעיל בח״א ע׳ קצט. וש״נ.**

7) והנה בההארת . . התפוח עד״מ וכנ״ל: **בסה״מ תרל״א ע׳ שב ליתא.**

8) הכח הצומח יש בו ב׳ בחי׳ . . אין . . וכנ״ל: **לעיל פמ״ד.**

9) הנשמה: **בסה״מ תרל״א שם וכן כתב המעתיק כאן: יחידה שבנפש. ומחקו כ״ק אדמו״ר מהר״ש ותיקן כבפנים.**

קצח האין הממוצע כלול מב' בחי' אין • הוא בחי' האין לגבי היש המשפיע, והאין שמקור ליש המקבל. כי הנה בחי' יחידה שבנפש[10] הגם שנת' בכ"ד שהוא בחי' עצם הנפש, הנה באמת היא ג"כ רק הארת הנפש[11] לבד. שהרי ארז"ל במד"ר בראשית פי"ד חמשה שמות[12] נקראו לה, והיינו להנשמה שדיבר בה תחלה, וא"כ גם יחידה היא שם הנשמה ולא עצמותה, וכמ"ש במ"א שנק' יחידה ע"ש שמקבלת מבחי' יחיד[13]. אמנם אין זה עצם הנשמה כ"א שם הנשמה, כמו נפש שהיא שם הנשמה כו'. וא"כ הנשמה בעצם ה"ה בחי' היש שנמשל לבחי' יש האמיתי, ובחי' יחידה שבנפש הוא בחי' הארת הנשמה בחי' אין של היש, והארת הנשמה שמחי' את הגוף שהוא נר"ן בכלל, זהו בחי' אין המחי' היש של הגוף כו', ונמצא כי האין נחלק לב' בחי' אין כו'[10]. ואמנם עדיין אינו מיושב שכל המשלים שהבאנו זהו רק מהנבראי' הגשמי' שלנו, שמציאות הצמחי' או חיות האדם או נביעת המים א"א כ"א ע"י ג' דברים אלו דוקא שהם יש ואין ויש, אשר מזה נבין שגם מציאות התהוות הנבראי' והנאצלים מאתו ית' א"א ג"כ כ"א ע"י ג' בחי' אלו, הלא הוא ית' כל יכול ובכחו ויכלתו לעשות שיהי' התהוות יש[14] מיש[15] ולא אין מיש ויש מאין. אך הענין הוא שלא רצה לעשות בנבראי' דבר אשר בהם א"א להיות זה, ובאמת אם הי' עושה בנבראי' דבר נפלא כזה שיהי' ההתהוות יש מיש, הי' בהכרח שיהי' בנבראי' דבר עליון וגבוה יותר מאשר הם כעת. וברצונו ית' עלה שיהי' העולם והנבראי' אשר בעולם באופן שהם עתה, לכן עם מצד היותו כל יכול לא ימנע מאתו זה ח"ו. אמנם מצד מצב הנבראי' אשר הוגבלו שיהיו באופן כזה דוקא, מעכב שיהי' הדבר כן ע"י קדימת האין ליש, ושיהי' מציאות התהוות יש הנברא ע"י ממוצע של האין. ועם כי מצד היותו כל יכול הי' יכול להתהוות מציאות הנבראי' בבחי' יש מיש, ומ"מ בהם לא יהי' יתרון מכמו שהם עתה. אמנם כך עלה ברצונו ית' שיהי' התהוות הנבראי' שוה כמותם, והיינו שחיותם יהי' לפ"ע קבלתם הגם כי ביכולתו הי' בא"א כו'.

קיצור. שבכדי שיתהוה היש מבחי' יש האמיתי זהו ע"י אין. יקדים ג' משלים הא' מהמעיינות שהם האין הממוצע בין התהום שהוא כמשל יש האמיתי נגד הנהר שהוא יש הנעשה מהמעין כו', ומכח הצומח והארתו, ומעצם הנשמה וכחותי' להחיות הגוף. אמנם הנה כ"ז הוא בנבראי', אבל הוא ית' כל יכול. אך

---

10) כי הנה בחי' יחידה שבנפש . . אין כו': בסה"מ תרל"א שם וכן כתב המעתיק כאן: רק שאין להאריך בזה יותר. ומחקו כ"ק אדמו"ר מהר"ש ותיקן כבפנים.

11) יחידה שבנפש . . עצם הנפש . . הארת הנפש: ראה גם לעיל פמ"ה ובהנסמן שם.

12) במד"ר בראשית פי"ד חמשה שמות: סימן ט. ראה הנסמן במאמרי אדה"א דברים ח"ב ע' תכח.

13) יחידה ע"ש שמקבלת מבחי' יחיד: ראה ע"ח שער דרושי אבי"ע שמ"ב, פ"א. לקו"ת ואתחנן יא, ג. מאמרי אדה"א קונטרסים ע' שצא. וש"נ. סה"מ תר"ם ח"ב ע' תרכח. וש"נ.

14) הלא הוא ית' כל יכול . . יש מיש: ראה הנסמן בסה"מ תרל"א שם.

15) מיש: המעתיק כתב כאן: מאין. ומחקו כ"ק אדמו"ר מהר"ש ותיקן כבפנים.

לפ"ז הי' נמצא בנבראי' בחי' שלמעלה מהם כו', והגם כי ג"ז לא יפלא ממנו כו', אמנם כך עלה ברצונו כו'.

(קכו) **וע"פ** הקדמה זו יובן ענין מה שאמרו אשירה[16] להוי'[17] בקרי"ס, דהנה ים ויבשה הוא בחי' העלם וגילוי[18], שהיבשה הוא בחי' ארץ הוא בחי'
קצט גילוי, משא"כ ים • הוא בחי' עלמא דאתכסיא[19] שנק' עלמא דאתכסיא ע"ש היותו מכוסה ונעלם מגילוי. והנבראי' שבים[20] ה"ה מכוסים במי הים, שזהו מורה ג"כ על בחי' היחוד שלהם בשרש ומקור המהוה אותם, שהרי קבלת החיות שלהם הוא באופן שיהיו מובלעים במי הים, והים מובלע בתוכם. ונק' ברואים הנבראי' ממים, כלשון רז"ל כל שהוא מבריות המים[21], משא"כ בברואי' שבארץ[20], אם כי הכל הי' מן העפר אפי' גלגל חמה[22], האם נאמר על החמה לשון מבריאות הארץ. וגם הנה היא מארת ומברקת, שלא נמצא כן בארץ כלל, שנדמה שהיא מהות אחרת לגמרי, הגם שבאמת היא ג"כ מן העפר. ונמצא ענין הפך ים ליבשה[23] הוא שנהפך ההעלם לגילוי, ונעשה בעלמא דאתגליא הגילוי מה שהי' בעדאת"כ[24]. ולכן ראתה שפחה[25] שהיא ממדרגות התחתונות דעשי'[26] מה שלא ראו הנביאים, שהרי הנביאי' ראו בבחי' דמות[27] כו', ובקרי"ס כאו"א אמר זה אלי[28] שהי' הגילוי בבחי' זה כו'. וענין בחי' קרי"ס בעבודה שבנפש ומה השיגו אז בנפשותם, י"ל כי בהיות הנפש מלובש בגוף, הנה הגוף ונה"ב הם מעלימי' ומסתירים לגמרי על אור הנפש, שמצד העלם הגוף ותאוות נה"ב יוכל האדם לעשות היפך רצונו ית'. שלכאו' יפלא הלא נפש האדם היא חלק אלק' ממעל[29], והיתכן שהחלק יפרד כ"כ עד שתוכל לעשות היפך רצון הכללי, וזהו שא' בזהר נפש כי תחטא[30]

---

16) מה שאמרו אשירה להוי': בסה"מ תרל"א שם ע' שג ליתא.

17) אשירה להוי': בשלח טו, א.

18) ים ויבשה הוא בחי' העלם וגילוי: ראה לעיל בח"א ע' קפד ואילך. וש"נ.

19) עלמא דאתכסיא: ראה גם סה"מ תרל"ח ס"ע קלח ואילך.

20) והנבראי' שבים . . משא"כ בברואי' שבארץ: ראה לעיל בח"א ע' קפד ואילך. וש"נ.

21) כל שהוא מבריות המים: מקוואות פ"ו, מ"ז. ידים פ"ב, מ"ב. וראה לקו"ש כרך כז ע' 241 הערה 45. כרך לה ע' 5 הערה 47. וש"נ.

22) הכל הי' מן העפר אפי' גלגל חמה: קהלת ג, כ. ראה ב"ר פי"ב, יא. קה"ר שם. הנסמן לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פי"ח.

23) הפך ים ליבשה: תהלים סו, ו. ראה גם לעיל בח"א ע' רלח. וש"נ.

24) בעדאת"כ: ראה לעיל ע' תקעג הערה 23.

25) ראתה שפחה: ראה רש"י ומכילתא בשלח טו, ב. לעיל בח"א ע' ריז. וש"נ.

26) שפחה שהיא ממדרגות התחתונות דעשי': ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פי"ב ובהנסמן שם.

27) הנביאי' ראו בבחי' דמות: ראה גם לעיל פנ"ו.

28) זה אלי: בשלח טו, ב. ראה גם לעיל בח"א ע' קצ. המשך ואלה תולדות יצחק ספ"ד. וש"נ.

29) נפש האדם היא חלק אלק' ממעל: איוב לא, ב. ראה גם תניא רפ"ב. לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פט"ז. וש"נ.

30) וזהו שא' בזהר נפש כי תחטא תהוה: בסה"מ תרל"א שם ליתא. ויקרא ד, ב. ה, א. ראה זהר ויקרא טז, א. וראה שם יג, ב. ראה

תהוה[31]. אלא שזהו ע"י העלם הגוף שמעלים ומסתיר על אור ה' וקדושתו, בראותו שהעולם מעלים ומסתיר על החיות המלובש בו, וכל יום דומה לחבירו, שעולם כמנהגו נוהג[32], אשר מחמת ריבוי ההעלמים נדמה לו היש לעיקר. ומחמת כח המתאוה אשר בנפשו הבהמי', הנה הוא מתאוה תאוה למלאות רצון נפשו הבהמי' המגושמת מאד, ועי"ז יוכל לבוא לידי חטא ועון, ומחטיא את נפשו האלקי' ג"כ. אך כ"ז הוא מפני כי חיות נפשו אשר בו איננו מושג כלל, ורק יודע בדרך ידיעת המציאות ולא השגת המהות כלל וכלל וכנ"ל[33]. אבל אם הי' רואה בראיי' חושיית נפשו המחי' וחיותה מאלקות, לא הי' מתאוה כלל לדבר אחר זולת אלקותו ית' בחי' חיי החיים[34]. ולזאת כשהלכו ישראל בים ביבשה, והעלם הים נתגלה להם בבחי' הגילוי, אז האיר בגופות שלהם העלם ואין הנפש, היינו מה שבכל עת הוא אין ע"ש העלמו נתגלה זאת בגופות שלהם, לכן כאו"א אמר זה אלי בבחי' גילוי. כי להיות הנפש היא חלק אלקה, וע"י החלק הזה השיגו בחי' הכלליות, ולכן אמרו אשירה לה' וגו', זה אלי ל' כחי[35] מל' ואת אילי הארץ לקח[36], להיות כי השיגו נפשם לפי שעה בבחי' גילוי כו'. והנה קרי"ס שמעו כל מלכי מזרח כו', ותמהו מאד ע"ז להיות כי נפלא בעיניהם מאד, כי באמת זהו דבר פלא מאד לשנות הטבע, שטבע המים להיות נמשכים[37] וכאן עמדו כמו נד[38], וביניהם נעשה יבשה, והעביר ישראל בתוכו[39] שזהו פלאי פלאים. אמנם על • הגילוי דלע"ל נא' כימי צאתך מאמ"צ אראנו נפלאות[40], שהפלאים שיהי' לע"ל ר
יהי' יותר הרבה מהנפלאות דיצ"מ[41] וקרי"ס. והיינו כי בקרי"ס נתגלה העלם דים, שי"ל שזהו בחי' האין המהוה היש. אבל לע"ל כשיתגלה בחי' האין שלגבי יש האמיתי (או מבחי' יש האמיתי), וזהו אימתה בה' הידיעה, אז תפול גם עליהם[42] האימה ופחד, ונהרו אליו כל הגוים[43], שזהו מחמת ההרגש האימה והפחד. ועד"ז רדה בקרב אויביך[44] פי' ענין רדה הוא השליטה והממשלה, ולא ענין הרידוי

גם מאורי אור מערכת נפש אות כג. מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' יד. לקו"ת בלק עד, ב. סה"מ תר"ם ח"א ר"ע שלד. וש"נ. סה"מ מלוקט ח"א ע' ל [בהוצאה החדשה — ח"ב ע' רפו]. תו"מ — התוועדויות חכ"ז ע' 168.

31) תהוה: **בהוצאה הקודמת: תווהא.**

32) שעולם כמנהגו נוהג: **ע"ז נד, ב.**

33) חיות נפשו . . ידיעת המציאות . . המהות . . וכנ"ל: **ראה לעיל פנ"ח-פנ"ט. פע"ח. פקי"ח. פקכ"א.**

34) חיי החיים: **יומא עא, א. ראה גם תניא פמ"ד (סג, א).**

35) אלי ל' כחי: **ראה פרדס שער שם בן ד' שי"ט, פ"א. שער השמות ש"כ, פ"ה. או"ת תהלים (מח, ב). ע, ג. לקו"ת ויקרא בהוספות נא, ד.**

36) ואת אילי הארץ לקח: **יחזקאל יז, יג.**

37) שטבע המים להיות נמשכים: **ראה ערובין מו, א. שער היחוה"א פ"ב ובליקוט פירושים לשם.**

38) המים . . עמדו כמו נד: **בשלח טו, ח.**

39) והעביר ישראל בתוכו: **תהלים קלו, יד.**

40) כימי צאתך מאמ"צ אראנו נפלאות: **מיכה ז, טו.**

41) כימי צאתך . . יותר הרבה מהנפלאות דיצ"מ: **ראה אוה"ת נ"ך כרך א' ע' תפו-תפז. סה"מ מלוקט ח"ב ע' לז [בהוצאה החדשה — ח"ג ע' קמז] ואילך.**

42) תפול גם עליהם: **בשלח טו, טז. ראה גם תו"ח בשלח קפה, ב.**

43) ונהרו אליו כל הגוים: **ישעי' ב, ב.**

44) רדה בקרב אויביך: **תהלים קי, ב.**

במקל ומטה כמו שהי' בקרי"ס, שהי' צריך להכות הרשעים כנ"ל[45], כ"א ענין הרידוי הוא בחי' השליטה והממשלה כמ"ש ורדו בדגת הים[46], שפי' ענין ממשלה ושליטה. וזהו ההפרש בין מטה דקרי"ס למטה דלע"ל, שמטה דקרי"ס הי' ענין הנקימה מפרעה וחילו, שהי' צריך למטה בשביל לרדות בו את הרשעים, וכנ"ל מה דרכו של כלב[47] כו'. אבל המטה דלע"ל הוא ל' ממשלה ושליטה, ולכן נא' מטה עוזך[48] ולא סתם מטה, והיינו שהמטה רומז על עוזך, שיש בך לשלוט על הכל, ולכן רדה בקרב אויביך, שהוא ענין הממשלה והשליטה על כולם כו'.

קיצור. וזהו שאמרו אשירה להוי' בקרי"ס. ים ויבשה עדאת"כ ועדאת"ג. הפך ים ליבשה שבעלמא דאתגליא נעשה הגילוי כמו באתכסיא. ובעבודה נפש כי תחטא תווהא, האיך יוכל החלק למרוד במקורו, אלא שהגוף ונה"ב מסתיר כ"כ עד שמתגבר חום הטבעי כו'. וכ"ז כשאינו מאיר גילוי הנפש בגוף והידיעה בה רק ע"ד ידיעת המציאות כנ"ל. אבל בקרי"ס שנתגלה כ"כ עד שכ"א הכיר בעצם נפשו חלק הוי' אז אמרו זה אלי, אלי ל' כח, והכח שלי הוא זה בחי' הגילוי שנתגלה כעת. ולכן אשירה להוי' בחי' הכללי דחלק הוי'. וקרי"ס תמהו כל העמים ע"ז, ובאמת זהו פליאה. אמנם לע"ל אראנו נפלאות, כי יצ"מ זהו הגילוי מן האין המהוה היש, אבל לע"ל יהי' גילוי אין הארת היש או יש האמיתי כו', וזהו אימתה, ואז רדה ל' ממשלה ע"ד ורדו בדגת הים כו'.

בס"ד פ' ויגש ל"ח

(קד"ז) **והנה**[1] כל מה שנת' בענין המטה משה, ומטה דלע"ל[2] זה הכל מבחי' המקל דיעקב. כי פי' מקל הוא ל' ממשלה, ע"ד שארז"ל כל שיש בידו צפור או מקל[3], וע' בגמ' ע"ז שם[4]. וע"י כח מקל זה הי' קרי"ס, וכן מטה עוזך[5]

---

45) להכות הרשעים כנ"ל: ראה פקי"ז. פקי"ט.

46) ורדו בדגת הים: **בראשית א, כח.**

47) וכנ"ל מה דרכו של כלב: **ראה פקי"ז. פקי"ט.**

48) מטה עוזך: **תהלים קי, ב.**

1) והנה . . המטה משה . . דלע"ל . . דיעקב: **מכאן מתחיל מאמר המ"ד מהמשך וככה הכולל שני פרקים קכז־קכח.**

בעת אמירת הדרוש הפתיחה היתה: לעולם ירגיז אדם יצ"ט על יצה"ר — ראה לקמן הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתצט. גם התאריך כאן נעתק משם.

המאמר נרשם בגוכתי"ק.

ראה עוד ע"ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) שנת' . . המטה משה ומטה דלע"ל: **פקט"ז ואילך.**

3) כל שיש בידו צפור או מקל: **משנה רפ"ג דע"ז מ, ב — ושם: מקל או צפור.**

4) בגמ' ע"ז שם: **מא, א: מקל שרודה א"ע תחת כל העולם כולו.**

5) מטה עוזך: **תהלים קי, ב.**

דלע״ל. וכתי׳ לא יסור שבט מיהודה[6], ופי׳ רש״י אלו ראשי גליות שבבבל[7]. ושרש ענין הממשלה הוא, ע״ד דכתי׳ במשה איש האלקי׳[8] שפי׳ איש לשון מושל[9], כמו ואל אישך תשוקתך והוא ימשל בך[10], להיות כל איש[11]. והגם ששם היו צריכים ציווי ע״ז, אין זה כ״א לחזק כמו שצריך להיות כו׳. וכנודע ממ״ש במדרש שהי׳ היועץ צריך לאותו דבר[12]. ועד״ז יובן פי׳ ענין איש האלקי׳, שהי׳ מושל ושולט על בחי׳ הנהגת הטבע בש׳ אלקי׳[13], ולכן הי׳ יכול להיות קרי״ס ע״י. להיות כי ים ויבשה שניהם מש׳ אלקים, • כמ״ש ויאמר אלקים יקוו המים ותראה היבשה[14], רא
ואמנם הנה זהו שיהי׳ באופן שהיבשה תהי׳ כך היינו יבישות הארץ, והים יהי׳ לשטף מים רבים[15] כו׳. אך הנה כדי להיות הפך ים ליבשה[16], שזהו שינוי מכמו שנבראו ע״י בחי׳ שם האלקי׳, זהו ע״י משה שנק׳ איש האלקי׳, שמושל על הנהגת הטבע דשם אלקי׳ להפכו להיות קרי״ס. והוא ע״י ואתה הרם את מטך[17] כו׳, שהוא בחי׳ המקל דיעקב[18] שעבר בו את הירדן[19], לפי שיעקב[20] הי׳ בחי׳ קו האמצעי בחי׳ ת״ת וכנ״ל בענין מקל לח ולוז[21] כו׳. והי׳ בחי׳ בריח התיכון[22] המבריח מן הקצה אל הקצה[23], שזהו ג״כ בחי׳ איש האלקי׳[20] מושל ושולט, וזהו שאמר התחת אלקי׳ אני[24], כ״א שהי׳ בחי׳ איש האלקי׳ (רק בחומ״ז במזלא תליא[25]), ולכן בזכות יעקב הי׳ קרי״ס. וזהו שא׳ בשל״ה שבתיבות כי במקלי יש בהם שמות מכב״י קל״י[26],

---

6) לא יסור שבט מיהודה: **ויחי מט, י.**

7) ופי׳ רש״י אלו ראשי גליות שבבבל: **שם. ושם: שרודים את העם בשבט.**

8) במשה איש האלקי׳: **ברכה לג, א. תהלים צ, א.**

9) איש לשון מושל: **ראה גם לעיל פקי״ט. וש״נ.**

10) ואל אישך תשוקתך והוא ימשל בך: **בראשית ג, טז.**

11) להיות כל איש: **אסתר א, כב.**

12) במדרש שהי׳ היועץ צריך לאותו דבר: **ראה תוד״ה ממוכן מגילה יב, ב.**

13) איש האלקי׳ שהי׳ מושל . . בש׳ אלקי׳: **ראה גם לעיל פקי״ט. וש״נ.**

14) ויאמר אלקים יקוו המים ותראה היבשה: **בראשית א, ט בדילוג.**

15) לשטף מים רבים: **תהלים לב, ו.**

16) הפך ים ליבשה: **תהלים סו, ו.**

17) ואתה הרם את מטך: **בשלח יד, טז.**

18) ואתה הרם את מטך . . המקל דיעקב: **ראה לעיל פקט״ז.**

19) המקל דיעקב שעבר בו את הירדן: **וישלח לב, יא.**

20) שיעקב . . בחי׳ איש האלקי׳: **ראה גם סה״מ תרל״ג ח״א ע׳ רלה.**

21) שיעקב . . ת״ת וכנ״ל בענין מקל לח ולוז: **ספקי״ח. וש״נ.**

22) שיעקב . . בריח התיכון: **ראה גם לעיל המשך וישב יעקב פ״ז. וש״נ.**

23) בריח התיכון המבריח מן הקצה אל הקצה: **ע״פ תרומה כו, כח.**

24) התחת אלקי׳ אני: **ויצא ל, ב — ושם אנכי. ויחי נ, יט — ביוסף.**

25) בחומ״ז במזלא תליא: **ראה מו״ק כח, א. תוד״ה אין שבת קנו, א. תוד״ה מוסיפין יבמות נ, א. פרדס שער ההיכלות שכ״ד, ספ״ד. תניא פכ״ו וברשימות כ״ק אדמו״ר זי״ע לשם. ביאוה״ז פקודי נז, סע״א ואילך. תו״א תולדות כא, סע״א ואילך. לקו״ש כרך ב ע׳ 632. כרך ד ע׳ 1306. כרך יא ע׳ 238.**

26) בשל״ה . . כי במקלי . . שמות מכב״י קל״י: **חנוכה פרק תו״א רנט, א. תושב״כ עמוד הגולה רצה, ב. ראה אוה״ת וישלח רלג, א. סה״מ תרכ״ז ע׳ תצב. וש״נ. תרל״ג ח״א ע׳ רלג וע׳ רלה. תרע״ט ע׳ שע. תרצ״ב**

והיינו כי מכבי הוא ר"ת מי כמוכה באלים הוי'[27]. והיינו כי אלים הוא ל' כח[28] מל' הכתוב אילי הארץ לקח[29], ונק' ג"כ אלקי'[30] כמ"ש הודו לאלקי האלקי'[31], וכן כי הוי' הוא האלקי'[32], ואדוני האדונים[33], ובשם אלקי' יש ק"ך צירופי אלקים[34], ובו תיבת אלהים. אבל בש' הוי' כתיב כי גדול הוי' מכל אלקים[35], היינו מכל ק"ך צירופי אלקי'. ולכן מצד בחי' שם הוי הי' קרי"ס להיות הפך ים ליבשה, וא"כ פסוק מי כמוכה באלים הוי' שייך לקרי"ס ולמקל דיעקב. וגם מכב"י הוא ר"ת ברוך כבוד הוי'[36] ממקומו[37] שמצד בחי' זו הוא קרי"ס. ותי' קל"י הוא ר"ת לישועתך קויתי הוי'[38], כי הנה כתי' מי כמוך עם נושע בהוי'[39], שע"י שישראל אומרים מי כמוכה באלים הוי' עי"ז נושע בהוי'. והיינו שמצד בחי' זו דשם הוי' נמשך בחי' הישועה כמ"ש ויושע הוי'[40], כי בקרי"ס הי' ב' הפכים, שבנ"י הלכו ביבשה בתוך הים[41], והמצרים מתו על שפת הים[42], שז"ע ישועה שמושיע לזה וממילא נופל שכנגדו, וזהו לישועתך קויתי הוי'. גם פי' לישועתך קויתי הוא כמארז"ל מי כמוכה באלים, מי כמוכה באלמים[43] מרקדים בהיכלו והוא שותק[44], ולזאת אנו מקוים הישועה משם הוי' וכמ"ש משם אורידך נאום הוי'[45] כו'[46].

קיצור. מקל ל' ממשלה. איש האלקי' שמושל על הגבלת הטבע בשם אלקי'. כי במקלי ר"ת מי כמוכה באלים הוי', לישועתך קויתי הוי'. אלים הם

ע' קפה. וש"נ. סה"ש תש"ג ע' 101. לקו"ש כרך טו ע' 275. כרך כ ע' 483.

27) מי כמוכה באלים הוי': **בשלח טו, יא.**

28) אלים הוא ל' כח: **ראה רש"י שם. לקו"ת פינחס עט, ג.**

29) אילי הארץ לקח: **יחזקאל יז, יג.**

30) ונק' ג"כ אלקי': **ראה רמב"ן ואבן עזרא בשלח שם. לקו"ת שם.**

31) הודו לאלקי האלקי': **תהלים קלו, ב. ראה גם אוה"ת יתרו ע' תשלט.**

32) כי הוי' הוא האלקי': **ואתחנן ד, לה. לט.**

33) כי הוי' הוא האלקי' ואדוני האדונים: **עקב י, יז. ושם: כי הוי' אלקיכם הוא אלקי האלקים ואדוני האדונים.**

34) ובשם אלקי' יש ק"ך צירופי אלקים: **ראה ע"ח שער הזיווגים שט"ו, פ"ו. לעיל ע' קנה. וש"נ.**

35) כי גדול הוי' מכל אלקים: **ע"פ יתרו יח, יא. ושם: האלקים. ראה בסוף הספר במילואים.**

36) מכב"י הוא ר"ת ברוך כבוד הוי' ממקומו: **ראה של"ה שם רנט, א.**

37) ברוך כבוד הוי' ממקומו: **יחזקאל ג, יב.**

38) לישועתך קויתי הוי': **ויחי מט, יח.**

39) מי כמוך עם נושע בהוי': **ברכה לג, כט.**

40) ויושע הוי': **בשלח יד, ל.**

41) שבנ"י הלכו ביבשה בתוך הים: **בשלח יד, כב. כט. טו, יט.**

42) והמצרים מתו על שפת הים: **בשלח יד, ל.**

43) מי כמוכה באלמים: **גיטין נו, ב. ראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב ע' תרז. מאמרי אדה"א קונטרסים ס"ע תקעב ואילך. וש"נ.**

44) מרקדים בהיכלו והוא שותק: **ראה יומא סט, ב — כגי' הע"י. יל"ש נחמי' רמז תתרעא. ראה גם תו"מ — התוועדויות ח"ט ע' 30.**

45) משם אורידך נאום הוי': **עובדי' א, ד.**

46) הוי' כו': **כ"ה גם במאמרי אדה"ז תקס"ו ח"א ע' קנא. אוה"ת תצוה ע' א'תשב. סה"מ תרכ"ז ע' קצב. תרכ"ט ע' קנג. תרל"א ח"א ע' קס. המשך תער"ב ח"ב ע' תתקכה. סה"מ תרע"ח ע' רכג.**

המלאכי׳ שנק׳ ג״כ אלקי׳[47], ושם הוי׳ אלקי האלקי׳. וגם הישועה נמשך משם הוי׳ כמ״ש ויושע הוי׳, גם משם אורידך נאום הוי׳.

(קד״ח) ושרש ענין המקל לפי משנת״ל דברי המדרש מה דרכו של כלב[48] לרדות במקל[49], הנה ענין מה שנמשלו לכלב זהו לפי שהם
ברשות לבם[50], וכמ״ש ויאמר המן • בלבו[51], אמר נבל בלבו[52]. משא״כ הצדיקי׳ רב
לבן ברשותן, כמ״ש וישם דניאל על לבו[53], דומה לבוראן[54] דכתי׳ ויאמר ה׳ אל
לבו[55]. והיינו כי לב הוא בחי׳ ל״ב פעמים אלקי׳[56] שבמע״ב[57], ופעם כתי׳ ויתעצב
אל לבו[58], אך ע״י[59] הריח ניחוח ויאמר ה׳ אל לבו. כי לבו ברשותו, והצדיקי׳
לבם ברשותם, כי מוח שליט על הלב[60]. אבל הרשעים הם ברשות לבן ועש״ז נק׳
כלבים כי כלב הוא כולו לב[61] ודרכו של כלב לרדות במקל. ושרש ענין המקל
למעלה הוא בחי׳ נהר דינור היוצא מזיעתם של חיות על ראש רשעים יחול
בגיהנם[62], פי׳ שכמו באדם שכאשר הוא בפחד יוצא ממנו זיעה עצומה, שזהו
מחמת תוקף חום הפחד מתכסה פניו וכל גופו בזיעה, שהיא הפסולת מחלק
המים היוצא דרך נקבי הזיעה. ועד״ז יובן דכתי׳ במלאכי׳ שהם זעים מחיל
כסא[63] שהוא בחי׳ פסולת הפחד והיראה ממה שמוראך עליהם[64], ומבחי׳ זיעה זו
נהר דינור יוצא, וזהו שרש ענין המקל. ונק׳ די נור[65], ע״ש שהזיעה הוא מחמת
אש היראה והפחד, ושרשו מלאך נוריאל[66] ל׳ נור[67]. ולכן בקרבן פסח ארז״ל

---

47) אלים הם המלאכי׳ שנק׳ ג״כ אלקי׳: **ראה לעיל הערה 30.**

48) משנת״ל דברי המדרש מה דרכו של כלב: **רפקי״ז. פקי״ט.**

49) מה דרכו של כלב לרדות במקל: **ראה שמו״ר פ״ט, ס״ב.**

50) לפי שהם ברשות לבם: **ראה ב״ר פל״ד, י. וש״נ.**

51) ויאמר המן בלבו: **אסתר ו, ו.**

52) אמר נבל בלבו: **תהלים יד, א. נג, ב.**

53) וישם דניאל על לבו: **דניאל א, ח.**

54) דומה לבוראן: **ראה ב״ר פס״ז, ח. ועוד.**

55) ויאמר ה׳ אל לבו: **נח ח, כא.**

56) לב . . ל״ב פעמים אלקי׳ שבמע״ב: **ראה גם סה״מ תרל״ג ח״א ס״ע קנט. ח״ב ע׳ תקצג.**

57) ל״ב פעמים אלקי׳ שבמע״ב: **ראה גם לעיל ספע״ט. וש״נ.**

58) ע״י: **בהוצאה הקודמת: על.**

59) ויתעצב אל לבו: **בראשית ו, ו.**

60) מוח שליט על הלב: **ראה תניא פי״ב וברשימות כ״ק אדמו״ר זי״ע לשם. מאמרי אדה״א דברים ח״ב ע׳ תצ. וש״נ. ראה גם מאמרי אדה״ז על ענינים ע׳ תיט ואילך. עטרת ראש ע׳ 38 ואילך.**

61) כלב הוא כולו לב: **מאו״א מערכת כלב אות ה בשם רז״ל. ראה גם עץ הדעת טוב פ׳ שלח עה״פ ואלה יג, ד (קעו, א) לענין כלב בן יפונה.**

62) נהר דינור . . יחול בגיהנם: **ראה דניאל ז, י. חגיגה יג, סע״ב.**

63) דכתי׳ במלאכי׳ שהם זעים מחיל כסא: **ראה פיוט והחיות בהקדושה דמוסף לר״ה נוסח אשכנז.**

מצינו בכ״מ בחז״ל על נוסח תפלה הביטוי „דכתיב״ — ראה סה״מ תרמ״א ע׳ מט. סה״מ תש״ט ע׳ 150. הערות ותיקונים לתניא ע׳ מו, ב.

64) שמוראך עליהם: **פיוט אשר אימתך — מוסף ליו״כ. ראה גם מאמרי אדה״ז על פרשיות התורה ח״ב ע׳ תתצ.**

65) נהר דינור . . ונק׳ די נור: **דניאל ז, י.**

66) נהר דינור . . מלאך נוריאל: **ראה זהר בראשית כג, ב.**

67) נוריאל ל׳ נור: **ראה זהר שם: נור**

כיצד צולין את הפסח מביאי' שפוד של רמון[68], ונת' בכהאריז"ל רמון גימט'
נוריאל[69] והוא בחי' רמון שבמט"ט, רק שבמט"ט מתוסף ב' טתי"ן שזהו בחי'
הפנימיות שבו, והפסח הי' צלי אש לכן הי' על שפוד של רמון. וגם כי בפסח
הי' שה כמ"ש שה תמים זכר בן שנה[70], לפי שמצרים היו עובדים לשה[71] מזל
טלה[72], וכשהי' צ"ל יצ"מ טבלו שר של מצרים בנהר דינור ונתבטל וממילא
נאבדו המצרים למטה. ולרמז זה צלאו את הפסח היינו שה דק"פ על שפוד של
רמון שהוא בגימט' נוריאל, שעש"ז נק' הנהר בשם נהר דינור. וענין בחי' המקל
בעבודה בנפש האדם ז"ע משארז"ל לעולם ירגיז אדם[73] יצ"ט על יצה"ר[74], דהנה
כתי' ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך[75] וארז"ל בשני יצריך[76] ביצ"ט וביצה"ר,
ולכאו' צ"ל האיך יבוא היצה"ר לבחי' אהבת הוי', הלא כל ענינו הוא להסית
ולהדיח את האדם. והגם כי באמת גם הוא לש"ש מתכוין, אך הנה זה פנימיות
כוונתו כמ"ש בזהר ממשל הזונה עם בן המלך[77], אבל בחיצוניות ה"ה מסית
ומדיח ומקרר את האדם לבלי יעשה הטוב והישר בעיני ה' אלקינו, הן בהעדר
עשיית מ"ע, או לכה"פ שיהי' בעשייתה הרגשה או פניי' או שיעשה בקרירות כו'.
ולפעמים מסית ג"כ לעבור אחת ממצות ה' אשר לא תעשינה[78] שיאשם האדם
עי"ז, ואיך יבוא גם הוא לעבוד את הוי', בבחי' אהבה נגלית כאהבת היצ"ט,
שהוא הוא חלק אלק' ממעל[79] כמ"ש כי חלק הוי' עמו[80]. אך הענין הוא דפי'
יצה"ר, יצר הוא בחי' מדות[81], והיינו בחי' מדות הרעות שבאדם שהם הם בחי'
רג הרע שבנפשו הבהמי' הנמשכת אחרי דברים הגשמי' כו'. וזאת • נודע שלכל
מדה יש בחי' שכל המנהיגה כמ"ש ע"פ שכלו יהולל איש[82], ולכן גם במדות

דליק. פרדס שער ההיכלות שכ"ד, פ"ו. של"ה תושב"כ בקדושת הארץ רעח, א. כס"מ לתקו"ז תנ"ה קכו, א אות ע.

68) כיצד צולין . . שפוד של רמון: **פסחים עד, א במשנה.**

69) רמון גימט' נוריאל: **= עם הכולל. ע"ח שער כסא הכבוד שמ"ו, רפ"ז. לעיל בח"א ע' רכב. וש"נ.**

70) שה תמים זכר בן שנה: **בא יב, ה.**

71) שמצרים היו עובדים לשה: **ראה גם לקמן בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתקכב: „כמ"ש כי תועבת מצרים כל רועה צאן" — ויגש מו, לד.**

72) שמצרים היו עובדים לשה מזל טלה: **ראה זהר פינחס רנ, ב. רנא, ב. לקו"ת שלח מג, ב.**

73) לעולם ירגיז אדם: **בעת אמירת הדרוש הפתיחה היתה במאמרז"ל זה — כדלעיל רפקכ"ז הערה 1.**

74) לעולם ירגיז אדם יצ"ט על יצה"ר: **ראה גם לעיל פקי"ט. וש"נ.**

75) ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך: **ואתחנן ו, ה.**

76) בכל לבבך וארז"ל בשני יצריך: **נסמן לעיל פי"ז.**

77) בזהר ממשל הזונה עם בן המלך: **ראה בהערה שלפנ"ז.**

78) ממצות ה' אשר לא תעשינה: **לשון הכתוב — ויקרא ד, כז.**

79) היצ"ט . . חלק אלק' ממעל: **לשון הכתוב — איוב לא, ב. ראה גם תניא רפ"ב. לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פט"ז. וש"נ.**

80) כי חלק הוי' עמו: **האזינו לב, ט. ראה גם לעיל פפ"ט.**

81) דפי' יצה"ר יצר הוא בחי' מדות: **ראה תו"א מקץ לח, ב.**

82) ע"פ שכלו יהולל איש: **ע"פ משלי יב, ח.**

הרעות דנה"ב, הנה לא מצינו שיתאוה האדם דבר שא"י כלל שישנה בעולם, כ"א מה שיודע שיש ומבין בשכלו הגס והנמהר לשפוט הטוב לו ומתוק לחיך, הנה מיד יתעורר במדה שבלב לחפוץ בה. וכן בכל דבר עבירה ר"ל כמשארז"ל גזל ועריות שנפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן[83], שכ"ז הוא ע"י בחי' קדימת השכל וההשגה בהן. וכן גם בהעדר עשיית המצות מעשיות, זהו ע"י בחי' הבנתו בשכלו שבנקל לפניו יותר אם לא יטריח לעשות דבר ההיא, וכ"ש במניעת מצות הצדקה שנדמה לו שעי"ז יחסר לו וכדומה. ולזה תיקנו לנו שתים לפניה[84] לפני ק"ש, שבשם אומרים איך שהשרפים אומרים קדוש והחיות והאופנים אומרים ברוך[85] באימה וביראה ומרעישי' ברעש גדול. ונודע כי שרש נה"ב שבאדם ה"ה מבחי' שמרי האופנים[86], ולכן כאשר מתבונן גם בשכלו הבהמית ששרשו מתפעל באהוי"ר תמיד, עי"ז נעשה אצלו הסכם עכ"פ, שלא יהי' מונע לנה"א להוציא מכאה"פ[87] בחי' התעוררותו שנתעורר להיות בבחי' אהוי"ר. ובריבוי העמקת הדעת בבחי' התבוננות הנ"ל, כולי האי ואולי[88], יתעורר גם נפשו הבהמית להיות בבחי' אהבה לה', מאחר שמבין בשכלו איך שקרבת אלקי' טוב לו, ממילא יתעורר גם הוא להתאוות תאוה בבחי' אהוי"ר, וכנ"ל שעצם כח המתאוה יכולים להפכו[89] כו'. ומה גם שהדברים הגשמי' שמתאוה להם לא ימנעו ממנו, כ"א רק ציור הרע שבהם הוא אשר ימנע ממנו. והיינו שלא יאכל וישתה ויעשה כל חפצו בבחי' מילוי התאוה, כ"א כוונתו יהי' בכדי שיבריא גופו, שיוכל לעבוד את הבורא המהוה ומחי' אותו מאין ליש תמיד בכל עת ובכל רגע, ועושה לו נסים תכופים בכל עת, כמ"ש לעושה נפלאות גדולות לבדו[90] וארז"ל אין בעל הנס מכיר בניסו[91]. ולכן ע"י הקדמת שתים לפניה, שלפני ק"ש יכול להיות שגם היצה"ר יבוא לאהבת ה', וזהו בכל לבבך בשני יצריך שגם היצה"ר יבוא להיות בבחי' אהוי"ר כו'. אך הנה אם מעמיק דעת ומתבונן תמיד בגדלות הבורא ובשירה וזמרה של המלאכים הנ"ל, ועכ"ז נפשו הבהמית אינו זז ממקומו ומתאוותיו הגשמים בבחי' חום הטבעי שבו כו', ובדברים הנ"ל לא יוסר עבד[92]. אז צריכים למקל להכותו בו, והוא בחי' ההרגזה הנ"ל שירגיז אדם יצ"ט על יצה"ר, והיינו שיאמר לו דברים קשים. ומצינו שדברים קשים נחשבים כהכאה[93]

---

83) גזל ועריות שנפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן: **מכות כג, ב במשנה.**

84) שתים לפניה: **ברכות יא, סע"א במשנה.**

85) שהשרפים . . קדוש . . והאופנים . . ברוך: **ראה גם לעיל בח"א המשך ואלה תולדות יצחק פ"ז. וש"נ.**

86) שרש נה"ב . . שמרי האופנים: **ראה גם לעיל רפ"ב. וש"נ.**

87) מכאה"פ: **= מכח אל הפועל.**

88) כולי האי ואולי: **לשון הגמ' חגיגה ד, ב.**

89) וכנ"ל שעצם כח המתאוה יכולים להפכו: **פמ"ט.**

90) לעושה נפלאות גדולות לבדו: **תהלים קלו, ד.**

91) אין בעל הנס מכיר בניסו: **ראה לקח טוב חוקת כא, טו. נדה לא, א. סה"מ תר"ם ח"א ע' תלז. וש"נ.**

92) ובדברים . . לא יוסר עבד: **משלי כט, יט.**

93) שדברים קשים נחשבים כהכאה: **ראה גם אוה"ת חוקת ע' תתל.**

כמארז"ל ע"פ הלהרגני אתה אומר כאשר הרגת את המצרי[94] מלמד שהרגו בשם[95], ולכאו' הלא כתיב ויך את המצרי[96], אלא שדברים קשים נחשבים כהכאה*. וכמו"כ בענין ירגיז דיצ"ט על יצה"ר, היינו שיאמר לו דברים קשים, וכמארז"ל יזכיר לו יום המיתה[97], שעי"ז ישיב וירכך אומץ לבבו הקשה כו', עד שגם יצה"ר ישוב לאהבת ה' להיות בכל לבבך בשני יצריך. והנה בכדי שיהי' יצ"מ הי' צריכים להיות כל הג' דברים הנ"ל, מתניכם חגורים, לחזק בחי' האמונה[98].
רד ונעליכם ברגליכם, הוא בכדי שלא יומשך יניקה מהרגל כו' וכנ"ל[99]. • ומקלכם בידכם[100], לפי שהרע הי' בתוקף[101] עדיין לכן היו צריכים למקל, והיינו להרגיז יצ"ט על יצה"ר. נמצא שלבד ענין החפזון, היו צריכים לכל ג' דברים אלו, ועכ"ז מורים על החפזון ג"כ כו'.

קיצור. שרש ענין המקל. כלב כולו לב, ודרכו של כלב לרדות במקל. נהר דינור ושרשו מנוריאל גימט' רמון, שפוד של רמון. שה תועבת מצרים, צלי אש על שפוד של רמון. ובעבודה ז"ע לעולם ירגיז. כי בכל לבבך בשני יצריך, והיינו ע"י שיתבונן בשכלו איך ששרשו בטל. ואם אינו פועל ירגיז יצ"ט על יצה"ר, לומר לו דברים קשים שעי"ז יכנע לבבו הערל כו'. וליצ"מ היו צריכים כל הג' בחי' מתניכם חגורים לחזק האמונה, ונעליכם להגן על הרגלים שלא יומשך תוס' יניקה, ומקלכם לרדות בו הנה"ב שזה מלבד החפזון, ועכ"ז מורים גם על בחי' חפזון ג"כ.

---

*) בראש העמוד בג' שיטין ללא ציון מקומו בפנים, ולכאורה שייך כאן:
צ"ע מדוע נענש משה על שהכה הסלע הלא נא' לו ודברתם[א] ודבור הוא דבר קשה[ב].

א) **חוקת כ, ח.**
ב) **מכות יא, א. ספרי ורש"י בהעלותך יב, א.**

94) הלהרגני אתה אומר כאשר הרגת את המצרי: **שמות ב, יד.**
95) מלמד שהרגו בשם: **אבות דר' נתן פ"כ. לעיל פקי"ט. וש"נ.**
96) ויך את המצרי: **שמות ב, יב.**
97) יזכיר לו יום המיתה: **ברכות ה, א.**
98) מתניכם חגורים, לחזק בחי' האמונה: **ראה לעיל פס"א ואילך. פע"א.**
99) ונעליכם ברגליכם . . יניקה מהרגל . . וכנ"ל: **פקי"ג ואילך.**
100) ומקלכם בידכם: **ראה גם לעיל פקי"ט.**
101) לפי שהרע הי' בתוקף: **ראה תניא פל"א.**

ויחי

(קד"ט) **ובכ"ז** יובן מ"ש ואכלתם אותו[1] בחפזון[2], שפסח מצרים הי' נאכל בחפזון דוקא, שלפי שהרע הי' עדיין בתוקף אצלם והוכרחו לברוח מהרע וכמ"ש בסש"ב ע"פ כי ברח העם[3]. וענין הבריחה הוא שלא יביט בו ולא ישמע לו כלל, וע"ד שפי' בת"א בשם הקדוש מהר"א ז"ל בן הה"מ ז"ל נ"ע, על אדה"ר[4] שהלך בהיכלות והשיאו הנחש שיביט בהיכלות הטומאה ונפל בתאוה עליהם. ולכן ביצ"מ ברחו לגמרי לבלי יביטו ברע כלל, וכמו באשתו של לוט שנענשה על שהביטה מאחרי'[5], והגם כי שם י"ל שלא היתה כדאי לראות במפלתן[6], אמנם גם אם כן הוא, העונש נמשך מיני' ובי'[7] כידוע. ואמנם המעשה הנעשה בחפזון ומהירות, אינו משובח כמו מה שנעשה בישוב הדעת, שנמשך ממוחין דגדלות שהוא היפך הבהלה וההתפעלות. וכמו שאמרו[8] במד"ר ר"פ מטות על בני גד ובני ראובן[9], שדרשו עליהם פסוק נחלה מבוהלת בראשונה[10]. וכן איתא במד"ר וישלח ר"פ פ"ג ע"פ ואלה המלכים כו' לפני[11] כו', נחלה מבוהלת, שהוא ענין עולם התהו[12] כו'. משא"כ עולם התיקון שרשו ממו"ס[13], שהוא תכלית שרש ענין ישוב הדעת, כנז' באד"ר דקכ"ח סע"ב סבא דעתוהי סתים. היינו שאינו מתפעל גם מהעדר הרצון כו', ולכן נושא עון ועובר על פשע[14]. וא"כ החפזון דיצ"מ אף שזה הי' בהכרח, מפני שהרע הי' בהם בתוקף והוכרחו לצאת בחפזון, עכ"ז בחי' שיהי' לע"ל דכתי' כי לא בחפזון תצאו[15],

---

1) ובכ"ז יובן מ"ש ואכלתם אותו בחפזון: **מכאן מתחיל מאמר המ"ה מהמשך וככה הכולל שלשה פרקים קכט-קלא.**

התאריך כאן נעתק מהמפתח שנדפס בהוצאה הקודמת.

המאמר נרשם בגוכתי"ק.

ראה עוד ע"ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) ואכלתם אותו בחפזון: **בא יב, יא.**

3) בסש"ב ע"פ כי ברח העם: **פל"א. בשלח יד, ה.**

4) בת"א בשם הקדוש מהר"א . . על אדה"ר: **ראה תו"א בראשית ו, א — ושם: בלק"ת מהאר"י ז"ל . . שאדה"ר . . וכן שמעתי מהק' ר' אברהם בן הה"מ ז"ל . . שמחמת מעשה דיוסף. ע"ש. סה"מ תרל"ט ח"א ע' כה: בת"א בשם האריז"ל שאדה"ר הי' הולך בהיכלות. וראה תו"מ — התוועדויות ח"א ע' 167.**

5) באשתו של לוט שנענשה על שהביטה מאחרי': **וירא יט, כו.**

6) שלא היתה כדאי לראות במפלתן: **ראה רש"י וירא שם, יז.**

7) העונש נמשך מיני' ובי': **ראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"ב ע' תקעב — ביאוה"ז להצ"צ בשלח כרך א ע' רכו.**

8) וכמו שאמרו: **להבא להלן ראה גם אוה"ת בא ע' רצב. לעיל רפ"ג.**

9) במד"ר ר"פ מטות על בני גד ובני ראובן: **הובא גם לעיל רפ"ג. ושם: ס"פ מטות.**

10) נחלה מבוהלת בראשונה: **משלי כ, כא.**

11) ואלה המלכים כו' לפני: **וישלח לו, לא.**

12) נחלה מבוהלת . . עולם התהו: **ראה גם לעיל רפ"ג. וש"נ.**

13) עולם התיקון שרשו ממו"ס: **ראה גם אוה"ת בא ולעיל שם. לקמן בהנחות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תשמג.**

14) נושא עון ועובר על פשע: **מיכה ז, יח.**

15) כי לא בחפזון תצאו: **ישעי' נב, יב.**

עדיף הרבה יותר, כי הוא קיום נצחי בל תמוט עולם ועד[16]. לפי שנמשכה מבחי' מוחי' דגדלות, כאשר כבר נתברר חשוכא לנהורא לגמרי. משא"כ ביצ"מ כשרדפו מצרים אחריהם רצו לחזור[17] כו', וכמה פעמים הי' בהם שינויים, וכ"ז הוא מפני שלא נתהפך עדיין הרע, רק שהי' בדרך אתכפיא לבד כו'. אבל כאשר יתברר הרע לגמרי ויהי' גילוי מו"ס, אזי כי לא בחפזון תצאו, רק ענין היציאה יהי' ע"ד ומל ה' אלקיך את לבבך[18], לצאת מחיצוניות הלב לפנימיות הלב. משא"כ יצ"מ הי' ע"ד ומלתם את ערלת לבבכם[19], וכמ"ש ביאור ד"ז בהגהות לד"ה בעצם היום הזה נמול אברהם שבת"א[20]. ועפ"ז יובן היטב דברי המד"ר ס"פ בא שהוא ס"פ
רה י"ט[21] לשעבר • אני וב"ד הייתי מהלך לפניכם[22] שנא' והוי' הולך לפניהם[23] כו', אבל לע"ל אני לבדי שנא' כי הולך לפניכם הוי'[24] כו', הוא לבדו דוקא. והיינו בחי' אני הוי' לא שניתי[25], גילוי סוכ"ע, וכמו שהוא בבחי' לא שניתי, כן בנש"י יהי' בחי' לא שניתי. ובעבודה היינו שלא יהי' עוד שינויים בעבודה, משא"כ ביצ"מ כיון שהי' ע"י ב"ד ממכ"ע[26] שיש בזה שינוים, וע' בס' חסד לאברהם[27] מונה כל השינויים שהי' בישראל ע"ש. והוא כי לפי שיצ"מ הי' ע"י ב"ד ממכ"ע שיש בזה שינוי' כנודע שז"א דוקא נק' עה"ח[28] אתר דלא משתני[29], משא"כ בחי' מל' נק' שושנה[30] מל' שינוי[31], שיש בה עליות וירידות שונים שלפעמים יורדת בבי"ע ליתן טרף[32], ויש עוד בחי' התלבשות כמ"ש ושמתי כסאי בעילם[33], ועמ"ש בד"ה כתפוח בעצי היער[34] מענין כשושנה בין החוחים, לכן כמו"כ ביצ"מ הי' כמה שינוים בישראל וע' בלק"ת בביאור כי על כל כבוד חופה[35] בסופו בענין גילוי מו"ס לע"ל.

---

16) בל תמוט עולם ועד: **תהלים קד, ה.**

17) ביצ"מ כשרדפו מצרים אחריהם רצו לחזור: **בשלח יד, יא־יב.**

18) ומל ה' אלקיך את לבבך: **נצבים ל, ו.**

19) ומלתם את ערלת לבבכם: **עקב י, טז.**

20) בהגהות לד"ה בעצם . . אברהם שבת"א: **ראה גם אוה"ת לך כרך ד ע' תשכט ואילך.**

21) המד"ר ס"פ בא שהוא ס"פ י"ט: **נסמן לעיל פ"ג.**

22) לפניכם: **שם: לפניהם.**

23) והוי' הולך לפניהם: **בשלח יג, כא.**

24) כי הולך לפניכם הוי': **ישעי' נב, יב.**

25) אני הוי' לא שניתי: **נסמן לעיל ספ"ג.**

26) סוכ"ע . . ממכ"ע: **זהר רע"מ פינחס רכה, א.**

27) בס' חסד לאברהם: **ראה הערה שלאח"ז.**

28) שז"א דוקא נק' עה"ח: **נסמן לעיל ספ"ג.**

29) עה"ח אתר דלא משתני: **ראה זהר ויחי רכא, סע"א ואילך. אמור קז, א.**

30) מל' נק' שושנה: **נסמן לעיל ספ"ג.**

31) שושנה מל' שינוי: **ראה אור החמה לזהר אמור שם ד"ה לבתר. אוה"ת בא כרך ח ע' ב'תתקלח. שה"ש ח"א ע' קפב.**

32) שלפעמים יורדת בבי"ע ליתן טרף: **ראה גם לעיל ספס"ג. וש"נ.**

33) ושמתי כסאי בעילם: **ירמי' מט, לח. ראה תו"א מג"א קטז, ג.**

34) בד"ה כתפוח בעצי היער: **ראה מאמרי אדה"ז תקע"א ס"ע רפא ואילך ובהנסמן בריש המאמר שם.**

35) בלק"ת בביאור כי על כל כבוד חופה: **שה"ש מח, א ואילך.**

קיצור. חפזון שיצאו ישראל ממצרים כי הרע הי' עדיין בשלימות, ומ"מ אין זה משובח כ"כ. אבל לע"ל שיהי' הזדככות, יהי' לא בחפזון. כי ביצ"מ הי' הוא וב"ד ממכ"ע, אתר דמשתני, אבל לע"ל סוכ"ע בחי' אני הוי' לא שניתי, ולכן בישראל יהי' לא שניתי בעבודה כו'.

(ק"ל) **והנה** במכילתא פ' בא נחלקו[36] אם הוא בחפזון דישראל או חפזון דמצרים, ואיתא עוד שם אבא חנן בשם ר' אלעזר אמר[37] זה חפזון שכינה (וכ' המפרש[38] שהיתה ממהרת גאולתן של ישראל, ואף השכינה היתה נגאלת עמהם כדכתי' אשר פדית גוי ואלקיו[39]), אע"פ שאין ראי' לדבר (דהאי חפזון קאי על השכינה) זכר לדבר קול דודי הנה זה בא מדלג[40] כו'[41] (שמצינו שהיתה ממהרת[42] גאולתן ש"י כו' מדלג כו' כדאיתא בחזית שהי'[43] מדלג זמן השעבוד[44], וכתי' דומה דודי לצבי[45] שהילוכו[46] בחפזון ומהירות[47] כו', וזהו שאמר פסח הוא להוי'[48] מלשון[49] פסוח[50], ומהו החפזון פסח הוא לה' חפזון שכינה) ואומר הנה זה עומד אחר כתלינו[51], יכול אף לע"ל כן יהא חפזון נא'[52] כי לא בחפזון תצאו[53]. והמפרש שם כתב[54] כי יש חמשים שערי בינה[55] ויש בטומאה חמשים שע"ט[56] כו', ולמשה נמסרו מ"ט שע"ב[57] ואלו היו מתעכבים והיו נכנסים

36) במכילתא פ' בא נחלקו: לעיל בריש ההמשך מציין: פ"ז. עה"פ יב, יא.

37) חנן בשם . . אמר: במכילתא: חנן משום . . אומר. באוה"ת בא ר"ע רצג: חנין משום ר' אליעזר אומר. באוה"ת פ' ראה ע' תשלא: חנין משום ר' אלעזר אומר.

38) וכ' המפרש: ס' זה ינחמנו. ראה גם לעיל בריש ההמשך — ע' שפז הערה 10.

39) אשר פדית גוי ואלקיו: כ"ה בהמפרש: אוה"ת בא ופ' ראה — שמו"ב ז, כג. ושם: גוים — בדילוג. בהמפרש ואוה"ת בא ניתוסף: וגו'. באוה"ת פ' ראה ניתוסף: כו'.

40) קול דודי הנה זה בא מדלג: שה"ש ב, ח.

41) מדלג כו': במכילתא ואוה"ת בא: וגו'.

42) ממהרת: בהמפרש: השכינה ממהרת.

43) בחזית שהי': בהמפרש: בחזית ובפסיקתא שהי' הקב"ה.

44) בחזית שהי' מדלג זמן השעבוד: ראה שהש"ר ב, ח (א).

45) דומה דודי לצבי: שה"ש ב, ט.

46) שהילוכו: בהמפרש: כצבי הזה שהלוכו.

47) ומהירות: בהמפרש ובאוה"ת: ובמהירות.

48) פסח הוא להוי': בא יב, כז.

49) מלשון: בהמפרש: שכן פסח הוא מלשון.

50) מלשון פסוח: ישעי' לא, ה. ראה גם רש"י שם וכאן יב, יג.

באוה"ת ניתוסף: כו'. בגוכי"ק: פסוח, ובכ"מ בכתבי כ"ק אדמו"ר מהר"ש במקום שרוצה לקצר הלשון שמעתיק נרשם פסיק. בהוצאה הקודמת: לשון פיסח.

51) הנה זה עומד אחר כתלינו: שה"ש ב, ט.

52) כן . . נא': במכילתא ואוה"ת: ליתא . . שנאמר.

53) תצאו: באוה"ת ניתוסף: וגו'. השווה לעיל בהערה 50.

54) והמפרש שם כתב: התוכן — בהמשך לשון המכילתא ד"ה כי הולך לפניכם ה'.

55) חמשים שערי בינה: ר"ה כא, ב. ראה גם לעיל בח"א ע' רלח. וש"נ.

56) חמשים שע"ט [= שערי טומאה]: ראה זהר חדש יתרו לא, א.

57) ולמשה נמסרו מ"ט שע"ב: ראה ר"ה שם. ראה גם לעיל פקט"ז.

ח״ו בחלק החמשים דנש״ט אזי לא היו יכולים לצאת[58] ע״י משה כו׳, ולכך הי׳ צריך חפזון כו׳ יעו״ש שהאריך בדברים נכוחים. וא״כ זהו חפזון ד׳ שיהיו יכולים ליגאל ע״י משה, ובגמ׳ ברכות ד״ט סע״א אמרו ב׳ בחי׳ חפזון, חפזון דישראל ומצרים, ובמכילתא ג׳ בחי׳ חפזון, וחפזון השכינה זה מה שיצא לנו מפי׳ המפרש שעל המכילתא.

והנה לכאורה צ״ל על מה שאומר חפזון דשכינה שהוא בחי׳ מל׳[59], ומביא
רו מקרא דקול • דודי כו׳, שהוא קאי על הקב״ה ז״א[60] דאצי׳ שנק׳ דודי, שכל שה״ש מוסב על דודי ורעייתי שהם זו״נ כידוע. וצ״ל שהקב״ה ג״כ דילג ומיהר הקץ בשביל שכינת עוזו ית׳ שתצא ממצרים, ויהי׳ התחברות יחוד עליון ממכ״ע וסוכ״ע, וכמ״ש במ״א ואזכור את בריתי ואמרו דא שכינתא[61], וע״ד מ״ש בגמ׳ כתובות פ׳ אע״פ דס״ב ע״ב דעת קונך יש בך כו׳. וזהו שאמר טעם החפזון פסח הוא לה׳ שהוא ענין דילוג וקפיצה, והדילוג הוא להיות המשכה מסוכ״ע אל שכינת עוזו ית׳ שהיא בחי׳ כלה, וכמ״ש ופסח ה׳ על הפתח[62], פתח זה הוא מש״א בשה״ש פתחי לי אחותי רעיתי[63] כו׳ וכדכתי׳ והוא יושב פתח האהל[64], פי׳ והוא היינו כמ״ש ה׳ הוא האלקים[65]. ועוי״ל בענין הדילוג כי יש בחי׳ מפתחות החיצוני׳, בחי׳ פתח אהל מועד, ויש בחי׳ מפתחות הפנימיות[66] בחי׳ שער החצר הפנימית הפונה קדים[67], והדילוג הוא שיומשך מבחי׳ מפתחות הפנימיות לבחי׳ הפתח דמפתחות החיצוני׳, וזהו פותח את ידיך[68], יודי״ך בחי׳ פתיחו דיודי״ן[69] כו׳.

וביאור הענין, דהנה כתי׳ אכלו רעים שתו ושכרו דודים[70], ופי׳ בזח״ג ויקרא ד״ד סע״א שזו״נ נק׳ דודים לפי שיחודם רק לפעמים, ובאדר״ז דר״צ

---

58) מתעכבים . . בחלק החמשים . . לצאת: **ראה צרור המור בא יב, מ. מגלה עמוקות ס״פ וארא. אור החיים שמות ג, ח. הגש״פ עם לקוטי טעמים ומנהגים ע׳ ל.**

59) דשכינה שהוא בחי׳ מל׳: **ראה זהר רע״מ תצא רפא, ב. לעיל בח״א המשך ואלה תולדות יצחק ספ״ד. וש״נ.**

60) הקב״ה ז״א: **ראה ע״ח שער הכללים פי״ב. לקוטי הש״ס להאריז״ל ברכות ו, א־ה, א בדפי הספר.**

61) ואזכור את בריתי ואמרו דא שכינתא: **וארא ו, ה. ראה זהר האזינו רצז, ב. אוה״ת בא כאן ע׳ רצג. וראה גם שם וארא כרך ח ע׳ ב׳תקנט ואילך. ע׳ ב׳תקסב ואילך. ראה זהר וירא קכ, ב. אוה״ת שמות ע׳ סה.**

62) ופסח ה׳ על הפתח: **בא יב, כג.**

63) בשה״ש פתחי לי אחותי רעיתי: **ה, ב.**

64) והוא יושב פתח האהל: **וירא יח, א.**

65) ה׳ הוא האלקים: **ואתחנן ד, לט.**

66) מפתחות החיצוני׳ . . מפתחות הפנימיות: **שבת לא, רע״ב. ראה גם אוה״ת כאן.**

67) שער החצר הפנימית הפונה קדים: **יחזקאל מו, א.**

68) פותח את ידיך: **תהלים קמה, טז.**

69) פותח את ידיך . . פתיחו דיודי״ן: **ראה ת״ז בהקדמה ז, ב. תס״ט קו, א. תו״א ויחי מז, ג.**

70) אכלו רעים שתו ושכרו דודים: **שה״ש ה, א.**

ע"ב ביאר יותר דהא זמנין סגיאין אינון דדכורא לא אתחבר עמה בההוא[71] זמנא כתי' ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב[72]. וע' בזח"ג מצורע דנ"ג ע"א, ובמד"ר שם[73]. משא"כ או"א הם תרין ריעין דל"מ[74], בחי' ונהר יוצא[75] מעדן[76], בחי' מוצא מים אשר לא יכזבו מימיו[77]. והטעם בזה כי בחי' מל' נוק' דז"א[78] שהיא מקור נש"י[79], אף שביצ"מ יצאו מהשבי', עכ"ז הנה זה הי' רק להנה"א שהי' בבחי' רצוא והעלאה לצאת מהרע, ועמ"ש בד"ה כי כאשר השמים החדשים בת"א פ' בראשית[80]. אמנם הנה"ב שהיא מק"נ[81] לא נתבררה עדיין, ולכן גם אחר הרצוא שבתפלה, אח"כ כשהולך לעסקיו נמשך אחר נה"ב ותאוותיה, וצריך לחזור ולהתפלל לעורר הרצוא בתפלה. וזהו שאין יחוד מקור נש"י עם הקב"ה רק לפרקים בעת התפלה לבד, או ע"י עסק התורה, ולכן הי' החפזון ביצ"מ כמ"ש בזח"ג ויקרא דף ד' ע"ב[82] דתאבין דא לדא ולא משתכחין תדיר אקרון[83] דודים. ועיקר החפזון למהר הרצוא לברוח מתאוות נה"ב, ע"י ההתקשרות בהתבוננות בתיבות התפלה ובאותיות התורה, ע"ד שהאור דוחה את החשך. משא"כ כשלא יהי' נחפז יוכל למשוך אחר תאוות נה"ב שהם בתקפן עדיין, מאחר שלא נתברר ק"נ עדיין, ולכן מוכרח להיות נבהל ולחפוז לברוח מהרע שלא יתגבר עליו ח"ו, וזהו כי ברח העם[84] כו'.

קיצור. במכילתא פי' החפזון חפזון שכינה וישראל ומצרים, ובגמ' ברכות ד"ט ע"א חשיב ב'. ומהמפרש י"ל החפזון בכדי שיוכלו ליגאל ע"י משה.
ועל חפזון שכינה הביא קרא קול דודי, שי"ל שהקב"ה דילג בשביל שכינת עוזו.
ועוי"ל דילוג ממפתחות • הפנימיות למפתחות החיצוניות, כי זו"נ נק' דודים רז
שיחודם לפרקים רק בעת התפלה משא"כ חו"ב תרדל"מ. וכ"ז הוא מפני שלא נתברר ק"נ עדיין לכן צ"ל חפזון כו'.

---

71) בההוא: **בזהר: ואסתלק מינה בההוא. באוה"ת בא הנ"ל כבפנים, ושם: מההוא.**

72) ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב: **אחרי יח, יט.**

73) וע' בזח"ג מצורע דנ"ג ע"א, ובמד"ר שם: **ועד"ז באוה"ת שם.**

74) או"א הם תרין ריעין דל"מ: **נסמן לעיל ספס"ג.**

75) או"א הם תרין ריעין . . ונהר יוצא מעדן: **ראה גם לקו"ת חוקת סד, ג. ואתחנן יב, ד.**

76) ונהר יוצא מעדן: **בראשית ב, י.**

77) מוצא מים אשר לא יכזבו מימיו: **ישעי' נח, יא.**

78) מל' נוק' דז"א: **ראה ע"ח דרוש עגולים ויושר שער א, ענף ה.**

79) מל' . . שהיא מקור נש"י: **נסמן לעיל פנ"ז.**

80) בד"ה כי כאשר השמים החדשים בת"א פ' בראשית: **ב, סע"ד ואילך.**

81) הנה"ב שהיא מק"נ: **ראה תניא פ"א.**

82) ע"ב: **אוצ"ל כבאוה"ת שם: סע"א.**

83) אקרון: **באוה"ת שם: איקרון. באוה"ת נ"ך כרך א ע' תכב כבפנים. בזהר: אקרי.**

84) כי ברח העם: **בשלח יד, ה.**

(קלא) **ועד"ז** י"ל למעלה ג"כ כן, ע"ד שכמדומה שראיתי בספר א'[85], דהנה הקב"ה מקיים כל המצות, א"כ צ"ל האיך מקיים מצות היראה[86], כי איך שייך יראה למעלה. ותירץ כי הכל בידי שמים חוץ מיר"ש[87], וא"כ שייך בחי' יראה למעלה כבי' על שיהיו ישראל צדיקים ולא יפלו ממדריגתם ח"ו, וכמ"ש מי יתן והי' לבבם זה ליראה[88] כו'. וע"כ הי' שייך ג"כ הדילוג של הקב"ה ונק' חפזון השכינה, למהר שלא ישתקעו ח"ו בחלק החמשים מנש"ט, שא"כ ח"ו לא יוכלו להתעלות וכנ"ל[89]. וז"ע דודים דתאיבין דא לדא, ושייך חפזון בין במקבל בין במשפיע. אמנם כ"ז הוא ביצ"מ שעדיין לא נתברר נה"ב וק"נ, אבל בחי' או"א נק' ריעים ונהר יוצא כו' יוצא תמיד, כי בינה שכינתא עילאה[90] וכמו בחי' מזלייהו דנש"י הקישור למעלה בבחי' אין, דהיינו כמו שבינה מלבשת לגבורה דא"א[91], ומקבלת בפ"ע ממזל הי"ג[92] ונקה[93], ונקה אותיות קונה[94], קונה הכל[95] בחי' כלה[96]. אך עכ"ז מקבלת מחכ' בחי' עדן[97] המקבל מחסד דא"א[98] וממזל השמיני[99] ונוצר[100] ונק' תרדל"מ. כי בבחי' מקור הנשמה אין שייך ירידה ונפילה ח"ו, מאחר שאינה מלובשת כלל בנה"ב, ונק' עלמא דחירו מ' סתומה[101] שאין שם פתח ומבוא ליניקת החיצוני'. והנה אף שהבינה מקבלת בפ"ע מא"א, עכ"ז שייך היחוד עליון עם אבא. כי בחי' בינה אני בינה לי גבורה[102] זהו ע"ד ההעלאה מלמטלמ"ע, ועד"ז מקבלת מא"א, וז"ע יוהכ"פ עליות, אך בענין ההמשכה והגילוי מלמעלמ"ט זה מקבלת מאבא, שעי"ז נמשך מלמעלמ"ט וזיווגייהו תדיר כו'.

---

85) שכמדומה שראיתי בספר א': **כ"ה גם באוה"ת הנ"ל ס"ע רצג. ראה עד"ז אוה"ת לך כרך ד ע' תשלב: וראיתי בס' א' כמדומה.**

86) האיך מקיים מצות היראה: **ראה גם נועם אלימלך ר"פ ויגש. אור תורה להרב המגיד פ' עקב ד"ה ועתה ישראל. מדרש שמואל אבות פ"א מ"ג.**

87) הכל בידי שמים חוץ מיר"ש: **ברכות לג, ב.**

88) מי יתן והי' לבבם זה ליראה: **ואתחנן ה, כו. ושם: להם ליראה.**

89) וכנ"ל: **בפרק שלפנ"ז סוף פיסקא ראשונה.**

90) בינה שכינתא עילאה: **ראה ת"ז בהקדמה א, ב.**

91) שבינה מלבשת לגבורה דא"א: **ראה ע"ח שער או"א שי"ד, פ"א ואילך.**

92) שבינה . . ממזל הי"ג ונקה: **ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח ספ"ט ובהערה 341 שם.**

93) ונקה: **תשא לד, ז.**

94) ונקה אותיות קונה: **ראה ע"ח שער הנסירה שכ"ט, פ"ח. פע"ח שער העמידה ש"ט, פי"ד. מאמרי אדה"ז מארז"ל ע' תמד. ביאורי הזהר להצ"צ כרך א ע' נב.**

95) קונה הכל: **תפלת שמו"ע.**

96) קונה הכל בחי' כלה: **ראה ביאוה"ז שם.**

97) מחכ' בחי' עדן: **ראה גם לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פ"ג. וש"נ.**

98) מחכ' . . המקבל מחסד דא"א: **ראה ע"ח שער או"א שם.**

99) מחכ' . . וממזל השמיני ונוצר: **ראה בהמצויין לעיל הערה 92.**

100) וממזל השמיני ונוצר: **ראה לעיל בח"א המשך ואלה תולדות יצחק פ"ג. וש"נ.**

101) עלמא דחירו מ' סתומה: **ראה לקו"ת במדבר ד, א.**

102) אני בינה לי גבורה: **משלי ח, יד.**

קיצור. עד"ז יובן למעלה שבחי' יראה למעלה, שהכל בידי שמים חוץ מיר"ש, וא"כ שייך יראה, שישראל יהי' להם יראה. וכ"ז ביצ"מ, אבל לע"ל כי לא בחפזון ע"ד היחוד דחו"ב שזיווגייהו תדיר כו'.

שמות

(קל"ב) **והנה**[1] כמו שעכשיו חו"ב הם תרדל"מ[2], כן עד"ז לע"ל יהיו זו"נ ג"כ במדריגת חו"ב, שיהיו ג"כ בבחי' תרדל"מ[3] כמו חו"ב. וזהו דכתי' והי' אור הלבנה כאור החמה[4], שאור הלבנה בחי' מל'[5] תהי' כמו אור החמה בינה[6] כו'. וע' בלק"ת מהאריז"ל בזכרי'[7] ע"פ ביום ההוא יהי'[8], שבחי' ו"ה יהיו ג"כ י"ה, וזהו יהיה ב"פ י"ה. והיינו ע"י שתתברר ק"נ ויושלם בירור נה"ב לגמרי, ואת רוה"ט אעביר מן הארץ[9]. ואז תהי' הנשמה המלובשת בתוך הגוף והנה"ב במדריגת בחי' מזלייהו דנשמה הנ"ל[10] שמיוחדת תמיד כו', וכמ"ש רני ושמחי בת[11]. ואז בחי' רצוא דנש"י, לא יהי' ע"ד שהוא עתה ליפרד מן הרע דנה"ב, כיון שכבר נתברר הנה"ב. אלא הרצוא יהי' ע"ד אני בינה לי גבורה דא"א[12] בחי' בכל מאדך[13], וכענין רעותא דלבא[14] של חסידים הראשוני'[15] הנז' ע"פ אחת היא יונתי[16]. וע"כ לא שייך כלל חפזון ובהלה שלא ישתקעו[17] כו' ח"ו, מאחר שכבר רח

1) והנה . . והי' אור הלבנה: מכאן מתחיל מאמר המ"ו סיום המשך וככה, הכולל ארבעה פרקים קלב־קלה.

פרקים קל"ב־קל"ד הם ע"פ לשון אוה"ת בא ע' רצג־רצה. פקל"ה (פרט להסיום שנרשם בגוכתי"ק) הוא העתק מהנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש ממאמר ד"ה וככה תרי"ט שבבוך 1077 ע' קלא, ב־קלב, א.

התאריך כאן נעתק מהמפתח שנדפס בהוצאה הקודמת.

המאמר נרשם בגוכתי"ק פרט לרוב פרק קלה.

ראה עוד ע"ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) חו"ב הם תרדל"מ: נסמן לעיל ספס"ג.

3) לע"ל יהיו זו"נ . . תרדל"מ: ראה לקו"ת זכרי' בסופו. אוה"ת ויחי ע' תיח. נ"ך כרך ג ע' א'ריב. בהעלותך ע' שלה.

4) והי' אור הלבנה כאור החמה: ישעי' ל, כו.

5) הלבנה בחי' מל': ראה מקדש מלך שבהערה הבאה. פרדס שעה"כ שכ"ג, פי"ב מערכת לבנה.

6) החמה בינה: ראה מקדש מלך לזהר תרומה קכו, ב: כמ"ש בסוף התיקונים. מאו"א מערכת חמה אות מב.

7) בלק"ת מהאריז"ל בזכרי': ראה גם הנסמן לעיל בח"א ע' רי.

8) ביום ההוא יהי': זכרי' יד, ט.

9) ואת רוה"ט אעביר מן הארץ: זכרי' יג, ב.

10) הנ"ל: בהוצאה הקודמת: כנ"ל. בפרק שלפנ"ז.

11) רני ושמחי בת: זכרי' ב, יד.

12) אני בינה לי גבורה דא"א: נסמן לעיל פס"ב.

13) בכל מאדך: ואתחנן ו, ה.

14) רעותא דלבא: זהר וירא ק, א.

15) חסידים הראשוני': ברכות לב, ב.

16) רעותא . . חסידים . . אחת היא יונתי: ראה לקו"ת שה"ש מ, סע"א.

17) לא שייך כלל חפזון ובהלה שלא ישתקעו: ראה לעיל ספק"ל.

נתברר כו׳, ושם הוא דרור ועלמא דחירו. ואעפ״כ שייך בחי׳ יחוד עליון, והוא ענין גילוי פנימיות התורה לע״ל[18], שהמשכה זו זהו ע״י אבא המקבלת[19] ממזל ונוצר[20] ממו״ס[21]. והיינו כי בחי׳ פנימיות אבא הוא פנימיות ע״י[22], אך כמו״כ איתא גם על פנימיות אימא[23], וגם הבינה נק׳ עט״ב[24] שלע״ל יהיו הלוים כהנים[25], ונקבה תסובב גבר[26], ועמ״ש בלק״ת סד״ה והי׳ מספר בנ״י[27] שבחי׳ ארץ תהי׳ למעלה מבחי׳ מים, והיינו ארץ רצוא[28] יהי׳ למעלה מהשוב. כי הרצוא רעו״ד כתר[29], שבבחי׳ זו נש״י הם למעלה מהתורה וכמ״ש בסדר אליהו רבא פרק י״ד[30] דרכן של בנ״א אומרים התורה קדמה שנא׳ ה׳ קנני ראשית דרכו[31], אבל אני אומר ישראל קדמו שנא׳ קדש ישראל לה׳ ראשית תבואתה[32], משל למלך שכתב[33] שהי׳ לו אשה ובנים בתוך הבית, וכתב את האגרת למקום שאשתו ובניו שם כו׳, וא״כ[34] היינו שנש״י נק׳ אשתו כביכול, שלא ע״י דמתקשראין באורייתא לבד, כ״א ע״י הרצוא ברעו״ד, שאזי המל׳ דוגמת הבינה המקבלת מא״א עצמו. אך עכ״ז צ״ל יחוד עליון עם אבא הוא גילוי בחי׳ פנימיות התורה שהיא המשכה מלמעלמ״ט ממו״ס, וא״כ יחוד זה דנש״י עם בחי׳ פנימיות התורה לע״ל, ז״ע

---

18) גילוי פנימיות התורה לע״ל: ראה גם לעיל בח״א המשך אלה תולדות נח פ״י. וש״נ.

19) אבא המקבלת: באוה״ת בא ע׳ רצג: אבא המקבל.

20) אבא המקבלת ממזל ונוצר: נסמן לעיל פקל״א.

21) ממו״ס: וכ״ה באוה״ת בא שם. בהוצאה הקודמת: ומו״ס.

22) פנימיות אבא הוא פנימיות ע״י: נסמן לעיל פקי״א.

23) איתא גם על פנימיות אימא: ראה הערה שלפנ״ז.

24) הבינה נק׳ עט״ב: ע״ח שער או״א שי״ד, פ״ב.

25) שלע״ל יהיו הלוים כהנים: בתניא פ״נ: וכמ״ש האר״י ז״ל ע״פ והכהנים הלוים — יחזקאל מד, טו. בלקו״ת קרח נד, סע״ב: בלק״ת מהאריז״ל ביחזקאל. בלקו״ת ברכה צו, ג: כמ״ש בלק״ת ובלק״א.

לשון הלקו״ת מהאריז״ל ביחזקאל (תוך ד״ה ענין יחזקאל) וביאורו, נעתק בביאוה״ז להצ״צ תזריע כרך א ס״ע שמ ואילך — נדפס גם בביאוה״ז תזריע כרך ב ע׳ תתקב ואילך.

ראה גם ספר הגלגולים פכ״ג. שער הפסוקים יחזקאל בתחילתו ד״ה ונבאר עתה — גם בזה תבין . . והכהנים. שער הגלגולים סוף הקדמה לה. אוה״ת בא כרך ח ע׳ ב׳תתקלז. סה״ש תש״ד ע׳ 93. שיעורים בס׳ התניא שם הערה 15. תו״מ — התוועדויות תנש״א ח״ד ע׳ 155 הערה 37. וראה ס׳ ימות המשיח בהלכה ח״ב סי׳ כה.

26) ונקבה תסובב גבר: ירמי׳ לא, כא.

27) בלק״ת סד״ה והי׳ מספר בנ״י: לקו״ת במדבר ו, ב.

28) ארץ רצוא: ראה גם לעיל בח״א ע׳ קפח. וש״נ.

29) רעו״ד כתר: ראה לקו״ת שה״ש שם מ, סע״א.

30) בסדר אליהו רבא פרק י״ד: וכ״ה באוה״ת שם ע׳ רצד — קרוב לסופו. ראה גם לעיל בח״א בהנחות כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ע׳ שמב. וש״נ.

31) ה׳ קנני ראשית דרכו: משלי ח, כב.

32) קדש ישראל לה׳ ראשית תבואתה: ירמי׳ ב, ג.

33) שכתב: בתנד״א ואוה״ת שם ליתא.

34) כו׳, וא״כ: באוה״ת שם: „כו׳. משמע שהתורה היא נמשל לספר ואגרת ששולח המלך לאשתו ובניו וא״כ״.

תרין ריעין דלא מתפרשין, ולכן נא' כי לא בחיפזון תצאו[35] שאין שייך בכאן חפזון ומנוסה כו'.

קיצור. שלע"ל יהיו זו"נ כמו או"א, וזהו יהיה ב"פ י"ה. והיינו ע"י שיתברר הנה"ב והרצוא יהי' ע"ד רעו"ד. והיחוד יהי' עם בחי' פנימיות התורה.

(קל"ג) **והנה** בת"א סד"ה ונתתי לך מהלכים[36] איתא שלע"ל יהי' גם השוב בבחי' הליכה כמו הרצוא כו', ור"ל כמו שהרצוא נק' הליכה, שמתעלה מלמטה מנה"ב להתקשר למעלה, משא"כ השוב הוא עכשיו ירידה. אבל לע"ל לא יהי' השוב ירידה, כיון שגם בכנס"י מצד עצמן יהי' הגילוי אור אין סוף ב"ה ע"י הרצוא שמלמטה למעלה, שיקבלו מהכתר עצמו שלא ע"י החכ'. ולכן המל' תהי' כתר[37] מלמטה למעלה, א"כ מה שיומשך מהחכ' ומו"ס גילוי פנימיות התורה לכנס"י אין זה דרך ירידה ע"י אור מים רקיע[38] בחי' שם שדי[39], כ"א אור זרוע לצדיק[40] בחי' גילוי אור הגנוז[41], ולכן ובמנוסה לא תלכון[42] כ"א ונתתי לך מהלכים[43] בחי' הילוך כו', א"כ לא שייך מנוסה, ואעפ"כ יהי' ב' בחי' הילוך[44].

והנה המעלה מצד המשפיע ג"כ במה שנמשך שלא בחפזון שעי"ז יהי' הגילוי מבחי' עליונה יותר, פי' כמ"ש בכתבי האריז"ל שעכשיו א"א להמשיך הטפה רק מחיצוני' ע"י רק לע"ל יומשך הטפה מפנימיות עתיק[45], פי' כי אורייתא סתים וגליא[46] ששרשה מפנימיות וחיצוני' אבא[47] שהוא פנימיות וחיצוני' עתיק[22]. והמשכת התורה לכנס"י נמשל להמשכת הטפה מהמוח, ועכשיו לא נמשך ונתגלה רק בחי' חיצוני' התורה לברר עי"ז נה"ב וק"נ, • אבל פנימיות התורה א"א רט

35) כי לא בחיפזון תצאו: **ישעי' נב, יב.**

36) בת"א סד"ה ונתתי לך מהלכים: **וישב ל, ד.**

37) המל' תהי' כתר: **ראה גם אוה"ת בא שם ע' רצה. לקו"ת שה"ש מח, ב.**

38) אור מים רקיע: **ראה זהר ח"ב קסז, סע"א ואילך. ספר הערכים חב"ד ח"ג בערכו.**

39) אור מים רקיע בחי' שם שדי: **ראה גם ע"ח שער מ"ן ומ"ד של"ט, דרוש ה. לקו"ת שה"ש ד, ד. אוה"ת בא הנ"ל.**

40) אור זרוע לצדיק: **תהלים צז, יא.**

41) אור זרוע לצדיק . . אור הגנוז: **ראה שמו"ר רפל"ה.**

42) ובמנוסה לא תלכון: **המשך הכתוב כי לא בחיפזון תצאו — ישעי' נב, יב.**

43) ונתתי לך מהלכים: **זכרי' ג, ז.**

44) ב' בחי' הילוך: **ראה תו"א וישב ל, ד.**

45) הטפה רק מחיצוני' . . מפנימיות עתיק: **ראה רמ"ז לזהר בראשית ד, ב ד"ה ולבאר פרטות המאמר. לקו"ת שה"ש ט, ג. רמ"ז תצא רעו, סע"ב: בס"הכ = בס' הכונות. ובכללי הרח"ו סי' ס"ג — לפנינו ליתא. שם בא מ, ב. אוה"ת (יהל אור) תהלים ע' תלד. אוה"ת על סידור ע' מו בשם פע"ח — ראה שם שער הק"ש ש"ח, רפט"ו. שער הכוונות ענין כונת ק"ש דרוש ב. שם ע' מח: בע"ח. סה"מ תר"ם ח"א ע' שסו וע' שעב: בע"ח.**

46) אורייתא סתים וגליא: **ראה זהר אחרי עא, ב. עג, א. ש"א ב, ב הערה 24. פלח הרמון בחוקותי ע' תלז ואילך.**

47) מפנימיות וחיצוני' אבא: **ראה הנסמן לעיל ע' תרב הערה 81.**

להתגלות כ"ז שלא נתברר ק"נ ונה"ב. וזהו שהחפזון שבא מסיבת נה"ב ותאוותיה, שמחמתן מוכרח להיות הרצוא והשוב בבחי' חפזון, ע"כ זהו הגורם שא"א להיות רק המשכת והתגלות התורה רק בבחי' חיצוני' התורה, נובלות חכ' שלמעלה תורה[48]. אמנם לע"ל כי לא בחפזון תצאו יהי' ג"כ השוב ההמשכה מפנימיות עתיק ומפנימיות אבא, כי אתה אבינו[49], והיינו ע"י גילוי בחי' פנימיות התורה. וזהו שעכשיו נתגלו רק מ"ט שע"ב[50] ול"א נתי' החכ'[51], ולע"ל יתגלה שער החמשים דבינה[52] ובחי' נתיב לא ידעו עיט[53] היינו יחוד פנימיות או"א.

קיצור. הגם כי לע"ל יהי' השוב ג"כ בבחי' הילוך עכ"ז יהי' ב' בחי' הילוך. ומצד המשפיע המעלה שיתגלה פנימיות עתיק, ועכשיו מ"ט שע"ב נתגלו, וכן רק ל"א נ"ח, ולע"ל יתגלה שער הנו"ן ונתי' הל"ב יחוד פנימיות או"א.

(קל"ד) **ואמנם** עדיין צ"ל דהא מבואר במ"א שכשהשפע נמשך בבחי' מהירות יש בזה יתרון המעלה כמ"ש בלק"ת פ' קרח[54] ע"פ ויגמול[55] שקדים[56]. וז"ע מיכאל באחת, משא"כ גבריאל בשתים[57], וכמ"ש בהגהות לד"ה ענין הברכות[58]. וע' בסידור ע"פ יום ליום יביע אומר[59], וזהו ג"כ ענין בעתה אחישנה[60], וחש עתידות[61], וע' בשל"ה ערך מתון[62], היינו בשער האותיות אות מ'[63] מחלק בין מהירות, וחיפזון שלא טוב הוא ובין זריזין מקדימי' למצות[64] שזהו בדבר שהוא מפורסם כמו הילוך לבהמ"ד או מצות מעשיות שהזריז ה"ז משובח. וא"כ ענין ויגמול שקדים הוא ג"כ עד"ז, ועד"ז וחש עתידות כו' אחישנה כו'.

---

48) נובלות חכ' שלמעלה תורה: **ב"ר פי"ז, ה. פמ"ד, יז.**

49) כי אתה אבינו: **ישעי' סג, טז.**

50) מ"ט שע"ב: **ראה ר"ה כא, ב.**

51) ול"א נתי' החכ': **ראה גם לקמן בהנחות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תשצב. ושנ.**

52) ולע"ל יתגלה שער החמשים דבינה: **ראה גם אוה"ת נ"ך כרך א ע' תפו־תפז. אוה"ת בא הנ"ל. ויצא ע' קעה. נשא כרך ה ע' א'תקעט ואילך — במהדורת תשנ"ה נשא הוספות ע' 108. ברכה ע' א'תתפו.**

53) נתיב לא ידעו עיט: **איוב כח, ז.**

54) בלק"ת פ' קרח: **נה, ג ואילך.**

55) בלק"ת פ' קרח ע"פ ויגמול שקדים: **שם הד"ה הוא: והנה פרח מטה אהרן כו' ויגמול שקדים. לפעמים מציינים: וע"פ והנה פרח מטה אהרן — לקו"ת נשא כח, א. חוקת סד, ד. ועוד. ולפעמים מציינים ע"פ ויגמול שקדים כבפנים: לקו"ת ר"ה נח, ב. סא, ג. ברכה ק, ב. ועוד.**

56) ע"פ ויגמול שקדים: **קרח יז, כג.**

57) מיכאל באחת . . גבריאל בשתים: **ברכות ד, סע"ב.**

58) בהגהות לד"ה ענין הברכות: **אוה"ת בראשית כרך ג ע' תקנז ואילך.**

59) בסידור ע"פ יום ליום יביע אומר: **שחרית לשבת קפ, ב ואילך.**

60) בעתה אחישנה: **ישעי' ס, כב.**

61) וחש עתידות: **האזינו לב, לה.**

62) וע' בשל"ה ערך מתון: **באוה"ת בא הנ"ל ניתוסף: שיש לחלק.**

ע"כ ע"פ לשון האוה"ת — ראה לעיל הערה ראשונה שבריש המאמר.

63) בשל"ה ערך מתון, היינו בשער האותיות אות מ': **סט, ב.**

64) זריזין מקדימי' למצות: **פסחים ד, א. וש"נ. שו"ע אדה"ז או"ח הל' משא ומתן סקנ"ו, סי"ז.**

ובישעי׳ סי׳ למ״ד ט״ו ע״פ בשובה ונחת תושעון זהו היפך החפזון כי בחפזון יצאת[65], כי ביצ״מ הי׳ בבחי׳ מלחמה ע״ד שאה״כ כי ה׳ נלחם להם במצרים[66], ה׳ איש מלחמה[67], ע״כ במלחמה צ״ל חפזון. אבל לע״ל נא׳ וכתתו חרבותם לאתים[68], ויהי׳ הגאולה למעלה מבחי׳ מלחמה, כ״א ע״ד הרים כדונג נמסו מלפני ה׳[69], וע״ד ונהרו אליו כל הגוים[70] ולכן יהי׳ ההמשכה בשובה ונחת כו׳. ובעבודה ההפרש בין חיפזון לבחי׳ לא בחיפזון, בשובה ונחת, הוא ע״ד ההפרש בין בינוני לצדיק גמור, כמו חסידי׳ הראשוני׳ שהיו שוהין בתפלתן[71] שעי״ז הי׳ האהוי״ר בני קיימא. לא כן כשנחפזו להתפעל[72] ואינו שוהה בההתבוננו׳, ולחפוז אין לו ממה, כי ה״ה צ״ג שכבר בירר הרע לגמרי, שנאו רע[73] כו׳, משא״כ הבינוני שזה וזה שופטן[74] צ״ל לפעמים חפזון מחשש מח״ז והרהורים כו׳, ולע״ל שלא יצטרכו לברוח מהרע שנה״ב וק״נ יתבררו כמ״ש ואת רוה״ט[9] אעביר[75], אזי יגיעו כולם לבחי׳ ומדריגת צ״ג כמו חסידים הראשוני׳ שלמעלה מבינוני כמ״ש בסש״ב פ׳ יו״ד.

קיצור. מה שיש לפעמים מעלה בזריזות זהו בדבר המפורסם כמ״ש השל״ה בענין מעלת זריזין מקדימין למצות. ובעבודה חפזון ולא בחפזון זהו ההפרש בין בינוני לצ״ג.

• (קל״ה) **וביאור**[76] ענין בשובה ונחת תושעון, דהנה איתא בספרים בשובה הוא תשובה[77], ובנחת הוא שבת[78] כמ״ש בשבת למען ינוח[79], וכתי׳ וינח ביום השביעי[80] כו׳, ולכאו׳ הלא שבת עצמו הוא בחי׳ תשובה[81]. אך הענין הוא דהנה כתי׳ ששת ימים עשה כו׳, וינח ביום השביעי[82], שכמו רי

---

65) כי בחפזון יצאת: **פ׳ ראה טז, ג.**

66) כי ה׳ נלחם להם במצרים: **בשלח יד, כה.**

67) ה׳ איש מלחמה: **בשלח טו, ג.**

68) וכתתו חרבותם לאתים: **ישעי׳ ב, ד.**

69) הרים כדונג נמסו מלפני ה׳: **תהלים צז, ה.**

70) ונהרו אליו כל הגוים: **ישעי׳ ב, ב.**

71) חסידי׳ הראשוני׳ שהיו שוהין בתפלתן: **ראה ברכות לב, ב.**

72) להתפעל: **בהוצאה הקודמת: להתפלל.**

73) שנאו רע: **תהלים צז, י.**

74) הבינוני שזה וזה שופטן: **נסמן לעיל פצ״ו.**

75) אעביר: **בהוצאה הקודמת: אעביר כו׳.**

76) וביאור: **מכאן עד לקמן „וזהו בפסח" נרשם בכת״י מעתיק והוא העתק מד״ה וככה תרי״ט — ראה הערה בריש המאמר.**

77) איתא בספרים בשובה הוא תשובה: **ראה במד״ר ספ״ז: שעתידין ישראל שיעשו תשובה . . והם נגאלין שנאמר בשובה ונחת תושעון. של״ה שנג, ב: ולשון תשובה מלשון בשוב[ה] ונחת תושעון.**

78) איתא בספרים . . ובנחת הוא שבת: **ראה גם ויק״ר רפ״ג: טוב מלא כף נחת (קהלת ד, ו) זה יום השבת . . נגאלין אלא בזכות שבת שנא׳ בשובה ונחת תושעון. ירושלמי תענית פ״א, סה״א: שבת כו׳ בשובה ונחת תושעון.**

79) למען ינוח: **משפטים כג, יב.**

80) וינח ביום השביעי: **יתרו כ, יא.**

81) שבת עצמו הוא בחי׳ תשובה: **ראה תניא אגה״ת פ״י. סה״מ תר״ם ח״ב ע׳ תקל. וש״נ.**

82) ששת ימים עשה כו׳, וינח ביום השביעי: **יתרו כ, יא.**

עד"מ האדם כשעושה איזה דבר[83] הנה בשעת העשי' מושפלים המוחין שלו בעשיית הדבר, ואח"כ אחר גמר עשיית הדבר חוזרי' המוחין כו'. ועד"ז יובן למעלה שענין וינח ביום השביעי הוא בחי' החזרת החכ' למקורה כו', אך זהו שבת דמעלי שבתא, ושבתא דיומא[84] הוא בחי' המשכות מלמעלה למטה. וזהו בשובה ונחת, שובה הוא בחי' העלאה מלמטלמ"ע, ונחת הוא בחי' המשכה מלמעלמ"ט, וזהו כמו ריח ניחוח[85], ריח הוא בחי' העלאה, וניחוח הוא בחי' המשכה[86]. וז"ע תשוב ה' לגבי יו"ד[87], ותשוב יו"ד לגבי ה'[88]. ולע"ל יהי' בשובה ונחת השקט ובטחה[89] דהיינו שיהי' בישוב הדעת ולא בחפזון. והענין הוא דלע"ל כתי' לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי כי מלאה הארץ דעה[90], והיינו כי לע"ל יהי' וגר זאב עם כבש[91], כי עכשיו כשהזאב רואה הכבש הנה הוא טורף ודורס[92] אותה, והיינו מפני מוחין דקטנות, שאם הי' מתבונן מפני מה הוא טורף ודורס השה, הלא השה היא בע"ח כמותו. אבל לע"ל שיהי' בחי' מוחין דגדלות, יהי' וגר זאב עם כבש, ופרה ודוב תרעינה יחדיו[93]. וזהו ומלאה הארץ דעה[94], ולכן וארי' כבקר יאכל תבן[95] בחי' צומח. ומאחר שגם בבהמות וחיות יהי' כן מכש"כ שבאדם יהי' כן. כי באדם יש ב' יצרין יצ"ט ויצה"ר[96], ששרשן למעלה הוא מבחי' ב' שמות דהוי' ואלקי'[97], כמ"ש וייצר הוי' אלקים[98] וייצר בשני יצרין[99] כו', רק שבריבוי ההשתל' נשתלשל היצה"ר. אבל לע"ל כשיהי' ואת רוה"ט אעביר מן הארץ, לכן לא בחפזון תצאו, כי לא יהי' צריך לברוח מהרע, כי לא יהי' רע כלל. וזהו והשבתי חיה רעה מן הארץ[100], פי' שגם לע"ל יהי' כל החיות רק שלא

---

83) עד"מ האדם כשעושה איזה דבר: ראה גם לעיל המשך אלה תולדות נח פ"א. וש"נ.

84) שבת דמעלי שבתא ושבתא דיומא: זהר בהקדמה ה, ב.

85) ריח ניחוח: ויקרא א, ט.

86) ריח . . העלאה וניחוח . . המשכה: ראה לקו"ת פינחס עו, א. סה"מ תרל"ח ס"ע לו ואילך. וש"נ. תרמ"ב ע' קפז. וש"נ.

87) תשוב ה' לגבי יו"ד: נסמן לעיל פס"ט.

88) ותשוב יו"ד לגבי ה': ראה לקו"ת מצורע כה, ב. מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"ב ע' תרצט. אוה"ת בא ע' שלו.

89) בשובה ונחת השקט ובטחה: בישעי' שם — ל, טו: בשובה ונחת תושעון בהשקט ובבטחה.

90) לא ירעו . . כי מלאה הארץ דעה: ישעי' יא, ט.

91) וגר זאב עם כבש: ישעי' יא, ו. ראה גם ולהבא בסמוך, לעיל פי"ז. פצ"ד ובהנסמן שם.

92) כשהזאב . . ודורס: ראה חולין מב, א (במשנה). שו"ע יו"ד סנ"ז, ס"א.

93) ופרה ודוב תרעינה יחדיו: ישעי' יא, ו.

94) ומלאה הארץ דעה: ישעי' יא, ט ושם: כי מלאה — אבל כ"ה גם בכ"מ — ראה לעיל בח"א המשך אלה תולדות נח פי"ח. וש"נ.

95) וארי' כבקר יאכל תבן: ישעי' יא, ז. ראה מאמרי אדה"ז על ענינים ע' פז. אוה"ת נח כרך ג ע' 1344.

96) באדם יש ב' יצרין יצ"ט ויצה"ר: נסמן בסמוך.

97) יצ"ט ויצה"ר . . ב' שמות דהוי' ואלקי': ראה גם אוה"ת בראשית כרך ג ע' 1044. סה"מ תר"ם ח"א ע' קח. וש"נ. תרמ"א ס"ע פח. וש"נ. וראה גם לעיל בח"א בהנחות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' שכד. וש"נ.

98) וייצר הוי' אלקים: בראשית ב, ז.

99) וייצר בשני יצרין: נסמן לעיל ספפ"ד.

100) והשבתי חיה רעה מן הארץ: בחוקותי כו, ו. ראה גם לעיל פ"כ. ספצ"ד. וש"נ.

יהיו רעי'. וממשיכים בחי' זו ע"י ביום הראשון תשביתו שאור[101] כו', ביום הראשון גימ' כתר[102], תשביתו שאור בחי' חמץ. ועי"ז לע"ל והשבתי חיה רעה כו', וזהו גער חית קנה[103], גער חי"ת בחי' חמץ[104] שמתחיל בחי"ת כו', וזהו[105] בפסח. וכמו"כ יש בחי' זו גם בכל השנה, דהנה שאור הוא יצה"ר[106] המסית ומדיח אותו מדרך הטוב למשוך אחר תענוגותיו הגשמי' כו', ונק' בשם שאור ע"ש שמקורו הוא בחי' הגסות שבו. שהרי למה יחפוץ להנהיג כמו העשיר עד"מ, זהו מפני גסות לבו שמחשיב א"ע ליש ודבר כו', וכן כל רצונות זהו מפני שחושב א"ע ליש, לכן מה שרוצה זהו לעיכובא כו', ולכן נק' שאור, וכפיית היצה"ר ה"ז השבתת שאור. ועי"ז יהי' לע"ל מקושר גם • הנשמה המלובש בגוף ריא לאלקות, כמו שרש ומקור הנשמה, וזהו והי' אור הלבנה כאור החמה[107] כו'.

קיצור. בשובה תשו', שבת דמעלי שבתא, ונחת שבתא דיומא המשכות. ולע"ל יום שכולו שבת[108]. והשבתי חי' רעה, בחי' הרע שבחיות וכ"ש באדם. וזהו ע"י תשביתו שאור הוא היצה"ר, ועי"ז תתקשר גם הנשמה המלובשת בגוף לבחי' אור א"ס בחי' יחיד כו'.

101) ביום הראשון תשביתו שאור: **בא יב, טו.**

102) ביום הראשון גימ' כתר: **ראה לקו"ת שמע"צ פה, ד בשם מ"ע.**

103) גער חית קנה: **תהלים סח, לא.**

104) גער חי"ת בחי' חמץ: **ראה זהר ור"מ פינחס רנב, א.**

105) וזהו: **מכאן בגוכתי"ק.**

106) שאור הוא יצה"ר: **ראה ברכות יז, א וברש"י. לקו"ת צו יג, ג.**

107) והי' אור הלבנה כאור החמה: **ישעי' ל, כו.**

108) יום שכולו שבת: **תמיד בסופה.**

בס"ד, וירא ל"ח.

באתי לגני[1] כו' אכלו רעים שתו ושכרו דודים[2], הרי אצל אכילה נז' גם שתי'. והגם כי שתי' בכלל אכילה[3], עכ"ז הוזכר גם שתי' בפירוש. וצ"ל למה באברהם כשבאו אליו המלאכים נא' רק אכילה לבד ולא שתי', כמ"ש ויקח חמאה וחלב ובן הבקר ויתן לפניהם כו' ויאכלו[4] (והגם כי חלב מכלל הז' משקין[5] הם, מ"מ הנה נא' רק ויאכלו משמע שגם החלב הי' ניתן לאכילה, שהרי החלב נחשב גם מן הדברים המלפתים המאכל כו'), וכתי' והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו[6]. ואם מפני שהיו מלאכים ולא אנשים ג"ז אינו, הא' שהוא לא ידע שהם מלאכים שהרי נתראו לפניו בדמות אנשים, כמ"ש והנה שלשה אנשים[7] כו'. וגם הלא במלאכים שייך ג"כ שתי' כמ"ש ישקו כל חיתו שדי[8] ישברו פראים צמאם (תילי' קד, יא), ונודע כי המלאכים נק' בשם חיות השדה[9]. וגם מפסוק אכלו רעים שתו ושכרו דודים ג"כ יש להבין ששייך ברוחניות ענין השתי' ג"כ, שהרי פירשו בזהר אכלו רעי' לעילא היינו בחו"ב שתו ושכרו דודי' לתתא היינו זו"נ[10], ואם בזו"נ שייך שתי' כ"ש במלאכים נבראים בע"ג שיש להם קירוב יותר לבני אדם, שהרי עכ"פ יש להם גוף נברא מב' יסודות[11]. והגם שהם ב"י היותר רוחני', עכ"ז ה"ה ג"כ מכלל הד"י[12] כו'.

---

1) באתי לגני: הוא מאמר ד"ה והוא עומד עליהם בסה"מ תרכ"ח ע' כ ואילך בפתיחה אחרת.

מאמר ד"ה והוא עומד עליהם הוא העתק מאמר ד"ה זה הנחת כ"ק אדה"א בשינויים קלים שנדפס במאמרי אדה"ז תקס"ב ח"ב ע' תיג ואילך בתוספת הגהה מכ"ק אדמו"ר הצ"צ על נוסחא שני' שם. ובארוכה במאמרי אדה"א בראשית ע' קז ואילך. והנחת אחיו הר"מ נדפס שם במאמרי אדה"ז ע' תטז ואילך. ראה גם סה"מ תרנ"ו ע' רפה. תרס"א בהוספות ע' תו ואילך. מאמר ד"ה להבין ענין הספירה ול"ג בעומר מכ"ק אדה"ז (קה"ת תשס"ט).

התחלת המאמר, כולל הכותרת, עד התיבות „וצ"ל ענין האכילה" נרשמה בגוכתי"ק כ"ק אדמו"ר מהר"ש בסיום המאמר ד"ה והוא עומד תרכ"ח. ומציין להעתיק ההמשך מד"ה והוא עומד הנ"ל, שנרשם שם בכתי"י מעתיק.

ראה עוד ע"ד המאמר ברשימת המאמרים שבסוף הספר.

2) באתי . . אכלו רעים שתו ושכרו דודים: שה"ש ה, א.

3) שתי' בכלל אכילה: יומא עו, א. שבועות כב, סע"ב.

4) ויקח חמאה וחלב ובן הבקר . . ויאכלו: וירא יח, ח — בדילוג.

5) חלב מכלל הז' משקין: שו"ע אדה"ז הל' נט"י סקנ"ח, ס"ד.

6) והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו: וירא שם.

7) והנה שלשה אנשים: וירא יח, ב.

8) ישקו כל חיתו שדי: ראה סה"מ תרנ"ו כאן: כמ"ש בזח"א פ' ויצא דקנ"ב ע"א בענין ונאספו שמה כל העדרים וע"ש בס"ת. וראה גם זהר חוקת קפא, א.

9) המלאכים נק' בשם חיות השדה: ראה גם לעיל ח"א בחלק המאמרים מאמר ד"ה בראשית ברא פ"ד ובהנסמן שם.

10) בזהר אכלו רעי' . . שתו ושכרו . . זו"נ: ויקרא ד, א. ראה לקו"ת צו טו, ג. סהמ"צ להצ"צ צג, א.

11) במלאכים . . גוף . . מב' יסודות: ראה גם לעיל ח"א ע' רמ ובהנסמן שם.

12) הד"י: ראה בהנסמן לעיל המשך וככה פכ"ט.

ויובן בהקדם מ"ש אכלו ריעי' לעילא כו', למה האכילה היא לעילא והשתי' היא לתתא. וצ"ל ענין האכילה למטה בזה העולם, שידוע שבמאכל יש ב' דברים, הא' גשמיותו, והב' הטעם הרוחני שבו שנפל מטעמים רוחני' העליונים בשבירת הכלים[13] וכמ"ש כי לא על הלחם לבדו[14] כו'[15] כ"א[16] על כל מוצא פי ה' שבמאכל יחי' נפש האדם כו'. והנה מגשמי' המאכל נעשה חיות לגוף האדם, פי' שנתחזק כח הגוף ע"י המאכל הגשמי עצמו כשנתהפך ונעשה דם, ודם הוא הנפש[17] החיוני' שבגוף כידוע. אמנם כמו שמגשמיות המאכל נעשה דם שהוא הנפש כו', כמ"כ מן רוחניות העליון שיש במאכל הנק' מוצא פי ה' נתבשל ג"כ ונעשה בחי' דם עליון רוחני, והוא אשר בגי' אהי'[18] כו' וכנז' בס' המקובלים[19], ונעשה הוא החיות לנשמה וניצוץ האלקי שבאדם, פי' שנתחזק כח ניצוץ האלקי להיות בתוקפה[20] בגילוי יותר בנפש החיוני' כו'. וא"כ יש להבין למה לא יתכן האכילה גם במלאכים עליונים מצד רוחניות מוצא פי ה' שבמאכל שמחי' את הניצוץ אלקי הגבוה מן המלאך כידוע. וגם עוד יש להבין דלמה תצטרך הניצוץ אלקי לחיות ממוצא פי ה' שבמאכל הגשמי, והלא גם התורה נק' לחם לכו לחמו[21] כו', וכמ"ש ותורתך בתוך מעי[22], פי' גשמיות ענין דבר ההלכה שמשגת הניצוץ האלקי הוא מזון וחיות גמור לניצוץ, כי דבר ה' הוא שנתלבש ונתגשם בענין דבר ההלכה. ולכך נקראה עיקר שם התורה ע"ש ההוראה[23] להבחין בין דם לדם[24] כו', בהיות כי היא מזון וחיות לניצוץ כמשל דם הוא הנפש כו', והיינו ותורתך בתוך מעי של הניצוץ כמו הדם הגשמי כו' וד"ל.

---

13) הטעם . . שנפל מטעמים . . בשבירת הכלים: ראה גם לקו"א סקכ"ג. מאמרי אדה"ז אתהלך לאזניא ע' יא. תקס"ה ח"א ע' קנג. תקס"ח ח"א ע' תקסד. סידור שער הת"ת צז, ד. מאמרי אדה"א הנחות תקע"ז ע' רצז. סהמ"צ להצ"צ צג, א.

14) כי לא על הלחם לבדו: עקב ח, ג.

15) כו': במאמרי אדה"ז תקס"ב שם: יחי' האדם.

16) כ"א: בעקב שם: כי. הלשון כ"א — ראה גם לעיל ח"א המשך אלה תולדות נח פי"ז. וש"נ.

17) ודם הוא הנפש: פ' ראה יב, כג.

18) אשר בגי' אהי': ראה פרדס שער עה"כ שכ"ג, פ"א בערכו. אוצ"ל: אשר דם בגי' אהי'.

19) אשר דם בגי' אהי' כו' וכנז' בס' המקובלים: ראה מאמרי אדה"ז שם בהנחת הר"מ ע' תטז: כמ"ש בפרע"ח בסדר פסח — ראה שם שער חג המצות שכ"א, פ"א: אהי' . . הרבוע . . שהוא א', א"ה, אה"י, אהי"ה, עולה גי' ד"ם. ראה גם מאמרי אדה"א קונטרסים ע' תקמ. וש"נ.

20) בתוקפה: במאמרי אדה"ז תקס"ב שם: בתוקפם.

21) התורה נק' לחם לכו לחמו: משלי ט, ה. ראה גם לעיל ח"א ד"ה ויגש אליו יהודה פ"ג. וש"נ.

22) ותורתך בתוך מעי: תהלים מ, ט. ראה (בנוסף להערה 1). תניא פ"ה. תו"א מקץ לג, ד ואילך. לקו"ת פ' ראה לג, ב. עט"ר מז, א. מאמרי אדה"א בראשית ס"ע תפה ואילך. וש"נ. סהמ"צ להצ"צ קלג, ב. קמו, ב.

23) עיקר שם התורה ע"ש ההוראה: ראה זהר בראשית נג, ב. מדרש כונן בתחילתו — נדפס גם באוצר המדרשים (אייזענשטיין) ע' 253. חזקוני תולדות כו, ה. מאמרי אדה"א בראשית ע' נב. וש"נ. תו"ח שמות יא, א. וש"נ.

24) בין דם לדם: שופטים יז, ח.

אך הענין הוא דהנה ידוע שאין כל ניצוץ האלקי שורה בנפש החיוני'[25] כ"א הארה בעלמא ממנה לבד, ועיקר מהותה נשארת בבחי' מקיף על הגוף ונפש החיוני', ובגמ' נז' כענין זה אע"ג דאיהו לא חזי מזלי' חזי[26] כו', כי המקיף נק' בשם מזל, ובלשון המקובלים הוא ההפרש בין יעקב לישראל[27] כו'. והנה לחלק הנשמה האלקי'[28] שמלובשת ומתאחדת עם הנפש החיוני' והיו לאחדים, יהי' מוצא פי ה' שבמאכל חיות ומזון לה, להחיותה ולחזק כחה האלקי' כו'. אבל לחלק הנשמה העיקרי'[29] שבבחי' מקיף על הגוף, הנה לא תתחזק כחה כלל ע"י הרוחניות שבמאכל, כ"א ע"י לחם התורה דוקא כו'[30]. והטעם לזה מובן בהיות כי הגם שנעשה המאכל[31] דם הוא הנפש בגשמיות, וכן יהי' עד"ז ברוחניות דם וחיות לניצוץ האלקי כנ"ל, לא יתכן זאת כ"א לאותו[32] החלק המלובשת בגוף ונפש החיוני', אבל לחלק הנשמה שהיא בבחי' מקיף לא יגיע בחי' דם רוחני זה אליה[33] להחיותה כו'. אבל לחמה של תורה אע"פ שנעשה דם ג"כ, יכולה היא להחיות החלק נשמה שלמעלה מהגוף וד"ל. ובזה יובן מארז"ל כשהעובר במעי אמו[34] מביט מסוף העולם עד[35] סופו, ומלמדים אותו כל התורה כולה[36], וכשנולד[37] בא מלאך וסטרו כו'[38]. ויש להבין הלא אינו אוכל אלא ממה שאמו אוכלת[39] כו', ואמו לא למדה תורה, מהיכן יהי' בו כח לקבל כל התורה כו'[40]. אך הענין הוא מפני שאין הניצוץ אלקי שורה בו כ"א אלא[41] כשנולד דוקא, אבל בהיותו בבטן אמו כל הנשמה אלקי' בבחי' מקיף עליו, ואין בגופו[42] שום השרא' מהניצוץ כו', ע"כ מלמדים אותו כל התורה[43] במעי אמו דוקא. כי נז' למעלה שבחי' מקיף של הנשמה עיקר מזונה הוא מהתורה דוקא, ובמעי אמו המקיף בתוקפו, משא"כ לאחר שנולד שנכנסת בגופו מקצת הארה מהניצוץ, ולכך בא מלאך וסטרו, פי' משכחו מהשגות המקיף, ולא נשאר כ"א השגות הניצוץ המלובש בגופו, וזה ביכולת הגוף להסתיר ולשכחו כו' וד"ל.

---

25) שאין כל ניצוץ האלקי שורה בנפש החיוני': **ראה גם לעיל המשך וככה פמ"ה. וש"נ.**

26) ובגמ' . . אע"ג דאיהו לא חזי מזלי' חזי: **מגילה ג, א.**

27) ובלשון המקובלים הוא ההפרש בין יעקב לישראל: **ראה גם (בנוסף להמצויין בהערה 1) לקו"ת ר"ה סב, ג. סה"מ תר"ם ח"ב ע' תרלב. וש"נ.**

28) האלקי': **במאמרי אדה"ז תקס"ב ליתא.**

29) העיקרי': **שם: העיקרי.**

30) כו': **שם: ליתא.**

31) שנעשה המאכל: **שם: שהמאכל נעשה.**

32) לאותו: **שם: לאותה.**

33) אליה: **שם: ליתא.**

34) כשהעובר במעי אמו: **ראה נדה ל, ב.**

35) עד: **במאמרי אדה"ז תקס"ב שם: ועד.**

36) ומלמדים אותו כל התורה כולה: **ראה גם מפרשי הע"י לנדה שם. (בנוסף להערה 1) לקו"ת שה"ש ו, ג. סה"מ תרמ"ב ס"ע תכ ואילך. וש"נ.**

37) וכשנולד: **במאמרי אדה"ז תקס"ב שם: וכיון שהגיע זמנו להולד.**

38) כו': **שם: על פיו כו'.**

39) הלא אינו אוכל אלא ממה שאמו אוכלת: **ראה נדה שם.**

40) כו': **במאמרי אדה"ז תקס"ב שם: כולה.**

41) כ"א אלא: **כ"ה גם במאמרי אדה"ז תקס"ב.**

42) בגופו: **שם: בגוף.**

43) התורה: **שם: התורה כולה.**

ועתה יש להבין מהיכן יהי' מזון וחיות למלאכים, מן רוחניות שבמאכל הנק' מוצא פי ה' לא יוכלו לחיות, שהרי מתאחד הוא עם גשמיות המאכל, וא"א להפרידו משם. ולמלאכים אין גוף ונפש החיוני' שיתהפך בהם המאכל הגשמי לדם גשמי כו', וא"כ מסתיר להם גשם המאכל, כי אין לו מקום אצלם להתברר מגשמיותו כמו שיש באדם כו'. ומן לחמה של תורה לא ניתן להם מזון, מפני שהתורה[44] הגבה מאד נעלה מהם[45], עד אשר ביקשו תנה הודך[46] כו'[47] ולא ניתנה[44] להם[48]. אך הנה מדריגת אברהם אע"ה שהי' מרכבה לחסד[49] עליון דאצי' מקור כל שפע ומזון כידוע בענין אכלו ריעים כו', שהשפע אצי' להחיות רוח שפלים[50] הוא בשם[51] מאכל ומזון, והקרבים עליונים[52] שהם כלי החסד זה בחי' נו"ה שוחקות ומבררות מזון זה כמו כלי האצטומכא. וזה הי' מדרגת אברהם אע"ה[53] שאמר ה' המכסה אני מאברהם[54] וכמ"ש[55] במ"א, וע"כ הי' בכחו ליתן מאכלים גשמי' למלאכים עליונים שיאכלו ויקבלו מזון וחיות מהם כמ"ש ויאכלו[4]. ואמנם עיקר סיבה שיוכלו לאכלו הוא מפני שעמד עליהם תחת העץ, פי' עמד עליהם בבחי' מקיף להיותו בחי' מרכבה כנ"ל, וזהו תחת העץ, כי עה"ד טו"ר הוא המאכל ושפע עליונה שכבר נתחלקה ונתבררה בקרביים העליונים מהטבור ולמטה ויצא[56] הפסולת לחוץ, ותחת עץ החיים ה"ע הפרסא של חצר הכבד המפסקת בין אברי המזון כו', וכשעמד אברהם תחת עה"ח בבחי' פרסא זו שהוא כח העיקרי של כלי האצטומכא כמ"ש במ"א, ע"כ הי' ביכולתו להפריד רוחני'[57] המאכל מן גשמיותו וליתן למלאכים לאכול וד"ל.

עוי"ל[58] כי אברהם השפיע שיאכלו ע"ד ארי' דאכיל קרבנין ע' זח"ג צו דל"ג ע"א דא אוריאל גימ' אברהם[59], וע' פי' הרמ"ז שם שעכ"ז נק' האש מלפני ה' בינה כו'. והיינו כי להיות המשכה זו נמשך שרשה ממקום גבוה, ולכן

---

44) שהתורה . . ולא ניתנה להם: **ראה שבת פח, ב ואילך.**

45) שהתורה הגבה מאד נעלה מהם: **ראה גם מאמרי אדה"א בראשית ע' קיג.**

46) תנה הודך: **תהלים ח, ב.**

47) כו': **במאמרי אדה"ז תקס"ב שם: על השמים כו'.**

48) להם: **שם ניתוסף: כו'.**

49) אברהם . . מרכבה לחסד: **ראה גם לעיל ח"א ע' סח. וש"נ.**

50) להחיות רוח שפלים: **ישעי' נז, טו.**

51) הוא בשם: **כ"ה גם במאמרי אדה"ז תקס"ב שם.**

52) והקרבים עליונים: **ראה גם מאמרי אדה"ז אתהלך לאוזניא ע' קיב. תקס"ב ח"א ע' פט. כתובים ח"א ע' צד.**

53) אע"ה שם: **ליתא.**

54) שאמר ה' המכסה אני מאברהם: **וירא יח, יז.**

55) וכמ"ש: **במאמרי אדה"ז תקס"ב שם: אוהבי [ישעי' מא, ח] כו' וכמ"ש.**

56) ולמטה ויצא: **שם: ולמטה כו' ויוצא.**

57) רוחני': **שם: לרוחני'.**

58) עוי"ל: **פיסקא זו היא חלק מהגהת כ"ק אדמו"ר הצ"צ על הנחת הר"מ במאמרי אדה"ז תקס"ב שם ע' תיז.**

59) אוריאל גימ' אברהם: **רמ"ז לזהר צו כז, א (כא, סע"ב).**

קרבנות דוקא בזמן בהמ"ק עמ"ש סד"ה צו את בנ"י את קרבני[60] ובד"ה כי תצא[61] גבי ונתנו ה' ובד"ה לבבתיני[62] ע"י אהרן חסד עליון, לכן דוקא ע"י והוא עומד וכו' יוכלו לאכול ע"ד ארי' דאכיל קרבנין. והא שאכלו ג"כ אצל לוט י"ל ע"י שכבר אכלו אצל אברהם וע' במגיד משרים[63].

והנה השתי' היא בכלל אכילה[3] ואינה דבר בפ"ע כ"א היא טפילה לאכילה, כי האכילה היא עיקר שהוא הדם שבנפש, אבל השתי' אינה באה כ"א להמשיך האכילה בתוך מעיו שתתפשט אנה ואנה ותתרכך, כדי שיהי' העיכול בכי טוב, ובלא שתי' העיכול קשה ורע. וגם בלא שתי' מתגבר[64] החמימות שבמאכל ויגרום צמאון. ע"כ עיקר תועלת[65] המאכל הוא למעלה מהפרסא הנ"ל דהיינו באברי הנשימה[66] שנעשה דם וחיות רוחני בלב וכבד כו', ועיקר תועלת השתי' הוא למטה דוקא בקרביים[67]. ועפ"ז יובן למעלה באדם העליון דאצי' אכלו ריעים לעילא, היינו בבחי'[68] אברי הנשימה שבו שלמעלה מהפרסא, אשר המאכלים הם שפע מוחין דאו"א שמקבל נהפך שם לדם הוא הנפש, ובעת אכלו המאכל בחיך שבו ימצא[69] הטעם כו'. ואח"כ שתו ושכרו דודים לתתא למטה מהפרסא[70], לשלוח שפע לנבראים ע"י הקרביים המבררים ומבשלים חיצוני' המאכל ומוציאים הפנימי' כו', אמנם המשקה הוא עיקר התועלת לעכל המאכל ולבררו בכי טוב, ולא שיהי' המשקה עצמה לחיות ושפע כו'[71]. ולכך לא נז' השתיי' באכילת המלאכים אצל אברהם, מפני שאם היו אוכלים גם חיצוני' המאכל שהוא הגורם חמימות והמשקה מקרר כו', אבל כשהפריד אברהם רוחני' המאכל ונתן להם לא נצרכו לשתות[72] וד"ל.

ובזה יובן הפסוק ישקו כל חייתו שדי[73], פי' כי הנה י"ל איך[74] יתכן הצמאון במלאכים[75], והלא הם נמשלים כדגים[76] שבים, והדגים הם בתמידות במים

---

60) סד"ה צו את בנ"י את קרבני: **לקו"ת פינחס עו, ב.**

61) ובד"ה כי תצא: **לקו"ת תצא לה, ג.**

62) ובד"ה לבבתיני: **לקו"ת שה"ש כח, ג. ל, ג ואילך.**

63) במגיד משרים: **אולי הכוונה לפ' וירא ד"ה אור ליום השבת ד' לחשון בסופו: עומד עליהם . . רזא דקורבנא.**

64) מתגבר: **במאמרי אדה"ז תקס"ב ע' תטו: יתגבר.**

65) תועלת: **שם: התועלת.**

66) הנשימה: **שם: הנשימה הפנימית.**

67) בקרביים: **שם: בקרביים כו' וד"ל.**

68) בבחי': **שם: בחי'.**

69) ימצא: **שם: יוצא.**

70) לתתא למטה מהפרסא: **שם: למטה מהפרסא לתתא.**

71) כו': **שם: כו' וד"ל.**

72) לא נצרכו לשתות: **ראה לקו"ש כרך לה ע' 264.**

73) ישקו כל חייתו שדי: **תהלים קד, יא.**

74) איך: **במאמרי אדה"ז תקס"ב שם: דאיך.**

75) ישקו . . חייתו שדי . . במלאכים: **בסה"מ תרס"א ע' תיא: בזהר.**

76) במלאכים . . נמשלים כדגים: **ראה מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"ב ע' תא — ביאוה"ז בשלח מב, ג: המלאכי' הנק' נוני ימא. טור ברקת הל' יו"ט סי' תצ"ו [צ"ל: תצ"ז] ד"ה עוד לאלו' מילין ז, א. לעיל ח"א ד"ה בראשית ברא**

מובלעים שם, ולא שייך בהם הצמאון למים כלל. אך הענין הוא דיש[77] ב' מיני שתיי, א'[78] השותה לצמאו שזה נק'[79] שתי' ולא השקאה. והב' הוא השותה משקה יין שלא לצמאו, כ"א בשביל טעם המשקה עצמה. וזהו פי' ישקו כל חייתו, שיש ב' מדרגות במלאכים עליונים, א' מבחי' בתי גוואי, והב' מבחי' בתי בראי[80] כמארז"ל ע"פ הן אראלים צעקו חוצה[81]. וביאור הדבר כי הנה אותן שהן[82] מבחי' פסולת גבורות עליונות, שבמאכל העליון של הדודים וריעים שאכלו, הגורם חמימות וצמאון[83] הם הנק' פראים, כמו פרא למוד מדבר[84], שמפני החמימות שבו למוד[85] להיות דירתו במדבר דוקא. משא"כ חיות השדה שאינם בבחי' גבורות קשות כ"כ, אין דירתם[86] אלא בשדה, והשתי' שלהם אינה לצמאון, כ"א להשקותם לתועלת עיכול המאכל, או בשביל המשקה עצמה. וכמ"כ ענין המלאכים שמקבלים משקה ששתו דודים בבחי' השקאה כמ"ש ישקו כל חיתו כו', הם הנק' ב'[87] קרביים עליונים וכמ"ש וכל קרביי את שם[88] קדשו, ונקראים בשם[89] בתי גוואי כו'. ואותן שמקבלים משקה זו לצמאונם מחמת שהם מבחי' בתי בראי, פי' שהם שלוחי השפע לנבראים הנק' מדבר עליהם נאמר ישבעו[91] פראים צמאם וד"ל.

ספ"א. וש"נ. וראה גם ביאוה"ז שם מא, ג בשם המק"מ לזהר בשלח מח, ב. מאמרי אדה"ז תקס"ב ע' תרט.

77) דיש: במאמרי אדה"ז תקס"ב שם: דהנה יש.

78) א': שם: הא'.

79) נק': שם: לא נק' אלא.

80) ב' מדרגות במלאכים . . בתי גוואי . . בראי: ראה חגיגה ה, ב.

81) הן אראלים צעקו חוצה: ישעי' לג, ז — ושם: אראלם. ובכ"מ כבפנים. ראה אוה"ת לך ע' 160. שה"ש ח"ב ס"ע תרמה. ע' תרסו. ע' עדרת. ביאוה"ז וישב כג, א. ולכ"ק אדמו"ר הצ"צ שם ע' קכב. ולהעיר מכתובות קד, א. רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ב, ה"ז. פי' הראב"ד לס"י פ"א, מי"ב (לד, סע"א).

82) שהן: במאמרי אדה"ז תקס"ב שם: המלאכים שהן.

83) חמימות וצמאון: שם: החמימות והצמאון.

84) פרא למוד מדבר: ירמי' ב, כד. במאמרי אדה"ז תקס"ב שם: במדבר כו'.

85) למוד: שם: לומד.

86) שאינם . . דירתם: שם: שאינה . . דירתו.

87) ב': שם: בשם.

88) וכל קרביי את שם קדשו: תהלים קג, א. ראה אוה"ת יהל אור תהלים ע' שפב.

89) בשם: במאמרי אדה"ז תקס"ב שם ליתא.

90) ישבעו: שם: ישברו. וכ"ה בריש המאמר כאן.

הנחות

כ״ק אדמו״ר אור עולם נזר ישראל ותפארתו

כקש״ת מוהר״ר **שלום דובער** זצוקללה״ה נבג״מ זי״ע

מליובאוויטש

מפתח הנחות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב

חה"פ ל"ז

וככה תאכלו אותו[1] מתניכם חגורים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם אותו בחפזון[2], וצ"ל למה צריכים מתניכם חגורים כו', והנה אי' בראקנטי[3] מתניכם חגורים הוא ע"ש הפסוק חגרה בעוז[4] מתניה[5], נעליכם ברגליכם ע"ש מה יפו פעמיך בנעלים[6], ומקלכם בידכם ע"ש כי במקלי עברתי את הירדן[7]. ולכאורה זה ג"כ אינו מובן דמה שייכים פסוקים אלו לפסח, כי במקלי עברתי את הירדן שייך לכאורה לפסח דבזכות זה הי' קרי"ס[8], אבל חגרה כו' ומה יפו כו' מה שייכות לפסח[9].

והנה להבין זה צ"ל תחילה ענין החפזון, דהנה בגמ' משמע שהחפזון הי' חפזון דישראל, דאי' בגמ' ואכלתם אתו בחפזון אתו בחפזון ולא אחר בחפזון[10], משמע שאכילת הפסח צ"ל בחפזון. והנה בברכות אי' בזה פלוגתא[11] בין ר"א בן עזרי' ובין ר"ע, ראב"ע אומר שהחפזון הי' מצד מצרים כמ"ש ותחזק מצרים על העם למהר לשלחם מן הארץ כי אמרו כלנו מתים[12], וממילא התחיל החפזון מחצות הלילה כמ"ש ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור בארץ מצרים[13], ורע"א שהחפזון הי' מצד ישראל, ובגמ' בפסחים סותם כר"ע[14], וכן משמעות הפסוקים כר"ע. וצ"ל האיך פליג ראב"ע על משמעות הפסוקים דכתיב בישעי' לא בחפזון תצאו[15] ובמנוסה לא תלכו כי הולך לפניכם הוי', ופשט הפסוק הוא כך, לא כמו

---

1) וככה תאכלו אותו: **הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ממאמר ד"ה זה שנדפס לעיל בחלק המאמרים.**

2) וככה תאכלו . . ואכלתם אותו בחפזון: **בא יב, יא.**

3) אי' בראקנטי: **עה"פ.**

מובא גם באוה"ת בא ע' שז. שם כרך ז ע' ב'תרכא. סה"מ תרל"ט ח"א ע' קלה. ראה הערה שלאח"ז.

4) מתניכם חגורים . . חגרה בעוז: **עד"ז הובא במאמר ד"ה זה מכ"ק אדמו"ר הצ"צ משנת תרי"ט הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש — לא נדפסה לע"ע. לעיל בההמשך פ"ד. בריש הנחה שלאח"ז. — לשונו נעתק בהנסמן בהערה שלפנ"ז.**

5) חגרה בעוז מתניה: **משלי לא, יז.**

6) מה יפו פעמיך בנעלים: **שה"ש ז, ב.**

7) כי במקלי עברתי את הירדן: **וישלח לב, יא.**

8) כי במקלי . . קרי"ס: **ראה ב"ר פע"ו, ה. שמו"ר פכ"א, ח. סה"מ תש"ד ע' 179 ובהערה שם. המשך והחרים תרל"א — נדפס בסה"מ תרל"א ח"א ע' רפז וע' רצד. תרל"ג ח"א ע' רלב וע' רלד. אוה"ת בשלח ע' תיח.**

9) חגרה כו' ומה יפו כו' מה שייכות לפסח: **השווה לעיל בההמשך פ"ד. בהנחה שלאח"ז.**

10) בגמ' . . אתו בחפזון ולא אחר בחפזון: **ראה פסחים צו, סע"א.**

11) בברכות אי' בזה פלוגתא: **ט, סע"א.**

12) ותחזק מצרים . . כלנו מתים: **בא יב, לג.**

13) ויהי בחצי הלילה . . מצרים: **בא יב, כט. הכתובים לא הובאו בגמ' שם.**

14) ובגמ' בפסחים סותם כר"ע: **ראה שם קכ, ב. לעיל בהתחלת ההמשך. אוה"ת בא ע' רצא.**

15) בישעי' לא בחפזון תצאו: **נב, יב.**

צאתך מארץ מצרים שהי' בחפזון אבל לע"ל לא בחפזון תצאו כו', משמע שהי' מצד ישראל. וכן כתי' כי בחפזון יצאת ממצרים[16], הגם שר"א ג"כ מודה שישראל הלכו בחפזון אלא שאומר שהחפזון הי' מפני שמצרים גרשום, וכאן שאומר כי בחפזון יצאת משמע שהיציאה הי' בחפזון וזה הי' מצד ישראל. והנה במכילתא מביא דיעה דר"א[17] ואי' בהמפרשים[18] שבספרי אי'[19] דעל בנ"י כתי' ולבנ"י לא יחרץ כלב לשונו[20] ולא הי' צריכים לילך בחפזון. אך במדרש אי' כר"ע דאי' שם בהוע"ז[21] הי' בחפזון אבל לע"ל לא בחפזון תצאו[22] כו', משמע שהי' מצד ישראל. ועוד דזה שהי' ההכנה בלילה מורה על החפזון, וכן אי' במדרש לשעבר הי' נס עובר מפני שהי' בלילה אבל לע"ל יהי' ביום[23] לכן לא בחפזון תצאו משמע שהי' החפזון מצד ישראל. ועוד אי' במדרש לעבר[24] והוי' הולך לפניהם[25] הוא וביתדינו[26] [24] אבל לע"ל כתי' לא בחפזון כו' כי הולך לפניכם הוי'[27] הוי' לבדו. והנה והוי' הולך לפניהם זה הי' להנהיג את ישראל ובודאי לא הי' שייך כלל למצרים נמצא דהחפזון הי' מצד ישראל. ופי' הוא ובית דינו, הוא קאי על הוי' כדאי' אית לן חד הוא דטב מכולא[28] הוא הוי' אלקינו, ובית דינו הוא בחי' מל'[29] שהוא ש' אלקים[30], דלילה[31] הוא זמן החשך, פי' שאפי' חשך יכולים לקבל ממנו וכמ"ש כי החשך יכסה ארץ[32] דקאי על כללות האומות לבד ישראל נק' חשך[33] מפני שמקבלים מחשך לזה צריכים בית דינו שלא יומשך למקום שאינו ראוי. דהנה ישראל הי' משוקעים במ"ט דהיפך[34] לכן הי' קטרוגים על הגאולה[35] שלא הי' מתוקנים עדיין, וזהו"ע החפזון מפני שהי' עדיין רע וצריכים לברוח מהרע, וזהו

---

16) כי בחפזון יצאת ממצרים: **ע"פ פ' ראה טז, ג.**

17) במכילתא מביא דיעה דר"א: **ראה לעיל בהתחלת ההמשך: „מביא ג"כ מחלוקת".**

18) ואי' בהמפרשים: **ס' זה ינחמנו לר' משה בר' שמעון פראנקפורטר (אמשטרדם תע"ב).**

19) שבספרי אי': **פ' ראה טז, ג.**

20) לא יחרץ כלב לשונו: **בא יא, ז.**

21) בהוע"ז: **אוצ"ל: בהעוה"ז.**

22) בהעוה"ז הי' בחפזון אבל לע"ל לא בחפזון תצאו: **ראה שמו"ר פי"ט, ו.**

23) לשעבר הי' נס עובר . . יהי' ביום: **ראה שמו"ר פי"ח, יא.**

24) לעבר והוי' הולך לפניהם הוא ובית דינו: **ראה שמו"ר פי"ט, ו.**

25) והוי' הולך לפניהם: **בשלח יג, כא.**

26) והוי' . . הוא ובית דינו: **ראה ב"ר פנ"א, ב. לעיל ח"א ע' קעא. וש"נ.**

27) כי הולך לפניכם הוי': **ישעי' נב, יב.**

28) אית לן חד הוא דטב מכולא: **ראה אסת"ר פ"א, ב. ב"ר פל"ז, ג. וש"נ.**

29) ובית דינו הוא בחי' מל': **ראה זהר משפטים קיז, א. תו"ח בא פח, א. וש"נ.**

30) מל' שהוא ש' אלקים: **ראה זהר בראשית כב, א. אחרי סה, א. תו"ח וארא עה, ב הערה 202.**

31) מל' שהוא . . דלילה: **ראה זהר בא לח, ב.**

32) כי החשך יכסה ארץ: **ישע' ס, ב. ושם כי הנה.**

33) האומות . . נק' חשך: **ראה לעיל בההמשך ספ"א. וש"נ.**

34) ישראל הי' משוקעים במ"ט דהיפך: **ראה ז"ח יתרו לא, א. אוה"ת בא ע' רצג. לעיל בההמשך פק"ל — וראה בהנסמן לשם. סה"מ תר"ם ח"א ע' קמב. וש"נ.**

35) קטרוגים על הגאולה: **ראה שמו"ר פכ"א, ז.**

כי ברח העם[36] שברחו מהרע. אבל לע"ל לא בחפזון תצאו מפני שעל לע"ל כתי' ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ[37] וכתי' בלע המות לנצח[38] לכן לא בחפזון תצאו מפני שלא יהי' ממה לברוח, אבל במצרים שהי' עדיין הרע והי' צריכים לברוח. ובעבודה הו"ע אתכפייה מפני שהיצה"ר הוא עדיין בתקפו וצריכים לברוח ממנו, והו"ע יראת חטא שירא מהסט"א מפני שיש עדיין חטא וצריכים לירא ממנו, וזהו הוא ובית דינו שלא יומשך אלא למקום הראוי מפני שיש מקום שאינו ראוי וצריכים בית דינו שלא יומשך אלא למקום הראוי, אבל לע"ל לא בחפזון תצאו כו'.

אך צ"ל דהנה כתי' ליל שמורים כו' הוא הלילה הזה[39], פי' ליל שמורים שהי' הגילוי מבחי' יום וזהו הוא הלילה הזה, זה הוא בחי' יום כמ"ש בעצם היום נמול אברהם[40], וכתי' ביום הזה באו מדבר סיני[41], וכתי' כי ביום הזה יכפר עליכם[42]. נמצא שמ"ש הוא הלילה הזה הוא פי' ובאור דליל שמורים, פי' ליל שמורים, הוא הלילה הזה שבלילה הי' הגילוי מבחי' יום, וא"כ מה"ע החפזון. אך הנה לכאורה צ"ל מה מספר לנו שהי' ליל שמורים, אלא מפני שעצם הלילה אפי' ליל של פסח שייך בו נזק אלא שכאן הלילה שמור, כמו עד"מ כשמעמידים שומרים לשמור איזה ענין, אינו שייך לומר שלא שייך בו נזק אדרבה מזה גופא משמע דשייך בו נזק אלא שהעמידו שומרים שלא יהי' נזק. כמו"כ כאן לילה הוא זמן החשך השייך בו נזק אלא שהלילה שמורה. ויובן זה ע"ד מ"ש ושמרתם את המצות[43] דוקא מקמח חטה[44] שיוכל לבוא לידי חמוץ אבל לא ארז שאינו בא לידי חמוץ[45], וק"ח[46] גופא זמן שמירתה הוא משעה שנתקרב למים[47] מפני שאז יכול לבוא לידי חמוץ. כמו"כ כאן מדכתי' ליל שמורים משמע שהלילה צריכה שימור, וזהו כי בחפזון יצאת כי ברח העם מפני שהרע הי' בתקפו וברחו ממנו.

והנה עוי"ל ענין החפזון באופן אחר הגם שהמכוון א' מ"מ הוא בא"א, דהנה כתי' ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה[48], מהלכים קאי על נשמות

---

36) כי ברח העם: **בשלח יד, ה. ראה תניא פל"א.**

37) ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ: **זכרי' יג, ב.**

38) בלע המות לנצח: **ישעי' כה, ח.**

39) ליל שמורים כו' הוא הלילה הזה: **בא יב, מב.**

40) בעצם היום נמול אברהם: **ע"פ לך יז, כו. לעיל בההמשך מביא: „בעצם היום הזה".**

41) ביום הזה באו מדבר סיני: **יתרו יט, א.**

42) כי ביום הזה יכפר עליכם: **אחרי טז, ל.**

43) ושמרתם את המצות: **בא יב, יז.**

44) המצות דוקא מקמח חטה: **ראה שו"ע אדה"ז הל' פסח סתנ"ג, ס"ב.**

45) המצות . . חמוץ . . ארז . . חמוץ: **ראה שו"ע אדה"ז שם, ס"א.**

46) וק"ח: = **וקמח חטה.**

47) וק"ח . . משעה שנתקרב למים: **ראה שו"ע אדה"ז שם, סט"ו.**

48) ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה: **זכרי' ג, ז.**

שמהלכים מדרגא לדרגא, ועומדים קאי על מלאכים[49] כמ״ש שרפים עומדים[50], שאינם יכולים להתעלה למדריגה גבוה וגם שאינם יכולים ליפול ממדריגתם, רק המלאכים שקטרגו הפיל אותם[51] הוא מפני שקטרגו ולא שנפלו מעצמם רק שהפיל אותם. והנה ההילוך דנשמות הוא ע״י עזר וסיוע דמלאכים[52], דהנה לפני ק״ש אומרים שתים[53] לפניך[54], וצ״ל הלא ק״ש הוא למסור נפשו באחד[55] ומה צריכי׳ להקדים שתים לפניה שהוא ביטול המלאכים. והענין דהנה הנה״א שהוא חלק אלוקה ממעל[56] א״צ להתבוננות דמלאכים דמאחד יכול לבא למ״נ[57], אבל נה״ב שהוא מלא רצונות זרות ותאוות זרות וצריכים שתים לפניה לעורר אותו ג״כ. וזהו״ע התפלה דכתי׳ סולם[58] מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה[59], שהתחלת התפלה הוא דברים פשוטים שלא עשני עבד שלא עשני אשה ואח״כ הודו להוי׳, וכמו שיש בסולם ד׳ שליבות[60] כמו״כ בתפלה יש ד׳ מדריגות[61], עד פסוד״ז ומפסוד״ז עד ברכות ק״ש ואח״כ עד התפלה[62] והוא לצורך הנה״ב, דהנה״ב שרשו משמרי האופנים[63] ושרש שרשו הוא מד׳ חיות המרכבה[64] שהם מלאכים. וע״י ההתבוננות דמלאכים ששרשו בטלים לאלקות פועלים בו ג״כ הזזה, פי׳ שיסכים על הביטול דהנה״א. וזהו כלל בדבר שבקדושה דמאחר[65] שיש הסכם הוא יסוד מוסד שיכולים לעמוד עליו כל הבנין. ואח״כ בק״ש אומרים בכל

---

49) מהלכים . . נשמות . . ועומדים . . מלאכים: **ראה גם לעיל ח״א ע׳ קפח. וש״נ.**

50) שרפים עומדים: **ישעי׳ ו, ב.**

51) המלאכים שקטרגו הפיל אותם: **ראה זהר בלק רח, א. מאמרי אדה״ז על פרשיות התורה ח״ב ע׳ תשס ובהנסמן במ״מ לשם.**

52) ההילוך דנשמות . . דמלאכים: **ראה לקו״ת האזינו עז, ד.**

53) לפני ק״ש אומרים שתים לפניה: **ברכות יא, סע״א במשנה.**

54) לפניך: **אוצ״ל: לפניה.**

55) למסור נפשו באחד: **ראה זהר רע״מ משפטים קיט, א. צו לג, א. לעיל ח״א ע׳ פב. וש״נ.**

56) הנה״א שהוא חלק אלוקה ממעל: **איוב לא, ב. ראה גם תניא רפ״ב. לעיל ח״א ע׳ נט. וש״נ.**

57) למ״נ: = **למסור נפשו.**

58) התפלה . . סולם: **ראה גם לעיל ח״א ע׳ רצד ובהנסמן שם.**

59) סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה: **ויצא כח, יב.**

60) בסולם ד׳ שליבות: **ראה ויצא כח, יב. תנחומא הובא במו״נ ח״ב, פ״י. דרשות ר״י אבן שועיב פ׳ ויצא ע׳ ס ד״ה ועוד אז״ל. מגלה עמוקות אופן רג. אופן ריז. סה״מ תר״ם ח״ב ע׳ תשצט. וש״נ.**

61) בתפלה יש ד׳ מדריגות: **ראה לקו״ת בשלח ב, ב. מאמרי אדה״א דברים ח״ב ע׳ תו ואילך. וש״נ. סה״מ תר״ם ח״ב ע׳ תשצט. וש״נ. תרמ״ב ע׳ יג.**

62) ד׳ . . עד פסוד״ז ומפסוד״ז . . ברכות ק״ש . . התפלה: **ראה גם מאמרי אדה״א הנחות תקע״ז ע׳ קסא. וש״נ. תו״ח וארא עד, ב. וש״נ. סה״מ שם.**

63) דהנה״ב שרשו משמרי האופנים: **ראה ע״ח שער קיצור אבי״ע ש״נ, פ״ט. לקו״ת ויקרא ב, ב. האזינו עד, ג. שה״ש מג, ד.**

64) דהנה״ב . . מד׳ חיות המרכבה: **ראה גם לעיל ח״א המשך אלה תולדות נח פ״ח. וש״נ.**

65) דמאחר: **כ״ה בשולי העמוד. ובריש ע׳ הבא נרשם מאחר.**

לבבך בשני יצריך[66] שאפי' היצה"ר יהי' לו אהבה לאלקות, וצ"ל האיך שייך שהיצה"ר יהי' לו אהבה לאלקות. אך הענין הוא דהנה עצם היצה"ר הוא רק כח המתאווה ויכולים להפוך אותו לאלקות, רק שמציירים בו ציור רע[67], והוא מה שהאדם בעל בחירה. והנה הציור רע צריכים לבער לגמרי, וזהו"ע ביעור חמץ כמארז"ל אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר[68] וקאי על היצה"ר שנק' חמץ כמ"ש מכף מעוול[69] וחומץ[70], וצריכים לבער אותו העברה לגמרי, והכח המתאווה יכולים להפוך שיהי' לו אהבה לאלקות. וזהו ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה דהילוך דנשמות הוא ע"י עזר וסיוע דמלאכים, פי' ע"י שמתבונן שהם בטלים לאלקות פועלים בהיצה"ר ג"כ הזזה. וכמו"כ הילוך דנשמות בג"ע ג"כ ע"י סיוע דמלאכים דכתי' ובזה הנערה באה אל המלך[71], דשיש[72] עמוד בין געה"ת לגעה"ע[73] ועליות הנשמות הוא ע"י העמוד והוא ע"י המלאכים. וכן מלאך גבריאל מעורר נשמות[74] דבפלגות ליליא קוב"ה אתי לאשתעשעא[75] עם צדיקייא בגינתא דעדן, ומלאך גבריאל הוא המעורר אותם, לבר מגהורקא דר' חייא דמנפשי' קא סליק[76], מפני שהי' קרוב לרבי[77] וכל רב מבבל וכל רבי מא"י[78] שהוא תוספות יו"ד שהוא חכ'[79] ביטול ור"ח הי' קרב לרבי לכן מנפשי' סליק ולא הי' צריך להעמוד. נמצא שכל ענין ההילוך הוא דוקא ע"י המלאכים. וזהו הוא וב"ד, ב"ד הם מלאכים בכלל. וזהו כי בחפזון יצאת כי ברח העם שברחו מהרע. והנה פי' חפזון מל' ויהי דוד נחפז ללכת מפני שאול[80], וכמו

---

66) בכל לבבך בשני יצריך: **ואתחנן ו, ה ובספרי שם. ברכות נד, א במשנה. ראה גם לעיל ע' תכא. וש"נ.**

67) היצה"ר . . כח המתאווה . . ציור רע: **ראה גם לעיל ח"א ע' רלא. וש"נ.**

68) אור לארבעה עשר . . לאור הנר: **משנה פסחים ב, א. ראה לקו"ת וס' הליקוטים ר"פ שמות (בס' הליקוטים תוך פסוק ואלה שמות) עה"פ א, ח ויקם מלך חדש פיסקא ויאמר יעקב.**

69) היצה"ר . . חמץ . . וחומץ: **ראה לקו"ת צו יב, ג. סה"מ תרל"ט ח"א ע' נה וע' סב.**

70) מכף מעוול וחומץ: **תהלים עא, ד.**

71) ובזה הנערה באה אל המלך: **אסתר ב, יג.**

72) דשיש: **אוצ"ל: שיש.**

73) עמוד בין געה"ת לגעה"ע: **ראה תו"א תצוה פא, ג. מג"א ק, סע"ב. וש"נ. מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"ב ע' תשעג ובהנסמן במ"מ לשם. מאמרי אדה"א נ"ך ס"ע תעו. וש"נ.**

74) גבריאל מעורר נשמות: **ראה לקו"ת חקת ס, ב שמציין זהר ויקרא כג, א. שלח קעא, סע"ב.**

75) קוב"ה אתי לאשתעשעא: **ראה אוה"ת בא כרך ח ע' ב'תתקמח: „כאשר כל ס' הזהר מלא מזה". זהר נח עז, א. לך פב, ב. צב, ב. תולדות קלו, ב. וישלח קעה, ב. בשלח מו, א. אחרי סז, ב. סה"מ תרמ"א ע' קעז. וש"נ.**

76) מגהורקא דר' חייא דמנפשי' קא סליק: **ראה ב"מ פה, ב. לעיל בההמשך פ"ב. וש"נ.**

77) דר' חייא . . קרוב לרבי: **ראה כתובות סב, ב. ב"מ פה, ב. סה"ד מערכת תנאים ואמוראים בערכו.**

78) וכל רב מבבל וכל רבי מא"י: **ראה תו"א מג"א קיז, ג ואילך. אוה"ת איכה כרך ב ע' א'מו. וש"נ. סה"מ תרל"ג ח"ב ע' תכז. תרל"ח ע' רלט. וש"נ.**

79) יו"ד שהוא חכ': **ראה זהר בראשית לא, א. מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"ב ע' תשסד ובהנסמן במ"מ לשם.**

80) ויהי דוד נחפז ללכת מפני שאול: **שמו"א כג, כו.**

אני אמרתי בחפזי[81]. ועוי"ל פי' בחפזי ל' יראה כמו אל תראו ואל תחפזו[82], וכמו נבהלה נחפזו[83], וכמו מקול רעמך יחפזון[84]. ובאמת שני הפי' עולים בקנה א' דהמהירות הוא מפני הפחד וכן בספרי הדקדוק כמו במכלל[85] חשיב אותם לדבר א'.

והנה יש עוד פי' בחפזון ל' פחז כמים אל תותר כי עלית משכבי אביך[86] שהוא ג"כ מצד המהירות. וכמו אנשים ריקי' ופוחזי'[87] ופירש"י אנשים מבוהלים בלי דעת ובלי תבונה[88], הגם שכאן הפ"א קודם החי"ת ובחיפזון החי"ת קודם, מ"מ הוא פי' א'. דכן מצינו בל' המקרא כבש וכשב[89], שלמה ושמלה[90], ובל' המשנה הבצלי משיפקל, ובאמת צ"ל משיקלוף[91]. והנה לכאו' הוא פי' א' עם הקודמים לו, אך באמת הם רחוקים זה מזה, דכאן הוא מצד ישוב הדעת שלא טוב לו היות במצרים לכן בורח, כמו עד"מ אדם שהולך למקום שאינו בערכו שיהי' שם ונחפז ללכת משם נמצא שהוא מצד ישוב הדעת, שבלי דעת גם מצרים טוב. אבל הפי' ל' בהילות הוא מפני העדר ישוב הדעת, נמצא שהם רחוקים זה מזה. והנה יש מעלה בלא חפזון, הגם שהחפזון הוא מצד ישוב הדעת, אמנם עצם המרוצה הוא בלי ישוב הדעת, כמו עד"מ אדם שעושה מלאכה בלא חפזון מיפה אותה מכל צדדיו, אבל כשעושה בחפזון אין יפוי הכלי כ"כ, וזה גופא הוא עליו לימוד זכות מפני שעשה אותה בחפזון. כמו"כ כאן הגם שהחפזון הוא מצד ישוב הדעת מ"מ עצם המרוצה הוא בלי ישוב הדעת, אבל לע"ל לא בחפזון תצאו, שלא יהי' מרוצה כלל. ובזה מתורץ קושית השל"ה[92] שגבי יצ"מ כתי' כי בחפזון יצאת[16] ועל לע"ל נא' לא בחפזון תצאו[15], וקשה ממ"נ אם החפזון הוא מעלה מפני מה לע"ל לא בחפזון תצאו, ואם החפזון אינו מעלה, מה מספר שיצ"מ הי' בחפזון ולא הי' לו לספר כלום. ועוד דכתי' ואכלתם אותו בחפזון[2] שצוה שיאכלו בחפזון. ועכשיו מתורץ דביצ"מ שהי' עדיין רע והי' צריכים לברוח מהרע, לכן החפזון הוא מעלה, אבל לע"ל דכתי' ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ[37] וכתי' בלע המות לנצח[38], מות הוא הציור רע, לכן לא בחפזון תצאו.

---

81) אני אמרתי בחפזי: **תהלים קטז, יא.**

82) אל תראו ואל תחפזו: **פ' שופטים כ, ג.**

83) נבהלה נחפזו: **תהלים מח, ו. ושם נבהלו.**

84) מקול רעמך יחפזון: **תהלים קד, ז.**

85) בספרי הדקדוק כמו במכלל: **ראה לעיל בההמשך פ"ב: „הרד"ק במכלול ערך חפז" והכוונה לח"ב ב„ס' השרשים".**

86) פחז כמים . . משכבי אביך: **ויחי מט, ד.**

87) אנשים ריקי' ופוחזי': **ס' שופטים ט, ד.**

88) ופירש"י אנשים מבוהלים . . תבונה: **ל' רש"י — ראה לעיל בההמשך פ"ב.**

89) כבש וכשב: **ויקרא ד, לב . ועוד. ויקרא ג, ז. ועוד.**

90) שלמה ושמלה: **משפטים כב, ח. ישעי' ג, ו־ז.**

91) הבצלי [**אוצ"ל: הבצלים**] משיפקל . . משיקלוף: **מעשרות פ"א, מ"ו וברע"ב ותוי"ט שם.**

92) מתורץ קושית השל"ה: **ראה לעיל בההמשך ספ"ב. וש"נ.**

וביאור הענין דהנה נחלה דבני ראובן ובני גד[93] נק' נחלה מבוהלת[94] מה שבחרו בעבר הירדן, דא"י הוא ארץ אשר ה' אלקיך דורש אתה[95], ועבר הירדן הוא ח"ל[96], לכן נק' נחלה מבוהלת בלי ישוב הדעת. וכן ואלה המלכים אשר מלכו לפני מלוך מלך[97] נק' ג"כ נחלה מבוהלת[98], הגם שהי' מעולם התהו[99], מ"מ הי' שבירת הכלים כמ"ש בהם וימלך וימת[100]. אבל עולם התיקון שרשו מח"ס[101] דשקט ושאנן כחמרא על דורדייא[102] כמו סבא דעתי' סתים[103] שהו"ע ישוב הדעת, אבל עולם התהו הי' בלי ישוב הדעת שהאור לא הי' בהתיישבות בהכלי. אבל יצ"מ הי' בישוב הדעת רק שהי' בחפזון, ולכן הי' בהם שינוים דכשרדפו אחריהם המצריים אמרו נתנה[104] ראש ונשובה מצרים[105], וכדאי' בחסד לאברהם שהי' בהם שינויים[106], דבימי שפוט השופטים עבדו כולם את ה', ואח"כ עבדו את הבעלים מפני שעצם המרוצה הוא בלא ישוב הדעת. וכמו"כ בכ"א בפרט יש שינוים שבשעת התפלה הוא קשור אבל בשעת העסק הוא נפרד, הגם שעיקר כוונת העסק הוא כדי שירויח שיוכל ללמוד תורה ולהתפלל, מ"מ בשעת העסק הוא שוכח גם ע"ז, אבל בשעת התפלה הוא קרוב יותר קצת לאלקות. וכ"ז הוא מפני שהמרוצה הוא בלי ישוב הדעת, אבל לע"ל לא בחפזון תצאו דעל לע"ל כתי' ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ, וכתי' בלע המות לנצח, ויאיר בחי' אני הוי' לא שניתי[107] ויפעול בנשמות ג"כ לא שניתי, שיהיו תמיד קשור לאלקות בחד קטירא אתקטרנא בי' לאחידא בי' להיטא[108].

93) נחלה דבני ראובן ובני גד: **מטות לב, א ואילך.**

94) נחלה מבוהלת: **משלי כ, כא. ראה שמו"ר פכ"ב, ט.**

95) ארץ אשר ה' אלקיך דורש אתה: **עקב יא, יב.**

96) ועבר הירדן הוא ח"ל: **ראה גם לקו"ש כרך יג ע' 124 הערה 20.**

97) ואלה המלכים אשר מלכו לפני מלוך מלך: **וישלח לו, לא בדילוג.**

98) ואלה המלכים . . נחלה מבוהלת: **ראה ב"ר פפ"ג, א. זהר משפטים ס"א קיא, א.**

99) ואלה המלכים . . מעולם התהו: **ראה זהר אד"ר נשא קכח, א. לקו"ת וישלח שם. ע"ח שער הכללים פ"א. שער דרושי הנקודות ש"ח, פ"ד.**

100) שבירת הכלים . . וימלך וימת: **וישלח לו, לב ואילך בדילוג. ראה לקו"ת וע"ח שם. לעיל ח"א ע' רמט.**

101) עולם התיקון שרשו מח"ס: **ראה גם אוה"ת בא ע' רצב. לעיל בההמשך רפ"ג. פקכ"ט.**

102) מח"ס . . כחמרא על דורדייא: **ראה זהר אד"ר נשא קכח, ב.**

103) סבא דעתי' סתים: **ראה הערה שלפנ"ז.**

104) דכשרדפו אחריהם המצריים אמרו נתנה: **ראה לעיל בההמשך פקכ"ט ובהנסמן שם.**

105) נתנה ראש ונשובה מצרים: **שלח יד, ד.**

106) בחסד לאברהם שהי' בהם שינויים: **ראה לעיל בההמשך ספ"ג. וש"נ.**

107) אני הוי' לא שניתי: **מלאכי ג, ו. ראה גם הנסמן לעיל ח"א ע' שי.**

108) בחד קטירא אתקטרנא בי' לאחידא בי' להיטא: **ראה זהר אד"ז האזינו רפח, א. רצב, א. סה"מ תר"ם ח"ב ע' תרכב. וש"נ.**

שבת חוהמ"פ ל"ז

בנהר יעברו ברגל[1] שם נשמחה בו[2], משמע שכל ענין השמחה הוא מפני שבנהר יעברו. להֿז צ"ל תחילה ענין החפזון, דהנה להראות על החפזון הי' מתניכם חגורים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם[3], שכולם מורי' על החפזון, כמו עד"מ אדם שיש לו פנאי סועד ואח"כ כשיגיע העת יחגור מתניו כו' וילך, אבל כשאין לו פנאי מכין תחילה כל הדברים הצריכים לדרך. ולבד מה שמורי' שאינו רוצה להשהות במקום מושבו, אלא שאלו הדברים מורים שההילוך יהי' ג"כ בחפזון, דמי שהולך לאט לאט א"צ לחגור מתניו אבל מי שצריך לילך במרוצה חוגר מתניו[4] שלא יתנענעו הקרבים שאם יתנענעו ה"ה מונעים הלוכו. וכן מקלכם בידכם מורה ג"כ על הילוך במרוצה, דדרכיהם הי' לילך יחף[5] ומי שהולך בנחת א"צ לנעול מנעל, שיכול לבחור לו מקום טוב לילך דכשיראה אבן פוסח עליו, אבל מי שהולך במרוצה א"י לבחור וכדי שלא יגוף אצבעו באבן צריך מנעל. וכן מקלכם בידכם מורה ג"כ על הילוך במרוצה, דמי שהולך בנחת אינו מוכרח כ"כ למקל, אבל מי שהולך במרוצה צריך מקל לסמוך עליו כשצריך לפסוח. ומזה ראי' שהחפזון הי' מצד ישראל, דמצרים לא רצו רק שילכו מארץ מצרים, דמתחילה לא רצו לשלחם ואח"כ גרשום, כמ"ש ותחזק מצרים כו' למהר לשלחם מן הארץ[6], אבל לא שילכו על הדרך במרוצה, משמע שהחפזון הי' מצד ישראל.

והנה ברקאנטי[7] אי' שמתניכם חגורים הוא ע"ש הפסוק חגרה בעוז[8] מתניה[9], נעליכם ברגליכם הוא ע"ש הפסוק מה יפו פעמיך בנעלים[10], מקלכם בידכם ע"ש הפסוק כי במקלי עברתי את הירדן[11]. וצ"ל מה שייך אלו הפסוקים לפסח, דפסוק מה יפו פעמיך בנעלים קאי על עולי רגלים[12] מה שייך לקרבן פסח יותר מלשאר קרבנות, אלא שאינו שייך לקרבן פסח, מה שייך לפסח יותר מלשאר רגלים. ולהבין זה צ"ל תחילה ענין מצה שנק' בזהר מיכלא דמהימנותא[13], פי'

---

1) בנהר יעברו ברגל: **הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ממאמר הב' דהמשך וככה פרקים ד־ה, שנדפס לעיל בחלק המאמרים.**

2) בנהר יעברו ברגל שם נשמחה בו: **תהלים סו, ו.**

3) מתניכם חגורים . . ומקלכם בידכם: **בא יב, יא.**

4) לילך במרוצה חוגר מתניו: **ראה מל"א יח, מו.**

5) דדרכיהם הי' לילך יחף: **ראה גם רש"י עקב ח, ד. משכיל לדוד שם. וראה שמות ג, ה.**

6) ותחזק מצרים כו' למהר לשלחם מן הארץ: **בא יב, לג.**

7) ברקאנטי: **עה"פ — בא יב, יא.**

8) שמתניכם חגורים . . חגרה בעוז מתניה: **ראה גם בהנחה שלפנ"ז בתחלתה. וש"נ.**

9) חגרה בעוז מתניה: **משלי לא, יז.**

10) מה יפו פעמיך בנעלים: **שה"ש ז, ב.**

11) כי במקלי עברתי את הירדן: **וישלח לב, יא.**

12) מה יפו . . עולי רגלים: **ראה גם לעיל בההמשך רפקי"א. וש"נ.**

13) מצה שנק' בזהר מיכלא דמהימנותא: **ראה זהר רע"מ בא מא, א. לקו"ת צו יג, ג. אוה"ת פ' ראה ע' תשמג וע' תשדמ. סה"מ תרפ"ב ע' קפט. וש"נ. תש"ז ע' 235. וש"נ. תש"ח ע' 166. וש"נ.**

שמחזק האמונה בנש"י כמו שלכל גוף יש נפש המחייה אותו מ"מ אם לא יאכל יחלש עד שיפרד הנשמה מהגוף, ומפני מה יכול לחבר הנשמה עם הגוף, הוא מפני שהגוף שרשו מסוכ"ע והנפש[14] ממכ"ע[15], והמאכל שרשו ג"כ מסוכ"ע[16] לכן יכול לחבר הנשמה עם הגוף. כמו"כ הגם שישראל הם מאמינים בני מאמינים[17] מ"מ מצה הוא מחזיק האמונה, דהגם שהוא מאמין מ"מ הוא חלש באמונתו, ועיקר האמונה הוא שאפי' דבר שאינו סותר למצות כלל [כמו ארעקתא דמסאנא[18]] לא יעשה והוא ע"י מצה.

וכדי להבין ענין אמונה ומה שמצה הוא מיכלא דמהימנותא, צ"ל תחילה ההפרש שבין יו"ט לשבת. דיו"ט נק' מועדים לשמחה[19], פי' שהוא מועד וזמן דשמחה, הגם שרק סוכות נק' זמן שמחתינו[20], באמת כל הרגלים הם מועדים לשמחה, רק שבשאר רגלים שיש לזה עוד כמו פסח זמן חרותינו[21], ושבועות זמן מ"ת[22], ואלמלא לא ניתנה תורה בשבועות הי' חג השבועות מפני שהוא יום הנ' דספירה[23], וראי' שאנו קוראים בשבועות וביום הבכורים[24] בהקריבכם מנחה חדשה[25]. וכמו"כ פסח הי' יו"ט בלא זה, כמ"ש ובחדש הראשון בארבעה עשר יום בו חג[26], רק שנק' חג המצות[27]

14) שהגוף שרשו מסוכ"ע והנפש ממכ"ע: ראה גם לעיל בההמשך פפ"ט. לעיל ח"א המשך אלה תולדות נח פט"ז.

15) מסוכ"ע . . ממכ"ע: זהר רע"מ פינחס רכה, א.

16) והמאכל שרשו ג"כ מסוכ"ע: ראה גם לעיל ח"א בההמשך שם פי"ז.

17) מאמינים בני מאמינים: שבת צז, א. ראה אוה"ת תשא ס"ע א'תתעט שמציין: במדרש פ' שמות פ"ג דקכ"א סע"ד, במהדורת אמשטרדם ת"א, ולפנינו שמו"ר פ"ג, יב. בראשית כרך ג ע' 1104. אוה"ת תשא ע' א'תתלט ואילך.

18) ארעקתא דמסאנא: סנהדרין עד, רע"ב. ראה גם שו"ת צ"צ חיו"ד ס"צ קרוב לסופו. סצ"א. סהמ"צ שלו קצב, א.

19) דיו"ט נק' מועדים לשמחה: נוסח תפלת העמידה וקידוש ליו"ט. ראה גם לקו"ת צו טו, ב.

20) סוכות נק' זמן שמחתינו: נוסח תפלת העמידה וקידוש ליו"ט. ראה גם לעיל בההמשך ספצ"ז. לקו"ת שמ"ע פט, א. סה"מ תרל"ב ח"ב ע' תקפט. תר"ם ח"ב ע' תתקמה.

21) פסח זמן חרותינו: נוסח תפלת העמידה וקידוש ליו"ט. ראה גם לקו"ש כרך יז ע' 71 ואילך.

22) ושבועות זמן מ"ת: נוסח תפלת העמידה וקידוש ליו"ט. ראה שו"ע אדה"ז סדר תפלות חג השבועות סתצ"ד, ס"א. לקו"ש שבועות כרך ח ע' 21.

23) חג השבועות מפני שהוא יום הנ' דספירה: אמור כג, טז. כא. פ' ראה טז, י. פינחס כח, כו. תשא לד, כב. ראה גם לקו"ש כרך ג ע' 297.

24) קוראים בשבועות וביום הבכורים: שו"ע אדה"ז שם סתצ"ד, ס"ד. סי"ב.

25) וביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה: פינחס כח, כו.

26) ובחדש הראשון בארבעה עשר יום בו חג: פינחס כח, טז־יז. ושם: ובחדש הראשון בארבעה עשר יום פסח לה'. פסוק יז: ובחמשה עשר יום לחדש הזה חג שבעת ימים מצות יאכל.

27) חג המצות: משפטים כג, טו. תשא לד, יח. אמור כג, ו. פ' ראה טז, טז. ראה גם לקו"ש כרך יז שם.

מפני שלא הספיק בצקת[28] כו' כי גרשו[29], אבל בלא זה ג"כ ביום הראשון וביום השביעי[30] חג שהוא זמן שמחתינו[31]. ושבת נק' יום המנוחה, כמ"ש ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת[32], כמו שאנו רואים באדם שמתייגע בששת ימי החול וביום השביעי שובת. כמ"כ למעלה שבת הוא יום המנוחה, הגם שלא בעמל וביגיעה ברא הקב"ה את עולמו כ"א במאמר וברוח פיו[33] מ"מ דברה תורה כלשון בנ"א[34], ועיקר השביתה שייך באדם, שמתייגע בששת יומין דחול וביום הז' שובת. וגם לילה דשבת הוא בכלל יום המנוחה, שלא נא' ויהי ערב ויהי בקר יום שביעי אלא יום שישי[35], דאותה האורה שמשה ל"ו שעות[36]. וזהו שארז"ל ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי עולמים[37], שעכשיו אחר שבת ששת ימי החול, אבל לע"ל כל האלף השביעי יהי' שבת, דיומו של הקב"ה אלף שנה[38].

וצ"ל מה שיו"ט הוא מועדים לשמחה ושבת יום המנוחה. והענין הוא דהנה ענין השמחה הוא מצד ההתגלות, וההתגלות הוא מצד השמחה[39], וזהו אם הבנים שמחה[40], בנים הם ו"ק דז"א, ואם הבנים הוא בינה[41], וע"י בינה בא לידי שמחה, שהוא מצד התגלות. וזהו"ע ההלל שאומרים ביו"ט[42], שענין הילול ושבח אינו שייך אלא דוקא כשמשיג אותו יתרון שלו, אבל כשאינו משיג אותו אינו יכול לשבח אותו שאינו יודע רק שהוא מובדל ממנו [והוא משל ליראה עילאה יראה בושת[43], כמו א' שמתבושש לפני גדול ממנו, הגם שאינו יודע יתרון שלו מ"מ נפש שלו בטל לנפש הגדול שמבין שהוא מובדל ממנו]. כמו"כ למעלה דוקא בבינה שהוא השגה שם שייך הילול ושבח, וע"י ההילול ושבח פועלים שיומשך שמחה מלמעלה[44].

---

28) חג המצות מפני שלא הספיק בצקת: **ראה הגדה עם לקוטי טעמים ומנהגים ע' ל.**

29) שלא הספיק בצקת כו' כי גרשו: **נוסח הגדה של פסח. בא יב, לט.**

30) ביום הראשון וביום השביעי: **בא יב, טז.**

31) שמחתינו: **אוצ"ל: חרותינו.**

32) ששת ימים . . וביום השביעי שבת: **תשא לא, יז.**

33) שלא בעמל . . וברוח פיו: **ראה לעיל ח"א ע' רפד. וש"נ.**

34) דברה תורה כלשון בנ"א: **ברכות לא, ב. וש"נ.**

35) ויהי ערב ויהי בקר . . יום שישי: **ע"פ בראשית א, לא.**

36) דאותה האורה שמשה ל"ו שעות: **ירושלמי ברכות פ"ח, ה"ה. ב"ר פי"א, ב. פי"ב, ו.**

37) ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי עולמים: **תמיד בסופה.**

38) דיומו של הקב"ה אלף שנה: **ראה ב"ר פ"ח, ב. וש"נ. מאמרי אדה"א דברים ח"א ע' רז. וש"נ. ח"ג ע' תתה. וש"נ. סה"מ תרמ"א ע' שג. וש"נ.**

39) השמחה . . ההתגלות וההתגלות . . השמחה: **ראה סה"מ תרל"א ח"א ע' קיח. תרמ"ב ע' קה ובהנסמן בהנ"ל.**

40) אם הבנים שמחה: **תהלים קיג, ט.**

41) ואם הבנים הוא בינה: **ראה גם לקמן ע' תתיג. וש"נ.**

42) ההלל שאומרים ביו"ט: **ראה שו"ע אדה"ז הל' פסח סתפ"ח, ס"ב. ראה גם בסיום הפיסקא.**

43) ליראה עילאה יראה בושת: **ראה רשימות כ"ק אדמו"ר זי"ע לתניא פ"מ הגהה ג נה, ב.**

44) ההילול ושבח פועלים . . מלמעלה: **ראה גם לעיל בההמשך רפ"ה ובהנסמן שם.**

כמו שמצינו בזהר כשחבירו רשב"י[45] הי' צריכים להוציא מרשב"י איזה פי' הפסוק או דרוש או מאמר נפלא היו משבחים אותו[46] ר"י קארי לי' שבת[47], וא' אמר לו מאן פני אדון דא רשב"י[48], הגם דכתיב פני האדון הוי', וצ"ל ואיך[49] שגבי רשב"י תפסו מקום השבחים, אלא שהוא כדי להוציא מהעלם לגילוי. כמו שאנו רואים כשאחד צריך לפעול אצל חבירו דבר שבממון או טרחה, משבח אותו איך שדרכו לעשות טובות אם בנ"א, און טרעט אַרַיין אין דעם אַנדערוניט איין קייט[50], ובזה פועל אצלו, הגם שהי' קודם ג"כ מ"מ הי' בהעלם וע"י השבחים מוצא מהעלם לגילוי. כמו"כ גבי רשב"י ר"י קארי לי' שבת כמו ששבת מובדל מששת ימי החול כמו"כ הוא מובדל משאר חביריו, הגם שגם ר"א ור"א[51] השיגו השגות עליונות, מ"מ רשב"י הי' מובדל מהם. וכן מאן פני אדון רשב"י דכמו מ"ש פני האדון הוי' הוא שש' הוי' שהוא מובדל ומרומם רק שהוא מאיר ע"י שם אד'[52] אנת אשתמודעה אדון על כולא[53], שהוא שייך להשפעה, ועי"ז הוציאו מהעלם לגילוי. וכמו"כ למעלה ארז"ל לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואח"כ יתפלל[54], דתפלה צריך לבקש רפאנו, ברך עלינו, וצריך לומר תחילה שירת המלאכים, הגם שלמעלה גלוי וידוע שהמלאכים אומרים שירה, אלא שענין שהוא[55] כדי לסדר שבחו של מקום ועי"ז יתמלא בקשתו. וכמו"כ ענין ההלל הוא שעי"ז יומשך השמחה מהעלם לגילוי, הגם שכל מהות היו"ט הוא מועדים לשמחה, ומה צריכים להמשיך עוד. אך ענין ההלל הוא שיומשך בנפש האדם, דשמחה כמו שהיא למעלה אינם יכולים לקבל, מ"מ כנס"י דלעילא יכולה לקבל דהיא ספירה כמו שאר ספירות, אבל למטה אינם יכולים לקבל, וע"י ההלל נמשך גם בנפש. וזהו ר' יהודה קארי לי' שבת, דשבת מי שנתייגע הוא שובת, וכן מאן פני אדון דא רשב"י כמו פני האדון הוי', הוי' מובדל ומרומם מגדר עולמות נתלבש בש' אד' אנת אשתמודעה אדון על כולא כדי שהעולמות יוכלו לקבל, כמו ביקשו שיאמר, ויאמר לפי שכלם, שאם יאמר להם מאמר נפלא מהם לא מעלה ולא מוריד להם כלום, כמו"כ ענין ההילול היות שהשמחה יהי' שאפי' הנפש יקבלם.

---

45) כשחבירו [אוצ"ל: כשחבירי] רשב"י: ראה גם רמ"ז לזהר חוקת קעט, סע"ב. ביאוה"ז להצ"צ אחרי כרך ב ע' תתקכא — נדפס גם באוה"ת ויקרא הוספות ע' רנז. סה"מ תרכ"ז ע' רעט ואילך. אוה"ת ואתחנן ס"ע קנה.

46) כשחבירו רשב"י . . משבחים אותו: ראה הערה הבאה.

47) ר"י קארי לי' שבת: ראה זהר אד"ר נשא קמד, ב. לעיל ח"א ע' קמח. וש"נ.

48) מאן פני אדון דא רשב"י: ראה בסמוך בפנים הובא הכתוב: פני האדון הוי' — תשא לד, כג. זהר בא לח, א. ראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ד ע' קו. סה"מ תרל"ב ח"א ע' לח. וש"נ.

49) ואיך: כ"ה בגוכתי"ק.

50) אם . . אַנדערוניט איין קייט: אוצ"ל: עם . . כ"ה בגוכתי"ק.

51) ר"א ור"א: = ר' אלעזר ור' אבא — זהר אד"ר נשא קכח, ב.

52) שש' הוי' . . מאיר ע"י שם אד': ראה גם לעיל ח"א המשך אלה תולדות נח ספי"ט.

53) אנת אשתמודעה אדון על כולא: ראה ת"ז בהקדמה יז, רע"ב. תו"א מג"א קיז, ג. לקו"ת אמור לב, ב.

54) לעולם יסדר אדם . . ואח"כ יתפלל: ע"ז ז, סע"ב. ברכות לב, א.

55) שענין שהוא: כ"ה בגוכתי"ק.

וצ"ל והלא יו"ט הוא מוחין דאימא ושבת הוא מוחין דאבא[56] ומוחין דאבא הגבה למעלה יותר ממוחין דאמא, דהנה מלא בכהאריז"ל ומפי ספרים וסופרים דאצי' הגבה למעלה יותר מבריאה[57] דאצי' הוא גילוי ההעלם דאלקות[58] ובריאה הוא יש מאין[59]. ומי שיש לו מוח בקדקדו[60] יכול להבין דבורא ונברא הם רחוקים זה מזה כמארז"ל אלמלא מתכנשין[61] כל באי עולם אינם יכולים לברוא אפי' כנף יתוש אחד[62], והבורא מוכרח להסתתר מהנברא. ואצי' הוא גילוי ההעלם דאלקות, מהות אלקות, שהו"ע ישׁשת[63] דאלקות. הגם שבג"ע שהוא בבריאה מאיר מהות אלקות, מ"מ שם הוא רק הארה דמהות אלקות כמו עד"מ אדם שרואה את חבירו רואה מהותו, מ"מ מה תופס ראי' רק הארה. כמו"כ ג"ע הגם שמאיר שם מהות אלקות מ"מ הוא רק הארה, אבל באצי' מאיר עצם מהות אלקות, נמצא דאצי' הגבה למעלה יותר מבריאה. ואי' בתקו"ז דאבא מקננא באצי'[64] ואימא עילאה מקננא בכורסייא[65], כורסייא הוא בריאה[66] ואימא עילאה הוא בריאה. שכל מעלת אצי' לגבי בריאה ששם מאיר אבא, ומעלת בריאה לגבי יצי' ששם מאיר אימא, ופחיתות מעלת בריאה לגבי אצי' שאינו מאיר רק בינה, ומפני מה יו"ט אומרים ההלל ושבת אין אומרים ההלל.

והענין הוא דהנה ענין הבריאה[67] הוא על ב' אופנים, השתל' עילה ועלול[68], ובריאה יש מאין[67]. השתל' עילה ועלול הוא שהעילה מתקרב להעלול,

---

56) יו"ט . . דאימא ושבת הוא מוחין דאבא: ראה פע"ח שער מקראי קדש ש"כ, פ"א. לקו"ת צו יא, ד. בחוקותי מז, ג. שערי תשובה צח, ב (בשם הע"ח). הנסמן במאמרי אדה"א דברים ח"ג ע' א'מד. סה"מ תרכ"ז ע' תפט. וש"נ.

57) בכהאריז"ל ומפי ספרים וסופרים דאצי' . . מבריאה: ראה גם לעיל בההמשך רפ"ה ובהנסמן שם.

58) דאצי' הוא גילוי ההעלם דאלקות: ראה גם לעיל שם. וש"נ.

59) דאצי' הוא . . ובריאה . . יש מאין: ראה סה"מ תרכ"ח ע' קעג ואילך. תרל"ג ח"ב ע' תקב ואילך. ראה גם לעיל בההמשך פרקים עו־עח.

60) ומי שיש לו מוח בקדקדו: ראה גם תניא פי"ז. ראה בסוף הספר במילואים.

61) אלמלא מתכנשין: ראה תוד"ה אלמלא מגילה כא, א. סה"מ תרל"א ח"א ע' קסט. תרל"ב ח"א ע' מג. תר"ם ח"א ע' תכד. תרמ"א ע' שפב. תרמ"ב שבהערה הבאה. סה"מ ה'ש"ת ע' צא. אידיש ע' 69.

62) אלמלא מתכנשין . . כנף יתוש אחד: ראה ירושלמי סנהדרין ספ"ז. ספרי ואתחנן ו, ה. ב"ר פל"ט, יד. וש"נ. לעיל בההמשך פל"ד. המשך מים רבים תרל"ו פכ"ה. אוה"ת בראשית כרך ו ע' 2040 — נדפס גם בסה"מ תרמ"ב ס"ע תעב ואילך. לקו"ש כרך כו ע' 366.

63) ישׁשת: כ"ה בגוכתי"ק.

64) בתקו"ז דאבא מקננא באצי': ראה שם ת"ו כג, א. הנסמן במאמרי אדה"א דברים ח"א ע' רלה.

65) ואימא עילאה מקננא בכורסייא: ראה ת"ז שם. ע"ח שער סדר אבי"ע שמ"ז, פ"ב. פ"ג. תניא פל"ט. מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תקנב.

66) כורסייא הוא בריאה: ראה גם בהערה שלפנ"ז.

67) הבריאה . . עילה ועלול . . יש מאין: ראה לקו"ת צו יא, ד.

68) עילה ועלול: ראה גם לעיל ח"א ע' קעד. וש"נ.

והעלול משיג עילתו, כמו עד״מ רב שמשפיע לתלמיד ורוצה לפעול בו איזה דבר, משפיע לו בקרוב ועי״ז בא להשכלות הרב, הגם דלא קאים אינש אדעתי׳ דרבי׳[69] עד מ׳ שנין, מ״מ למ׳ שנין קאים. ועוד דמה דקאים למ׳ שנין הוא מצד שכל דעכשיו. ועוד דמ״מ נחכם דמי שיש לו מוחין קצרים מחכימין אותו ועושים לו מוחין רחבים [ומ״ש אַ קָאפּ קֶען מֶען נִיט אַרֶוּף שְׁטֶעלִין[70] זהו מי שאין לו מוחין כלל, אבל מי שיש לו מוחין קצרים יכולים לעשות לו מוחין רחבים]. כמו״כ שכל ומדות כשרוצה איזה דבר הוא מפני שמתבונן בשכלו שטוב לו הדבר, שאם יתבונן שאינו טוב לו, לא יעשה, נמצא שהשכל משפיע למדות בקרוב. וכמו״כ מדות במח׳ דדבר שהוא רוצה חושב, וכן משכל למדות הוא ג״כ ע״י מח׳, וממח׳ לדבור דמה שהוא רוצה דובר בה אבל מה שאינו רוצה מקצר בה בדבורו. נמצא שכל אלו ההשפעות הוא בקירוב, כמו״כ ענין השתל׳ עילה ועלול הוא בקירוב. אבל בריאה יש מאין היש אינו משיג את האין שאם הי׳ משיג אותו לא הי׳ יש. וזהו ענין ההלל שאומרים ביו״ט דכתי׳ מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה[71], עקרת הוא מל׳ עקרה[72], ומל׳ כחולדה זו הדרה בעיקרי בתים[73], והוא בחי׳ מל׳[74] שמלובשת כל יומין דחול בבי״ע, וביו״ט היא עולה באצי׳, בבחי׳ אם הבנים, שהו״ע השגה והבנה, לכן שמחה. דעיקר השמחה הוא דוקא מצד ההשגה, דמברק המבריק[75] אינו שייך תענוג כ״א מהשגה והבנה, וכל שהוא מסביר יותר יש תענוג יותר, וזהו״ע ההלל והשבח שהוא מצד השגה.

ויובן זה ממארז״ל שכר מצוה בהאי עלמא ליכא[76], וג״ע הוא רק הארה מהמצוה[77]. והנה ארז״ל מוטב דלידייני׳ וליתי׳ לעלמא דאתי[78], כדאי כל יסורי גהנים בשביל שעה א׳ דג״ע, פי׳ ג״ע[79] התחתון[80]. ועל יסורי גהנים ארז״ל

---

69) דלא קאים אינש אדעתי׳ דרבי׳: **ראה ע״ז ה, ב. לעיל ח״א המשך אלה תולדות נח פי״א. וש״נ.**

70) אַ קָאפּ קֶען מֶען נִיט אַרֶוּף שְׁטֶעלִין: **ראה גם לקמן בהנחות ע׳ תתקטו. ראה בסוף הספר במילואים.**

71) מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה: **תהלים קיג, ט.**

72) עקרת הוא מל׳ עקרה: **ראה תרגום ומפרשים עה״פ — תהלים קיג, ט. וראה גם אוה״ת נ״ך כרך ב ע׳ תתנח.**

73) כחולדה זו הדרה בעיקרי בתים: **ראה גם לעיל בההמשך פ״ה. וש״נ.**

74) והוא בחי׳ מל׳: **ראה שם.**

75) דמברק המבריק: **ראה גם לעיל ח״א המשך אלה תולדות נח רפ״ג ובהנסמן שם רפ״ב.**

76) שכר מצוה בהאי עלמא ליכא: **קדושין לט, ב. ראה גם מאמרי אדה״א שמות ח״ב ע׳ שטז. וש״נ. קונטרסים ע׳ שיא ואילך. סה״מ תרל״ח ע׳ לב ואילך.**

77) וג״ע . . הארה מהמצוה: **ראה תניא פל״ט נב, ב. תו״א מג״א קכב, ג.**

78) מוטב דלידייני׳ וליתי׳ לעלמא דאתי: **חגיגה טו, ב. ראה גם לעיל ח״א המשך אלה תולדות נח ספ״ד. וש״נ.**

79) מוטב דלידייני׳ . . ג״ע התחתון: **ראה גם לעיל בההמשך פ״ה. וש״נ.**

80) פי׳ ג״ע התחתון: **תיבות אלו נרשמו בצד השמאלי של העמוד ללא ציון מקומו בפנים ואולי שייכים כאן.**

שכל יסורי איוב ע' שנה[81] אינם בערך נגד שעה א' של גהנים[82], מ"מ כדאי כל יסורי גהנים בשביל שעה א' של ג"ע, ומוטב דלידייני' וליתי לעלמא דאתא, הגם שהי'[83] זמן רב. ובין געה"ת לגעה"ע צריכים טבילה בנהר דנור[84] שהוא מצרף אש. דכשם דקודם געה"ת צריכים טבילה בנהר דנור[85] כדי לשכוח תענוג עוה"ז, שהם פסולת דתענוג העליון ולזה צריכים טבילה בנהר דנור, כמו כשמצרפים זהב בכור יוצא הפסולת ונשאר עצם הזהב. כמו"כ ע"י טבילה בנהר דנור יוצא התענוג דבני חיי ומזוני הגשמים, ונשאר רק דִי גֶעטְלֶעך קַייט דֶער פֻון. כמו"כ (יש טבילה בנהר) בין געה"ת לגעה"ע, ובגעה"ת גופא יש ג"כ כמה מדריגות כמארז"ל צדיקים אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב[86] שנאמר ילכו מחיל אל חיל[87], צריכים טבילה בנהר דנור. הגם דלמוד דגעה"ת ג"כ רחוק מגשמיות, מ"מ הוא דבר גס נגד השגות געה"ע, וכמו ע"ד שארז"ל ר"ז צם מאה תעניתא[88] כי היכא דלישכח תלמוד בבלי, הגם שתלמוד בבלי ג"כ למוד טוב ועוסקים בו כל הימים, מ"מ מאחר אין תורה כתורת א"י[89] בלבל אותו תלמוד בבלי וצם כו' כדי לישכח תלמוד בבלי. כמו"כ השגות געה"ת מבלבל להשגות געה"ע. והנה מעלות געה"ע ששם מאיר בינה[90], נמצא שכל אלו הדברים הנ"ל בשביל השגות בינה, וזהו"ע השמחה שביו"ט, דבג"ע אינו רק הארה מבינה אבל יו"ט הוא הוא[91] עצם בינה. שביו"ט הוא מצד מצוה ואין לך לבוש דק יותר ממצוה, מפני שיש בה גם כח המצווה, וג"ע הוא רק הארת המצוה, ועיקר המצוה יהי' לע"ל.

ומלע"ל יובן יותר ענין זה, דהנה עוה"ב אין בו אכילה ושתי'[92] אלא צדיקים יושבין ונהנים מזיו השכינה ולזה לע"ל יתלבשו נשמות בגופים כמו

---

81) שכל יסורי איוב ע' שנה: **ראה הקדמת הרמב"ן לאיוב הובא באגה"ת פי"ב. המשך תער"ב ח"א ע' תקכז. ראה גם לעיל ח"א המשך אלה תולדות נח שם בהערה.**

82) שעה א' של גהנים: **ראה גם הנסמן לעיל ח"א שם.**

83) שהי': **אוצ"ל: שיהי'.**

84) געה"ת לגעה"ע . . בנהר דנור: **ראה תו"א יתרו סט, ג ובהנסמן במ"מ לשם. תו"ח בראשית לג, ד ובהערה 10. שמות ה, ד ובהערה 263. סה"מ תרכ"ט ע' צח. וש"נ. המשך תער"ב ח"ב ס"ע א'נ ואילך.**

85) דקודם געה"ת צריכים טבילה בנהר דנור: **ראה גם אג"ק כ"ק אדמו"ר זי"ע חכ"ז ע' קל.**

86) צדיקים אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב: **ראה תרגום לתהלים פד, ח. תו"א משפטים עו, א. מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' קמא. על פרשיות התורה ח"ב ע' תשע ובהנסמן במ"מ לשם. סה"מ תרל"ח ע' תקה. וש"נ.**

87) ילכו מחיל אל חיל: **תהלים פד, ח.**

88) ר"ז צם מאה תעניתא: **ב"מ פה, א. ראה מאמרי אדה"א ויקרא ח"א ע' מז. וש"נ. במדבר ח"ב ע' תמא. תו"ח בראשית לד, ב ובהערה 8. שם ויקהל תט, ב. וש"נ. סה"מ באתי לגני ח"ב ע' קטו [בהוצאה החדשה — ח"א ע' רט]. לקו"ש כרך לד ע' 24 ואילך. כרך לט ע' 189. אג"ק הנ"ל.**

89) אין תורה כתורת א"י: **ספרי ר"פ עקב. ב"ר טז, ד.**

90) געה"ע ששם מאיר בינה: **ראה גם לעיל ח"א המשך אלה תולדות נח פ"ה. וש"נ.**

91) הוא הוא: **כ"ה בגוכתי"ק.**

92) עוה"ב אין בו אכילה ושתי': **ראה ברכות יז, א. ראה גם לעיל ח"א המשך אלה**

נשמת אדה"ר שהוא יותר מד' אלפים שנה בג"ע ונשמת האבות שהם יותר מג' אלפים שנה[93] יתלבשו בגופים כדי לקבל זיו השכינה שיהי' לע"ל. ומה שיתלבשו בגופים דוקא[94] נת' במ"א באריכות, ובקיצור הוא מפני שהגוף שרשו מסוכ"ע, והנפש שרשו[14] ממכ"ע[15], והנה לע"ל יהי' גילוי סוכ"ע וממילא יהי' יותר קרוב לאלקות, וע"י משיג גם הנפש, כמו שעכשיו הגוף משיג אלקות ע"י הנשמה, רק שחבור הנשמה עם הגוף הוא אכילה ושתי'. כמו"כ לע"ל ישיג הנפש ע"י אמצעות הגוף, והוא שכר פעולה שהגוף בלא הנפש לא הי' יכול לעשות מצות, וכמו"כ הנפש בלא הגוף. והנה הגילוי שיהי' לע"ל הוא מבינה[95], נמצא שכדאי כל, שיתלבשו נשמות בגופים בשביל גילוי בינה שיהי' לע"ל, נמצא מובן גודל מעלת הבינה הגם שבג"ע ג"כ מאיר בינה מ"מ יש חלוקים בהם. נמצא בד"כ יש ג' מדרי' יו"ט הוא בינה, וג"ע הוא בינה, ועוה"ב הוא בינה[96], שהוא מקור כל המקיפים[97] שהוא ממקיף הכללי'[98], וזהו השמחה שביו"ט. ועיקר השמחה יהי' לע"ל כמ"ש ישמח ה' במעשיו[99], שמח לא נאמר אלא ישמח[100], וכן צדיקים לא שמחו בעולמו[101] כמ"ש ישמח ישראל בעושיו[102] שמח לא נאמר אלא ישמח, וג"ע הוא ג"כ בינה ויו"ט הוא ג"כ בינה, והוא הכנה.

וזהו בנהר יעברו ברגל שם נשמחה בו[2], בנהר הוא בינה[103], והנה כמו שנהר הוא מהמעין כמו"כ בינה הוא מחכ'. יעברו ברגל הוא רגל דהיו"ט, ואפ"ל רגל הוא רגלים[104] כמו שלש רגלים[105]. שם נשמחה בו דעיקר השמחה הוא בבינה, כמו עד"מ אדם כשלומד ונופל לו איזה ברק המבריק אין לו תענוג אבל כשמתבונן ומשיג אותו באורך ורוחב אזי יש לו תענוג. כמו"כ כאן ע"י הנהר שהוא בינה שם נשמחה. וזהו מועדי' לשמחה[19] דשבת הוא מקדשי וקיימא[106], אבל יו"ט

תולדות נח פט"ו ואילך. וש"נ. לקמן ע' תשסח. אגרות קודש כ"ק אדמו"ר זי"ע ח"ב ס"ע עו־עז ובהערה 23.

93) אדה"ר . . מד' אלפים . . מג' אלפים שנה: **ראה גם לעיל ח"א המשך אלה תולדות נח ספט"ו. וש"נ.**

94) ומה שיתלבשו בגופים דוקא: **ראה גם לעיל שם פי"ח.**

95) הגילוי שיהי' לע"ל הוא מבינה: **ראה הערה הבאה.**

96) ועוה"ב הוא בינה: **ראה אגה"ק ס"ה קז, רע"א; סכ"ט קמט, ב: בזוה"ק. לקו"ת במדבר ט, ד. וש"נ. סה"מ תרמ"ב ע' שלו. וש"נ.**

97) בינה . . מקור כל המקיפים: **ראה ע"ח שער טנת"א ש"ה, פ"ג. לקו"ת להאריז"ל תהלים סנ"ג.**

98) הכללי': **אוצ"ל: הכללי.**

99) ישמח ה' במעשיו: **תהלים קד, לא.**

100) שמח לא נאמר אלא ישמח: **ראה ויק"ר פ"כ, ב. לקמן ע' תשסב. לקו"ת שמע"צ פט, א ואילך. סה"מ תרל"ג ח"א ע' רנד.**

101) צדיקים לא שמחו בעולמו: **ראה ויק"ר שם. לקמן שם. סידור שחרית סח, א ואילך.**

102) ישמח ישראל בעושיו: **תהלים קמט, ב.**

103) בנהר הוא בינה: **ראה לעיל ח"א ע' רלח. וש"נ.**

104) רגל הוא רגלים: **ראה אוה"ת משפטים ע' א'קעד ואילך. סה"מ תרמ"א ס"ע רח. וש"נ. ע' תפא.**

105) שלש רגלים: **משפטים כג, יד.**

106) דשבת הוא מקדשי וקיימא: **ביצה יז, א. ראה גם לעיל ח"א ע' רצג. וש"נ.**

ישראל אינון דקדשינהו לזמני[107], וזהו מקרי קודש[108], וזהו"ע ההלל שע"י נמשך שמחה בכל נפש מישראל.

ששפ ל"ז

א"ר יהושע בן לוי[1] עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות[2], שנאמר להנחיל אוהבי יש[3], וצ"ל שבפסוק אומר י"ש והוא אומר ש"י. ולהבין זה צ"ל תחילה מה שנת"ל[4] ענין יו"ט הוא מועדים לשמחה[5] אם הבנים שמחה[6], שהו"ע גילוי בחי' בינה[7]. דבכלל כל הרגלים נק' מועדים לשמחה, רק שבשאר יש עוד דבר, בפסח זמן חרותינו[8] ובשבועות זמן מ"ת[9]. וג"ע הוא גילוי בחי' בינה[10], ועוה"ב ג"כ בחי' בינה[11]. וע"כ יש הפרש ביניהם דיו"ט הוא עצם המצוה, וג"ע הוא תשלום שכר, ועוה"ב יתלבשו נשמות בגופים לקבל עונג הנפלא שיהי' לע"ל, נמצא שיש בהם חלוקי מדריגות. ולהבין ההבדלים שיש ביניהם צ"ל תחילה ענין מתיבתא דרקיע כמארז"ל קא מפלגי במתיבתא דרקיע[12], ובזהר אי' מתיבתא דמט"ט[13] ומתיבתא דמלך המשיח[14], וצ"ל מהו. והענין הוא

---

107) ישראל אינון דקדשינהו לזמני': ראה ברכות מט, א.

108) מקרי: [אוצ"ל: מקראי] קודש: אמור כג, ב. ד. לז.

1) א"ר יהושע בן לוי: הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ממאמר הג' מהמשך וככה הכולל פרקים ו-ח, שנדפס לעיל בחלק המאמרים.

2) א"ר יהושע . . עתיד הקב"ה . . ש"י עולמות: עוקצי' בסופה. ראה גם לעיל ח"א ע' שמה. וש"נ.

3) להנחיל אוהבי יש: משלי ח, כא.

4) מה שנת"ל: בהנחה שלפנ"ז ד"ה בנהר יעברו ברגל.

5) יו"ט הוא מועדים לשמחה: נוסח תפלת העמידה וקידוש ליו"ט. ראה גם לקו"ת צו טו, ב.

6) אם הבנים שמחה: תהלים קיג, ט.

7) אם הבנים שמחה . . בינה: ראה בהנחה שלפנ"ז ע' תשמו. לעיל בההמשך פצ"ז. וש"נ.

8) בפסח זמן חרותינו: נוסח תפלת העמידה וקידוש ליו"ט. ראה גם לקו"ש כרך יז ע' 71 ואילך.

9) ובשבועות זמן מ"ת: נוסח תפלת העמידה וקידוש ליו"ט. ראה שו"ע אדה"ז סדר תפלות חג השבועות סתצ"ד, ס"א. לקו"ש כרך ח ע' 21.

10) וג"ע . . בחי' בינה: ראה גם לעיל ח"א ד"ה יפה שעה אחת פ"ב. וש"נ.

11) ועוה"ב . . בינה: ראה אגה"ק ס"ה קז, רע"א: סכ"ט קמט, ב: בזוה"ק. לקו"ת במדבר ט, ד. וש"נ. סה"מ תרמ"ב ע' שלו. וש"נ.

12) קא מפלגי במתיבתא דרקיע: ב"מ פו, א.

13) ובזהר אי' מתיבתא דמט"ט: זהר שלח קסג, א ובהגהת מהרח"ו אות ב. זהר חדש יתרו לד, ב ובניצוצי זהר שם. הובאו במקדש מלך בהקדמת הזהר ד, א ד"ה למתיבתא דרקיע. רמ"ז בלק רג, ב. אוה"ת תזריע כרך ב ע' תקלב.

14) ומתיבתא דמלך המשיח: ראה גם זהר

דהנה כמו הישיבה שהוא מקום שלומדים שם תורה, כמו״כ מתיבתא דרקיע הוא שלומדים שם הלכות התורה, וכדאי׳ בסש״ב בח״ב דרקיע הו״ע רזין דאורייתא[15] ובו סוד כ״ב אותיות התורה הנתונה משתי מדות אלו כדכתי׳ מימינו אש דת למו[16] (וכמו״כ הרקיע ג״כ נטל אש ופתכן זה עם זה[17] וקאמר שברוחניות הם דבר א׳), ומרקיע זה נוטף טל למזון הנשמות, כי[18] הרקיע הזה הוא סוד הדעת (שהוא התקשרות[19] לאלקות), והתורה היא מזון הנשמות בג״ע והמצות הן לבושים[20].

וצ״ל מה שייך למעלה למוד, כמו עד״מ הלכה דהמחליף פרה בחמור[21] שלמטה יש פרה וחמור ומחליפי׳ שייך למוד דרכי החליפי׳, ומה בכלל החליפי׳ ומה אינו בכלל, אבל למעלה שלא יש פרה וחמור מה שייך למוד. ואם נא׳ שהלמוד הוא על פרה וחמור הגשמים, נמצא שהלמוד הוא על דבר המציאות שלא יש שם, וענין ג״ע הוא מהות, מה שייך מהות על מציאות. כמו שאינו שייך שילמד כאן דבר שאינו במציאות דעל מה ילמוד אותו, כמו״כ למעלה, ופרה וחמור הגשמים לא יש שם. וכן שנים אוחזי׳ בטלית[22], מה שייך שילמוד למעלה דין זה, מאחר שלא יש שם טלית, ומי הם האוחזים. והענין הוא דהנה לכל נברא יש שם שהוא המבדיל אותו ממין אחר בשלא זה לא היינו יודעין הבדילהם, והשם הוא המבדיל אותו. וענין השמות כתי׳ ויקרא להם אדם שמות לכל הבהמה ולכל החיה[23], ואי׳ במדרש א״ל הקב״ה למה״ש ראו חכמתו גדולה משלהם[24]. מזה ראי׳ שענין אינו[25] רק הסכם, דא״כ בשעה שהעביר לפני מה״ש למה לא הסכימו שיקרא לזה כך ולזה כך. ועוד צ״ל לפ״ז אומרו ראו חכמתו כו׳, ואם נא׳[26] שאינו

בראשית ז, ב ובברא״ג באור החמה שם. שלח קסז, א. שמות ז, ב. ח, א־ב (בלק קצו, ב). כתר שם טוב קה״ת סתט״ו. ס״א. מאמרי אדה״א בראשית ע׳ תנ (ובהנסמן שם). דרושי חתונה שלו ח״ב ע׳ תקכ.

15) בסש״ב בח״ב דרקיע הו״ע רזין דאורייתא: **שהיחוה״א ספ״ה. ושם: ורקיע זה נקרא רזא דאורייתא.**

16) מימינו אש דת למו: **ברכה לג, ב. ראה אגה״ק ס״י קיד, ב.**

17) הרקיע ג״כ נטל אש [**אוצ״ל: ומים**] ופתכן זה עם זה: **ראה ב״ר פ״ד, ז.**

18) הנשמות כי: **בשהיחוה״א ולעיל בההמשך פ״ו: „הנשמות דהיינו ידיעת סוד כ״ב אותיות התורה כו״.**

19) הדעת (שהוא התקשרות: **ראה גם לעיל בההמשך פפ״ה. וש״נ.**

20) לבושים: **ראה המצויין בשהיחוה״א שם ספ״ה — הועתק גם לעיל בההמשך.**

21) דהמחליף פרה בחמור: **משנה ב״מ ק, רע״א. ראה גם לקמן ע׳ תשנו. ע׳ תשסח. תרל״ח דהערה הבאה.**

22) שנים אוחזי׳ בטלית: **משנה ב״מ ב, א. ראה סה״מ תרל״ח ס״ע קסא ואילך. וש״נ.**

23) ויקרא להם אדם . . ולכל החיה: **בראשית ב, כ. ושם: ויקרא האדם שמות לכל הבהמה . . ולכל חית השדה. ראה גם לעיל בההמשך פ״ו. וש״נ.**

24) א״ל הקב״ה . . חכמתו גדולה משלהם: **ראה ב״ר פי״ז, ד.**

25) שענין אינו: **אוצ״ל: שענין השם אינו.**

26) נא׳: = **נאמר — תיבה זו איננה ברורה כ״כ.**

רק הסכם מה חכ' שייך בזה. אלא כדאי' בבחיי דמקריאת השמות דאדם ניכר שידע סוד מרכבה עליונה[27].

וביאור הענין צ"ל אומרו לזה נאה[28], ולא קאמר לזה קוראים שור. והענין הוא דהנה נאה הוא שמבין דבר מתוך דבר, דהנה אין שום יותר[29] דק משכל, וכשרואין כלי יפה מובן שהאומן הוא בר שכל, וכמ"ש חכמת אדם תאיר פניו[30] דהארת הפנים הוא מצד שכל. כמו"כ כאן שאומר נאה שמבין דבר מתוך דבר, דלכן קרא לזה שור, מפני שצירוף אותיות ש' ו' ר' מחיים אותו, והמבין יבין ששרשו מפני שור שבמרכבה[31] רק שנפל בשבה"כ[32], ולזה נאה לקראות שור. דהנה בע"מ ברא הקב"ה את עולמו[33], והלא לא כל הנבראים ישנם בע"מ כמו חמור שאינו בע"מ. אך הנה יש חילופי' ותמורות וחילופי' דחילופים ותמורות דתמורות, והם רל"א שערים[34] שהם רל"א אלפי ביתן שמתגלגלים פו"א. וכמו"כ יש א"ב א"ת ב"ש[35], א"ת הוא שהאל"ף מתחלף לתי"ו, שאור האלף כמו שהוא באלף הוא אלף, אבל כשהוא בתי"ו הוא אות תיו רק שיש בו אור האלף, זה נק' חילופי' כו' עד שיכול להיות מזה חמור הגשמי. דנבראים שהם במעלה הם מהאותיות בדרך אור ישר, אבל נבראים שהם פחותים במעלה מקבלים ע"י חילופים[36]. נמצא שענין קריאת שמות מאדה"ר הוא חכ' עמוקה שהשיג מקור המהווה. ואח"כ אמר לו ואני מה שמי, א"ל לך נאה לקרות הוי'[37] שאתה אדון על כל בריותיך[38]. וצ"ל מה שייך לך נאה לקרות הוי' שאתה אדון, שאם הי' אומר אד' שאתה אדון ניחא, אבל מה שייך לומר הוי' שאתה אדון.

ויובן זה על ב' אופנים דהנה כתי' ביום ההוא יהי' הוי' א' ושמו אחד[39], וארז"ל הוי' א', שכולו הטוב ומטיב[40], ושמו א' דלא כמו שאני נכתב אני נקרא,

---

27) בבחיי . . דאדם . . שידע סוד מרכבה עליונה: **הובא גם בשם הבחיי לעיל בההמשך פ"ו. וש"נ.**

28) לזה נאה: **במדב"ר פי"ט, ג. תנחומא חוקת ו. ב"ר כאן. ראה אור תורה ס"פ בראשית. ד"ה אי' בספרי ע"פ מי כה"א בכל קראינו אליו – לר' הלל מפאריטש (קה"ת תשס"ז).**

29) שום יותר: **אוצ"ל: שום דבר יותר.**

30) חכמת אדם תאיר פניו: **קהלת ח, א. ראה לקו"ת מסעי צג, ב.**

31) שור . . מפני שור שבמרכבה: **יחזקאל א, י. ראה גם טעמי המצות ויקרא מצות הקרבנות. אוה"ח אחרי יז, יד.**

32) שור . . מפני שור . . שנפל בשבה"כ: **ראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ט ע' רנב.**

33) בע"מ ברא הקב"ה את עולמו: **ראה אבות רפ"ה.**

34) רל"א שערים: **ראה ס"י פ"ב, מ"ד-ה ובמפרשיו. פרדס שער הצרוף ש"ל, פ"ה. עמה"מ שער שעשועי המלך ש"א, פ"ה. שער היחוד והאמונה פ"א. לקמן בהנחות ע' תתקיב. סה"מ תרנ"ב ע' נא.**

35) א"ב א"ת ב"ש: **שבת קד, א. ראה גם סה"מ תרל"ט ח"ב ע' תרה.**

36) נבראים . . פחותים במעלה . . חילופים: **ראה שער היחוה"א פי"ב.**

37) לך נאה לקרות הוי': **ראה גם ד"ה אי' בספרי הנ"ל.**

38) לך . . הוי' שאתה אדון על כל בריותיך: **ראה גם לעיל בההמשך ספ"ו. וש"נ.**

39) ביום ההוא יהי' הוי' א' ושמו אחד: **זכרי' יד, ט.**

40) הוי' א' שכולו הטוב ומטיב: **ראה פסחים נ, א.**

נכתב בש' הוי' ונקרא בש' אד', אבל לע"ל יהי' נק' כמו שנכתב[41]. דהנה קרי וכתיב הם עלמא[42] דאתכסיא[43] ועלמא דאתגליא[44], בעלמא דאתכסיא מאיר גילוי אלקות ובעלמא דאתגליא אינו מאיר גילוי אלקות. לכן במקדש היו אומרים את השם ככתבו[45], מפורש יוצא מפי כה"ג[46], שהי' אומר אותו ככתבו ובנקודיו[47], ובגבולין אומרים את השי' בכינויו, דכינוי דש' הוי' הוא ש' אד'. וממילא מובן מזה דהוי' ואד' כולא חד. דאם נא' דהם שני שמות מחולקים אינו שייך שיקראו אותו בש' אחר, וכמו שאינו שייך שיקראו לראובן שמעון ולשמעון ראובן. כמו"כ כאן שאם נא'[48] שהוא מדריגה היותר גבוה, איך קוראים אותו בשם אחר ואיך יהי' לע"ל אחד, אלא שהם דבר א'. וזהו לך נאה לקרות הוי' שאתה אדון, שאם הי' אומר לך נאה לקרות אד' שאתה אדון, ה"ז כמו שמפריד בין אד' להוי' ובאמת הוי' ואלקים כולא חד. ולזה קאמר לך נאה לקרות הוי' שאתה אדון שהם כולא חד, נמצא שהוא חכ' עמוקה זהו אופן א'. ועוי"ל דהנה הוי' הוא ל' מהווה[49] שמהווה כללות הוויות, ואד' הוא אנת אשתמודעה אדון על כולא[50]. והנה מצד ש' הוי' כתי' יהללו את הוי'[51] כי הוא צוה ונבראו בדרך מאיליו וממילא[52], אבל ש' אד' הוא כח הפועל בפועל. כמו עד"מ כאשר יוצא לצורף כלי והיא יפה מכל צדדיה ניכר שהאומן הוא בעל שכל גדול, אבל כשאינו יפה כל כך ניכר שהאומן אינו בעל שכל גדול, נמצא שניכר כח הפועל בנפעל. כמו"כ ש' אד' הוא שניכר כח הפועל בנפעל[53], אבל ש' הוי' הוא רק צוה ונבראו, מ"מ ש' הוי' הוא המסתתר בש' אד' והוא המהווה. וזהו השמים מספרים כבוד אל[54],

---

41) ושמו א' דלא כמו . . שנכתב: **ראה פסחים שם.**

42) קרי וכתיב הם עלמא . . דאתגליא: **ראה זהר וירא קכ, ב. לעיל ח"א המשך אלה תולדות נח ספי"ט ובהנסמן שם.**

43) עלמא דאתכסיא: **ראה גם סה"מ תרל"ח ס"ע קלח ואילך.**

44) עלמא דאתכסיא ועלמא דאתגליא: **ראה זהר בראשית יח, א. ויצא (ס"ת) קנב, א. קנח, רע"ב. וארא כט, ב. ת"ז בהקדמה א, סע"א ואילך. תניא פכ"ו.**

45) במקדש היו אומרים את השם ככתבו: **בברכת כהנים — סוטה פ"ז, מ"ו לז, סע"ב ואילך. תמיד פ"ז, מ"ב. ראה גם מלאכת שלמה שם. מו"נ ח"א פס"א־פס"ב. אוה"ת שמות ס"ע פד ואילך. עקב ע' תקיז.**

46) מפורש יוצא מפי כה"ג: **יומא פ"ג מ"ט. סדר עבודה ליו"כ ד"ה והכהנים.**

47) שהי' אומר אותו ככתבו ובנקודיו: **ראה גם ברית מנוחה ניקוד הז' כב, א.**

48) נא': = **נאמר — תיבה זו איננה ברורה כ"כ.**

49) הוי' הוא ל' מהווה: **ראה זהר רע"מ פינחס רנז, סע"ב. פרדס שער עשר ולא תשע ש"א, פ"ט. שער עצמות וכלים שער ד, ספ"י. לעיל בח"א ע' ח. וש"נ.**

50) אנת אשתמודעה אדון על כולא: **ראה ת"ז בהקדמה יז, רע"ב. תו"א מג"א קיז, ג. לקו"ת אמור לב, ב.**

51) יהללו את הוי': **תהלים קמח, ה. ושם: את שם.**

52) יהללו . . צוה ונבראו . . מאיליו וממילא: **ראה תו"א מג"א צו, ג. לקו"ת פ' ראה כ, סע"ג ואילך. שה"ש יד, ג. מאמרי אדה"ז תקס"ו ס"ע קכ ואילך. שערי אורה פט, א. סה"מ תרל"ח ע' יב. וש"נ.**

53) כח הפועל בנפעל: **נסמן לעיל בההמשך ספ"ו.**

54) השמים מספרים כבוד אל: **תהלים יט, ב. ראה גם לעיל ח"א ע' רעט ובהנסמן לשם.**

שמהם יודעים מי המהווה, כמו עד"מ כשרואים כלי עם ציצים ופרחים מובן שהאומן הוא בר שכל, כמו"כ ע"י השמים יודעים שהוי' הוא המהווה אותו. וזהו לך נאה לקרות הוי' שאת"ה אדון, פי' שאתה הוא המסתתר בו כמ"ש אתה הוא אל מסתתר[55]. וזה ג"כ שייך להמרכבה דכתיב ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם[56] כו' היא מראה דמות הוי'[57], וזהו שידע סוד מרכבה עליונה ואדם שעל המרכבה, שהוא חכמה עמוקה.

וזהו ענין הלימוד דג"ע, כמו הלכה דהמחליף פרה בחמור פרה הוא הנה"ב[58] שרשו מפני שור שבמרכבה[59], והוא בקל לברור אותו שהוא מש"כ להט החרב המתהפכת[60]. וחמור הוא מין שא"א לברור, מ"מ יש לברור גם מהחמור כמ"ש גבי יששכר, יששכר חמור גרם[61] רובץ בין המשפתים ויט שכמו לסבול[62], עולו של תורה וכמו כשור לעול וכחמור למשא[63] שהו"ע יגיעה בתורה באתכפיא ואתהפכא. ובזה יש מבוכה גדולה דהנה יש טמא וטהור, טהור היינו מה שיוכל להתברר, וטמא הוא מה שאינו יכול להתברר. וידוע דמה שלמטה יותר יש ניצוץ היותר גבוה[64], ואם יחשב הבירור שבירר הנה"ב שאינו משא כ"כ או יחשב שבירור החמור שהוא משא. ועוי"ל כמו שיש למטה פרה וחמור הגשמים כמו"כ יש למעלה החיות המחיה אותם, וזהו שלומדים בג"ע, הגם שאין ערוך חיות הרוחני לגבי גשמיות מ"מ מקור[65] למקור[66]. וכמו ע"ד כד קרא תרנגולתא מברך הנותן לשכוי בינה[67] . . ה' גבורת דעתיק . . אתא קוב"ה לאשתעשעא עם צדיקייא בגינתא דעדן[68], וגבריאל הוא המעורר אותם[69], הגם שאין ערוך גבריאל לתרנגול[70]

55) אתה הוא אל מסתתר: **ע"פ ישעי' מה, טו.**

56) ועל דמות הכסא . . אדם: **יחזקאל א, כו.**

57) היא מראה דמות הוי': **ע"פ יחזקאל שם, כח.**

58) פרה הוא הנה"ב: **ראה לקו"ת חוקת נו, ג.**

59) הנה"ב שרשו מפני שור שבמרכבה: **ראה סידור שער האלול רל, א. לקו"ת ויקרא ב, ב. ג. שערי אורה יז, א הערה 11. סה"מ תרמ"ב ע' קפד. וש"נ.**

60) להט החרב המתהפכת: **בראשית ג, כד. ראה ע"ח שער ק"נ שמ"ט, פ"ג. שערי תשובה ג, ב ובהערה 17.**

61) יששכר חמור גרם: **ויחי מט, יד. ראה גם לעיל ח"א ע' קי. וש"נ.**

62) ויט שכמו לסבול: **ויחי מט, טו.**

63) כשור לעול וכחמור למשא: **ע"פ ע"ז ה, ב.**

64) שלמטה יותר יש ניצוץ היותר גבוה: **נסמן לעיל בההמשך ספצ"א בהקיצור.**

65) מקור: **תיבה זו איננה ברורה כ"כ.**

66) שאין ערוך חיות . . מקור למקור: **ראה גם לעיל בההמשך פקי"ז. וש"נ.**

67) כד קרא תרנגולתא . . בינה: **ראה ברכות ס, ב.**

68) אתא קוב"ה . . בגינתא דעדן: **ראה אוה"ת בא כרך ח ע' ב'תתקמח: „כאשר כל ס' הזהר מלא מזה". ראה הנסמן לעיל ע' תשמא הערה 75.**

69) וגבריאל הוא המעורר אותם: **ראה לקו"ת חקת ס, ב שמציין זהר ויקרא כג, א. שלח קעא, סע"ב.**

70) גבריאל לתרנגול: **ראה גם לעיל ח"א ד"ה בראשית ברא פ"א. וש"נ.**

הגשמי מ"מ הוא לו מקור למקור ומציאת גבריאל יש שם. וזה לומדים בג"ע, וכמו"כ שאר הלכות.

וזהו מתיבתא דרקיעא, רקיע הוא אגלידא מיא[71], דמיא ניידי[72] והוא כשעדיין אינו בהשגה אבל אגלידא מיא היינו שבאה לידי השגה. וכמו בקרי"ס שהי' נצבו כמו נד[73] פי' העדר הזזה, שאם הי' ניידי לא הי' יכול להיות הפך ים ליבשה[74], אלא דוקא כשאגלידו מיא היינו שבא לידי השגה אזי אפשר הפך ים ליבשה. וזש"ה זה אלי ואנוהו[75] כל א' מראה באצבע[76] זה אלי שהי' בהשגה. וזהו דג"ע שהוא בינה[10] אגלידא מיא שהו"ע השגה. ובאמת בג"ע גופא יש כמה מדריגות שבין כל מדריגה למדריגה צריכים לטבילה בנהר דינור[77] כדי לבוא למדריגה העליונה, מדריגה זו, ולא געה"ע ממש, ומכ"ש לגעה"ע ממש צריכים טבילה בנהר דינור. והנה ההפרש בין געה"ת לגעה"ע א"א להבין בגשמיות, רק שקצת משל יש לזה, כמו מח' ודיבור[78] שמחשבה הוא ג"כ אותיות כמו דיבור רק שהאותיות הם בדקות יותר, מפני שהדבור הוא לזולתו דכשאחד צריך לגלות חבירו[79] מצפוני לבו הוא ע"י דבור, אבל מח' הוא גילוי ההעלם עצמי לגבי עצמו. ובאמת אינו משל רק שאין לנו עוד משל שהוא בדוגמת יותר מזה. דכמו שאין ערוך פרה וחמור הגשמים לגבי הלימוד שבג"ע, כמו"כ אין ערוך משל זה לג"ע, ומעלות געה"ע הוא ששם מאיר בינה. וזהו שמהרקיע נוטף טל למזון הנשמות[80] הגם דתורה היא מעל לרקיע כמ"ש ויהי קול מעל לרקיע[81], אך הענין הוא מפני שהוא בדרך שיתלבשות[82] ברקיע. כמו עד"מ הלבנה הוא עצם חשוך[83] ומקבלת אור השמש[84], וארז"ל אין מקדשין את החודש עד שיאותה לאורה[85], וכן כתיב על לע"ל והי' אור הלבנה כאור החמה[86], נמצא שנק' על

---

71) אגלידא מיא: **ראה זהר לך עז, א. תוספתא בשלח נ, ב.**

72) דמיא ניידי: **ראה ערובין מו, א.**

73) נצבו כמו נד: **בשלח טו, ח.**

74) הפך ים ליבשה: **תהלים סו, ו.**

75) זה אלי ואנוהו: **בשלח טו, ב.**

76) כל א' מראה באצבע: **ראה שמו"ר פכ"ג, טו.**

77) בג"ע . . לטבילה בנהר דינור: **ראה גם הנחה שלפנ"ז ד"ה בנהר יעברו ברגל ע' תשנ ובהנסמן שם.**

78) מח' ודיבור: **ראה גם לעיל בההמשך פצ"ט. וש"נ.**

79) חבירו: **אוצ"ל: לחבירו.**

80) שמהרקיע נוטף טל למזון הנשמות: **ראה לעיל בריש ההנחה. ראה מאמרי אדה"ז נביאים ע' רלד. לקמן ע' תתנג. סה"מ תרל"ח ע' קמו. וש"נ.**

82) שיתלבשות: **אוצ"ל: התלבשות.**

83) הלבנה הוא עצם חשוך: **ראה גם לקמן ע' תתע. ע' תתצב. ראה בסוף הספר במילואים.**

84) הלבנה . . ומקבלת אור השמש: **ראה גם סידור שחרית לשבת קפב, ד ואילך. פיה"מ כט, ב ואילך. שערי תשובה שם. מאמרי אדה"א דברים ח"ג ע' תתפג. וש"נ. סה"מ תרל"ח ע' נד. וש"נ. לקמן הנחות הנ"ל.**

85) אין מקדשין את החודש עד שיאותה לאורה: **ראה תלמידי רבינו יונה ברכות ספ"ד ד"ה נהרדעי. ט"ז הל' ר"ח סתכ"ו, סק"ג.**

86) והי' אור הלבנה כאור החמה: **ישעי' ל, כו.**

81) ויהי קול מעל לרקיע: **יחזקאל א, כה.**

שמה והול"ל אור החמה. אלא מפני שהוא בדרך התלבשות בלבנה [וכמו שאנו רואין שהפעולה שלהם הוא דבר אחר כמ"ש ממגד תבואות וממגד גרש ירחים[87]], לכן נק' על שמה. וכמו"כ כאן הגם שהתורה היא מעל לרקיע מ"מ מאחר שנמשך ע"י הרקיע ועי"ז נעשה שיהי' מושג לכן נק' ע"ש הרקיע, וכ"ז הוא בחי' ג"ע.

ומעתה יובן ענין עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות[2] שנאמר להנחיל אוהבי י"ש[3], דהנה כל ענין ג"ע שנת"ל הוא בחי' אין, דענין הלימוד שבג"ע הוא בחי' אין[88] ממכ"ע, הגם שבג"ע מאיר זיו תורתן ועבודתן[89] שהוא למעלה מבחי' מאין באת[90], דאין הוא כפי סדר השתל' אל"ף יו"ד נו"ן[91]. אבל בחי' לא"ן אתה הולך[92] שהוא אל"ף נו"ן, שהו"ע התגלות עתיק שבשער הנו"ן[93] דבינה[94]. לכן אפי' נשמה שהיתה קודם התלבשותה בגוף בגעה"ע, כדאי להתלבש בגוף אפי' רק בשביל געה"ת, מפני שידוע דהמשכת מ"ד דאצי'[95] שבפנימיות עשי' גבוה יותר מגעה"ע שהוא בבריאה[96]. מ"מ הוא רק זיו, מ"מ הזיו הוא יותר גבוה מהזיו המהווה נבראים. דע"י זיו תורתן ועבודתן יכולים להשיג שם החליפין ברוחניות מהו, המחליף פרה בחמור ע"י בחי' חמור שנטה שכמו לסבול עול תורה כו'. ומובן שזה גבוה מעצם הזיו המהווה השור והחמור, שע"י זיו תורתו שלמד בבחי' חמור גרם, יודע החליפין ג"כ להיותו גבוה משניהם, אבל עכ"ז הוא רק זיו לבד. ואינו סותר למה שנת' במ"א דג"ע הוא מהות אלקות[97] פי' מהות האין. נמצא דג"ע הוא מבחי' ממכ"ע, אבל עוה"ב עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות שהוא בחי' יש אמיתי, לכן לע"ל יתלבשו נשמות בגופים שיהי' גילוי בחי' אוא"ס הסוכ"ע. והנה נת' באריכות מפני דוקא[98] יתלבשו בגופים[99], ובקצרה שהגוף שרשו מסוכ"ע, דמצד ממכ"ע א"א להתהוות גשמיות[100], אלא עוד בחי' רוחניות. והרוחניות[101] הוא מצד אוא"ס

---

87) ממגד תבואות וממגד גרש ירחים: **ברכה לג יד ובמפרשים שם.**

88) ג"ע . . הוא בחי' אין: **ראה גם לעיל בההמשך רפ"ח.**

89) שבג"ע מאיר זיו תורתן ועבודתן: **תניא פל"ט נב, ב. ראה גם לעיל ח"א ע' רצב.**

90) מאין באת: **אבות פ"ג, מ"א.**

91) דאין . . השתל' אל"ף יו"ד נו"ן: **ראה סה"מ תרמ"א ס"ע קיח: אין רומז על ג"ר א' כתר יו"ד חכ' נו"ן נש"ב. ומציין ללקו"ת במדבר ב, סע"א. וראה גם לעיל ח"א המשך אלה תולדות נח פ"ה ע' ל. לעיל בההמשך פנ"ח.**

92) לא"ן אתה הולך: **אבות שם.**

93) התגלות עתיק שבשער הנו"ן דבינה: **ראה גם לעיל ח"א ע' רפט. וש"נ.**

94) שבשער הנו"ן דבינה: **ראה לקמן ע' תשסג.**

95) מ"ד דאצי': **ראה תו"א ח"ש טז, ד.**

96) דאצי' שבפנימיות עשי' . . בבריאה: **ראה תו"א שם.**

97) דג"ע הוא מהות אלקות: **ראה אוה"ת במדבר ע' טז. לעיל ח"א ע' רצא.**

98) מפני דוקא: **אוצ"ל: מפני מה דוקא.**

99) מפני מה דוקא יתלבשו בגופים: **ראה גם הנחה שלפנ"ז ד"ה בנהר יעברו ברגל ע' תנשא, ובהנסמן שם.**

100) ממכ"ע א"א להתהוות גשמיות: **ראה גם לעיל בההמשך פ"ח. וש"נ.**

101) והרוחניות: **אוצ"ל: והגשמיות.**

הסוכ"ע, דכחשיכה כאורה[102] כל נהוראין מתחשכאין קמי'[103], כתר עליון אע"ג דאיהו אור צח אוכם הוא קדם עילת העילות[104]. וכתר בגימ' ג"פ אור[105], מ"מ אוכם הוא פי' שחרות, לכן יכול להיות גם גשמיות. לכן לע"ל יהי' הגוף בערך יותר קרוב לאלקות מהנשמה, וכמו שעכשיו הגוף משיג ע"י אמצעות הנשמה, כמו"כ לע"ל ישיג הנשמה ע"י אמצעות. נמצא[106] שג"ע הוא זיו, ועוה"ב הוא מהות, וג"כ ע"י בינה, וזהו עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות.

אסח"פ ל"ז

יְהִי כבוד הוי' לעולם[1] ישמח הוי' במעשיו[2], וארז"ל שמח לא נא' אלא ישמח[3] כביכול הקב"ה לא שמח בעולמו, עתיד הקב"ה לשמח בעולמו ממעשיהם של צדיקים, וכן צדיקים לא שמחו בעולמו[4] דכתי' ישמח ישראל בעושיו[5], שמח לא נא' אלא ישמח, עתידים צדיקים לשמוח בעולמו. להבין זה צ"ל תחילה מארז"ל יפה שעה א' בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי עוה"ב[6]. דהנה נת"ל[7] שיש ג' מדרי' ג"ע הוא זיו, ועוה"ב הוא מהות, ויש ענין דמועדים לשמחה[8], וקאמר דיפה שעה כו' מכל חיי עוה"ב. והנה בחיי עוה"ב יש פירושים ויש דעות דקאי על עולם הנשמות, ג"ע, במד"ש ובסנ"א[9], ורבים מקשים ע"ז. ובאמת א"א לומר שקאי על עולם

102) דכחשיכה כאורה: **תהלים קלט, יב. ראה לקו"ת צו יב, א — לעיל בההמשך פל"ח. סה"מ תר"ם ח"א ע' שו. וש"נ.**

103) כל נהוראין מתחשכאין קמי': **ראה זהר בראשית כג, א. ת"ז ת"ע קלה, ב.**

104) כתר עליון . . אוכם . . העילות: **ראה ת"ז שם. לקו"ת בלק סט, א. מאמרי אדה"א דברים ח"ג ע' תתיא. וש"נ. סה"מ תרל"ד ע' רמז ואילך.**

105) וכתר בגימ' ג"פ אור: **ראה שער המצות תזריע דיני צרעת (עם הכולל). ע"ח שער לאה ורחל של"ח, פ"ז. אוה"ת נשא כרך ד ע' א'תנה. בהעלותך ע' שכד. כרך ה ע' א'תקצו (השווה ביאוה"ז כרך א להצ"צ ויצא ע' קיג). בלק ע' א'לה. וש"נ.**

106) אמצעות נמצא: **אוצ"ל: אמצעות הגוף נמצא.**

1) יהי כבוד הוי' לעולם: **הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ממאמר הד' מהמשך וככה הכולל פרקים ט־י, שנדפס לעיל בחלק המאמרים.**

2) יהי כבוד הוי' לעולם ישמח הוי' במעשיו: **תהלים קד, לא.**

3) שמח לא נא' אלא ישמח: **ראה ויק"ר פ"כ, ב. לקמן בסיום ההנחה. לקו"ת שמע"צ פט, א ואילך. סה"מ תרל"ג ח"א ע' רנד.**

4) צדיקים לא שמחו בעולמו: **ראה ויק"ר שם. לקמן שם. סידור שחרית סח, א ואילך.**

5) ישמח ישראל בעושיו: **תהלים קמט, ב.**

6) יפה שעה א' בתשובה . . חיי עוה"ב: **ראה אבות פ"ד, מי"ז.**

7) דהנה נת"ל: **ראה הנחות שלפנ"ז ד"ה אריב"ל עתיד הקב"ה. ד"ה בנהר יעברו ברגל.**

8) דמועדים לשמחה: **נוסח תפלת העמידה וקידוש ליו"ט. ראה גם לקו"ת צו טו, ב.**

9) במד"ש ובסנ"א: = **במדרש שמואל ובס' נחלת אבות. ראה גם לעיל בההמשך רפ"ט. וש"נ.**

הנשמות, דאינו שייך להשתוות ב' דברים שאינם שוים, דכאן הוא נשמה בגוף, ובג"ע הם נשמות בלא גופים, אלא קאי על עולם התחי', עוה"ב. הגם שגילוי שיהי' לע"ל ועכשיו אינם שוים, אבל הנברא שוה. והנה צ"ל איך שייך לומר יפה שעה א' כו' חיי עוה"ב הלא אין הקב"ה מקפח שכר כל ברי'[10], ואפי' לומר חיי עוה"ב על ג"ע אינו שייך לומר יפה, ומכ"ש כשמפרשים על עוה"ב, קשה שלא יתן שכר כלל ואיך שייך זה.

והנה צ"ל תחילה איך שיפה מג"ע. והענין הוא דהנה ג"ע הוא הארה, הגם שהוא זיו תורתן ועבודתן[11] שהוא המשכת מ"ד דאצי'[12] ואצי' הוא מהות, מ"מ הוא רק זי"ו תורתן כו'. עד"מ זיו השמש שהוא פועל אור, דהנה מה כשהשמש יוצא מאיר לארץ ולדרים עלי' הוא פעולת הזיו, ויש זיו, ויש מאור שהוא מפעיל את הזיו. נמצא דבג"ע הוא רק זיו, ובעוה"ז יש עצם המצוה, שהוא עצם המאור. ועוי"ל דהנה בג"ע אינו שייך תשובה[13], רק שצריך כף הקלע וגיהנום[14] עד שיבוא לג"ע, מפני שהוא ממכ"ע אבל בעוה"ז שייך תשובה, כמארז"ל המקדש את האשה ע"מ שהוא צדיק[15] גמור[16] אע"פ שהוא רשע גמור מקודשת שמא הרהור תשובה. ואם קדשה אחר אינה מקודשת, נמצא דמפקיעין קדושיו[17] מצד שמא הרהור תשובה. והוא מפני שכל מה שנברא בעוה"ז הוא מסוכ"ע לכן שייך תשובה, וגם המצות הם ג"כ מסוכ"ע שהם רצה"ע. נמצא שעוה"ז גבוה מג"ע בב' דברים, שבג"ע רק זיו, וממכ"ע, ועוה"ז הוא מהות מסוכ"ע. וזהו מועדים לשמחה, שיו"ט הוא מועד וזמן לשמחה, הגם שלא נמשך למטה מ"מ למעלה ישנו. וכמו עד"מ א' שיש לו ריבוי כסף וזהב, מטמון אוצר, וכמארז"ל ג' מטמונית הטמין יוסף[18], שאם אינו בריבוי כ"כ מטמיני' בתיבה ואם הוא ריבוי מטמיני' אותו בקרקע. נמצא שהוא אינו רואה את האוצר, ומכ"ש שאר אדם, אלא שאפי' הוא ג"כ אינו רואה אותו, מ"מ נק' הוא בעל האוצר. כמו"כ ענין השמחה הגם שאינו נמשך למטה מ"מ ישנו. ועוד שגם הנפש כמו שהוא מלובש בגוף אפשר להשיג אותו רק שצריכים לזכך

---

10) אין הקב"ה מקפח שכר כל ברי': **ב"ק לח, ב.**

11) ג"ע . . זיו תורתן ועבודתן: **תניא פל"ט נב, ב. ראה גם לעיל סוף הנחה שלפנ"ז. וש"נ.**

12) תורתן ועבודתן . . מ"ד דאצי': **ראה תו"א ח"ש טז, ד.**

13) בג"ע אינו שייך תשובה: **ראה לקו"ת פינחס עה, ג.**

14) כף הקלע וגיהנום: **ראה לקו"ת פינחס עה, ג. דברים א, ב ובהנסמן לשם. ש"א ו, א ובהנסמן במ"מ לשם. תו"ח תצוה שמג, ב. אוה"ת שמיני ע' תפב ואילך.**

15) המקדש את האשה ע"מ שהוא צדיק גמור: **ראה קדושין מט, ב. שו"ע אה"ע סל"ח סל"א. ראה גם לקוטי שיחות כרך יז ע' 186 ואילך.**

16) צדיק גמור: **אור זרוע הל' קידושין סי' קיב. לקו"ת דברים א, ב. סהמ"צ להצ"צ ע' 78 (ע' קמד: צדיק). אוה"ת דברים כרך ו ע' ב'קעז. מאמרי אדמו"ר הצ"צ תרט"ו ע' קטו. סה"מ תרל"ג ח"ב ע' תקכח. תרל"ה ח"ב ע' שעב. תרל"ו ח"ב ע' שעב.**

17) קדושיו: **ואולי כתוב: קדושי'.**

18) ג' מטמונית הטמין יוסף: **פסחים קיט, א.**

את הגוף, וכל שהוא מזוכך יותר, יותר ישיג את השמחה, ובאמת הוא דוקא ע"י הגוף מפני ששרשו מסוכ"ע.

ועתה צ"ל מה שיפה גם מעוה"ב, דהנה עוה"ב הוא מה שעתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות[19] שהוא רק מחצה התחתון דכתר[20], אבל בעוה"ז תרי"ג מצות[21] נתנו למשה מסיני וז' מצות דרבנן[22] הם תר"ך[23] שהם השני חצאים. וביאור הענין יובן ע"פ משארז"ל ע"פ ויקרא לו אל אלקי ישראל[24], הקב"ה קרא ליעקב אל[25], ופי' המקובלים שהו"ע ל"א קוצי דשערי[26] המכי' בז"א[27]. ועל ל' החסידות יובן ע"פ משארז"ל ע"פ עשר תעשר[28], עשר בשביל שתתעשר[29], הגם דכתי' לא תנסו את הוי'[30] מ"מ במעשר מותר לנסות, שנא' בחנוני נא ונסני הביאו את המעשר אל בית ה'[31]. והנה יעקב קיים מצות מעשר דכתיב וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך[32], ולא מיבעי שקיים מעשר מאודו אלא גם מבנים[33]. דהנה י"ד בנים היו לו עם מנשה ואפרים, טול ד' לד' אמהות שהי' בכורים והמקודשים בלא"ה[34] ונשאר י', ומזה נתן לוי שיהי' קודש להוי'[35]. ולכן נתן לו הקב"ה עשירות[36],

---

19) שעתיד הקב"ה . . ש"י עולמות: **עוקצי' בסופה. ראה גם לעיל התחלת ההנחה שלפנ"ז. וש"נ.**

20) ש"י עולמות. . . מחצה התחתון דכתר: **ראה גם ע"ח שער ז"א שי"ז, פ"א בהגהה.**

21) תרי"ג מצות: **ראה מכות כג, סע"ב. סה"מ תר"ם ח"ב ס"ע תפח. וש"נ.**

22) וז' מצות דרבנן: **ראה אגה"ק סכ"ט. דרך חיים פנ"ו. פס"ד. לקו"ש כרך כט ע' 104 ואילך. וש"נ.**

וסימנם: נ"ע בשמח"ה — ראה לקו"ש כרך כא ע' 401. אג"ק כ"ק אדמו"ר זי"ע ח"ב ע' שכ.

23) תרי"ג . . וז' מצות דרבנן. . . תר"ך: **ראה כתר תורה הובא בתורת העולה להרמ"א ח"ג פל"ח לב, א. של"ה יתרו שיו, א. מאו"א מערכת תר"ך סנ"ו. הנסמן במאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"א לע' שלח.**

24) ויקרא לו אל אלקי ישראל: **וישלח לג, כ.**

25) הקב"ה קרא ליעקב אל: **ראה מגילה יח, א. ראה גם פלח הרמון בהר ע' תט ואילך. וש"נ.**

26) אל . . ל"א קוצי דשערי: **ראה זהר אד"ר נשא קלב, א. קול ברמה שם. ע"ח שער א"א שי"ג, פי"א. תו"א משפטים עו, ג. סידור שחרית מב, א. מאמרי אדה"ז מארז"ל ע' שנ־שנא — נדפס גם במאמרי אדה"ז תקס"ו ח"ב ע' תקעה־תקעו. פיה"מ סט, ג. אוה"ת נ"ך כרך א ע' תצא.**

27) קוצי דשערי המכי' בז"א: **ראה גם בענין קוצי דשערי תו"א תצוה פה, ב ואילך. לקו"ת שלח מו, א ואילך. ועוד. מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"א ע' קד. מאמרי אדה"א בראשית ס"ע עדר ואילך. וש"נ. סהמ"צ להצ"צ יג, ב. ועוד.**

28) עשר תעשר: **פ' ראה יד, כב.**

29) עשר בשביל שתתעשר: **תענית ט, א.**

30) לא תנסו את הוי': **ואתחנן ו, טז.**

31) בחנוני נא ונסני הביאו את המעשר אל בית ה': **מלאכי ג, י. ושם: הביאו את כל המעשר אל בית האוצר . . ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות. ראה גם לעיל בההמשך פ"י.**

32) וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך: **ויצא כח, כב.**

33) שקיים מעשר . . גם מבנים: **ראה ב"ר פ"ע, ו. תנחומא פ' ראה יד.**

34) בכורים והמקודשים בלא"ה: **בא יג, ב.**

35) קודש להוי': **בחוקותי כז, לב.**

36) עשירות: **כ"ה גם לעיל בההמשך פ"י.**

דהנה אי' בס"י בל"ב נתיבות פליאות חכ' חקק י"ה הוי' צבאות ובראא[37] כו', והנה על נתיב הל"ב כתי' נתיב לא ידעו עיט[38] ולא שזפתהו עין איה, וא"כ ליחשב רק ל"א נתיבות, ונתן לו עשירות שהם עשר פעמים ל"א שהוא ש"י[39]. וזהו שארז"ל ג' הטעימן מעין עוה"ב[40] והוא מה שקרא ליעקב אל, וזהו"ע עוה"ב שהוא רק ש"י אבל עוה"ז הוא תר"ך. ולא תקשה הלא אין הקב"ה מקפח שכר כל ברי', א' דישנו בעוה"ז. הב' דכתיב ומשוש חתן על כלה ישיש עליך אלקיך[41] ישי"ש הוא ב"פ יש[42], והוא דוקא ע"י עוה"ז, דע"י משוש חתן על כלה שהוא כלתה נפשי לחצרות הוי'[43] ע"י ישיש כו'. והא דארז"ל יפה שעה א' בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי עוה"ב פי' מעצם עוה"ב שהוא ש"י.

וזהו יהי כבוד הוי' לעולם ישמח הוי' במעשיו[2], כבוד הוא בגימ' ל"ב[44] שהם ל"ב נת"ח ונתיב הל"ב לא ידעה עיט, וא"צ ליחשב אותו ונשאר ל"א שהם ש"י. ישמח הוי' במעשיהם של צדיקים שיהי' גילוי בחי' ישיש. וזהו במעשיהם של צדיקים, והול"ל סתם במעשיהם אלא כדי שיהי' גילוי בחי' ישיש הוא דוקא ע"י מעשיהם של צדיקים. וכמו"כ צדיקים לא שמחו בעולמו מפני שאין השמחה נמשכת למטה מפני שעדיין אין העולם מזוכך, אבל לע"ל יומשך השמחה למטה שהעולם יהי' מזוכך. וזהו יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו, דעכשיו רק זיו יקרי'[45] אבל לע"ל יהי' גילוי בחי' ישיש. וה"ה כמו בקרי"ס שהי' גאה גאה[46], דגאה הוא תמיד שהו"ע הגאות, אבל בקרי"ס הי' גאה גאה ב"פ. כמו"כ לע"ל יהי' ישיש ב"פ י"ש והוא ע"י מעשיהם של צדיקים.

37) בס"י בל"ב נתיבות . . ובראא: **ראה שם רפ"א. ראה גם בהערה שלפנ"ז. וש"נ.**

38) נתיב לא ידעו עיט: **איוב כח, ז. ראה גם סה"מ תרל"ט ח"א ע' סט ואילך. ע' פו ואילך.**

39) עשר פעמים ל"א שהוא ש"י: **ראה גם אוה"ת בהעלותך ס"ע תיט. סה"מ תרל"ח ע' קצד. וש"נ. תר"ם ח"ב ס"ע תרט. וש"נ.**

40) ג' הטעימן מעין עוה"ב: **ראה ב"ב טז, סע"ב ואילך.**

41) ומשוש חתן על כלה ישיש עליך אלקיך: **ישעי' סב, ה.**

42) ישי"ש הוא ב"פ יש: **ראה גם אוה"ת חנוכה ע' רצז. סה"מ תר"ם ח"א ע' רצ. וש"נ. לעיל בההמשך פ"י.**

43) כלתה נפשי לחצרות הוי': **תהלים פד, ג.**

44) כבוד הוא בגימ' ל"ב: **זהר רע"מ צו לג, א.**

45) זיו יקרי': **תרגום יונתן לישעי' ו, ג. תרגום לתהלים עב, יט.**

46) גאה גאה: **בשלח טו, א. ראה גם לעיל ח"א ע' קצ.**

ש"פ שמיני ל"ז

יפה שעה א'[1] בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב[2], הנה נת' דיש ג' מדריגות[3], ג"ע הוא גילוי בינה רק שהוא זיו, וממכ"ע, ועוה"ב הוא מהות והוא בחי' ישיש, ומועדים לשמחה הוא ג"כ גילוי הבינה, וקאמר דיפה שעה א' בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי עוה"ב.

ולה"ז[4] צ"ל ענין נו"ן שערי בינה נבראו בעולם[5], ומ"ט שערים נתגלו, ושער הנו"ן לא נתגלה אפי' לצדיקים עליונים. ואפי' בתורה לא נתגלו רק מ"ט שערי', דארז"ל לא ניתנו למשה דברי תורה חתוכים[6] אלא מ"ט פעמים טמא ומ"ט פעמים טהור. ומספר דמ"ט הוא כמ"ש מזוקק שבעתיים[7], הוא ז"פ ז'. וזהו דודי צח ואדום[8], צח בגימ' ב"פ מ"ט, והוא נגד מ"ט שערי בינה. ואפי' למשה שהי' רבן של כל הנביאים[9] לא נתגלה לו השה"נ, רק בעת הסתלקותו זכה לשה"נ[10], דארז"ל לעליונים נדמה להם למטה ולתחתונים נדמה להם למעלה[11]. וצ"ל והלא לא ידע איש את קבורתו[12] מה שייך עליונים ותחתונים, אלא שבעת הסתלקותו נתגלה לו שה"נ דבינה, לכן לעליונים פי' בחכ' נדמה שהוא למטה דשה"נ הוא ג"כ משע"ב. ולתחתונים פי' במ"ט שע"ב נדמה שהוא למעלה, דשה"נ הוא למעלה מהם. ובאמת השה"נ גבוה מחכמה ובינה, ומה שנק' שער הנ' דבינה פי' שהוא שער ומבוא שע"י יומשך לבינה. דהנה התגלות עתיק בינה[13], דהנה אנו רואי' עד"מ אדם כשמשיג איזה שכל יש לו תענוג, אבל מברק המבריק[14] אינו

---

1) יפה שעה א': **הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ממאמר ההי' דהמשך וככה פרקים י"א-י"ג, שנדפס לעיל בחלק המאמרים.**

2) יפה שעה א' . . מכל חיי העוה"ב: **אבות פ"ד, מי"ז.**

3) נת' דיש ג' מדריגות: **ראה לעיל הנחה שלפנ"ז ובהנסמן שם.**

4) ולה"ז: = **ולהבין זה.**

5) נו"ן שערי בינה נבראו בעולם: **ר"ה כא, ב. ראה גם לעיל ח"א ע' רלח. וש"נ.**

6) לא ניתנו למשה דברי תורה חתוכים: **ראה מדרש תהלים יב, ז. ירושלמי סנהדרין פ"ד, ה"ב. פס"ר פ' דעשה"ד פכ"א, ו. מאמרי אדה"א במדבר ח"א ע' רנ. וש"נ. תו"ח בראשית יד, ג ובהערה 40.**

7) מזוקק שבעתיים: **תהלים יב, ז.**

8) דודי צח ואדום: **שה"ש ה, י. ראה מג"ע אופן רמה. רמו. אוה"ת יתרו ע' תתצא. סה"מ תרכ"ז ע' שג וע' שיג. תר"ל ע' פא. תרל"א ח"א ע' שנח.**

9) למשה שהי' רבן של כל הנביאים: **שמו"ר פכ"א, ד. דב"ר פ"ב, א. רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ז, ה"ו.**

10) בעת הסתלקותו זכה לשה"נ: **ראה לקו"ת וס' הליקוטים להאריז"ל ואתחנן ג, כו. מג"ע אופן כט. מאמרי אדה"א במדבר ח"ב ע' תלד וע' תלה. לקו"ש כרך כד ע' 257 הערה 33. כרך יד ע' 451 בהערה.**

11) לעליונים . . למטה ולתחתונים . . למעלה: **ראה סוטה יד, רע"א. מאמרי אדה"ז תקס"ד ע' לא-לב. תקס"ה ח"א ע' קפד; לקו"ת במדבר יב, א ואילך בשם המגיד.**

12) לא ידע איש את קבורתו: **ברכה לד, ו.**

13) התגלות עתיק בינה: **ראה זהר קרח קעח, ב. לעיל ח"א ע' רפט. וש"נ.**

14) מברק המבריק: **ראה גם לעיל ח"א המשך אלה תולדות נח רפ"ג ובהנסמן שם רפ"ב.**

שייך תענוג, כ"א כשבא לידי השגה והבנה[15], הגם דהברק המבריק הוא יותר קרוב אל האין דכתיב והחכמה מאין תמצא[16], שאנו קוראים אותו אין אבל באמת הוא היש האמיתי, מ"מ עיקר התענוג הוא דוקא בהשגה והבנה. וכמו עד"מ נהר ומעין, נהר הוא האורך ורוחב, ומעין הוא שרשו, מ"מ מעין הוא דק אע"ג דשם הנביעה שנבוע[17] ההתחדשות, מ"מ הוא דק והנהר שהוא ממנו הוא באורך ורוחב. כמו"כ כאן העיקר הוא בינה שהוא השגה והבנה, הגם שהוא מבר'[18] כו', מ"מ עיקר התענוג בו דוקא, ואם אינו מבין אותו אינו שייך תענוג, אדרבה שזה גורם עצב, שיודע שיש בו שכל גדול ואינו יודע מה, אבל כשמשיג אותו אז נתמלא תענוג. והנה יש עוד תענוג היותר גבוה והוא תענוג שבמשכיל, כמארז"ל על ר' אבוהו צהבו פניו מפני שמצא תוספתא חדתא[19], מפני שהשכיל תוספתא חדתא נתמלא עונג, וכמ"ש חכמת אדם תאיר פניו[20]. וכמו עד"מ כשיתמלא תענוג משתנים חושיו וההילוך הוא באופן אחר, וזהו התענוג שבמשכיל שהוא עצם התענוג.

וזהו ההפרש בין משה לעוה"ב, הא' הוא מפני שבמשה הוא לא ע"י הברורים. הב' דבמשה הי' רק התגלות עתיק אבל יש עצם העונג ובבינה. דכשם דפנימיות אבא פנימיות עתיק[21], כמו"כ פנימיות בינה פנימיות עתיק[22], וכשם שעל חכמה לא ידעתי הטעם[23], כמו"כ על בינה לא ידעתי הטעם אך כן הוא. וע"ז אינו שייך לומר התגלות, דהתגלות הוא השפעה, והוא רק חלק עשירי[24] כמו דרוש שאינו מגלה רק חלק עשירות, והוא במספר דחב"ד חג"ת נהי"ם דמל' הוא א'

---

15) תענוג כ"א כשבא לידי השגה והבנה: אחרי תיבת „תענוג" בא סימן עגול, וכן אחרי תיבת „והבנה". והכוונה לעיין עה"ג. עה"ג נרשמה רק הוספה אחת שנעתקה כאן בפנים, ובסופה מציין להמשיך בפנים בתיבת „ואם". באם ההוספה שייכת לאחרי תיבת תענוג, אז התיבות שבפנים: „כ"א כשבא לידי השגה והבנה" מיותרות.

16) והחכמה מאין תמצא: איוב כח, יב. ראה זהר רע"מ משפטים קכא, סע"א. אגה"ק סי"ז קכו, רע"א. סה"מ תרמ"א ע' רמד. וש"נ.

17) שנבוע: אוצ"ל: שנובע.

18) מבר': אולי כ"ה בגוכתי"ק. וצ"ע.

19) ר' אבוהו צהבו פניו . . תוספתא חדתא: ראה ירושלמי שבת פ"ח, ה"א. לקו"ת מסעי צג, ב. מאמרי אדה"א קונטרסים ע' שדמ. וש"נ. שערי אורה יב, ב. ושם ע' קו: ר"ג. תו"ח יתרו רסז, ג. הנסמן בסה"מ תרכ"ז ע' פז.

20) חכמת אדם תאיר פניו: קהלת ח, א.

ראה לקו"ת מסעי שם.

21) דפנימיות אבא פנימיות עתיק: ראה גם לעיל בההמשך פי"א. וש"נ.

22) פנימיות בינה פנימיות עתיק: ראה גם שם.

23) שעל חכמה לא ידעתי הטעם: ראה מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב ע' תתסה: אך אינו זוכר הטעם. בהנחה שני' שם: ואינו זוכר הטעם ואינו יודע הבנתו. מאמרי אדה"א בראשית ע' מג: וכך שמעתי ולא ידעתי הטעם כו'. קונטרסים ע' תכה. ראה סה"מ תרכ"ח ע' ח. תרל"א ח"א ס"ע סח וע' עז. וש"נ. תרל"ב ח"א ע' רפו. המשך תער"ב ח"ב ע' תתקסב.

24) השפעה והוא רק חלק עשירי: ראה גם תו"א יתרו ע, סע"ב ואילך. עא, ד. לקו"ת ברכה צג, ב. סה"מ תרל"ח ע' תפח. וש"נ. תר"ם ח"א ע' קכו. וש"נ. תרמ"א ע' כא. וש"נ.

הראוי הוא רק א' מאל"ף לכן אינו שייך . . כאן התגלות כ"א עצם[25]. וזה הגילוי יהי' לע"ל, דהנה לע"ל גם משה יצטרך להתלבש בגוף, מוכרחים אנו לומר שיש הפרש בניהם, וזהו ההפרש דמשה הי' רק התגלות עתיק, ולע"ל יהי' גילוי עצם מהות תענוג שבבינה. ועוי"ל ע"ד שנת"ל . . היינו שמתפארת דאימא נעשה כתר לז"א[26], שכל המקיף דז"א הוא רק מת"ת דאימא שהוא רק הארה[27], כמו שאנו כשמביטי'[28] על אדם יפה מראה מ"מ היופי הוא כמו שהי', וכן על דבר הכלול מכמה גוונים, מפני שהוא רק הארה. מ"מ הוא קרוב להשפעה עצמיות כמארז"ל אל תסתכל כו' מפני שבולד יעשה ג"כ כן[29], לכן מתפארת דאי', מ"מ ה"ז עד"מ כשמעמידי' מים נגד האש נראה במים ג"כ אש ובהגדלה יותר מהאש כמו שהוא כאן, ואינו שייך לומר שהאש הוא שם בהתלבשות, דמים מכבה אש, אלא מפני שכאן הוא מהות האש לכן נראה האש במים ג"כ, כמו"כ מה שמת"ת דאימא נעשה כתר לז"א הוא ג"כ שלא בהתלבשות. וכמו"כ למשה ג"כ נתגלה רק הארה, אבל לע"ל יהי' עצם מהות העונג. ועוי"ל פשוט דלפי ב' פי' דלעיל הוא לפי מה שפנימיות בינה פנימיות עתיק, ועל פי פשוט אפ"ל, דמה שנתגלה למשה השה"נ דבינה הוא רק הכלי בלא האור, דבינה הוא רק כלי להאור, וכמו עד"מ כשאדם בונה בנין בונה בכלי הבנין, או כשמצייר איזה ציור מצייר בכלי הציור, שהוא רק כלי. כמו"כ בינה הוא רק כלי להאור, וזה נתגלה למשה, אבל לע"ל יהיה גילוי האור. וזהו ג' בחי' דמאיר הארת הבינה, ג"ע מאיר הארת הבינה רק בחי' זיו, וכמשל זיו השמש שהוא מהמאור שאינו בערך המאור, ועוד שהוא מבחי' ממכ"ע. ועוה"ב הוא מאור, ומבחי' סוכ"ע. ויפה שעה א' בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי עוה"ב, וצ"ל איך שייך לומר דיפה כו', והלא מצות נתלבשו בדברים גשמיים ציצית בצמר גשמי תפילין בקלף גשמי.

אך הענין דהנה גבי קרבנות ארז"ל נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני[30], ובאמת הוא כן בכל המצות, רק שנאמר בקרבנות ולהקיש לזה כל המצות, דמהצוה[31] עושה נח"ר ליוצרו. והנה עד"מ אדם פשוט כשיארע לו שיעשה נח"ר לאדם גדול, שהוא גדול בתורה ומפורסם ביראה, ואימתי יארע לו דבר זה רק פעם א' בימיו. אבל כשיארע לו דבר זה, מניח כל עסקיו ומניח האכילה ושתי', ואפי' קבוץ ממון, כדי לעשות נחת רוח לאדם גדול. ויותר יש לו תענוג מזה מכשיאכל מטעמים, הגם דשם הוא מרגיש טעם שהוא ערוב לחיך, וכאן אינו יודע

---

25) והוא במספר . . כ"א עצם: **כאן קפץ הדיו מעל האותיות ואינו ברור.**

26) שמתפארת דאימא נעשה כתר לז"א: **ראה ע"ח שער מוחין דצלם שכ"ג, רפ"ה ורפ"ז. מאמרי אדה"א דברים ח"ג ע' תתעג. וש"נ.**

27) מת"ת . . הארה: **ראה גם לעיל ח"א ע' רסו ואילך.**

28) שאנו כשמביטי': **אוצ"ל: שאנו רואים כשמביטי'.**

29) אל תסתכל . . שבולד יעשה ג"כ כן: **ראה נדרים כ, א. ראה גם לעיל בההמשך בשולי הגליון לספי"א ובהנסמן שם.**

30) נחת רוח . . ונעשה רצוני: **ספרי שלח טו, ז. י. ראה לקו"ש כרך לב ע' 1. וש"נ.**

31) דמהצוה: **אוצ"ל: דהמצוה.**

טעם כלל. אך כשרואה שיש להאדם גדול תענוג מזה, מניח הכל אשר לכל ורץ לעשות לו הנח"ר, ואח"כ הוא שש ושמח שעשה נח"ר לאדם גדול. והנה כמו שאין ערוך אדם פשוט לאדם גדול, כן ויותר מכן אין ערוך אדם גדול לגבי הקב"ה. דמי לנו גדול בתורה ומפורסם ביראה יותר ממשה רבן של כל הנביאים, דמשה קבל תורה מסיני[32], והי' בהר ארבעים יום וארבעים לילה[33], מ"מ ארז"ל ע"פ ואתחנן אל הוי' בעת ההיא[34], שביקש מתנת חנם מלמד שאין ברי' לפני הקב"ה כלום[35], נמצא שאין ערוך אדם גדול, וזהו מצד מעליותא דאדם גדול. ומצד פחיתותו, הרי הוא שוה לאדם פשוט, שגם האדם פשוט מתפלל ומקיים מצות. רק שהאדם גדול יש לו השגה, והוא אין לו השגה, מה יעשה שלא נתן לו הקב"ה מוחין להשיג, ואדם גדול שמשיג הוא מפני שנתן לו הקב"ה מוחין להשיג. רק שתלוי בעבודה ג"כ, מ"מ עבודה אינו שייך דוקא במי שיש לו מוחין, וא"כ האדם גדול שוה עם האדם פשוט. וכאשר ישכיל אדם ויתבונן איך שע"י המצוה עושה נח"ר ליוצרו, אין לך תענוג גדול יותר מזה, שלא בערך נגד תענוג דעוה"ב שהוא לפ"ע הנשמה. ומה תופס מקום למעלה התענוג דנשמה, אבל ע"י מצות בעוה"ז עושה נח"ר לפני', ושכר שיהי' לע"ל ע"ז. הא' הוא איך שייך לומר שמנברא יהי' בורא. והב' הוא דארז"ל עתידים צדיקים שיקראו על שמו של הקב"ה, ופירש"י[36] שיהא שמם הוי', הגם שגבי מצות ארז"ל שע"י מצות עושה נח"ר ליוצרו, שהוא כח הפועל בנפעל[37], אך בתורה הוא ש' הוי', ולע"ל יתעלו לבחי' זו. דגילוי אינו שייך לומר ע"ז, דגילוי אינו שייך אלא על דבר שיש, אלא שהוא בהעלם ויוצא מהעלם לגילוי, אבל כאן הוא דנתוסף תענוג מה שלא הי' קודם אינו שייך גילוי, כ"א שיתעלו לבחי' זו. וזהו יפה שעה א' בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי עוה"ב, דג"ע הוא רק זיו, ומבחי' ממכ"ע, ועוה"ב הוא מאור, ובעוה"ז הוא עצם המצוה, שעי"ז נעשה נח"ר ליוצרו, שלא יש לעוה"ב, דלעוה"ב לא יהי' מצות[38], לכן יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי עוה"ב.

---

32) דמשה קבל תורה מסיני: **אבות רפ"א.**

33) והי' בהר ארבעים יום וארבעים לילה: **משפטים כד, יח.**

34) ואתחנן אל הוי' בעת ההיא: **ואתחנן ג, כג.**

35) מתנת חנם . . לפני הקב"ה כלום: **ראה דב"ר פ"ב, א.**

36) עתידים צדיקים . . ופירש"י: **ראה ב"ב עה, ב וברשב"ם שם. לעיל בההמשך ספי"ב. וש"נ.**

37) כח הפועל בנפעל: **נסמן לעיל בההמשך ספ"ו.**

38) דלעוה"ב לא יהי' מצות: **נדה סא, ב.**

ש״פ תו״מ ל״ז

אנטיגנוס איש סוכו[1] קבל משמעון הצדיק, הוא הי׳ אומר, אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב ע״מ לקבל פרס, אלא הי׳ כעבדים המשמשים את הרב שלא ע״מ לקבל פרס[2]. ואית גי׳ ע״מ שלא לקבל פרס[3]. וההפרש הוא, דשלא ע״מ פי׳ שהוא רוצה השכר, ואם לא יתן שכר ג״כ יעשה מצות, וע״מ שלא כו׳ פי׳ שאינו רוצה בשכר כלל. וצ״ל איך קאמר שלא יעשה מצות ע״מ לקבל פרס, והוא[4] בתורה מצינו שכר, דארז״ל החמורות שבמצות דהיינו כבוד אב[5], אי׳ בתורה השכר, למען יאריכון ימיך[6], היינו מה שיהי׳ בעוה״ז ועיקר השכר צפון לעוה״ב[7]. והקלות דהיינו שלוח הקן[8] אי׳ בתורה השכר ג״כ למען יאריכון ימיך[9]. ואין פי׳ חיים גשמים, אלא מה שירבה במצות, דיפה שעה א׳ בתשובה ומע״ט מכל חיי עוה״ב[10], נמצא שיש שכר. וכן כתי׳ ועבדתם את הוי׳ אלקיכם, וברך לחמך ואת מימך[11], הרי שיש שכר בתורה, ומה קאמר שלא יעבד ע״מ לקבל פרס. ועוד צ״ל מפני אמרו דוקא אנטיגנוס איש סוכו, ומשמע מפני שקבל משמעון הצדיק הי׳ בכוחו לומר דבר זה.

וצ״ל תחלה ענין יפה שעה א׳ בתשובה ומע״ט בעוה״ז מכל חיי עוה״ב[12], דעוה״ב הוא מה שיתלבשו נשמות בגופים[13], אפי׳ נשמת משה יצטרך להתלבש בגוף. והטעם הוא מפני ששרש הגוף הוא מבחי׳ סוכ״ע והנשמה[14] מבחי׳ ממכ״ע[15], ולע״ל יהי׳ גילוי בחי׳ סוכ״ע, וממילא יהי׳ הגוף בערך יותר קרוב אל אלקות מהנשמה, לכן יתלבשו נשמות בגופים. והנפש הוא מפני שעיקר ענין ההרגש אינו שייך אלא דוקא בהנפש, רק שמלובש בגוף, לכן יתלבש הנשמ״ה בגו״ף. נמצא שעוה״ב יהי׳ עונג הנפלא, מ״מ יפה שעה א׳ בתשובה ומע״ט בעוה״ז

---

1) אנטיגנוס איש סוכו: **הנחת כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ממאמר הו׳ מהמשך וככה הכולל פרקים י״ד־ט״ז, שנדפס לעיל בחלק המאמרים.**

2) אנטיגנוס . . המשמשים . . הי׳ . . המשמשים . . פרס: **אבות פ״א, מ״ג. ושם: המשמשין . . הוו . . המשמשין.**

3) ואית גי׳ ע״מ שלא לקבל פרס: **ראה שינויי נוסחאות באבות שם.**

4) והוא: **אוצ״ל: והא.**

5) החמורות . . כבוד אב: **תנחומא עקב ב. לקו״ש דלהלן הערה 7.**

6) למען יאריכון ימיך: **יתרו כ, יב. ואתחנן ה, טז.**

7) ועיקר השכר צפון לעוה״ב: **ראה פאה פ״א, מ״א. לקו״ש כרך יט ע׳ 197 ואילך.**

8) והקלות דהיינו שלוח הקן: **ראה הערה 5.**

9) למען יאריכון ימיך: **ע״פ תצא כב, ז.**

10) דיפה שעה א׳ . . חיי עוה״ב: **נסמן בפיסקא הבאה.**

11) ועבדתם . . וברך לחמך ואת מימך: **ע״פ משפטים כג, כה.**

12) יפה שעה א׳ . . חיי עוה״ב: **אבות פ״ד, מי״ז.**

13) דעוה״ב . . נשמות בגופים: **ראה גם לעיל ח״א המשך אלה תולדות נח פי״ח.**

14) ששרש הגוף . . סוכ״ע והנשמה . . ממכ״ע: **ראה גם לעיל בההמשך וככה פפ״ט. לעיל ח״א הנ״ל פט״ז.**

15) סוכ״ע . . ממכ״ע: **זהר רע״מ פינחס רכה, א.**

מכל חיי עוה"ב, וצ"ל מהו מכל חיי עוה"ב. והענין הוא דהנה יש כמה מדריגות בתשלום שכר יש בחי' ג"ע, שאינו בערך נגד עוה"ז, שהלימוד דשם אינו בערך נגד הלימוד דעוה"ז. דאינו דומה הלכה דהמחליף פרה בחמור[16] הגשמי' לגבי כמו שלומדים שם ההלכה, ששם לומדים דהמחליף ק"נ על ג"ק ומבקור אותם, אם יש לו היתרון אור מהחושך[17]. ויש בחי' עוה"ב שיתלבשו נשמות בגופים שיהי' עונג הנפלא.

ויובן מירידת הנשמה בגוף, שהירידה הוא ירידה עצומה, אלא שהירידה הוא צורך עלי'[18]. כמו"כ לע"ל יתלבש הנשמה בגוף רק שהגוף יהי' מזוכך, פי' דהנה יש בגוף ב' דברים, עצם הגוף, והמסתעפים לו. ועצם צריך לאכילה ושתי', אך שהי' די לו פת במלח ומים במשורה[19], ותאוות אכילה ושתי' והלהיטה, הוא מהמסתעפים לו, שהם היצה"ר והנה"ב, וזה לא יהי' לע"ל, דהיינו התאוה והלהיטה לא יהי' לע"ל. הגם שארז"ל עוה"ב אין בו אכילה ושתי'[20], אלא צדיקים יושבין ונהנים מזיו השכינה, זהו מצד הזדככות הגוף, אבל מ"מ יהי' לבוש שק. מ"מ יתלבש הנשמה בהגוף בשביל העונג הנפלא שיהי' לע"ל שהוא המהווה את הגוף, נמצא שכדי[21*] שיתלבש הנשמה בגוף בשביל העונג שיהי' לע"ל נמצא שיהי' עונג נפלא, משא"כ בג"ע. ועוד זאת עוה"ב יתרון על ג"ע, דג"ע הוא מלמטלמ"ע. והנה עד"מ מי שהוא חלוש כח וצריך לעלות בהר, צריך סוס לרכוב עליו ובעצמו אינו יכול לעלות, אבל מי שהוא גבור יכול לעלות בעצמו. כן על ג"ע כתי' מי יעלה בהר ה'[21] נקי כפים ובר לבב אשר לו נשא לשוא נפשו[22] כו', וחשוב שם ט"ו מעלות[23], אבל לע"ל יהי' מלמעלמ"ט, שהמטה יהי' במקום המעלה וזה נק' מלמעלמ"ט, מ"מ יפה שעה א' בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי עוה"ב. וצ"ל במה יפה כו'. והנה מספיק מה שנת"ל שע"י מצות בעוה"ז עושין נח"ר לפני[24]. אך לפי פי' הנ"ל הדיוק הוא, הנח"ר לפני, משמע שהרצון הי' קודם לכן, וע"י המצוה עושין הנח"ר. ואפ"ל פי' נעשה רצונו הוא, שע"י המצוה עושין הרצון[25]. ופי' עושי' הוא ל' גט מעושה[26] ומל' מעשין על הצדקה[27]. וזהו

---

16) דהמחליף פרה בחמור: **משנה ב"מ ק, רע"א. ראה גם לעיל ע' תשנג ובהנסמן שם.**

17) ומבקור [**ועד"ז לקמן פיסקא ועוי"ל**] . . היתרון אור מהחושך: **כ"ה בגוכתי"ק . . ע"פ קהלת ב, יג.**

18) שהירידה הוא צורך עלי': **ראה הנסמן באוה"ת עקב ע' תפא.**

19) פת במלח ומים במשורה: **אבות פ"ו, ד.**

20) עוה"ב אין בו אכילה ושתי': **ראה גם לעיל ע' תשנ. וש"נ.**

21*) שכדי: **אוצ"ל: שכדאי.**

21) מי יעלה בהר ה': **תהלים כד, ג. ראה גם לעיל ח"א ע' רלה ואילך. וש"נ.**

22) נקי כפים . . לו . . נפשו: **ע"פ תהלים שם, ד.**

23) וחשוב שם ט"ו מעלות: **ראה גם לעיל ח"א שם. וש"נ.**

24) שנת"ל . . נח"ר לפני: **ראה לעיל הנחה שלפנ"ז בסופה.**

25) נעשה רוצונו . . שע"י המצוה עושין הרצון: **ראה גם לקמן ע' תתסז. לעיל בההמשך פי"ד.**

26) גט מעושה: **גיטין פח, ב במשנה.**

27) מעשין על הצדקה: **ב"י לטור יו"ד סרמ"ח. ראה לקו"ש כרך יב ע' 238 ובהנסמן שם.**

עושין רצונו של מקום דפ' שני' אין עושי'[28] רש"מ, דכתיב והי' אם שמוע תשמעו[29] שהוא בהגבלת הכלי, אבל פ' ראשונה שהוא ביטול דבכל מאדך שיצא מהגבלת הכלי עי"ז עושי' רצונו של מקום.

והא דקאמר דע"י בכל מאדך עושי' רצוש"מ באמת דע"י מצות בלא מס"נ עושי' ג"כ רצוש"מ. ויובן זה ממארז"ל קיים אברהם כל התורה כולא[30] עד שלא ניתנה, וצ"ל איך קיים מצות תפילין[31] קודם שעבוד מצרים ויצי"מ, אלא שכל המצות עשה ע"י הכנסת אורחים שהי' במס"נ, ועי"ז המשיך מה שממשיכין ע"י תפילין. ועכשיו כשאנו מניחים תפילין אינו במס"נ כ"כ, ואינו טרחה כ"כ, מ"מ אנו ממשיכי' מה שהמשיך אברהם ע"י המס"נ ויותר, כמארז"ל כל המצות שעשו האבות ריחות הי'[32], אבל אנו שמן תורק שמיך[33] דבר שמוריקי' מכלי לכלי[34] שהוא עצמיות שניתק מכלי לכלי, וזהו פי' שמוריקי' עֶס וֶוערט אֶוז גִילֶיידִיגט. נמצא שאנו ע"י עשיות המצות הגם שאינו במס"נ עושין רצונו, פי' שאנו ממשיכי' הרצון.

וביאור הענין דהנה אי' בעה"ח כשעלה לברוא את העולם, הי' כדי להטיב לברואיו[35]. ועיקר הכוונה הי' בשביל התורה כמארז"ל בראשית בשביל התורה שנק' ראשית[36]. וזהו דכתי' אנכי עשיתי ארץ ואדם עלי' בראתי[37], מה שאנכי מי שאנכי[38] עשיתי ארץ הוא בשביל בראתי, שהוא בגימ' דתרי"ג[39], דארץ שרשו מרדל"א[40] דלא[41] ידע ולא אתיידע כן אי' במק"מ בשם ספרים[40]. והנה האדם הוא עפר מן האדמה[42] וכלול מכל הארץ[43], נמצא דעיקר בריאת העולם הוא

---

28) עושין רצונו . . אין עושי': **ברכות לה, ב. ראה גם לעיל בההמשך פי"ד. לעיל ח"א ע' רנט ואילך ובהנסמן שם.**

29) והי' אם שמוע תשמעו: **עקב יא, יג.**

30) קיים אברהם כל התורה כולא: **ראה יומא כח, ב. רש"י תולדות כו, ה. תו"א מג"א קיט, א. תו"ח לך פד, ג ובהערה 27. שם וארא סג, ג. וש"נ. בהערה הבאה.**

31) איך קיים מצות תפילין: **ראה גם לעיל ח"א ע' רלג. וש"נ.**

32) כל המצות שעשו האבות ריחות הי': **ראה שהש"ר פ"א, ג (א). לעיל ח"א המשך אלה תולדות נח פי"ג. וש"נ.**

33) שמן תורק שמיך: **שה"ש א, ג.**

34) דבר שמוריקי' מכלי לכלי: **שהש"ר שם. ראה גם לקו"ת שה"ש ג, א־ב. לקו"ש כרך ח ע' 76 הערה 11.**

35) בעה"ח . . כדי להטיב לברואיו: **ראה ע"ח שער הכללים בתחלתו.**

36) בראשית בשביל התורה שנק' ראשית: **בראשית א, א. ראה רש"י שם. הנסמן בלקו"ש כרך ג ע' 755.**

37) אנכי עשיתי ארץ ואדם עלי' בראתי: **ישעי' מה, יב.**

38) שאנכי מי שאנכי: **ראה תניא מהדו"ק ספמ"ט. לקו"ת להאריז"ל תולדות כז, יט בשם הזהר. אבן עזרא תולדות שם. מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"א ע' יד. פרשיות התורה ח"א ע' רט ובהנסמן במ"מ לשם.**

39) בראתי שהוא בגימ' דתרי"ג: **ראה גם לעיל בההמשך פי"ד. וש"נ.**

40) דארץ שרשו מרדל"א . . במק"מ בשם ספרים: **ראה בהערה שלפנ"ז.**

41) דלא: **אוצ"ל: רישא דלא.**

42) האדם הוא עפר מן האדמה: **בראשית ב, ז.**

43) האדם . . וכלול מכל הארץ: **סנהדרין לח, סע"א. הובא ברש"י בראשית שם.**

בשביל האדם שהוא מקיים מצות, וזהו שהאדם הוא כלול מעליונים ותחתונים[44]. דבכאו"א יש נר"ן ח"י[45], נפש בעשי', רוח ביצי', נשמה בבריאה[46], ומקיפים דח"י הם באצי'[47] העליון, פי' לא באצי' שבפנימיות עשי'. ובזה יש מדריגות, כמו דוד נק' נפש[48] כמ"ש נפש דוד[49], וזהו שאמר תהלים[50] שהו"ע ואשפוך את נפשי לפני הוי'[51], שהי' בגילוי בחי' נפש והי' לו גם ר"ן ח"י. ואליהו הי' בחי' רוח[52], כמ"ש ויעל ברוח הסערה שמימה[53]. ומשה זכה לבינה[54]. ואדה"ר הי' בחי' חי'[55], ומשיח הוא בחי' יחידה[56]. וכ"ז הוא שבחי' זו הי' אצלם בגילוי אבל הי' להם גם שאר הדברים. נמצא שהאדם כלול מעליונים ותחתונים, ועיקר הכוונה הוא שיהי' למטה ויעשה מצות ועי"ז עושין הרצון, דהנה בבריאת העולמות נעשה הרצון, אך לא נשלם, וע"י מה שהוא עושה המצוה נשלם הרצון. וזהו עושי' רצונו שהוא ל' גט מעושה, ומל' מעשין על הצדקה, שכופי' אותו עד שירצה[57], ויבוא בפועל בעשי', כמו"כ כאן עושין רצונו כב"י שכופי' שיושלם הרצון.

---

44) שהאדם הוא כלול מעליונים ותחתונים: **ראה גם לעיל בההמשך פי"ד בשם הב"ר. וש"נ.**

45) נר"ן ח"י: **ראה ב"ר פי"ד, ט. הנסמן במאמרי אדה"א דברים ח"ב ע' תכח.**

46) נפש בעשי' רוח ביצי' נשמה בבריאה: **ראה ת"ז סתכ"ב.**

47) ומקיפים דח"י הם באצי': **ראה ע"ח שער פנימיות וחיצוניות ש"מ, דרוש י.**

48) דוד נק' נפש: **ראה ס' הגלגולים פ"ט. סה"מ תרכ"ז ע' יא. תרכ"ט ע' עא. תרל"ה ח"א ע' רסו. וש"נ.**

49) נפש דוד: **שמו"א יח, א. שמו"ב ה, ח.**

50) דוד . . שאמר תהלים: **ראה ב"ב יד, ב. ראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' נו. ונו"א באוה"ת ברכה ע' א'תתקה ואילך.**

51) ואשפוך את נפשי לפני הוי': **שמו"א א, טו.**

52) ואליהו הי' בחי' רוח: **ראה שער הגלגולים הקדמה לא קרוב לסופה. הקדמה לב. ס' הגלגולים פי"ט. שם לקוטים ד"ה דע כי אדה"ר סז, סע"א. חסד לאברהם מעין חמישי עין משפט נהר כה. סה"מ תרכ"ז ותרל"ה שם. לעיל ח"א המשך אלה תולדות נח פט"ו.**

53) ויעל ברוח הסערה שמימה: **מל"ב ב, יא. ושם: ויעל אליהו בסערה השמים. בספר הגלגולים פי"ט: נחה רוח אליהו על אלישע — מל"ב ב, טו. בשער הגלגולים הקדמה לא: ויהי נא פי שנים ברוחך אלי — מל"ב ב, ט. נחה רוח אליהו על אלישע — מל"ב ב, טו. ורוח ה' ישאך — מל"א יח, יב. הקדמה לב: ברוחך אלי — מל"ב ב, ט.**

54) ומשה זכה לבינה: **ראה ר"ה כא, ב. לקו"ת להאריז"ל ואתחנן ד"ה ויתעבר ה' בי הד'. לקוטי הש"ס לברכות ה, א ד"ה דע כי משה זכה לבינה. סה"מ תרכ"ז ותרל"ה שם. ראה גם לעיל ח"א ע' רצה. לקו"ש כרך ו ע' 250-251.**

55) ואדה"ר הי' בחי' חי': **ראה ז"ח רות עח, רע"ג. ספר הגלגולים פי"ט. לקו"ת צו ח, ב ואילך. לקו"ת להאריז"ל תשא עה"פ ועתה הורד עדיך (לג, ה): נשמה לנשמה מאבא דאצי'. סה"מ תרל"ג ח"א ע' קנב. ע' קצה. תרל"ה שם. תרמ"ב ס"ע יד ואילך.**

56) ומשיח הוא בחי' יחידה: **ראה לקוטי הש"ס להאריז"ל קדושין יא, סע"ב. ס' הגלגולים פ"ס. כס"מ לת"ז תי"ב, ס"ח. סתכ"ב. סה"מ תרמ"ב ע' טו. סה"מ מלוקט ח"ד ע' מ. ח"ו ע' מא [בהוצאה החדשה — ח"א ע' רט. ח"ב ע' ט]. סה"ש תנש"א ח"ב ע' 776. פלח הרמון אמור ע' שכו ובהנסמן בהנ"ל.**

57) שכופי' אותו עד שירצה: **תו"כ ופרש"י ויקרא א, ג. ערכין כא, א במשנה. ראה מאמרי אדה"ז תקע"א ע' קעט ואילך. סה"מ מלוקט ח"ו ע' צט [בהוצאה החדשה — ח"ב ע' שעז] הערה 81.**

ועוי"ל, דהנה כתי' ואם חטאת מה תפעל בו ורבה פשעיך מה תעשה לו[58] כו', וארז"ל מה איכפת לו להקב"ה אם שוחט מן העורף או שוחט מן הצואר, אלא לא ניתנו המצות אלא לצרף בהם את הבריות[59] וקאי על היצה"ר[60], דהנה"א שהוא חלק אלוה ממעל[61] א"צ תיקון[62], ועיקר המצות הוא כדי לבקור[17] את הנה"ב. ופעמים מצינו שארז"ל שהעבודה הוא צורך גבוה[63], ולכאו' סותר לדלעיל. והנה אי' בספרים התירוץ ע"ז, שמה שארז"ל שהוא צורך גבוה הוא בבחי' תחתונה כמ"ש ועבדתם את הוי' אלקיכם וברך את לחמך[11] כו', דהוי' אלקיכם הם ז"א ומל'[64]. וי"ל שגם בבחי' היותר גבוה ג"כ נוגע ולא שנוגע שנעשה שינוי, אלא שנוגע שעי"ז נמשך מבעל הרצון לרצון, נמצא שישראל ע"י מצות מושלי' ושולטי' כבי' על למעלה מרצון. וזהו שאי' במדרש ע"פ מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל[65], מה עושה אומר לישראל לעשות[66], מלך בו"ד אומר לאחרים לעשות והוא אינו עושה אבל הקב"ה מה שהוא עושה אומר לישראל לעשות. ויש בזה ב' פירושים[67] הא' מה שהוא כו' הקב"ה מניח תפילין[68], הקב"ה מתעטף בציצית[69], כמו"כ ציוה לישראל[70] שיניחו תפילין וילבישו ציצית. הב' מה שהוא עושה הוא מפני שציוה לישראל לעשות, שע"י שאנו עושי' מצות ממשיכי' הרצה"ע. נמצא שיש ג' מדריגות, הא' נח"ר הוא שהרצון הי' קודם, וע"י המצות עושים נח"ר לפני, הב' שע"י המצות עושי' הרצון, פי' שנשלם הרצון, הג' דע"י המצות ממשיכים מבעל הרצון לרצון.

וביאור הענין דהנה אנו רואין המים המסבבים אופני הטחינה, המים הם בחוזק יותר מאופני הטחינה, כמו כשאין האופנים ביושר המים משברי'

---

58) ואם חטאת . . ורבה . . תעשה לו: איוב לה, ו. ושם: א) אם — ראה סה"מ תרל"ב ח"ב ע' תקיא וע' תקנז. תרמ"א ע' תקעו. תרמ"ב ע' שס. ב) ורבו — ראה לעיל ח"א ע' רפב. וש"נ.

59) מה איכפת . . את הבריות: ראה תנחומא שמיני ז־ח. ב"ר פמ"ד, א. סה"מ תרמ"ב ע' רפ. וש"נ.

60) הבריות וקאי על היצה"ר: ראה המשך מים רבים תרל"ו פק"י. פקכ"ב.

61) דהנה"א שהוא חלק אלוה ממעל: איוב לא, ב. ראה גם תניא רפ"ב. לעיל ח"א המשך אלה תולדות נח פט"ז. וש"נ.

62) דהנה"א . . א"צ תיקון: ראה תניא פל"ז מח, ב. שערי תשובה פ, ד ובהערה 55. סה"מ מלוקט ח"ד ע' קלט [בהוצאה החדשה — ח"ב ע' שלז].

63) שהעבודה הוא צורך גבוה: ראה עבודת הקודש בהקדמה. חלק העבודה פ"א ואילך. של"ה שער הגדול כט, ב ואילך. סה"מ תר"ם ח"ב ע' תשכב. וש"נ.

64) דהוי' אלקיכם הם ז"א ומל': ראה ע"ח שער המלכים שי"א, רפ"ו. פע"ח שער הק"ש ש"ח, פ"ה. רפ"ז. מבוא שערים ש"ב ח"ב פ"ב. לקו"ת שלח נא, סע"ב. ביאוה"ז תצוה נב, ב. סה"מ תרמ"א ע' ה. וש"נ.

65) מגיד דבריו . . ומשפטיו לישראל: תהלים קמז, יט.

66) מה עושה אומר לישראל לעשות: ראה גם לעיל בההמשך פי"ד. וש"נ.

67) הקב"ה מה שהוא עושה . . ב' פירושים: ראה בהערה שלפנ"ז.

68) הקב"ה מניח תפילין: ראה ברכות ו, א. לעיל ח"א ע' רפא ובהערה 104 שם.

69) הקב"ה מתעטף בציצית: ראה ר"ה יז, ב. מאמרי אדה"א ויקרא ח"ב ע' תסז. וש"נ.

70) לישראל: בתחלה כתב לנו ומחקו, וממעל לשיטה כתב לישראל.

וקורעי'. וכן רב המסביר שכל לתלמידו, הרי השכל הוא בהרב יותר בטוב מבהתלמיד, לכן לא קאים אינש על דעתי' דרבו עד מ' שנין[71]. אך ב' המשלים הוא, שגם להתלמיד יש מוחין אלא שההשכלה זו לא ידע, אבל מ"מ מוחין הי' לו קודם ג"כ. וכן אופני הטחינה יש להם סיבוב בלי המים, רק ע"י המים הם מסבבים. אך יש עוד משל גשמי, דהנה השלג והכפור הוא ממים שנקרש[72] ונעשה שלג וכפור, וכשנעשה שלג[73] נשתנה ויש לה דין אחר, דמים שאובים פוסלים את המקוה[74], אבל שלג אי' במשנה צאו והביאו שלג ועשו מקוה בתחילה[75]. והנה שלג וכפור נעשה ע"י הקור, ובעצם הכפור לא יש קור אפי' חלק חמישית, דמחלק חמישית מעלה קור נעשה כפור, ממילא לא יש בו אפילו חלק חמישית מעלה, הגם שהוא ע"י התלבשות, מ"מ אינו מתלבש בו כולא. והנה כשהמים הם מקובצים הם נגלדים מהר, וכשהם הולכים במרוצה צריכים יותר מעלות להגליד אותם. אבל בהכפור גופא לא יש בו אפי' חלק חמישית ממעלה א', כ"א כשנותנין בו מלח, ומאחר שצריכים עצות לזה משמע שמצד עצמו לא יש בו קור, כידוע בספרי הטבע. כמו"כ כאן לבד מה שמל"ת גורמים הצמצום, שע"י שהוא כופה א"ע ואינו עושה מצות ה' אשר לא תעשינה[76]. כמו"כ פועל למעלה ג"כ שיסלק אור הגדול עה"צ[77] ויצמצם א"ע, וע"י מ"ע גורם המשכת הק"ו. ומצות צדקה הוא כלליות כל המצות[78], שהוא כופה א"ע, וגם עושה מצוה גורם הצמצום, וגם המשכת הק"ו. לבד זה, הנה מאחר שמצות פועלים שיומשך מבעל הרצון לרצון, מ"מ המצות גבוהים מהם, הגם איך שייך גבוה מבעל הרצון. אך הנה יש א"ס המצווה, ובהמצוה יש כח א"ס המצווה, ועי"ד דכתי' וידבר הוי' אל משה לאמור[79], וכן כל ספר בראשית. וצ"ל מי מספר דבר זה, אם נא' שהוי' מספר הי' צ"ל ודברתי אל משה, ואם נא' שמשה אומר כן, הול"ל ושמעתי מהוי'. ואי' ברמב"ן שהוא שלישי המדבר[80], ועל ל' החסידות א"ס המאציל. ואיך שמפרשים אצי', יש

---

71) לא קאים אינש . . עד מ' שנין: ראה ע"ז ה, ב. לעיל ח"א המשך אלה תולדות נח פי"א. וש"נ.

72) השלג . . ממים שנקרש: ראה לקו"ת אחרי כז, א: תחלת הויית השלג הוא מן המים שנקרשו ונעשו שלג ואח"כ כשנפשר ונמס חוזר למים. סידור שחרית סג, רע"ג: וטבעו הוא מים ממש אך שנגלד מפני האויר הקר. ועד"ז במאמרי אדה"ז מארז"ל ע' תה. אוה"ת שמואל ע' נו. המשך תער"ב ח"ב ס"ע תתפט ואילך.

73) וכשנעשה שלג: לכאורה הכוונה (גם) לכפור.

74) דמים שאובים פוסלים את המקוה: ראה שו"ע יו"ד סר"א, ה"ג.

75) צאו והביאו שלג ועשו מקוה בתחילה: מקואות פ"ז, מ"א. ראה שו"ע יו"ד סר"א, ס"ל. שו"ת צ"צ חיו"ד סקס"ג, ס"ו. המשך תער"ב שם ע' תתצ.

76) מצות ה' אשר לא תעשינה: ויקרא ד, ב.

77) שיסלק אור הגדול עה"צ: ראה גם לעיל בההמשך פכ"ז. וש"נ.

78) צדקה הוא כלליות כל המצות: ראה תו"א מקץ מב, ג. מאמרי אדה"א ויקרא ח"ב ע' עדרת. וש"נ. תו"ח שמות יד, א ובהערה 628. סה"מ תרמ"ב ע' קא. וש"נ.

79) וידבר הוי' אל משה לאמור: וארא ו, י. כט.

80) ברמב"ן שהוא שלישי המדבר: ראה פתיחת הרמב"ן על התורה. אוה"ת יתרו ע' תשצד. סה"מ תרכ"ו ע' עדר. תרל"ח ע' שלג. וש"נ. תרל"ט ח"א ס"ע י. תרמ"א ע' עב. וש"נ.

א"ס המאציל והוא המספר. כמו"כ במצות יש כח א"ס המצווה, שהוא גבוה מבחי' בעל הרצון. וזהו יפה שעה א' בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי עוה"ב[12], אפי' מבחי' בעל הרצון. והנה ענין המצות הם ברורים דתהו[81], ועי"ז נמשך מתהו לתיקון. ומאחר שהמצות הם גורמים ההמשכה, ממילא המצות גבוהים יותר. וגם כי מה שנפל בשבה"כ הוא מהכלים[82], ושרש הכלים קדם להאור[83]. ולפי מה שנת' במ"א דע"י הברורים דתהו נמשך אוא"ס שלמעלה מתהו ותיקון[84], וידוע שהוא ש' ע"ב[85], דתיקון הוא מ"ה[86] ותהו ס"ג[87], והאור דלמעלה מתהו ותיקון הוא ש' ע"ב. והוא מ"ש כל האזרח בישראל[88] שקאי על ש' ע"ב[89], ומאחר שהמצות גורמים ההמשכה, ממילא הם גבוהים יותר אפי' מבחי' זו. וזהו יפה שעה א' בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי עוה"ב, דבהמצות יש כח א"ס המצווה, ובחי' זו א"א להתגלות.

וזהו שאמרו אנטיגנוס איש סכו, דסכו הוא ל' סוכה שהוא בחי' סוכ"ע. קבל משמעון הצדיק, שהוא נק' צדיק. מפני שקיים מצות ע"ז הדרך, ומפני שהי' איש סוכו וקיבל משמעון הצדיק, לכן הי' בכחו להדריך את העם אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב ע"מ לקבל פרס, אלא הי' כעבדי' המשמשים את הרב שלא ע"מ לקבל פרס, ויש גי' ע"מ שלא לקבל פרס. דמאחר שבהמצות יש כח א"ס המצווה, לא שייך שכר ע"ז, ואפילו שלא ע"מ לקבל פרס הוא ג"כ עבודה. ומכ"ש מי שזיכהו ה' לעשות מצות ע"מ שלא פרס[90], וזהו הי' כעבדים המשמשים את הרב ע"מ שלא לקבל פרס.

תרס"ב ע' ערב. תרפ"ב ע' קמא. וש"נ. תרפ"ט ע' 128. סה"מ מלוקט ח"ה ע' קסא [בהוצאה החדשה – ח"ב ע' שסא]. תו"מ – התוועדויות ח"ד ע' 326.

81) המצות הם ברורים דתהו: ראה גם לעיל בההמשך פט"ז. וש"נ.

82) שנפל בשבה"כ הוא מהכלים: ראה ע"ח שער רפ"ח ניצוצין שי"ח, פ"א. לקו"ת מטות פב, ג. מאמרי אדה"א דברים ח"ד ע' א'תפ. וש"נ.

83) ושרש הכלים קדם להאור: ראה גם לעיל בההמשך פט"ז. וש"נ.

84) דע"י הברורים . . מתהו ותיקון: ראה גם סה"מ תרל"ב ח"ב ע' תפג. ע' תקכט. ע' תקסג. סה"מ מלוקט ח"א ע' נט [בהוצאה החדשה – ח"א ע' שכח].

85) ש' ע"ב: ראה זהר תרומה קלב, ב. פרדס שער פרטי השמות שכ"א, פ"ה. מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"ב ע' תשיז ואילך. מכתב כ"ק אדמו"ר זי"ע להרב בראנדט – נדפס ברשימות חוברת מא.

86) מ"ה: ראה זהר בהקדמה ד, א ובדרך אמת שם. הנסמן במאמרי אדה"א נ"ך ע' עא.

87) ס"ג: ראה זהר רע"מ פינחס רמו, ב.

88) כל האזרח בישראל: אמור כג, מב.

89) האזרח . . ש' ע"ב: ראה רמ"ז לזהר אמור קג, סע"א. לעיל בההמשך פט"ז. וש"נ.

90) פרס: אוצ"ל: לקבל פרס.

ש״פ אח״ק

יפה שעה א׳[1] בתשובה ומע״ט בעוה״ז מכל חיי עוה״ב[2], וקאי על עוה״ז ולא על ימות המשיח, דארז״ל אין בין עוה״ז לימוה״מ[3] כו׳, ומאחר שמחלק אותם משמע שהם שני ענינים נפרדים, דעוה״ז הוא העולם שעד ימוהמ״ש. וצ״ל והלא כתי׳ ושם נעשה לפניך כמצות רצוניך[4], משמע שעיקר המצות יהי׳ לימוהמ״ש. ואין לומר דיפה שעה א׳ כו׳ קאי על ימוהמ״ש, דמ״ש המשנה יפה שעה א׳ כו׳ הוא בכדי לעורר את האדם שיעשה מצות, שיטעום בהם כח א״ס המצווה כמשנ״ת לעיל[5], דע״י המצות גורמים נח״ר לפני שאמרתי ונעשה רצוני[6]. ומאחר שהם גורמים הנח״ר כו׳, ה״ה גבוהים מבחי׳ נח״ר כו׳, דבהמצות יש כח א״ס המצווה, כמו כח המספר שבתורה. ועי״ז יעורר האדם שיעשה המצות באופן שיטעום בהם כח א״ס המצווה שיש במצות, ואם נא׳ דמ״ש יפה שעה א׳ כו׳ קאי על ימוה״ש, שאותן המצות יפה ולא מצות דעכשיו, ה״ז גורם התרשלות במצות דעכשיו, ואין שייך שיאמרו לגריעותא על מצות.

והענין הוא דהגם שארז״ל אין בין עוה״ז לימוה״ש אלא שעבוד בלבד, משמע שבכל שאר הדברים יהי׳ שוה, מ״מ לימוה״ש יזדכך כל דבר אפי׳ חיות[7] טמאות שהם טורפים ודורסים[8], מ״מ כתיב וגר זאב עם כבש[9], ופרה ודב תרענה יחדיו[10], ועגל ומרי וכפיר יחדו[11] ירבצו ילדיהן[12], לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי[13], וארי׳[7] כבקר יאכל תבן[14]. דטבע הארי׳ לאכול בשר, ולע״ל יאכל בשר[15], ולא ירעו ולא ישחיתו כו׳. נמצא שישתנה טבעם[16] והוא מפני שמה שהחיות הם טורפים ודורסים הוא מפני מוחין דקטנות[17], כמו שאנו רואין שמי שיש לו מוחין

---

1) יפה שעה א׳: הנחת כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ממאמר הז׳ דהמשך וככה שכולל פרקים י״ז-י״ט, שנדפס לעיל בחלק המאמרים.

2) יפה שעה . . מכל חיי עוה״ב: **אבות פ״ד, מי״ז.**

3) אין בין עוה״ז לימוה״מ: **ברכות לד, ב. וראה גם לקו״ש כרך כז ע׳ 197 ואילך.**

4) ושם נעשה לפניך כמצות רצוניך: **מוסף ל(שבת) ר״ח: ויו״ט — בדילוג. וכן לקמן ע׳ תשעז.**

5) שיטעום בהם כח א״ס המצווה כמשנ״ת לעיל: **הנחה ד״ה אנטיגנוס איש סוכו.**

6) נח״ר לפני שאמרתי ונעשה רצוני: **ספרי שלח טו, ז. י. ראה לקו״ש כרך לב ע׳ 1. וש״נ.**

7) חיות . . ודורסים . . זאב . . וארי׳: **ראה חולין מב, א במשנה. שו״ע יו״ד סנ״ז, ס״א.**

8) חיות . . ודורסים . . ודב: **ראה טור ושו״ע שם ובמפרשים.**

9) וגר זאב עם כבש: **ישעי׳ יא, ו. ראה גם סה״מ מלוקט ח״ב ע׳ מה [בהוצאה החדשה — ח״ג ע׳ קפח] הערה 6.**

10) ופרה ודב תרענה יחדיו: **ישעי׳ יא, ז.**

11) ועגל ומרי וכפיר יחד: **ע״פ ישעי׳ יא, ו.**

12) יחד ירבצו ילדיהן: **ע״פ ישעי׳ יא, ז.**

13) לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי: **ישעי׳ יא, ט.**

14) וארי׳ כבקר יאכל תבן: **ישעי׳ יא, ז. ראה מאמרי אדה״ז על ענינים ע׳ פז. אוה״ת נח שם ע׳ 1344.**

15) בשר: **אוצ״ל: תבן.**

16) ולע״ל . . שישתנה טבעם: **ראה גם לעיל בההמשך ספצ״ד. וש״נ.**

17) טורפים ודורסים . . מוחין דקטנות: **ראה מאמרי אדה״ז שם.**

דקטנות הוא טורף ודורס, אבל לע"ל שיאיר בחי' מוחין דגדלות לכן לא ירעו ולא ישחיתו כו'. ומכ"ש בהמה טהורה שיתעלה שהוא מק"נ[18], דחיות טמאות הוא מגקה"ט[19] שא"א לבררם, כ"א החיות המלובש בהם, אבל עצם מהותם א"א לברור[20]. אבל בהמות טהורות הם מק"נ שגם מהותו אפשר לברר, שהוא להט החרב[21] המתהפכת[22] שיוכל להתהפך כולא בקדושה, כ"ש שיתעלה לע"ל.

ויובן מהנה"ב המלובש באדם, שהוא מסיתו ומדיחו שיומשך אחר תאוות זרות ורצונות זרות שהם רעים וחטאים לה' מאד[23], דיצה"ר ונה"ב הוא א'[24]. והנה לע"ל יהי' לו אהבה לאלקות כמ"ש בכל לבבך בשני יצריך[25], דבואהבת יש ב' פי' א' ל' ציווי, הב' ל' הבטחה[26] סופך לבוא לידי אהבה, ויקוים זה לע"ל. נמצא שיהי' עובד ה', ומסית ומדיח ועובד ה' הם רחוקים באין ערוך. וז"ש והסירותי לב האבן מבשרכם[27] ונתתי לכם לב בשר, לב האבן פי' שהלב הוא אטום כמו אבן. דהנה באבן יש ב' דברים, שהוא קשה ואטום לכן טוב לסתום בו כמ"ש והושיבו את האבן ע"פ הבאר[28], וכן האבנים שגבי דניאל[29]. מפני שהוא אטום בתוך תוכו ואינו מקבל שום דבר וקשה כאבן, שהו"ע קשיות שדוקא יהי' כך, הגם שמבין דאני הוי' לא שניתי[30], ועל כל דבר יבוא לחשבון, מ"מ אינם[31] יכולים לזוז אותו ממקומו. וכמו שהאבן אינו מתפעל מהכאה קטנה, כמו"כ מי שהוא קשה הגם שמבין כו', דמי שאינו מבין אינו שייך לאמור עליו שהוא קשה, אבל מי שמבין כו' מ"מ אינם יכולים לזוז אותו זה נק' לב האבן. ולע"ל והסירותי לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר, שהוא תבנית רך כמ"ש ובשר כי נכוה ונרפא[32], מפני מה נרפא מפני שהוא רך. כמו"כ לע"ל יהי' הלב רך שיהי' בכל לבבך בשני יצריך.

---

18) בהמה טהורה . . מק"נ: **ראה תניא פ"ז.**

19) דחיות טמאות הוא מגקה"ט: **ראה תניא פ"ו.**

20) מגקה"ט שא"א לבררם . . א"א לברור: **ראה גם לעיל בההמשך פצ"ה.**

21) מק"נ . . להט החרב המתהפכת: **ראה ע"ח שער ק"נ שמ"ט, פ"ג. שערי תשובה ג, ב ובהערה 17.**

22) להט החרב המתהפכת: **בראשית ג, כד.**

23) רעים וחטאים לה' מאד: **ל' הכתוב לך יג, יג.**

24) דיצה"ר ונה"ב הוא א': **ראה גם לעיל בההמשך פ"ס ובהנסמן שם.**

25) בכל לבבך בשני יצריך: **ואתחנן ו, ה ובספרי שם. ברכות נד, א במשנה. ראה לעיל הנחה ד"ה וככה ע' תשמא. וש"נ.**

26) דבואהבת יש ב' פי' א' ל' ציווי הב' ל' הבטחה: **ראה תו"א תשא פו, ג. לקו"ת ואתחנן יא, ב. סוכות פ, ד. פלח הרמון בחוקותי ע' תכט. וש"נ.**

27) והסירותי לב האבן מבשרכם: **יחזקאל לו, כו. ושם: את לב — ראה גם תו"ח תולדות קס, ב. סה"מ תרל"ט ח"ב ע' תקפח.**

28) והושיבו את האבן ע"פ הבאר: **ויצא כט, ג.**

29) האבנים שגבי דניאל: **דניאל ב, לד. לה. מה. ו, יח.**

30) דאני הוי' לא שניתי: **מלאכי ג, ו. ראה גם לקו"ת אמור לא, א ואילך. סה"מ תר"ם ח"א ע' שסט ואילך. וש"נ.**

31) אינם: **תיבה זו איננה ברורה כ"כ.**

32) ובשר כי נכוה ונרפא: **ראה סוטה ה, סע"א וברש"י שם.**

ולכאורה משמע שפי' והסירותי[33] כו' הוא שיהי' בריאה מחדש, שיסיר לב האבן ויתן לב אחר לב בשר, ובאמת אינו כן אלא אותה עצמה שהי' לב אבן יהי' לבן בשר. וה"ז עלי' להנה"ב, דכוונת הנה"ב הוא לקיים רצון הבורא וכדאי' בזהר המשל דהזונה עם בן המלך[34] ששלח המלך זונה לפתה את בן המלך כו'. ואם נעשה המכוון הוא טוב מאד, אבל בעוה"ר רבים נכשלים בזה ואינם יכולים לעמוד כנגדו, ואותן שעומדים כנגדו הם מעט מזעיר ויצא שכרו בהפסדו, מה שהוא אבן נגף[35] לכלליות. נמצא שגם לו צר מזה מאד, ולע"ל כשיהי' לו אהבה לאלקות, הרי יתעלה מאד. ועיקר ההפרש בין עכשיו ללע"ל, דשט' כו' לש"ש נתכוונו[36], אבל בחיצוניות הוא מסית ומדיח לעבור על דרכי ה', היפך דאשר קדשנו במצותיו, נמצא שבחיצוניות הוא רע גמור אבל בפנימיות לש"ש נתכוון, אבל לע"ל יהי' החיצוניות כמו הפנימיות. ומזה שגם בהמה טהורה יתעלה, דהנה"ב שרשו מפני שור שבמרכבה[37] ויתעלה לע"ל, כמו"כ יתעלה גם הבהמה הטהורה ששרשה מפני שור שבמרכבה[38]. ולכן לא יתגשם האדם האוכלה, דכתיב וישמן ישורון ויבעט[39] שמנת עבית כשית, דע"י שומן דאכילה ושתי' נתגשם סאַט דָאס עֶם ברוחניות וכ"ז עכשיו, אבל לע"ל לא יתגשם אותו. וזהו יפה שעה א' בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי עוה"ב, דעכשיו יש נה"ב המסית ומדיח וצריכים לכוף אותו, וע"ז נא' אדם כי יקריב מכם[40], שההקרבה צ"ל מכם, שצריכים להקריב ולברור את הנה"ב, כמו כשמקריבים בהמה אל[41] המזבח שנכללת באש של מעלה, ועי"ז נתעלה שנעשה אכילת מזבח. דיש הפרש בין אכילת אדם[42] שהם כהנים (רק שלמים הי' אוכלים בעלים ג"כ[43], נמצא שאכילת אדם קאי גם על סתם אדם)

---

33) והסירותי: ראה גם בענין והסירותי ש"א ע' פז. אוה"ת שמיני כרך ב ע' תעח ואילך. יחזקאל כרך א ע' תיז ואילך.

34) בזהר המשל דהזונה עם בן המלך: ראה שם תרומה קסג, א. ראה גם לעיל ח"א ע' שדמ ובהנסמן שם.

35) אבן נגף: ישעי' ח, יד.

36) דשט' כו' לש"ש נתכוונו: ב"ב טז, א. ראה לקו"ת חוקת סב, א. מאמרי אדה"ז אתהלך לאזניא ע' קנה. תקס"ו ע' רצג וע' שעו. ביאוה"ז חוקת צו, ג. מאמרי אדה"א ויקרא ח"ב ע' תעו. במדבר ח"ב ע' תתי. דברים ח"ב ע' תרצב. ח"ד ע' א'תצג. תו"ח נח נא, א. תולדות קנז, ב. מקץ רטז, ד. שער היחוד בסופו. אוה"ת ויצא כרך ה ע' תתמה ואילך.

37) דהנה"ב שרשו מפני שור שבמרכבה: ראה סידור שער האלול רל, א. לקו"ת ויקרא ב, ב. ג. שערי אורה יז, א הערה 11. סה"מ תרמ"ב ע' קפד. וש"נ.

38) הבהמה הטהורה . . מפני שור שבמרכבה: ראה ע"ח שער קיצור אבי"ע ש"נ, פ"ח. לעיל ח"א המשך אלה תולדות נח פט"ז. וש"נ.

39) וישמן ישורון ויבעט: האזינו לב, טו.

40) אדם כי יקריב מכם: ויקרא א, ב. ראה גם לקמן בסיום המאמר. סה"מ תרכ"ט ע' קכז. וש"נ. תרל"א ח"א ע' רלא ואילך. וש"נ. ס"ע רפב ואילך. סה"מ קונטרסים ח"ב תנ, סע"א ואילך. סה"מ מלוקט ח"א ע' כ. ח"ב ע' רמ. וש"נ. ח"ו ע' צב [בהוצאה החדשה — ח"ב ע' רעז. ע' שז. וש"נ. ע' שע]. סה"מ באתי לגני ח"א סע"ב ואילך. וש"נ. ח"ב ס"ע קיא ואילך.

41) אל: אוצ"ל: על.

42) אכילת אדם . . לאכילת מזבח: זבחים יג, ב.

43) רק שלמים הי' אוכלים בעלים ג"כ: ראה זבחים פ"ה, מ"ו. מ"ז. מ"ח.

לאכילת מזבח[42], שאכילת מזבח הגבה למעלה יותר מאכילת אדם, ונעשה ריח נחוח אפי׳ לבחי׳ אני הוי׳ לא שניתי. כמו״כ צריכים לברור את הנה״ב ולברור אותו ועי״ז נתעלה, וזה דוקא בעוה״ז, דבימוהמ״ש לא יהי׳ יצה״ר. הגם שהגוף יהי׳ ממישכא דחויא[44], אך לא יהי׳ מנגד עכ״פ. נמצא דיפה שעה א׳ בתשובה ומע״ט בעוה״ז מכל חיי עוה״ב, דלע״ל יהי׳ הגילוי שכר מצוה מצוה[45], ועכשיו הוא עצם המצוה. ויפה מימוהמ״ש, דבימוהמ״ש לא יהי׳ המסית ומדיח, ועכשיו יש יצה״ר המסית ומדיח כו׳.

אך צ״ל דכתיב ושם נעשה לפניך כמצות רצוניך משמע שעיקר המצות יהי׳ לע״ל, ואפ״ל דעכשיו נעשה רצונו, ולע״ל יהי׳ כמצות רצוניך, דאנו אומרים בסדר המוספים[46] והביאנו לציון עירך ברינה כו׳ ושם נעשה לפניך כמצות רצוניך, משמע שעיקר המצות יהי׳ לע״ל. והענין הוא דהנה ארז״ל אין בין עוה״ז לימוהמ״ש[3] אלא שעבוד בלבד, פי׳ שלא יהי׳ עול מלכות, ויהי׳ עול מלכות שמים, משמע ששאר דברים יהי׳ כמו עכשיו שיהי׳ גוף גשמי, ומצות גשמי׳. והנה אנו רואין שעיקר המצות יהי׳ לע״ל, דעכשיו אינו רק פ״ז מצות[47] ולע״ל יהי׳ כל המצות. וזהו שביקש משה אעברה נא ואראה את הארץ[48] וכי לאכול מפרי׳ הוא צריך[49], אלא כדי לקיים מצות התלויות בארץ. וגם מצות שנוהגים גם עכשיו, מ״מ בארץ הם נעלים יותר, כמ״ש גבי ק״ש וזאת המצוה אשר צוה ה׳ לעשות[50] בארץ[51], והלא ק״ש הוא חובת הגוף[52]. אלא שאפי׳ מצות שנוהגים עכשיו, מ״מ עיקר המצות הם בארץ. ויובן זה ע״ד משארז״ל קיים אברהם כל התורה כולה עד שלא ניתנה אפי׳ ערובי תבשילין[53] שהוא תיקון שלמה המע״ה[54], וצ״ל איך קיים מצות תפילין, והלא כל ענין התפילין הוא שעבוד מצרים ויצי״מ קדש לי כל בכור[55], לפני יצי״מ. אך צ״ל הלא אלפים שנה קדמה תורה לעולם[56]

---

44) שהגוף יהי׳ ממישכא דחויא: **ראה תניא פל״א מ, ב וברשימות כ״ק אדמו״ר זי״ע לשם. ס׳ שיעורים בספר התניא פמ״ה ע׳ 613 הערה 3. הנסמן באוה״ת חוקת כרך ו ע׳ א׳תתצג; מאמרי אדה״א נ״ך ע׳ תלד.**

45) שכר מצוה מצוה: **אבות פ״ד, מ״ב. ראה תניא רפל״ז. פל״ט. סה״מ תר״ם ח״א ע׳ נו. וש״נ. לעיל ח״א ע׳ שא.**

46) דאנו אומרים בסדר המוספים: **לר״ח ויו״ט.**

47) דעכשיו . . פ״ז מצות: **ראה גם לעיל בהמשך פי״ח הערה 413.**

48) אעברה נא ואראה את הארץ: **ואתחנן ג, כה.**

49) וכי לאכול מפרי׳ הוא צריך: **סוטה יד, א.**

50) ק״ש וזאת המצוה . . לעשות בארץ: **ראה לקו״ת ואתחנן ד, א. ט, א. מאמרי אדה״א הנחות תקע״ז ע׳ רנה. וש״נ. סה״מ תרמ״א ע׳ כו ובהנסמן שם. תרמ״ב ע׳ יט.**

51) וזאת המצוה אשר צוה ה׳ לעשות בארץ: **ואתחנן ו, א — בדילוגים.**

52) ק״ש הוא חובת הגוף: **ראה קדושין לז, א וברש״י שם. וראה גם לקו״ש כרך ט ע׳ 80 ואילך ובהערות שם. כרך יז ע׳ 190.**

53) קיים אברהם . . ערובי תבשילין: **ראה יומא כח, ב. לעיל ח״א ע׳ רלג. וש״נ.**

54) ערובי תבשילין שהוא תיקון שלמה המע״ה: **כ״ה בגוכתי״ק.**

55) התפילין . . ויצי״מ קדש לי כל בכור: **ראה בא יג, א ואילך. מכילתא ס״פ בא. רא״ש הל׳ קטנות הל׳ תפילין ה״ב.**

56) אלפים שנה קדמה תורה לעולם: **ראה**

ואיך הי׳ כתוב שם כל ענין דמצרים[57], אלא שהי׳ ברוחניות, כמו״כ אברהם קיים כל התורה ברוחניות. דאי׳ בפרדס[58] בשם ס׳ הבהיר[59] אמרה מדת החסד לפני הקב״ה כל ימי היות אברם בארץ לא הוצרכתי לעשות מלאכתי שהרי אברהם עומד ומשמש[60] במקומי. והנה כל ענין המצות הוא מז״א[61], דז״א בעל ט״ס[62], טפ״ט פ״א רת״ס רמ״ג ה׳ חסדים המגדילים רמ״ח[63]. וחסד הוא יומא דאזיל עם כולה יומין[64], זהו שקיים כל המצות. מ״מ אי׳ במדרש שכל המצות שעשו האבות ריחות הי׳[65] אבל אנו שמן תורק שמיך[66], דבר שמריקים מכלי לכלי[67]. וכן אדה״ר קיים מצות ברוחניות כמ״ש ויניחהו בג״ע לעבדה ולשמרה[68], וארז״ל לעבדו זו רמ״ח מ״ע ולשמרה שס״ה ל״ת[69], ומה שייך מצות בגשמיות בג״ע, אלא שקיים ברוחניות, שהי׳ ממשיך תוס׳ אור בג״ע. ומה שעכשיו הוא תשלום שכר הי׳ אז העבודה שם, ואח״כ כשחטא נגרש משם, כמ״ש ויגרש את האדם[70] וישלחהו לעבוד את האדמה אשר לוקח משם[71], הו״ע מצות בגשמיות, ונמשך זה עד מ״ת. ואח״כ במ״ת ישראל שעמדו במעמד הר סיני פסקו זוהמתן[72], והי׳ חירות ממלאך המות[73] שלא יהי׳ מיתה, והי׳ מקיימים מצות ברוחניות, והי׳

לעיל ח״א הנחה ד״ה בראשית ברא בתחלתה שמציין: דרשו בגמ׳ ובמדרש ובזהר. ראה מדרש תהלים צ, ג. שבת פח, ב וברש״י שם. הנסמן במאמרי אדה״א דברים ח״א ע׳ כ: סה״מ תרמ״ב ע׳ קנג.

57) ואיך הי׳ כתוב שם כל ענין דמצרים: **ראה גם עד״ז לעיל ח״א בהנחה שם ובהמאמר שם.**

58) דאי׳ בפרדס: **ראה שער טעם האצילות ש״ב, פ״ב. שער הכנויים שכ״ב, פ״ד בשינוי קל. ראה גם סה״מ תרס״ג ח״ב ע׳ צא.**

59) בפרדס בשם ס׳ הבהיר: **סקצ״א בשינוי קל. זח״א בהשמטות רסד, רע״ב.**

60) לפני הקב״ה . . אברם בארץ . . ומשמש: **ראה גם לקמן ע׳ תשצח ואילך. וש״נ.**

61) כל ענין המצות הוא מז״א: **ראה טעמי המצות פ׳ בראשית. ע״ח שער קיצור אבי״ע פ״ד ובהגהה שם.**

62) דז״א בעל ט״ס: **ראה ע״ח שער פרקי הצלם שכ״ד, פ״ג.**

63) דז״א בעל ט״ס טפ״ט . . ה׳ חסדים . . רמ״ח: **ראה ע״ח שער פרקי הצלם שכ״ד, פ״ו. תו״א מקץ לז, סע״ד ואילך. שערי תשובה מב, ב ובהערה 13. וראה לקו״ת במדבר יז, ב.**

64) וחסד הוא יומא דאזיל עם כולה יומין: **ראה זהר אמור קג, ב. פע״ח ש׳ יוה״כ שכ״ז, פ״ג (הובא ברמ״ז לזהר יתרו סז, א — אוה״ת ויקהל ע׳ ב׳קצג). הנסמן במאמרי אדה״א דברים ח״ג ע׳ א׳לה.**

65) שכל המצות שעשו האבות ריחות הי׳: **ראה שהש״ר פ״א, ג (א). לעיל ח״א המשך אלה תולדות נח פי״ג. וש״נ.**

66) שמן תורק שמיך: **שה״ש א, ג.**

67) דבר שמריקים מכלי לכלי: **שהש״ר שם. ראה גם לקו״ת שה״ש ג, א־ב. לקו״ש כרך ח ע׳ 76 הערה 11.**

68) ויניחהו בג״ע לעבדה ולשמרה: **בראשית ב, טו.**

69) לעבדו זו רמ״ח מ״ע ולשמרה שס״ה ל״ת: **ראה גם לעיל בההמשך פי״ח — ושם: לעבדה. וש״נ.**

70) ויגרש את האדם: **בראשית ג, כד.**

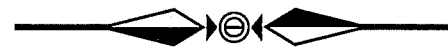
71) וישלחהו לעבוד . . אשר לוקח משם: **בראשית ג, כג — בדילוג. ראה גם לעיל בההמשך פי״ט. וש״נ.**

72) ישראל שעמדו . . פסקו זוהמתן: **ראה שבת קמו, רע״א.**

73) והי׳ חירות ממלאך המות: **ראה שמו״ר פל״ב, א. פמ״א, ז. זהר בראשית לז, ב.**

נכנסים לארץ ומקיימים מצות ברוחניות. אבל ע"י החטא העגל חזרו זוהמתן[74], ונתלבשו מצות בדברים גשמים והו"ע ענין[75] הבירורים, שע"י שכותבים תפילין על קלף מעלים הקלף, וע"י שמטילים ציצית בטלית מעלים הטלית, וע"י שנותנים צדקה מעלים הכסף וזהב. וזהו שעיקר המצות יהיו לעת"ל שאז יהי' גם ברוחניות, ומ"ש היום לעשותם[76], אפ"ל ע"פ מה שארז"ל אימתי קאתי מר א"ל היום אם בקולו[77] תשמעו[78], משמע שהיום קאי על ימוהמ"ש. ואפ"ל דהיום קאי על עכשיו, דהיום קאי על תשובה וענין התשובה הוא עכשיו, נמצא שעיקר המצות יהיו לע"ל.

וזהו ענין הקרבנות שיהי' לע"ל שאז יהי' שלימות המצות. וצ"ל והלא תפילה במקום קרבנות[79], מ"מ הגילוי שנמשך ע"י תפילה הוא בהסתר, והגם שכבר הי' לעולמים בזהב[80] שהי' (עבודה בגשמיות) ענין הקרבנות. אך הנה כתיב אדם כי יקריב מכם[40], שההקרבה צ"ל מכם היינו לברור את הנה"ב שיבוא לבחי' אתכפייא, שיעשה מצות וליתן צדקה לעניים, הגם שהוא מייגע על מו"מ בכל נפשו מ"מ יתנו לעני ה"ז אתכפייא, וגם שיהי' לו אהבה לאלקות, אהבה כרשפי אש[81], רשפי' רשפי אש שלהבת י"ה[82], ואזי יהי' ענין המצות באופן אחר. וזהו יפה שעה א' כו', מצד שיש נה"ב המסית ומדיח וצריכים לכופו, מ"מ ושם נעשה לפניך כמצות רצוניך, שאז יהי' מצות ברוחניות ג"כ, נמצא עכשיו המעלה מצד האדם ולע"ל יהי' המעלה מצד המצוה.

---

74) החטא העגל חזרו זוהמתן: **ראה גם זהר בראשית נב, ב. הנסמן במאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"א לע' שלד.**

75) והו"ע ענין: **כ"ה בגוכתי"ק.**

76) היום לעשותם: **ואתחנן ז, יא.**

77) אימתי קאתי מר . . בקולו תשמעו: **ראה סנהדרין צח, א.**

78) היום אם בקולו תשמעו: **תהלים צה, ז.**

79) תפילה במקום קרבנות: **ראה ברכות כו, א־ב. לעיל ח"א ע' שמג. וש"נ.**

80) בזהב: **אוצ"ל: בזה"ב = בזמן הבית.**

81) אהבה כרשפי אש: **ראה גם לעיל ח"א ע' קנז. וש"נ.**

82) רשפי' רשפי אש שלהבת י"ה: **שה"ש ח, ו.**

ש"פ אמור ל"ז

אמר עולא ביראה א"ר אלעזר עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים[1] והוא יושב בניהם[2] וכאו"א מראה באצבעו שנא' ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו זה הוי' קוינו לו נגילה ונשמחה בו[3], ופי' מחול הוא עיגול[4]. ובמדרש אי' ג"כ עתיד הקב"ה לעשות ריש חולה[5] כו', ופי' המת"כ שהוא מחול, ואינו רק שינוי הלשון, וצ"ל מהו פי' מחול עיגול.

והענין הוא דהנה כתי' ושם נעשה לפניך כמצות רצוניך[6] משמע שעיקר המצות יהי' לע"ל, דעכשיו אינו רק חלק רובע או יותר מעט ממ"ע[7]. ואפי' מצות שישנם גם עכשיו, מ"מ הם יותר נעלה בארץ. ואפי' בזה"ב שהי' קרבנות, מ"מ עיקר הקרבנות יהי' לע"ל, דכתי' גבי אדה"ר ויניחהו בג"ע לעבדה ולשמרה[8], שקיים מ"ע ומל"ת[9] בג"ע שהוא עתה תשלום שכר, וע"י חטא עה"ד וישלחהו לעבוד את האדמה אשר לוקח משם[10], היינו שנתלבשו מצות בדברים גשמי'. והנה אד"ם הוא ר"ת אדם דוד משיח[11], אדם קודם חעה"ד קיים מצות ברוחניות, ואח"כ ע"י חטא עה"ד נתלבשו מצות בדברים גשמים, ובימי דוד נתקן מעט אך לא בשלימות. ומ"ם רומז על משיח שאז יהי' שלימות המצות, דהנה על משיח כתי' הנה ישכיל עבדי וירום ונשא וגבה מאד[12], מא"ד הוא תיבת אדם[13], ולכאורה משמע שהו"ע א', ובאמת אפי' ע"פ פשוט ג"כ מובן שהו"ע אחר[14]. דמאד פי' ל' הפלגה, דההשכלה כו' הוא בהפלגה, ובאמת תי' מאד הוא בהיפך אתוון אד"ם[15],

---

1) אמר כו' עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים: **הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ממאמר הח' מהמשך וככה הכולל פרקים כ'־כ"ב, שנדפס לעיל בחלק המאמרים.**

2) אמר עולא . . עתיד הקב"ה . . יושב ביניהם: **תענית לא, א. ושם: ביניהם בגן עדן — ראה גם לקו"ש כרך כד ע' 66 בהערות.**

3) ואמר ביום ההוא . . ונשמחה בו: **ישעי' כה, ט. ושם: ונשמחה בישועתו — ראה גם מאמרי אדה"א שמות ח"א ע' טו.**

4) מחול הוא עיגול: **ראה ערוך מערכת מחל הד'. ראה בסוף הספר במילואים.**

5) עתיד הקב"ה לעשות ריש חולה: **ראה ויק"ר פי"א, ט.**

6) ושם נעשה לפניך כמצות רצוניך: **מוסף ל(שבת) ר"ח: ויו"ט — בדילוג.**

7) דעכשיו . . רובע או יותר מעט ממ"ע: **ראה גם לעיל בההמשך פי"ח הערה 28.**

8) ויניחהו בג"ע לעבדה ולשמרה: **בראשית ב, טו.**

9) לעבדה ולשמרה, שקיים מ"ע ומל"ת: **ראה גם לעיל הנחה שלפנ"ז קרוב לסופה ובהנסמן שם.**

10) וישלחהו לעבוד . . לוקח משם: **בראשית ג, כג — בדילוג. ראה גם לעיל בההמשך וככה פי"ט. וש"נ.**

11) אד"ם הוא ר"ת אדם דוד משיח: **ראה רקאנטי בראשית א, כו. ספר הגלגולים פ"א. פס"ב בשם ספר הקנה. בהערה שלפנ"ז.**

12) הנה ישכיל עבדי וירום ונשא וגבה מאד: **ישעי' נב, יג. ושם: ירום. ראה ת"י שם. תנחומא תולדות באבער כ. וש"נ.**

13) מא"ד הוא תיבת אדם: **ראה ב"ר פ"ח, ה. פ"ט, יב. זהר שבהערה 15 דלקמן.**

14) ובאמת . . מובן שהו"ע אחר: **ראה גם לקמן ע' תתו.**

15) מאד הוא בהיפך אתוון אד"ם: **ראה זהר רע"מ פינחס רמו, ב. מאמרי אדה"א דברים ח"ד ע' א'ריז.**

מפני שהוא היפך מבחי' אדם, כי אדם הוא שכל ומדות, והנהגת המדות ע"פ השכל. והנה ענין השכל הוא דבר מוגבל שיהי' כך ולא כך, או כשמשכיל איזה קושי' ותירוץ, ה"ה פרט דבר, ומאד הוא בלי גבול[16]. וזהו הנה ישכיל כו' שענין השכלה שהוא גבול יהי' בבחי' מאד שהוא בלי גבול, דהוא בחי' אנת הוא חכים[17] בלא[18] בחכ' ידיעה, ומאחר דלא ידיעה אינו שייך לומר גבול.

ולהבין זאת צ"ל תחילה ענין המצות שיהי' לע"ל, כמו ענין הקרבנות. דהנה גבי קרבנות כתי' אדם כי יקריב מכם, מן הבהמה מן הבקר מן הצאן[19] תקריבו את קרבנכם, נמצא דראשית כל צריך שיהי' אדם, דאם לא יהי' אדם אינו שייך שיקריב קרבן. והוא מפני דכתי' רוח האדם העולה הוא למעלה[20], שכך הוטבע בטבע רוח האדם שעולה למעלה, ורוח הבהמה היורדת היא למטה בארץ[21]. וענין הקרבן הוא ל' קירוב[22], שיקריב אותה, ואם הוא אדם שאז הוא עולה למעלה, אז יכול לעלות גם רוח הבהמה היורדת למטה. ולהבין זאת צלה"ק תחילה מעלות האדם לגבי בהמה, ונבאר עתה שמעלת האדם הוא שהוא בעל שכל[23] ובעל סברא, והנהגת המדות ע"פ שכל, אבל בהמה מדותיה תקיפים ואינם מתנהגים ע"פ שכל, ואין לה שכל ואינה בעל סברא. לכן אנו רואין שאדם מנהיג את הבהמה, ובקול גערה הוא מנהיג כמה וכמה בהמות, כמו עד"מ רועה שהוא מנהיג צאנו, ואיך רֶעט עֶר זֶעך צֻוא נֵיף מִיט זַאי, הלא אינו מכיר בלשונם. דכאו"א יש לו לשון כמו צפצוף גבי עופות[24], ושור גועה[25], וכמו"כ כל הבהמות וחיות, והרועה אינו מכיר, אלא שהוא מנהיגם בקול גערה, או בתנועה, או שהוא מטיל אימה עליהם, והוא מצד ההרגל ולא מצד השכל. כמו"כ גבי אדם כתי' נעשה אדם בצלמינו כדמותינו[26], בצלם אלקים עשה את האדם[27]. ועכשיו הצלם מוסתר ואינו מאיר בגילוי, לכן יש שינויים באדם, הגם שבשעת מעורר[28] את האהבה, מ"מ לאחר התפלה חולף ועובר והי' כלא הי', והראי' שלמחר צריכים לעורר מחדש. אבל לע"ל יאיר הצלם אלקים בהאדם בגילוי, ויהי' נק' אז אדם אלקי, ויהי' אצלו

---

16) ומאד הוא בלי גבול: **ראה אגה"ק סי"ז. סה"מ תר"ם ח"א ע' תכט. וש"נ.**

17) אנת הוא חכים: **כ"ה גם בסידור אדה"ז סדר מנחת ערב שבת. ראה ת"ז בהקדמה יז, ב.**

18) בלא: **אוצ"ל: ולא.**

19) אדם כי יקריב מכם . . מן הצאן: **ע"פ ויקרא א, ב.**

20) רוח האדם העולה הוא למעלה: **ע"פ קהלת ג, כא.**

21) ורוח הבהמה היורדת היא למטה בארץ: **קהלת שם.**

22) הקרבן הוא ל' קירוב: **ראה זהר ויקרא ה, א. סה"מ מלוקט ח"ב ע' קכב [בהוצאה החדשה — ח"א ע' קסד]. וש"נ. סה"מ תר"ם ח"ב ע' תקעו הערה 70.**

23) מעלות האדם לגבי בהמה . . שכל: **ראה גם בסיום ההנחה. לקמן ע' תתב. ע' תתסה. לעיל בההמשך פ"כ: פ"ל: פכ"ב ובהנסמן שם. המשך תער"ב ח"א ע' תיא. ח"ב ע' תשכט.**

24) צפצוף גבי עופות: **ראה גם זהר ח"ש קכו, ב. אוה"ח שם. גיטין מה, א.**

25) ושור גועה: **איוב ו, ה.**

26) נעשה אדם בצלמינו כדמותינו: **בראשית א, כו.**

27) בצלם אלקים עשה את האדם: **נח ט, ו.**

28) שבשעת מעורר: **אוצ"ל: שבשעת התפלה מעורר.**

מוטבע כמו שאר הטבעיות המוטבעים בו. וז"ש וידע כל פעל כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו ויאמר כל אשר נשמה באפו הוי' אלקי ישראל מלך[29], הגם דכתיב קודם גלה כבוד מלכותך עלינ"ו[30], אפ"ל דקאי על כלליות מין אנושי, וזהו ויודע כ"ל כו' ויבין כ"ל כו' ויאמר כ"ל כו' (וזש"ה ומלאה הארץ דעה את הוי'[31] שיהי'[32] טפל[33]. וכמו"כ בשאר חיות דכתי' והשבתי חיה רעה מן הארץ[34], פי' שישבות הרעה שיש בהחיה, ולא שישבות עצם החיה, כ"א הרע שיש בה. וזש"ה ומלאה הארץ דעה את הוי' שיהי' טפל ובטל לשם הוי', ומאחר שיתעלה האדם לע"ל יהי' בכחו להעלות את הבהמה ג"כ.

וזה"ע הקרבנות שיהי' לע"ל, הגם שכבר הי' קרבנות בזמן הבית, אך אז האדם עדיין לא נזדכך, הגם שהקריב קרבן ונכלל באש של מעלה, אבל לא נתעלה למקום שצריך להעלות, דרזא דקורבני' עולה עד רזא דא"ס[35] ולא נתעלה לבחי' זו, אבל לע"ל שיזדכך האדם ויקרוב[36] בהמה יעלה אותה למקום הנ"ל. הגם שגם בבהמק"ד הי' גילוי אלקות, אך הנה כתי' על אפי ועל חמתי היתה העיר הזאת מיום הוסדה[37], מ"מ הי' גילוי אלקות, זהו מצד מוחין דגדלות[38], דהנה אנו רואין מי שיש לו מוחין דקטנות אינו יכול לסבול כנגדו, כמו תינוק שתמיד הוא מלא רוגזי', וכשמקניטים אותו אזי הוא צועק בקול מר. וכמו"כ גדול שיש לו מוחין דקטנות ער קאן ניט ארום נעמען א ענין כשאומרים לו דבר שהוא כנגדו, נתמלא אף וחימה. אבל מי שיש לו מוחין דגדלות יכול לסבול כנגדו, הגם שאומר לו חבירו איזה דבר אינו תופס מקום אצלו, ולא שאינו תופס מקום אצלו כלל, אלא שאינו משתנה ממהותו מצד זה שיתנהג באופן אחר, והוא מצד מוחין דגדלות. כמו"כ הגם שעל אפי וחמתי כו' מ"מ הי' גילוי אלקות מצד מוחין דגדלות (שהאיר למעלה פי' למעלה גם מירושלים של מעלה[39], והוא בע"ס דמל' ועי"ז הי' גילוי אלקות בבהמק"ד), מ"מ מאחר שהי' על אפי כנ"ל אין הקירוב כ"כ, אבל לע"ל לא יהי' אף וחימה כלל, לכן עיקר גילוי אלקות יהי' לע"ל. אך צ"ל דהנה תפלה במקום קרבנות תיקנו[40], והנה בקרבנות הי' בהמה גשמיות ע"ג מזבח, ועכשיו בתפלה מקריבי' הנה"ב שהוא בהמה שבאדם, נמצא שעכשיו הוא בדקות

29) וידע כל פעל . . יצור . . נשמה . . מלך: **ראה בהערה הבאה.**

30) גלה כבוד מלכותך עלינ"ו: **מוסף לר"ה.**

31) ומלאה הארץ דעה את הוי': **ישעי' יא, ט ושם: כי מלאה. אבל כ"ה גם בכ"מ — ראה לעיל ח"א המשך אלה תולדות נח פי"ח. וש"נ.**

32) את הוי' שיהי' טפל: **ראה גם לעיל בההמשך פ"כ. וש"נ.**

33) טפל: **אוצ"ל: טפל).**

34) והשבתי חיה רעה מן הארץ: **בחוקותי כו, ו. ראה גם לעיל בההמשך פ"כ. ספצ"ד. וש"נ.**

35) להעלות . . דרזא דקורבני' . . רזא דא"ס: **כ"ה בגוכתי"ק. ראה זהר פקודי רלט, א. צו כו, ב. סה"מ תרל"ח ע' לו. וש"נ.**

36) ויקרוב: **אוצ"ל: ויקריב.**

37) על אפי . . היתה העיר הזאת מיום הוסדה: **ראה גם לעיל בההמשך פכ"א. וש"נ.**

38) על אפי . . מוחין דגדלות: **ראה הערה שלפנ"ז.**

39) מירושלים של מעלה: **תענית ה, א.**

40) תפלה במקום קרבנות תיקנו: **ראה ברכות כו, א־ב. לעיל ח"א ע' שמג. וש"נ.**

יותר מלע"ל. והענין הוא דהאמת כן, רק אימתי כשמקריבי' ומבררי' ומהפכין מכל וכל, אבל אנו אין מבררים אותו מכל וכל. דהנה מצד הנה"א כשמתבוננים בפ' לאהבה את הוי' אלקיך כי הוא חייך[41], שאם הוא חיי החיים[42] צ"ל תמיד דבוק לאלקות, ולא ירצה בדברים הפרטים אשר לא לה' המה, אבל הנה"ב הוא מסית ומדיח שהוא צריך לדבר זה, ולדבר זה הוא מוכרח, וה"ה דבוק לדרכי הבהמה שלא נתברר עדיין. הגם שמעורר אהבה בתפלה הוא רק הזזה, והמופת לזה שלמחר צריך לעוררו מחדש, ואם נאמר שהפך אותו לגמרי, מה צריך לעוררו מחדש לבתפלה[43] דמחר. אבל בקרבנות הי' נכללת באש שלמעלה, ולא מקריבים למחר פרה שהקריב היום, אבל עכשיו אנו דבוקים לדרכי הבהמה, ואיך בהמה יקריב בהמה.

וזהו שאמרו אנו כחמורים ולא כחמורו של רפב"י[44], אלא חמורים פשוטים. דחמורו של רפב"י הי' ע"ד חמור שלע"ל[45], מפני זה לא אכלה תבואה שאינה מעושרת[46], שאדם אינו יודע שאינה מעושרת כ"א שיאמרו לו, נמצא שחמורו של רפב"י הי' מעולה יותר מאדם, אבל אנו כחמורים פשוטים. ואיך שייך שיקריב את הנה"ב כדבעי, דגבי קרבנות כתיב אד"ם כי יקריב[19], וכשהוא עדיין כבהמה איך שייך שיקריב קרבן. אך לע"ל אז יהי' שלימות האדם, דאד"ם הוא ר"ת אדם דוד משיח[11], דאדם בתחילה כתיב ויניחהו בג"ע לעבדה ולשמרה[8], שקיים מצות[9] ברוחניות בג"ע, ואחר חטא עה"ד דן אותו בשלוחין ובגירושין שנאמר וישלחהו כו' האדמה אשר לוקח משם[10], שנתלבשו מצות בגשמיות כדי שיהי' אדם. ובימי דוד קיימי סיהרא באשלמותא[47], אך לא בשלימות עדיין, ובימי מה"מ יהי' שלימות העבודה, דאז יהי' שלימות האדם, וממילא יהי' עיקר העבודה. וכמו בקרבנות צריכים להיות אדם כמו"כ בכל המצות, דכתיב אלה המצות אשר יעשה אותם האד"ם וחי בהם[48], וזהו ושם נעשה לפניך כמצות רצוניך[6] ששם יהי' עיקר המצות. מ"מ יפה שעה א'[49] כו', דמי הגורם שיהי' אדם הוא ע"י עבודת המצות, לכן הוא גבוה יותר ממנו, כמו פועל ונפעל, שהפועל הוא חזק יותר מהנפעל[50].

---

41) לאהבה את הוי' אלקיך כי הוא חייך: **נצבים ל, כ — בדילוג.**

42) חיי החיים: **יומא עא, א. ראה גם תניא פמ"ד סג, א.**

43) לבתפלה: **אוצ"ל: בתפלה.**

44) אנו כחמורים ולא כחמורו של רפב"י: **שבת קיב, ב. ראה גם מאמרי אדה"א במדבר ח"ב ע' תתמד. קונטרסים ס"ע שעד ואילך. תו"ח בראשית לב, סע"ג. סה"מ תר"ל ע' שמט.**

45) דחמורו . . ע"ד חמור שלע"ל: **ראה גם בהנסמן בהערה הבאה.**

46) דחמורו . . לא אכלה . . שאינה מעושרת: **חולין ז, סע"א ואילך. ראה מאמרי אדה"ז אתהלך לאזניא ע' ס. מאמרי אדה"א ויקרא ח"ב ע' תשסו. וש"נ. קונטרסים ע' תטז. וש"נ. תו"ח בשלח קצו, א ובהערה 595.**

47) ובימי דוד קיימי סיהרא באשלמותא: **ראה גם לעיל בההמשך רפכ"א. לעיל ח"א המשך ואלה תולדות יצחק בסופו ובהנסמן שם.**

48) אלה המצות . . האד"ם וחי בהם: **חיבור שני כתובים — בחוקותי כז, לד. אחרי יח, ה. ראה גם הנסמן בתו"ח בשלח קעה, ב.**

49) יפה שעה א': **אבות פ"ד, מי"ז.**

50) שהפועל הוא חזק יותר מהנפעל: **ראה גם לעיל ע' תשעב.**

אך צ"ל דהנה כתי' נעשה אדם בצלמינו כדמותינו[26], נמצא שמתחלת בריתו הי' אדם, רק שהוא מלוכלך, והמצות מעבירים הליכלוך, אבל לא שעושין האדם, ומה מעלת המצות כ"כ דיפה שעה א' כו'. אך היא הנותנת, דמה פעולה יש במה שמתחילת בריתו הוא אדם מאחר שהוא מלוכלך, והמצות מעבירים הליכלוך ה"ז יותר נעלה מהאדם, מאחר שהלכלוך מונע את האדם, והמצות מעבירים את הליכלוך ה"ז יותר נעלה, וזהו יפה שעה א' בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי עוה"ב.

והנה פעמים נמצא ההפרש שבין אדם ובהמה שהאדם הוא[51] מדבר[52], דגם בבהמה יש שכל[53], שאנו רואים שהיא משמרת א"ע שלא תיפול בבור ונמשכת אחר המאכל, ומתירא מקול גערות האדם. הגם שהוא מצד ההרגל, מ"מ צריכים לזה מעט שכל, דבלא שכל אינו שייך הרגל, וכמאמר שועל פיקח שבחיות[54]. ואם נא' שלא יש שכל לבהמה מה שייך פיקח וטפש, אלא שגם לבהמה יש קצת שכל. ואינו שייך שמעלות האדם לגבי בהמה הוא מה שאדם הוא בעל שכל, מאחר שגם לבהמה יש שכל, רק ההפרש בין מעט להרבה, אינו שייך לומר ע"ז יתרון מעל"ה. אלא שמעלות האדם לגבי בהמה הוא מה שהוא מדבר, דבד' מדריגות דצח"מ חשוב מעלות האדם שהוא מדבר, ולא שהוא בעל שכל. והנה ד' מדריגות דצח"מ הם נגד ע"ס[55], דומם הוא בחי' מל', וצומח הם המדות שהם צומחים מקטנות לגדלות, וחי הוא חו"ב דעל חכ' כתיב והחכ' תחי'[56], ובינה הוא ג"כ חי דאמרז"ל כל הנודר כאלו נודר בחיי המלך[57] וחיי המלך הוא בינה[58], ונדרים ג"כ בבינה[59], ומדבר הוא כתר, שהו"ע מקיף, ולע"ל יאיר ויתגלה מבחי' מדבר בדיבור. וזהו עתיד הקב"ה[2] לעשות מחול כו', פי' מחול הוא בחי' סוכ"ע[60],

---

51) ההפרש שבין אדם ובהמה . . הוא מדבר: ראה גם לעיל בההמשך פכ"ב. וש"נ.

52) שהאדם הוא מדבר: ראה גם אוה"ת בשלח ע' שצא. מצורע כרך ג ע' תתכא.

53) דגם בבהמה יש שכל: ראה גם לעיל בההמשך פכ"ב. לעיל ח"א ד"ה בראשית ברא פ"ד. ד"ה והנחה ויהי לי שור וחמור פ"ב.

54) שועל פיקח שבחיות: ברכות סא, ב. ראה גם אוה"ת נ"ך כרך ג ע' א'רכב ואילך.

55) ד' מדריגות דצח"מ הם נגד ע"ס: ראה לקו"ת חוקת נח, א־ב.

56) והחכ' תחי': קהלת ז, יב. ושם: החכמה — ראה גם לעיל בההמשך פכ"ב. לקמן ע' תתיד. ע' תתטו. ע' תתנג. סה"מ תרמ"ב ע' יד. וש"נ.

57) כל הנודר כאלו נודר בחיי המלך: ראה זהר רע"מ פינחס רנה, סע"א. ספרי מטות ל, ג.

58) וחיי המלך הוא בינה: ראה בהערה הבאה.

59) ונדרים ג"כ בבינה: ראה רמב"ן מטות ל, ג בסופו: בתבונה. רקאנטי מטות ל, ג (פ, ג). פרדס ש' ערה"כ שכ"ג, פי"ד מערכת נדר. שער ההקדמות סוד השבועות והנדרים וליל יוה"כ קעט, ב. שער רוח הקדש תיקון ו. טעמי המצות פ' מטות. ע"ח שער הכללים פ"ז. מאו"א מערכת נדר אות ט וביאיר נתיב שם.

בסהמ"צ להצ"צ מב, סע"ב מציין: „ובטעמי המצות" [פ' מטות הנ"ל] . . „ובסוף שער היחודים ותיקון עונות באורך" — ראה שם פ"ח. והוא נוסח אחר משער רוה"ק הנ"ל.

60) מחול הוא בחי' סוכ"ע: ראה לקו"ת ואתחנן ז, ב.

שבחי' סוכ"ע יהי' בהשגה, דפי' סוכ"ע הוא מה שאינו בגדר השגה דמה שהוא בגדר השגה הוא ממכ"ע[61], ולע"ל יהי' גם בחי' סוכ"ע בהשגה. וזהו ג"כ ענין החופות שלעתיד כמארז"ל כל א' נכווה בחופתו של חבירו[62]. וזהו הנה ישכיל כו' מאד[12], דעכשיו אדם הוא רק אותיות מאד[13] אבל בהיפוך ממאוד[15], אבל לע"ל יהי' בחי' מאד. וזהו"ע מועדים לשמחה[63], דהנה יפה שעה א' כו', ולע"ל יומשך מזה שמחה, גם עכשיו מאיר הארת השמחה, וזהו יפה שעה א' בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי עוה"ב.

ש"פ ב"ב ל"ז

את שבתותי תשמרו[1] ומקדשי תיראו אני הוי'[2]. וצ"ל מה שייך שבתותי תשמרו למקדשי תראו, לכאורה הם ב' ענינים. והנה להבין זה צ"ל תחילה ההפרש שבין יו"ט לשבת, דיו"ט הוא מוחין דאימא ושבת הוא מוחין דאבא[3], וההפרש בין מוחין דאימא למוחין דאבא, מוחין דאימא שהוא בינה[4] הוא השגה, ומוחין דאבא הוא חכ' שהוא גילוי אוא"ס דלית מח' תפיסא בי' כלל[5], ולא ניתנה ליהנות בי'. ולכאורה משמע שההפרש הוא בין אין ליש, ואפ"ל דאין ויש, הרי שרש היש הוא מהאין, אבל אין דחכ' הוא אינו אפי' מקור לבחי' היש דבינה. אך צ"ל מאחר שלא נתנה ליהנות, מה תועלת יש מגילוי מוחין דאבא, ולמי הוא הגילוי מאחר שלא ניתנה ליהנות. ועוד דחכמה הוא ראשית הגילוי[6], ומאחר שלא ניתנה ליהנות מה שייך לומר ראשית הגילוי.

---

61) סוכ"ע . . ממכ"ע: **זהר רע"מ פינחס רכה, א.**

62) כל א' נכווה בחופתו של חבירו: **ראה ב"ב עה, א. תיבת בחופתו – ראה גם הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב בסה"מ תרל"ט ע' תרלח. סה"מ תרמ"ג (מהדורת תשמ"ט ואילך) ע' רצ.**

63) מועדים לשמחה: **נוסח תפלת העמידה וקידוש ליו"ט. ראה גם לקו"ת צו טו, ב.**

1) את שבתותי תשמרו: **הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ממאמר הט' מהמשך וככה הכולל פרקים כ"ג-כ"ה, שנדפס לעיל בחלק המאמרים.**

2) את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו אני הוי': **בהר כו, ב.**

3) דיו"ט הוא מוחין דאימא ושבת . . דאבא: **ראה פע"ח שער מקראי קדש ש"כ, פ"א. לקו"ת צו יא, ד. בחוקותי מז, ג. שע"ת צח, ב בשם הע"ח. הנסמן במאמרי אדה"א דברים ח"ג ע' א'מד. סה"מ תרכ"ז ע' תפט. וש"נ.**

4) דאימא שהוא בינה: **ראה ע"ח שער או"א שי"ד, פ"ח. שער דרושי אבי"ע שמ"ב, פי"ג.**

5) דלית מח' תפיסא בי' כלל: **ראה ת"ז בהקדמה יז, א. סידור אדה"ז סדר מנחת ערב שבת.**

6) דחכמה הוא ראשית הגילוי: **ראה לעיל בההמשך פק"ב. וש"נ.**

והענין הוא דהנה כתי׳ והחכמה מאין תמצא[7] דמציאת התהוות החכמה הוא מאין. והנה קודם שנאצל ספירת החכ׳ אינו שייך לומר ראשית גילוי מקור אור, דבבחי׳ אין אינו שייך לומר ראשית גילוי אור, אבל חכ׳ הוא ראשית הגילוי פי׳ שמחכ׳ נתהוה מציאת התהוות יש דבינה. דהנה חכ׳ הוא יו״ד[8] שהוא נקודה חדא[9], כל מה שאפשר לומר נקודה כ״ש. ומה שגם היו״ד תופס קצת מקום ויש בו קוצים[10], הוא תואר יו״ד אבל עצם יו״ד הוא נקודה חדא, והוא ספירת החכ׳. וע״ז אמרו רז״ל ביו״ד נברא עוה״ב[11] שהו״ע ג״ע וימוהמ״ש ועוה״ב הוא מבחי׳ יו״ד. וע״ז אה״כ להנחיל אוהבי יש[12], אין פי׳ יש שהוא מציאת יש, אלא פי׳ יש שהוא מורגש בהשגה, כמו ת׳ עלמין דכסופין[13] דירתין צדיקיא לעלמא דאתי, שהוא ענין שעשועי המלך בעצמותו[14], שיהי׳ מורגש בהשגה. וכמו שבריאה יש מאין הרי האין מסתתר מהיש ומהווה אותו, כמו״כ חכ׳ מסתתר מבחי׳ בינה ומהווה אותו, וכ״ז הוא ספירת החכ׳. אבל קודם שנאצל ספירת החכמה אי׳ בס״י לפני א׳ מה אתה סופר[15], וכמאמר אנת הוא חד ולא בחושבן[16] דע״ס, וגם חכ׳ הוא בכלל ע״ס רק שהוא ראשית הגילוי[17], אבל מ״מ הוא בכלל דכשמונין עשר מונין ראשון שני כו׳, אבל קודם השתל׳ אבי״ע אינו שייך לומר מקור למציאת התהוות היש. וזהו אור צח אור מצוחצח אוכם הוא קדם עה״ע[18], אור צח הוא חכ׳[19] שהוא נתפס בהשגה, ואור מצוחצח הוא חכ׳ שבכתר[20] והוא שכל הנעלם מכל רעיון[21], דחכ׳ דאצי׳ הגם שהוא אינו בגדר השגה מ״מ הוא מקור למציאת התהוות היש דבינה, אבל ח״ס הוא סתום ומוסתר לגמרי, אוכם הוא קדם עה״ע, אוכם הוא ל׳

---

7) והחכמה מאין תמצא: **איוב כח, יב.**

8) חכ׳ הוא יו״ד: **ראה זהר בראשית לא, א. מאמרי אדה״ז על פרשיות התורה ח״ב ע׳ תשסד ובהנסמן במ״מ לשם.**

9) יו״ד שהוא נקודה חדא: **זהר בראשית ל, ב.**

10) היו״ד . . ויש בו קוצים: **ראה שו״ע אדה״ז הל׳ תפילין סל״ו, ס״ב אות יו״ד.**

11) ביו״ד נברא עוה״ב: **ראה מנחות כט, ב. ב״ר פי״ב, י.**

12) אה״כ [=**אמר הכתוב**] להנחיל אוהבי יש: **משלי ח, כא.**

13) ת׳ עלמין דכסופין: **ראה זהר תוספתא ח״ש קכג, ב. הנסמן במאמרי אדה״א דברים ח״ג ע׳ א׳קכה. תו״ח שמות כה, ד ואילך. וש״נ.**

14) שעשועי המלך בעצמותו: **ראה עמה״מ שער זה. מאמרי אדה״א שמות ח״ב ע׳ תנג. וש״נ.**

15) בס״י לפני א׳ מה אתה סופר: **פ״א, מ״ז.**

16) אנת הוא חד ולא בחושבן: **ת״ז בהקדמה יז, א. סידור אדה״ז סדר מנחת ערב שבת. ראה שעה״י קטז, ב. סה״מ תרכ״ז ע׳ קמז. וש״נ.**

17) חכ׳ . . בכלל ע״ס . . ראשית הגילוי: **ראה לעיל הערה 6. וש״נ.**

18) אור צח אור מצוחצח אוכם הוא קדם עה״ע: **ראה ת״ז תיקון ע קלה, ב.**

19) אור צח הוא חכ׳: **ראה גם לקמן ע׳ תתה. לעיל בההמשך פכ״ג. תו״ח פקודי תנד, א. וראה שם בשלח קצז, סע״ב.**

20) ואור מצוחצח הוא חכ׳ שבכתר: **ראה גם לעיל בההמשך פכ״ג. תו״ח בשלח קצז, סע״ב הערה 682. פקודי תנד, א.**

21) שכל הנעלם מכל רעיון: **באוה״ת לך כרך ד ע׳ תרפה: נז׳ ברע״מ. ראה פיוט אל מסתתר. מאמרי אדה״ז על פרשיות התורה ח״ב ע׳ עתר ובהנסמן במ״מ לשם. מאמרי אדה״א בראשית ע׳ ח. וש״נ.**

שחור וחשוך. אך לפ״ז יש בחכ׳ ב׳ בחי׳, לא ידע ולא אתיידע, לא אתיידע היינו מה שאינו בגדר השגה, ולא ידע היינו מה שהוא אוכם, ובאמת שניהם אין, אלא שרדל״א[22] הוא אין הראשון. ומאחר שיש הב׳ בחי׳ בחכ׳, מה צריכים לומר שלא ידע ולא אתיידע הוא ברדל״א[23], מאחר שגם בחכ׳ יש הב׳ בחי׳ אלו. והענין הוא דמה שחכ׳ לא ידע הוא מצד הגילוי אבל מה שרדל״א לא ידע היינו לא ידע ממש.

אך צ״ל דהנה נת״ל דעה״ע הוא פשוט בתכלית ולית מח׳ תפיסא בי׳ כלל ואינו שייך לומר עליו שהוא מקור למציאת יש, וא״כ גם חכ׳ כמו שהיא במקורה באין לא יוכל לבוא לידי גילוי אור במציאת חכ׳ מאין ליש, דגם ח״ס שהוא שרשה ומקורה הוא אוכם. והא כתי׳ והחכמה מאין תמצא והוא כמו מציאה[24] שאינו יודע מאין בא לו דבר זה, אבל מ״מ מה שמוצא הוא מציאת דבר מה, וא״כ משמע שגם חכ׳ שנמצא מאין הוא ג״כ מציאת חכ׳ מאין ליש. והענין הוא דהנה כדי שיתהווה מציאת החכ׳ מאין ליש הוא ע״י צמצום אור העצמיות, וענין הצמצום הוא סילק אור הגדול כו׳ ולא נשאר רק הארה דהארה. דהנה יש מאור ואור, ואור הוא הארה, וכאן קאמר סילק או״ר הגדול[25] כו׳, ממילא נשאר רק הארה דהארה. וכדי שיהי׳ התהוות החכ׳ הוא דוקא ע״י צמצום, וכמאמר כברייתו של עולם ברישא חשוכה והדר נהורא[26], שתחילה צ״ל הצמצום. וזהו יהי אור שאי׳ בזהר שהוא בחי׳ חכ״[27], כתי׳ ויאמר אלקים יהי אור[28] דש׳ אלקים הוא צמצום[29], בראשית ברא אלקים[30] פי׳ בראשית בחוכמתא[31], ברא אלקי׳ ע״י צמצום דש׳ אלקי׳, דבתחילה והארץ היתה תהו ואח״כ ורוח אלקים מרחפת[32] כו׳ שהוא צמצום הראשון, ואח״כ הי׳[33] אור. וזהו ומשה נגש אל ערפל אשר שם אלקים[34],

22) שרדל״א: ראה זהר אד״ז האזינו רפח, א. ע״ח שער א״א שי״ג, פ״ב. לקו״ת פ׳ ראה כא, ב. יו״כ עא, ג־ד.

23) ידע ולא אתיידע הוא ברדל״א: ראה גם לעיל בההמשך פכ״ג. וש״נ.

24) והחכמה מאין תמצא . . מציאה: ראה גם לעיל בההמשך פמ״ב. סה״מ תרמ״א ע׳ ריח. וש״נ.

25) וכאן קאמר סילק או״ר הגדול: ראה גם לעיל ע׳ תשעב. וש״נ.

26) כברייתו . . ברישא חשוכה והדר נהורא: ראה שבת עז, ב כגי׳ רש״י. לקו״ת פקודי ג, ד. הנסמן בסה״מ תרכ״ז ע׳ תנד. חשוכה — כ״ה גם בכ״מ בדרושי כ״ק אדמו״ר מהר״ש כבפנים.

27) יהי אור שאי׳ בזהר . . חכ׳: ראה גם לקו״ת מטות פב, רע״ג. לעיל בההמשך פכ״ג. וש״נ.

28) ויאמר אלקים יהי אור: בראשית א, ג.

29) דש׳ אלקים הוא צמצום: ראה שער היחוה״א רפ״ו. תו״ח שמות לד, ד. וש״נ. סה״מ תרל״ב ח״א ע׳ מח.

30) בראשית ברא אלקים: בראשית א, א.

31) בראשית בחוכמתא: ראה תרגום ירושלמי לבראשית א, א. לעיל ח״א ע׳ רפב. וש״נ.

32) והארץ היתה תהו . . ורוח אלקים מרחפת: בראשית א, ב — בדילוג.

33) הי׳: אולי כתוב: יהי.

34) ומשה נגש אל ערפל אשר שם אלקים: ע״פ יתרו כ, יח.

ערפל הוא ישת חשך סתרו[35], ומשה נגש כו׳ אשר שם אלקים הוא ע״י צמצום דש׳ אלקים, וע״י שנתצמצם האור העליון אפשר להיות מציאת התהוות החכ׳ מאין ליש.

והנה בחכ׳ יש ב׳ בחי׳ התקרבותה לבינה והתדבקותה לאין, והנה ע״י השגה והבנה דבינה משיגים מציאת החכמה, דמאחר שיש השגה והבנה מוכרח להיות חכ׳ הנובע בבינה. וזהו כח ומ״ה שיש בחכ׳[36], כח הוא התקרבותה לבינה וע״י הבינה משיגים מציאת החכ׳. אך לפי מה שנת׳ דעה״ע הוא הגבה למעלה יותר באין ערוך מחכ׳, וכדי שיהי׳ מציאת התהוות חכ׳ הוא ע״י צמצום דוקא, נמצא דמבחי׳ עה״ע אינו נמשך באור החכ׳, ולכאורה אינו שייך כו׳[37] וזה אינו שייך לומר. אך הענין הוא דהנה המ״ה דחכ׳, דגם אין צריך להימשך מאיזה מקום, הוא מתייחס לא״ס יש אמיתי, דאין דחכ׳ נמשך מא״ס יש האמיתי, אך צ״ל מאחר שאינו מושג מה פעולה יש בהגילוי. אך באמת קצת השגה שייך גם בבחי׳ מה דחכ׳, דהנה עד״מ כשאדם לומד איזה שכל מבין אותו בטוב והולך ומרחיב אותו עד שמבין אותו בטוב טעם ודעת, אבל כשהשכל הוא שכל עמוק מבין כל כמה שמבין, והשאר מבין שהוא מופלא משכלו. וגם זה נק׳ קצת השגה, דיש מי שאינו מבין ואינו יודע שאינו מבין, כמו תינוק שלומד משנה וגמרא ותו׳ נראה לו שמבין בטוב, ובאמת אינו מבין כלל וכלל. אבל גדול שלומד שכל עמוק, מבין כל כמה שמבין, והשאר מבין שהוא מופלא משכלו, ונק׳ קצת השגה מאחר שמבין שהוא מופלא. כמו״כ המ״ה דחכ׳, מ״מ מאחר שיודע שאין בכח שכלו להבין דבר זה ה״ז קצת השגה, כמו מה פשפשת מה ידעת[38] שזהו ג״כ קצת השגה, דכל מה שאפשר להשיג הוא משיג, ומה שא״א להשיג מצד קוצר המשיג ועומק המושג, משיג הפלאת הענין ה״ז קצת השגה. ובזה יובן ההפרש בין חכ׳ לרדל״א, דבחכ׳ שייך ההשגה מה שמשיג הפלאת הענין, אבל ברדל״א אינו שייך השגה כלל וכלל.

והנה כדי שישיג בחי׳ מ״ה דחכ׳ הוא ע״י שלילה דמצות ל״ת, דמלמעלמ״ט לאו קודם להן[39] וממילא ע״י מצות לאו באים לבחי׳ היותר נעלה ממצות הן. דהנה עד״מ מי שיודע הפשטת הרוחניות מן הגשמיות, פי׳ כשרואה גשם מבין שיש כח רוחני המחי׳ אותו, וזהו ודאי שהרוחני מופשט מהדבר גשמי זה, ואין ערוך לו ואינו שייך לומר ע״ז אפי׳ כמו חומר וצורה, רק כח עליון הוא מחבר אותם, ומה שמשיג הוא רק בדרך שלילה לא שמשיג מהות הרוחניות. ועוד משל

35) ישת חשך סתרו: תהלים יח, יב.

36) כח ומ״ה שיש בחכ׳: זהר רע״מ צו כח, א. לד, א.

37) ולכאורה אינו שייך כו׳: אולי תיבות אלו מיותרים.

38) מה פשפשת מה ידעת: ראה זהר בהקדמה א, ב.

39) לאו קודם להן: ראה לקו״ת פקודי ו, ד. מאמרי אדה״א נ״ך ע׳ רלו. וש״נ. תו״ח פקודי תמג, ג. וש״נ. פלח הרמון ויקרא ע׳ ריד בשם הבעש״ט. שה״ש ע׳ מה בשם הה״מ ז״ל.

פשוט, כמו משל ונמשל שמשל הוא דבר זר מהנמשל, כמו לשמרך מאשה זרה זו חכמת חיצונית[40], וראה חיים עם אשה אשר אהבת זו חכמת התורה[41], שאינו בערך המשל לגבי הנמשל, רק שמהמשל מבין אפס קצהו מהנמשל, ואח"כ צריכים להפשיט הנמשל מהמשל. כמו"כ בעצם נקודת הנפש אינו שייך השגה רק בדרך שלילה, שע"י שמצוה שלא יעשה דבר זה מובן שנפשו הוא היפך דבר זה. כמו"כ למעלה ע"י מל"ת מובן שהמצוה הוא היפך דבר זה, דמ"ע הם המצות אורות בכלים, אבל ע"י שלילה דמל"ת יודעים דהמצוה הוא היפך דבר זה, הגם שאינם יודעים מהות הדבר מה הוא אבל זה יודעים שאינו דבר זה, נמצא שע"י מל"ת באים לבחי' מה דחכ'.

וזהו את שבתותי תשמרו ומקדשי תראו. דיראה הוא מקור מל"ת[42] שע"ז משיגים בחי' מ"ה דחכ', כמו"כ שבתותי תשמרו ג"כ ממשיכים בחי' מוחין דאבא, וע"פ פשוט אפ"ל מפני שבשבת יש כמה מל"ת. אך מה הפרש יש בין שבת לשאר מצות, ואפ"ל דבשבת גם ע"י המצות עשה דשבת ממשיכים מוחין דאבא. וזהו שארז"ל שקולה מצות שבת נגד כל המצות[43], שבמ"ע דשבת יש גם מעלת המל"ת. ועוי"ל דמה ששבת הוא מוחין דאבא הוא עצם שבת, ולא שממשיכים בו מוחין דאבא, דבבחי' זו אינו שייך המשכה, אלא שעצם שבת הוא מוחין דאבא. וע"ז אומר הטעם אני הוי' שמצד ש' הוי' אפשר שגם שבת יהי' מוחין דאבא, נמצא דעצם שבת הוא מוחין דאבא, רק תשמרו שאין מבקשים מנש"י רק שישמרו אותו. וזהו את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו כמו שע"י יראה שהוא מקור שס"ה ל"ת באים לבחי' מ"ה דחכ', כמו"כ שבת הוא ג"כ מוחין דאבא, וזהו את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו.

40) לשמרך מאשה זרה זו חכמת חיצונית: משלי ז, ה. ראה גם לעיל ח"א ע' רפט. וש"נ.

41) וראה חיים עם אשה אשר אהבת זו חכמת התורה: קהלת ט, ט. ושם: ראה. ראה קדושין ל, ב. קה"ר וזוטא עה"פ שם. לעיל ח"א שם. וש"נ.

42) דיראה הוא מקור מל"ת: ראה תניא פ"ד וברשימות כ"ק אדמו"ר זי"ע לשם. של"ה מאמר ג ומאמר ד נא, ב. מאמרי אדה"א קונטרסים ע' פז, וש"נ.

43) שקולה מצות שבת נגד כל המצות: ירושלמי ספ"ג דנדרים. במד"ר ספכ"ה.

חג השבועות ל״ז

וידבר אלקים[1] את כל הדברים האלה לאמר[2], אנכי[1] הוי׳ אלקיך[3], וצ״ל הלא מה שמאנכי מי שאנכי[4] יומשך כוח שהוי׳ יהי׳ בבחי׳ אלקיך, הוא גילוי נפלא, ומה מקדים תחילה אלקים שהוא מדת הצמצום[5]. ועוד זה גופא אינו מובן אומרו וידבר אלקים, דאלקים הוא מדת הצמצום, ווידבר הוא גילוי, ואיך שייך גילוי לבחי׳ צמצום. ואפ״ל דהחדוש הי׳ שגם ע״י ש׳ אלקים שהוא מדת הצמצום מ״מ הי׳ גילוי, וכן משמע ממארז״ל דאנכי ולא יהי׳ לך מפי הגבורה שמענו[6], מ״מ נושא הפסוק אינו משמע כן, דמהפסוק משמע שנתגלה ש׳ אלקים. ועוד צ״ל דענין התורה הוא חסד כמ״ש פיה פתחה בחכ׳ ותורת חסד על לשונה[7], ומה מקדים תחילה ש׳ אלקים שהו״ע הגבורות[8]. ואפ״ל שע״י רב חסד נתבשם גם הגבורות דש׳ אלקים, וע״ד כמו אלקים ברב חסדך[9] שע״י רב חסדך נתבשם גם הגבורות דש׳ אלקים[10], אך מנשוא[11] הפסוק אינו משמע כן. והענין הוא דהנה בריאת העולמות הי׳ בשביל התורה כדאי׳ במדרש ע״פ אלה תולדות השמים והארץ בהבראם[12], דקאי על התחלת הבריאה, דבהבראם דרשו רז״ל ביום הבראם[13], אלה בזכות מי נבראו ובזכות מי קיימים[14] בזכות אלה שמות בנ״י[15], ואלה בזכות מי נבראו ובזכות מי קיימים, בזכות אלה העדות והחוקים והמשפטים[16], נמצא שעיקר ברה״ע הי׳ בשביל התורה. ובגמ׳ מבואר יותר, דאי׳ בגמ׳ תנאי התנה הקב״ה במע״ב[17], אם יקיימו ישראל את תורתי מוטב, ואם לאו

---

1) וידבר אלקים . . אנכי: **הנחת כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ממאמר הי׳ מהמשך וככה הכולל פרקים כ״ו־כ״ז, שנדפס לעיל בחלק המאמרים.**

2) וידבר אלקים . . הדברים האלה לאמר: **יתרו כ, א.**

3) אנכי הוי׳ אלקיך: **יתרו כ, ב.**

4) שמאנכי מי שאנכי: **ראה תניא מהדו״ק ספמ״ט. לקו״ת להאריז״ל תולדות כז, יט בשם הזהר. אבן עזרא תולדות שם. מאמרי אדה״ז תקס״ב ח״א ע׳ יד. פרשיות התורה ח״א ע׳ רט ובהנסמן במ״מ לשם.**

5) אלקים שהוא מדת הצמצום: **ראה שער היחוה״א רפ״ו. תו״ח שמות ח״א לד, ד. וש״נ. סה״מ תרל״ב ח״א ע׳ מח.**

6) דאנכי . . מפי הגבורה שמענו: **מכות כד, רע״א.**

7) פיה פתחה בחכ׳ ותורת חסד על לשונה: **משלי לא, כו.**

8) ש׳ אלקים שהו״ע הגבורות: **ראה זהר יתרו פג, ב. תו״א נח י, סע״ב. תו״ח נח סד, ג הערה 41.**

9) אלקים ברב חסדך: **תהלים סט, יד.**

10) אלקים . . נתבשם גם הגבורות דש׳ אלקים: **ראה גם אוה״ת שלח כרך ה ע׳ א׳תרי. (במהדורת תשנ״ז שלח ע׳ קו). וראה גם אוה״ת (יהל אור) תהלים ס״ע רמט ואילך. סה״מ תרל״ב ח״ב ע׳ תמב. וש״נ.**

11) מנשוא: **אוצ״ל: מנושא.**

12) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם: **בראשית ב, ד.**

13) דבהבראם דרשו רז״ל ביום הבראם: **ראה ירושלמי ברכות פ״א, ה״א.**

14) אלה בזכות . . מי קיימים: **ראה שמו״ר פמ״ח, [ב]. סה״מ תר״ם ח״א ע׳ רנ. וש״נ.**

15) אלה שמות בנ״י: **שמות א, א. ושם: ואלה. וכ״ה בשמו״ר שם.**

16) אלה העדות והחוקים והמשפטים: **ואתחנן ד, מה.**

17) תנאי התנה הקב״ה במע״ב: **ראה שבת**

אחזור את העולם לתוהו, נמצא דגמר ברה"ע הי' בעת מ"ת. וצ"ל תחילה ענין ברה"ע וממילא יובן ענין התורה, ובד"כ כברייתו של עולם[18] באשו[19] חשוכה והדר נהורא[18], כך במ"ת הי' תחילה צמצום, רק שכאן כתי' תחילה וידבר.

והנה צ"ל תחילה ההפרש שבין יו"ט לשבת, דשבת הוא קדש כמ"ש ושמרתם את השבת כי קדש הוא[20], ויו"ט הוא מקרא קדש כמ"ש אלה מועדי הוי' מקראי קדש אשר תקראו אתם[21]. וענין הקדש הוא שנקדש מובדל בקדושה, פי' שהוא מובדל היפך העירוב, דעירוב הוא שמעורב עם אחר והבדלה הוא שמובדל בפ"ע, וקדש ומובדל הוא ענין א'. ובאמת קדש נושא עליו עוד ענין א', דמובדל פי' ששניהם שוים רק שהוא מובדל ממנו, וקדש פי' שהוא מרומם ומנושא יותר מחבירו. ויו"ט נק' מקראי קדש, פי' שקורא וממשיך את הקדש[22]. ויש גרעון ביו"ט נגד שבת בב' דברים, א' דהקדש אינו במקומו. ב') דהוא המשכה, והמשכה אינו כעצם. וזהו אשר תקראו אות"ם אתם כתי'[23] דישראל עושים אותה למצוה.

ולהבין זה צ"ל תחילה ההפרש בין חכ' לבינה, דחכ' הוא אין[24] כמ"ש והחכ' מאין תמצא[25], ובינה הוא יש[24] כמ"ש להנחיל אוהבי יש[26]. והנה עד"מ נהר ומעין, שמהנהר יודעין שיש מעינות מהם[27] נעשה הנהר, אבל מהמעין א"א לשער כלל שממנו יעשה נהר באורך ורוחב, מ"מ קצת התקרבות יש להם שהם מהות א', זה מים וזהו ג"כ מים. ועוד שזה בריבוי וזה במיעוט (פי' ומהריבוי אפשר לעשות המיעוט) כח המעיין מה שנובע בלי הפסק הוא למעלה מהשגה. כמו"כ חכ'[28] הוא אין, שאינו מציאת דמציאת הוא אשר יאמר עליו כי הוא זה[29]. כמו עד"מ כשאנו מתארין שם לאיזה דבר, הוא כשאנו רואין כחותיו וגילויו אז יכולים לתאר לו שם, אבל כשאינו יודעי' כוחיו[30] וגילויו א"א לתאר לו שם, כמו"כ

פח, א. ילקוט שמעוני בראשית א, לא רמז טז. סה"מ תר"ם ח"א ע' רנ. וש"נ. תרמ"א ע' שא. וש"נ.

18) כברייתו של עולם . . והדר נהורא: ראה שבת עז, ב בגי' רש"י. לקו"ת פקודי ג, ד. הנסמן בסה"מ תרכ"ז ע' תנד.

19) באשו: לקמן בסיום ההנחה: ברישא. ואולי גם כאן צ"ל כן.

20) ושמרתם את השבת כי קדש הוא: תשא לא, יד.

21) אלה מועדי הוי' מקראי קדש אשר תקראו אתם: אמור כג, ד.

22) מקראי קדש . . שקורא וממשיך את הקדש: ראה לקו"ת ויקרא א, ג. לעיל ח"א ע' רנז ואילך. וש"נ.

23) אשר תקראו אות"ם אתם כתי': ראה ר"ה כה, א וברש"י ד"ה אתם.

24) דחכ' הוא אין . . ובינה הוא יש: ראה ת"ז רתמ"ב. לעיל ח"א ע' רפט הערה 88.

25) והחכ' מאין תמצא: איוב כח, יב.

26) להנחיל אוהבי יש: משלי ח, כא.

27) מהם: תיבה זו איננה ברורה.

28) המעיין . . חכ': ראה קונטרס ומעין מאמר כ"ז, רפ"ב: בס' קהלת יעקב בשם הרע"מ. זהר רע"מ בא מב, ב. תו"ח לך פא, ב ובהערה 9. שער האמונה צ, א הערה 12. מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב ע' תרט ואילך (נוסח שני). סידור שער בהמ"ז קד, א.

29) אשר יאמר עליו כי הוא זה: ע"פ משפטים כב, ח.

30) כוחיו: אוצ"ל: כוחותיו.

חכ' אינו מציאות כלל. וזהו בל"ב נתיבות פליאות חכ'[31] שבכלל כל הל"ב נתיבות נקראים פלא, מ"מ ל"א נתיבות נתגלו[32] אבל נתיב הל"ב כתי' עליו נתיב לא ידעו[33], שהוא למעלה מהשגה. ולא כמשנת"ל דחכ' שהוא אור צח אוכם הוא קדם עה"ע פי' שהוא אינו מציאות, אבל כתר לא ידע כלל[34]. ובאמת גם חכ' יש מה שמופלא לגמרי. וי"ל שענין לא ידע שיש בחכ' הוא ידועה מציאותו ולא מהותו, דמאחר שאינו ידועה מהותו לכן נק' לא ידע. ובאמת פנימיות אבא פנימיות עתיק[35] שהוא לא ידעתי[36]. נמצא שבמוחין דאבא יש כל הבחי', רק דוקא בבחי' שנק' מוחי"ן דאבא. אבל בינה נק' יש כמ"ש להנחיל אוהביי יש, פי' שהוא השגה, הגם שההשגה שבבינה אין ערוך לגבי השגה שלנו, ששכלנו הוא גס. ואפי' השגה דג"ע התחתון אינו מאיר שם רק ג"ר[37] דמל', ואפי' געה"ע מאיר שם הארת הבינה[38], ולא עצם הבינה מ"מ נק' יש. וזהו עתיד הקב"ה להנחיל לצדיק וצדיק ש"י עולמות[39] ושרשם מל"א נת"ח וכאו"א כלול מעשר[40].

וביאור ענין צלה"ק תחילה מה דאי' בזוהר אימתי זיווגה דכנס"י[41] במלכא קדישא, בזמנא דנהרא מבי אבא, וכשכנס"י מתנהרין מיני' קרינן לה קדש, דהא מבי אבא נטלי האי, וכדין מזדווגין כחדא, בגין דמלכא קדש אקרי דכתיב קדש ישראל להוי'[42]. וצ"ל מה ענין זיווגי' למעלה, והענין הוא דעיין[43] הוא זיווג או"א, וצ"ל תחילה ענין הזיווג ע"ד העבודה. דהנה ק"ש הוא יחוד או"א[44], אך איך יכולי' לבוא לבחי' זו, זהו דכתי' ממושבותיכם תביאו לחם תנופה[45], ונק' תפלה דמיושב דק"ש הוא בבריאה[46], ועי"ז גורמים יחוד או"א. אך איך באים לבחי'

---

31) בל"ב נתיבות פליאות חכ': ס"י בתחלתו.

32) ל"א נתיבות נתגלו: ראה גם אוה"ת בא ע' רצה. לעיל בההמשך ספקל"ג. סה"מ תרל"א ח"א ע' שנא. תרל"ב ח"א ע' לח וע' שח. תר"ם ח"ב ע' תקע וראה הנסמן בהנ"ל.

33) נתיב לא ידעו: איוב כח, ז.

34) ולא כמשנת"ל דחכ' . . כתר לא ידע כלל: בהנחה שלפנ"ז.

35) פנימיות אבא פנימיות עתיק: ראה גם לעיל בההמשך פי"א. וש"נ.

36) פנימיות אבא . . שהוא לא ידעתי: ראה גם לעיל ע' תשסד. וש"נ.

37) דג"ע התחתון . . ג"ר: ראה גם לעיל ח"א המשך אלה תולדות נח רפ"ה. וש"נ.

38) דג"ע התחתון . . ג"ר דמל' . . געה"ע . . הבינה: ראה אוה"ת ואתחנן ע' קצז. לקו"ת ואתחנן י, ב. סה"מ תרמ"ב ע' לז. וש"נ.

39) עתיד הקב"ה . . ש"י עולמות: עוקצי' בסופה.

40) ש"י עולמות . . מל"א נת"ח . . מעשר: ראה גם אוה"ת בהעלותך ס"ע תיט. סה"מ תרל"ח ע' קצד. וש"נ. תר"ם ח"ב ס"ע תרט. וש"נ.

41) זוהר אימתי זיווגה דכנס"י: ראה שם אמור ק, ב. ראה גם לקמן ע' תתי. לעיל בההמשך פכ"ו. סה"מ תר"ם ח"א ע' קפג. ואילך.

42) קדש ישראל להוי': ירמי' ב, ג.

43) דעיין: תיבה זו אינה ברורה.

44) ק"ש הוא יחוד או"א: ראה פע"ח שער הק"ש ש"ח, פ"ד. שער הכונות ענין דרוש ק"ש דרוש ו.

45) ממושבותיכם תביאו לחם תנופה: אמור כג, יז.

46) תפלה דמיושב דק"ש הוא בבריאה: ראה פע"ח ושער הכונות שם. לקו"ת במדבר כ, א.

זו, הוא ע״י התבוננות איך שהוא ממכ״ע וסוכ״ע[47], פי׳ ממכ״ע מה הנשמה מחי׳ את הגוף כן הקב״ה מחי׳ את כל העולמות, מ״מ אינו דומה להנשמה המתלבשת בגוף שנתפעל ממקרי הגוף[48]. אבל למעלה כתי׳ אם חטאת מה תפעל[49], מפני שמה מידך יקח[50], דאם הי׳ נוטל, וע״י מ״ע נוטל, שייך לומר אם חטאת תפעל בו, אבל מאחר שאינו נוטל כלום. וזהו אם צדקת מה תתן לו[51] וממילא אם חטאת כו׳. דאני הוי׳ לא שניתי[52] שלא יש שום שינוי בין קודם הבריאה לאחר הבריאה, אתה קודם שנבה״ע ואתה הוא לאחר שנבה״ע[53], שהוא רק בבחי׳ סוכ״ע, וכל חיות וקיום העולמות הוא רק מבחי׳ שם כמ״ש מלך שמו נק׳ עליהם[54], שהוא רק הארה בעלמא שאינו נוגע לעצמיות. וזהו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד[55], שכ״ז הוא הארה, שם הוא הארה, וכבוד ג״כ הארה, ומל׳ ג״כ הארה[56], הי״ז הארה והארה דהארה, והארה דהארה דהארה. ולא עוד שקיום העולמות הוא רק מבחי׳ קריאת שם שהוא פחות יותר משם, דהנה עד״מ שם האדם א״א ליתן לחבירו, אבל קריאת שם אפשר ליתן לחבירו, כמו א׳ שהוא בעל על חפץ כמו בית שנק׳ על שמו ואח״כ כשמכרה לחבירו נק׳ ע״ש חבירו, נמצא שקריאת שם אפשר ליתן לחבירו, משא״כ שם. נמצא שענין קריאת פחות[57] יותר מבחי׳ שם, והוא המחי׳ עולמות. ולא עוד שענין קריאת שם הוא הארה מועטת מאד, כמו עד״מ ראובן שיש לו עבד ונק׳ שמעון, הרי שם ראובן נק׳ על שמעון, כמו שאומרים ששמעון הוא של ראובן. והנה מה ששם ראובן נק׳ על שמעון הוא הארה מועטת מעט מזעיר, מפני שיש לו עוד עבדים הרבה ששמו נק׳ עליהם. כמו״כ למעלה מה שקריאת שמו מחי׳ עולמות הוא הארה מועטת מאד, אבל לגבי אוא״ס ב״ה אינו תופס מקום כלל דאתה הוא קודם כו׳, וע״י התבוננות זו גם לב גשמי יתפעל מהוי׳ אחד. וזהו ואהבת את הוי׳ אלקיך[58] שהוי׳ יהי׳ בבחי׳ אלקיך אלקה שלך, בכל לבבך שיהי׳ המשכת אלקות בתוך לבבך, והו״ע בטל רצונך מפני רצונו[59]. וגם בכל לבבך בשני יצריך[60], בכל נפשך מס״נ. בכל מאדך הוא מסירת הרצון שלא יהי׳ לו רצונות

---

47) ממכ״ע וסוכ״ע: **זהר רע״מ פינחס רכה, א.**

48) להנשמה . . שנתפעל ממקרי הגוף: **ראה לקו״ת אמור לא, א. לעיל בההמשך פכ״ו. וש״נ.**

49) אם חטאת מה תפעל: **איוב לה, ו.**

50) שמה מידך יקח: **ע״פ איוב שם, ז.**

51) אם צדקת מה תתן לו: **איוב לה, ז.**

52) דאני הוי׳ לא שניתי: **מלאכי ג, ו. ראה גם לקו״ת אמור לא, א ואילך. סה״מ תר״ם ח״א ע׳ שסט ואילך. וש״נ.**

53) אתה קודם . . לאחר שנבה״ע: **ראה נוסח תפלת השחר. של״ה תולדות אדם ג, ב. מאמרי אדה״ז על מארז״ל ע׳ שלו.**

54) כמ״ש מלך שמו נק׳ עליהם: **ראה פיוט אדון עולם. לעיל ח״א ע׳ קמט הערה 67.**

55) ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד: **פסחים נו, א.**

56) שם . . הארה וכבוד . . הארה ומל׳ . . הארה: **ראה גם לקו״ת אמור לא, סע״ג-ד. סה״מ תרל״א ח״א ע׳ שלא וע׳ שמז ואילך. תרל״ב ח״א ע׳ א ואילך.**

57) קריאת פחות: **אוצ״ל: קריאת שם פחות.**

58) ואהבת את הוי׳ אלקיך: **ואתחנן ו, ה.**

59) בטל רצונך מפני רצונו: **אבות פ״ב, מ״ד.**

60) בכל לבבך בשני יצריך: **ואתחנן ו, ה ובספרי שם. ברכות נד, א במשנה. לעיל ע׳ תשמא. וש״נ.**

גשמי', והוא דקות הרע, וכל מה שבדקות יותר הגבה למעלה יותר, וממילא צריכים להמשיך מבחי' היותר גבוה. וזהו ימי שנותינו בהם שבעים שנה[61], שהחיות של האדם אינו דרך מקרי, אלא עד שמברר את הרע מעט מעט, היום מעט ולמחר מעט עד שיתהפך לגמרי להטות לבבינו אליו ית', ושיהי' הלב גשמי מתפעל לדבקה בו ית'.

וזהו יחוד קוב"ה ושכינתי', קוב"ה הוא מה שקדוש ומובדל, ושכינתי' הוא מה ששוכן ומתלבש בתחתונים, ויחוד קוב"ה ושכינתי' היינו שמבחי' קוב"ה שהוא קדוש ומובדל ואני הוי' לא שניתי, יומשך בנקודת הלב גשמי, וא"כ שכינתי' קאי על מה שמתלבש בעולמות. ועי"ז גם הארה זו נק' קדש, שגם להכנת היחוד נק' קדש. וזהו אתה קדוש ושמך קדוש[62] שבחי' שמך קדוש, אך בזהר משמע שקאי על כנס"י ולפי מה שנת' שענין היחוד הוא שיומשך לנקודת הלב גשמי ניחא, שהו"ע יחוד קוב"ה וכנס"י, שעי"ז גם כנס"י נעשה קדש. אך צ"ל דהנה ארז"ל יכול כמוני[63] ת"ל כי קדוש אני[64] קדושתי למעלה מקדושתכם[63], וכאן קאמר שכנס"י נק' קדש, כמו מלכא קדישא. י"ל דמשארז"ל יכול כמוני כו', קאי על א"ס שלמעלה מהשתל'. אך צ"ל דאי' בכהאריז"ל וכן משמע בזהר בכמה דוכתי דכשצריך להיות יחוד נמשך מאוא"ס שלמעלה מהשתל'[65]. וי"ל דמה שנמשך מאוא"ס כדי שיהי' היחוד, ה"ה גרם היחוד אבל לא שעי"ז נעשה כן, אבל לאחר היחוד מה שנמשך מקוב"ה לשכינתי' ע"י היחוד נעשה כן. וזהו שאמר בזהר קרינן לה קדש, משמע שאינו קדש רק שקרינן לה קדש, ולא עוד שקרינן הוא רק קריאת שם. ולע"ל ארז"ל עתידים צדיקים שיקראו על שמו של הקב"ה ופי' רש"י שיהי' שמם הוי'[66]. וזהו שאמר יכול כמוני משמע שאפ"ל שיהי' כמוני, וזהו יהי' לע"ל אלא שיכול שגם כמוני ת"ל כי קדוש אני קדושתי למעלה מקדושתכם ולע"ל יהי' בחי' זו, רק שזהו ע"י עלי' דוקא דהמשכה אינו שייך בבחי' זו, אבל עכשיו בחי' זו גורם היחוד ולא שנעשה כמוהו.

והנה אי' בדרושים דקו וחוט הוא שכינה[67], וצ"ל מפני מה נק' הקו שכינה. והענין הוא דהנה שם שכינה הוא ע"ש ששוכן ומתלבש בתחתונים, כמ"ש

---

61) ימי שנותינו בהם שבעים שנה: **תהלים צ, י.**

62) אתה קדוש ושמך קדוש: **נוסח ברכת אתה קדוש בשמ"ע.**

63) יכול כמוני . . למעלה מקדושתכם: **ויק"ר פכ"ד, ט.**

64) כי קדוש אני: **קדושים יט, ב.**

65) בכהאריז"ל . . מאוא"ם שלמעלה מהשתל': **ראה לקו"ת וירא קרוב לתחלתו ד"ה ואמנם ענין ההוא רוחא. ע"ח שער מ"ן ומ"ד של"ט דרוש ז. פע"ח שער הק"ש ש"ח, פי"א.**

66) עתידים צדיקים . . שמם הוי': **ראה ב"ב עה, ב וברשב"ם שם. לעיל בההמשך ספי"ב. וש"נ.**

67) דקו וחוט הוא שכינה: **ראה מאמרי אדה"ז תקס"ד ע' רלה. והנחת מהרי"ל בהוספת הגהות וכו' באוה"ת שמע"צ ע' א'תתכה.**

ושכנתי בתוכם[68] בתוכו לא נא' אלא בתוכם בתוך כאו"א מישראל[69]. וכדי שיומשך מאוא"ס בבע"ג לנבראים בע"ג, הגם דכתי' אדם אדמה לעליון[70] שהוא בבע"ג, מ"מ ה"ז רק אדמה דמיון, הוא ע"י צמצום, שסילק אור עצמותו על הצד[71] ואח"כ נמשך המשכת הק"ו לכן נק' שכינה. כמו ששכינה נק' ע"ש שמאיר במקום החשך, כמו"כ הק"ו מאחר שנמשך להאיר את החושך עד שמאיר בכאו"א מישראל, הגם שנש"י אפי' נשמות דאצי' מורחקי' מן הק"ו[72], מ"מ מאיר בהם הק"ו, נק' שכינה, נמצא שעיקר שם הקו הוא שכינה ולא קו, אלא שנק' קו שהוא מורה על אופן ההמשכה שרק כמו ק"ו שהוא מצומצם, אבל שמו העצמי הוא שכינה. והא דנק' על שם ההמשכה ולא על שמו העצמי, הוא מפני שמדבר שם בגדולת א"ס, לכן קורא אותו בשם ק"ו, שגם ההמשכה שנמשכה מא"ס להוות עולמות הוא רק בדרך צמצום, אבל עצם שמו הוא שכינה. וגם דהקו מסתיים באצי'[73], ובמל' דאצי' מאיר הקו, ומל' נק' שכינה[74].

ועוי"ל מפני הקו[75] נק' שכינה, מפני שהקו ממוצע, שכדי שיומשך ממל' דא"ס לאצי' הוא ע"י ששרשו מלפני הצמצום, ועובר דרך הצמצום, ומאיר בנאצלים. נמצא שהקו מקבל מא"ס ומאיר בנאצלים, לכן נק' שכינה ע"ש שהוא מקבל, כמו מל' נק' שכינה ע"ש שהוא מקבל, כמו"כ הק"ו. וההפרש בין פי' הא' לפי' הב' הוא, דלפי פי' הא' גם בראשית הקו נק' שכינה, מפני שכוונת המשכתו הוא להאיר את הצמצום. ולפי' הב' בראשית המשכת הקו אינו נק' שכינה, מפני שלא השפיע בעולמות, לכן אינו נק' שכינה אלא אחר שנמשך. ולפי ב' פי' ניחא מה שהקו נק' שכינה, ולפ"ז יחוד קוב"ה ושכינתי' הוא יחוד עצמות המאציל שלפני הצמצום עם הק"ו. וזהו ובמורא גדול זו גילוי שכינה[76], דקאי על גילוי אוא"ס דבחי' מל' דא"ס[77], שמבחי' מל' דא"ס נמשך הק"ו ונק' בשם שכינה מטעם הנ"ל.

---

68) ושכנתי בתוכם: **תרומה כה, ח.**

69) ושכנתי בתוכם . . בתוך כאו"א מישראל: **ראה אלשיך תרומה שם. לקו"ש כרך כו ע' 83 הערה 49. שם ע' 173 הערה 45. טור ברקת הל' יו"ט סתקכ"ט סג, א. טור יהלום יו"ד ססש"ג, ס"ז ב, ג. מאמרי אדמו"ר הצ"צ הנחות תרי"ד ע' ו בשם הה"מ.**

70) אדם אדמה לעליון: **ישעי' יד, יד. ראה עבוה"ק ח"א חלק היחוד פי"ז. של"ה תולדות אדם ג, א. מאמרי אדה"א דברים ח"א ע' קכב. וש"נ. בראשית ע' קסב. וש"נ.**

71) שסילק אור עצמותו על הצד: **ראה גם לעיל ח"א ע' רצט. ע' שלח. לעיל בההמשך פכ"ז. וש"נ.**

72) שנש"י . . מורחקי' מן הק"ו: **ראה אגה"ק ס"כ קל, סע"א.**

73) דהקו מסתיים באצי': **ראה ע"ח שער סדר אצי' ש"ג בתחלתו. שער סדר אבי"ע שמ"ז, פ"א. תו"ח ויצא קעו, ג הערה 45.**

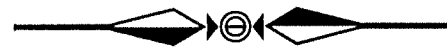
74) ומל' נק' שכינה: **ראה זהר רע"מ תצא רפא, ב. פרדס שער טעם האצילות ש"ב, פ"ב. שעה"כ שכ"ג, פכ"א מערכת שכינה. לקוטי הש"ס להאריז"ל בחלק פי' מארז"ל ע"ד הסוד ד"ה כ"מ שנמצא השכינה (ב"ב תשל"ב) ע' כג. תניא פנ"ב. אגה"ק סכ"ה קלט, א. מאמרי אדה"א הנחות תקע"ז ע' כא. וש"נ.**

75) מפני הקו: **אוצ"ל: מפני מה הקו.**

76) ובמורא גדול זו גילוי שכינה: **תבוא כו, ח ובספרי שם. הגדה של פסח.**

77) ובמורא גדול . . דבחי' מל' דא"ס: **ראה לקו"ת צו, יג, ד. לעיל בההמשך פכ"ז. וש"נ.**

וזהו וידבר אלקים[2], כמו שבתחלת ברייתו של עולם, ברישא חשוכה שהוא הצמצום ואח"כ נהורא[18] שהוא הק"ו, להאיר החשך של הצמצום. כמו"כ בתורה תחילה צ"ל הצמצום דשם אלקים[5]. אלא שכאן קאמר וידבר אלקים, מפני שהתורה נק' אור[78], והאיר כ"כ ע"ד שהאיר גם הצמצום דש' אלקים, עד שגם השם אלקים נעשה מדבר. ואח"כ אמר אנכי הוי' אלקיך[3], כמו שכדי שיומשך היחוד באצי', צ"ל תחילה יחוד קוב"ה ושכינתא', היינו אוא"ס שלפני הצמצום עם הק"ו, ואח"כ באצי'. כמו"כ כאן תחילה אמר אנכי שהוא יחוד אוא"ס שלפני הצמצום עם הק"ו, ואח"כ אמר ה' אלקיך הוא היחוד דאצי' עד שהוי' יהי' בחי' אלקיך אלקה שלך, והוא היחוד עם כנס"י. וכמו"כ בק"ש, שע"י יחוד שבק"ש שהוא יחוד או"א[44], נעשה ראשית היחוד הנ"ל, שהוא גרם היחוד דאצי', ואח"כ נעשה היחוד דאצי'. וכדי שלא יאמר מי אנכי, שע"י עבודתי יגרום היחוד, וכ"ש בעלי עסקים שטרודים כל היום ואח"כ מתפללים מעריב ואומרים אחד, ואיך שייך שע"י"ז יעשה היחוד. וכמו"כ תפלת שחרית, שתחילה עסק בשינה שהוא צרכי הגוף, ואיך שע"י שאומר אח"כ הוי' אחד יגרום היחוד למעלה. ע"ז אמר אנכי הוי' אלקיך אשר הוצאתיך[79] מארץ מצרים, שהי' משוקעים במ"ט שע"ט[80], ומה"ד קטרג עליהם אלו כו' ואלו[81] כו', מ"מ בחמישים יום קבלו תורה[82]. כמו"כ עכשיו אני[83], אני הוא הנותן כח, הגם שעוסק בדברים גשמים, מ"מ יוכל לבוא למס"נ באחד[84]. ואח"כ ואהבת א"ת הוי' אלקיך[58] שיהי' טפל ובטל לשם הוי'[85] (כמו את בשרו הסמוך לבשרו[86]) עד שהוי' יהי' בחי' אלקיך אלקה שלך.

78) שהתורה נק' אור: משלי ו, כג.

79) אנכי הוי' אלקיך אשר הוצאתיך: לעיל בההמשך כתב: „בסוף ק"ש אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם". ראה בסמוך הערה 83.

80) שהי' משוקעים במ"ט שע"ט: נסמן לעיל ע' תשלח הערה 34.

81) ומה"ד קטרג עליהם אלו כו' ואלו: ראה זהר תרומה קע, ב. יל"ר בשלח יד, כח. סה"מ תרל"ב ח"א ע' רפז ואילך.

82) בחמישים יום קבלו תורה: ראה שו"ע אדה"ז חאו"ח סדר תפלת חה"ש סתצ"ד, ס"א. סה"מ תר"ם ח"א ע' רז. וש"נ.

83) אני: ראה לעיל הערה 79.

84) למס"נ באחד: ראה זהר רע"מ משפטים קיט, א. צו לג, א. לעיל ח"א המשך ואלה תולדות יצחק פ"ג. וש"נ.

85) את הוי' . . טפל ובטל לשם הוי': ראה גם לעיל בההמשך פכ"ו. וש"נ.

86) את בשרו הסמוך לבשרו: ראה משפטים כא, כח. ב"ק מא, ב. מצורע יד, ט. סוכה ו, סע"א.

ח"ש ל"ז

להבין ההפרש בין חכ' ובינה[1], דחכ' נק' קדש[2], ובינה נק' מקראי קדש[3], הנה בזהר אי' דחכ' נק' קדש מילה בגרמי'[4]. והענין הוא דהנה ענין החכמה מה דאנת הוא חכים ולא בחכ' ידיעה[5], אינו דוקא לזולת, דבכלל חכ' שלמעלה נק' אנת הוא כו' דהוא האין. והוא אינו שייך לזולת דוקא, דגם קודם שנתהוו עולמות הי' בחי' חכ', ממילא מובן שגם אחר שנתהוו עולמות אינו שייך לעולמות. דעיקר המדות הם דוקא לזולת[6], כמ"ש כי אמרתי עולם חסד יבנה[7]. ויש בזה ב' פי'[8], א' שהתהוות העולמות הוא ע"י מדת החסד, הב' שצריכים לבנות מדת החסד. דענין השפעה הוא דוקא ע"י מדת החסד כמ"ש מכלכל חיים בחסד[9]. דעיקר המדות הוא דוקא לזולת, אבל חכ' אינו לזולת דוקא.

וביאור הענין דהנה כתי' זכור רחמיך וחסדיך כי מעולם המה[10], דענין רחמים וחסדים הם דוקא לעולמות, הגם דמדות אינו כמו לבוש שהוא אינו עצמיות, אבל מדת[11] הם עצמיות. מ"מ ענין המדות הוא דוקא השפעה, כמו עד"מ מי שהוא איש החסד, ע"י מה יודעין טוב חסדו, הוא דוקא ע"י הזולת, דכאו"א הוא משפיע אפי' כילי, ויש ממוצע, ויש פזרן והוא נק' איש החסד, וכ"ז הוא דוקא לזולת. כמו אברהם שנק' איש החסד[12], ואי' באו"צ[13] שער הנדיבות שהי' נדיב בנפשו בגופו בממונו. בנפשו שהי' מגלה אלקות בעולמות, דכשראה אדם שראוי להבין גדולת הבורא הי' משפיע לו בכל כחו, והי' משתדל שיבין, ורצונו הי' שיבין כמו שהוא מבין. וכמו עד"מ מי שהוא איש החסד, הוא משפיע יותר מכפי יכולתו. כמו"כ הי' משפיע בכל כחו, יותר מכפי יכולתו. בגופו שהי' טורח בעצמו[14], דמס'

---

1) להבין ההפרש בין חכ' ובינה: הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ממאמר הי"א מהמשך וככה הכולל פרקים כ"ח־כ"ט, שנדפס לעיל בחלק המאמרים.

2) דחכ' נק' קדש: ראה זהר אמור צד, ב. לקו"ת מסעי צג, א. בהערה הבאה.

3) ובינה נק' מקראי קדש: ראה לעיל בההמשך רפכ"ו ובהערה 19 שם.

4) דחכ' . . קדש מילה בגרמי': ראה זהר אמור שם.

5) דאנת הוא חכים ולא בחכ' ידיעה: כ"ה גם בסידור אדה"ז סדר מנחת ערב שבת. ראה ת"ז בהקדמה יז, ב.

6) בחכ' . . לזולת . . המדות . . לזולת: ראה גם לעיל בההמשך רפכ"ח ובהערה 5 שם.

7) כי אמרתי עולם חסד יבנה: תהלים פט, ג.

8) עולם חסד יבנה . . ב' פי': ראה סה"מ תרכ"ט ע' ט וע' תו שמציין: ע' מזה בד"ה ולקחתם אגודת אזוב (ר"ח) (ר"ז) — ראה גם סה"מ תרכ"ח מהדורת אותיות מרובעות ברשימת המאמרים. תרכ"ז ע' קמ. וש"נ. תרמ"א ע' מד. וש"נ.

9) מכלכל חיים בחסד: נוסח שמו"ע — ברכת אתה גבור. ראה גם לעיל ח"א מאמר ד"ה יפה שעה אחת פ"א־פ"ב.

10) זכור רחמיך . . מעולם המה: תהלים כה, ו — בדילוג השם.

11) מדת: אוצ"ל: מדות.

12) אברהם שנק' איש החסד: ראה זהר בראשית מז, ב. לעיל ח"א מאמר ד"ה יפה שעה אחת פ"א. וש"נ.

13) באו"צ: = באורחות צדיקים. ראה גם לעיל בההמשך פכ"ח הערה 8.

14) בגופו שהי' טורח בעצמו: ראה גם רמב"ן וירא יח, ז.

הי׳ לו משרתים, מ״מ הי׳ טורח בעצמו[15]. הגם ששלוחו שהוא ע״י ציויו הוא ג״כ כמותו[16], מ״מ בו יותר טוב משלוחו[17]. בממונו שהי׳ מאכיל ומשקה לכאו״א, ואח״כ אמר ברכו למי שאכלתם משלו[18], שהוא מה שהי׳ נדיב בנפשו. דגופו וממונו הם כחות פחותים מנפשו, והי׳ מחבר אותם לנפשו. דכשמקרבים את א׳ ומאכילי׳ ומשקין אותו, ואח״כ אומרים לו איזה דבר, אזי יותר מתקבל אל הלב. נמצא דמה שנק׳ איש החסד הוא מפני שהשפיע. וזהו שכתוב בפרדס[19] בשם ספר הבהיר[20], אמרה מדת החסד לפני הקב״ה[21], כל ימי היות אברם[22] בארץ[23] לא הוצרכתי לעשות[24] מלאכתי, שהרי אברם[25] עומד ומשמש[26] במקומו[27]. נמצא שהי׳ מחליף מקום מדת החסד[28], נמצא שענין מדת החסד הוא השפעה. וכמו״כ מדת הרחמים הוא דוקא כשיש על מי לרחם, וזה מרחם עליו, וזה אינו מרחם עליו, יודעים שזה בעל רחמים כו׳. אבל כשלא יש על מי לרחם, אין ידוע אם הוא בעל רחמים כו׳. וכמו״כ מדת הגבורה הוא דוקא כשיש על מי להתגבר, ועל מי לקמץ. וזהו בעיקרם, וכמו״כ בהענפים דוקא לזולת.

אבל חכ׳ אינו דוקא לזולת, הגם שכדי שיודע הזולת שהוא חכם, הוא דוקא ע״י שדורש. מ״מ זהו רק שידעו אחרים שהוא חכם, אבל עצם החכ׳ אינו צריך לזולת. ובאמת גם שידע חבירו שהוא חכם אינו דוקא ע״י שדורש, דמי שהוא בקי בש״ס ופוסקים ויש לו איזה סתירה, ניכר שהוא טרוד בדבר חכמה, הגם שאינו מדבר כלום, וכמ״ש חכמת אדם תאיר פניו[29]. כמו ר׳ אבוהו שמצא תוספתא חדתא צהבו פניו[30], הגם שלא אמר לחבירו, אלא מצא מ״מ צהבו פניו. הגם שארז״ל

15) הי׳ טורח בעצמו: ראה ב״ר מח, יג. רש״י וירא יח, ז ד״ה אל הנער.

16) שלוחו . . כמותו: ברכות לד, ב במשנה. וש״נ. מכילתא ורש״י בא יב, ו.

17) בו יותר טוב משלוחו: ראה קדושין מא, א.

18) ברכו למי שאכלתם משלו: ראה סוטה י, ב. לקו״ש כרך טו ע׳ 122 ואילך ובהנסמן שם.

19) שכתוב בפרדס: ראה שער טעם האצילות ש״ב, פ״ב. שער הכנויים שכ״ב, פ״ד בשינוי קל. ראה גם סה״מ תרס״ג ח״ב ע׳ צא.

20) בפרדס בשם ספר הבהיר: סקצ״א בשינוי קל. זח״א בהשמטות רסד, רע״ב.

21) לפני הקב״ה: בפרדס ובס׳ הבהיר ליתא. אבל כ״ה בכ״מ ומהם: לעיל ע׳ תשעח. ראה סה״מ תרמ״ב ע׳ שצ. וש״נ.

22) אברם: בפרדס ובס׳ הבהיר: אברהם. ראה גם לעיל ע׳ תשעח. סה״מ תרמ״ב שם. וש״נ.

23) בארץ: בפרדס שם ש״ב, פ״ב: בעולם. ראה גם לעיל ע׳ תשעח. לעיל ח״א ע׳ רלג. סה״מ תר״ם ח״א ע׳ ז בהערה.

24) לעשות: בפרדס ובס׳ הבהיר: אני לעשות. ראה גם לעיל ע׳ תשעח וח״א ע׳ רלג; סה״מ תרמ״ב שם.

25) אברם: ראה גם לעיל ח״א ע׳ רלג; סה״מ תרמ״ב שם. בפרדס ובס׳ הבהיר: אברהם.

26) ומשמש: בפרדס: ס׳ הבהיר: סה״מ תרכ״ז ע׳ קצט: שם. ראה גם לעיל ע׳ תשעח וח״א ע׳ רלג.

27) במקומו: בכל הנ״ל: במקומי.

28) שהי׳ מחליף מקום מדת החסד: ראה סה״מ תרמ״ב שם. וש״נ.

29) חכמת אדם תאיר פניו: קהלת ח, א. ראה לקו״ת שבהערה הבאה.

30) ר׳ אבוהו . . תוספתא חדתא צהבו פניו: ראה ירושלמי שבת פ״ח, ה״א. לקו״ת מסעי

הרבה למדתי מרבותי ומתלמידי יותר מכולם[31]. דהנה יש בחכ' ב' בחי', א' מה שמבין הדבר על בוריו, הב' הגם שמבין מ"מ אינו מבין אותו בטוב טעם בהשגה גמורה, אלא שהוא עדיין בהעלם שגם הוא בעצמו אינו יודע, וכששואלין אותו אינו יודע מה להשיב, וע"י שמסביר לזולתו יוצא מהעלם לגילוי. אבל עצם החכ' היינו כדי לבוא לעומק החכ', זהו דוקא בשתיקה, אשתומם כשעה חדא[32], או שתק רב[33]. שאינו שייך לומר ששתק מפני שלא ידע, אלא שהעלה שכלו ללמעלה מן השכל, אם כך או כך. וכמו האיש משתאה לה[34], היינו מפני שעשה סימן וראה שנתקיים הסימן שאינו דבר הרגיל לכן נשתומם. וכמו רשב"י שהי' במערה רק עם ר"א בנו, ונתוסף לו הרבה חכ' כדאי' בגמ'[35] דמתחילה כד הוה מקשי ר"ש מפרק רפב"י י"ב פירוקי, ואח"כ כד הוה מקשי רפב"י הוה מפרקו רשב"י ך"ד פירוקי[36]. נמצא שנתוסף לו ריבוי חכ' עד מאד, שמתחילה הי' הוא השואל ורפב"י המושיב, ואח"כ המושיב נעשה שואל והשואל נעשה מושיב, והי' מפרק לו על כל קושי' ך"ד פירוקי'. נמצא שעיקר החכ' הוא דוקא בפ"ע. וכן סנהדרין כשהי' נושאין ונותנין רש"י פ כל א' בפ"ע[37], ואפי' לפי' הרמב"ם שכ"א עם בן זוגו[38]. מ"מ אין זה בדרך השפעה, דהשפעה נק' שא' משפיע וא' מקבל, אבל כאן ששניהם משפיעים אינו זה השפעה. והא שהי' כ"א עם בן זוגו ע"ד שארז"ל ע"פ ברזל בברזל יחד ואיש יחד פני רעהו[39], כל הלומד תורה בשנים[40] כו', אבל אין זה השפעה, וזהו נותנין ונושאין הוא העלאת השכל ללמעלה מהשכל. וראי' ברורה לזה ממארז"ל אלפים שנה קדמה תורה לעולם[41], פי' קדמה למעלת העולם[42]. וגם ע"פ פשוט קדמה לעולם, הגם שעדיין לא הי' צריך אותה לעולמות מ"מ הי' התורה. וגם

צג, ב. מאמרי אדה"א קונטרסים ע' שדמ. וש"נ. שערי אורה יב, ב. ושם ע' קו: ר"ג. תו"ח יתרו רסז, ג. הנסמן בסה"מ תרכ"ז ע' פז.

31) הרבה . . ומתלמידי יותר מכולם: תענית ז, א. ראה גם סה"מ תרמ"א ס"ע תפב וס"ע תקלא.

32) אשתומם כשעה חדא: דניאל ד, טז. שבת מז, א. ראה סידור שער נפ"א צב, ג. תו"ח פקודי ח"ב תנ, ד. וש"נ.

33) שתק רב: ראה ביצה ו, א. מאמרי אדה"א בראשית ס"ע צד ואילך. וש"נ. תו"ח בא קכט, ב. וש"נ.

34) האיש משתאה לה: ע"פ ח"ש כד, כא.

35) רשב"י . . ר"א בנו . . כדאי' בגמ': שבת לג, ב.

36) י"ב פירוקי . . ך"ד פירוקי: ראה שבת שם. סה"מ תרכ"ח ע' ד.

37) סנהדרין . . רש"י פ [פי'] כל א' בפ"ע: סנהדרין מ, א ד"ה כל הלילה. ראה סה"מ שבהערה הבאה.

38) לפי' הרמב"ם שכ"א עם בן זוגו: ראה רמב"ם הל' סנהדרין פי"ב ה"ג. לעיל בההמשך פכ"ח ופקי"ז — סה"מ תרל"א ח"א ע' רפט. תרל"ח ע' יד. וש"נ.

39) ברזל בברזל יחד ואיש יחד פני רעהו: משלי כז, יז.

40) כל הלומד תורה בשנים: ראה ב"ר פס"ט, ב.

41) אלפים שנה קדמה תורה לעולם: ראה לעיל ח"א ע' רעו שמציין: דרשו בגמ' ובמדרש ובזהר. ראה מדרש תהלים צ, ג. שבת פח, ב וברש"י שם. הנסמן במאמרי אדה"א דברים ח"א ע' כ; סה"מ תרמ"ב ע' קנג.

42) אלפים שנה קדמה . . למעלת העולם: ראה גם לעיל בחלק המאמרים המשך וככה פקי"ז. סה"מ תרל"א ח"א ע' רפט. תרל"ח ע' טז. וש"נ. תר"ם ח"א ע' קפ. וש"נ.

בינה קדמה לעולם[43] דקאי על מוחין דאימא. וזהו קדש מלה בגרמה, דענין החכ׳ אינו שייך לעולמות לכן נק׳ קדש מלה בגרמה.

ועוי״ל מפני מה נק׳ החכ׳ קדש, לפי מה שנת״ל שקדש הוא מובדל[44]. דהנה ענין השגה הוא שמעורב עם השכל שלומד, כמו שלומד ש״ס מאמר דאביי ורבא או פוסק, אזי נק׳ חכם. הגם שהשכל אינו שלו אלא של הפוסק, מ״מ נק׳ חכם עם שכל שאינו שלו. מפני שנתערב שכלו עם שכל הפוסק עד שנעשה אחד ממש. דמי לומד דוקא מי שיש לו שכל, דמי שאין לו שכל כמו בהמה שאין לה שכל רק לשמור שלא תפול בבור אינו שייך שתלמוד, רק מי שיש לו שכל שייך שילמוד, ומערב שכלו עם שכל הפוסק לכן נק׳ חכם. וזהו שכתב בסש״ב שהוא יחוד נפלא[45] שאין כמוהו, דבכ״מ יחוד משפיע ומקבל מ״מ ה״ז משפיע וזה מקבל, אבל כאן הוא מוקף ומקיף, ונתאחד עד שנעשה דבר אחד ממש, נמצא שזה יחוד נפלא שאין כמוהו. אבל חכ׳ הוא למעלה מגדר השגה ממילא אינו מעורב, זהו שאמר בזהר דחכ׳ הוא קדש מלה בגרמה, שהוא למעלה מהשגה וממילא אינו מעורב, וזהו ההפרש בין חכ׳ לבינה. וענין יחוד או״א הוא שנמשך מיסוד אבא לבינה, והענין הוא דהנה יסוד אבא הוא חלון ונק׳ יו״ד[46], ויש בזה ד׳ טעמים. הא׳ מפני שההמשכה הוא בצמצום כמו יו״ד, הב׳ שתבנית חלון הוא כמו יו״ד, הג׳ שחכ׳ נק׳ יו״ד[47], הד׳ דאי׳ ברמ״ז דכל נקודה הוא יסוד[48] וממילא יסוד הוא נקודה. ואח״כ כשנמשך לבינה נעשה וא״ו, שאין יו״ד נמשך כמו שהוא בבינה, רק שנעשה ממנו וא״ו, ווא״ו בראשו יו״ד[49] מורה שנמשך מיו״ד[50]. ואיך אפשר שיומשך יו״ד זהו הוא״ו, שאין היו״ד נמשך כמו שהוא רק שנעשה ממנו וא״ו, וכשנמשך לבינה נעשה מהוא״ו ה״א, ואז נק׳ בינה, קדוש בוא״ו להיות כי נמשך בו הוא״ו. וכ״ז להדעה דחכ׳ הוא אצי׳ שבאצי׳[51], ובינה הוא בריאה שבאצי׳, וז״א יצי׳ שבאצי׳, ומל׳ עשי׳ שבאצי׳. דיש דעה דכת״ר הוא אצי׳ שבאצי׳[52], אבל לפי דעה הא׳ כתר אינו שייך לאצי׳.

---

43) בינה קדמה לעולם: ראה לקו״ת שה״ש א, סע״ד ואילך. סה״מ תרל״א ח״א ע׳ רפט.

44) שקדש הוא מובדל: ראה תניא פמ״ו (סו, א). לקו״ת אמור לא, א. תו״ח וארא נא, ד ובהערה 10.

45) בסש״ב שהוא יחוד נפלא: פ״ה.

46) יסוד אבא הוא חלון ונק׳ יו״ד: ראה גם לעיל בההמשך פכ״ט. וש״נ.

47) שחכ׳ נק׳ יו״ד: ראה סהמ״צ להצ״צ ע׳ ב.

48) ברמ״ז דכל נקודה הוא יסוד: בשם האוצ״ח על מאה״ז תצוה דקפ״ד ע״ב. שער הארות זו״ן פ״ה. ע״ח שער הארות המוחין זו״ן של״ב, פ״ה.

49) ווא״ו בראשו יו״ד: ראה תו״א בראשית ג, ג. מאמרי אדה״א דברים ח״ב ע׳ תרעח. וש״נ. תו״ח בשלח קנ, ג. וש״נ.

50) ווא״ו . . מורה שנמשך מיו״ד: ראה גם תו״א ח״ש טו, ד. ויצא כא, ב.

51) דחכ׳ הוא אצי׳ שבאצי׳: ראה לקו״ת שה״ש לט, ג. ביאוה״ז להצ״צ כרך ב אמור ע׳ תתקסג. סה״מ תר״ם ח״א ע׳ קפח ובהערה 1002.

52) דכת״ר הוא אצי׳ שבאצי׳: ראה לעיל בההמשך רפל״ה. וש״נ.

והנה לפ״ז נוכל להבין בנקל ההפרש בין חכ׳ לבינה, כמו בין אצי׳ לבריאה, דאצי׳ הוא גילוי ההעלם מאלקות[53] ובריאה הוא בריאה יש מאין. כמו״כ ההפרש בין חכ׳ לבינה, דהשכלת הבינה הוא מסך בין כתר וחכ׳ לבינה. הגם דחו״ב הם תרין ריעין דלא מתפרשין[54], זהו לצורך קיום השגת הבינה, דעכשיו יש עדיין השגה, דעל לע״ל כתיב והניף ידו על הנה״ר[55] שיתעלה למעלה. אבל באמת יש הבדל רב בין חכ׳ לבינה, דבחכ׳ מאיר אוא״ס בקירוב מקום[56], ובבינה מאיר בריחוק מקום. וענין קירוב וריחוק הוא עד״מ שני קרובים הוא כשהי׳ אביהם מאו״א א׳, אזי בניהם אחריהם הם קרובים, עד שפסולים זל״ז לעדות, דכמו שאין אדם מעיד על עצמו, כמו״כ אינו יכול להעיד על קרובו מפני שהם משורש א׳. וכן מי שהם קרובים בדיעותיהם, ומובן זה יותר ממשל הפשוט שהוא משל הא׳. כמו״כ בחכ׳ מאיר אוא״ס בקירוב ובבינה מאיר בריחוק. ואינו סותר למה שנת״ל דלית מח׳ תפיסא בי׳ כלל[57], דענין תפיסא אינו[58] שייך במי שמרגיש את עצמו, אבל במי שלא יש בי׳ הרגש אינו שייך תפיסא. לכן חכ׳ שהוא אינו מרגיש עצמותו אינו שייך תפיסא, ולא שמה שמה[59] שאינו נתפס הוא מצד אוא״ס ח״ו אלא מצד החכ׳. וזהו לית מחשב״ה תפיסא בי׳ כלל להפי׳ דמח׳ הוא חכ׳. וזהו ההפרש בין חכ׳ לבינה, דבחכ׳ מאיר אוא״ס בקירוב מקום ובבינה מאיר אוא״ס בריחוק מקום, נמצא שיש הבדל רב ביניהם.

עש״ק פ׳ נשא ל״ז

ואהבת את ה׳ אלקיך[1] בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך[2], וצ״ל למה מצוה על אהבה יותר מעל כל המצות, דכאן מצוה שיהי׳ בכל לבבך. שלכ״א מישראל יש שני נפשות[3], לכן מצוה שגם היצה״ר יהי׳ לו אהבה לאלקות. ובכל נפשך בכל כחות הנפש. ובכל מאדך בלי גבול[4]. ואינו מצוה כן על יראה, הגם

53) דאצי׳ הוא גילוי ההעלם מאלקות: **ראה גם לעיל בההמשך פ״ה. וש״נ.**

54) דחו״ב . . דלא מתפרשין: **ראה זהר בשלח נו, א. ויקרא ד, א. מאמרי אדה״א דברים ח״ב ע׳ שסו. וש״נ. תו״ח בראשית כא, ב ובהערה 8.**

55) והניף ידו על הנה״ר: **ישעי׳ יא, טו.**

56) דבחכ׳ מאיר אוא״ס בקירוב מקום: **ראה ע״ח שער דרושי אבי״ע שמ״ב, פי״ג. שער סדר אבי״ע שמ״ז, פ״א. תו״ח בראשית יז, ב הערה 5. סה״מ תר״ם ח״ב ע׳ תקעא. וש״נ. בהנחה שלאח״ז.**

57) שנת״ל דלית מח׳ תפיסא בי׳ כלל: **ע׳ תשפה. וש״נ.**

58) אינו: **אולי תיבה זו מיותרת.**

59) שמה: **אולי תיבה זו מיותרת.**

1) ואהבת את ה׳ אלקיך: **הנחת כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ממאמר ד״ה זה הוא מאמר הי״ב מהמשך וככה הכולל פרקים ל־ל״ב. נדפס לעיל בחלק המאמרים. וש״נ.**

2) ואהבת . . ובכל מאדך: **ואתחנן ו, ה.**

3) שלכ״א מישראל יש שני נפשות: **ראה תניא פ״א. ראה גם לעיל ע׳ תשמו. וש״נ.**

4) ובכל מאדך בלי גבול: **ראה אגה״ק סי״ז. סה״מ תר״ם ח״א ע׳ תכט. וש״נ.**

דא"ת ה' אלקיך כולל גם יראה[5], זהו מפני שא"ס הוא אנת הוא שלימותא דכולא[6], ואהבה בלא יראה אינו שלימות, אבל העיקר הוא ואהבת. ולמה מצוה על יותר[7] מעל יראה.

והנה צ"ל תחלה ההפרש בין חכ' לבינה, דבחכ' מאיר אוא"ס בקירוב מקום ובבינה בריחוק מקום[8]. וצ"ל מה שייך מקום למעלה, דמקום בטל למעלה כמ"ש הנה מקום אתי[9], הוא מקומו של עולם[10] ואין העולם מקומו. אך באמת גם למעלה שייך מקום, דקאמר הו"א מקומו של עולם, נמצא דגם על הוא שייך לומר מקום. אלא שאין פי' מקום, מקום גשמי אלא מעלה[11], וזהו קירוב מקום הוא רוממות המעלה, וריחוק מקום הוא ריחוק המעלה. והנה להבין זה צ"ל תחלה ההפרש בין מוחין למדות, דהגם שנת"ל שמדת הם עצמים[12] לגבי לבושים, דיש עשר כחות וג' לבושים[13] ולגבי לבושים נק' המדות עצמים. דבאמת גם המוחין אינם עצמים, דכלי המוחין אינם עצמים והאור הוא לפי ערך הכלי, דעצמיות הנפש הוא למעלה מעלה מהמוחין. לכן עצמיות הנפש הוא למעלה מגילוי אליהו ורוה"ק[14], מ"מ לגבי לבושים נק' הם גופים[15]. וההפרש בין גופים ללבושים דלבוש אפשר לפשוט וללבוש, אבל גוף א"א דבעל כרחך אתה חי[16]. מ"מ יש מעלה במוחין לגבי מדות, דכל מעלות מדבר לגבי בעל חי הוא דמדבר יש לו שכל[17], ויש דעה שההפרש הוא מה שהוא מדבר[18], אבל לפי דעה א' המעלה הוא מה שיש לו שכל שזה ב' דיעות. ואנו רואין שאדם מבעל[19] חי הוא סוג אחר, וההפרש הוא שמדבר יש לו שכל ובעל חי אין לו שכל, נמצא שיש הבדל רב בין מוחין למדות. וגם במוחין גופא יש הבדל, הגם דלכל אחד יש שכל, דמברכים ברכת חונן הדעת שאינו בגדר ובערך שאכנה"ג תקנו[20]

---

5) דא"ת ה' אלקיך כולל גם יראה: **ראה גם לעיל בההמשך לפני פ"ל. וש"נ.**

6) אנת הוא שלימותא דכולא: **ראה ת"ז בהקדמה יז, ב. סידור אדה"ז סדר מנחת ערב שבת.**

7) על יותר: **אוצ"ל: על אהבה יותר.**

8) דבחכ' . . אוא"ס . . מקום ובבינה . . מקום: **ראה גם סיום ההנחה שלפנ"ז. וש"נ.**

9) הנה מקום אתי: **תשא לג, כא. ראה גם סה"מ תר"ם ח"ב ע' תקס ואילך ובהנסמן שם.**

10) הוא מקומו של עולם: **ב"ר פס"ח, ט. ראה מאמרי אדה"א דברים ח"א ע' רצא. וש"נ. תו"ח בראשית מג, א הערה 2. סה"מ תרכ"ט ע' קסט. וש"נ.**

11) פי' מקום . . מעלה: **ראה רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ב, ה"ו. סה"מ תר"ם ח"ב ע' תקעב. וש"נ.**

12) שנת"ל שמדת [שמדות] הם עצמים: **ראה גם לעיל בההמשך פ"ל. הנחה שלפנ"ז.**

13) עשר כחות וג' לבושים: **ראה תניא פ"ג־פ"ד.**

14) עצמיות הנפש . . מגילוי אליהו ורוה"ק: **ראה שערי קדושה להרח"ו ח"ג, ש"ה; ש"ז. מאמרי אדה"א דברים ח"ב ע' תצא. וש"נ.**

15) לגבי לבושים נק' הם גופים: **ראה גם תו"א וירא יג, ג. לקו"ת ויקרא ד, ב.**

16) דבעל כרחך אתה חי: **אבות ספ"ד.**

17) דכל מעלות מדבר לגבי בעל חי הוא דמדבר יש לו שכל: **ראה גם לעיל ע' תשפא ובהערה 23.**

18) ויש דעה שההפרש . . שהוא מדבר: **ראה גם לעיל בההמשך פכ"ב. וש"נ.**

19) מבעל: **תיבה זו איננה ברורה כ"כ.**

20) חונן הדעת . . שאכנה"ג תקנו: **בשמו"ע. ראה מגילה יז, ב.**

ברכה ויהי' ברכה לבטלה, ותחילה קאמר וחננו[21] מאתך חכמה בינה ודעת, ואח"כ אומר ברוך אתה ה' חונן הדעת הוא ע"ש הפעולה. והא דמברך רק על הדעת[22], הוא מפני שהברכה הוא מעין החתימה והחתימה הוא בדעת, לכן מברך ג"כ על הדעת, אבל באמת קאי גם על חכ' כו'. נמצא שלכ"א יש שכל, אלא יש[23] ששכלו מרובה שהוא ענין הפלגה בשכל, וזהו שאומרים על א' שהוא מופלג הו"ע הפלגת הענין שהוא חכם גדול בתורה, או אפי' במי שהוא מופלג במילי דעלמא הוא מובדל משאר אדם שסומכים עליו ושואלין ממנו עצות, דבכל דבר יש ריבוי ומיעוט, נמצא דמוחין גופא יש הבדל.

ועתה יובן ההפרש שבין חכ' לבינה, דענין קירוב וריחוק הוא עד"מ אדם גדול בענקים[24] או רב גדול כשמדבר עם א' ומסביר לו בטוב שכלו נק' זה התקרבות[25], שהוא מקרב אותו לשכלו הגם שהוא בינוני, מ"מ ע"י שמסביר לו איזה שכל, ואפי' שיחת חולין של ת"ח[26] צריכים לימוד עי"ז מקרב אותו אל שכלו. אבל מי שאינו מדבר עמו רק מעט והוא ע"צ ההכרח, וגם כשהוא מוכרח לדבר עמו מדבר ברמיזה, זה נק' התרחקות, שמתרחק ממנו כמו שהם רחוקים זה מזה, ונשאר זה בינוני וזה מופלג. וכ"ז בת"ח ובינוני, אבל שני ת"ח שהם שוים שאינם מדברים זה עם זה נק' גאות, וכתי' גאות אדם תשפילנו[27], דכתי' ברזל בברזל יחד איש יחד פני רעהו[28] ועי"ז נתוסף חכ', וע"י שאינו מדבר עמו אינו יודע התוס' חכ', וזהו תשפילנו, אבל בגדול ובינוני נק' קירוב וריחוק. ובזה יובן ענין הקירוב וריחוק בחו"ב, דחכ' הוא בקירוב מקום פי' ששם מאיר אלקות בגילוי, ובינה בריחוק מקום שאינו מאיר שם בגלוי, וזהו שהוא מקומו של עולם כפי מה שנת"ל שמקום הוא מעלה[29], ומעלה שייך למעלה. ועוי"ל ההפרש בין חכ' לבינה באופן אחר על ל' התלבשות, דהנה עד"מ כשאחד צריך לומר לחבירו איזה שכל או חמדת הלב איזה תאוה שרוצה, צריך להתלבשות בכמה ממוצעים. דכשצריך לומר לחבירו איזה שכל צריך לחשוב תחילה השכל בפני עצמו, או איזה תאוה צריך לחשוב בה תחילה, ואח"כ מהלבשה זו נעשה הולדה במדות, נמצא שנתרחק עוד, ואח"כ בדיבור, ואח"כ חבירו עושה. כמו"כ יובן למעלה דחכ' הוא בקירוב מקום דשם מאיר אלקות בגילוי, ובינה הוא בריחוק מקום, שאינו מאיר שם בגילוי, שאור הבינה עובר דרך חכ' רק שהוא בדרך מעבר ולא בדרך התלבשות, לא כמו במשל ששם הוא בדרך התלבשות, אבל כאן הוא בדרך מעבר, דקאמר דאוא"ס מאיר

---

21) וחננו: בסידור אדה"ז שבחול אומרים חננו ובמוצ"ש וחננו. ראה גם לקמן ע' תתלא.

22) והא דמברך רק על הדעת: ראה גם לעיל בההמשך רפפ"ה.

23) יש: תיבה זו איננה ברורה כ"כ. ואולי כתוב: שיש.

24) אדם גדול בענקים: ע"פ יהושע יד, טו.

25) התקרבות: תיבה זו איננה ברורה כ"כ.

26) שיחת חולין של ת"ח: סוכה כא, ב. ראה גם לעיל בההמשך פנ"ה.

27) גאות אדם תשפילנו: משלי כט, כג.

28) ברזל בברזל יחד איש יחד פני רעהו: משלי כז, יז. ושם: ואיש. ראה ב"ר פס"ט, ב.

29) שנת"ל שמקום הוא מעלה: בריש פיסקא שלפנ"ז.

בבינה. נמצא מבואר דבכתר וחכ' מאיר אוא"ס בקירוב מקום פי' מעלה, ובבינה מאיר בריחוק מקום פי' ריחוק המעלה. אך צ"ל איך שייך קרוב[30] למעלה מאחר שכלליות ענין הספירות הוא רק הארה בעלמא דשרשם מן הקו שהוא עובר דרך הצמצום[31], ומאחר שאינם רק הארה בעלמא מה שייך קרוב[30] ואיך נתקרב.

והענין הוא דהנה כתר הוא ממוצע[32], וצ"ל מהו"ע ממוצע. והענין הוא דהנה כתר הוא רצון[33], והנה אנו רואין בנפש שהרצון הוא ממוצע בין עצמיות הנפש ובין כחות הנפש, והוא מושל ושולט על כחות הנפש אפי' על הכחות הנעלים, כמו שכל שהוא כח הנעלה מכל הכחות מלבד רצון שהוא בכלל[34], אבל בכחות פרטים השכל הוא הכוח היותר נעלה, מ"מ הרצון הוא מושל ושולט עליו. דהנה עד"מ מי שהוא בעל שכל גדול ובעל סברה ישרה, ויש לו כלים רחבים לתפוס איזה דבר, מ"מ כשאינו רוצה לייגע אינו יכול. אבל מי שאינו בעל שכל גדול, ואינו תופס בקל, וכשתופס אין לו כלים רחבים להרחיב את הענין ההוא, מ"מ כשרוצה לייגע ומייגע (הָארֶעוֶועטֶער אֶוס) עד שיכול. וכמ"ש יגעתי מצאתי תאמין לא יגעתי מצאתי אל תאמין[35], דקאי גם על בעל שכל גדול, כשאינו מייגע ומצאתי אל תאמין, נמצא דתלוי ברצון. כמו"כ יובן למעלה דכדי להיות מא"ס עצמיות המאציל שהוא בבע"ג שיאציל ממנו נאצלים, וגם נבראים שהם בעלי גבול ממש, זהו על ידי ממוצע דוקא שהוא הכתר שהוא רצון.

ומעתה יובן מה שמצוה הכתוב על אהבה יותר מעל שאר הדברים, דשורש אהבה הוא אבה[36] והוא ל' רצון, נמצא דאהבה הוא פרט שבכלל או כלל המלובש בפרט. לכן מצוה עליו שיהי' בכל לבבך, שגם היצה"ר יהי' לו אהבה לאלקות שלא יהי' שייר. ובכל נפשך הוא בכל כחות הנפש, ובכל מאדך הוא בלי גבול, יותר מעל כל שאר הדברים שהוא הפרט כו'. וזהו לאהבה את ה' אלקיך ולדבקה בו[37], שע"י אהבה בא לדבוק לאוא"ס חיי החיים[38]. והנה כשם שכתר הוא

---

30) בקירוב . . קרוב: כ"ה בגוכתי"ק.

31) הקו שהוא עובר דרך הצמצום: ראה גם לעיל ע' תשצה.

32) כתר הוא ממוצע: ראה ע"ח שער דרושי אבי"ע שמ"ב, פ"א. מאמרי אדה"א ויקרא ח"ב ע' תס. וש"נ. תו"ח שמות יא, ג. וש"נ.

33) כתר הוא רצון: ראה פרדס שער עצמות וכלים שער ד, פ"ח. שער הצחצחות שי"א, פ"ה. פ"ו. אגה"ק סכ"ט. סה"מ תר"ם ח"ב ע' תקעג. וש"נ.

34) בכלל: כ"ה בגוכתי"ק.

35) יגעתי מצאתי תאמין . . אל תאמין: ראה מגילה ו, ב.

36) אהבה הוא אבה: ראה ס' שרש ישע שרש אבה הובא בס' החקירה להצ"צ מערכת אהב צב, רע"א, במהדורת אותיות מרובעות צד, א. מאמרי אדה"א הנחות תקע"ז ע' רסד. וש"נ. תו"ח בשלח קצט, א. וש"נ.

37) לאהבה את ה' אלקיך ולדבקה בו: נצבים ל, כ – בדילוג.

38) חיי החיים: יומא עא, א. ראה גם תניא פמ"ד סג, א.

קרוב כמו"כ חכ' ג"כ קרוב. דחכ' הוא כח מ"ה[39], ומ"ה הוא התקרבותה והתדבקותה אל הכתר[40], שהוא אינו מציאות, והוא בחי' אין שאינו שייך לתאר עליו שם. דדבר שהוא מציאות אפשר לתאר לו שם מכחותיו וגילויו, אבל מי שאינו מציאות, אינו שייך לתאר לו שם. לכן א"א לתאר שם לחכ'. וגם מה שנמשך ממנו לבינה, שהוא כח שיש בחכמה[41], הוא רק מיסוד אבא שהוא יו"ד. ולא שהיו"ד נמשך אלא שמהיו"ד נעשה וא"ו, אלא שוא"ו בראשו יו"ד[42] להורות שנמשך מיו"ד. וזהו שהחכ' הוא אוכם[43] ונק' אור צח[44], אוכם הוא שהו"ע הביטול, וממילא גם למטה אינו מושג, מאחר שאינו גילוי בעצם ממילא אינו שייך שיתגלה למטה. ובינה הוא יש מאחר שהוא השגה הוא יש. וביאור ענין הקירוב והריחוק שבחכמה ובינה, דחכמה הוא קירוב מקום ובינה הוא ריחוק מקום. הנה עד"מ כשחוקקים חותם על אבן טוב, מצד רוב בהירות האבן א"א לראות החותם, אבל כשחותמים אותה על השעוה אזי אפשר לראות החותם. והוא מפני שנתרחק, ועל האבן מצד רוב בהירותו א"א לראות החותם. וכמו שא"א להביט בהשמש מצד שבהירתו הוא ריבוי למאור עינינו, ואדרבה הוא פועל חשכת בעינים. כמו[45] מה שהחכמה אינו מושג למטה מפני שהוא אוכם, אין פי' ביטול, אלא מצד רוב בהירתו א"א להביט עליו וכנ"ל במשל, אדרבה פועל חשכת בעינים. ולגבי למעלה פי' אוכם ביטול. וזהו שבחכ' מאיר אוא"ס בקירוב מקום, ובבינה מאיר בריחוק מקום.

וזהו ואהבת את ה' אלקיך, מפני שאהבה הוא רצון, והוא פרט כו', לכן מצוה עליו יותר מעל שאר דברים. אך איך מעוררים אהבה זו, הוא ע"י התבוננות בפסוק שמע ישראל הוי' אלקינו[46] הוא יחוד או"א[47], הוי' אחד הוא יחוד זו"ן[48], ואיך שכולא קמי כלא חשיב[49]. עי"ז יבוא לואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך בשני יצריך[50], ובכל נפשך בכל כחות הנפש, ובכל מאדך הוא בלי גבול. דכאשר הכחות הנפש אח"כ[51] יכול לבוא לבחי' בלי גבול, שהוא בחי' מאד

---

39) דחכ' הוא כח מ"ה: **זהר רע"מ צו כח, א. לד, א.**

40) ומ"ה . . התקרבותה . . אל הכתר: **ראה לעיל בההמשך פכ"ה. וש"נ.**

41) לבינה . . כח שיש בחכמה: **ראה הנסמן בהערה שלפנ"ז.**

42) שוא"ו בראשו יו"ד: **ראה גם הנחה שלפנ"ז ע' תת. וש"נ.**

43) שהחכ' הוא אוכם: **ראה גם לקמן הנחה שלאח"ז ע' תתז.**

44) שהחכ' . . אור צח: **ראה גם לעיל ע' תשפו. וש"נ.**

45) כמו: **אוצ"ל: כמו"כ.**

46) שמע ישראל הוי' אלקינו: **ואתחנן ו, ד.**

47) הוי' אלקינו הוא יחוד או"א: **ראה גם לקמן ע' תתיב. וש"נ.**

48) הוי' אחד הוא יחוד זו"ן: **ראה הערה שלפנ"ז.**

49) שכולא קמי כלא חשיב: **ראה זהר בהקדמה יא, ב. לעיל ח"א המשך ואלה תולדות יצחק פ"ו. וש"נ.**

50) בכל לבבך בשני יצריך: **ואתחנן ו, ה ובספרי שם. ברכות נד, א במשנה. לעיל הערה 3.**

51) הנפש אח"כ: **כ"ה בגוכתי"ק.**

שבאדם, דאד"ם הוא אותיות מאד[52]. ובאמת הם הפכים זה מזה[53], דאדם הוא בעל גבול ומאד הוא בלי גבול. וזהו בכל מאד[54] דכאשר יהפך כחות יכול לבוא לבחי' בלי גבול, וזהו לאהבה את ה' אלקיך ולדבקה ב"ו א"ס חיי החיים.

ש"פ נשא ל"ז

לעולם ישנה אדם לתלמידיו[1] בדרך קצרה[2], וצ"ל מה מעלה יש בדרך קצרה, הלא כשהוא מפרש ומבאר יותר מדרך קצרה. והנה צ"ל תחילה ההפרש בין חכ' לבינה, דחכ' הוא בקירוב מקום ובינה הוא בריחוק מקום[3]. והנה נת"ל דמקום פי' מעלה[4] וצ"ל מה שייך מעלה לריחוק וקירוב. והענין הוא דהנה ההפרש בין חכ' לבינה הוא בין שמיעה לראיה, דחכ' הוא ראי'[5] כמארז"ל איזה חכם הרואה[6] ובינה הוא שמיעה[5] כדאי' בזהר אוזן מילין תיבחון[7], דהשגה והבנה הוא שייך אל האוזן. והנה אנו רואין עד"מ כשאחד מספר לחבירו איזה ענין בכל פרטי' ובכל דקדוקיה ובכל הענינים, והוא שומע ומבין, מ"מ כשרואה אותו דבר נתפעל, הגם שכבר שמע מחבירו מ"מ נתפעל, מפני שא"א לספר לחבירו כמו שהוא אצלו. וכשמספר לו לא יש גוף הדבר כאן, שאם הי' כאן לא הי' מספר לו, ממילא מובן שאינו כאן, רק שמצייר ציור רוחני בשכל וה"ז כמו דמות. ובאמת אינו דומה גם לדמות, דדמות הוא מהעצם, כמו כשאחד רואה במראה איזה דמות הוא מפני שיש כאן העצם, ואם יסתלק העצם יסתלק גם הדמות, נמצא שאינו כמו דמות ג"כ שלא יש כאן העצם. וראי' הוא שרואה מהות הדבר ונצטייר ציור גשמי בהעין[8], דמה שרואין בעין הוא מפני שג' צדדי העין מאירים וצד הד' חשוך[9], וה"ז כמו

52) דאד"ם הוא אותיות מאד: **ראה ב"ר פ"ח, ה. פ"ט, יב. זהר רע"מ פינחס רמו, ב.**

53) ובאמת הם הפכים זה מזה: **ראה גם לעיל ע' תשפ ואילך.**

54) מאד: **כ"ה בגוכתי"ק.**

1) לעולם ישנה אדם לתלמידיו: **הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ממאמר ד"ה זה שהוא מאמר הי"ג מהמשך וככה הכולל פרקים ל"ג-ל"ה, שנדפס לעיל בחלק המאמרים. וש"נ.**

2) לעולם ישנה אדם לתלמידיו בדרך קצרה: **ראה פסחים ג, ב. לקמן בסיום המאמר. וש"נ.**

3) דחכ' הוא בקירוב מקום ובינה . . מקום: **ראה גם לעיל ע' תתא. וש"נ.**

4) נת"ל דמקום פי' מעלה: **הנחה שלפנ"ז ע' תתב. וש"נ.**

5) דחכ' . . ראי' . . ובינה . . שמיעה: **ראה תו"א וירא טו, ד. מקץ מ, א. ביאוה"ז בהר פב, ג ואילך. מאמרי אדה"ז תקס"ג ח"א ע' רפז. תקס"ט ע' פט. שער האמונה מג, ב. תו"ח שמות כז, ג הערות 15־16.**

6) איזה חכם הרואה: **תמיד לב, א.**

7) בזהר אוזן מילין תיבחון: **איוב יב, יא; לד, ג [ושם: תבחן]. ראה זהר אד"ר נשא קלח, ב.**

8) וראי' . . ונצטייר ציור גשמי בהעין: **ראה גם לעיל בההמשך פנ"ז בשם סיפרי הנתוח והרפואה. וש"נ.**

9) שרואין בעין . . שג' צדדי העין . . הד' חשוך: **ראה גם לעיל בההמשך שם. שם**

מראה ונצטייר הציור גשמי בהעין. לכן נתפעל כשרואה אותו דבר שכבר סיפר לו חבירו, מ"מ מתפעל מפני שלא סיפר לו כמו שהוא שא"א, ומה שמספר לו הוא רק שמצייר ציור רוחני, ובראי' רואה מהות הדבר. והנה ראי' הוא מקרוב, שאין האדם רואה רק פרסה[10], וכשהוא רוצה לראות גם אינו רואה רק מעט. אבל שמיעה יכול לשמוע אף שרחוק ממנו כמה פרסאות[11].

כמו"כ יובן בחכ' שהוא בקירוב ששם מאיר אלקות בגילוי, וזהו שכתר וחכמה נכללים שניהם באות אחד שהוא אות יו"ד, דעצם היו"ד הוא חכ'[12] וקוש"י הוא כתר[13], שלא יש כן בשאר האותיות. הגם שבכל האותיות יש קוצים, ויש אותיות שלא יש בהם אלא קוץ אחד. מ"מ אינו מורה על כתר, אלא שבכלל תגין הם גבוהים יותר מאותיות. אבל הקוש"י שמורה על כתר הוא קשור אל הכתר, מפני שחכ' הוא מ"ה ביטול שאינו מציאות[14], וזהו שיו"ד הוא רק נקודה א', כל מה שהוא נקודה הוא יו"ד. ולא כמו שאר אותיות שיש להם אורך ורוחב כמו אל"ף, רק שהאלף הוא ב' יודי"ן והקו מחברם[15]. אבל ה"א הוא באורך ורוחב ויש בו לבנונית, ובלא הלבנונית אינו אות כלל. אבל יו"ד הוא רק נקודה א', והציור יו"ד שבס"ת ותפילין הוא רק תמונת היו"ד, אבל באמת נקודה א' ג"כ כשר בלא הקוצים[16], דהקוצים אינם נק' יו"ד, שהם מורים על המשכה בבינה ובדעת, והקוץ העליון הוא שנמשך מכתר לבינה, אבל בלא הקוצים לא נשאר רק נקודה, ובאותיות קטנים נשאר רק נקודה קטנה וזהו עצם היו"ד. נמצא שהוא רק נקודה א', והוא בחי' חכ' שהוא אוכם[17] ביטול שאינו מציאות, והו"ע מ"ה שהוא ביטול במציאות. ובינה הוא בריחוק מקום שאינו מאיר אוא"ס בגילוי שהאור המאיר בבינה הוא באופן אחר. ומזה יובן גודל מעלת מרע"ה שהי' ילוד אשה[18] ואמר ואנחנו מ"ה[19], וכתי' זה בתורה נמצא שהוא כן, שהי' בחי' מ"ה הגם שהי' מאו"א, נמצא מובן גודל מעלתו.

פע"ג. לקמן ע' תתסא. סה"מ תרל"ט ח"ב ע' תיח. תר"ם ח"א ע' שמג. תרמ"ז ע' קמט.

10) האדם רואה רק פרסה: **ראה גם סה"מ תר"ם ח"ב ע' תשיח. וש"נ.**

11) ראי' . . פרסה . . שמיעה . . כמה פרסאות: **ראה גם מאמרי אדה"א בראשית ר"ע תקיד. סה"מ תרס"ב ע' רנב.**

12) היו"ד . . חכ': **ראה זהר בראשית לא, א. מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"ב ע' תשסד ובהנסמן במ"מ לשם.**

13) וקוש"י הוא כתר: **ראה זהר ויקרא י, ב. פרדס שער שם בן ד' שי"ט, פ"ב. הנסמן במאמרי אדה"א קונטרסים ע' תכז.**

14) שחכ' . . ביטול שאינו מציאות: **ראה גם לעיל בהנחה שלפנ"ז ע' תתה.**

15) שהאלף הוא ב' יודי"ן והקו מחברם: **ראה זהר בראשית כו, א־ב. פרדס שער האותיות שכ"ז, פ"ד. מגן דוד להרדב"ז מערכת א. אנציק' תלמודית כרך א מערכת א' בתחלתה. ספר הערכים חב"ד כרך ז ע' פ ואילך. וע' קצג ואילך.**

16) היו"ד . . נקודה . . כשר בלא הקוצים: **ראה שו"ע אדה"ז הל' תפילין סל"ו, ס"ב אות יו"ד. אנציק' תלמודית חכ"א מערכת יו"ד. לעיל בההמשך רפקכ"א ובהנסמן שם.**

17) חכ' שהוא אוכם: **ראה גם לעיל הנחה שלפנ"ז ע' תתה.**

18) מרע"ה שהי' ילוד אשה: **שמות ב, א ואילך.**

19) ואנחנו מ"ה: **בשלח טז, ז. ח. ושם:**

ועוי"ל ההפרש בין חכ' לבינה דחכ' הוא אין ובינה הוא יש[20]. ולא שאין ויש הם שני דברים וצריכים להעריך זה לזה, אלא שהאין מהווה היש, וממילא יובן ההערכה כמו בורא ונברא, שאינו בערך נברא לגבי בורא. ולא יש בהיש מהאין, כמארז"ל אלמלא מתכנסים כל באי עולם אינם יכולים לברוא אפי' יתוש א'[21]. כמו"כ אין ערוך בינה לגבי חכ'. וזהו אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אתם[22], שקוראים וממשיכים את הקדש דחכ' לבינה, ואז גם הבינה נק' קדוש[23] מפני שמקבל מקדש העליון. אך צ"ל איך אפשר שבינה יקבל הקדש דחכ', דהנה בנבראים כשיתגלה יותר מהחוק הקצוב יתבטלו ממציאותם כמארז"ל הושיט הקב"ה אצבעו הקטנה ביניהם ושרפן[24], שאפי' מלאכים שהם שכלים נבדלים[25] מ"מ כשנתגלה להם יותר מכפי חוק הקצוב נתבטלו ממציאותם, ואיך בינה שהוא השגה והבנה, איך אפשר לקבל אור החכ' שהוא אין. והענין הוא דהנה כתי' אלה מועדי ה' אשר תקראו אתם שישראל עושין יו"ט[26], נמצא שיש בה כח המצוה, ומצד כח אפשר[27] שיומשך גם אור החכ'. אך צ"ל לפעמים יחוד[28] או"א לא ע"י מצוה ואז איך מקבל בינה אור החכ'. הענין הוא דהנה אדם מצווה על התבוננות בגדולת אוא"ס ב"ה, הגם שהוא נברא בעל גבול ונתלבש בגוף, והעדר אכילה ושתי' פועל בו שינוי, מ"מ מצווה להתבונן בגדולת א"ס ב"ה, איך שכולא קמי' כלא חשיב[29], שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד[30] שז' רקיעים[31] וארץ וד' רוחות העולם[32] בטלים אליו ית' ואיך שהוא קדוש ומובדל. נמצא הגם שהאדם הוא בעל גבול מ"מ מצווה שיתבונן באוא"ס הבבע"ג, כ"ש שאפשר שבינה הגם שהוא השגה והבנה, מ"מ יקבל אור החכ'.

ונחנו — וכ"ה גם לקמן פיסקא ועוי"ל דהנה. ובע' תתט וע' תתכה. סה"מ תר"ם ח"א ע' שטו. וש"נ. תרמ"א ע' תה. וש"נ.

ראה גם לעיל ח"א ע' רטו. תו"ח שמות מג, א. וש"נ.

20) דחכ' הוא אין ובינה הוא יש: **ראה ת"ז רתמ"ב. לעיל ח"א ע' רפט ובהערה 88.**

21) אלמלא מתכנסים . . יתוש א': **ראה גם לעיל ע' תשמח. וש"נ.**

22) אלה מועדי . . תקראו אתם: **אמור כג, ד.**

23) הבינה נק' קדוש: **ראה גם לעיל ע' תת.**

24) הושיט הקב"ה . . ושרפן: **ראה סנהדרין לח, ב. לקו"ת אמור לו, א. תצא לח, ד. מאמרי אדה"א ויקרא ח"א ע' קסא. וש"נ. תו"ח שמות ל, ב ובהערה 127. סה"מ תרל"ח ע' שיא וע' תק.**

25) מלאכים שהם שכלים נבדלים: **ראה מו"נ ח"ב פ"ב־פ"ו. וראה שם ח"א פמ"ט. סה"מ תר"ם ח"א ע' י. וש"נ.**

26) שישראל עושין יו"ט: **ראה ברכות מט, א. ר"ה כה, א.**

27) כח אפשר: **אוצ"ל: כח המצוה אפשר; כח זה אפשר.**

28) לפעמים יחוד: **אוצ"ל: לפעמים יש יחוד.**

29) שכולא קמי' כלא חשיב: **ראה זהר בהקדמה יא, ב. לעיל ח"א המשך ואלה תולדות יצחק פ"ו. וש"נ.**

30) שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד: **ואתחנן ו, ד.**

31) שז' רקיעים: **חגיגה יב, ב. ראה סה"מ תרל"ח ע' קיז הערה 431.**

32) אחד שז' רקיעים וארץ וד' רוחות העולם: **ראה שו"ע אדה"ז הל' ק"ש סי' סא ס"ו. סה"מ תר"ם ח"א ע' קט הערה 50.**

ועוי"ל דהנה כשעלה ברצונו הפשוט לברוא את העולם הי' צמצום ואח"כ נמשך המשכת הקו, והקשה בע"ח מאחר שהקו[33] ממלא את כל החלל אור למה הי' צריך תחילה צמצום, ואם א"א להיות בלא צמצום איך לא נתבטלו אח"כ ע"י המשכת הקו. ותירץ דבתחילה הי' צ"ל תחילה צמצום, ולאחר הצמצום הגם שנמשך הקו מ"מ לא נתבטלו ממציאותם. כמו"כ יובן איך בינה מקבל אור החכ', דאחר שנתהווה הבינה אפשר לקבל אור החכ' ואינו מתבטל. כמו אצי' העליון שאינו מתבטל מהקו, דהקו מסתיים באצי'[34], ובמל' דאצי' מאיר הקו ואינו מתבטל, כמו"כ הבינה אינו מתבטל מאור החכ'. וראי' ברורה לזה הוא ממשה שהי' נשמה בגוף והי' צריך לאכילה ושתי', ומ' יום שהי' בהר הי' מצטער[35], מ"מ הי' בחי' מ"ה כמ"ש ואנחנו מ"ה[19]. כמו"כ אפשר שגם הבינה יקבל אור החכ' ולא תתבטל ממציאותה. וכ"ז הוא להדיעה דחכ' הוא אצי' שבאצי'[36] ובינה בריאה שבאצי' וז"א יצי' שבאצי' ומל' ה"א אחרונה הוא עשי' שבאצי'. ויש דעה דכתר הוא אצי' שבאצי'[37] וחו"ב בריאה שבאצי' דכתיב בורא קדושים דחו"ב הם בריאה וז"א כו' (ויש מקור לדעה זו ברמ"ז[38]). אבל כל מה שנת' כאן הוא לפי הדעה דחכ' הוא אצי' שבאצי'.

וזהו לעולם ישנה אדם לתלמידיו בדרך קצרה[39], אין פי' דרך קצרה שלא יבין, אלא פי' שכל האריכות יהי' בנקודה א'. דאם הי' אומר לו האריכות הי' מתבלבל, וגם אי אפשר לומר כמו שהוא גבי המשפיע, שאפי' מדות א"א לומר כמו שהם אצל עצמו. כמו שאנו רואין שבשעת תוקף המדה א"א לדבר[40] כלל, כ"ש גבי מוחין א"א לומר כמו שהוא גבי', אלא אומר לו רק נקודה א', וכאשר ייגע התלמיד ימצא בו האריכות. וה"ז כמו הגרעין שיש בו האילן והענפים והעלים והפירות שצומחין ממנו אח"כ, כמו"כ יש בהנקודה כל האריכות. וע"י הנקודה יבוא אל האריכות כמארז"ל לא קאים אינש על דעתי' דרביה עד מ' שנין[41], משמע

---

33) והקשה בע"ח מאחר שהקו: ראה שם דרוש עגולים ויושר ש"א, סוף ענף ג. ראה גם לעיל בההמשך ספל"ד. הנסמן לעיל ח"א ע' רנא.

34) דהקו מסתיים באצי': ראה ע"ח שער סדר אצי' ש"ג בתחלתו. שער סדר אבי"ע שמ"ז, פ"א. תו"ח ויצא קעו, ג הערה 45.

35) ומ' יום שהי' בהר הי' מצטער: משפטים כד, יח. באוה"ת האזינו כרך ו ע' ב'תקכג מציין: בילקוט. ראה ספרי וילקוט שמעוני דברים א, יד רמז תתב. שמו"ר פמ"ז, ז. ילקוט שמעוני דברים א, א רמז תשצז.

36) דחכ' הוא אצי' שבאצי': ראה לקו"ת שה"ש לט, ג. ביאוה"ז להצ"צ כרך ב אמור ע' תתקסג. סה"מ תר"ם ח"א ע' קפח ובהערה 1002. לעיל ע' תת.

37) דכתר הוא אצי' שבאצי': ראה גם לעיל בההמשך רפל"ה. וש"נ.

38) מקור לדעה זו ברמ"ז: ראה הנסמן בהערה שלפנ"ז.

39) לעולם ישנה אדם לתלמידיו בדרך קצרה: ראה פסחים ג, ב. ביאוה"ז אחרי עו, ד. שה"א יד, ב. מאמרי אדה"א הנחות תקע"ז ע' קמג. וש"נ. תו"ח ויקהל תכד, א. המשך תרס"ו ע' תא.

40) תוקף המדה א"א לדבר: ראה לקו"ת קדושים כט, סע"ג. סה"מ תר"ם ח"א ס"ע תנב ואילך. וש"נ. תו"מ — התוועדויות חי"ג ע' 93.

41) לא קאים אינש . . מ' שנין: ראה ע"ז ה, ב. לעיל ח"א המשך אלה תולדות נח פי"א. וש"נ.

שלאחר ארבעים שנין קאים. והנה אי' בזהר שיש ב' נקודות[42], הא' חכ', והשני יסוד אבא שממנו נמשך לבינה. וממנו נעשה בבינה אורך ורוחב, כמו טפה הנמשכת ממוח האב שממנה נעשה ולד שלם במוחין. ופעמים אפשר שיפה כח הבן מהאב[43], שלצורך השפעה נמשך מבחי' היותר עליונה, כמו"כ בבינה שנעשה אורך ורוחב מנקודת החכ'. ונקודת החכ' הוא מקבל מלמעלה מן החכ' כמארז"ל אשתומם כשעה חדא[44] או שתק רב[45]. והנה אי' דכל נקודה הוא יסוד[46], וממילא יסוד הוא נקודה, נמצא שיסוד אימא ג"כ נקודה. ומהו ההפרש בין יסוד אי' לחכ', שיסוד אי' הוא כלי ריקן, וחכ' הוא אזעירת גרמי'.

ש"פ בהעלותך ל"ז

וה' בחכמה יסד ארץ[1] כונן שמים בתבונה[2], וצ"ל הלא שמים גבוה[3] במעלה יותר מארץ, כמ"ש שמים לרום[4] וכתי' כי גבוה שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם[5]. נמצא שזה משל להבין מזה ההפרש בין דרכי כו', הגם שהמשל אינו בערך הנמשל, מ"מ ה"ז משל לזה. ואיך אומר ששמים הוא מתבונה וארץ מחכ' שגבוה גם מבינה[6] כמשנת"ל וכ"ש מתבונה[7]. והענין הוא דהנה מה שבחכמה יסד ארץ הוא ענין א' עם מה ששאל ר"א מר"ש[8] אימתי זווגא דמלכא קדישא עם כנס"י[9], א"ל בזימנא דנטלי מבי אבא, והוא בשבת. דהנה שבת נק' קדש כמ"ש

42) אי' בזהר שיש ב' נקודות: **ראה גם לעיל בההמשך פל"ה ובהנסמן שם.**

43) שיפה כח הבן מהאב: **ראה שבועות מח, סע"א. לעיל ח"א המשך אלה תולדות נח פי"א. סה"מ תר"ם ח"ב ע' תרג. וש"נ.**

44) אשתומם כשעה חדא: **דניאל ד, טז. שבת מז, א. ראה סידור שער נפ"א צב, ג. תו"ח פקודי תנ, ד. וש"נ.**

45) שתק רב: **ביצה ו, א. ראה מאמרי אדה"א בראשית ס"ע צד ואילך. וש"נ. תו"ח בא קכט, ב. וש"נ.**

46) דכל נקודה הוא יסוד: **ראה גם לעיל ע' תת. וש"נ.**

1) וה' בחכמה יסד ארץ: **הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ממאמר הי"ד מהמשך וככה הכולל פרקים ל"ו-ל"ח, שנדפס לעיל בחלק המאמרים. וש"נ.**

2) וה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה: **משלי ג, יט. ושם: ה' — וכ"ה לקמן בפנים.**

3) וצ"ל הלא שמים גבוה: **ראה גם לעיל בההמשך רפל"ז ובהנסמן שם.**

4) שמים לרום: **משלי כה, ג.**

5) כי גבוה שמים מארץ . . מדרכיכם: **ישעי' נה, ט. ושם: גבהו. ראה גם סה"מ תרמ"א ע' רנד.**

6) מחכ' שגבוה גם מבינה: **ראה לעיל ע' תשצא ובהערה 24.**

7) מחכ' שגבוה . . מבינה . . וכ"ש מתבונה: **ראה שער היחוד קי, א ואילך ובהנסמן לשם.**

8) ששאל ר"א מר"ש: **ראה זהר אמור ק, ב. לעיל ע' תשצב ובהערה 41.**

9) זווגא דמלכא קדישא עם כנס"י: **כ"ה גם לעיל בההמשך פל"ו. ראה הערה שלפנ"ז.**

ושמרתם את השבת כי קדש הוא[10], דהנה שבת הוא ל' שביתא[11], כמו עד"מ אדם שעושה מלאכה שכותב או מצייר איזה ענין הרי מושפלים מוחין שלו בהמעשה ההוא, ואח"כ כשפוסק מלעשות אזי החזרת המוחין למקורן. כמו"כ על למעלה ארז"ל בעשרה דברים ברא הקב"ה את עולמו[12], בחכ' ובתבונה ובדעת כו', הגם דלא בעמל וביגיעה ברא הקב"ה את עולמו, כ"א במאמר וברוח פיו[13], אלא שהו"ע השפלת המוחין לדיבור, דדיבורו של הקב"ה חשיב מעשה[14]. והנה כמו ענין הדיבור שהוא מהבל הלב, כמו"כ כתי' הבל הבלים אמר קהלת[15] כו', ז' הבלים נגד ז' ימי בראשית[16] שהם נק' הבל, דהבל הוא גי' מילוי דש"[17] ס"ג[18]. ובשבת הי' שביתה החזרת המוחין למקורן ושרשן, וזהו דשבת נק' קדש ע"ש קדש מילי בגרמי'[19] שהוא ענין בפ"ע שאינו נמשך בגילוי, וזהו אימתי זווגא דמלכא קדישא בכנס"י בזימנא דנטלא מבי אבא שהוא בשבת. והנה ענין הזווגי' הוא להוליד נשמות חדשות[20], הגם דכתי' אין כל חדש תחת השמש[21]. הענין הוא דהנה שמש הוא סדר השתל', ותחת השמש שהוא סדר השתל' אין כל חדש, רק חדוש הישינות כמ"ש ובטובו מחדש בכל יום תמיד מע"ב[22], שבכל יום נמשך חיות לחיות ולהוות נבראים מאין ליש. והוא רק חדוש הישינות דבכל יום השמש זורח ואח"כ שוקע, רק שנמשך בה אור חדש, אבל זהו רק חדוש הישינות, וכ"ז הוא מפני שהוא תחת השמש תחת סדר השתל', אבל בזימנא דנטלא מבי אבא שהוא למעלה מסדר השתל' אזי נולד נשמות חדשות.

אך צ"ל דהנה אי' ברמ"ז דאור הגנוז הוא פנימיות יסוד אבא[23] וע"ז נא' ופני לא יראו[24], והארת יסוד אבא הוא שמאיר בז"א וע"ז נא' כולם בחכ' עשית[25], ובכ"מ

---

10) ושמרתם את השבת כי קדש הוא: **תשא לא, יד.**

11) שבת הוא ל' שביתא: **ראה גם לעיל בההמשך פ"ד. וש"נ.**

12) בעשרה דברים ברא הקב"ה את עולמו: **ראה חגיגה יב, א. לעיל ח"א ע' רפד הערה 16.**

13) דלא בעמל . . וברוח פיו: **ראה ב"ר פ"ג, ב. פי"ב, י. לעיל ח"א שם הערה 14.**

14) דדיבורו של הקב"ה חשיב מעשה: **ראה ב"ר פמ"ד, כב. רש"י לך טו, יח. אוה"ת יתרו כרך ז ע' ב'תשב ואילך. סה"מ תרס"ח ע' צט.**

15) הבל הבלים אמר קהלת: **קהלת א, ב.**

16) ז' הבלים נגד ז' ימי בראשית: **ב"ב ק, ב ורבינו גרשום שם. קה"ר; ילקוט שמעוני ומדרש זוטא קהלת שם. שוח"ט רפצ"ב.**

17) דהבל הוא גי' מילוי דש' ס"ג: **ראה פע"ח שער השופר שכ"ו, פ"א. פ"ג. ובמהדורת דובראוונא פ"ב. סה"מ תרמ"ב ע' תמו. וש"נ.**

18) דש' ס"ג: **ראה זהר רע"מ פינחס רמו, ב.**

19) קדש מילי בגרמי': **ראה זהר אמור צד, ב. לעיל ע' תשצז.**

20) בשבת . . נשמות חדשות: **ראה גם (בנוסף להמצויין בהערה 1) ביאוה"ז תרומה כרך ב ע' תתיט ואילך ובהנסמן שם.**

21) אין כל חדש תחת השמש: **קהלת א, ט. ראה זהר לך צא, ב. רע"מ משפטים קטו, ב. ראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' נט. מאמרי אדה"א דברים ח"א ע' רעו.**

22) ובטובו מחדש . . מע"ב: **ברכת יוצר. ראה גם לקמן ע' תתלח.**

23) ברמ"ז דאור הגנוז הוא פנימיות יסוד אבא: **הועתק לשונו לעיל בההמשך פל"ו. וש"נ.**

24) ופני לא יראו: **תשא לג, כג.**

25) כולם בחכ' עשית: **תהלים קד, כד.**

שנמצא בזהר ובדברי הקדמוני' תי' שמש קאי על הארת יסוד אבא שמאיר בז"א. וכאן נת"ל שא"א להוליד נשמות חדשות כ"א ע"י בחי' חכ', לכן תחת השמש א"א להוליד נשמות חדשות, והוא אומר שהארת החכ' גם בז"א. וצ"ל שיש ג' מדריגות, הארת יסוד אבא שנמשך בז"א וע"ז נא' כולם בחכ' עשית, ואינו רק חידוש הישינות. ועצם יסוד אבא שהוא להוליד נשמות חדשות. ופנימיות יסוד אבא, שע"ז נא' דפנימיות אבא חשיב כפנימיות עתיק[26], כן אי' ברמ"ז גופא בפ' תצא[27]. וזהו ענין הזיווג להוליד נשמות חדשות שהו"ע גילוי אור ומתארי' אותו בשם נשמה, וצ"ל למה אינו מתארים אותם בשם מלאך. והענין הוא דהנה שם מלאך קאי על נשמה וגוף שהוא אור וכלי, ואו"כ הוא בסדר השתל', אבל נשמה הוא גוף[28] בלא כלי.

וזהו הוי' בחכ' יסד ארץ כונן שמים בתבונה[2], דהנה שמים הוא אש ומים[29], מדות עליונות שהם חסד וגבורה[30], ובעבודה הוא אהבה ויראה[31]. והוא מצד ההתבוננות כשמתבונן בפסוק ראשון דק"ש שמע כו' ה' אחד[32] שז' רקיעים[33] וארץ וד' רוחות העולם[34] בטלים אליו ית', דאלף מורה על א"ס אלופו של עולם[35]. הגם שנעשה ז' רקיעים וארץ וד' רוחות העולם, מ"מ בטלים אל א"ס אלופו ש"ע, והיחודים דהוי' אלקינו שהוא יחוד חו"ב[36] והוי' אחד הוא יחוד זו"ן[37]. ועי"ז יבוא לואהבת את ה' אלקיך[38], שרש דאהבה אבה[39], ואבה הוא ל' רצון שיהי' רצון ותשוקה בה' אלקיך. ובזה יש מדריגת בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך[40] שהוא בלי גבול[41], נמצא דתחלת האהבה ע"י התבוננות. כמו"כ יראה הוא ג"כ ע"י התבוננות מפני פחד ה' והדר גאונו[42] ע"י*[43] מתיירא מפניו, נמצא שהוא מצד

---

26) דפנימיות אבא חשיב כפנימיות עתיק: ראה גם לעיל בההמשך פי"א. וש"נ.

27) דפנימיות אבא . . ברמ"ז . . תצא: רעו, ב ד"ה כימי צאתך וכו'.

28) גוף: אוצ"ל: אור.

29) שמים הוא אש ומים: ראה חגיגה יב, סע"א. רש"י בראשית א, ח.

30) שמים . . חסד וגבורה: ראה גם לקו"ת פ' ראה כד, א. לעיל בההמשך פל"ז. וש"נ.

31) שמים . . אהבה ויראה: ראה גם לקו"ת ר"ה סא, ב. לעיל בההמשך שם ובהנסמן שם.

32) שמע כו' ה' אחד: ואתחנן ו, ד.

33) שז' רקיעים: חגיגה יב, ב. ראה סה"מ תרל"ח ע' קיז הערה 431.

34) שז' רקיעים וארץ וד' רוחות העולם: ראה שו"ע אדה"ז הל' ק"ש סי' סא ס"ו. סה"מ תר"ם ח"א ע' קט הערה 50.

35) אלופו של עולם: ב"ר פ"כ, ב.

36) דהוי' אלקינו שהוא יחוד חו"ב: ראה זהר ואתחנן רסג, א. ת"ז ת"ע קלו, ב. פע"ח שער הק"ש ש"ח, פ"ז. פי"א. לקו"ת שה"ש כט, א. סהמ"צ להצ"צ ע' קכד ואילך.

37) והוי' אחד הוא יחוד זו"ן: ראה זהר; ת"ז; וסהמ"צ שם. תו"א נח י, ב. תו"ח פקודי ח"ב תנא, סע"ד. וש"נ.

38) לואהבת את ה' אלקיך: ואתחנן ו, ה.

39) שרש דאהבה אבה: ראה ס' שרש ישע שרש אבה הובא בס' החקירה להצ"צ מערכת אהב צב, רע"א. במהדורת אותיות מרובעות צד, א. מאמרי אדה"א הנחות תקע"ז ע' רסד. וש"נ. תו"ח בשלח קצט, א. וש"נ.

40) בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך: המשך הכתוב ואהבת את ה' אלקיך.

41) ובכל מאדך שהוא בלי גבול: ראה אגה"ק סי"ז. סה"מ תר"ם ח"א ע' תכט. וש"נ.

42) מפני פחד ה' והדר גאונו: ישעי' ב, י; יט; כא ושם: ומהדר.

*43) ע"י: אוצ"ל עי"ז.

ההתבוננות. וכמו"כ במדות שנק' חו"ג שהוא ג"כ אהוי"ר[43] הוא ג"כ מצד התבוננות, דכשמתבונן בשכלו דטוב לו הדבר אזי חפץ בה ורודף אחרי' להשיג אותה, אבל כשמתבונן בשכלו שלא טוב לו הדבר לעשותה, אזי שנא אותה תכלית שנאה ומפחד שלא יבוא עליו הדבר ההוא, נמצא שהוא מצד התבוננות. נמצא שהמדות הם מבינה אם הבנים[44]. וגם אהבה הוא יש מי שאוהב[45] שהוא ג"כ לעצמו, ג"ז טעם מה שהוא מבינה, שבינה הוא מקור היש דאין דחכ' מהווה היש דבינה[46]. וזהו כונן שמים בתבונה ששמים הוא מדות, לכן בתבונה דוקא שהוא מצד התבוננות. ובחכ' יסד ארץ, דהנה נת"ל דמדות הם בחי' יש, אבל ארץ הוא ביטול היש, כמו עבד שמשתחווה מלא קומתו לפני אדונו שמבטל מוחו והשגתו לפני אדונו. ויש ביטול אמיתי ביטול בעצם שאינו מציאות כלל, ובשבת נתעלה ביטול היש לביטול אמיתי.

דהנה בביטול העבד גופא יש ב' מדריגות הא' שהמלך יוצא לחוץ והעבד משתחווה לפניו, הב' שהעבד נכנס לפנים ומשתחווה לפניו. וכמו"כ ההפרש בין יומין דחול לשבת, דביומין דחול הגם שגם אז יש ביטול היש, אך זהו כמו שהמלך יוצא לחוץ והעבד משתחווה לפניו. כמו"כ למעלה הגם שביומין דחול מאיר ג"כ חכ' בדיבור, אך אז המוחין מושפלים, אבל בשבת עליות העולמות[47], שהמל' נתעלה לחכ', שנתעלה ביטול היש בביטול אמיתי, וזהו אימתי זווגא דמלכא קדישא עם כנס"י בזימנא דנטלא מבי אבא שהוא בשבת. ולמה דוקא בכנס"י, דכנס"י הוא ג"כ ארץ[48], וכדי להוליד נשמות חדשות ושיתפרדו לנשמות מופרדי', נשמת אברהם ענין בפ"ע ונשמת יצחק בפ"ע הוא דוקא ע"י בחי' מל', ששם יש ה' גבורות מנצפ"ך[49] שהם מחלקים אותם. וזהו שהזיווג דמלכא קדישא הוא עם כנס"י דוקא. ולמה נק' מלכא קדישא, הענין הוא דהנה מצד ז"א א"א להיו' התחדשות גמור כ"א ע"י חכ', מ"מ הוא עובר דרך ז"א, לכן נק' מלכא מפני שהוא בחי' ז"א, וקדישא נק' מפני החכ'. אך איך באים לבחי' זו, שאינו דומה ההעלאת מ"ן כדי שיהי' זיווג זו"ן שהוא רק לחדוש את הישינות, לזיווג מלכא קדישא עם כנס"י, שהוא להוליד נשמות חדשות. זהו שאומר בזהר אימתי זיווגא דמלכא קדישא עם כנס"י, פי' איך באים לבחי' זו, ותירץ בזימנא דנטלא מבי אבא

---

43) חו"ג . . אהוי"ר: **ראה ת"ז תכ"א נו, א. תכ"ט עג, א.**

44) מבינה אם הבנים: **ראה זהר ויחי ריט, א. יתרו פד, א. פה, ב. פרדס שעה"כ שכ"ג, פ"א מערכת אם הבנים. לקו"ת שמ"ע פח, ד. שער היחוד קי, ב ובהערה 19.**

45) יש מי שאוהב: **מובא בכ"מ בדא"ח ומהם: תו"א וארא נו, א. יתרו סז, ג. סה"מ תרל"ח ס"ע קלה. וש"נ.**

46) דאין דחכ' מהווה היש דבינה: **ראה גם לעיל בההמשך פל"ד ובהנסמן שם.**

47) בשבת עליות העולמות: **ראה ע"ח שער פנימיות וחיצוניות ש"מ, דרוש ג. ח. טו. תו"ח בא קכז, א. וש"נ.**

48) דכנס"י הוא ג"כ ארץ: **קה"ר פ"א, ד פיסקא והארץ.**

49) ה' גבורות מנצפ"ך: **ראה שער היחוד והאמונה ספ"ד. מאמרי אדה"א ויקרא ח"א ע' רלז. וש"נ.**

שהו״ע ביטול האמיתי, אזי אפשר להיו׳ זיווגא דמלכא קדישא עם כנס״י. אבל בחול א״א להיות הולדת נשמות חדשות, מפני שאינו מאיר רק בחי׳ בינה, לכן הגם שגם בחול בשמ״ע יש יחודים, דכל ברכה הוא יחוד ובשים שלום אז גמר היחוד[50], אינו רק בחי׳ אתכפיי׳ שאינו מאיר רק בחי׳ בינה, ובינה דינין מתערין מינה[51], לכן אברהם יצא ממנו ישמעאל[52]. אבל בשבת שמאיר מוחין דאבא[53], וכתי׳ ימותו ולא בחכ׳[54], דשבה״כ הי׳ רק בז״ת דשם ס״ג[55], אבל בחכ׳ לא הי׳ שבירה[56]. ואדרבה[57] כתי׳ והחכ׳ תחי׳[58], דמיתה ושבירה הוא ענין א׳, וכתי׳ ימותו ולא בחכ׳, אפשר לבוא לביטול אמיתי, וזהו שבת הוא קדש, אבל יו״ט שביומין דחול אינו רק מקרא קדש[59] שקוראין וממשיכי׳ את הקדש.

והנה ענין השבת ע״ד העבודה הוא ענין ביטול השגה, דבינה הוא השגה והבנה, אבל בשבת שמאיר בחי׳ חכ׳ אזי ביטול השגה דלית מתב״כ[60]. וזהו שארז״ל בקושי התירו לדבר דברי תורה בשבת[61], הגם שהכל מודים שמ״ת הי׳ בשבת[62], הענין הוא דמ״ת הי׳ בשבת דכדי שיהי׳ אנכי הוי׳ אלקיך[63], שיומשך אנכי מי שאנכי[64], שיהי׳ הוי׳ בחי׳ אלקיך הוא דוקא ע״י חכ׳. אבל עכשיו אורייתא

---

50) בשמ״ע . . ובשים שלום אז גמר היחוד: **ראה פע״ח שער העמידה ש״ט, פ״כ בברכת שים שלום. ראה גם ביאוה״ז כרך א ע׳ תכה.**

51) ובינה דינין מתערין מינה: **ראה זהר ויקרא י, סע״ב. יא, רע״א. מאמרי אדה״א דברים ח״ב ע׳ שעז. וש״נ.**

52) אברהם יצא ממנו ישמעאל: **ראה פסחים נו, א. ויק״ר פל״ו, ה. ספרי ואתחנן ו, ד. האזינו לב, ט. ברכה לג, ב. מאמרי אדה״א דברים ח״ג ע׳ א׳קטו ואילך. נ״ך ע׳ רמ ואילך. וש״נ. תו״ח תולדות קמד, ד. תו״ח בא קכז, ד.**

53) בשבת שמאיר מוחין דאבא: **ראה פע״ח שער מקראי קדש ש״כ, פ״א. לקו״ת צו יא, ד. בחוקותי מז, ג. שערי תשובה צח, ב (בשם הע״ח). הנסמן במאמרי אדה״א דברים ח״ג ע׳ א׳מד. סה״מ תרכ״ז ע׳ תפט. וש״נ.**

54) ימותו ולא בחכ׳: **איוב ד, כא. ראה הנסמן במאמרי אדה״א דברים ח״א ע׳ רצט.**

55) דשבה״כ הי׳ רק בז״ת דשם ס״ג: **ראה ע״ח שער דרושי נקודות ש״ח, פ״א. שער התיקון ש״י, פ״ב. מבוא שערים ש״ב ח״א, פ״א ובהגה ג. תו״א מג״א צז, ג. לקו״ת פ׳ ראה לא, ב. תו״ח בא קיז, רע״ג. (וארא פה, ג. וש״נ).**

56) בחכ׳ לא הי׳ שבירה: **ראה ע״ח שער דרושי הנקודות ש״ח, פ״ב. מאמרי אדה״א במדבר ח״ד ע׳ א׳שפב. דברים ח״א ע׳ ט. וש״נ. ולהעיר מלעיל ח״א ד״ה ויהי לי שור וחמור פ״ג ובהנסמן לשם.**

57) ואדרבה: **אולי כתוב: אדרבה.**

58) והחכ׳ תחי׳: **קהלת ז, יב. ושם: החכמה — ראה גם הנסמן לעיל ע׳ תשפד הערה 56.**

59) יו״ט . . מקרא קדש: **בא יב, טז. אמור כג, ב. ד ואילך. ראה גם לעיל ח״א ע׳ רנז. וש״נ.**

60) דלית מתב״כ: **ראה ת״ז בהקדמה יז, א. סידור אדה״ז סדר מנחת ערב שבת.**

61) בקושי התירו לדבר דברי תורה בשבת: **ראה ירושלמי שבת פט״ו, ה״ג. רבינו יונה בס׳ היראה. מאמרי אדה״ז על פרשיות התורה ח״ב ע׳ תשסט ובהנסמן במ״מ לשם. מאמרי אדה״א נ״ך ע׳ קנו. וש״נ. תו״ח יתרו שפב, ב. סה״מ תרכ״ח ע׳ ז ואילך. תורת לוי יצחק תענית ע׳ ג.**

62) שהכל מודים שמ״ת הי׳ בשבת: **שבת פו, ב.**

63) אנכי הוי׳ אלקיך: **יתרו כ, ב.**

64) אנכי מי שאנכי: **ראה תניא מהדו״ק**

מחכ׳ נפקת[65], פי׳ נפקת לחוץ כמו נפקת לבר[66] שהו״ע השגה, ובשבת מאיר חכ׳ שהוא למעלה מהשגה לכן בקושי התירו כו׳. ולכן אינו שייך הרגשת עונג בשבת, דענין הרגשה אינו שייך רק בהשגה, אבל חכ׳ שהוא למעלה מגדר השגה אינו שייך עונג כלל. וזהו ענין השבת שהוא זימנא דנטלא מבחי׳ אזי[67] יוכל לבוא כאו״א מישראל לביטול אמיתי.

ש״פ שלח ל״ז

ומעין מבית ה׳ יוצא[1] והשקה את נחל השיטים[2]. וצ״ל אומרו ומעי״ן כו׳, הלא אינו בדרך המעין שישקה, כ״א נהר שוטף ומשקה, אבל מעין אינו משקה, ומה קאמר כאן ומעין כו׳. והענין הוא דהנה נת״ל דבחכ׳ לא הי׳ שבה״כ[3], דשבה״כ הי׳ בז״ת דשם[4] ס״ג[5], אבל בחכ׳ לא הי׳ שבה״כ כמ״ש ימותו ולא בחכ׳[6], וכתי׳ והחכ׳ תחי׳[7]. והנה עוד זאת יש בחכ׳ דהוא משקה את נחל השיטים, דשיטים הוא ל׳ שטות[8], ושרש התיבה הוא שיטה או שוטה ופי׳ הטייה. כמו על כי תשטה אשתו[9] ופי׳ רש״י תט מדרכי הצניעות[10], וכן ע״פ ויט אליה[11] ת״א וסטא לותה.

ספמ״ט. לקו״ת להאריז״ל תולדות כז, יט בשם הזהר. אבן עזרא תולדות שם. מאמרי אדה״ז תקס״ב ח״א ע׳ יד. פרשיות התורה ח״א ע׳ רט ובהנסמן במ״מ לשם.

65) אורייתא מחכ׳ נפקת: **זהר בשלח סב, א. יתרו פה, א. רע״מ משפטים קכא, א. קדושים פא, א. חוקת קפב, א. ואתחנן רסא, א.**

66) נפקת לבר: **זהר ויצא קנז, א.**

67) מבחי׳ אזי: **אוצ״ל: מבחי׳ אבא, אזי.**

1) ומעין מבית ה׳ יוצא: **הנחת כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ממאמר הט״ו מהמשך וככה הכולל פרקים ט״ל־מ״א, שנדפס לעיל בחלק המאמרים. וש״נ.**

2) ומעין מבית ה׳ . . נחל השיטים: **יואל ד, יח.**

3) נת״ל דבחכ׳ לא הי׳ שבה״כ: **בהנחה שלפנ״ז ע׳ תתיד. וש״נ.**

4) דשבה״כ הי׳ בז״ת דשם ס״ג: **ראה ע״ח שער דרושי נקודות ש״ח, פ״א. שער התיקון ש״י, פ״ב. מבוא שערים ש״ב ח״א, פ״א (ובהגה ג). תו״א מג״א צז, ג. לקו״ת פ׳ ראה לא, ב. תו״ח בא קיז, רע״ג. (וארא פה, ג. וש״נ).**

5) דשם ס״ג: **ראה זהר רע״מ פינחס רמו, ב.**

6) ימותו ולא בחכ׳: **איוב ד, כא. ראה הנסמן במאמרי אדה״א דברים ח״א ע׳ רצט.**

7) וכתי׳ והחכ׳ תחי׳: **קהלת ז, יב. ושם: החכמה — ראה גם הנסמן לעיל ע׳ תשפד הערה 56.**

8) דשיטים הוא ל׳ שטות: **ראה סנהדרין קו, א. ספרי ר״פ בלק. במדב״ר פ״כ, כב. תנחומא בלק טז.**

9) כי תשטה אשתו: **נשא ה, יב.**

10) תט מדרכי הצניעות: **כ״ה גם ברא״ם וגו״א שם. לעיל בההמשך: מדרכי הצניעות. סה״מ תרפ״ה ע׳ נט. תש״ח ע׳ 60: תט מדרך הצניעות. ברש״י לפנינו: תט מדרכי צניעות.**

11) ויט אליה: **וישב לח, טז.**

כמו"כ כאן[12] דכתי' ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט[13] וכשנוטה מזה הדרך נק' שוטה. והנה שוטה הוא השם דבר, ושטות הוא ע"ש הפעולה, כמו שאומרים על א' שעושה שטותים.

והנה הוא השטן הוא היצה"ר[14] נק' בש' שטן שהוא ג"כ ל' שטות שמפתה אותו, הגם שאין האמת כן כמ"ש נופת תטופנה שפתי זרים[15] ואחריתו מרה כלענה[16], מ"מ השטות מכסה על האמת. ועוי"ל מפני מה נק' שטן שיורד ומשטין ועולה ומשטין ומקטרג[17]. וזהו שארז"ל אין אדם עובר עבירה[18] אא"כ נכנס בו רוח שטות שמכסה על האמת, שגם אם יעשה דבר זה לא יהי' נפרד, דאינו רוצה להיות נפרד. אך אומר לו שלא יהי' נפרד, וגם טוב לו הדבר לעשותה כמ"ש ותרא האשה כי טוב הוא למאכל וכי תאוה הוא לעינים[19]. וגם אם יעשה דבר זה, מ"מ טוב יהי' לו כמ"ש והתברך בלבבו לאמר שלום יהי' לי כי בשרירות לבי אלך[20], פי' הגם כי בשרירות אלך מ"מ שלום יהי' לי. ולאחר שעבר עבירה מצדיק א"ע שחבירו פיתה אותו, ואם לא הי' מפתה אותו לא הי' עושה דבר זה, או עשה כן מצד הגברות[21] חום הטבעי, או מצד המקום שגרם לעשות כן. ובאמת הוא שטות גדול, מאחר דבתורה כתיב שלא יעשה דבר זה, ואפי' שחבירו מפתה אותו, מ"מ איך יעשה נגד דרכי התורה. והצדקה זו מונע אותו בתשובה כדבעי, דגם שעושה תשו' גמורה, מ"מ מאחר שמצדיק א"ע אינו בשלימות, וה"ז כמו השטות שקודם העבירה. ויש פרט א' מה שהוא גרע יותר מהשטות שקודם העבירה, דלאחר שעבר עבירה, מקום שבעלי תשובה עומדים[22] צדיקי' גמורים א"י לעמוד, והשטות הזה מונע אותו ממדריגה זו שהוא יותר גבוה. וזהו אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות שמכסה על האמת.

והנה עוברי עבירה הם מועטים, וכאשר ישכיל אדם ויתבונן יבין היטיב איך שבכאו"א מישראל יש הרוח שטות, דאפי' מי שלומד תורה לשמה ומתפלל בדיקה[23] נפלאה ורצון ותשוקה וצמאון לאלקות לאסתכלא ביקרא דמלכא[24]

---

12) כמו"כ כאן: **כ"ה בגוכתי"ק.**

13) ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט: **וירא יח, יט.**

14) השטן הוא היצה"ר: **ב"ב טז, א.**

15) נופת תטופנה שפתי זרים: **ע"פ משלי ה, ג.**

16) ואחריתו מרה כלענה: **משלי ה, ד.**

17) שיורד ומשטין ועולה ומשטין ומקטרג: **ראה ב"ב שם. ראה גם סה"מ תרל"ח ע' רצז. וש"נ.**

18) אין אדם עובר עבירה: **סוטה ג, א. ראה תניא פכ"ד. לעיל ח"א ע' רלא. מאמרי אדה"א דברים ח"ב ע' תרמה. וש"נ. סה"מ תרל"א ח"א ע' רלא. וש"נ.**

19) ותרא האשה כי טוב הוא למאכל . . לעינים: **ע"פ בראשית ג, ו.**

20) והתברך בלבבו . . לבי אלך: **נצבים כט, יח.**

21) הגברות: **לעיל בההמשך: הגברת.**

22) מקום שבעלי תשובה עומדים: **ראה ברכות לד, ב. לקו"ש כרך יד ע' 361 וע' 363. תו"ח שמות מא, א. וש"נ. סה"מ מלוקט ח"ד ס"ע יח [בהוצאה החדשה — ח"א ע' קא].**

23) בדיקה: **אוצ"ל: בדביקה.**

24) לאסתכלא ביקרא דמלכא: **ראה זהר מקץ קצט, א. בראשית לח, א־ב. פקודי רמז, ב.**

ולאשתאבא בגופא דמלכא[25] וביטול אמיתי לאלקות שאין למעלה ממנו. מ״מ כשהוא (בלא[26] קאנטֶעט), ומכ״ש כשמתייהר מזה אזי בכל[27] כל עבודתו והוא גרע יותר מאדם פשוט. דאדם פשוט אין לו מוחין, ולא מעצמו אלא מלמעלה, ואינו שייך שירצה ממנו שילמוד, דמי שאפשר לעשות ואינו עושה כו׳, אבל מי שאי אפשר אינו שייך שילמוד, ובאדם פשוט שמתפלל ואינו יודע הפי׳ המלות שזהו הנק׳ בור, ואומר תהלים ואינו יודע הפשט הוא[28] מעולה יותר מהאדם שלומד ומתפלל (און קאנטעט), ומכ״ש מתייהר. דזה שאומר תהלים ואינו יודע הפשט אין לו תענוג מזה, אבל שלומד[29] יש לו תענוג שהוא דבר שכל, והוא התענוג הגדול יותר משאר התענוגי׳, כמו תענוג דחיך אוכל יטעם[30], ויש תענוג דניגון שהוא תענוג המעולה יותר, ויש תענוג דכלי זמר, ויש תענוג הראי׳, ותענוג השכל עולה על כולנה (ומצד זה שלומד ויש לו תענוג הרי יש לו הרגש שמרגיש א״ע והי׳ה (קאנטעט)). אבל זה שאין לו תענוג ה״ז בדרך קבלת עול, שהוא מעולה יותר כמארז״ל למה קדמה שמע[31] לוהי׳ א״ש כדי שיקבל עליו מ׳ שמים תחילה ואח״כ יקבל עליו עול מ׳. נמצא שענין קבלת עול מ׳ שמים הוא יסוד מוסד לכל הדברים, נמצא דמי שלומד ומתפלל ומתייהר גרע טובא מאדם פשוט.

והנה עז״נ גאות אדם תשפילנו[32] שכורה שוחה לעצמו, כמו עד״מ א׳ שנופל לבור שחת שהוא נמוך מהאנשים שהולכים על פי האדמה, והוא שנפל הרי שנפל למקום נמוך. כמו״כ גאות אדם תשפלנו שמשפיל אותו ממדריגתו שהי׳ קודם לכן. והנה לקרב זה אל השכל הנה גאוה בגימ׳ י״ה דמספר דגאוה הוא טו[33], דע״י גאוה פוגם בי״ה, וכאשר יתבונן האדם שהעבודה הוא בכחות נפשו, בהשכלה שלו ובהבנה שלו ובמדות שלו באהוי״ר שלו, ובהעדר עשי׳ פוגם למעלה בי״ה, ה״ז גרע יותר מאדם פשוט שאינו עושה מחמת העדר ידיעתו, אבל מי שיודע ואינו עושה ה״ז גרע יותר. וכמו עד״מ כשעושין רבב על בגד פשוט אינו מפסידו כ״כ, אבל כשעושה רבב על בגד טוב הוא מפסידו, כמו״כ אדם פשוט אינו מפסיד כ״כ מאחר שאינו יודע, אבל אדם גדול שהוא יודע ואינו עושה ה״ז גרע יותר. והנה באמת ענין הגאות הוא דבר גס, אבל יש השטות בדקות ועומד ברומו

ויקרא יג, סע״א. תו״א ויחי מז, ג. לקו״ת שה״ש מא, ד. תו״ח ח״ש קלב, ב. מאמרי אדה״א קונטרסים ע׳ רצז.

25) ולאשתאבא בגופא דמלכא: זהר ויחי ריז, ב. ראה גם מאמרי אדה״א ויקרא ח״א ע׳ מה. וש״נ. סה״מ תר״ם ח״א ע׳ צז. וש״נ.

26) בלא: אוצ״ל: בל״א. ראה שיחת ליל הושע״ר תשנ״ב אות ג (נעתק בתו״מ — התוועדויות תשנ״ב ח״א ע׳ 108). סה״ש תשנ״ב ח״א ע׳ 38 בשולי הגליון להערה 20. לקו״ש כרך כא ע׳ 448 הערה 15.

27) בכל: כ״ה בגוכתי״ק.

28) הוא: תיבה זו אינה ברורה כ״כ.

29) שלומד: אוצ״ל: מי שלומד.

30) דחיך אוכל יטעם: איוב יב, יא.

31) למה קדמה שמע: ברכות פ״ב, מ״ב יג, א.

32) גאות אדם תשפילנו: משלי כט, כג.

33) גאוה בגימ׳ י״ה דמספר . . טו: ראה גם לעיל בההמשך פט״ל. וש״נ.

של עולם, והוא שמחזיק טובה לעצמו. ובאמת הוא שטות גדול, דמה יחזק[34] טובה לעצמו אם המוחין אינם שלא[34], דמלמעלה נתן[34] לו כזו דאינו שייך שיחזק[34] טובה לעצמו. דאדם פשוט שנעשה ת"ח גדול שייך שיחזק[34] טובה לעצמו, אבל מי שהוא בעל שכל שנתן לו מלמעלה אינו שייך כלל שיחזק[34] טובה לעצמו. וכמו שאינו שייך שיתגאה האדם בעשרות חבירו, כמו ראובן שיתגאה בעשרות שמעון זה אינו שייך כלל, כמו"כ אינו שייך שאדם יחזק[34] טובה לעצמו על דבר שאינו שלו שרק נתן[34] לו מלמעלה מוחין טובי'. ואם מה שהוא מתמיד אפ"ל[35] דטבע הנוטה למרה שחורה הוא מתמיד נמצא שהוא ג"כ דבר הטבעי, ואם בעל[36] מ"ש ג"כ אינו שייך שיחזק[34] טובה לעצמו דהכל מלמעלה כמ"ש כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל[37], ובעצמו אי אפשר לעשות שום דבר, נמצא שמה שהאדם מחזיק טובה לעצמו הוא שטות גדול.

וזהו שארז"ל אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נצרת[38], הגם שהטעם דלכך נצרת הוא טעם אחר מהטעם שנת"ל. אך הנה לטעם הנ"ל אפ"ל דמ"מ האדם הוא בעל בחירה, וכמארז"ל ג' שותפי' באדם[39] אב כו', ומחויב בכיבוד או"א[40], הגם שהשותפי' אינו בערוך כלל[41], מ"מ ה"ז שותפי' מפני שהאדם הוא בע"ב. כמו"כ כאן, לכן אומר הטעם דלכך נצרת, שעיקר יצירת האדם הוא בשביל התורה, כמארז"ל בראשית בשביל התורה שנק' ראשית. הגם שפעמים ארז"ל בראשית בשביל ישראל שנק' ראשית[42], זהו שישראל יתעלו ע"י תורה, וכדאי' בזהר תלת קשרין מתקשרין דא בדא[43] ישראל מתקשראין באורייתא ואורייתא בקב"ה. וכן ארז"ל תנאי התנה הקב"ה[44] עם מע"ב אם ישראל[45*] את תורתי מוטב ואם לאו אחזיר את העולם לתהו. עשרה עשרה הכף[45] עשדת[46] מכוין נגד ע"מ[47]

---

34) יחזק . . שלא . . נתן . . שיחזק: **אוצ"ל: יחזיק . . שלו . . ניתן . . שיחזיק.**

35) אפ"ל: **אולי כן כתוב בגוכתי"ק.**

36) ואם בעל: **אוצ"ל: ואם הוא בעל.**

37) כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל: **עקב ח, יח.**

38) אם למדת תורה . . נצרת: **אבות פ"ב, מ"ח.**

39) ג' שותפי' באדם: **ראה קדושין ל, ב. נדה לא, א.**

40) ומחויב בכיבוד או"א: **ראה גם לעיל ח"א המשך אלה תולדות נח ספי"א. וש"נ.**

41) שהשותפי' אינו בערוך כלל: **ראה גם לעיל ח"א ע' שז הערה 42.**

42) בראשית . . התורה . . ישראל . . ראשית: **בראשית א, א. ראה רש"י בראשית א, א. תו"ח בראשית מד, א הערה 6. ראה גם תו"ח שם ז, א ואילך.**

43) תלת קשרין מתקשרין דא בדא: **ראה זהר אחרי עג, א. לעיל ח"א ע' רז. וש"נ.**

44) תנאי התנה הקב"ה: **ראה שבת פח, א. ילקוט שמעוני בראשית א, לא (רמז טז). סה"מ תר"ם ח"א ע' רנ. וש"נ. תרמ"א ע' שא. וש"נ.**

45*) אם ישראל: **אוצ"ל: אם מקבלים ישראל: אם ישראל מקבלים.**

45) עשרה עשרה הכף: **נשא ז, פו.**

46) עשדת: **תיבה זו איננה ברורה. וכנראה צ"ל: עשה"ד.**

47) עשה"ד מכוין נגד ע"מ: **ראה פסיקתא רבתי פיסקא עשה"ד פכ"א, יט. מדרש לקח טוב יתרו כ, ב. זהר יתרו צג, ב. ויקרא יא, ב. לקו"ת חוקת נז, סע"ג ואילך בשם המגיד. מאמרי אדה"א דברים ח"א ע' רפ. וש"נ. תו"ח וארא פא, ג ובהערה 636. סה"מ תרל"ח ע' ע.**

וכל מקיים[48] מאמר מע"מ. ואי' במדרש אלה תולדות השמים והארץ בהבראם[49], אלה בזכות מי נבראו[50] ובזכות מי קיימים, בזכות אלה שמות בנ"י[51], ואלה בזכות מי נבראו ובזכות מי קיימים, בזכות אלה העדות והחקים והמשפטים[52], נמצא שעיקר ברה"ע הוא בשביל תורה. וכתי' סוף דבר הכל נשמע את אלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם[53], אינו שייך שיחזק[34] טובה לעצמו כלל וכלל.

והנה כל אלו הדברים הם דברים גסים, והנה יש עוד פרטים בהרוח שטות הלזה, כמו מי שנתן לו הקב"ה מוחין טובים וכלים רחבים להרחיב איזה ענין, מפתה אותו שאינו צריך לייגע כ"כ, הגם שחבירו מייגע זמן מרובה, מ"מ אתה א"צ לייגע כ"כ, דמה שחבירך ישיג בזמן מרובה תשיג אתה בזמן מועט. א' שהוא שקר גמור דכתי' לא יגעת ומצאת אל תאמין[54], שעיקר הוא היגיעה דמה בגשמיות צריכי' יגיעה מכ"ש ברוחניות. ועוד שהוא מופרח[55] מיני' ובי', לו יהי' כדבריו שישיג גם בזמן מועט, מ"מ כשייגע זמן מרובה ישיג יותר. וזהו הרוח שטות המכסה על האמת, וכן בבעלי עסקים יש ג"כ הרוח שטות שמפתה אותו, שעת זו א"א ללימוד מפני שיפסיד דצריך לילך למקום פלוני, הגם שכ"פ פעמים*[56] הלך ולא הרויח כלום, ואדרבה פעמים מפסיד, מ"מ מפתה שיפסיד אם ילמוד, והוא שטות גמור. דהנה כתי' איה שוקל איה סופר[56] איה מודד[57] שאיה בעצמו הוא השוקל והסופר והמודד כל המדידות, ומה שייך שידאג האדם פן יחסר לחמו[58] ומה מועיל מה שידאג. ובאמת אם ילמד*[59] גם במו"מ יהי' טוב יותר, דחכ' דתורה יש בכחה למשול ולשלוט על חכ' דמו"מ, והנה לזה הוא טפש הדעת ממראה*[59] כו', דמי שהולך סובב כל היום בשוקים וברחובות מתבלבל מוחו. אך הנה כתי' סביביו נשערה מאד[59] שהקב"ה מדקדק עם צדיקי' כחוט השערה[60], אבל עם בעלי עסקי' אינו שייך שידקדק כ"כ, אבל פרק א' שחרית ופרק א' ערבית[61]

וש"נ. סה"מ מלוקט ח"ד ע' פ [בהוצאה החדשה — ח"ב ע' סז] ואילך.

48) וכל מקיים: **אוצ"ל: וכל דיבור מקיים.**

49) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם: **בראשית ב, ד.**

50) אלה בזכות מי נבראו: **ראה שמו"ר פמ"ח, [ב]. סה"מ תר"ם ח"א ע' רנ. וש"נ.**

51) אלה שמות בנ"י: **שמות א, א ושם: ואלה. וכ"ה בשמו"ר שם.**

52) אלה העדות והחקים והמשפטים: **ואתחנן ד, מה.**

53) סוף דבר . . כל האדם: **קהלת יב, יג.**

54) לא יגעת ומצאת אל תאמין: **ראה מגילה ו, ב.**

55) מופרח: **אוצ"ל: מופרך.**

*56) שכ"פ פעמים: **כ"ה בגוכתי"ק.**

56) איה שוקל איה סופר: **ישעי' לג, יח.**

57) איה מודד: **ראה גם תו"א שמות נב, ג. נג, ב־ג. לקו"ת פקודי ה, א. סה"מ תרל"ב ח"ב ע' תכו. תרל"ד ע' קכא. תרל"ט ח"ב ע' תקכג. תרפ"ב ע' קכא. וש"נ. תש"ז ע' 163.**

58) פן יחסר לחמו: **ע"פ ישעי' נא, יד. ראה גם רד"ק עה"פ.**

*59) ילמד . . ממראה: **אוצ"ל: ילמוד . . תבוא כח, לד. ראה גם לעיל בההמשך ספ"מ.**

59) סביביו נשערה מאד: **תהלים נ, ג.**

60) שהקב"ה מדקדק עם צדיקי' כחוט השערה: **ראה יבמות קכא, ב. לקו"ת בלק עד, ב. מאמרי אדה"א קונטרסים ס"ע שב ואילך ובהנסמן שם. המשך תער"ב ח"ג ע' א'שמג.**

61) פרק א' שחרית ופרק א' ערבית: **ראה**

חיוב על בעל עסק כמו על צדיק גמור, וזהו שנק׳ היצה״ר שטן, מפני שהו״ע שטות שמכסה על האמת.

והנה צריכי׳ להפוך השטות דלעו״ז בשטות דקדושה, והנה ענין השטות דקדושה הוא כמארז״ל אהני שטותא לסבא[62], שהי׳ מרקד לפני הכלה. וכמ״ש מדוע בא המשוגע הזה אליך[63] שקראו לנביא בשם משוגע, דנביא הוא למעלה מן הדעת, לכן קראו אותו משוגע שהוא למטה מהדעת, דהמשילו למעלה מן הדעת ללמטה מן הדעת, וכמ״ש פתי יאמין לכל דבר[64] שכדי להיות אמונה שהוא למעלה מן הדעת הוא דוקא מפני שהוא פתי שהוא למעלה[65] מן הדעת. וכמו״כ בתורה כתי׳ ג״כ באהבתה תשגה תמיד[66], כמו משוגע שאומר דבר א׳ אלף פעמים, דמי שיש לו דעת אינו אומר רק פעם א׳, אבל מי שאין לו דעת אומר דבר א׳ אלף פעמים. כמו״כ תורה צריך ללמוד אותה אפי׳ אלף פעמים שפעול[67] שידבק יותר, וזהו״ע שטות דקדושה. וזש״ה על נש״י ואתנה צאני צאן מרעיתי אדם אתם[68], דהנה כתי׳ אדם ובהמה תושיע ה׳[69], וארז״ל אלו בנ״א שהם ערומים בדעת כאדם ונמשכים אחריך כבהמה[70]. והנה בבהמה יש ב׳ בחי׳ כמ״ש בהמות הייתי עמך[71], הא׳ הוא מל׳ דאצי׳ שרגליה יורדת בשטות דקדושה, הב׳ מל׳ דא״ק[72]. והנה בהמה זו הוא בחי׳ בהמה דמל׳ דא״ק. וענין ערומים הוא כמ״ש אני חכמה שכנתי ערמה[73], דחכ׳ הוא שכן לערמה[74], דענין ערמה הוא כמו עד״מ כשאחד צריך לידע איזה דבר מזולתו, שולח אדם חכם שמסבב בדברים ומכסה ממנו העיקר מה שהוא צריך לידע, רק מסבב בדברים, וממילא אומר לו מה שהוא צריך לידע. ויש אדם שהוא מבין גם אם אינו אומר לו כמ״ש וערום יבין[75]. והנה למעלה הוא בחי׳ ח״ס שהוא סתים ומכוסה, והנה כ״ז אפי׳ בחי׳ ערום הוא ג״כ בכלל אדם, וזהו ערומים בדעת כאדם ונמשכים אחריך כבהמה, שהוא למעלה מבחי׳ אדם שהוא מל׳ דא״ק.

וזהו ומעין מבית ה׳ יוצא והשקה את נחל השטים[2] שמהפך את שטות דלעו״ז שהו״ע מל׳ דאצי׳, לשטות דקדושה שהו״ע מל׳ דא״ק. וזהו אהני שטותא

מנחות צט, א. הל׳ ת״ת לאדה״ז פ״ג, ה״ד. ראה גם לקמן ע׳ תתעב.

62) אהני שטותא לסבא: **כתובות יז, א.**

63) מדוע בא המשוגע הזה אליך: **מל״ב ט, יא.**

64) פתי יאמין לכל דבר: **משלי יד, טו.**

65) למעלה: **אוצ״ל: למטה.**

66) באהבתה תשגה תמיד: **משלי ה, יט.**

67) שפעול: **אוצ״ל: שפועל.**

68) ואתנה צאני צאן מרעיתי אדם אתם: **חיבור ב׳ כתובים יחזקאל לד, יז ושם: ואתנה צאני. לא ושם: ואתן צאני. ראה גם לעיל ח״א בחלק המאמרים ד״ה ויהי לי שור וחמור פ״א. וש״נ.**

69) אדם ובהמה תושיע ה׳: **תהלים לו, ז.**

70) אלו בנ״א שהם ערומים . . כבהמה: **ראה חולין ה, ב. לקו״ת בחוקותי נ, רע״ג.**

71) בהמות הייתי עמך: **תהלים עג, כב. ראה גם תניא ספמ״ו. תו״א משפטים עו, א. עקב יג, סע״א ואילך. מאמרי אדה״ז תקס״ט ע׳ כד.**

72) בהמות . . מל׳ דאצי׳ . . מל׳ דא״ק: **ראה גם לקו״ת אמור לו, א.**

73) אני חכמה שכנתי ערמה: **משלי ח, יב.**

74) דחכ׳ הוא שכן לערמה: **ראה גם לעיל ח״א ד״ה ויהי לי שור וחמור פ״א.**

75) וערום יבין: **משלי יד, טו.**

לסבא שהי' מרקד לפני הכלה, כלה הוא בחי' מל'[76] דאצי', ועי' ריקוד, דריקוד הוא שמגביהים כל הגוף, העלה אותה לבחי' מל' דא"ק, והוא נק' שטות שהוא שטות דקדושה. וזהו ומעין מבית ה' יוצא והשקה את נחל השיטים, נחל השיטים הוא שטות דלעו"ז, ומעין הוא בחי' חכ'[77], ויש כח בחכ' להפך השטות דלעו"ז לשטות דקדושה שהוא מל' דא"ק, שעז"נ פתי יאמין לכל דבר.

ש"פ קרח ל"ז

ומעין מבית ה' יוצא[1] והשקה את נחל השיטים[2], הנה משמע מנשוא[3] הפסוק דישקה אותו עד שיהי' כלה משקה, כמו נהר השוטף שנדמה שכולה נהר, והא דבמקום ששטף אינו כ"כ בעומק זהו אינו ניכר, וגם בנהר גופא יש מקומות שאינם בעומק, כן משמע מהפסוק מל' דוהשקה שיהי' כמו שטף מים רבי'. והנה מעין הוא חכ'[4], וצ"ל מהו הכח שבחכ' שיכול להשקות את הנחל השיטים. ועוד צ"ל אומרו ומעין, ומבית ה' שהוא כפל, והול"ל ומעין יוצא והשקה כו', או שיומשך מבית ה' והשקה כו', ומהו הכפל ל' ומעין מבית ה' שמשמע שצריכי' פעולת המעין, וגם שיהי' מבית ה'. ועוד צ"ל דהנה נת"ל שהמעין הוא מהפך את הנחל השיטים[5], דשיטים הוא ל' שטות[6] כמו כי תשטה אשתו[7]. ובעבודה הוא משארז"ל אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות[8], שהוא מכסה על אמת. ונת"ל שישנו גם בדקות כמו מה שמחזיק טובה לעצמו[9], וצריכי' להפך אותו לשטות דקדושה כמארז"ל אהני שטותא לסבא[10], וכמ"ש פתי יאמין לכל דבר[11]. וצ"ל למה צריכי' לאמונה פשע[12] דוקא.

---

76) כלה הוא בחי' מל': **ראה פרדס שעה"כ שכ"ג, פי"א מערכת כל כלה. ע"ח שער שבה"כ ש"ט, פ"א.**

77) ומעין הוא בחי' חכ': **ראה לעיל ע' תשצא הערה 28.**

---

1) ומעין מבית ה' יוצא: **הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ממאמר הט"ז מהמשך וככה הכולל פרקים מ"ב־מ"ג, שנדפס לעיל בחלק המאמרים. וש"נ.**

2) ומעין מבית ה' יוצא והשקה את נחל השיטים: **יואל ד, יח.**

3) מנשוא: **אוצ"ל: מנושא.**

4) מעין הוא חכ': **ראה לעיל ע' תשצא הערה 28.**

5) נת"ל שהמעין הוא מהפך את הנחל השיטים: **סוף הנחה שלפנ"ז.**

6) דשיטים הוא ל' שטות: **ראה סנהדרין קו, א. ספרי ר"פ בלק. במדב"ר פ"כ, כב. תנחומא בלק טז.**

7) כי תשטה אשתו: **נשא ה, יב.**

8) אין אדם עובר עבירה . . שטות: **סוטה ג, א. ראה גם בהנחה שלפנ"ז. וש"נ.**

9) ונת"ל . . בדקות . . שמחזיק טובה לעצמו: **ראה הנחה שלפנ"ז.**

10) אהני שטותא לסבא: **כתובות יז, א.**

11) פתי יאמין לכל דבר: **משלי יד, טו.**

12) פשע: **אוצ"ל: פתי.**

אך הנה אמונה הוא למעלה מן השכל, פתי הוא ג"כ למעלה מן השכל, כמו עד"מ מי שיש לו דעת ה"ה מתנהג ע"פ השכל שהשכל מנהיג אותו, אבל פתי שאין לו דעת מנהיג אותו כח שלמעלה מן השכל. וזהו פתי יאמין לכל דבר, דאמונה הוא למעלה מן הדעת, לכן דוקא פתי יאמין שהוא ג"כ למעלה מן הדעת, וזהו שטות דקדושה, וכמ"ש מדוע בא המשוגע הזה אליך[13], שקראו הנביא בשם משוגע מפני שענין הנביאות הוא דבר שאין מתקבל בשכל, והם רצו לבזותו, קראו אותו בדבר שלמעלה מן השכל ולא בדבר שהוא בשכל, שהמשילו למעלה מן השכל ללמטה מן השכל. דענין הנביאות הוא למעלה מן השכל שאין לגוף כלי לזה, הגם שרצון הוא למעלה מן השכל מ"מ ה"ה כח פרטי שנעשה ממנו שכל (כמו[14] א' שמוצא טעם לרצון, או כמו שנת"ל ד"ה ואהבת[15])[14], אבל ללמעלה מהשכל אין כלי בגוף. וזהו דכתי' גבי שאול ויפשט גם הוא את בגדיו[16] שהו"ע הפשטות הגשמיות, ושכל הוא ג"כ גשם, וזהו"ע שטות דקדושה. והמעין הוא מהפך שטות דלעו"ז לשטות דקדושה.

ולכאו' הוא היפך ממה שנת' בכ"מ, דבכ"מ נת' שעצם הרע א"א להפך[17], וזהו"ע שריפת הפרה[18] שהו"ע שריפת הרע, דהנה יש כח המתאווה ויש הציור[19] או ההלבשה שמצייר ומלביש בכח המתאווה. והנה עצם כח המתאווה אינו רע, שאפשר שיתאווה לאלקות שיבוא לואהבת דשרשו אבה[20] שהוא ל' רצון, אבל הציור שמציירים בו הוא רע, והוא מעשה האדם דאין רע יורד מלמעלה[21]. דאימתי נק' רע לאחר המעשה, אבל קודם אינו נק' רע, נמצא שאדם עושה הרע, אבל הכח המתאווה אינו רע. וזהו"ע שריפת הפרה שהציור רע צריכי' לשרוף ולבער ולכלה, והכח המתאווה נשאר שיכולים להפך אותו לאלקות. נמצא דהציור רע אינו שייך לברור, וכאן נת' שגם השטות אפשר להפך. אך צ"ל דיקדוק הל' נח"ל השיטים והול"ל ומעין כו' והשקה את השיטים. אך הנה נחל השיטים הוא

---

13) מדוע בא המשוגע הזה אליך: מל"ב ט, יא.

14) שכל (כמו . . ואהבת): אחרי תיבת שכל כתב סימן עגול. ובשוה"ג כתב סימן עגול והסוגר הזה. ועה"ג בצד הימין לפני הסוגר כתב: **אצ"ל**.

15) ד"ה ואהבת: נדפס לעיל ע' תתא ואילך.

16) ויפשט גם הוא את בגדיו: נסמן לעיל בההמשך רפמ"א.

17) שעצם הרע א"א להפך: ראה לקו"ת חוקת נו, ד. נח, סע"ג ואילך.

18) שריפת הפרה: חוקת יט, ה־ו.

19) כח המתאווה ויש הציור: ראה לקו"ת חוקת נו, סע"ג ואילך. לעיל ח"א ע' רלא. וש"נ.

20) לואהבת דשרשו אבה: ראה ס' שרש ישע שרש אבה הובא בס' החקירה להצ"צ מערכת אהב צב, רע"א — במהדורת אותיות מרובעות צד, א. מאמרי אדה"א הנחות תקע"ז ע' רסד. וש"נ. תו"ח בשלח קצט, א. וש"נ.

21) דאין רע יורד מלמעלה: ראה ב"ר פנ"א, ג. ספר ארבע מאות שקל כסף בסופו (רפב, א). של"ה מאמר החמישי נג, ב. מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"ב ע' תקסו ובהנסמן במ"מ לשם. תקס"ה ע' ט. תו"ח וארא נח, ד הערה 29.

התפשטות השטות ולכאו' התפשטות השטות הוא ג"כ שטות וה"ז קרוב לכמו שנת' בכ"מ.

אך צ"ל מה כח יש בחכ' להפך את הנחל השיטים. והנה צ"ל אפס קצהו מבחי' ומדריגות חכ', דהנה השגה גמורה אינו שייך בחכ' דמוחין דאבא הוא למעלה מהשגה[22]. אך הנה מה שמוחין דאבא הוא למעלה מהשגה, היינו שצריכי' להבין שא"א להשיג, דכ"כ שאפשר להשיג צריכי' להשיג, ומה שא"א להשיג צריכי' לידע שא"א להשיג. דמי שאינו לומד ואינו יודע אינו שייך לקרוא זה למעלה, אלא כשמשיג כ"כ שאפשר להשיג, ומשיג שא"א[23] שלמעלה מזה א"א להשיג זהו למעלה. והנה גבי חכ' כתי' והחכ' מאין תמצא[24], ופי' רבינו ז"ל[25] בכ"ד שעצם הוא[26] אין[25], וצ"ל מנין לו זה, שבפסוק אינו אומר רק שנמצא מאין, ומנין שעצם החכ' הוא אין. אך הנה צריכי' לדקדוק[26] עוד דקדוק א' אומרו מאין תמצ"א[27], ולמה לא קאמר נברא או נתהווה. וא"ל שעל חכ' אינו שייך לומר נברא, והלא מצינו ל' נברא על חכ' כמ"ש בורא קדושי'[28], קדושי' הוא חכ' כדאי' בזהר קדש מילי בגרמי'[29] שהוא חכ', ומ"מ אומר בורא. וכתי' בראשית ברא[30], פי' שבראשית הוא ג"כ בריאה ובראשית הוא חכ' כמ"ש ראשית חכ'[31] ולמה אומר כאן תמצא. אך הענין הוא דהנה חכ' הוא כמו מציאה, שמציאה הוא שינוי רשות, כמו עד"מ ראובן אובד ושמעון מוצא, שאותו שאבד ראובן מצא שמעון בלי חסרון וגרעון ובלי עילוי, רק שנשתנה מרשות לרשות שיצא מרשות ראובן ונכנס לרשות שמעון. אבל למעלה אינו שייך שינוי רשות, דלית בר ממך[32], כמ"ש מי כמוכה באלים ה'[33] ות"א לית בר מנך[34]. ואפי' כח ההסתר הוא ג"כ אלקות[35], אדרבה כח ההסתר הוא למעלה מכח הגילוי[36], נמצא שהכל אלקו'. ומכ"ש הע"ס דאי' בעבודת הקדש דהוא אינון ואינון הוא[37], הוא אוא"ס, דלפני אחד מה אתה סופר[38],

---

22) דמוחין דאבא הוא למעלה מהשגה: **ראה גם לעיל בההמשך פכ"ג. פכ"ה. פל"ח.**

23) שא"א: **כ"ה בגוכתי"ק.**

24) והחכ' מאין תמצא: **איוב כח, יב.**

25) ופי' רבינו ז"ל בכ"ד שעצם הוא אין: **ראה לקו"ת פקודי ו, ב. בחוקותי נ, ד. במדבר יז, א. שה"ש לט, ב. מאמרי אדה"ז תקס"ט ע' ב.**

26) שעצם הוא . . לדקדוק: **אוצ"ל: שעצם החכ' הוא . . לדקדק.**

27) אומרו מאין תמצ"א: **ראה גם לעיל בההמשך. סה"מ תרמ"א ע' ריח. וש"נ.**

28) בורא קדושי': **ברכת יוצר.**

29) כדאי' בזהר קדש מילי בגרמי': **ראה שם אמור צד, ב.**

30) בראשית ברא: **בראשית א, א.**

31) ראשית חכ': **תהלים קיא, י.**

32) דלית בר ממך: **ראה בסמוך בפנים.**

33) מי כמוכה באלים ה': **בשלח טו, יא.**

34) ות"א לית בר מנך: **מובא גם בסה"מ תרכ"ט ע' קנה. ע' קסג־קסה. אוה"ת בראשית כרך ו ס"ע 2040 וסה"מ תרמ"ב ע' תעד. סה"מ מלוקט ח"ב ע' קכג [בהוצאה החדשה — ח"א ע' קסה]. וראה גם אוה"ת נ"ך כרך א ע' תפח; סה"מ תרכ"ז ע' תמ בשם הת"י.**

35) כח ההסתר הוא ג"כ אלקות: **ראה גם לעיל בההמשך פק"י. וש"נ.**

36) כח ההסתר הוא למעלה מכח הגילוי: **ראה גם לקמן בהנחות ע' תתקיא. וש"נ.**

37) בעבודת הקדש דהוא אינון ואינון הוא: **ח"א פ"ד. ראה גם לעיל בההמשך פמ"ב. וש"נ.**

38) דלפני אחד מה אתה סופר: **ספר יצירה פ"א, מ"ז.**

ואינון הם ע"ס דהוא אינון ואינון הוא. ומאחר שהכל אלקו' אינו שייך שינוי רשות, אלא כמו מציאה שזה הדבר שזה אובד זה מוצא שאינו נשתנה כלל ממהותה כמארז"ל ואלו חייב להכריז[39], שהוא לידע בבירור שהוא שלו. ואם אינו אומר הסימנים אינו שלו, נמצא שזה הדבר שזה אובד זה מוצא, ואינו משתנה כלל. כמו"כ למעלה דמה שחכ' נמצא מיש אמיתי הוא כמו מציאה, שהוא הארה מא"ס יש אמיתי ממש בלתי משתנה, רק שנמצא בין הנאצלי', דכדי להיות מא"ס יש אמיתי מציאת התהוות הנאצלים הוא דוקא ע"י אמצעות החכ', שהוא אור דיש אמיתי רק שנמצא בין הנאצלי'.

ועפ"ז יובן מה שהחכ' הוא אין דמאחר שנמצא מא"ס יש אמיתי ה"ה אין, ולכן הוא מהווה היש דבינה[40] שנק' יש[41] כמ"ש להנחיל אוהבי יש[42], ולא שהוא יש גשמי ח"ו, אלא שהוא השגה, ולא כמו השגה שלו, וכדי לשבר את האוזן מחמת שכלינו הגס לכן קוראין אותו יש. ומזה מוכח שהוא מיש אמיתי מאחר אפשר להווה יש, נמצא דאין דחכ' נמצא מיש ומהווה יש. וההפרש בין היש שממנו נמצא האין דחכ' להיש שמתהווה מהאין דחכ', דיש דבינה צריך להיות תמיד דבוק וקשור להאין דחכ', שאם יופסק כרגע יתבטל ממציאותו. כמו מי שהוא מעמיק שכלו להבין איזה דבר והשגה והכרה[43] באורך ורוחב, צריך לשמור נקודת ההשכלה, שאם יאבד הנקודה יתבלבל השכל. או כמו כשעושין עגול במחוגה, צריכי' לשמור את הנקודה, שאם יוצא מן הנקודה לא יהי' העגול שוה. וכמו[44] היש דבינה צריך להיו' תמיד דבוק וקשור להאין דחכ', אבל היש אמיתי אינו מוכרח להאין דחכ', כמו השמש שאם אינו מאיר אינו פועל בו שינוי כלל. כמו"כ היש אמיתי אפי' לא יאיר בהאין דחכ' לא יהי' בו שינוי כלל, וזהו דאי' בע"ח[45] דחכ' הוא בקירוב מקום[46], ונת"ל דחכ' הוא מ"ה שבו מאיר אוא"ס בקירוב[47], ולפ"ז מאחר שחכ' הוא הארה מא"ס יש אמיתי ממש כנ"ל, זהו בקירוב מקום שהו"ע א' עם א"ס יש אמיתי, ופי' בקירוב מקום קירוב המעלה[48].

וזהו ומעין מבית ה' יוצא והשקה את נחל השיטים[2], מעין הוא חכ'[4], וחכ' הוא הארת א"ס יש אמיתי ממש שע"ז נא' כחשיכה כאורה שהאור שוה לחשך ולא מיבעי שהחשך שוה לאור, וכתי' גם חשך לא יחשיך ממך[49] שהחשך אינו

---

39) ואלו חייב להכריז: **ב"מ כא, א; כד, סע"ב במשנה.**

40) שהחכ' . . מהווה היש דבינה: **ראה גם לעיל בההמשך פל"ד ובהנסמן שם.**

41) שהחכ' . . אין . . דבינה . . יש: **ראה ת"ז רתמ"ב. לעיל ח"א ע' רפט והערה 88.**

42) להנחיל אוהבי יש: **משלי ח, כא.**

43) והכרה: **תיבה זו איננה ברורה כ"כ.**

44) וכמו: **אוצ"ל: כמו"כ.**

45) בע"ח: **תיבה זו איננה ברורה כ"כ.**

46) בע"ח דחכ' הוא בקירוב מקום: **ראה גם לעיל ע' תתא. וש"נ.**

47) ונת"ל דחכ' . . מ"ה . . אוא"ס בקירוב: **ראה גם לעיל ע' תתא ואילך.**

48) בקירוב מקום קירוב המעלה: **ראה לעיל שם ובהערה 11 שם.**

49) כחשיכה כאורה . . גם חשך לא יחשיך ממך: **ע"פ תהלים קלט, יב. ראה גם לקו"ת צו יב, א. לעיל בההמשך ספל"ח.**

מחשיך, ואדרבה שהחשך הוא מאיר[50], דשם אפשר להתהפך להיו׳ ואהבת אבה ל׳ רצון. לכן אפשר להפך את הנחל השיטים, שזהו כלל דכל שהוא למעלה מעלה יותר יורד למטה מטה יותר[51]. כמו בשבועות כתי׳ חמץ תאפינה ביכורים לה׳[52], דבפסח חמץ במשהו[53] אבל בשבועות דוקא חמץ תאפינה. שבשבועות מאיר בחי׳ היותר גבוה ממה שמאיר בפסח, לכן אפשר שיתהפך גם חמץ[54]. כמו״כ כאן מחמת שמאיר בחי׳ מעין שהוא חכ׳, יכול להפך את השטות, כמו ראי׳ שתופס דבר גשמי אבל שמיעה אינו תופס דבר גשמי[55], שכל שהוא למעלה מעלה יותר יורד למטה מטה יותר. וזהו ומעין מבית ה׳ יוצא והשקה את נחל השיטים, שאפשר להפך שטות דלעו״ז בשטות דקדושה, כדכתי׳ פתי יאמין לכל דבר[11] וכתי׳ מדוע בא המשוגע הזה אליך[13], וזהו דאי׳ במדרש פתי יאמין לכל דבר זה משה[56], וצ״ל הלא משה רבן של כל הנביאים[57] ושכינה מדברת מתוך גרונו[58], ואיך שייך לומר עליו פתי כו׳. אך הנה כתי׳ על משה ואנחנו מ״ה[59] שהי׳ בחי׳ מ״ה דחכ׳, זהו שאמר המדרש פתי כו׳ זה משה, דאפי׳ כמו שהי׳ הנשמה מלובשת בגוף[60] הי׳ בבחי׳ פתי, שהוא למעלה מהשגה.

אך צ״ל דאח״כ כתי׳ וערום יבין[61], ולכאו׳ יפלא שעל חכ׳ דאצי׳ קאמר פתי יאמין, ועל ערמה שהוא ח״ס כמ״ש אני חכמה שכנתי ערמה[62], שחכ׳ דאצי׳ הוא שכן לערמה[63] שהוא ח״ס כמשנת״ל[64] קאמר וערום יבין. אך הענין הוא דהנה בחכ׳ יש ב׳ מדריגות כ״ח ומ״ה[65], מ״ה הוא אתדבקותה והתקרבותה אל הכתר, וכח הוא התפשטותה אל הבינה[66]. והנה האין מציאות היש דבינה אינו האין שנמצא מהיש האמיתי, וא״ל שהאין המהווה היש דבינה נתהווה מהאין שנמצא מיש האמיתי, דהי׳

---

50) שהחשך הוא מאיר: ראה גם הנחה שלאח״ז ע׳ תתלד. לעיל בההמשך ספמ״ה.

51) דכל שהוא למעלה . . מטה יותר: נסמן לעיל בההמשך ספצ״א בהקיצור.

52) חמץ תאפינה ביכורים לה׳: אמור כג, יז.

53) דבפסח חמץ במשהו: רמב״ם הל׳ חמץ ומצה פ״א, ה״ז.

54) שבשבועות . . שיתהפך גם חמץ: ראה לקו״ת במדבר יא, ד. טז, ד. אמור לז, ג. סידור שער חג השבועות שי, ג. שחרית מה, ג.

55) ראי׳ . . גשמי . . שמיעה אינו . . גשמי: ראה תו״א וירא טו, ד. מקץ מ, א. סה״מ תרמ״ב ע׳ רטו הערה 74.

56) פתי יאמין לכל דבר זה משה: ראה שמו״ר רפ״ג. לעיל בההמשך פמ״ב. וש״נ.

57) משה רבן של כל הנביאים: שמו״ר פכ״א, ד. דב״ר פ״ב, א. רמב״ם הל׳ יסודי התורה פ״ז, ה״ו.

58) ושכינה מדברת מתוך גרונו: ראה תניא פל״ד. לעיל בההמשך פמ״ב. וש״נ.

59) ואנחנו מ״ה: בשלח טז, ז. ח. ושם: ונחנו — ראה גם לעיל ע׳ תתז. וש״נ.

60) משה . . מ״ה דחכ׳ . . מלובשת בגוף: ראה גם לעיל בההמשך ספל״ג. פל״ז. פמ״ב.

61) וערום יבין: המשך הכתוב פתי יאמין — משלי יד, טו.

62) אני חכמה שכנתי ערמה: משלי ח, יב.

63) שחכ׳ . . שכן לערמה: ראה גם לעיל ח״א ד״ה ויהי לי שור וחמור פ״א.

64) לערמה שהוא ח״ס כמשנת״ל: ראה זהר אד״ר נשא קמד, א. הנחה שלפנ״ז.

65) בחכ׳ . . כ״ח ומ״ה: זהר רע״מ צו כח, א. לד, א.

66) מ״ה . . הכתר וכח . . הבינה: ראה לעיל בההמשך פכ״ה. וש״נ.

צריך להיו' יש, דמאין אין א"א להתהוות[67] אלא צריך להיות מאין יש ואח"כ מיש אין. אלא צ"ל דהאין שנמצא מיש האמיתי נחלק לב'[68] בחי' הא' שהוא בחי' מ"ה אתדבקותה והתקרבותה אל הכתר, הב' הוא בחי' כח שיש בחכ' שהוא התפשטותה אל הבינה. וזהו ביו"ד נברא עוה"ב[69] ביו"ד ולא כל יו"ד, כמו ביצחק ולא כל יצחק[70], שנשאר בחי' אוכם שיש בחכ', דכתר עליון אע"ג דאיהו אור צח[71] אור מצוחצח אוכם הוא קדם עה"ע (וראי'[72] לזה ממשנת"ל גבי חכ' שנמצא בין הנאצלי' וה"ה הארה מיש אמיתי ממש, ומאחר שנמצא בין הנאצלים מוכרח לומר שנגרע ממעלותיו שהי' קודם, ומ"מ נת"ל שהוא הארה מיש אמיתי ממש כמו"כ כאן).

והנה ב' בחי' אלו ישנם עד רום המעלות אפי' בח"ס ישנם ג"כ ב' בחי' אלו, וזהו שבחכ' דאצי' אמר פתי יאמין שהוא המ"ה, ובח"ס אמר וערום יבין, שהוא כח להורות שיש ב' הבחי'. דאם הי' אומר על חכ' דאצי' יבין ועל ח"ס יאמין, הייתי אומר דלא יש אלא ב' בחי' זו. אבל עכשיו שאומר על חכ' דאצי' פתי יאמין ועל ח"ס ערום יבין, יודעין שישנם ב' בחי' אלו בחכ' דאצי' וגם בח"ס, ועכ"ז זה נק' ח"ס וזה נק' חכ' הגלוי'. זהו מפני ההתגברות, בחכ' דאצי' עיקר ההתגברות הוא בחי' כח המהווה היש דבינה, וזה נק' ח"ס שעיקר ההתגברות הוא בחי' מ"ה. והוא ע"ד שילוב אד' בהוי' ושילוב הוי' באד'[73], דאד' הוא אנת אשתמודעא אדון על כולא[74] והוי' הוא הי' הוה ויהי' כאחד[75]. ושילוב אד' בהוי' אז ההתגברות דש' הוי', והוא ההתבוננות דכולא קמי' כלא חשיב[76], כידוע דאות הראשון גובר[77]. ושילוב הוי' באד' אז ההתגברות דש' אד' שהו"ע ביטול היש, הגם שהוא ביטול אבל הוא ביטול הי"ש. והנה הגם שאינו שייך לחלק בניהם, ששניהם הם אין, ומה שייך לחלק בניהם, מ"מ מאחר שזה נק' ח"ס משמע שהוא בחי' היותר גבוה. ובאמת יש מעלה בהאין המהווה היש דבינה (ש"מ תלת, יתרון המעלה שבחכ'

---

67) אין א"א להתהוות: **אוצ"ל: א"א להתהוות אין.**

68) דהאין . . נחלק לב': **בענין ב' בחי' אין ראה גם מאמרי אדה"א בראשית ס"ע לז ואילך. וש"נ. תו"ח וארא נ, ד. וש"נ.**

69) ביו"ד נברא עוה"ב: **ראה מנחות כט, ב. ב"ר פי"ב, י. סה"מ תרמ"א ע' קלד.**

70) כמו ביצחק ולא כל יצחק: **וירא כא, לב. נדרים לא, א.**

71) דכתר עליון אע"ג דאיהו אור צח: **ראה ת"ז ת"ע קלה, ב. לקו"ת בלק סט, א. מאמרי אדה"א דברים ח"ג ע' תתיא. וש"נ. סה"מ תרל"ד ע' רמז ואילך.**

72) וראי': **מתחלה כתב כ"ק אדמו"ר מהורש"ב י"ל . . זה ועה"ג כתב: מן י"ל עד זה אצ"ל. ואח"כ מחק מה שכתב וכן מחק מ"ש עה"ג. ובמקומו כתב כבפנים.**

73) שילוב אד' בהוי' ושילוב הוי' באד': **ראה מבו"ש ש"ג, ח"ב ספ"ה. לעיל ח"א המשך ואלה תולדות יצחק פ"ו. וש"נ.**

74) אנת אשתמודעא אדון על כולא: **ראה ת"ז בהקדמה יז, רע"ב. תו"א מג"א קיז, ג. לקו"ת אמור לב, ב.**

75) והוי' הוא הי' הוה ויהי' כאחד: **ראה שער היחוד והאמונה פ"ז. תו"ח מקץ ריט, ד הערה 62.**

76) דכולא קמי' כלא חשיב: **ראה זהר בהקדמה יא, ב. הנסמן לעיל בח"א המשך ואלה תולדות יצחק פ"ו.**

77) דאות הראשון גובר: **ראה שער היחוד והאמונה פ"ז ע' פב. לעיל ח"א שם פ"ו. וש"נ.**

דאצי' על ח"ס, ויתרון דאין המהווה היש דבינה שבח"ס, על האין שנמשך מיש האמיתי שבח"ס, ויתרון דאין המהווה היש דבינה שבחכ' דאצי', על האין שנמשך מיש אמיתי שבחכ' דאצי'), שבו נשלם הרצה"ע. דכשעלה ברצונו הפשוט לברוא את עולם[78], הוא מפני שעלה ברצונו אנא אמלוך[79], ורצון זה נשלם דוקא בהאין המהווה היש דבינה. דכאשר נמצא האין מיש האמיתי, הוא לצורך האין המהווה היש דבינה, וה"ז כמו הקדמה להקדמה. כמו עד"מ א' שעושה הקדמות לאיזה דבר, העיקר הוא העצם הדבר, מ"מ עושה תחילה ההקדמות שבו וע"י בא לעצם הדבר. כמו"כ כאן כדי שיהי' האין המהווה יש דבינה, הוכרח להיות תחלה האין שנמשך מיש האמיתי, ואז אפשר להיו' האין המהווה היש דבינה. וכמו עד"מ א' שעוסק במו"מ, העיקר אצלו ההרווחה, ומה שנראה ונגלה הוא רק העוסק במו"מ שבו יש שכל, אבל בעצם הפרנסה אין שכל כלל, והעיקר הוא הפרנסה. כמו"כ כאן שהעיקר באין המהווה היש דבינה, והאין שנמשך מיש האמיתי הוא כמו הקדמה לו. נמצא שכוונת נעיצת התחילה הוא דווקא בהאין המהווה היש דבינה, ופי' תחילה הוא א"ס עצומ"ה וכמארז"ל בתחילה עלה במח' לברוא את העולם במה"ד[80], ומדה"ד הוא מדת הצמצום, רק שזהו בנבראי', וכמו"כ בנאצלים. נמצא שהם שקולים שיש מעלה בהאין המהווה היש דבינה שבו נשלם הרצה"ע.

וזהו ומעין מבית ה' כו' מעין דוקא, דהוא משל לבחי' חכ'. דהנה מעין הוא מהתהום[81] שנמשך ממנו לעפר הארץ, דארעא חלחולי מחלחלא[82], יש בו גידים דקים מהתהום, והם אין לגבי התהום, והתהום הוא יש אמיתי לגביהם. והנה כאשר המעין בוקע העפר הארץ ויוצא לחוץ, נעשה ממנו נהר שהוא יש, נמצא שהמעין נמשך מיש ומהווה יש והוא בעצמו אין, שהוא כלא חשיב לגבי התהום. וגם לאחר שהוא יוצא לחוץ אין לשער כלל שממנו יתהווה נהר באורך ורוחב. והם ב' הפי' שיש באין, אין שאינו מושג, ואין הארה[83]. והנה בהמעין שנק' מעין[*84] יש ב' בחי' אין. הא' כשהוא נמשך מהתהום, שיש מעיינות שנמשכי' כמה אלפי' פרסאות ממקום שהם יוצאים, ולא אמרינן כאן נמצא כאן הי'[84], אלא יש מעיינות שנמשכי' כמה אלפי' כו', וכשהוא נמשך מהתהום ועדיין מכוסה בעפר הארץ הוא אין. הב' לאחר שיוצא לחוץ הוא ג"כ אין שהוא בצמצום. נמצא שיש ב' בחי' אין בהמעין, והוא ממוצע בין התהום שהוא יש אמיתי להנהר שהוא ג"כ יש. והנה

---

78) דכשעלה ברצונו . . את עולם: ראה ע"ח דרוש עגולים ויושר ש"א, ענף ב.

79) אנא אמלוך: לשון הת"י למל"א א, ה. ראה מאמרי אדה"ז תקס"ח ח"א ע' ז: וכמ"ש בזהר בפי' וימלוך אנא אמלוך. הנסמן במאמרי אדה"א דברים ח"ג ע' תתצד.

80) בתחילה עלה במח' . . במה"ד: ראה רש"י בראשית א, א. הנסמן בסה"מ תרמ"א ע' תקל.

81) מעין הוא מהתהום: ראה גם להבא להלן שערי אורה שער הפורים ע' 124 ואילך. תו"ח בשלח קפו, ד ואילך.

82) דארעא חלחולי מחלחלא: חגיגה כב, א.

83) ב' הפי' . . אין שאינו מושג . . הארה: ראה גם לעיל ע' תפו ובהנסמן שם.

*84) מעין: אוצ"ל: אין.

84) כאן נמצא כאן הי': ע"פ כתובות עה, ב.

ההפרש בין התהום שהוא נק' יש להנהר שהוא ג"כ נק' יש, דהתהום הוא יש אמיתי שאין בו שינוים, וכמו למעלה כתי' אני הוי' לא שניתי[85], שש' אע"ג[86] שהוא ש' העצם[87] מ"מ הוא ש"ם, ומכ"ש האור שהוא מעין המאור. כמו"כ בהתהום לא יש שינוים שתמיד הוא שוה, אבל הנהר הוא מוגבל ואינו יוצא חוץ גדותיו, כ"א בעת הפשרת שלגי' שהוא רק לעת מן העתים. ופעמים יש בו חסרון וגרעון, נמצא שהוא מוגבל שיש בו שינוים, אבל התהום אינו מוגבל.

והנה מעין זה הוא מעין שיתגלה, אבל יש מעין שאינו מתגלה ונק' מעין חתום או מעין סתום, והנה מעין זה ג"כ נמשך מהתהום אלא שאינו מתגלה ונראה בעפר הארץ. ולכאו' לאיזה תועלת הוא נמשך מהתהום, אלא שהוא מרטיב את הארץ כמארז"ל אין לך טפה יורד מלמעלה[88] שאין טפיים עולה כנגדו, נמצא שמעין זה ג"כ נמשך מהתהום שהוא יש, ופועל רטיבות שהוא ג"כ יש, מכ"ש הצמיחה שהוא יש גמור והוא בעצמו אין[89]. והנה במעין זה שנק' אין יש ג"כ ב' בחי', הא' כשנמשך מהתהום לעפר הארץ שנמשך כמה אלפי' פרסאות, והב' מה שיוצא רק טפה שהוא צמצום ה"ז אין. נמצא שבמעין זה יש ג"כ ב' בחי' אין, והוא ממוצע בין היש אמיתי להיש דהרטיבות. והוא משל מכוון לב' בחי' חכ', חכ' דאצי' וח"ס, שבכ"א יש ב' בחי' אין ושרשם מהיש אמיתי ומהווים היש דבינה.

וזהו ומעין מבית ה' יוצא והשקה את נחל השיטים, דמעין הוא חכ', שהוא הארה מיש אמיתי ממש, לכן אפשר להפך את נחל השיטים. וזהו ומעין מבית ה' כו', שצריכים פעולת המעין, וגם מבית ה'. דעכשיו אינו רק בחי' כח שיש בחכ' שהוא מקור לבינה, אבל לע"ל שיאיר בחי' מ"ה דחכ', אז והשקה את נחל השיטים, שמשטות דלעו"ז יתהפך לשטות דקדושה, שהוא מ"ש פתי יאמין לכל דבר.

בשוה"ג ללא ציון מקומו בפנים. בתחלה כתב עה"ג בצד הימין לפני הסוגר: **אצ"ל**. אבל אח"כ מחק תיבות אצ"ל.

(אפ"ל שהוא בעצמו גיד דק ונמשך בעובי עפר הארץ בלתי מתפשט בעפר בארץ לכן נק' אין, אבל הרטיבות שהו"ע הלחלוחית שיש בארץ, הוא מתפשט באורך ורוחב הארץ, ויש בו שינוים שפעמים מתפשט יותר, לכן נק' יש. אבל בהמעין לא יש שינוים לכן נק' אין. זהו שאומר שהוא אין ופועל רטיבות שהוא יש פי' הלחלוחית).

---

85) אני הוי' לא שניתי: **מלאכי ג, ו.**

86) שש' אע"ג: **אוצ"ל: שש' הוי' אע"ג.**

87) הוי'.. ש' העצם: **ראה כ"מ לרמב"ם הל' ע"ז פ"ב, ה"ז. פרדס שער שם בן ד' שי"ט, פ"א. הנסמן במאמרי אדה"א ויקרא ח"א ע' תכו.**

88) אין לך טפה יורד מלמעלה: **ראה תענית כה, ב לפי גי' הרוקח סשע"ז. זהר רע"מ פינחס רמז, ב. מאמרי אדה"א הנחות תקע"ז ע' רכב. וש"נ. תו"ח יתרו רעו, ב הערה 44.**

89) רטיבות שהוא ג"כ יש.. והוא בעצמו אין: **ראה שוה"ג כאן.**

ש"פ חו"ב

והי' שארית יעקב[1] בקרב עמים רבים, כטל מאת הוי' כרביבים עלי עשב, אשר לא יקוה לאיש ולא ייחל לבני אדם[2]. וצ"ל מהו הרבותא אשר לא יקוה לאיש ולא ייחל לבנ"א, הלא הוא איסור כמ"ש בירמי' ארור הגבר אשר יבטח באדם, ושם בשר זרעו[3]. וכתי' טוב לחסות בה' מבטוח באדם[4], חסיון אינו כמו בטחון[5], מ"מ מבטחון באדם שהוא ודאי, טוב יותר לחסות בה', וכמ"ש בטחו בה' עדי עד[6], וכתי' בטחו בו בכל עת עם שפכו לפניו לבבכם[7], ומהו הרבותא אשר לא יקוה לאיש כו'.

והנה להבין זה צ"ל תחילה מה שבריאה נק' בריאה יש מאין, הלא כתי' כי ממך הכל[8] והאיך קאמר בריאה יש מאין להפי' אין הארה[9] וכתי' כי ממך הכל אינו הארה (כ"א יש אמיתי)[10] ולהפי' אין שאינו מושג[9] וכתי' כי ממך הכל הלא ידוע דמאין נברא ומה קאמר שאינו מושג. והענין הוא דהנה בכל סדר השתל' יש, יש ואין ויש[11]. דכדי להיות יש צריך להיו' תחילה אין אפי' למטה, כמו בזרעים כדי שיהי' צמיחה הוא דוקא כשירקב הגרעין[12] ונעשה אין, אבל בלא זה א"א להיו' צמיחה. כמו"כ למעלה כדי שיהי' יש צ"ל תחילה אין, דמיש יש א"א להיות, פי' אחר שנברא, דמצד א"ס אין מניעה ח"ו דהוא כל יכול, אלא אחר שהי' א"א להיות מיש יש. כמו שא"א להיות מאין אין, כמו"כ א"א להיות מיש יש, אלא צריך להיות תחילה אין, והאין הוא מיש. והנה זה[13] נחלק לב' בחי'[14], לא שאין זה מהווה עוד אין אחר, דמאין אין א"א להיות, כ"א שיהי' בניהם יש כמשנת"ל, אלא שאין זה נחלק לב' בחי'.

ולהבין זה הנה עד"מ בצומח יש כמה מינים, מיני עשבים ומיני אילנות ומיני זרעים, ובכאו"א יש כמה פרטים. אינו שייך לומר שאלו הפרטים ישנם

---

1) והי' שארית יעקב: **הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ממאמר הי"ז מהמשך וככה הכולל פרקים מ"ד־מ"ו, שנדפס לעיל בחלק המאמרים.**

2) והי' שארית יעקב . . לבני אדם: **מיכה ה, ו.**

3) ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרעו: **ירמי' יז, ה.**

4) טוב לחסות בה' מבטוח באדם: **תהלים קיח, ח.**

5) חסיון אינו כמו בטחון: **ראה רש"י תהלים שם. ראה ביאוה"ז להצ"צ וארא כרך א ע' קצה.**

6) בטחו בה' עדי עד: **ישעי' כו, ד.**

7) בטחו בו בכל עת עם שפכו לפניו לבבכם: **תהלים סב, ט.**

8) כי ממך הכל: **דהי"א כט, יד. ראה בהערה שלאח"ז.**

9) להפי' אין הארה . . אין שאינו מושג: **ראה גם לעיל ע' תפו ובהנסמן שם.**

10) (כ"א יש אמיתי): **ממעל להסוגר ותיבת כ"א כתב קו ועיגול ועה"ג כתב בגוכתי"ק: אצ"ל.**

11) יש ואין ויש: **ראה תו"א יתרו ע, ד. לקו"ת פקודי ד, ד. ז, סע"א ואילך.**

12) צמיחה . . כשירקב הגרעין: **ראה אגה"ק ס"ח קיג, א. לעיל ח"א ע' קצט. וש"נ.**

13) והנה זה: **אוצ"ל: והנה אין זה.**

14) זה נחלק לב' בחי': **ראה גם סה"מ תרנ"ט ע' מו ואילך.**

בכח הצומח הכללי, דהוא אור כללי ואינו מלובש בארץ כלל כ"א למעלה, והארה ממנו מלובש בארץ. דברוחניות אינו שייך שיומשך עצם כ"א הארה, והארה זו הוא מעין המאור. דזה ההפרש בין אור לשפע[15], דשפע אינו מעין המאור, כמו השפעת השכל שאפשר שבעל שכל גדול יאמר שכל קטן שאינו לפי ערך כלל. או כמו נתינת צדקה, שמי שהוא עשיר גדול צריך ליתן לפי ערכו, אבל אם הוא כילי אינו נותן לפ"ע, ה"ז משל להבין אין[16] שהאור אינו מעין המאור, או כמו מי שהוא וותרן ואינו בעל יכולת נמצא שאינו מעין המאור. וגם פועל שינוי בהמשפיע כמו בנתינת צדקה שבעת שנותן נחסר אצלו, ומה שאח"כ מתן אדם ירחיב לב[17] ה"ז כמו שינוי. אבל באור אינו שייך שינוי, כמו בשמש שגם אם עננים מכסים עליו, מ"מ אינו פועל בו שינוי כלל. וזהו שהלבנה שמקבל אור השמש ה"ז ג"כ מעין המאור, רק שהוא משנה את האור[18], זהו דבר בפ"ע. נמצא שענין האור הוא מעין המאור. כמו"כ מאחר[19] שהוא הארה מכח הצומח הכללי, הרי האור מעין המאור, והוא ג"כ אור כללי, לכן נק' אין שממנו נצמח הפרי שהוא יש. נמצא שכח הצומח הכללי הוא היש האמיתי, לא שבאמת הוא יש אמיתי כמשית"ל אי"ה, אלא שהוא משל להבין ממנו ענין היש אמיתי, והארה הוא אין, והצמיחה הוא יש. וההפרש בין יש זה להיש דכח הצומח הכללי שנק' יש, דהפרי היא מורגשת במישוש ובטעם ובריח ובראי', שהוא דבר המוגבל ואינו שייך בה חסרון ותוספת, דמה שפעמים נחסר הוא שנכווץ האויר שבה, שבכל דבר צ"ל אויר, וכשמתייבש יוצא האויר ממנה, נכווצי' נקבי האויר, אבל בעצם גוף הפרי אינו שייך חסרון ותוספת, משא"כ כח הצומח הכללי שאינו מוגבל.

אך צ"ל מאחר שהאור מעין המאור, הרי גם הארה מהכח הצומח הכללי הוא אור כללי, ואיך אפשר ליצמח ממנו צמחים פרטי' מאחר שהוא אור כללי. ואינו שייך לומר שהוא מצד העלאת מ"ן להכח הצומח, שכשזורעי' גרעין מתפוחי[20] ה"ז העלאת מ"ן לכח הצומח שיש בו הפרט ההוא (ר"ל להארה מכח הצומח הכללי שנק' אור כללי כנ"ל שיש בו הפרטים, ומה שנת"ל שאין בו פרטים ר"ל כמו שהם כאן)[21], וכשזורעי' גרעין משקדי[22] ה"ז העלאת מ"ן לכח הצומח שיצמח שקדי', וכמו"כ כולם. א"א לומר כן, שיש כמה צמחי' שאין זורעי' אותם, כמו עשבי'

---

15) ההפרש בין אור לשפע: **ראה גם לעיל בההמשך פמ"ד ובהנסמן שם.**

16) אין: **אוצ"ל: איך.**

17) מתן אדם ירחיב לב: **משלי יח, טז — ושם: לו.**

18) שהלבנה . . משנה את האור: **ראה גם שער היחוד והאמונה פ"ב. פיה"מ כט, ג. מאמרי אדה"א נ"ך ע' קיב. אוה"ת במדבר ע' מו. ס' הערכים חב"ד ח"ג ע' רצט. וש"נ.**

19) כמו"כ מאחר: **כ"ה בגוכתי"ק.**

20) העלאת מ"ן . . גרעין מתפוחי: **ראה גם אגה"ק ס"ח קיג, א. ס"כ קלב, ב. ד"ה להבין מ"ש בפע"ח בקו"א לתניא קנז, ב. לקו"ת בהר מ, ב. מאמרי אדה"א דברים ח"ג ע' תתקה ואילך. לקו"ש כרך טו ע' 477.**

21) (ר"ל . . כאן): **על תיבת ר"ל כתב סימן. ועה"ג כתב: אצ"ל.**

22) משקדי: **ראה גם לעיל בההמשך פמ"ד ובהנסמן שם.**

23) ועשב פועל: **אוצ"ל: ועשב זה פועל.**

שבכאן צומח מין עשב זה ובמקום אחר עשב אחר, ואינו שייך שבמקום שצומח עשב זה יצמח עשב אחר, ובשדה זו צומח עשב טוב ובשדה אחר צומח עשב שאינו טוב כ"כ. ויש כמה עשבי' שהם סמי רפואה שיש בהם כח גדול מצד הטבע (נמצא שהוא מצד הכח הצומח), ועשב זה פועל פעולה זו, ועשב פועל[23] פעולה אחרת, ואין זורעין אותם. או כמו תפוחי יער[24] שהם ג"כ פרי, וראי' דע"פ דין כשמרכיבי' תפוחי גינה בתפוחי יער אינו כלאים, הגם שיש פוסקי' שסוברי' שהם כלאים, אבל למעשה פסקינן שאינו כלאים[25]. נמצא שהוא פרי, ואינו נזרע, ואיך הוא צומח מכח הצומח מאחר שהוא אור כללי. והענין הוא דהנה ההארה מהכח הצומח הכללי שנק' ג"כ אור כללי, הוא ג"כ למעלה ואינו מלובש בארץ, כ"א שממנו נחלק ומלובש בארץ בפרטי צמחי'. וזהו שארז"ל אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה המכה בו ואומר לו גדל[26], שהוא מה שנחלק מהאור כללי ונעשה פרטי על פרטי צמחי'. וזהו אומרו מז"ל ולא מזלות שזה קאי על הפרטים שנחלקו מהאור כללי, והמכה בו היינו הכח הפועל בנפעל[27]. וזהו הד' מדריגות שיש בצמח, הכח הצומח הכללי הוא יש אמיתי, וההארה מהכח הצומח הכללי שנק' אור כללי הוא האין, וממנו נחלק ומלובש בארץ להצמיח פרטי צמחי' שהם יש. והי"ז כמשנת"ל במשל דמעין[28], דמעין שנתגלה הוא אין, שממנו נעשה נהר שהוא יש, ובגידי' שבעפר הארץ שהם ג"כ אין, והתהום הוא יש אמיתי. כמו"כ בצומח. ומה שהכח הצומח הכללי הוא יש אמיתי, לא שבאמת הוא כן, שהוא רק הארה, שהוא ממאמר תדשא הארץ[29], ומאמר תדשא הארץ הוא ג"כ רק מאמר, ויש אמיתי הוא יש אמיתי ממש, אלא שהוא משל ליש אמיתי.

והנה יובן זה עוד במשל שהוא בדקות יותר, דהנה כתי' מבשרי אחזה אלוה[30], כדי שיהי' ידיעה והשגה באלקות הוא מבשרי דוקא. דהנה באדם יש כמה כחות כח הראי' וכח השמיעה וכח המישוש וכח ההלוך והם כחות חיצוניות. וכמו"כ בכחות פנימיות יש כמה פרטי' כמ"ש וחננו מאתך חכמה בינה ודעת[31], שבשכל גופא יש ג' בחי' מחולקי'. וזשארז"ל נבונים אפי' בימי משה לא נשתכח[32] דבתחילה אמר הבו לכם אנשים חכמים ונבונים וידועים[33], ואח"כ כתי' ואקח את

---

24) תפוחי יער: **ראה גם לעיל בההמשך פמ"ד ובהנסמן שם.**

25) כשמרכיבי' תפוחי גינה . . שאינו כלאים: **ראה שו"ת הצ"צ חיו"ד סרכ"א.**

26) אין לך עשב . . גדל: **ראה ב"ר פ"י, ו. הנסמן לעיל ח"א מאמר ד"ה בראשית ברא ספ"א.**

27) הכח הפועל בנפעל: **נסמן לעיל בההמשך ספ"ו.**

28) כמשנת"ל במשל דמעין: **בהנחה שלפנ"ז ע' תתכז ואילך.**

29) תדשא הארץ: **בראשית א, יא.**

30) מבשרי אחזה אלוה: **איוב יט, כו.**

31) וחננו מאתך חכמה בינה ודעת: **בשמו"ע. בסידור אדה"ז שבחול אומרים חננו ובמוצ"ש וחננו. ראה גם לעיל ע' תתג.**

32) נבונים אפי' בימי משה לא נשתכח: **ראה ערובין ק, ב. ראה גם הנסמן בסה"מ תרכ"ט ע' רעג. אמ"ב שער הק"ש פנ"ט נו, סע"ב ואילך. שער היחוד קט, ב. לקו"ש כרך לד ע' 10 ואילך ובהערות שם.**

33) הבו לכם אנשים חכמים ונבונים וידועים: **דברים א, יג.**

ראשי שבטיכם אנשים חכמים וידועים[34], ואילו נבונים אפי' בימי משה לא נשתכח. דחכמי' וידועי' הי', אבל נבונים לא נשתכח[35], רק על ישכר[36] כתי' יודעי בינה לעתים[37] שהי' לו בינה. נמצא שיש באדם כמה כחות פרטי' ואינו שייך לומר שישנם גם בעצם הנפש בהתחלקות כמ"ש בסש"ב באריכות[38]. ולא כל הנשמה מלובשת בגוף[39], דמלאך בשליש עולם עומד[40] ומכ"ש נשמה שהוא[41] למעלה ממלאך אינו שייך שיתלבש בגוף. אלא עיקר הנשמה הוא למעלה ובגוף אינו רק הארה, והארה זו היא מעין המאור שהוא ג"כ אור כללי ואינו שייך שיהי' בו התחלקות, אלא שממנו נחלק אור שהוא נחלק לפרטים, ונעשה ממנו כחות פרטים, כח הראי' בעין וכח השמיעה באוזן וכח המעשה ביד וכח ההילוך ברגל. דהנה גוף האדם הוא אינו כמו גופי שארי בע"ח, שיש לו שרש בפ"ע כמ"ש וייצר ה' אלקי' את האדם[42] כו'. הגם שבשארי בע"ח כתי' ג"כ ויצר[43], זהו רק בהסיפור, אבל באדם כתי' ביצירה, ופי' רש"י היא היצירה היא העשי' האמור[44] למעלה[45], נמצא שגוף האדם יש לו שרש בפ"ע. ומה שהנשמה מחי' את הגוף, היינו רק שמחי' אותו ולא מהוה. ועל למעלה אי' א"ת מחי' אלא מהוה[46], הוא מפני שאם יופסק כרגע הי' נעשה אין ואפס. וזהו הד' מדריגות שיש בנפש עצם הנשמה כמו שהיא למעלה שנק' יש אמיתי והו"ע יחידה[47] שבנפש שכולל נר"ן[48], והארה ממנו, והוא הארה מנר"ן מלובש בגוף. ובהארה זו יש גם בחי' יחידה, וראי' שאפשר לבוא לתשובה מעומקה דליבא שמגיע לבחי' יחידה שבנפש, ואם נא' שאינו בנפש איך בא לבחי' זו. אלא שבחי' יחידה יש ג"כ בהארה זו, וממנה נחלק ונמשך בפרטי כחות. והיש הוא פעולת כמו מה שרואה ומה שעשה בהידים שהו"ע התנועה, והוא נתהווה מהאין שנחלק מהאור הכללי.

---

34) ואקח . . אנשים חכמים וידועים: **דברים א, טו.**

35) נבונים לא נשתכח: **ראה גם לקו"ש הנסמן בהערה 32.**

36) ישכר: **ראה גם הנסמן לעיל ח"א ע' קא.**

37) יודעי בינה לעתים: **דהי"א יב, לב.**

38) בעצם הנפש . . בסש"ב באריכות: **פנ"א. ראה גם לעיל בההמשך פקי"ח. סה"מ תרל"א ח"א ע' רצב.**

39) ולא כל הנשמה מלובשת בגוף: **ראה שעה"ק להרח"ו ח"ג, ש"ה. לעיל ח"א ע' שמא. תו"א תשא פו, ב. סה"מ תר"ם ח"א ע' קנה. וש"נ.**

40) דמלאך בשליש עולם עומד: **ראה ב"ר פס"ח, יב. חולין צא, ב. סה"מ תר"ם ח"א ע' י. וש"נ.**

41) שהוא: **אולי כתוב שהיא.**

42) וייצר ה' אלקי' את האדם: **בראשית ב, ז.**

43) שבשארי בע"ח כתי' ג"כ ויצר: **בראשית ב, יט.**

44) אבל באדם . . האמור למעלה: **אוצ"ל: ופי' רש"י היא היצירה היא העשי' האמור למעלה [בראשית א, כה] אבל באדם כתי' ביצירה.**

45) ופי' רש"י היא היצירה היא העשי' האמור למעלה: **בראשית ב, יט. ראה גם בהנחה שלאח"ז ע' תתלט.**

46) א"ת מחי' אלא מהוה: **ראה שער היחוה"א פ"ב וברשימות כ"ק אדמו"ר זי"ע לשם. הערת כ"ק אדמו"ר זי"ע בסה"מ תש"ד ע' 20. מאמרי אדה"ז כתובים ח"ב ע' ריא ואילך — וכן בח"א ע' כד ואילך.**

47) עצם הנשמה . . יחידה: **ראה לעיל בההמשך פמ"ה. וש"נ.**

48) יחידה . . שכולל נר"ן: **ראה גם לעיל בההמשך פמ"ה: יחידה . . שכוללת . . נרנח"י.**

וזהו ומעיין מבית ה' יוצא והשקה את נחל השיטי'[49]. מעין הוא בחי' חכ'[50], מבית הוי', הוי' הוא ש' העצם[51] שהו"ע יש אמיתי, ובי"ת הוי' היינו מה שקשור ודבוק לש' הוי', דבית הוא מה שקשור ודבוק, כמו אנשי ביתו שהם בניו ובנות שכרוכים לאב זה נק' אנשי ביתו. כמו"כ כאן בית הוי' היינו מה שקשור ודבוק לש' הוי', והיינו האין כמו שהוא ביש אמיתי, ומעין הוא האין כמו שנתגלה להוה יש דבינה. אבל לע"ל ומעין מבית הוי' יוצא שיאיר ויתגלה המעין כמו שהוא בבית הוי', היינו האין כמו שהוא קשור ודבוק ליש האמיתי, אזי והשקה את נחל השיטים. נחל[52] השיטים הוא שטות[53] דלעו"ז, דאין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות[54]. דבאמת כאשר ישכיל אדם ויתבונן שאפי' בשעה שעובר עבירה, ג"כ משפיעים לו חיות, ואם הי' נפסק כרגע הי' נעשה ממנו אין ואפס, ואיך הוא כפוי טובה כ"כ, אלא שהרוח שטות מכסה על האמת. וע"י המעין מבית הוי' יתהפך השטות דלעו"ז לשטות דקדושה שהו"ע פתי יאמין לכל דבר[55] וזהו בי"ת הוי'. דהנה בית הוא מקיף הרחוק, דב' מיני מקיפי' יש, לבוש ובית, לבוש הוא מקיף הקרוב[56] שאינו רק אם הוא בקרוב שלא יהי' לא גדול ולא קטן, אבל הוא[57] מקיף הרחוק שאפי' אם יהי' גדול מאד יפעול פעולתו. כמו"כ למעלה יש או"פ ואו"מ, שכל מה שאפשר להאיר בפנימיות ה"ז אור פנימי, ומה שא"א להאיר בפנימיות נשאר בבחי' מקיף. לא שאינו מאיר כלל, דא"כ למה נק' או"מ, אלא שמאיר רק שמאיר בבחי' מקיף. והנה במקיפי' גופא יש מקיף הקרוב ומקיף הרחוק, וגם מקיף הרחוק פועל. וכמו שתפלה צ"ל בבהמ"ד[58] דוקא, מפני שמקיף דבהמ"ד פועל הגם שהוא מקיף הרחוק, וכמארז"ל ר' אמי ור' אסי הוה מצלי היכי דגרסי[59], דהבל דדברי תורה פועל הגם שהוא מקיף[60]. כמו"כ למעלה הגם שהוא מקיף הרחוק מ"מ פועל. וזהו ומעין מבית הוי' יוצא, אזי והשקה את נחל השיטים, דשטות דלעו"ז יתהפך לשטות דקדושה. והוא מצד כחשיכה כאורה שהחשך שוה

---

49) ומעיין . . נחל השיטי': **יואל ד, יח.**

50) מעין הוא בחי' חכ': **ראה לעיל ע' תשצא הערה 28.**

51) הוי' הוא ש' העצם: **ראה כ"מ לרמב"ם הל' ע"ז פ"ב, ה"ז. פרדס שער שם בן ד' שי"ט, פ"א. הנסמן במאמרי אדה"א ויקרא ח"א ע' תכו.**

52) נחל השיטים הוא שטות דלעו"ז: **ראה גם בהנחה שלאח"ז ע' תתלח. לעיל בההמשך ספמ"א: מק"נ הנק' נחל השטים.**

53) השיטים הוא שטות: **ראה סנהדרין קו, א. ספרי ר"פ בלק. במדב"ר פ"כ, כב. תנחומא בלק טז.**

54) דאין אדם עובר . . רוח שטות: **סוטה ג, א. ראה גם לעיל ע' תתטז. וש"נ.**

55) פתי יאמין לכל דבר: **משלי יד, טו.**

56) בית . . מקיף הרחוק . . לבוש . . מקיף הקרוב: **ראה גם לעיל בההמשך פנ"ה. וש"נ. לעיל ח"א ע' שכ וע' שנט.**

57) אבל הוא: **אוצ"ל: אבל בית הוא.**

58) שתפלה צ"ל בבהמ"ד: **ברכות ח, א. ראה שו"ע אדה"ז הל' תפלה ס"צ, סי"ז.**

59) ר' אמי ור' אסי הוה מצלי היכי דגרסי: **ברכות ח, א.**

60) דהבל דדברי תורה . . מקיף: **בתניא ספ"ה: בפע"ח. ראה שם שער התפלה ש"א, פ"ד. בלקו"ת שמע"צ פד, ב מציין: סד"ה וארשתיך לי [לקו"ת במדבר ח, ד פ"ד] ובזח"א (בראשית דף ד' ע"ב) ע"פ ואשים דברי בפיך ובפי' הרמ"ז שם. ראה גם תו"ח בשלח קפא, ב הערה 782.**

לאור, גם חשך לא יחשיך ממך[61], לא די דהחשך אינו מחשיך, אלא שהוא מאיר[62] ג״כ, עי״ז והשקה את נחל השיטים.

ועוי״ל פי׳ בית הוי׳ כפשוטו שקאי על הבהמק״ד. דהנה כתי׳ והחכ׳ מאין תמצא[63] שהוא כמו מציאה[64], ששמעון מוצא מה שאבד ראובן, וזה נק׳ מציאה, דאם אינו אותו דבר שאבד אינו מציאה. כמו״כ מה שחכ׳ נמצא מיש אמיתי הוא הארה מיש אמיתי ממש. וזהו מה שפעמים כתי׳ והחכ׳ מאין תמצא, ופעמים כתי׳ והחכ׳ מאין תבא[65]. דמה דכתי׳ והחכ׳ מאין תמצא, היינו שהחכ׳ הוא כמו מציאה, ואם תשאול מהו מעלת מדריגות החכ׳, זהו שאומר והחכ׳ מאין תבוא, דתתבונן והחכ׳ מאין תבוא פי׳ מאיזה בחי׳ בא, אזי תדע מעלות ומדריגות החכ׳. והנה ביו״ד נברא עוה״ב[66], יו״ד הוא חכ׳[67] נברא עוה״ב שהוא[68] בינה[69] שהוא יש רק שהוא יש נאצל ולא יש נברא. ועל הבהמק״ד כתי׳ ושכנתי בתוכם[70] שהוא בחי׳ שכינה שיש למעלה ממנה מדות, וידוע דכל המדריגות ישנם בבחי׳ מל׳. ועל לע״ל כתי׳ הנני בורא חדשה בארץ נקבה תסובב גבר[71] שיהי׳ מלמטלמ״ע, דעכשיו הוא זמן הברורים הוא מלמעלמ״ט, אבל לע״ל שיהי׳ גמר הברורים שיתבררו כח״ב דתהו אזי יהי׳ מלמטלמ״ע.

וזהו ומעין מבית הוי׳ יוצא דוקא, כמ״ש והי׳ ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים חציים אל ים הקדמוני[72] שדוקא מירושלים, כמו״כ כאן דוקא מבית הוי׳. אזי והשקה את נחל השיטים, נחל השיטים הוא שטות דלעו״ז, דאין אדם עובר עבירה אא״כ נכנס בו רוח שטות, שיתהפך לשטות דקדושה. שהוא מ״ש מדוע בא המשוגע הזה אליך[73] דנבואה הוא ענין שלמעלה מן הדעת, והם רצו לבזותו קראו אותו משוגע שהוא שלמטה מן הדעת, שהמשילו למעלה מן הדעת

---

61) כחשיכה כאורה . . גם חשך לא יחשיך ממך: **ע״פ תהלים קלט, יב.**

62) דהחשך אינו מחשיך אלא שהוא מאיר: **ראה גם לעיל ע׳ תתכה. לעיל בההמשך ספמ״ה.**

63) והחכ׳ מאין תמצא: **איוב כח, יב.**

64) תמצא שהוא כמו מציאה: **ראה גם לעיל בההמשך פמ״ב. סה״מ תרמ״א ע׳ ריח. וש״נ.**

65) והחכ׳ מאין תבא: **איוב כח, כ.**

66) ביו״ד נברא עוה״ב: **ראה מנחות כט, ב. ב״ר פי״ב, י.**

67) יו״ד הוא חכ׳: **ראה זהר בראשית לא, א. מאמרי אדה״ז על פרשיות התורה ח״ב ע׳ תשסד ובהנסמן במ״מ לשם.**

68) יו״ד הוא חכ׳ נברא עוה״ב שהוא בינה: **נסמן לעיל ח״א ד״ה בראשית ברא פ״ה.**

69) עוה״ב שהוא בינה: **ראה אגה״ק ס״ה קז, רע״א: סכ״ט קמט, ב: בזוה״ק. לקו״ת במדבר ט, ד. וש״נ. סה״מ תרמ״ב ע׳ שלו. וש״נ.**

70) ושכנתי בתוכם: **תרומה כה, ח. ראה גם תניא רפנ״ב.**

71) הנני בורא חדשה בארץ נקבה תסובב גבר: **ירמי׳ לא, כא. ושם: כי ברא ה׳ — ראה גם לעיל בההמשך ספמ״ה. מאמרי אדה״א ויקרא ח״ב ע׳ תערב. וש״נ. תו״ח וישב ריא, ד ובהערה 52.**

72) והי׳ ביום ההוא . . אל ים הקדמוני: **זכרי׳ יד, ח. ושם: הים.**

73) מדוע בא המשוגע הזה אליך: **מל״ב ט, יא.**

ללמטה מן הדעת. וזהו"ע שטות דקדושה, וכמ"ש פתי יאמין לכל דבר שהו"ע שלמעלה מן הדעת, וזהו דאי' במדרש פתי יאמין לכל דבר זה משה[74], דמשה הי' בחי' מ"ה דחכ'[75] לכן נק' פתי כמשי"ת. ובעבודה הוא משארז"ל מוטב שיהי' שוטה[76] וכמו אהני שטותא לסבא[77]. וזהו והשקה את נחל השיטים, דהשקה הוא כמ"ש וירא לוט את כל ככר הירדן כי כולה משקה לפני שחת סדום ועמורה כגן הוי' כארץ מצרים[78], דפי' כלה משקה הוא כמו נהר השוטף שנעשה כולה נהר. כמו"כ כאן והשקה את נחל השיטים, דעכשיו למעלה מאיר גילוי אלקות אבל למטה מנוער וריק, והוא כמו שוטה שהוא מנוער וריק מדעת. אבל לע"ל והשקה את נחל השיטים, דשטות דלעו"ז יתהפך לשטות דקדושה, רק שלוט ראה זה בגשמיות, ולמעלה הו"ע והשקה את נחל השיטים. וזהו כגן הוי' כארץ מצרים, ומה שייך כי כלה משקה לגן ה', דהנה כתי' ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן[79], עדן הוא מ"ש עדן עין לא ראתה אלקי' זולתך[80], ונהר יוצא מעדן הו"ע יסוד אבא[81] שנמשך מחכ' להשקות את הגן. מה שמו דההוא נהר יובל שמו[82], חיים שמו[83], ומשקה את הגן עד שיהי' כי כלה משקה. וזהו ומעין מבית ה' יוצא אזי והשקה את נחל השיטים עד שיהי' כי כלה משקה.

וזהו והי' שארית יעקב[2] בקרב עמים רבי' כטל מאת הוי', וצ"ל תחילה מה שהבריאה נק' בריאה יש מאין והלא כתי' כי ממך הכל[84]. והענין הוא דכדי שיהי' עולמות זהו דוקא ע"י בחי' אין, ולא שהמניעה היא מצד א"ס ח"ו, דמצד אפ"ל[85] גם בלא האין, ואפשר שעשי' יהי' כמו אצי' והברורי' יתבררו מאליהם. אלא שנתאווה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים[86], כדי שיהי' ביטול היש לאין. דהנה כתי' אל דעות ה'[87], דעת עליון ודעת תחתון. ד"ע שכולא קמי' כלא חשיב[88]

---

74) דאי' במדרש פתי . . זה משה: **ראה שמו"ר רפ"ג. לעיל בההמשך פמ"ב. וש"נ.**

75) דמשה הי' בחי' מ"ה דחכ': **ראה גם תו"ח שמות מג, א. וש"נ.**

76) מוטב שיהי' שוטה: **ראה לעיל בההמשך פמ"א. וש"נ.**

77) אהני שטותא לסבא: **כתובות יז, א.**

78) וירא לוט . . שחת סדום ועמורה . . מצרים: **לך יג, י. ושם: וישא לוט את עיניו וירא . . שחת ה' את סדום ואת עמורה.**

79) ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן: **בראשית ב, י.**

80) עדן עין לא ראתה אלקי' זולתך: **ראה ברכות לד, ב. ישעי' סד, ג.**

81) ונהר יוצא מעדן הו"ע יסוד אבא: **ראה גם אוה"ת וירא כרך ד ע' 1508. המשך מים רבים תרל"ו רפע"ז.**

82) מה שמו דההוא נהר יובל שמו: **ראה זהר יתרו פג, א. אחרי נח, א. וראה גם בכורות נה, ב. ויק"ר ספכ"ב.**

83) מה שמו דההוא נהר . . חיים שמו: **ראה זהר אחרי שם. אוה"ת נ"ך כרך א ע' שמה. סה"מ תרל"ח ע' תכג. וש"נ.**

84) כי ממך הכל: **דהי"א כט, יד. ראה גם לעיל ח"א ע' קפא.**

85) דמצד אפ"ל: **אוצ"ל: דמצדו אפ"ל.**

86) שנתאווה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים: **ראה תנחומא נשא טז. הנסמן לעיל ח"א המשך ואלה תולדת יצחק פ"ג.**

87) אל דעות ה': **שמו"א ב, ג. ראה גם לעיל ח"א המשך ואלה תולדות יצחק פ"ו. וש"נ.**

88) שכולא קמי' כלא חשיב: **ראה זהר בהקדמה יא, ב. הנסמן לעיל ח"א שם.**

שלמעלה יש ולמטה אין, וד״ת שלמטה יש ולמעלה אין, והכוונה שיהי׳ בטול היש לאין. ועיקר הוא ד״ע, ולא שנא׳ שד״ת אינו אמת, דאל דעות ה׳ דש׳ אל כולל גם ד״ת. אלא שהפרש הוא אם ההנהגה הוא מש׳ הוי׳, אם מש׳ אלקי׳ וש׳ אד׳[89]. אם ההנהגה מצד ש׳ הוי׳ שהוא הי׳ הוה ויהי׳ כאחד[90], הוא למעלה מהטבע וכמו קרי״ס ויצ״מ. ואם ההנהגה מצד ש׳ אלקי׳ וש׳ אד׳ אז הוא בטבע. וגם הוא ניסים, שאין בעל הנס מכיר בניסו[91] וכמ״ש בתשו׳ חכם צבי דטבע הם ניסים תקיפי׳[92]. נמצא שגם ד״ת אמת אלא שהעיקר הוא ד״ע.

ובעבודה הוא אתכפייא ואתהפכא[93], דאתכפייא הו״ע ביטול היש, שהוא לתקן מעשיו, מעשה הוא ל׳ כפי׳ והכרח כמו גט מעושה[94]. או מעשין על הצדקה[95], ולתקן הוא ג״כ ע״י כפיי, שמעשה הוא נפרד והכפיי׳ הוא שיהי׳ בטל. וענין אתכפיי׳ יש בין בבעלי תורה ובין בבעלי עסקי׳, דבבעלי תורה כשרגיל לקרות ב׳ פעמים יקרא יותר וכדאי׳ בתדב״א[96]. ושבתם וראיתם בין עובד אלקי׳ לאשר לא עבדו[97], אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים וא׳[98]. שרגילותם הי׳ לשנות מאה פעמי׳, וכששונה פעם א׳ יותר, ה״ז נק׳ עובד אלקי׳ שהוא מל׳ עורות עבודי׳[99] שנעשה מציאות אחר. ובבעלי עסקי׳ יש ג״כ ענין אתכפיי׳, דבבעלי עסקי׳ יש ענין אתכפיי׳ מה שלא יש בבעלי תורה, והוא כשטרוד בעסקו וצריך למקום[100] פלוני, והגיע זמן ק״ש או זמן תפלה, או זמן ק״ש של ערבית, מניח עסקו מפני שהגיע זמן תפלה וזהו אתכפיי׳. ואתכפיי׳ זו לא יש בבעלי תורה. וע״י אתכפיי׳ באים לאתהפכא שהו״ע ביטול האמיתי. ובעבודה ענין אתכפיי׳ גבוה במעלה יותר מענין אתהפכא[101], דאחר אתהפכא לא יש עבודה אבל

---

89) מש׳ אלקי׳ וש׳ אד׳: **ראה לקו״ת ש״ש סה, ד: ששניהם בחי׳ א׳. סה״מ תרמ״א ע׳ קח. וש״נ.**

90) הוי׳ . . הי׳ הוה ויהי׳ כאחד: **ראה שער היחוד והאמונה פ״ז. תו״ח מקץ ריט, ד הערה 62.**

91) שאין בעל הנס מכיר בניסו: **ראה לקח טוב חוקת כא, טו. נדה לא, א. סה״מ תר״ם ח״א ע׳ תלז. וש״נ.**

92) בתשו׳ חכם צבי דטבע הם ניסים תקיפי׳ [אוצ״ל: תכופים]: **סי״ח. ראה גם סה״מ תרמ״ב ע׳ קכד. וש״נ. לקמן ע׳ תתקיא. ולהעיר מרמב״ן ס״פ בא.**

93) אתכפייא ואתהפכא: **ראה גם בענין אתכפייא ואתהפכא סה״מ מלוקט ח״ד ע׳ קלח [בהוצאה החדשה — ח״ב ע׳ שלו].**

94) גט מעושה: **גיטין פח, ב במשנה.**

95) מעשין על הצדקה: **ב״י לטור יו״ד סרמ״ח. ראה לקו״ש כרך יב ע׳ 238 ובהנסמן שם.**

96) כשרגיל . . ב׳ פעמים . . בתדב״א: **ראה גם אגה״ת פ״ט. לעיל בההמשך פק״ח. סה״מ תר״ם ח״ב ע׳ תתקלח. וש״נ. תרמ״א ע׳ קיז. וש״נ. סה״מ מלוקט ח״ה ע׳ קס [בהוצאה החדשה — ח״ב ע׳ שסא].**

97) ושבתם וראיתם . . לא עבדו: **מלאכי ג, יח — בדילוג.**

98) אינו דומה שונה . . מאה פעמים וא׳: **ראה חגיגה ט, ב. תניא פט״ו. לקו״ש ח״א ע׳ 117 ואילך.**

99) עובד . . עורות עבודי׳: **ראה שבת מט, ב. תו״א בראשית ה, ב. לעיל בההמשך פק״ח. וש״נ.**

100) וצריך למקום: **אוצ״ל: וצריך להגיע למקום.**

101) אתכפיי׳ גבוה . . מענין אתהפכא:

אחר אתכפיי' שייך עבודה. וזהו שארז"ל גדולי' מעשה צדיקי' ממעשה שו"א[102] דמעשה שו"א הוא מאין ליש אבל מעשה צדיקי' הוא מיש לאין, וצ"ל למה גדולי', שזה מאין ליש וזה מיש לאין. ועוד דכדי שיהי' מיש לאין הוא ג"כ ע"י סיוע דמלאכי'. והענין דהנה ארז"ל משמיא מיהב יהבי[103] משקול לא שקלי, וכדי שיהי' בטול היש שהוא מישקל שקלי, זהו מצד מדריגה היותר גבוה. דענין בריאה יש מאין הוא מיהב יהבי, אבל מיש לאין הוא משקל שקלי, שהוא מצד מדריגה היותר גבוה. וזהו שהבריאה נק' בריאה יש מאין שהוא ע"י אמצעות האין, והכוונה כדי שיהי' ביטול היש לאין.

וזהו כטל מאת הוי', דהנה טל ומן הוא ענין א', דהמן הי' מהטל כמ"ש וברדת הטל לילה יורד המן עליו[104], שהטל נתגשם ונעשה מן[105]. והנה גבי מן כתי' שטו העם ולקטו[106], שהוא ג"כ ענין שטות, רק שלא נענשו על שטות זה, רק האנשים שרצו משחרית כמ"ש יצאו אנשים כו' נענשו[107]. מ"מ הוא שטות בדקות שענין שטו הוא ל' פזור, והו"ע פזור הנפש שטרוד שצריך לילך למקום פלוני, ובמקום פלוני יתמיד הוא באלו רעיונות. ובאמת וברכך ה' אלקיך בכל תעשה[108] שצריכי' כלי לזה, אבל א"צ לשכוח שה' אלקיך שיכול ליתן גם בלא פיזור הנפש. וענין פיזור הנפש הוא רק מצד העדר אמונה, לתאוה יבקש נפרד[109]. וגם הוא יודע שכמה פעמים מפסיד מזה, רק שהרוח שטות מכסה על האמת, וזה"ע שטו העם. אבל לע"ל יהי' כטל מאת הוי', דטל הוא עד שלא נתגשם. וזהו כטל מאת הוי' שהוא קשור ודבוק לש' הוי', ואז אשר לא יקוה לאיש, דאיש הו"ע ברורי' כמ"ש ה' איש מלחמה[110], שמלחמה הוא ענין ברורי'. אבל לע"ל שיהי' גמר אז לא יקוה לאיש. וזהו והי' שארית יעקב, ע"י שמשים עצמו כשיריים[111] בעולם, כטל מאת הוי' שיאיר בחי' טל כמו שהוא בהוי', אזי לא יקוה ולא ייחל לבני אדם.

לעיל בההמשך פצ"ה מציין: „בד"ה קחו מאתכם תרומה". ראה תו"א ויקהל פט, ג ואילך. קיד, ג ואילך. סה"מ תרל"ח ע' שמט. וש"נ. סה"מ מלוקט המצויין בהערה 93.

102) גדולי' מעשה צדיקי' ממעשה שו"א: ראה כתובות ה, א. לעיל ח"א המשך אלה תולדות נח פי"ב. וש"נ.

103) משמיא מיהב יהבי: ראה תענית כה, א ובהגהות הב"ח וע"י שם. תו"א תולדות יז, ג. בשלח סו, ג.

104) וברדת הטל לילה יורד המן עליו: בהעלותך יא, ט בדילוג.

105) שהטל נתגשם ונעשה מן: ראה גם תו"א ויקהל פט, א. תו"ח בשלח רי, ג.

106) שטו העם ולקטו: בהעלותך יא, ח. ראה גם לעיל בההמשך ספמ"ו. וש"נ.

107) רק האנשים . . יצאו אנשים כו' נענשו: כ"ה בגוכתי"ק. ראה בשלח טז, כז: יצאו מן העם.

108) וברכך ה' אלקיך בכל תעשה: פ' ראה טו, יח. ראה גם בהנחה שלאח"ז ע' תתמג. וש"נ. מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב ע' תרמח ואילך.

109) לתאוה יבקש נפרד: משלי יח, א.

110) ה' איש מלחמה: בשלח טו, ג.

111) שמשים עצמו כשיריים: ר"ה יז, רע"ב.

ש"פ פנחס ל"ז

כה אמר ה' זכרתי לך[1] חסד נעורייך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה[2]. קדש ישראל לה' ראשית תבואתה[3]. וצ"ל מה שייך חסד נעורייך אהבת כו' לקדש ישראל לה' כו'. ועוד מה מחלק חסד נעורייך ואהבת כלולותיך לב' בחי', ומה הם הב' בחי'. והענין הוא דהנה כתי' והחכ' מאין תמצא ואיזה מקום בינה[4], ופעמים כתי' והחכמה מאין תבא ואיזה מקום בינה[5]. וצ"ל למה בחכ' משנה הל' שתחילה אומר והחכ' מאין תמצא ואח"כ והחכמה מאין תבא, ובבינה אינו משנה הל'. דלפי' הפשוט בא להפליג ב' מדריגות אלו, ולמה בחכ' משנה הל' ובבינה אינו משנה הל'. והענין דהנה כתי' ומעין מבית ה' יוצא והשקה את נחל השיטים[6], ונת"ל דבית הוי' הוא המקיף[7], ומעין הוא האין. דבכללות סדר השתל' צ"ל יש ואין ויש, והאין נחלק לב'[8]. וזהו ומעין מבית ה', שיאיר ויתגלה המעין כמו שהוא מבית ה', אז והשקה את נחל השטים, נחל השיטים הוא שטות דלעו"ז[9]. והוא מל' שטו העם[10], שהו"ע פזור הנפש ורצונות זרות ותאוות זרות, וע"י המעיין יתהפך ויתברר כל מה שאפשר להתברר, והשאר יכלה ויאבד. אך צ"ל אומרו ומעי"ן מבית ה' לפי ב' הפי' שנת"ל[11] הרי האור נמשך מאור הכתר אם מכתר דאו"י או מכתר דא"ח, והול"ל שיומשך מבית ה', ומהו ומעיין.

והענין הוא דהנה אנו אומרים ובטובו מחדש[12] בכ"י תמיד מע"ב, שבכ"י נמשך חיות חדש לחיות ולהווה נבראים מאין ליש, הגם שהכל נברא בוימ"ב, מ"מ בכ"י נמשך חיות חדש. ולקרב אל השכל ענין החיות חדש שנמשך בכ"י, הענין הוא דהנה גוף האדם אינו כמו גופי שארי בע"ח דכתי' וייצר ה' אלקים את האדם עפר מהאדמה, ואח"כ כתי' ויפח באפיו נשמות חיים[13], שהנשמה נוצרה בפ"ע ואח"כ ויפח כו', ויש כח המחברם והוא האין. אבל שארי בע"ח נוצר הגוף והנפש בבת אחת, כמו יהי רקיע[14] ומאמר תדשא הארץ[15], ודומם, ואפי' בע"ח כמ"ש תוצא

---

1) כה אמר ה' זכרתי לך: **הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ממאמר הי"ח מהמשך וככה הכולל פרקים מ"ז־מ"ח, שנדפס לעיל בחלק המאמרים.**

2) כה אמר . . לא זרועה: **ירמי' ב, ב.**

3) קדש ישראל לה' ראשית תבואתה: **ירמי' ב, ג.**

4) והחכ' מאין תמצא ואיזה מקום בינה: **איוב כח, יב . ושם: ואי־זה.**

5) והחכמה מאין תבא ואיזה מקום בינה: **איוב כח, כ. ושם: ואי־זה.**

6) ומעין מבית ה' יוצא והשקה את נחל השיטים: **יואל ד, יח.**

7) ונת"ל דבית הוי' הוא המקיף: **בהנחה שלפנ"ז ע' תתלג.**

8) יש ואין ויש והאין נחלק לב': **לעיל ע' תתכט.**

9) נחל השיטים הוא שטות דלעו"ז: **ראה גם לעיל ע' תתלג והערות 52־53 שם. לעיל בההמשך פמ"ח.**

10) שטו העם: **בהעלותך יא, ח. ראה גם לעיל סוף הנחה שלפנ"ז.**

11) ב' הפי' שנת"ל: **בהנחה שלפנ"ז.**

12) אנו אומרים ובטובו מחדש: **ברכת יוצר. ראה גם סה"מ תרמ"ב ע' תעג. וש"נ.**

13) וייצר . . מהאדמה . . נשמות חיים: **בראשית ב, ז. ושם: מן האדמה . . נשמת.**

14) יהי רקיע: **בראשית א, ו.**

15) תדשא הארץ: **בראשית א, יא.**

הארץ נפש חיה[16] שנוצר הגוף והנפש בב"א. הגם שגם בבע"ח כתיב ויצר כו' פירש"י שהוא היצירה האמור למעלה[17], וכוונתו שלא נא' שגם גוף הבע"ח נוצרו בפ"ע, לכן אומר שהיא היצירה האמור, שגוף ונפש נוצרו כאחד, אבל גוף האדם נוצר בפ"ע. וצ"ל תחילה בשארי נבראים שהם כלליות גוף ונפש ואח"כ נבין באדם.

והנה כל דבר שמורגש בראי' או במישוש, ה"ה דבר נבדל והוא יש, וצ"ל אין המהווה אותו. דהנה ידוע שאין לך דבר חוץ ממנו[18], שלכל דבר יש כח המחיה אותו, שאינו קדמון שהוא כלה ונפסד. ואי' בספרים שאינו נפסד בב"א, אלא שמתחילת הוויתו נתייבש מעט והולך ומתייבש מעט מעט[19] עד כו', ונמצא שיש כח האלקי המחי' אותו. והנה כל דבר כלול מד' יסודות[20] אש רוח מים עפר[21], ויש כח[22] המרכב[23] הד' יסודות[22]. כמו עץ שיש בו הד' יסודות, ויש כח המרכב[23] הד' יסודות. ואח"כ כששורפים העץ אין הד' יסודות מתבטלים, שנעשה אפר, ויש בו ג"כ הד' יסודות. רק שאינם שלימות כמו עץ, שהוא מ"ש כי אדם עץ השדה[24], אבל מ"מ יש בו הד' יסודות. רק כשמפרדים הד' יסודות ה"ז ביטול היסודות. נמצא שיש כח המרכב[23] הד' יסודות והוא האין. כמו"כ באדם שהגוף נוצר בפ"ע, והי' בו חיות של גרע מדומם*[25]. והנשמה נוצרה בפ"ע כמארז"ל ע"פ עם המלך במלאכתו ישבו[25] במי נמלך בנשמותיהם של צדיקים[26] שנבראו קודם. וכתיב חי ה' אשר עמדתי לפניו[27] שעמדה באהבה ויראה וביטול לאלקות, כמ"ש שרפים עומדים[28], וכתיב ויעמידם לעד לעולם[29]. ומלאכים הם מחיצוניות העולמות אבל נשמות הם מפנימיות[30] הכלי'[31] שעמדה באהוי"ר וביטול לאלקות. וענין אהבה

---

16) תוצא הארץ נפש חיה: **בראשית א, כד.**

17) ויצר כו' פירש"י . . האמור למעלה: **בראשית ב, יט. ראה גם בהנחה שלפנ"ז ע' תתלב.**

18) שאין לך דבר חוץ ממנו: **ראה תניא פכ"א.**

19) ואי' בספרים . . בב"א . . ומתייבש מעט מעט: **ראה גם בחיי (עיין בראשית א, כח) הובא בסה"מ תרכ"ז ע' תעט. תרל"ג ח"ב ע' תקמט. וש"נ. תרמ"ב ע' תעד. וש"נ.**

20) כל דבר כלול מד' יסודות: **ראה רמב"ם רפ"ד מהל' יסודי התורה.**

21) מד' יסודות אש רוח מים עפר: **ראה שער האמונה סו, א ובהערה 17. סה"מ תרכ"ט ע' קעט. וש"נ. תרל"ח ע' תצא. תרמ"א ע' רפג.**

22) כח המרכב הד' יסודות: **ראה גם לעיל בההמשך פע"ד. וש"נ.**

23) המרכב: **אולי צ"ל: המרכיב.**

24) כי אדם עץ השדה: **פ' שופטים כ, יט. ושם: האדם.**

*25) חיות של גרע מדומם: **אוצ"ל: חיות שלא גרע מדומם.**

25) עם המלך במלאכתו ישבו: **דהי"א ד, כג.**

26) במי נמלך בנשמותיהם של צדיקים: **ראה ב"ר פ"ח, ז. רו"ר פ"ב, ג. לקו"ש כרך טז ע' 487 בהערה.**

27) חי ה' אשר עמדתי לפניו: **מל"א יז, א: יח, טו בדילוג. מל"ב ה, טז. ועד"ז שם ג, יד. ראה תו"א בשלח סב, סע"ד. לקו"ת שלח לח, ד.**

28) שרפים עומדים: **ישעי' ו, ב.**

29) ויעמידם לעד לעולם: **תהלים קמח, ו.**

30) ומלאכים . . מחיצוניות העולמות . . מפנימיות הכלי': **בגוכתי"ק כתב בתחלה: „מפנימיות העולמות" ומחק תיבת העולמות ותיקן בין השיטין הכלי'. ועפ"ז אולי גם לעיל שכתב: „מחיצוניות העולמות" אולי צ"ל הכלי'.**

31) ומלאכים . . מחיצוניות . . מפנימיות

הוא יש מי שאוהב, ואוהב דבר פלוני. וכמו"כ יראה שיש לו יראה מדבר פלוני, ומאחר שהוא מורגש ה"ה יש, וממילא יש האין המהווה אותו. וכדי לחבר הנשמה עם הגוף, דנשמה היא חלק אלקה ממעל[32] והגוף והנה"ב הם מעלימים ומסתירים, והם רצונות זרות ותאוות זרות, וצ"ל הענין המחבר הנשמה עם הגוף. וזהו נשמה שנתת בי טהורה היא[33], אתה בראת אתה יצרת ואתה נפחת בי[34], ואתה משמרה בקרבי, שיש הכח אלקי המשמרה בקרבי. וזהו"ע האין ויש דאדם.

וזהו ובטובו מחדש בכ"י תמיד, שבכ"י נמשך חיות חדש. והגם שנק' חדוש הישנות וה"ז מגרע, הוא עד"מ כמו כשמספרים לאחד דבר חדש שלא שמע מעולם ה"ז אצלו דבר חדוש, אבל כששמע אותו דבר אתמול, אומר ה"ז דבר ישן שכבר שמעתי אתמול דבר זה. כמו"כ כאן מה שנק' ישן זהו שאותו דבר הי' גם אתמול, כמו האדם שהי' אתמול ג"כ. ואפי' שינוי העתים, ה"ה בעת קבוע לכן דבר ישן, אבל מ"מ החיות נתחדש בכ"י תמיד. ומ"ש בכ"י נתחדש חיות חדש והלא כתי' לרגעים תבחננו[35], שבכל עת ובכל רגע נמשך חיות חדש. זהו מפני שהאדם אינו משיג איך שהאין מחי' את היש, אפי' דשאר נבראים, מפני שהוא ג"כ יש, ויש האין המהווה אותו, ואם הי' משיג האין הי' נתבטל מישותו. ותפילה הוא התבוננות וצריכים שיבין, לכן אומר בכ"י, שהוא ניכר[36] שלילה הוא זמן החשך, ואח"כ מתחיל להאיר מעט מעט עד שנעשה אור. וזהו שבכ"י נק' האדם ברי' חדשה[37] ומברך ברכת השחר[38], ולכאורה גם אתמול הי' כל אותן הדברים ואסור לברך ב"פ על דבר א', אלא שלילה מגרע. דלילה הוא זמן השינה, שיוצא הנשמה מן הגוף ונשאר רק מעט חיות[39]. לכן החלום אפשר שיצייר דברים שלא פגע ולא נגע[40], מפני שהנשמה יוצא מן הגוף ועולה ושואבת חיים[41] מלמעלה, ואח"כ משפיע בגוף. נמצא שלילה מגרע, וביום נעשה ברי' חדשה לכן מברך ברכת השחר. אבל באמת לרגעים תבחננו שבכל רגע נמשך חיות חדש. ובעבודה הוא

הכלי': ראה ע"ח שער העיבורים שכ"ח, פ"א. שער פו"ח ש"מ, דרוש י. לעיל בההמשך פק"ב. וש"נ.

32) דנשמה היא חלק אלקה ממעל: **איוב לא, ב. ראה גם תניא רפ"ב. לעיל ח"א המשך אלה תולדות נח פט"ז. וש"נ.**

33) נשמה שנתת בי טהורה היא: **ברכת אלקי נשמה — מברכות ס, ב.**

34) ואתה נפחת בי: **ראה גם אגרות קודש כ"ק אדמו"ר זי"ע ח"א ע' שיד־שטו.**

35) לרגעים תבחננו: **איוב ז, יח.**

36) אומר בכ"י שהוא ניכר: **ראה לעיל הערה 12.**

37) שבכ"י נק' האדם ברי' חדשה: **ראה ב"ר רפע"ח. שו"ת הרשב"א ח"א סקצ"א (ב"י לטאו"ח ס"ד ד"ה ומשמע). שו"ע אדה"ז מהדו"ק דיני נט"י ס"ד, ס"א. ס"ג. סי"ד. רס"ו. רס"ז. סידור סדר הנטילה ד"ה אם עשה בסופו.**

38) ברי' חדשה ומברך ברכת השחר: **ראה גם לעיל בההמשך פמ"ו. וש"נ.**

39) דלילה . . ונשאר רק מעט חיות: **ראה זהר לך פג, א. אור החמה; רא"ג; מקדש מלך לזהר שם. סה"מ תר"ם ח"ב ע' תקג. וש"נ.**

40) החלום . . שלא פגע ולא נגע: **ראה גם תו"א וישב כח, ג. תו"ח שמות לז, ד ובהערה 1.**

41) שהנשמה . . ועולה ושואבת חיים: **ב"ר פי"ד, ט. ראה גם פדר"א פי"ב וברד"ל שם. סה"מ תר"ם ח"ב ע' תקלד בהערה.**

מ"ש אני הוי' חוקר לב ובוחן כליות[42], דכשאדם נתעורר לתשובה כלליות ומתחרט על מעשיו, וצריך להיות נוגע בפרטיות ג"כ שינהג בפרטיות ג"כ בדרך אחר, וזהו שנבחן בכל רגע אם נשתנה בפרטיות. ואם לא נשתנה, ניכר שהתשובה כלליות לא פעל מאומה, ונשאר במקיף, והוא רחוק כ"כ שאינו מאיר בפנימיות, וזהו"ע לרגעים תבחננו שבכל רגע נבחן. וזהו שאומר ובטובו מחדש בכ"י תמיד, שבכ"י נמשך חיות חדש לחיות ולהווה נבראים מאין ליש, ובאמת לרגעים תבחננו, שבכל רגע נמשך חיות חדש. והוא האין המהווה היש, רק שהאין מסתיר מן היש, דאם לא הי' מסתיר ממנו לא הי' יש, לכן מסתיר ממנו שלא ישיג אותו, ולא שמסתיר ממנו שלא להווה אותו. וזהו ובטובו מחדש בכ"י תמיד, שבכ"י נמשך חיות חדש ובאמת לרגעים כו'. וזהו לעולם ה' דבר נצב בשמים[43] שדבר הוי' עומד תמיד בשמים לחי' ולהווה אותו מאין ליש, כן אי' הפי' בסש"ב בשם הבעש"ט ז"ל[44], וכן אי' במדרש שוח"ט[45] וכן מובן ממדרש רבה[46].

והנה כמו שנת"ל הענין ויש[47] בעשי' הגשמיות, כמו"כ יובן בעשי' הרוחניות ששם יש ג"כ האין ויש. דמה[48] בהנשמה שהיא מיצי' ובריאה, ויש נשמות דאצי' הגם שהם מרוחקים מן הקו[49] מ"מ הם נשמות דאצי', יש בהם היש והאין, מכ"ש בעשי' הרוחניות שיש האין והיש. וכמו"כ ביצי' ובריאה יש ג"כ האין ויש, דהנה בריאה הוא בריאה יש מאין, שהוא היש, ויש האין המהווה אותו, וג"ע הוא בבריאה[50], שהו"ע צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ומתענגים[51] עונג העליון. ומאחר שיש תענוג ה"ז דבר מורגש, שיש מי שמתענג וממה שמתענג. הגם שהוא עונג של תורה, מ"מ הוא מורגש, וצ"ל האין המהווה אותו. רק שאינו דומה האין דבריאה להאין דיצי' כו'. וה"ז כמו ראש גוף ורגל, שעיקר החיות הוא בראש, לכן החושים הדקים הם בראש, כמו ראי' שמיעה טעם וריח הבנה ושכל, וגוף[52] אינו חושים דקים, וברגל הם יותר בגסות. מ"מ יש מעלה ברגל שנושא את הראש, וכמו"כ יש מעלה בעשי' דאף עשיתיו[53], שע"י עשיתיו באים לבחי' היותר גבוה. אבל מ"מ בכל דבר יש אין יש ואין[54].

---

42) אני הוי' חוקר לב ובוחן כליות: ירמי' יז, ט. ושם: בחן — ראה תנחומא נשא ה. אוה"ת תרומה ע' א'תקכג. בהר כרך ד ע' א'קסב. עקב ע' תרה. סידור ע' קסו. סה"מ תר"ל ע' רצו. תרמ"ב ע' רכח. וש"נ.

43) לעולם ה' דבר נצב בשמים: ע"פ תהלים קיט, פט.

44) בסש"ב בשם הבעש"ט ז"ל: שער היחוד והאמונה פ"א. ראה גם לעיל בההמשך פמ"ו. וש"נ.

45) במדרש שוח"ט: עה"פ תהלים שם.

46) מובן ממדרש רבה: בסה"מ תר"ם ח"א ע' רלה מציין: „במד"ר תצוה פל"ח" בתחלתו. ראה גם סה"מ תרמ"ב ע' תעג הערה 32.

47) ויש: אוצ"ל: דאין ויש.

48) דמה: כ"ה בגוכתי"ק.

49) נשמות . . מרוחקים מן הקו: ראה אגה"ק ס"כ קל, סע"א.

50) וג"ע הוא בבריאה: ראה גם לעיל ח"א ע' שלט. וש"נ.

51) צדיקים יושבין ועטרותיהם . . ומתענגים: ראה ברכות יז, א.

52) וגוף: אוצ"ל: ובגוף.

53) דאף עשיתיו: ישעי' מג, ז.

54) אין יש ואין: כ"ה בגוכתי"ק.

וכשם שנת״ל שבעולמות בי״ע יש, יש ואין, כמו״כ אפ״ל גם באצי׳ העליון ששם יש ג״כ יש ואין. דהנה אצי׳ הוא גילוי ההעלם מאלקות[55], דבריאה הוא בריאה יש ואין[56], אבל אצי׳ הוא גילוי ההעלם מאלקות. דאצי׳ הוא מל׳ ויאצל מן הרוח[57] שהוא הפרשת הארת משה על ע׳ זקנים, כמו״כ אצי׳ הוא הפרשת הארה, נמצא שאצי׳ הוא גילוי העלם אלקות. וזהו דאי׳ בעה״ק דע״ס דאצי׳ הוא אינון ואינון הוא[58] שהם אלקות. וזהו דאי׳ בס״י ע״ס בלי מה כשלהבת הקשורה בגחלת[59], שאינו שייך להפריד בין השלהבת ובין הגחלת, שבכל חלקי הגחלת קשור ודבוק השלהבת, כמו״כ ע״ס דאצי׳ שהם אלקות, מ״מ ה״ה מציאות. דהם דוקא עשר ולא תשע ולא אחד עשר[60] שהוא מספר, ומספר הוא נברא, ומאחר שאומרים ענין מספר על אצי׳ ה״ה מציאות. או כמו חסד וגבורה, שחסד הוא מציאות בפ״ע וגבורה הוא מציאות בפ״ע. כמו עד״מ מי שהוא חסדן ה״ה משפיע אפי׳ למי שאינו ראוי, ומי שהוא בעל גבורות הן שמים לא יזכו בעיניו[61], אפי׳ מי שהולך בדרך הישר אומר שהוא רק להתראות. נמצא שחסד וגבורה הם ב׳ ענינים נפרדים, ה״ז יש, אלא שהוא יש נאצל ולא יש נברא. שהוא הפרש גדול, דיש נברא ה״ה נברא ממש, שבריאה הוא יש מאין, אבל יש נאצל הוא אצי׳ שהוא אלקות, ומ״מ ה״ז מציאות יש, ומאחר שהוא מציאות יש צ״ל האין המהווה היש. והנה אי׳ בעה״ק דא״ס הוא שלימותא דכולא[62], דכשם שיש לו כח בבע״ג כמו״כ יש לו כח בגבול, שא״ת שיש לו כח בבע״ג ואין לו כח בגבול הרי אתה מחסר שלימותא, וכח הגבול הנמצא ממנו תחילה הם כלים דע״ס דאצי׳, לא שהם גבול ממש אלא שהם מקור לגבול, ומאחר שהוא מקור לגבול צ״ל האין המהווה אותו. והנה עצם אור האצי׳ הוא אור פשוט, רק שמשתנה לפ״ע הכלים. והנה שרש הכלים הם מהרשימה[63], דכדי שיהי׳ עולמות הי׳ צ״ל תחילה צמצום ואח״כ נשאר רשימה, והנה הצמצום גרם שיהי׳ מספר, ורשימה הוא האור שלא הגיע בו הצמצום[64], שאם הגיע בו הצמצום לא הי׳ נשאר רשימה. נמצא שהרשימה לא נגע בו הצמצום, והוא האין המהווה היש. נמצא שגם באצי׳ יש היש והאין, וזהו במדות. וכמו״כ בחכ׳ בינה יש ג״כ היש והאין, דבינה הוא יש כמ״ש להנחיל אוהביי יש[65],

---

55) אצי׳ הוא גילוי ההעלם מאלקות: **ראה גם לעיל בההמשך פ״ה. וש״נ.**

56) ואין: **כ״ה בגוכתי״ק.**

57) ויאצל מן הרוח: **בהעלותך יא, כה. ראה גם לעיל בההמשך פע״ח.**

58) בעה״ק דע״ס דאצי׳ הוא אינון ואינון הוא: **ח״א פ״ד. ראה גם לעיל בההמשך פמ״ב. וש״נ.**

59) בס״י ע״ס . . כשלהבת הקשורה בגחלת: **ראה שם פ״א, מ״ז.**

60) עשר ולא תשע ולא אחד עשר: **ספר יצירה (מנטובא שכ״ב) פ״א, מ״ג. ובנו״א מ״ד.**

61) הן שמים לא יזכו בעיניו: **ע״פ איוב טו, טו. ראה גם לקמן ע׳ תתצ. סה״מ תרל״ח ר״ע תסט. תרל״ט ח״א ע׳ קעח.**

62) בעה״ק דא״ס הוא שלימותא דכולא: **ראה עבודת הקודש ח״א רפ״ח. מובא בשמו בכ״מ — ראה סה״מ תר״ם ח״א ס״ע קכט. וש״נ. ח״ב ע׳ תשמט. וש״נ. תרמ״ב ע׳ רמב. לעיל בההמשך פמ״ז.**

63) שרש הכלים הם מהרשימה: **ראה גם לעיל בההמשך פמ״ז. וש״נ.**

64) ורשימה הוא האור שלא הגיע בו הצמצום: **ראה סה״מ תר״ם ח״א ע׳ קכח ואילך ובהנסמן שם.**

65) להנחיל אוהביי יש: **משלי ח, כא.**

שבינה שהוא השגה ה"ה יש. והנה ביו"ד נברא עוה"ב[66] דיו"ד הוא חכ'[67], והיו"ד דחכ' צ"ל תמיד אצל היש דבינה, שאם יופסק כרגע לא יהי' השגה, רק שמסתתר ממנו, שאם לא הי' מסתתר ממנו הי' ביטול השגה, וזהו היש ואין שבחו"ב.

וזהו ומעין מבית הוי' יוצא[6], בית הוי' הוא המקיף ויומשך המעין מבית הוי', וזהו אומרו ומעין דוקא, שאם הי' כתי' רק שיומשך מבית הוי' לא הי' שייך זה לבינה, שלא הי' נרגש בנפעל, לכן אומר ומעין דוקא. ועוד דאם לא הי' כתי' ומעין לא הי' אפשר שכלי הבינה יקבל אור זה, אבל ע"י המעין אפשר שגם בינה יקבל אור זה. והנה כשם שנת' והיש[68] והאין בפרטיות, כמו"כ יובן בכלליות, דא"ק הוא אדם דבריאה[69], ויש אצי' דכלליות והוא מה דאי' בכהאריז"ל כדוגמת עתיק לעילא מגולגלתא דא"ק[70], שיש שם בינה דכלליות דאצי' דכלליות, ויש חכ' והוא היש והאין. וזהו ומעין מבית הוי' יוצא, בית הוי' הוא העיגול הגדול שלפני הקו שמקיף אצי' ועשי' בשוה[71], ויומשך המעין כמו שהוא מבית הוי', ולא שיומשך לבינה, כ"א לכל עולם האצי'. דהנה נת"ל דההפרש בין אצי' לבריאה, שבבריאה מאיר בינה, ובאצי' מאיר חכ'[72], ומאחר שבחי' חכ' יתעלה ויאיר בו מעיגול הגדול שלפני הקו, ממילא יתעלה גם עולם אצי'. וזהו ומעי"ן מבית הוי' יוצא, דבלא המעין לא הי' נמשך דוקא בעולם האצי', דהעיגול מקיף עשי' כמו אצי', אבל מצד המעין נמשך דוקא לאצי'. ואז והשקה את נחל השיטים, זהו"ע שטות דלעו"ז[9]. ויש בזה פרטים, דהנה ארז"ל אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות[73], והוא מל' כי תשטה אשתו[74]. ויש שטות מל' שטו העם[75] שהו"ע פזור הנפש, רבות מחשבות בלב איש[76], שהו"ע ריבוי המח' הטורדות ומבלבלות, שתמיד הוא באלו הרעיונות שצריך לילך למקום פלוני ולמקום פלוני, ובאמת ה"ה יודע דעצת הוי' היא תקום[77]. וכתי' וברכך הוי' בכל אשר תעשה[78] שצריכים לעשות כלי, אבל לא

---

66) ביו"ד נברא עוה"ב: **ראה מנחות כט, ב. ב"ר פי"ב, י.**

67) דיו"ד הוא חכ': **ראה זהר בראשית לא, א. מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"ב ע' תשסד ובהנסמן במ"מ לשם.**

68) והיש: **כ"ה בגוכתי"ק.**

69) דא"ק הוא אדם דבריאה: **ראה ע"ח שער סדר אצי' ש"ג, רפ"א. הנסמן בסה"מ תרל"ב ח"א ע' ד.**

70) בכהאריז"ל כדוגמת עתיק לעילא מגולגלתא דא"ק: **לעיל בההמשך פמ"ז: בזהר"ק. וש"נ.**

71) העיגול הגדול . . ועשי' בשוה: **ראה גם לקו"ת ויקרא בהוספות נב, ג. ואתחנן יג, א. חוקת סד, א.**

72) נת"ל . . שבבריאה . . בינה ובאצי' . . חכ': **ראה גם לעיל ע' תשמח ע' תתא.**

73) אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות: **סוטה ג, א. ע' תתטז. וש"נ.**

74) כי תשטה אשתו: **נשא ה, יב.**

75) שטו העם: **בהעלותך יא, ח. ראה גם לעיל בההמשך ספמ"ו. וש"נ.**

76) רבות מחשבות בלב איש: **משלי יט, כא.**

77) דעצת הוי' היא תקום: **ע"פ המשך הכתוב שם.**

78) וברכך הוי' בכל אשר תעשה: **פ' ראה טו, יח. ושם: ה"א. ראה לעיל ע' תתלז. לקמן ע' תתסח. מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב ע' תרמח ואילך.**

ישכח שהוי׳ אלקיך שהוא הנותן לך כח לעשות חיל[79]. וכתיב השלך על ה׳ יהבך והוא יכלכלך[80], שהוא כלי בתוך כלי. וכמ״ש מכלכל חיים בחסד, שהוא כלי בתוך כלי[81] עד שיומשך למטה. והעיקר שלא לעשות הסיבה לעיקר, שיש מי שמסבב הסיבה. וזהו וברכך ה׳ בכל אשר תעשה שאפי׳ בכל אשר תעשה שהוא הסיבה הוא ג״כ מה׳ אלקיך, אלא שהרוח שטות מכסה על האמת. אבל ע״י המעין יתהפך לשטות דקדושה, שהוא מ״ש מדוע בא המשוגע הזה אליך[82], וכתי׳ פתי יאמין לכל דבר[83], שעי״ז באין לבחי׳ אמונה שהוא למעלה מן הדעת, וזהו דאי׳ במדרש פתי יאמין לכל דבר זה משה[84], וע״י המעין יתהפך שטות דלעו״ז לשטות דקדושה.

וזהו והחכ׳ מאין תמצא[4], שהוא כמו מציאה[85] שראובן מוצא מה ששמעון אבד. וזהו ואלו חייב להכריז[86], שיתברר שבודאי שהוא של שמעון, וזהו הנק׳ מציאה. כמו״כ והחכ׳ מאין תמצא שאינו שייך שינוי רשות למעלה, דלית בר מינך[87], אלא שהוא כמו מציאה שהוא הארה מיש אמיתי ממש. ואח״כ אומר והחכ׳ מאין תבא[5], דיקשה מהו מעלות ומדריגות החכ׳, זהו אומרו והחכ׳ מאין תבא, שיתבונן מאין בא בחי׳ החכ׳ שהוא מהיש אמיתי, וממילא נבין מעלת מדריגת החכ׳. אבל בבינה אומר ואיזה מקום בינה[4], דמקום הוא מקור ומחצב הבינה שהוא האין. לכן אינו משנה הל׳, דמצד האין אינו משנה הל׳ דכבר שינה בהאין דחכ׳, ומצד הבינה אינו שייך שישנה הל׳, דבינה נשתנה שנעשה יש. ומ״מ שינוי גמור אינו שייך לומר עליו, שכך הי׳ הרצה״ע שיהי׳ יש, אבל מ״מ הוא שינוי, לכן אינו שייך שישנה עליו הל׳.

וזהו וזכרתי לך חסד נעוריך, דהנה בנשמות יש כמה מדריגות[88], ויש מדריגה שהוא שהנשמות נק׳ בת[89], הוא כמו אהבת הבן אל האב, דתבונה הוא בן ובת[90]. והו״ע האהבה מוסתרת שיש בכאו״א מישראל רק שהוא מוסתר ובזה יש מדריגות, יש שהוא מוסתר שאינו נתפעל מפני שהוא תמידית, והו״ז ג״כ הסתר. ויש שהוא מוסתר מתאוות היתר, ויש מתאוות איסור שהוא העלם והסתר גמור. וע״ז נא׳ שמעי בת וראי[91], שמעי הוא מקור הבת שהו״ע התבוננות, שמעי בת וראי

---

79) שהוא הנותן לך כח לעשות חיל: **עקב ח, יח.**

80) השלך על ה׳ יהבך והוא יכלכלך: **תהלים נה, כג. ראה גם פלח הרמון בחוקותי ס״ע תפח־תפט. וש״נ. ראה בסוף הספר במילואים.**

81) מכלכל חיים בחסד שהוא כלי בתוך כלי: **נוסח שמו״ע. ראה תו״א מקץ לו, ב. מג״א קכג, א. סידור שער החנוכה רעח, ד. מאמרי אדה״ז תקס״ה ח״א ע׳ קכה. ח״ב ע׳ תתקיא.**

82) מדוע בא המשוגע הזה אליך: **מל״ב ט, יא.**

83) פתי יאמין לכל דבר: **משלי יד, טו.**

84) במדרש פתי יאמין לכל דבר זה משה: **ראה שמו״ר רפ״ג. לעיל בההמשך פמ״ב. וש״נ.**

85) והחכ׳ מאין תמצא . . מציאה: **ראה גם לעיל בההמשך פמ״ב. סה״מ תרמ״א ע׳ ריח. וש״נ.**

86) ואלו חייב להכריז: **ב״מ כא, א; כד, סע״ב במשנה.**

87) דלית בר מינך: **תרגום אונקלוס בשלח טו, יא. ראה גם לעיל ע׳ תתכג. וש״נ.**

88) בנשמות יש כמה מדריגות: **ראה גם לעיל בההמשך פמ״ח.**

89) שהנשמות נק׳ בת: **ראה גם תו״א מקץ לו, א. ועוד.**

90) דתבונה הוא בן ובת: **ראה תניא פט״ז. סה״מ תרמ״א ע׳ ז. וש״נ.**

91) שמעי בת וראי: **תהלים מה, יא.**

שיתבונן בשאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה[92], ועי״ז שכחי עמך ובית אביך[93]. דהנה רגילות האדם הוא בבית אביך וכמו״כ בעמך, והוא מה שמדמה לו שדבר זה צריך לו וזה מוכרח לו, ובאמת הוא שקר גמור שחבירו מסתפק אף שאין לו דבר זה וג״כ אדם כמו הוא, והוא ג״כ כשאין לו דבר זה ה״ה מסתפק בלא זה, וזהו שכחי עמך ובית אביך שישכח על הדברים שמורגל בהם. וזהו חסד נעורייך דבמצרים הי׳ משוקעים במ״ט דהיפך[94], ואח״כ כשיצאו ממצרים נק׳ בשם נער. אהבת כלולותיך, כלולותיך הוא ל׳ כלה[95] שהו״ע כלתה נפשי[96], כלה שארי ולבבי[97] וכמ״ש ואל אישך תשוקתך[98] שהוא ביטול לאלקות. הגם שבזה יש ג״כ מדריגות, שמחר בא לביטול יותר, מ״מ מאחר שגם ההתחלה הוא א״ס. לכתך אחרי במדבר הוא כמ״ש אחרי ה׳ אלקיכם תלכו[99], דבעת שהי׳ במצרים הי׳ משוקעים במ״ט דהיפך. וכמ״ש בשבתינו על סיר הבשר[100], את הקשואים כו׳ זכרנו את הדגה אשר אכלנו במצרים חנם[101] בלא מצות[102], היינו בלא ביטול. ואח״כ כשיצאו ממצרים כתיב וגם צדה לא עשו להם[103] שהו״ע מס״נ ביטול עצמותו. וזהו לכתך אחרי שהי׳ ביטול, ולא יבקש טעמים על דבר. ועי״ז בארץ לא זרועה, באים לבחי׳ ארץ לא זרועה ששם זרועה לא, היינו מל״ת ששרשם הוא י״ה, דמ״ע הם בו״ה ומל״ת הם בי״ה[104]. וזהו זכרתי חסד כו׳ ע״י סדר הזה, שתחילה יהי׳ חסד נעוריך, ואח״כ אהבת כלולותיך, ואח״כ לכתך אחרי, עי״ז באים לבחי׳ ארץ לא זרועה שהוא חכ׳. וזה קדש ישראל היינו קדש מילה בגרמי׳[105]. ועוי״ל ארץ לא זרועה ששם זרועה לא, שלא ירצה תאוות זרות ורצונות זרות. וההפרש בין פי׳ א׳ לב׳, דלפי׳ הא׳ ששם זרועה לא היינו מל״ת, דצריכים לצוות אותו עליהם, משמע שמצד עצמו הי׳ עושה דבר זה והו״ע אתכפיי׳. אבל לפי׳ הב׳ ששם זרועה לא, שלא ירצה תאוות זרות, היינו שמצד עצמו אינו רוצה דבר זה שהו״ע אתהפכא. וזהו זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך לכתך אחרי עי״ז באים לבחי׳ ארץ לא זרועה.

92) בשאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה: **ישעי׳ מ, כו.**

93) שכחי עמך ובית אביך: **המשך הכתוב שמעי בת וראי. ראה גם לעיל בההמשך פמ״ח. וש״נ.**

94) דבמצרים הי׳ משוקעים במ״ט דהיפך: **נסמן לעיל ע׳ תשלח הערה 34.**

95) כלולותיך הוא ל׳ כלה: **מצודת ציון לירמי׳ הנסמן לעיל הערה 2.**

96) כלה שהו״ע כלתה נפשי: **תהלים פד, ג. ראה גם לקו״ת צו ט, ב. במדבר ח, ב. ט, ב.**

97) כלה שארי ולבבי: **תהלים עג, כו.**

98) ואל אישך תשוקתך: **בראשית ג, טז.**

99) אחרי ה׳ אלקיכם תלכו: **פ׳ ראה יג, ה.**

100) בשבתינו על סיר הבשר: **בשלח טז, ג.**

101) את הקשואים . . זכרנו . . אכלנו . . חנם: **בהעלותך יא, ה. ושם: זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם את הקשואים.**

102) במצרים חנם בלא מצות: **ראה סה״מ תר״ם ח״ב ר״ע תרנג שפרש״י והוא מהספרי בהעלותך שם. לקו״ש כרך ג ע׳ 807 הערה 12.**

103) וגם צדה לא עשו להם: **בא יב, לט.**

104) דמ״ע הם בו״ה ומל״ת הם בי״ה: **ראה ת״ז בהקדמה ד, סע״ב. ה, א. לקו״ת פקודי ג, ב ואילך. שה״ש ז, א. מה, ג. מו, א ואילך. תו״א שמות נב, סע״ג ואילך. מג״א צה, ד ואילך. לעיל ח״א המשך ואלה תולדות יצחק פ״ו. וש״נ.**

105) קדש מילה בגרמי׳: **זהר אמור צד, ב.**

ש״פ מו״מ ל״ז

ואהבת את ה׳ אלקיך[1] בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך[2], ואי׳ במשנה בכל לבבך בשני יצריך[3] ביצ״ט וביצה״ר שאפי׳ יצה״ר יהי׳ לו אהבה לאלקות. וצ״ל איך שייך שיצה״ר יהי׳ לו אהבה לאלקות, הרי הוא מסית ומדיח לסור מדרך ה׳. הגם שכוונתו הוא שלא ישמעו לו[4], אבל מ״מ מוצא תחבולות איך להסיתו ולהדיחו עד שנראה שחפץ בהרע, ועיקר ברייתו הוא להסית ולהדיח, ואיך שייך שיהי׳ לו אהבה לאלקות היפך מעל מה שנברא. ועוד צ״ל דואהבת הוא ל׳ ציוי שיהי׳ לו אהבה ואיך שייך ציוי על מדה שבלב[5], כמו עד״מ אדם שאוהב חבירו ה״ה אוהב אותו, אבל אינו שייך שיצוה שיאהב את חבירו דעל מדה שבלב אינו שייך ציוי, ומנושא הפסוק ואהבת משמע שמצוה שיהי׳ לו אהבה.

והנה להבין זה צ״ל תחילה מ״ש ומעין מבית ה׳ יוצא והשקה את נחל השיטים[6], וצ״ל אומרו נחל השיטים, והול״ל והשקה את השיטים. והענין הוא דהנה שיטים הוא ל׳ שטות[7] כמארז״ל אין אדם עובר עבירה אא״כ נכנס בו רוח שטות[8], שמכסה על האמת. דכאשר יתבונן האדם שכל חיותו הוא מלמעלה, כמ״ש ומכלכל חיים בחסד[9], וכתיב פותח את ידיך[10], נותן לחם לכל בשר[11]. ואפי׳ בעת שעובר עבירה[12] משפיעים חיות מלמעלה, דאם הי׳ נפסק רגע הי׳ נעשה אין ואפס, ואיך הוא כפוי טובה. אלא שרוח שטות מכסה על האמת שנדמה לו שאינו נעשה נפרד גם אם יעשה דבר זה, ואף אם יעשה נפרד אינו צר לו מזה, וכ״ז הוא מצד הרוח שטות שמכסה על האמת. ונחל השיטים הוא התפשטות השטות, דהנה עצם כח המתאווה שיש באדם אינו רע[13], שאינו שייך לומר עליו שהוא כח המתאווה תענוגי׳ גשמי׳, ומכ״ש דבר איסור ח״ו. והציור והלבשה שמציירים ומלבישים אותו

---

1) ואהבת את ה׳ אלקיך: **הנחת כ״ק אדמו״ר מהורש״ב (ולא נגמרה בכתיבתה) מהמשך וככה מאמר הי״ט הכולל פרקים מ״ט-נ״א, שנדפס לעיל בחלק המאמרים.**

2) ואהבת . . ובכל מאדך: **ואתחנן ו, ה.**

3) במשנה בכל לבבך בשני יצריך: **ברכות נד, א. ראה לעיל ע׳ תשמא. וש״נ.**

4) שיצה״ר . . שכוונתו . . שלא ישמעו לו: **ראה זהר תרומה קסג, א. לעיל ח״א ע׳ שדמ. וש״נ.**

5) ואיך שייך ציוי על מדה שבלב: **ראה גם תו״א תולדות יז, רע״ב. לעיל ח״א המשך ואלה תולדות יצחק רפ״ב. וש״נ.**

6) ומעין מבית ה׳ יוצא והשקה את נחל השיטים: **יואל ד, יח.**

7) שיטים הוא ל׳ שטות: **ראה סנהדרין קו, א. ספרי ר״פ בלק. במדב״ר פ״כ, כב. תנחומא בלק טז.**

8) אין אדם עובר עבירה אא״כ נכנס בו רוח שטות: **סוטה ג, א. ראה גם לעיל ע׳ תתטז. וש״נ.**

9) כמ״ש ומכלכל [**אוצ״ל: וכמ״ש מכלכל**] חיים בחסד: **בשמו״ע — ברכת אתה גבור.**

10) פותח את ידיך: **תהלים קמה, טז.**

11) נותן לחם לכל בשר: **תהלים קלו, כה.**

12) ואפי׳ בעת שעובר עבירה: **ראה אגה״ק סכ״ה קלח, ב.**

13) עצם כח המתאווה . . אינו רע: **ראה לקו״ת חוקת נו, סע״ג ואילך. ר״ה סא, סע״ג ואילך. ראה גם לעיל ח״א ע׳ רלא. וש״נ.**

14) שהתאוה: **תיבה זו איננה ברורה כ״כ.**

זהו רע, כמו כשאחד מתאווה דבר רע אינו שייך לומר שהתאוה[14] היא רע, רק הדבר שרוצה הוא רע, אבל עצם כח המתאווה אינו רע, שהוא רק שם דבר תיאוב. והנה עצם הכח המתאוה אפשר להפך אותו, ובאמת אינו שייך לומר ע"ז ל' להפך, דאתהפכא שייך על דבר שהוא רע ומהפכים אותו לטוב, אבל עצם הכח המתאווה אינו רע כלל. וזהו ואהבת כו' בכל לבבך שגם יצה"ר יהי' לו אהבה לאלקות, והוא ע"י ההתבוננות דלאהבה את ה' אלקיך כל ימי חייך[15], כמו שאדם אוהב חיי נפשו, כמו"כ כשיתבונן שא"ס הוא חיי החיים[16] יהי' אהבה ותשוקה לאלקות, וע"י התבוננות זו יהי' לו אהבה לאלקות. דעצם כח המתאווה אינו רע, והציור הוא רע שהוא מעשה האדם, דלא יגורך רע[17], אין רע יורד מלמעלה[18], רק שהאדם מצייר בו ציור רע, וצריכים לבער ולשרוף ולכלה אותו. וזהו"ע שריפת הפרה[19] שהיו שורפים פרה ואח"כ הי' נוטלים מהאפר ומזי' על הטמא ונטהר, וצ"ל מה"ע השריפה ושעי"ז יטהר הטמא, והענין הוא דהנה פרה הוא ציור אברים חיצונים ופנימים וחיות, ושורפי' הציור ולא נשאר רק האפר שהוא יסוד העפר, והוא כשנוטלים ממנו הג' יסודות ולא נשאר רק יסוד העפר (ר"ל בהתגברות, דאל"כ סותר למה שנת"ל, וצ"ע) וצריכים מים חיים שהו"ע המעיין מבית ה', וע"י שמזין ממנו על הטמא נטהר, שעי"ז יכולים להפוך את הכח המתאווה שיהי' לו אהבה לאלקות.

וזהו ומעיין מבית ה' יוצא והשקה את נחל השיטים הוא ל' שטות. והנה יש שטות דקדושה כמ"ש פתי יאמין לכל דבר[20], פתי הוא למטה מן הדעת עי"ז יאמין שהוא למעלה מן הדעת. וזהו דאי' במדרש פתי יאמין לכל דבר זה משה[21], שהוא הי' בחי' מה דחכ'[22]. וארז"ל מוטב שיהי' שוטה[23] שהו"ע שטות דקדושה וכמ"ש מדוע בא המשוגע הזה אליך[24], שמשוגע הוא למטה מן הדעת ונבואות[25] הוא למעלה מן הדעת, והמשילו למעלה מן הדעת ללמטה מן הדעת. אך כשמציירים ציור רע בהשטות הלזה וכמארז"ל אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות שמכסה על האמת. ואפי' מי שלא הגיע לעוברי עבירה בפו"מ, רק הרהורי עבירה שקשים מעבירה[26], שמח' הוא מקיף את השכל שבנפש, לכן אי'

---

15) דלאהבה את ה' אלקיך כל ימי חייך: ע"פ נצבים ל, ו.

16) חיי החיים: יומא עא, א. ראה גם תניא פמ"ד סג, א.

17) דלא יגורך רע: תהלים ה, ה.

18) אין רע יורד מלמעלה: ראה גם לעיל ע' תתכב. וש"נ.

19) שריפת הפרה: חוקת יט, ה. ט. יב.

20) פתי יאמין לכל דבר: משלי יד, טו.

21) פתי יאמין לכל דבר זה משה: ראה שמו"ר רפ"ג. לעיל בההמשך פמ"ב. וש"נ.

22) משה . . מה דחכ': ראה גם תו"ח שמות מג, א. וש"נ.

23) מוטב שיהי' שוטה: ראה לעיל בההמשך פמ"א. וש"נ.

24) מדוע בא המשוגע הזה אליך: מל"ב ט, יא.

25) ונבואות: כ"ה בגוכתי"ק. ראה גם לעיל ע' תתלד ואילך.

26) הרהורי עבירה שקשים מעבירה: לעיל בההמשך פמ"ט. וש"נ.

בספרים ציורים על מח[27] שישמור אותה יותר מפני שהוא לבוש היותר פנימי. ואפי׳ מח״ז או מ״ש[28] שהוא דמיונות שנדמה לו איזה ענין שהוא כך וכך, ובאמת הוא שקר גמור שאינו כך, ובהמשך הזמן גם הוא מבין שאינו כן רק שנדמה לו שהוא כן. ועי״ז נעשה אסקופה הנדרסת[29] לכל מיני רע, שאפי׳ אם לומד ומתפלל מעט, ה״ה כאילו אינו כלל מאחר שמוחו טרוד בדברים אחרים, וגרוע יותר ממי[30] שמוחו פנוי שאין מוחו שומע מה שפיו מדבר, או שמדבר בלא לב ולבי[31] ה״ז בלא חיות. אבל אם בשעה שמדבר חושב בענינים אחרים, ה״ז כאלו אינו כלל. וכמו״כ אפ״ל פסוק תחת אשר לא עבדת את ה׳ אלקיך בשמחה ובטוב לבב[32], שאם הוא במ״ש אינו שייך שמחה, דשמחה אינו שייך רק כשמתבונן במה שהוא מדבר, אבל כשהוא במ״ש אינו שיעבוד[33] את ה׳ ית׳ בשמחה. לכן כל איש אשר נגע יראת ה׳ בלבבו, יראה קודם התפלה והתורה להסיר ממנו כל ההרהורים והמח״ז והמ״ש, ושיהי׳ לו אהבה לאלקות.

וזהו ומעין מבית ה׳ יוצא והשקה את נחל השיטים, וצ״ל אומרו ומעין דמה צריכים לזה גם מעיין, דהנה נת״ל שיש שטות דקדושה והוא מה דאי׳ במדרש פתי יאמין לכל דבר זה משה, וענין נחל השיטים הו״ע התפשטות השטות. דהנה נהר הוא באורך ורוחב והוויתו הוא מהמעיין, הגם שהמעיין נוטף רק טיפין טיפין, מ״מ מאחר שהם תכופים נעשה ממנו נהר באורך ורוחב. והנה אחר שנעשה הנהר באורך ורוחב ה״ה בתוקף יותר מהמעיין, שהרי אנו רואין שנהר נושא משא מה שהיו צריכים לזה כמה בנ״א, ועושה מלאכה הרבה ע״י גלגל הסובב, מה שלא יש בכח המעיין, מ״מ נהרי מכיפי׳ מברך[34] פי׳ משרשו ומקורו. והענין הוא דהנה הולדת המדות הוא מהמוח, שמתבונן בשכלו שטוב לו הדבר רוצה בה, דאינו שייך שירצה האדם מה שלא ראה ולא התבונן בשכלו אם טוב לו הדבר ההוא. ובזה מתורץ הקושי׳ מה שייך ציוי על אהבה, דהציוי אינו על אהבה רק על ההתבוננות[35] וממילא יהי׳ לו אהבה. דהיינו כשיתבונן בפסוק ראשון דק״ש ה׳ אחד שז׳ רקיעים וארץ וד׳ רוחות העולם[36] בטלים אליו, דח׳ מורה על ז׳ רקיעים וארץ, וד׳ מורה על ד׳ רוחות העולם, אפי׳ אחר שנעשו בטלים אליו ית׳. וה׳ אלקינו הו״ע

---

27) בספרים ציורים על מח׳: ראה גם ראשית חכמה שער האהבה פ״א. שער הקדושה פ״א. פ״ד. פ״ה.

28) מ״ש: = מרה שחורה.

29) אסקופה הנדרסת: ערובין צח, א. ראה גם בענין אסקופה הנדרסת מאמרי אדה״א נ״ך ע׳ לא. וש״נ.

30) ממי: תיבה זו איננה ברורה כ״כ.

31) בלא לב ולבי: לשון הכתוב דהי״א יב, לג.

32) תחת אשר לא עבדת . . ובטוב לבב: תבוא כח, מז. ראה תניא פכ״ו. מאמרי אדה״א נ״ך ע׳ כז ואילך ובהנסמן שם.

33) אינו שיעבוד: אוצ״ל: אינו שייך שיעבוד.

34) נהרי מכיפי׳ מברך: שבת סה, ב. וש״נ. ראה גם לעיל ח״א בחלק המאמרים המשך אלה תולדות נח ספ״ג. ובהנחה שם ע׳ רפט. לקו״ת שה״ש כאן לט, א ואילך. אמ״ב שער התפילין קכא, סע״ג ואילך.

35) דהציוי . . על ההתבוננות: ראה גם תו״א תשא פו, ג־ד.

36) ה׳ אחד שז׳ . . וד׳ רוחות העולם: ואתחנן ו, ד. ראה שו״ע אדה״ז הל׳ ק״ש סס״א, ס״ו. סה״מ תר״ם ח״א ע׳ קט הערה 50.

היחודי', דה' אלקינו וה' אחד הם יחו"ע[37] ויחו"ת[38]. ובכלל פסוק ראשון שהוא שמע הוא יחו"ע וברוך שם הוא יחו"ת[39]. ועי"ז יבוא לאהבה ותשוקה לאלקות, שהולדת המדות הוא מהמוח, מ"מ אנו רואין שהמדות כמו שהם בלב ה"ה בתוקף יותר מכמו שהי' במוח. שאנו רואין מי שאינו מתיישר[40] אצלו במוחו מעשה חבירו אינו רק קפידה במוח וחולף ועובר, אבל כשבא להיות מדה שבלב, ואינו מתיישב[40] אצלו מעשה חבירו אזי יבוא לידי כעס ורעש. הרי אנו רואין שהמדות שבלב הם בתוקף יותר מכמו שהם במוח, מ"מ תולדת המדות הוא מהמוח, ואפי' כשבא לידי כעס מ"מ הוא לפ"ע שאינו מתיישר[40] אצלו במוחו, שאם אינו מתיישר[40] יותר יכעוס יותר. כמו"כ הגם שהנהר הוא בתוקף יותר מהמעין, מ"מ נהרא מכיפי' מיברך.

וזהו ומעין מבית ה' יוצא עי"ז והשקה את נחל השיטים, דהנה נת"ל שיש שטות בקדושה כמ"ש פתי יאמין לכל דבר, לכן דרשו זה על משה שהוא הי' בחי' מה דחכ', שהוא בחי' למעלה מן הדעת יבוא לבחי' אמונה. ועי"ז יהי' תפלתו זכה ובהירה, ושרש ההתפשטות הוא מבחי' חכ'. וזהו שמברכים קודם כל מצוה אשר קדשנו במצותיו וציונו, שקדשנו בקדש העליון שהוא בחי' חכ'[41], ומל"ת תלוים בי"ה[42]. אבל כשמציירים בו ציור רע, כמארז"ל אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות, ואפי' הרהורי עבירה שקשים מעבירה, ומח"ז או מ"ש שאוטמים ומטנפים הלב והמוח, צריך להעביר הרע לגמרי. והניצוצי הקדושה שיש בו, שבכל דבר יש ניצוצי הקדושה לחיות אותו[43], ע"י המעין יתעלה הניצוצים, וממילא מתבטל הרע כהמס דונג מפני אש[44]. וזהו ומעין מבית ה' יוצא אז והשקה את נחל השיטים, נמצא לפ"ז אין פי' נחל השיטים כמו שנת"ל שבעצם המעין אין כח להשקות[45] כ"א ע"י שמעין מבית ה' יוצא, אבל כאן נת' שהמעין בעצמו מתפשט ומשקה דנהרא מכיפי' מיברך, וכדי שיהי' ההתפשטות זהו דוקא ע"י שיוצא מבית ה', אזי והשקה את נחל השיטים[46]

37) דה' אלקינו וה' אחד הם יחו"ע ויחו"ת: **ראה גם המשך תער"ב ח"ג ע' א'תעז.**

38) יחו"ע ויחו"ת: **זהר בהקדמה יב, א.**

39) שמע הוא יחו"ע וברוך שם הוא יחו"ת: **ואתחנן ו, ד. פסחים נו, א. זהר בראשית יח, ב.**

40) מתיישר . . מתיישב: **כ"ה בגוכתי"ק.**

41) בקדש העליון שהוא בחי' חכ': **ראה זהר אמור צד, ב. לקו"ת מסעי צג, א.**

42) ומל"ת תלוים בי"ה: **ראה לעיל סוף הנחה שלפנ"ז. וש"נ.**

43) שבכל דבר יש ניצוצי הקדושה לחיות אותו: **ראה גם פע"ח שער התפלה ש"א, פ"ז. לקו"ת שה"ש ו, ד. ט, ג. סהמ"צ להצ"צ ע' קצ וע' קצא. קיצורים והערות לתניא פ"ו ע' ג. תניא (ליקוט פירושים) ספ"א ע' מח־מט.**

44) כהמס דונג מפני אש: **תהלים סח, ג.**

45) שנת"ל שבעצם המעין אין כח להשקות: **ראה לעיל בההמשך ספ"נ. וש"נ. לעיל ע' תתכז ואילך, ע' תתל ואילך, ע' תתלג ואילך, ע' תתמג ואילך, ובע' תתמח.**

46) השיטים: **ע"כ נמצא בגוכתי"ק.**

בס"ד פ' דברים ל"ז

כה אמר ה' קול ברמה נשמע[1] נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בניה כי איננו[2]. כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעולתך נאום ה'[3]. ויש תקוה לאחריתך נאום ה' ושבו בנים לגבולם[4]. ופירש"י[5] (בשם מדרש אגדות בשעה שמנשה העמיד צלם בהיכל נכנס האבות)[6] מדרש אגדה אמר שהלכו אבות ואמהות לפייס את הקב"ה על שהעמיד מנשה דמות בהיכל ולא נתפייס. נכנסה רחל אמרה לפניו רבש"ע, רחמי מי מרובים רחמיך או רחמי ב"ו, הוי אומר רחמיך מרובים, והלא אני הכנסתי צרתי בתוך ביתי כו', לא די ששתקתי אלא שמסרתי לה סמנים[7], אף אתה אם הכניסו בניך צרתך בביתך שתוק להם. אמר לה יפה למדת[8]. זש"ה מנעי קולך מבכי כו' כי יש שכר לפעולתך, וזהו קול ברמה נשמע הו"ע התעוררות רחמים דרחל מבכה על בניה. וצ"ל באיזה כח רחל מעוררת רחמי' על בניה.

והענין הוא דהנה יעקב כאשר הלך ללבן, הלך בשביל כמה וכמה ברורים[9], ובתוכם הי' לישא אשה, וזה הי' עיקר נקודתו. דיצחק ורבקה אמרו לו קום לך פדנה ארם וקח לך אשה מבית לבן אחי אמך[10], והעיקר הי' לישא את רחל, דרחל היא מקור כנס"י[11] ויעקב הוא בעל עולם אצי'[12] ורצה לברור את כנס"י. לכן כשראה רועי חרן אמר להם הידעתם את לבן[13] בן נחור[14] ואי' במדרש ובילקוט הידעתם מי שמלבן[15] עוונותיהם של ישראל[13] בזכות והנה רחל בתו באה[16]. לא ששאל על לבן הגשמי, כ"א על מי שמלבן עוונותיהם של ישראל, שהוא ע"י

---

1) כה אמר ה' קול ברמה נשמע: **הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב מהמשך וככה מאמר העשרים הכולל פרקים נ"ב-נ"ד, שנדפס לעיל בחלק המאמרים.**

2) כה אמר ה' קול ברמה נשמע . . כי איננו: **ירמי' לא, יד.**

3) כה אמר ה' מנעי קולך . . נאום ה': **שם פסוק טו.**

4) ויש תקוה . . ושבו בנים לגבולם: **שם פסוק טז.**

5) ופירש"י . . מדרש אגדה: **ירמי' שם טו. ראה פתיחתא דאיכ"ר סו"ס כד. וראה גם רד"ק ירמי' שם. מובא גם ברש"י אבות פ"ג, מי"ב בשינויים.**

6) (בשם . . האבות): **כוונת המוסגר אולי שדברים אלו מיותרים הם, או שכך נאמר לראשונה.**

7) סמנים: **ברש"י: סמני.**

8) למדת: **ע"כ לשון רש"י.**

9) יעקב . . הלך ללבן בשביל . . ברורים: **ראה גם לעיל ח"א ד"ה ויהי לי שור וחמור פ"ג.**

10) קום לך פדנה ארם וקח לך אשה מבית לבן אחי אמך: **ע"פ תולדות כח, ב.**

11) דרחל היא מקור כנס"י: **ראה זהר וארא כט, ב. ב"ר פע"א, ב. תניא פמ"ה. תו"א מג"א צד, ד.**

12) ויעקב הוא בעל עולם אצי': **ראה ע"ח שער העקודים ש"ו, פ"א.**

13) לבן . . מי שמלבן עוונותיהם של ישראל: **ראה ילקוט שמעוני ויצא כט, ה — רמז קכג. ב"ר פ"ע, י. לעיל ח"א ד"ה ויהי לי שור וחמור פ"ג.**

14) הידעתם את לבן בן נחור: **ויצא כט, ה.**

15) במדרש ובילקוט הידעתם מי שמלבן: **ראה ב"ר פ"ע, י. ילקוט שמעוני ויצא שם רמז קכג.**

16) והנה רחל בתו באה: **ויצא כט, ו.**

התעוררות רחמים[א]. כמו שביוהכ"פ ע"י יגמה"ר ממשיכים שיהי' נושא עון עובר על פשע[17], כמו"כ ע"י התעוררות רחמים מלבנין עוונותיהם של ישראל. ואח"כ כשבא אל לבן אמר אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה[18], שהוא כדי לברור[19] אותה. וצ"ל הלא בענין ששאל יעקב את רעי[20] חרן הידעתם כו', כתי' ויהי כאשר ראה יעקב את רחל[21], וישא יעקב את קולו ויבך[22] ואי' בסש"ב[23] שיעקב נשא את הקול לבחי' רחמים פשוטים שלמעלה מסדר השתל'. דהנה יש אב הרחמן ואב הרחמים[24], אב הרחמן הוא בסדר השתל' שיש חסד דין ורחמים שיש דין ג"כ, ואב הרחמים שאומרים במוסף הוא[25] רחמים פשוטים שלמעלה מסדר השתל', וזהו וישא יעקב את קולו לבחי' רחמים פשוטים דכתר[ב]. ולפי מה שנת' כאן שרחל הוא בחי' רחמים, מה צריכים לרחמים דיעקב.

וצ"ל תחילה ענין ויבך. דהנה ענין הבכי מצינו גם בתחילת הבריאה, דכתיב יהי רקיע ויהי מבדיל בין מים למים[26], ואי' בגמ' ובמדרש שמים עליונים ומים תחתונים לא נתפרדו כ"א בבכי'[27], ואחר שנפרדו ארז"ל מים תחתונים בוכים אנן בעינן למהוי קדם מלכא[28] כמו שהי' קודם הפירוד. דעד שלא נברא העולם הי' מים במים[29] שהי' מעורבים המים עליונים עם המים תחתונים, מה שעכשיו נק' מים תחתונים, שהם רחוקים זה מזה, שמצד פעולתם ניכר ג"כ שהם רחוקים זה מזה. דמים עליונים הם מקור תענוגים רוחנים, דנהר יוצא מעדן להשקות הגן[30], מה

א) (**דרחל כצ"ל**). נמצא בפנים המאמר כאן, ובצד הימני של העמוד כתב ע"ז: **אצ"ל.**

ב) (**דלית שמאלא בהאי עתיקא**). נמצא בפנים המאמר כאן, ובצד הימני של העמוד כתב ע"ז: **אצ"ל. — ראה זהר אד"ר נשא קכט, א. ע"ח שער עתיק שי"ב, פ"ב. שער הארת המוחין של"ב, פ"ז. הנסמן במאמרי אדה"א דברים ח"ג ע' תתעא.**

---

17) נושא עון עובר על פשע: **מיכה ז, יח — ושם: ועובר.**

18) אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה: **ויצא כט, יח.**

19) לברור: **כ"ה בגוכתי"ק.**

20) רעי: **לעיל: רועי.**

21) ויהי כאשר ראה יעקב את רחל: **ויצא כט, י.**

22) וישא יעקב את קולו ויבך: **ויצא כט, יא — בהוספת תיבת: יעקב. וכ"ה בסמוך פיסקא וזהו במסתרים — ג"פ.**

23) ואי' בסש"ב: **פמ"ה.**

24) אב הרחמן ואב הרחמים: **ראה גם לעיל בהמשך פנ"ב. ושנ"נ.**

25) הוא: **תיבה זו נכפלה בגוכתי"ק.**

26) יהי רקיע ויהי מבדיל בין מים למים: **בראשית א, ו — בדילוג.**

27) בגמ' ובמדרש שמים עליונים . . כ"א בבכי': **ראה ב"ר פ"ה, ד.**

28) מים . . בוכים אנן בעינן למהוי קדם מלכא: **ראה ת"ז ת"ה יט, ב. הנסמן במאמרי אדה"א בראשית ע' קג: סה"מ תר"ם ח"א ע' עו.**

29) דעד שלא נברא העולם הי' מים במים: **ראה ב"ר פ"ה, ב. לעיל ח"א המשך אלה תולדות נח ספ"א. ושנ"נ.**

30) דנהר יוצא מעדן להשקות הגן: **בראשית ב, י.**

שמו דההוא נהר יובל שמו[31] חיים שמו[32] שהו"ע תענוג הנשמות בג"ע. ומים תחתונים הם מקור תענוגים גשמיים, שאינם בערך לגבי תענוגים רוחניים. כמו מתיקות התפוח שאינו בערך לגבי תענוג הרוחני, שהם מגשמים את האדם אם לא יהי' נזהר בהם, והוא ע"י הרקיע המבדיל בניהם[ג]. אבל עד שנבה"ע הי' מים במים שמים עליונים לא הי' בתכלית העילוי ומים תחתונים לא הי' בתכלית הירידה, וע"י שנתפרדו נתעלו המים עליונים. כמו עד"מ יין כשהוא מעורב עם השמרים אינו בעילוי, אבל כשהשמרים יורדין למטה היין בעילוי יותר, וכל מה שעומד יותר על השמרים פועל חזוק בהיין. כמו"כ ע"י שנתפרדו המים התחתונים וירדו למטה נתעלו המים עליונים, ולא עוד אלא שהמים תחתונים פועלים עילוי בהמים עליונים והוא ע"י ברורים, אבל קודם שנתפרדו מים עליונים לא הי' בתכלית העילוי כו'.

וענין העירוב, הענין הוא דהנה שרש הב' בחי' מים ארז"ל כשתגיעו לאבני שיש טהור א"ת מים מים[33], ואי' בזהר דענין מים מים הם הב' יודי"ן שיש באל"ף[34] יו"ד בראש ויו"ד בסוף והקו מחברם[35], והו"ע יו"ד דש' הוי' ויו"ד דש' אד'[33], והו"ע ח"ע וח"ת דכתי' בראשית ב' ראשית[36] שהו"ע ב' בחי' חכ' ח"ע וח"ת[37]. והנה ב' יודי"ן שבאלף זה אינו נק' מעורב דזה מהות בפ"ע וזה מהות בפ"ע רק שהקו מחברם. והענין הוא כמו ח"ת שכלול בח"ע. דהנה דוד הי' בר נפלא[38] שלא הי' לו שנין, ונתן לו אדם ע"ין שנין, שע' שנין דדוד הי' כלולים באלף דאדה"ר[39] שהשלימו למנין אלף. והנה אדה"ר הוא אדם קדמאה[40] הוא בחי' ח"ע[41], וזהו

ג) (ע' מזה באריכות בד"ה **מים רבים הגדול סעי'**) = סעיף נא. נמצא בפנים המאמר כאן, ובצד הימני של העמוד כתב ע"ז: **אצ"ל.**

---

31) מה שמו דההוא נהר יובל שמו: **ראה זהר יתרו פג, א. אחרי נח, א. וראה גם בכורות נה, ב. ויק"ר ספכ"ב.**

32) מה שמו דההוא נהר . . חיים שמו: **ראה זהר אחרי שם. אוה"ת נ"ך כרך א ע' שמה. סה"מ תרל"ח ע' תכג. וש"נ.**

33) כשתגיעו . . מים מים: **ראה חגיגה יד, ב. מאו"א מערכת מים סט"ז וביאיר נתיב שם.**

34) בזהר . . הב' יודי"ן שיש באל"ף: **ראה לעיל בההמשך פנ"ב שמציין „בזח"א דכ"ו ע"ב".**

35) באל"ף יו"ד בראש ויו"ד בסוף והקו מחברם: **ראה גם לעיל ע' תתז ובהנסמן שם.**

36) בראשית ב' ראשית: **זהר בראשית כט, רע"ב. ל, א. בהערה הבאה. ועוד.**

37) בראשית . . ח"ע וח"ת: **ראה זהר בראשית לא, ב. אור החמה שם.**

38) דוד הי' בר נפלא: **ראה תו"מ — התוועדויות תשמ"ב ח"א ע' 489, שהלשון „בר נפלי" בנוגע לדוד המלך — אינו מובא בזהר, אלא במפרשי הזהר כו'. ולעומת זאת — מובא הלשון „בר נפלי" בגמרא (סנהדרין צז, סע"ב) — בנוגע למשיח צדקינו. ראה מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' נו. מאמרי אדה"ז על סידור ע' תפב. מאמרי אדה"א דברים ח"ד ע' א'רפא. סהמ"צ להצ"צ קח, סע"ב. קט, א. ועוד.**

39) שע' שנין דדוד הי' כלולים באלף דאדה"ר: **ראה ילקוט שמעוני בראשית ה, א רמז מא (ירושלים תשל"ג) ע' 142. וש"נ. מאמרי אדה"א דברים ח"א ע' ריד. וש"נ.**

40) אדה"ר הוא אדם קדמאה: **ראה זהר בראשית לא, ב. לד, סע"א.**

41) אדה"ר . . בחי' ח"ע: **ראה פרדס שער אם הא"ס הוא כתר ש"ג, פח. תו"א בראשית ו, ג.**

דכתי' גבי[42] ויפח באפיו נשמת חיים[43] וחיים הוא בחי' חכ' כמ"ש והחכ' תחי'[44]. ודוד הי' מרכבה לבחי' מל'[45] שהוא ח"ת[46] והי' כלול באדם שהוא ח"ע. או כמו עד"מ כשאומרים יו"ד אומרים גם ו' ד', שעיקר הוא רק לומר י' אלא שבכלי מבטא א"א לומר יו"ד, אם לא שיאמר גם ו' ד' שהם ג"כ מספר[47] והם כלולים בהיו"ד.

והנה כמו שהי' מעורבים לא הי' אפשר שיתהווה עולמות שהם יש ודבר נפרד, הגם שבאמת אינם נפרדים, אבל לעיני בשר נראה שהם יש ודבר נפרד, ועל שהוא אינו יש כו' צריכים כמה התבוננות לזה. נמצא שהעולם הוא עולם גס וחשוך, דהכל יודעין שהעיקר הוא הדבר המעמיד, והנה דבר המעמיד הוא אלקות, ועי"ז צריכים כמה התבוננות ופניות המוח מטרדת העסקים כדי שנבין אפס קצהו שאינו נפרד, ה"ז עולם חשוך שאינו שייך יותר חשוך. וכדי שיתהווה העולם זהו יהי' רקיע ויהי מבדיל בין מים למים, אז אפשר שיתהווה עולמות שהם יש כו'. והנה איתא במדרש ע"פ כל אשר חפץ ה'[48] עשה[49] משל למלך שגזר שבני רומי לא יעלו לסורי' ובני סורי' לא ירדו לרומי[50], עמד וביטל הגזרה. כך השמים שמים לה' ששם יש מלאכים שרפים חיות ואופנים והארץ נתן לבנ"א[51], עמד וביטל הגזירה, ואני המתחיל וירד ה' על הר סיני[52] ואח"כ ומשה עלה אל האלהים[53]. שבחי' מים עליונים נתגלו למטה, שלצורך בריאות העולמות[54] הי' צ"ל ההבדלה ונמשך עד מ"ת, אבל במ"ת ניטל ההבדלה ונתגלו מים עליונים. דעל תורה כתי' ויהי קול מעל לרקיע[55], שהו"ע מים עליונים שמעל לרקיע, ולכן משה[56] שקיבל תורה מסיני[57] כתי' גבי' כי מן המים משיתיהו[58] שהוא ג"כ בחי' חכ'[56]. כמו עד"מ שאינו שייך שהרגל יקבל שכל מה שהראש צריך לקבל, אלא שעיקר ענין קבלת השכל שייך לראש דוקא. כמו"כ כדי שיקבל תורה שהו"ע חכ' צ"ל דוקא ע"י משה שהי' בחי' חכ', דמשה הי' ממוצע[59]

---

42) גבי': אוצ"ל: גבי'.

43) ויפח באפיו נשמת חיים: בראשית ב, ז.

44) והחכ' תחי': קהלת ז, יב. ושם: החכמה – ראה גם הנסמן לעיל ע' תשפד.

45) ודוד הי' מרכבה לבחי' מל': ראה פרדס שעה"כ שכ"ג, פ"ד מערכת דוד. הנסמן במאמרי אדה"א דברים ח"ג ע' תתקט.

46) מל' שהוא ח"ת: ראה לקוטי הש"ס להאריז"ל חולין כ, ב ד"ה לכי.

47) מספר: אוצ"ל: מספר יו"ד.

48) במדרש ע"פ כל אשר חפץ ה': ראה שמו"ר פי"ב, ג בשינוי. לעיל בההמשך פג"ן ובהנסמן שם.

49) כל אשר חפץ ה' עשה: תהלים קלה, ו.

50) משל למלך . . לא ירדו לרומי: ראה לעיל בההמשך פג"ן. וש"נ.

51) השמים שמים לה' . . והארץ נתן לבנ"א: תהלים קטו, טז.

52) וירד ה' על הר סיני: יתרו יט, כ.

53) ומשה עלה אל האלהים: יתרו יט, ג. במדרש שם: ואל משה אמר עלה אל ה' – משפטים כד, א.

54) בריאות העולמות: כ"ה בכ"מ. ראה גם לעיל ח"א ד"ה וישב יעקב פ"א. וש"נ.

55) ויהי קול מעל לרקיע: יחזקאל א, כה. ראה גם לעיל ע' תשנז. וש"נ.

56) משה . . חכ': ראה לקו"ש כרך ו ע' 244 ואילך.

57) משה שקיבל תורה מסיני: אבות רפ"א.

58) כי מן המים משיתיהו: שמות ב, י.

59) דמשה הי' ממוצע: ראה גם בהנחה שלאח"ז. תו"ח תצוה שכג, ג. וש"נ.

אנכי עומד בין ה' וביניכם[60]. והנה נמשך כן גם בזמן ב"ר וב"ש רק שבבית ראשון הי' גילוי ה' עילאה ובבית שני האיר בחי' ה' תתאה[61] שהו"ע שכינתא עילאה ושכינתא תתאה[62], דכתיב ושכנתי בתוכם[63] ויש ב' בחי' שכינה.

ועתה צ"ל ענין החורבן, דהנה כתי' והנהר יחרב ויבש[64] יחרב בב"ר ויבש בב"ש[65], דיחרב הוא כשיש קצת לחלוחית וגם מים, ויבש הוא שלא יש אפי' קצת לחלוחית. וכמו גבי מבול תחילה כתיב חרבה[66] שהי' עדיין לחלוחית, ואח"כ כתיב יבשה הארץ[67] שלא הי' לחלוחית כלל, וזהו שגבי בריאות[54] הארץ כתי' ג"כ ויקרא אלקים ליבשה ארץ[68] שעיקר שם ארץ הוא דוקא על דבר שיבש לגמרי שכל שמעורב קצת לחלוחית אינו נק' ארץ. כמו"כ בב"ר כתיב יחרב שהי' עדיין גילוי אלקות דאח"כ הי' ב"ש, אבל ב"ש כתיב יבש שנתייבש לגמרי שלא הי' אח"כ גילוי אלקות דאותותינו לא ראינו[69]. הגם שגם עתה יש גילוי אלקות כמארז"ל אין בעל הנס מכיר בניסו[70], אבל אותותינו לא ראינו. ומחמת חומר הגס מלבישים גם טבע בלבוש גס, דבאמת גם טבע הוא אלקות[71], רק שע"י שכלנו הגס מלבישים גם טבע בלבוש גס, החשך יכסה ארץ[72] ובפרט באריכות ההמשכה[73] שנתמעט הלבבות החשך יכסה ארץ. עז"נ במסתרים תבכה נפשי מפני גוה[74] וארז"ל שניטלה מהם וניתנה לאוה"ע[75], ואפ"ל ע"ז כמה פי'. הא' דהנה מצות הם מדריגה גבוה מאד דאשר קדשנו במצותיו וצונו, קדשנו הוא כמ"ש אנשי קדש תהיון לי[76], ומצותיו, מצותיו ממש מה שהקב"ה מניח תפילין[77]

---

60) אנכי עומד בין ה' וביניכם: **ואתחנן ה, ה.**

61) שבבית ראשון . . ה' עילאה ובבית שני . . ה' תתאה: **ראה לקו"ת ר"ה נז, ג. וש"נ. לעיל ח"א ע' רעט.**

62) שכינתא עילאה ושכינתא תתאה: **ראה זהר בראשית כה, א. כו, א. כז, א־ב. ועוד. הנסמן במ"מ ללקו"ת פקודי ד, ד. שה"ש א, ב.**

63) ושכנתי בתוכם: **תרומה כה, ח.**

64) והנהר יחרב ויבש: **ישעי' יט, ה. איוב יד, יא — ושם: ונהר. בסה"מ תרנ"א ע' נב. המשך תער"ב ח"ג ע' א'שעב כבפנים.**

65) יחרב בב"ר ויבש בב"ש: **ראה זהר בהקדמה ו, ב. סה"מ תר"ם ח"א ע' רנו. וש"נ.**

66) חרבה: **נח ח, יג — ושם חרבו.**

67) יבשה הארץ: **נח ח, יד.**

68) ויקרא אלקים ליבשה ארץ: **בראשית א, י.**

69) דאותותינו לא ראינו: **תהלים עד, ט.**

70) אין בעל הנס מכיר בניסו: **ראה לקח טוב חוקת כא, טו. נדה לא, א. סה"מ תר"ם ח"א ע' תלז. וש"נ.**

71) טבע הוא אלקות: **ראה רמב"ן ס"פ בא. כוזרי מאמר א' סע"ז ובפי' אוצר נחמד שם ד"ה כשמרחיק מהם החכמה. פרדס שער הנתיבות שער י"ב, פ"ב. שיעור קומה סי"ג מערכת תורה פכ"ד. שו"ת חכם צבי סי"ח. סה"מ תרל"ט ח"ב ע' שע ואילך. תרמ"א ע' תקנא. תרמ"ב ע' קכד ובהנסמן שם ובריש המאמר שם. תש"ה ע' 167.**

72) החשך יכסה ארץ: **ישעי' ס, ב.**

73) ההמשכה: **כ"ה לעיל בההמשך פג"ן.**

74) במסתרים תבכה נפשי מפני גוה: **ירמי' יג, יז.**

75) שניטלה מהם וניתנה לאוה"ע: **חגיגה ה, ב.**

76) אנשי קדש תהיון לי: **משפטים כב, ל.**

77) שהקב"ה מניח תפילין: **ברכות ו, א. ראה גם לעיל ח"א ע' רפא ובהערה 104 שם.**

הקב"ה מתעטף בציצית[78], וזה נמשך למטה כמארז"ל מה שהוא עושה אומר לישראל לעשות[79], וישראל שהם מקיימים המצות הם מקיימים הרצה"ע שהוא מדריגה גבוה וזהו גוה. וע"י החורבן ניטלה מהם כו', כמו מצות קרבנות ומצות התלוים במקדש ומצות התלויים בארץ שעכשיו לא יש רק פ"ז מצות[80] מהרמ"ח[81] שחסר קרוב לב' שלישי' וזהו שניטלה כו'. ועוי"ל דהנה משה ביקש ונפלינו אני ועמך[82], שיומשך מבחי' פלא, וזהו"ע הארת פנים, וע"י תורה ממשיכים הארת פנים זה, כמ"ש על תורה כי באור פניך נתת לנו תורת חיים[83] שע"י תורה ממשיכים הארת פנים. וזהו שארז"ל ע"פ דרשו ה' ועוזו[84] המבקש לראות פני השכינה ילמוד תורה בארץ[85], דהנה למה נק' שמו ארץ שרצתה לעשות רצון קונו[86]. והנה כתי' ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך[87] כו' ובכל מאדך, שיהי' רצון ותשוקה לאלקות, ואח"כ כתיב והיו הדברים האלה בד"ת הכתוב מדבר[88], ואז ממשיכים זה ע"י תורה, אבל לא כשאין לו רצון, כמו עד"מ מי שהוא צמא למים ואח"כ מוצא מים אז נשמח מאד, אבל כשאינו צמא כ"כ ומוצא מים אינו נשמח כ"כ. כמו"כ מי שיש לו רצון ותשוקה לאלקות אז מוצא זה בתורה, אבל כשאין לו רצון אינו מוצא זה בתורה[ד]. וזהו הרוצה לראות פני שכינה ילמוד תורה בארץ, שלמה נק' שמו ארץ שרצתה לעשות רצון קונו, שיש לו רצון אז מוצא זה בתורה, שבתורה יש הארת פנים. ומה גם כי אורייתא וקוב"ה כולא חד[89] וכמ"ש בסש"ב שהוא מקיף ומוקף[90] שהוא יחוד נפלא שאין כמוהו, וזהו"ע גוה.

ד) (**ואין המשל דומה לנמשל דזה כלל גדול בתורה**). נמצא בפנים המאמר כאן, ובצד הימני של העמוד כתב ע"ז: **אצ"ל. — ראה גם פתיחה למו"נ. להעיר מלקו"ש ח"א ע' 118. חט"ז ע' 529.**

---

78) הקב"ה מתעטף בציצית: **ראה ר"ה יז, ב. מאמרי אדה"א ויקרא ח"ב ע' תסז. וש"נ.**

79) מה שהוא עושה אומר לישראל לעשות: **ראה גם לעיל בההמשך פי"ד. וש"נ.**

80) שעכשיו . . פ"ז מצות מהרמ"ח: **ראה גם לעיל בההמשך פי"ח. וש"נ.**

81) מצות מהרמ"ח: **מכות כג, סע"ב.**

82) ונפלינו אני ועמך: **תשא לג, טז. ראה גם סה"מ תר"ם ח"ב ע' תרנ שמציין: בלקו"ת בד"ה מצה זו — יב, סע"ג.**

83) כי באור פניך נתת לנו תורת חיים: **ברכת שים שלום — סיום תפלת שמו"ע.**

84) דרשו ה' ועוזו: **תהלים קה, ד (דבהי"א טז, יא).**

85) המבקש לראות פני השכינה ילמוד תורה בארץ: **ילקוט שמעוני תהלים שם רמז תתסב (ובזית רענן שם). מדרש תהלים (ובמהר"י כהן שם) וילקוט המכירי תהלים שם עה"פ הודו לה'.**

86) למה נק' שמו ארץ שרצתה . . קונו: **ראה ב"ר פ"ה, ח. ראה גם תו"א בראשית א, ג ואילך. שער האמונה נד, א ובהערה 5. סה"מ תרכ"ט ע' רפא.**

87) ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך: **ואתחנן ו, ה.**

88) והיו הדברים האלה בד"ת הכתוב מדבר: **ואתחנן ו, ו. כ"ה בכ"מ — ראה תנחומא נח ג. משנת רבי אליעזר פי"ג בהוספה — במהדורת תשס"ה ליתא. זהר ואתחנן רסח, א. סה"מ תרמ"א ע' ט. וש"נ. תרמ"ב ע' שצו. וש"נ.**

89) אורייתא וקוב"ה כולא חד: **מובא בתניא (פ"ד ופכ"ג) בשם הזהר. ראה זהר בראשית כד, א. בשלח ס, סע"א. מאמרי אדה"א ויקרא ח"א ע' רפה. וש"נ. קיצורים והערות לס' התניא ע' קד ואילך. אוה"ת חוקת ע' תשס (במהדורת תשנ"ח ע' תשנט[4]).**

90) בסש"ב שהוא מקיף ומוקף: **פ"ה.**

ועוי"ל דהנה אי' בספרים דגאוה הוא י"ה שע"י פוגמים בי"ה, דגאוה הוא בגימ' י"ה[91], דעיקר הגאוה הוא במוח ולב, דחכ' מוחא ובינה ליבא[92], לכן ע"י גאוה פוגמים בחו"ב, שאינו מאיר. וזהו רחל מבכה על בניה כו' כי איננו ואי' בזהר כי אינו מבעי[93], ותירץ ו' סליק לעילא ולעילא, דו' בראשו יו"ד[94], והנה יו"ד הוא חכ'[95] אינו מאיר בה"א וה"א אינו מאיר למטה, ואפי' ו' שבראשו יו"ד ג"כ סליק לעילא ולעילא. ועז"נ בכה תבכה בלילה[96] דהתיקון ע"ז הוא בכי' וזהו"ע תיקון חצות, ולא שיקונן במח' אלא שיוריד דמעות בפו"מ[97], שהדמעות הם מכיווץ המוחין, וגם הם יורדין מהעינים שהם חכ'[98] דראי' הוא חכ'[99], ועי"ז ממשיכים בחי' י"ה[98] וזהו רחל מבכה על בניה דרחל לפני גוזזי' נאלמה[100] כמ"ש נאלמתי דומי' החשיתי[101] שאינו מאיר הדיבור, אדרבה שמאיר להיפך כו' וע"ז רחל מבכה כו', וזהו היתה לי דמעתי לחם יומם ולילה באמור אלי כל היום איה אלקיך[102], דאיה הוא כח"ב[103] אלף הוא כתר[104] ויו"ד חכ' וה' בינה[105]. וזהו"ע אנכי הוי' אלקיך[106], שמאנכי מי שאנכי שהו"ע כתר[107], יומשך שהוי' יהי' בבחי' אלקיך, דש' הוי' הוא בחכ' כמ"ש הוי' בחכ'[108] וממילא בינה ג"כ דחו"ב הם תרין רד"מ[109] יהי' בבחי'

---

91) דגאוה . . פוגמים בי"ה . . בגימ' י"ה: ראה גם לעיל בההמשך פג"ן שמציין: „במאו"א אות ג' סעי' ג'". סה"מ תרל"ה ח"ב ע' שח. ושנ"נ.

92) דחכ' מוחא ובינה ליבא: ראה ת"ז בהקדמה יז, א.

93) ואי' בזהר כי אינו מבעי: לעיל בההמשך פנ"ד: „כי אינם מבע"ל". וכ"ה בזהר — ראה זהר ויגש רי, א. שמות כט, ב. ויקרא כ, ב.

94) דו' בראשו יו"ד: ראה תו"א בראשית ג, ג. מאמרי אדה"א דברים ח"ב ע' תרעח. ושנ"נ. תו"ח בשלח קנ, ג. ושנ"נ.

95) יו"ד הוא חכ': ראה סהמ"צ להצ"צ ע' ב.

96) בכה תבכה בלילה: איכה א, ב.

97) תיקון חצות . . דמעות בפו"מ: ראה גם דרך חיים פ"י יג, ד. שער היחוד קיג, ב ואילך ובהנסמן במ"מ לשם. תו"ח תצוה שכה, א.

98) מהעינים שהם חכ' . . בחי' י"ה: לעיל בההמשך: „מהעינים שב' בחי' אלו רומזי' למוחין עליוני', וכנודע שהראי' הוא בחכ', שמהחכ' נמשך הראי' והשמיעה מבינה". ואולי עד"ז צ"ל כאן.

99) דראי' הוא חכ': ראה פרדס שעה"כ שכ"ג, פ"כ מערכת ראי'. מאמרי אדה"א הנחות תקע"ז ע' כז. ושנ"נ. תו"ח שמות כז, ג. ושנ"נ.

100) דרחל לפני גוזזי' נאלמה: ישעי' נג, ז. ושם: וכרחל. ראה לקו"ת מסעי פח, ג. מאמרי אדה"א דברים ח"ב ע' תרצה ואילך.

101) נאלמתי דומי' החשיתי: תהלים לט, ג.

102) היתה לי דמעתי . . איה אלקיך: תהלים מב, ד.

103) דאיה הוא כח"ב: ראה מאו"א מערכת איה סכ"ב. סה"מ תרמ"א ע' שנג. ושנ"נ.

104) אלף הוא כתר: ראה ת"ז תמ"ט. מאמרי אדה"א ויקרא ח"ב ע' תרסא. ושנ"נ.

105) ויו"ד חכ' וה' בינה: ראה זהר אד"ז האזינו רצ, ב. אגה"ת פ"ד. מאמרי אדה"א דברים ח"ב ע' שסו וע' תרנו.

106) אנכי הוי' אלקיך: יתרו כ, ב.

107) שמאנכי מי שאנכי שהו"ע כתר: ראה תניא מהדו"ק ספמ"ט. לקו"ת להאריז"ל תולדות כז, יט בשם הזהר. אבן עזרא תולדות שם. מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"א ע' יד. פרשיות התורה ח"א ע' רט ובהנסמן במ"מ לשם.

108) הוי' בחכ': משלי ג, יט.

109) דחו"ב הם תרין רד"מ: = רעיין דלא מתפרשין. ראה זהר בשלח נו, א. ויקרא ד, א.

אלקיך אלוקה שלך. וזהו שאמר איה אלקיך שאינו מאיר בחי׳ חו״ב ע״ז היתה לי דמעתי לחם יומם ולילה, דענין הבכי׳ הוא על העדר אור הרשימה[110], וזהו בכי׳ בגימ׳ ל״ז שהוא המילוי דש׳[111] ס״ג[112], ורחל מבכה, דב״פ דמעה בגימ׳ רחל[113] לכן רחל מבכה על כו׳.

וזהו במסתרים תבכה נפשי מפני גוה וארז״ל אמר ר״ש בן אוני׳ מקום אית לי׳ הקב״ה ומסתרים שמו[114], ופריך והאמר ר״פ אין עצבות לפני הקב״ה כמ״ש עוז וחדוה במקומו[115], ומשני ל״ק כאן בבתי גואי כאן בבתי בראי. וצ״ל והלא כתי׳ ויתעצב אל לבו[116], אך אפ״ל שהוא ענין אבילות כמ״ש נעצב על בנו[117]. והנה להבין זה צ״ל תחילה ענין וישא יעקב את קולו ויבך[23], שראה איך שרחל לפני גוזזי׳ נאלמה מל׳ נאלמתי דומי׳ החשיתי, שהו״ע הפרדת השערות והו״ע פירוד, שכאו״א משוקע בדברים גשמים בעניני עוה״ז. הגם שמו״מ הוא דבר היתר, אך אפ״ל בלא לב ולב[118], ומה צריכים השיקעון והתשוקה כ״כ, ואינו מחויב למכור[119] א״ע מכל וכל, עז״נ רחל מבכה על בניה. אך אין החבוש מתיר א״ע[120], לזה וישא יעקב את קולו, שנשא את הקול דרחל לבחי׳ רחמים פשוטים דכתר. הגם דכתי׳ קול ברמה כו׳, הענין הוא דיעקב נושא את קולו של רחל, אבל עיקר הקול הוא של רחל, רק שיעקב נושא את הקול לבחי׳ רחמים פשוטים דכתר. ועוי״ל דמה דכתי׳ וישא יעקב את קולו ויבך, היינו כשרחל הי׳ בגשמיות נשמה בגוף, ואז היתה צריכה לסיוע דיעקב. אבל כשיצא נשמות[121] רחל מן הגוף הגשמי ועלתה למעלה מעלה לשרשה ומקורה. וזהו יונתי בחגוי הסלע בסתר המדריגה[122], קומי רעייתי לכי לך[123] פי׳ לשרש ומקור. והנה רחל הוא בחי׳ מל׳[124] שהוא נק׳ ארץ[125] ואי׳ בספרי׳ דשרש ארץ הוא ברדל״א[126], וכשנתעלה לשרש ומקור אז יכולה

מאמרי אדה״א דברים ח״ב ע׳ שסו. וש״נ. תו״ח בראשית כא, ב ובהערה 8.

110) הרשימה: **כ״ה בגוכתי״ק.**

111) בכי׳ בגימ׳ ל״ז שהוא המילוי דש׳ ס״ג: **מאו״א מערכת בכיה סכ״ב. הובא לעיל בההמשך פנ״ד.**

112) דש׳ס״ג: **ראה זהר רע״מ פינחס רמו, ב.**

113) דב״פ דמעה בגימ׳ רחל: **מאו״א הובא לעיל שם.**

114) אמר ר״ש בן אוני׳ . . ומסתרים שמו: **ראה חגיגה ה, ב. לעיל שם.**

115) עוז וחדוה במקומו: **דבהי״א טז, כז.**

116) ויתעצב אל לבו: **בראשית ו, ו. ראה גם לעיל בההמשך פנ״ד ובהנסמן שם.**

117) נעצב על בנו: **שמו״ב יט, ג.**

118) בלא לב ולב: **לשון הכתוב דהי״א יב, לג.**

119) למכור: **אולי כתוב: למסור.**

120) אין החבוש מתיר א״ע: **ברכות ה, ב כגי׳ הע״י.**

121) נשמות: **כ״ה בגוכתי״ק.**

122) יונתי בחגוי הסלע בסתר המדריגה: **שה״ש ב, יד.**

123) קומי רעייתי לכי לך: **שה״ש ב, יג. ושם: קומי לך רעייתי יפתי ולכי לך. ראה לקו״ת שה״ש יז, א.**

124) רחל הוא בחי׳ מל׳: **ראה זהר פינחס רמד, א. פרדס שער ערכי הכנויים שכ״ג, פ״כ מערכת רחל. מאו״א מערכת רחל אות טז וראה ביאיר נתיב שם בסופו.**

125) מל׳ שהוא נק׳ ארץ: **ראה זהר תוספתא בראשית לא, ב.**

126) ואי׳ בספרי׳ דשרש ארץ הוא ברדל״א: **ראה גם לעיל בההמשך פי״ד. וש״נ.**

מעצמה לעורר ר"ר. וזהו קול ברמה שהוא כתר כמ"ש תרום ידך על צריך וכל אויבך יכרתו[127] שהוא היפוך מכתר, מפני כי תרום ידידה, דענין רוממות המלוכה הו"ע כתר מל', וזהו קול ברמה היינו כתר עליון דאיהו כתר מל'[128]. וזהו קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה כי איננו, שאינו מאיר בחי' י"ה. ואח"כ כתיב כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה, כי יש שכר לפעולתיך ויש תקוה לאחריתך, ושבו בנים לגבולם שיאיר בחי' י"ה, וזהו ושבו בנים לגבולם.

ש"פ ואתחנן ל"ז

פנים בפנים דיבר ה' עמכם[1] בהר מתוך האש[2]. וצ"ל מאחר שלכל ישראל דיבר פנים בפנים, מה מעלה דמשה דכתיב עליו (בפ' יתרו)[3] ודיבר ה' אל משה פנים אל פנים כאשר ידבר את רעהו[4], ובסוף התורה כתיב ג"כ אשר ידעו אלקים פנים אל פנים[5], מאחר שלכל ישראל דיבר ג"כ פנים בפנים. ואם נא' שלא הי' רק בשעת מ"ת, והלא אז הי' ג"כ משה ממוצע[6] ביניהם כמ"ש אנכי עומד בין ה' ובניכם[7] להשמיעכם את דבר ה'[8], והטעם הוא כי יראתם מפני האש[9], מ"מ הי' ממוצע. רק שאנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענו[10] וגם בזה יש פי', נמצא

ה) **(פי' כשיאיר מבחי' כתר אז ידך על צריך וכל אויביך יכרתו היפך מכתר היינו שלא יומשך להם יניקה מכתר וכמו בקשת משה ונפלינו כנ"ל)**. נמצא בפנים המאמר כאן. ובצד הימני של העמוד כתב ע"ז: **אצ"ל.**

127) תרום ידך על צריך וכל אויבך יכרתו: **מיכה ה, ח.**

128) כתר עליון דאיהו כתר מל': **ת"ז בהקדמה יז, א. ראה גם מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"ב ע' תתיט. תו"ח בא קא, ב.**

1) פנים בפנים דיבר ה' עמכם: **הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב (שלא נגמרה בכתיבתה) ממאמר הכ"א מהמשך וככה פרקים נ"ה־נ"ו, שנדפס לעיל בחלק המאמרים.**

2) פנים בפנים . . בהר מתוך האש: **ואתחנן ה, ד.**

3) (בפ' יתרו): **אולי כוונת הסוגריים לסי' מחיקה.**

4) ודיבר ה' . . כאשר ידבר את רעהו: **ע"פ תשא לג, יא.**

5) אשר ידעו אלקים פנים אל פנים: **ע"פ ברכה לד, י.**

6) משה ממוצע: **ראה גם בהנחה שלפנ"ז, והערה 59.**

7) אנכי עומד בין ה' ובניכם: **ואתחנן ה, ה.**

8) להשמיעכם את דבר ה': **שם: להגיד לכם.**

9) כי יראתם מפני האש: **המשך הכתוב שם.**

10) שאנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענו: **מכות כד, רע"א.**

שמשה הי' ממוצע ביניהם (ומאחר שהי' ממוצע צ"ל הקב"ה*[11] למעלה יותר מישראל, ומאחר שגם להם הי' גילוי פנים בפנים מה מעלה דמשה). קשה ממ"נ אם נא' שתמיד הי' לישראל גילוי אור פנים בפנים קשה מה מעלה דמשה, ואפי' אם נא' שלא הי' רק בעת מ"ת קשה והלא גם אז הי' ממוצע.

והנה כדי להבין זה צ"ל תחילה ענין אכילת מצה בפסח, (דהנה אי' בכהאריז"ל דענין מצה הוא קטנות אבא[11]) דמצה אין בו טעם[12] ואי' בזהר שהוא מיכלא דמהימנותא[13] שמחזק בישראל[14]. והנה בכהאריז"ל אי' שמצה הו"ע קטנות אבא. והנה לאחר שנת"ל דענין מוחין דאימא הוא מה ששייך בגדר השגה והבנה והרגשה, וכל מה שנק' בש' השגה ה"ה מוחין דאי'. אבל מוחין דאבא[15] הוא למעלה מהשגה, ממילא בקטנות אבא יש כל הגדלות אפי' מה שהוא למעלה מהשגה, ובאמת בקטנות דאבא יש ממה שלמעלה מהשגה לגמרי. וביאור הענין דהנה ארז"ל אין התינוק יודע[16] לקרות אבא עד שיטעום טעם דגן[17], דהנה אנו רואין שע"י טעימות הדגן אינו פועל כלום שיהי' לו שכל רק שיקרא אבא. והנה מה שהתינוק קורא אבא ה"ז בלא השגה רק שקורא אותו, אבל גדול שאומר אבא ה"ה יודע למה קורא אותו אבא מפני שהוליד אותו, אבל קטן אינו יודע כלום. מ"מ קורא אותו אבא נכלל הכל, דאפי' גדול שיודע למה קורא אותו אבא ג"כ אינו קורא אותו רק אבא, ממילא מוכרח לומר שבתיבת אבא נכלל הכל אשר לכל רק שאינו מורגש אצל הקטן. זהו"ע קטנות אבא שיש בו כל מה שיש בהגדלות, אדרבה התינוק יש לו געגועים לאביו, דהנה אנו אומרים בתפלת שמע קולנו[18] אב הרחמן[19]

*11) הקב"ה: **אוצ"ל: משה.**

11) בכהאריז"ל דענין מצה הוא קטנות אבא: **ראה גם לעיל בההמשך רפנ"ה. וש"נ.**

12) דמצה אין בו טעם: **ראה לקו"ת צו יב, ב. תו"ח בא קיא, א.**

13) ואי' בזהר שהוא מיכלא דמהימנותא: **ראה גם לעיל ע' תשדמ. וש"נ.**

14) שמחזק בישראל: **אוצ"ל: שמחזק האמונה בישראל.**

15) שנת"ל . . מוחין דאימא . . מוחין דאבא: **ראה גם לעיל בההמשך פ"ה. פכ"ג. פכ"ה. פל"ז. פל"ח. ובהנחות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב של פרקים אלו.**

16) אין התינוק יודע: **ראה גם סה"מ תרכ"ז ע' רלז.**

17) אין התינוק . . שיטעום טעם דגן: **ראה ברכות מ, סע"א. לעיל ח"א ע' קעח. וש"נ.**

18) בתפלת שמע קולנו: **בשמו"ע.**

19) הרחמן: **ע"כ נמצא בגוכתי"ק.**

ש"פ עקב ל"ז

עקבי׳ בן מהללאל אומר[1] הסתכל בג׳ דברי׳[2] ואי׳[3] אתה בא לידי עבירה, דע מאין באת ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון. וצ"ל מה מוסיף על מה שאמר רבי[4] בפרק הקודם[5] הסתכל בג׳ דברי׳ ואי׳[3] אתה בא לידי עבירה, דע מה למעלה ממך, עין רואה ואזן שומעת, וכל מעשיך בספר נכתבי׳. ועקבי׳ אינו מסתפק בזה ומוסיף עוד דע מאין כו׳, דדברי רבי הם דברי קבלה, שכל דבריהם הי׳ דברי קבלה, וצ"ל מה מוסיף עליו. ועוד צ"ל אומרו ואי אתה בא לידי עבירה, והלא זה רק סור מרע הגם שהוא עיקר היסוד, כמו א׳ שבונה בנין צריך תחילה לעשות יסוד, כמו"כ כאן תחילה צריך להיו׳ סו"מ, מ"מ צריך גם ועשה טוב ואינו מה[6] שהוא סו"מ, ומה קאמר ואי אתה בא לידי עבירה. וא"ל דלכן אומר רק ואי כו׳ עבירה, דארז"ל ישב ולא עבר עבירה[7] נותן לו שכר כעושה מצוה, ה"ז רק כעושה מצוה (בכ"ף הדמיון)[א] ולא עושה מצוה. והנה להבין זה צ"ל תחילה ענין אכילת מצה בפסח, דמצה הוא קטנות אבא[8], שיש בו כל מה שיש בגדלות אפי׳ מה שלמעלה מהשתל׳ רק שהוא בקטנות, והנה נת"ל ע"ז ההפרש בין ידיעת המציאות להשגות המהות[9], דנביאים לא ראו רק בנו"ה[10], אבל בזהר מצינו דרושי׳ שמפרשי׳ אותם בכהאריז"ל גבוה מאד, וזהו הפרש בין ידיעת המציאות להשגות[11], ונת׳ זה בכמה אופנים.

ואפ"ל עוד ההפרש ביניהם ע"ד שארז"ל אינו דומה שמיעה לראי׳[12], הגם שחבירו מספר לו והוא מבין בטוב בכל הפרטים, דמי שאינו מבין כלל אינו שייך גבי׳ ההפרש בין ראי׳ לשמיעה, אפי׳ מי שמבין מ"מ אינו דומה שמיעה

א) **(בכ"ף הדמיון)**. נמצא בפנים המאמר כאן, ובצד הימני של העמוד כתב ע"ז: **אצ"ל**. ראה לעיל ע׳ תקכב הערה 1 שענין זה נמצא בפתיחת המאמר שלא הופיעה בהוצאה הקודמת.

---

1) עקבי׳ בן מהללאל אומר: **הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ממאמר הכ"ב מהמשך וככה פרקים נ"ז-נ"ט, שנדפס לעיל בחלק המאמרים.**

2) עקבי׳ בן מהללאל אומר הסתכל בג׳ דברי׳: **אבות רפ"ג.**

3) ואי׳: **כ"ה במשנה שבמשניות. בסידור אדה"ז: ואין. ראה שנויי נוסחאות באבות שם.**

4) מה מוסיף על מה שאמר רבי: **ראה גם מדרש שמואל. ובתויו"ט כ׳ שעקביא בן מהללאל הי׳ בזמן הבית. וראה סדר הדורות מערכת תנאים ואמוראים בערכו.**

5) שאמר רבי בפרק הקודם: **רפ"ב.**

6) ואינו מה: **אוצ"ל: ואינו מספיק מה.**

7) ישב ולא עבר עבירה: **ראה קדושין לט, סע"ב. ולהעיר מאוה"ת ענינים ע׳ שכג. סה"מ תרמ"ח ע׳ קסו. תרס"ה ס"ע כה ואילך.**

8) דמצה הוא קטנות אבא: **ראה גם לעיל בההמשך רפנ"ה. וש"נ.**

9) ההפרש בין ידיעת המציאות להשגות המהות: **לעיל שם פנ"ו.**

10) דנביאים לא ראו רק בנו"ה: **נסמן לעיל שם.**

11) להשגות: **אוצ"ל: להשגות המהות.**

12) אינו דומה שמיעה לראי׳: **ראה גם לעיל בההמשך פל"ג. וש"נ.**

לראי'. הגם שסומכין על שמיעה לענין הגדות עדים שדנים את האדם ע"פ השמיעה, ואפי' עכשיו שבטלו דיני נפשות[13], מ"מ סומכי' עליהם בחייבי לאוין וחייבי כריתות סמכי' ע"פ השמיעה, מ"מ אינו דומה לראי'. דענין השמיעה הוא עד"מ ראובן שומע משמעון, צריכי' לידע תחילה מאין יודע שמעון דבר, אפשר ששמע מא' ולא הבין בטוב, וממילא אינו שייך שראובן המקבל יבין ממנו. ואפי' אם שמעון ששמע מהא' הבין בטוב, מ"מ אפשר שאינו יכול להסביר לזולתו שזהו כח בפ"ע, שאפשר שמי שהוא חכם גדול מ"מ אינו יוכל להסביר לזולתו שחסר לו חוש זה, שזהו כח בפ"ע. וראי' דבהשפעה יש עילוי שמתלמידי יותר מכולם[14], נמצא שענין ההשפעה פועל בעצמו, ומאחר שפועל בעצמו מוכרח לומר שזהו כח בפ"ע. ואפשר ששמעון המספר א"י להסביר, ומאחר שאינו יכול להסביר ממילא ראובן המקבל אינו מבין ממנו בטוב. ואפי' אם שמעון המספר ראה בעצמו מה שהוא מספר, מ"מ אפשר שלא הבין בטוב, ואפשר שאינו יכול להסביר לזולתו כמו לעיל גבי שמיעה. כמו"כ יש כל הפרטי' גבי ראי', ואפשר שראובן המקבל אינו מבין מהשמיעה, אבל בראי' מה שהוא רואה מבין בטוב, דכ"כ[15] שאפשר להשיג ה"ה משיג בטוב בכל הפרטים, וזהו אינו דומה שמיעה לראי'.

ועוי"ל שאינו דומה שמיעה לראי', שאפי' אם שומע ומבין בטוב מ"מ אינו דומה שמיעה כו', שהנחה בנפש משמיעה וההנחה מראי' אינו דומה כלל, והענין הוא דהנה זהו ההפרש בין ידיעת המציאות להשגות המהות, דידיעת המציאות הוא שאינו יודע רק מציאות הדבר שיש דבר זה, אבל מהות הדבר אינו יודע כלל, אבל השגות המהות הוא שרואה מהות הדבר שזה עדיף יותר משמיעה. דהנה ענין הראי' הוא בכלי העין[16] דהעין הוא כגלדי בצלים זה ע"ג זה, והנקודה המרכז הגם שהוא נראה שהוא עגול, באמת תוכו הוא בעל דפנות, והם דפנות בהירי' ויש בו ד' צדדי' ומעלה ומטה[17], והג' צדדי' ומעלה ומטה הם מאירים והדופן הד' שמאחוריו הוא חשוך. והוא כמו מראה שהוא זכוכית ומצופה עם כסף ואינו מניח לעבור, לכן ה"ה בדרך א"ח. כמו"כ כאן מפני שהוא חשוך לכן הוא רואה, ואינו דומה למראה שאחר רואה בה, אבל כאן עצמו רואה. וכמו"כ בהעין אם א' יראה בעין חבירו יראה דמותו, וגבי אותו אדם אינו שייך לומר רואה אלא נראה. והנה מה שרואה הוא כשרואה איזה דבר גשמי נצטייר הדבר גשמי בהעין[18], לכן ההנחה בנפש משמיעה וההנחה מנפש אינו[19] דומה כלל, דשמיעה

---

13) עכשיו שבטלו דיני נפשות: **שבת טו, סע"א. ע"ז ח, ב. רמב"ם הל' סנהדרין פי"ד, הי"ג.**

14) שמתלמידי יותר מכולם: **תענית ז, א. מכות י, א. ראה גם לעיל בההמשך פע"ט. סה"מ תר"ם ח"א ע' קנב. וש"נ.**

15) דכ"כ: **אוצ"ל: דכ"מ = דכל מה.**

16) הראי' הוא בכלי העין: **ראה גם לעיל ע' תתו. וש"נ.**

17) והנקודה . . עגול . . דפנות . . ומעלה ומטה: **ראה גם לעיל בההמשך פע"ג. סה"מ תרל"ח ע' רעח.**

18) נצטייר הדבר גשמי בהעין: **ראה גם לעיל בההמשך פנ"ז. וש"נ.**

19) מנפש אינו: **אוצ"ל: מנפש מראי' אינו.**

מצייר רק ציור רוחני בשכל, אבל ראי' נצטייר מהות הגשמי בהעין, לכן הגם שחבירו מספר לו איזה דבר ומבין אותו בטוב, מ"מ אח"כ כשרואה אותו דבר מתפעל שההנחה בנפש שע"י ראי' הוא באופן אחר. ועוי"ל ההפרש בין ראי' לשמיעה, דשמיעה הוא ע"י ממוצע, ועי"ז נחלש כח הדבר ההוא, וכמו שפירש"י ע"פ קרב אתה ושמע ואת תדבר אלינו[20] ופירש"י התשתם את כחי כנקבה, וכי לא יפה לכם לשמוע מפי הגבורה מלשמוע[21] ממני, שעי"ז נחלש כח הדבר, הגם שראי' הוא ג"כ ע"י העין, זה אינו ממוצע דמהות הדבר נצטייר בהעין ונשאר גם לאחר זמן, וזהו ההפרש בין ידיעת המציאות להשגת המהות.

והנה כ"ז ההפרש בין ידיעת המציאות להשגת המהות בהשפעת השכל לזולתו, כמו"כ י"ל ההפרש בין ידיעת המציאות כו' גם כשמקבל איזה השכלה לעצמו. וצ"ל תחילה מ"ש עקבי' בן מהללאל הסתכל בג' דברי' ואי אתה בא לידי עבירה, דע מאין באת ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון. ופי' רבינו ז"ל בלקו"ת[22] מאין הוא ג"ע העליון כמ"ש והחכ' מאין תמצא[23] והוא מה שישראל עלה במחשבה[24]. ולאן הוא געה"ת שהוא במקום הגשמי, דאן הוא מל' אנה פניך מעדות[25] (בל"א[26] וְוִין אִיז דַיין פנים אַן גִיבְרֵיט), וכמ"ש ויטע ה' אלקי' גן בעדן מקדם[27] דאין מקרא יוצא מידי פשוטו[28] שיש ג"ע במקום גשמי, וגם ארז"ל העולם א' מס' בגן[29] שהוא גבול א' מס' ולא מס"א. והנה היתרון דאין לאן, דבאין יש גם יו"ד לבד הא' והנ', וידוע דיו"ד הוא חכ'[30] וביו"ד נברא העוה"ב[31] שהוא בינה[32] ואימא עילאה מקננא בכורסייא[33] שהוא בריאה[34] כו', נמצא

20) קרב אתה ושמע ואת תדבר אלינו: ואתחנן ה, כד — בדילוג.

21) ופירש"י התשתם . . יפה . . לשמוע . . מלשמוע: שם — בדילוג . . הי' יפה . . ללמוד . . מללמוד.

22) בלקו"ת: במדבר ב, א.

23) והחכ' מאין תמצא: איוב כח, יב.

24) שישראל עלה במחשבה: ראה ב"ר פ"א, ד. לקו"ת שה"ש יז, ד. יט, ב. תו"ח שמות לב, ב ובהערה 248. סה"מ תרמ"ב ע' צה. וש"נ.

25) אנה פניך מעדות: יחזקאל כא, כא.

26) בל"א: ראה שיחת ליל הושע"ר תשנ"ב אות ג (נעתק בתו"מ — התוועדויות תשנ"ב ח"א ע' 108). סה"ש תשנ"ב ח"א ע' 38 בשולי הגליון להערה 20. לקו"ש כרך כא ע' 448 הערה 15.

27) ויטע ה' אלקי' גן בעדן מקדם: בראשית ב, ח.

28) דאין מקרא יוצא מידי פשוטו: שבת סג, א. וש"נ.

29) העולם א' מס' בגן: פסחים צד, א.

30) דיו"ד הוא חכ': ראה זהר בראשית לא, א. מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"ב ע' תשסד ובהנסמן במ"מ לשם.

31) וביו"ד נברא העוה"ב: ראה מנחות כט, ב. ב"ר פי"ב, י. סה"מ תרמ"א ע' קלד.

32) העוה"ב שהוא בינה: ראה אגה"ק ס"ה קז, רע"א: סכ"ט קמט, ב: בזוה"ק. לקו"ת במדבר ט, ד. וש"נ. סה"מ תרמ"ב ע' שלו. וש"נ.

33) ואימא עילאה מקננא בכורסייא: ראה ת"ז ת"ו כג, א. ע"ח שער סדר אבי"ע שמ"ז, פ"ב. פ"ג. תניא פל"ט. מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תקנב.

34) בכורסייא שהוא בריאה: ראה גם בהערה שלפנ"ז.

שגעה"ע הוא בבריאה[35]. וצ"ל מהו ענין ירידת הנשמה בגוף, שכל ענין הירידה הוא צורך עלי'[36], והלא הנשמה שרשה מגה"ע וכמו שהי' למעלה כתי' אני ה' אשר עמדתי לפניו[37], שעמדה באהוי"ר וביטול לאלקות, והעמידה הי' בבחי' יו"ד, ועמדה באהוי"ר כמו שרפי' עומדי'[38], ומלאכי' הם מחיצוניות הכלים ונשמה היא מפנימיות הכלים[39]. ואח"כ נתלבשה בגוף ונה"ב שמכסה ומעלים ומסתיר ומבלבל ומבטל, וגם היצה"ר שעיקר נתינתו הוא לבלבל ולבטל, ולכאו' למה נתן אותו והלא גם משכא דחיויא[40] מבלבל ומבטל עד מאד. מ"מ הלא נתן יצה"ר שיבלבל ויבטל וא"א לבוא לאהוי"ר, ואפי' לאחר שכמה[41] יגיעות שבא לאהוי"ר שאינו בערך לגבי האהוי"ר שהי' לה כמו שהי' למעלה קודם התלבשותה בגוף, והלואי יהי' שבה למעליותא כמו קודם. דכל הדרכי' בחזקת סכנה[42], נמצא שהירידה הוא ירידה עצומה, וכתי' טוב ה' לכל[43] ומהו הטוב. לכן ארז"ל נוח לו לאדם שלא נברא[44] יותר משנברא והוא מנוי' וגמורה בסוד חכמי התורה[45]. ובאמת הוא רק נוח ולא יפה, דיפה שעה א'[46] בתשו' ומע"ט בעוה"ז מכל חיי עוה"ב, רק שנוח שלא נברא כו' שלא הי' עבודה אבל באמת יפה שעה א' כו'.

דהנה כתי' ויניחהו בג"ע לעבדה ולשמרה[47], כמו עבודת הגן שע"י שמנכש ומזמר ע"ז משתבחי' הפירות, מלבד שנצמח בריבוי יותר גם עצם הפרי משתבח יותר. כמו"כ יש עצם הג"ע ומה שניתוסף ע"י עבודה[48], ותוספתו של הקב"ה מרובה על העיקר[49] כמשית"ל. והענין הוא דהנה כתי' כי לא יראני האדם וחי[50], ואמר זה למשה שבקש לראות פני השכינה והראה לו חיצוניות החכ', אבל על פנימיות החכ' כתי' ופני לא יראו[51], ועז"נ כי לא יראני האדם וחי. ולכן הוצרך

---

35) שגעה"ע הוא בבריאה: **ראה גם לעיל ח"א ע' שלט. וש"נ.**

36) הירידה הוא צורך עלי': **ראה הנסמן באוה"ת עקב ע' תפא.**

37) אני ה' אשר עמדתי לפניו: **מל"א יז, א; יח, טו בדילוג. מל"ב ה, טז. ועד"ז שם ג, יד. ושם: חי ה'. ראה תו"א בשלח סב, סע"ד. לקו"ת שלח לח, ד.**

38) שרפי' עומדי': **ישעי' ו, ב.**

39) ומלאכי' . . מחיצוניות . . ונשמה . . מפנימיות הכלים: **ראה ע"ח שער העיבורים שכ"ח, פ"א. שער פרו"ח ש"מ, דרוש י. לעיל בההמשך פק"ב. וש"נ.**

40) משכא דחיויא: **ראה תניא פל"א מ, ב. לעיל ח"א ע' ריד. וש"נ.**

41) שכמה: **כ"ה בגוכתי"ק.**

42) דכל הדרכי' בחזקת סכנה: **ראה ירושלמי ברכות פ"ד, ה"ד. קה"ר פ"ג, ב (ב). וראה גם לקו"ת אחרי כה, ג.**

43) טוב ה' לכל: **תהלים קמה, ט.**

44) נוח לו לאדם שלא נברא: **ערובין יג, ב.**

45) מנוי' וגמורה בסוד חכמי התורה: **ראה חרוז במוסף ליו"כ אחרי אל תירא יעקב — שאחר על חטא.**

46) דיפה שעה א': **אבות פ"ד, מי"ז.**

47) ויניחהו בג"ע לעבדה ולשמרה: **בראשית ב, טו.**

48) הג"ע . . שניתוסף ע"י עבודה: **ראה גם לעיל בההמשך פנ"ח. וש"נ.**

49) ותוספתו של הקב"ה מרובה על העיקר: **ראה ב"ר פס"א, ד. לקו"ש כרך ה ע' 422 הערה 3. ע' 423 הערה 10. סה"מ תרל"ח ע' מט. וש"נ.**

50) כי לא יראני האדם וחי: **תשא לג, כ.**

51) ופני לא יראו: **תשא לג, כג.**

משה לאכול מצה שהוא לא ראה פנימיות החכ׳ ובמצה שהוא קטנות אבא[8] יש גם פנימיות החכ׳. והנה במדרש אי׳ ע״פ זה שאפי׳ החיות הנושאות את הכסא אינם רואים את הכבוד[52], וצ״ל והלא שרפי׳ אומרים קדוש[53] שמשיגי׳ איך שהוא קדוש ומובדל[54] ורוצים ההעלאה ואופנים אומרים ברוך[55] שרוצים בההמשכה, ולכאו׳ המדרש סותר למה שנת׳ בכ״מ בחסידות שמשיגים איך שהוא קדוש ומובדל[54]. ובאמת אינו סותר כלל, דהנה כתי׳ ואתה מחי׳ את כלם[56] שנמשך לחיות לכל הנבראים, והנה במדרש[57] שוח״ט ובגמ׳ מה הנשמה ממלא את הגוף[58] אף הקב״ה ממלא את העולם. והנה הנשמה שמחי׳ את הגוף הרי הגוף נתפעל מהנשמה והו״ע התנועה, דתנועה הוא התפעלות וזה פועל חמום, דכל תנועה פועל חום. כמו״כ בציור אדם דעלמן[59], דהנה גוף האדם נחלק לג׳ חלקי׳ כלליים, ראש וגוף ורגל[60], דראש הוא יותר גבוה וגוף למטה ממנו ורגל הוא היותר תחתון. הגם שיש מעלה ברגל שנושא את הראש, ופעמים נת׳ בעומק יותר דנעיצת התחילה הוא בסוף יותר מבראש המתפשט[61], זה מעלות בפ״ע שיש ברגל, מ״מ אחר כל השבח הזה הגוף למעלה יותר מהרגל. דע״פ פשוט דלב וכמו״כ כל האיברים הפנימיים נקובתן במשהו[62], משא״כ ברגל. ואפי׳ בהידים יש ג״כ מעלה על הרגלים, דכח המעשה הוא בידים שכותב בהם איזה השכלה הרי יש בהם השכלה, וכמו״כ בציור יש ג״כ השכלה דמהמעשה יודעין האומן. כמו״כ על למעלה כתי׳ השמים מספרים כבוד אל[63] משל לגיבור שנכנס למדינה מאבנים כו׳ יודעין גבורתו[64] כו׳. מה שא״כ ברגלים. הגם שבמ״א נת׳ שמעשה הוא בחי׳ היותר תחתונה[65], ששם אינו מדבר מבחי׳ היותר תחתון ממעשה. וגם משם מובן שרגל הוא יותר תחתון ממעשה שבידים, דקאמר שם שמעשה שברגלים הוא חצוניות המעשה, דשם אינו מדבר מבחי׳ היותר תחתון ממעשה, דקאמר שם לענין על כל שבח מעשה ידיך.

---

52) החיות הנושאות את הכסא . . הכבוד: **במד״ר פי״ד, כב. ראה גם לעיל ח״א המשך אלה תולדות נח פ״ה.**

53) שרפי׳ אומרים קדוש: **ראה גם לעיל ח״א המשך ואלה תולדות יצחק פ״ז. וש״נ.**

54) שרפי׳ . . שמשיגי׳ . . קדוש ומובדל: **ראה לקו״ת אמור לב, ב.**

55) ואופנים אומרים ברוך: **ראה גם לעיל ח״א המשך ואלה תולדות יצחק פ״ז. וש״נ.**

56) ואתה מחי׳ את כלם: **נחמי׳ ט, ו.**

57) והנה במדרש: **אוצ״ל: והנה איתא במדרש.**

58) במדרש שוח״ט ובגמ׳ מה הנשמה . . הגוף: **קג, א. ברכות י, א. ראה גם לעיל ח״א המשך אלה תולדות נח פ״ה. וש״נ.**

59) דעלמן: **תיבה זו איננה ברורה.**

60) גוף האדם . . ראש וגוף ורגל: **לקו״ת אמור לא, א־ב.**

61) דנעיצת התחילה . . מבראש המתפשט: **סה״מ תר״ל ע׳ שכ ואילך.**

62) דלב . . האיברים הפנימיים נקובתן במשהו: **ראה חולין מב, א.**

63) השמים מספרים כבוד אל: **תהלים יט, ב.**

64) משל לגיבור שנכנס . . יודעין גבורתו: **ראה מדרש תהלים שם. ראה גם לעיל ח״א מאמר ד״ה בראשית ברא פ״ג ובהנסמן שם.**

65) שמעשה הוא בחי׳ היותר תחתונה: **ראה גם לעיל בההמשך פנ״ח. וש״נ.**

וראש הוא גבוה יותר גם מהגוף, דהנה ההפרש בין אדם לבע״ח הוא מה שהוא מדבר[66], והדבור הוא בפה והפה הוא בראש. הגם שרק קבעם בפה[67] אבל שרשו למעלה יותר, מ״מ עיקר הדבור הוא בפה. ולהדיעה שעיקר ההפרש בין אדם לבעלי חיים הוא בשכל[68], הגם שמכחישים אותה, שגם לבהמה יש שכל[69], והם ב׳ דיעות, מ״מ גם לדיעה זו הרי שכל הוא בראש, נמצא שיש מעלה בראש על הגוף. הגם שנקובת הקרום של מוח הוא במשהו[70] וניקב הלב לבית חללו וניקבו הדקים ג״כ במשהו, מ״מ יש מעלה בראש, דכל החוש ראי׳ ושמיעה שאינו דומה שמיעה לראי׳[12], הרי חלק הראי׳ הוא בראש, אך זה יש גם בבהמה. אבל הדיבור הוא ג״כ בראש, ועולה על כולנה הוא השכל שהוא בראש, נמצא שהראש הוא יותר מעולה מהגוף. ואפי׳ רעותא דליבא[71] שהוא בלב[72] דוקא, מ״מ כדי שיהי׳ רעותא דליבא זהו ע״י התבוננות שהוא בראש דוקא. ואפי׳ בע״ת שצריכי׳ להתחיל ממדריגה זו, מ״מ כדי שישוב בתשו׳ זהו ע״י התבוננות שלא טוב הדרך אשר הוא הולך בה. ואפי׳ מס״נ למס״נ באחד[73], זהו ע״י התבוננות שיהי׳ מוח שליט על הלב[74]. נמצא מ״מ אפי׳ הראש אינו משיג מה החיות המחי׳ אותו, רק שיודע שיש חיות המחי׳ אותו, שלאחר הפרד הנשמה מהגוף ה״ה כאבן דומם, אבל מה החיות זה אינו מושג אפי׳ בראש שהוא המעולה מכל האיברי׳.

ובאמת גם לאחר הפרד הנשמה מהגוף נשאר מעט חיות, לכן אי׳ בספרי מוסר שכל זמן שלא נסתם הגולל הוא שומע[75]. וזהו״ע המחילה שמבקשים לאחר מיתה[76], ואם נא׳ שלא יש בו הרגשה כלל ממי מבקשי׳ מעץ או אבן, מוכרח לומר שגם אח״כ יש בו חיות. ובאמת אי׳ בשם רבינו ז״ל שאפי׳ לאחר קבורה יש בו מעט חיות[77]. ואפ״ל ראי׳ לזה ממארז״ל דשינה הוא א׳ מס׳ ממיתה[78] ובשינה נשאר קיסטא דחיותא[79], ממילא לאחר מיתה נשאר ג״כ קיסטא דחיותא[80]

---

66) ההפרש בין אדם לבע״ח . . מדבר: **ראה גם לעיל בההמשך פכ״ב. וש״נ.**

67) הגם שרק קבעם בפה: **ראה ס״י פ״ב, מ״ג.**

68) ההפרש בין אדם לבעלי חיים הוא בשכל: **ראה גם לעיל ע׳ תשפא והערה 23 שם.**

69) שגם לבהמה יש שכל: **ראה גם לעיל שם. וש״נ.**

70) שנקובת הקרום של מוח הוא במשהו: **חולין מב, א במשנה.**

71) רעותא דליבא: **זהר וירא ק, א.**

72) רעותא דליבא שהוא בלב: **ראה גם סה״מ תרכ״ט ע׳ שפ.**

73) למס״נ באחד: **ראה זהר רע״מ משפטים קיט, א. צו לג, א. לעיל ח״א המשך ואלה תולדות יצחק פ״ג.**

74) מוח שליט על הלב: **ראה תניא פי״ב. הנסמן לעיל בההמשך פקכ״ח.**

75) בספרי מוסר . . הוא שומע: **ראה גם לעיל בההמשך פנ״ח. וש״נ.**

76) המחילה שמבקשים לאחר מיתה: **ראה גם בסמוך בפנים.**

77) בשם רבינו . . לאחר קבורה . . מעט חיות: **ראה גם לעיל בההמשך פנ״ח: „מדרושי רבינו ז״ל בתחילת לאדי ערך תקס״ב״.**

78) דשינה הוא א׳ מס׳ ממיתה: **ברכות נז, ב.**

79) ובשינה נשאר קיסטא דחיותא: **ראה זהר לך פג, א. אור החמה; רא״ג; מקדש מלך לזהר שם. סה״מ תר״ם ח״ב ע׳ תקג. וש״נ.**

80) לאחר מיתה נשאר ג״כ קיסטא דחיותא: **ראה גם לעיל בההמשך פנ״ח. וש״נ.**

א' מס' משינה, דבמשהו אין שיעור, דמשהו א' אפשר להחלק על אלף משהויין דכן הוא בדין ג"כ. ועוד ראי' מענין המחילה שהולכי' על הקבר לבקש מחילה כדאי' בש"ע[81], מוכרח לומר שיש בו הרגשה. ועוד ראי' ממה דאי' בש"ע שלא יהי' ציציותיו נגררי' על הקבר[82] שלא יהי' כלועג לרש, ואם נא' שלא יש להם הרגשה מה שייך לועג לרש. אלא מוכרח לומר שגם לאחר מיתה יש מעט חיות רק שאינו כמו בחיים כדאי' בתשו' ש"י[83] גם קנאתם גם שנאתם גם עברתם עברה[84], ואיך הוא הפסק הלכה[85] אינו נוגע, מ"מ ה"ה אומר דגם שנאתם כו' עברה, נמצא שאינו כמו בחיים. מ"מ גם בחיים אינו יודע מה חיות, לכן אי' בספרי' דגילוי הנשמה הוא למעלה מגילוי אליהו ורוה"ק[86], והאריז"ל זכה ע"י שמחה, לא ע"י המצוה לבד כ"א ע"י שמחה של מצוה[87] כמש"ה תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב[88], דעיקר העבודה הוא בשמחה, נמצא שאפי' הראש המעולה מכל האיברי' אינו משיג מהות הנשמה רק מציאותה.

כמו"כ על למעלה כתי' ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו[89], בריאה הוא היותר גבוה, דבריאה הוא העלם ויצי' הוא גילוי ההעלם, והעלם הגבה למעלה יותר מגילוי ההעלם, וזהו יוצר אור ובורא חושך[90] דיצי' הוא אור שהוא גילוי ובריאה הוא חושך היינו לרוב העלמו. ועוד יש מעלה בבריאה שהוא קרוב לאצי'[91] היינו שקרוב להאין המהווה אותו שהוא הנברא הראשון, וממילא יש בו האין יותר, לא שהוא מאיר בו בגילוי כמשנת"ל אלא שיש בו יותר מהאין. ועשי' הוא בחי' היותר תחתון, וזהו אף עשיתיו אף הפסיק הענין[92]. והנה אפי' בריאה שהוא בחי' היותר גבוה, מ"מ אינו משיג האין המהווה אותו דהוא בדרך העלם והסתר הבורא מהנברא, שאם לא הי' מסתתר לא הי' יש כלל כ"א אין, נמצא שגם בריאה אינו משיג מהות כ"א מציאותו. דמלאכי' דבריאה ג"כ אינם משיגי'

---

81) שהולכי' על הקבר לבקש מחילה . . בש"ע: **ראה יומא פז, א. שו"ע אדה"ז הל' יוהכ"פ סתר"ו, ס"ה-ס"ז.**

82) בש"ע שלא יהי' ציציותיו נגררי' על הקבר: **ראה שו"ע ודאדה"ז הל' ציצית סכ"ג, ס"א. שו"ע יו"ד סשס"ז, ס"ד.**

83) בתשו' ש"י: **שבות יעקב לר' יעקב בר' יוסף רישר ח"ב סצ"ו.**

84) גם קנאתם גם שנאתם גם עברתם עברה: **ראה גם לעיל בההמשך פנ"ח.**

85) הפסק הלכה: **ראה שו"ע יו"ד סשס"ב, ס"ו.**

86) דגילוי הנשמה הוא למעלה מגילוי אליהו ורוה"ק: **ראה שע"ק להרח"ו ח"ג, ש"ה וש"ז. לעיל ח"א המשך אלה תולדות נח פ"ה. וש"נ.**

87) והאריז"ל זכה ע"י . . שמחה של מצוה: **ראה ההמשך המצויין בהערה שלפנ"ז.**

88) תחת אשר לא עבדת . . בשמחה ובטוב לבב: **תבוא כח, מז. ראה תניא פכ"ו. מאמרי אדה"א נ"ך ע' כז ואילך ובהנסמן שם.**

89) ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו: **ישעי' מג, ז.**

90) יוצר אור ובורא חושך: **ישעי' מה, ז. ראה גם לעיל בההמשך פע"ב ואילך. וש"נ.**

91) בבריאה שהוא קרוב לאצי': **ראה גם לעיל בההמשך פנ"ח. וש"נ.**

92) אף עשיתיו אף [אולי בכת"י תיבת אף נמחקה] הפסיק הענין: **ראה לקו"ת בלק סז, סע"א. תו"ח בשלח קמד, ג. וש"נ.**

מהות האין דהם נבראים, ואם הי' משיגי' מהות האין לא הי' נבראים. וזהו כי לא יראני האדם וחי[50] אפי' חיות הנושאות הכסא[52] אינם רואים שאינם משיגים רק מציאות האין ולא מהותו. ואפי' נשמות ג"כ אינם משיגי' מהות האין שהם רק קרובי' אל האור, ואור אינו מהות רק מציאות דמהות הוא עצם מהות הדבר ואור אינו רק מציאות, נמצא שאפי' נשמות דבריאה אינם משיגים מהות האין רק מציאותו.

וזהו ההפרש בין נביאים שכל נבואה הוא בנו"ה[10] אפי' משה רבן של כל הנביאים[93], ונבואתו הי' מאצי' אינו רק מנו"ה דאצי'[94], וחכ' דאצי' לא הי' רק חיצוניות החכ' אבל פנימיות החכ' כתי' ופני לא יראה[51]. ובספרי זוהר מצינו כמה דרושי' שמפרשים אותם בכהאריז"ל הגבה למעלה יותר. וההפרש הוא דגבי נביאים הי' השגת המהות לכן לא הי' רק בנו"ה, אבל משארז"ל חכם עדיף מנביא[95] להיו' כי אמת הוא כנ"ל, מ"מ לא הי' רק ידיעות המציאות. הגם שגבי נביאים כתי' ג"כ ביד הנביאים אדמה[96], מ"מ תיבות[97] אדמה מורה שקאי על כח המדבר ומצוה שזה הגבה למעלה יותר מחכמי', להיות שדברי למעלה יותר[98] מנביאים[99] מ"מ אינו רק ידיעות המציאות. ומעתה יובן ענין ירידות הנשמה בגוף שהוא צורך עלי', דע"י עבודה משיגים הארת מהות אלקות, דהנה אי' בספר ש"ב דג"ע הוא זיו תורתן ועבודתן[100] שע"י מצות משיגים מהות אלקות. דהנה ארז"ל יפה שעה א'[46] בתשו' ומע"ט בעוה"ז מכל חיי עוה"ב, וארז"ל נח"ר לפני שאמרתי ונעשה שהנח"ר הוא לפני שאמרתי ונעשה רצוני[101] שע"י המצות נעשה הרצה"ע, ובאיזה כח, מפני שיש בה כח המצוה והמספר והמדבר, והוא שלישי המדבר[102]. לכן כדי[103] ירידת הנשמה בגוף, הגם שהי' תחילה בגעה"ע, מ"מ כדאי שירד בגוף דע"י תורה ועבודה משיגים מהות אלקות, הגם שהוא ג"ע התחתון, מ"מ מאיר בו מהות אלקו'. דתחתון ועליון אינו שייך רק לגבי אור, אבל לגבי מהות אינו שייך תחתון ועליון. הגם דעצם תי' תחתון מורה על היותו תחתון במעלה, לגבי מהות אינו שייך תחתון ועליון כמ"ש את השמים ואת הארץ אני מלא[104] דשמים הוא ג"ע

---

93) משה רבן של כל הנביאים: **שמו"ר פכ"א, ד. דב"ר פ"ב, א. רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ז, ה"ו.**

94) משה . . ונבואתו הי' מאצי' . . מנו"ה דאצי': **ראה גם לעיל בההמשך פנ"ו. וש"נ.**

95) חכם עדיף מנביא: **ראה הערה שלפנ"ז.**

96) ביד הנביאים אדמה: **הושע יב, יא. ראה גם לעיל בההמשך פנ"ו.**

97) תיבות: **כ"ה בגוכתי"ק.**

98) להיות שדברי למעלה יותר: **ראה גם לעיל בההמשך ספנ"ו.**

99) יותר מנביאים: **כ"ה בגוכתי"ק.**

100) בספר ש"ב [= **של בינונים**] דג"ע הוא זיו תורתן ועבודתן: **פל"ט נב, ב. ראה גם לעיל ח"א ע' רצב.**

101) נח"ר לפני שאמרתי . . ונעשה רצוני: **ספרי שלח טו, ז. י. ראה לקו"ש כרך לב ע' 1. וש"נ. ראה גם לעיל ע' תשסה וע' תשסח.**

102) והוא שלישי המדבר: **ראה גם לעיל שם. וש"נ.**

103) כדי: **אוצ"ל: כדאי.**

104) את השמים ואת הארץ אני מלא: **ירמי' כג, כד.**

העליון וארץ הוא געה"ת[105] אני מלא בשוה[106], וזהו מאין באת הוא געה"ע שהי' שם הנשמה קודם התלבשותה בגוף, ולאן אתה הולך הוא געה"ת ששם מאיר הארת מהות אלקו'.

וזהו הסתכל בג' דברי'[2] ואי אתה בא לידי עבירה, אין פי' עבירה בפו"מ אלא רק איזה חסרון פֶּעלֶן בל"א[26] בהמצוה, כמו דאמרי אינשי ה"ז עבירה, מאחר שאתה עושה למה אין אתה עושה כדבעי, כמו נתינת צדקה שאינו נותן כדבעי, אבל כשיסתכל בג' דברי' אי אתה בא היינו שיעשה את המצות כדבעי. ומה הם הג' דברי', דע מאין באת כו' ומוסיף על דברי רבי, דרבי[5] לא קאמר רק דע מה מלמעלה ממך, עין רואה ואוזן שומעת, וכל מעשיך בספר נכתבי', ה"ז תוכחת מוסר שיעבוד מיראה. וזהו עבודת עבד קבלת עומ"ש והוא כמו עצם המצוה, אבל לעצמו אינו נוגע. אבל עקבי' בן מהללאל אומר דע מאין באת, שהוא געה"ע שהוא בבריאה[35] ששם אינו מושג רק מציאות אלקו' ולא מהותו, ולאן אתה הולך, וע"י תומ"צ משיגים מהות אלקו', ועי"ז יעשה המצוה כדבעי, הגם שהיצה"ר מעלים ומסתיר ומבלבל ומבטל וא"א להתבונן. ע"ז אומר ולפני מי אתה עתיד ליתן וחשבון[107] לפני מלך מלכי המלכים, הקב"ה שהוא יודע תעלומות לב[108], וצופה ומביט עד סוף כל הדורות[109], וכל מעשיך בספר נכתבי', כמ"ש ויכתב ספר זכרון ליראי ה' ולחושבי שמו[110], שהכל נכתב בספר. ולא יהי' תמיד מוטרד בעניני עוה"ז דכתי' וברכך ה' אלקי' בכל אשר תעשה[111], שלא ישכח שה' אלקי' וגם הכלי והסיבה ג"כ ה' אלקי' מסבב אותה וע"י התבוננות זה, ואח"כ כשיתבונן מאין באת מידיעות המציאות ולאן אתה הולך ששם השגת המהות, אזי אי אתה בא כו'.

---

105) דשמים הוא ג"ע העליון וארץ הוא געה"ת: **ראה גם לקו"ת פ' ראה כה, א. סה"מ תרל"ח ע' מו. וש"נ.**

106) אני מלא בשוה: **ראה לקו"ת ואתחנן ט, א ואילך. פ' ראה לג, א ואילך.**

107) ליתן וחשבון: **אוצ"ל: ליתן דין וחשבון.**

108) יודע תעלומות לב: **תהלים מד, כב.**

109) וצופה ומביט עד סוף כל הדורות: **מוסף לר"ה ברכת זכרונות.**

110) ויכתב ספר זכרון ליראי ה' ולחושבי שמו: **מלאכי ג, טז — בדילוג.**

111) וברכך ה' אלקי' בכל אשר תעשה: **פ' ראה טו, יח. ראה גם לעיל ע' תתלז. ע' תתמג. מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב ע' תרמח ואילך.**

ש"פ ראה ל"ז

ברח דודי[1] ודמה לך לצבי ולעפר האילים על הרי בשמים[2], וצ"ל מהו האריכות הל' ברח דודי ודמה כו' לצבי כו', מה צריכי' זה להרי בשמים ומהו הרי בשמים. והענין הוא דהנה ארז"ל יפה שעה א' בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי עוה"ב[3], והנה נת"ל מכל חיי עוה"ב כולל עוה"ב ותחה"מ וכל הגילוים[4] שיהי', והוא השכר שיהי' לע"ל. אלא שהעבודה[5] אצ"ל להיות[6] ע"מ לקבל שכר[5], אלא שסוף הכבוד לבוא[7]. וענין שכר הוא דבר יקר יותר, ומאחר שיפה שעה א' כו' מהו השכר. והענין הוא דהנה נת"ל דבג"ע יש ב' בחי'[8] עצם הג"ע שהוא בריאה שהוא רק ידיעות המציאות, הגם דכתי' על ג"ע ויטע ה' אלקים גן בעדן מקדם דכתי' בי' ש' מלא[9], מ"מ אינו רק ידיעות המציאות, דגבי אדם כתי' ג"כ וייצר ה' אלקי' את האדם[10] כו', מ"מ אינו משיג מהות הנפש מה הוא*, כמו"כ ג"ע הוא רק ידיעות המציאות ולא הרגש המהות. ועבודת הגן הוא כמו עד"מ כשעובדים את הגן נשתבח הפרי, דהנה עיקר מהות הפרי הוא הטעם וע"י העבודה נשתבח הטעם, נמצא מתחלף מהות הפרי. וכמו שאנו רואים ההפרש בין[11] תפוחי יער[12] לתפוחי גינה שיש דיעות דאינם מצטרפי' לכלאים, והפסק הלכה הוא שמצטרפי' לכלאים[11], אבל יש דיעות דאינם מצטרפי' מפני שנשתנה מהותם. כמו"כ ע"י עבודה ע"ז מאיר בג"ע מהות אלקות, דג"ע הוא זיו תורתן ועבודתן[13] שהוא מהות, ומאחר שהזיו הוא מהות מכ"ש עצם המצוה דיש הפרש[14]

---

*) בצד שמאל של העמוד:

(חסר קצת וא"א לעמוד עליהם).

1) ברח דודי: **הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ממאמר הכ"ג מהמשך וככה פרקים ס־סב, שנדפס לעיל בחלק המאמרים. בהנחה נרשמה רק איזה שורות.**

2) ברח דודי . . הרי בשמים: **שה"ש ח, יד.**

3) יפה שעה א' . . חיי עוה"ב: **אבות פ"ד, מי"ז.**

4) נת"ל . . כולל עוה"ב ותחה"מ וכל הגילוים: **ראה לעיל ע' תשנט ואילך.**

5) שהעבודה אצ"ל להיות ע"מ לקבל שכר: **אבות פ"א, מ"ג. ראה לעיל ע' תשסז ואילך.**

6) אצ"ל להיות: **כ"ה בגוכתי"ק.**

7) שסוף הכבוד לבוא: **נדרים סב, א.**

8) נת"ל דבג"ע יש ב' בחי': **ראה לעיל בהנחה שלפנ"ז.**

9) ויטע ה' אלקים . . ש' מלא: **בראשית ב, ח. ב"ר פט"ו, א. זהר אד"ר נשא קלח, ב. ראה גם אוה"ת בראשית כרך ג ע' 1058. לעיל בההמשך פנ"ט. לעיל ח"א המשך אלה תולדות נח פ"ד.**

10) וייצר ה' אלקי' את האדם: **בראשית ב, ז. ראה גם לעיל בההמשך פנ"ט.**

11) ההפרש בין . . שמצטרפי' לכלאים: **ראה שו"ת הצ"צ חיו"ד סרכ"א.**

12) תפוחי יער: **ראה גם לעיל בההמשך פמ"ד ובהנסמן שם.**

13) דג"ע הוא זיו תורתן ועבודתן: **תניא פל"ט.**

14) דיש הפרש: **ע"כ נמצא.**

ש״פ שופטים ל״ז

סמכוני באשישות[1] רפדוני בתפוחי׳ כי חולת אהבה אני[2]. וצ״ל מהו סמֲכוני[3] באשישות כו׳, ומהו כי חולת אהבה אני. והענין הוא דהנה אליה׳ בתוכחתו שהוכיח את העם קרא אותם פוסחי׳ וחיגרי׳[4] כמ״ש עד מתי אתם פוסחי׳ על שני הסעיפי׳ אם ה׳ אלקי׳ לכו אחריו[5] כו׳, שהי׳ להם ספיקות באמונה לכן נק׳ חיגרי׳. כמו חיגר שאינו הולך ביושר כמו שאר כל אדם שהולכי׳ ביושר, אבל חיגר עולה ויורד, היינו שיש לו ספק באמונה. לא שאינו מאמין כלל שמהם אינם מדברים כלום, רק ששני הדרכי׳ שוי׳ אצלו, כמ״ש אם ה׳ אלקי[5] לכו אחריו כו׳, שהי׳ להם סברה שה׳ הוא אלקי׳, רק שהי׳ להם סברה להיפך ג״כ, ולכן קראן חיגרי׳. והנה אח״כ כתי׳ וירפא את מזבח ה׳ ההרוס[6]. וצ״ל מה שייך זה למזבח ה׳, והנה בילקוט אי׳ וירפא שהיפך אותם מדרך רעה לדרך טובה ע״י הנסי׳ שעשה להם[7], נמצא שמפרש וירפא על ישראל, לפ״ז קשה יותר מה שייך זה למזבח ה׳.

והנה צ״ל תחילה ענין כי חולת אהבה מהו החולה, ואח״כ נבין מהו הרפואה, וממילא יובן מה שייך זה למזבח ה׳. והענין הוא דהנה ארז״ל ישראל מונין ללבנה[8], דסיהרא לית לה מגרמי׳ כלום[9], דהלבנה היא עצם חשוך[10] רק שמקבלת אור השמש[11] ומשנה את האור[12] שהוא צורך הולדה[א]. דיחוד שימשא וסיהרא הוא דוגמת שלמעלה, ואם הי׳ בדרך מעבר הי׳ האור כמו אור השמש, ומאחר שהוא בדרך התלבשות ממילא נשתנה האור[ב]. וזהו שדהמע״ה אמר כי עני ואביון אני[13],

---

א) **(עי׳ בסידור בשער הלולב[א] כנ״ל, וממילא הוא בדרך התלבשות, וממילא נשתנה האור מכמו שקיבלו כנ״ל)**. נמצא בפנים, ועה״ג בצד הימין כתב: **אצ״ל.**

ב) **(כנ״ל כנ״ל[ב])**. נמצא בפנים, ועה״ג בצד הימין כתב: **אצ״ל.**

א) **ראה גם הערה שלפנ״ז.**

ב) **כ״ה בגוכתי״ק.**

---

1) סמכוני באשישות: **הנחת כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ממאמר הכ״ד מהמשך וככה פרקים סג־סה, שנדפס לעיל בחלק המאמרים. בהנחה נרשם רק חלק קטן מהמאמר.**

2) סמכוני באשישות . . חולת אהבה אני: **שה״ש ב, ה.**

3) סמַכוני: **כ״ה בגוכתי״ק.**

4) אליה׳ . . קרא אותם פוסחי׳ וחיגרי׳: **ראה רד״ק ומצודות להנסמן בהערה הבאה.**

5) עד מתי אתם פוסחי׳ על שני . . אלקי׳ לכו אחריו: **מל״א יח, כא. ושם: שתי . . האלקים.**

6) וירפא את מזבח ה׳ ההרוס: **מל״א יח, ל.**

7) בילקוט אי׳ וירפא . . הנסי׳ שעשה להם: **מל״א יח, ל. רמז ריד בשינויים קלים.**

8) ישראל מונין ללבנה: **סוכה כט, א.**

9) דסיהרא לית לה מגרמי׳ כלום: **ראה זהר בראשית לג, ב. תולדות קלה, סע״ב. ויחי רלו, ב. רמט, ב. ויקהל רטו, א. בחוקותי קיג, ב. מאמרי אדה״ז הקצרים ע׳ שפג.**

10) דהלבנה היא עצם חשוך: **ראה גם לעיל ע׳ תשנז. וש״נ.**

11) שמקבלת אור השמש: **ראה גם סידור שחרית לשבת קפב, ד ואילך. לעיל שם. וש״נ.**

12) דהלבנה . . ומשנה את האור: **ראה גם לעיל בההמשך פמ״ד. וש״נ.**

13) כי עני ואביון אני: **תהלים פו, א.**

הגם שהי' מלך ואיך קרא עצמו עני. אלא שדוד הי' מרכבה לבחי'[14] מל'[ג] שהוא ענין סיהרא דלית לה כו', הגם שהוא הכין כל הכסף והזהב שהוצרך לבהמק"ד[15], מ"מ קרא עצמו עני שלא סר מלהיות מרכבה לבחי' מל'. דבמל' יש מכל הע"ס וכשמאיר בחי' תפארת מאיר גם במל' בתוס'[ד], מ"מ עצם המל' הוא כמו שהי' קודם[ה], לכן אמר ע"ע כי עני ואביון אני. וזהו מה שישראל מונין ללבנה שלית לה כו'. והנה צ"ל תשוקה לאוא"ס שלמעלה מסוכ"ע[16] וממכ"ע[ו], והוא ע"י התבוננות שיתבונן איך שאני ה' לא שניתי[17] שלא יש שום שינוי בין קודם הבריאה לאחר הבריאה, אתה הוא קודם שנברה"ע אתה הוא אחר שנברה"ע[18] שלא יש שום שינוי כלל, שכל העולמות כמו אצי' ועולמות א"ס אף שהם אלקות[19] מ"מ אין שינוי. והוא מפני שהם אלקות והוא וחכמתו א'[20] שאינם דבר נוסף על עצמותו, וכתי' כי נשגב שמו לבדו[21] אפי' בחי' נשגב שהוא דבר מופלא, אינו רק שמו, שהם רק שם

ג) (**י"ל שהוא הכל א' עם שהי' בחי' מל' כמו האבות**). כ"ז נמצא בפנים, ועה"ג בצד הימין כתב: **אצ"ל.**

ד) (**ר"ל דתמיד מאיר במל' מתפארת, רק כשמאיר בחי' תפארת מאיר גם במל' ביותר כנ"ל, עי' בשערי אורה שער החנוכה ד"ה בכ"ה בכסליו[ג] כנ"ל**). נמצא בפנים, ועה"ג בצד הימין כתב: **אצ"ל.**

ה) (**ר"ל דעצם המל' הוא נקודה תחת היסוד[ד] כמבואר במאמר מים רבי' הגדול[ה] כמדומה לי שהוא בסעי' ל"ח[ו], והוא סוד שרש שיש במל' והע"ס דמל' הם בסוד תוס'[ז] מט"ס שלמעלה ממנה, נמצא שעצם המל' לית לה כו'**). נמצא בפנים, ועה"ג בצד הימין כתב: **אצ"ל.**

ו) (**אפ"ל מפני שישראל מונין ללבנה שלית לה כו' שהו"ע הביטל וצ"ל התשוקה לאוא"ס שלמעלה מסוכ"ע וממכ"ע היינו שיהי' לו ביטול לאוא"ס שלמעלה מסוכ"ע וממכ"ע**). נמצא בפנים, ועה"ג בצד הימין כתב: **אצ"ל.**

ג) כ"ה בגוכתי"ק.

ד) **ראה זהר בלק קצא, א ובהגהת מהרח"ו שם. ביאוה"ז להצ"צ כרך א ע' תצו ואילך.**

ה) **תרל"ו.**

ו) כ"ה בגוכתי"ק.

ז) **ראה ע"ח שער המלכים שי"א, פ"ה. שער מיעוט הירח של"ו, פ"א. פ"ב. לקו"ת צו יא, ב. סה"מ תרמ"ב ע' קד. וש"נ.**

---

14) שדוד הי' מרכבה לבחי' מל': **ראה פרדס שעה"כ שכ"ג, פ"ד מערכת דוד. הנסמן במאמרי אדה"א דברים ח"ג ע' תתקט.**

15) שהוא הכין כל הכסף והזהב . . לבהמק"ד: **ראה דהי"א כב, יד. כח, ב ואילך. כט, א ואילך.**

16) מסוכ"ע וממכ"ע: **זהר רע"מ פינחס רכה, א.**

17) שאני ה' לא שניתי: **מלאכי ג, ו. ראה גם לקו"ת אמור לא, א ואילך. סה"מ תר"ם ח"א ע' שסט ואילך. וש"נ.**

18) אתה הוא קודם . . אחר שנברה"ע: **ראה נוסח תפלת השחר. של"ה תולדות אדם ג, ב. מאמרי אדה"ז על מארז"ל ע' שלו.**

19) אצי' . . שהם אלקות: **ראה גם לקמן ע' תתצ ואילך. וש"נ.**

20) והוא וחכמתו א': **ראה ספר הויכוח להרמב"ן בסופו (כתבי הרמב"ן ח"א ע' שכ). פרדס שער מהות והנהגה ש"ח, פט"ו. תניא פ"ב.**

21) כי נשגב שמו לבדו: **תהלים קמח, יג. ראה גם לעיל ח"א המשך ואלה תולדות יצחק ספ"ג. סה"מ תרמ"ב ע' קסה.**

והארה בעלמא שאינו נוגע לעצמותו, כמו שם האדם שאינו נוגע לעצמותו. דאפ״ל שקבלת החיות הוא ע״י השם[22], אבל אינו נוגע לעצמותו רק כשקוראין אותו בשם נפנה עצמותו. אבל מ״מ אינו מרגיש כאב, כמו כשמושכי׳ לו בשערות מרגיש כאב[ז], משא״כ בשם[33]

ש״פ תצא ל״ז

גדולה תורה שנותנת חיים[1] לעושי׳[2] שנא׳ כי חיים היא למוצאי׳ ולכל בשרה מרפה[3], פי׳ נותנת חיים אם הוא אינו חולה נותנת חיים טובי׳, ואם הוא חולה הוא מרפה. דהנה נת״ל שיש ג׳ מיני חולאים[4], חולה שאין בו סכנה היינו שנלכד בתאוות היתר. וחולה שיב״ס היינו שנלכד בתאוות איסור. ויש חולה בדקות, דחולה בגימ׳ מ״ט[5] וחסר שער הנו״ן ג״ז נק׳ חולה, שאינו מחבר האין עם היש, ותורה הוא מרפה לכל הג׳ מיני חולאים. ולכאו׳ צ״ל הלא מוכרח לומר שיש בחי׳ מחולקי׳ בתורה, וצ״ל מה שייך בחי׳ מחולקי׳, דמצות תורה[6] הוא והגית בו יומם ולילה[7] ומה שייך יותר מזה. וגם בעלי עוסקים ששיעורם פרק א׳ שחרית ופרק א׳ ערבית[8] ה״ז הגבלה ומה שייך עוד. ומוכרח להיות מדריגות מחולקי׳, ובאמת נת׳ כך למעלה שיש אש שחורה ואש לבנה[9] והו״ע ז״א ומל׳[10], וצ״ל מהו

ז) (**שהם מקבלי׳ חיות מועט יותר מכל הדברי׳**). נמצא בפנים, ועה״ג בצד הימין כתב: **אצ״ל.**

---

22) שקבלת החיות הוא ע״י השם: **ראה לקו״ת בהר מא, ג. נשא כו, ב. כז, א. סה״מ תרל״ח ע׳ סב. וש״נ. תרח״ץ ע׳ קז. וש״נ.**

23) משא״כ בשם: **ע״כ נמצא בגוכי״ק.**

1) גדולה תורה שנותנת חיים לעושי׳: **הנחת כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ממאמר הכ״ה מהמשך וככה פרקים סו־סח, שנדפס לעיל בחלק המאמרים.**

2) גדולה תורה שנותנת חיים לעושי׳: **אבות פ״ו, ז. ושם: שהיא נותנת.**

להעיר שבקביעות דשנה זו (תרל״ז) בש״פ שופטים אמרו פ״ו. ובש״פ תצא — פרקים א־ב.

3) כי חיים היא למוצאי׳ ולכל בשרה מרפה: **משלי ד, כב. ושם: כי חיים הם למוצאיהם ולכל בשרו מרפא — ראה גם לקמן בסיום המאמר.**

4) נת״ל . . ג׳ . . חולאים: **ע׳ תקמד ואילך.**

5) דחולה בגימ׳ מ״ט: **ראה טעמי המצות להאריז״ל ר״פ וירא. לקו״ת להאריז״ל ויחי מח, ב. מאו״א מערכת חולה סל״ה.**

6) תורה: **אוצ״ל: תלמוד תורה.**

7) והגית בו יומם ולילה: **יהושע א, ח. ראה שו״ע אדה״ז חאו״ח רסקנ״ו. הל׳ ת״ת לאדה״ז פ״ג, ה״א בקו״א א. ה״ד־ה. ה״ז. פ״ד, ה״ו.**

8) פרק א׳ שחרית ופרק א׳ ערבית: **ראה מנחות צט, א. הל׳ ת״ת לאדה״ז פ״ג, ה״ד. ראה גם לעיל ע׳ תתיט ואילך.**

9) נת׳ כך למעלה שיש אש שחורה ואש לבנה: **לעיל בההמשך רפס״ד. וש״נ.**

10) אש שחורה ואש לבנה . . ז״א ומל׳: **לעיל שם: „ז״א . . א״א".**

הב' מדריגות. והענין הוא דהנה ארז"ל ג' שעות הראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה[11], וצ"ל הלא ארז"ל כל הקורא בתורה הקב"ה קורא ושונה כנגדו[12], והלא בכל העולם לא יש זמן בכל המעל"ע שיהי'[13] פנוי בלא תורה. שעיקר לימוד התורה הוא ביום כמארז"ל אנן פועלי דיממא אנן[14], וארז"ל[15] לא נברא לילה אלא לגירסי'[16], וגם בעלי עסקי' שאין להם פנאי ללמוד ביום ולומדי' מעט בלילה, זה לומד בשעה זו וזה לומד בשעה זו, ובין כך וכך הרי לומדי' כל המעל"ע. ומה שייך ג' שעות הראשונות כו', משמע אילו יצויר שיהי' ג' שעות פנוי בלא תורה מ"מ הי' הקב"ה יושב ועוסק בתורה, ומהו ענין לימוד התורה הלזו. ומהו"ע הישיבה, מ"נ[17] אם בישיבה אם לא, ומהו"ע הישיבה למעלה, ומהו דוקא ג' שעות הראשונות.

והענין הוא דהנה יש כמה מדריגות בתורה. דהנה כתי' תורה צוה לנו משה מורשה[18] שהוא ל' ירושה[19], וארז"ל התקן עצמך ללמוד תורה שאינו ירושה לך[20], נמצא שאינו ירושה, מורשה הוא ל' ירושה, ובאמת הוא ירושה כמשית"ל אי"ה. וכתי' ממדבר מתנה[21] שהתורה נק' מתנה, וכתי' ויתן אל משה[22] שמשה קבל תורה מסיני[23] בשביל כלליות נש"י, לכן מברכי' על התורה נותן התורה[24] שהתורה הוא מתנה. וכתי' תורה צוה לנו משה מורשה ודרז"ל א"ת מורשה אלא מאורשה[25] שהתורה נק' כלה, דכלליות נש"י הם קומה שלימה ונק' איש, ותורה נק' כלה. נמצא שיש ד' מדריגות בתורה[26], הא' שנק' ירושה, הב' שאינו ירושה לך, הג' שנק' מתנה, הד' שנק' כלה, והם ענינים שונים. דענין ירושה הוא דבר הבא בהכרח שאינו תלוי ברצון המוריש, שאינו יכול לעשות שלא יורש היורש[27],

---

11) ג' שעות הראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה: **ע"ז ג, ב.**

12) כל הקורא בתורה הקב"ה . . כנגדו: **ראה תדא"ר רפי"ח. לקמן ע' תתעו. הנסמן לעיל ח"א המשך ואלה תולדת יצחק פ"ז.**

13) שיהי': **תיבה זו מטושטשת.**

14) אנן פועלי דיממא אנן: **ערובין סה, א.**

15) וארז"ל: **לעיל בההמשך פס"ו: „ומ"מ אמרו ג"כ".**

16) לא נברא לילה אלא לגירסי': **ראה ערובין שם: סיהרא. חידושי אגדות מהרש"א שם. במקדש מלך לזהר בראשית ד, א ד"ה חשוכא כבפנים, ללא ציון לערובין. דקדוקי סופרים לערובין שם.**

17) מ"נ: **לעיל בההמשך פס"ו: „ומאי נ"מ".**

18) תורה צוה לנו משה מורשה: **ברכה לג, ד.**

19) מורשה שהוא ל' ירושה: **וארא ו, ח. ראה סנהדרין נט, א. צא, סע"ב.**

20) התקן עצמך ללמוד תורה שאינו ירושה לך: **אבות פ"ב, מי"ב — ושם: שאינה.**

21) ממדבר מתנה: **חוקת כא, יח.**

22) ויתן אל משה: **תשא לא, יח.**

23) שמשה קבל תורה מסיני: **אבות רפ"א.**

24) מברכי' על התורה נותן התורה: **בברכות השחר: בברכת התורה.**

25) מורשה ודרז"ל א"ת מורשה אלא מאורשה: **ברכות נז, א. וש"נ. ראה גם שער האמונה סט, א הערה 12. סה"מ תרל"ח ע' קנה.**

26) ד' מדריגות בתורה: **„ברוב הדרושים מובא שיש בתורה ג' מדריגות, אבל בהמשך זה (דתרל"ז) מחלק ומבאר ד' מדריגות" — סה"מ מלוקט ח"א ע' רכז [בהוצאה החדשה — ח"ב ע' שצא] הערה כב. לקו"ש כרך יג ע' 115 ובהערה 19.**

27) ירושה . . בהכרח . . שלא יורש היורש: **ב"ב קכו, ב במשנה.**

דהמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל[28], כ״א ע״י אמצעות, וגם בהכרח היורש[29]. ומתנה תלוי בדעת הנותן, שאם יתן הנותן יהי׳ להמקבל ואם לא יתן הנותן לא יהי׳ למקבל. והתקן עצמך ללמוד תורה שאינו ירושה לך ה״ז תלוי בדעת המקבל, ומה שנק׳ כלה הו״ע[30] שהאשה משועבדת לבעלה, ה״ז אינו תלוי לא ברצון זה ולא ברצון זה כ״א ע״י לקוחי׳, ממילא נעשה משועבדת לבעלה.

להבין זה צ״ל תחילה מ״ש יערף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי[31], שיש ב׳ מדריגות בתורה[32], וצ״ל מהו הב׳ מדריגות. והענין הוא דהנה ההפרש בין טל למטר, דטל לא מעצר[33] ומטר מעצר, וזהו דכשביקש אליהו אם יהי׳ טל ומטר כ״א על פי דברי[34], ופעל על מטר ולא על טל, דטל לא מעצר. וצ״ל למה אינו מעצר, דזה אנו יודעין בבירור דלא מעצר, אך מפני מה לא מעצר. והענין הוא דהנה ענין הגשמים הוא מלמטה שהעננים הם האדים שעולי׳ מלחלוחית הארץ[35], וכשמתקבצים נעשים עננים, ואח״כ ע״י[36] יורדי׳ גשמים, נמצא שהוא מן הארץ. הגם שהגשם יורד מן השמים כמ״ש כאשר יורד הגשם והשלג מן השמים[37], מ״מ הגשמים יורדי׳ ע״י העננים והם מהארץ, נמצא שהתחלתו הוא מן הארץ. לכן כשהעננים הם מעט אזי יורד מעט גשמים, ואם הוא הרבה אזי יורדי׳ הרבה גשמים. נמצא שענין הגשמים הם מלמטה, משא״כ טל שהוא מלמעלה. ומה שנראה שהוא עולה מהארץ[38] זהו רק לעיננו, ויש ע״ז ב׳ טעמים. הא׳ שאינו[39*] לו עוד מקום להתפשט יותר, שאם לא הי׳ כאן הארץ הי׳ יורד עוד, רק מפני שכאן הוא הארץ ואין לו מקום להתפשט יותר נראה בדרך אור חוזר, אבל באמת יורד מן השמים. הב׳ מפני שאויר התחתון הוא קר לכן נראה כאן, דבעת שהשמש זורח אזי האויר העליון והתחתון חם ואויר אמצעי קר, אבל כשהשמש שוקע אזי אויר התחתון קר לכן נראה כאן. לכן במקום שיש מים נראים קודם, שמים בטבעם קר ולח[39] לכן כל מקום שיש לחלוחית נראה בקודם, לכן נראה כאן סמוך לארץ מפני

---

28) דהמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל: **כתובות פג, א — במשנה.**

29) בהכרח היורש: **ראה בית שמואל שו״ע אבה״ע הל׳ כתובות סצ״ב, סי״ח. אנציק׳ תלמודית חכ״ה מערכת ירושה ס״ט ע׳ רנג־רנד.**

30) הו״ע: **תיבה זו מטושטשת.**

31) יערף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי: **האזינו לב, ב.**

32) כמטר . . כטל . . ב׳ מדריגות בתורה: **ראה בהנחה הבאה. סה״מ מלוקט ח״ד ע׳ שפז [בהוצאה החדשה — ח״ג ע׳ קפג] ובהערה שם.**

33) דטל לא מעצר: **תענית ג, סע״א ואילך — ושם: מיעצר.**

34) אם יהי׳ טל ומטר כ״א על פי דברי: **מל״א יז, א בדילוגים. ושם: כ״א לפי דברי — ראה גם לעיל בההמשך שם פס״ו. וש״נ.**

35 (שהעננים הם האדים . . הארץ: **ראה גם לעיל בההמשך שם. וש״נ.**

36) ע״י: **= על ידם.**

37) כאשר יורד הגשם והשלג מן השמים: **ישעי׳ נה, י.**

38) טל . . שנראה שהוא עולה מהארץ: **ראה גם לעיל בההמשך שם פס״ו. וש״נ.**

*39) שאינו: **אוצ״ל: שאין.**

39) שמים בטבעם קר ולח: **זהר וארא כד, א. לקו״ת נשא כה, ב.**

שכאן קר. אבל באמת יורד מן השמים כמ"ש וברדת הטל[40], וכתי' מטל השמים מעל[41], וכתי' ברכת שמים מעל ות"א מטלא דשמיא מלעילא[42], נמצא שענין הטל הוא מלמעלה. זהו דגשם הוא מעצר שהוא לפ"ע אתעדל"ת[43] כמ"ש אם בחוקתי תלכו[44] ונתתי גשמיכם בעתם[45], ובפ' שני' דק"ש כתי' ג"כ והי' אם שמוע תשמעו[46] ונתתי מטר ארצכם[47], השמר לכם פן יפתה[48], ועצר השמים ולא יהי' מטר[49], וכתי' והוא מסיבות מתהפך בתחבולותיו ולפעלם[50], ואי' בזהר לפום עובדיהון דבני נשא[51]. ורש"י[52] פי' ג"כ (והוא גמ' בתענית[53]) הטיבו מעשיהם[52] ונפסק גשמים הרבה ואח"כ נתהפך יורדי' שלא בעונתם, ואם בתחילה לא הי' אכשר דרא[54] ונפסק מעט גשמים ואח"כ הטיבו מעשיהם יורדי' בעונתם. נמצא דענין הגשמים תלוים באתעדל"ת, אבל טל לא מעצר דאינו תלוי באתעדל"ת. לכן אליהו פעל על מטר שתלוי באתעדל"ת ומאחר שאז לא הי' אתעדל"ת ממילא לא ירדו גשמים, רק שיש מדריגה מה שגשם נדבות תניף[55] וע"ז ביקש שלא ירדו, אבל על טל לא פעל שטל אינו תלוי באתעדל"ת, וזהו הב' בחי' שיש מטר וטל, וצ"ל מה הם הב' מדריגות בתורה.

והענין הוא דהנה מצינו כמה פסוקי' מזהירים על למוד התורה, דבפ"ר דק"ש כתי' והיו הדברים האלה[56] ודרז"ל בד"ת הכתוב מדבר[57], וכתי' ושננתם לבניך[58] שהו"ע שינון דתורה, ובפ"ש דק"ש כתי' ג"כ ולמדתם את בניכם[59]. ובגמ' ומשניות ומדרשות מצינו כמה דרושי' על למוד התורה כמארז"ל ות"ת כנגד כולם[60], נמצא שהוא כלל. ועוד ארז"ל וותר הקב"ה על ע"ז וג"ע וש"ד ולא וותר על ביטול תורה[61], שהיא מצות עשה והם ג' עבירות חמורות וותר עליהם, ועל ביטול תורה לא וותר. ועוד דרז"ל הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו[62] המאור

---

40) וברדת הטל: **בהעלותך יא, ט.**

41) מטל השמים מעל: **תולדות כז, כח.**

42) ברכת שמים מעל ות"א מטלא דשמיא מלעילא: **בתרגום אונקלוס ויחי מט, כה.**

43) דגשם . . לפ"ע אתעדל"ת: **ראה גם לעיל בההמשך פס"ו. וש"נ.**

44) אם בחוקתי תלכו: **בחוקותי כו, ג.**

45) ונתתי גשמיכם בעתם: **שם פסוק ד.**

46) והי' אם שמוע תשמעו: **עקב יא, יג.**

47) ונתתי מטר ארצכם: **שם יא, יד.**

48) השמר לכם פן יפתה: **ע"פ שם פסוק טז.**

49) ועצר השמים ולא יהי' מטר: **ע"פ שם פסוק יז.**

50) והוא מסיבות מתהפך בתחבולותיו ולפעלם: **ע"פ איוב לז, יב.**

51) בזהר לפום עובדיהון דבני נשא: **וירא קט, רע"ב.**

52) ורש"י . . הטיבו מעשיהם: **ראה איוב שם יב־יג.**

53) גמ' בתענית: **ראה שם ח, ב.**

54) אכשר דרא: **ע"פ יבמות לט, ב. חולין צג, ב.**

55) שגשם נדבות תניף: **תהלים סח, י.**

56) והיו הדברים האלה: **ואתחנן ו, ו.**

57) והיו הדברים . . בד"ת הכתוב מדבר: **ראה גם לעיל בההמשך רפס"ז. וש"נ.**

58) ושננתם לבניך: **ואתחנן ו, ז.**

59) ולמדתם את בניכם: **ע"פ עקב יא, יט.**

60) ות"ת כנגד כולם: **פאה פ"א, מ"א. ראה גם סה"מ תרמ"א ע' י. וש"נ.**

61) וותר הקב"ה . . ביטול תורה: **ראה בהערה שלאח"ז.**

62) הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו: **ראה**

מחזירו למוטב[63]. והנה ענין לימוד התורה הוא דוקא בעמל ויגיעה כמ"ש אם בחוקתי תלכו[44] ופי' רש"י אם תהיו עמלים בתורה[64] דעל מצות כתי' אח"ז ושמרתם מצותי[65], לכן פי' דקאי על תורה, וצ"ל עמלים בתורה. וכתי' אדם לעמל יולד[66] ודרז"ל שקאי על עמל תורה[67]. ועוד אמרז"ל אין התורה מתקיימת אלא מי שממית עצמו עליה[68], וכתי' יגעת מצאת תאמין לא יגעת ומצאת אל תאמין[69], שהעיקר הוא היגיעה. שאפי' מי שיש לו חושי' טובי' מ"מ כשאינו מתייגע א"י[70], ואפי' תופס מהר מ"מ שוכח אח"כ שאין לו זכרון. וכשמייגע אפי' מי שחושיו אינם טובי' מ"מ ע"י שמייגע הוא יכול, שהעיקר הוא היגיעה בתורה, וע"י היגיעה ממשיך אוא"ס בתורה. ולכאו' מה צריכי' לההמשכות אוא"ס בתורה דהוא וחכמתו א'[71].

אך הענין הוא דהנה תורה ומצות נתלבשו בדברים גשמיים, ציצית בצמר[72] גשמי', תפילין בקלף[73] גשמי, וד' מיני' שבלולב[74], ושופר ומצה בקמח גשמי. ועוד זאת נתלבש תורה אפי' בטענות שקרים כמו זה אומר כולו שלי וזה אומר כולו שלי[75], שא' אומר שקר בודאי ואפשר ששניהם אומרים שקר. וכמו"כ שאר דיני דיינות שהם טענות שקרי', וגם בזה נתלבשה תורה, לכן צריכי' להמשיך המשכות אוא"ס בתורה. וזהו הקב"ה קורא ושונה כנגדו[12], קדוש הוא סוכ"ע וברוך[76] ממכ"ע[77] ותורה נתלבשה בפנימיות צריכי' להמשיך מבחי' סוכ"ע, וכנגדו היינו לפ"ע העמל והיגיעה שמעמל ומייגע בתורה, לפ"ע זה ההמשכה מאוא"ס בתורה. וזה"ע אש שחורה שיש בתורה שהו"ע ז"א[10], וז"א בעתיקא אחיד ותליא[78],

---

פתיחתא דאיכ"ר ב. ירושלמי חגיגה פ"א, ה"ז. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד, ה"ז.

63) המאור מחזירו למוטב: **ראה איכ"ר וירושלמי שם. ראה גם תו"ח שמות טז, ג. וש"נ. סה"מ תרמ"א ע' לג. וש"נ.**

64) ופי' רש"י אם תהיו עמלים בתורה: **ראה גם בהנחה שלאח"ז. סה"מ תרמ"ב ע' רנה. וש"נ.**

65) ושמרתם מצותי: **ראה גם בהנחה שלאח"ז. בכתוב וברש"י שם: ואת מצותי תשמרו.**

66) אדם לעמל יולד: **איוב ה, ז.**

67) שקאי על עמל תורה: **סנהדרין צט, ב.**

68) אין התורה מתקיימת . . עצמו עליה: **ראה שבת פג, סע"ב. וש"נ. תו"ח שמות ד, א. וש"נ.**

69) יגעת מצאת תאמין . . אל תאמין: **ראה מגילה ו, ב.**

70) א"י: = **אינו יכול.**

71) דהוא וחכמתו א': **ראה ספר הויכוח להרמב"ן בסופו (כתבי הרמב"ן ח"א ע' שכ). פרדס שער מהות והנהגה ש"ח, פט"ו. תניא פ"ב.**

72) ציצית בצמר: **ראה שו"ע אדה"ז הל' ציצית ס"ט, ס"א ואילך.**

73) תפילין בקלף: **ראה שו"ע אדה"ז הל' תפילין סל"ב, ס"ט.**

74) וד' מיני' שבלולב: **סוכה לא, א. מנחות כז, א.**

75) זה אומר כולו שלי וזה אומר כולו שלי: **משנה ב"מ ב, א.**

76) קדוש הוא סוכ"ע וברוך ממכ"ע: **ראה גם לעיל בההמשך פס"ז. וש"נ.**

77) סוכ"ע . . ממכ"ע: **זהר רע"מ פינחס רכה, א.**

78) וז"א בעתיקא אחיד ותליא: **ראה זהר אד"ז האזינו רצב, א. סה"מ תר"ם ח"א ע' קנב. וש"נ.**

דהנה כתי' והי' אור הלבנה כאור החמה[79] ואור החמה יהי' שבעתיים כאור שבעת הימים, ופירש"י (בפסחים[80]) שבעתיים הם ארבעים ותשע כאור שבעת הימים, ארבעים ותשע כאור שבעת הימים של עכשיו, נמצא עודף על אור של עכשיו שלשה מאות ומ"ג כמנין גש"ם. שבעת הימים הם ז"ת דעתיק[81], ושבעתים כאור שבעת הימים הוא בחי' חסד דעתיק שנק' אור קדמאה[82], והוא כולל כל הבחי' לכן נק' יומם דאזיל עם כולא יומין[83], ונק' גשם מפני שהוא מקור לשבעת הימים תלוי באתעדל"ת לכן נק' גש"ם. וזהו כל אורה באליהוא גשמים הכתוב מדבר[84], ומפרשי המדרש פירשו למה נק' גשם שכל אור שיורד בהגשמה נק' גשם, ולפי הנ"ל מובן מפני שתלוי באתעדל"ת לכן נק' גשם. וזהו"ע התקן עצמך ללמוד תורה שאינו ירושה לך, שצריכי' לעמל ולייגע ולפ"ע העמל כן הוא ההמשכה, ועי"ז שממשיך המשכת אוא"ס בתורה ממשיך אוא"ס על נפשו. וזהו"ע מה שהתורה נק' כלה דאשה משועבדת לבעלה שע"י שמשפיע בתורה ממשיך המשכת אוא"ס על נפשו, דתורה הוא מקיף ומוקף[85] שהוא יחוד נפלא שאין כמוהו.

והנה כ"ז אש שחורה דתורה שהו"ע גליא דתורה, אך יש בחי' סתים דתורה שע"ז נא' לא ידע אנוש ערכו[86] אלקי' הבין דרכו[87] בידיעת עצמותו יודע בתורה[88], וביאור הענין דהנה דהמע"ה אמר זמירות היו לי חקיך בבית מגורי[89] ונענש ע"ז[90], דאמר לו הקב"ה דוד זמירות קארית להו[91], הריני מכשילך בדבר שתינוקות של בית רבן יודעין אותו דכתי' ולבני קהת לא נתן כי עבודת קודש עליהם בכתף ישאו[92], והוא נשא את הארון בעגלה חדשה[93]. וצ"ל מפני נענש[94] בשכחה, ודוקא

---

79) והי' אור הלבנה כאור החמה: **ישעי' ל, כו.**

80) ופירש"י (בפסחים: **ראה גם לעיל בההמשך פס"ז. וש"נ.**

81) שבעת הימים הם ז"ת דעתיק: **ראה סידור שער חהמ"צ רצא, ד.**

82) חסד דעתיק שנק' אור קדמאה: **ראה גם בהנחה שלאח"ז. לעיל בההמשך פס"ז.**

83) יומם דאזיל עם כולא יומין: **ראה זהר אמור קג, ב. רמ"ז לזהר יתרו סז, א — הובא באוה"ת ויקהל ע' ב'קצג. תו"א מקץ לז, ד. לקו"ת בהעלותך ל, א. הנסמן במאמרי אדה"א דברים ח"ג ע' א'לה.**

84) כל אורה באליהוא גשמים הכתוב מדבר: **ראה ב"ר ספכ"ו. לעיל בההמשך ספס"ז. וש"נ.**

85) דתורה הוא מקיף ומוקף: **תניא פ"ה.**

86) לא ידע אנוש ערכו: **איוב כח, יג — ושם: ערכה. וכ"ה בפיסקא שלאח"ז.**

87) אלקי' הבין דרכו: **איוב כח, כג — ושם: דרכה. וכ"ה בפיסקא שלאח"ז.**

88) בידיעת עצמותו יודע בתורה: **ראה קו"א לתניא קסא, א. לעיל ח"א המשך אלה תולדות נח פ"ט. וש"נ.**

89) זמירות היו לי חקיך בבית מגורי: **תהלים קיט, נד. ראה קו"א לתניא קס, א ואילך. לעיל ח"א שם ובהנסמן שם.**

90) ונענש ע"ז: **ראה סוטה לה, סע"א.**

91) דוד זמירות קארית להו: **ראה גם הנסמן לעיל ח"א שם פ"ט שם.**

92) ולבני קהת . . בכתף ישאו: **נשא ז, ט. ראה גם לעיל שם פ"ט הערה 318.**

93) והוא נשא את הארון בעגלה חדשה: **שמו"ב ו, ג. סוטה שם.**

94) מפני נענש: **אוצ"ל: מפני מה נענש.**

במה ששכח לשאת הארון בכתף[95]. והענין הוא דהנה בעת צרתו שהי' לו ריבוי צרות, שברח מפני שאול[96] ומפני אבשלום[97] בנו ושאר הצרות שהי' לו[98], הי' מתענג א"ע מאחר שהוא לומד תורה. וכל חיות וקיום העולמות תלוי בדקדוק א' מתורה, כמו קרבן שהוא העלאות העולמות[99], שתיבות קרבן פירושו ל' קירוב[100] הכחות והשמות, וזהו דאי' בזהר רזא דקורבנא עולה עד רזא דאין סוף[101]. והנה בקרבן יש הרבה דינים שלא יהי' מחשבת חוץ[102], ושלא בכלי שרת פוסל[103]. והנה אם הכהן יחשוב מחשבת חוץ, או א' משאר דינים הפוסלים בקרבן, הרי בטל כל ההמשכה. כמו"כ בהמשכה כמו תפילין הוא המשכת ד' מוחין[104] בהעולם, דהעולם הוא בז"א[105], ובאמת הוא במל'[106] אלא שיש לו שרש בז"א כמ"ש זכור רחמיך וחסדיך כי מעולם המה[107], דרחמי' וחסדי' שייכי' לעולמו', וכתי' כי אמרתי עולם חסד יבנה[108]. והמוחי' הם למעלה שלא בערך מהמדות וצריכי' להמשיך ממוחי' לעולמות, אימתי כשהתפילין הם כשרי' ע"פ הדין, אבל יש בהם נגיעה[109] או נפסק[110] בטל כל ההמשכה, הרי שתלוי כל חיות וקיום העולמות בתורה, ומה תופס הוא שהוא פרט א' לגבי תורה ובזה התענג א"ע. ולכאו' מפני מה נענש והה"ז שבח גדול.

אך הענין הוא דהנה כתי' יומם יצוה ה' חסדו[111] וארז"ל כל העוסק בתורה בלילה[112], נמצא שהתורה נק' בשם שיר, וההפרש בין זמרה לשיר,

---

95) ששכח לשאת הארון בכתף: סוטה שם. רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ב, הי"ב.

96) שברח מפני שאול: שמו"א יט, יב ואילך. ראה ספרי קרח יח, כ.

97) שברח . . ומפני אבשלום: שמו"ב טו, יד ואילך.

98) ושאר הצרות שהי' לו: ראה רש"י סוטה לה, א ד"ה זמירות.

99) קרבן שהוא העלאות העולמות: ראה קו"א לתניא שם. לעיל ח"א המשך אלה תולדות נח פ"ט.

100) קרבן פירושו ל' קירוב: ראה זהר ויקרא ה, א. סה"מ מלוקט ח"ב ע' קכב [בהוצאה החדשה – ח"א ע' קסד]. וש"נ. סה"מ תר"ם ח"ב ע' תקעו הערה 70.

101) רזא דקורבנא עולה עד רזא דאין סוף: ראה זהר פקודי רלט, א. צו כו, ב. סה"מ תרל"ח ע' לו. וש"נ.

102) בקרבן . . שלא יהי' מחשבת חוץ: ראה רמב"ם הל' פסולי המוקדשין רפי"ג. סה"מ תר"ם ח"א ע' רצד. וש"נ.

103) ושלא בכלי שרת פוסל: ראה זבחים מז, א במשנה. רמב"ם הל' מעשה הקרבנות רפ"ה. סה"מ תרמ"ב ע' שנב. וש"נ.

104) תפילין הוא המשכת ד' מוחין: ראה גם תו"א מקץ לה, ב ואילך. סה"מ תרמ"ב ע' שנב. וש"נ.

105) דהעולם הוא בז"א: ראה פרדס שער ערכי הכנויים שכ"ג, פט"ז מערכת עולם. ע"ח שער לאה ורחל של"ח, פ"ט. שער מאמרי רז"ל סנהדרין בסופו ל, ב. מאו"א מערכת עולם סי"ב וביאיר נתיב שם.

106) דהעולם . . במל': ראה פרדס שם. ע"ח שער הזווגים שט"ו, פ"ה. מאו"א שם.

107) זכור רחמיך . . מעולם המה: תהלים כה, ו – בדילוג השם. ראה גם לעיל ע' תשצז.

108) כי אמרתי עולם חסד יבנה: תהלים פט, ג.

109) כשהתפילין . . יש בהם נגיעה: ראה שו"ע אדה"ז הל' תפילין סל"ב, ס"ה.

110) כשהתפילין . . נפסק: ראה שו"ע אדה"ז שם סט"ז ואילך.

111) יומם יצוה ה' חסדו: תהלים מב, ט.

112) העוסק בתורה בלילה: ראה חגיגה יב, ב. לעיל ח"א ע' שב.

דזמרה במנא[113] ושיר בפה[114], וה"ז הפרש גדול. והענין הוא דהנה ארז"ל אסתכל באורייתא וברא עלמא[115], נמצא שהתורה הוא ממוצע בין עולמות לאוא"ס[116], וידוע דממוצע הוא כלול מהב' בחי'[117]. והנה מה שבתורה תלוי כל חיות וקיום העולמות זהו מה ששייך לנאצלי' ונבראים. והנה מחצית העליון צ"ל כלול מהמאציל, והו"ע סתים דתורה דעלי' נא' לא ידע אנוש ערכה אלקי' הבין דרכה, בידיעות עצמותו יודע את התורה, שעשועי המלך בעצמותו[118], שאינו נוסף עליו ואינו מורכב משום דבר אחר, אלא עצם עונג הפשוט. לכן נענש דהמע"ה על ששבח את התורה במה שחיות וקיום העולמות תלוי בה שהו"ע חיצונית דתורה, ולא שבח במה שתורה הוא שעשועי המלך בעצמותו. לכן נענש בשכחה שהוא ג"כ בחיצוניות, ונענש במה ששכח לשאת את הארון בכתף, דהנה על הלוחות כתי', כתובי' משני עבריהם מזה ומזה הם כתובים[119], ואי' בירושלמי שהי' כתובי' מכל הששה צדדים[120] ולא הי' בהם בחי' אחור. והי' צריכי' לשאת אותו בכתף שהוא אחוריים ויהי' בטל וממילא לא יהי' שכחה[121], והוא הי' צ"ל נענש בשכחה לכן שכח לשאת את הארון בכתף ונשא אותו בעגלה וממילא הי' שכחה וממילא נענש בשכחה. העולה מזה שיש בחי' סתים שבתורה, וע"ז אמרז"ל כל המשתמש באור תורה אור תורה מחייהו[122], כן הוא בגמרא שלנו ובילקוט אי' כל המשתמש בטל תורה טל תורה מחייהו[123], שהוא בחי' טל תורה והו"ע סתים שיש בתורה. ועז"נ תורה צוה לנו משה מורשה[18] שהוא ל' ירושה[19], דהנה כתי' האח עשו ליעקב[124], והנה התומ"צ נתלבשו בדברי' גשמי'[125],

---

113) דזמרה במנא: **ראה אוה"ת וישב כרך ה ע' תתקו.**

114) דזמרה במנא ושיר בפה: **ראה לקו"ת ברכה צח, ג. סידור שער החנוכה רעז, סע"ג ואילך. סה"מ תרכ"ז ע' מד. וש"נ.**

115) אסתכל באורייתא וברא עלמא: **ראה זהר תולדות קלד, א. תרומה קסא, א. קרח קעח, א. וראה זהר ויקהל ר, א. מאמרי אדה"א דברים ח"א ע' רעט ואילך.**

116) שהתורה . . ממוצע בין עולמות לאוא"ס: **ראה גם אוה"ת ואתחנן כרך ו ע' ב'רסה.**

117) דממוצע הוא כלול מהב' בחי': **ראה ע"ח שער דרושי אבי"ע שמ"ב, פ"א. תו"א יתרו קט, ב. סידור שער הל"ג בעומר שו, ב. אוה"ת בשלח ע' תקע ואילך.**

118) שעשועי המלך בעצמותו: **ראה עמה"מ שער זה. מאמרי אדה"א שמות ח"ב ע' תנג. וש"נ.**

119) כתובי' משני עבריהם מזה ומזה הם כתובים: **תשא לב, טו.**

120) בירושלמי שהי' כתובי' מכל הששה צדדים: **ראה ירושלמי שקלים פ"ו, סה"א. לעיל ח"א ע' שג. ראה גם סהמ"צ להצ"צ ע' 80 ואילך.**

121) אחוריים . . שכחה: **ראה מאו"א מערכת שכחה סל"ז וביאיר נתיב שם. רמ"ז לזהר בחוקותי קיב, א ד"ה אר"י א"ל — ע' צז בדפי הספר.**

122) כל המשתמש באור תורה אור תורה מחייהו: **כתובות קיא, ב.**

123) ובילקוט . . טל תורה מחייהו: **ישעי' כו, יט רמז תלא. ראה גם דקדוקי סופרים השלם לכתובות שם. ילקוט שמעוני ואתחנן ד, ד רמז תתכד. לקו"ש כרך יא ע' 193. סה"מ מלוקט ח"ד ע' שפח [בהוצאה החדשה — ח"ג ע' קפד].**

124) האח עשו ליעקב: **מלאכי א, ב. ושם: הלוא־אח.**

125) התומ"צ נתלבשו בדברי' גשמי': **ראה**

ציצית בצמר גשמי, תפילין בקלף גשמי, והוא שנתלבש בהם מציצית דתהו וע״י שממברים[126] אותם יורשי׳ אורות דתהו. והגם שנת״ל שירושה הוא שלא בעמל ויגיעה, מ״מ מאחר שהם שלא בערך לגבי אורות דתהו שיורשי׳ עי״ז לכן נק׳ ירושה[127]. ומתנה הוא האור שלמעלה מתהו ותיקון, רק שמתנה אין נותנים רק למי שהרויח[128] שנותני׳ לו כמאמרז״ל אי לאו דעביד נייחא לא הוה יהיב לי׳[129], כמו״כ כאן תחילה צ״ל התקן עצמך ללמוד תורה שאינו ירושה לך, ואח״כ זוכה לבחי׳ ירושה, אז נותנים לו במתנה האור שלמעלה מתהו ותיקון. וזהו ג׳ שעות הראשונות הקב״ה יושב ועוסק בתורה, היינו ג״ר דעתיק[130], דמה שהקב״ה קורא ושונה כנגדו היינו ז״ת דע״י, וזה לפ״ע העמל והיגיעה. ומה שג׳ שעות הראשונות כו׳ הם ג״ר דעתיק שאינו תלוי בעמל ויגיעה, וכשבתחילה הי׳ מעמל ומייגע בתורה כו׳ אזי נותנין לו במתנה מאור שלמעלה מתהו ותיקון.

וזהו **גדולה תורה שנותנת חיים לעושי׳[2] דוקא, שצריכי׳ לעמל ולייגע בתורה.**

וזהו״ע מה שהתורה נק׳ רפואה לחולה שאב״ס הוא מה שהתקן עצמך כו׳, ולחולה שיב״ס הו״ע ירושה ומתנה דתורה, ואפי׳ למי שחסר שער הנו״ן שאינו מחבר האין עם היש, ג״כ הרפואה הוא תורה. שבתורה יש בחי׳ הד׳ שהו״ע מתנה שיש בתורה, שהוא למעלה מתהו ותיקון, שהוא יש אמיתי שאינו שייך שם אין ויש. דהנה נת״ל שיש יש ואין, ואין ויש[131], וביש אמיתי אינו שייך אין ויש, ומאחר שבא לבחי׳ זו, וממילא נתחבר האין עם היש. וזהו גדולה תורה שנותנת[2] חיים לעושי׳ שנא׳ כי חיים הוא לכל מוצאיה ולכל בשרו מרפא[3] לכל הג׳ מיני חולאים הנ״ל תורה מרפא אותם.

טעמי המצות ושער המצות פ׳ בהר. פע״ח שער התפלה ש״א, פ״ז. לעיל בההמשך פט״ז. וש״נ.

126) שממברים: **כ״ה בגוכתי״ק.**

127) מאחר . . שלא בערך . . נק׳ ירושה: **ראה לעיל בההמשך פס״ח קרוב לסופו.**

128) רק שמתנה אין נותנים רק למי שהרויח: **ראה בהערה שלפנ״ז.**

129) אי לאו דעביד נייחא לא הוה יהיב לי׳: **ראה לעיל בההמשך פס״ח. וש״נ.**

130) ג׳ שעות הראשונות . . ג״ר דעתיק: **ראה גם לעיל בההמשך סוף פס״ח. ושם: כח״ב.**

131) נת״ל שיש יש ואין ואין ויש: **ראה גם לעיל בההמשך ספמ״ג-פמ״ד ואילך ובהנחה ע׳ תתכט ואילך.**

ש"פ תבוא ל"ז

אני לדודי ודודי לי[1] הרועה בשושנים[2], אני לדודי ודודי לי ר"ת אלול[3] וס"ת ד' יודין[4] הם מ' יום מר"ח אלול עד יוהכ"פ, דעל אותן הימים נא' אנכי עמדתי בהר כימים הראשונים[5], מה הראשונים ברצון אף האחרונים ברצון[6], לכן נק' ימים האלו ימי רצון. וצ"ל מה היפעיל בישראל אותן הימים, הגם שאותן הימים היו ימי רצון לישראל, מ"מ צ"ל מה מרגיש כ"א מישראל באותן הימים.

והנה על הרועה בשושנים אמרז"ל א"ת שושנים אלא ששונים[7], ששונים בהלכות, דהנה נת"ל דתורה הוא רפואה לג' מיני חולאים[8], חולה שאין בו סכנה הוא מי שנלכד בתאוות היתר ח"ו, וחולה שיש בו סכנה הוא מי שנלכד בתאוות איסור ח"ו, ויש חולה בדקות שהוא מה שחסר שער הנו"ן, דחולה בגימ' מ"ט[9] וכשחסר שער הנו"ן דפי' חולה הוא חסרון. והנה תורה הוא רפואה לג' מיני חולאים אלו, דהנה תורה נק' עוז כמארז"ל אין עוז אלא[10] תורה[11] שנא' ה' עוז לעמו יתן[12]. וזהו שנא' עוז ותושי'[11], עוז שנותנת כח ועוז להנה"א, ותושי' שמתשת כח נה"ב, וצ"ל למה צריכי' להתיש כח דנה"ב. והענין הוא דהנה עצם כח המתאווה אינו רע[13], כמ"ש ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך בשני יצריך[14], ואיך שייך שהיצה"ר יהי' לו אהבה לאלקו', אלא שעצם כח המתאווה אינו רע אלא

---

1) אני לדודי ודודי לי: **הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ממאמר הכ"ו מהמשך וככה פרקים סט-עא, שנדפס לעיל בחלק המאמרים.**

2) אני לדודי . . הרועה בשושנים: **שה"ש ו, ג.**

3) אני לדודי . . ר"ת אלול: **ראה אבודרהם סדר תפלת ר"ה ופירושה בשם הדרשנים. דרשות ר"י אבן שועיב ס"פ שופטים בשם המדרש. סדר היום סדר ר"ח אלול. ב"ח לטאו"ח סתקפ"א ד"ה והעבירו בשם האחרונים. מאמרי אדה"א דברים ח"א ע' שלב. וש"נ.**

4) אני לדודי . . וס"ת ד' יודין: **אבודרהם: דרשות ר"י אבן שועיב: ב"ח שם. אילת אהבים לר"ש אלקבץ שה"ש ו, ג. ר"ח שער התשובה פ"ד ד"ה עוד יש.**

5) אנכי עמדתי בהר כימים הראשונים: **עקב י, י.**

6) מה הראשונים . . ברצון: **ראה רש"י עקב ט, יח. י, י. לקו"ש כרך יג ע' 266 בהערה.**

7) א"ת שושנים אלא ששונים: **ראה זח"ב תוספות עדר, א. מאמרי אדה"א דברים ח"ד ע' א'קפח. וש"נ. ראה בסוף הספר במילואים.**

8) נת"ל דתורה הוא רפואה . . חולאים: **לעיל בההמשך פס"ג.**

9) דחולה בגימ' מ"ט: **ראה טעמי המצות להאריז"ל ר"פ וירא. לקו"ת להאריז"ל ויחי מח, ב. מאו"א מערכת חולה סל"ה.**

10) אין עוז אלא תורה: **ראה מכילתא בשלח טו, ב. ספרי ברכה לג, ב. מכילתא דרשב"י פי"ט, טז. סה"מ מלוקט ח"א ע' תלו [בהוצאה החדשה – ח"א ע' סו]. וש"נ. מאמרי אדה"א ויקרא ח"א ע' שלח. וש"נ. לעיל בההמשך פס"א.**

11) תורה . . עוז ותושי': **ראה גם לעיל בההמשך פס"ט. וש"נ.**

12) ה' עוז לעמו יתן: **תהלים כט, יא.**

13) עצם כח המתאווה אינו רע: **ראה לקו"ת חוקת נו, סע"ג ואילך. ר"ה סא, סע"ג ואילך. ראה גם לעיל ח"א ע' רלא. וש"נ.**

14) ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך בשני יצריך: **ואתחנן ו, ה. ברכות נד, א. ראה לעיל ע' תכא. וש"נ.**

שמציירי' בו ציור רע. וזש"ה וייצר בתרין יצרי"ן[15] שהוא שמציירי' בו ציור רע, אבל עצם כח המתאווה אינו רע. מ"מ מאחר שבו מציירי' הציור רשע[16], מוכרח לומר שעצם כח המתאווה ג"כ קרוב לרע. דעל קדושה אינו שייך לצייר ציור רע, כמו מי שהוא רחוק מדבר רע אינו שייך שיסית אותו לדבר רע, אבל מי שהוא קרוב לדבר רע היינו שאינו זהיר כ"כ, שייך להסית אותו לרע. כמו"כ אם נאמר שעצם כח המתאווה אינו רע כלל אינו שייך לצייר ציור רע, אלא מוכרח לומר שהוא קרוב לרע, לכן צריכי' להתיש אותו שלא יומשך לו.

ואפי' מי שנפל בתאוות היתר מ"מ תורה מרפא אותו, כמארז"ל אם פגע בך מנוול זה[17] משכהו לבהמ"ד אפי' אם אבן הוא נימוח, אפי' שכבר נעשה מנוול, מ"מ משכהו לבהמ"ד אם אבן הוא אפי' לבו אטום כלב[18] האבן[19] מ"מ נמוח. ואפי' מי שנלכד ח"ו בתאוות איסור מ"מ תורה מרפא אותו, דאפי' על מה דאי' בספרי' דתשובה אינו מועיל[20] היינו תשובה תתאה אבל תשובה עילאה[21] מועיל כמארז"ל אין לך דבר שעומד בפני התשובה[22], היינו תשובה עילאה מועיל על הכל אפי' על תאוות איסור, דאפי' כריתות ומיתות ב"ד מ"מ תשובה קדמה להם[23], רק שצריכי' יסורים למרק אותו[24]. ותשובה עילאה הוא תורה כמ"ש בסש"ב[25] דתשובה עילאה הוא מלמעלה למטה, ותורה הוא ג"כ מלמעלה למטה כמ"ש וירד ה' על הר סיני[26] וכתי' אנכי הוי' אלקיך[27] שמאנכי מי שאנכי[28] יומשך שהוי' יהי' בחי' אלוקיך. ומה דשייך תורה לתשובה עילאה לתורה[29], דתשובה עילאה הוא תשוב ה' עילאה לגבי יו"ד[30], ותשובה תתאה הוא תשוב ה' תתאה לגבי וא"ו[31],

---

15) וייצר בתרין יצרי"ן: **בראשית ב, ז. לעיל בההמשך ספפ"ד: בזהר — ראה זהר תזריע מו, ב. תרגום יוב"ע שם. ברכות סא, א. אוה"ת בראשית כרך ג ע' 1044 ואילך.**

16) רשע: **אוצ"ל: רע.**

17) אם פגע בך מנוול זה: **ראה סוכה נב, ב. קדושין ל, ב.**

18) לבו אטום כלב האבן: **ראה לקו"ת האזינו עה, ד.**

19) כלב האבן: **יחזקאל יא, יט. לו, כו.**

20) דאי' בספרי' דתשובה אינו מועיל: **ראה זהר ויחי ריט, ב. אגה"ת פ"ד ובלקוטי הגהות שם ע' נח-נט.**

21) תשובה תתאה . . עילאה: **זהר רע"מ נשא קכג, א.**

22) אין לך דבר שעומד בפני התשובה: **ראה תניא פכ"ה. אגה"ת רפ"ד וברשימות כ"ק אדמו"ר זי"ע לשם. פיה"מ להרמב"ם אבות פ"ג, מי"א. לקו"ש כרך ו ע' 66 הערה 54.**

23) תשובה קדמה להם: **ראה גם שערי תשובה ג, א ובהנסמן במ"מ לשם. באמרי בינה שער הק"ש עח, א — דתשובה קדמה למעשה המצות.**

24) כריתות ומיתות . . יסורים למרק אותו: **יומא פו, א. אגה"ת פ"א.**

25) כמ"ש בסש"ב: **אגרת התשובה ספ"ח. פ"ט. רפ"י.**

26) וירד ה' על הר סיני: **יתרו יט, כ.**

27) אנכי הוי' אלקיך: **יתרו כ, ב.**

28) שמאנכי מי שאנכי: **ראה תניא מהדו"ק ספמ"ט. לקו"ת להאריז"ל תולדות כז, יט בשם הזהר. אבן עזרא תולדות שם. מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"א ע' יד. פרשיות התורה ח"א ע' רט ובהנסמן במ"מ לשם.**

29) לתורה: **אולי תיבה זו מיותרת.**

30) דתשובה עילאה . . תשוב ה' . . יו"ד: **ראה הערה שלאח"ז. לקו"ת מצורע כה, ב.**

31) ותשובה . . תשוב ה' . . וא"ו: **ראה זהר**

ותורה ניתנה ביום החמשים[32] שהוא שער הנו״ן דבינה[33], ואורייתא מחכ׳ נפקת[34] הו״ע מה שחכ׳ בינה הם תרין ריעין דל״מ[35], וזהו״ע חמשה חומשי תורה שהוא ה׳[36] שהו״ע בינה. וזהו״ע מה שהתורה נק׳ ספר תורה דספר הוא בינה[37], כמו עסקת בספר וסופר[38] וסיפור[39], וכן ג׳ ספרים נפתחים[40] ספר וסופר וסיפור, ספר בוא״ו הוא חכ׳ שהו״ע סופר הכותב את הספר וספר בלא וא״ו הוא בינה, וסיפור הוא מל׳[41] של״ת[42] שאם אינו יודע עומק השירי׳ והתשבחות דתלים אינו כלום, אלא שגם זה הוא ענין[43]. הרי התורה שנק׳ ספר שהוא בינה, לכן הוא תשובה עילאה, לכן מרפא אפי׳ לחולה שיב״ס.

ואפי׳ לחולה בדקות היינו שחסר שער הנו״ן גם תורה מרפא אותו, דתורה ניתנה ביום החמשים[44], ועוד דעצם תורה הוא בינה, ה״ז בינה בשלמוד[45] גם שער הנו״ן, וממילא מרפא גם למי שחסר שער הנו״ן דבינה. וזהו״ע י״ג מדות שהתורה נדרשת בהן[46] שהם נגד י״ג מדה״ר[47] שהם מקור המחילה והסליחה, דע״י הי״ג מדות התורה ממשיכי׳ הי״ג מדה״ר, כמו משה שאמר אל נא רפא נא לה[48] א״ל ק״ו[49] ואבי׳ ירוק ירק[50] כו׳. ולכאו׳ מפני ש׳[51] אל, אלא מפני שהוא

רע״מ נשא קכב, א. ראשית חכמה שער התשובה פ״ב (קו, ג). מאורי אור מערכת תשובה אות ס. אוה״ת בא ע׳ שלו.

32) ותורה ניתנה ביום החמשים: ראה שו״ע אדה״ז חאו״ח סדר תפלת חה״ש סתצ״ד, ס״א. סה״מ תר״ם ח״א ע׳ רז. וש״נ.

33) ביום החמשים . . שער הנו״ן דבינה: ראה גם לקו״ת במדבר י, ד.

34) ואורייתא מחכ׳ נפקת: זהר בשלח סב, א. יתרו פה, א. רע״מ משפטים קכא, א. קדושים פא, א. חוקת קפב, א. ואתחנן רסא, א.

35) שחכ׳ בינה הם תרין ריעין דל״מ: ראה זהר בשלח נו, א. ויקרא ד, א. מאמרי אדה״א דברים ח״ב ע׳ שסו. וש״נ. תו״ח בראשית כא, ב ובהערה 8.

36) חמשה חומשי תורה שהוא ה׳: לעיל בההמשך פס״ט: ה׳ עילאה. ראה גם לעיל ח״א המשך ואלה תולדות יצחק ספ״ז. וש״נ.

37) דספר הוא בינה: נסמן בסמוך הערה 41.

38) עסקת בספר וסופר וסיפור: ראה גם סה״מ תרל״ב ח״ב ע׳ תקמה — נדפס גם בתורת שמואל דרושי חתונה ע׳ קפז. תרל״ה ח״ב ע׳ תקכז: עסקת בתורה [ראה שבת לא, א] בספר וסופר וסיפור.

39) בספר וסופר וסיפור: ס״י פ״א, מ״א בסופה.

40) ג׳ ספרים נפתחים: ראה ר״ה טז, ב. ספר המאמרים תרמ״א ע׳ שמח. וש״נ.

41) ספר . . חכ׳ . . וספר . . בינה, . . מל׳: ראה לקו״ת סוכות פ, ב.

42) של״ת: = שלא תאמר.

43) שאם אינו יודע . . דתלים . . הוא ענין: ראה גם סה״מ תרל״ב ודרושי חתונה שם.

44) דתורה ניתנה ביום החמשים: ראה שו״ע אדה״ז חאו״ח סדר תפלת חה״ש סתצ״ד, ס״א. סה״מ תר״ם ח״א ע׳ רז. וש״נ.

45) בשלמוד: אולי צ״ל: בשלומד.

46) י״ג מדות שהתורה נדרשת בהן: תו״כ ר״פ ויקרא.

47) י״ג מדות שהתורה . . י״ג מדה״ר: ראה לקו״ת בהעלותך ל, ב. עקב טו, רע״ג. פ׳ ראה לג, ד. בכ״מ הובא בשם הרה״מ — ראה גם סה״מ תרכ״ו ע׳ דש. תרכ״ז ע׳ תמו. וש״נ. תרכ״ט ע׳ רל.

48) אל נא רפא נא לה: בהעלותך יב, יג.

49) א״ל ק״ו: ראה רש״י וספרי בהעלותך יב, יד. ב״ק כה, א.

50) ואבי׳ ירוק ירק: בהעלותך יב, יד.

51) מפני ש׳: אוצ״ל: מפני מה אמר ש׳.

המדה הא' מי"ג מדה"ר[52], וא"ל ק"ו. ומפני מה לא א"ל ק"ו עם כל מצותיה של תורה, אלא כדי שיתלבש ענין דק"ו בגשמי צריכי' אתעדל"ת, וע"י שאמר המדה הא' המשיך הק"ו. וכמו"כ ע"י שלומדי' ק"ו ממשיכי' שם אל על נפשו, וע"י מדה אחרת ממשיכי' ש' אחר על נפשו. וזהו"ע שהתורה נק' רפואה שמרפא לכל הג' מיני חולאים, וצ"ל מה הם המדריגות שיש בתורה שמרפא לכל הג' מיני חולאים.

והענין הוא דהנה כתי' יערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי[53], שיש ב' מדריגות מטר וטל, מטר הוא תלוי באתעדל"ת[54] כמ"ש ואד יעלה מן הארץ[55] ואח"כ יורדי' גשמים, וזהו גמר ההעלאה. ובתורה הוא משארז"ל התקן עצמך ללמוד תורה שאינו ירושה לך[56], וצריכי' לעמל ולייגע בתורה, ועי"ז ממשיכי' שיהי' הקב"ה קורא ושונה כנגדו[57] ונת"ל פי'. דהנה כתי' כל אורה האמור באליהוא בירידת גשמים[58] הכתוב מדבר, ולמדו זה מפסוק יפץ ענני אורו[59]. והענין הוא דהנה כתי' והי' אור הלבנה כאור החמה[60] ואור החמה יהי' שבעתים כאור שבעת הימים, והו"ע אור חסד דעתיק שהוא אור קדמאה[61] שכולל כל הז' בחי'. דכמו באצי' חסד נק' יומא דאזיל עם כולא יומין[62], כמו"כ בעתיק כולל כל הבחי'[63], ונק' גשם שהוא תלוי באתעדל"ת. והוא ע"י עסק בתורה בעמל ויגיעה, וזהו אם בחוקתי תלכו[64] ונתתי גשמיכם בעתם[65], ופירש"י אם תהיו עמלים בתורה[64], דמצות כתי' אח"כ ושמרתם מצותי[66], אלא קאי על תורה וצריכי' להיות עמלים בתורה. וגשמיות ג"כ תלוי בתורה וכמ"ש ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו[67], וכדאי' בזהר זימנא חדא איצריך עלמא למיטרא[68]

---

52) ש' אל . . המדה הא' מי"ג מדה"ר: **ראה לקו"ש כרך ד ע' 1348 ואילך. ובאג"ק כ"ק אדמו"ר זי"ע ח"ב ע' שסט ואילך.**

53) יערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי: **האזינו לב, ב.**

54) מטר הוא תלוי באתעדל"ת: **ראה גם בהנחה שלפנ"ז ובהנסמן שם.**

55) ואד יעלה מן הארץ: **בראשית ב, ו.**

56) התקן עצמך ללמוד תורה שאינו ירושה לך: **אבות פ"ב, מי"ב — ושם: שאינה.**

57) הקב"ה קורא ושונה כנגדו: **ראה גם בהנחה שלפנ"ז. וש"נ.**

58) כל אורה האמור באליהוא בירידת גשמים: **ראה ב"ר ספכ"ו. לעיל בההמשך ספס"ז. וש"נ.**

59) יפץ ענני אורו: **ע"פ איוב לז, יא.**

60) והי' אור הלבנה כאור החמה: **ישעי' ל, כו.**

61) חסד דעתיק שהוא אור קדמאה: **ראה גם בהנחה שלפנ"ז. לעיל בההמשך פס"ז.**

62) יומא דאזיל עם כולא יומין: **ראה זהר אמור קג, ב. פע"ח ש' יוה"כ שכ"ז, פ"ג. הנסמן במאמרי אדה"א דברים ח"ג ע' א'לה. בהנחה שלפנ"ז.**

63) דכמו באצי' חסד . . כמו"כ בעתיק . . הבחי': **ראה גם לעיל בההמשך רפפ"ד.**

64) אם בחוקתי תלכו . . ופירש"י אם תהיו עמלים בתורה: **בחוקותי כו, ג. ראה גם בהנחה שלפנ"ז. סה"מ תרמ"ב ע' רנה. וש"נ.**

65) ונתתי גשמיכם בעתם: **בחוקותי שם, ד.**

66) ושמרתם מצותי: **ראה גם בהנחה שלפנ"ז. בחומש וברש"י שם: ואת מצותי תשמרו.**

67) ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו: **המשך הכתוב ונתתי גשמיכם.**

68) זימנא חדא איצריך עלמא למיטרא: **זהר אחרי נט, רע"ב. ראה גם סה"מ תרכ"ז ע' רצא ואילך. וש"נ.**

אמר רשב"י דרוש א' מענין גשמים[69] וירד גשמים, דהכל תלוי בתורה, וזהו גשם דתורה. וטל הוא בתורה מה שנק' ירושה ומתנה, ירושה הוא כח"ב דתהו[70] ומתנה הוא אור שלמעלה מתהו ותיקון, וזהו אינו תלוי באתעדל"ת כמשנת"ל. וצ"ל איך באים לבחי' זו, דהרי הנשמה נתלבשה בגוף ונה"ב המעלים ומסתירים על אור ה' וקדושתו, כ"א ע"י תשובת[71] ראב"ד ותשובה זו הי' העלאה בלא המשכה וכמשית"ל אי"ה[72].

והנה ענין תשובה הוא העלאה כלליות בין בצדיקי' ובין בבע"ת. והענין הוא דהנה ארז"ל אורייתא בלא דו"ר לא פרחית לעילא[73], דאפי' מי שהוא צדיק גמור מ"מ הרי הנשמה ירדה ממעלה שהי' קודם לכן, שהנשמה כמו שהיתה למעלה כתי' עלי' חי הוי' אשר עמדתי לפניו באהוי"ר[74], ונתלבשה בגוף, שאם לא יעורר האהבה לא יהי' כו'. ואפי' אם מעורר האהבה ע"י התבוננות מ"מ ה"ז שלא בערך לגבי האהבה שהי' להנשמה קודם שנתלבשה בגוף, וזהו"ע הדו"ר שצריכי' שיהי' בעת למוד. דהנה התורה ג"כ נתלבשה בדברי' גשמיים כמו ציצית בצמר[75] גשמי' ותפילי' בקלף[76] גשמי', המחליף פרה בחמור[77] שהוא דבר גשמי. ונתלבש גם בטענת שקרים, כמו זה אומר כולא שלי[78] וזה אומר כולא שלי, שא' אומר בודאי שקר. דזה אינו שייך שיהי' כולא של שניהם, שאינו שייך רק שיהי' כולא של א' או שותפי'. ותורה נתלבשה גם בזה לברור למי יהי', הרי התורה נתלבש בדברי' גשמי', לכן צריכי' אהוי"ר שהם תרין גדפין[79] שמעלה[80] למעלה. דאהבה הוא שיש לו אהבה ותשוקה לאלקות, ויראה הוא שיראה מגשת, וזה מורה שהוא קרוב, וזהו שהם גדפין שע"י התורה עולה למעלה. וזהו דבפ"ש[81] דק"ש נזכר ב"פ ענין למוד התורה, תחילה כתי' והיו הדברי' האלה[82] וארז"ל בד"ת הכתוב מדבר[83], ואח"כ כתי' ג"כ ושננתם לבניך[84] שהו"ע שנון דתורה לבניך, כתי' תחילה ואהבת את[14]

---

69) רשב"י דרוש א' מענין גשמים: **ראה גם סה"מ מלוקט ח"ד ע' רנד וס"ע רנה ואילך [בהוצאה החדשה – ח"ג ע' רעג־עדר].**

70) ירושה הוא כח"ב דתהו: **ראה גם לעיל בההמשך פס"ח. וש"נ.**

71) תשובת ראב"ד: **ע"ז יז, א. ראה גם בהערה שלאח"ז.**

72) ראב"ד . . בלא המשכה וכמשית"ל אי"ה: **לפנינו ליתא. ראה גם לעיל בההמשך פע"א.**

73) אורייתא בלא דו"ר לא פרחית לעילא: **בתניא פל"ט: „בתיקונים" – ת"ז ת"י כה, ב.**

74) חי הוי' אשר עמדתי לפניו באהוי"ר: **מל"א יז, א; יח, טו בדילוג. מל"ב ה, טז. ועד"ז שם ג, יד. ראה תו"א בשלח סב, סע"ד. לקו"ת שלח לח, ד.**

75) ציצית בצמר: **ראה שו"ע אדה"ז הל' ציצית ס"ט, ס"א ואילך.**

76) ותפילי' בקלף: **ראה שו"ע אדה"ז הל' תפילין סל"ב, ס"ט.**

77) המחליף פרה בחמור: **משנה ב"מ ק, רע"א.**

78) זה אומר כולא שלי: **משנה ב"מ ב, א.**

79) אהוי"ר שהם תרין גדפין: **ראה תניא פ"מ. פמ"א וברשימות כ"ק אדמו"ר זי"ע לשם. מאמרי אדה"א בראשית ע' עה. וש"נ.**

80) שמעלה: **אולי כתוב: שיעלה.**

81) דבפ"ש: **דבפרשת שמע.**

82) והיו הדברי' האלה: **ואתחנן ו, ו.**

83) והיו הדברי' . . בד"ת הכתוב מדבר: **ראה גם לעיל בההמשך רפס"ז. וש"נ.**

84) ושננתם לבניך: **ואתחנן ו, ז.**

כו', מה שייך זה ללמוד התורה. ומכל הנ"ל מובן דללמוד התורה צריכי' אהבה, וזהו ואהבת, ואת כולל יראה[85] דצריכי' שניהם דע"י אהבה לחוד א"א להעלות כמו ע"י כנף א'[86], וזהו ואהבת את שכולל אהוי"ר אפשר לעלות. וממילא גם האדם עולה למעלה, דמי הוא שיש לו האהבה והיראה הוא האדם, וממילא עולה עי"ז, וזהו"ע התשובה של צדיקי' גמורים,

אך אין צדיק בארץ אשר יעשה טובה ולא יחטא[87], ובפרט השער הנו"ן שגם על משה כתי' ותחסרהו מעט מאלקי'[88], רק שקודם הסתלקותו ארז"ל משה זכה לבינה[89]. ויש אשר נלכדו בתאוות היתר, ויש שנלכדו בתאוות איסור. ולזה יש ג"כ רפואה והוא צעקה פנימיות מעומקא דליבא היינו מתוך פנימיות נקודת הלב. והנה הגם כי תשובה הוא בלא זמן כמ"ש שובה ישראל עד ה' אלקיך[90], השיבנו אליך ונשובה[91], שובו אלי ואשובה אליך[92]. מ"מ עיקר זמן התשובה הוא בעשי"ת כמארז"ל[93] כתי' קרוב ה' לכל קוראיו[94] וכתי' דרשו ה' בהמצאו[95], ל"ק כאן ביחיד וכאן בצבור, ויחיד אימתי בעשי"ת[93], הרי עיקר התשובה בעשי"ת. והו"ע צעקה פשוטה מפנימיות נקודת הלב, וזהו"ע תקיעת שופר בקרן של בהמה, ומה ענינו שזהו נח"ר לפניו שאמרתי ונעשה רצוני[96]. אך הוא ענין קול פשוט שהו"ע צעקה פשוטה מתוך תוך פנימיות נקודת הלב, ובקרן של בהמה הוא כמ"ש אדם ובהמה תושיע ה'[97], בהמה יש לה כח יותר[98], ובהמה הוא בהם מ"ה[99] שיהי' ביטל[100] לאלקות.

---

85) ואת כולל יראה: **ראה לקו"ת ואתחנן ז, ד. ראה גם הנסמן לעיל ח"א המשך אלה תולדות נח פ"ח.**

86) אהבה לחוד . . כנף א': **ראה גם תניא פמ"א נז, רע"ב.**

87) אין צדיק . . טובה ולא יחטא: **קהלת ז, כ — ושם: טוב. וראה גם סה"מ תר"ם ח"ב ע' תתה.**

88) ותחסרהו מעט מאלקי': **תהלים ח, ו. ראה מאמרי אדה"א במדבר ח"ב ע' תלד.**

89) שקודם הסתלקותו . . משה זכה לבינה: **ראה ר"ה כא, ב. ראה גם לעיל ע' תשע. וש"נ. לעיל ח"א ע' קסד ואילך. וש"נ.**

90) שובה ישראל עד ה' אלקיך: **הושע יד, ב.**

91) השיבנו אליך ונשובה: **איכה ה, כא — בדילוג השם.**

92) שובו אלי ואשובה אליך: **ע"פ מלאכי ג, ז.**

93) כמארז"ל . . ויחיד אימתי בעשי"ת: **ראה ר"ה יח, א.**

94) קרוב ה' לכל קוראיו: **תהלים קמה, יח. בר"ה שם: כה' אלקינו בכל קראינו אליו — ואתחנן ד, ז.**

95) דרשו ה' בהמצאו: **ישעי' נה, ו.**

96) נח"ר לפניו שאמרתי ונעשה רצוני: **ע"פ ספרי שלח טו, ז. י. ראה לקו"ש כרך לב ע' 1. וש"נ.**

97) אדם ובהמה תושיע ה': **תהלים לו, ז.**

98) בהמה יש לה כח יותר: **ראה גם לקו"ת פ' ראה כה, ב. שה"ש לה, סע"א ואילך.**

99) ובהמה הוא בהם מ"ה: **ראה גם מאמרי אדה"א דברים ח"ג ע' תתצה (וש"נ): בהמה נוטריקין ב"ה מ"ה. ועד"ז בתו"ח ח"ש קל, ב. סה"מ עת"ר ע' רה ואילך ושם: בהמה נוטריקין בה מ"ה ואדם בגימט' מ"ה. ולהעיר שבמפתח ענינים למאמרי כ"ק אדמו"ר מהורש"ב מאת כ"ק אדמו"ר זי"ע (נדפס בספר המפתחות קה"ת תשכ"ו) במערכת „אדם", על מאמר זה דעת"ר נרשם בין השאר: א. ובהמה . . [אדם] בגימט' מ"ה [בהמה] בהם מ"ה.**

100) ובהמה . . ביטל: **ראה גם תו"ח וישלח קפא, רע"ג.**

והנה להבין ענין תקיעת שופר אי׳ ע״ז משל הבעש״ט ז״ל[101] למלך שהי׳ לו בן יחיד מלומד היטב שהי׳ אצלו כבבת עינו ממש, ועלה בדעת האב ובנו שיסע הבן למדינות אחרי׳[102] ללמוד חכמת ולידע הנהגת בנ״א, אז נתן לו אביו המלך שרים ומשרתים והון רב שילך ויתור במדינות ואיי הים למען יגיע הבן למעלה יתירה יותר מכמו היותו אצל אביו בביתו. ויהי ברבות הימים וכל אשר נתן לו אביו הלך על הוצאת הדרך והצטרכות תפנוקיו שהי׳ מורגל, והעיקר במה תאווה על תאוותו בענינים רבים שעלה לו זה להוצאה מרובה עד שמכר כל אשר לו, ובין כך הלך למדינה רחוקה עד שגם שם אביו לא נודע שם כלל, ובאמרו שהוא בן מלך פלוני מלבד שאינו מאמינים לו, לא נודע כלל שם אביו. וכאשר ראה שכלתה כל תרופות תעלות להחיות את נפשו בצר לו, ועלה בלבו לחזור למדינות אביו. אבל מחמת אריכות הזמן שכח גם לשון מדינתו, ובבואו למדינתו מה יוכל עשות אחר שגם הלשון שכח, והתחיל לרמז להם שהוא בן מלכם, והי׳ אצלם לשחוק היתכן שבן מלך אדיר כזה ילך קרוע ובלוי כ״כ, והכו אותו על קדקדו, ונעשה מלא פצעים וחבורות ומכה טרי׳[103], עד שהגיע לחצר המלך. והתחיל לרמוז להם שהוא בן המלך ולא השגיחו עליו כלום, עד שהתחיל לצעוק בקול גדול בכדי שיכיר המלך קולו, וכשהכיר המלך קולו אמר הלא זהו קול בני צועק מתוך דוחקו, ונתעורר אצלו אהבת בנו וחבקו ונשקו כו׳.

בס״ד פ׳ נצבי׳ ל״ז

זה היום תחילת מעשיך[1] זכרון ליום ראשון[2], וארז״ל האידנא כמאן מצלינן ומסיק שם כר״א[3] דאמר בכ״ה באלול נברא[4] העולם[5], ור״ה הוא ביום ו׳ ואז אומרי׳ זה היום תחילת מעשיך, וצ״ל הלא קדמו מה שנברא ביום א׳ ב׳ כו׳ ולמה אומרי׳ ביום ו׳ שהוא תחילת מעשיך, ועוד צ״ל אומרו זכרון ליום ראשון אמה קאי, אם

---

101) משל הבעש״ט ז״ל: **ראה גם לעיל בההמשך פ״ע ובהנסמן שם.**

102) אחרי׳: **אולי כתוב: אחרו׳. ראה גם בההמשך ובהערה שם.**

103) פצעים וחבורות ומכה טרי׳: **ע״פ ישעי׳ א, ו.**

1) זה היום תחילת מעשיך: **הנחת כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ממאמר הכ״ז מהמשך וככה פרקים עב־עה שנדפס לעיל בחלק המאמרים.**

בהכותרת כאן: פ׳ נצבי׳. בשנת תרל״ז היו פרשיות נצבים־וילך מחוברות.

2) זה היום . . זכרון ליום ראשון: **ברכת זכרונות מוסף לר״ה — ר״ה כז, א.**

3) האידנא כמאן מצלינן ומסיק שם כר״א: **ר״ה שם.**

4) כר״א דאמר בכ״ה באלול נברא העולם: **וכ״ה לעיל בההמשך פע״ה. בר״ה שם: כר״א דאמר בתשרי נברא העולם.**

5) בכ״ה באלול נברא העולם: **ראה פרקי דר״א רפ״ח ובהגהות הרד״ל שם. פסיקתא דר״כ פ׳ בחודש השביעי פיסקא כג. ויק״ר רפכ״ט. יל״ש פינחס כט, א רמז תשפב. תוד״ה לתקופות ר״ה ח, א. וראה גם ר״ן ר״ה טז, א — הובא גם בחדא״ג מהרש״א.**

על יום ו' צ"ל במה מחולק יום זה משאר הימים דגם חסד פעל פעולתה דכל יומא ויומא עביד עבידתא[6] ובמה מחולק יום זה. ואם נא' דקאי על יום ראשון דמע"ב ומה שאו' תחילה זה היום כו' קאי על יום ו' וצ"ל זה.

והענין הוא דהנה נת"ל דתורה הוא רפואה לכל חולי הנפש[7]. והנה עוד מעלה יתירה יש בתורה שיש בה ענין דר"ה ג"כ, דר"ה הוא בנין המל'[8]. וצ"ל למה צריכי' לבנות מדת המל' יותר משאר ט' הספירות, והענין הוא דהנה אצי' המל' הוא רק נקודא חדא[9], ובנין המל' להיות פרצוף שלם הוא מהט"ס שלמעלה ממנה[10]. ור"ה אז זמן בנין המל', לכן אומרי' בר"ה פסוקי מלכיות זכרונות ושופרות[11], דעיקר הבקשה הוא מ"ש גלה כבוד מל' עלינו[12], ובכן תן פחדך[13], והופע עלינו בהדר גאון עוזך[14], וידע כל פעול כי אתה פעלתו, ויבין כל יצור כי אתה יצרתו ויאמר כל אשר נשמה כו'. ובמוסף הוא מה שמוסיפי' על הקרבנות, אומרי' י' פסוקי מלכיות כו' מתנ"ך[15], והוא כמו עד"מ ראובן ושמעון שטוענים כ"א טוען לפי מה שטוב לו, ואחר הטעמים פעמים מוסיף עוד טענה א' ופעמים אינו מוסיף רק לאמת ולחזק את דבריו. כמו"כ כאן תחילה אומרי' הבקשה ואח"כ מביאים מפסוקי' שצ"ל גילוי המל' ככתוב בתורתך כו', והוא לחזק דבריו שיהי' בנין המל'. והנה בגמ' אי' ע"ז אמר הקב"ה אמרו לפני מל' כדי שתמלכוני עליכם[16], זכרונות כדי שתעלה זכרונותיכם לטובה ובמה בשופר, משמע מ"ש במה בשופר קאי על תקיעת שופר דלא קאמר באמרו שופרות. וצ"ל הלא העיקר הוא התקיעת שופר כדאי' בזהר אברהם אתקן לכורסייא[17], אברהם[18] הוא תקיעה[19] ויצחק שברי'[20]

---

6) דכל יומא ויומא עביד עבידתא: **ראה זהר ויגש רה, סע"א. אמור צד, רע"ב. השמטות לזח"א רסד, ב.**

7) נת"ל דתורה הוא רפואה לכל חולי הנפש: **לעיל בההמשך פס"ג. לעיל בהנחה שלפנ"ז ע' תתפד.**

8) דר"ה הוא בנין המל': **ראה גם לעיל בההמשך רפע"ב. וש"נ.**

9) אצי' המל' הוא רק נקודא חדא: **ראה ע"ח שער המלכים שי"א, פ"ה. שער מיעוט הירח של"ו, פ"א. פ"ב. לקו"ת צו יא, ב. סה"מ תרמ"ב ע' קד. וש"נ.**

10) ובנין המל' . . מהט"ס שלמעלה ממנה: **ראה ע"ח שער מיעוט הירח של"ו, פ"א. פ"ב. תו"א מג"א צב, א. סידור שחרית נט, ג. לקו"ת צו יא, ב. מסעי פט, סע"ד ואילך. ראה בסוף הספר במילואים.**

11) אומרי' בר"ה פסוקי . . ושופרות: **במוסף. ראה ר"ה לב, א. שו"ע אדה"ז הל' ר"ה סתקצ"א, ס"ז ואילך.**

12) גלה כבוד מל' עלינו: **מוסף לר"ה ויוכ"פ ויו"ט — ומפני חטאינו.**

13) ובכן תן פחדך: **כל תפלות העמידה לר"ה ויוכ"פ.**

14) והופע עלינו בהדר גאון עוזך: **ברכת מלכיות בהוספת תיבת: עלינו.**

15) אומרי' י' פסוקי מלכיות כו' מתנ"ך: **ראה לעיל הערה 11.**

16) אמר הקב"ה אמרו לפני מל' . . עליכם: **ראה ר"ה לד, ב. טז, א.**

17) אברהם אתקן לכורסייא: **זהר אמור צט, ב ובמקדש מלך שם.**

18) אברהם . . תקיעה ויצחק שברי' ויעקב . . רחמים: **ראה גם בהנחה שלאח"ז. וש"נ.**

19) אברהם הוא תקיעה: **זהר שם. בהערה הבאה.**

20) ויצחק שברי': **רע"מ פינחס רל, סע"ב. תוספת שח, ב.**

ויעקב הו"ע אתעוררות רחמים[21], ומה צריכי' לומר פסוקי מלכיו' וזכרונות. ועוד מה צריכי' לומר פסוקי שופרות.

וצ"ל תחילה ענין המל', דהנה כתי' מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל דור ודור[22], כל בגימ' נו"ן[23] שהם נו"ן אלפי' יובלות[24], הם הכל מבחי' מל' רק שהוא מלכותך, ומל' הוא כל עולמים, מה דשייך לעולמות וממלכות עד מלכותך נכלל הנו"ן אלפי' יובלות. והנה כדי שיהי' בחי' מל' זהו אומרו תחילה כבוד מל' יאמרו וגבורתך ידברו[25], להודיע לבני אדם גבורתיו וכבוד הדר מלכותו[26]. דהנה בנין המל' מהגבורות[27], דכדי שיהי' מלך על עם זהו דוקא ע"י גבורות דז"א. וזהו כבוד מלכותך יאמרו, דהנה ענין הדיבור במל' נק' אמירה[28] וההפרש בין אמירה לדיבור, דדיבור הוא בקול, ואמירה הוא בחשאי[29], וזהו"ע ויאמר אלקי' דמע"ב[30], והו"ע עשרה מאמרות[31] שהם נק' אמירה. והנה כדי שיהי' אמירה ידוע שהוא ע"י ה' מוצאות הפה[32] שהם מחלקי' את הקול, והם מה' גבורות[33] מנצפ"ך[34], ושרשם מה' גבורות דז"א[35]. וזהו כבוד מלכותך יאמרו הוא בחי' מל' דבנינו מהגבורות (ובנינו מה' גבורות דז"א כנ"ל, שזהו ידברו, וזהו וגבורתך ידברו כנ"ל), ואח"כ אומר להודיע לבנ"א[26] גבורותיו וכבוד הדר מלכותו, וצ"ל אומרו גבורתיו[36] ולא גבורתך לנוכח כמ"ש לעיל וגבורתך ידברו. ועוד אומרו וכבוד הד"ר מלכותו, והול"ל וכבוד מלכותך כמ"ש לקמן מלכותך

---

21) ויעקב הו"ע אתעוררות רחמים: **ראה סה"מ תרל"ד שם: תרועה יעקב [זהר רע"מ פינחס שם] בחי' רחמי'.**

22) מלכותך מלכות כל . . בכל דור ודור: **תהלים קמה, יג.**

23) כל בגימ' נו"ן: **ראה לקו"ת להרח"ו מטות עה"פ ממחציתם תקחו לא, כט. זהר הרקיע תרומה ספרא דצניעותא פרקא תניינא קלו, ב. לקו"ת מטות פה, ב. שה"ש יב, א. סה"מ תרל"ב ח"א ע' שכא.**

24) נו"ן אלפי' יובלות: **ראה ש"ך ר"פ בהר. מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"א ע' יז. ושם: נ' אלף יובלו' ויותר. סה"מ תרמ"ב ע' רכו. וש"נ. לעיל ח"א מאמר ד"ה וישב יעקב פ"ד.**

25) כבוד מל' . . ידברו: **תהלים קמה, יא.**

26) להודיע לבני אדם . . הדר מלכותו: **ע"פ תהלים קמה, יב.**

27) בנין המל' מהגבורות: **ראה ע"ח שער תיקון הנוקבא של"ד, פ"ה, לעיל ח"א ע' שח. וש"נ.**

28) הדיבור במל' נק' אמירה: **ראה סידור שחרית נג, רע"א.**

29) דדיבור הוא בקול ואמירה הוא בחשאי: **ראה זהר אד"ר נשא קלג, א צויין בלקו"ת שלח לט, ב. (שה"ש יב, רע"א). סידור שם. אוה"ת יתרו כרך ז ע' ב'תרפח.**

30) ויאמר אלקי' דמע"ב: **בראשית א, ג ואילך. ראה סידור שם נב, סע"ד.**

31) עשרה מאמרות: **אבות רפ"ה.**

32) ה' מוצאות הפה: **ראה ס"י (מהדורת מנטובא שכ"ב) פ"ב, מ"א. ובדפו"א שם, מ"ג (ובמפרשים שם). ת"ז ת"ע קלב, סע"א.**

33) הקול . . מה' גבורות: **ראה גם שער היחוד והאמונה ספ"ד. סידור תפלת ר"ה רלו, ד. מאמרי אדה"א דברים ח"ג ע' א'יח.**

34) מה' גבורות מנצפ"ך: **ראה שער היחוד והאמונה ספ"ד. מאמרי אדה"א ויקרא ח"א ע' רלז. וש"נ.**

35) ושרשם מה' גבורות דז"א: **ראה סידור שם נב, סע"ג ואילך.**

36) גבורתיו: **כ"ה גם לעיל בההמשך פע"ב.**

כו׳. ועוד צ״ל אומרו להודיע לבנ״א[26] גבורותיו, דמשמע דגבורות אלו אינם שייכי׳ למל׳ רק להודיע לבנ״א שיש גבורות, דבנ״א הם נשמות הנולדי׳ מזווג זו״נ, וצריכי׳ להודיעם שיש גבורות. וביאור הענין דהנה צ״ל למה לא ברא את העולם במדת החסד, ותירץ ע״ז בזהר דחטאין סגיאין[37] דהי׳ עוברין על פקודי׳ דאורייתא, ומצד החסד הי׳ מתחסד ומעביר עוונות עמו, לכן ברא במה״ד, דאינו שייך שיתנו מותרות, רק שמצד מדה״ד הן שמים לא יזכו בעיניו[38], אבל לכה״פ מותרות בודאי לא יתן לו. וזהו להודיע לבנ״א שיש גבורות, ובזה מובן הל׳ גבורותיו מאחר שאין אומר על למעלה רק לבנ״א. אך צ״ל לפ״ז מה מפסיק בין כבוד מלכותך כו׳ שהוא שייך לפסוק מלכותך כו׳ ובין מלכותך, והול״ל זה אחר פסוק מלכותך, מוכרח לומר דקאי ג״כ על למעלה, וצ״ל מהו גבורתיו וכבוד הד״ר מלכותו.

והנה צ״ל תחילה מ״ש זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון[2], והענין הוא דהנה כתי׳ כל הנק׳ בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו[39], כל הנק׳ בשמי הוא עולם אצי׳[40] שנכלל בשמי, הגם שנק׳ עולם מ״מ ה״ה אלקות[41], לכן נכלל בשמי שהוא אלקות. הגם דשם אינו רק הארה, מ״מ השם הוא שקורי׳ העצם בשם זה, ובאמת יש שם שנק׳ שם העצם. ואח״כ אומר בראתיו יצרתיו אף עשיתיו שהם ג׳ עולמות בי״ע[42], והנה אף הפסיק הענין[43], וצ״ל אומרו אף, הול״ל בראתיו יצרתיו עשיתיו ומהו אף עשיתיו. וצ״ל תחילה ההפרש בין בריאה ליצי׳, דהנה בריאה ויצי׳ הם עלמא[44] דאתכסייא[45] ועלמא דאתגלייא[46]. ועל ל׳ ההסבר כדי שנוכל לדעת ההפרש ביניהם הענין הוא, דהנה בריאה ויצי׳ הם כמו עד״מ מח׳ ודיבור. דהנה מח׳ הוא העלם לזולתו שחבירו אינו יודע מה הוא מחשב, רק שהוא גילוי ההעלם העצמי לגבי עצמו. דהנה כשמשכיל איזה השכלה שהוא עצמיות,

---

37) בזהר דחטאין סגיאין: וכ״ה בהמשך תער״ב ח״ב ר״ע תתר. סה״מ תש״ד ע׳ 223 ובהערה לשם: ראה זח״ג קעה, ב. באוה״ת נח ע׳ 1334: במד״ר פ׳ בראשית ס״פ י״ב, סימן טו. ראה סה״מ תרנ״ט ע׳ ב.

38) הן שמים לא יזכו בעיניו: ע״פ איוב טו, טו. ראה גם לעיל ע׳ תתמב. סה״מ תרל״ח ר״ע תסט. תרל״ט ח״א ע׳ קעח.

39) כל הנק׳ בשמי . . אף עשיתיו: ישעי׳ מג, ז.

40) כל הנק׳ בשמי הוא עולם אצי׳: ראה תו״א בראשית ג, א. מאמרי אדה״ז תקס״ז ע׳ לב. אוה״ת בראשית כרך ו ע׳ תתרמו.

41) אצי׳ . . ה״ה אלקות: ראה עבודת הקדש חלק היחוד פ״ב. רפ״ד. לעיל בההמשך פע״ח. תו״א משפטים עו, ב. סה״מ תרל״א ח״א ע׳ קלח: תר״ם ח״א ע׳ רמא: ח״ב ע׳ תשמא ובהנסמן בהנ״ל.

42) בראתיו יצרתיו אף עשיתיו . . בי״ע: ראה גם לעיל בההמשך פע״ב. וש״נ.

43) אף הפסיק הענין: ראה לקו״ת בלק סז, סע״א. תו״ח בשלח קמד, ג. וש״נ.

44) בריאה ויצי׳ הם עלמא דאתכסייא ועלמא דאתגלייא: ראה גם לעיל בההמשך פע״ב. וש״נ.

45) עלמא דאתכסייא: ראה גם סה״מ תרל״ח ס״ע קלח ואילך.

46) עלמא דאתכסייא ועלמא דאתגלייא: ראה זהר בראשית יח, א. ויצא סתרי תורה קנב, א. קנח, רע״ב. וארא כט, ב. ת״ז בהקדמה א, סע״א ואילך. תניא פכ״ו.

וכדי שיודע הברק המבריק[47] הוא ע"י אותיות המח', וזהו גילוי העלם העצמי לגבי עצמו. אבל לא לזולתו, דאפי' אם יחשוב אדם כל היום כולו מ"מ חבירו לא ידע מזה כלום ואין זה נק' גילוי, כמו עד"מ א' שאומר לחבירו איזה דבר וחבירו אינו מבין, ה"ז פועל אצל חבירו שברון לב, שיודע שיש השכלה ואינו יודע מה. דאם לא הי' יודע כלל אינו שייך שיהי' לו שברון לב מזה, ואינו שייך שיתאווה האדם מה שלא יש בעולם (דמאחר שאינו יודע שיש שכל כזה ה"ז כמו שלא יש כלל). אבל כשיודע שיש השכלה ואינו יודע מה, ה"ז פועל שברון לב, וממילא אין זה נק' גילוי. וכמו"כ במח' מאחר שאינו יודע מה הוא מחשב ה"ז אינו גילוי לכן נק' העלם, אבל דיבור הוא גילוי דכאשר צריך לגלות לזולתו איזה דבר מגלה לו בדיבור. כמו"כ בריאה הוא העלם לזולתו כמו מח', ויצי' הוא גילוי כמו דיבור.

וזהו דאי' בכהאריז"ל[48] כשאומרי' יוצר אור ימשמש בתפילין ש"י וכשאומרי' ובורא חשך ימשמש בתפילין ש"ר[49], וצ"ל הלא תפילין הם[50] הגבה למעלה יותר מתפילין ש"י שהם ד' בתים[51] ימשמש בו כשאומרי' בריאות החשך, ותפילין ש"י כשאומרי' יצירות האור. ועוד מפני מה נק' בריאה חשך ויצי' אור. והענין דהנה בריאה הוא כמו מח' שהוא העלם לזולתו מפני שהוא לבוש הקרוב המקיף את השכל, רק שהוא גילוי העלם העצמי לגבי עצמו, דאדם קרוב לעצמו[52] לכן אינו נאמן להעיד על עצמו. וכן אין אדם משים עצמו רשע[53] ועי"ז נכנסי' לדיחוקי' כמארז"ל פלגינן דיבורא[54], דמה שאומר על זולתו נאמן ומה שאומר ע"ע אינו נאמן, מפני הכלל דאין אדם משים עצמו רשע. ואין לה קרובה כמו שאדם קרב לעצמו, דאפי' ראשון בראשון שהם שני אחים או אב ובנו הרי אם יחשב האב איזה ענין לא ידע הבן כלל. או אם יחשב אח א' לא ידע אח הב', כמו עד"מ ראובן ושמעון אחים אם יחשוב ראובן לא ידע שמעון, או יעקב אב וראובן בנו אם יחשוב יעקב לא ידע ראובן. והוא מפני שאינם דבר א', דראובן הוא דבר נוסף על יעקב, דיעקב הוליד את ראובן ה"ז דבר נוסף, אבל מה שאדם קרוב לעצמו אינו דבר נוסף, לכן מח' הוא גילוי לגבי עצמו אבל לא לגבי זולתו מפני שהוא לבוש הקרוב לכן נק' חשך העלם. משא"כ דיבור הוא גילוי, כמו עד"מ כשאחד לומד גמ' או תוס' ואינו הפשט[55] ה"ז נק' חשך העלם, ואח"כ כשאחד אומר לו הפשט

---

47) הברק המבריק: ראה גם בפיסקא שלאח"ז. לעיל ח"א המשך אלה תולדות נח רפ"ג ובהנסמן שם רפ"ב.

48) דאי' בכהאריז"ל: ראה גם בהבא להלן סה"מ תרמ"ד ע' קעו ואילך.

49) בכהאריז"ל . . יוצר . . ש"י . . חשך . . ש"ר: ראה באר היטב להל' ק"ש סנ"ט, סק"א. משנת חסידים מסכת תפילת הבריאה פ"א, מ"ח. סה"מ תרמ"ד שם. תר"ם ח"א ע' רלז. וש"נ. תרמ"ב ע' ג.

50) תפילין הם: אוצ"ל: תפילין של ראש הם.

51) תפילין . . הגבה . . ש"י שהם ד' בתים: ראה שו"ע אדה"ז הל' תפילין סכ"ה, סי"ד.

52) דאדם קרוב לעצמו: סנהדרין ט, סע"ב. וש"נ.

53) אין אדם משים עצמו רשע: ראה הערה שלפנ"ז.

54) פלגינן דיבורא: ראה סנהדרין שם. י, א.

55) ואינו הפשט: אוצ"ל: ואינו יודע הפשט.

ה"ה מאיר לעיניו, דכל תיבה ותיבה מאיר בעיניו, וזהו מה שהדיבור נק' אור גילוי. וזהו מה שבריאה נק' חשך הוא מצד רוב בהירתו שהוא יש הראשון מהאין לכן נק' חשך. הגם שנת"ל שכל שהוא דבר נוסף נק' זולת והוא העלם לגבי, הענין הוא דהנה בריאה הוא דבר א' עם האין, כמו מח' הוא דבר א' עם הברק המבריק, מפני שהברק המבריק מוכרח להמח' דבלתי מח' לא יגיע לידי השגה. כמו"כ למעלה מאחר שהאין מוכרח להיות תמיד אצל היש ואם יופסק ממנו יעשה ממנו אין ואפס, ומאחר שמוכרח להיות תמיד מלובש בו ה"ה דבר א' עמו (והאין הוא מוכרח להיש דנתאווה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים[56] דוקא ואם לאו התחתונים לא הי' האין ג"כ). וזהו שהבריאה נק' חשך מצד העלמו לזולתו, זהו משל א' להבין מה שהבריאה נק' חשך.

ועוי"ל משל אחר[57] מה שהבריאה נק' חשך, דהנה השמש הוא אור גדול כמ"ש המאיר לארץ ולדרי' עלי' ברחמים[58], ופועל שינוי בהאדם, שביום שאין השמש מאיר על הארץ אין החיות בהאדם כ"כ, משא"כ בעת שהשמש זורח. ובעשבי' פועל צמיחה כמ"ש ממגד תבואות שמש[59], ומרפא את החולי כמארז"ל אדלי יומא אדלי קצירא[60], וכתי' שמש צדקה ומרפא[61]. והנה על עצם אור השמש א"א להביט כלל כ"א ע"י אמצעית ע"י כלי האצטרלובין[62], אבל בל"ז א"א להביט עלי', ופועל חשכת בעינים שלא לראות אפי' דבר שהי' אפשר להביט אם לא הי' מביט עלי'. רק מצד עצם ריבוי האור א"א להביט עלי' כ"א ע"י כלי או חפירה בקרקע, ובאמת א"א לידע האמת וראי' דמוסיפי' עוד, וגם זה הוא שקר דשמא צריכי' לחפור עוד בקרקע או פחות מעט, דשם לא הי' שום איש ואיך אפשר לידע האמת, אבל להביט על השמש בלא האמצעות הנ"ל א"א. וכ"ז הוא מצד עוצם האור השמש, משא"כ על הלבנה מי שיש לו ראי' חזקה אפשר להביט, דהלבנה הוא בעצם חשוך[63] והיא מקבלת אור השמש[64] ומשנה אותה[65], לכן אפשר להביט, אבל על השמש א"א להביט מצד עוצם בהירותו, נמצא כל שהאור גדול ביותר א"א להביט עליו.

---

56) דנתאווה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים: **ראה תנחומא נשא טז. הנסמן לעיל בח"א המשך ואלה תולדות יצחק פ"ג.**

57) ועוי"ל משל אחר: **ראה גם סה"מ תרמ"ד ע' קעח; המשך תער"ב ח"א ע' עדר.**

58) כמ"ש המאיר לארץ . . ברחמים: **בברכת יוצר.**

59) ממגד תבואות שמש: **ברכה לג, יד.**

60) אדלי יומא אדלי קצירא: **ב"ב טז, ב.**

61) שמש צדקה ומרפא: **מלאכי ג, כ.**

62) כלי האצטרלובין: **ראה גם לעיל בההמשך רפע"ג. וש"נ.**

63) דהלבנה הוא בעצם חשוך: **ראה גם לעיל ע' תשנז. וש"נ.**

64) דהלבנה . . מקבלת אור השמש: **ראה גם סידור שחרית לשבת קפב, ד ואילך. לעיל שם. וש"נ.**

65) דהלבנה . . ומשנה אותה: **ראה גם לעיל בההמשך פמ"ד. וש"נ.**

ר״ה ל״ח

ובכן יתקדש[1] שמך[2], בנוסחאות הישנות לא הי׳ ובכן זה[3] ואח״כ הוסיפו זה[4], וצ״ל מה ההוספה מאחר שלא הי׳ בנוסחאות ישנות. והנה איתא בזהר אשכחנא[5] בתקיעותא דרב מבבל[6] הני תלת ובכן לקבל הני תלת[5] פסוקי דויסע ויבא ויט[7], וצ״ל מהו שייכי׳ הג׳ ובכן לג׳ פסוקי׳ הנ״ל. והענין דהנה ג׳ פסוקי׳ הנ״ל יש בכל פסוק ע״ב אותיות[8] והם היו הכנה לקרי״ס, דיצ״מ וקרי״ס היו הכנה למ״ת[9], דכדי שתהי׳ קבלת התורה הי׳ צ״ל תחילה ובנ״י הלכו ביבשה בתוך הים[10], ולמה הי׳ צריכי׳ לזה יש כמה טעמים. וכדי שיהי׳ קרי״ס הי׳ צ״ל תחילה ג׳ פסוקי׳ אלו, וע״י הטי׳ ידו על הים נקרע הים והלכו ביבשה בתוך הים. והם ש׳ הוי׳ במילוי יודין[11], והם ישר הפך ישר[12], ושייך לג׳ ובכן דבכ״ן עולה ע״ב, וצ״ל מאחר שהחשבון עולה כן צ״ל שייכי׳ זה לזה, וצריכי׳ להבין זה.

והענין הוא דהנה ג׳ פסוקי׳ הנ״ל הם ענין א׳ עם תקיעות שופר, דעיקר התקיעות הם תר״ת[13]. דמה שאנו תוקעי׳ תשר״ת ואח״כ תש״ת ואח״כ

---

1) ובכן יתקדש שמך: הנחת כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ממאמר הכ״ח מהמשך וככה פרקים עו־עח, שנדפס לעיל בחלק המאמרים.

2) ובכן יתקדש שמך: תפלת העמידה לימים נוראים.

3) בנוסחאות הישנות לא הי׳ ובכן זה: ראה סידור רב עמרם במקומו; רמב״ם הל׳ תפלה פ״ב, הי״ט ובסדר תפלות כל השנה (בסוף ספר אהבה) — נוסח כל הברכות האמצעות; רוקח הל׳ תפלת ר״ה סר״ד בתחלתו; בנוסח אשכנז ליתא. תולעת יעקב סדר תפלת ר״ה. סדור תפלה למשה לרמ״ק במקומו ע׳ שמב. כש״ט גאגין ח״ו סע״ג ע׳ 76-77. ולהעיר מרא״ג הובא באוה״ח לזהר שבפנים.

4) ואח״כ הוסיפו זה: ראה גם אבודרהם במקומו ע׳ רסב. רמ״ק בהקדמת בנו לס׳ אור נערב — במהדורת ירושלים תשכ״ו הושמט. רח״ו ורא״ג באוה״ח לזהר שבפנים. כתהאריז״ל (פע״ח שער תפלות ר״ה שכ״ה, ספ״ו. פ״ז. שער הכונות ענין ר״ה דרוש ו קרוב לסופו. סידורי האר״י). אוה״ת ר״ה ע׳ א׳שמח.

5) בזהר אשכחנא . . הני תלת: בשלח נב, א בשינוי קל. ראה גם מאמרי אדה״ז תקס״ה ח״ב ע׳ תתצג. אוה״ת ר״ה ס״ע א׳תמד ואילך. סה״מ תרל״ד ע׳ שיג וע׳ שטו — הועתק בחלקו בקונטרס הסידור בסדור תו״א (קה״ת תשמ״ז) ע׳ שפו. תו״מ — התוועדויות חכ״ג ע׳ 284 ואילך.

6) אשכחנא בתקיעותא דרב מבבל: ראה הגהות מהרח״ו עה״ג שם — מקדש מלך לזהר שם. רמ״ק ורא״ג באור החמה לזהר שם.

7) דויסע ויבא ויט: בשלח יד, יט. כ. כא.

8) ג׳ פסוקי׳ . . בכל פסוק ע״ב אותיות: ראה גם רש״י סוכה מה, א במשנה ד״ה אני והו.

9) דיצ״מ וקרי״ס היו הכנה למ״ת: ראה תו״א שמות מט, א. לעיל ח״א ע׳ קצב. וש״נ.

10) ובנ״י הלכו ביבשה בתוך הים: בשלח יד, כט.

11) והם ש׳ הוי׳ במילוי יודין: ראה גם ב״י לטור או״ח הל׳ ר״ה סתקפ״ב ד״ה ומ״ש ובכן [בכן?] עולה ע״ב.

12) והם ישר הפך ישר: ראה זהר בשלח נא, ב. נב, א — רסט, ב ואילך. תולעת יעקב שם. פרדס שער פרטי השמות שכ״א, פ״ה. פע״ח שם רפ״ז. אוה״ת בשלח ע׳ תיט. סה״מ תרל״ב ח״ב ע׳ תרכח. לקוטי לוי״צ אגרות ע׳ קצט.

13) דעיקר התקיעות הם תר״ת: ראה שו״ע אדה״ז הל׳ ר״ה סתקצ״צ, ס״א ואילך.

תר"ת, זהו מפני הספק על תרועה[14] דתורה אי הוא שברי' או תרועה, לכן אנו תוקעין תר"ת ותש"ת שמא הוא שברי', ותשר"ת שמא הוא שניהם, אבל אם היינו יודעי' בודאי שהוא תרועה לא היינו תוקעי' רק תר"ת. והנה ג' פסוקי' הנ"ל ישר הוא חסדי' דאבא הפך גבורות דאימא, ושרשם מחו"ג דאריך, וישר הוא דעת המחבר חו"ב[15]. ותר"ת הם ג"ר[16], ענין זה דתקיעה הוא אברהם[17], דאברהם אתקין לכורסיא[18] שהוא מדת החסד[19]. ותרועה הוא יצחק[20], דיצחק הוא גבורה[21] שהוא ענין פירור הגבורות כמ"ש מי ימלל גבורות הוי'[22], ותרועה הוא ג"כ קולות קצרים[23]. ויעקב תקיעה[24] כמ"ש ויעקב תקע את אהלו בהר[25]. הגם שבמ"א נת' דיעקב הוא תרועה[26], זהו כשיש שברי' ג"כ, אז יצחק הוא שברי'[27] ויעקב תרועה שהו"ע התעוררות רחמי'. אבל כשלא יש רק תרועה אז יצחק הוא תרועה ויעקב תקיעה, נמצא שהוא ענין א' עם ג' פסוקי' הנ"ל. אך צ"ל מה שייך זה לג' ובכן, ומהו הבכן יתקדש שהוסיפו מה שלא הי' בנוסחאות הישנות.

והענין הוא דהנה יו"ט של ר"ה שייך אפי' בצדיקי' גמורים בסו"מ וע"ט, דענין דר"ה הוא המשכת החיות[28] על כלליות השנה, דבליל א' של ר"ה נסתלק החיות[29] משנה שעברה ונמשך חיות חדש. והנה בריאת העולמות הי' מצד שעלה

---

14) תרועה: אמור כג, כד. בהר כה, ט. פינחס כט, א.

15) ישר . . דאבא . . דאימא . . וישר . . חו"ב: ראה הגהות מהרח"ו עה"ג — מקדש מלך לזהר שם נא, ב. אלא שבמקדש מלך שם: דעת המכריע בין החו"ג. סה"מ תרל"ד ע' שטו.

16) תר"ת הם ג"ר: ראה פע"ח שער השופר שכ"ו, פ"ג. פ"ד.

17) דתקיעה הוא אברהם: זהר שבהערה הבאה. רע"מ פינחס רל, סע"ב. רלב, א. תוספת שח, ב.

18) דאברהם אתקין לכורסיא: זהר אמור צט, ב ובמקדש מלך שם.

19) דאברהם . . מדת החסד: ראה זהר בראשית מז, ב. מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"ב ע' תקפ ובהנסמן במ"מ לשם. מאמרי אדה"א קונטרסים ע' ד. וש"נ.

20) ותרועה הוא יצחק: ראה זהר אמור שם.

21) דיצחק הוא גבורה: ראה פרדס שער הכינויים שכ"ב, פ"ד. מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"ב ע' תקפ ובהנסמן במ"מ לשם.

22) מי ימלל גבורות הוי': תהלים קו, ב. וראה גם זהר תולדות קלה, א.

23) ותרועה . . קולות קצרים: ראה שו"ע אדה"ז הל' ר"ה סתקצ, ס"ב.

24) ויעקב תקיעה: ראה זהר אמור שם.

25) ויעקב תקע את אהלו בהר: ויצא לא, כה.

26) דיעקב הוא תרועה: ראה זהר רע"מ פינחס ודרושים שבהערה שלאח"ז.

27) יצחק הוא שברי': ראה זהר רע"מ פינחס רל, סע"ב. רלב, א. תוספת שח, ב. סה"מ תרל"ג ח"ב ע' תקיז. תרל"ד ע' שיג. לעיל הנחה שלפנ"ז. לעיל בההמשך פפ"ג.

28) דר"ה הוא המשכת החיות: ראה לקו"ת נצבים מו, ב ורע"ד. מז, סע"א ואילך. ר"ה נח, ב. מאמרי אדה"ז תקס"ו ע' רסג. ע' שצ. עט"ר בתחלתו. מאמרי אדה"א נצבים ע' תתד ואילך.

29) דבליל א' של ר"ה נסתלק החיות: ראה אגה"ק סי"ד קכא, ריש ע"א. סה"מ תר"ם ח"ב ע' תרעה. תש"ג ס"ע 5. לעיל בההמשך רפפ"א. וש"נ.

ברצונו אנא אמלוך[30] ואין מלך בלא עם[31], לכן נתהווה העולמות. לכן עיקר בקשתינו על המשכת המל' כמו מלוך על העולם כולו בכבודך[32], גלה כבוד מלכותך עלינו[33], ובכן תן פחדך[34], וכמארז"ל אמרו לפני מלכיות[35] כדי שתמלכוני עליכם, זכרונות כדי שתעלה זכרונותיכם לטובה, ובמה בשופר דע"י השופר נמשך בחי' מל'. ובמ"ת הי' ג"כ קול שופר כמ"ש ויהי קול השופר הולך וחזק מאד[36]. ותחילה הי' הג' פסוקי' הנ"ל. אך אין אדם צדיק בארץ כו' לא יחטא[37], ויחטא אין פי' חטא ועון דוקא אלא חסרון[38] (בל"א[39] פֶּעלֶער). וזה שייך אפי' במי שהוא למעלה מעלה בעבודה, מ"מ יש חסרון בדקות, ויש שהחסרון הוא בגסות יותר, והעצה לזה הוא התשובה שאינה דוקא על חטא ועון[40], אלא החזרת פב"ב, דע"י חט"א היינו חסרון כל דהוא . .[41] אב"א, והתשובה הו"ע החזרת פב"פ. וזהו"ע ובכן יתקדש שהוא מ"ש ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת[42], אף שלא כדת מ"מ אבוא אל המלך, רק שהוא בובכן היינו ובכן יתקדש. דכמו ששם הי' הדת שלא ליכנס בחצר הפנימיות, והיא באה לחצר הפנימיות שלא כדת. כמו"כ כאן דהדת הוא לקיים כל מצותי' של תורה בסו"מ וע"ט, ואפי' מי שמלוכלך בעוונות ופשעים לא יאמר נואש, דאין לך דבר שעומד מפני התשובה[43] כי לא ידח ממנו נדח[44], וזהו אף שלא כדת מ"מ אבוא אל המלך בובכן יתקדש.

---

30) אנא אמלוך: **לשון התי"ז למל"א א, ה. ראה מאמרי אדה"ז תקס"ח ח"א ע' ז: וכמ"ש בזהר בפי' וימלוך אנא אמלוך. הנסמן במאמרי אדה"א דברים ח"ג ע' תתצד.**

31) ואין מלך בלא עם: **בחיי וישב לח, ל. ראה גם סה"מ תרכ"ח ע' קכג ואילך. הנסמן במאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"ב לע' תרלא.**

32) מלוך על העולם כולו בכבודך: **תפלת העמידה לר"ה.**

33) גלה כבוד מלכותך עלינו: **מוסף לימים נוראים ויו"ט.**

34) ובכן תן פחדך: **תפלת העמידה לימים נוראים.**

35) אמרו לפני מלכיות: **ראה ר"ה לד, ב. טז, א.**

36) ויהי קול השופר הולך וחזק מאד: **יתרו יט, יט**

37) אין אדם צדיק בארץ כו' לא יחטא: **ע"פ קהלת ז, כ. וראה גם סה"מ תר"ם ח"ב ע' תקמ. ע' תתה. סה"מ תרצ"ב ע' קפב.**

38) ויחטא . . אלא חסרון: **ראה לקו"ת מטות פב, א. נצבים נא, א. מאמרי אדה"א דברים ח"ג ע' תתקיד. נ"ך ע' נא. סה"מ מלוקט ח"א ע' רצב. שם ח"ב ע' קכח [בהוצאה החדשה — ח"א ע' שט. ע' קע] ובהנסמן בהנ"ל.**

39) בל"א: **ראה שיחת ליל הושע"ר תשנ"ב אות ג (נעתק בתו"מ — התוועדויות תשנ"ב ח"א ע' 108). סה"ש תשנ"ב ח"א ע' 38 בשולי הגליון להערה 20. לקו"ש כרך כא ע' 448 הערה 15.**

40) התשובה שאינה דוקא על חטא ועון: **ראה חובת הלבבות שער עבודת אלקים פ"ג ד"ה והחמישי כי מצות. תו"א ויחי מה, א. סה"מ תר"ם ח"ב ע' תקכט. וש"נ. תרמ"ב ע' שפז. וש"נ.**

41) . .: **כאן נרשמה תיבה שאיננה ברורה.**

42) ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת: **אסתר ד, טז.**

43) דאין לך דבר שעומד מפני התשובה: **ראה תניא פכ"ה. אגה"ת רפ"ד וברשימות כ"ק אדמו"ר זי"ע לשם. פיה"מ להרמב"ם אבות פ"ג, מי"א. לקו"ש כרך ו ע' 66 הערה 54.**

44) כי לא ידח ממנו נדח: **ע"פ שמו"ב יד, יד. ראה גם לקו"ת בהר מ, א. ועוד. מאמרי**

והנה על מה סמכו[45] לתקן ובכן הזה, הענין הוא דהנה ע״י תשובה ממשיכי׳ נושא עון ועובר על פשע[46], ותחילה כתי׳ ויעבו״ר[47] ע״ב רי״ו[48], רי״ו גימ׳ ג״פ ע״ב[49] והם ג׳ פסוקי׳ הנ״ל, וע״ב הם הצרופי תיבות מג׳ פסוקי׳ הנ״ל[50] ושרש התשובה הוא בע״ב, וצ״ל מה שייך תשובה לע״ב, והנה אנא בשם שאומרי׳ ביוהכ״פ[51] הוא ע״ב דע״ב[52], וצ״ל מה שייך זה לע״ב דע״ב. וסדרו ובכן יתקדש קודם הג׳ ובכן מפני שיש בו ג׳ ענינים, וכל ענין כולל ב׳ ענינים וית״ל אי״ה.

והנה להבין מה שייך הג׳ פסוקי׳ הנ״ל לג׳ ובכן, צ״ל תחילה דמה שנת״ל דבר״ה נמשך כלליות החיות על כל השנה אינו דוקא בעולם שלנו אלא אפי׳ ברכו״ד[53]. והענין הוא דהנה כתי׳ כל הנק׳ בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו[54], והנה נת״ל דבריאה יצי׳ עשי׳ הם מחדו״מ[55], ואצי׳ נכלל בשמי[56], דאצי׳ איהו וחיוהי חד איהו וגרמוהי חד[57] והוא אינון ואינון הוא[58]. וצ״ל מאחר שאיהו וחיוהי חד כו׳ מפני מה נק׳ עולם שהוא ל׳ העלם[59]. ועוד מאחר שאוא״ס איהו וחיוהי חד משמע שחיוהי אינו איהו, וזה רבותא מה שאיהו מתיחד בחיוהי. ועוד אומרו איהו וחיוהי חד ואיהו וגרמוהי חד, משמע שהם שני דברי׳ בפ״ע, ואיהו המתייחד עמהם אינו מדריגה אחת כ״א כל אחד לפי מדריגתו. וג״ז רבותא מה שמתייחד עמהם כ״א לפי מדריגתו, א״כ משמע שאצי׳ הוא מוגבל ואיך אומרי׳ שאצי׳ הוא אלקות. ובאגה״ק אי׳ דאיהו מתייחד בגרמוהי ובהם וע״י מהווה מאין ליש[60], וכאן

אדה״ז על פרשיות התורה ח״א ע׳ רלט ובהנסמן במ״מ לשם.

45) סמכו: תיבה זו איננה ברורה כ״כ.

46) נושא עון ועובר על פשע: מיכה ז, יח. ואולי הכוונה לתשא לד, ז. ראה הערה הבאה.

47) ותחילה כתי׳ ויעבו״ר: תשא לד, ו. ראה הערה שלפנ״ז.

48) ויעבו״ר ע״ב רי״ו: ראה ת״ז תכ״ב סז, ב. תס״ט צט, ב. תז״ח צח, ג. קיג, ב. זהר לך עט, א ובדרך אמת שם. תולעת יעקב סדר תפלת ר״ה. פע״ח שער הסליחות שי״ב, רפ״א ואילך. לעיל בההמשך רפפ״ד.

49) רי״ו גימ׳ ג״פ ע״ב: ראה תולעת יעקב שם. פע״ח שער הסליחות שי״ב, פ״ג.

50) וע״ב הם הצרופי תיבות מג׳ פסוקי׳ הנ״ל: ראה תולעת יעקב שם. פע״ח שער תפלות ר״ה שכ״ה, פ״ז. ראה גם רש״י סוכה מה, א במשנה ד״ה אני והו.

51) אנא בשם שאומרי׳ ביוהכ״פ: בסדר עבודה וכך הי׳ אומר. יומא פ״ו, מ״ב (סו, א במשנה כגי׳ הב״ח). ירושלמי יומא פ״ג, ה״ז אר״ח. תוי״ט שם. שו״ע אדה״ז הל׳ יוה״כ סתרכ״ב, סי״א. סידור אדה״ז במקומו.

52) אנא בשם . . ע״ב דע״ב: ראה גם סה״מ תרל״ה ח״א ע׳ קטו. תרמ״ג ע׳ קה.

53) ברכו״ד: אולי: בריש כל דרגין.

54) כל הנק׳ בשמי . . אף עשיתיו: ישעי׳ מג, ז.

55) נת״ל דבריאה יצי׳ עשי׳ הם מחדו״מ: ראה לעיל הנחה שלפנ״ז. לעיל ח״א המשך אלה תולדות נח ספ״ז. וש״נ.

56) ואצי׳ נכלל בשמי: ראה תו״א בראשית ג, א. מאמרי אדה״ז תקס״ז ע׳ לב. אוה״ת בראשית כרך ו׳ ע׳ תתרמו.

57) דאצי׳ איהו . . וגרמוהי חד: ראה ת״ז בהקדמה ג, ב.

58) והוא אינון ואינון הוא: ראה לעיל בההמשך פמ״ב. וש״נ.

59) עולם שהוא ל׳ העלם: ראה גם לעיל בההמשך פע״ו. וש״נ.

60) ובאגה״ק אי׳ דאיהו . . מאין ליש: ס״כ.

משמע שהוא רבותא מה שאיהו מתייחד עמהם. והענין הוא דהנה מבשרי אחזה אלוקה[61], והגם דאחזה הוא ל' התרגום[62] שהוא רק אחוריים[63] שא"א לידע רק אחוריים וחצוניות. והנה באצי' יש מוחין ומדות, וצ"ל דמוחין אינם מדות ומדות אינם מוחין ה"ז הגבלה ואיך נק' אצי' אלקות, והענין הוא דהנה בנפש יש שכל ומדות, והנה שכל אינו עצם הנפש[64], שהנפש נק' נפש השכליות[65] או נפש המשכלת[66], שהוא ע"ש הפעולה שהוא רק הארת אור הנפש ולא עצם הנפש. כמו אור השמש המאיר לארץ ולדרי' עלי'[67], שהוא רק אורו וזיו משמש, ולא עצם השמש מתפשט בחלל העולם רק אורו וזיוו, והאור והזיו הזה כמו בעצם השמש הוא בטל בתכלית[68] רק שעל הארץ הוא מאיר ולא עצם כדור השמש[69]. וכמו אור הנר שנתמלא הבית אורו הוא רק הארת אור הנר, ולא עצם הנר, דכל עצם בלתי מתפשט[70]. כמו"כ שכל הוא רק הארת אור הנפש ולא עצם הנפש.

בס"ד ש"פ לך ל"ח

ויאמר ה' אל אברם לך לך[1] מארצך וממולדתך מבית אביך אל הארץ אשר אראך[2], וצ"ל אריכת הל' מארצך כו' אל הארץ אשר כו'. ומהו ענין ההליכה. והנה להבין זה צ"ל תחילה ענין שמחת בית השאיבה, דהנה בין עצם

61) מבשרי אחזה אלוקה: **איוב יט, כו.**

62) דאחזה הוא ל' התרגום: **ראה תו"א משפטים עח, ג. לקו"ת ואתחנן ז, רע"א. שער האמונה מה, א. מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"ב ע' תשנ וע' תשפג. וראה זח"א סתרי תורה פח, סע"ב.**

63) התרגום שהוא רק אחוריים: **ראה טעמי המצות פ' ואתחנן ענין שמו"ת. שער המצות שם. וראה גם תו"א מקץ מב, ד. אוה"ת נ"ך כרך ב ע' תתקד. וראה גם לקו"ש כרך טז ע' 209 בהערה.**

64) שכל אינו עצם הנפש: **ראה לקו"ת ויקרא ד, ב. סה"מ תרכ"ז ע' תנז. וש"נ.**

65) נפש השכליות: **ראה תניא חינוך קטן עה, ג. אגה"ק פ"ו. פט"ו. ראה גם דרושים שבהערה הבאה.**

66) נפש המשכלת: **ראה תניא פ"ג. פ"ה. פל"ג. פמ"ג. פ"נ. שער היחוה"א פ"ז. פ"ח. ראה גם לקו"ת במדבר טו, סע"ד ואילך. סה"מ תרנ"ב ע' צג. תרנ"ג ע' רלד. תרע"ח ע' שס.**

67) המאיר לארץ ולדרי' עלי': **ע"פ ברכת יוצר.**

68) והאור והזיו . . בטל בתכלית: **ראה שער היחוה"א פ"ג.**

69) כדור השמש: **ראה תניא פל"ג. שער היחוד והאמונה פ"ג. פ"ו. פ"י.**

70) דכל עצם בלתי מתפשט: **מובא בכ"מ ומהם: סה"מ תרמ"ג ע' סא־סג. ראה בסוף הספר במילואים.**

1) ויאמר ה' אל אברם לך לך: **הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ממאמר הל"ה מהמשך וככה הכולל שני פרקים צז־צח, שנדפס לעיל בחלק המאמרים.**

בהנחה נרשמה רק עמוד א'.

2) ויאמר ה' . . אשר אראך: **לך יב, א — ושם ומבית. ראה גם לעיל בההמשך ספצ"ח.**

יו״ט דסוכות ובין שמע״צ שהוא רגל בפ״ע[3] בינתיים הי׳ ב׳ ענינים, ד׳ מינים שבלולב[4] ושמחת בית השאיבה. וענין שמחת כו׳ הוא כמ״ש ושאבתם מים בששון[5], וזה הי׳ ביום השני[6]. דהנה עצם ענין שמחת בית השאיבה הוא מתושבע״פ[7] רק מרומז בתושב״כ, דביום השני נא׳ ונסכיהם מ״ם יתירה, וביום השישי נא׳ ונסכיה יו״ד יתירה, וביום הז׳ נא׳ כמשפטם[8] מ״ם יתירה, נמצא מיום השני והלאה נמצאו אותיות מים יתירים. דעיקר הדיעה הוא דניסוך המים הי׳ בשישי[9], דיום א׳ ושמע״צ אינו נחשב. וצ״ל מהו״ע השמחה, ומה שייך שמחה במים, דשמחה שייך ביין שהוא בינה[10] ואם הבנים[11] שמחה[12], אבל מים שהוא חכ׳[13] מה שייך שמחה. וראי׳ דשבת שהוא מוחין דאבא[14] אינו שמחה[15] רק שביתה[16] ומנוחה. הגם דכתי׳ וקראת לשבת עונג[17], א׳ רק שקוראין וממשיכי׳ בו עונג. ועוד דעונג אינו שמחה, ומה שייך כאן שמחה על מים. ועוד מל׳ הפסוק ושאבתם מים בששון משמע שהשאיבה צ״ל בשמחה, דשמחה הוא גילוי, משמע שצ״ל הגילוי גם בהמקור[18]. ועוד צ״ל אומרו ממעייני הישועה ל׳ רבי׳ והלא לא הי׳[19]

בשוה״ג:

מה״ע השמחה, ומה גם במים, ומל׳ ושאבתם כו׳ משמע בהמקור כו׳, ואומרו מעייני ל׳ רבי׳ כו׳.

3) שמע״צ שהוא רגל בפ״ע: **ראה סוכה מח, רע״א. וש״נ.**

4) ד׳ מינים שבלולב: **סוכה לא, א. מנחות כז, א.**

5) ושאבתם מים בששון: **ישעי׳ יב, ג.**

6) וזה הי׳ ביום השני: **ראה לעיל בההמשך רפצ״ז. וש״נ.**

7) שמחת בית השאיבה הוא מתושבע״פ: **ראה סוכה לד, א. וש״נ.**

8) ונסכיהם . . ונסכיה . . כמשפטם: **פינחס כט, יט. לא. לג.**

9) דעיקר הדיעה הוא דניסוך המים הי׳ בשישי: **ראה הלשון לעיל בההמשך רפצ״ז: „ולכן הי׳ נוהג ניסוך המי׳ כל ששה ימים, לפי שהרמז נחלק בימי׳ אלו דוקא״.**

10) ביין שהוא בינה: **ראה זהר נשא קכז, א. לעיל ח״א ע׳ קעט. וש״נ.**

11) בינה ואם הבנים שמחה: **ראה גם לעיל ע׳ תשמו. לעיל בההמשך פצ״ז. וש״נ.**

12) ואם הבנים שמחה: **תהלים קיג, ט.**

13) מים שהוא חכ׳: **ראה גם תניא פ״ג. מאמרי אדה״ז תקס״ה ח״א ע׳ מה. תו״ח בשלח קמג, ב. וש״נ.**

14) דשבת שהוא מוחין דאבא: **ראה גם לעיל ע׳ תתיד. וש״נ.**

15) דשבת . . אינו שמחה: **ראה סידור שחרית מה, רע״ד. סדר הגדה רצז, ד. סה״מ תר״ם ח״ב ע׳ תתקנ. וש״נ.**

16) דשבת . . רק שביתה: **ראה גם לעיל בההמשך פ״ד. וש״נ.**

17) וקראת לשבת עונג: **ישעי׳ נח, יג. ראה מאמרי אדה״ז תקס״ה ח״א ע׳ קסו.**

18) שצ״ל הגילוי גם בהמקור: **ראה גם לעיל בההמשך כאן רפצ״ה.**

19) והלא לא הי׳: **ע״כ נמצא בגוכתי״ק.**

בס"ד פ' ויגש ל"ח

לעולם ירגיז אדם[1] יצ"ט על יצה"ר[2], וענין ההרגזה הו"ע דברים קשי' שדומי' להכאה[3], דאם התבוננות אינו פועל כלום אזי צריך להרגיז יצ"ט על יצה"ר. והנה להבין ענין ההרגזה צ"ל תחילה מה שנת"ל שענין מטה משה הוא המקל דיעקב[4] דכתי' כי במקלי עברתי את הירדן[5], דהנה מקל הוא ל' ממשלה ושליטה[6], דאי' במדרש מה הכלב הזה רודין אותו במקל[7] כך הרשעים שנק' כלבי' צריכי' לרדות אותם במקל, דמטה משה הי' לרדות בו. וכן מטה דלע"ל דכתי' ומטה עוזך[8], כתי' ורדה בקרב אויביך[9] שהוא ג"כ ממשלה ושליטה. דהנה משה נק' איש אלקי'[10], איש הוא ל' ממשלה[11] כמ"ש ואל אישך תשוקתך והוא ימשל בך[12], וכתי' להיות כל איש שורר בביתו[13], הגם שצריכי' ציווי על זה אך הוא רק לחזק הענין, וכידוע במדרש דהמיעץ הי' צריך לאותו דבר[14]. ופי' איש אלקי' שמושל ושולט על שם אלקי'[15], דאלקי' בגימ' הטבע[16] דעולם כמנהגו נוהג[17], ים ים, ויבשה יבשה, איש אלקי' שמושל על ש' אלקי' שיהי' הפך ים ליבשה[18]. דהנה כל דבר הוא מש' אלקי'[19] כמ"ש ויאמר אלקי' יקוו המים אשר מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה[20], נמצא ארץ ומה שלמקוה המים קרא ימים[21] הכל מש' אלקי', וזהו אלקי' אלה י"ם[22], נמצא מרומז בו י"ם. והנה

---

1) לעולם ירגיז אדם: **הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ממאמר המ"ד מהמשך וככה הכולל שני פרקים קכז־קכח. נדפס לעיל בחלק המאמרים.**

2) לעולם ירגיז אדם יצ"ט על יצה"ר: **ברכות ה, א. ראה גם לעיל בההמשך פקי"ט. וש"נ.**

3) דברים קשי' שדומי' להכאה: **ראה בההמשך שם.**

4) שנת"ל . . מטה משה הוא המקל דיעקב: **פקט"ז ואילך.**

5) כי במקלי עברתי את הירדן: **וישלח לב, יא.**

6) מקל הוא ל' ממשלה ושליטה: **ראה אוה"ת וישלח רלב, סע"ב ואילך. לעיל רפקט"ז.**

7) מה הכלב הזה רודין אותו במקל: **ראה שמו"ר פ"ט, ב.**

8) ומטה עוזך: **ע"פ תהלים קי, ב.**

9) ורדה בקרב אויביך: **ע"פ שם.**

10) משה נק' איש אלקי': **ע"פ ברכה לג, א. תהלים צ, א.**

11) איש הוא ל' ממשלה: **ראה גם לעיל בההמשך ספקי"ט. וש"נ.**

12) ואל אישך תשוקתך והוא ימשל בך: **בראשית ג, טז.**

13) להיות כל איש שורר בביתו: **אסתר א, כב.**

14) במדרש דהמיעץ . . לאותו דבר: **ראה תוד"ה ממוכן מגילה יב, ב.**

15) איש אלקי' שמושל ושולט על שם אלקי': **ראה גם לעיל בההמשך ספקי"ט. וש"נ.**

16) דאלקי' בגימ' הטבע: **נסמן לעיל בההמשך פצ"ו.**

17) דעולם כמנהגו נוהג: **ע"ז נד, ב.**

18) הפך ים ליבשה: **תהלים סו, ו.**

19) דהנה כל דבר הוא מש' אלקי': **ראה גם לעיל בההמשך פקכ"ז. פקי"ז.**

20) ויאמר . . המים אשר מתחת . . היבשה: **בראשית א, ט — בהוספת תיבת: אשר.**

21) שלמקוה המים קרא ימים: **בראשית א, י.**

22) אלקי' אלה י"ם: **ראה גם לעיל ח"א ע' רסו.**

ים הוא שכונס אורות האצי' בתוכו ומעלים עליהם ואינו מגלה, וארץ הוא עלמא דאתגלייא, וכ"ז מצד ש' אלקי', אבל איש אלקי' שמושל ושולט על שם אלקי' שהים יהפך ליבשה.

והוא הוא המקל דיעקב, דכתי' ויקח לו מקל לבנה לח ולוז וערמון[23], לבנה הוא חסד[24], ולח התפשטות החסדים[25], ולוז וערמון שניהם מראה אדם[26] שמורה על גבורה[27], ויקח לו שלקח לו מדה זו והוא מדת הת"ת[28], ות"ת עולה עד הכתר[29], נמצא שהוא מושל על כל עולם אצי'. ועוד מאחר שהוא מחבר חו"ג[30] הוא מושל עליהם כמ"ש המשל ופחד עמו עושה שלום במרומיו[31], מיכאל שר של מים וגבריאל[32] שר של אש[33] ואינם מכבין זה את זה. הגם שאש ומים הם ב' הפכים, מ"מ מפני שמאיר עליהם מדריגה היותר גבוה משניהם, עי"ז מתבטלים ואינם מכבין כו'. וכמו עד"מ ב' שרים ששונאים זה לזה, וכשבאין לפני המלך עברה שנאתם ועושים מלאכתם כאילו הם אוהבי', והוא מפני אימת המלך, כמו"כ כאן מפני שהמשל ופחד עמו עושה שלום במרומיו. והנה הי'[34] בריח התיכון[35] המבריח מן הקצה אל הקצה[36], ומאריך בזה בזהר הקדוש דקצה וקצה הוא קצה העליון וקצה התחתון[37] וגם מחבר ב' קצות הצדדים חו"ג, ולכן תפארת עולה הכתר*[38] וגם מפני שתפארת עולה עד הכתר לכן מחברם, נמצא שהו"ע א' עם משה, וזהו לא יסור שבט מיהודה[38] ופירש"י אלו ראשי גליות שבבבל[39], והוא להדיעה

---

23) ויקח לו מקל לבנה לח ולוז וערמון: ויצא ל, לז. ראה גם לעיל בההמשך ספקי"ח. וש"נ.

24) לבנה הוא חסד: ראה זהר ויצא קסא, ב.

25) ולח התפשטות החסדים: ראה גם ר' אברהם גלאנטי באור החמה לזהר שם.

26) ולוז וערמון שניהם מראה אדם: אולי צ"ל: אדום. ראה אוה"ת בראשית ע' 26: כ"כ בזהרי חמה פ' ויצא — ראה רא"ג באוה"ח לזהר שם. ראה זהר שם.

27) ולוז וערמון . . שמורה על גבורה: ראה זהר ויצא שם.

28) ויקח לו שלקח לו מדה זו והוא מדת הת"ת: ראה גם לעיל בההמשך ספקי"ח. וש"נ.

29) ות"ת עולה עד הכתר: ראה לקו"ת שה"ש מז, ד שמציין לזהר תרומה קעה, ב. שערי אורה לר"י גיקטלייא שער ה סג, ב. מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תקעט.

30) ות"ת . . מחבר חו"ג: ראה זהר תרומה קעה, ב. לעיל ח"א ד"ה בראשית ברא פ"ו בסופו ובהנסמן שם.

31) המשל ופחד עמו עושה שלום במרומיו: איוב כה, ב.

32) שלום . . מיכאל . . וגבריאל: ראה במד"ר פי"ב, ח. וש"נ. לעיל ח"א ע' קצד. וש"נ.

33) מיכאל . . מים וגבריאל שר של אש: ראה סה"מ תר"ם ח"א ע' רלא הערה 1511.

34) והנה הי': אוצ"ל: והנה יעקב הי'.

35) והנה יעקב הי' בריח התיכון: ראה זהר בשלח נא, ב. תרומה קעה, ב. לעיל ח"א המשך וישב יעקב פ"ז. וש"נ.

36) בריח התיכון המבריח מן הקצה אל הקצה: ע"פ תרומה כו, כח.

37) בזהר . . קצה העליון וקצה התחתון: ראה לעיל ח"א המשך וישב יעקב שם.

*38) הכתר: אוצ"ל: עד הכתר.

38) לא יסור שבט מיהודה: ויחי מט, י.

39) ופירש"י אלו ראשי גליות שבבבל: שם. ושם: שרודים את העם בשבט.

שבילקוט דאצל כל מלך ומלך הי׳ המקל דיעקב[40], רק כאן נק׳ שבט ובהתלבשות נק׳ שרביט, אך עכ״פ הוא המקל דיעקב.

ועפ״ז יובן מה דאי׳ בשל״ה כי במקלי הם שמות הקדושי׳ כ״י ב״ם מכב״י[41] ר״ת מי כמוכה באלים הוי׳[42], וקל״י[41] ר״ת לישועתך קויתי הוי׳[43], וצ״ל מה שייך זה לקרי״ס. והענין דהנה באלים קאי על מלאכים[44], והוא ל׳ כח[45] ויכולת וכמ״ש את אילי הארץ לקח[46], וכתי׳ הודו לאלקי אלקי׳[47], וכתי׳ כי הוי׳ אלקיך הוא אלקי האלקים ואדוני האדונים[48]. אלקי׳ קאי על מלאכים, הגם שהם רק שלוחי השפע וכגרזן ביד החוצב בו[49], ונק׳ ש״ר של מים וש״ר של אש, מ״מ ה״ה המשפיעים לכן נק׳ אלקי׳. והנה עתה ידעתי כי גדול הוי׳ מכל אלקי׳[50], דאלקי׳ יש ק״ך צירופי׳[51], לכן אלקי׳ ל׳ רבים[52]. והנה מצד ש׳ אלקי׳ עולם כמנהגו נוהג, אבל מצד ש׳ הוי׳ הפך ים ליבשה, וזהו השייך שם מכבי לקרי״ס. ועוד שר״ת מכב״י ברוך כבוד הוי׳ ממקומו, דהנה הוי׳ הוא ל׳ מהווה[53], והנה ההתהוות הוא ע״י ש׳ אלקי׳, וממילא עולם כמנהגו נוהג, ים ים ויבשה יבשה. אבל ברוך[54] כבוד הוי׳ ממקומו פי׳ ממקורה ושרשו, כמארז״ל עד שלא נברא העולם הי׳ הוא ושמו בלבד[55], ובקרי״ס כתי׳ ג״כ ויולך ה׳ את הים ברוח קדים[56] קדמונו של עולם[57]. וקלי ר״ת לישועתך קויתי הוי׳, דהנה ישועה שייך לש׳ הוי׳ כמ״ש עם נושע בהוי׳[58], דענין ישועה הוא כשב׳ בני אדם נלחמים זה בזה. וא׳ בא ומסייע לאחד מהם, נופל השני, כמו״כ במצרים הי׳ צריכי׳ . . שישועה את ישראל אבדו המצרים, והוא דוקא ע״י ש׳ הוי׳. ועוד י״ל פי׳ מי כמוכה באלים כמארז״ל מי כמוכה באילמים[59]

---

40) שבילקוט דאצל כל מלך . . המקל דיעקב: **ראה המצויין לעיל בההמשך ספקט״ז.**

41) בשל״ה כי במקלי . . כ״י ב״ם מכב״י . . וקל״י: **ראה לעיל בההמשך פקכ״ז. וש״נ.**

42) מי כמוכה באלים הוי׳: **בשלח טו, יא.**

43) לישועתך קויתי הוי׳: **ויחי מט, יח.**

44) באלים קאי על מלאכים: **ראה רמב״ן ואבן עזרא בשלח שם. לקו״ת פינחס עט, ג.**

45) באלים . . ל׳ כח: **ראה רש״י בשלח שם. לקו״ת פינחס שם.**

46) את אילי הארץ לקח: **יחזקאל יז, יג.**

47) הודו לאלקי אלקי׳: **תהלים קלו, ב. ושם: האלקים. ראה גם אוה״ת יתרו ע׳ תשלט.**

48) כי הוי׳ אלקיך אלקי האלקים ואדוני האדונים: **ע״פ עקב י, יז.**

49) וכגרזן ביד החוצב בו: **מו״נ ח״ג פכ״ט. זהר בראשית לו, א. ישעי׳ י, טו.**

50) עתה ידעתי כי גדול הוי׳ מכל אלקי׳: **ע״פ יתרו יח, יא. ראה לעיל בההמשך פקכ״ז. וש״נ.**

51) דאלקי׳ יש ק״ך צירופי׳: **ראה ע״ח שער הזיווגים שט״ו, פ״ו. לעיל ח״א ע׳ קנה. וש״נ.**

52) אלקי׳ ל׳ רבים: **רש״י וירא כ, יג. וישלח לה, ז.**

53) הוי׳ הוא ל׳ מהווה: **נסמן לעיל ע׳ תשנה.**

54) אבל ברוך . . והוא שותק: **קטע זה בגוכתי״ק אינו ברור כ״כ.**

55) עד שלא נברא העולם הי׳ הוא ושמו בלבד: **נסמן לעיל ח״א המשך וישב יעקב פ״ד.**

56) ויולך ה׳ את הים ברוח קדים: **בשלח יד, כא.**

57) קדמונו של עולם: **ראה גם לעיל בההמשך ספקי״ח. וש״נ.**

58) עם נושע בהוי׳: **ברכה לג, כט.**

59) מי כמוכה באילמים: **ראה לעיל בההמשך פקכ״ז. וש״נ.**

מרקדי' בהיכלו והוא[60] שותק[54] וזה ע"י הקיוי להישועה דש' הוי' כמ"ש משם אורידך נאום הוי'[61].

והנה כ"ז הוא ר"ת דכי מקלי, אבל עצם ענין המקל הוא כמארז"ל מה דרכה של כלב לרדות במקל[7], כך הם הרשעים שנמשלו לכלבי' צריכי' לרדות אותם במקל. דהנה ידוע במדרש ההפרש בין צדיקי' לרשעים[62], רשעים הם ברשות לבם כמ"ש ויאמר המן בלבו[63], וכתי' אמר נבל בלבו[64], וצדיקי' לבם ברשותם כמ"ש ויאמר דוד אל לבו[65], דומי' לבוראם[66] כמ"ש ויאמר ה' אל לבו[67]. דהנה כלב הוא כולו לב[68], לב קאי על ל"ב ש' אלקי' דמע"ב[69]. והנה בלב זה יש עצבון כמ"ש ויתעצב הוי' אל לבו[70], אך ע"י וירח הוי' ריח ניחוח[71] עי"ז ויאמר הוי' כו'. והנה צדיקים לבם ברשותם, שהו"ע מוח שליט על הלב[72], אבל ברשעים הם ברשות לבם, שאין המוח שליט על הלב. הגם שמבין בשכלו שלא טוב הדבר, מ"מ הלב חומד, וזהו כלבי' כולו לב, וצריכי' לרדות אותם במקל.

וענין המקל למעלה הוא מ"ש נהר דנור יוצא על ראש רשעים יחל וארז"ל יחל בגיהנום[73], והוא מצד האימה והפחד של החיות, כמ"ש מזיעתן של החיות נהר דינור יוצא על ראש רשעים יחל בגיהנום, כמו על ד"מ כשאחד מתפחד מאיזה דבר נופל זיעה על כל בשרו. כמו"כ מצד האימה דזעות מחיל כסא[74], ומוראך עליהם[75], ומזה נעשה הזיעה. והנה זיעה הוא הפסולת, כמו קדירה רותחת שהריתוח שנרתח עליו הוא הפסולת וקשיות הבשר, ועי"ז נתרכך הבשר. כמו"כ כאן הוא הפסולת מזיעתן של החיות וזהו הנהר. ועוד מצד ההתלהבות ברשפי אש התשוקה לאלקות. והנה אנו רואים כשאחד בהתלהבות, אינו יכול לסבול ההיפך, כמו רשב"י אחר שיצא מהמערה[76] לא הי' יכול לסבול שום דבר

---

60) מרקדי' בהיכלו והוא שותק: **ראה הערה שלפנ"ז.**

61) משם אורידך נאום הוי': **עובדי' א, ד.**

62) במדרש ההפרש בין צדיקי' לרשעים: **ראה ב"ר פל"ד, י. וש"נ.**

63) ויאמר המן בלבו: **אסתר ו, ו.**

64) אמר נבל בלבו: **תהלים יד, א. נג, ב.**

65) ויאמר דוד אל לבו: **שמו"א כז, א.**

66) דומי' לבוראם: **ראה ב"ר פס"ז, ח. ועוד.**

67) ויאמר ה' אל לבו: **נח ח, כא.**

68) כלב הוא כולו לב: **ראה לעיל בההמשך פקכ"ח. וש"נ.**

69) לב . . ל"ב ש' אלקי' דמע"ב: **ראה הערה שלפנ"ז.**

70) ויתעצב הוי' אל לבו: **בראשית ו, ו. בהוספת תיבת: הוי' — ראה גם מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"ב ע' תשז. המשך תרס"ו ע' תקכא. תער"ב ח"ג ע' א'שלט. סה"מ פר"ת ע' רמו.**

71) וירח הוי' ריח ניחוח: **ע"פ נח ח, כא.**

72) מוח שליט על הלב: **ראה הנסמן לעיל בההמשך פקכ"ח.**

73) נהר דנור יוצא . . יחל בגיהנום: **ראה דניאל ז, י. חגיגה יג, סע"ב.**

74) דזעות מחיל כסא: **ראה פיוט בהקדושה דמוסף לר"ה נוסח אשכנז.**

75) ומוראך עליהם: **פיוט אשר אימתך — מוסף ליו"כ. ראה גם מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"ב ע' תתצ.**

76) רשב"י אחר שיצא מהמערה: **ראה שבת לג, ב.**

אפי׳ מה שנברא, עד שא״ל הקב״ה להחריב עולמי יצאת. כמו״כ כאן מצד ההתלהבות נעשה נהר דינור על ראש רשעים יחל בגיהנום, וזהו״ע וחרה אף[77] שאומרי׳ בק״ש, דלכאו׳ מה שייך וחרה אף לק״ש ואהבת כו׳, ואפי׳ לפ׳ והי׳ א״ש אומרי׳ ג״כ אם שמוע תשמעו כו׳, ולעבדו בכל לבבכם[78] כו׳, ומה שייך לכאן וחרה אף. אך הנה קודם התפילה דרך איש ישר בעיניו[79], מאחר שלא עשה עבירה בפו״מ וגם עשה מצוה, ונדמה לו שהוא קרוב לאלקו׳. אבל כשאומר הודו ואח״כ פסוד״ז שהוא לזמר עריצים[80], ופרק שירה דמלאכי׳[81] כו׳, ואח״כ ברכות ק״ש איך ששרפי׳ אומרי׳ קדוש איך שהוא קדוש ומובדל ואופנים אומרי׳ ברוך[82] עד שאח״כ בק״ש מתמלא כעס על ההיפך, וזהו וחרה אף שאומרי׳ בק״ש, וזהו״ע הנהר שעל ראש כו׳.

אך צ״ל מפני מה נק׳ נהר דינו״ר[83], וע״פ פשוט אפ״ל מפני שהוא מצד ההתלהבות ברשפי אש, לכן נק׳ נהר דינו״ר. ועוי״ל מפני ששרשו מהמלאך ששמו נוריאל[84] שהוא ל׳ נור[85]. וזהו שארז״ל כיצד צולין את הפסח מביאין שפוד של רמון[86], וצ״ל מה שייך לפסח שפוד של רמו״ן, אך הנה רמו״ן בגימ׳ נוריא״ל[87]. והנה ענין הצלי הוא שיתרכך הבשר לכן צולין אותו באש, ולכן צולין אותו בשפוד של רמון שהוא בגימ׳ נוריאל שרש האש. ועוי״ל דהנה מצרים עובדי׳ לשה כמ״ש כי תועבת מצרים כל רועה צאן[88]. והנה קודם שנאבדו המצרים טבל את שר של מצרים בנהר דינור וממילא נאבדו. לכן בקרבן פסח שצ״ל להיות[89] שה תמים[90] או[91] שה עיזים, כל שיהי׳ עליו שם שה, צריכי׳ לצלות אותו באש, זכר למה שטבל לשר של מצרים בנהר דינור, וזהו״ע המקל למעלה.

---

77) וחרה אף: **עקב יא, יז. ראה גם לקו״ת שלח מא, א. סה״מ תרל״א ח״א ס״ע ערה ואילך.**

78) ואהבת . . והי׳ א״ש . . ולעבדו בכל לבבכם: **ואתחנן ו, ה. עקב יא, יג.**

79) דרך איש ישר בעיניו: **משלי כא, ב.**

80) פסוד״ז שהוא לזמר עריצים: **ראה לקו״ת פקודי ח, א. לעיל ח״א ע׳ שמג. וש״נ.**

81) פסוד״ז . . ופרק שירה דמלאכי׳: **כ״ה בגוכתי״ק.**

82) ששרפי׳ . . קדוש . . ואופנים . . ברוך: **ראה גם לעיל ח״א המשך ואלה תולדות יצחק פ״ז. וש״נ.**

83) נהר דינו״ר: **דניאל ז, י.**

84) דינו״ר . . נוריאל: **ראה זהר בראשית כג, ב.**

85) נוריאל . . ל׳ נור: **ראה זהר שם: נור דליק. פרדס שער ההיכלות שכ״ד, פ״ו. של״ה תושב״כ בקדושת הארץ רעה, א. כס״מ לתקו״ז תנ״ה קכו, א אות ע. אוה״ת יתרו ס״ע תתכב.**

86) כיצד צולין . . שפוד של רמון: **פסחים עד, א במשנה.**

87) רמו״ן בגימ׳ נוריא״ל: **[עם הכולל] ע״ח שער כסא הכבוד שמ״ו, רפ״ז. לעיל ח״א ע׳ רכב. וש״נ.**

88) כי תועבת מצרים כל רועה צאן: **ויגש מו, לד.**

89) שצ״ל להיות: **כ״ה בגוכתי״ק.**

90) שה תמים: **בא יב, ה.**

91) שה תמים או: **אוצ״ל: שה תמים מן הכבשים או.**

והנה בעבודה מהו"ע המקל, הענין הוא דהנה כתיב ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך[92] וארז"ל בשני יצריך[93], וצ"ל איך שייך שהיצה"ר יהי' לו אהבה לאלקות, דהנה הוא מסית ומדיח לעבור מדרך ה', ומסיתו בכל מה דאפשר. אם אפשר להסיתו באיסור יסיתנו באיסור, ואם א"א להסיתו באיסור, מסיתו שלא יעשה מצות עשה, או שיעשה לשום איזה פני' או לגרמי', או שיעשה בקרירות, דרך מצות אנשים מלומדה[94]. והגם שכוונתו לש"ש, כמאמר שטיא ופנינא לש"ש נתכוונו[95], וכמשל הזונה עם בן המלך[96] כו'. אך הוא מסית ומדיח ואינו[97]

92) ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך: **ואתחנן ו, ה.**

93) בשני יצריך: **ברכות נד, א, במשנה. ראה לעיל ע' תכא. וש"נ.**

94) מצות אנשים מלומדה: **ישעי' כט, יג. ראה גם לעיל ח"א ד"ה וישב יעקב פ"ד הערה כב. וש"נ.**

95) שטיא ופנינא לש"ש נתכוונו: **ב"ב טז, א. ראה לעיל ע' תשעו. וש"נ.**

96) וכמשל הזונה עם בן המלך: **ראה הנחה שבהערה שלפנ"ז.**

97) ואינו: **ע"כ נמצא בגוכתי"ק. ראה לעיל בהמשך פקכ"ח.**

הוספות

מפתח

רשימה מא' מהשומעים בר"ה תרל"ח בליובאוויץ, מוצאי ר"ה

ובתורתך כתוב לאמר שמע ישראל[1] כו' ה"א[2], הנה פסוק זה תקנוהו להשלים בו יו"ד פ' מלכיות בר"ה, ובגמ' איתא תנא שמע ישראל[3] כו' ה"ז מלכיות ד' ר"י, ר' יהודא אומר אין זה מלכיות, ופסק הלכה כר' יוסי כמנהגינו[4]. ולהבין ע' מחלקותם במאי קמיפליגי, ולמה נפסק הלכה כר"י.

הנה כתי' כל הנק' בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו[5], והנה ע' כל הנק' בשמי ביארנו בדרוש הקודם[6] שהו"ע עולם אצי'[7], וכמבואר בזהר בענין עולם אצי' איהו וחיוהי חד איהו וגרמוהי חד[8], ובעה"ק איתא בל' זה הוא אינון ואינון הוא[9]. והענין שעולם אצי' הוא בחי' אלקות[10], ואעפ"כ ונק' ג"כ בשם עולם[11] שהוא ל' העלם[12], להיותו רק התפשטות הארה מאלקות ולא עצמות אלקות ממש. ואעפ"כ נק' אלקות שהוא בחי' גילוי ההעלם מעצמות א"ס, ואעפ"כ אינו עצמות ממש, ועש"ז נק' אלקות. ולא כמו שקורין הבורא אלוק', אלא אלקות (בל"א[13] געטליך), שמורה על בחי' התפשטות כוחות אלקיים. וגם מל' דהוא אינון משמע כן שהם שני ענינים רק שמתאחדים, כי הם בטילים ממש עד שהם מציאות בלי מה. ופי' בראתיו יצרתיו אף עשיתיו קאי על ג' עולמות בי"ע[14], ומה שנא' אף עשיתיו יש בזה ב' פי', הא' שבל' אף מרבה בחי' רביעית שהוא בחי' עולם אצי'[15], וי"ל עוד שגם שמה שנק' בשמי היינו מה שנמשך בעולם אצי' מלמע' יותר, את כל בחי' אלו מרבה אצל עשיתיו דוקא, כי כל בחי' אלו נמשכים דוקא בעשי'[16]

1) ובתורתך כתוב לאמר שמע ישראל: **הנחה ממאמר הכ"ט מהמשך וככה, הכולל פרקים עט־פ.**

2) שמע ישראל כו' ה"א: **ואתחנן ו, ד.**

3) ובגמ' איתא תנא שמע ישראל: **ראה ר"ה לב, ב. ראה גם לעיל בההמשך סיום פ"פ. וש"נ.**

4) ופסק הלכה כר' יוסי כמנהגינו: **שו"ע אדה"ז הל' ר"ה סתקצ"א, סי"א.**

5) כל הנק' . . אף עשיתיו: **ישעי' מג, ז.**

6) ע' [= **ענין**] כל הנק' בשמי . . בדרוש הקודם: **ראה לעיל בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתצו. לעיל בההמשך פע"ב.**

7) כל הנק' בשמי . . עולם אצי': **ראה תו"א בראשית ג, א. מאמרי אדה"ז תקס"ז ע' לב. אוה"ת בראשית כרך ו ע' תתרמו.**

8) איהו וחיוהי חד איהו וגרמוהי חד: **ראה ת"ז בהקדמה ג, ב.**

9) ובעה"ק . . הוא אינון ואינון הוא: **ח"א פ"ד. ראה גם לעיל בההמשך פמ"ב. וש"נ.**

10) שעולם אצי' הוא בחי' אלקות: **ראה גם לעיל בההמשך פל"ג. וש"נ.**

11) אצי' . . ונק' [**אוצ"ל: נק'**] ג"כ בשם עולם: **ראה גם לעיל בההמשך פע"ו ואילך.**

12) עולם שהוא ל' העלם: **נסמן לעיל שם.**

13) בל"א: **ראה שיחת ליל הושע"ר תשנ"ב אות ג (נעתק בתו"מ — התוועדויות תשנ"ב ח"א ע' 108). סה"ש תשנ"ב ח"א ע' 38 בשולי הגליון להערה 20. לקו"ש כרך כא ע' 448 הערה 15.**

14) בראתיו יצרתיו אף עשיתיו . . בי"ע: **ראה גם לעיל בההמשך פע"ב. וש"נ.**

15) אף מרבה בחי' רביעית שהוא בחי' עולם אצי': **ראה לקו"ת בלק סז, ב. סז, ד.**

16) כל בחי' אלו נמשכים דוקא בעשי': **ראה לקו"ת בלק סז, ד.**

מחמת שנתב״ס[17] כמבואר במ״א. ועוד יש לפרש ע״פ פשוט תיבת אף שנא׳ אצל עשיתיו, שזהו בדרך רבותא, שאפי׳ בחי׳ עשי׳ הוא לכבודי ולא נפרד מאתו ית׳.

ולהבין ע׳ הרבותא בזה, היינו שלכאורה נוכל לומר על עשי׳ שהיא בחי׳ נפרד, להיות ידוע שהתהוות העשי׳ הוא מבחי׳ דיבור[18] כמ״ש בדבר ה׳ שמים נעשו[19], ולא שמים בלבד אלא כל מיני נבראים דעשי׳ כולם נתהוו מבחי׳ הדיבור, ועל בחי׳ דיבור אפשר לאמר שהוא נפרד. כמו שאנו״ר למטה באדם, שאינו כמו המח׳ שהוא לבוש המתאחד[20] ונק׳ לבוש הקרוב[21], היינו מה שאדם קרוב אצל עצמו[22], והיינו שהיא מגלה העלם עצמו לגבי עצמו. והיינו שמסקירת ובריקת השכל יתגלה בהשגה והבנה שנק׳ בזהר נקודה בהיכלא[23], נקודה הוא בחי׳ ברק המבריק[24] שבשכל, ובחי׳ היכלא הוא בחי׳ הבנה והשגה לאור שבשכל, והם רחוקים זמ״ז בתכלית, ובכדי שיתאחדו ויתחברו הוא ע״י אותיות המח׳. כי ע׳ אותיות אלו ידוע ששרשם בבחי׳ מדבר שלמע׳ מבחי׳ דיבור, ע״כ ביכולתם לחבר בחי׳ הנקודא בההיכלא, וע״כ נק׳ לבוש המתאחד. והגם שגם אדם אחר זולתו יבין ויבחין שהוא מחשב, אינו רק שמבין שהוא טרוד במחשבה, אבל אינו ניכר מהו מחשב. וכ״ז הוא בחי׳ מח׳, אבל בחי׳ הדיבור בהשקפה ראשונה נראה לנפרד לגמרי, כי אינו שייך רק להשפעה לזולתו ונפרד מהמשפיע למקבל. אבל האמת אינו כן, כי כשמתבונן היטיב במהות הדיבור ההכרח לומר שגם הוא אינו נפרד מהעצם, כי אם נאמר שהוא נפרד מהעצם ומוליך השכל עד״מ מהמשפיע להמקבל, א״כ הי׳ צ״ל שיפריד גם את השכל מן המשפיע, עד שלא ישאר עוד אצל המשפיע, ע״ד שהי׳ אצלו מקודם רק אצל המקבל. ואנו״ר בחוש שאינו כן, שלא זו בלבד שגם הרב יודע השכל כמקודם ממש, ואדרבא שנתוסף עוד שכל אצל הרב כמארז״ל הרבה למדתי מרבותי ומתלמידי יותר מכולם[25] והיינו ע״י הדיבור. והגם שהמפרשי׳ פי׳ הטעם שע״י קושיות ופירוקים[26] יוצאת הלכה ברורה, עכ״ז הרי פי׳ הפשוט הוא שע״י הדיבור נשפע תוספות בשכלו. ועוד מצינו

---

17) שנתב״ס: **ראה ס״י פ״א, מ״ז.**

18) שהתהוות העשי׳ הוא מבחי׳ דיבור: **ראה גם לעיל ח״א ע׳ רטו ובהנסמן שם.**

19) בדבר ה׳ שמים נעשו: **תהלים לג, ו.**

20) המח׳ שהוא לבוש המתאחד: **ראה גם סה״מ תר״ם ח״א ע׳ תמז. „ונק׳ לבוש מחובר בלשון כ״ק אדמו״ר שליט״א [= אדמו״ר הצ״צ]״ — פלח הרמון בחוקותי ע׳ תמ. לקמן בהוספות ע׳ תתקפב.**

21) המח׳ . . לבוש הקרוב: **ראה גם לעיל בההמשך פע״ב. סה״מ תרמ״ד ע׳ קעז. תו״מ — התוועדויות חכ״ח ע׳ 179.**

22) שאדם קרוב אצל עצמו: **סנהדרין ט, סע״ב. וש״נ.**

23) נקודה בהיכלא: **ראה זהר בהקדמה ו, רע״א. תצוה קפ, א. תקו״ז ריש תיקון ה יט, א. תיקון כח עב, ב. הנסמן במאמרי אדה״א בראשית ע׳ א. תו״ח בא קכח, סע״ב ואילך.**

24) ברק המבריק: **ראה גם לעיל ח״א המשך אלה תולדות נח רפ״ב. וש״נ.**

25) הרבה . . ומתלמידי יותר מכולם: **ראה תענית ז, א. מכות י, א. לעיל בההמשך פע״ט. וש״נ.**

26) שהמפרשי׳ פי׳ הטעם שע״י קושיות ופירוקים: **ראה מהרש״א תענית שם ד״ה קטנים.**

שפעולת הדיבור הוא לגרום קירוב ודיבוק מהמקבל להמשפיע עד שיוכל לעשות לו ענינים שלמע' מהשכל, וישתדל לעשות לו ממש כמו בענין שנוגע לעצמו, ואדרבה עוד יותר שהרי נאמר אין חבוש מתיר א"ע[27] כו'. וכ"כ מתקרב אליו עד שארז"ל אבידת אביו ואבידת רבו אבידת רבו קודמת[28], והגם שנת' שם הטעם מפני שמביאו לחיי העוה"ב, הרי ג"ז הוא ע"י דיבורו שהשפיע לו. ועוד ארז"ל כל המלמד את בן חבירו תו' כו' כאלו ילדו[29], והרי אין לך קירוב גדול יותר בשני נפרדים חוץ מאדם קרוב אצל עצמו יותר מבן אצל אביו, שהרי נמשך ממוח האב[30] וכמאמר הזהר דרחים לון יתיר מגרמי' ונפשי' ומסר נפשו למיתה עליהם[31], ואעפ"כ מעלים עליו כאלו ילדו ממש באופן הנ"ל שבבן אל האב. אשר מכ"ז אנו"ר בחוש שפעולת הדיבור לגרום קירוב ודיבוק מהמשפיע להמקבל, ואיך אפ"ל שבעצמו הוא בחי' כח נפרד ופעולתו הוא התקרבות. ועפ"י פשוט אנו"ר ג"כ שחכם גדול כשמדבר עם איש פשוט נק' שעשה לו התקרבות יתירה בזה. אשר מכ"ז מובן היטיב שכל מה שנאמר שבחי' דיבור הוא בחי' נפרד הוא רק שנראה כן לעינינו קודם ההתבוננות, אבל כשנתבונן היטיב נראה בחוש שגם למטה בדיבור האדם א"א כלל לאמר שהוא נפרד באמת, ומכ"ש למעלה שאין לך דבר חוץ ממנו[32] ואינה נפרד. ועוד זאת שגם מה שאנו קוראים למע' דיבור, הרי הוא אינו כמו הדיבור למטה, רק שדברה תו' כלשון בנ"א[33] לשכך את האוזן[34], וממילא גם עולם העשי' א"א כלל לומר שהוא נפרד.

והנה להסביר מעט ולקרב אל השכל בענין שאין לך דבר שחוץ ממנו הוא כך, שזאת ידוע שכל נברא מהנבראים דעשי' כל מציאותו ומהותו הוא מהד"י[35] ארמ"ע[36]. והגם שהתוכנים חקרו ומצאו ס"ד יסודות, אעפי"כ עיקרם אינו כ"א הד"י הנ"ל, רק שבפרטן הוא ד"פ ד' הוא ט"ז, וד"פ ט"ז הוא ס"ד. והראי' שלא חלקו לס"ג ולא לס"ה רק דוקא לס"ד, מחמת שעיקרם אינו רק ד'. ובאמת בת"י

---

27) אין חבוש מתיר א"ע: **ברכות ה, ב כגי' הע"י.**

28) אבידת אביו ואבידת רבו אבידת רבו קודמת: **ראה ב"מ לג, א במשנה. לקו"ת ויקרא ו, רע"א. סה"מ תר"ם ח"ב ע' תרה. וש"נ. תרמ"א ע' ג.**

29) כל המלמד . . כאלו ילדו: **סנהדרין יט, ב.**

30) מבן . . נמשך ממוח האב: **ראה תניא פ"ב. תו"ח בא קטז, סע"ב. וש"נ. לקו"ש כרך יא ע' 5 הערה 48.**

31) הזהר דרחים לון יתיר מגרמי' ונפשי' ומסר נפשו למיתה עליהם: **ראה רע"מ תצא רפא, א. תניא ספ"י.**

32) שאין לך דבר חוץ ממנו: **ראה תניא פכ"א.**

33) שדברה תו' כלשון בנ"א: **ברכות לא, ב. וש"נ.**

34) לשכך את האוזן: **ראה מכילתא יתרו יט, טז. יח. תנחומא יתרו יג. שער היחוד והאמונה רפ"י וברשימות כ"ק אדמו"ר זי"ע לשם. אגה"ק ס"ו קי, א. סכ"ט קמט, ב. וראה גם ע"ח שער ד שער אח"פ רפ"ב.**

35) נברא . . כל מציאותו . . מהד"י: **ראה רמב"ם רפ"ד מהל' יסודי התורה.**

36) מהד"י ארמ"ע: **ראה שה"א סו, א ובהערה 17. סה"מ תרכ"ט ע' קעט. וש"נ. תרל"ח ע' תצא. תרמ"א ע' רפג.**

אמר ע"פ וארבע פנים לאחת שיש רנ"ו יסודות[37], והוא ג"כ מטעם הנ"ל כי ד"פ ס"ד הוא רנ"ו. והתוכנים שבעיתים הללו לא מצאו עדיין כ"כ חלקים. ועכ"פ אנו"ר שכל הנמצאי' אשר איתנו בעולם העשי' אינם אפי' חלק א' מכל חלקים הנ"ל, אף שכל מהותם ומציאותם הוא הד"י הנ"ל וכנ"ל, ואעפי"כ אינו כלל ממהותם, לא אש ולא רוח ולא מים ולא עפר, ואלא האיך הוא. ועכצ"ל שעיקר מהותו וקיומו הוא רק כח אלקי המרכיב את הד"י[38] וחלקיהן, והיינו מאמר תדשא הארץ ועץ עושה[39] פרי[40], וזהו עיקר מהותו וקיומו של כל נברא.

ועוד אנו"ר שכל נברא שלמטה יש לו שרש למעלה[41] ברוחניות, כמו עד"מ הארי' שלמטה שרשו מבחי' פ"א שבמרכבה[42]. עוד מעלה יותר שרשו בשם ע"ב, כי ארי'[43] גימט' רי"ו[44] שהוא ג"פ ע"ב[45], והו"ע ג"פ ובכן שבתפלת ר"ה[46], רק שלמטה נפל בשבה"כ עד שנעשה חי' טמאה[43]. וגם השור שלמטה ידוע ששרשו למעלה בפ"ש שבמרכבה[47], ונפל ג"כ למטה בשבירה[48], רק שלא נפל כ"כ כמו הארי', שהארי' הוא חי' טמאה ושור הוא טהור וכשר לקרבן שהוא ל' התקרבות[49]. וזה ודאי שאם הי' נגלה עליהם שרשם כמו שהם למעלה הי' בטילים ממציאותם לגמרי והי' כלא הי', שאפי' במלאכים שעומדים תמיד בביטול כמ"ש וצבא השמים לך משתחווים[50], נא' הושיט הקב"ה אצבעו הקטנה ביניהם ושרפן[51],

---

37) בת"י . . וארבע פנים . . רנ"ו יסודות: **ע"פ יחזקאל א, ו.**

38) כח אלקי המרכיב את הד"י: **ראה גם לעיל בההמשך פע"ד. וש"נ.**

39) מאמר תדשא הארץ ועץ עושה פרי: **בראשית א, יא — אוצ"ל: עץ פרי. ראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ו ע' שמח. מאמרי אדה"א דברים ח"ג ע' תתקה. תו"ח מקץ רכד, א. משפטים רצה, ב.**

40) מאמר . . ועץ עושה פרי: **בראשית א, יב. ראה גם ביאוה"ז עקב קכ, ד. ושם: עץ.**

41) שכל נברא . . שרש למעלה: **ראה גם לעיל ח"א ד"ה בראשית ברא פ"א. וש"נ.**

42) הארי' . . פ"א שבמרכבה: **יחזקאל א, י. ראה גם טעמי המצות ויקרא מצות הקרבנות. אוה"ח אחרי יז, יד.**

43) ארי' . . נפל בשבה"כ . . חי' טמאה: **ראה תו"א וישלח כה, ג. מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' סא ואילך. ביאוה"ז תרומה נ, ד. אוה"ת וארא ע' קסד. לעיל בההמשך פקי"ז.**

44) הארי' . . בשם ע"ב . . גימט' רי"ו: **ראה עבודת הקודש חלק סתרי תורה פי"ז. פרדס שעה"כ שכ"ג, פ"א מערכת ארי'. מאורי אור מערכת אריה אות קא.**

45) רי"ו שהוא ג"פ ע"ב: **ראה תולעת יעקב סדר תפלת ר"ה. פע"ח שער הסליחות שי"ב, פ"ג.**

46) רי"ו . . ג"פ ע"ב . . ובכן שבתפלת ר"ה: **ראה לעיל בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתצו ובהנסמן שם.**

47) השור . . בפ"ש שבמרכבה: **ראה לעיל הערה 42.**

48) השור . . ונפל ג"כ למטה בשבירה: **ראה לעיל הערה 43. לעיל בההמשך פ"ו.**

49) לקרבן שהוא ל' התקרבות: **ראה ספר הבהיר סמ"ו (סק"ט). זהר ויקרא ה, א. צו לא, א. סה"מ מלוקט ח"ב ע' קכב [בהוצאה החדשה — ח"א ע' קסד]. וש"נ. תר"ם ח"ב ס"ע תקעו. וש"נ.**

50) וצבא השמים לך משתחווים: **נחמי' ט, ו.**

51) הושיט הקב"ה אצבעו . . ושרפן: **ראה סנהדרין לח, ב. לקו"ת אמור לו, א. תצא לח,**

ופי' אצבעו הקטנה היינו בחי' מל'[52] כידוע. ואף שזהו שרשם, אעפי"כ אם הי' נגלה עליהם יותר מחוקם הקצוב נתבטלו ממציאותם לגמרי. ומכ"ש בנבראים שלמטה שהמה נפרדים, אם הי' נגלה עליהם שרשם הרי היו כאין ואפס, אלא שהוא רק כח המסתיר מאלקות שמסתיר שלא יהי' נגלה עליהם מקורים שרשם[53]. וכח המסתיר הוא ג"כ אלקות[54], ואדרבה כח המסתיר הוא כח עליון יותר מבחי' כח הנגלה,[55] כי דברים עליונים ונראים בגילוי לבחי' עליונים הרי הוא כמו שהוא ואין זה רבותא, אבל הדברים שלמטה שבאמת הם גבוהים וכחות עליונים, ואין נראה ונגלה עליהם עיקר מהותם כמו שהם למעלה, רק שנראים לשפלים ופחותי ערך, הוא רבותא יותר וכח עליון יותר שיוכל לחברם, שהוא כמו שני ענינים רחוקים מאד.

אך למה היתה כזאת מאתו ית' להעלים ולהסתיר כל דבר, הוא מפני שאם לא כח ההסתר, לא הי' האדם בעל עבודה ולא הי' שייך כלל עבודה, שהרי הי' הכל כמו עדאתכ"ס. ועיקר הכוונה והרצון מאתו ית' הי' דוקא לעבודת האדם שלמטה, כמ"ש אנכי עשיתי ארץ ואדם עליה בראתי[56], ובראתי גימט' תרי"ג[57]. והגם שלמעלה כתי' ג"כ ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם[58], היינו שהוא רק דמות אדם ולא אדם ממש, כי אדם בעל עבודה הוא דוקא למטה. וזהו כל עיקר הכוונה שהי'[59] אדם בעל בחירה, שהגם שיהי' נראה לעיני בשר שהכל מתנהג ע"פ הטבע, השמש זורח במזרח ושוקעת במערב ועולם כמנהגו נוהג[60], יראה ויבין שהכל אלקו'. וגם הטבע הוא ג"כ אלקות שטבע גימט' אלקי'[61], רק שהם נסים תכופים[62], רק שנצרך להתבונן תמיד. וההתבוננות אינו דוקא בענינים גבוהים ורמים, כ"א דוקא בענינים שלמטה כמו העץ והאבן, יתבונן איך שאין לך דבר שחוץ ממנו ית'

ד. מאמרי אדה"א ויקרא ח"א ע' קסא. וש"נ. תו"ח שמות ל, ב ובהערה 127. סה"מ תרל"ח ע' שיא וע' תק.

52) אצבעו הקטנה היינו בחי' מל': ראה סידור הערה לתיקון חצות קנב, א. לקו"ת ר"ה ס, ב. סה"מ תרל"ח ע' שיא. וש"נ.

53) מקורים שרשם: אוצ"ל: מקורם ושרשם.

54) כח המסתיר . . הוא ג"כ אלקות: ראה גם לעיל בההמשך פק"י. וש"נ.

55) כח המסתיר . . מבחי' כח הנגלה: ראה גם סה"מ תרל"ב ח"א ס"ע רעו ואילך. וש"נ. תרל"ג ח"ב ע' תקצב. תר"ם ח"א ע' תח. לעיל בהנחות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתכג ואילך, ובח"א ע' ש.

56) אנכי עשיתי ארץ ואדם עליה בראתי: ישעי' מה, יב.

57) ובראתי גימט' תרי"ג: ראה רמ"ז לזהר ויגש רה, ב (קז, ב בדפי הספר). לעיל בההמשך פי"ד. וש"נ.

58) ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם: יחזקאל א, כו.

59) שהי': אוצ"ל: שיהי'.

60) ועולם כמנהגו נוהג: ע"ז נד, ב.

61) הטבע . . גימט' אלקי': ראה שבילי אמונה (לר' מאיר אבן אלדבי) הנתיב הראשון ט, ב. פרדס שער הנתיבות שער י"ב, פ"ב. הנסמן במאמרי אדה"א דברים ח"ג ע' תתקעג. תו"ח שמות לח, א הערה 20.

62) שטבע . . שהם נסים תכופים: „כ"כ חכמי המחקר ג"כ בכוזרי מאמר א' סי' עז ובפירוש האו"נ [=האוצר נחמד ד"ה כשמרחיק מהם החכמה] שם" — אוה"ת (יהל אור) תהלים ע' קנד. לעיל בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתלו ובהערה 92 שם.

ואין עוד. וע"ז אנו מבקשי' חננו מאתך חבו"ד[63], חכ' היינו ברק המבריק[24] שבשכל, ובינה הוא ההבנה וההשגה לעומק, ודעת הוא ההתקשרות[64] והוא העיקר. ולזאת אנו מסיימים סוף הברכה חונן הדעת, וכמא' דעת חסרת מה קנית, דעת קנית מה חסרת[65]. ובעבודה ג"כ נא' דע את אלקי אביך ועבדיהו[66]. ובכ"ז מובן ענין תיבת אף שנא' אצל עשיתיו בדרך רבותא, לומר שגם בחי' עשי' שנתהווה ע"י הדיבור, שהדיבור נראה לכאורה לנפרד, אעפ"כ זהו רק קודם ההתבוננות, אבל באמת לאחר שיתבונן היטיב, יראה ויבין איך שגם הדיבור אינו נפרד, וזהו הרבותא אף עשיתיו שגם בחי' עשי' הוא לכבודי בבחי' ביטול לאחדותו ית'.

והנה ע"פ הקבלה נק' בחי' הדיבור שהוא המקור לעולם העשי' בשם מל'[67] ית' כמא' מל' פה[68], והו"ע בחי' הדיבור דע"מ, ובאמת הע"מ הם רק כללים ומהם יצא ע' החילופים ותמורות שבתמורות[69], וזהו"ע רל"א שערים[70] המתגלגלים פנים ואחור. והיינו שיש כ"א א"ב ובכל א"ב יש ד"ב אותיו', וזהו חשבון הרל"א שערים פו"א, ומהם נתהוו כל פרטי הנבראים דעשי'. ועז"נ לעולם ה' דברך נצב בשמים[71] היינו שהמא' יהי רקיע[72] עומד וניצב תמיד בשמים להחיותו ולהוותו, ואלמלא נסתלקו כרגע הי' חוזר לאין ואפס[73], וכמארז"ל בירושלמי ע"פ בהבראם חזקים כיום הבראם[74], מאחר שהמאמר שממנו נתהווה תחילה הוא ניצב תמיד להוותו ולקיימו, הרי הם חזקים כיום הבראם ולא שייך בזה כליון והפסד ח"ו. וזהו"ע מל' פה שבחי' הדיבור הנ"ל הוא בחי' מל', וע"ז כתי' כבוד מל' יאמרו וגבורתך ידברו[75], פי' כבוד מל' היינו כמו עד"מ למטה בענין כבוד מל' בו"ד הוא מה שרוב עם יוצאים לקראתו והולכים אחריו זהו כבודו, כמו"כ למעלה הו"ע

---

63) אנו מבקשי' חננו מאתך חבו"ד: **בתפלת שמו"ע.**

64) ודעת הוא ההתקשרות: **ראה גם לעיל בההמשך פפ"ה. וש"נ.**

65) דעת חסרת מה קנית דעת קנית מה חסרת: **ראה קה"ר פ"ז, כג (א). תנחומא חוקת ו. לעיל בההמשך פפ"ה. וש"נ.**

66) דע את אלקי אביך ועבדיהו: **דהי"א כח, ט. ראה גם לעיל ח"א ד"ה ויהי לי שור וחמור פ"ב.**

67) הדיבור . . בשם מל': **נסמן לעיל בההמשך פע"ט.**

68) מל' פה: **ת"ז בהקדמה יז, א.**

69) החילופים ותמורות שבתמורות: **ראה שער היחוד והאמונה פ"א ופי"ב.**

70) רל"א שערים: **ראה גם לעיל בההמשך פע"ט. וש"נ.**

71) לעולם ה' דברך נצב בשמים: **תהלים קיט, פט. ראה גם לעיל בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ע' תתמא ובהנסמן שם.**

72) יהי רקיע: **בראשית א, ו.**

73) ואלמלא נסתלקו . . לאין ואפס: **ראה גם מאמר ד"ה שמור את יום השבת לר"ה מפאריטש (קה"ת תשס"ח).**

74) בירושלמי ע"פ בהבראם חזקים כיום הבראם: **בראשית ב, ד. ראה שם ברכות פ"א, ה"א. ראה גם דרך אמונה לר"מ בן גבאי (קה"ת) ספ"ד. ס' החקירה להצ"צ ע' קג ואילך. המשך מים רבים תרל"ו פל"ג ובהערה שם. סה"מ תרמ"ב ע' תעד. לקו"ש כרך ה' הערות 19; 21 בע' 97־98. כרך י' ע' 182.**

75) כבוד מל' יאמרו וגבורתך ידברו: **תהלים קמה, יא.**

76) שכבוד הוא גימט' ל"ב: **זהר רע"מ צו לג, א.**

ריבוי הנבראים שיש ריבוי בדומם ובצומח וכן בחי וכן במדבר, שכ"ז נתהווה מבחי' מל' זהו כבוד מלכותך. ועוד יש לפרש בענין כבוד מל' היינו שכבוד הוא גימט' ל"ב[76], ויש כבוד נברא וכבוד נאצל[77], פי' כבוד נאצל הוא כמ"ש בס"י בשלשים ושתים נתיבות פליאות חכ', חקק י"ה ה' צבאות וברא את עולמו[78]. חקק הוא בחי' עולם אצי' שהוא בחי' חקיקה, וברא הו"ע עולם הבריאה, וה' צבאות הוא השם שבעולם הבריאה. ופי' כבוד נפלא[79] הוא בחי' ל"ב פעמים אלקי' שנז' במע"ב[80]. וזהו כבוד מל' יאמרו הוא ע"י שגבורתך ידברו, פי' כמו שלמטה ה' מוצאות הפה[81] המה מחלקי' להבל הלב שנתחלק לדיבור, כמו"כ למעלה שה"ג מנצפ"ך[82] מחלקי' להבל דז"א, שיומשך ויתגלה בחי' דיבור שהוא בחי' מל'. וזהו שנא' וגבורתך לנוכח כמו שחסד דז"א נק' אתה[83] לנוכח כן הוא בחי' גבורות דז"א נק' גבורתך לנוכח. ומה שאצל כבוד מל' נא' יאמרו ואצל גבורתך דבחי' ז"א נא' ידברו, היינו כידוע שמגילוי שבעליון נעשה העלם אצל התחתון[84], וידוע שאמירה הוא בחשאי בבחי' העלם ודיבור הוא בגילוי בקול, וזהו כבוד מל' יאמרו בבחי' יאמרו בהעלם מה שבבחי' וגבורתך דז"א הוא בבחי' ידברו בגילוי.

והנה עפ"י מה שנת"ל ענין בחי' המל' שהו"ע בחי' הדיבור המקור לכל הנבראים דעשי', יובן ענין ר"ה שכל בקשתינו אז בתפילתינו גלה כבוד מל' עלינו[85] והופע בהדר גאון עוזיך ובכן תן פחדך[86] שהו"ע התגלות המלוכה עלינו, ולהבין זה צ"ל להבין[87] ענין קריאת שם ר"ה[88] דוקא, כי בכתוב נאמר ובחודש השביעי בא' לחודש[89], ולמה נק' בשם ראש דוקא. אך הענין שכמו עד"מ באדם למטה ע' הראש הוא, מלבד מה שבראש נמצא כוחות המעולים ראי' שמיעה ריח טעם ודעת, כ"א עוד זאת שנמצא בו הרצון, שהוא השולט ומושל על כל אברי הגוף[90], כמו שאנו"ר שתיכף כשיעלה ברצונו להניע הרגל תומ"י

---

77) כבוד נברא וכבוד נאצל: ראה גם לעיל ח"א ע' קצה. וש"נ.

78) בס"י בשלשים ושתים . . את עולמו: ראה שם בתחלתו.

79) נפלא: אוצ"ל: נברא.

80) ל"ב פעמים אלקי' שנז' במע"ב: נמנו בפרטיות בתקו"ח קיב, ג. ראה מאמרי אדה"א ויקרא ח"ב ע' תרכה. וש"נ. שער היחוד קלב, א ובהערה 3.

81) ה' מוצאות הפה: ראה ס"י (מהדורת מנטובא שכ"ב) פ"ב, מ"א. ובדפו"א שם, מ"ג — ובמפרשים שם. ת"ז ת"ע קלב, סע"א.

82) שה"ג מנצפ"ך: ראה שער היחוד והאמונה ספ"ד. מאמרי אדה"א ויקרא ח"א ע' רלז. וש"נ.

83) שחסד דז"א נק' אתה: ראה זהר בלק קצג, ב ובמק"מ שם. רע"מ עקב רעא, א וברמ"ז שם. סידור שחרית לט, ג. אוה"ת יהל אור תהלים ס"ע תכז ואילך.

84) שמגילוי שבעליון נעשה העלם אצל התחתון: ראה גם ד"ה ואתה הרם את מטך תקס"ג — נדפס בתו"ח שמות קלט, א. לקו"ת שלח לט, ב. ואתחנן ז, ג.

85) גלה כבוד מל' עלינו: מוסף לר"ה.

86) והופע בהדר . . ובכן תן פחדך: תפלות העמידה לר"ה.

87) צ"ל להבין: כן הוא בהכת"י.

88) ענין קריאת שם ר"ה: ראה גם לעיל בהמשך פ"פ. וש"נ.

89) ובחודש השביעי בא' לחודש: פינחס כט, א.

90) הרצון . . השולט . . אברי הגוף: ראה

ינענע. ועוד זאת שנמצא בו ענין הסכם הרצון, היינו כשיעלה ברצונו להכניס רגלו במים חמים עד שיהי׳ נכווה שם וירגיש כאב, עכ״ז יעשה כפי הרצון ולא יעבור. וכ״ז הוא מפני שהראש עם בחי׳ הרצון שנמצא בו הו״ע כללי, שנכללי׳ ובטלים בו כל רמ״ח אברי גופו, והחיות רוחני שבהם נכלל בראש. והוא כמו ענין שאנו קורים ר״ח ליום חידוש הלבנה שמקבלת השפעתה מהשמש הוא ג״כ מטעם הנ״ל, שהלבנה ביום ר״ח כשנעשית אז כמו נקודא חדא מקבלת אז השפעה מהשמש, ובנקודה זו נכלל בה כל מה שמתגדלת בכל הט״ו ימים. ולא שמתגדלת מחמת שבכל יום היא מקבלת השפעה יתירה, רק שבעת חידושה בהיותה בבחי׳ נקודה חדא הי׳ נכלל בה כל מה שמתגדלת יותר. והוא כמו כל דברים קטנים שצומחים ומתגדלים מקטנות לגדלות, ולא דוקא בכל יום מתגדלת רק בכל רגע ורגע ממש אך שאינו ניכר אצלינו כ״א מה שמתגדלת בכל המעל״ע. ומחמת זה הוא שנק׳ יום חידושה בשם ראש דוקא, ע״ש שבו נכלל כל אורה וחיותה מכל הל׳ יום.

ומכ״ז יובן ענין קריאת שם ר״ה הוא ג״כ מטעם זה, שע׳ מועד זה הוא, לא זה לבד שיש בו מצות נעלים כמו תקיעות שופר וכדומה, רק שהוא בחי׳ התגלות אור כללי שנכלל בו כל הגילויים וכל החיות מכל השנה. והנה יש עוד בחי׳ כללים והו״ע הג׳ מועדים המה ג״כ כללי׳, פסח הוא כנגד אברהם[91] שנא׳ בו לושי ועשי עוגות[92], שבועות מ״ת[93] כנגד יצחק[94] ויהי קול השופר אילו של יצחק[95], סוכות נגד בחי׳ יעקב[96] כמ״ש ויעקב נסע סוכותה[97], וי״ב ר״ח כנגד י״ב שבטי י״ה[98], וחנוכה ופורים הם תרין ירכי קשוט[99], עכ״ז הוא רק בחי׳ גוף. אבל מועד זה דר״ה הוא בחי׳ ראש כנ״ל, והוא דוקא ביום ברוא אדה״ר. ולכן אנו עושים ר״ה בשישי למע״ב אף שבכ״ה באלול נבה״ע[100], והיינו

לקו״ת נשא כד, א. מאמרי אדה״ז תקס״ג ח״ב ע׳ תקל ואילך — תקלא ואילך, נוסח א־ב. מאמרי אדה״א במדבר ח״א ע׳ קפה ואילך.

91) פסח הוא כנגד אברהם: **ראה גם לעיל ח״א המשך וישב יעקב פ״א. וש״נ.**

92) לושי ועשי עוגות: **וירא יח, ו. ראה גם בהנסמן בהערה שלפנ״ז.**

93) שבועות מ״ת: **ראה פסחים סח, ב. ירושלמי ר״ה פ״ד, סה״ח. שו״ע אדה״ז חאו״ח סתצ״ד, ס״א. לקו״ש כרך ח ע׳ 21.**

94) שבועות . . יצחק: **ראה הערה שלאח״ז.**

95) ויהי קול השופר אילו של יצחק: **יתרו יט, יט. ראה גם לעיל ח״א המשך וישב יעקב פ״א. וש״נ.**

96) סוכות נגד בחי׳ יעקב: **ראה הערה שלפנ״ז.**

97) ויעקב נסע סוכותה: **וישלח לג, יז.**

98) וי״ב ר״ח כנגד י״ב שבטי י״ה: **ראה טור או״ח סתי״ז הובא גם בט״ז או״ח שם. שלטי הגבורים פסחים פ״ד, ס״ב. לקו״ש כרך לב ע׳ 73 הערה 15. אוה״ת בראשית כרך ז ע׳ 2526. סה״מ תרכ״ו ע׳ מה. תרכ״ח ע׳ קעז. תרל״ג ח״ב ע׳ תקיב.**

בלקו״ת ר״ה נח, א וכן לעיל בההמשך, לא נמצא פרט זה.

99) וחנוכה ופורים הם תרין ירכי קשוט: **ראה גם לעיל בההמשך פ״פ. וש״נ.**

100) שבכ״ה באלול נבה״ע: **ראה לעיל בהנחת כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ע׳ תתפז. וש״נ.**

שאדה״ר הוא בחי׳ נשמה כללי׳ שנכללי׳ בו כל הס״ר נשמות[101] כמ״ש בזהר[102] יש שהם תלוים באודנו[103] בחוטמו ובשערו, ולכן נברא ג״כ ביום ר״ה שהוא ג״כ בחי׳ כללי׳ בזמן שנכלל בו כל החיות מהשס״ה יום. והו״ע ר״ה שבו אנו צריכים להמשיך מחדש חיות כללי׳ על כל השנה מבחי׳ המל׳, כי מתחילה הי׳ מחמת כי חפץ חסד[104] הוא[105] ועכשיו באתעדל״ת תלי׳ מילתא[106], ע״י בחי׳ הביטול בעבודתינו. וזהו״ע אמרו לפני מל׳ כדי שתמליכוני עליכם[107], ופי׳ לפני הוא כמו לפני ה׳ שיש לפרשו כמו ע׳ קודם ולמטה מבחי׳ ה׳[108], ועוד יש לפרש לפני ה׳ למעלה מבחי׳ ה׳[109]. וזהו״ע אמרו לפני היינו שצריך להמשיך מבחי׳ שלמע׳ מבחי׳ ה׳ ע״י הביטול, וע״כ צ״ל כל תפילת דר״ה כפוף[110], להראות הביטול גם בחיצוניות, אך עיקר הביטול הוא בפנימיות, ולא לבד ע״ד ביטול היש לבחי׳ האין המהווה, כ״א ע״ד ביטול ודיבוק האין שדבוק לבחי׳ היש אמיתי[111] את זה צריך להרגיש בנפשו. אך צ״ל איך יכול להיות שע״י הביטול שלנו יהי׳ נמשך בחי׳ מל׳ ית׳ למטה כמא׳ גלה כבוד מל׳ עלינו, וכי לאיזה ענין ומעלה יחשב בערך ענין הביטול שלנו שעי״ז נעורר למעלה להמשיך כן למטה.

אך התירוץ ע״ז ידוע, שכמו למטה לב מלכים אין חקר[112], וכשצריכים שיפנה לבקשת ההדיוט הוא ע״י שמביאים לו דבר חדש כמו ציפור המדברת[113]. ולכאורה יפלא הלא האדם מדבר בבינה יתירה בסדר נכון ומשובח יותר, והציפור המדברת הוא בלא שכל כלל, כי כח השכל בלתי אפשר כלל להשפיע לזולתו אפי׳ לאדם כמרגלא בפומי דאינשי (איין קאפ קען מען ניט ארוף שטעלין[114]),

---

101) שאדה״ר . . כל הס״ר נשמות: **ראה גם לעיל בההמשך פ״פ. ושי״נ.**

102) שאדה״ר . . ס״ר נשמות כמ״ש בזהר: **ראה הערה שלפנ״ז.**

103) באודנו: **אוצ״ל: באוזנו.**

104) מתחילה הי׳ מחמת כי חפץ חסד הוא: **ראה ע״ח שער דרושי נקודות ש״ח, ספ״ו. לקו״ת אחרי כה, סע״ג. נצבים מז, ב. ר״ה נח, ב. שה״ש יא, סע״ד. עט״ר י, ב. שער היחוד פי״א. שערי אורה ל, א הערה 15. סה״מ תרל״ח ס״ע מז ואילך ובהנסמן שם.**

105) כי חפץ חסד הוא: **מיכה ז, יח.**

106) ועכשיו באתעדל״ת תלי׳ מילתא: **ראה ע״ח שער דרושי נקודות ש״ח, ספ״ו. לקו״ת אחרי כה, סע״ג. נצבים מז, ב. ר״ה נח, ב. שה״ש יא, ד ואילך. עטרת ראש י, ב. שער היחוד פי״א. שערי אורה ל, א הערה 15.**

107) אמרו לפני מל׳ כדי שתמליכוני עליכם: **ראה ר״ה לד, ב. טז, א.**

108) לפני . . קודם ולמטה מבחי׳ ה׳: **ראה זהר תרומה קע, ב ובאור החמה; מק״מ והגהות מהרח״ו שם. לקו״ת אחרי כח, ב.**

109) לפני ה׳ למעלה מבחי׳ ה׳: **ראה זהר אחרי סז, א ובאור החמה; מק״מ והגהות מהרח״ו שם. לקו״ת שם.**

110) צ״ל כל תפילת דר״ה כפוף: **ראה שו״ע אדה״ז הל׳ תפלה סקי״ג, ס״ב. הל׳ ר״ה סתקפ״ב, ס״ה.**

111) האין שדבוק לבחי׳ היש אמיתי: **ראה גם לקמן בפנים.**

112) לב מלכים אין חקר: **משלי כה, ג.**

113) ציפור המדברת: **ראה גם לעיל בההמשך פ״פ. ושי״נ.**

114) איין קאפ קען מען ניט ארוף שטעלין: **ראה גם לעיל בהנחת כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ע׳ תשמט. ושי״נ.**

ולמה זה נתפעל המל׳ דוקא מציפור המדברת. וידוע שזהו רק מהיותו דבר חדש, כי האדם כאשר הוא מדבר אין זה חידוש כלל, וכי מי ידבר אם לא האדם, אבל הציפור שאינה בחי׳ מדבר כלל, ושיהי׳ היא מדברת הוא חידוש נפלא, ויכול לפעול שיפנה המלך לבקשת ההדיוט. כמו״כ יובן למעלה דהנה כתי׳ אין ערוך אליך[115], ולגדולתו אין חקר[116], ופי׳ אין ערוך היינו שאינו אפי׳ כערך טפה מן הים[117]. כי ר״י התפאר בעצמו לומר יכולני לשער[118] כמה טיפין יש בים, ואם שאינו מדידה ממש, עכ״ז היינו כמו מדידה דקה מן הדקה. וזהו״ע יכולני לשער כי ע׳ שיעור נא׳ על דבר שאינו יודע איך ומה רק איזה השערה יש לו במוחו לזה, ועל ע׳ זה דטיפה מן הים לא הי׳ לשון אחר כ״א יכולני לשער, מחמת שהם מהות א׳ היינו מים, אבל אצל מהו״ע ית׳ נא׳ אין ערוך לך לא בערך ולא במהות. וכאשר אנו צריכים שיומשך ממנו ית׳ איזה המשכה לעולמות שלמטה הוא ג״כ ע״י דבר חדש דוקא, והו״ע הביטול דאדם הגשמי׳ שלמטה. כי הגם שהמלאכים שלמע׳ עומדים ג״כ תמיד בביטול, כמו שאנו אומרים בנוסח ונתנה תוקף[119] ומלאכים יחפזון, וחיל ורעדה יאחזון, ויאמרו הנה יום הדין. עכ״ז הלא אין זה דבר חדש כלל, כי מי יהי׳ בטל א״ל מלאך, כי הוא נברא רק משני יסודות הדקים[120] והמעולים שבד״י כמ״ש עושה מלאכיו רוחות משרתיו אש לוהט[121], ואין להם מסית ומדיח כמארז״ל כלום יצה״ר יש ביניכם[122], ועומד במקום רוחני שעליו נא׳ לא יגורך רע[123]. ואף שגם שם נא׳ רובו רע וחציו ומיעוטו[124], עכ״ז הרי עיקרו טוב. אבל האדם שלמטה שנתהווה מד״י[125] שניתוספו הב׳ יסודות הגשמיים והגרועים מים ועפר. וגם נמצא בו מסית ומדיח, שמסית אותו תמיד באמרו איך שזה טוב לי, וזה נצרך לי לפי הנהגת הזמן, וזה מוכרח לי לצרכי הגוף, ונזון ע״י או״ש הגשמיים, ומוכרח לשינה, ובלא שינה ישתנו כל חושיו, וכשהוא רעב נק׳ עינוי ועומד במקום מסוכן. כידוע שגם המלאכים כשנפלו למטה נתגשמו לפעול רע[126], ואף שזה הי׳ בדרך עונש, עכ״ז דוקא למטה נענשו בכך מהיותו מקום מסוכן כידוע. וכאשר יראה האדם שאחר כל הטענות הנ״ל יפעול בנפשו בחי׳ ביטול לאלקות ע״ד הנ״ל, זהו דבר נפלא וחדש ויקר מאד למעלה עד שיפנה

---

115) אין ערוך אליך: תהלים מ, ו.

116) ולגדולתו אין חקר: תהלים קמה, ג.

117) טפה מן הים: ראה הערה הבאה.

118) ר״י . . יכולני לשער: ראה גם לעיל בההמשך פ״פ. וש״נ.

119) שאנו אומרים בנוסח ונתנה תוקף: מוסף לימים נוראים.

120) מלאך . . משני יסודות הדקים: ראה גם לעיל ח״א ע׳ רמ. וש״נ.

121) עושה מלאכיו . . אש לוהט: תהלים קד, ד.

122) כלום יצה״ר יש ביניכם: ראה שבת פט, א. הנסמן לעיל ח״א המשך אלה תולדות נח פי״ב.

123) לא יגורך רע: תהלים ה, ה.

124) שם נא׳ רובו רע וחציו ומיעוטו: ראה ע״ח שער הקליפות שמ״ח, פ״ג. הקדמה לשער ציור עולמות אבי״ע. שער סדר אבי״ע שמ״ז, פ״ד. לעיל ח״א ע׳ קס ואילך ובהנסמן שם.

125) האדם שלמטה שנתהווה מד״י: רמב״ם הל׳ יסוה״ת רפ״ד.

126) המלאכים כשנפלו . . לפעול רע: ראה בראשית ו, ד. יל״ש בראשית רמז מד. מאמרי אדה״ז על פרשיות התורה ח״ב ע׳ תשס ובהנסמן במ״מ לשם.

לבקשתינו. וזהו מ"ש יקר בעיני ה' המותה לחסידיו[127], היינו ע' הביטול והכליון שבעבודת האדם למטה הוא דבר יקר מאד למעלה. ולזה אנו אומרים הי"פ מלכיות, היינו שמביאים ראי' מנביאים וכתובים[128] שמבואר שם ע' הביטול שלנו, וא"כ ע"כ הוא נחשב למע' ג"כ לחשיבות ומעלה ודבר יקר כנ"ל. ואח"כ אומרים ובתורתך כתוב לומר שמע ישראל כו', שגם בתו' נמצא ע' הביטול שלנו באמרינו שמע ישראל י"ה[129] א', ופי' ה' א' הו"ע יחו"ע[130] המבואר לעיל[131] שהוא כמו שהאין דבוק להיש אמיתי,

ובזה יובן ע' הפלוגתא דר' יוסי ור"י הנ"ל[132] כי יהודה הוא מל' הפעם אודה את ה'[133], שהי' נרגש בנפשו ע' הביטול שמצד בחי' ה' א' בחי' יחו"ע, שהוא למע' מע' הביטול בבחי' קעומ"ש לבחי' מל' ית', ע"כ סובר שאינו מלכיות. ור"י סובר שהוא מלכיות, כידוע ששם יוסי הוא גימט' אלקי'[134] שהוא בחי' מל'[135]. והענין כי הנה כתי' כי אל דיעות ה'[136] והפי' שיש בנבראים שני דיעות בה' ד"ע וד"ת, ד"ע הוא הדעת כמו שהוא קמי' ית' שהוא היש האמיתי וכולא קמי' כל"ח[137], וד"ת הוא שלמטה היש ולמע' הוא אין, פי' שאינו מושג[138] רק שהיש בטל לאין, ופי' אל דיעות היינו שבחי' אל מהו"ע ית' כולל ב' הדיעות, ולמעלה מהם. ובעבודה יובן ג"כ ע' זה, דהתחברות של ב' הדיעות הו"ע הנ"ל, שירגיש הביטול לא לבד לבחי' האין, רק כמו שהאין דבוק להיש אמיתי. ומחמת זה סובר ר' יוסי שה' א' הוא בחי' מלכיות, כי מביטול של בחי' מל' שהוא הד"ת יש ובטל, יכולים להגיע להד"ע ג"כ, שהוא הביטול כמו שהאין דבוק להיש אמיתי, ויבא לביטול דיחו"ע דה' א'. ע"כ גם לפסק הלכה משלימין אנו בו פסוקי מל'. ופי' ע' ההשלמה שאנו משלימין דוקא בפ' זה יובן ע"פ הידוע שיש בבחי' מל' שני בחי' היינו בחי' ים ובחי' ארץ[139], בחי' הים הו"ע פנימית המל' כלת משה[140], היינו כמו שהיא דבוקה

---

127) יקר בעיני ה' המותה לחסידיו: **תהלים קטז, טו.**

128) שמביאים ראי' מנביאים וכתובים: **לכאורה הסדר תורה כתובים ונביאים. וראה בסמוך בפנים.**

129) י"ה: **אוצ"ל: ה'.**

130) שמע ישראל . . הו"ע יחו"ע: **זהר בהקדמה יב, א. בראשית יח, ב.**

131) יחו"ע המבואר לעיל: **ראה סוף פיסקא שלפנ"ז.**

132) הפלוגתא דר' יוסי ור"י הנ"ל: **בריש המאמר.**

133) יהודה הוא מל' הפעם אודה את ה': **ויצא כט, לה. ראה גם לקו"ת במדבר ו, ג. תו"א ויצא כג, א. ויחי מה, א.**

134) ששם יוסי הוא גימט' אלקי': **רש"י סנהדרין נו, רע"א במשנה ד"ה בכל יום. זהר רע"מ פינחס רכג, א. שיחת ש"פ צו תשל"ו.**

135) אלקי' שהוא בחי' מל': **ראה זהר בראשית כב, א. אחרי סה, א. תו"ח וארא עה, ב הערה 202.**

136) כי אל דיעות ה': **שמו"א ב, ג. ראה גם לעיל ח"א המשך ואלה תולדות יצחק פ"ו. וש"נ.**

137) וכולא קמי' כל"ח: **ראה זהר בהקדמה יא, ב. הנסמן לעיל שם.**

138) אין פי' שאינו מושג: **ראה גם הנסמן לעיל שם.**

139) מל' . . בחי' ים ובחי' ארץ: **ראה לקו"ת צו יד, ב. סה"מ תרע"ח ע' תפ. לעיל בההמשך רפפ"ב. סה"מ תרל"ח ע' יב. וש"נ.**

140) פנימית המל' כלת משה: **ראה זהר**

באצי' ומשלמת הע"ס שבאצי'. ובחי' ארץ שבבחי' מל' היינו כמו שמתפשטת למטה ויורד' למטה בבי"ע, בבחי' רגלי' יורדות[141], שמצד ירידתה למטה בבי"ע הו"ע הביטול דיחו"ת יש ובטל. אכן מצד היותו באצי' כא' מן הע"ס דאצי' שמיוחדת במאצילה ב"ה הו"ע הביטול דיחו"ע. ע"כ מצד בחי' המל' בשני בחינותי' שיש בה, היא המיחדת ומחברת השני דיעות הנ"ל. ומהיותה משלמת הע"ס, ע"כ גם פסוק שמע ישראל, ששייך לפ' מלכיות מצד היחוד וחיבור משני הדיעות כנ"ל באריכות, הוא שייך דוקא לבחי' השלמה, לרמז על בחי' המל' כמו שהיא באצי' שמשלמת ג"כ ע"ס דאצי', ומחברת ג"כ ב' הדיעות דד"ע ודד"ת כנ"ל וד"ל.

הרקיע ר"פ בראשית. שער מאמרי רשב"י ר"פ בראשית. ס' הדרת מלך סקנ"ו פו, ב. לקו"ת שה"ש לט, סע"ג ואילך.

141) מל' . . רגלי' יורדות: משלי ה, ה. ראה גם לעיל בההמשך פקי"ג. אוה"ת משלי כרך א ע' תקסד ואילך.

מילואים להמראי מקומות

עמוד שצה

הערה 41) ומפי ספרים ומפי סופרים: **הלשון — ראה ס' מאירת עינים לר' יצחק דמן עכו בהקדמתו. שו"ת ר' אליהו מזרחי סמ"ז. לחם רב לר' אברהם ב"ר משה די בוטון, אזמיר ת"כ, ס"א. שו"ת ר"מ גאלנטי סק"כ. רדב"ז הל' מלכים ספי"א. של"ה תולדות אדם ב, א ד"ה וגם. ועוד. לקו"ש כרך לו ע' 222 ואילך (ולהעיר מס' תורת חב"ד ביבליוגרפיות — לקוטי אמרים (מונדשיין) ע' 31 הערה 1 ובשוה"ג שם). קובץ אור ישראל גליון כז ע' רכא ואילך.**

הערה 48) ובשבת אינו בחי' שמחה: **ראה שו"ע אדה"ז הל' שבת רסרמ"ב. הל' פסח סתצ"ג, ס"ח. סידור שחרית מה, רע"ד. שם סדר הגדה רצז, ד. מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב ע' תשנח. מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"ב ע' תקכ. שם ס"ע תקכד ואילך. אוה"ת ברכה כרך ו ע' ב'תקפא ואילך. סה"מ תר"ם ח"ב ע' תתקנ. סה"מ תש"ט ע' 130 ובהערות לשם. לקו"ש כרך ד ע' 1090 הערה 31. כרך יג ע' 25 הערה 13. כרך לג ע' 62 ואילך ובהנסמן שם. הל' ת"ת (לר"מ אשכנזי) פ"א, ס"י — ח"א ע' 493 ואילך. ח"ב ע' 629.**

עמוד שצז

הערה 77) ראה מאמרי אדה"א ויקרא ח"א ע' מז. וש"נ. במדבר ח"ב ע' תמא. תו"ח בראשית לד, ב ובהערה 8. שם ויקהל תט, ב. וש"נ. סה"מ באתי לגני ח"ב ע' ק טו [בהוצאה החדשה — ח"א ע' רט]. לקו"ש כרך לד ע' 24 ואילך. כרך לט ע' 189. מכתב י"א ניסן תשל"א. אגרות־קודש כ"ק אדמו"ר זי"ע חכ"ז ס"ע קל ואילך.

עמוד תא

הערה 32) וכ"ה בבמדב"ר פי"ט, ג. תנחומא שמיני ו. חוקת ו. בב"ר בדפוסים הנפוצים: אדני. ראה גם לקמן פכ"ו. אוה"ת (יהל אור) תהלים ע' תרעה. סה"מ תרל"א ח"א ע' ער וע' שכב ואילך. תרל"ח ע' קסב. וש"נ. תר"ם ח"א ע' צו. וש"נ. תרס"ח ע' קצא. סה"מ מלוקט ח"ב ס"ע שו ואילך. ח"ד ע' כה־כו [בהוצאה החדשה — ח"ב ע' רפא. ח"א ע' קמח].

עמוד תב

הערה 41) ראה גם סה"מ תרכ"ז ע' צז. תרכ"ח ע' קמו. תרכ"ט ע' קנו. תרל"א ח"א ע' קעד. תרל"ח ע' יג. וש"נ.

עמוד תז

הערה 33) בענין מי כתב ההקדמה לספר יצירה — בפרדס שם מייחסו: „ר' יוסף הארוך בפי' ס"י שחבר". ראה גם מאמרי אדה"א דברים ח"ב ע' תקפט בהערה. שם הגדולים מערכת ספרים — קבלה קו"א.

עמוד תיב

הערה 31) ראה גם ברכות כ, א. ב"מ פד, א. גיטין נח, א. תנחומא נשא ז. באבער שם יג. ב"ר פע"ג, י בדפוסים הנפוצים. במד"ר פ"ט, לד. ילקוט שמעוני נשא ה, יג — רמז תשו. תוספתא עתיקתא (פראנקפורט ענ"מ תר"נ) ס"ט ע' 55־56. אגרת הקודש להרמב"ן פ"ה — בכתבי הרמב"ן (שעוועל) ח"ב ע' שלא־ב. האמונה והבטחון פט"ו — בכתבי הרמב"ן שם ע' שצח. שבילי אמונה

נתיב ג׳ שביל ב שער ד (ווארשא תרל״ד) ע׳ 48 ואילך. מנורת המאור לר״י אלנקאוה ח״ד פרק נשואי אשה השער הד׳ ס״ע 101 ואילך. מנורת המאור לר״י אבוהב נר שלישי כלל שישי ח״ו פ״ד סקפ״ד ע׳ 386-7. ס׳ המוסר לר״י כלץ קרוב לספ״ו — (ירושלים תשל״ג) ע׳ קע ואילך. ראשית חכמה שער הקדושה פט״ז ד״ה השער הרביעי.

עמוד תטו

הערה 19) לקמן ספנ״ד וספקכ״ד בשם המק״מ. בהנחת כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ע׳ תשסט: „במק״מ בשם ספרים״ (דארץ שרשו מרדל״א). בע׳ תתנז: „ואי׳ בספרי׳ דשרש ארץ הוא ברדל״א״. ס׳ החקירה להצ״צ עט, א, בשם המק״מ ר״פ צו דכ״ו. המשך מים רבים תרל״ו פקכ״ב: בס׳ הקבלה (שרש המל׳ הנק׳ ארץ הוא מרדל״א). סה״מ תר״ם ח״א ע׳ רנב בשם המק״מ. וש״נ. תרל״ט ח״א ע׳ מ בשם המק״מ. ח״ב ע׳ תצח. וש״נ. סהמ״צ להצ״צ קפג, ב בשם האוצ״ח.

עמוד תעז

הערה 64) ראה גם לקמן ספנ״ו. בהנחת כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ע׳ תתכב. אוה״ת סוכות ס״ע א׳תשטו. סה״מ תרל״ג ח״א ע׳ קנא. תרמ״ד ע׳ רלד. תרנ״ד ע׳ קמה. תרנ״ז ע׳ ח. תרס״ג ע׳ קנא. תרפ״ג ע׳ קעו. תרצ״ט ע׳ 127. תש״י ע׳ 118.

עמוד תפא

הערה 12) וראה גם אוה״ת מארז״ל ע׳ סד־סה.

ראה גם בשם עבוה״ק לקמן פע״ו. בהנחות כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ע׳ תתמב. ובהנחות ע׳ תתקז. סה״מ תרכ״ח ע׳ צח. תרל״ט ח״א ע׳ כז וע׳ קצג. תר״ם ח״א ע׳ מג. וש״נ. תרמ״ד ע׳ רג. תרנ״ד ע׳ סו. תש״ב ע׳ 78.

עמוד תפב

הערה 22) במד״ר שמות פ״ג פתי יאמין לכל דבר זה משה: ראה שם בתחלתו. ראה גם לקמן פ״נ. בהנחות כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ע׳ תתלה. ע׳ תתמד. ע׳ תתמז. קיצורים והערות לתניא ע׳ קא ואילך. סה״מ תרל״ג ח״א ס״ע קנא ואילך. סה״מ תר״ם ח״ב ע׳ תתקיב. ס״ע תתקכו ואילך. סה״מ מלוקט ח״ג ע׳ קלה [בהוצאה החדשה — ח״ג ע׳ רמ].

עמוד תפט

הערה 35) ראה מאמרי אדה״ז תקס״ו ח״ב ע׳ תקפה וע׳ תקפז. שערי תשובה כט, ד. קכט, ד. תו״ח בשלח רב, א־ד. מאמרי אדה״א קונטרסים ס״ע י. סה״מ תר״ם ח״ב ע׳ תתקב. המשך תער״ב ח״ב ע׳ תתלא. פלח הרמון אמור ס״ע רצו. לקמן פקכ״ה. סה״מ תרנ״א ע׳ מ.

עמוד תצא

הערה 57) ראה גם מאמרי אדה״א דרושי חתונה ח״ב ע׳ תקיג. שער הלקו״ת מהדורת תר״ח. הסכמת הרבנים ללקו״ת זיטאמיר תרי״א. מפתח שמות אנשים באגרות קודש כ״ק אדמו״ר הצ״צ ח״ב; כ״ק אדמו״ר מהר״ש; כ״ק אדמו״ר מהוריי״צ חי״ב־חי״ג; תורת שלום; סה״ש תרצ״ו־חורף הש״ת [המפתח נדפס באהלי ליובאוויטש אדר ב׳ תשנ״ה]; תש״ו־הש״ת; תורת מנחם רשימת היומן; ספר המפתחות לספרי כ״ק אדמו״ר הריי״צ; התמים; רשימות הרב״ש. תו״מ — התוועדויות ח״ב ע׳ 6. ח״ד ע׳ 159. ובאג״ק כ״ק אדמו״ר זי״ע ח״ז ע׳ שנה. כפר חב״ד גליון 1085. המשפיע ע׳ שיז. היכל הבעש״ט תשרי תשס״ז גליון טז ע׳ קנא ואילך.

עמוד תצה

הערה 30) יש לציין שפמ"ו בפעם הראשונה נרשם: ובכ"ז יובן עד התיבות „ולכן אמר כנ"ל". ואח"כ מתחיל פיסקא חדשה [ואמנם עדיין צ"ל], לפנינו ע' תצג אחר הערה מס' 4: וצ"ל מהו שאמר ומעין מבית ה' יוצא, עד סיום הפרק. ולאח"ז בא הקיצור. וכנראה שרק אח"כ ניתוסף על צדדי הגליון וכו', כל מה שלפנינו, וכן ניתוסף הפתיחה כה אמר ה' זכרתי לך. וכ"ז לא נכלל בהקיצור, כיון שכבר כתבו לפנ"ז, כנ"ל.

עמוד תקא

הערה 24) מאמרי אדה"א דברים ח"א ע' קיד. וש"נ. נ"ך ע' פח. וש"נ. שערי תשובה ד, ד ובהערה 29. אוה"ת שופטים ע' תתלא ואילך. סה"מ תרכ"ט ע' שכג ואילך. תר"ם ח"א ע' סז. וש"נ.

עמוד תקטז

הערה 15) ראה גם סידור שער חג המצות רפד, ג. מאמרי אדה"א ויקרא ח"א ס"ע שצז[4] ואילך מהדורת תשס"ב — נדפס גם במאמרי אדה"ז תקס"ד ע' צ ואילך. אוה"ת פ' ראה ע' תשכט ואילך. מאמרי אדה"ז תקס"ג ח"ב ע' תשמט. סהמ"צ להצ"צ מד, ב ואילך.

הערה 16) ראה רמב"ם הל' יסודי התורה ספ"ד. לקו"ת ויקרא נא, א. סה"מ תרכ"ט ע' רלו ואילך. וש"נ. כתר שם טוב סקע"ד. אוה"ת ח"ש ע' 268. ויקרא ע' שג. שלח ע' תקפ. ואתחנן ע' עה. ש"ש ע' א'תקמט. אוה"ת יהל אור תהלים ע' 398. סה"מ תרכ"ז ע' רלז ואילך. ע' תעו.

עמוד תקלב

הערה 144) ראה גם אוה"ת וארא ע' רמא. חוקת ע' תתו. כרך ה ע' א'תרלג ובמהדורת תשנ"ח חוקת הוספות ע' 35. משלי כרך א ע' תרלב. שה"ש ח"ב ע' תשעז. מג"א ע' רצז. סה"מ תרמ"א ס"ע שמח.

עמוד תקנ

הערה 130) בנידון השנה שבה נאמר המאמר ד"ה עם לבן גרתי. בקיצורים והערות לתניא ע' מט: תקס"ה. שם ע' קנא : תקס"ב. בלוח התיקון שם ע' קס לע' מט: נו"א: תקס"ד. סה"מ תרס"ה ע' צה: תקס"ד. תר"פ ע' רצ: תקס"ה. במפתח לבוך 963 (שם נמצא המאמר עם הגהות הצ"צ): תקס"ה.

עמוד תקנג

הערה 26) ראה תו"א תשא קיב, ב. לקו"ת נצבים מד, א. שה"ש ב, ב. תו"ח שמות מו, ג ואילך. שערי תשובה קיח, סע"ד ואילך. מאמרי אדה"א ויקרא ח"ב ע' תערה. וש"נ. נ"ך ע' צו. וש"נ. מאמרי אדה"א קונטרסים ע' תז וע' תיד ואילך. סה"מ מלוקט ו ע' פב ואילך [בהוצאה החדשה — ח"ב ע' ריב].

עמוד תקנד

הערה 35) ראה גם סה"מ תרל"ב ח"ב ע' תקטז. תרל"ג ח"ב ע' תקנג. תרל"ד ע' מא — נדפס גם בתורת שמואל דרושי חתונה ע' כח. תרנ"ד ע' כז. תרס"ג ח"ב ע' קמ. המשך תער"ב ח"ב ע' א'ע.

הערה 43) וכ"ה לקמן פס"ט. פפ"ד. ראה גם בפרק שלאח"ז. אוה"ת שמות ע' פז וע' פח. כרך ח ע' ג'מג. שלח ע' תקלה וע' תקלו. דרושים לר"ה ע' א'שפט. האזינו ע' א'תרמא.

עמוד תקנח

הערה 99) ראה גם לעיל פנ״ח קרוב לסופו. לעיל בח״א המשך אלה תולדות נח פ״ה. פ״ט. פ״י. שם בהנחת כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ע׳ דש.

עמוד תקסה

הערה 67) בסה״מ עטר״ת ע׳ לה: וכמ״ש בדרוש וככה הגדול, רל״ז המשל מס׳ מא״ע [= מאור עינים להרמ״נ מטשערנאבל] מבן מלך שהי׳ בשבי׳ ונתרחק ואח״כ כששב וצועק אבא שמגיע בעצם מהותו של האב כו׳.

בסה״מ תרצ״ו ע׳ 2: דהנה מורינו הבעש״ט נ״ע אומר דענין תקיעת שופר הוא צעקת אבא אבא, ומבאר זה במשל כבן שתעה ביער בין חייתו ארץ וצועק אבא אבא הצילני.

באגרות קודש כ״ק אדמו״ר מהוריי״צ ח״ג ע׳ תצ — נדפס גם במבוא לפוקח עורים סט״ו (ובמאמרי אדה״א קונטרסים ע׳ תנט) — נעתק לקמן ע׳ תתקפו: דער בעש״ט זאגט א משל אויף תקיעת שופר. א מלך האט געשיקט זיינע קינדער אין א גרויסן וואלד פיינגען חיות, די קינדער האבן פאַרבלאנדזט, האבן זיי אנגעהויבן ריידן צום פאטער און ניט באקומען קיין ענטפער. האבן זיי געטראכט אפשר האבן זיי פאַרגעסן זייער אייגענע שפראך, האבן זיי גענומען שרייען פון טיפן הארצן צום פאטער, אי אי אן ווערטער נאָר די שטימע אַליין, האט זיי דער פאטער געענטפערט.

וראה תו״מ התוועדויות חי״ב ע׳ 227: וכידוע המשל בזה מבן מלך שהי׳ זמן רב בשבי׳, עד ששכח גם את לשון המלך, והתחיל לצעוק בקול פשוט, וצעקה זו מגעת עד המלך („עס דערנעמט דעם מלך״) — שזהו משל על צעקה פשוטה של יהודי, שצעקה זו מגעת („דערנעמט״) כביכול למעלה.

ראה גם כרם חב״ד תשמ״ז גליון 1 ע׳ 6־7.

עמוד תקסז

הערה 97) מובא גם בכ״מ ומהם: כותרת לאגרת הקדש סכ״ח: למחותנו הרב הגאון המפורסם איש אלקים קדוש ה׳ נ״י ע״ה פ״ה מו״ה לוי יצחק נ״ע אב״ד דק״ק ברדיטשוב — „וצ״ע מי כתבם״, כמ״ש בסה״מ מלוקט א ע׳ תקב [בהוצאה החדשה — ח״ב ע׳ תסג] הערה 2.

לקו״ת שה״ש יח, ג: הגאון החסיד ר׳ לוי יצחק ז״ל מבארדיטשוב. מאמרי אדה״ז תקע״ב ע׳ קלה: קדושת לוי.

אוה״ת וישב ע׳ 520: וראיתי בספר עבודת ישראל . . וקבלנו מהרב הגאון החסיד מו״ה לוי יצחק ז״ל. לך כרך ד ע׳ תשלב: וראיתי בס׳ א׳ כמדומה בשם הרה״ג מברדיטשוב. וישב כרך ו ע׳ 2192: שהשיב רבינו ז״ל למח׳ הגאון דברדיצוב. שבועות ע׳ צט: הגאון החסיד ר׳ לוי יצחק מבארדיצוב. בלק ע׳ א׳נב: קדושת לוי. דברים ע׳ טו: ובספר קדושת לוי. נ״ך כרך ב ר״ע תשסה: ובשם הה״ק רל״י מברדיצוב. לעיל פס״ב: הרה״ג ר״ל מבארד׳ ז״ל.

סה״מ מלוקט ח״א ע׳ תכו: מהרה״ג החסיד מהרל״״צ ז״ל מבאַרדיטשוב (אוהב ישראל הידוע ומפורסם). ע׳ תלד: מהרה״ג החסיד מהרל״״צ ז״ל מבאַרדיטשוב. ע׳ תלו: מהרה״ג החסיד מהרל״״צ ז״ל מבאַרדיטשוב, וידוע ומפורסם בכל העולמות דהרלוי״צ הי׳ אוהב ישראל ומליץ יושר על כאו״א מישראל ומכריע את כאו״א מישראל לכף זכות ובאופן דמלכתחילה אריבער . . כידוע פירושו של הרלוי״צ ז״ל בהפסוקים שבתחלת ספר ישעי׳ . . ומפרש הרה״צ מבאַרדיטשוב דתוארים אלו מורים על שבחם של ישראל. ע׳ תקב: להגאון החסיד ר׳ לי״צ ז״ל מבארדיטשוב. [בהוצאה החדשה — ח״א ע׳ נו. ע׳ סד. ע׳ סו. ח״ב ע׳ תסג]. תו״מ — התוועדויות חמ״ה ע׳ 348: הרה״צ מברדיטשוב שא״א שיהי׳ בג״ע לבדו ח״ו ללא שאר בנ״י. ד״ה את ה׳ האמרת ח״י אלול

תשל״א: הרה״ק רלוי״צ . . ומשל זה הוא מהרה״ג החסיד מוהלוי״צ ז״ל מברדיטשוב. פלח הרמון שמות ע׳ שנה: הרב מברדיטשוב.

וראה לקמן ברשימת המאמרים שבסוף הספר לפרק ע.

עמוד תקפה

הערה 39) ב״ר פנ״ו, ז. אגה״ק סכ״ז בסופה ובהערות ותיקונים לשם. תו״א יתרו סח, ג. לקו״ת ויקרא ב, א. פיה״מ עג, ב. מאמרי אדה״א שמות ח״ב ע׳ של. ע׳ שצט. ויקרא ח״א ע׳ ריא. הנחות תקע״ז ע׳ רעא. סה״מ תרל״ב ח״א ע׳ שכב. תרס״ו ר״ע שיט. סה״מ מלוקט ח״ו ע׳ קלג־קלד [בהוצאה החדשה — ח״ג ע׳ לח]. לקו״ש כרך ד ע׳ 1051 ובהנסמן שם. כרך ו ע׳ 176 הערה 41. ע׳ 177. שם ע׳ 266 ובהנסמן שם. כרך יא ע׳ 173. שיחת ש״פ האזינו תשל״ג.

עמוד תרי

הערה 32) כש״ט ס״ג ע׳ ח. אוה״ת על ענינים ע׳ שב ושם: הרמב״ם[1]. סה״מ תרמ״ז ע׳ תלה. תרנ״ב ע׳ א. עת״ר ע׳ קכח ואילך. עזר״ת ע׳ צג ואילך. תרע״ט ר״ע רמט. סה״מ מלוקט ח״א ע׳ שנו [בהוצאה החדשה — ח״א ע׳ קנט]. לקו״ש כרך כז ע׳ 254. ע׳ 263. אג״ק כ״ק אדמו״ר זי״ע ח״י ע׳ ש. תו״מ — התוועדויות חמ״ח ע׳ 360.

עמוד תרלא

הערה 43) אודות ר׳ שלמה פריידעס [תקמ״ב[2] — תקפ״ו־תקי״ץ[3]] ראה בית רבי פכ״ו ע׳ עא־עב. ח״ב פ״ד ע׳ 198 הערה ב. ח״ג פ״ח ע׳ קכא. ע׳ קכד — שנכדו שנולד בשנת תק״ץ נק׳ על שמו. פ״י ס״ע 252.

אגרות קודש כ״ק אדמו״ר האמצעי ח״א ע׳ רלו קיץ תקע״ג־תקע״ד, ובהערות לשם בסוף הספר. הנסמן במפתח אנשים בערכו.

במאמרי אדה״ז תק״ע ע׳ מד ישנו מאמר שהונח על ידו, כמ״ש בכרם חב״ד ח״ד כרך ב ע׳ 404 הערה 23: תורת אדמו״ר שליט״א נאמר בברדיטשוב תק״ע לפ״ק לשון ר׳ שלמה פריידעס. סה״ש תורת שלום ע׳ 256. אוה״ת שה״ש כרך ג ע׳ תתקטו: ע״כ כתב החסיד רש״פ ז״ל.

מאסר וגאולת אדמו״ר האמצעי ע׳ יג — תקע״ד חלוקת הכספים. ע׳ כו — תקע״ו. ע׳ לז — מעמד. הנסמן שם במפתח אנשים בערכו ערך פריידעס. אגרות קודש כ״ק אדמו״ר מהוריי״צ ח״ב ע׳ שעה: הרה״צ החסיד ר׳ שלמה פריידיש. ח״ג ע׳ שלט. סה״ש תש״א ע׳ 51. רשימת הרב״ש במפתח אנשים.

תורת מנחם רשימת היומן ע׳ שפג־שפד.

עמוד תרנב

הערה 126) יש לציין: א) דרוש זה נרשם בבוך זה וכן בבוך 1825 קודם המשך וככה — ראה לעיל הערה ראשונה למאמר זה.

ב) לעיל בין פס״ב־פס״ג נמצא ד״ה וידעת, אבל ענין זה לא הוזכר שם.

---

1) הרמב״ם: ראה שם ע׳ רצג בהערה אודות המאמר. ובפרדס חב״ד ד׳ ע׳ 79 „כ״ק הרי״נ שליט״א" בן כ״ק אדמו״ר הצ״צ.

2) תקמ״ב: לפי מאסר וגאולת אדמו״ר האמצעי ע׳ לז.

3) תקפ״ו־תקי״ץ: לפי בית רבי דלהלן.

ג) אולי אחד מהדרושים דלעיל פפ"ד ואילך הנה בעת אמירת הדרוש היתה הפתיחה בד"ה וידעת.

ד) אמירת הדרוש היתה ביום ב' דסוכות לכן נרשם: בד"ה וידעת, (במאמר וככה), היינו שזה יתבאר לקמן במאמר בהמשך וככה, ואולי כבר כתב הדרוש וידעת – ראה לעיל הערה ראשונה למאמר זה.

ה) הדרוש נסדר לאחרי מאמר ד"ה וידעת, לכן בתחלה תיקן: במאמר = המשך זה לעיל. ואח"כ החליט שלא לציין.

עמוד תרסה

הערה 74) ראה גם פרדס שער הנתיבות שי"ב, רפ"א שגורס ספרים. ביאוה"ז פינחס קיג, ג. אוה"ת ח"ש קז, רע"ב – ביאוה"ז להצ"צ שם ע' עא. אוה"ת חנוכה ע' שלב. שלו, ב. תשא כרך ו ע' א'תתכג. קרח ע' תרסב. ואתחנן ע' שמח. ועוד. ראה גם לעיל ח"א ד"ה בראשית ברא ספ"ב. וש"נ.

עמוד תרפב

הערה 113) ראה גם זהר הרקיע לזהר שם ד"ה בר שמא יחידאה סז, ב. קול ברמה לאד"ר שבהערה הבאה יא, ב ואילך. שער מאמרי רשב"י לאד"ר שם. מבוא שערים ש"ו, ח"ב ספ"ב. אור התורה בשלח ע' שסח. תצוה ע' א'תרצד. ע' א'תשמא. ישעי' ע' ריג. שה"ש ח"א ע' רצד. ספר המאמרים עת"ר ע' קט ואילך. המשך תער"ב ח"ג ס"ע א'רצז ואילך.

עמוד תרפד

הערה 135) שם ע' ג: שפיגול. לעיל פנ"ז השפייגיל – בהמשך הנדפס: השפיגל. בתו"א מקץ לג, א כבפנים. וכ"ה בסה"מ תר"ל ע' רכז. תרל"ח ע' רעה. תרל"ט ח"א ע' נב. ח"ב ע' תיח. ע' תיט. ע' תמח. ע' תעה. תר"ם ח"א ע' צ. ע' שמג. תרמ"א ע' צג. וש"נ.

עמוד תשי

הערה 35) ראה גם מאמרי אדה"ז הנחות הר"פ ע' יח. הקצרים ע' מו. מאמרי אדה"א שמות ח"ב ע' תפח. הנחות תקע"ז ע' רכד. אוה"ת שמות ע' יא וע' כט. יתרו ע' תשסד. משפטים ע' א'רלז. הושע כרך א ע' תנז. המשך תער"ב ח"ב ע' תתנב.

הנחות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב

ד"ה בנהר יעברו ברגל

עמוד תשמח

הערה 60) אוה"ת תבוא כרך ו ס"ע ב'שפ. ענינים ע' שא. ס' החקירה להצ"צ ע' ב ור"ע לג. סה"מ תרל"א ח"א ס"ע עט. תרמ"ז ע' קל. תרנ"ז ע' רח. תרפ"ט ע' 214. תש"א ע' 27. תש"ה ע' 165. סה"ש תרצ"א ר"ע 189. קונט' לימוד החסידות ע' 26. וראה יבמות ט, א. מנחות פ, סע"ב. ירושלמי יבמות פ"א, ה"א [שאין לו]. סה"מ תרס"ו ס"ע תקנד.

עמוד תשמט

הערה 70) סהמ"צ להצ"צ ג, א: כדאמרי אינשי איך קען דיר קיין קאפ. אוה"ת אחרי כרך ב ס"ע תקנט ואילך: כמו שאומרים. ביאוה"ז להצ"צ בראשית כרך ב ע' תריג: וכמו שרגילין לומר.

סה״מ תרל״ד ע׳ שיד; תרל״ה ח״ב ע׳ תקלז — נדפס גם בתורת שמואל דרושי חתונה ע׳ קעד; תרל״ו ח״ב ר״ע רצד: (ו)בל״א. דרושי חתונה הנ״ל ע׳ קלה: כדאמרי אינשי בל״א. תר״ם ח״ב ר״ע תרג: וכלשון המורגל. תר״ם ח״ב ע׳ תשפה: וכמו שמורגל בל׳ העולם. תרמ״ג ע׳ קכט; תרמ״ד ע׳ קע; תרנ״ג ע׳ ריט; תרנ״ד ע׳ רנה; תרצ״ב ע׳ רכח: (ו)כמאמר. תרנ״ה ע׳ ריז; תרנ״ז ע׳ סב; הגהות לד״ה פתח אלי׳ תרנ״ח ע׳ ל; תרנ״ט ע׳ ג; תרס״ו ע׳ קעג; עת״ר ע׳ קפה; המשך תער״ב ח״א ע׳ צז; תרע״ח ע׳ סד; תרפ״ח ע׳ מח; תש״ד ע׳ 19: (ו)כמאמר העולם. תרנ״ז ע׳ רסז: וכמאמר המורגל. לקו״ש כרך טו ע׳ 182: כידוע מאמר העולם. לקו״ש כרך לד ע׳ 163: וע״ד הפתגם. ובאגרות קודש כ״ק אדמו״ר זי״ע חי״א ע׳ שסג: וידוע הפתגם המובא בדא״ח. חי״ג ע׳ שמ: כבר ידוע פתגם המובא בדא״ח.

ד״ה אריב״ל עתיד הקב״ה להנחיל

עמוד תשנז

הערה 83) מאמרי אדה״ז נביאים ע׳ יא: „וקודם שתאיר ותמשך מחדש נעשה בחי׳ עצם חשוך״. סה״מ תרכ״ח ע׳ קכג. המשך והחרים בסה״מ תרל״א ח״א ע׳ שז. תרל״ג ח״א ע׳ חצר: „ואח״כ מתמעטת מעט מעט עד שנעשית עצם חשוך״. ח״ב ע׳ תעג. תרל״ד ע׳ קעה. ע׳ שנז: „לכי ומעטי א״ע ונעשית עצם חשוך״. המשך מים רבים תרל״ו פכ״ז. ח״ב ע׳ תצז. סה״מ תרל״ט ח״ב ע׳ תרה. ע׳ תרכ. ע׳ תרצא. תרמ״ד ע׳ רכו (ע׳ שכח). תרנ״א ע׳ קנה. תרס״ג ח״ב ע׳ מה. המשך תער״ב ח״ג ע׳ א׳שצט. וראה פיה״מ כט, רע״ג: „לא עצם חשוך אלא עצם ספירי״. שערי תשובה קא, א. ס׳ הערכים חב״ד ח״ג ע׳ תרא הערה 7.

ד״ה אמר כו׳ עתיד הקב״ה לעשות מחול לצדיקים

עמוד תשפ

הערה 4) לקו״ת ואתחנן ז, סע״ב. וראה שם שמ״ע פו, ג. מאמרי אדה״ז תקס״ב ח״ב ע׳ תקנז (אף שכתב ע״ד הלקו״ת הוסיף): מחול ע״ש מחילות העגולים. ובהנחת הר״מ שם ליתא. ובלקו״ת שם מציין: ועיין ברבות בשה״ש ע״פ במחולת המחנים. ראה גם סידור שחרית סה, ב. מאמרי אדה״ז תקס״ה ח״א ע׳ ריד.

ד״ה כה אמר ה׳ זכרתי לך

עמוד תתמד

הערה 80) סה״מ עזר״ת ע׳ קז. סה״מ קונטרסים ח״ב שלח, סע״ב. תרצ״ט ס״ע 20־21. אגרות קודש כ״ק אדמו״ר מהוריי״צ ח״ב ע׳ שכח. ח״ד ע׳ תנג. אגרות קודש כ״ק אדמו״ר זי״ע חי״ד ע׳ קסא. תו״מ — התוועדויות — ספר המפתחות א־כו עה״פ ע׳ 407.

ד״ה אני לדודי

עמוד תתפא

הערה 7) סהמ״צ להצ״צ ס״ע קפח. אוה״ת מטות ע׳ א׳רפו. דברים ע׳ לח. ואתחנן כרך ו ע׳ ב׳רנ. פ׳ ראה ע׳ תשו. ר״ה כרך ו׳ ר״ע ב׳תלג. יוכ״פ ע׳ א׳תקפח. סה״מ תרל״ח ע׳ רפה. וש״נ. תר״ם ח״ב ע׳ תקיט. וש״נ.

ד״ה זה היום תחילת מעשיך

עמוד תתפח

הערה 10) ביאוה״ז קמב, ג ואילך. ולהצ״צ כרך א ע׳ תמא ואילך. מאמרי אדה״א ויקרא ח״ב ע׳

תשצה. וש"נ. שער היחוד קמא, ב ובהערה 41. תו"ח יתרו רסח, ג. סה"מ תרל"ח ע' ח ובהערה 71. לעיל ע' תרעט.

ד"ה ובכן יתקדש שמך

עמוד תתצז

הערה 70) סה"מ ליקוט ח"ב ע' ב – ולאח"ז בסה"מ תרמ"ה ע' רפ[4]. תרמ"ז ע' קג. תרמ"ח ע' רז. תרנ"ד ע' רכא. תרנ"ז ע' קל. הגהות לפתח אליהו תרנ"ח ע' נא. תרנ"ח ס"ע קסד. תרס"ג ח"ב ע' ב. תרס"ה ע' רעז וע' שטו. תרס"ו ע' לו. ע' קסז וע' קעז. תער"ב ח"ב ע' תרנד וע' תשכג. פר"ת ע' קא.

בס"ד. ש"פ וישב, כ"א כסלו, ה'תשח"י

(הנחה בלתי מוגה)

פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד[1]. ומבאר בזה אדמו"ר הזקן וז"ל[2]: הענין הוא מעלת נתינת הצדקה וגמ"ח אשר עומדת לעד יותר מכל אהוי"ר ודביקות, וכמה שכתוב[3] גופין תקינת לון ואתקריאת בתיקונא דא חסד כו', הענין הוא, כי נגד א"ס גם אצילות בכלל צריך להיות מקודם צמצום ומקום פנוי ואחר כך ע"י דילוג נתגלה הארת קו"ח, כי עצמותו סוכ"ע אף לאצי' לא הי' יכול לבוא שום התגלות אורו על ידי השתלשלות עו"ע, אשר עצמותו ואורו הוא א"ס ממש ולא שייך שום עשר ספירות, ולבעבור זה נק' כל האצי' רק בשם אפיקת עשר תיקונין גם בחי' גופין תקינת לון, אשר הם כלים להשראת אוא"ס ב"ה על ידי דילוג אחר ההסתר וצמצום עצמותו, אז ע"י דילוג נתגלה הארת קו"ח בע"ס דאצי', וע"י אהבה ודביקות מישראל ניתוספו אורות באצי', אבל מ"מ השראת אוא"ס הוא בעשר ספירות דאצי' אשר הם בחי' כלים וגוף נגד אוא"ס ב"ה השורה בתוכם. ולא זהו כוונת וראשי' עלה ברצונו הטוב להטיב לברואיו, שיהי' התגלות אורו וזיוו למטה ממש, שיהי' חסד דרועא ימינא למטה בעולם העשי' ממש, והי' הגוף ודרועא ימינא יהי' כלי למטה ג"כ בעולם עשי' להשראת אורו א"ס. ודבר זה לא יבוא אף ע"י התפשטות הגשמיות, וכל הדביקות שיהי' לא יבוא לידי התגלות כזה ע"י אתעדל"ת ואהוי"ר, והנשמה קודם בואה לגוף הי' ג"כ דבוק, והאופנים וחיות מתנשאים וכו'[4], ומה שבאה התגלות והוספות אורות באצי' לבד, אין נגמר כוונת המחשבה וטובו שעלה ברצונו להטיב לברואיו דווקא, ובאצי' בלא זה איהו וגרמוהי חד. אכן ע"י חסד וצדקה בארץ, פזר נתן לאביונים, ע"י שמשפיע ומחי' למאן דלית לי' מגרמי', עי"ז גורם שיומשך וישרה אוא"ס למטה ממש, ויהי' חסד דרועא ימינא בעולם עשי' ממש. כי להיות תחה"מ שיקום הגוף מהקבר ויחי', צ"ל התגלות למטה ממש, לכן נאמר על זה צדקתו עומדת לעד, כי הצדקה שעושים ישראל עומדת בפ"ע עד לעתיד, ואז יבוא בהתגלות, ע"י הפיזור שנתן לאביונים, יהי' ג"כ למטה חסד דרועא ימינא בגוף גשמי, החסד אלקו' יהי' דרועא ימינא גם למטה, ולא כמו שהוא עד התחי' שיש התגלות אלקות בע"ס דאלקי' דעשי', וזהו אף בלי מעשה התחתונים, אכן שיהי' חסד דרועא ימינא בהתגלות ממש בעולם עשי', זהו א"א להיות בלעדינו, על ידי צדקה וגמ"ח שעושים להחיות למאן דלית לי' מגרמי', ממשיכים למטה בעולם עשי' התגלות אלקות ממש כו'. וזהו עומדת לעד, כהיום עומדת עד לעתיד שיבא בהתגלות הצדקה וחסד. וזהו סוף מעשה במחשבה תחלה עלה ברצונו הטוב להטיב לברואיו ממש למטה ממש. וזהו זרעו

---

1) תהלים קיב, ט.

2) בד"ה פזר נתן במאמרי אדה"ז הנחות הר"פ ז"ל [שיצא־לאור ביו"ד כסלו השתא] ע' נז־נח (ד"ה זה עם הגהות הצ"צ נדפס באוה"ת במדבר כרך ד ע' א'תפז ואילך. ביאורי הזהר שלו ח"א ע' תסג). וראה גם ד"ה ולהבין כו' פזר נתן תרמ"ב פ"ו ואילך. פי"ד־ט"ו.

3) תקו"ז בהקדמה (יז, א).

4) ברכת יוצר.

לכם לצדקה[5], בעת שעושים הצדקה הוא רק כמו זריעה בארץ, שאין בה ההתגלות עד לעתיד, אז יהי' קצרו לכם לפי חסד, כמו בשעת קצירה בא הטוב בהתגלות, כן יהי' לעתיד יבא החסד בהתגלות ממש בעולם העשי' ישכון, ויהי' הגוף כלי לאוא"ס, והתהלכתי בתוככם כו'[6], וד"ל. וע' בזהר בהעלותך[7] ושם נתבאר ענין קרנו[1] תרום כו', ועי' לעיל במאמר דקרן[8] (עכ"ל).

והנה בלקו"ת ד"ה לבאר הדברים ע"פ ונקדשתי[9] מבאר מ"ש פזר נתן לאביונים גו' קרנו תרום בכבוד, פי' שהמל' דאצילות נקראת קרן ע"ש שהיא התחברות אצי' עם הבריאה, וזהו עד"מ כמו קרן זוית שהוא התחברות ב' הכתלים [ויש לומר, שהכוונה היא לא רק להתחברות אצילות ובי"ע הפרטים אלא גם לאצילות ובי"ע הכללים, עד למעלה מהצמצום]. ופי' קרנו תרום בכבוד היינו רוממות המלכות כו' בכבוד שהוא הכתר. וזהו הנמשך ע"י פזר נתן לאביונים שהוא הצדקה. והענין בזה, שבכדי שיומשך האור למטה צ"ל המשכת הכתר דוקא שלמעלה מהשתלשלות, כי, מצד בחי' ההשתלשלות אי אפשר שיומשך עד למטה, כי אם מצד הכתר דוקא שלמעלה מהשתלשלות, כי, כל הגבוה ביותר יורד למטה יותר. וזהו פזר נתן לאביונים גו' קרנו תרום בכבוד, שע"י מעשה הצדקה נמשך הכתר למלכות, היינו, המשכת האור שלמעלה מהשתלשלות עד למטה מטה.

ב) **ויובן** זה בהקדים[10] מאמר רז"ל[11] הני כ"ו הודו כנגד מי, כנגד כ"ו דורות שברא הקב"ה בעולמו ולא נתן להם תורה וזן אותם בחסדו, והיינו, דאף שדורות אלו היו מכעיסין ובאין, מ"מ, כמה ארך אפים לפניו[12], שהי' זן אותם בחסדו. וצריך להבין, מהו ענין אמירת כ"ו הודו ע"י דוד שהי' כו"כ דורות אחרי מ"ת. גם צריך להבין, הלא בין הכ"ו הודו גו' כי לעולם חסדו חשיב גם ענינים שהיו לאחרי מ"ת, לא רק למכה מצרים בבכוריהם וגו', אשר יצי"מ היתה הכנה למ"ת, אלא גם לסיחון מלך האמורי ולעוג מלך הבשן, שהיו זמן רב אחרי מ"ת, ואיך אפשר לומר שהני כ"ו הודו הם כנגד כ"ו דורות שהיו קודם מ"ת. גם צריך להבין דיוק הלשון זן אותם בחסדו, חסדו דוקא.

ג) **ויובן** זה בהקדים ההפרש בין מקובלים הראשונים שהיו קוראים החסד שלמעלה בשם גדולה, ובין קבלת האריז"ל[13], שנקרא בשם חסד. וביאור הענין בקצרה הוא, דבחי' חסד דאריך, שהוא חסד שלמעלה מהשתלשלות, נקרא

---

5) הושע י, ב.
6) בחוקותי כו, יב.
7) קנד, רע"א.
8) מאמרי אדה"ז שם ע' נב ואילך.
9) אמור לד, ד.
10) ראה בהשיחה שלאחרי המאמר (נעתק לקמן ע' תתקלד), שזהו מאמר של אדמו"ר מהר"ש משנת תרל"ז, ד"ה הני כ"ו כו'*.
11) פסחים קיח, א.
12) אבות פ"ה מ"ב.
13) ראה לקו"ת עקב יז, ד. מאמרי אדה"ז הנחות הר"פ ז"ל ע' קלד. אוה"ת וירא צ, א ואילך. ד"ה אם בחוקותי תשט"ז פ"ד ואילך (תו"מ חט"ז ס"ע 271 ואילך).

*) מאמר זה לא נמצא לע"ע. וראה גם המשך יונתי תר"ם ס"ע סו ואילך.

בשם גדולה, לפי שענין הגדולה הוא למעלה מהשתלשלות דוקא, והיינו, שבסדר השתלשלות לא שייך אמיתית ענין הגדולה, שהרי בכל ענין וענין שייך שיהי' יותר גדול ממנו, וא"כ אין זה ענין הגדלות לאמיתתו, כי אם ענין של קטנות, וענין הגדולה הוא למעלה מהשתלשלות, דהיינו בחי' חסד דאריך. וחסד זה הוא הנקרא בשם חסדו. ומ"מ כתיב[14] לך הוי' הגדולה, היינו, שגם בחי' גדולה (בחי' החסד שלמעלה מהשתלשלות) טפלה ובטלה לך, דכיון שזהו אור וגילוי בלבד, הרי זה טפל ובטל לגבי א"ס, ועל זה אמרו רז"ל[15] במקום שאתה מוצא גדולתו (בחי' גדולה שלמעלה מהשתלשלות) אתה מוצא ענותנותו, שזוהי ענוה והשפלה לגבי' ית' שמשפיל את עצמו בבחי' גדולה. אך כאשר החסד נמשך באצילות, אזי נקרא בשם חסד ולא בשם גדולה. וכמבואר במ"א בפרטיות יותר שהחסד דאצילות נקרא חסד דמ"ה, להיות שהחסד הוא מצד הביטול, וע"ד שאנו רואים באדם למטה שדוקא מצד הביטול נמשך השפעת החסד. והנה, מצד הביטול שבבחי' חסד דמ"ה, נעשה החסד כלי להמשכה הגדולה (חסד דאריך) שלמעלה מהשתלשלות, היינו, שבחי' חסד דאריך נמשכת בחסד דאצילות, מצד הביטול שבה. וזהו שאמר דוד הני כ"ו כי לעולם חסדו, כי דוד המלך הי' בתכלית הביטול, כמ"ש ואנכי תולעת ולא איש[16], כי עני ואביון אני[17], ועד שאמר על עצמו אם לא שויתי ודוממתי[18], שהוא תכלית הביטול, וע"י הביטול שבו נעשה כלי להמשכת בחי' חסדו שלמעלה מהשתלשלות שיומשך בהשתלשלות.

ד) **וביאור** הענין ע"פ המבואר בלקו"ת[19] על הפסוק[20] שימני כחותם על לבך כחותם על זרועיך, שיש ב' בחי' חותם, חותם שוקע וחותם בולט.
וכמו עד"מ בחותם למטה, שכאשר מניחים חותם בולט על השעוה נעשה בה שיקוע, וכאשר מניחים חותם שוקע אזי נעשה שם בליטה. ועד"ז יובן בעבודה הרוחנית, שכאשר העבודה היא בבחי' חותם בולט, שהו"ע האהבה כרשפי אש בבחי' רצוא ויציאה מגדר הכלים, שהו"ע הבליטה, הנה עי"ז נמשך מלמעלה בחי' חותם שוקע, שהם האורות השקועים ומלובשים בכלים, והוא בחי' האור דסדר השתלשלות. אבל כאשר העבודה היא בבחי' חותם שוקע, שהו"ע אהבה כמים ובחי' השוב שבא מצד הביטול, שהו"ע השיקוע, הנה ע"י הביטול נעשה כלי להמשכת בחי' חותם בולט, שהם האורות שבולטים ולמעלה מהכלים, והוא בחי' האור שלמעלה מהשתלשלות. וזהו שמצינו באברהם אבינו, שהי' אוהב הראשון, כמ"ש[21] אברהם אוהבי, שעבודתו באהבה היתה בבחי' השוב דוקא, כמאמר[22] זכור אב נמשך אחריך כמים, שאהבה זו היא מצד הביטול, וגם האהבה שלו היתה

---

14) דברי הימים-א כט, יא.
15) ע"פ מגילה לא, א. יל"ש תהלים רמז תשצד. וראה סה"מ ה'ש"ת ע' 40. וש"נ.
16) תהלים כב, ז.
17) שם פו, א.
18) שם קלא, ב.
19) שה"ש מה, א ואילך.
20) שה"ש ח, ו.
21) ישעי' מא, ח. וראה רמב"ם הל' תשובה פ"י ה"ב.
22) נוסח תפלת גשם.

באופן שהי' כלול בה גם מדת היראה שהו"ע הביטול, ולכן המשיך עי"ז את האור שלמעלה מהשתלשלות. וכמו"כ יעקב אבינו, בחיר שבאבות[23], הי' עבודתו בתכלית הביטול, כמ"ש[24] קטנתי מכל החסדים ומכל האמת, שזהו כמו הביטול דאברהם אבינו. ולהעיר, שבפעם הא' נאמר[25] שהביטול דיעקב הוא כמו הביטול דאברהם אבינו. ובפעם הב' נאמר שהביטול דיעקב הוא למעלה יותר מהביטול דאברהם. והיינו, שיעקב הוא בחי' הת"ת, שהוא תכלית הביטול, וזהו קטנתי מכל החסדים ומכל האמת, בחי' חסד דקשוט, שהוא תכלית הביטול. ולכן גם ההמשכה שע"י יעקב קו האמצעי הוא אור עליון יותר, כידוע שקו האמצעי עולה עד הכתר[26], היינו בחי' פנימיות הכתר, דשאר הקוין מגיעים רק בחיצוניות הכתר, וקו האמצעי מגיע בפנימיות הכתר.

וזהו ג"כ מה שאמרו רז"ל[27] לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז, דהנה, אדם הוא ע"ש אדמה לעליון[28], שמורה על בחי' הקדושה גופא, ובזה גופא יש ב' אופנים, רך כקנה, וקשה כארז. קשה כארז הם המדות דתהו, דתהו הוא ג"כ קדושה, אבל המדות דתהו הם מדות תקיפות, שכל מדה היא בתקפה ואינה נותנת מקום לזולתה, ולכן בתהו הי' וימלוך וימת וימלוך[29]. ותכלית העבודה הוא שיהא רך כקנה, שהם המדות דתיקון שיש בהם הביטול, ולכן כל אחד סובל את זולתו. ובפרטיות יותר הוא בחי' ת"ת דתיקון, דבחי' ת"ת הוא עיקר התיקון, ות"ת הו"ע ההתכללות שכולל ב' הפכיים מצד תכלית הביטול, שעי"ז נמשך אור נעלה ביותר. וזהו ג"כ מ"ש[30] נושא עון ועובר על פשע לשארית נחלתו, למי שמשים עצמו כשיריים[31], דנושא עון ועובר על פשע הם י"ג מדות הרחמים שלמעלה מהשתלשלות, והכלי להמשכת בחי' יגמה"ר שלמעלה מהשתלשלות הו"ע משים עצמו כשיריים, וכנ"ל שהביטול הוא כלי להמשכת האור שלמעלה מהשתלשלות. ואף שהאור שלמעלה מהשתלשלות אין בו מדידה והגבלה כלל, הנה זהו מצד האור עצמו, היינו, שיגמה"ר כמו שהם מצד עצמם אין בהם הגבלות כלל, ויכולים להיות נמשך בכל מקום, אבל מצד המקבל, הרי צריך להיות כלי לזה, שזהו שנקראים בשם י"ג מכילין דרחמי, מכילין מלשון כלים, והכלי לזה הוא הביטול שמשים עצמו כשיריים. וזהו ג"כ ענין התשובה, שעל ידה נמשך האור שלמעלה מהשתלשלות לתקן כל מה שנפגם בסדר השתלשלות. דהנה, רמ"ח מ"ע הם רמ"ח אברים דמלכא[32], וכאשר האדם עובר עבירה, הנה עז"נ[33] הפושעים בי, בגופא דמלכא, ומ"מ, הנה ע"י התשובה מתתקנים כל הפגמים, והיינו, לפי שע"י

---

23) ב"ר פע"ו, א. זח"א קיט, ב. קמז, ב.

24) וישלח לב, יא.

25) במאמר ד"ה הני כ"ו תרל"ז (שבהערה 10).

26) ראה לקו"ת מסעי צו, ב. תו"ח נח סה, ב. המשך תער"ב ח"א פרק קיד. ועוד.

27) תענית כ, ב. וראה ד"ה לעולם יהא אדם תש"ג (סה"מ תש"ג ע' 72 ואילך). ד"ה והי' שארית יעקב דש"פ בלק שנה זו.

28) לשון הכתוב — ישעי' יד, יד. ספר עשרה מאמרות מאמר אם כל חי ח"ב פל"ג. של"ה ג, א. כ, ב. ועוד.

29) ראה ל"ת להאריז"ל ס"פ וישלח. ובכ"מ.

30) מיכה ז, יח.

31) ר"ה יז, ב. סנהדרין קיא, ב. וראה אוה"ת שבהערה 13.

התשובה נמשך האור שלמעלה מהשתלשלות, והרי ענין התשובה הוא ביטול ושבירה (צובראָ•כנקייט), שדוקא עי"ז ממשיכים את האור שלמעלה מהשתלשלות, עד שבמקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד[34], לפי שהצדיקים אין להם כלים לקבל האור שנמשך להבע"ת ע"י הביטול שבהם, שהוא הכלי להמשכת האור.

ה) **אמנם** אף שנת"ל שהכלי להמשכת האור שלמעלה מהשתלשלות הוא ענין התשובה, והרי עיקר התשובה היא בלב[35], חרטה על העבר וקבלה על להבא, מ"מ, לא מספיק הביטול שבלב בלבד, אלא צריך שהביטול יהי' במעשה דוקא, דכיון שתכלית הכוונה היא שיומשך האור למטה כנ"ל, לכן הנה גם הכלי להמשכת האור שהוא הביטול, צריך להיות במעשה דוקא, והו"ע הביטול שבעשיית הצדקה. וזהו מ"ש[36] וילבש צדקה כשריון וכובע ישועה בראשו, דהנה, כובע ישועה הוא בחי' תושבע"פ, וכמשנת"ל[37] בענין אני חומה זו תורה[38], שתושבע"פ היא בחי' בית מקיף הרחוק ששומרת לא רק את ריח בוגדיו, שהו"ע עבודת הבע"ת, אלא גם את ריח בגדיו, שהו"ע עבודת הצדיקים, דהשמירה לכל הענינים היא ע"י תושבע"פ, ובתושבע"פ גופא הרי זה ע"י סדר נזיקין, דרב יודא כולהו תנויי בנזקין הוה[39], וזהו כובע ישועה שהוא סדר נזיקין, כדרשת חז"ל[40] עה"פ[41] והי' אמונת עתך חוסן ישועות, ישועות זה סדר נזיקין, דלימוד סדר נזיקין הוא בבחי' להושיע משופטי נפשו[42]. אבל אעפ"כ, לא מספיק לימוד תושבע"פ בלבד, אלא צריך להיות מעשה הצדקה, שזהו מש"נ וילבש צדקה כשריון, דאמיתית השמירה לכל הענינים שלא יהי' שום יניקה כו', הרי זה ע"י מעשה הצדקה דוקא, וזהו וילבש צדקה כשריון, שהצדקה נעשית שריון להגן מהחיצונים. ובפרטיות יותר, דהנה[43], שריון בגשמיות עשוי קשקשים על נקבים. וכמו"כ יובן בענין מעשה הצדקה, שעי"ז נעשים נקבים בלבוש העליון, ועד להמשכת האור כמו שאינו מלובש בלבושים כלל, דכאשר האור מלובש בלבושים הרי הוא בהגבלה, ואז יכול להיות נמשך רק בעולמות הרוחניים ולא בעוה"ז הגשמי, ובכדי שיומשך האור למטה הרי זה ע"י מעשה הצדקה דוקא. ולכן לא מספיק האור שלמעלה מהשתלשלות שנמשך ע"י תושבע"פ והביטול דתשובה, כי, להיותו אור המלובש בלבושים, אינו יכול להיות נמשך למטה, ודוקא ע"י מעשה הצדקה נמשך האור ע"י הנקבים, היינו בלא לבושים, שאין בו שום הגבלות כלל, ונמשך עד למטה

32) תניא רפכ"ג בשם התיקונים. — ראה תקו"ז ת"ל (עד, סע"א).

33) ישעי' סו, כד. זח"ב פה, ב.

34) ברכות לד, ב.

35) תניא פכ"ט (לו, ב). אגה"ק ס"י (קטו, ב).

36) ישעי' נט, יז.

37) ד"ה פדה בשלום די"ט כסלו פ"ד ואילך (תו"מ התוועדויות חכ"א ע' 200 ואילך).

38) פסחים פז, א.

39) ברכות כ, א.

40) שבת לא, סע"א.

41) ישעי' לג, ו.

42) תהלים קט, לא.

43) ראה אגה"ק ס"ג ד"ה וילבש צדקה כשריון. וראה גם המשך יונתי הנ"ל ס"ע סב ואילך.

מטה. אמנם כאשר המשכת האור היא בלי לבושים, אפשר שתהי' מזה יניקה לחיצונים. ועל זה הו"ע הקשקשים, דהיינו שחוזר ומאיר אור המקיף וסותם את הנקבים, שיומשך האור במקום הראוי, בקדושה דוקא. וזהו וילבש צדקה כשריון, שע"י מעשה הצדקה מתחדשים ב' ענינים, המשכת האור למטה בעוה"ז, ושההמשכה תהי' למקום הראוי דוקא.

ו) **וזהו** ג"כ תוכן בקשת משה זכור לאברהם גו' ולישראל עבדיך[44], דכיון שמשה פעל המשכת יגמה"ר שלמעלה מהשתלשלות, הרי מצד המשכת האור שלמעלה מהשתלשלות אפשר שיומשך האור גם למקום שאינו ראוי, ועל זה היתה בקשתו, זכור לאברהם ולישראל עבדיך, וכנ"ל שאברהם הי' בתכלית הביטול, וכמ"ש[45] ואנכי עפר ואפר, שאפר הוא יסוד העפר (דומם) שנשאר אחרי שריפת העץ[46], וגם יעקב הי' בתכלית הביטול, כמ"ש[24] קטנתי מכל החסדים ומכל האמת, וזהו זכור לאברהם גו' ולישראל עבדיך, שמצד הביטול דאברהם וישראל עבדיך, ועד"ז משה שהי' בתכלית הביטול, כמ"ש[47] ונחנו מה, הנה ע"י"ז פועלים שתהי' המשכת האור למקום הראוי, בקדושה דוקא. וזהו ג"כ מ"ש[48] ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה, דלכאורה אינו מובן תוכן בקשה זו, הרי דבר הפשוט שישראל הם בהבדלה מכל העמים, ובפרט אחרי מ"ת. אך הענין הוא, שתוכן בקשתו הוא שגם בבחי' פלא שלמעלה מהשתלשלות, ששם נאמר[49] כחשיכה כאורה, שאור הוא כמו חושך וחושך הוא כמו אור, הנה גם בבחי' זו יהי' ונפלינו גו'.

וזהו ג"כ מה שאמרו רז"ל הני כ"ו הודו כנגד מי, כנגד כ"ו דורות שברא הקב"ה בעולמו ולא נתן להם תורה וזן אותם בחסדו, וחשיב שם ג"כ הענינים שהיו אחרי מתן תורה, והיינו, שגם בחי' חסדו, חסד דאריך שלמעלה מהשתלשלות, יומשך למקום הראוי דוקא, דאע"פ שמצד בחי' חסדו, חסד שלמעלה מהשתלשלות, אפשר להיות ההמשכה גם למקום שאינו ראוי, וכמו כ"ו דורות שהיו ניזונין בחסדו של הקב"ה שהיו מהם גם עובדי עבודה זרה, מ"מ, פעל דוד, ע"י הביטול שבו, שגם ההמשכה דבחי' חסדו תומשך למקום הראוי, בקדושה דוקא.

ז) **וזהו** ג"כ מ"ש פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד, שע"י העבודה דמעשה הצדקה ממשיכים אור הבלי גבול שלמעלה מהשתלשלות שיומשך למטה, והוא ע"י עשיית הצדקה בלי גבול. והיינו שנתינת הצדקה היא לא רק מעשר או חומש ויותר מחומש, אלא כמ"ש[50] משפט וצדקה, ששופט את עצמו מה שמוכרח לו והשאר נותן לצדקה[51], ולא אמרו חייך קודמים אלא כשביד אחד קיתון של מים כו'[52], אבל כאשר חבירו רעב ללחם כו', אי אפשר שהוא יתענג במעדנים וזבח משפחה כו'[53]. ובאמת הנה גם ענין המשפט בצדקה אינו מספיק, אלא צריך להיות מעשה הצדקה בלי גבול ממש, שעל זה אמרו רז"ל[54] בכל מאדך בכל ממונך. וע"י

44) תשא לב, יג.
45) וירא יח, כז. וראה תניא אגה"ק סט"ו.
46) חסר קצת (המו"ל).
47) בשלח טז, ז־ח.
48) תשא לג, טז.
49) תהלים קלט, יב.
50) שם צט, ד. ועוד.

עשיית הצדקה בלי גבול הרי נמשך אור הבל"ג שלמעלה מהשתלשלות, והמשכת האור היא למטה בגשמיות. וזהו שאמרו רז"ל[55] גדול העושה צדקה יותר מכל הקרבנות, דהגם שמעלת הקרבנות גדולה מאוד, וכמ"ש באגה"ק[56] שכל סדר ההשתלשלות תלוי בדקדוק אחד בענין הקרבנות, ורזא דקורבנא עולה עד רזא דא"ס[57], וקרבנות מקרבים את הכחות וחושים לאלקות דעש"ז נקראים בשם קרבן[58], אבל אעפ"כ, הרי ענין הקרבנות הוא שלוקחים בהמה ומביאים אותה לביהמ"ק ומעלים אותה על גבי המזבח, שהעילוי שבזה הוא ברוחניות, משא"כ נתינת צדקה, הרי ענינה הוא נתינה בגשמיות לעני דלית לי' מגרמי' כלום, שעי"ז ממשיכים את האור למטה בגשמיות, והאור שנמשך הוא אור הבלי גבול כנ"ל. וזהו גם החילוק בין מצות צדקה לכל שאר המצוות, דהנה[59] כל המצוות הם בהגבלה, דהגם ששרשם באור הבל"ג, הנה כפי שניתנו למטה הרי הם בהגבלה דוקא, וכמו ציצית ד' חוטין וה' קשרים, ותפילין אצבעים על אצבעים (אך אין זה מעכב) ומרובעים דוקא, והדס ג' טפחים ולולב ד' טפחים וגם באתרוג יש שיעור, וסוכה ז' טפחים, משא"כ בצדקה, הנה גם כפי שהמצוה ניתנה למטה צריך להיות אופן קיומה בלי הגבלות כלל, ועי"ז ממשיכים את אור הבל"ג למטה ממש. אמנם מצד המשכת אור הבל"ג הרי אפשר שיהי' מזה יניקה כו', ועל זה הוא ענין המשפט בצדקה, ששופט את עצמו כו', שהו"ע הביטול, שעי"ז נעשה כלי שתהי' ההמשכה למקום הראוי דוקא, וכמשנת"ל בענין הקשקשים שעל הנקבים.

וזהו פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד קרנו תרום בכבוד, דכאשר הצדקה היא בדרך פיזור, היינו בלי גבול, אזי ממשיכים את אור הבל"ג למטה, אלא שעכשיו הוא בהעלם, ויתגלה לעתיד, וזהו עומדת לעד, שעכשיו היא עומדת ואינה נמשכת להתגלות, עד לעת"ל, בעולם התחי', לנשמות בגופים בעוה"ז, שאז יתגלה האור. ומסיים קרנו תרום בכבוד, קרנו קאי על כנסת ישראל ועל כאו"א מישראל בפרט, אשר רק הקרן דישראל ירום, היינו שלא תהי' יניקה לחיצונים, אלא ההמשכה תהי' במקום הראוי, לישראל דוקא.

51) ראה תו"א וישלח סג, ב. סה"מ תרפ"ט ע' 90. וש"נ.

52) ב"מ סב, א.

53) תניא אגה"ק סט"ז.

54) ואתחנן ו, ה ובפרש"י.

55) סוכה מט, ב.

56) קו"א קס, סע"א.

57) ראה זהר ח"ב רלט, א. ח"ג כו, ב.

58) ראה המשך באתי לגני ה'שי"ת פ"ב (סה"מ ה'שי"ת ע' 113). וש"נ.

59) ראה תניא אגה"ק סימן יו"ד.

חלק משיחת ש"פ וישב, כ"א כסלו, ה'תשח"י

(הנחה בלתי מוגה)

ו. כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה פזר נתן לאביונים*.

ז. המאמר הנ"ל הוא מאמר של אדמו"ר מהר"ש משנת תרל"ז, שהתחלתו „הני כ"ו כי לעולם חסדו"[1].

במאמר זה נאמר שנתינת הצדקה צריכה להיות באופן של „בכל מאדך"[2] בלי גבול ממש. — זוהי הפעם הראשונה שמצאתי לשון כזה בנוגע לנתינת הצדקה.

כשלמדתי המאמר, הוקשה לי: איך שייך שנתינת הצדקה תהי' בלי־גבול? הרי צדקה ענינה נתינת ממון, או דבר גשמי השווה ממון, ואיך שייך בדבר גשמי „בלי־גבול"?

בשלמא כאשר מדובר[3] אודות „בכל מאדך" בנוגע לענין האהבה, אהבה רבה בלי־גבול — מובן הדבר, שהרי אהבה היא הרגש רוחני, ובנוגע להרגש שייך לומר שהוא „בלי־גבול", דהיינו שהרגש האהבה הוא למעלה מהכלים שלו, ולכן לגביו נקרא הרגש זה בשם „בלי־גבול", כיון שהכלים שלו אינם יכולים להכילו.

ואף שהרגש זה הוא בהגבלה לגבי הזולת, דכיון שיש לו כלים רחבים יותר, הרי ההתבוננות וכמו"כ גם ההרגש המסובב מההתבוננות הם בהגבלה, מ"מ, לגביו נקרא הרגש זה „בלי־גבול" — „בכל מאדך", מאד שלך[4], להיותו למעלה מהכלים שלו.

וענין זה מתבטא גם בפועל — בענין דמעות של שמחה[5], ובענין הריקודים בשמחת חתונת בנו יחידו (ועד"ז בחתונה סתם), ועד שהרגש זה יכול לפעול כלות הנפש, להיותו למעלה מהכלים שלו.

משא"כ בענין הצדקה, שנותן דבר גשמי — הרי כל סכום שיתן, גם אם יתן את כל אשר לו, הרי זה עדיין בהגבלה — לא רק לגבי הזולת אלא גם לגבי עצמו, שהרי גם הוא (האדם הנותן) עצמו יכול למנות את הממון או להעריך את שווי החפץ שנתן. וא"כ, איך שייך שנתינת הצדקה תהי' בלי־גבול?

ואין לומר שהכוונה היא להרגש המביא לנתינת הצדקה, שהרגש זה הוא בלי־גבול, כי מלשון המאמר משמע שהצדקה עצמה היא בלי־גבול.

ח. ויש לומר בביאור הענין:

בצדקה ישנם ב' ענינים — הנתינה עצמה והפיוס, כמארז"ל[6] „כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות, והמפייסו בדברים מתברך בי"א ברכות". ועל הפיוס, שזהו ענין של הרגש, שייך לומר שהוא בלי־גבול.

ואין זה דומה להרגש המביא לנתינת הצדקה (שנתבאר לעיל שאין לפרש בהמאמר שהבלי־גבול היינו בהרגש זה), כי ההרגש המביא לנתינת הצדקה אינו בכלל הצדקה עצמה, משא"כ הפיוס הוא בכלל הצדקה עצמה, שהרי העני מקבל (לא רק את המעות, אלא) גם את הפיוס. ולכן, כאשר הפיוס

---

*) נדפס גם לעיל ע' תתקכז (המו"ל).

1) פסחים קיח, א.

2) ואתחנן ו, ה.

3) ראה תו"א נח ט, א. מקץ לה, ד. ובכ"מ.

4) ראה תו"א מקץ לט, ד. ובכ"מ.

5) ראה תו"א וישלח כו, א.

6) ב"ב ט, ב.

הוא בלי־גבול — נחשב הדבר שהצדקה עצמה היא בלי־גבול.

ט. וביאור הענין בפרטיות יותר, ובהקדמה — שבנתינת הצדקה בכלל ישנם כמה אופנים:

ישנה נתינת הצדקה במדה ושיעור דמעשר, שהיא „מדה בינונית"[7]; ישנה נתינת הצדקה במדה ושיעור דחומש, שהיא עין יפה[7]; וישנה נתינת הצדקה יותר מחומש, כמבואר בתניא[8] בענין „וחטאך בצדקה פרוק"[9], ש„אין לחוש משום אל יבזבז יותר מחומש"[10], דלא מקרי בזבוז בכה"ג מאחר שעושה לפדות נפשו".

וכל אופנים אלו הם בהגבלה, דאף שנאמר בזה לשון בזבוז („המבזבז אל יבזבז יותר מחומש"), סו"ס הנתינה היא עדיין בהגבלה.

וכשם שנתינת המעות היא בהגבלה — כך גם הפיוס הוא בהגבלה, שהרי ענין הפיוס הוא הרגש צער העני והשתתפות בצערו, ובנתינת הצדקה בכל האופנים האמורים הרגש זה הוא בהגבלה, שהרי מדת ההרגש היא רק עד כדי נתינת סכום זה ותו לא.

ויתרה מזו, שלאמיתו של דבר אין זה אמיתית ענין הפיוס כלל — כיון שבנתינת הצדקה באופן זה לא מתבטא כלל הרגש צער העני, אלא הנתינה היא מצד הרגש עצמו — כיון שיודע מעלת הצדקה, ש„נק' בשם מצוה סתם"[11], וכן המעלות הפרטיות בג' אופני הנתינה הנ"ל: „עשר בשביל שתתעשר"[12], ועד"ז בנתינת חומש[13], וכן כשנותן יותר מחומש בשביל מירוק החטאים — שכל ענינים אלו נכללים במארז"ל[14] „יותר ממה שבעה"ב עושה עם העני העני עושה עם בעה"ב". וא"כ, אין זה אמיתית ענין הפיוס כלל.

והנה, ישנו אופן נוסף בנתינת הצדקה — שהו"ע המשפט בצדקה[15], ששופט את עצמו כמה מוכרח לו, וכל השאר נותן לצדקה, וכמ"ש באגה"ק[16] „ולא אמרו[17] חייך קודמין אלא כשביד אחד קיתון של מים . . אבל אם העני צריך לחם לפי הטף . . כל דברים אלו קודמין לכל מלבושי כבוד כו'".

ובאופן זה — הרי נתינת הצדקה אינה במדה ושיעור דמעשר וחומש, או אפילו יותר מחומש, אלא באופן שנותן כל אשר לו.

אבל לאמיתו של דבר, גם נתינה זו היא בהגבלה: לא זו בלבד שהמעות שנותן הם בהגבלה, שהרי גם אם יתן את כל אשר לו אפשר למנות כמה נתן, אלא עוד זאת, שגם הפיוס (הרגש צער העני) הוא בהגבלה, שהרי הרגש זה מתבטא בנתינת כל אשר לו (שהוא שיעור מוגבל, כנ"ל), וא"כ, גם ההרגש עצמו הוא בהגבלה.

י. אמנם, ישנו אופן נוסף בנתינת

7) רמב"ם הל' מתנות עניים פ"ז ה"ה. טושו"ע יו"ד סרמ"ט ס"א.

8) אגה"ת פ"ג (צג, א ואילך).

9) דניאל ד, כד.

10) כתובות נ, רע"א. וש"נ.

11) תניא פל"ז (מח, ב).

12) שבת קיט, א. וש"נ.

13) חסר קצת (המו"ל).

14) ויק"ר פל"ד, ח. רות רבה פ"ה, ט.

15) ראה סה"מ תרפ"ט ע' 90, ובהנסמן שם בהערה 41.

16) סט"ז (קכד, ב).

17) ב"מ סב, א.

הצדקה — שאינו חושב כלל אודות עצמו, אלא מיד כשרואה עני, ההנחה הראשונה אצלו היא שעליו למלאות מחסור העני ככל הנדרש, ואינו חושב כלל אם יש בידו סכום זה או לא.

והיינו, שההרגש שמרגיש את מחסור העני ומשתתף בצערו הוא אצלו בלי־גבול לגמרי, ולכן אין בזה חשבונות כלל. הוא יודע דבר אחד בלבד — עליו להשיג את הסכום הדרוש לעני! אלא מאי, סכום זה אינו ברשותו? — אזי יתייגע כדי להשיגו, וכשיחליט החלטה זו באמת — הרי „יגעת ומצאת תאמין"[18], ובודאי יסייע לו הקב"ה לקיים את מצות הצדקה.

ואופן זה הוא המעלה היותר גדולה במצות הצדקה, שעלי' אמרו חז"ל[19] „בכל מאדך — בכל ממונך", כיון שצדקה זו היא ענין שבבחי' בלי־גבול.

והיינו, שאע"פ שגם באופן זה נותן סכום מוגבל של מעות (דאף שאין בזה ההגבלה ד„כל אשר לו", שהרי נותן כפי הדרוש להעני, מ"מ, הרי הנתינה עצמה היא בהגבלה, כנ"ל שבדבר גשמי לא שייך שיהי' בלי־גבול), אעפ"כ, הפיוס והרגש צער העני (שהוא חלק מהנתינה שנותן להעני) הוא בלי־גבול, דהיינו שאינו ענין וכח מוגבל בנפשו, שהרי הוא יוצא לגמרי מכל החשבונות, וא"כ הרי זה „בכל מאדך".

יא. ישנם החושבים:

כיון שבצדקה ישנם שני ענינים, „הנותן פרוטה לעני" ו„המפייסו בדברים", ו„המפייסו בדברים" הוא למעלה מ„הנותן פרוטה לעני", שהרי „הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות והמפייסו בדברים מתברך בי"א ברכות" — א"כ, לשם מה עליו ליתן להעני את הפרוטה? — לא איכפת לו שלא יזכה לברכות הבאים ע"י הנתינה; הוא ייצא ידי חובתו בפיוס בלבד, שהוא ענין נעלה יותר מנתינת הפרוטה, ועי"ז ירוויח שני ענינים: הוא יקיים מצות צדקה (ע"י הפיוס, שהוא למעלה מנתינת ממון), וגם הממון יישאר בכיסו!...

ואפילו להדעה[20] שכוונת דברי הגמרא „והמפייסו בדברים מתברך בי"א" היא דוקא כשהפיוס הוא בהוספה לנתינת הפרוטה — הרי יכול הוא לצאת ידי חובתו גם לפי דעה זו עי"ז שיתן פרוטה אחת, או ח"י פרוטות (כפי שאומרים ב„אמריקא": „ח"י צום לעבן"), ונוסף לזה יפייס את העני בדברים, ונמצא שקיים „והמפייסו" לכל הדעות, וזוכה לברכות ש„המפייסו בדברים" מתברך בהן, ואילו הממון — נשאר ברשותו!...

אבל מובן שזהו חשבון מרומה („אַ גענאַרטער חשבון"), שהרי זה גופא שחסר בהנתינה מוכיח שחסר גם בהפיוס.

ובפרט ע"פ מה שנתבאר לעיל שהפיוס צ"ל בלי־גבול — הרי ודאי שענין זה צריך להתבטא בנתינה בלי שום חשבונות, לא מיבעי שאינו עושה חשבונות של מעשר, חומש ויותר מחומש, אלא אפילו אינו עושה חשבון אם סכום זה הוא „כל אשר לו" או יותר מזה, בידעו דבר אחד בלבד — שעליו ליתן לעני כל הדרוש לו.

---

18) מגילה ו, רע"ב.

19) ברכות נד, א (במשנה). ספרי ופרש"י עה"פ.

20) הובא בתוד"ה והמפייסו — ב"ב שם.

יב. ידוע במעלת מצות הצדקה, ש"היד המחלקת צדקה" נעשית "מרכבה ממש לרצון העליון"[21], דהיינו שנעשית מרכבה לספירת החסד דאצילות.

וכדאיתא בספר הבהיר[22]: "אמרה מדת החסד לפני הקב"ה, מימי היות אברם בארץ לא הוצרכתי לעשות מלאכתי, שהרי אברם עומד ומשמש במקומי", וענין זה הוא לא רק אצל אברהם אבינו, אלא כן הוא בכאו"א מישראל, שכאשר נותן צדקה ה"ה עומד ומשמש במקום חסד דאצילות.

וכשם שבעולם האצילות "לא יגורך רע"[23] (שהרי אפילו ק"נ דאצילות שהיא קליפה דקה ביותר, אינה שייכת בעולם האצילות עצמו, אלא מעמדה הוא בעולם הבריאה)[24] — כן הוא גם כשאדם מישראל נעשה מרכבה לאצילות, דאף שבכללות יש לו שייכות לרע, מ"מ, בשעת מעשה הצדקה, הרי למשך זמן זה אין לו שייכות לרע כלל.

ולאמיתו של דבר, הנה בשעה שאדם מישראל נותן צדקה — הרי זה למעלה גם מחסד דאצילות. וכפי שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר[25], שבשעה שמדת החסד דאצילות אומרת "לא הוצרכתי לעשות מלאכתי", היא אומרת זאת מתוך עלבון ("מיט אַ שטאָך"), כיון שאין ערוך מעלת החסד דאצילות לגבי מעלת החסד הנעשה ע"י נשמה בגוף כאן למטה.

ועיקר המעלה היא — בשעה שנתינת הצדקה היא באופן של בלי־גבול הנ"ל (ס"י), שעי"ז מעורר בחי' החסד שלמעלה מהשתלשלות.

ועל ענין זה נאמר "כי לעולם חסדו":

גם כללות הענין שבאתערותא דלתתא אתערותא דלעילא[26] — אינו אלא חסד מהקב"ה, שהרי אין ערוך נברא לגבי הבורא, ואין זה אלא חסד חנם מהקב"ה שיהי' באתעדל"ת אתעדל"ע. אבל חסד זה נקרא בשם "חסד" סתם (ולא "חסדו"), כיון שסו"ס יש כאן איזו התדמות בין העבודה לההמשכה.

אמנם, התעוררות בחי' מאד שלמעלה ע"י העבודה ד"בכל מאדך", "מאד שלך" — הרי זה "חסדו" שלמעלה מחסד סתם (כמבואר לעיל בהמאמר[27], להיותו ענין שבאין־ערוך לגמרי, שהרי "בכל מאדך" של הנברא הוא באמת בהגבלה (שהרי אין זה אלא "מאד שלך"), ואילו בחי' מאד שלמעלה הוא בלי־גבול באמת.

וזהו "כי לעולם חסדו", שהתעוררות בחי' מאד שלמעלה ע"י העבודה ד"בכל מאדך" היא מצד בחי' "חסדו" שלמעלה מחסד סתם.

---

21) תניא פכ"ג (כח, ב).

22) סקצ"א (זח"א בהשמטות רסד, ריש ע"ב) — הובא ונת' בפרדס שכ"ב פ"ב.

23) תהלים ה, ה. וראה לקו"ת במדבר ג, סע"ג. וש"נ.

24) ראה לקו"ת שם.

25) שיחת י"ט כסלו תרח"ץ ס"ו (סה"ש תרח"ץ ריש ע' 252). וש"נ.

26) ראה זח"א עז, ב. פח, א.

27) פ"ג (לעיל ע' תתקכח ואילך).

סקירה קצרה

אודות ההמשך הגדול וככה – תרל"ז

בפתח דבר להוצאה הראשונה של המשך וככה תרל"ז (בשנת ה'תש"ה) כתב כ"ק אדמו"ר זי"ע:

המשך „**וככה — תרל"ז**" הנדפס בזה, עשה בשעתו רושם גדול בעולם החסידים ונתפרסם בכמה העתקות[1]. בכת"י דרושי דא"ח מובא בשם „**וככה הגדול**"[2].

המשך זה יש בו מ"ו מאמרים הכוללים קל"ה פרקים[4] מתחיל בד"ה וככה תאכלו אותו, חג הפסח תרל"ז, ומסתיים בד"ה והנה כו' והי' אור הלבנה, ש"פ שמות תרל"ח.

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב כתב באור ליום ה' פ' ויצא ל"ח (אגרות קודש ח"א ע' א): „המאמר וככה עדיין לא נגמר ומחזיק עתה ק"ז סעי' וכפי הנראה עדיין אינו קרוב להסוף". ושם לפנ"ז כתב: „ומוס"פ מאמר חסידים ואנשי מעשה מאמר נפלא אשר אמר כ"ק אאמו"ר שליט"א[3] בחג הסוכות העבר ויקבלו עונג ממאמר זה כי נפלא הוא".

בחודש טבת שנת תרל"ח, כתב כ"ק אדמו"ר מהורש"ב (אגרות קודש ח"ג ע' א): „בפסח העבר התחיל כ"ק אאמו"ר שליט"א מאמר וככה תאכלו אותו כו' ולא נגמר עד עתה. והוא מחזיק קכ"ט סעי'[4] ולא אתנו יודע עד מה. ואפשר שיומשך עוד זמן רב וגם הוא מאמר עמוק מאד בקבלה מראשו עד גמירא, עמוק עמוק מי ימצאנה, וגם הלשון בקיצור נמרץ".

„בשנת תרל"ח כשסיים אדמו"ר מהר"ש נ"ע המשך „וככה", קראני[5], צוה להמשרת להביא יין טאָקאַיער, ציוני לסגור הדלת, ואמר לי בא ונשמח אני ואתה"[6].

ההמשך נזכר גם במכתב כ"ק אדמו"ר מהורש"ב לש"ב מו"ה שניאור זלמן סלונים משנת תרמ"ו (אג"ק ח"ג ע' ח), בזה"ל: „הכ"ק אשר הבטחתי לו כתבתי עבורו הדרוש מים רבים והדרוש וככה רק שצריכי' להגי". ובשנת תרמ"ז שוב כתב לו אודות שילוח „הדרושי' דמים רבים, וככה", ליפו באה"ק (אג"ק ח"א ע'

---

1) ראה לקו"ש כרך יד ע' 404: „איז דאך מפורסם דער המשך וככה (תרל"ז)"

2) ראה לקמן בסמוך. וראה סה"מ תרמ"ג ע' קכה – ב"פ. תרמ"ז ע' נו. ע' צז. ע' קט. ע' קמג. ועוד. לקמן ב„רשימה קצרה אודות הכת"י" בוך א־ב.

3) כ"ק אדמו"ר מהר"ש.

4) בהמשך, סעיפים קכז־קכח נאמרו בש"פ ויגש, וסעיפים קכט־קלא נאמרו בש"פ ויחי. וא"כ נכתבה האגרת בפ' ויחי תרל"ח.

5) כ"ק אדמו"ר מהורשב.

6) תורת מנחם – רשימת היומן ע' שנח. וראה לקמן בסוף הסקירה.

יג). ובשנת תרס״א הורה להרב מאיר שלמה ינובסקי, זקנו של כ״ק אדמו״ר זי״ע, שילמוד המשך וככה (שם ע׳ רנב): „בימים הראשונים דחה״פ הבע״ל יתחיל ללמוד את הדרוש וככה הגדול וילמוד אותו בכ״י איזה שעות, ולא יניחו באמצע כ״א יגמור אותו בעז״ה. ואם ילמוד עם חתנו ש״ב הר׳ שי״[7] מה טוב״.

במכתב כ״ג טבת תש״ה כתב כ״ק אדמו״ר זי״ע (אג״ק ח״ב ע׳ יג): „נמצא עתה בדפוס . . המשך וככה . . לאדמו״ר מהר״ש נ״ע . . אלא שמפני תנאי הזמן איני יודע מתי יוגמר, תקותי במשך ב־ג חדשים״.

ובשיחת אחש״פ תש״ל (הנחה בלתי מוגה):

״. . . המשך הנקרא בשם „וככה הגדול״ (שלא מצינו דוגמתו בשאר המשכים, כמו המשך מים רבים[8] וכיו״ב), ששם זה, שנקרא ע״י נשיא בישראל, מורה על הפלאת הגדלות כו׳, ואעפ״כ, אין זה מגיע לגודל ההפלאה של המשך תרס״ו (נוסף על הריבוי בכמות, שיש בו מאמרים על כל שבתות השנה, וכמה שנים), ועד שיש לומר, שהמשך וככה לגבי המשך תרס״ו הוא בדוגמת נגלה לגבי חסידות, ועכ״פ (אם קשה לומר כנ״ל) — כמו תושב״כ לגבי תושבע״פ . . המשך וככה הוא בסגנון של נגלה קבלה וחסידות, ובקיצור, ורק בהמשך תרס״ו בא ה„מעיין״ בהרחבה.

ובשיחת אדר״ח אייר תשמ״א (הנחה בלתי מוגה):

מסופר בשיחות וברשימות דכ״ק מו״ח אדמו״ר, שבשעה שספרו להצ״צ איזה עילוי אודות בנו המהר״ש, אמר: מהו הפלא כשמדובר אודות „תפארת שבתפארת!״

וכללות הנהגת אדמו״ר מהר״ש היא — „לכתחילה אַריבער״, כהפתגם הידוע שלו (כפי שסופר ע״י כ״ק מו״ח אדמו״ר) „העולם אומר שכשאי אפשר לעבור מלמטה עוברים מלמעלה, ואני אומר שצריכים לילך לכתחילה אריבער״.

[ואף שאנשים כערכנו אינם מסוגלים לברר ולדעת מהו ענינו המיוחד של נשיא זה כו׳, אעפ״כ, מאחר שכ״ק מו״ח אדמו״ר פרסם פתגם זה (בדיבור, באופן שישמע בעולם, ואח״כ צריכים חסידים להביא ענין זה בפועל), מובן שזהו ענינו המיוחד של אדמו״ר מהר״ש].

---

7) הרה״ח ר׳ לוי יצחק שניאורסאהן, אבי כ״ק אדמו״ר זי״ע.

8) יש להעיר שבכתבי כ״ק אדמו״ר מהורש״ב מצינו שנקרא המשך מים רבים בשם „הגדול״ — ראה לעיל בהנחות של ד״ה כה אמר ה׳ קול ברמה נשמע, הערה ג, וד״ה סמכוני באשישות, הערה 20. וכ״ה בסה״מ תרמ״ז ס״ע קלב, המשך תרס״ו ע׳ קעא [רכט], ואגרות קודש כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ח״ג ע׳ רלא. ואולי הכוונה שלא מצינו שנקרא כן אצל אדמו״ר הריי״צ נ״ע.

וההדגשה בזה היא „העולם אומר כו׳״ (לא רק שצ״ל „לכתחילה אַריבער״) — היינו, שישנה מציאות העולם שאומרת באופן אחר, ומהפכים זאת מן הקצה אל הקצה, ואז הרי״ז באופן ד„יתרון האור מן החושך״.

והענין ד„לכתחילה אַריבער״ יהי׳ בשלימות בכל העולם כולו — בגאולה האמיתית והשלימה, שאז יתעלה כל העולם, ויהי׳ במעמד ומצב ד„אַריבער״.

בתחילת ברה״ע „עולם על מילואו נברא״, ואח״כ הי׳ ענין החטא כו׳, וגלות אחר גלות וכו׳, ולעת״ל יהי׳ הענין ד„אלה תולדות פרץ״, תולדות מלא כתיב, באופן נעלה יותר מ„אלה תולדות השמים והארץ בהבראם״ (ד„עולם על מילואו נברא״), היינו, שכל סדר ההשתלשלות יהי׳ במעמד ומצב נעלה יותר מכפי שהי׳ בעת הבריאה — וזהו״ע ד„מלכתחילה אַריבער״.

הענין ד„מלכתחילה אַריבער״ מתבטא גם בהדרושים וההמשכים דאדמו״ר מהר״ש:

לכאו״א מהנשיאים היו ההמשכים שלו כו׳, והתחלתם היתה בזמנים שונים. ובנוגע לאדמו״ר מהר״ש, הנה ההמשכים העיקריים שלו, המשך „וככה הגדול״ והמשך „והחרים״ [שהמשכים אלו נתפרסו בריבוי העתקות וכו׳, ומובאים הרבה בדרושי חסידות שלאח״ז], התחילו בחגה״פ, „זמן חרותנו״ — מתאים לכללות ענינו „לכתחילה אַריבער״.

ובשיחת י״ג תשרי תשמ״ו (תו״מ התוועדויות תשמ״ו ח״א ע׳ 163):

והנה . . מצינו חידוש מיוחד גם בנוגע לתורתו של אדמו״ר מהר״ש . . החידוש המיוחד בתורתו של אדמו״ר מהר״ש הוא — אמירת חסידות באופן של „**המשכים**״, כלומר סדרת מאמרים בודדים שבאים בהמשך זה לזה (ולפעמים נכתב כל הענין בהמשך אחד, ואח״כ נחלק למאמרים בודדים (בתוספות התחלה וסיום) הבאים בהמשך אחד).

בתורת החסידות של אדמו״ר הזקן, „תורה אור״, „לקוטי תורה״, וכיו״ב — כל מאמר ומאמר הוא ענין בפ״ע. מצינו מאמרים המבארים בתוספת ביאור את תוכן הענין שנתבאר במאמר שלפנ״ז, מאמרים שהתחלתם „להבין בתוס׳ ביאור״, „להבין שרשי הדברים״, וכיו״ב, אבל אעפ״כ לא מצינו המשך שלם של כו״כ מאמרים. — לאחרי העיון והעמקה כו׳, יכולים למצוא קשר ושייכות בין כמה מאמרים (ועד שיתכן לומר שזהו „המשך״), אבל אעפ״כ, כפי שנראה בגלוי ובפשטות — הרי הם מאמרים בודדים ולא „המשך״.

ועד״ז בתורת החסידות של אדמו״ר האמצעי — המאמרים ב„תורת חיים״, שכל מאמר ומאמר הוא ענין בפ״ע.

ואף שישנם גם ביאורים ארוכים על ענין אחד, ולדוגמא: „שערי אורה״, ביאור ארוך בענין חנוכה ופורים, וכיו״ב — הרי כפי שנתפרסמו **בכתב** (משא״כ

בדיבור[9]) אין זו סדרה של כמה מאמרים בודדים שבאים בהמשך אחד, כי אם **ספר אחד** על ענין מסויים.

ועד״ז בתורת החסידות של אדמו״ר הצ״צ — לא מצינו המשך של כו״כ מאמרים, כי אם באופן שכל מאמר הוא ענין בפ״ע.

ובענין זה מודגש החידוש בתורת החסידות של אדמו״ר מהר״ש — שאצלו התחיל המושג ד„המשכים" בתורת החסידות, ואח״כ נמשך הדבר גם אצל אדמו״ר (מהורש״ב) נ״ע, וכן אצל כ״ק מו״ח אדמו״ר נשיא דורנו, שגם אצלו מצינו כו״כ „המשכים" בתורת החסידות (נוסף על מאמרים בודדים).

ויש להוסיף, שאצל אדמו״ר מהר״ש עצמו התחיל ענין ה„המשכים" (לא בהתחלת נשיאותו[10], כי אם) **באמצע** שנות נשיאותו — שבזה גופא מודגש שזהו „חידוש" שלו:

במאמרים שנאמרו ע״י רבותינו נשיאינו בהתחלת נשיאותם — מצינו כו״כ מאמרים שהם „העתקה" ממאמרים של הנשיאים שלפניהם (העתקה ממש, ולפעמים, בהוספה קטנה בכמות) ובהמשך הזמן — מתגלית דרכו המיוחדת של כל נשיא במאמרי החסידות שלו (אם כי גם בשנים שלאח״ז מצינו לפעמים מאמר שהוא „העתקה" מנשיא שלפניו).

וטעם הדבר — מכיון שבהתחלת הנשיאות ניכרת עדיין ההשפעה של הנשיא שלפניו, ובמשך הזמן, ככל שנכנסים יותר ויותר בענין ה„נשיאות", אזי מתגלית יותר ההוספה והחידוש המיוחד של נשיא זה, באופן ד„מעלין בקודש" — ברכות כח, א. וש״נ.

ומזה מובן גם בנוגע לחידוש בענין ה„המשכים" — שמכיון שזהו חידוש של אדמו״ר מהר״ש, לכן, נתגלה הדבר (לא בהתחלת נשיאותו, כי אם) באמצע שנות נשיאותו, בד בבד עם גילוי דרכו המיוחדת כו'.

ובשיחת י״ג תשרי תש״נ (תו״מ התוועדויות תש״נ ח״א ע' 113):

ולהעיר גם מסיסמתו הידוע של אדמו״ר מהר״ש[11] „די וועלט זאגט אז ווען מ'קען ניט ארונטער גייט מען אריבער, און איך זאג אז מ'דארף לכתחילה אריבער" — דרך הנהגה שלמעלה („אריבער") מסדרי עולם . . ויש להוסיף שההנהגה שלמעלה מסדר מתבטאת גם בהחידוש של אדמו״ר מהר״ש באמירת תורתו — באופן של „המשך" ענין אחד ארוך שנאמר במשך ריבוי שבועות.

ישנם ריבוי מאמרים מאדמו״ר הזקן, מאדמו״ר האמצעי ומהצ״צ (לפני

9) ראה לקו״ד ח״א קצב, א.

10) להעיר מהערת כ״ק אדמו״ר זי״ע בספר התולדות – אדמו״ר מהר״ש ע' 22, ברשימת מאמרי דא״ח משנת תרכ״ו הערה 3: „קרוב לודאי, אשר מאמרים ארוכים כזה וכיו״ב נאמרו ב„המשכים" ולא בפעם אחת".

11) אג״ק אדמו״ר מהוריי״צ ח״א ע' תריז.

אדמו"ר מהר"ש), אבל, כל מאמר הו"ע בפ"ע (אלא שיש מאמרים שלאחרי אמירתם צירפום וחיברום ביחד לספר שלם).

ולדוגמא: אצל רבינו הזקן — ספר התניא, כידוע[12] שג' פרקים ראשונים נאמרו בתור דרוש בפ"ע, ואח"כ נקבעו בהתחלת ספר התניא. ועד"ז בנוגע לכללות הספר — כמודגש בשמו „לקוטי אמרים" וכמ"ש בהקדמה ש„כולם הם תשובות על שאלות רבות אשר שואלין בעצה כו'" ואח"כ נתחברו יחד לספר שלם — חלק ראשון דספר התניא. ועד"ז בנוגע לחלק שני — שער היחוד והאמונה, וחלק שלישי — אגרת התשובה, ועאכו"כ בנוגע לחלק דאגרת הקודש שהוא ליקוט של כו"כ אגרות בענינים שונים, כל ענין בפני עצמו (אלא שצירפום בספר אחד).

ועד"ז אצל אדמו"ר האמצעי — שכתב כמה ספרי חסידות, אבל, בנוגע לאמירת הדרושים, נאמרו לפעמים שני מאמרים (וכיו"ב) בהמשך זל"ז (כנראה מהמשך המאמרים), ואח"כ נתחברו המאמרים לספר שלם, או ספר המיוסד על מאמרי רבינו הזקן, כמ"ש בהקדמה לספריו.

ואילו אצל אדמו"ר מהר"ש מצינו לראשונה אמירת מאמרים באופן של „**המשך**" — אופן חדש באמירת חסידות **שאינו קשור עם סדר**, שכן, סדר מסודר בתכלית באמירת חסידות, הוא, שכל מאמר חסידות קשור עם פרשת השבוע או פרשת היו"ט שבזמן אמירת המאמר, ובמילא, כל מאמר הו"ע בפ"ע[13], ואילו אצל אדמו"ר מהר"ש מצינו המשך אחד של כו"כ מאמרים שנאמרו בהמשך ריבוי שבועות ועד להמשך גדול, כידוע שישנו המשך שנקרא „הגדול" — „וככה הגדול"[14].

ולהעיר גם מסיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו[15] שכאשר אדמו"ר מהר"ש סיים אמירת המשך וככה (שנקרא אח"כ בשם „וככה הגדול"), קרא לחדרו את בנו ממלא מקומו, כ"ק אדנ"ע, וסגר (או נעל) הדלת, והוציא בקבוק משקה (כפי שנקרא אז „אריק", וכיו"ב), ואמר, שלכבוד סיום ההמשך יעשו יחד „סיום", עם אמירת „לחיים" וכו', וכפי הנראה, היתה ביניהם גם התוועדות.

---

12) ראה היום יום ו אדר שני. ובכ"מ.

13) ולכל היותר — המשך של מאמרים אחדים ביו"ט שיש בו כמה ימים, או אם נאמר יותר ממאמר אחד באותו יום.

14) ראה ב„פתח דבר" להמשך וככה תרל"ז (נעתק לעיל בתחילת הסקירה).

15) ראה תורת מנחם — רשימת היומן ע' שנח. נדפס גם בהוספות להמשך תרס"ו ע' תרי [בהוצאה החדשה — ע' תשמז] (נעתק לעיל בתחילת הסקירה).

רשימה קצרה אודות הכת״י של המשך וככה

ההמשך נמצא בבוך א (= 2438 גוכתי״ק וכת״י מעתיק), בכותרת: בס״ד. ובמפתח שבריש הספר: וככה תאכלו אותו הגדול.

בוך ב = 1825 כת״י מעתיק פא, א, ללא כותרת. ובמפתח שבריש הספר: וככה תאכלו אותו (הגדול). בכת״י ר״ש הסופר שנדפס בהוצאה הקודמת הכותרת היא: בס״ד חגה״פ ל״ז.

ונמצא גם בביכלאך:

184 ע׳ קנד פרקים טל־מד בכותרת: פ׳ שלח לך תרל״ז.

201 ע׳ (רלג) א בכותרת: בס״ד חגה״פ.

202 ע׳ א מתחיל מפי״ג. פי״ד וחסר. ע׳ ב פט״ו. ע׳ ג ספי״א. פי״ב. ע׳ ה פט״ז.

373 ע׳ צג.

433 ע׳ א בכותרת: בס״ד חג הפסח תרל״ז.

486 ע׳ רנב בכותרת: בס״ד.

489 ע׳ רסה בכותרת: בס״ד חגה״פ, ל״ז.

519 ללא עמודים בכותרת: בס״ד חגה״פ, תרל״ז.

540 ללא עמודים.

545 ע׳ א בכותרת: בס״ד תו׳ אדמו״ר שליט״א פסח תרל״ז. הכותרות שבבוך זה שונים במקומות אחדים משאר הביכלאך, כמצויין להלן במקומם, ויש לעיין בכ״ז.

547 ע׳ פז בכותרת: בס״ד חגה״פ.

573 ע׳ 67 בכותרת: בס״ד חגה״פ תרל״ז — העתיק מא פרקים.

601 (על דף המגן נרשם בכתי״ק של כ״ק אדמו״ר זי״ע: מחתני הררח״ש (=הר״ר חיים שמרי׳) שי׳ גו״א[14] המשך מים רבים וככה) ללא עמודים בכותרת: בס״ד חגה״פ תרל״ז.

680 ע׳ רנו פרקים קד־קדו.

699 ע׳ א בכותרת: בס״ד חגה״פ תרל״ז.

806 ע׳ קב בכותרת: בס״ד חגה״פ תרל״ז.

1221 ע׳ ערה בכותרת: בס״ד חה״פ, ל״ז.

1775 ע׳ א בכותרת: בס״ד חה״פ ל״ז.

2202 ללא עמודים בכותרת: בס״ד חגה״פ.

---

14) כנראה חתניו ר״ש חאסקינד ורש״ב בוטמאן.

רשימת המאמרים[1]

ד"ה	זמן אמירתו	ע'
וככה תאכלו אותו[2] — (פרק א־ג[3])	**חה"פ**	**שפז**
[בנהר יעברו ברגל] והנה כו' מתניכם חגורים[4] — (ד־ה[5])	**[שבת חוה"פ]**	**שצב**

1) נעתקו מקונטרס „רשימת מאמרי דא"ח של כ"ק אדמו"ר מהר"ש" (שנדפסה בסוף ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש, בעריכת כ"ק אדמו"ר זי"ע (קה"ת, תש"ז. תשנ"ז), ובקונטרס בפ"ע עם הוספות (בשנת תשמ"א). הערות כ"ק אדמו"ר זי"ע באו כאן באותיות בולטות.

2) **מכאן ועד סד"ה והנה כמו כו' אור הלבנה (שמות תרל"ח) הוא ההמשך הנודע בשם „וככה – תרל"ז" ונדפס בשם: לקו"ת תורת שמואל שער ד'. אחר כל פרק שבהמשך זה בא קיצור*.**

פ"א ואילך **נזכר בסה"מ מלוקט ח"ג ע' קמו [בהוצאה החדשה — ח"ג ע' רסז] הערה 45. לקו"ש ח"ב ע' 625 הערה 18. חי"ב ע' 157. חט"ז ע' 125 הערה 31. חי"ז ע' 128. חכ"ב ע' 35 הערה 58. חכ"ו ע' 45 הערה 23. חל"ב ע' 210 בהערה — נדפס גם בסה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 690. חל"ד ע' 282. הגדה של פסח עם לקוטי טעמים מנהגים וביאורים ח"ב ע' תשעז בהערות. שם ע' תשעח הערה ד"ה מען אונטערשטרייכט. אג"ק כ"ק אדמו"ר זי"ע ח"ב ס"ע כח ואילך. חט"ו ר"ע כב. חי"ז ע' רט. תו"מ התוועדויות חי"ט ע' 315. חכ"ג ע' 135. חכ"ז ע' 265. תשמ"ח ח"ב ע' 507. ח"ג ע' 71.**

פ"ב **נזכר בסה"מ מלוקט ח"ג ע' קמו [בהוצאה החדשה — ח"ג ע' רסז] הערה 44. לקו"ש חי"ח ע' 78 הערה 17. רשימות כ"ק אדמו"ר זי"ע חוברת ז ע' 55. וראה הנסמן לעיל בפ"א לסה"מ מלוקט.**

פ"ג **נזכר במאמר ד"ה וככה, י"א ניסן תשל"ז. וראה הנסמן לעיל בפ"א לסה"מ מלוקט.**

3) בשנת תש"ה, כשנדפס המשך וככה בפעם הראשונה, לא הופיעה כאן האות „ג" ובהערה כתב כ"ק אדמו"ר זי"ע: **לע"ע לא יכולתי לברר בן כמה פרקים הי' מאמר זה, גם מתי נאמרו שאר הפרקים עד פכ"ג.** אבל ראה בסמוך הערה 5.

4) **נמצא בבוך א, ונכתב בהמשך אחד עם המאמר שלפנ"ז, ללא כותרת. וכן בבוך ב ע' פב. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך.**

פ"ד **נזכר בסה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 635 הערה 13. הגדה של פסח עם לקוטי טעמים מנהגים וביאורים ח"ב ע' תשעז וע' תשפג בהערה. מאמר ד"ה וככה, י"א ניסן תשל"ז. ד"ה כימי צאתך, אחש"פ תשל"ז.**

פ"ה ואילך **נזכר בסה"מ מלוקט א ע' נו [בהוצאה החדשה — ח"א ע' שכד ושכה] הערה ד"ה שרש ההפרש. שם, הערה ד"ה כמ"ש במ"א. לקו"ש חי"ד ע' 453 הערה ד"ה שבת. חי"ז ע' 458 הערה 1. חי"ט ע' 591. שם ע' 600 הערה ד"ה שבת איז קדושה. שם, ע' 613 הערה ד"ה שבת. חכ"ד ע' 622 הערה ד"ה מצות עונג שבת. חל"ט ע' 417 — נדפס גם בסה"ש תש"נ ח"ב ע' 710 הערה ד"ה שבת. הגדה של פסח עם לקוטי טעמים מנהגים וביאורים ח"ב ע' תרצג הערה ד"ה און טאן דאס. שם, ע' תתלד הערה 1. מאמר ד"ה והי' מדי חדש בחדשו תשמ"ג.**

5) **לאחר הדפסת המשך זה [בשנת תש"ה], בררתי התחלת המאמרים שנאמרו אחר ד"ה וככה, והם כמו שנסמנו כאן [בספר התולדות אדמו"ר מהר"ש ברשימת מאמריו], אבל עדיין לא יכולתי לברר מתי נאמרו.**

הפתיחות והתאריכים שנסמנו כאן בפנים בחצאי ריבוע הם ע"פ מ"ש בהנחות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב.

*) פרט לפרקים מו, צט־קג, קיב־קטו (אף שבכת"י הניח כמה שורות פנויות עבורם), קיט, ולפקכ"ד יש קיצור רק במהדו"ק, כמצויין לעיל ע' תשא. **המו"ל.**

[אריב"ל עתיד הקב"ה] ולהבין כו' הלימוד		
שבג"ע — (וא"ו־ח)[6]	[שש"פ]	שצט
חגרה בעוז מתני'[7]	שש"פ	
[יהי כבוד] ומעתה כו' יפה שעה אחת — (ט־יו"ד)[8]	[אסח"פ]	תה
[יפה שעה אחת] והנה כו' חמשים שערי		
בינה — (יא־יג)[9]	[שמיני]	תט

---

6) נמצא בבוך א, ונכתב בהמשך אחד עם המאמר שלפנ"ז, ללא כותרת. בבוך ב ע' פה, ללא כותרת. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך, ועם כותרת. בבוך 545 בכותרת: בס"ד.

פ"ו נזכר בסה"מ תר"ם ח"ב ע' תשפו. לקו"ש ח"י ע' 206.

פ"ו־ז נזכר בסה"מ תרס"ב ע' רפז, ושם: „בד"ה וככה רל"ז, פרק ".

פ"ח נזכר לקמן פנ"ט (ב"פ).

7) נזכר בסה"ש תרצ"ט ע' 327 [ובהוצאה החדשה — ע' 371]. וראה בהערת המו"ל שם. נעתק לקמן ע' תתקעג.

8) נמצא בבוך א, ונכתב בהמשך אחד עם המאמר שלפנ"ז, ללא כותרת. וכן בבוך ב ע' פו. אמנם עה"ג ישנו קו קצר קודם פ"ט. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך.

פ"ט נזכר בלקו"ש ח"ט ע' 252 הערה ד"ה שמח. ח"כ ע' 556. חכ"ד ע' 608 הערה ד"ה שמחה. שם, ע' 616 הערה ד"ה תורה. ובאג"ק כ"ק אדמו"ר זי"ע חי"ח ס"ע ח. ובסה"מ באתי לגני ח"א ע' צט וע' קט [בהוצאה החדשה — ח"א ע' עדר]. תו"מ התוועדויות חכ"ח ע' 220.

פ"י כנראה שנזכר בסה"מ תרמ"ג ע' קכה בשולי הגליון. סה"ש תשמ"ט ח"ב עקב ע' 643 הערה 16. ובאג"ק כ"ק אדמו"ר זי"ע ח"ב ע' ריא.

9) נמצא בבוך א, ונכתב בהמשך אחד עם המאמר שלפנ"ז, ללא כותרת. וכן בבוך ב פו, ב. אמנם עה"ג ישנו קו קצר קודם פי"א. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך, ועם כותרות בהביכלאך: בוך 433 בכותרת: פ' שמיני. 545 פי"ג בכותרת: בס"ד.

פי"א נזכר בסה"מ תרמ"ד ע' קצג. תרמ"ז ע' תכט. תרנ"ד ע' יג. סה"מ תש"ט ע' 130 בשולי הגליון. מאמר ד"ה להבין ענין ללה"ע שמח"ת תשל"ג.

פי"ב ואילך נזכר בסה"מ תרנ"א ע' קנב ושם מציין: וככה פי"א. ולכאורה צ"ל פי"ב. סה"מ מלוקט ח"א ע' קכה הערות 60־61. סה"מ מלוקט ח"ב ע' קעח הערה 209. שם, ע' רד הערות 75־76. [בהוצאה החדשה — ח"ד ע' קסו. ח"ב ע' לז. שם ע' קנח]

לקו"ש ח"ג ע' 777 הערה 29. ח"ד ע' 1331 הערה 3. ח"ה ע' 244 ואילך. ח"ט ע' 371. חי"א ע' 6 הערה 55. ח"כ ע' 58 הערה 44. חכ"ב ע' 51 הערה 45. חכ"ד ע' 576 הערה 45. חכ"ה ע' 41. חכ"ט ע' 304 הערה 40. חל"ב ע' 27. סה"ש תשמ"ז ח"א ע' 240 הערה 117. שם, ע' 379 הערה 80. סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 461 הערה 51. סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 561 הערה 81. סה"ש תשנ"ב ח"א ע' 36 הערה 71.

מאמר ד"ה בעשר לחדש הזה תשל"ב. ד"ה ביום עשתי עשר יום תשל"ב. ד"ה זה היום תחלת מעשיך תשל"ג. ד"ה אם בחוקותי תשל"ז. ד"ה וידבר אלקים וגו' לאמר שבועות תשל"ז. ד"ה ויקרא אל משה תש"מ. ד"ה שובה ישראל תשמ"ג בסופו. ד"ה להבין ענין רשב"י תשמ"ה (בהנחה בלתי מוגה).

תו"מ התוועדויות חכ"ח ע' 244. שיחות שמבה"ח שבט תשל"ה. שבת שובה תשל"ז. ש"פ שמיני מבה"ח אייר תשל"ז. מוצש"ק נשא תשל"ט, ס"ז, בענין תענוג נברא ותענוג בורא. ר"ח אלול

תש"מ. ש"פ וישב תשמ"א. ש"פ ויקרא תשמ"א. תו"מ התוועדויות תשמ"ב ח"א ע' 15. שם, ע' 267. ח"ב ע' 854. תשד"מ ח"ג ע' 2018. ח"ד ע' 2450. תשמ"ו ח"א ע' 335. ח"ג ע' 349. ע' 549. ח"ד ע' 223.

10) נמצא בבוך א, ונכתב בהמשך אחד עם המאמר שלפנ"ז, ללא כותרת. בבוך ב פח, א, נכתב בע' חדש בהמשך אחד עם המאמר שלפנ"ז, ללא כותרת. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך.

פי"ד נזכר בסה"מ מלוקט א ע' תלב [בהוצאה החדשה — ח"א ע' סב] הערה 31.

פט"ו נזכר ב„רשימת דברים" לאדמו"ר מהורש"ב נ"ע (ראה לעיל ח"א עמוד שסח הערה 3) ע' ד, פיסקא ענין המצות (עה"ג שם: דף ו ע"ב — ראה לעיל ח"א שם): „ועוד דהמצות יש בהם כח המצוה כמו כח המספר שבתורה שהוא שלישי המדבר, ע' בד"ה וככה תאכלו ל"ז". וכן נזכר בסה"מ תרמ"ז ע' תל.

נזכר גם בסה"מ מלוקט ח"א ע' קכה הערה 60. ע' רמו הערה **15. סה"מ מלוקט ח"ב ע' רד הערה 76. [בהוצאה החדשה — ח"ד ע' קסו. ח"א ע' קלה הערה 18. ח"ב ע' קנח]. לקו"ש ח"ה ע' 225 הערה 23. שם, ע' 245 הערה 35. ח"ט ע' 78 הערה 52. חי"א ע' 6 הערה 55. חכ"ה ע' 41. סה"ש תשמ"ז ח"א ע' 379 הערה 80. סה"ש תשנ"ב ח"א ע' 258 הערה 7. מאמר ד"ה החדש הזה לכם תשל"ב. ד"ה זה היום תחלת מעשיך תשל"ג. ד"ה להבין ענין רשב"י תשמ"ה (רק בהנחה בלתי מוגה). תו"מ התוועדויות חמ"ד ע' 202. חמ"ו ע' 333. שמבה"ח שבט תשל"ה. שמבה"ח אייר תשל"ז. תו"מ התוועדויות תשמ"ב ח"א ע' 15. שם, ע' 267. ח"ב ע' 854.

פט"ו־טז נזכר בלקו"ש ח"ה ע' 428 הערה 13: המשך וככה תרל"ז סעיפי ט"ו־ט"ז.

פט"ז נזכר בלקו"ש ח"ט ע' 252 הערה ד"ה שמח ח"כ ע' 556. שם, ע' 608 הערה ד"ה שמחה. שם, ע' 616 הערה ד"ה תורה. מאמר ד"ה זה היום תחלת מעשיך תשל"ג. שיחת שמבה"ח אייר תשל"ז.

11) נמצא בבוך א, ונכתב בהמשך אחד עם המאמר שלפנ"ז, ללא כותרת. וכן בבוך ב ע' פט, א. אמנם עה"ג ישנו קו קצר קודם פי"ז. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך, ועם כותרות בהביכלאך: 433 בכותרת: בס"ד אחו"ק. 545 בכותרת: בס"ד.

פי"ז ואילך נזכר בסה"מ תרנ"ג ע' קעג: והיינו דלע"ל יזדכך העולם מגשמיותו (ועמ"ש בדרוש וככה הגדול מן פרק י"ז עד פכ"ג). עת"ר ע' רטז. עטר"ת ס"ע תיד־תטו. סה"מ תשי"א (מלוקט) ע' 207 בשולי הגליון.

סה"מ מלוקט ח"א ע' קכא הערה 27. שם, ע' קעא הערה 39. שם, ע' שע הערה 100. סה"מ מלוקט ח"ב ע' יג הערה 112. שם, ע' לג הערה 112. סה"מ מלוקט ח"ד ע' קכח הערה 30. שם, ע' קפה הערה 28. שם, ע' רי הערה 68. שם, ע' רמא הערה 45. סה"מ מלוקט ח"ה ע' ע הערה 49. [בהוצאה החדשה — ח"ד ע' קסב הערה 29. ח"א ע' פח הערה 57. שם ע' רכב. ח"ב ע' קנא. שם ע' קעז שם ע' רכו. ח"ג ע' עה. שם ע' קכא. שם ע' רמח. ח"א ע' רצט].

לקו"ש ח"א ע' 272 הערה 40. ח"ד ע' 1071 הערה 7. ח"ה ע' 244 הערה 33. ח"ט ע' 174 הערה 79. שם, ע' 470 הערה ד"ה כמצות רצונך. חי"א ע' 126 הערה 67. חי"ד ע' 77 הערה 45. שם, ע' 417 הערה 3. שם, ע' 430. שם, ע' 480 הערה ד"ה והשלימה. חט"ז ע' 532 הערה ד"ה מש"נ. שם,

[אמר כו׳ עתיד הקב״ה] ולהבין כו׳ שלימות המעשה יהי׳ לימוהמ״ש — (כ־כב)[12] [אמור] תכו

ע׳ 593 הערה ד״ה באהבה. חי״ט ע׳ 40 הערה 30. שם, ע׳ 557 הערה 10. ח״כ ע׳ 536 הערה 103. חכ״א ע׳ 264 הערה 34. שם, ע׳ 281 הערה 63. חכ״ב ע׳ 78 הערה 77. חכ״ג ע׳ 273 הערה 51. חכ״ד ע׳ 272. שם, ע׳ 288 הערה 63. שם, ע׳ 313 הערה 4. שם, ע׳ 339 הערה והתומ״צ בשלימות. שם, ע׳ 646 הערה ד״ה הכתרה. חכ״ה ע׳ 376 הערה 41. חכ״ז ע׳ 7 הערה 64. חכ״ח ע׳ 240 הערה 79. חכ״ט ע׳ 279 הערה 91. שם, ע׳ 281 הערה 15. שם, ע׳ 494 הערה 6. ח״ל ע׳ 43 הערה 76. חל״ד ע׳ 233 הערה ד״ה והתומ״צ בשלימות. שם, ע׳ 336 הערה ד״ה כמצות רצונך — נדפס גם בסה״ש תשמ״ט ח״ב ע׳ 765. חל״ה ע׳ 69 הערה 57. חל״ט ע׳ 335 הערה 19. שם, ע׳ 367 הערה 70.

סה״ש תשמ״ז ח״א ע׳ 226 הערה 104. תשמ״ח ח״ב ע׳ 389 הערה 56. שם, ע׳ 630 הערה 61. תשמ״ט ח״א ע׳ 210 הערה 83. שם, ע׳ 397 הערה 140. שם, ח״ב עקב ע׳ 645 הערות 36־35. שם, תצא ע׳ 681 הערה 49. סה״ש תש״נ ע׳ 2 הערה 19. שם, ע׳ 34 הערה 70. שם, ע׳ 377 הערה 118. סה״ש תנש״א ח״א ע׳ 305 הערה 41. שם, ע׳ 349 הערה 108. סה״ש תשנ״ב ח״א ע׳ 274 הערה 68. שם, ע׳ 302 הערה 52. שם, ע׳ 320 הערה 148.

הגדה של פסח עם לקוטי טעמים מנהגים וביאורים ח״ב ע׳ תרנג הערה ד״ה טבע. שם, ע׳ תרפג הערה ד״ה מצוות. ובאג״ק כ״ק אדמו״ר זי״ע ח״ב ע׳ סט ובהערה 8 שם.

מאמר ד״ה שובה ישראל תשל״ב. ד״ה והתהלכתי בתוככם תשל״ג. ד״ה היושבת בגנים תשל״ה, בסופו. ד״ה השמים כסאי תש״מ. ד״ה הבאים ישרש יעקב תשמ״ג בסופו.

תו״מ התוועדויות ח״י ע׳ 249. חי״ח ע׳ 43. חל״ח ע׳ 137. חמ״ו ע׳ 115. ש״פ בלק י״ד תמוז תשל״ג. י״ב תמוז תשל״ד. ש״פ קדושים ב׳ דר״ח אייר תשל״ו. ש״פ מטו״מ מבה״ח מנ״א תשל״ו. יא ניסן תשל״ז. י״ט כסלו תשל״ט. יום ב׳ דר״ה תש״מ. תו״מ התוועדויות תשמ״ב ח״א ע׳ 323. תשד״מ ח״ד ע׳ 2437. תשמ״ז ח״ג ע׳ 340.

פי״ט נזכר בלקו״ש כרך ז ע׳ 91 הערה 62.

12) נמצא בבוך א, ונכתב בהמשך אחד עם המאמר שלפנ״ז, ללא כותרת. בבוך ב ע׳ צא, נכתב בע׳ חדש ללא כותרת. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך, ועם כותרות בהביכלאך: 433; 545; 806 בכותרת: בס״ד פ׳ אמור. 573 בכותרת: (בס״ד פ׳ אמור). 601 בכותרת: בס״ד פ׳ אמור תרל״ז.

מאמר זה נזכר בסה״מ תרנ״ג ע׳ קעג: והיינו דלע״ל יזדכך העולם מגשמיותו (ועמ״ש בדרוש וככה הגדול מן פרק י״ז עד פכ״ג).

פ״כ ואילך נזכר בסה״מ עת״ר ע׳ רטז וע׳ ריז. סה״מ מלוקט ח״א ע׳ קכא הערה 24. שם, ע׳ קכד הערות 58־59. שם ע׳ קפב. שם, ע׳ רמו הערה **15. שם, ע׳ שע הערה 100. סה״מ מלוקט ד ע׳ קכח הערה 34. [בהוצאה החדשה — ח״ד ע׳ קסב הערה 26. ע׳ קסה הערות 70־71. ח״א ע׳ קלג. ע׳ קלה הערה 18. שם ע׳ רכב. ח״ב ע׳ רכז]. לקו״ש ח״ז ע׳ 201 הערה 18. חט״ז ע׳ 473 הערה 76. חי״ז ע׳ 383 הערות 26־27. חכ״ז ע׳ 364 הערה ד״ה נעלים יותר. תו״מ התוועדויות חל״ג ע׳ 320. שיחות ליל ב׳ דפסח תשכ״ט. ש״פ וירא תשל״ז.

פכ״א נזכר בסה״מ מלוקט ח״א ע׳ קכא הערה 24. שם, ע׳ רמו הערה **15 [בהוצאה החדשה — ח״ד ע׳ קסב הערה 26. ח״א ע׳ קלה הערה 18]. סה״ש תשמ״ט ח״ב עקב ע׳ 645 הערה 36. מאמר ד״ה החדש הזה לכם תשל״ב. תו״מ התוועדויות חמ״ד ע׳ 202. שיחת שמבה״ח אייר תשל״ז.

פכ״ב נזכר באוה״ת שמות ע׳ פה בשולי הגליון. לקו״ש ח״ו ע׳ 116 הערה 60. חט״ו ע׳ 292 הערות 29 ו311.

---

13) נמצא בבוך א, ונכתב בהמשך אחד עם המאמר שלפנ"ז, ללא כותרת. בבוך ב ע' צג, נכתב בע' חדש ללא כותרת. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך, ועם כותרות בהביכלאך: **433 בכותרת:** בס"ד פ' בבחו"ק. **519; 806 בכותרת:** פ' בהוב"ח. **540 בכותרת:** בס"ד. **545 בכותרת:** בס"ד פ' בהר בחוקותי. **573 בכותרת:** (פ' בה"ב). **601 בכותרת:** בס"ד פ' בהוב"ח תרל"ז.

פכ"ג **הובא בסה"מ תרל"ח. תר"ן ס"ע שעט־שפ. תרע"ח ע' קכז.**

ספכ"ג **הובא לקמן פמ"ז. סה"מ תרמ"ו ע' טז. תרמ"ז ע' צא. שם, ע' תלב. הגהות לד"ה פתח אלי' תרנ"ח ס"ע נג — במהדורת תשס"ח ע' עה. סה"מ תרס"ד ע' רמה (במהדורת תשנ"ד ע' צה). המשך תער"ב ח"א ע' שכז. שם, ע' תקסז־תקסח. ח"ב ר"ע תשלה. ח"ג ע' א'רנג.**

פכ"ד **נזכר בסה"מ תרמ"ז ע' תל. תרמ"ד ע' רלו בשולי הגליון.**

פכ"ה **נזכר בסה"מ תרמ"ד ע' רלב בשולי הגליון. שם, ע' רלו. תרנ"ב ע' עח. תרנ"ז ע' קצט. תר"ס ע' ק: ועמ"ש מענין ידיעת השלילה בד"ה וככה הגדול . . אלא דבד"ה וככה . . אך בספכ"ה. תרס"ג ח"א ע' עג. שם, ע' קז בשולי הגליון. המשך תער"ב ח"א ע' עה. שם, ע' רכח. ח"ג ע' א'רנג. תרע"ח ע' קכז. לקו"ש חי"ט ע' 600 הערה ד"ה שבת. שם, ע' 613 הערה ד"ה שבת. חל"ט ע' 417 הערה ד"ה שבת — נדפס גם בסה"ש תש"נ ח"ב ע' 710.**

14) נמצא בבוך א, ונכתב בהמשך אחד עם המאמר שלפנ"ז, ללא כותרת. בבוך ב ע' צה נכתב בע' חדש, ללא כותרת. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך, ועם כותרות בהביכלאך: **433 בכותרת:** בס"ד חה"ש. **489 בכותרת:** בס"ד חגה"ש. **519; 547; 699; 806 בכותרת:** יום ראשון דשבועות. **545 בכותרת:** בס"ד יום ראשון דשבועות תרל"ז, **אלא שהוא רשם בתחלתו:** פרק כ"ו, **וכן רשמו עוה"פ במקומו, אלא שבמקום כ"ו רשם:** ט"ו. **573 בכותרת:** (בס"ד חגה"ש). **601 בכותרת:** בס"ד שבועות יום ראשון תרל"ז. **1221 בכותרת:** בס"ד חה"ש ל"ז. **1775 בכותרת:** בס"ד חג השבועות.

פכ"ו ואילך **נזכר במאמר ד"ה כי תשא תשמ"ב. שיחות ליל שמח"ת קודם הקפות תשל"ה. ש"פ ראה מבה"ח אלול תשל"ז.**

פכ"ז **נזכר באגרות קודש כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ח"א ע' קמ — נדפס גם בסה"מ תר"ן ע' תקכ. תש"ט ע' 22]. סה"מ תרנ"א ע' יב. תרנ"ד ע' עב. המשך תרס"ו ע' תקטז. פר"ת ע' רסה. סה"מ מלוקט ח"א ע' ג [בהוצאה החדשה — ח"ב ע' רסג] בהערות ב; ד. סה"מ מלוקט ח"ד ע' פא [בהוצאה החדשה — ח"ב ע' סח] הערה 34 — ושם: פכ"ז (ע' לג). וכנצ"ל: ע' לד ואילך. מאמר ד"ה כי תשא תש"ל.**

15) נמצא בבוך א, ונכתב בהמשך אחד עם המאמר שלפנ"ז, ללא כותרת. בבוך ב ע' צה. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך, ועם כותרות בהביכלאך: **519; 547; 699; 806 בכותרת:** יום ב' דשבועות. **545 בכותרת:** בס"ד יום ב' דשבועות. **601 בכותרת:** בס"ד ב' דשבועות תרל"ז.

פכ"ט ואילך **נזכר בסה"מ תרמ"ד ע' רלב. המשך תרס"ו ע' כא.**

[ואהבת את ה״א] ולהבין כו׳ שבחכ׳ מאיר בקירוב מקום כו׳ מקום למעלה — (ל־לב)[16]	עש״ק נשא, קודם מנחה	תנד
[לעולם ישנה אדם] ויובן כו׳ ההפרש שבין בחי׳ חכ׳ לבינה — (לג־לה)[17]	נשא קודם מנחה	תנט
[וה׳ בחכמה יסד ארץ] ועפ״ז יובן שרש ענין השבת — (לו־לח)[18]	בהעלותך	תסו
[ומעין מבית ה׳] ויובן כו׳ כתי׳ ומעיין מבית ה׳ — (לט־מא)[19]	שלח	תעב
[ומעין מבית ה׳] ולהבין כו׳ והשקה גם את נחל השטים — (מב־מג)[20]	קרח	תפ

---

16) נמצא בבוך א. בבוך ב ע׳ ק. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך, ועם כותרות בהביכלאך: 433 בכותרת: בס״ד פ׳ נשא. 519; 806 בכותרת: שב״ק פ׳ נשא קודם מנחה. 545 בכותרת: בס״ד פ׳ נשא קודם מנחה. 601 בכותרת: ש״ק פ׳ נשא קודם מנחה. כנראה הכוונה בכל הביכלאך לעש״ק, ראה גם בהערה הבאה.

כן נק׳ המאמר ב„רשימת מאמרי דא״ח של כ״ק אדמו״ר מהר״ש״. אמנם במפתח ההמשך בהוצאת תש״ה, המאמר נק׳ בשם „ולהבין כו׳ שבחכ׳ מאיר בקירוב״.

פ״ל נזכר בסה״מ תרמ״ז ע׳ קטז.

פל״ב נזכר בסה״מ תרמ״ז ע׳ קטו. תר״ס ע׳ נג. פר״ת ע׳ פד.

17) נמצא בבוך א. בבוך ב ע׳ קא. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך, ועם כותרות בהביכלאך: 519; 601; 699; 806 בכותרת: פ׳ נשא ביום קודם מנחה. 545 בכותרת: בס״ד פ׳ נשא.

פל״ג נזכר בסה״מ תר״ם ח״א ע׳ כד. תרמ״ז ע׳ קכא, ושם: פל״ה. ואוצ״ל: פל״ג. תרנ״ט ע׳ עה בהערה. תש״ט ע׳ 60 בשולי הגליון. לקו״ש ח״ב ע׳ 357 הערה 5. חכ״ה ע׳ 424 הערה 1. חכ״ו ע׳ 388 הערה 31. סה״ש תשמ״ח ח״א ע׳ 309 הערה 30.

פל״ד נזכר בסה״מ תר״ס ע׳ קא: אך בד״ה הנ״ל בפל״ד . . ועמ״ש בהקיצור שם.

פל״ה — ראה לעיל פל״ג, הציון לסה״מ תרמ״ז.

18) נמצא בבוך א. בבוך ב קב, ב. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך, ועם כותרות בהביכלאך: 433; 545 בכותרת: בס״ד פרשה בהעלותך. 519; 601; 699; 806 בכותרת: פ׳ בהעלותך.

פל״ו נזכר בסה״מ תרמ״ז ע׳ תכח. תר״ס ע׳ קא. בסה״מ תר״ם ח״א ע׳ תסג מציין: סי׳ לו לז.

פל״ז — ראה לעיל פל״ו, הציון לסה״מ תר״ם.

19) נמצא בבוך א. בבוך ב ע׳ קד. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך, ועם כותרות בהביכלאך: 184 בכותרת: פ׳ שלח לך תרל״ז. 433 בכותרת: בס״ד פ׳ שלח. 519; 547; 601; 699; 806 בכותרת: פ׳ שלח. 545 בכותרת: בס״ד פ׳ שלח לך.

פל״ט ואילך נזכר בסה״מ תרס״ה ע׳ ריב בשולי הגליון: פל״ט ואילך. השי״ת ע׳ 114 בשולי הגליון: פט״ל ואילך. אגרות קודש כ״ק אדמו״ר מהוריי״צ ח״ד ע׳ שב ואילך. אגרות קודש כ״ק אדמו״ר זי״ע חי״א ע׳ סז.

פמ״א ואילך נזכר בהמשך תער״ב ח״ג ע׳ א׳רפ.

20) נמצא בבוך א. בבוך ב ע׳ קו. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך, ועם

והי' שארית יעקב — (מד־מו)[21]	חו"ב	תפו
כה אמר ה' זכרתי לך — (מז־מח)[22]	פנחס	תצג
[ואהבת את ה"א] ובכ"ז יובן ענין מ"ש והשקה את נחל (מט־נא)[23]	מטו"מ	תק
[כה אמר ה' קול ברמה נשמע] ועפ"ז כו' קול ברמה נשמע (נב־נד)[24]	דברים	תקו
[פב"פ דיבר ה' עמכם] והנה כו' ענין אכילת מצה בפסח (נה־נו)[25]	ואתחנן	תקטו

כותרות בהביכלאך: 433; 545 בכותרת: בס"ד פ' קרח. 489; 519; 547; 601; 699; 806 בכותרת: פ' קרח.

פמ"ב נזכר בסה"מ תרל"ח ע' רכז. תרמ"א ע' ריח. תרמ"ד ע' רלא. שם, ע' רלו — ג"פ. תרמ"ז ע' צז. שם, ס"ע קטו. תר"ן ע' שסב. תרנ"ב ע' עח. תרנ"ה ס"ע נג ואילך. הגהות לד"ה פתח אלי' תרנ"ח ע' ט. סה"מ תרס"ד ע' רמד־רמה (במהדורת תשנ"ד ע' צד־צה). עת"ר ע' עב. תרע"ח ע' רכג. תש"ח ע' 219 הערה מד.

פמ"ג נזכר בסה"מ תרל"ט ח"ב ע' תקצ. תרמ"ד ע' רלו. תרמ"ז ע' נו. תרס"ה ע' רסד.

21) נמצא בבוך א. בבוך ב ע' קח. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך, ועם כותרות בהביכלאך: 433 בכותרת: בס"ד פ' חובל"ק. 489; 519; 547; 601; 699; 806 בכותרת: פ' חו"ב. 545 בכותרת: בס"ד פ' חקו"ב.

פמ"ד נזכר בלקו"ש ח"ג ע' 972 הערה 35. חט"ו ע' 477.

פמ"ה ואילך נזכר בסה"מ תרמ"ג ע' קכה. תרנ"א ע' מ. תרנ"ד ע' נח. תרנ"ה ר"ע נד. תרנ"ז ע' רג. המשך תער"ב ח"ג ע' א'רפ. תו"מ התוועדויות תשמ"ג ח"א ע' 189.

פמ"ו נזכר בלקו"ש חכ"ו ע' 309 הערה 13. שם, ע' 326 הערה 48. שם, ע' 391 הערה 57. שם, ע' 394 הערה 22. חכ"ח ע' 258 הערה 42. תו"מ התוועדויות ח"ה ע' 89. שיחת ש"פ האזינו תשל"ג. תו"מ התוועדויות תשמ"ג ח"א ע' 189. ח"ד ע' 2002. תשד"מ ח"א ע' 532. ח"ב ע' 883. תשמ"ה ח"א ע' 743־744. שם, ע' 980. שם, ע' 1227. ח"ד ע' 2290. תשמ"ו ח"א ע' 82. תשמ"ז ח"ב ע' 116. ח"ג ע' 334. שם, ע' 500. שם, ע' 549. ח"ד ע' 36. תשמ"ח ח"א ע' 66.

לפרק מו לא נכתב קיצור. ראה גם ריש הקיצור שבמאמר הבא, ד"ה כה אמר ה' זכרתי לך, בסיום פיסקא ראשונה. וראה לעיל הערה 2 בשוה"ג.

22) נמצא בבוך א. בבוך ב ע' קט, ב. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך, ועם כותרות בהביכלאך: 433; 545; בכותרת: בס"ד פ' פנחס. 519; 547; 601; 699; 806 בכותרת: פ' פנחס.

פמ"ז נזכר בסה"מ תרל"ח ע' רכז. תר"ן ע' רצא [ושם: פמ"ח].

23) נמצא בבוך א. בבוך ב ע' קיב. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך, ועם כותרות בהביכלאך: 489; 519; 547; 601; 699; 806 בכותרת: פ' מו"מ. 545 בכותרת: בס"ד פ' מטות ומסעי.

פ"נ נזכר בסה"מ אעת"ר ע' קסה.

פנ"א נזכר בסה"מ מלוקט ח"א ע' לד [בהוצאה החדשה — ח"ב ע' רצא] הערה יד.

24) נמצא בבוך א. בבוך ב = ע' קיד. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך, ועם כותרות בהביכלאך: 433 בכותרת: בס"ד פ' דברים. 489; 519; 547; 601; 699; 806 בכותרת: פ' דברים שבת חזון. 545 פנ"ב בכותרת: בס"ד פ' דברים שבת חזון.

25) נמצא בבוך א. בבוך ב ע' קטז. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך, ועם

[עקבי׳ בן מהללאל אומר] ויובן כו׳ אינו דומה		
שמיעה לראי׳ (נז־נט)[26]	עקב	תקכב
[ברח דודי] והנה מעלת זיו תורתן ועבודתן (ס־סב)[27]	ראה	תקלג
[וידעת[28]		תקמב]
[סמכוני באשישות] והנה אלי׳ כו׳ וירפא את		
מזבח ה׳ (סג־סה)[29]	שופטים	תקמג

כותרות בהביכלאך: 433 בכותרת: בס״ד פ׳ ואתחנן. 519; 547; 601; 699; 806 בכותרת: פ׳ ואתחנן. 545 בכותרת: בס״ד ואתחנן נחמו.

בפנ״ה מציין לד״ה מים רבים תרל״ו.

פנ״ה נזכר בסה״מ תר״ם ח״א ע׳ קכ. ע׳ שמ. סה״מ מלוקט ח״ג ע׳ קלד [בהוצאה החדשה — ח״ג ע׳ רלט] הערה 19.

פנ״ו נזכר בסה״מ תרל״ט ח״ב ע׳ תיט: „בפרקים הנ״ל והסמוך להם״. תרמ״ז ע׳ קמט — ב״פ. שם, ע׳ קנ — ב״פ. תש״ח ע׳ 224 הערה נב.

26) נמצא בבוך א. בבוך ב ע׳ קיח. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך, ועם כותרות בהביכלאך: 433; 545 בכותרת: בס״ד פ׳ עקב. 489; 519; 547; 699; 806 בכותרת: פ׳ עקב.

פנ״ז נזכר בסה״מ תרל״ט ח״ב ע׳ תיח. תר״ם ח״א ע׳ כד. ח״ב ע׳ תקסז: „בד׳ אלול וי״נ״ [= בדרושי אלול וימים נוראים]. תרמ״ז ע׳ קט. תרנ״ט ע׳ עה בהערה. תש״ט ע׳ 60 בשולי הגליון. לקו״ש חכ״ה ע׳ 424 הערה 1. חכ״ו ע׳ 388 הערה 31. סה״ש תשמ״ח ח״א ע׳ 309 הערה 30.

בפנ״ח מציין לד״ה מים רבים תרל״ו.

פנ״ח נזכר בסה״מ תרמ״ז ע׳ קכו. תו״מ סה״מ באתי לגני ח״א ע׳ רפה.

פנ״ח־פנ״ט נזכר בשיחת אור ליו״ד כסלו תשמ״א.

פנ״ט נזכר בסה״מ תרמ״ד ע׳ רמא.

27) נמצא בבוך א. בבוך ב ע׳ קכ. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך, ועם כותרות בהביכלאך: 433; 545 בכותרת: בס״ד פ׳ ראה. 489; 519; 547; 699; 806 בכותרת: פ׳ ראה.

פ״ס נזכר בסה״מ תרמ״ז ע׳ קלב בשולי הגליון.

סה״מ תשי״א (מלוקט) ע׳ 218 הערה 5 — נדפס גם בלקו״ש חי״ב ע׳ 155. ח״ז ע׳ 247 בהערה. שם, ע׳ 254. חכ״א ע׳ 81 הערה 46. ובאג״ק כ״ק אדמו״ר זי״ע ח״ד ס״ע רמג. ח״כ ע׳ קצז. תו״מ התוועדויות ח״ג ע׳ 40. ח״ה ע׳ 156. חי״ט ע׳ 327. חל״ו ע׳ 278. אחש״פ תשל״ב. אחש״פ תשל״ז. אחש״פ תשל״ח. אחש״פ תש״מ. תו״מ התוועדויות תשמ״ג ח״ג ע׳ 1233.

פס״א נזכר במאמר ד״ה וככה י״א ניסן תשל״ז. תו״מ התוועדויות חי״ד ע׳ 34. חי״ט ע׳ 317. תשמ״ז ח״ב ע׳ 247. תשמ״ח ח״ג ע׳ 71.

28) וידעת נמצא בבוך א. נכתב שם בהיפוך העמוד שבו מסתיים פס״ב. בבוך ב קקא, ב נכתב זה בעמוד בפ״ע. בהמשך הנדפס בשנת תש״ה ליתא.

כנראה שנזכר בסה״מ תרנ״א ס״ע מב: וכמ״ש במ״א (בד״ה וככה הגדול רל״ז בד״ה וידעת, דע) דבכל מקום שייך משפיע ומקבל. סה״מ עת״ר ע׳ קלב: וכמ״ש בדרוש וככה, רל״ז, בענין וידעת דע דהשגת המהות דלעתיד יהי׳ בבחי׳ הרגשת המהות.

29) נמצא בבוך א (— פס״ג חסר ע׳ בצילום הגוכתי״ק ונסדר מהמשך הנדפס). בבוך ב ע׳ קכב. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך, ועם כותרות בהביכלאך: 433 נרשמה כותרת

[גדולה תורה כו׳] ולהבין . . ג׳ שעות ראשונות		
הקב״ה יושב (סו־סח)[30]	תצא	תקנב
[אני לדודי ודודי לי] ועפ״ז כו׳ שע״י התו׳ נמשך		
רפואה (סט־עא)[31]	תבוא	תקסא

אלא שנדבקה במדבק וא״א לקרותה. 489 בכותרת: פ׳ שופטים תר״ם(!). 519; 547; 699; 806 בכותרת: פ׳ שופטים. 545 בכותרת: בס״ד פ׳ שופטים.

פס״ג נזכר בסה״מ תרמ״ד ע׳ רסא. עת״ר ע׳ רלב. בסה״מ מלוקט ח״ו ע׳ קלה [בהוצאה החדשה — ח״ג ע׳ מ] הערה 50 מציין: פ׳ ס״ג (ע׳ צט). לקו״ש חי״ב ע׳ 156 הערה 4. חט״ו ע׳ 538.

30) נמצא בבוך א. בבוך ב ע׳ קכד. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך, ועם כותרות בהביכלאך: 433; 545 בכותרת: בס״ד פ׳ תצא. 699 בכותרת: פ׳ תצא.

פס״ו ואילך נזכר בסה״מ מלוקט ח״א ע׳ רכז, ובהערה כב. סה״מ מלוקט ח״ד ע׳ רנה הערה 39. סה״מ מלוקט ח״ה ע׳ לז הערה 8. שם, ע׳ לט הערה 26. [בהוצאה החדשה — ח״ב ע׳ שצא. ח״ג ע׳ עדר. ח״א ע׳ קצה. שם, ע׳ קצז]. לקו״ש חי״ג ע׳ 115 הערה 19. חי״ח ע׳ 31 הערה 41.

פס״ז נזכר בסה״מ תרל״ט ח״א ע׳ סח. סה״מ מלוקט ח״א ע׳ רכח הערה 95. סה״מ מלוקט ח״ד ע׳ שפז הערה 36. [בהוצאה החדשה — ח״ב ע׳ שצא הערה 111. ח״ג ע׳ קפג]. לקו״ש ח״ד ע׳ 1345 הערה 22.

פס״ח נזכר בסה״מ מלוקט ח״א ע׳ רכח הערה 98 וע׳ רכט הערה 111. שם, ע׳ רסח הערה 13. [בהוצאה החדשה — ח״ב ע׳ שצב הערה 114 וע׳ שצג הערה 127. ח״א ע׳ רלח]. לקו״ש חי״ג ע׳ 115 הערה 19 והערה 25. שם, ע׳ 117 הערות 41־42. חט״ו ע׳ 108 הערה 63. חי״ח ע׳ 31 הערה 41. שם, ע׳ 252 הערה 98. שם, ע׳ 468 הערה ד״ה אחיך ישראל. חי״ט ע׳ 29 הערה 38. ח״כ ע׳ 64 הערה 19. סה״ש תנש״א ח״ב ע׳ 803 הערה 65.

31) נמצא בבוך א. בבוך ב ע׳ קכח. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך, ועם כותרות בהביכלאך: 433 בכותרת: בס״ד פ׳ תבא. 545 פ״ע בכותרת: בס״ד פ׳ תבא. 699 בכותרת: פ׳ תבא.

פס״ט נזכר בסה״מ מלוקט ח״ד ע׳ שט הערה 29 [בהוצאה החדשה — ח״ד ע׳ עה]. לקו״ש ח״ד ע׳ 1345 הערה 19. חכ״ד ע׳ 238 הערה 89.

פ״ע נזכר בסה״מ עטר״ת ע׳ לה ושם: מס׳ מא״ע = מאור עינים. ראה לעיל ב„מילואים להמראי מקומות״ לע׳ תקסה הערה 67.

המשלים דתקו״ש נזכרים בלקו״ש ח״ב ע׳ 405 הערה 2. ח״ט ע׳ 317 הערה ד״ה למלך. שם, ע׳ 459 הערה ד״ה דער רמב״ם. חי״ד ע׳ 325 הערה 1. חכ״ד ע׳ 622 הערה ד״ה תקיעת שופר. שם, ע׳ 616 הערה ד״ה איינער. חכ״ט ע׳ 102 הערות 61־62. שם, ע׳ 302 הערה 18. שם, ע׳ 517 הערה ד״ה איינע. חל״ד ע׳ 96 הערה 9. חל״ט ע׳ 451 הערה ד״ה ראש־השנה. תו״מ סה״מ תשכ״ו ע׳ ו. ד״ה את ה׳ האמרת ח״י אלול תשל״א. תו״מ התוועדיות חל״ב ע׳ 13 ואילך. יום ב׳ דר״ה תשכ״ו בעת הסעודות. חמ״ח ע׳ 17. ש״פ דברים תש״ל. שבת תשובה תשל״א. ש״פ וארא מבה״ח שבט תשל״ד. ש״פ דברים תשל״ט. תו״מ התוועדויות תשמ״ג ח״א ע׳ 113.

פע״א נזכר בסה״מ תרמ״ד ע׳ קצג. לקו״ש חי״ג ע׳ 115 הערה 23. חי״ח ע׳ 31 הערה 40. תו״מ התוועדויות תשמ״ח ח״ג ע׳ 71. תשמ״ט ח״ב ע׳ 434.

[זה היום תחלת מעשיך] ועפ"ז כו' מל' זכרונות שופרות (עב־עה)[32]	נצבים[33]	תקעא
ארשב"נ נאום הגבר הוקם עול שהקים עולה של תשובה[34]	ש"ק סליחות	
תרל"ח		
[ובכן יתקדש שמך] ואמנם עדיין צ"ל ענין עולם האצי' (עו־עח)[35]	ר"ה[36]	תקפא
[ובתורתך כו' שמע ישראל] והנה בחי' התהוות הבריאה כו' הוא מבחי' הדיבור (עט־פ)[37]	ב' דר"ה[36]	תקפז

32) נמצא בבוך א. בבוך ב ע' קלב. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך, ועם כותרות בהביכלאך: 433 בכותרת: בס"ד פ' נצבים. 545 פע"ב בכותרת: בס"ד ר"ה תרל"ח.

פע"ב נזכר בהמשך תרס"ו ע' תפד. בסה"מ תרל"ט ח"ב ע' תרכג: „ע' בד"ה וככה (לז) ערך פע"ב שאצי' הוא אלוקה לכן נק' העלם" – וראה הערת המו"ל שם. תרמ"ד ע' קעו בשולי הגליון. תרנ"א ע' קסב. הגהות לד"ה פתח אלי' תרנ"ח ריש ע' לח – במהדורת תשס"ח ע' עה. לקו"ש ח"י ע' 148 – ב"פ.

פע"ג נזכר בהמשך תרס"ו ע' תפד. סה"מ תרל"ט ח"ב ע' תיח. עטר"ת ע' פ.

33) ראה בוך 545 שבהערה שלפנ"ז.

34) **נזכר במבוא לפוקח עורים ס"א.**

המבוא לפוקח עורים נדפס גם באגרות קודש כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ג ע' תפא. ונעתק לקמן ע' תתקעה. ושם: בש"ק ההיא אמר כ"ק אאמו"ר את המאמר קודם קבלת שבת, ה"ה המאמר אמר ר' שמואל בר נחמני נאום הגבר הוקם על שהקים עולה של תשובה.

ועפ"ז היו אז ב' מאמרים: א) ד"ה אמר ר' שמואל בר נחמני שנאמר קודם קבלת שבת כנ"ל, ולע"ע לא מצאנו שנזכר במק"א. ב) ד"ה זה היום, והנחה ממנו מכ"ק אדמו"ר הרש"ב. ולהעיר שבמבוא לפוקח עורים הנ"ל (סט"ז – יז) לא הוזכר כלל אודות מאמר השני.

35) נמצא בבוך א. בבוך ב ע' קלח. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך, ועם כותרות בהביכלאך: 433 בכותרת: בס"ד ר"ה תרל"ח. 545 בכותרת: בס"ד יום ב' דר"ה תרל"ח. אלא שהמעתיק טעה ורשם פרק: עח במקום לרשום פרק עו. 699 בכותרת: ליל שני של ר"ה.

פע"ו נזכר בהמשך תער"ב ח"א ע' קכג.

פע"ו־ע"ז נזכר בסה"מ תר"ן ע' רפה. סה"מ תרל"ח ע' ה וע' קעו. סה"מ תרמ"ד ע' רמ: „דאצי' הוא אלקות . . בד"ה וככה הנ"ל מפע"ו עד פע"ט".

פע"ז נזכר בסה"מ תרמ"ז ע' קמג. תרע"ח ע' רצז. אעת"ר ע' קמה. לקו"ש ח"ד ע' 1118 הערה 25.

פע"ח נזכר בבסה"מ תרל"ט ח"ב ע' תרכג, וראה הערת המו"ל שם. וראה לעיל פע"ב.

36) ראה בוך 545; 699 שבהערה שלפנ"ז.

37) נמצא בבוך א. בבוך ב קמ, ב. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך, ועם כותרת: 433 בכותרת: בס"ד ב' דר"ה.

פע"ט נזכר בסה"מ תר"ם ח"א ע' שטו: „בד"ה וככה ע' פרק פ"" – וראה הערת המו"ל שם. תרמ"א ע' רצה.

פ"פ נזכר בלקו"ש ח"ד ע' 1106 הערה 18 – ב"פ. ח"ה ע' 211 הערה 43, ב"פ. ח"ו ע' 36 שולי הגליון להערה 13. ח"ז ע' 202 הערה 26. ח"ט ע' 433 בהערה. חי"ד ע' 52 הערה 48. חט"ז ע' 28 הערה

והנה ע"י בחי' הביטול היש (פא־פג)[38]	ש"ש	תקצו
?[39]	ליל יוה"כ	
ועדיין כו' חסידים ואנשי מעשה[40]	ב' דסוכות	
מה יפו פעמיך בנעלים[41]	חוהמ"ס[42]	
והנה ע"י בחי' הצעקה פנימיות (פד)[43]	שמע"צ[44]	תרד

65. חי"ח ע' 74 הערה 85. שם, ע' 174 הערה 28. ח"כ ע' 567: „המשך וככה הגדול ע' קכח". חכ"א ע' 247 הערה 43. חל"ז ע' 175 — ב"פ „(ע' קכח)". חל"ט ע' 458 הערה ד"ה דערפאר ווערט: „ע' קכח". וראה לעיל פע"ט. סה"ש תש"נ ח"א ע' 61 הערה 116: „ע' קל". סה"ש תנש"א ח"ב ע' 893: „ע' קכח". שם, ע' 894 הערה ד"ה דער „קאפ": „ע' קכח". סה"ש תשנ"ב ח"ב ע' 517 הערה ד"ה דערפאר: „ע' קכח". מאמר ד"ה תקעו תשכ"א. שיחות מטו"מ שמבה"ח מנ"א תשל"ו. ג' תמוז תשל"ח.

38) נמצא בבוך א. בבוך ב ע' קמה. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך, ועם כותרות בהביכלאך: 433 בכותרת: פ(!) ש"ש. 545 פפ"ב בכותרת: בס"ד.

פפ"א־פ"ב נזכר בלקו"ש ח"ט ע' 465 הערה ד"ה מלך ישראל.

פפ"ב נזכר בלקו"ש חל"ד ע' 182 הערה 23. שם, ע' 185 הערה 43.

פפ"ב־פ"ג נזכר בסה"מ מלוקט ח"ד ע' לג הערה 7. סה"מ מלוקט ח"ה ע' ג הערה 10. [בהוצאה החדשה — ח"א ע' רג. שם, ע' א]

פפ"ג נזכר בלקו"ש חל"ד ע' 182 הערה 23. שם, ע' 185 הערה 43.

39) ראה „רשימת דברים" לאדמו"ר מהורש"ב נ"ע (ראה לעיל ח"א עמוד שסח הערה 3) ע' א, פיסקא בונה ירושלים (עה"ג שם: דף ב' ע"ב — ראה לעיל שם): „והנה ירושלים היא חיצוני' המל' רק בה נכלל ציון ג"כ שהיא פנימי' המל' (כמדומה לי שכך אמר אאמו"ר שליט"א בליל יוה"כ ל"ח)". אבל לכאורה אין מזה ראי' שהי' דרוש.

40) ראה בסמוך הערה 44.

41) ציון מאמר זה נוסף בהוצאת תשמ"א של רשימת מאמרי אדמו"ר מהר"ש, אך לע"ע לא נתברר אם הוא מאדמו"ר מהר"ש, ולכן לא נדפס כאן.

42) ראה בוך 545 המצויין לקמן בהערה 45.

43) נמצא בבוך א. בבוך ב ע' קמז. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך, ועם כותרת: 433 בכותרת: שמע"צ.

פפ"ד (ואילך) נזכר בסה"מ תרל"ח ע' רמד. ע' דש. ע' תנה. תר"ם ח"ב ע' תקא. תרנ"ז ע' קסב בהערה. תש"ט ע' סט בשולי הגליון.

סה"מ מלוקט ח"א ע' קעז הערה 27. שם, ע' קעח הערה 37. שם, ע' רמו הערה 12. שם, ע' רמח הערה 31. שם, ע' רנג ובהערה 67. שם, ע' שנה הערה 4 והערה 16. שם, ע' שנז ובהערה 28. שם, ע' שסג הערה 12. שם, ע' שסד הערה 27. שם, ע' תמה הערה 57. סה"מ מלוקט ח"ב ע' קכא הערה 5. שם, הערה 59. מלוקט ח"ד ע' כח הערה 62. [בהוצאה החדשה — ח"א ע' קכח־קכט. שם, ע' קלה הערה 13. שם, ע' קלח הערה 39. שם, ע' קמב. שם, ע' קנח־קס. שם, ע' רטז־ריז. שם, ע' קעו. שם, ע' קסג. שם, ע' קסז — ב"פ. שם, ע' קנא].

לקו"ש ח"ב ע' 443 הערה 3. חי"ט ע' 355 הערה 44. חכ"ב ע' 130 הערה 58. חכ"ד ע' 249 הערות 27; 33. חל"ה ע' 244 הערה 38. חל"ט ע' 388 הערה 123. סה"ש תש"נ ח"א ע' 44 הערה 18. סה"ש תנש"א ע' 50 הערה 123. מאמר ד"ה בסוכות תשבו תשל"ג. ד"ה ולקחתם לכם תשל"ד.

44) **דרוש דחה"ס נסדר, ע"י אדמו"ר מהרשנ"ע, לקמן פצ"ט.** [הערת כ"ק אדמו"ר זי"ע במפתח ההמשך דהוצאת תש"ה].

ואמנם כו' בחי' הדעת (פה־פו)[45]	שמח"ת[42]	תרח
[וידעת?][46] ועפ"ז כו' ד"מ שבלולב (פז־צג)[47]	בראשית	תריב

---

45) נמצא בבוך א. בבוך ב ס"ע קמח. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך, ועם כותרות בהביכלאך: 433 בכותרת: בס"ד שמח"ת. 545 פפ"ה בכותרת: בס"ד יום א' דסוכות תרל"ח.

פפ"ה נזכר בסה"מ תרל"ח ע' רמד. שיחת אור לי"ג תשרי תש"מ.

46) ראה לקמן בפנים ספק"ג שאולי פתיחת דרוש זה היא וידעת.

47) נמצא בבוך א. בבוך ב ע' קנ. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך, ועם כותרות בהביכלאך: 433 בכותרת: פ' בראשית. 545 פפ"ח בכותרת: בס"ד. פצ"ג בכותרת: בס"ד.

פפ"ח־פצ"ב הוא העתק מלעיל ח"א המשך אלה תולדות נח פט"ו מהתיבות: „ויובן בהקדם מה"ע עוה"ב" עד ספי"ט.

פפ"ז (ואילך) נזכר בסה"מ תרנ"ט ע' סג בהערה [בהוצאה החדשה — ע' רלה]. סה"מ תרצ"ב ע' עז — נדפס גם בסה"מ השי"ת ע' 67 בהערה. סה"מ מלוקט א ע' קעח הערה 37. שם, ע' רנג ובהערה 68. שם, ע' שיט הערה 32. שם, ע' שנז הערה 38. [בהוצאה החדשה — ח"א ע' קכט הערה 39. שם, ע' קמג הערה 78. ח"ג ע' מו. ח"א ע' קסא].

לקו"ש ח"ד ע' 1142 הערה 13. שם, ע' 1163 הערה 28. ח"ט ע' 391. חי"ד ע' 471 הערה ד"ה פאראייניגט. חי"ט ע' 355 הערה 42. שם, ע' 358 הערה 29. שם, ע' 566. שם, ע' 570 הערה 6. חכ"ד ע' 585. שם, ע' 586 הערה 4. שם, 587 הערה 8. חכ"ט ע' 224 הערה 33. שם, ע' 369 הערה 101. שם, ע' 494 הערה 5. חל"ד ע' 272 הערה ד"ה כל השנה. שם, ע' 275 הערה ד"ה כל השנה. חל"ה ע' 244 הערה 38. חל"ט ע' 284 הערה ד"ה כל השנה. שם, ע' 288 הערה ד"ה כל השנה. ובאג"ק כ"ק אדמו"ר זי"ע ח"ד ע' יז.

מאמר ד"ה ולקחתם לכם שבת חוה"ס תשל"ב. ד"ה חג הסוכות שבעת ימים תשל"ד. ד"ה ולקחתם לכם תשל"ד. באתי לגני תשל"ה. ד"ה בסוכות תשבו תשמ"ב. ד"ה ולקחתם לכם תשד"מ. ד"ה בסוכות תשבו תשמ"ה. ד"ה יהי ה"א עמנו תשמ"ז. שיחות מוצש"ק ח"ש מבה"ח כסלו תשל"ט סל"ה. אור לי"ג תשרי תשמ"א. תו"מ התוועדויות תשמ"ז ח"א ע' 174.

פפ"ח נזכר בסה"מ תשי"א (מלוקט) ע' 205 בשולי הגליון. לקו"ש חט"ו ע' 384 הערה 18. ח"כ ע' 44 הערה 49. חל"ט ע' 362 הערה 36. סה"ש תש"נ ח"א ע' 30 הערה 37. סה"ש תנש"א ח"א ע' 189 הערה 111. סה"ש תשנ"ב ח"א ע' 118 הערה 37. שם, ע' 237 הערה 116. שם, ע' 274 הערה 61. שם, ע' 289 הערה 77.

פצ"א נזכר בסה"מ מלוקט ח"ד ע' נ הערה 59. שם, ע' שמג הערה 72 [בהוצאה החדשה — ח"א ע' רסח. ח"ד ע' קכ]. לקו"ש ח"ה ע' 349 הערה 86. חל"ט ע' 441 הערה ד"ה ומעלה זו (הב').

פצ"א־צ"ב נזכר בסה"מ תר"ם ח"ב ע' תשנא. סה"מ מלוקט ח"ד ע' רלא הערה 42. סה"מ מלוקט ח"ה ע' קסה הערות 127; 128. שם, ע' רנ הערה 60. [בהוצאה החדשה — ח"ג ע' קסח. ח"ב ע' שסה. ח"ג ע' רלד]. לקו"ש חי"ח ע' 74 הערה 84. חכ"א ע' 88 הערה 35. סה"ש תשמ"ז ח"א ע' 359 הערה 97. סה"ש תנש"א ח"ב ע' 510 הערה 54. (בתו"מ התוועדויות תשנ"ב ח"ב ע' 143 הערה 77 צ"ל: פפ"ח ואילך).

פצ"ב נזכר בסה"מ מלוקט ח"א ע' תמו הערה 70 [בהוצאה החדשה — ח"א ע' קעז]. מאמר ד"ה ולקחתם לכם תשל"ד.

פצ"ג ואילך נזכר בסה"מ מלוקט ח"א ע' קעז הערה 24. שם, ע' רמז הערה 24. שם, ע' שנח הערה 45. שם, ע' שנט הערה 51. [בהוצאה החדשה — ח"א ע' קכז. שם, ע' קלז. שם, ע' קסא־קסב]. לקו"ש חי"ד ע' 471 הערה ד"ה פאראייניגט. חי"ט ע' 355 הערה 44. שם, ע' 358 הערה 29. חכ"ט ע' 224 הערה 33. שם, ע' 348 הערה 218. תו"מ התוועדויות תשמ"ג ח"א ע' 295.

ולהבין כו' בענין האתרוג (צד־צו)[48]	נח	תרכז
[ויאמר כו' לך] ומעתה יובן ענין שמחת בית השואבה (צז־צח)[49]	לך לך	תרלה

48) נמצא בבוך א. בבוך ב ע' קנב. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך, ועם כותרות בהביכלאך: 433 בכותרת: פ' נח. 545 פצ"ז בכותרת: בס"ד. פק"ד בכותרת: בס"ד.

פצ"ג־צ"ד נזכר בסה"מ תרנ"ד ע' קמט בהערה.

פצ"ד נזכר בסה"מ מלוקט ח"א ע' קעח הערה 38. שם ע' שיט הערה 34. שם, ע' שנח הערה 43; 46. סה"מ מלוקט ב ע' מה הערה 6. [בהוצאה החדשה — ח"א ע' קכט. ח"ג ע' מו. ח"א ע' קסא. ח"ג ע' קפח]. לקו"ש ח"ט ע' 389 בהערה. חכ"ד ע' 394 הערה ד"ה כל השנה. חכ"ט ע' 424 הערה כל השנה. שם, ע' 426 הערה ד"ה כל השנה. שם, ע' 429 הערה ד"ה כל השנה. סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 392 הערה 76. הגדה של פסח עם לקוטי טעמים מנהגים וביאורים ח"ב ע' תרצג הערה ד"ה אויפהויבן די וועלט. מאמר ד"ה ולקחתם לכם תשל"ד. ד"ה אלה תולדות נח תשל"ז. ד"ה בסוכות תשבו תשמ"ב. ד"ה בסוכות תשבו תשמ"ה. תו"מ התוועדויות ח"ל ע' 248. שיחות ש"פ אחרי מבה"ח אייר תשל"ג. י"ג ניסן תשל"ח קרוב לסופה. ש"פ נח תשמ"א.

פצ"ה נזכר בסה"מ מלוקט ח"א ע' קעז הערה 31. שם, ע' קעח הערה 34. שם, ע' רנד הערה 73. [בהוצאה החדשה — ח"א ע' קכח־קכט. שם, ע' קמג]. לקו"ש חט"ו ע' 39 ואילך. חי"ט ע' 577. ח"כ ס"ע 291־292. חכ"ה ע' 29, הערה 14. סה"ש תשמ"ח ח"א ע' 26 הערה 32. סה"ש תש"נ ע' 92 הערה 55. סה"ש תנש"א ח"א ע' 74 הערה 114. מאמר ד"ה בסוכות תשבו תשמ"ה.

פצ"ה־צ"ו נזכר בסה"מ מלוקט ח"א ע' ע' תמג הערה 34. [בהוצאה החדשה — ח"א ע' קעד]. לקו"ש חכ"ה ע' 27 הערה 42. שם, ע' 29 הערה 12. חכ"ט ע' 219 הערה 66. חל"ה ע' 18 הערה 43. סה"ש תנש"א ח"א ע' 80 הערה 55. תו"מ התוועדויות תשמ"ה ח"א ע' 437.

פצ"ו נזכר בסה"מ מלוקט ח"א ע' קעה הערה 2. שם, ע' רסג הערה 31. [בהוצאה החדשה — ח"א ע' קכו. שם, ע' ריג]. לקו"ש ח"ט ע' VIII הערה 3. חט"ו ע' 263־264 הערות 34־35. ח"כ ע' 293 הערה 111. שם, ע' 367 הערה 6. שם, ע' 556 הערה ד"ה ויעקב. חכ"ד ע' 517 הערה 6. חכ"ה ע' 29 הערה 17 „(ע' קנד)". שם, ע' 503. חל"ה ע' 242 הערה 15. סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 296 בשולי הגליון. מאמר ד"ה אלה תולדות נח תשמ"ב. ד"ה להבין ענין תשרי תשל"ו. תו"מ התוועדויות ח"ב ע' 47. שיחות י"ג תשרי תשל"ה בסופו. שמבה"ח מ"ח תשל"ז. יום שמח"ת תש"מ. ב' דר"ח מ"ח תש"מ בתחלתו. יום שמח"ת תשמ"א. תו"מ התוועדויות תשמ"ג ח"א ע' 373־374. תשד"מ ח"א ע' 356. שם, ע' 431. תשמ"ה ח"א ע' 415. שם, ע' 557. תשמ"ו ח"א ע' 446. שם, ע' 472.

49) נמצא בבוך א. בבוך ב קנד, ב. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך, ועם כותרת: 433 בכותרת: בס"ד פ' לך לך.

פצ"ז נזכר בסה"מ מלוקט ח"ב ע' קלז הערה 48. שם, ע' קלח הערה 60. סה"מ מלוקט ח"ג ע' רמב הערה 15. [בהוצאה החדשה — ח"א ע' רלא־רלב. ח"ד ע' קסח]. לקו"ש חי"ט ע' 591. ח"כ ע' 360 הערה 10. חכ"ד ע' 247 הערה 18. שם, ע' 250 הערה 38. שם, ע' 589 הערה 2. חל"ט ע' 400 הערה 4. שם, ע' 403 הערה 7. סה"ש תש"נ ח"א ע' 44 הערה 18. שם, ע' 46 הערה 48. שם, ע' 71 הערה 1. סה"ש תנש"א ח"א ע' 58 הערה 4. שם, ע' 60 הערה 7. הגדה של פסח עם לקוטי טעמים מנהגים וביאורים ח"ב ע' תרצג הערה ד"ה ד"ה און טאן דאס. מאמר ד"ה חג הסוכות שבעת ימים תשל"ד. תו"מ התוועדויות חמ"ח ע' 113. תשמ"ג ח"א ע' 225.

פצ"ח נזכר בסה"מ מלוקט ח"א ע' רנד הערה 76. ח"ב ע' קכה ובהערה 60. [בהוצאה החדשה — ח"א ע' קמד. שם, ע' קסז]. מאמר ד"ה ושאבתם מים בששון תשי"ט. שיחות ליל ב' דסוכות תשמ"א. תו"מ התוועדויות תשמ"ג ח"א ע' 225. תשמ"ו ח"א ע' 235.

באתי לגני[50]	וירא	
ועדיין כו' חסידים ואנשי מעשה (צט־קג)[51]	ב' דסוכות	תרמג
ושננתם לבניך[52]		
והנה כו' וענין חותם זה (קד־קז)[53]		תרנג
יפה שעה א' בתשובה ומעש"ט[54] (ד' פרקים)	תולדות	
ועפ"ז יובן ענין מ"ש ונעליכם ברגליכם (קח־קי)[55]	ויצא	תרס

---

50) כדי שלא להפסיק באמצע ההמשך, נדפס מאמר זה לאחרי סיום ההמשך. וראה לקמן הערה 65.

51) נמצא בבוך א. בבוך ב ע' קנו. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך. בבוך 433 רשם כותרת: בס"ד יום ב' דסוכות. ומחקו.

באגרות קודש כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ח"א ע' א כתוב: ומוס"פ מאמר חסידים ואנשי מעשה מאמר נפלא אשר אמר כ"ק אאמו"ר שליט"א בחג הסוכות העבר ויקבלו עונג ממאמר זה כי נפלא הוא.

פצ"ט נזכר בסה"מ תר"ם ח"ב ע' תשלב.

פ"ק נזכר בסה"מ תר"ם ח"ב ע' תשלב. לקו"ש ח"ז ע' 156 הערה 22.

למאמר זה לא נכתבו קיצורים. וראה לעיל הערה 2 בשוה"ג.

פק"ג נזכר במאמר ד"ה חסידים ואנשי מעשה שבת חוהמ"ס תשכ"א. תו"מ התוועדויות ח"י ע' 47. שם, ע' 76. חכ"ט ע' 46.

52) לעיל בהמשך וככה פק"ה כותב: ובד"ה ושננתם לבניך (זל) בענין ביאור פסוק זה דוכל בנייך ג"כ באורך. בהמשך הנדפס: (ל"ו). דרוש בהתחלה זו נדפס בסה"מ תרל"ו ח"ב ע' רפד. הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב מדרוש זה נדפסה שם, ע' תקלב בכותרת: ש"פ ראה. ושם לא נזכר פסוק זה. ויש לעיין לאיזה מאמר כוונתו.

53) נמצא בבוך א. בבוך ב ע' קנז. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך. בבוך 545 בפרק קז בתחלתו, על הצ"ע (בענין) איהו וחיוהי חד, נכתב הגהה בין השיטין: (אמר חיים אלעזר [ביחאווסקי] אבל בהקדמת תיקוני זהר איהו וגרמוהי חד איהו וחיוהי חד).

פק"ד נזכר בלקו"ש ח"ב ע' 443 הערה 3.

פק"ז נזכר באגרות קודש כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ח"א ע' א כותב: המאמר וככה עדיין לא נגמר ומחזיק עתה קז סעי' וכפי הנראה עדיין אינו קרוב להסוף. לקו"ש חל"ב ע' 25 הערה 55.

54) נמצא בבוך 619 ע' רס בכותרת: בס"ד פ' תולדות תרל"ח ליובאוויטש. והוא מאמר ד"ה זה שנמצא לעיל ח"א אחרי המשך אלה תולדות נח, וראה בהנסמן שם.

ואולי א) נאמר עוה"פ בשנת תרל"ח. ב) זהו תאריך העתקת המאמר ע"י המעתיק. ג) טעה המעתיק בתאריך השנה וצ"ל: תרל"ז. אבל עפ"ז צ"ל שהיו שני דרושים בפ' תולדות.

55) נמצא בבוך א. בבוך ב ע' קנח. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך, ועם כותרות בהביכלאך: 433 בכותרת: בס"ד פ' ויצא. 545 פק"ח בכותרת: בס"ד. 2202 מסיום פרק קי עד פקט"ז חסר.

פק"ח ואילך נזכר בסה"מ מלוקט ח"ד ע' רלג [בהוצאה החדשה — ח"ג ע' קסט] הערה 54. הגדה של פסח עם לקוטי טעמים מנהגים וביאורים ח"ב ע' תשפד בהערה. תו"מ התוועדויות תשמ"ט ח"ב ע' 434. ד"ה וככה תאכלו אותו י"א ניסן תשל"ז. ד"ה כימי צאתך תשל"ז. תו"מ התוועדויות תשמ"ה ח"ג ע' 1820.

פק"ט נזכר ד"ה וככה תאכלו אותו י"א ניסן תשל"ז. ד"ה כימי צאתך תשל"ז.

[היום גלותי?] ולהבין כו' היום גלותי (קיא־קטו)[56]		תרסז
ומעתה יובן ענין ומקלכם בידכם (קטז־קיח)[57]	וישלח	תרעו
אך כו' בכאו"א מישראל יש ב' נפשות (קיט)[58]	יט כסלו	תרפח

56) נמצא בבוך א. בבוך ב ע' קסב. ונמצא גם בהביכלאך: 545 בכותרת: בס"ד. פקט"ו בסופו: ועכ"ז (חסר). ובביכלאך: 201 פקט"ו בסופו: ועכ"ז (חסר בכי"ק). 202; 486; 489; 1221; 1775 פקט"ו בסופו: ועכ"ז ועה"ג רשם: חסר בכי"ק. 433; 519; 540; 547; 699 פקט"ו בסופו קטע והנה בחי' בירור ליתא. 601 פקט"ו בסופו: ועכ"ז. 806 פרקים קיב־קטו ליתא. 2202 מסיום פרק קי עד פקט"ז חסר.

שורות אחדות מהמאמר נכתבו בגוכתי"ק, וההמשך נכתב בכת"י מעתיק והוא מאמר ד"ה מה יפו משנת תר"ל.

בסה"מ תרל"ח ע' שעה ואילך מופיעים שלשה הנחות מכ"ק אדמו"ר מהורש"ב מדרושי אביו כ"ק אדמו"ר מהר"ש מדרושי מילה, כפי שנכתבו בבוך 1012. והם הנחה ד"ה 1) היום גלותי חרפת מצרים. 2) ומלתם את ערלת לבבכם. 3) מי יעלה לנו השמימה. ושם על הנחה ד"ה היום גלותי חרפת מצרים נכתב בהערה, שאולי הוא הנחה ממאמר זה שלפנינו. ולפ"ז א) פתיחת המאמר כאן היתה היום גלותי חרפת מצרים. ב) מלבד הפתיחה והסיום שם שלא נמצא כאן, הנה בהנחה הנ"ל נכתב רק חלק ממאמר זה, ואז לכאורה צ"ל שלא נאמר יותר. וההמשך ניתוסף אח"כ, בעת העתקת המאמר, ובפרט שהמאמר הוא העתקת המעתיק מסה"מ תר"ל כנ"ל. אבל דוחק לאמר שכ"ק אדמו"ר מהורש"ב לא רשם יותר, כיון שנכתב שם גם הסיום. לאידך י"ל שהנחה הנ"ל היום גלותי חרפת מצרים אינה הנחה ממאמר זה שלפנינו, רק שבה נתבארו כמה ענינים שנזכרו במאמר זה.

לאחרונה נתקבל צילום בוך 1075 ושם ע' 455 נמצא דף — לכאורה חסר התחלה וחסר סיום — שנכתב בגוכתי"ק מאת כ"ק אדמו"ר מהר"ש מדרושי מילה, ושם נכתב 10 שורות וקרוב לסיומם נכתב: וזהו היום גלותי חרפת מצרים, ומבאר זה. ולאח"ז באותו עמוד (בהפסק ב' שורות) והמשכו בע' הבא — בא מאמר ד"ה ומלתם את ערלת לבבכם. ואולי י"ל שזהו המאמרים דלעיל שעליהם באו ההנחות.

לפרקים קיב־קטו לא נכתבו קיצורים. וראה לעיל הערה 2 בשוה"ג.

פקי"ב נזכר בתו"מ התוועדויות חי"ח ע' 234.

פקי"ג נזכר בהגדה של פסח עם לקוטי טעמים מנהגים וביאורים ח"ב ע' תשפד בהערה. מאמר ד"ה וככה תאכלו אותו י"א ניסן תשל"ז. שיחת אחש"פ תשל"ז.

פקי"ד נזכר במאמר ד"ה ד"ה כימי צאתך תשל"ז.

57) נמצא בבוך א. בבוך ב ע' קסו. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך, ועם כותרות בהביכלאך: 433; 489; 519; 547; 699; 806; 1221; 1775 בכותרת: פ' וישלח. 545 בכותרת: בס"ד פ' וישלח.

פקט"ז ואילך נזכר בסה"מ תרנ"ב ע' סח. פר"ת ס"ע סח. לקו"ש ח"ד ע' 1326. הגדה של פסח עם לקוטי טעמים מנהגים וביאורים ח"ב ע' תשפד בהערה. ובאג"ק כ"ק אדמו"ר זי"ע חט"ו ע' קלז. מאמר ד"ה וככה תאכלו אותו י"א ניסן תשל"ז. ד"ה כימי צאתך תשל"ז. תו"מ התוועדויות ח"כ ע' 159. חכ"ו ע' 217. שיחת אחש"פ תשל"ז.

58) נמצא בבוך א. בבוך ב קסט, ב. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך, ועם כותרות בהביכלאך: 433 בכותרת: בס"ד י"ט כסלו. 489; 519; 547; 699; 806; 1221; 1775 בכותרת: י"ט כסליו. 545 בכותרת: בס"ד י"ט כסליו פ' וישב.

פקי"ט נזכר באגרות קודש כ"ק אדמו"ר חט"ו ע' קלז. מאמר ד"ה וככה תאכלו אותו י"א ניסן תשל"ז. ד"ה כימי צאתך תשל"ז. שיחת אחש"פ תשל"ז.

לפרק קיט לא נכתב קיצור. וראה לעיל הערה 2 בשוה"ג.

[כי אתה נרי[59]] ואמנם עדיין צ"ל מ"ש מטה		
עוזך (קכ־קכד)[60]	וישב, חנוכה	תרצא
אך עדיין צ"ל למה צריכים לבחי' האין שהוא		
הממוצע (קכה־קכו)[61]	מקץ, חנוכה	תשג
[לעולם ירגיז אדם] והנה כו' המטה משה, דלע"ל,		
דיעקב (קכז־קכח)[62]	ויגש	תשח
ובכ"ז יובן מ"ש ואכלתם אותו בחפזון (קכט־קלא)[63]	ויחי	תשטו
והנה כו' והי' אור הלבנה (קלב־קלה)[64]	שמות	תשכא

---

59) נכתב במפתח המאמרים שבבוך ב בתחלתו. אבל לא נתברר לע"ע אם פתיחה זו נאמרה, או שהיא אחת מהשלבים במאמר זה. ראה גם לעיל בפנים הספר בהערות להמאמר.

60) נמצא בבוך א. בבוך ב ע' קע. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך, ועם כותרות בהביכלאך: 433; 545 בכותרת: בס"ד פ' וישב חנוכה. 489; 519; 547; 699; 806; 1221; 1775 בכותרת: פ' וישב חנוכה. 680 בכותרת בכת"י אחר: מד"ה וככה הגדול.

פקכ"א ואילך — ראה סה"מ תרמ"ד ע' רב בהכותרת: ממ' וככה תרל"ז.

פקכ"א נזכר בסה"מ תרנ"ב ע' יב. תרנ"ד ע' מב.

פקכ"א־פקכ"ב נזכר בסה"מ תרנ"ה ע' שכח.

פקכ"ג נזכר בסה"מ תרנ"ב ע' יב — ב"פ. תרנ"ד ע' מב — ב"פ.

לפרק קכד נכתב קיצור רק במהדו"ק. וראה לעיל הערה 2 בשוה"ג.

61) נמצא בבוך א. בבוך ב ע' קעד. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך, ועם כותרות בהביכלאך: 433; 489; 519; 547; 699; 806; 1221; 1775 בכותרת: פ' מקץ חנוכה. 545 בכותרת: בס"ד מקץ תרל"ח חנוכה. 680 בכותרת בכת"י אחר: מד"ה וככה הנ"ל, פ' מקץ חנוכה.

פקכ"ה נזכר בסה"מ תרנ"א ע' מ. שם, ע' סט. הגהות לד"ה פתח אלי' תרנ"ח ע' יב — במהדורת תשס"ח ע' יט. תרס"ה ע' רסד.

62) נמצא בבוך א. בבוך ב ע' קעו. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך, ועם כותרות בהביכלאך: 433; 489; 519; 547; 699; 806; 1221; 1775 בכותרת: פ' ויגש. 545 בכותרת: בס"ד פ' ויגש.

פקכ"ז נזכר בסה"מ תרנ"ב ע' סח.

פקכ"ח נזכר במאמר ד"ה וככה תאכלו אותו י"א ניסן תשל"ז. ד"ה כימי צאתך תשל"ז. תו"מ התוועדויות תשמ"ט ח"ב ע' 434.

63) נמצא בבוך א. בבוך ב ע' קעח. ונמצא גם בהביכלאך שנסמנו לעיל בריש ההמשך, ועם כותרות בהביכלאך: 433; 489; 519; 547; 699; 806; 1221; 1775 בכותרת: פ' ויחי. 545 בכותרת: בס"ד פ' ויחי.

פקכ"ט ואילך נזכר בסה"מ מלוקט ח"ג ע' קמו [בהוצאה החדשה — ח"ג ע' רסז] הערה 45. לקו"ש חט"ז ע' 125 הערה 31. חכ"ב ע' 35 הערה 58. חכ"ו ע' 45 הערה 23. חל"ד ע' 282. הגדה של פסח עם לקוטי טעמים מנהגים וביאורים ח"ב ע' תשעז. ע' תשעח. מאמר ד"ה עבדים היינו תשמ"ח. תו"מ התוועדויות חכ"ג ע' 135. חמ"ז ע' 265. תשמ"ח ח"ג ע' 75.

פק"ל נזכר בתו"מ התוועדויות תשמ"ח ח"ב ע' 518.

64) נמצא בבוך א. בבוך ב ע' קעט. ונמצא גם בהביכלאך: 433; 545 בכותרת: בס"ד פ' שמות. 489; 519; 806; 1221; 1775 בכותרת: פ' שמות. 540 ובסיומו רשם: סליק בעזר השי"ת ויתעלה לעד ולנצנ"צ = ולנצח נצחים. 547 בכותרת: פ' שמות. בסיומו רשם המעתיק: סליק ומוגה היטב

בעינא פקיחא למען ירוץ הקורא בו. 699 בכותרת: פ' שמות. ובסיומו רשם המעתיק סליק ומוגה היטוב עד סעיף ע"ב. הר' י"ק.

פקל"ד ופקל"ה (סוף הדרוש) נזכר בסה"מ מלוקט ח"ה ע' סא [בהוצאה החדשה — ח"א ע' רצז] הערות 63־64.

לקו"ש ח"ג ע' 873 הערה 12. ח"ד ע' 1181 הערה 27. חי"א ע' 301 הערה ד"ה בשובה ונחת. ע' 312 הערה ד"ה בשובה ונחת. חי"ד ע' 247 הערה ד"ה דבשובה ונחת. שם, ע' 395. שם, ע' 396 הערה 7. חכ"ד ע' 640 הערה ד"ה בשובה ונחת. חכ"ח ע' 39 הערה 63. שם, ע' 237 הערה 47. חל"ב ע' 190 הערה 40. שם, ע' 202 הערה ד"ה יחיש; ד"ה בשובה ונחת. שם, ע' 214 הערה ד"ה מחיש עוד יותר. חל"ד ע' 282. סה"ש תשמ"ז ח"א ע' 139 הערה 33. ח"ב ע' 607 הערה ד"ה צואיילן והערה ד"ה בשובה ונחת. סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 696 הערה ד"ה איילט נאכמער. הגדה עם לקוטי טעמים מנהגים וביאורים ח"ב ע' תרכא הערה ד"ה בשובה ונחת. שם, ע' תרמ הערה ד"ה חושה. שם, ע' תשפב בהערה. ובאג"ק כ"ק אדמו"ר זי"ע חט"ו ר"ע כב. חי"ז ע' רט. חכ"ז ע' שעב. מאמר ד"ה וככה י"א ניסן תשל"ז. תו"מ התוועדויות חי"ט ע' 315.

65) נמצא בבוך 1062 (גוכתי"ק וכת"י מעתיק). 619 ע' רצט ללא כותרת. סה"מ תרכ"ח ס"ע כא ואילך והמשכו בע' יט ואילך.

לע"ע לא נתברר אם מאמר זה נאמר בש"פ וירא באמצע ההמשך, או שרק נכתב מאמר לש"פ וירא. בבוך א לא נמצא מאמר זה. וכן לא בבוך ב.

---

1) נעתקו מגוכתי"ק כ"ק אדמו"ר מהורש"ב בוך מס. 1012. ראה גם לעיל ח"א ע' שפב הערה 1.

2) נזכר בהנחה ד"ה ומעין מבית ה' יוצא הב' בתחלתו.

---

3) בהנחה זו כתב כ״ק אדמו״ר מהורש״ב: אצ״ל (= אין צריך להעתיק) — ראה בהערות בפנים המאמר. וכן נזכר בו ההנחה ד״ה ואהבת את ה׳ אלקיך דלעיל.

4) בהנחה זו כתב כ״ק אדמו״ר מהורש״ב: אצ״ל (= אין צריך להעתיק) — ראה בהערות בפנים המאמר.

5) המאמר נכתב בעט, והוספות ותיקונים נכתבו בעפרון.

6) נכתב רק חלק.

7) בהנחה זו כתב כ״ק אדמו״ר מהורש״ב: אצ״ל (= אין צריך להעתיק). וכן כתב: ע׳ מזה באריכות בד״ה מים רבים הגדול סעי׳ . — ראה בהערות בפנים המאמר.

8) נכתב רק חלק קטן.

9) בהנחה זו כתב כ״ק אדמו״ר מהורש״ב: אצ״ל (= אין צריך להעתיק) — ראה בהערות בפנים המאמר.

10) נכתבו רק איזה שורות.

11) נכתב רק חלק קטן מהמאמר. בהנחה זו כתב כ״ק אדמו״ר מהורש״ב: אצ״ל (= אין צריך להעתיק). וכן מזכיר: סידור בשער הלולב. בשערי אורה שער החנוכה ד״ה בכ״ה בכסליו. כמבואר במאמר מים רבי׳ הגדול כמדומה לי שהוא בסעי׳ ל״ח. — ראה בהערות בפנים המאמר.

12) חלק מהמאמר נכתב בעפרון.

13) נכתב רק עמוד אחד.

1) נמצא בבוך 626 ע׳ שמב.

ליקוט מתוך כתבי כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ אודות שנת תרל"ז

ש"פ תולדות

איך האָב געהערט ווינטער תרנ"ב ווי החסיד המשכיל ר' שניאור זלמן נ"ע זלאטפּאָלסקי[1] האָט זיך מפלפל געווען מיט החסיד המשכיל והמקובל ר' יהודה ליב נ"ע האפמאן[2] אין דעם זיידענס[3] אַ מאמר וואָס זיי האָבן געהערט פרשת תולדות תרל"ז — מיט לערך פופצען יאָר פריער — זיי האָבןביידע גערעט מיט אַזאַ קאָך, ר' זלמן זאָגט, אַז דאָס האָט דער רבי געמיינט און ר' ליב זאָגט אַז דאָס האָט דער רבי געמיינט, ביידע ברייגנען ראיות לדבריהם און באַ ביידען איז דער מאמר פריש און לעבט אַזוי, ווי זיי וואָלטען ערשט היינט געהערט דעם מאמר[4].

ליל י"ט כסלו

החסיד ר' יעקב קאָפּיל[1] אומר בדמעות על עיניו: הננו רואים במוחש אמיתת הדברים אשר הואיל כ"ק אדמו"ר נ"ע[2] לומר בי"ט כסלו תרל"ז אלי ודודי[3] ר' אהרן חוזר[4], וזה הדבר:

י"ט כסלו תרל"ז חל להיות ביום השלישי, בשבת פרשת וישלח שלפני החג אמר כ"ק אדמו"ר את המאמר קטנתי[5] מכל החסדים בביאור ההפרש בין חסד

---

1) הרה"ח ר' שלמה שניאור זלמן זלאטאפאלסקי מקרמנטשוג, ראה אודותו — שיחת י"ג תמוז תרצ"ב. סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 162. תש"ג ע' 157. תש"ז ע' 69. ע' 107. אג"ק כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ב ע' רס. תו"מ רשימת היומן ע' רנא. ע' תנב. ועוד.

2) מחסידי כ"ק אדמו"ר מהר"ש ומהורש"ב. ראה אודותו — לקו"ד ח"א ע' לה סע"ב ואילך. קכו, א. קעט. א. סה"ש תרצ"ו ע' 135 ואילך. תרצ"ט ע' 302. תש"ג ס"ע 169. תו"מ רשימת היומן ע' רס.

3) כ"ק אדמו"ר מהר"ש.

4) לקוטי דיבורים ח"ג ע' 898 ואילך. סה"ש תש"ג ע' 104.

1) הרה"ח ר' יעקב קאפיל ז"ל זעליגסאהן. הי' החוזר בשנת תרנ"ב-תרנ"ג. ראה אודותו — סה"ש תרפ"א ע' 17. תרצ"א ע' 229. תש"ז ע' 101. ה'שי"ת ע' 399. ע' 419. תו"מ רשימת היומן ע' קצז. ע' שנו. ע' תז. כנראה גם נזכר בקונ' עה"ח ע' 52 בתור משגיח בישיבת תו"ת. ובהערת כ"ק אדמו"ר זי"ע: ר' יק"ז בן הרב ר' אברהם — הנק' דער מ"ץ — שהי' רב בליובאוויטש בימי הצ"צ.

2) כ"ק אדמו"ר מהר"ש.

3) להלן מסופר שנכנסו לכ"ק אדמו"ר מהר"ש, אביו — הרב, ודודו — ששמע פסק הצ"צ, והרד"ץ — ששמע מאביו פסק אדה"ז, וכ"ק אדמו"ר מהר"ש דיבר אל אביו ודודו. ועפ"ז אולי צ"ל כאן: אל אבי ודודי.

4) הרה"ח ר' אהרן ז"ל זעלגיסאהן. ראה אודותו — סה"ש תרפ"ז ע' 17. תר"ץ ע' 96. תש"ה ע' 19 ואילך. אג"ק כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ג ע' שצג. תיב. ח"ד ע' קפא. ח"ו ע' רסט.

5) לעיל בח"א ע' קא נמצא הדרוש ויהי לי שור וחמור עם הערות מכ"ק אדמו"ר מהורש"ב. ועפ"ז צ"ל שהיו שני דרושים בשבת זה.

דאברהם וחסד דישמעאל[6], ומאמר זה חזרנו כמה פעמים, וכ"ק אדמו"ר דעכשו[7] חזר אותו במשך השלשה ימים שבין שבת עד החג שמונה עשר פעמים. כששאלתיו מדוע הוא מתמיד לחזור מאמר זה יותר על הרגיל — שלשה פעמים במשך השבת — ובחורף גם במוצש"ק ופעם אחת בכל יום במשך השבוע, לא השיב לי על זה.

בליל[8] התקדש חג י"ט כסלו יצא כ"ק אדמו"ר[2] אל הנאספים רק לשעה קלה, ותכן שיחתו היתה במעלת ימי החדש ומעלת ימי השבוע. ימי החודש הם ימי עולם וימי השבוע הם ימי תורה, וועלט־טעג און תורה־טעג. ויאמר אשר בשנה זו תרל"ז יום החג חל להיות באותו יום הפרשה שהיתה בשנת הגאולה — תקנ"ט. אחר כך נגן כ"ק אדמו"ר את ניגונו של כ"ק אדמו"ר הזקן המפורסם וירמוז לבניו הרז"א[9] והאדמו"ר דעכשו[7] לנגן עמו, כשמוע בנו הצעיר[10] את אחיו מנגנים דחק ונכנס ונגן עמהם בקול אדיר צוהל. כ"ק אדמו"ר[2] ישב על כסא קדשו עיניו עצומות ודמעות יורדות על לחייו הלבנות כשיד[11] וככלותו לנגן ברך את הנאספים ויאמר להם שיהנו מהמשקה והמזונות הערוכים לפניהם.

כשחזרנו השיחה דימי עולם וימי תורה אמר החסיד ר' יעקב מרדכי[12] שהי'

---

6) ראה גם ד"ה קטנתי בסה"מ תרע"ט ע' קכג ואילך.

7) כ"ק אדמו"ר מהורש"ב.

8) יומן תרנ"ה — הערה בלקו"ד שם.

9) הרה"ח ר' שניאור זלמן אהרן ז"ל. ראה אודותו ספר התולדות — אדמו"ר מהר"ש ע' 22 (קה"ת תש"ז. תשנ"ז). לקו"ד ח"א טו, ב ואילך. סה"ש תרפ"ג ע' 41. תרצ"א ע' 226־227. תרצ"ו ע' 55 ואילך. ע' 127־128. ע' 139. תרצ"ז ע' 190. ע' 235. ע' 239. ע' 243. תרח"ץ ע' 273־274. ע' 300. ע' 324. תש"ו ע' 5. ע' 14. תש"ז ע' 82־83. ס"ע 107 ואילך. תש"ח ע' 168. ע' 193. ע' 218. ע' 254. תש"ט ע' 272. תו"מ רשימת היומן ע' קעד. ע' ר. ע' רעז. רעט. ע' דש. ע' שלה. ע' שנג. קונטרס בר מצוה תרנ"ג ע' טו. ע' יז.

10) הר"ר מנחם מענדל ז"ל. ראה אודותו בספר התולדות — אדמו"ר מהר"ש ע' 22. — הערה בלקו"ד שם.

נולד וא"ו אדר תרכ"ז. היתה שנה מעוברת, ולע"ע לא נתברר באיזה אדר. נפטר בשנת תש"ב (לערך) באי קורסיקא השייך לצרפת. בהשתדלות כ"ק אדמו"ר זי"ע (ראה אג"ק ח"י ע' ריד) הועלתה גופו — בשנת תשט"ז — לארה"ק, ומ"כ בצפת עיה"ק. ראה אודותו — ספר התולדות — אדמו"ר מהר"ש ע' 22 (קה"ת תש"ז. תשנ"ז). סה"ש תר"ץ ע' 96. תו"מ רשימת היומן ע' רעז. ע' רעט. ע' שלד. ע' שעא. לקו"ש חי"ג ע' 180. ועוד. וראה גם אג"ק כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ חי"ג ע' טז ובהערות המו"ל שם.

11) אוצ"ל: כסיד.

12) בעזפאַלאָוו, רב בפאָלטאַווע. מחסידי אדמו"ר מהר"ש ואח"כ אדמו"ר מהורש"ב נ"ע. נפטר ל' תשרי תרע"ו. — ראה אודותו שיחת שמח"ת תר"ץ אות כא ואילך. שיחת כ' כסלו תרצ"ג. ספר השיחות קיץ ה'ש"ת ע' 26. ועוד. — הערה בלקו"ד שם.

ראה גם ספר השיחות תורת שלום ע' 189. ספר השיחות תר"ץ ע' 92. וש"נ. שם ע' 102. ע' 104. תש"ו ע' 11, ושם: י"ב אייר תרט"ו — ל' תשרי תרע"ו. וש"נ. לקו"ד ח"ג ע' תמט. סה"ש תש"ג ע' 104. שיחת ליל ז' של פסח תרצ"ו (קה"ת תשע"א) ע' 3. תו"מ התוועדויות ח"ד ע' 25. שיחת שבת בראשית תש"ג — בניצוצי אור — וויינגארטען ע' 19. זיכרון לבני ישראל ע' רו.

אז עוד צעיר לימים, כי ימי עולם הם היומין זעירין דמדות וימי תורה הם הימים דמוחין, והאדמו"ר דעכשו[7] אמר כי יום הוא גילוי, ימי עולם הם העבודה דתפלה וימי תורה הם העבודה בפו"מ. החסיד ר' דוד הירש[13] שהי' באותו מעמד תמה על זה וטען שימי תורה הם למעלה במדריגה מימי עולם והעבודה בפועל היא למטה במדריגה מהעבודה דתפלה שהיא עבודה שבלב, א"כ ראוי הדבר אשר ימי תורה הם העבודה שבלב וימי עולם העבודה בפועל. האדמו"ר דעכשו[7] אמר שמצד ההשכלה וההבנה הנה הצדק עם הרד"ץ[13] שימי תורה הם עבודה שבלב וימי עולם הם העבודה בפועל, אמנם ע"פ ההתבוננות וההרגש בהמאמרים המיוסדים דכל הגבוה ביותר יורד למטה יותר[14] וכמאמר דנעוץ תחלתן בסופן[15] וסוף מעשה עלה במחשבה תחלה[16] ביתרון הגשמי שיהי' לעתיד[17], הנה ימי עולם הוא העבודה בלב איך לברר ולזכך את העולם וימי תורה הוא העבודה בפועל אשר יתגלה במעלת היש בהגלות נגלות טעמי תורה ע"י משיח צדקנו[18] בב"א.

המסובים התווכחו ביניהם על אודות זה ויתחלקו לשתי דעות. בינתים באו הקצבים ר' חיים מאיר ואחיו ר' אברהם[19] בשאל'. אבי[20] ושאר הרבנים שהיו באותו מעמד עיינו בהשאלה ובעת ההיא היתה פקודה מכ"ק אדמו"ר[2] אשר כל שאלה חמורה בבדיקה יבוא אבי אליו להתיישב, ולהיות כי כעין שאלה כזו אירע בימי כ"ק אדמו"ר צמח צדק ודודי ר' אהרן חוזר[4] הי' באותו מעמד שכ"ק אדמו"ר פסק הלכה למעשה בשם זקנו כ"ק אדמו"ר הזקן, נכנס גם הוא עם אבי לכ"ק אדמו"ר להרציא דבר השאלה, ובעמדם בהיכל כ"ק אדמו"ר סיפר דודי הרא"ח שגם

---

13) הרה"ח ר' חיים דוד צבי בן הרה"ח ר' פרץ חן. ראה אודותו ספר השיחות קיץ ה'ש"ת ע' 49. ספר התולדות — אדמו"ר מהר"ש ע' 81. ועוד. — הערה בלקו"ד שם.

רב בטשערניגוב. מחסידי אדמו"ר מהר"ש ואח"כ אדמו"ר מהורש"ב נ"ע. תר"ו — כ"ד כסלו תרפ"ו בירושלים ת"ו. ראה עוד אודותו — סה"מ תרל"ט ח"א ע' שנ. קונטרס בר מצוה תרנ"ג ע' כ־כב. סה"ש תורת שלום (קה"ת תשנ"ג) ע' 263. קובץ כ"ף מנ"א ששים שנה קה"ת תשס"ד ע' 28. לקו"ד ח"א ע' 38. ע' לב. ע' לה־ע' 70. ע' קה. קונטרס ומעין ע' 15. סה"ש תרצ"א ע' 223. ע' 238. סה"ש תרצ"ט ע' 298. קיץ ה'ש"ת ע' 49. תש"ב ע' 92. תש"ג ע' 143. „התמים" ח"ג ע' כא [קכז, א]. תו"מ רשימת היומן ע' רו. ע' ש. ע' שלה. תו"מ התוועדויות ח"ד ע' 24. חל"ד ע' 170 בהערה. רשימת כ"ק אדמו"ר זי"ע בשיחת ש"פ ויצא, י"א כסלו תשמ"ג — תו"מ התוועדויות תשמ"ג ח"א ע' 543. ועוד.

14) ראה לעיל המשך וככה ספצ"א בהקיצור. וש"נ.

15) ראה ספר יצירה פ"א, מ"ז.

16) פיוט לכה דודי. ראה גם סה"מ מלוקט ח"ה ס"ע ריא [בהוצאה החדשה — ח"ג ע' שנא] ואילך.

17) ראה גם לעיל המשך וככה פצ"א ואילך. ח"א המשך אלה תולדות נח פי"ח ואילך ובהנסמן שם (וברשימת המאמרים לשם).

18) ראה פרש"י שה"ש א, ב. לעיל ח"א המשך אלה תולדות נח פ"י. וש"נ.

19) ראה רשימת המאסר בספר השיחות תרפ"ז ע' 244 ובהנסמן שם.

20) הרב ר' אברהם זעליקסאן, המ"ץ דליובאוויטש — ראה אודותו תו"מ רשימת היומן ע' רפח. ע' שנו. ע' שסה. מבית הגנזים (קה"ת תש"ע) ע' קל־קלא. וראה גם לעיל הערה 1.

הרד"ץ[13] שמע מאביו החסיד ר' פרץ[21] דבר הוראת כ"ק אדמו"ר הזקן בשאלה זו, וציוה כ"ק אדמו"ר לקרוא את הרד"ץ לספר מה ששמע מאביו בנדון זה.

כשגמר כ"ק אדמו"ר לדבר בנידון השאלה שאל את אבי ואת דודי[22] במה עסקו שתי שעות אלו ובמה היתה שיחתם.

ויאמר דודי הרא"ח שחזרו דברי השיחה והתוכחו בפי' ימי עולם וימי תורה, הא' פי' ימי עולם הם הגילוי דמדות וימי תורה הגילוי דג"ר חב"ד, השני פי' ימי עולם עבודה שבלב וימי תורה עבודה בפועל, והשלישי פי' ימי עולם עבודה בפועל וימי תורה עבודה שבלב.

ויסתכל כ"ק אדמו"ר בפני דודי הרא"ח ויאמר: דער צווייטער פירוש איז אַ בעל חוש און האָט אַ געפיהל אין עבודה, ויפסיק רגעים אחדים ויאמר: דאָס האָט מסתמא געזאָגט מיין מיטעלער, ער איז אַ בעל חוש מיט אַ טיפן געפיהל אין הבנה בכלל און אין עבודה בפרט, אז ער זאָגט אַ ניגון איז אין יעדער תנועה דערהערט ער און גיט אַרויס דעם מהלך הנפש פון דעם וואָס האָט געמאַכט דעם ניגון און די נשמה פון דעם ניגון[23].

י"ט כסלו

וזה אשר סיפר לי הוד כ"ק אאמו"ר[1] הרה"ק:

יום ג' וישב — חג י"ט כסלו — אמר כ"ק אאמו"ר הרה"ק [הוד כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש] דרוש ע"פ פדה בשלום נפשי[2], ואח"כ סיפר שני ספורים.

הדרוש פדה בשלום הוא ידוע והוא מעט הכמות, אבל רב, רב מאד, האיכות.

לחג י"ט כסלו ההוא באו הרבה אורחים, וביניהם החסידים הידועים ר' שמואל דוב מבאריסאוו[3], ר' גרשון דוב מפאהאר[4], הרד"צ מטשרניגוב[5], הר"ז

21) הרה"ג והרה"ח ר' פרץ חן, רב בבעשענקאוויטש, נעוועל, טשערניגאוו, מחסידי אדמו"ר האמצעי ואח"כ אדמו"ר הצ"צ. ראה אודותו — סה"ש תורת שלום ע' 83. אדמו"ר ה„צמח צדק" ותנועת ה„השכלה" ע' 4. „התמים" ח"ג ע' כא ואילך [קכז, א ואילך]. ספר השיחות תרצ"א ע' 221. וש"נ. שם ע' 245. לקו"ד ח"א ע' לה. סה"ש תש"א ע' 54. תש"ג ע' 2. נזכר סה"מ תרל"ט ח"א ע' שנ. ספר התולדות — אדמו"ר מהר"ש ע' 8.

22) ראה גם לעיל הערה 3.

23) לקוטי דיבורים ח"ג ע' 1058 ואילך. סה"ש תש"י הוספות ע' 424 ואילך.

1) כ"ק אדמו"ר מהורש"ב.

2) לעיל בח"א נדפסו שתי הנחות מדרוש זה: א) הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב. ב) הנחה ממניח אחר.

3) ר' שמואל דובער ליפקין מבאריסאוו, הנק' הרשד"ם. ראה אודותו סה"מ תרמ"ב ס"ע תק ואילך. סה"מ תרכ"ח הוצאה החדשה בהוספות (נמצא בדפוס). וש"נ. ראה גם לקמן עמוד תתקצה שהי' בליובאוויטש שנה זו חדשי מנ"א — אלול.

4) ראה אודותו סה"מ תרל"ח ע' תכט ואילך. וש"נ. תו"מ רשימת יומן ע' קפג. ע' רלו.

5) ראה לעיל ליל י"ט כסלו ובהערה 13.

זלאטאפאלסקי מקרמנטשוג[6], ופלא הדבר מלבד החסיד רש"ד מבאריסאוו לא הרגישו כל כך את העומק הפנימי אשר בשני הספורים שספר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק.

הרד"צ והרז"ז התפלפלו בהדרוש פדה בשלום גם הסבירו הסברים נעימים, אבל בהספורים לא התעמקו כל כך, והרש"ד התעמק בהספורים.

ביום ה' בערב הייתי אצל הרש"ד וישבתי אצלו יותר על שתי שעות, וכל הזמן הזה דבר בהסבר שני הספורים.

בשבת קדש וישב קודם קבלת שבת אמר כ"ק אאמו"ר את הדרוש וישב יעקב[7] בארץ מגורי אביו.

בדרוש זה נתבאר בארוכה למה נקראת ארץ ישראל ארץ כנען[8] בכל התורה, ונתבאר ענין כנען בקדושה ע"פ המשל הידוע מסוחר גדול[9] המפזר כסף וזהב על ספק בשביל שירויח בתוספת מרובה, והסביר הענין בעבודה, וחזרתי את הדרוש הזה פעמים ושלש.

אבל הדרוש פדה בשלום עם שני הספורים הנ"ל נחקקו במוחי ונקבעו בלבי, וכל הימים לרבות הלילות הגיתי בהם, וכבד הי לי להנתק מהם ולהתעסק בדרוש וישב יעקב.

בעת ההיא הייתי רגיל להיות ער בליל חמישי בשבת וליל מוש"ק, ולפי סדר הרגיל הנה בליל חמישי היתה ההתעסקות בהבכן של הדרוש דש"ק העבר, וואס מען האט געהערט און דערהערט שבת און וואס מען האט די וואך געטאן און אויפגעטאן און וואס מען בעדארף נאך טאן, ובליל מוצש"ק ההתעסקות לכתוב הנחה על הדרוש דש"ק.

אבל במוצש"ק ההוא לא יכולתי להפרד מהדרוש פדה בשלום ושני הספורים והייתי בצער גדול מזה.

* * *

צערי הי' אז בזכרי את אשר אמר לי הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק [כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש] בהיותי אצלו פעם ביחידות כשתי שנים מלפנים ושאלתיו אז איזה ענינים, ובין שאר הדברים אמר לי אז:

היצה"ר[10] נקרא נפש הבהמית[11] לא מפני שהוא בהמה דוקא, כי לפעמים הוא

---

6) ראה לעיל ש"פ תולדות ובהערה 1 שם.

7) נדפס לעיל ח"א ע' קיב ואילך עם הערות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב.

8) נח יא, לא. לך יב, ה. שם יז, ח. ועוד.

9) ראה גם תו"א ר"פ וישב כו, ג. תו"ח ר"פ וישב קצח, ג.

10) נעתק ב„היום יום" כ"ג סיון, מענה אאזמו"ר לאאמו"ר ביחידות חורף תרל"ה.

11) ראה גם לעיל המשך וככה פפ"ד. ובהנסמן שם.

שועל פיקח שבחיות[12] וצריכים חכמה מרובה להבין תחבולותיו, ולפעמים הוא מתלבש גם בלבוש צדיק תמים עניו ובעל מדות טובות.

בכל אחד ואחד הנה״ב שלו הוא לפי מהותו הפרטי, ויש אשר מתעורר חשק גדול ללמוד חסידות או להתבונן היטב באיזה השכלה, ובאמת הנה זה רק עצת היצר ומתחבולות הנה״ב למנוע מעבודת התפלה וכדומה.

ונקוט האי כללא בידך[13] — סיים בשם כ״ק אאזמו״ר הרה״ק — וזכור אותו תמיד, כי כל דבר המועיל או מביא לעבודה בפועל, הנה כל מניעה שתהי׳ לדבר זה — אפילו אם המניעה היא מדבר היותר נעלה — הוא רק מתחבולותי׳ של הנה״ב.

ובצאתי אז מאת פני כ״ק אאמו״ר [כ״ק אאזמו״ר מוהר״ש] התחלתי להסתכל בעצמי ולהשגיח על ענייני בעבודה באופן אחר לגמרי, כי עד הנה — חורף תרל״ה — הייתי תופס את הענין כפשוטו, שהיצה״ר והנה״ב הם שייכים רק להסית לדברים לא טובים, ולכן הזהירות עיקרה היא רק בענינים כאלה, אבער אז עס זאל זיין א פרומער נה״ב ווער רעט נאך א חסידישער נה״ב, דאס האב איך ניט געוואוסט[10].

ידעתי שצריכים להזהר מטעותים בכלל ומטעותים בעבודה הבאים מצד אהבת עצמו בפרט. ידעתי גם כן שצריכים להזהר מן הבליטה וחיצוני׳ ולעבוד עם עצמו שיהי׳ הכל באמת ובפנימי׳, הארעווען מיט זיך אז אלץ וואס מען טוט זאל זיין מיט א אמת און פנימי׳.

און ווען השי״ת האט געהאלפן און מען האט עפעס אויפגעטאן מיט זיך אין עבודה, הן אין א ענין פון אתכפיא, ווער רעט אין א ענין פון אתהפכא אז דער נפש השכלי הטבעי האט געוואלט דערהערן און האט דערהערט א טוב טעם אין די געטליכקייט פון ענינים הגשמי׳, איז מען געווען זייער צופרידען.

אבל אחר יחידות זו, שנודעתי שיש נה״ב כזו שהיא בעצמה נותנת טעם לשבח בענין השגה והבנה ענין אלקי בתורה ועבודה שבלב, ועיקר כוונתה לבלבל ולמנוע מעבודה בפועל, התחלתי לבקר את עצמי וענייני בבקורת חדה.

וככה התנהגתי כל העת ההיא, ועתה כאשר ראיתי אשר הדרוש פדה בשלום ושני הספורים מבלבלים אותי מלהתעסק בדרוש וישב יעקב, נזכרתי בדברים הנ״ל והי׳ לי צער רב מזה בחשבי שזהו מתחבולותיו של היצר.

בעת אשר דבר הוד כ״ק אאמו״ר הרה״ק דבריו אלה הנה כרגע נהפכו פניו המאירות לירקון, וניכר הי׳ אשר נזכר ברגע זו על יסוריו ומכאובי נפשו אז[14].

---

12) ראה גם לעיל המשך וככה פכ״ב. ובהנסמן שם.

13) לשון הגמרא — שבת קמז, א.

14) אגרות קודש כ״ק אדמו״ר מהוריי״צ ח״ד ס״ע סה־סח.

יומיים הייתי אז בצער גדול וביום השלישי בהשכמה[15] נכנסתי ליחידות לכ"ק אאמו"ר הרה"ק וירוח לי[16].

יום שני דחנוכה

הוד כ"ק אאמו"ר[1] הרה"ק סיפר לי, אשר בהיותו פעם ביחידות אצל הוד כ"ק אביו[2] בהשכמה[3] דיום שני דחנוכה שנת תרל"ז, אמר לו הוד כ"ק אביו מה ששמע מהוד כ"ק אביו ה"ה כ"ק אאזמו"ר הרה"ק בעל צמח־צדק בשם הוד כ"ק רבינו הזקן[4].

* * *

ביחידות זו[5] סיפר לי כ"ק אאמו"ר[6] מה ששמע מכ"ק אביו הרה"ק בעל צמח־צדק בשם כ"ק זקנו רבינו הגדול:

בחדש אייר תק"ל — כך התחיל רבינו הגדול לנכדו[7] הרה"ק בעל צמח צדק — הלכתי למעזריטש ונתעכבתי שם אצל מורי הרב המגיד נ"ע עד אחר חג הסכות תקל"א.

מלבד התורות שהי' מורי אומר לפני כל התלמידים החבריא קדישא הי' אומר לפני תורה ביחידות.

בין התורות שאמר לפני ביחידות[8], היתה תורה על הפסוק אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה[9], דהגם שהאש יורד מלמעלה, באתערותא דלעילא, מ"מ מצוה להביא מן ההדיוט[10], כי באתערותא דלתתא אתערותא דלעילא[11], כי רוח אייתי רוח ואמשיך רוח[12], רוח מלמטה אייתי רוח מלעילא, ואמשיך רוח מלעילא ולעילא, ומצות עשה להבעיר אש על המזבח[13], מזבח הוא אדם כי יקריב מכם[14], וההקרבה עצמה אינה מספקת רק צריכים להבעיר אש על הקרבן אשר מכם, ואש זה לא תכבה שהיא מכבה את הלא.

את התורה הזאת אמר מורי לפני עשרה פעמים ויאמר לי, אתה תלמידי הנך

---

15) ראה שם ע' סג־סה. אודות יחידות זו בהשכמה — ראה בסמוך, יום שני דחנוכה, בהתחלה.

16) אגרות קודש שם ע' ע. ראה ההמשך בסמוך — יום שני דחנוכה, פיסקא „ביחידות זו".

1) כ"ק אדמו"ר מהורש"ב.

2) כ"ק אדמו"ר מהר"ש.

3) ראה לעיל י"ט כסלו הערה 15.

4) אגרות קודש כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ע' סג.

5) ראה לעיל י"ט כסלו בסופה.

6) כ"ק אדמו"ר מהר"ש.

7) אוצ"ל: הגדול לספר לנכדו.

8) נעתק ב„היום יום" כ' וכ"א אדר שני. וראה גם לקו"ש ח"א ע' 217 ואילך.

9) צו ו, ו.

10) ראה תו"כ ויקרא א, ז. ערובין סג, א. מאמרי אדה"א דברים ח"ד ע' א'תפה. וש"נ.

11) ראה זהר לך פח, א. לעיל ח"א ע' קפג. וש"נ.

12) ראה זהר תרומה קסב, רע"ב. מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב ע' תשג. מאמרי אדה"א בראשית ע' רל. וש"נ.

13) סהמ"צ להרמב"ם מ"ע כט. רמב"ם הל' תמידין ומוספין רפ"ב.

14) ויקרא א, ב.

נצרך להאש תמיד, לפי שעליך הוטל לכבות לא גדול, ואתה תכבה את הלא והשי"ת יהפוך את הלא להן.

מורי נ"ע אמר לפני תורה זו עשרה פעמים כדי לחוקקה בעשר כחות נפשי, בשביל לכבות את הלא של המנגדים ולעשות מהלא הן.

וכשסיים רבינו אדמו"ר בעל צמח צדק את הספור לבנו כ"ק אאמו"ר מוהר"ש הוסיף לאמר: זקני רבינו הזקן הוא משה רבינו בתורת החסידות שלנו, כלומר חב"ד, ובמשה רבינו ארז"ל התורה ניתנה למשה רבינו ע"ה אלא שנהג בה טוב עין[15].

את האש תמיד האלקי הנוגע לתורת חסידות חב"ד נתן הרב המגיד ממעזריטש נ"ע להוד כ"ק זקני רבינו הגדול, וכ"ק זקני נהג בה טוב עין ויתנה לכל העוסקים בתורת החסידות.

ברור לי אשר כל הלומד עם חברו ומעורר בו את האש תמיד האלקי, הנה שכרו אתו אשר זכותו זה לא תכבה לעד ולנצח נצחים[16].

כל הנ"ל הם דברי קדשו של הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק בעל צמח צדק אשר סיפר לי כ"ק אאמו"ר הרה"ק, כפי אשר שמע הדברים מהוד כ"ק אביו הרה"ק אאזמו"ר מוהר"ש בהשכמה דיום שני דחנוכה תרל"ז[17].

טבת

זומער תרנ"ה, זייענדיק מיט הוד כ"ק אאמו"ר[1] הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע אף א זומער־וואוינונג לעבן ליובאוויטש האט מיר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק איינמאל בעת א שפאציר דערציילט פאלגענדעס:

דינסטיק כו טבת[2] תרל"ז גאנץ פרי איז ער געווען בא זיין פאטער הוד כ"ק אאמו"ר[3] הרה"ק מוהר"ר שמואל זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע און האט געפרעגט פארשידענע שאלות אין דעם מאמר חסידות וואס דער זיידע האט געזאגט דעם פאריקן שבת[4].

דאן איז געקומען צורייד וועגן דעם אונטערשייד פון חושים און כשרונות האט דער זיידע געזאגט: אז כשרונות גייען איבער בירושה פון עלטערן צו קינדער און קענען אנהאלטן צוויי אדער דריי דורות, אבער חושים ווערן אפטמאל איבערגעגעבן צו שפעטערדיקע דורות דוקא.

---

15) ראה נדרים לח, א.

16) לשון נוסח ברכת המזון.

17) אגרות קודש כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ע' ע־עא.

1) כ"ק אדמו"ר מהורש"ב.

2) אוצ"ל: כ"ד טבת.

3) אוצ"ל: אאזמו"ר.

4) פ' שמות, ד"ה אשר לקחתי מיד האמורי. נדפס לעיל ח"א ע' קנד ואילך.

און דערביי האט ער דערציילט א מעשה.

אין חדש[5] שבט תרט"ז האט הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק צמח צדק געשיקט את כ"ק בנו אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ר שמואל ואת חתנו הרה"ג החסיד המפורסם ר' לוי יצחק[6] זצוקללה"ה — גיסו של הוד כ"ק אאזמו"ר מוהרר"ש — קיין פעטערבורג וועגן כלל ענינים וואו זיי האבן פארבראכט מער ווי צוויי חדשים[7].

מיר זיינען געוועזן — סיפר הוד כ"ק אאזמו"ר מוהרר"ש — אכסניא אין א האטעל אף דער וואזנעסענסקא גאס. לעבן אונזערע צימערן האט פארנומען א צימער אן איטאליענישער פידל־שפילער.

מיין שוואגער ר' לוי יצחק — סיפר כ"ק אאזמו"ר מוהרר"ש — האט געהאַט א שטארקן חוש אין נגינה, דער פאטער זיינער — דער פעטער ר' יקותיאל[8] דעם מיטעלן רבינס אן איידעם און דער זיידע זיינער ר' יוסף בונם[9] ר' לויק בארדיטשעווערס אן איידעם האבן ביידע ניט געקענט זינגען, נאר דער שוואגער ר' לוי־יצחק א פערטער דור פון בארדיטשעווער רב, האט געהאט א גרויסן חוש אין נגינה, דאס איז געווען א ירושה פון זיין עלטער זיידן ר' לוי יצחק[10] דער בארדיטשעווער רב, וועלכער איז געווען א גוואלדיקער מנגן.

---

5) המאורע מסופר במכ' לא"ש לנדא באיזה שינויים. [הערת כ"ק אדמו"ר זי"ע, והכוונה לאגרת הנזכרת באג"ק כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ג בהערה לאגרת תתח].

6) הרב לוי יצחק זלמנסון בן הרה"ח ר' יקותיאל זלמן. נשא את הרבנית דבורה לאה ביום י"ג אלול תקפ"ו [המאמר שנאמר ע"י זקנה אדמו"ר האמצעי הוא [חלק מ]ד"ה שמח תשמח שבמאמרי אדמו"ר האמצעי דרושי חתונה ח"ב ע' שפז ואילך]. ראה אודותו — בית רבי (בלה"ק) ח"ג פ"ז ע' קכ ואילך. סה"ש תרפ"ז ע' 255. תו"מ רשימת היומן ע' שעט. ע' תו. ע' תס. רשימות הרב"ש ע' קיט. תולדות חב"ד ברוסיא הצארית ע' כג. ע' קסז. נזכר בספר השיחות תורת שלום ע' 81. „היום יום" שלשלת היחס אות ג. תולדות הצ"צ שבסוף סהמ"צ שלו ע' ריב. ס' הצאצאים ע' 133 מס' 38 (שניאורסאהן). ע' 161 מס' 49 (זלמנסון).

7) ראה אגרות קודש כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ע' תקד. בנוגע למש"כ ששהו בפטרבורג יותר משני חדשים — אולי לזה הכוונה במש"כ שם שהשיעור נמשך ארבעה חדשים חסר שני חדשים. אודות השיעור — הועתק ב„היום יום" י"ט סיון.

8) הרה"ח ר' יקותיאל זלמן (תקנ"ד? — תרכ"ד). חתונתו עם הרבניתביילא — חורף תקס"ח. ראה גם אגרות קודש כ"ק אדמו"ר האמצעי (קה"ת תשע"ג) ע' כח. סה"ש תרפ"ז ע' 112. וש"נ. בית רבי הנ"ל ח"ב פ"ז ע' קג. תולדות חב"ד ברוסיא הצארית ע' כג־כה.

הובא לעיל ששם זוגתו היתה הרבנית ביילא. אבל בכ"מ שם זוגתו הוא: הרבנית רבקה — ראה תולדות חב"ד שם ע' כד.

9) הרה"ח ר' יוסף שמחה בונם. ראה אגרות קודש כ"ק אדה"ז (קה"ת תשע"ב) ע' שצג. ע' תיח. בית רבי הנ"ל ח"א פכ"ה ע' 120. ח"ב פ"ז ע' קג. תולדות חב"ד ברוסיא הצארית ע' כד־כו. נזכר בסה"מ תרל"ה ח"ב ע' תקנו.

בכ"מ שמו הוא: ר' יוסף בונם וואליס [שם ושארית (גרוסמאן) ע' יט].

10) הרה"ק ר' לוי יצחק מבארדיטשוב (ת"ק — כ"ה תשרי תק"ע). ראה אודותו — במפתח אנשים בערכו בספרים אלו: אגרות קודש כ"ק אדה"ז, כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ח"ה, כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ חי"ב, חי"ד, כ"ק אדמו"ר זי"ע ח"כ־חכ"ב חכ"ד חכ"ז, סה"ש תורת

בא דיין פעטער ר׳ לוי יצחק — זאגט דער זיידע צום טאטן — איז דער חוש הנגינה אין פידל־שפילן געווען פיל מאל מער ווי אין זינגען.

איינמאל[11] אין אווענט בין איך אריין צו דיין פעטער אין צימער האב איך אים געטראפן זיצנדיק אויף א שטול, די געזיכט פארענדערט, די אויגן גרויס און פארגלאנצט, דער מויל אפן, די הענט צוזאמענגעשלאסן און אינגאנצן האט ער געפיבערט.

אין ערשטן מאמענט האב איך זיך שטארק דערשראקן, ניט וויסנדיק וואס דא קומט פאר, נאר באלד האב איך דערהערט דעם שפילן פון דעם שכנ׳ס צימער האב איך באלד פארשטאנען אז דער שוואגער איז איבעראשט געווארן פון דעם שפילן און די טיפע געשמאקע געזאנג האט אף זיין גוואלדיק גרויסן חוש הנגינה געווירקט אזוי אז ער איז געווען איז א תנועה פון כלות הנפש[12].

פורים

פורים תרל״ז האָט הוד כ״ק אאזמו״ר הרה״ק מוהר״ש גערעדט ביים פאַרברענגען קורצע ווערטער[1], נאָכער איז ער אַריינגעגאַנגען צו זיך אין חדר און האָט געזאָגט צו זיינע קינדער, אַז ער האָט געהערט[2] פון פעטער ר׳ חיים־אברהם[3]

שלום, לקוטי דיבורים ח״ד, סה״ש תר״פ־תרפ״ז, תרפ״ח־תרצ״א, תרצ״ו־ה׳ש״ת (מפתח אנשים, נדפס ב„אהלי שם״ אדר ב תשנ״ה), תש״ו־תש״י, תולדות חב״ד ברוסיא הצארית, כתבי הרח״א ביחובסקי, המשפיע, כרם חב״ד 4.

ראה גם תניא אגה״ק ריש סכ״ח. שאלות ותשובות אדה״ז סי״ב. סכ״ח. שו״ת צ״צ אבה״ע ספ״ז. יו״ד סק״ד, סק״ח. לקו״ת שה״ש יח, ג. אוה״ת נ״ך כרך ב ע׳ א׳צז. לעיל המשך וככה פ״ע ובהנסמן לשם. ת״ש ע׳ 115. תש״א ע׳ 48. ע׳ 114. תש״ג ע׳ 6. לקו״ש ח״ב ע׳ 357. ח״ה ע׳ 397־399. ח״כ ע׳ 384 [ועל מש״כ שם ראה לקו״ש ח״ב ע׳ 406 (ותו״מ התוועדויות ח״י ע׳ 87)], חכ״ט ע׳ 18־19. ע׳ 23 ע׳ 302 ע׳ 308. שיחת ליל שמח״ת תשכ״ח. פורים תשכ״ג. פורים תשכ״ט. ב׳ דסוכות, ש״פ מטו״מ, דברים תש״ל. ליל שמח״ת תשל״א. ש״פ דברים תשל״ג. י״ג תשרי, ש״פ דברים תשל״ד. ש״פ נשא תשל״ה. ש״פ דברים תש״מ. בית רבי הנ״ל ח״א פכ״ה ע׳ סג ואילך.

11) להבא להלן השווה סה״ש תש״א ע׳ 114.

12) אגרות קודש כ״ק אדמו״ר מהוריי״צ ח״ד ע׳ שפא־שפב.

---

1) ברשימת מאמרי דא״ח של שנה זו העיר כ״ק אדמו״ר זי״ע על ד״ה יביאו לבוש מלכות: ראיתי רק ראשי פרקים הנחת כ״ק אדמו״ר מהורש״ב נ״ע.

2) כ״ק אדמו״ר מהר״ש נולד ב׳ אייר תקצ״ד — „היום יום״ שלשלת היחס אות ד, ור׳ חיים אברהם נסתלק ר״ח תמוז תר״ח — ראה בהנסמן בהערה הבאה.

3) דעם אלטען רבי׳נס זון — הערת כ״ק אדמו״ר זי״ע בסה״מ תש״י.

נולד באלול תקל״ז או תקל״ח (סה״מ תש״ט ע׳ 90). נפטר בשנת תר״ח ומ״כ בליובאוויטש (סה״ש קיץ ה׳ש״ת ע׳ 52 בהערה). ראה אודותו — סה״ש תורת שלום ע׳ 84. „התמים״ ח״ח ע׳ ח [שפ, ב]. ספר התולדות — אדמו״ר מהר״ש ע׳ 6. סה״ש תרפ״ט ע׳ 33 ואילך. וש״נ. ע׳ 68. ע׳ 231. סה״ש תרצ״ו ע׳ 92. ע׳ 113. תרח״ץ ע׳

וואָס ער האָט געהערט פון ר' משה[4] וואָס ר' משה האָט דאָס געהערט פון הוד כ"ק רבנו הזקן, ווען ער — ר' משה — איז נאָך געווען אַ קינד.

הוד כ"ק רבנו הזקן האָט געזאָגט:

איך האָב געהערט פון רבי'ן — הרב המגיד ממעזריטש[5]: יעדער זאַך דאַרף האָבען אַ הקדמה, די הקדמה צו תורה שבכתב איז דער לובן פון די ד' שיטין[6], אַ אור[7] פון העלם העצמי וואָס קען ניט נתגלה ווערען אין אותיות. די הקדמה צו תורה שבעל פה איז מאימתי קורין את שמע[8]. מאימתי איז מלשון אימה ופחד[9] דורך דעם קען זיין קורין את שמע, די אימה ופחד רופט אַרויס דעם שמע ישראל. בערבין, ערב איז לילה און ערב איז מתיקות[10] דאָס הייסט אַז עס דאַרף זיין אתהפכא מרירו למיתקא[11], אָבער ווי אַזוי מאַכט מען אַז עס זאָל זיין ממרירו למיתקא, אויף דעם זאָגט ער — משעה, מלשון וישע[12], פון דעם קער, שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן. כהנים זיינען משרתי קודש, אכילה איז פנימית. בתרומתן — דאָס איז וואָס עס איז מרומם ומובדל פון זיי, זאָלען זיי עס אַריינטראָגען אין אַ פנימית. די הקדמה צו גמרא איז[13]

דער רבי ר' זושע[14] האָט איבערגע'חזר'ט די תורה אומעטום וואו ער איז

---

263. תו"מ התוועדויות ח"א ע' 60. ע' 212. תו"מ רשימת היומן ע' קצט. ע' רצה. ע' שפד. רשימות הרב"ש ע' כא. ע' לא. בית רבי ח"א פכ"ד ע' 112 ואילך.

4) דעם אלטען רבי'נס זון — הערת כ"ק אדמו"ר זי"ע בסה"מ תש"י.

נולד בליאזנא תקמ"ד — ונפטר בראדאמיסל תרל"ח (אג"ק כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ז ע' טז). ראה אודותו — אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ הנ"ל. חי"ד ע' קסד ואילך. רשימת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ חוב' ח „דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן" ע' נ הערה כו. חוב' ה „ויכוח מינסק" ע' כב ובהערה 86. סה"ש תרפ"ח־תרצ"א (קה"ת תש"ע) ע' 280־281. תרצ"ו ע' 54. ע' 81 ואילך. ע' 113. ע' 126. תרח"ץ ע' 250. תש"ט ע' 315. תו"מ רשימת היומן ע' ריב. ע' ריג. בית רבי ח"א פכ"ד ע' נז.

5) הועתק גם ב„היום יום" חלק שני (תו"מ רשימת היומן ע' תעה).

6) ב„היום יום" שם העיר כ"ק אדמו"ר זי"ע: צ"ע שזהו רק בין ספר לספר משא"כ בתחלת הס"ת, ואולי צ"ל הגליונות שלמע' ושלמטה?

7) זע שיחת יט כסלו ה'תש"י — הערת כ"ק אדמו"ר זי"ע בסה"מ תש"י.

נדפס בלקו"ד ח"ד ע' תקעה ואילך. סה"ש תש"י ע' 383.

8) מסכת ברכות פ"א מ"א.

9) ראה גם רשימות חוב' יג ע' 26 (ע' 401). ובכ"מ בשם ר' אברהם המלאך ולדוגמא: לקו"ש ח"ז ע' 319. תו"מ התוועדויות ח"ז ע' 217. ח"י ע' 242. שיחת י"ט כסלו תשל"ו. תשמ"ו ח"ג ע' 55.

10) ב„היום יום" שם: בערבין — לשון ערב ולילה ולשון ערב ומתיקות.

11) ראה זהר בהקדמה ד, א.

12) ב„היום יום" שם: וישע אל הבל [בראשית ד, ד — בדילוג].

13) דער סוף פעלט אין דער רשימת השיחה — הערת כ"ק אדמו"ר זי"ע בסה"מ תש"י.

ברשימה אחרת ניתוסף: מנא הני מילי, מנא לן — בברכות ב, א: תנא היכא קאי.

14) הרה"ק ר' משולם זוסיל מאניפאלי. ראה אודותו — אגרות קודש כ"ק אדמו"ר הזקן (קה"ת תשע"ב) ע' צו. ע' תעג (ובהערה

געגאַנגען און דורך דעם האָט ער מגלה געווען ביי צענדליגע אידען די אהבה מסותרת[15].

מוצאי שבת חול המועד פסח

כשהייתי במוצאי שבת חוה״מ פסח תרל״ז — ממשיך הוד כ״ק אאזמו״ר[1] הרה״ק סיפורו — ביחידות אצל כ״ק אאמו״ר[2], כשאמר אז השני מאמרים הראשונים דמאמר וככה הגדול, הנה בהמשך הדברים אמר לי כ״ק אאמו״ר:

כ״ק אאמו״ר[3] התחיל לכתוב נגלה ודא״ח מהיותו בן שתים עשרה שנה, ואיפוא כתב בערך ששים שנה וחמשה שנים וששה חדשים, והנה מר״ה תקס״א[4] עד י״ג ניסן תרכ״ו, שהם עשרים ושלשה אלפים תשע מאות וארבעים ימים, — היינו כל השבתות והמועדים בכלל — וכתב בערך ששים אלפים בויגן, מר״ה תקס״א עד י״ג ניסן תרכ״ו, היו בהם ארבעה אלפים ותשעים יום, שבתות ומועדים שהכתיבה בהם אסורה, ואיפוא נשארו רק תשעה עשר אלף שמונה מאות וחמשים ימי כתיבה, וא״כ כתב יותר מכמו שלש בויגן ליום[5].

שביעי של פסח

ליל ז׳ ש״פ הוא מהזמנים שבהם ניעורים כל הלילה[1], ובשנת רל״ז אמר אז כ״ק מהר״ש המאמר וככה[2] כו׳, שש״פ אמר את המאמר ד״ה חגרה בעוז[3]

— אודות שנת הסתלקותו). אוה״ת מארז״ל ע׳ נג ואילך. סה״ש תורת שלום ע׳ 4. ע׳ 84. תר״פ־תרפ״ז ע׳ 121. ע׳ 127. תש״ו־תש״י ע׳ 173. ע׳ 258. ע׳ 404. ע׳ 422. לקו״ד ח״א ע׳ ק ואילך. סה״מ אידיש ע׳ 128. סה״מ תשי״א ע׳ 309 ואילך. תו״מ רשימת היומן ע׳ רפז. ע׳ שנח. ע׳ שנט. „היום יום״ ג׳ אייר. ג׳ תשרי. לקו״ש ח״ב ע׳ 299. ח״ד ע׳ 1081. חכ״א ע׳ 247. חכ״ג ע׳ 158. הנסמן ב„התמים״ במפתח שמות ע׳ 872.

15) סה״מ תש״י ע׳ 138־139. סה״ש תש״ד ע׳ 66־67.

1) כנראה צ״ל: אאמו״ר — כ״ק אדמו״ר מהורש״ב.

2) כ״ק אדמו״ר מהר״ש.

3) כ״ק אדמו״ר הצמח צדק — כ״ט אלול תקמ״ט — י״ג ניסן תרכ״ו. „היום יום״ שלשלת היחס אות ג. „אלה תולדות״ הצ״צ שבסוף סהמ״צ שלו ע׳ ריא־ריב. רשימת כ״ק אדמו״ר מהוריי״צ חוב׳ ח „דברי ימי חיי אדמו״ר הזקן״ ע׳ מט ובהערה 211.

4) ב„אלה תולדות״ שם כ׳ „משנת תקס״א״. ב„היום יום״ שם כ׳ „תקס״ב — מתחיל לכתוב . . ״. וראה סה״ש תש״א ע׳ 151.

5) „התמים״ ח״ג ע׳ כה [קכט].

1) „היום יום״ כא ניסן. אוצר מנהגי חב״ד חודש ניסן ע׳ ריד־רטו.

2) בחג הפסח, וההמשך מאמר ד״ה בנהר יעברו ברגל, בשבת חוה״פ.

3) לפנינו הנחת כ״ק אדמו״ר מהורש״ב: ד״ה א״ר יהושע בן לוי עתיד הקב״ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש״י עולמות.

הפסוק חגרה בעוז מתני׳ מובא גם בהמשך

מתני'[4], ואמר אז, אַז מצה איז מיכלא דמהימנותא[5] און מיכלא דאסוותא[6], און דאָס פועל'ט אַ רפואה כללית, און אַ רפואה פרטית אין דער אמונה, און עס פועל'ט אַ חיזוק בחיות האמונה, כשם שהלחם שבכח שרשו פועל חיזוק בחיות של הגוף, דהגוף יש לו חיות בפ"ע[7], לבד החיות של הנפש, ומכש"כ מצה בכח שרשה, פועל'ט אַ חיזוק אין חיות האמונה, (וואָס אַלע אידן האָבן אַ חיות אין אמונה, און מצה פועל'ט אַ חיזוק אין חיות האמונה?).

כ"ק אאמו"ר[8] הי' אז ניעור כל הלילה, און האָט גע'חזר'ט דעם מאמר, און האָט עס גערטראַכט, והמתין עד שיאיר היום, בכדי שיוכל לילך אל כ"ק אדמו"ר מהר"ש, וכשהאיר היום האָט ער זיך אָנגעהויבן אַרום דרייען אַרום טיר, וכ"ק אדמו"ר מהר"ש הבין שהוא רוצה ליכנס, ופתח את הדלת וקרא אותו, ושאל אותו כ"ק אאמו"ר[8] נ"ע, הלא בדא"ח מבואר החיזוק שהלחם פועל הוא בחיות הנפש שלא תהי' הפרדה.

— ואמר אדמו"ר[9] שלא היתה עיקר כוונתו בהשאלה אודות השכלת הענין, כ"א להבין זאת בהנמשל, איך הוא פועל החיזוק בהאמונה —

וכ"ק אדמו"ר מהר"ש התעמק במח' הקד', ואמר, אַז מבאר זיין בדיבור קען מען דאָס ניט, דאָס גיט זיך נאָר איבער ע"י התדבקות רוחא ברוחא[10] (האָרעווען), און טראַכט אַ פּאָר מאָל וועסטו אים דערהערן, און דער אויבערשטער זאָל דיר העלפן אַז דו זאָלסט עם דערהערן אין אַ פנימיות.

ואמר כ"ק אדמו"ר[9]: האָט ער אין דעם געהאָרעוועט 6 יאָר, ואח"כ אמר מאמר, וביאר שם באריכות[11] את הענין הנ"ל, דמצה היא מיכלא דמהימנותא ומיכלא דאסוותא וכו'[12].

* * *

שש"פ תרל"ז האט דער זיידע דער רבי מוהר"ש דערציילט אַ סיפור פון צוויי חסידים וואָס האָבען נאָך געקענט דעם מעזריטשער, נאַכהער זיינען זיי געוועזען דעם אַלטען רבי'נס חסידים, פנימיות'דיקע חסידים, זיי האָבען געהאַט אַ הכרה אין אַלטען רבי'ן, ניט השגה נאָר הכרה.

זיי זיינען געוועזן דורכגעטאָנענע בעלי עבודה, זיי זיינען געוועזן ישוב'ניקעס,

---

וככה פ"ד, בהמאמר שנאמר בשבת חוה"פ.
להמבואר כאן בפנים השיחה ראה המשך וככה פס"א ואילך — ושם גם ביאור הפסוק חגרה בעוז מתני'.

4) משלי לא, יז.

5) ראה זהר רע"מ בא מא, א. הנסמן לעיל המשך וככה פ"ד שם.

6) זהר תצוה קפג, ב. ראה גם לעיל המשך וככה ספנ"ו (ע' תקכב) בשוה"ג.

7) ראה סידור עם דא"ח ערב שבת קסה, ד ואילך. אוה"ת וירא כרך ד ע' תשמב. סה"מ עזר"ת ע' קסה.

8) כ"ק אדמו"ר מהורש"ב.

9) כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ.

10) ע"פ זהר משפטים קכד, ב.

11) לעיל כתב שהי' בשנת [ת]רל"ז, ולפי"ז הכוונה כאן לדרוש שנאמר בשנת תרמ"ג.

12) ספר השיחות תרצ"ט ע' 327-328.

בעלי פרנסה בריוח, און זיי האָבען געגעבען דעם רבי'ן גרויסע סכומים פאַר עניני אה"ק און פאַר זיינע עניני הכלל.

די צוויי חסידים זיינען געווען חלוק אין זייער עבודה, ביי איינעם איז געווען פון אונטען אַרויף, און ביי איינעם פון אויבען אַראָפּ. איינער האָט אָנגעפאַנגען פון פועל, יעדער זאַך האָט ער געטאָן בפועל ממש מיט אַ מסירת נפש, נאָכהער איז געווען השגה, דער אַנדערער — איז פריהער געווען הבנה והשגה און נאָכהער דער פועל.

אַמאָהל האָט דער רבי געשיקט צוביידען אַ שליח ער זאָל בעטען געלד ביי זיי, דער שליח איז געקומען צו דעם „פון אונטען אַרויף" און ער האָט אים געזאָגט דער רבי דאַרף האָבען געלד, האָט ער געפרעגט וויפיל, האָט דער שליח געזאָגט דער רבי האָט ניט געזאָגט. איז דער ישובניק אַריינגעגאַנגען און אַרויסגענומען וויפיל ער האָט געהאַט און אַוועקגעגעבען.

דער שליח איז געגאַנגען צו דעם צווייטען און האָט איהם געזאָגט דער רבי האָט געשיקט נאָך געלד. האָט ער געפרעגט וויפיל, האָט דער שליח ווייטער געזאָגט דער רבי האָט ניט געזאָגט וויפיל, האָט ער איהם געזאָגט: איך וועל צופאָרען אין ליאזנא פרעגען דעם רבין וויפיל ער דאַרף, וועל איך געבען.

דער שליח איז געקומען צוריק צום רבין און אַוועקגעלייגט די פּעקלעך, האָט איהם דער רבי געפרעגט וואו איז די געלט פון צווייטען, האָט ער געזאָגט וואָס דער צווייטער האָט געענטפערט.

האָט זיך דער רבי פאַרחבד"ט און האט געזאָגט: קודם המעשה אָדער לאחר המעשה?

צומאָרגענס מיט'ן טאָג איז דער ערשטער געקומען אין ליאזנא, ער איז אַריין צום רבין, האט איהם דער רבי געזאָגט מ'דאַרף אַרויספאָרען.

האָט ער גלייך איינגעשפּאַנט און איז אַוועקגעפאָרען — עס איז נאָך געווען פאַר'ן דאַוונען — און האָט גענומען פאַרקויפען אַלעס וואָס ער האָט געקענט, און איז מיט די בני בית געגאַנגען פאָרען. כאָטש ער האָט ניט געוואוסט וואו צו פאָרען האָט ער געזאָגט אַז דער רבי הייסט פאָרען דאַרף מען פאָרען. פּלוצלינג איז געוואָרען זעהר פינסטער, עס איז געווען אַ זומער רעגען האָט געגעבען אַ גאָס אַ 15 מינוט און עס האָט באַלד אויפגעהערט. ער איז אָנגעקומען אין ליאזנא, אַוועקגעשטעלט די ב"ב און איז געגאַנגען אין ביהמ"ד דאַוונען.

דער אַנדערער איז אויפגעשטאַנען אין דער פריה, האָט ער געטראַכט וואָס וועט ער פאָרען פאַר'ן דאַוונען, ער וועט אָפּדאַוונען און זייגער צוועלף-איינס וועט ער פאָרען צום רבין.

דערווייל איז געוואָרן אַ גרויסער שטורם, און עס האָט געגעבען אַ בליץ און פאַרברענט די גאַנצע גאַס, און ער האָט קוים אַרויסגעראַטעוועט די נפשות.

האָט דער זיידע געזאָגט: דאָס איז דער חילוק פון פאָלגען ביז פאָלגען,ביידע

האָבען געפאָלגט. ביי דעם איז געווען אומר ועושה ער האָט גלייך געטאָן בפועל. און ביי דעם איז פריער געווען אַ יישוב הדעת און נאַכהער טאָן.

(וסיים כ״ק אדמו״ר שליט״א:) די מעשה דאַרף מען הערען, עס איז נוגע אַזוי ווי עס איז נוגע אַ חסידות, אַזוי איז נוגע די מעשה, אַזוי ווי מען האָרעוועט אויף פאַרשטיין אַ חסידות, אַזוי דאַרף מען האָרעווען אויף פאָלגען[1].

שלח־קרח

באחת הסעודות דחתונת מחותניי דודתי[1] ודודי הרר״מ הכהן[2] שליט״א, — אלול תרנ״ב — הואיל כ״ק אאמו״ר[3] לאמר:

אין דעם יאָהר וואָס דער טאַטע[4] האָט גיזאָגט דעם וככה[5], איז אין די שבתים[6] וואָס דער טאַטע האָט גירעט דעם ענין פון ומעין יוצא מבית ה׳ והשקה את נחל השטים האָב איך גיזעהען דריי טיפוסי חסידים.

איינער אַ משכיל אַ בעל מוחין ווי ער רעדט חסידות און ווי ער דאַווענט, איינער אַ משכיל אַ בעל לב ווי ער חזר׳ת חסידות און ווי ער דאַווענט, איינער אַ משכיל אַ בעל מוחין און אַ בעל לב ווי ער הייצט אַ גרובע אויף באַקין בולבע צו אַ חסידות׳ן פאַרבריינגען.

אַז דעם טאַטענס מאמר ומעין יוצא מבית ה׳ והשקה את נחל השטים האָט משעבד געווען דעם מוח פון אַ בעל מוחין, אָדער משעבד געווען די האַרץ אין אַ ברענענדיקען דאַוונען און טיפע השכלה האָט מיך ניט געוואונדערט, אָבער אַז דעם טאַטענס מאמר ומעין מבית ה׳ והשקה את נחל השטים האָט געבראַכט אַ משכיל אַ בעל מוחין און אַ בעל לב אַז ער זאָל הייצין אַ גרובע אויף באַקין בולבע עס זאָל

1) סה״מ תש״י ע׳ 193־194. סה״ש תש״ט ע׳ 325־326.

1) הרבנית חי׳ מושקא הארענשטיין הי״ד. ראה אודותה ספר התולדות — אדמו״ר מהר״ש ע׳ 22 ואילך. חנוך לנער ע׳ 12. כמה שיחות קודש בעת חתונתה עם הרה״ח ר׳ משה הכהן (שהיתה ביום יעש״ק יו״ד אלול תרנ״ב) נדפסו בסה״מ תרנ״ב־תרנ״ג ע׳ שיב ואילך. ואודות חתונתה ראה שם ע׳ שלט־שמ. סה״ש תרפ״ז ע׳ 113. ע׳ 227. הוספות לסה״ש תרפ״ח־תרצ״א ע׳ 271. תש״ו ע׳ 9. ע׳ 12. השי״ת ע׳ 397. תו״מ רשימת היומן ע׳ קעד. ע׳ קצא. ביום י״ד אלול תש״ב נלקחה לכבשונות טרעבלינקא (סה״מ תשי״א ע׳ 106).

2) הרה״ח ר׳ משה ב״ר זלמן שאול הכהן הארענשטיין. ראה אודותו ספר התולדות — אדמו״ר מהר״ש שם. חנוך לנער שם. סה״ש תרפ״ז שם. תש״ו שם. סה״ש תרפ״ח־תרצ״א ע׳ יג־יד. ע׳ מא. ע׳ 77. ע׳ 96־97. ע׳ 271. אגרות קודש כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ח״ג ע׳ שכ ובהערה שם. אגרות קודש כ״ק אדמו״ר מהוריי״צ חט״ז ע׳ לז. תו״מ רשימת היומן ע׳ רלא. ע׳ שצז. ע׳ תמב. סה״מ תרס״ג ח״ב ע׳ שפב ואילך.

3) כ״ק אדמו״ר מהורש״ב.

4) כ״ק אדמו״ר מהר״ש.

5) תרל״ז.

6) פרשיות שלח־קרח.

זיין פאַרבייסין אויף אַ חסידות'ן פאַרברייינגען, פון אַזאַ טיפן אונבעגרעניצטן געפיל אין דעם טוב טעם און תועלת פון אַ חסידות'ן פאַרברייינגען בין איך געווען טיף גערירט, און עס האָט מיר געבראַכט אַ גרויסע תועלת אין עבודה[7].

שבת סליחות תרל"ז

א

על ש"ק סליחות[1] שנת תרל"ז באו הרבה אורחים, וכדרכנו אז חזרנו — דודך אחי הרז"א[א] ודודך גיסי הרמ"ל[ב] ואני[4] — את המאמרים, כל אחד בזמן הקבוע לו ויותר נכון כל אחד בסדרו הקבוע, כי אצלך זקנך, כ"ק אאמו"ר[5] זצוקללה"ה היו זמנים שונים לאמירת דא"ח.

בחדשי תשרי־אייר, הי' אומר דא"ח ע"פ רוב קודם קבלת שבת. בחדשי סיון־אלול — בש"ק קודם התפלה בשעה השביעית־שמינית בקר, ולפעמים אחר התפלה בשעה הראשונה אחר חצות היום לערך, ובמועדים היו זמנים אחרים, כפי שכבר ספרתי לך.

ולפי שינוי זמן אמירת המאמרים נשתנו גם זמני חזרת המאמרים, בסדר קבוע. דודך, גיסי הרמ"ל, הי' הראשון, דודך אחי הרז"א השני, ואני השלישי.

בין האורחים שבאו על ש"ק ההיא הי' גם החסיד ר' אבא זעליג החנוני מביעשענקאָוויטש[6] שהכרתיו מאז התחלתי לחזור את המאמרים ברבים, מתחלת שנת תרל"ה, אבל לא שמתי לבי אליו ביחוד לבכרו על שאר אנ"ש.

א) הרב ר' זלמן אהרן[2], בן כ"ק אדמו"ר מוהר"ש.

ב) הרב ר' משה ליב[3], חתן כ"ק אדמו"ר מוהר"ש.

---

7) אגרות קודש כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ס"ע שא־שב.

1) רשימה זו נכתבה ע"י כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ביום ו' כ"ד סיון תרנ"ו, ובהקדמה כותב שביום זה קם בהשכמה, ומוכן לכתוב מה שהואיל כ"ק אביו אדמו"ר מהורש"ב לספר לו בשעות הטיול במשך כארבעה ימים. והסיפור מתחיל כבפנים.

2) ראה לעיל שיחת ליל י"ט כסלו הערה 9.

3) הרה"ח ר' משה ארי' ליב גינצבורג. ראה אודותו מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים ע' תנג. וש"נ. אגרות קודש כ"ק אדמו"ר מהר"ש ע' יא. סה"מ תרל"ט ח"ב ע' תריט. ובתורת שמואל דרושי חתונה ע' ריט־רכב. אגרות קודש כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ חי"ד ע' קט. חט"ז ע' ו. ע' רכו. סה"ש תרפ"ז ע' 240. ע' 242. ע' 245. תרצ"ו ע' 57. תש"ו ע' 10. תו"מ רשימת היומן ע' קצ. ע' רכו. ע' ערה. רשימות חוב' קסא ע' 6 (ע' 63).

4) כ"ק אדמו"ר מהורש"ב.

5) כ"ק אדמו"ר מהר"ש.

6) ראה אודותו לקמן בהמשך הרשימה פט"ז ואילך. סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 110.

בש״ק ההיא אמר כ״ק אאמו״ר[5] את המאמר קודם קבלת שבת, ה״ה המאמר אמר ר׳ שמואל בר נחמני נאום הגבר הוקם על שהקים עולה של תשובה[7].

דעם מאמר האבן מיר גוט געגומעז און ער איז גוט נקלט געווארן.

אַ תשובה מאמר בכלל און שבת סליחות בפרט איז אַריין אין קאָפּ און אין האַרץ און עס האָט קיין רוה ניט געגעבן.

דער מאמר האָט ווי איבער געקליבן די מחשבות און דבורים ווי זאַלץ קלייבט איבער און ציט אַרויס דעם דם פון דעם בשר הנמלח.

יענער קבלת שבת און תפלת ערבית האָט מיך גוט צונומען, און האָט אַרויס גערופן גאָר געשמאַקע תשובה־הסכם׳ס.

ב

בסעודת ליל ש״ק ההיא סיפר כ״ק אאמו״ר[5] אשר אצל כ״ק אבותינו רבותינו היו זמנים שהיו אומרים זמירות בסעודות שבת[8].

ויאמר בלשון הזה:

דער עלטער זיידע[ג] האָט געהאַלטן אַז זמירות שבת דאַרפן זיך זאָגן, און דאָס וואָס דאַרף זיך זאָגן איז אַז עס זאָגט זיך איז דאָס געזאָגט, אָבער אַז דאָס איז מער ניט ווי געזאָגט איז דאָס ניט געזאָגט[ד].

וכשסיים את דבריו אלה התחיל לנגן את הזמירות והמסובים ענו אחריו.

נשבר ונדכה הייתי מהמאמר, ומעונה מעבודת השעות שעברו בין אחר שמיעת המאמר עד הסעודה, והזמירות פעלו עלי התרגשות גדולה מאד, ובכל מאמצי כחי התאפקתי לבלי להתפרץ בבכי בקול.

ג

עודני מתעמק בדברי כ״ק אאמו״ר בשם רבינו הזקן ובאזני צולל נועם שיר הזמירות והנה כ״ק אאמו״ר התחיל מדבר אדות עניני חשבון הנפש, ויאמר:

אויף חשבון הנפש איז דאָ אַ זמן קבוע.

ג) הוד כ״ק אדמו״ר הזקן.

ד) כמובן הנה הדרך הזה הוא רק לצדיקים בעלי מדריגה, אבל אנחנו צריכים לעשות הכל בעתו ובזמנו בדרך קבלת עול.

---

7) לע״ע לא מצאנו שנזכר מאמר זה במק״א. ולפנינו נמצא מאמר ד״ה ועפ״ז כו׳ מל׳ זכרונות שופרות, והנחה מכ״ק אדמו״ר מהורש״ב בד״ה זה היום תחלת מעשיך. וראה לעיל ברשימת המאמרים ש״פ נצבים וש״ק סליחות, ובהנסמן שם.

8) ראה הגהות כ״ק אדמו״ר מהורש״ב לסדור תורה אור. ספר המנהגים חב״ד ע׳ 29.

דער זמן קבוע אויף דעם איז אין זמנים שונים. אין זמן פון מעת־לעת איז דאָס דער זמן פון קריאת שמע שעל המטה. אין זמן פון דער וואָך איז דאָס דאָנערשטאָג אין קריאת שמע שעל המטה. אין זמן פון דעם חדש איז דאָס ערב ראש חדש און אין זמן פון דעם יאָר איז דאָס דער חדש אלול.

און די וועלכע פאַרשפּעטיגן די אַלע זמנים פון חשבון הנפש האָבן דעם לעצטן זמן אויף דעם די סליחות טעג.

וכשסיים דבריו אלה התחיל לנגן אחד הניגונים הישנים ויהי בדבקות גדולה.

ד

וכשסיים לנגן הוסיף לאמר: באמת זיינען די ימי הסליחות ניט דער זמן פון חשבון הנפש, נאָר אַ זמן פון עבודה און תשובה, עס איז מער ניט אַז די וואָס האָבן זיך פאַרשפּעטיגט מיטן חשבון הנפש קענען דאָס דאַן ממלא זיין, אָבער דער עיקר פון ימי הסליחות איז די עבודה פון תשובה.

אין תשובה זיינען פאַראַן זמנים שונים און אופנים שונים. דאָס הייסט, אַז לבד די געוועהנליכע ימי החול תשובה זיינען פאַראַן זמנים שונים אין תשובה וואָס דאָס זיינען אופנים אין תשובה.

די זמנים און אופנים שונים פון תשובה זיינען: חדש אלול, סליחות, ראש השנה, עשרת ימי תשובה, יום הכפורים און די ד׳ ימים שבין יום הכפורים לסכות.

ה

כ״ק אאמו״ר[5] שתק איזה זמן ואח״כ הוסיף לאמר:

איטליכער זמן פון די זמנים הקבועים אויף תשובה איז אַ זמן מסוגל אויף אַן אַנדער מין תשובה. עס איז ניט גלייך די תשובה פון חדש אלול צו דער תשובה פון ימי הסליחות. עס איז ניט גלייך די תשובה פון ימי הסליחות צו דער תשובה פון ראש השנה. די תשובה פון ראש השנה איז ניט גלייך צו דער תשובה פון די זיבן טעג וואָס צווישן ראש השנה און יום כפור און די תשובה פון די דאָזיקע זיבן טעג איז ניט גלייך צו דער תשובה פון יום כפור.

די דאָזיקע פינף זמני תשובה זיינען אַלץ אין אדם. דאָס זיינען מדריגות חלוקות, גאַנץ בעזונדערע דרגות אָבער אַלץ אין אדם. אָבער די תשובה פון די ד׳ ימים שבין יום כפור לסכות, די תשובה איז אין די ד׳ אותיות שם הוי׳ וואָס אין אדם[ה].

ה) ד׳ אותיות דשם הוי׳ הם בנשמה. יוד הוא בחי׳ חכ׳ שבנשמה והוא הכח דמסירת נפש שיש בכל אחד מישראל. ה׳ הוא בינה שבנשמה והוא השגה אלקית, ו׳ הוא בחי׳ מדות שבנשמה וה׳ אחרונה היא בחי׳ מחשבה דבור ומעשה שבנשמה, וענינם מבואר בכמה מקומות במאמרי חסידות.

קודם ברהמ״ז צוה לנגן אחד הניגונים הישנים, וינגן אותו שלשה פעמים זה אחר זה.

ו

כשבאתי למעוני כבר הי׳ כחצות הלילה ואתבונן בשיחתו של כ״ק אאמו״ר ואחזור עליהם פעמים ושלש כדי לזכור אותם כנתינתם.

ואתבונן, התבוננות ארוכה בחמשת זמני התשובה דחדש אלול סליחות ר״ה ימי התשובה ויוהכ״פ שהם חמשת אופני התשובה.

ולאחר ההתבוננות באתי לידי מסקנא שחמשת אופני תשובה אלו הם בחמש דרגות דלבושי וכחות הנפש, לבושי הנפש מחשבה דבור ומעשה, וכחות הנפש מדות ושכל הם פנימים, רצון ותענוג הם מקיפים[ו].

התחלת התשובה היא בלבושי הנפש דמחשבה דבור ומעשה, להיותם הם כלי הפועל המשרתים את המדות והשכל, לכן הנה המה הצריכים לבא ראשונה במערכות התשובה.

ובשלשה אלה — מחשבה דבור ומעשה — הגם שהעיקר היא המחשבה, כי המחשבה היא הנותנת חיים ועוז בדבור ובמעשה, מ״מ הנה ראשית העבודה היא בתקון המעשה שהוא הבפועל ממש.

תשובה ענינה ידוע שהיא חרטה על העבר וקבלה טובה על להבא, וראשית הכל תקון וסדור ההוה, שההוה יהי׳ טוב וישר בכל הענינים במעשה דבור ומחשבה וכאשר ההוה הוא מסודר כראוי אז יכול לעשות את הדרוש למלאות את החסר או את הלא טוב של העבר ולעשות גדרים וסייגים בהנוגע אל העתיד.

ז

בתקון וסדור ההוה, הנה תקון המעשה והדבור הוא בנקל יותר מתקון המחשבה כי בשני הלבושים דמעשה ודבור הנה אם אין לו במה להחליפם, במעשה טוב או בדבור טוב, יכול הוא על כל פנים לעצור בעד המעשה והדבור הרעים בדרך ואופן קבלת־עול, בכח ובתוקף.

התקון האמיתי והסדור הנרצה בלבושי הדבור והמעשה הוא שישקוד במעשה הטוב ויתמיד בדבור הנאה, אבל כאשר עדיין לא הגיע למעלה זו דשקידה במעשים טובים והתמדה בדבור הנאה דתפלה ותורה, הוא יכול עכ״פ לעצור בעד המעשה והדבור הרע בכח ובזרוע, שלא לעשות מה שהוא רוצה לעשות ושלא לדבר מה שהוא רוצה לדבר.

ו) לכן הנה שניהם נחשבים במדריגה אחת.

לא כן לבוש המחשבה שפעולתו היא תמידית[9] ואי אפשר לעצור בעד המחשבה ולהשתיקה. והאחת מה שאפשר לעשות בזה הוא חילוף עניני המחשבות, כי האדם יכול להחליף נושא המחשבה ותכנה.

ולזאת, הנה בהכרח שיהי' מן המוכן איזה דבורי תורה חקוקים בכה הזכרון בכדי שבכל עת יוכל להחליף נושא ותכן המחשבות לא טובות בטובות.

ח

התשובה דחדש אלול היא בלבושי הנפש דמחשבה דבור ומעשה.

ידוע אשר א' מדרכי העבודה הוא. שכשם שצריכים לדעת חסרונות עצמו ככה צריכים לדעת מעלות עצמו[10], והוא להכיר את עצמו. קענען און גוט וויסן זיך אַליין, הן בהכחות והחושים והן בטבעו העצמי והן במעלות וחסרונות של עצמו.

ואחרי ההכרה שהאדם מכיר ויודע את עצמו בפרטי כחותיו חושיו ומדותיו ורגילותיו, אזי הוא יכול לעשות חשבון הנפש האמיתי מה הוא טוב בכחותיו מדותיו ורגילותיו ומה הוא רע בכחותיו מדותיו ורגילותיו. איזה מהם צריכים להעביר לגמרי, לעקרם ולשרש אחריהם ואיזה מהם דורשים רק תקון, ואופן תקונם.

זמן חדש אלול הוא קבוע לתשובה בשלשת לבושי הנפש, מחשבה דבור ומעשה[11].

מחשבה דבור ומעשה הם משרתי השכל והמדות, כי פועל הבנת השכל ומילוי רצון הלב הוא על ידם, ומבלעדם אי אפשר שיהי' גילוי השכל ופעולתו או גילוי המדות ופעולתן.

שלשה אלה, עם היותם מהותים רוחנים, הם כטבעות הקבועות בשלשלת, הטבעת הראשונה היא המחשבה, שני' לה הדבור והמעשה הוא טבעת האחרונה.

ט

מחשבה דבור ומעשה עם היותם כטבעות קבועות בשלשלת בזו אחר זו, אבל עם זה הם דרגות חלוקות בעצם מהותם.

מחשבה עם היותה רק לבוש אל הנפש, היינו שלא זו בלבד שאינה עצם

---

9) ראה לקמן ס"ט. לקו"ת בהר מא, סע"א. שערי אורה ז, א ובהערה 15 שם.

10) ראה גם סה"ש תרפ"ז ע' 114. לקו"ד ח"א ע' 288. סה"מ תש"א ע' 95. תש"ט ע' 158. לקו"ש חי"ז ע' 4־8. (בחלק מהנ"ל בשם אדמו"ר מהרש"ב).

11) ראה אודות שלשת לבושי הנפש — תניא רפ"ד.

הנפש, הנה אינה לא כח מן הנפש ולא חוש מן הנפש ואינה אלא לבוש לבד, אבל עם זה הנה לבוש המחשבה הוא לבוש המיוחד[12] עם הנפש.

לבוש המחשבה מתאחד עם הנפש כהתאחדות הגוף עם הנפש, והנפש מתפשטת בלבוש המחשבה כהתפשטותה בהגוף, לכן הנה המחשבה היא תמידית בלי הפסק יום ולילה ובלי הבדל ער וישן.

פעולת המחשבה היא בשתים, מה שמשרתת את השכל ואת המדות ומשפעת ללבוש הדבור, דלבד זאת מה שהמחשבה מוסרת חלק ידוע ממה שמקבלת מן השכל ומן המדות אל הדבור, הנה היא מספקת כח ועוז אל הדבור.

הדבור, עם היותו גם הוא לבוש אל הנפש אבל הוא לבוש הנפרד, ולכן הנה בלבוש זה ישנן הפסקות ולא כל העתים שוות, עת לדבר ועת לחשות מלדבר[13].

ויש יתרון בדבור על המחשבה באחת שהיא שלש: א) שהדבור הוא גילוי, ב) והגילוי שבא על ידי הדבור (בין שהוא דבר חכמה ומדע ובין שהוא דבר מדה והנהגה) הרי הוא מחבר שני בני אדם, ג) ובמדה ידועה פועל על זולתו, הן בשכלו והן במדותיו.

המעשה הנהו גם הוא לבוש הנפש, אבל הוא לבוש הנבדל מן הנפש, ולכן הוא בא גם בדבר שאינו מערך האדם ומהותו.

יתרון הדבור על המעשה הוא בזה שהדבור מתיחס רק אל מי שהוא בערכו, היינו מין המדבר, ויתרון המעשה על הדבור הוא בפועל דבר, גם בדבר שאינו בערכו.

יוד

החיפוש והבדיקה בלבושי הנפש ובמצבם הוא עבודה כבדה מאד וסבוכה בכמה ענינים הדורשים עבודה מרובה לפותרם ולסדרם באופן הראוי.

הזמן דחדש אלול מסוגל לעבודה זו, וכשנכנסתי ליחידות אצל כ"ק אאמו"ר[5], בחדש שבט תרל"ו, אמר לי:

אויף צו פאַרנאַנדער נעמען דעם פּלאָנטער פון לבושי הנפש מחשבה דבור ומעשה, וויסן זייערע חסרונות און מעלות בעדאַרף מען לערנען דעם זיידנס „דרך החיים"ז און לערנען ניט געאַיילט.

ז) ספר „דרך החיים"[14] של כ"ק אדמו"ר האמצעי.

12) ראה גם לעיל ע' תתקח, ובהנסמן שם.

13) ע"פ קהלת ג, ז.

14) דרך החיים: ויש להעיר ששם הספר (בקיצור) הוא דרך חיים. דרך החיים, בהוספת

חסידות בעדאַרף מען לערנען מיט דער הבנה פון גמרא און מיט דעם געפיהל פון ציור. יעדער ענין וועלכן מען לערנט בעדאַרף מען מצייר זיין אין די כחות וחושי הנפש.

וויסן וואָס די לבושי הנפש — מחשבה דבור ומעשה — זיינען, קען מען פון אַ סך ערטער אין מאמרי חסידות, אָבער וויסען ווי מחשבה דבור ומעשה בעדאַרפן זיין זייערע מעלות און חסרונות און וויסן ווי צו פאַריכטן די חסרונות אויף דעם מוז מען לערנען דעם „דרך החיים"[14].

אַלע מיני מציאות'ן פון מחשבה דבור ומעשה מיט זייערע פעולות איינע אויף דעם צווייטן, הן גוטע הן שלעכטע, האָט דער זיידע[ח] דאָרט אַרומגערעדט.

בהשקפה ראשונה דוכט זיך אַז דער זיידע[ט] איז אַ מאריך בלשונו אָבער ווען מען לערנט בעיון הראוי זעט מען אַז יעדער וואָרט גיט אַרויס די זאַך וואָס ער רעט דייטליכער און קלערער.

אין השגה און הבנה איז קלאָרקייט אויך דער אמת פון דער הבנה און השגה און ווען די הבנה איז ניט קלאָר פעלט דער אמת, און בפרט אין עבודה איז די קלאָרקייט נוגע אין נפש ממש.

יא

אין דעם המשך פון דעם מאמר „מים רבים" וואָס כ"ק אאמו"ר האָט געזאָגט בשנת תרל"ו האָט ער שבת פ' ויקרא געזאָגט אַ מאמר, אמר רב אשה לא תלוש[15] אלא במים שלנו.

אין דעם דאָזיקן מאמר האָט כ"ק אאמו"ר מבאר געוועזן דעם ענין פון מים שלנו, מים שלנו הייסט אַז די מים שטייען אויף אַן אָרט, עס ווערט אָפּגעהאַלטן דער רדיפו דמיא[16], די אײַלעניש פון די וואַסער. טבע המים איז צו מתפשט[17] זיין זיך, אָבער מים שלנו איז אַזאַ וואַסער וואָס לויפט ניט און איז זיך ניט מתפשט.

ח) כ"ק אדמו"ר האמצעי.

ט) כ"ק אדמו"ר האמצעי.

„ה" — מובא בכ"מ ומהם: בסמוך פיסקא „וויסן". אגרות קודש כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ג ע' תקמא. הנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב בסה"מ תר"ם ח"ב ע' תשג. וש"נ. סה"מ תרמ"ח ס"ע רד. סה"ש תרפ"ח ע' 4. תש"ט ע' 293. „היום יום" כח תמוז. ובאגרות כ"ק אדמו"ר זי"ע ח"י ע' לג. ע' רפו.

15) פסחים מב, א, ושם: רב יהודה, וכ"ה בהמשך מים רבים תרל"ו ס"ע קלח. ראה גם רשימת מאמרי דא"ח של כ"ק אדמו"ר מהר"ש ע' ל הערה 3.

16) ראה יומא עז, ב. ועוד.

17) ראה לקו"ת ברכה צד, ב.

מים איז השגה, אין השגה איז דאָ ב׳ מינים. פאַראַן אַ השגה וואָס איז זיך מתפשט און דאָס איז איר גאַנצע מציאות, און פאַראַן אַ השגה וואָס ניט די התפשטות איז באַ איר דער עיקר נאָר די פעולת ההשגה איז דער עיקר.

מים שלנו איז, אַז די השגה זאָל פועל זיין אין יראת שמים און מדות טובות און בכדי עס זאָל זיין מצה בעדאַרף מען האָבן מים שלנו, וואָס דאָס איז דער יסוד פון מצה מיכלא דמהימנותא[18] און מיכלא דאסוותא[19].

יב

דינסטאג — י׳ ניסן — בין איך געווען באַ כ״ק אאמו״ר[5] אויף יחידות, האָט ער מיר דאַן געזאָגט:

מצה און חמץ איז דער חילוק ביניהם אין די אותיות ה׳ און ח׳.

דער חילוק אין דער תמונה צווישן ה׳ און ח׳ בעשטייט אין דעם וואָס אַ ח׳ איז דריי קוין און אָפן אונטן. אין עבודה מיינט דאָס אַז דער מענטש ליגט נאָר אין ענינים גשמים.

די תמונה פון ה׳ איז אויך ווי ח׳ נאָר דער קו השמאלי איז קירצער און אויבן אַ ביסל אָפן. אין עבודה מיינט דאָס אַז דער מענטש ליגט אין ענינים גשמי׳ אָבער ער טראַכט וועגן תשובה.

חמץ ומצה איז ישות וענוה. חמץ איז עולה בניפוח ווי אַ גס הרוח וואָס בלאָזט זיך און מצה איז לחם עוני, ווי אַ עניו וועלכער זעט אַלעמאָל דעם צווייטנס מעלות און איז בטל פאַר דעם צווייטן.

חמץ ומצה בעדאַרפן ביידע האָבן וואַסער. אָן וואַסער קען קיין טייג ניט זיין נאָר אויף איין טייג ווירקט דאָס וואַסער אַז זי ווערט חמץ און אויף דער צווייטער אַז זי ווערט מצה.

פאַראַן אַ אופן השגה וועלכער מאַכט דעם משיג פאַר אַ יש און גס הרוח און פאַראַן אַ אופן השגה וועלכער מאַכט דעם משיג פאַר אַ עניו ובטל.

די השגה וועלכע ברייננגט צו עבודה בפועל בכלל און צו תשובה בפרט איז אַ השגה אמיתית.

יג

חדש אלול איז דער זמן הקבוע ומסוגל צו חשבון הנפש בכלל און צו דער עבודה פרטית פון תשובה אין די לבושי הנפש מחשבה דבור ומעשה.

---

18) ראה זהר רע״מ בא מא, א. הנסמן לעיל המשך וככה פ״ד.

19) זהר תצוה קפג, ב. ראה גם לעיל המשך וככה ספנ״ו (ע׳ תקכב) בשוה״ג.

סליחות איז דער זמן הקבוע ומסוגל אויף תשובה פון מדות.

מדות הגם זייער צאָל איז זיבן[20], אָבער עיקרי המדות זיינען דריי, חסד גבורה ותפארת[21].

דער עיקר ענין אין מדות איז דער תוקף, דאָס הייסט דער אויספירן, וואָס דאָס איז אין צוויי אופנים, איינער בדרך נצחון און דער צווייטער בדרך מלוכה, בעהערשן זיך.

סליחות איז דער זמן התשובה אויף מדות און עס איז א זמן מסוגל צו תקון המדות, דערום זיינען די ימי הסליחות ניט ווייניגער פון פיר טעג[22], ווייל דער עיקר המדות זיינען פיר חסד גבורה תפארת און נצח אָדער מלכות.

יד

ראש השנה איז דער זמן הקבוע ומסוגל אויף תשובה און תקון אין דעם ענין פון שכל.

די עבודה פון ראש השנה איז קבלת־עול, לקבל עול מלכותו ית׳.

זונטאָג — ערב ר״ה תרל״א — ווען כ״ק אאמו״ר[5] איז געקומען פון זיידנס אהל[י] בין איך צו אים אַריין פרעגן וואָס איז די עבודה פון ראש השנה.

האָט מיר כ״ק אאמו״ר געענטפערט אַז די עבודה פון ר״ה איז קבלת־עול, נעמען אויף זיך דעם יאָך פון עבודה אין תורה ומצות, אָט אזוי ווי אַ זעלנער נעמט אויף זיך דעם יאָך פון דעם וואָס מען וועט אים הייסן טאָן.

די דאָזיקע עטליכע ווערטער האָבן מיר דאַן מספיק געווען און איך האָב באַ אים געבעטן אַ ברכה און בין אַוועק זאָגן תהלים.

טו

זונטאָג — ערב ר״ה תרל״ד — ווען כ״ק אאמו״ר איז געקומען פון זיידנס אהל[יא] און איך בין אַריין בעטן באַ אים די ערב ר״ה ברכה. פרעגט ער באַ מיר צי וייס איך וואָס איז די עבודה פון ר״ה.

האָב איך געענטפערט: פאַר דריי יאָרן ערב ר״ה האָסטו מיר געזאָגט אַז די

י) אהל ציון כ״ק אדמו״ר בעל צמח־צדק בליובאַוויטש.

יא) כנ״ל.

20) ראה תניא רפ״ג.

21) ראה תו״א בראשית א, ב.

22) ראה שו״ע או״ח הל׳ ר״ה סתקפ״א, ס״א ובנו״כ שם. ראה לקו״ש ח״ט ע׳ 311. שם ע׳ 458.

עבודה פון ר"ה איז קבלת־עול, נעמען אויף זיך דעם יאָך פון עבודה אין תורה ומצות אָט אַזוי ווי אַ זעלנער נעמט אויף זיך דעם יאָך פון דעם וואָס מען וועט אים הייסן טאָן.

ענטפערט מיר כ"ק אאמו"ר, דאָס איז ריכטיג אַז די עבודה פון ר"ה איז קבלת־עול, אָבער דאָס איז דאָך נאָר די עבודה אויף להבא, אויפן נייעם יאָר, מען בעדאַרף דאָך אָבער אויך מתקן זיין דעם עבר'דיקן יאָר.

דער תקון פון עבר־דיקן יאָר איז דורך תשובה, און דער זמן התשובה איז בשעת תקיעת שופר.

דער בעל שם טוב זאָגט אַ משל[23] אויף תקיעת שופר. אַ מלך האָט געשיקט זיינע קינדער אין אַ גרויסן וואַלד פיינגען חיות, די קינדער האָבן פאַרבלאָנדזעט, האָבן זיי אָנגעהויבן ריידן צום פאָטער[24] און ניט באַקומען קיין ענטפער. האָבן זיי געטראַכט אפשר האָבן זיי פאַרגעסן זייער אייגענע שפּראַך, האָבן זיי גענומען שרייען פון טיפן האַרצן צום פאָטער, אַ אַ אָן ווערטער נאָר די שטימע אַליין, האָט זיי דער פאָטער געענטפערט.

די תשובה פון ר"ה איז אויפן חסרון פון קבלת עול און אויף דעם וואָס מען טוט ע"פ שכל והבנה. די הנהגה פון אַ אידן אין תורה ומצות בעדאַרף זיין נאָר מצד קבלת עול.

טז

דער זמן פון ימי תשובה, בין ר"ה ליוהכ"פ, איז אַ זמן קבוע ומסוגל אויף דער תשובה און תקון פון דעם כח הרצון[יב].

און דער זמן פון יום כפור איז אַ זמן קבוע ומסוגל אויף דער תשובה און תקון פון דעם כח התענוג*.

יב) כאן ביאר כ"ק אאמו"ר הרה"ק דבעת שמתגלה עת רצון שלמעלה גורם גילוי כח הרצון שבנשמה. ולכן הזמן ההוא מסוגל הן להעבודה דכח הרצון והן לתיקון כח הרצון. ועי' בהערה דלהלן.

*) הערה: בשני ענינים אלו דזמני התשובה ותקון הרצון והתענוג ישנם ענינים עיונים וארוכים שאין כאן מקומם ולא העתקתים כאן ותמורתם הנני להעתיק רשימות מזמנים שונים.

מוצאי ר"ה תרס"ח, שעה אחד עשר לילה.

שנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות.

בשעה שביעית באתי מן האולם הגדול — דער גרויסער זאַל — ועתה אכתוב כל

---

23) ראה גם לעיל המשך וככה פ"ע ובהנסמן לשם.

24) פאַרבלאָנדזעט . . ריידן צום פאָטער: אולי חסרות כאן כמה תיבות.

ווען איך האָב עטלעכע מאָל איבערגעטראַכט די ענינים איז שוין געוואָרן טאָג און עס איז געבליבן גאָר אַ קליינע ווייכלע אויף אָפּצורוהען, אויך אין משך פון טאָג איז ניט אויסגעקומען קיין צייט אָפּצורוהען[26] זיך, האָב איך זיך נאָך הבדלה צוגעלייגט אָפּרוהען.

עס זיינען ניט דורכגעגאַנגען קיין צוויי שעה איז צו מיר אין חדר אַריין החסיד ר׳ אבא זעליג ביעשענקאוויטשער[6], ער האָט מיך געטראָפן ליגענדיג אויפן קאנאפ[27], צי ער האָט באַמערקט אַז איך שלאָף אָדער ניט, נאָר[28] ער האָט אָנגעהויבן ריידן צו מיר און בעטן איך זאָל פאַר אים חזרן דעם מאמר.

איך בין געווען זייער מיד, דאָך האָב איך זיך געשטאַרקט און האָב געחזר׳ט דעם מאמר און אייניגע שטעלען האָב איך — לויט זיין בקשה — אים מבאר געווען און ער איז אַוועק שטאַרק צופרידן.

יז

נאָך סליחות איז געקומען פנחס ליב[יג] דער משרת און זאָגט אַז כ״ק אאמו״ר[5] בעט איך זאָל באַלד צו אים אַריינגיין.

הנעשה במשך שלשת הימים הללו ערב ר״ה ור״ה.

(א״צ להעתיק)

בשעה חצי העשירית הייתי אצל כ״ק אאמו״ר[4] ואמר לי: במוצאי ר״ה תר״מ נכנסתי לכ״ק אאמו״ר[5] ואמר לי אשר במוצאי ר״ה תקס״ב אמר כ״ק רבינו הזקן:

די עבודה אין די ימי התשובה שבין ר״ה ליוהכ״פ איז שעבוד הרצון בדרך קבלת־עול ובתנועה של תשובה.

מוצאי יוהכ״פ תרנ״ט, שעה התשיעית לילה.

כרגיל הלך כ״ק אאמו״ר מביהכנ״ס ישר למעונה של כבוד אמו הרבנית הצדקנית זקנתי[25] שליט״א ואחר הבדלה יצק עבורה כוס חמין ויגיש לה, וגם אחדים מאנ״ש היו נוכחים.

יום כפור — אמר כ״ק אאמו״ר — בעדאַרף מען האָבן תענוג פון תענית און פון עניני יום כפור. ערב יוכ״פ ביז נאָך על חטא וואָס נאָכן קבלת התענית איז אַלץ דער זמן פון מרירות, אָבער פון נאָך כל נדרי הייבט זיך אָן דער יום הכפורים׳דיגער תענוג רוחני. יום כפור דאַרף דער גוף הגשמי האָבן תענוג פון יום כפור און דורך דעם ווערט דער תקון פון כח התענוג.

יג) מאגידסאן[29], גבאי השני וכותב פתקאות אצל כ״ק אדמו״ר מוהר״ש.

---

25) הרבנית רבקה.

26) אין משך פון טאג . . אפצורוהען: **אף שלא נזכר כאן, אבל בשבת זו אמר אדמו״ר מהר״ש גם המאמר ד״ה זה היום תחלת מעשיך. ראה לעיל ברשימת המאמרים ש״פ נצבים וש״ק סליחות, ובהנסמן שם.**

27) **= ספה.**

28) ניט, נאָר: **אולי חסרות כאן כמה תיבות.**

29) **ר׳ פנחס ליב מגידסאן. ראה אודותו — אגרות קודש כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ח״א ע׳ ע׳ קמו. ספר התולדות — אדמו״ר מהר״ש ע׳ 15 (ולאח״ז באג״ק כ״ק אדמו״ר מהוריי״צ ח״ד**

ווען איך בין אַריין זאָגט ער צו מיר, היינט איז באַ דיר געווען אבא זעליג ביעשענקאוויטשער און דו האָסט פאַר אים געחזר׳ט דעם מאמר און אויף אייניגע שטעלן האָסטו אים געגעבן אַ הסבר.

ער איז באַ מיר געווען פאַר סליחות און האָט דאָס מיר דערציילט בשמחה רבה, דאָס איז זייער גלייך.

איך בין אים שטאַרק מקרב צוליב זיין פאָטערס יחוס.

זיין פאָטער איז געווען אַ שטאַרקער מקורב באַ כ״ק אאמו״ר[יד] און ווען כ״ק אאמו״ר איז נאָך געווען גאָר אַ יונגער מאַן — זעכצן, זיבעצן יאָר — האָט דער עלטער זיידע[טו] אים געזאָגט ער זאָל פאַרברייגגען אין לערנען מיט יוסף מסביר.

נאָכן זיידנס[טז] הסתלקות איז ער שוין געווען אַ רעכטער זקן אָבער ער איז נאָך אַ משך פון צען־צוועלף יאָר געגאַנגען קיין ליובאַוויטש.

אין יאָר תר״ה[30] איז ער נפטר געוואָרן בדעה צלולה, זאָגענדיג אַז נאָך פלגות ליליא וועט ער זיין ביים רבין אין היכל קדש אין גן עדן און געבעטן חסידים אַז יענע נאַכט נאָך תקון חצות זאָלן זיי נעמען משקה און גיין אַ ריקוד לכבוד זיין שמחה.

יח

כ״ק אאמו״ר[5] אמר לי לקרא את ר׳ אבא זעליג ולבקשו שיספר לי את תולדות אביו החסיד ר׳ יוסף בעל עגלה מביעשענקאוויטש.

כשבקשתי את ר׳ אבא זעליג לספר לי את תולדות אביו דרש ממני שאחזור מקודם לפניו את המאמר ואח״כ סיפר לי את תולדות אביו[31].

יד) בעל צמח־צדק.

טו) כ״ק רבינו הזקן.

טז) כ״ק אדמו״ר האמצעי.

ע׳ מב־מד). סה״ש תרפ״ג ע׳ 41. לקו״ד ח״א ע׳ קו. ע׳ 258. סה״ש קיץ ה׳ש״ת ע׳ 138. ע׳ 139. תש״ה ע׳ 30. ע׳ 90. תו״מ רשימת היומן ע׳ רמה. ע׳ רעג. אגרות קודש כ״ק אדמו״ר מהוריי״צ ח״ג ע׳ תח.

אודות שמו — ראה אגרות קודש כ״ק אדמו״ר מהורש״ב ח״א ע׳ נג: ר׳ פנחס ארי׳ ליב. ח״ג ע׳ קיט: רפי״ל [= ר׳ פנחס יהודה ליב]. ע׳ קמה: ר׳ פנחס ליב בר׳ אהרן. ח״ה ע׳ רה בשוה״ג מגוכי״ק כ״ק אדמו״ר מהוריי״צ: ר׳ פנחס ארי׳ ליב.

30) ראה סה״ש קיץ ה׳ש״ת ע׳ 110: תר״ח.

31) אגרות קודש כ״ק אדמו״ר מהוריי״צ ח״ג ע׳ תפא־תצב. רשימה מיומנו של כ״ק אדמו״ר מוהריי״צ ו׳ כ״ד סיון תרנ״ו — נדפס בריש קונטרס פוקח עורים (ובמאמרי אדמו״ר האמצעי קונטרסים ע׳ תנב ואילך). וראה המשך הסיפור שם.

שנת תרל"ז

החסיד ר' זלמן זלאַטאָפּאָלסקי[1] איז געווען דעם זיידנס — דער רבי מהר"ש — אַ חסיד. ווען ער פלעגט קומען אין ליובאַוויטש פלעגט דער זיידע זאָגן חסידות פאַר אים ביחוד.

אינמאָל — אין יאָר תרל"ז — האט דער רבי מהר"ש געזאָגט פאַר אים דעם מאמר וואָס ער האָט פאָריקן שבת געזאָגט פאַרן עולם. אין יאָר תרל"ח האָט ער פאַר אים געזאָגט אַ באַזונדער מאמר[2].

* * *

בשנת תר"ז הי' עת צרה לישראל ל"ע, והי' אז אסיפה מהרבה גדולי ישראל אצל כ"ק אדמו"ר הצמח צדק. ובעת האסיפה היו שותים „לחיים", וכל אחד נתן ברכתו על הכוס עבור כלל ישראל. ואמר אדמו"ר הצמח צדק: איך ווינטש אייך לחיים ווי איך מיין, ניט ווי איר מיינט, מצד דעם קוצר רוח ועבודה קשה[1] מיינט איר אַלץ אין גשמיות, און איך ווינטש אייך בגשמיות וברוחניות.

בשנת תרל"ז אמר אדמו"ר מהר"ש אַז עס קלינגט נאָך היינט אין די אויערן דער „אמן" וואָס דער עולם האָט דאַן געענטפערט[2].

* * *

הוד כ"ק אאמו"ר[1] הרה"ק האָט דאַן דערמאָנט[2] מורי הרשב"ץ[3], דאָס וואָס רשב"ץ האָט איהם דערציילט בשנת תרל"ז, בשעת ער האָט מיט איהם געלערנט

---

1) ראה אודותו לעיל ש"פ תולדות הערה 1.

2) ספר השיחות קיץ ה'ש"ת ע' 162.

1) לשון הכתוב וארא ו, ט.

2) ספר השיחות תרח"ץ ע' 284.

1) כ"ק אדמו"ר מהורש"ב.

2) דאַן דערמאָנט: על התנאים של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ, „אויף דער דאטשע — באַליוועקע — נעבן דער באַן־סטאַנציע קראַסנאַיע אין יאר תרנ"ו" (לשון השיחה דלקמן הערה 6). בענין התאריך — ראה גם תו"מ רשימת היומן ע' רלג ובהערה 24 ובשוה"ג שם.

3) הרה"ח ר' שמואל בצלאל בר' שלום שבתי שעפטל. נפטר מוצש"ק נשא, אור ליום א' טו סיון תרס"ה. ראה תולדותיו — „התמים" ח"א ע' סז [לה, א] ואילך. חנוך לנער ע' 10. קונט' עץ החיים ע' 52. סה"ש ע' תרפ"ב ע' 29. תרפ"ג ע' 42. תרפ"ז ע' 117. ע' 172. סה"ש תר"ץ ע' 96 ואילך. תרצ"א ע' 215. ע' 217. 220 ואילך. קיץ ה'ש"ת ע' 91 ואילך. תש"ו ע' 12. ע' 29 ואילך. תש"ז ע' 136 ואילך. תש"ח ע' 161 ואילך. ע' 163. ע' 215. ע' 246. תש"ט ע' 332. ה'שי"ת ע' 350. תו"מ רשימת היומן ע' קפד. ע' רנא. ע' רצ. ע' שא. ע' שפ ואילך. הנסמן בספר המפתחות לספרי כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ע' ר וע' שכט. הביא הס' תו"א לדפוס בפעם השני' (רשימת דפוסי התו"א — קלט, א). כמה מפתגמיו — בסה"ש תורת שלום ע' 52. ע' 227. ע' 239. סה"ש תרפ"ט ע' 32. סה"ש תר"ץ ע' 95. זכרון לבני ישראל ע' מ.

חסידות, אַז ער – רשב"ץ – איז געקומען קיין ליובאַוויטש[4] צו דעם עלטער זיידן – הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק צ"צ, – האָט ער דאָרט געטראָפן הרה"ח ר' הלל (מפּאַריטש)[5].

ר' הלל האָט איבערגע'חזר'ט דעם מאמר חסידות וואָס דער רבי האָט דאַמאָלסט געזאָגט. דאַן האָט ר' הלל געזאָגט, אַז דער גאַנצער אומגליק איז וואָס מען נעמט אָן דעם חושך פאַר אור. מען געוואוינט זיך צו צום חושך – מיינט מען אַז דער חשך איז אור[6].

ערב ראש השנה תרל"ח

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק[1] זאָגט מיר ערב ראש השנה תרנ"ה, – בעת שזכיתי להכנס להוד קדשו בסדר יחידות בשעה השלישית לילה, –

ערב ראש השנה תרל"ח בין איך געווען בהשכמה[2]ביים טאַטן[3] אַ פּאָר שעה פאַר דעם זמן פון זאָגן סליחות – דאָס איז געווען דער זיבעטער מאָל פון דעם סדר פנימי וואָס הוד כ"ק אאמו"ר האָט מיר מחנך געווען מיט דעם סדר המיוחד וואָס הוד כ"ק זקני רבנו הזקן האט אים[4] מחנך געווען, זאָגנדיק דערביי:

אַ רבי אַ מנהיג עדת חסידים ווערט ניט מעצמו, אַז מען זאָל זיך לייגן שלאָפן אַ חסיד, אפילו מיט אַ שטאַרק גוט דורכגעדרונגענע אין האַרצן און אין קאָפּ קריאת־שמע שעל־המטה אין אַ חסידישער שלאָף, – נאָך אַלעמען איז דאָס אַ סדר פון אַ חסיד, אַ געזונטער, און מען קען אויף דעם זאָגן אַ געהויבענער חסידישער סדר, אָבער ניט קיין רבי סדר.

הוד כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים נשיאי חב"ד זיינען אַ המשכה פנימי דור

4) „ביום ו' משפטים א' דר"ח אדר ראשון שנת תר"ח" (התמים הנ"ל ע' עו [78]). „היום יום" ל' שבט.

5) ר"פ מתולדותיו (בעריכת כ"ק אדמו"ר זי"ע) בתחילת ספרו פלח הרמון בראשית ושמות (הוצאת קה"ת). וראה גם סה"ש תורת שלום ע' 13. ע' 109. סה"ש תרפ"ד ע' 52. תרפ"ח ע' 10. תרפ"ט ע' 30. ע' 60. תרצ"א ע' 215. ע' 245. ע' 260. שיחת ליל ז' של פסח תרצ"ו (קה"ת תשע"א) ע' 9. תרצ"ז ע' 221. ע' 231 ואילך. ע' 236 ואילך. ע' 240 ואילך. תרח"ץ ע' 276. תרצ"ט ע' 351. ואילך. תש"ו ע' 29. ע' 259. ע' 410 ואילך. לקו"ד ח"ד ע' תשמה, א. אג"ק כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ג ע' קלב. ע' שכט ואילך. תו"מ רשימת היומן ע' קפב. ע' רכד. ע' רלב. ע' רמא. ע' רמג. ע' רמט. ע' רפט. ע' שפב ואילך. ע' שצא. ע' תסב. לקו"ש ח"ב ע' 507. רשימות הרב"ש ע' טז. ע' נ. ע' קכג. מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים ע' קצ הערה 9.

6) ספר השיחות תש"ב ע' 81.

1) כ"ק אדמו"ר מהורש"ב.

2) ראה אגרות קודש כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ע' סג־סד (וכן לעיל יום שני דחנוכה).

3) כ"ק אדמו"ר מהר"ש.

4) זקני רבינו הזקן האָט אים: כן הוא בהרשימה (אינה מוגהת) וצ"ע – הערת כ"ק אדמו"ר זי"ע בסה"ש שבהערה 7.

אחר דור מהוד כ״ק רבנו הזקן, וואָס הוד כ״ק רבנו הזקן איז געווען אַ נשמה חדשה[5], וואָס עתיקא קדישא האָט מכתיר געווען, אַז די עצם הנשמה ווי זי איז למעלה אין עולם היחוד דעולם אצילות זאָל אַראָפּקומען למטה אין דער התלבשות פון דעם גוף און דער גוף זאָל מיט דעם כוח פון שרש שרשו אין עצמות אין סוף הבלי גבול מגלה זיין דעם עומק פנימי פון גבול בגילוי בהמשכה לדורי דורות מיט אַ נתינת כוח ועלי׳ ועבודה פנימית.

אויף ירידת הנשמה למטה און אַז זי זאָל זיך מתלבש זיין אין אַ גוף, איז דאָס בדרך גזירה[6], וואָס הקב״ה און בית דין שלמעלה זיינען גוזר אויף דער נשמה אַז זי זאָל אַראָפּקומען למטה להתלבש בגוף, ווייל די נשמה מצד עצמה וויל ניט אַראָפּגיין דאָ למטה, די נשמה למעלה איז איר דאָרט זייער גוט, נאָר דאָס איז מצד גזירה.

אַז די נשמה פון כ״ק רבינו האָט געדאַרפט אַראָפּקומען האָט מען איר געזאָגט אַז לבד זאת וואָס עס וועט זיין גילוי עצם הנשמה דאָ למטה, עוד נוסף על זה, אַז ער וועט זיין דער מנהיג הראשון פון דעם סדר נשיאי חב״ד און אַז מיט דער מסירת נפש עבודה און די אהבה וקירוב ישראל עבודה וועט מען זוכה זיין צו גילוי משיח צדקנו.

דעם ענין פלעגן הוד כ״ק אבותינו רבותינו הקדושים דערמאָנען און אין דעם ריידן אין פאַרשידענע אויספירלעכע אויסשפּראַכן כל אחד מהוד כ״ק נשיאי חב״ד אַלע ערב ראש השנה.

הוד כ״ק רבינו הזקן איז ירד מרום מעלה ביז מטה מטה, ניט נאָר דאָס אַז דער מטה זאָל ווערן אַ כלי צו מעלה, נאָר אַז דורך עבודה אויפהויבן דעם מעלה גופא.

הוד כ״ק אאמו״ר הרה״ק האָט דאָס מבאר געווען, אַז עס זאָל נתגלה ווערן דער פנימיות הרצון אין עצמות, וואָרום מצד עצמות איז דאָך הכל שוה, זאָל נתגלה ווערן דער פנימיות הרצון[7].

שמחת בית השואבה תרל״ח

ליל ב׳ דחגה״ס תרנ״ב האָט הוד כ״ק אאמו״ר הרה״ק[1] דערציילט אַז ער האט געהערט מהוד כ״ק אביו אאזמו״ר הרה״ק מוהר״ש בשמחת בית השואבה תרל״ח אַ חסידישן פאַרברייינגען אין דעם ענין וואָס רז״ל זאָגן אַז בימי חזקי׳ זיינען אידן געווען גרויסע יודעי תורה, כמארז״ל בימי חזקי׳ בדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו תנוק ותנוקת שלא היו בקיאים בדיני טומאה וטהרה[2].

---

5) ראה סה״ש תש״ה ע׳ 117. ע׳ 120. ע׳ 127 ואילך. סה״ש תש״ו ע׳ 22. וש״נ. תש״ח ע׳ 195. ע׳ 223. וראה לקו״ת שה״ש נ, א.

6) ראה אבות ספ״ד.

7) סה״ש תש״א ע׳ 172־171.

1) כ״ק אדמו״ר מהורש״ב.

2) ראה סנהדרין צד, ב.

בימי הרשב"י היו ינוקות יודעים ובקיאים בפנימיות התורה[3].

ובימי מורנו הבעש"ט זיינען אנשים הנראים לפשוטים, מאַרק אידן און דאָרף הענדלער און בעלי עגלות, געווען לומדים ובקיאים בנגלה ובקבלה ביי וועלכע עס האָט מאיר געווען אור נשמתם בגילוי כמו שהיא בשרשה באצילות העליון[4].

* * *

ה. הוד כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש פלעגט חול המועד סוכות אין אַן אָוונט פראַווען אַ שמחת בית השואבה פאַרברייינגען.

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק[1] האָט געזאָגט: ביים טאַטן איז אין אַלע ענינים הן בדבור והן בכתב געווען דער ענין פון מועט המחזיק את המרובה[2], וואָס אַזוי איז דער סדר פון אַ פנימי און בפרט אַ עצמי. אַ פנימי באַדאַרף ניט קיין הקדמות און הצעות, אַ פנימי גייט צו גלייך צום עיקר אָן הקדמות, און בפרט אַ עצמי. דער יתרון המעלה פון אַ פנימי אויף אַ עצמי איז אין דעם, וואָס אַ פנימי איז אַ מסביר בטעמי השכלה און אַ עצמי איז אַ מאיר.

דעם טאַטנס — המשיך כ"ק אאמו"ר הרה"ק — ענינים זיינען געווען אין דער דרגא פון מועט המחזיק את המרובה. מועט אין זמן און אין ווערטער און מרובה אין אור, און דער מועט אין זמן האָט מחזיק געווען דעם מרובה אין אור.

פון דעם טאַטנס אור איז באַ דעם מקבל השומע געוואָרן מאור, דעם טאַטנס אַ וואָרט האט דעם חסיד המקבל באַלויכטן און אויפגעדעקט באַ אים דעם אור הנשמה.

דער טאַטע — המשיך כ"ק אאמו"ר הרה"ק — רעט פיסקא פיסקא. יעדער פיסקא איז אַ אור פנימי און אַ אור עצמי פון אַ מאמר ארוך ומסודר אין השכלה, הסברה און עבודה. יעדע פיסקא איז געווען אַ סדר פאַר דעם שומע המקבל בפנימיות אין דרך החיים פו עבודת החסידים אויף יאָרן.

ו. איינער פון די פתגמי הקדש וואָס דער טאַטע האָט געזאָגט — המשיך כ"ק אאמו"ר הרה"ק — ביים שמחת בית השואבה פאַרברייינגען, חול המועד תרל"ח איז דער פאָלגענדער מאמר[3].

האדם באשר הוא אדם, באַדאַרף זיך בכל ענינו וסדר הנהגתו רעכנען מיט דעם צי עס פאַסט צי עס פאַסט ניט, און דער עס פאַסט ניט פון רוחניות דאַרף על כל פנים זיין ווי דער עס פאַסט ניט פון גשמיות.

3) זהר לך צב, סע"ב. שלח קעא, א. וראה רא"ג באוה"ח הקדמת בראשית יא, א ד"ה ר' פנחס. בא לח, א ד"ה לא סליק. קדושת לוי פ' ח"ש (כד, יד) עה"פ ובה אדע.

4) סה"ש תש"ב ע' 4.

1) כ"ק אדמו"ר מהורש"ב.

2) לשון המדרש — ב"ר פה, ז. שמו"ר פי"א, ה.

3) ראה גם סה"ש שבהערה 6 ע' 139 ואילך, את אשר דיבר אדמו"ר מהר"ש בט"ו מנ"א תרל"ד.

עס פאַסט ניט אַז אַ בעה"ב זאָל ניט לערנען יעדן טאָג קיין גמרא, גלייך ווי עס פאַסט ניט זיין אָנגעטאָן אין ניט שיינע קליידער.

עס פאַסט ניט אַז אַ חסיד זאל ניט לערנען יעדן טאָג אַ פרק תניא.

עס פאַסט ניט אַז אַ חסיד זאל ניט ליגן אין תיקון המדות, לא מיבעי אַז מען טוט ניט מיט אַ תוקף אין דער העברה פון מדות רעות, נאָר אויך פאַסט ניט פאַר אַ חסיד אַז מען טוט ניט אין דעם עילוי המדות.

עס פאַסט ניט פאַר אַ חסיד ער זאָל ניט זיין קיין עוסק אין עבודת התפלה. מען מיינט ניט פאַטשן מיט די הענט און קנאַקן מיט די פינגער נאָר טאַקע דאַוונען מיט אַ התקשרות, וואָס דעמאָלט שפיגלען זיך אָפּ אין דעם חב"ד ניגון די ריכטיקע געגועים צו אַ הרגש אלקי.

עס פאַסט ניט פאַר אַ חסיד צו זיין מסור ונתון אין עניני מסחר, ווער רעט אויב דורך דער טרדא אין עניני מסחר פאַרגעסט ער חלילה אויף דעם אמת הגמור אַז ברכת ה' היא תעשיר[4].

עס פאַסט ניט פאַר אַ חסיד אַז ער איז ניט עוסק אין עבודה פון קריאת שמע שעל המטה און ווערט אַנטשלאָפן מיטן גאַנצן שטויב אָדער אפילו מיט דער בלאָטע פון עבודת היום און עס חלומ'ן זיך די מילי דכדיבין[5] מיט וואָס דער ממונה על החלומות איז אים מכבד.

איינע פון דע אַלטן רבי'נס סדרי הנהגה פאַר חסידים איז אַז חסידים זאָלן מאַכן אַ חסידישן פאַרברייינגען. אין דעם פאַרברייינגען באַדאַרפן אַלע חסידים כעשיר וכעני, הן אין גשמיות און הן אין רוחניות, זיך משתתף זיין און דער כח הרבים ווי אויך דער זכות און הבטחת ברכה פון רבינו הזקן זיינען בעזרת החסידים.

ז. דעם טאַטנס פאַרברייינגען — המשיך כ"ק אאמו"ר הרה"ק — פלעגט מעורר זיין דעם כח הנשמה באַ דעם שומע, אַז יעדער לפי מהותו האָט באַ זיך זיך געמאַכט אַ החלטה אין תיקון העבר און אין סדר הנהגה אויף להבא.

איך וויל — אמר לי הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק — אַז דו זאָלסט האָבן אַ מושג אין דעם אופן הפעולה ווי אַ עצמי איז פועל, אַז פון דעם קורצן שמחת בית השואבה פאַרברייינגען איז מען אַרויס מיט אַ תשובה און עבודה החלטה יעדער לפי ערכו.

איינער פון די אורחים איז דאָן געווען אַ פּאָלאָצקער רייכער קרעמער, חיים נעמעסאוו האָט מען אים גערופן, אַ איינגעפונדעוועטער בעה"ב זאַט אין בני חיי ומזוני, און פון דער שמחת בית השואבה רייד איז ער געווען אַ צובראָכענער[6].

* * *

---

4) משלי י, כב.

5) זהר לך פג, א.

6) סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 143־144.

הנחות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב

מאמרי כ"ק אאמו"ר[1] הרה"ק[2] זצוקללה"ה, מתחילים לערך משנת תרל"ג (שכתב בעודנו נער, ולא נרשם עליהם השנה אבל מסגנון הלשון והכתב נראה שהם משנים הללו) ומשנת תרל"ה כבר ישנם הנחות שלו[3], ומשנת תרל"ו ישנם כתביו[4] שמבאר לעצמו[5] מאמרי מהר"ש נ"ע, וביותר מאמר מים רבים ומאמר [ו]ככה שנאמר בשנות תרל"ו תרל"ז[6] (וידוע שבמאמרי מהר"ש יש חילוק גדול בין הכתבים לכמו שאמרם שהכתבים מקוצרים הרבה, והנחות כ"ק אאמו"ר זצוקללה"ה הם ע"פ הרוב כמו שהיו בעת הדבור, ובמקומות הרבה נכתבו בלשון המדוברת)[7].

* * *

הונדערט יאָר לערך זיינען אַריבער זינט דעם יאָר אין וועלכן רבנו הגדול[1] האָט אָנגעהויבען מגלה זיין תורת החסידות ביז דעם יאָר אין וועלכען דער טאַטע[2] אָנגעהויבען[3] לערנען חסידות – בשנת תרל"ג[4] – וואָס אין משך פון די הונדערט יאָר איז תורת חסידות חב"ד נתגלה געוואָרען ע"י כ"ק אבותינו רבותינו הק' זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע אין התגלות מסודרת.

צעהן יאָר האָט דער טאַטע[2] געלערנט און געטאָהן בעבודת החסידות בחיי כ"ק אאזמו"ר[5] – תרל"ג–תרמ"ג – פון שנת תרל"ה אָן – וואָס ער איז יעמאָלט אַלט געווען פערצעהן יאָהר – זיינען שוין פאַראַן זיינע אייגענהענדיגע כתבים, הנחות[6] אויף די מאמרים וועלכע ער האָט געהערט פון זיידען. און אין אַ היבש ביסעל מאמרים – פון שנת תרל"ו – זיינען פאַרשריבען זיינע אייגענע ביאורים, אויך רשימת־שאלות וועלכע ער האָט געפרעגטביים זיידען און דעם זיידענס תשובות, אויך רשימות פון יחידות'ן.

אַ באַזונדער חיות'דיגער טוב טעם איז אין דעם טאַטענס אייגענע מאמרים[7] פון די יונגע יאָרען – תרל"ו־תרל"ז – דאָס זיינען מאמרי עבודה, יעדער ענין איז דורכגעזאַפּט מיט הרגש פון יראת שמים און אין יעדער וואָרט הערט זיך עבודה שבלב[8].

---

1) עיין באריכות ע"ד כתי"ק אדנ"ע ביומון אדמו"ר [מוהריי"צ נ"ע] (שליט"א) מיום י"ט מ"א רפ"א הנדפס בקובץ גימ"ל של „התמים" ושיחת שמח"ת תר"צ מהד"ק ח"א – הערת כ"ק אדמו"ר זי"ע באג"ק שבהערה 7.

2) כ"ק אדמו"ר מהורש"ב.

3) נדפסו בסה"מ תרל"ה ח"ב ע' תעה־תקז.

4) הנחותיו נדפסו בסה"מ תרל"ו ח"ב ע' שפא־תקעט.

5) נדפס בסה"מ תרל"ו ח"ב ע' תקצט־תריא. ביאור ארוך על ס"ג לא נדפס לע"ע.

6) הנחותיו נדפסו לעיל בכרך זה, וכן בח"א, ושם גם הערות, ושו"ת.

7) אגרות קודש כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ב ע' שכד.

1) כ"ק אדה"ז.

2) כ"ק אדמו"ר מהורש"ב.

3) אוצ"ל: האָט אָנגעהויבען.

4) ראה גם לעיל.

5) כ"ק אדמו"ר מהר"ש.

6) ראה גם לעיל. ושו"נ.

7) באם זה ענין נוסף על דלעיל, לע"ע לא ידוע עד"ז.

8) לקו"ד ח"א ע' 284.

אגרת רש"ד מבאריסאוו –
פסק דין מכ"ק אדמו"ר מהר"ש[1]

בעז"ה היום יום ה' זיין אלול טוב"ה וברכ"ה ושלו"ם[2]

כ' אה' ידידי מאז, המופלג הוותיק י"א כו' מוהר"ח הענדיל[3] נ"י ה' עליו יחיו.

בדבר הדו"ד[4] שיש בינך עם ידידינו ר' אברהם חיים[5] נ"י, נמצאתי מחוייב בדבר חובת חובה מצד הציוי בפרט ומצד המצווה בכלל, לכתוב לך מזה כמו שהוא להלכה למעשה.

והיינו כי בעת היותי בליבאוויטש זה משך שלשה שבתות כהלכתן הי' תוך משך הנ"ל גם ידידינו הנ"ל, עם אחי הרר"י נ"י, והראה לפני כ"ק שליט"א הטענות שלך כמו שהי' מסודרים בכתב ידך תחת ידו, וגם הטענות שלו שהי' מסדר אותם בכתב ידו, מסר ליד כ"ק שליט"א, ואחר כו' יצא ממנו ההלכה פסוקה, אחת משתי אופנים הללו,

היינו אם רוצה אתה בדווקא להחזיק בקרעצים שלך ולא לעזוב אותה מידך, אזי הרשות נתונה לרא"ח הנ"ל למכור בית הרחיים שלו, ולכל מי שירצה מאן דהוא, ואינו מחוייב כלל וכלל לחזר אחר קונה כזה אשר לא יסיג את גבולך

---

1) הרה"ח ר' אברהם חיים ראזענבוים [ראה אודותו הערה 5] הי' אצלו ברויז מיי"ש ומשכר, אך עסק זה לא עלה לו בהצלחה.

בעסק הנ"ל של יי"ש הי', כנראה, שותף עם ידידו ומחותנו המשפיע ר' הענדל [ראה אודותו הערה 3], שגם הוא גר אז בפלעשצעניץ.

בשנת תרל"ז החליט הרא"ח למכור את חלקו, ונתהוו מזה חילוקי דיעות ביניהם באופן החלוקה.

שניהם כתבו את טענותיהם אל כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע, שפסק איך לחלק ביניהם.

כ"ק אדמו"ר מהר"ש ביאר את הפסק לפני החסיד ר' שמואל דובער מבאריסאוו [ראה אודותו לעיל שיחת י"ט כסלו הערה 3], שהי' אז בליובאוויטש, והורה אותו לכתוב הדברים לר' הענדל.

2) טוב"ה וברכ"ה ושלו"ם: = תרל"ז.

3) הרה"ח ר' חנוך הענדל קוגל מפלעשצעניץ. משפיע חסיד ועובד. בא לליובאוויטש ה' אלול תר"ג (אג"ק כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ג ע' תה), ונפטר שם י"ט טבת תר"ס (סה"ש תש"ב ע' 100). ראה אודותו – ליובאוויטש וחיילי' ע' 125־138. אג"ק כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ שם. „התמים" ח"א ע' עט [מא, א] ואילך. סה"ש תרפ"ב ע' 29. תרפ"ה ע' 72. תרפ"ז ע' 240. ע' 247. ע' 253. תרפ"ט ע' 32. תר"ץ ע' 97. תרצ"ו ע' 16. ע' 43. תרצ"ז ס"ע 180 ואילך. ע' 184 ואילך. ע' 192. ע' 196. תש"ו ע' 17. וראה הקדמת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ לקונ' התפלה. תו"מ רשימת היומן ע' רעז. ע' שפה. וכן הנסמן בערכו במפתח שמות לסה"ש תש"ו־ה'שי"ת, לקוטי דיבורים ח"ד, תולדות אברהם חיים (ותולדות חב"ד ברוסיא הצארית).

4) = הדין ודברים.

5) מפלעשצעניץ. ראה אודותו ס' תולדות אברהם חיים (קה"ת תשנ"ח). סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 120. זיכרון לבני ישראל ע' קכו־קכח. תולדות חב"ד ברוסיא הצארית ע' קעג. ע' קפא־ריא. ע' רכח. ע' רנד.

במכירת יי"ש, ובפירוש אמר אשר אף אם ירצה הקונה לקבל בשם פאטענט, אזי ג"כ אינו מחוייב רא"ח לחוש לזה מאומה, והחוב המגיע ממך לרא"ח הנ"ל, מלבד הרחיים, תסלק לו כשיעזור לך השי"ת אי"ה.

אכן אם תתרצה אתה מרצונך הטוב להניח ולעזוב הקרעצים מתחת ידך מכל וכל, אזי מחוייב הוא ליתן לך שני מאות רובל כסף מזומנים תומ"י דוקא, ועוד מאה רוכ"ס במשך שנה אחר הנחתך ויציאתך מן המקום, והחוב ישאר ג"כ כנ"ל.

והברירה בב' אופנים הללו בידך דווקא ולא ביד רא"ח נ"י.

כ"ז יצא מפיו הקדוש בלי שום מגרעת אף כקוש"י ממש לפניו, כי כן מסר הדברים האלה מהחל ועד כלה מפה לאזן באזני, שאני אכתוב לך מזה בשבילו, למען תדע ותבין ותאמין כי דברים ככתבם הללו הם הם דברים כהווייתם ממש כמו שיצאו מפורש מהרב הקדוש קדש הקדשים.

ואגב אמר כ"ק ג"כ בדרך עצה טובה בשבילך, שאתה תציע הענין הלזה מן הברירה הנ"ל, לפני שלשה אנשים[6] נבונים ונאמנים, וכמו שיבחרו הם לפניך הברירה ככה תעשה לעיכובא.

מאדה"ש כאוות נפשך ונפש ידידך הדושתו"ט מלונ"ח

שמואל דוב בער מבאריסאוו[7]

6) ראה גם אגרות קודש כ"ק אדמו"ר הצמח צדק ח"ב ע' קב. ובהנסמן שם.

7) תולדות אברהם חיים ע' טו־יח.

תשובה מכ"ק אדמו"ר מהר"ש

בס"ד

תינוק שביום ראשון שנולד נראה שכאב לו עין א' (וקרוב הדבר שזהו מפני שלא שמרו אותו מאור היום ביום ראשון שנולד) וביום הרביעי בדקו אותו ונראה אדמומית בעינו השמאלית וכמו שורייקא סומקא על לובן שבעין, ומוגלא יוצאת ונדבקו גבות עינו במוגלא לבינה, והמוהל כשבדק אותו אמר שאם יתרפא בבת א' א"צ להמתין שבוע מיום שיבריא, ואם יתרפא לאט לאט צריכין להמתין ז' ימים מיום שיבריא, וביום החמישי בדקו אותו שנית, והאדמומית עברה לגמרי, רק שגבו עליונה של העין היא עבה קצת, והמוגלא נתהפכא מלובן למראה ירוקה, ועדיין היא דבוקה עד שפתחו אותה ע"י חלב חם. ולכן שואלין אם זהו בכלל שצריכין להמתין ז' מיום שיבריא בשלימות, א"ל[1].

במשנה בפי"ט דשבת דקל"ז א' קטן החולה אין מוהלין אותו עד שיבריא, ובגמ' א' שמואל חלצתו חמה (נשלף ממנו החולי ויצא מגופו, רש"י) נותנין לו כל ז' להברותו וכ"ה ביבמות דע"א א', ומזה פסק בשו"ע יו"ד סי' רס"ב סעי' ב' חולה אין מלין אותו עד שיבריא וממתינים לו כו', בד"א שחלצתו חמה כו' אבל אם חלה באחד מאבריו כגון שכאבו לו עיניו כאב מועט כו' ממתינים לו עד שיבריא, ולאחר שיבריא מלין אותו מיד, וזהו מאוקימתא דרב פפא ביבמות דע"ב[2] ב' כגון שכאבו לו עיניו לינוקא ואיתפח ביני וביני (בין עשיי' לאכילה ואין נותני' ז' ימים אלא למי שחלצתו חמה, רש"י) ולכן כ' בש"ע כאב מועט, ועפ"ז הגי' הרמ"א אבל אם כאבו לו עיניו כאב גדול הוי' כחולי שבכל הגוף (נ"י פ' הערל[3]) וכ' הש"ך[4] ע"ז נראה דהיינו באופן שנת' באו"ח סי' שכ"ח ס"ט וכ"מ בנ"י, והוא שבאו"ח סי' שכ"ח ס"ט כ' לענין שמחללין עליו את השבת, וז"ל שם החושש בעיניו או בעינו ויש בו ציר או שהיו שותתי' ממנו דמעות מחמת הכאב או שהי' שותת דם או שהי' בו רירא ותחילת אוכלא (פי' תחלת חולי) מחללין עליו את השבת, ורבינו ז"ל בש"ע שלו סי' הנ"ל ס"ט ביאר יותר וז"ל או שיש בה ריר שמגליד תמיד והוא מדברי רש"י[5], וא"כ בנ"ד[6] שהעין היא דבוקה ה"ז ודאי נגלד שמותר לחלל את השבת, א"כ צריכין להמתין לו ז' מיום שיבריא, ומה שא' המוהל הסימן אם מתרפא בב"א א"צ להמתין ואם לאט לאט צריכי' להמתין ז', לפ"ד זהו רק השערה בעלמא שאם מתרפא בב"א א"ז מיחוש חזק כ"א ע"ד המקרה כו', אבל כשמתרפא לאט, זהו חולי היותר חזק, ואולי יש לדמותו למארז"ל ההפרש בין אישתא דחד יומא, לאישתא דתלתא יומין[7]. אך שם הכוונה שהחום הוא ג"י רצופים, ובנ"ד הוא מתרפא לאט, ולכן גם לדברי המוהל צריכין להמתין ז' שהם מעל"ע שלימים, ובאמת בנ"ד יש

---

1) = אם לאו.

2) אוצ"ל: דע"א.

3) בתחלתו ד"ה ועדיף.

4) סק"ד.

5) ביצה כב, א ד"ה רירא.

6) = בנידן דידן.

7) ראה שבת סז, א.

עוד סניף גדול, מה שרשום בזכרוני שכ"ק אאמו"ר[8] זצ"ל נ"ע כ' תשו'[9] בדבר מילת אחי אם ילד זה (ג' שבועות קודם לידתו) שימתינו מלמולו עד שיהי' בן ג' שבועות לא פחות, מתשו' הרשב"א בענין משפחה דרפיא דמא וא"כ גם אם הילד הזה הוא ג"כ אחות הנ"ל שבכלל משפחה הוא גם תינוק הלזה, ולכן עכ"פ להמתין ז' מיום שיבריא זה א"צ לפנים כלל, וב"כ[10] יהי' בן ב' שבועות עכ"פ כו'[11].

8) כ"ק אדמו"ר הצ"צ.

9) ראה פסקי דינים יו"ד סרס"ג רעט, ד.

10) = ובין כך.

11) תשובה זו בגוכתי"ק נמצאת בבוך א (מס. 2438, גוכי"ק וכת"י מעתיק) לאחרי המשך וככה ולפני ד"ה זכור שנדפס לעיל בח"א, ובבוך ב (מס. 1825, כת"י מעתיק) ע' קפ. נדפסה גם בקובץ אור ישראל חוב' כא ע' יא ואילך. ושם כתוב: „שהתשובה זו נכתבה . . בין מאמריו בחסידות שנאמרו בשנת תרל"ב". וצ"ל: תרל"ז-ח, כנ"ל. ומשם נדפסה באגרות קודש של כ"ק אדמו"ר מהר"ש (מהדורת תשס"ב) ע' קח-קט.

פאקסימיליא מגוכתי"ק אדמו"ר מהר"ש — נדפס לעיל ע' תלז–תלט

פאקסימיליא מגוכתי״ק אדמו״ר מהר״ש — נדפס לעיל ע' תצא–תצג

פאקסימיליא מגוכתי"ק אדמו"ר מהר"ש — נדפס לעיל ע' תקסו—תקסט

מפתח ענינים

מפתח ענינים

א

המהווה היש. אין הא' נעלה יותר; אין הב' משלים הרצון). תפו־תפט (האין נחלק לב'. מעין המאור). תקעד־תקעה (ריבוי אור מזיק לראי'). תקעט (בריאה כללית). תרמד־תרמו (מעין המאור. אינו משתנה; אינו גורם שינוי במאור). תתכה־תתכז (כנ"ל ע' תפב־תפג). תתכט־תתלב (כנ"ל ע' תפו־תפט. אינו משתנה).

עיי"ע אור וכלי.

אור אין סוף

יב (למעלה מגדר חכמה. שורה רק בביטול). עז־עח (באין ערוך). קנד (שורה רק בביטול). קעו (מבטל גדרי ההשתלשלות, ומחבר ב' הפכים). שכא (עיגול הגדול שלפני הקו — בחי' מקיף הרחוק). שסא (כנ"ל ע' שכא. ממנו עיקר החיות). תמה (המשכתו ע"י צמצום). תנג (כנ"ל ע' יב). תנו (למעלה מגדר עולמות). תרמג־תרמו (שפע בבחי' א"ס. נק' אור כי אינו גורם שינוי בעצמות). תרמו־תרמז (נק' אור להיותו רק גילוי ההעלם). תתמג (עיגול הגדול מקיף אבי"ע דכללות בשוה).

אור וכלי, אורות וכלים

י־יא (פנימיות הכלי קרוב לאור הפנימי. האור מצחצח הכלי). רכה־רכו (שכל ואותיות). רפא (אור — אינו שייך לעולם; כלי — מקור העולם. כנ"ל ע' י־יא). תצו (האור שוה בכל הע"ס. הכלים שרשם ברשימה ולכן ענינם להגביל אך הם אלקות). תקלא (פנימיות הכלי קרוב לאור). תקפז (האורות נאצלו מאוא"ס והכלים מהרשימה). תרמט־תרנ (ג' בחי' בכלים וד' באורות. שרש הכלים למעלה מהאורות). תרנח (אחדות הכלים באוא"ס אינו כאחדות האורות). תתמב (כנ"ל ע' תצו).

עיי"ע אור. אור מקיף ואור פנימי. כלי.

אור מקיף ואור פנימי

יא (או"מ — מצחצח את הכלי מבחוץ; או"פ — מצחצח את הכלי מבפנים. או"מ שוה בכל העולמות, והאו"פ מובדל מהם). רפא (כנ"ל ע' יא). שכ (מקיף הקרוב ומקיף הרחוק). שנט־שס (המקיף הוא מה שאינו יכול להיות פנימי. כנ"ל ע' שכ). תצ (פעולת האו"מ בריחוק ופעולת האו"פ בקירוב). תתלג (כנ"ל ע' תצ; ע' שכ).

עיי"ע אור. בית. ממלא וסובב. סובב.

אור שבעת הימים

תקנז (בחי' ז"ת דעתיק). תתעז (כנ"ל). תתפד (חסד דעתיק הכולל הז"ת דעתיק).

אותיות

מ־מא (טעם צורת האותיות לא נתגלה). מה (כנ"ל ע' מ־מא; הטעמים שנתגלו — רק ידיעת המציאות). סה (קרי וכתיב — עלמא דאתגליא ועלמא דאתכסיא). רכו (כלים). רנה־רנו (לבוש והעלם לשכל). שא (כנ"ל ע' מ־מא). דש (כנ"ל ע' מה). תרכה (כנ"ל ע' סה). תשנד (חילופים ותמורות מצד ירידת החיות). תשנה (כנ"ל ע' סה).

עיי"ע אבנים. אותיות, פרטי האותיות. חקיקה.

אותיות, פרטי האותיות

א (ב — ברכה). ח (ה — בינה ומלכות). י (יו"ד — חכמה). יא (ד רבתי — מקור עלמא דאתגליא). כה (יו"ד — נקודה; חכמה. ה — התפשטות; בינה. קוץ העליון שביו"ד הוא ה"אין" שרש החכ'; משם מתחילים הה', כי הבינה שרשה בשרש החכ'). כו (קוץ התחתון דיו"ד שרשו בקוץ העליון). נה (מ — ת"ת ונה"י דחכמה. א — כתר. ש — בינה). סז (ו — בחי' בן). פא (ו — בחי' שערות). צג־צו (ו — מדות, ויש בו ב' אופנים: מלמטלמ"ע ומלמעלמ"ט. ה —

הטבע). תרעג (כנ״ל ע׳ קנה). תרפב (שם אלקים שבכתר). תשפז (צמצום). תשצ (כנ״ל). תתצט־תתקא (בגימ׳ הטבע. אלה י״ם). תתקיז (מלכות).
עיי״ע שמותיו של הקב״ה.

אלול

תקמז (י״ג מדה״ר מאירים באלול בכדי לעורר אתעדל״ת). תקסג (כנ״ל). תקסה (ר״ח אלול הוא זמן המוכשר לתשובה). תקע (כנ״ל ע׳ תקמז). תתפא (ימי רצון).

אליהו, אליהו הנביא

נר־נז (הי׳ בעיבור י״ב חדשים וזיכך גופו, ולכן עלה בגופו השמימה. בחי׳ רוח שביצירה). צא (זיכך גופו, ולכן עלה בגופו השמימה). תקנ־תקנא (נשמתו מלמעלה מאצי׳. המשיך רפואה לישראל). תרטז־תריז (כנ״ל ע׳ נר־נז). תשע (בחי׳ רוח).

אמונה

תקג (מקור לכל העבודה). תקטז (למעלה מהשכל. שייכת רק בבחי׳ סוכ״ע). תקלו־תקלח (למעלה מהשכל. נק׳ רגל. חיזוק האמונה ע״י תושבע״פ). תתכב (למעלה מהשכל).
עיי״ע בטחון. מצה.

אצילות, עולם האצילות

פד (אלקות ממש. באי״ע לאוא״ס). רעח (באצי׳ מאיר יו״ד דשם הוי׳. גילוי ההעלם. עלמא דאתכסיא). שצה (גילוי ההעלם. אי״ע לבריאה). תנב (אבי״ע שבאצי׳ — חו״ב וזו״נ. בינה דאצי׳ מעלימה האור לגבי בריאה, אך לא באצי׳). תנב (גילוי ההעלם. גילוי בחי׳ חכמה). תס (כנ״ל). תסג (ב׳ שיטות באצי׳ ובריאה שבאצי׳: כתר וחכמה או חו״ב). תפה (תחילתו בבחי׳ חכמה סתימאה). תצו (אלקות. מציאות מוגבל בע״ס: צריך להתחדש תמיד). תצז־תצח (אצי׳ דכללות. גילוי החכ׳ באצי׳). תקמו (החכ׳ נמשך תמיד בבינה). תקעג (אלקות. אי״ע לבי״ע). תקעח (אלקות). תקפא־תקפז (גבול ורק הארה, ולכן נק׳ עולם. נתהווה ע״י צמצום, אך נק׳ אלקות להיותו גילוי ההעלם ובבחי׳ אין ודביקות: גם הכלים נק׳ אלקות). תרפג (גילוי ההעלם). תשמח (כנ״ל ע׳ שצה). תת (כנ״ל ע׳ תסג). תתט (כנ״ל). תתמב (כנ״ל ע׳ תצו). תתמג (כנ״ל ע׳ תצז־תצח). תתצ (אלקות. נק׳ שמי). תתצו־תתצז (כנ״ל. גבול ורק הארה, ולכן נק׳ עולם). תתקז (כנ״ל ע׳ תקפא־תקפז).
עיי״ע אריך אנפין. ספירות.

ארון

מג־מד (בחי׳ פנים. טעם נשיאתו בכתף). תמו (גילוי מל׳ דאצי׳ בין בדי הארון). תעט (אור נו״ן — בחי׳ ח״ע. הי׳ מעצי שטים מפני שמהפך לשטות דקדושה). תקנט (כנ״ל ע׳ מג־מד).

ארי׳

תרעח־תרפ (שרשו: פני ארי׳ במרכבה דברי׳; חסד דאצי׳; חכ׳ דאצי׳; כתר). תתקי (שרשו: פני ארי׳ שבמרכבה; שם ע״ב).
עיי״ע בהמה.

אריך אנפין

רכד־רכה (בחי׳ רב חסד). תנב (למעלה מאבי״ע דאצי׳). תעט (חכמה דא״א — חכמה סתימאה, אבל מכלל האצי׳). תפה (כנ״ל). תקנז (מעלת הגלגלתא דאריך — שבו חסד דעתיק).
עיי״ע כתר.

ארץ

ה (בחי׳ ממכ״ע). לח (בשרשה למעלה משמים). קלה־קלז (כנ״ל ע׳ לח. בה דוקא כח החידוש, וכל הנבראים ניזונים ממנה. בחי׳ מלכות). קפח (על ידה נעשה רצון ורצוא לעצמות). קצא (בה עיקר הכוונה). רכג (בחי׳ מלכות).

קדוש). תנג (השגה במורגש). תנח (כנ"ל: בריחוק מהכתר). תקמ (לבוש לגבורה דא"א). תרל (מקיפים דחיצוניות בינה מעונג שבבינה, ופועלים רק אתכפיא; פנימי' בינה למטה במדרי', אך פועל אתהפכא). תשכ (כנ"ל ע' ח. מלמעלמ"ט — מקבלת מהחכ' מחסד דא"א ומזל הח'; מלמטלמ"ע — מקבלת מגבו' דא"א ומזל הי"ג). תשמו (בחי' שמחה). תשסג־תשסה (כנ"ל ע' תי־תיא). תשצז (נק' מקראי קדש).

עיי"ע הלבשה. השגה. חכמה ובינה. ספירות. תענוג. תפארת.

בירורים

קיח (בירור ניצוצי הנשמות שנפלו בשבירה). רכט (ע"י בירור הגוף נמשכים אורות דתהו בכלים דתקון). רסא (ע"י התורה). רסג (בירור ניצוצי תהו ממשיך אור בל"ג). רפג (בירור ב"ן ע"י מ"ה). תקס (ע"י בירור הניצוצות יורשים אורות כח"ב דתהו ונמשך מאוא"ס שלמעלה מתהו ותיקון בדרך מתנה). תרל (בירור ניצוצות מגקה"ט — ע"י תשובה). תשעג (ממשיכים אוא"ס שלמעלה מתהו ותיקון).

עיי"ע אכילה. מצוות.

בית

רסד (בחי' אצי'). שכ־שכא (מקיף הרחוק. מוכרח יותר מלבוש; מגין גם על לבוש). שנט־שסא (כנ"ל). תצ (מקיף. מלכות). תתלג (מה שקשור ודבוק. מקיף הרחוק).

עיי"ע חצר.

בית דין

שפח (בחי' מלכות). שצא (בחי' ממכ"ע). תשלח (בחי' מלכות). תשמא (מלאכים).

בית המקדש

א־ב (בב"ר לא היו ברכות נצרכים כ"כ). ח־ט (כנ"ל. ב"ר — בחי' בינה; ב"ש — בחי' מלכות, וחסרו בו ה' דברים מבחי' ה' עילאה. בב"ר נשמות דאצי' ובב"ש נשמות דבי"ע). יז־יח (גילוי שם הוי': בב"ר — ה' עילאה ובחי' עתיק; בב"ש — ה' תתאה). פז (עיקר העבודה בקרבנות). קכב (מגילוי אוא"ס בקה"ק הי' נמשך רעו"ד). קלה (משכן עיקרו מעצים וביהמ"ק עיקרו מאבנים ועפר). קמא (משכן — דירת עראי; בנינו מתאים לסדר ההשתלשלות. ביהמ"ק — דירת קבע; בנינו מתאים לגילוי דלעתיד). קמג־קמה (ביהמ"ק — דירת קבע; גילוי אוא"ס שלמעלה משינוי, ולכן הגילוי גם עכשיו). רעט־רפ (גילוי אלקות. ב"ר וב"ש: ה"א עילאה וה"א תתאה; הוי' דלעילא והוי' דלתתא. כנ"ל ע' א־ב). רפה־רפו (כנ"ל ע' יז־יח). שסב (בחי' מקיף הרחוק, ולכן הי' מאבנים ועפר, ונקרא על שם דוד). תקט (כנ"ל ע' יז־יח). תשנה (גילוי שם הוי' ככתבו). תשפב (גילוי אלקות מצד מוחין דגדלות). תתלד (בחי' שכינה). תתנד (כנ"ל ע' תקט).

עיי"ע אבן השתי'. ארון. כינור. מזבח. מנורה. שיתין.

בכיה

תקי (בכיית המים בפירודם ממים עליונים). תקיא־תקיג (מהעדר הגילוי; יורדים מהעינים — בחי' חכמה; בגימ' לז — העדר גילוי הבינה; תיקון להעדר הגילוי). תתנא (כנ"ל ע' תקי). תתנו־תתנח (כנ"ל ע' תקיא־תקיג).

בעל תשובה

קכז (למעלה מצדיק). שכב (צריך שמירה). שסא (כנ"ל). תקמט (כנ"ל ע' קכז). תקע (כנ"ל). תרל (מעלה

(כנ"ל ע' ג־ד). תרטו (בחי' גבורה; שר של אש). תשמא (מעורר הנשמות).
עיי"ע מלאכים.

גוף ונפש

יא (החיות מתלבשת בראש ומתפשטת לאברים). כח־כט (הגוף מתפעל ומרגיש הנפש אך אינו משיג מהותה). נו־נח (הגוף מעלים על הנשמה; קבלת התורה דמשה וההשגות בג"ע — רק לנשמה. הגילוי בתחה"מ — דוקא בגוף). נט־סא (הנפש שרשה במרכבה, אור הממכ"ע; הגוף יש מאין ע"י אור הסוכ"ע). סא־סב (חיבורם ע"י דבר ה' שבאוכל. הנפש חי' גם ללא גוף, ועיקר המאכל עבור הגוף שיהי' חי). סד (כנ"ל ע' נט־סא). סה (שכר המצוות דוקא לגוף). סט (ידיעה רק במציאות הנפש). רמז (כנ"ל ע' נט־סא). רסד (שותפים, ונפרדים במיתה. עושים מחיצה ביניהם בבחי' חצר). שלד (כנ"ל ע' נט־סא). תמא (הנשמה מתפעלת ממקרי הגוף). תצד־תצה (צריכים תמיד להתחדש בעצם מציאותם ובחיבורם). תקכז־תקכח (כנ"ל ע' סט. בצאת הנפש אין הגוף מרגיש; לפני הקבורה הנפש קרובה לגוף ולכן ה"ה שומע; גם אח"כ נשאר חיות ולכן יש קצת צמיחה והרגשה). תקכט (כנ"ל ע' סט). תקפו (מאוחדים בתכלית באדם בריא). תרטו־תרכא (כנ"ל ע' נו־סב). תרכד (כנ"ל ע' סה). תרמה־תרמו (הגוף צ"ל מוכשר לגילוי הנפש, אבל חי ממילא מהנפש. כנ"ל ע' תמא). תשו־תשז (הגוף מעלים על הנפש). תשל (רק הארת הנשמה שורה בנפש החיונית. לפני הלידה כל הנשמה בבחי' מקיף). תשסז (שרש הגוף בבחי' סוכ"ע. הרגש שייך רק בנפש). תתלב (הגוף יש לו שרש מצ"ע, והנפש רק מחי' הגוף). תתלח־תתמ (כנ"ל ע' תתלב; ע' תצד־תצה). תתסד־תתסו (כנ"ל ע' תקכז־תקכח).
עיי"ע אברים. אדם. אכילה. דצח"מ. לעתיד לבוא. נפש. נשמה.

גלות, זמן הגלות

פד־פה (בחי' שינה: אוא"ס אינו מאיר במדות והחיות בהסתר). קיז־קיח (בשביל בירור הניצוצות). רסה־רסז (בחי' חסד משפיע לחיצונים. ההסתר גורם להעדר אהבה וצמאון לאלקות. א"א להשיג פנימיות התורה. נק' חולי). רסח־ער (מפירוד בנ"י הגורם סילוק השכינה: חולי הנשמות וחולי השכינה). רעא (עיקר חולי הגלות — חמימות דלעו"ז הגורם ההשפעה לחיצונים). תקי־תקיא (העדר הגילוי בחורבן ב"ר וב"ש. חסרון המצוות ולימוד התורה בגלות). תקיב (י"ה אינו מאיר בו"ה; גם הוא"ו אינו מאיר בה'). תתנד־תתנה (כנ"ל ע' תקי־תקיא). תתנו (כנ"ל ע' תקיב).

גמילות חסדים

פו (ע"י גמ"ח ממשיכים אוא"ס במל' ולמטה).
עיי"ע צדקה.

גן עדן

כב־כג (ג"ע ושבת הם ענין אחד). כו (נברא מקוץ התחתון דיו"ד דשם ה'; שרשו בקוץ העליון. כל יסורי גיהנם באי"ע לעונג שבג"ע התחתון). כז (גילוי והשגת שם הוי'; גילוי התענוג. כנ"ל ע' כב־כג). כח־לב (מצ"ע מאירים בו הג"ר, אך אין השגת מהות הגילוי; ע"י עבודה ממשיכים השגת המהות וגילוי ממהות העונג. ג"ע העליון בבריאה וג"ע התחתון בעשי'). סט־עב (שרשו בבחי' חו"ב, וקדם לעולם; גילוי השגת עצם האלקות: הגילוי ע"י לבושים דתורה ומצוות). קטו (געה"ע וגעה"ת). קלז־קלח (מבחי' מל' או

מדות: ע״י עבודה ממשיכים בו מבחי׳ חכ׳. רק לנשמות). רמז (בחי׳ ממכ״ע). רפח (כנ״ל ע׳ כב־כג). רצ־רצא (גילוי התענוג: מצ״ע רק ידיעת המציאות: ע״י עבודה ממשיכים המהות. כנ״ל ע׳ כב־כג). רצב־רצג (כנ״ל ע׳ כב־כג: ע׳ כח־לב). שלט (געה״ת בג״ר דעשי׳ וגעה״ע בבריאה). שצז־שצח (בחי׳ בינה, ומזה גודל התענוג בגעה״ת וגעה״ע). שצט־תג (אופן הלימוד בג״ע). תג־תד (התענוג אחר הירידה בגוף — מבחי׳ מ״ד דאצי׳. השגה רק במהות ההארה: בחי׳ ממכ״ע, ולכן הוא לפ״ע העבודה בעוה״ז). תמ (געה״ת — גילוי בינה שבמלכות: געה״ע — הארת הבינה). תקכה (געה״ת — בגדר מקום. געה״ע — בחי׳ בינה). תקכו (ע״י עבודה מוסיפים בג״ע). תקלא־תקלב (כנ״ל ע׳ כח־לב). תרטז (השגת המהות. רק לנשמה). תרפב (גילוי שם הוי׳ ע״י שם אלקים). תרפה (כנ״ל: השגת המהות). תשמא (העליות בג״ע ע״י העמוד בסיוע המלאכים). תשמח (בבריאה. רק הארת המהות). תשמט־תשנב (העילוי דג״ע: הארת המצוה בבחי׳ בינה. העליות בג״ע ע״י ביטול מדרי׳ הקודמת). תשנב־תשנז (כנ״ל ע׳ שצט־תג). תשנז־תשנח (כנ״ל ע׳ תשמט־תשנב: ע׳ תג־תד). תשצב (כנ״ל ע׳ תמ). תתמא (בבריאה: תענוג מורגש). תתסב־תתסג (כנ״ל ע׳ תקכה־תקכו). תתסז־תתסט (כנ״ל ע׳ כח־לב).

עיי״ע עדן. עולם הזה ועולם הבא.

גרון

קנו־קנח (מיצר הגרון. יש בו ג׳ בחי׳: קנה ושט וורידין, ועל ידם מתבטל המיצר).

עיי״ע אברים. ורידין. קנה.

גרים

רסג (שרשם מבחי׳ בירור ק״נ).

עיי״ע אונקלוס.

גשם

תקנד (השפעה שלפ״ע העבודה). תקנז (כנ״ל. שרשו בז״ת דעתיק הכלולים בחסד דעתיק: ע״י יגיעה בתורה נמשך גם הגשם הגשמי ממקורו). תרו (תחילתו בחג הסוכות, ונמשך מהענן דיום הכיפורים). תתעד־תתעה (כנ״ל ע׳ תקנד). תתעז (כנ״ל ע׳ תקנז). תתפד (כנ״ל).

ד

ד׳ מינים

קכח (המשכת הדעת). תרו־תרז (כנ״ל). תריב־תרטו (בטלים ומקבלים מהאין, ולכן הם באחדות וממשיכים הדעת לנוק׳). תרכה־תרכח (כנ״ל. עיקר האחדות — באתרוג). תרלב־תרלג (כנ״ל). תרלד־תרלה (כנ״ל). תרמא־תרמב (המשכת הדעת גם באוא״ס). תרנב (כנ״ל).

עיי״ע סוכות.

דג, דגים

קפו־קפז (מתאחדים עם הים). רח (כנ״ל). ריז־ריח (כנ״ל).

עיי״ע לויתן.

דוד, דוד המלך

מא־מה (השיג רוחניות בתורה. בצרותיו שמח בתורה. נענש בשכחה על שלא חיבר הסתים וגליא דתורה). שב־דש (כנ״ל). שכא (במדרי׳ דומם: מרכבה לבחי׳ מל׳). שכג (כנ״ל). שמג (המשיך אוא״ס בתורה). שסב (כנ״ל ע׳ שכא: לכן נק׳ ביהמ״ק על שמו). תסט (בחי׳ מלכות). תקח (שנותיו היו כלולים באדם הראשון). תקמג (מרכבה לבחי׳ מל׳). תקנח־תקנט

(שיבח הגליא דתורה, ונענש בשכחה). תשע (בחי׳ נפש). תתנב־תתנג (בחי׳ מלכות. כנ״ל ע׳ תקח). תתע־תתעא (כנ״ל ע׳ תקמג). תתעז־תתעט (כנ״ל ע׳ תקנח־תקנט).

דצח״ם, דומם צומח חי מדבר

נח־נט (נפש החיות, בהמות ועופות מפני ארי׳, שור ונשר שבמרכבה; נפש המדבר מפני אדם שבמרכבה). ס־סג (גופם נתהווה מבחי׳ סוכ״ע: גוף המדבר מבחי׳ תיקון וגוף הדצ״ח מבחי׳ תהו, ולכן לקיום גופו צריך האדם את הדצ״ח). קלה־קלז (בשרשם: דומם נעלה מצומח, וצומח מחי וחי ממדבר; כולם מקבלים מהדומם. דומם מלשון שתיקה — שלמעלה מחכמת המדבר). תלא (כנגד ע״ס). תריז־תריח (כנ״ל ע׳ נח־נט). תשפד (כנ״ל ע׳ תלא).

עיי״ע אדם. בהמה. גוף ונפש.

דיבור

טז (של הקב״ה כמו מעשה). מט (רק הארה; ע״י צמצום השכל). קפה (נפרד מהאדם; דיבור שלמעלה רק נראה כנפרד). רטו (כנ״ל. גילוי לזולת). רמא־רמב (נפרד, ואינו מתחדש). רמד (הקול ממשיך השפע למטה). שו־שז (כנ״ל ע׳ מט). שכ (גילוי המדות בצמצום; בגילוי המדות אי אפשר לדבר). שס (כנ״ל). תקעו (גילוי לזולת). תקצז (פנימיותו וחיצוניותו). תשיד (דיבור קשה נחשב כהכאה). תתפט (דיבור ואמירה). תתצא־תתצב (גילוי לזולת). תתקיג (כנ״ל ע׳ תתפט).

עיי״ע אדם. מחשבה דיבור ומעשה. שתיקה.

דירה בתחתונים

י־יב (המשכת אוא״ס בישראל ואח״כ בעולם). פה (התגלות העצמות למטה. עיקר הכוונה).

דעת

פב (נמשך ע״י צמצום. שרשו בגבורה דעתיק המאיר באוירא). קה־קז (התקשרות הפועל הזזה. למעלה מחו״ב ומחברם). קכח (מחבר). שטו (כנ״ל ע׳ פב). שנב־שנד (כנ״ל ע׳ קה־קז). תקמב (ב׳ בחי׳: ידיעה וידיעה עצמית). תקפג (בקו האמצעי ושרשו בבחי׳ אוירא, ולכן מחבר חו״ב). תרז־תרח (שלימות העבודה: מאחד נה״א ונה״ב). תרט־תריב (במקום הכתר; בקו האמצעי. תלוי בחו״ב; התקשרות שע״י הכרה גם במה שלמעלה מחו״ב). תרכו (במקום הכתר). תרכח (החו״ב תלויים בדעת. מאחד ומחבר). תרלט (חסרון בדעת הוא חסרון גם בחו״ב. כח ההולדה מהדעת). תרנד־תרנה (הכרה והרגשה).

עיי״ע ספירות. קליפה.

דעת עליון ודעת תחתון

סג (ד״ת — ביטול היש לאין; ד״ע — ביטול דכלא חשיב לגבי יש האמיתי). פט־צ (כנ״ל. ד״ת — בבחי׳ המלכות; ד״ע — באוא״ס). קפט (כנ״ל ע׳ סג. יחו״ע ויחו״ת. חיבורם ע״י שם א־ל). קצו (כנ״ל ע׳ סג). רט (כנ״ל ע׳ קפט). תתלה־תתלו (כנ״ל ע׳ סג. הוי׳ ואלקים).

עיי״ע יחו״ת ויחו״ע.

ה

הוא

צח (בחי׳ העלם). שכא (עלמין סתימין). שסא (בחי׳ סוכ״ע). תרצט (ר״ת הוא ושמו אחד).

הוד

עיי״ע נצח והוד.

הודאה

קמז (למעלה מהילול).

תרמה (בדרך ממילא או ע״י התעסקות המשפיע והמקבל). תרנה־תרנו (בדרך לימוד — לפ״ע הכלי; בדרך מתנה — שלא לפ״ע). תשמט (השפעת הרב בקירוב; על ידה מתקרב התלמיד לרב). תשצט (כנ״ל ע׳ תמט־תנ). תתט (ע״י צמצום בנקודה. בשביל ההשפעה נמשך מבחי׳ עליונה, ולכן אפשר שיהי׳ במקבל יותר במשפיע). תתל (שפע אינו מעין המשפיע; פועל שינוי במשפיע).

השתלשלות, סדר ההשתלשלות

עז (הבחי׳ בערך זל״ז). קנא (גבול; נק׳ מצרים). קעה (אור הממכ״ע). שצו (יש מיש). תרמז (בשביל עולם הזה). תרצה (עילה ועלול). תשמח (כנ״ל).

עיי״ע חכמה. ספירות. עולם. עילה ועלול.

התלבשות

עיי״ע הלבשה.

התהוות

א־ז (ע״י ברכה. ע״י התורה. טעם התהוות הנבראים בדוגמת שרשם). ז (יש מאין. ע״י המלכות, בחי׳ אחור). י (מהכלים). טז (ע״י התלבשות החכמה בעשי׳; שם אלקים). כח (רק מז״ת). מט (מהארה חיצונית). נא (ע״י צמצום המלכות. כוונתה — ביטול היש לאין). נג (כנ״ל ע׳ מט־נא). ס־סא (גשמיות מרוחניות. ע״י התלבשות הרצון בע״ס). סח (ע״י המדות). קסח (מצד הטוב). קעה (מבחי׳ סוכ״ע). קפא־קפד (יש מאין. מהארה מצומצמת. באתעדל״ע; בכל יום מחדש — באתעדל״ת). קצה (כנ״ל ע׳ מט). רסו־רסז (כנ״ל ע׳ מט; אינה גורמת שינוי). ערה־רעו (ע״י ברכה. ע״י התורה). רפא (מהכלים). רפג (מבחי׳ חכמה — בשביל בירור התהו. כנ״ל ע׳ ערה־רעו). רפד (כנ״ל ע׳ טז). שו (כנ״ל ע׳ מט). שי (כנ״ל ע׳ מט). תלה (ע״י צמצום). תסא (אינה ביכולת הנבראים). תעה־תעו (בשביל התורה). תפו (מהארת יש האמיתי שאינה מושגת ביש הנברא). תצג־תצה (היש מכריח שמתחדש תמיד ובדרך הסתר). תקפו־תקפז (מכח הא״ס; ע״י הכלים דאצי׳). תקפז־תקצ (מבחי׳ דיבור; מלכות). תקצא (מצד הטוב). תריט (כנ״ל ע׳ ס־סא). תרמח (תכלית התהוות עוה״ז: לקשרו עם הא״ס). תרפג (יש מאין; ע״י שם אלקים). תרצב־תרצז (כנ״ל ע׳ תפו). תרצז־תרחצ (משם הוי׳ — בדרך ממילא). תשג־תשה (כנ״ל ע׳ תפו). תשמט (יש מאין; ריחוק). תשסט (תכלית הבריאה). תשפז (ע״י צמצום). תשצ־תשצא (בשביל התורה; נשלם במתן תורה). תתיא (מבחי׳ דיבור). תתיח־תתיט (כנ״ל ע׳ תעה־תעו). תתכט (כנ״ל ע׳ תפו). תתלה־תתלו (ע״י בחי׳ אין כדי שיהי׳ ביטול היש לאין). תתלח־תתמא (כנ״ל ע׳ תצג־תצה). תתעא (כנ״ל ע׳ רסו־רסז). תתצ (במדת הדין). תתצב (הטעם שהאין צ״ל תמיד ביש). תתקח (מבחי׳ דיבור). תתקיב־תתקיג (כנ״ל ע׳ תקפז־תקצ).

עיי״ע חיות הנבראים. עשרה מאמרות.

ו

ורידין

קנז־קנח (רתיחת הדמים דקדושה). ש (רתיחת הדמים בהבלי העולם).

עיי״ע גרון.

ז

זה

שכא (עלמין דאתגליין). שסא (בחי׳ ממכ״ע).

מאין). רמה (זכרון). שמ (עיקר האצי׳). תלב־תלד (ראשית גילוי אוא״ס. בחי׳ ביטול). תלה־תלו (בשרשה — בחי׳ אין; ע״י צמצום נעשית בחי׳ יש. אור הכתר מאיר בה בהעלם). תלט (כנ״ל ע׳ לט). תמ (הפלאת החכמה ובפרט נתיב הל״ב: פנימיות החכ׳ מופלא לגמרי). תמח (נק׳ קדש). תנ־תנא (מובדלת מהשגה; נק׳ קדש. יסוד אבא — הארה מועטת; בחי׳ נקודה). תנג (בביטול עד שאינה מרגשת עצמותה). תנז־תנח (כנ״ל. אי אפשר לתארה, ורק הארתה נמשכת בבינה. מתאחדת עם הכתר. אינה מהות ולכן היא כלי לא״ס). תסד־תסה (נק׳ נקודה מצד הביטול והעלאה לקבל; יסוד אבא נק׳ נקודה מצד הצמצום להשפיע). תסז (הארת יסוד אבא — בחי׳ השתלשלות; עצם יסו״א — למעלה מהשתלשלות; פנימיות יסו״א — למעלה מהמשכה). תע (שרש המס״נ שלמעלה מטעם. אין לסט״א אחיזה בה). תעא (מעלה ומטה שוים לגבי׳. ביטול ההשגה). תעב (מבררת גם רע גמור). תעז (מבררת הרוח שטות). תעט־תפב (חכ׳ סתימאה מכלל בחי׳ אדם. הארת יש האמיתי בדרך קירוב, ולכן מהפך שטות דלעו״ז לקדושה). תפב־תפג (ב׳ בחי׳: מ״ה — בדביקות והיפך הגילוי; כח — מהווה בינה. בחכ׳ סתימאה המ״ה בהתגברות ובחכ׳ הגלוי׳ הכח בהתגברות). תפה (חכ׳ סתימאה מכלל בחי׳ אדם). תצז (מהותה — אין; בדומה לרדל״א). תקכה (בחי׳ מחשבה). תקמד (ראיית הנולד). תקפג (גם ח״ס היא העלם לגבי אוא״ס). תריב (מבחי׳ אין; אינה משיגה את האין). תרסז (בחי׳ יש לגבי הכתר). תשכ (מקבלת מחסד דא״א ומזל הח׳). תשכב (כנ״ל. פנימיותה — פנימיות ע״י). תשמא (ביטול). תשפה־תשפו (כנ״ל ע׳ תלב־תלד). תשפז־תשפח (כנ״ל ע׳ תלה־תלו). תשצב (כנ״ל ע׳ תמ). תשצז (נק׳ קדש). תת (כנ״ל ע׳ תנ־תנא). תתה (כנ״ל ע׳ תנז־תנח). תתי (כנ״ל ע׳ תסד־תסה). תתיב (כנ״ל ע׳ תסז). תתטו (למעלה מהשגה והרגש). תתכ־תתכא (כנ״ל ע׳ תעז). תתכג־תתכד (למעלה מהשגה. כנ״ל ע׳ תעט־תפב). תתכה־תתכז (כנ״ל ע׳ תפב־תפג). תתכח (כנ״ל ע׳ תעז). תתמד (הארת יש האמיתי). תתסב (בחי׳ מחשבה).

עיי״ע חכמה ובינה. ספירות. ערמה. תלמידי חכמים.

חכמה ובינה

יח־יט (גילוי התענוג רק בבינה). כג־כו (חכ׳ — נקודה; נק׳ מעין; נק׳ אין; בחי׳ יו״ד דשם ה׳. בינה — התפשטות; נק׳ נהר; נק׳ יש; בחי׳ ה״א דשם ה׳. שרש הבינה בתענוג שלמעלה מהחכ׳; רק הבינה מגלה העונג). רמא (עילה ועלול). רסא (נק׳ מעין ונהר; התפשטות הבינה מהחכ׳). רפח־רצ (כנ״ל ע׳ כג־כו). שיב (בינה מתפשטת עד הוד; חכ׳ נמשך עד היסוד). שלט (נק׳ רעים). שמה (נק׳ רעים). שצה (בינה באי״ע לחכ׳ כמו בריאה לאצי׳). שצח (כנ״ל ע׳ יח־יט). תלג (למעלה מהשגה והשגה. אין ויש). תלט־תמ (כנ״ל ע׳ רסא; ע׳ תלג. רק הארת החכ׳ מאיר בבינה). תנא־תנג (רחוקים כמו אצי׳ ובריאה; אוא״ס מתאחד בחכמה, משא״כ בבינה. יחודם ע״י יסוד אבא: המשכה עצמית אך רק הארת החכ׳). תנט־תס (חכמה — גילוי בבחי׳ קירוב, ונק׳ ראי׳; בינה — גילוי בבחי׳ ריחוק, ונק׳ שמיעה). תסא־תסג (באי״ע כמו אין ויש, ומ״מ יש הארת החכ׳ בבינה). תסח־תע (חכ׳ — ביטול עצמי, ולכן היא שרש המלכות ולא הי׳

בה שבירה; בינה — ביטול היש, ולכן היא שרש החו"ג ובחי' אתכפיא). תפ־תפג (חכ' היא הארת יש האמיתי, ולכן מהווה היש דבינה. ב' בחי' באין דחכ': מ"ה — בדביקות לכתר; כח — מהווה בינה). תצז (היש דבינה צריך להתחדש תמיד מהאין דחכ'). תצח (פעולת כח החכ' המהווה בינה). תקג (הבינה לפ"ע החכמה). תקמה־תקמח (אין ויש. שער הנו"ן ממשיך ביטול החכ' בבינה, והוא למעלה מחו"ב: נק' כתר ונק' איתן). תרלח־תרלט (נק' מעייני הישועה). תרלט־תרמ (רחוקים כמו אצי' ובריאה. אוא"ס בקירוב בחכ' ובריחוק בבינה; החכ' בריחוק מהעולם והבינה בקירוב. אין ויש). תשכ (זיווגם תדיר). תשסג־תשסד (כנ"ל ע' יח־יט). תשפה־תשפו (כנ"ל ע' תלג). תשצא־תשצב (כנ"ל ע' תלט־תמ). תת־תתד (כנ"ל ע' תנא־תנג). תתו־תתז (כנ"ל ע' תנט־תס). תתח־תתט (כנ"ל ע' תסא־תסג). תתי (נקודה דחכ' — ביטול; נקודה דיסוד בינה — כלי ריקן). תתיג־תתיד (כנ"ל ע' תסח־תע). תתכד־תתכז (כנ"ל ע' תפ־תפג). תתמב־תתמג (כנ"ל ע' תצז).

עיי"ע בינה. חכמה. ספירות.

חמץ

קעח (גבורה). תשמא (יצר הרע).

עיי"ע מצה. פסח. שבועות.

חנוכה

קיג־קיד (עיקרו על נס ההדלקה ולא על מציאת הפך. ח' ימים — בחי' שומר ההיקף). קלב־קלג (ח' נרות וימים: להמשיך גם ברשות הרבים ושלא תהי' יניקה לחיצונים. שייך לסוכות ושמע"צ). שכח־שכט (ח' ימים — בחי' שומר ההיקף). תשא־תשג (ח' נרות בדוגמת גילוי ח"פ הוי' דלעתיד. משמאל ומבחוץ כדי להאיר החושך. בכ"ה בכסליו — יחוד זו"נ; בחי' אור חוזר).

עיי"ע יום טוב.

חנינא, רבי חנינא בן דוסא

תקנא (נשמתו למעלה מאצי'; בטל במציאות).

חסד

ק (חסד עולם ורב חסד. חסד דקדושה וחסד דקליפה). קכו (עיקר קיום העולם מהחסד). רכד־רכה (חסד שלמעלה מהשתלשלות). רנג (גדל חסד). רסא (מקבל מחכמה). רסב (גם למי שאינו ראוי). תקצא (חסד דז"א נק' אתה). תתעז (כולל כל הז"א). תתפד (כנ"ל). תתקיג (כנ"ל ע' תקצא).

עיי"ע אברהם. אהבה. חסד וגבורה. ספירות.

חסד וגבורה

קעג־קעד (הפכים). תסח (שרשם בבינה).

חפזון

שפט־שצא (מבלי דעת — חסרון; מחמת יראה — טוב, אך אינו משובח). תשטו (כנ"ל). תשכד־תשכה (חפזון — רק מפני הרע. מעלת החפזון רק בדבר המפורסם). תשמא־תשמג (כנ"ל ע' שפט־שצא).

עיי"ע יציאת מצרים. לעתיד לבוא.

חצות

קעב־קעד (הרגע דחצות הוא למעלה מהזמן, ולכן מחבר ומחלק חסד וגבורה). קעו־קעז (כנ"ל. חצות לילה הוא עת רצון). רעז (חצות הלילה הוא עת רצון).

עיי"ע תרנגול.

חצר

רסד (חצר החיצונה — בחי' יצירה; חצר הפנימית — בחי' בריאה).

עיי"ע בית.

חקיקה
תנח (אותיות החקוקים על אבן טוב אינם ניכרים). תקעו (כנ״ל).

חשמל
כד־כה (לבוש לזו״נ. שרשו בבחי׳ בינה). רפט (כנ״ל).

ט

טוב
כב (טוב הנפרד מהרע נעלה ביותר מטוב המעורב ברע. בשבת נפרד הטוב מהרע). לג (כנ״ל). קל (מקור ההשפעה). קלב (כנ״ל). קסח־קסט (מקור ההשפעה וי״ג מדה״ר. טו בחי׳ טוב כנגד טו בחי׳ ביסוד. טוב הפנימי נמשך ע״י הודאה). קצז־קצח (בגימ׳ שם אהו״ה. טוב חיצוני ופנימי).

טומאת מת
רמח־רנא (רק שורה על האדם. טהרתה ע״י מי חטאת — בחי׳ א״א. חומר ופרטי הטומאה — להיותה ממקור שבירת הכלים. התיקון צ״ל באתעדל״ת). שלה־שלז (כנ״ל).
עיי״ע פרה אדומה.

טל
רמו (למעלה מבחי׳ מים חיים. גבורה דעתיק שבמו״ס). רמז־רמח (בחי׳ סוכ״ע; אתעדל״ע. תחיית המתים ע״י בחי׳ טל). רנ־רנא (נחלקו במשנה אם פועל אתעדל״ת). שלג (כנ״ל ע׳ רמו). שלה (כנ״ל ע׳ רמז־רמח). שלז־שלח (כנ״ל. אתעדל״ע שלמעלה מכלים; אין שייך בו טומאה וטהרה; כנ״ל ע׳ רנ־רנא). תקנד־תקנה (מלמעלמ״ט; ע״י החום עולה מלמטלמ״ע). תקסא (למעלה מאתעדל״ת). תתלז (לא נתגשם). תתעד־תתעה (כנ״ל ע׳ תקנד־תקנה).
עיי״ע גשם. פרה אדומה.

טעמים, טעמים שבתורה
מ־מא (יתגלו רק לעתיד, אף שישנם בלימוד דעכשיו). מה־מו (כנ״ל). שא־שב (כנ״ל). דש (כנ״ל).

טמטום הלב והמוח
לט (טמטום המוח — העדר התפעלות השכל; טמטום הלב — העדר התפעלות הלב, ובא מתאוות בעניני העולם). ש (כנ״ל).

י

יבשה
קפד־קפז (עלמא דאתגליא. ברואים שביבשה — נפרדים מהארץ). רח (כנ״ל). ריז (כנ״ל). תקצט (חיצוניות המלכות). תשו (כנ״ל ע׳ קפד־קפז).
עיי״ע ארץ. ים.

יהודה
קלד (עכשיו מקבל מיוסף; לעתיד למעלה ממנו). קמא־קמב (בחי׳ לבנה. כנ״ל).
עיי״ע שבטים.

יהודה, רב יהודה
תקנא (נשמתו למעלה מאצי׳). תקצה (בביטול לבחי׳ הוי׳; בחי׳ יחו״ע). תתקיז (כנ״ל).

הוי׳, שם הוי׳
ד (נק׳ שמש להיותו מקור ההתהוות). ח (ב׳ בחי׳ הוי׳ מהווים עלמין סתימין ועלמין דאתגליין). טו (הוי׳ דלתתא: ת״ת דז״א). סה־סו (ב׳ בחי׳ הוי׳, ולעתיד יהיו אחד). פב (ב׳ בחי׳: ע״ס הגנוזות וע״ס דאצי׳). פד (בחי׳ ת״ת). צא (שילוב הוי׳ באד׳ — גילוי מלמעלמ״ט, דעת תחתון; שילוב אד׳ בהוי׳ — גילוי מלמטלמ״ע, דעת עליון). קנד (נק׳ חרב). קנט (נק׳ חרב מפני שמכרית יניקת החיצונים). קפב (רק שם והארה; מהווה). רי־ריא (ה׳

ראשונה — בינה; ה׳ אחרונה — מלכות; ו׳ — בחי׳ הקול הממוצע ביניהם). רכו־רכז (היו״ד — צמצום; עיקר השם ומורה על התמידיות). רלח (אותיותיו בנפש האדם: רצון, חכ׳, בינה, מדות ודיבור). רעז־רעח (כנ״ל ע׳ ד). רעט (כנ״ל ע׳ ח). שצא (בחי׳ סוכ״ע, ולכן אינו משתנה). תא־תב (שייכותו לשם אד׳. מהווה בדרך ממילא). תצ (שם העצם; בחי׳ יש האמיתי). תרכד־תרכה (כנ״ל ע׳ סה־סו). תרמז (אותיותיו: חו״ב וזו״נ; אבי״ע). תרנז (שם העצם. רק בחי׳ שם). תרצז־תרצט (כנ״ל. הוי׳ שבסדר השתלשלות — מהווה בדרך ממילא; הוי׳ שלמעלה מהשתלשלות — הארת העצמות). תשנד־תשנה (כנ״ל ע׳ תא־תב). תתכו (כנ״ל ע׳ צא). תתלג (כנ״ל ע׳ תצ). תתקא (למעלה מהטבע).

עיי״ע שמותיו של הקב״ה.

יובל

שיב (בחי׳ בינה).

יום ולילה

נד־נה (יום — בחי׳ חסד; לילה — בחי׳ מלכות. חיבורם ע״י המשכת החכמה בחסד). קעב־קעג (חסד וגבורה. לילה הוא מלכות: קודם חצות מקבל מגבורה, ואחר חצות מחסד). רנז (ב׳ אופנים: לילה — עוה״ז, יום — עוה״ב; לילה — עוה״ב, יום — עוה״ז). שיא־שיב (כנ״ל ע׳ נד־נה). שפח (מדת לילה צריכה חפזון ושמירה מיניקת החיצונים, משא״כ מדת יום). תצד (בכל יום מתחדש האדם). תרפא (מבחי׳ זו״נ). תשלח־תשלט (כנ״ל ע׳ שפח). תתמ (כנ״ל ע׳ תצד).

עיי״ע חצות. פסח.

יום הכיפורים

קכז־קכח (יום תשובה — בחי׳ חופה בין הקב״ה ובנ״י. ההמשכה רק במקיף). קכט־קל (המשכה ממקום גבוה. חותם דנעילה שלא תהי׳ יניקה). תקסג (בחי׳ בינה). תקצב־תקצג (נק׳ ראש השנה; הפנימיות דר״ה). תרלא (מכפר רק על העונש). תרנא־תרנב (בחי׳ עתיק שבבינה. ה׳ תפילות — מלמטלמ״ע; לוחות שניות — מלמעלמ״ט). תרנג (כנ״ל ע׳ קכט־קל).

עיי״ע עשרת ימי תשובה.

יום טוב

רנא־רנב (תלויים בקביעת בני ישראל). רנז־רנח (ממשיכים בחי׳ קודש, ולכן תלויים בישראל). שצג־שצט (ימי שמחה על עליית המל׳ וגילוי אוא״ס בבחי׳ בינה; אומרים הלל להמשיך גילוי ולהודות על הגילוי). תו (זמן שמחה למעלה, ונמשך למטה ע״י שמחה והלל). תיג־תיד (שמחה מבחי׳ תענוג בורא). תלב (כנ״ל). תלט (נק׳ מקרא קודש). תסב (כנ״ל ע׳ רנז־רנח). תע (המשכה מבחי׳ בינה והארת יסוד אבא). תקצב (ג׳ רגלים — כנגד האבות; חג״ת. חנוכה ופורים — בחי׳ נו״ה). תרלו (בחי׳ שמחה). תרמ (ימי שמחה מצד גילוי בחי׳ בינה). תשמה־תשנב (כנ״ל ע׳ שצג־שצט). תשס (כנ״ל ע׳ תו). תשפה (הארת השמחה דלעתיד). תשפה (בחי׳ מוחין דאימא). תשצא (כנ״ל ע׳ תלט). תתח (כנ״ל ע׳ רנז־רנח). תתיד (המשכת בחי׳ קדש). תתקיד (כנ״ל ע׳ תקצב).

עיי״ע חנוכה. יום הכיפורים. סוכות. פסח. ראש השנה. שבועות. שמיני עצרת.

יוסי, רב יוסי

תקצה (בגימ׳ אלקים; מלכות). תתקיז (כנ״ל).

יוסף

קי (שטנו של עולם; שור וחמור דקדושה). קטו (בחי׳ שמיני). קכט־קלא

(בחי׳ טוב; ממשיך בבי״ע גילוי ההמשכה דיעקב, ולכן נק׳ פזרן). קלא (כנ״ל ע׳ קטו. נק׳ יוסף ע״ש תוס׳ אורות). קלג (כנ״ל ע׳ קכט־קלא). קלד (עכשיו – למעלה מיהודה; לעתיד – למטה ממנו). קמא־קמב (כנ״ל. בחי׳ שמש). קמז (כללות השבטים). קנא־קנג (למעלה מהשבטים; יסוד דא״ק; ד״ע וביטול במציאות. שולל נתינת מקום לקליפה ע״י המשכת למעלה מהשתל׳ בהשתלשלות). קסא־קסב (בחי׳ צדיק חי עלמין; מכרית יניקת החיצונים. נמשך מיעקב). קסט (בחי׳ טוב. הכנה ליציאת מצרים). שכט (בחי׳ שמיני).

עיי״ע שבטים.

יחו״ת ויחו״ע

קפט־קצ (אחד – יחו״ע וביטול במציאות; ועד – יחו״ת וביטול היש; יחיד – חיבורם). רטו־רטז (כנ״ל). תקצה (יחו״ת מביא לבחי׳ יחו״ע). תתקיז־תתקיח (כנ״ל. חיבורם).

עיי״ע דעת עליון ודעת תחתון.

יין

קנז (תורה שבכתב). קעט (בינה). תתצח (בינה).

ים

ה (מעלים על האורות דאצי׳). קפד־קפז (עלמא דאתכסיא. ברואים שבים בטלים לחיות). רח (כנ״ל). רטז־ריז (כנ״ל). תקצט (פנימיות המלכות). תשו (כנ״ל ע׳ קפד־קפז). תתק (כנ״ל ע׳ ה).

עיי״ע דג. יבשה.

יסוד

מח (בו תלוי קיום העולם). נב־נה (ממשיך בחי׳ חכמה; קיום העולם תלוי בהמשכתו במלכות). קסח (נק׳ טוב. טו בחינות). שז (שייך להשפעה פנימית). תנא (נקודה). תסד־תסה (נקודה). תקלט־תקמ (משפיע. שרשו בכתר). תרלח־תרלט (נק׳ ששון). תרמא (כנ״ל). תת (נקודה). תתי (נקודה).

עיי״ע ספירות.

יעקב

פב (ת״ת). פז (בחי׳ תורה). צז (התכללות דאברהם ויצחק). קא־קד (העלה בחי׳ צאן אדם שבצאן לבן ע״י ערמה דקדושה). קח־קיא (י״ד שנה עבד בבית לבן להוליד י״ב שבטים דאצי׳, ועיקרם יוסף וישׂשכר; ו׳ שנה עבד ע״י ערמה דקדושה להעלות נשמות שנפלו בבי״ע). קכה־קכו (ממשיך בחי׳ א״א עד לעשי׳. ממשיך בחי׳ חסד). קכח־קכט (ממשיך עד מל׳ דאצי׳). קלג (כנ״ל). קצד (ת״ת; מחבר גילוי והעלם). ריב (ת״ת). ריח־ריט (ממשיך בחי׳ יו״ד לבחי׳ עקב. ת״ת). רלג (ת״ת). רנב־רנג (ממשיך מהקצה לקצה; בחי׳ תיקון. נק׳ קטן). שמט־שנב (כנ״ל ע׳ קא־קד). שנה־שנז (כנ״ל ע׳ קח־קיא). תז־תח (קיים מצוות מעשר וזכה לבחי׳ א־ל). תקז (רחמים דאצי׳. מעורר על כנס״י רחמים שלמעלה מהשתל׳). תקיד (כנ״ל). תריד (ת״ת). תערב (כנ״ל ע׳ ריח־ריט). תרצ־תרצא (בזכותו נמשך מהקצה העליון). תרצז (בגימ׳ ז׳ פעמים הוי׳: בחי׳ תומ״צ; אור ישר). תש (כנ״ל). תשט (ת״ת; מבריח מהקצה לקצה. מושל על שם אלקים, ובזכותו הי׳ קריעת ים סוף). תשסא־תשסב (כנ״ל ע׳ תז־תח). תתנ־תתנא (כנ״ל ע׳ תקי). תתנז (כנ״ל). תתקא (כנ״ל ע׳ תשט).

עיי״ע אבות. יוסף. לאה. מטה. עשיו. רחל. תקיעת שופר.

יצחק, יצחק אבינו

עו־עז (מרכבה לגבורה, ולכן חפר בארות). פב (גבורה). פז (הי׳ קרבן; חפר בארות במקום קרבנות; ג׳ בארות כנגד ג׳ ביהמ״ק). פח־פט (יראה.

העלאה ומס״נ שגם הגוף יהי׳ בטל בתכלית). צא־צב (המשיך אלקות מלמטלמ״ע, ע״ד הגילוי דלעתיד). צג (המשכה שע״י יראה וביטול — אור שלמעלה מכלים, ולכן יש למדות קיום: טעם שחפר בארות שסתמו פלשתים). צו־ק (כנ״ל. העלאה מלמטלמ״ע: בירור היש והמשכת יתרון אור מהחושך. עכשיו ההעלאה בכח ההמשכה דאברהם, ולעתיד תתגלה מעלת ההעלאה דיצחק). קצד (צמצום). רלג (גבורה). תרצז (בגימ׳ ח׳ פעמים הוי׳: להאיר החושך). תש (כנ״ל). תתצד (גבורה).

עיי״ע אבות. לעתיד לבוא. עקידת יצחק. תקיעת שופר.

יציאת מצרים

קסז (ע״י שגילוי א״א נמשך בחו״ב). קעא־קעב (ע״י ב׳ הפכים: חסד וגבורה. מכת בכורות דוקא בחצות). קעז־קעח (כנ״ל. דילוג מבחי׳ אוא״ס, אך דוקא על ישראל). קצב (הכנה למ״ת). רעא (כנ״ל ע׳ קסז. ע״י צעקת בנ״י). שפז־שצב (ע״י מדת לילה, בחי׳ ממכ״ע, ה׳ ובית דינו: בחי׳ אתכפיא: בחפזון דמצרים וגם דישראל). תמו (גילוי מל׳ דא״ס לפי שעה). תקטו (בנ״י היו בקטנות). תקמ־תקמא (ע״י בריחה כי הרע הי׳ בתקפו). תקצח־תקצט (כנ״ל ע׳ תמו). תשיב (ע״י שטבלו שר של מצרים בנהר דינור). תשיד (ליצי״מ הי׳ צורך: לחזק האמונה, לגרום שלא תהי׳ יניקה ולהרגיז הרע). תשטו־תשכ (כנ״ל ע׳ שפז־שצב. חפזון דשכינה שיוכלו להגאל ע״י משה. חפזון דהקב״ה שיהי׳ יחוד סובב וממלא. רק יציאת נפש האלקית). תשכה (ע״י מלחמה ובחפזון). תשלז־תשלט (כנ״ל ע׳ שפז־שצב). תשמא־תשדמ (בחזפון, ולכן היו שינויים). תתמה (במס״נ וביטול). תתקג (כנ״ל ע׳ תשיב).

עיי״ע מסעות. פסח.

יצירה, עולם היצירה

יז (ביצי׳ מתחיל עה״ד טוב ורע). נז (בחי׳ רוח). תקעג (עלמא דאתגליא). תקעו־תקעז (גילוי מצומצם לגבי בריאה, ולכן נק׳ אור). תתסו (כנ״ל). תתצ־תתצא (כנ״ל ע׳ תקעג: ע׳ תקעו־תקעז).

עיי״ע בי״ע.

יצר הרע

רלא־רלב (כח המסית. כוונתו לטוב ואפשר להפכו). שדמ (כנ״ל). תכא־תכב (כוונתו לטוב: לעתיד יהי׳ טוב בגלוי). תעב (מטה את האדם. נק׳ שטן). תרפח (שרש היצ״ט ויצה״ר: בחי׳ חו״ג). תשיב (מדות רעות). תשכו (שרש היצ״ט ויצה״ר: הוי׳ ואלקים). תשכז (נק׳ שאור: גסות). תשמא (כנ״ל ע׳ רלא־רלב. נק׳ חמץ). תשעה־תשעו (כנ״ל ע׳ תכא־תכב). תתטז (כנ״ל ע׳ תעב).

עיי״ע נפש האלקית ונפש הבהמית. רע.

יצר טוב

עיי״ע יצר הרע. נפש האלקית ונפש הבהמית.

יראת ה׳

קכו (יראה עילאה — יראת בשת: נק׳ אוצר). קעז (בחי׳ חיצוניות: שער לפנימיות). ר־רא (יסוד, שעל ידה באים לכל הבחי׳. יר״ע למעלה מאהבה רבה). רמד (מדרי׳ התחתונה, ונעוצה בבחי׳ החכמה). תסט (יר״ע ויר״ת — שם אחד). תשכ (קיום יראת ה׳ ע״י הקב״ה). תשמו (יראה עילאה: בושה מחמת ההבדלה). תשפט (מקור מל״ת).

עיי״ע אהבת ה׳.

ירושלים

רנו (ירושלים של מטה — בחי׳ עולם הדיבור: שם אלקים).

ישמעאל

ק (חסד דקליפה. יש).

ישראל, בני ישראל

יג (ע״י התורה נעשים דבר חשוב לגבי אוא״ס). נ (נק׳ צדיקים מפני ששומרים על הברית). פה (ממשיכים אוא״ס). קיז־קיח (נמשלו לסוחר כי נתפזרו בשביל העלאת ניצוצות). קיט (נמשלו לסוחר כי ירדו בשביל העלי׳). קכג (כנ״ל). קנה־קנו (בהם תלוי׳ ההמשכה לקליפות). קעז־קעח (יש בהם ג׳ קוין בירושה מהאבות. בביטול). קצו־קצט (מונים ללבנה מפני שע״י ביטול מקבלים השפעה פנימית). רג־רד (נק׳ בנים). ריג־ריד (מצמיחים גילוי אלקות, ולכן נק׳ תבואה). ריח (כנ״ל). רכח (מצמיחים גילוי אלקות, ולכן נק׳ זריעה וארץ). רנב־רנג (נק׳ קטן. מונים ללבנה. נתפזרו בשביל העלאת הניצוצות). רנז (עיקר שליטתם בעוה״ב, אך שולטים גם בעוה״ז בהעלאת ניצוצות ודברים גשמיים: לכן מונים ללבנה). רסח־רסט (בחי׳ אברים לשכינה: ממשיכים השכינה בהם ואח״כ בעולם). שא (קומה שלימה). שה (כנ״ל ע׳ נ). שז (כנ״ל ע׳ נ). תקמג (בחי׳ מלכות, ולכן מונים ללבנה). תתע־תתעא (כנ״ל).

עיי״ע אומות העולם. גרים. נשמות ישראל.

יששכר

קי (שייך לרחל. מברר החמור דלעו״ז). שנז (כנ״ל). תב (בירר בחי׳ חמור). תשנו (כנ״ל).

עיי״ע שבטים.

כ

כבוד

קצה־קצו (כבוד נאצל: סוכ״ע: חכמה. כבוד נברא: ממכ״ע: מלכות). תקצ (ל״ב נתיבות חכ׳ שבמלכות). תשסב (ל״ב נתיבות חכ׳). תתקיג (כנ״ל. כבוד נאצל וכבוד נברא).

כהן, כהנים

פ־פא (קדוש, ולכן אסור בתגלחת). קלג (חותמו של כה״ג — בחי׳ אריך אנפין). ריח־ריט (מבחי׳ יסוד אבא, ולכן בכחם לברך). תשב־תשב (כנ״ל ע׳ קלג).

עיי״ע לוי.

כח ההולדה

עיי״ע לידה.

כח הצומח

תפז (כח כללי. רק הארתו מתלבשת להצמיח, ובה ב׳ בחי׳: אור כללי ואור פרטי). תקד (עיקר הצמיחה ע״י המים). תשד (כנ״ל ע׳ תפז). תתכט־תתלא (כנ״ל ע׳ תפז).

כיבוד אב ואם

מט (מפני שהם שותפים עם הקב״ה בלידה). שז (כנ״ל). תתיח (כנ״ל).

כינור

תרצז (כ״ו נר. דביהמ״ק — ז׳ נימין, בחי׳ תומ״צ: דלעתיד — ח׳ נימין, להאיר החושך). תרצט־תשא (כנ״ל).

כלב

תרפט (בגימ׳ ב״ן). תשיא (כולו לב). תתקב (כנ״ל).

כלה

תעט (בחי׳ מל׳). תצט (כליון ותשוקה). תתכא (בחי׳ מל׳ דאצי׳).

כלי, כלים

עיי״ע אור וכלי.

כסליו

תשב (ת״ת באו״י ונצח באו״ח: עיקרו או״ח).

כסף

צט (בחי׳ אהבה). קיח (כנ״ל).

כתף

מד (בחי׳ אחור). קנב (כנ״ל). תקנט (כנ״ל).

כתר

תלג־תלד (העלם חכ׳ דכתר מצד הביטול: ברדל״א העדר ההרגש מצ״ע). תנו־תנז (ממוצע בין המאציל לנאצלים. רצון המהווה עולמות בכח הא״ס). תקנ (בחי׳ תחתונה שבמאציל. מאיר באצי׳ ע״י פרסא). תשנט (בגימ׳ ג׳ פעמים אור). תשפו־תשפח (כנ״ל ע׳ תלג־תלד). תתד (כנ״ל ע׳ תנו־תנז). תתנא (רחמים דכתר — רחמים פשוטים).

עיי״ע אלקים. אריך. סובב. עתיק.

ל

לאה

רסו (בחי׳ מחשבה: ילדה ו׳ בנים — בחי׳ ז״א).

לב

תקכט (מבין: אינו משיג. מעלתו על השכל — רעו״ד: אבל צריך את השכל). תשיא (ל״ב פעמים אלקים שבבריאה). תתסה (כנ״ל ע׳ תקכט). תתקב (כנ״ל ע׳ תשיא).

עיי״ע אברים.

לבוש

כד־כה (חיצוניות. שרשו גבוה). רפט (כנ״ל). שכ (מקיף הקרוב). שנט (כנ״ל). תרסט־עתר (לבושי הראש הגוף והרגל). תתלג (מקיף הקרוב).

לבן, גוון לבן

קטז (גוון עצם. מורה על בחי׳ נעלית).

לבן, לבן הארמי

קט (שרשו — לובן העליון). קטז (לבן דקדושה — מדריגה גבוהה). שנו (כנ״ל ע׳ קט).

עיי״ע יעקב.

לבנה

קצז־קצט (ע״י ביטולה מתאחדת עם השמש ע״י בחי׳ שלמעלה משניהם ומתחדשת. בחי׳ מלכות). רנז (עיקר זריחתה בלילה, אך שולטת גם ביום). תקמג (לית לה מגרמה כלום). תשכא (בחי׳ מלכות. תהי׳ לעתיד במדרי׳ בינה). תשנז־תשנח (מקבלת מהשמש בדרך התלבשות ונק׳ האור על שמה). תתע (כנ״ל ע׳ תקמג: ע׳ תשנז־תשנח). תתצב (עצם חשוך. כנ״ל ע׳ תשנז־תשנח. אפשר להביט בה).

עיי״ע ישראל. ראש חודש. שמש.

לוחות הברית

מג (רק בחי׳ פנים). קכז (לוחות ראשונות — בנ״י במדרי׳ צדיקים: לוחות אחרונות — בנ״י במדרי׳ בע״ת). שג (כנ״ל ע׳ מג). תקנט (כנ״ל). תתעט (כנ״ל).

עיי״ע מתן תורה. תורה.

לוי, לויים

פ־פא (טהור ולא קדוש, ולכן חייב בתגלחת). צח (קו השמאל והעלאה, ומגיעים בבחי׳ עלמא דאתכסיא). שטו (שרשם בגבורה, ולכן יכולים הקליפות לקבל משערם).

עיי״ע כהן.

לוי, שבט לוי

קנ (בחי׳ התקשרות). תז (הוקדש למעשר מי׳ בני יעקב שלא היו בכורים). תשסא (כנ״ל).

עיי״ע שבטים.

לויתן

ה (ענינו ברוחניות: מלאכים: נשמות שמעלמא דאתכסיא).

לידה, כח ההולדה

מט (השפעת העצם, ולכן הולד בדומה

לאב. הקב"ה נותן את הנשמה, ולכן הולד יכול להיות יפה מהאב. הלידה ברצון האב ואם). עא (מ' יום שיהי' ממהות האב מהות בן). קצח (המשכה חדשה). שז (כנ"ל ע' מט. המשכת הנשמה וגם הגוף ע"י הקב"ה, אך בשותפות האו"א). תקמב (ע"י השפעת העצם. המקבל אינו מבין ההשפעה. בחלקו בולד המקבל הוא משפיע). תרלט (ההולדה באה מהדעת).

עיי"ע השפעה.

לילה

עיי"ע יום ולילה.

ליצנות

צג (קליפת פלשתים).

לעתיד לבוא

ז־ח (גילוי שרש הנבראים; בחי' פנים). כ־כא (עליית העולם מלמטלמ"ע ע"י שינוי המהות). לג (כנ"ל). מ־מא (גילוי עצם העונג וטעמי תורה). מה־מו (גילוי פנימיות התורה. נק' יום). סג־סה (הגשמי יזדכך ויתגלה שרשו בסוכ"ע, ויהי' בו הביטול דדעת עליון. הגוף יחי' משרשו ולא יצטרך למאכל. בשכר עבודתה עם הגוף תקבל הנפש מהגוף בחי' סוכ"ע). סה־סז (שם הוי' יהי' בגילוי, והוי' דלעילא יאיר בהוי' דלתתא; יהיו חילוקי מדרי' בגילוי). פט־צא (כנ"ל ע' כ־כא. העולם והגוף יזדככו ויהיו כלים לאלקות). צו (שם הוי' יאיר בלי לבוש). צז־ק (כנ"ל. בחי' יצחק — ביטול מלמטלמ"ע). קיד (בחי' שמונה; כינור של ח' נימין). קלד (יהודה למעלה מיוסף). קלח־קמ (גילוי אוא"ס שיזכך גם את הגוף; הגוף יזון מאלקות. גילוי פנימיות התורה). קמא־קמב (לבנה כמו חמה. עליית המלכות למעלה מז"א ויהודה למעלה מיוסף). קנג (הכל יהי' בבחי' פנים). רלח־רלט (יגיעו לבחי' ההפלאה שבכל השגה). רמו־רנ (הגוף יזון מאלקות ויחי' את הנשמה. תחיית המתים — הפיכת הטומאה ע"י בחי' סוכ"ע; למעלה מגן עדן). רנו (כנ"ל ע' צו). רעט (כנ"ל ע' ז־ח). רפז (כנ"ל ע' כ־כא). שלג־שלז (כנ"ל ע' רמו־רנ). שפז־שצב (גאולה מבחי' הוי' ומו"ס, שאחר בירור נה"ב, ולכן לא יהי' חפזון. גאולה מחיצוניות לפנימיות הלב). שצח־שצט (גילוי בחי' סוכ"ע ע"י הבינה. נשמות בגופים). תג־תה (כנ"ל). תח־תט (שמחה מהגילוי). תט־תיב (גילוי פנימיות עתיק ע"י הבינה). תכ־תלב (עלי' בכל הנבראים, וגם היצה"ר יהי' טוב בגלוי. ביטול אוה"ע בפנימיות. הנבראים ישיגו אלקות והאדם יהי' בשלימות ובבחי' בל"ג, ולכן יהיו המצוות בשלימות). תפט־תצא (גילוי הכתר דאור ישר בבחי' קירוב וגילוי הכתר דאור חוזר. שטות דלעו"ז יהפך לקדושה. המצוות יתבטלו). תצז־תצח (גילוי האין דיש האמיתי ביש). תקמב (לא יהי' משפיע ומקבל. השגת המהות). תקמד (בנ"י יתדבקו בהוי', ויהי' שמם הוי'). תרטו־תריז (דוקא בגוף. הגוף יחי' מהשכינה). תרכב־תרכה (כנ"ל ע' סג־סז). תרכח־תרכט (אחדות מצד גילוי בחי' דעת). תרלב־תרלה (כנ"ל. ההמשכות יהיו מפנימיות עתיק; בחי' אור חוזר; שם הוי' דלעילא). תרנה (בחי' דעת בעצמותו ית'). תרנז (כנ"ל). תרנט (יהיו מדרי' בהשגה אבל לא בהתקשרות; כנ"ל). תרצ (לא יהי' צורך במטה; המטה יהי' בחי' ממשלה. עלי' למעלה מהשגה). תרצב (גילוי מל' דא"ס). תשז (ממשלה על האומות מגילוי האין דיש האמיתי ויש האמיתי). תשטז (ממוחין דגדלות ואחרי הבירור, ולכן תהי' גאולה

נצחית ולא בחפזון). תשכ־תשכג (זו״נ יהיו במדרי׳ חו״ב, ולכן לא יהי׳ חפזון; ע״י יחוד פנימיות חו״ב והעדר החפזון תתגלה פנימי׳ התורה מפנימי׳ עתיק. הרצוא יהי׳ למעלה מהשוב; השוב יהי׳ בבחי׳ עלי׳). תשכה־תשכו (כנ״ל ע׳ תשטז). תשלח־תשלט (כנ״ל ע׳ שפז־שצב). תשמב־תשמג (כנ״ל. לא יהיו שינויים). תשנ־תשנב (גילוי עצם המצוה. כנ״ל ע׳ שצח־שצט). תשנה (גילוי שם הוי׳ ככתבו). תשנח־תשנט (כנ״ל ע׳ שצח־שצט). תשסה (כנ״ל ע׳ תט־תיב). תשסז (נשמות בגופים כדי שיהי׳ הרגש הנשמה וכח שרש הגוף). תשעד־תשפה (כנ״ל ע׳ תכ־תלב. בחי׳ סוכ״ע יהי׳ בהשגה). תתלד־תתלה (שטות דלעו״ז יהפך לקדושה. הגילוי יהי׳ מבחי׳ מלכות מלמטלמ״ע).

עיי״ע גאולה. כינור. משיח. עולם הזה ועולם הבא.

מ

מאיר, ר׳ מאיר

כד (הי׳ מושל משלים מצד גודל חכמתו). רפט־רצ (מקור האור. כנ״ל). תקלט (כנ״ל).

מאכל

עיי״ע אכילה.

מדות

שכ (מקיף הקרוב לגבי הדיבור). שס (כנ״ל).

עיי״ע ז״א. מוחין ומדות.

מדין ומואב

רמט (חו״ב דקליפה). שלו־שלז (כנ״ל. מקור שאר הקליפות).

עיי״ע אומות העולם. קליפה.

מהות ומציאות

תקיח־תקכא (כמו ראי׳ והשגה). תקכג־תקכד (כמו ראי׳ ושמיעה). תתס־תתסב (כנ״ל).

מואב

עיי״ע מדין ומואב.

מוחין

תל (מוחין דגדלות סובלים את ההפכי).

עיי״ע השגה. השפעה. מוחין ומדות.

מוחין ומדות

מב (המוחין למעלה מהמדות). ע (רק ז״ת שבמוחין מתלבשים במדות). עז (עילה ועלול; בערך זל״ז). קלט־קמ (מדות נק׳ גוף לגבי אוא״ס מפני ששייך בהם שינויים; מוחין הם כלי לאוא״ס). קמד (במדות שייך שינויים; במוחין אין שינויים). קסד (באי״ע זל״ז. יש הפסק ביניהם). רד (המדות לפ״ע המוחין). רמא (כנ״ל ע׳ עז). רסו (עילה ועלול). שצו (כנ״ל ע׳ רד). תמח־תנ (המדות בטלים בהעדר הזולת; המוחין אין צריכים זולת גם לגילוי). תנד (כנ״ל ע׳ מב). תקב־תקג (המדות חזקים מהמוחין אף שלידתם מהמוחין). תקכט (רק ע״י השכל אפשר לבוא לרעותא דלבא). תקפב (רק הארת הנפש). תרפ (כנ״ל ע׳ מב; ע׳ תמח־תנ). תרפג (עילה ועלול). תשמט (כנ״ל; השפעת המוחין למדות — בקירוב). תשצז־תשצט (כנ״ל ע׳ תמח־תנ). תתב (כנ״ל ע׳ מב. אינם עצמיים). תתיב־תתיג (כנ״ל ע׳ רד). תתמח־תתמט (כנ״ל ע׳ תקב־תקג). תתעח (באי״ע זל״ז).

עיי״ע חשמל. לב. מדות. מוחין.

מזבח

תקמז (בחי׳ מלכות; אש שע״ג מזבח — מ״ן דנוק׳, וממשיך אש שלמעלה).

עיי״ע קרבן.

מחלה, חולי

רסה־רסז (מחלה — מקור החולי. חולי

— מפריש בין חיים ומות. שרש החולי: השפעת בחי׳ חסד לחיצונים וריבוי הסתר הגורם להעדר האהבה וצמאון). רסח־ער (סיבת החולי: קלקול המעכב סיבוב הדם). רעא (עיקר החולי: חום מאש זרה). תקמד־תקמו (כנס״י בבחי׳ חולה מכליון לאוא״ס. ב׳ בחי׳ חולי שיש בו חום היצה״ר: שיש בו סכנה ושאין בו סכנה. חולי בדקות — מחסרון, ולכן חולה בגימ׳ מ״ט). תקנא (שרש הרפואה). תתעב (כנ״ל ע׳ תקמד־תקמו).

עיי״ע מרה. תורה.

מחצית השקל

רכ (ביטול היש ובחי׳ עלדאת״ג. על ידו נמשך חצי הב׳ — ביטול במציאות ובחי׳ עלדאת״כ, וגם באים לבחי׳ „זה״).

מחשבה

קפה (מאוחדת עם העצם). ריד־רטו (כנ״ל. הגילוי לעצמו, ולזולת ניכר רק שחושב). רמב (נובעת תמיד). רסו (לבוש השכל). תצה (לבוש הפנימי). תקא (לבוש הפנימי. חשיבות שמירתה). תקעג (לבוש השכל רק לעצמו). תתצ־תתצא (כנ״ל ע׳ ריד־רטו).

עיי״ע מחשבה דיבור ומעשה.

מחשבה דיבור ומעשה

עז (בערך זל״ז). ריא (קול הוא ממוצע בין מחשבה ודיבור, ומעורר רעותא דלבא). שצו (לפי ערך תוקף המדה). תנה (במחשבה האור בגילוי יותר מבדיבור). תקעז־תקעט (מחשבה ודיבור — גילוי לעצמו ולזולת: דיבור רק נראה כנפרד ומעשה נפרד לגמרי. כנגד בי״ע). תקפח (הדיבור מוסיף בכחות, אך הוא בשביל הזולת ונעשה נפרד: תכליתו לקרב הזולת. המחשבה היא לעצמו ומאוחדת). עתר (ג׳ בחי׳ לבוש). תשנז (מחשבה לעצמו ודיבור לזולת, ולכן אותיות המח׳ דקים יותר). תתקח־תתקט (כנ״ל ע׳ תקפח. שרש המח׳ בבחי׳ מדבר שלמעלה מדיבור, ובכח זה מחברת נקודת החכ׳ עם ההשגה).

עיי״ע דיבור. מחשבה.

מטה (שבט)

תרעו־תרעז (מטה דיעקב דמשה ודלעתיד. מטה משה: מעה״ד וגרם לחטא: ע״י התשובה קיבל מטה מעה״ח). תרפו־תרפז (מקל דיעקב — בחי׳ ת״ת, ועל ידו הי׳ קריעת ים סוף). תרפח (מטה משה: מעה״ד וגרם לחטא). תרפט־תרצ (לרדות הרשעים: מטה דלעתיד — ממשלה). תשח־תשט (כנ״ל. מטה דקרי״ס ודלעתיד — ממטה דיעקב). תשיא־תשיב (לרדות הרשעים. שרשו מנהר דינור). תתצט־תתקא (לדרות הרשעים: ממשלה. מטה דיעקב). תתקב־תתקד (כנ״ל ע׳ תשיא־תשיב).

מט״ט (מלאך)

יז־יח (מצמצם את ההשפעה שמאצי׳ לבי״ע. נק׳ נער והדיוט). רפה (כנ״ל). תקעז (בחי׳ ו״ק דיצירה. שרו של עולם). תרסג־תרסד (כנ״ל. על ידו נמשך השפע בא״י. נק׳ נער). תרעא־תערב (כנ״ל). עדרת (מתעלה בשבת).

עיי״ע מלאכים.

מי

קנג (אין שלמעלה מהשגה). רסו (כנ״ל. בשרשו — בחי׳ בינה).

מיכאל, מלאך מיכאל

ג (נק׳ עוף). י (טס את העולם בטיסה אחת). תרטו (בחי׳ חסד: שר של מים).

עיי״ע מלאכים.

מילה, ברית מילה

קיג־קיד (ביום הח׳ — למעלה משבת: דוחה שבת). קלג (ביום הח׳ — שומר

ההיקף, ולכן אין יניקה לחיצונים). שה (בנ"י נק' צדיקים בזכות המילה).

מים

יח (מצמיחים תענוג. ע"י הפירוד נתעלו מים עליונים — תענוג רוחני, וירדו מים תחתונים — תענוג גשמי). כב (כנ"ל). קנז (תורה שבע"פ). קפח (עלמא דאתכסיא). רטו (כנ"ל). רמג (חכמה). רנ (חכמה). רפה (כנ"ל ע' יח). רפז־רפח (כנ"ל). שלז (חכמה). תפה (חכמה). תקד (מצמיחים תענוג). תקח־תקט (כנ"ל ע' יח: שרשם בבחי' ח"ע וח"ת). תרלו (חכמה). תתנא־תתנג (כנ"ל ע' תקח־תקט). תתצח (חכמה). עיי"ע גשם. טל.

מלאכה

טז (ע"י ירידת והשפלת השכל בדיבור ומעשה. בגמר המלאכה ועליית השכל נמשך התענוג).

מלאכים, מלאך

ה (נק' נוני ימא). ט (נק' בהמות מפני שמשיגים רק מקור חיותם — בחי' מלכות). י (מחיצוניות הכלים, ולכן העולם תופס מקום). נא (אין להם יצר הרע). קה (משיגים את החיות: נק' בהמות ונק' עומדים להיותם בלא דעת). קח (כנ"ל). קיט (נפרדים, אף שהם תמיד באהוי"ר). קפה־קפח (גופם משם אד', ונשמתם משם הוי'. בטלים לגמרי לשם הוי': נק' נוני ימא. שליחותם היא מהותם, ולכן משתנה שמם. נק' עומדים). רח (כנ"ל ע' ה). ריז (כנ"ל ע' ה). רלט־רמא (מבחי' דיבור, ולכן גופם מיסודות הרוחניים ואינם מולידים). רפ־רפא (כנ"ל ע' י). שנב (כנ"ל ע' קה). שנה (כנ"ל ע' קה). תסז (גוף ונפש: השתלשלות). תקלא (מחיצוניות הכלים). תקצד (בבחי' יש, אך גופם מיסודות הדקים. כנ"ל ע' נא). תרמט־תרנא (רק מחיצוניות הכלים, ולכן גופם מיסודות הדקים). תרסה (עלייתם בהדרגה ונק' עומדים. מתעלים ע"י נשמות ישראל). תרפה (אין משיגים מהות החיות). תשכח־תשלג (לא קיבלו התורה. אינם ניזונים מאכילה: אכילתם אצל אברהם. ב' מדרי' במלאכים, ובשניהם שייך צמאון ושתי'. נמשלו לדגים). תשמ (נק' עומדים: מלאכים שנפלו — מפני שקטרגו). תתסג (מחיצוניות הכלים). תתסו־תתסז (אין משיגים מהות החיות). תתקא (שלוחי השפע, ולכן נק' אלקים). תתקטז (כנ"ל ע' תקצד). עיי"ע אופנים. גבריאל. חיות הקודש. מט"ט. מיכאל. נשמות. סנדל. שרפים.

מלוכה, מלך

קעג (עיקרה — חסד וגבורה).

מלכות, ספירת המלכות

ח (שכינתא תתאה). נא (בנינה מהגבורות. מעלימה על האור כדי להוות בי"ע ושיהי' ביטול היש). נד־נה (בנינה בפרצוף שלם מהגבורות. נק' לילה). פג (בחי' שם). צה (כח הגילוי והמשכה: משפיעה כל המדות). קלז (מקור לבי"ע: בחי' דומם: נק' ה' קטנה. בה עיקר הכוונה). קעב־קעג (מקבלת בעיקר מחו"ג). ער (מקור לבי"ע. נק' לב). שח (כנ"ל ע' נא). שיא (כנ"ל ע' נד־נה). שכא (נק' לבוש — מקיף הקרוב: נק' בית — מקיף הרחוק). שס־שסב (כנ"ל). שצא (יש בה שינויים). תסד (יסוד דנוק': העלאה לקבל, ולכן נק' נקודה). תסח־תסט (בחי' ביטול היש: שרשה בביטול החכמה). תקח (כלולה תחילה בחכ'). תקיד (שרשה ברדל"א). תקמג (לית לה מגרמה כלום). תקמח (נק' אשה). תקעב (שרש ההשתלשלות. בנינה מהגבורות דז"א). תקפט־תקצ (בחי' דיבור. נבנית מהגבורות דז"א בבחי'

התחלקות כדי להוות בי״ע). תקצה (מקור לבי״ע, ומ״מ באצי׳ היא בבחי׳ יחו״ע). תקצט־תר (בנין פנימיות המל׳ מגבורות דע״י וא״א). תשטז (כנ״ל ע׳ שצא). תשלח (שם אלקים). תשצה (נק׳ שכינה). תתיג (כנ״ל ע׳ תע). תתלד (כל המדרי׳ ישנם במלכות). תתנח (כנ״ל ע׳ תקיד). תקעה (יש בה תמיד מכל הע״ס, אך גם כשיש תוס׳ אור מתפארת היא בבחי׳ נקודה). תתפח־תתפט (נקודה; בנינה מהט״ס ע״י גבורות דז״א. שרש ההשתלשלות). תתקיב־תתקיג (כנ״ל ע׳ תקפט־תקצ). תתקיז־תתקיח (בחי׳ ים וארץ: פנימיות וחיצוניות המל׳. מחברת ד״ע וד״ת).

עיי״ע לילה. ספירות. ראש השנה.

מלמטה למעלה ומלמעלה למטה

עיי״ע העלאה והמשכה.

ממלא וסובב, אור הממכ״ע ואור הסוכ״ע

סג־סה (בבחי׳ ממכ״ע יש מדרי׳, ובבחי׳ סוכ״ע המטה הוא כמו המעלה. כח הסוכ״ע הוא בהעלם ויתגלה לעתיד). צד (ממכ״ע – מבחי׳ מלכות; בהתלבשות. סוכ״ע – מחי׳ את העולמות בהבדלה). שצא (בממכ״ע יש שינוי; סוכ״ע אינו משתנה). תמא־תמב (כנ״ל ע׳ צד). תרכא־תרכד (כנ״ל ע׳ סג־סה). תשצג (כנ״ל ע׳ צד).

עיי״ע סובב.

מן

תצב (מבחי׳ טל. ירד בהגשמה). תתלז (כנ״ל).

מנורה

קלב (הדלקתה בהיכל, ולכן אין יניקה לחיצונים, ומספיקים ז׳ נרות).

מסירת נפש

פב־פג (בדרך ממילא מההתבוננות, ולכן אינה מצווה מפורשת). פט (ב׳ אופנים: מסירת הרצון – בהגבלה; מס״נ ממש – בל״ג). רד (למעלה מהשכל: מצד הנשמה). רסא (מגעת בבחי׳ מקיף הכללי). תע (בכאו״א בכח החכמה). תקכט (בהסכם המוח). תרנט (בשוה בכל מישראל). תתסה (בהסכם המוח).

מסעות

צה (מ״ב מסעות: העלאה מלמטלמ״ע).

מספרים, פרטי המספרים

כו (מאה ואלף – כנגד פרטי הספי׳ הכלולים זמ״ז). עז (יחידות – עשי׳; עשיריות – יצירה; מאות – בריאה; אלפים – אצי׳; רבבות – א״א). צה (מב – העלאה; מט – המשכה). קיג (ז׳ – בחי׳ היקף; ח׳ – שומר ההיקף). קלא (ח׳ – שומר ההיקף). רעח (אלפיים – חו״ב דאצי׳). שכח (כנ״ל ע׳ קיג). תז (שי – חצי התחתון דכתר; ל״א נתיבות חכ׳ כלולים מי׳). תקיב־תקיג (לז – מילוי שם ס״ג). תקנז (שמג – ז״ת דעתיק הכולים באור החסד דעתיק). תרד (רטז – בחי׳ גבורה). תרכז (ק – כתר). תרנג (ח׳ – בחי׳ חכמה או מזל השמיני). תרעט־תרפ (יחדות – מל׳; עשיריות – ז״א; מאות – בינה; אלפים – חכ׳ וחכ׳ שבבינה). תשסא־תשסב (כנ״ל ע׳ תז). תשסג (מט – ז׳ פעמים ז׳; צח – ב׳ פעמים מ״ט שערי בינה). תתנז (כנ״ל ע׳ תקיב־תקיג). תתקי (רטז – ג׳ פעמים שם ע״ב).

מעיין

כג (בצמצום; בחי׳ חכמה). פח (ענינו בעבודה – אהבה כמים). רפח (כנ״ל ע׳ כג). תעט (בחי׳ חכמה). תפג־תפה (ב׳ בחי׳: המשכתו בעובי הארץ – אין לגבי התהום, המשכתו בגלוי – אין לגבי הנהר. ב׳ בחי׳ אין גם במעיין סתום: המשכתו בעובי הארץ ומה שמלחלח הארץ). תרמב (ב׳ בחי׳ הנ״ל

דעת). תרח (מ"ע ומל"ת: חסד וגבורה; שרשם מבחי' י"ה וו"ה). תרכד (כנ"ל ע' סה). תשב (דרבנן נעלים מדאורייתא ומשלימים תר"ך). תשס־תשסח (שכרם: בג"ע — הארה בבחי' ממכ"ע; בתחה"מ — סוכ"ע ועצם התענוג. עצם המצוות — רק בעוה"ז. קיומם שלא בשביל השכר). תשסח־תשעג (תכלית כוונת הבריאה. קיומם גורם נח"ר, משלים הרצון וממשיך מבעל הרצון לרצון בכח הא"ס. מל"ת גורמים הצמצום, ומ"ע גורמים שיומשך הקו. בירורים דתהו בכח שלמעלה מתהו ותיקון). תשעד־תשפד (כנ"ל ע' תיח־תלא. מבחי' ז"א). תשפח־תשפט (כנ"ל ע' תלז). תתסז־תתסח (כנ"ל ע' תקלא־תקלד).

עיי"ע עבירה. צדקה. תורה ומצוות.

מצרים

קנא־קנב (מיצר וגבול; מבחי' אחור). קנו (כנ"ל. בחי' מיצר הגרון). קסו (יניקה ממקום שאין תפיסת מקום לעבודה). רס־רסא (ע"י הדוחק במצרים באו ישראל לבחי' תשובה).

עיי"ע יציאת מצרים. פרעה.

מקום

תנד־תנה (קירוב וריחוק מקום: מעלת הדבר והתלבשות הגילוי). תתב־תתד (כנ"ל).

מרה

ער (בחי' ק"נ. נק' מחלה).

מרכבה, חיות המרכבה

עיי"ע דצח"ם.

משה, משה רבינו

נז (בעיבור ז' חדשים. גופו לא נזדכך לגמרי, ולקבלת התורה נשאר גופו ביצירה). קסג־קסז (נבואתו מבחי' מדות ומבחי' בינה. אלקים לפרעה. שרשו בגבורה דעתיק). קסט (בחי' טוב). קפו (בתכלית הביטול. מבחי' עלמא דאתכסיא). קפט־קצ (מבחי' שלמעלה מד"ע וד"ת. נבואתו גם בגוף). ר (ממשיך מלמעלמ"ט, ולכן נתן התורה). רטו (כנ"ל ע' קפו). ריז (מעלמא דאתכסיא, ולכן נבואתו בבחי' זה). רצה (זכה לבחי' בינה). תי־תיב (בהסתלקותו השיג גילוי עתיק שבבינה). תסא (הי' בגוף בבחי' מ"ה דחכמה). תסט (בחי' חכמה; ביטול עצמי). תפב (בחי' מ"ה דחכמה, ולכן נק' פתי). תקג (כנ"ל). תקט (מבחי' ח"ע, ולכן נתן התורה). תקיט־תקכא (נבואתו: מהות פנימיות החכ' שבנו"ה דאצי' דרך מעבר הבריאה; בחכ' עצמה הי' רק ידיעת המציאות. מבחי' דעת עליון). תקפה (אתפשטותא דמשה שבכל דור — דבוק בעצמותו; הארתו על הזקנים — נפרדת ממנו). תרטז־תריז (כנ"ל ע' נז). תרנה־תרנז (קיבל ד"ע וד"ת במתנה). תרעז (קיבל רק מ"ט שע"ב ולכן חטא בסלע. נק' נער ועבד, וע"י התשובה נק' בן). תרפח (כנ"ל). תרצ (מושל על בחי' אלקים). תשט (כנ"ל; ולכן הי' קרי"ס על ידו). תשסג־תשסה (כנ"ל ע' תי־תיב). תשע (זכה לבחי' בינה). תתז (כנ"ל ע' תסא). תתכה (כנ"ל ע' תפב). תתלה (כנ"ל). תתמט (כנ"ל). תתנג (כנ"ל ע' תקט). תתצט־תתק (כנ"ל ע' תרצ).

עיי"ע מטה.

משיח

תכד־תכז (מתוקן לגמרי. בחי' בלי גבול). תרסח (נמשך מבחי' עקב). תרעא (כנ"ל). תשע (בחי' יחידה). תשפ־תשפא (בחי' בלי גבול).

עיי"ע לעתיד לבוא.

משכן

עיי"ע בית המקדש.

נ

(נק' יש לגבי המעיין. מוגבל ומשתנה). תקב־תקג (כח ההתפשטות מהמעיין). תנשא (בחי' בינה). תתכז־תתכח (כנ"ל ע' תפד־תפה). תתמט (כנ"ל ע' תקב־תקג).
עיי"ע מעיין.

נזיר, נזירות

פ (קדוש, ולכן אסור בתגלחת). שטו (בבחי' א"א, ולכן נק' קדוש: ממשיך מעתיק).

נח

מח־מט (יסוד העולם. המשיך פנימיות התענוג, ולכן הוא בחי' שבת). קיז (ניתן לו אות הקשת: בניו — ג' גווני הקשת). שה־שז (כנ"ל ע' מח־מט).
עיי"ע תיבת נח.

ניסן

קצט (ראש לחדשים: גילוי אור חדש: נס).

נישואין

קצה־קצט (דבר קשה: המשכה חדשה מלמעלה מהשתלשלות). רט (ע"י קידושין). רמב (שמחת נישואין מגילוי כח ההולדה). שמה (ענין דרשה גישאנק — ע"ד החתונה דמ"ת). תרלז (שמחת נישואין מהקירוב שאחר הריחוק).
עיי"ע קידושין.

נעל

תרסא־תרסב (לבוש גס: כינוי לגוף ונה"ב ולהארת הנשמה שבגוף. ההליכה ע"י נעל). תרסג־תרסז (בחי' מלכות. פרסא שבין אצי' לבי"ע. ענין נעילת נעל וההליכה בו). תרעא־תערב (שמירה שלא ינקו הקליפות מבחי' מלכות). תעדר (שרש נה"ב. ההליכה ע"י נעל).

נפש

תלז (השגת מהותה רק בדרך שלילה). תפט (כח כללי. רק הארתה מלובשת בגוף, ובה ב' בחי' חיות: כללי ופרטי). תצד (נברא: צריכה להתחדש תמיד). תקפב־תקפג (אינה שכל ורצון). תרפד־תרפה (א"א להשיג מהותה. כל הכחות ישנם בעצם הנפש בבחי' פשיטות ובל"ג). תשד־תשה (כנ"ל ע' תפט). תתב (עצם הנפש למעלה מהכחות, מגילוי אליהו ורוח הקודש). תתלא־תתלב (כנ"ל ע' תפט). תתצז (אינה שכל).
עיי"ע גוף ונפש. נפש האלקית ונפש הבהמית. נשמה.

נפש האלקית ונפש הבהמית

לז (שרש נה"ב משמרי האופנים, ושרש שרשה מחיות המרכבה). נט־ס (נה"א מבחי' אדם שעל הכסא: נה"ב מבחי' פני שור שבפני אדם). רטז (נה"א מבחי' מחשבה ועלדאת"כ: ביטול במציאות. נה"ב מבחי' דיבור ועלדאת"ג: ביטול היש). רלא (כח המתאוה הוא כללי ואפשר שיהי' לקדושה: מה שנצטייר ברע צריך ביטול). חצר (כנ"ל ע' לז). שכד (שרשם: הוי' ואלקים). שסה (כנ"ל). שפט (כנ"ל ע' לז). תק־תקא (כנ"ל ע' רלא). תרז־תרח (מאוחדים בשרשם ובתכליתם). תריח־תריט (כנ"ל ע' נט־ס). תרסא (נה"ב נק' נעל. עליית הנה"א ע"י בירור נה"ב). תעדר (שרש נה"ב מבחי' נעל). תרפט (נה"ב בגימ' ב"ן). תשו־תשז (נה"א היא חלק אלקה: נה"ב מורידה בהגשמה וחטא). תשיב־תשיד (גם נה"ב היא ע"פ השכל וניתן להפכה לטוב: אם אינו משתנה ע"י השכל צריך להרגיזו בדברים). תשכ (במקור נה"א אין נפילה כי אינו מלובש בנה"ב). תשמ (כנ"ל ע' לז). תשעא (נה"א אינו צריך תיקון). תתמו־תתמז (כנ"ל ע' רלא). תתפא־תתפב (כנ"ל: כח המתאוה קרוב לרע).
עיי"ע יצר הרע. נפש. נשמה.

ע׳ תפט). תשלט־תשמא (נק׳ מהלכים: הילוכם בסיוע המלאכים). תשסח (כנ״ל ע׳ רכח). תשע (נר״נ — בי״ע; ח״י — אצי׳). תשצב־תשצד (נק׳ קדש). תתי־תתיג (כנ״ל ע׳ תסו־תסט). תתלב (כנ״ל ע׳ תפט). תתמד־תתמה (כנ״ל ע׳ תצט). תתסג (שרשה בג״ע העליון. מפנימיות הכלים. טעם ירידתה). תתסו (כנ״ל ע׳ כט). תתסז (כנ״ל ע׳ תרפג־תרפה).

עיי״ע אומות העולם. ישראל. מלאכים. נפש. נפש האלקית ונפש הבהמית.

ס

סובב, אור הסובב כל עלמין

פג (רק הארה). רנט־רסא (אינו יכול להתיישב בפנימיות. הכל בשוה לגבי׳, ויכול למלא החסרון). תד (הכל בשוה לגבי׳, ויכול להוות גשמי).

עיי״ע כתר. ממלא וסובב.

סוכה

קכח (המשכת המקיפים בפנימיות). תרו (הסכך נעשה מענן הקטורת דיוה״כ). תרכז (כנ״ל. סכך בגימ׳ ק׳: בחי׳ כתר). תרכט־תרלג (שייך לתיבת נח. סכך: מקיף דחיצוניות בינה: מגלה השמחה ומבטל הרע לפי שעה). תרלו־תרלח (כנ״ל ע׳ תרו: ע׳ תרכט־תרלג). תרנב (כנ״ל ע׳ תרו).

עיי״ע סוכות.

סוכות, חג הסוכות

קטו (כנגד יעקב). קכח (כנ״ל. שבעת ימי המשתה שאחר הנישואין ביוה״כ. בחי׳ מקיף). קל (הושענא רבה — חותם בתוך חותם למנוע יניקה מההמשכה דיוה״כ). קלב (בחי׳ מקיף, ולכן יש מזה יניקה לחיצונים). שכט (כנגד יעקב). תרכט־תרל (בחודש תשרי: בחי׳ תשובה). תרלב (שמחה ע״י מקיפים דבינה). תרלו־תרלח (שמחה מהקירוב שע״י התשובה דיוה״כ). תרמא (גילוי החכמה בבחי׳ קירוב ע״י התשובה דיוה״כ). תרנא־תרנד (המשכת הגילוי דיוה״כ: ע״י הסוכה — בבחי׳ מקיף; ע״י ד׳ מינים — בפנימיות; ע״י שמחת ביה״ש — המשכת שמחה מעוצם הגילוי גם בבחי׳ מים; בהושענא רבה — חותם; בשמע״צ — קליטת ההמשכה).

עיי״ע ד׳ מינים. יום טוב. סוכה. שמחת בית השואבה. שמיני עצרת.

סולם

לג (מחבר את המעלה והמטה). חצר (יש בו ד׳ שליבות כנגד אבי״ע).

סיון

תשב (ת״ת באו״י ונצח באו״ח: עיקרו או״י).

סנדל (מלאך)

תרסג־תרסד (בעשי׳. על ידו נמשך השפע לחו״ל. נק׳ נעל). תרעא־תערב (כנ״ל).

עיי״ע מלאכים.

ספירות

קמט (ע״ס הגנוזות — הארה הכלולה בעצמותו: רק בכח). קנא (מקור לגבול ולכן נק׳ אצבעות). קעד (השתלשלות: עילה ועלול). תנו (הארה. שרשם באור הקו). תפא (אלקות). תרנח (ע״ס מצד הכלים: האור שוה בכולם).

עיי״ע אורות וכלים. אצילות. בינה. גבורה. דעת. ז״א. חכמה. חכמה ובינה. חסד. חסד וגבורה. יסוד. מלכות. נצח והוד. קו האמצעי. תפארת.

ספירת העומר

צה (המשכה מלמעלמ״ט ע״י המל׳, ולכן הוא מ״ט ימים — ז׳ פעמים ז׳).

ספר תורה

יד (בחי׳ בינה). שמב (כנ״ל). תקסב (כנ״ל). תתפג (כנ״ל).

ע

עדן

כג (בחי' חכמה). קלז־קלח (כנ"ל). קנז (בחי' תענוג).

ע"י"ע גן עדן.

עולם, עולמות

סח־ע (מבחי' מדות. העלם על החיות). תלח (בשביל התורה). תקפא (ל' העלם). תתעח (בחי' מלכות: שרשו בז"א). תתקז (ל' העלם).

עיי"ע השתלשלות. התהוות. חיות הנבראים.

עולם הזה ועולם הבא

מ (בג"ע — רק הארת העונג: בעוה"ז — עושים את עצם העונג: לעתיד לבוא — גילוי עצם העונג). נג־נה (עוה"ב — הארת החכמה בבינה). נו (ג"ע — השגת מהות האלקות, רק לנשמות: תחה"מ — הגוף יהי' ניזון מהשכינה). שא (כנ"ל ע' מ). שי (כנ"ל ע' נג־נה: עוה"ב — בבריאה). שלג־שלד (ג' נק' עוה"ב: ג"ע, ימות המשיח ותחה"מ). תה־תט (ג"ע — רק הארה וגילוי, חצי הכתר: עוה"ז — המשכת שלימות ופנימיות הכתר, ויתגלה לעתיד). תיב־תיח (עוה"ב: ג"ע — הארה בבחי' ממכ"ע בדרך מלמטלמ"ע, תחה"מ — סוכ"ע ועצם העונג בדרך מלמעלמ"ט: רק תענוג נברא. תענוג בורא — בעוה"ז: תענוג המורכב יתגלה לעתיד בנשמות, והבלתי מורכב נמשך בעוה"ז ואינו שכר). תסא־תסב (עוה"ב — בחי' בינה: יש. ההמשכה בעוה"ז למעלה מעוה"ב). תשנט־תשסב (עוה"ז וג"ע: סוכ"ע וממכ"ע, ולכן שייך תשובה רק בעוה"ז. כנ"ל ע' תה־תט). תשסה־תשסח (עוה"ב: ג"ע — הארה בבחי' ממכ"ע בדרך מלמטלמ"ע, תחה"מ — סוכ"ע ועצם העונג בדרך מלמעלמ"ט).

עיי"ע גן עדן. יום ולילה. לעתיד לבוא.

עוף

עיי"ע בהמה.

עילה ועלול

שצו (יש מיש. העילה רוצה להתגלות בעלול. גילוי העילה גורם שמחה בעלול). תרצה (העלול משיג את העילה). תשמח־תשמט (כנ"ל ע' שצו. קירוב העילה והעלול).

עיי"ע השתלשלות.

עלמא דאתכסיא ועלמא דאתגליא

ח (שרשם: הוי' דלעילא והוי' דלתתא). יד (עלדאת"ג — בחי' מל' המהוה בי"ע, ושרשה מהוי' דלתתא: עלדאת"כ — בחי' בינה, ושרשה מהוי' דלעילא). סה־סו (עלדאת"כ — שם הוי': כתיב. עלדאת"ג — שם אד': קרי). קפה־קפח (עלדאת"ג — יש: מהדיבור. עלדאת"כ — ביטול במציאות: מהמחשבה. רק בעלדאת"ג מגיעים לעצמות). קצד (עלדאת"כ: גילוי אוא"ס: ביטול בתכלית. עלדאת"ג: צמצומים: פירוד). ריד־ריט (עלדאת"ג — יש: מהדיבור: מלכות. עלדאת"כ — ביטול במציאות: מהמחשבה: בינה. ע"י עבודה ממשיכים מעלדאת"כ לעלדאת"ג בכח נעלה משניהם). רעח (אצי' ובי"ע). רעט (כנ"ל ע' ח). תקעג (בריאה ויצירה).

עיי"ע אותיות. ז"א. יבשה. ים. מחצית השקל. שמים.

עמלק

רל־רלב (יודע את רבונו ומכוין למרוד. מנגד לבחי' דעת. תיקונו בשבירה). רלו (קרירות). רלז (שרש למדות הרעות). תקמ (בגימ' רם).

ענן

עא (לבוש לאור גבוה. שרשו באור שאינו מושג).

עץ הדעת

יז (מתחיל מיצירה). קמב (כשיתברר יהי' למעלה מעה"ח).

עיי"ע חטא, חטאים.

עץ החיים

עיי"ע עץ הדעת.

עקודים נקודים וברודים

קי (בי"ע דכללות).

עקידת יצחק

צז (למעלה מעץ החיים ועץ הדעת, כי העולם לא הי' כלי לגילוי דיצחק).

עיי"ע יצחק.

ערמה, ערמומיות

קב־קד (חיות הקליפות וכן הוצאת החיות מהם — ע"י ערמה. ערמה דקדושה — בחי' חכמה סתימאה). שנ־שנא (כנ"ל). תעח־תעט (שרשה בבחי' חכמה סתימאה).

עשי', עולם העשי'

ל (מאיר בו בחי' מלכות). תקעז (הסתר גמור). תתקח־תתקיב (נמשך בו מה שלמעלה מאצי'. נתהווה מבחי' דיבור אך אינו נפרד).

עיי"ע בי"ע.

עשיו

רנב־רנג (מקבל מבחי' תהו וא"א. נק' גדול).

עיי"ע יעקב.

עשרה מאמרות

טז־יח (השפלה לעצמותו, להיותם משם אלקים ורק הארה). מט (הארת החכמה שבדיבור). רפד־רפו (כנ"ל ע' טז־יח). תקפט־תקצ (מתחלקים לריבוי מיני התהוות). תתקיב (כנ"ל).

עיי"ע התהוות.

עשרת ימי תשובה

תקסה (זמן מוכשר לתשובה). תתפא (ימי רצון). תתפו (כנ"ל ע' תקסה).

עתיק, עתיק יומין

כג (מקור התענוגים). עח (באין ערוך). רפח (נק' אין).

עיי"ע כתר. תענוג.

פ

פגם הברית

עיי"ע שמירת הברית.

פלשתים

צג (ליצנים).

עיי"ע אברהם. יצחק. ליצנות.

פנים

קנב (השפעה מפנימיות הרצון. נמשכת ע"י החכמה רק לבנ"י).

עיי"ע אחור.

פסח, חג הפסח

קטו (כנגד אברהם). קעח (כנגד משקוף וב' מזוזות: מצה — חסד; כוסות — גבורה; מרור — קו האמצעי). שכט (כנגד אברהם). שפח (ליל פסח: בחי' לילה וצריך שמירה, אך השמירה במילא). תקלה (חילוקו משאר היו"ט: במזון המחי' הגוף יש מהות האלקות). תרנד (לידת הנשמות בשביעי של פסח). תרסב (כנ"ל ע' קטו). תשכז (ביטול הרע ע"י השבתת חמץ). תשלט (כנ"ל ע' שפח).

עיי"ע חמץ. יום טוב. יציאת מצרים. מצה. קרבן פסח.

פרה אדומה

רמו־רנא (מבחי' מזלות דא"א. טל פוסל במי חטאת להיותו מבחי' שלמעלה מאתעדל"ת). שלג־שלה (כנ"ל. מי חטאת למעלה מבחי' מים, ולכן נפסלים במים: אתעדל"ת והעלאה לעורר אתעדל"ע והמשכה מבחי' מזלות דא"א: אור המתיישב בכלים. שריפת הפרה הו"ע שריפת התאוות בחום דאלקות). תקא

(שריפתה לאפר: ביטול הציור רע של הכח המתאוה). תתכב (כנ״ל). תתמז (כנ״ל. מים חיים: בחי׳ חכמה).
עיי״ע טומאת מת.

פרעה

קנב (בחי׳ עורף דא״א). קנו (כנ״ל). קסה־קסז (כנ״ל).
עיי״ע מצרים. שר, שרים.

צ

צדיק, צדיקים

פה־פו (שמם קודם להם, מפני שממשיכים אוא״ס במל׳ ולמטה). קלט (ממשיכים אוא״ס בבחי׳ שם). שז (בחי׳ יסוד). שיב (כנ״ל). שכב (צריכים שמירה). תקסג־תקסד (צריכים העלאה כדי להמשיך אוא״ס בתורה). תרל (מבררים רק קליפת נוגה). תתפה־תתפו (כנ״ל ע׳ תקסג־תקסד).
עיי״ע ישראל.

צדקה

פט (כללות המצוות. אתכפי׳, אך בהגבלה). קכו־קכז (כללות המצוות). רסא (ממשיכה אלקות גם בבי״ע).
עיי״ע גמילות חסדים. יעקב.

צמצום

לח (סילוק האור בשביל הנאצלים ונבראים, אך נשאר רושם מהאור. הצמצום עצמו אלקות). עח־פא (בשביל הנאצלים שבאי״ע לאוא״ס; כוונתו בשביל הגילוי). קכא (רק לגבינו). רכו־רכז (בשביל גילוי פנימי׳). רנה (הטעם שנסתלק גם אור הקו). רצט־ש (כנ״ל ע׳ לח. כח ההסתר הוא אלקות כמו כח הגילוי, ושרשו למעלה מכח הגילוי). תסב־תסג (כנ״ל ע׳ רנה). תרמז (בשביל התהוות הע״ס). תשפז (רק באור). תתט (כנ״ל ע׳ רנה).

ק

קבלת עול

תעד (מעלת הקב״ע על העבודה בתענוג. יסוד לכל העבודה). תעח (למעלה מדעת). תרס־תרסא (מעלת הקב״ע בשינוי הרגילות). תתיז (כנ״ל ע׳ תעד).

קדש

לט (בחי׳ חכמה). צה (בחי׳ סוכ״ע). קפג (בחי׳ חכמה). תלט (כנ״ל). תמח (כנ״ל; למעלה מעולמות). תנ־תנא (כנ״ל). תסו (מובדל מגדר המשכה). תשצא (כנ״ל). תתח (בחי׳ חכמה). תתכג (כנ״ל).
עיי״ע קדוש.

קדוש

יג־יד (בחי׳ כתר). פא־פב (מקבל מבחי׳ קדש ע״י צמצום. ג״פ קדוש כנגד חב״ד). צד־צה (העלאת המדות לבחי׳ סוכ״ע). רפב (למעלה מהשתלשלות). תנא (בחי׳ בינה). תסד (כנ״ל). תתח (כנ״ל).
עיי״ע ברוך. הקדוש ברוך הוא. קדש.

קו, אור הקו

רנה (לפני הצמצום לא הי׳ אפשר שיהי׳ ממנו גבול; אחר הצמצום מאיר בגבול). תמה־תמו (נק׳ קו מצד אופן המשכתו. נק׳ שכינה מצד המשכתו במקום מצומצם וגם להיותו מקבל; נק׳ שכינה בראשיתו מצד כוונת המשכתו. נמשך ממל׳ דא״ס). תשצד־תשצה (כנ״ל).

קו האמצעי

יד (מבחי׳ כתר).
עיי״ע ספירות. תפארת.

קטורת

תרנב (מי״א סממנים — להפך הקליפה).
עיי״ע סוכה.

קידושין

קמ (בטבעת; בחי' מקיף). רט (כנ"ל).

עיי"ע נישואין.

קליפה, קליפות

נא־נב (מתדמים לקדושה. מרוב הצמצום נעשו בחי' יש). פא (יונקים מריבוי צמצומים או משרש גבוה). קז (אין להם דעת). קנד־קנו (כנ"ל ע' פא. יש, ולכן אין יכולים לקבל גילוי אוא"ס; קצת בביטול, ולכן יכולים לקבל ע"י צמצומים. תלויים בבני ישראל). קס־קסא (ק"נ דבי"ע — בקירוב; ק"נ דאצי' — בריחוק). רכא־רכד (קדמו לקדושה במעלה ובזמן. מבחי' תהו ונפלו בשבירה). רלא (כח המתאוה הוא כללי ואפשר שיהי' לקדושה; מה שנצטייר ברע צריך ביטול). שח־שט (כנ"ל ע' נ־נא). שטו (יונקים מבחי' אחוריים, אבל לא מצירוף דשערות; יכולים לקבל מצירוף שערות הלויים). שכג־שכד (לפני חטא עה"ד — בשפל המצב, בבחי' שומר לקדושה; אחרי החטא — מנגד לקדושה). שנד (כנ"ל ע' קז). שסג (כנ"ל ע' שכג־שכד). שפח (נק' חושך). תק־תקא (כנ"ל ע' רלא). תקד (הניצוצות שבקליפה יש להם תיקון; עצם הרע צריך שבירה). תרט (כנ"ל ע' קז). תרל (ע"י תשובה מתעלים גם הניצוצות שבגקה"ט). תרלט (כנ"ל ע' קז). תרעה (כנ"ל ע' פא).

עיי"ע אומות העולם. יצר הרע. מדין ומואב. עמלק. שדה. שטות. שפחה. שר.

קנה

קנו־קנז (ענינו: המשכת תענוג ע"י המשכת המוחין).

עיי"ע גרון.

קרבן, קרבנות

מא (מעלים את העולמות). קלט (נק' לחם מפני שמחברים אוא"ס במדות). שלה (העלאה לעורר המשכה מז"א). שנג (עיקרם: כוונה). תכה (ממשיכים גילוי אלקות). תכח־תל (העלאת בחי' בהמה ע"י בחי' אדם. שלימותם לעתיד). תקנח (כנ"ל ע' מא). תשער־תשעז (אכילת מזבח למעלה מאכילת כהנים). תשפא־תשפג (כנ"ל ע' תכח־תל). תתעח (קירוב הכחות).

עיי"ע מזבח. קרבן פסח.

קרבן פסח

תשיב (צליית שה על טבילת שר מצרים בנהר דינור; הצלי' במטה לרדות הרשעים, ובשפוד של רמון שבגימ' נוריאל). תתקג (כנ"ל).

קריאת שמע

לו (עבודת נש"י שמבחי' בריאה ביחו"ע ויחו"ת). עג־עד (העלאה. מעלה את התורה ומצוות). קנט־קס (מכריתה יניקת החיצונים שמקרוב, ולכן נק' חרב). קסב (המשכה למטה, ולכן יש בה ח"י אזכרות). רה־רו (ע"י התבוננות בק"ש מתפשט כח המס"נ בגוף). רס (פרשה ראשונה — אהבה בל"ג; פרשה שני' — אהבה שע"פ טעם). רצז (בבחי' בריאה, ולכן קריאתה בישיבה). תמו־תמז (ע"י העלאה דק"ש נעשה יחוד חו"ב ונמשך גילוי שכינה). תשמ (מס"נ). תשסט (כנ"ל ע' רס). תשצב (יחוד חו"ב. בבחי' בריאה).

קריעת ים סוף

קפא (יש מיש. נק' דבר קשה). קפח־קצ (גילוי עלמא דאתכסיא בעלמא דאתגליא ע"י הארה מהעצמות. נק' דבר קשה). קצב־קצו (כנ"ל. הכנה למ"ת. בזכות יעקב. לידת הנשמות). רח (כנ"ל ע' קפח־קצ). רטז־ריז (כנ"ל). רלח (הכנה למ"ת). תקצח־תקצט (גילוי האצי' ע"י פנימיות המלכות).

תקו־תקז (מעוררת י״ג מדה״ר. בחי׳ כנס״י). תקיג־תקיד (בכייתה מהעדר הגילוי ומהגלות. בחי׳ כנס״י. אחרי מיתתה מעוררת רחמים מבחי׳ רדל״א). תתנ (כנ״ל ע׳ תקו־תקז). תתנו־תתנח (כנ״ל ע׳ תקיג־תקיד).

ריח

רלה (רק הארה).

רימון

רכב (פרי חשוב. בגימ׳ נוריאל. בחי׳ מט״ט). תשיב (בגימ׳ נוריאל). תתקג (כנ״ל).

עיי״ע קרבן פסח.

רע

תפ (הרע עצמו אינו יכול להתברר). תתכב (כנ״ל). תתמט (צריך העברה).

עיי״ע בי״ע. טוב. יצר הרע. נפש האלקית ונפש הבהמית. שטות.

רצוא ושוב

פג (אחר הרצוא צ״ל שוב). תרעג (כנ״ל. רצו״ש מלמטלמ״ע ומלמעלמ״ט). תשכב־תשכג (לעתיד יהי׳ הרצוא למעלה מהשוב, וגם השוב יהי׳ בבחי׳ עלי׳).

עיי״ע העלאה והמשכה.

רצון

קכב (שע״פ השכל ושלמעלה מהשכל). קסו (צינור; צמצום). רכז (כנ״ל). תנו־תנז (ממוצע בין הנפש והכחות. שולט על הכחות). תנח־תנט (רצון דמדות שרשו רצון שלמעלה משכל). תקפב (רק הארת הנפש). תתד (כנ״ל ע׳ תנו־תנז).

רקיע

ת (מתיבתא דרקיע). תג (בחי׳ בינה). תשנב־תשנג (כנ״ל ע׳ ת). תשנז־תשנח (כנ״ל ע׳ תג).

עיי״ע שמים.

רשות היחיד ורשות הרבים

תקטז (רה״י — עולם התיקון; גבוה י׳ ורחב ד׳ כנגד שם הוי׳. רה״ר — עולם התהו).

ש

שבועות, חג השבועות

קיד (ביום החמישים — שער הנו״ן דבינה). קטו (כנגד יצחק). שכט (כנ״ל). תפא (עליית החמץ מצד הגילוי דחה״ש). תתכה (כנ״ל).

עיי״ע יום טוב.

שבטים

קט־קי (י״ב בקר דבריאה; נתעלו באצי׳ — י״ב גבולי אלכסון דז״א). קנ־קנא (שמות עליונים ומעמדם בבריאה; ע״י בירורים עולים לאצי׳ להמשיך שם הוי׳ ע״י הודאה. מלכות דא״ק; יוסף — יסוד דא״ק). רסו (בני לאה — בחי׳ ז״א). שנז (כנ״ל ע׳ קט־קי).

עיי״ע יוסף. יהודה. יששכר. לוי. ראובן. שמעון.

שבירת הכלים

קח (רק בז״ת דשם ס״ג; אך פעל גם על הג״ר). קט (בשבירה נפלו גם נשמות גבוהות). רכה־רכו (מריבוי האור דתהו. ריבוי ההשפעה עד מ״ת — ממה שנפל בשבירה. כח הכלים ורושם מהאור נשאר בכלים). רנד־רנה (מריבוי אור ומיעוט כלים). רנו (שם ב״ן נפל בשבירה). רעז (בשבירה נפלו רפ״ח ניצוצות). שנ (כנ״ל ע׳ קט). שנה (כנ״ל ע׳ קח. בבחי׳ מל׳ לא היתה שבירה, אך צריכה תיקון). תקס (כנ״ל ע׳ רנו). תרפט (כנ״ל ע׳ רנו). תתיד (רק בז״ת דס״ג).

עיי״ע בירור. תהו. תיקון.

שבת

טז (ליל ויום השבת). יח־כב (גילוי שם הוי׳, ולכן נק׳ חותם. ליל שבת —

שכינה

ח (שכינתא תתאה — גילוי בעולמות ע"י המלכות; שכינתא עילאה — גילוי במדות ע"י הבינה). ל (כנ"ל). פו (בחי' מלכות). רסח (אור הוי' השוכן בבי"ע להחיותם; לכן נק' לב. נמשך ושוכן תחילה בישראל). רעט (גילוי אלקות). תמה־תמו (גילוי במקום מצומצם. מקבל). תשיח (בחי' מלכות). תשצד־תשצה (כנ"ל ע' תמה־תמו). תתנד (ב' בחי' שכינה).

עיי"ע קו, אור הקו.

שלום

תקמח (חיבור הוי' ואלקים).

שלמה, שלמה המלך

כד־כו (חכמתו גדולה ביותר, מבחי' חכ' תתאה המהוה בי"ע, ולכן הי' מושל ג' אלפי משלים). צח (הי' צריך להלביש גודל חכמתו בג' אלפי משלים). צט (שלימות בימיו, אבל למטה מהשלימות דלעתיד. חטא בזה שהחשיב רק את קו ההעלאה). רפט־רצ (כנ"ל ע' כד־כו). תכג (ביטול האומות בימיו — בחיצוניות). תקלט (כנ"ל ע' כד־כו). תרנו־תרנז (גודל חכמתו מפני שקיבלה במתנה).

שלש עשרה מדות הרחמים

קסח־קסט (בחי' גבול וצמצום. מקור החסד). קעו (בחי' שערות). תקז (שרש הסליחה).

שם, שמות

פג (רק הארה. עיקרו בבחי' מלכות, אך גם סוכ"ע נק' שם). קמט (בשביל הזולת. שם ומלכות שייכים זל"ז). קפב (הארה לזולת). קפז (חיות הנברא). ת־תב (מורה על שרש החיות). תמב (הארה לזולת; קריאת השם על איזה דבר — הארה דהארה). תרחצ (רק הארה). תשנג־תשנה (כנ"ל ע' ת־תב). תשצג (כנ"ל ע' תמב). תתעב (אינו נוגע לעצם). תתצ (הארה שנקרא בה העצם; שם העצם).

שם מ"ב

צה (ז' פעמים ו': העלאת המדות).

שם ע"ב ס"ג מ"ה וב"ן

רנו (מ"ה — בז"א דאצי'; ב"ן — לפני האצי'). רפב־רפג (מ"ה מברר ב"ן, ומעלהו לס"ג). שיב (ד' יודי"ן דשם ע"ב בגימ' חכמה). תרד־תרה (שם ע"ב ממשיך הסליחה מבחי' חסד וג"ר דעתיק ע"י בחי' חכמה).

עיי"ע שבירת הכלים.

שמותיו של הקב"ה

פד (באי"ע לאוא"ס המתלבש בהם. בכחם להוות ולהחיות). פה (על ידם גילוי העצמות). קפב (רק הארה). תרנז (כנ"ל). תרחצ־תרצט (כנ"ל).

עיי"ע אד'. א־ל. אלקים. הוי'. שם מ"ב. שם ע"ב ס"ג מ"ה וב"ן.

שמחה

כט (ע"י שמחה של מצווה משיגים מהות הנשמה). רמב (מגילוי ההעלם). רצ (כנ"ל ע' כט). רצה (כנ"ל ע' כט). שצד־שצה (מגילוי נעשה שמחה ושמחה גורם לגילוי). תח־תט (שלמותה: רק מהגילוי דלעתיד). תעא (רק מדבר המושג). תרלב (מרחיקה תאוות גשמיות לפי שעה). תרלו (בבינה). תרלו־תרלז (מקירוב שאחר הריחוק). תרמ (מגילוי). תשמו־תשמז (כנ"ל ע' שצד־שצה). תנשא־תשנב (מהשגה). תתמח (העבודה צ"ל בשמחה). תתסו (כנ"ל ע' כט). תתצח (בבינה).

עיי"ע יום טוב. לעתיד לבוא. נישואין. שמחת בית השואבה.

שמחת בית השואבה

תרלה (בבחי' שבין עצם הסוכות ושמע"צ). תרלח (המשכת שמחה בבחי' מעייני הישועה). תרמא־תרמב

(כנ"ל). תרנב־תרנג (כנ"ל. ע"י השמחה נמשך האור הנעלה בגילוי).

שמים

ג (בחי' מקיפים: ז' בחי' מקיף בכל עולם). ה (בחי' סוכ"ע). יג (שם־מים: בחי' חכמה). פג (בחי' מדות). קלה־קלז (קדמה לארץ: בשרשה — למטה מארץ, ולכן אין בה כח החידוש). קצא (למעלה מעלמא דאתכסיא). רכג (כנ"ל ע' פג). רעו (כנ"ל ע' ג: ע' פג). רפג (שם־מים: תורה). תסח (רוחני' יותר מארץ. בחי' חו"ג: שרשו בבינה). תרפ־תרפא (שרשו בבחי' ז"א וחכמה. שמי השמים — בחי' כתר). תתי־תתיג (בחי' חו"ג. מבחי' תבונה). תתסז־תתסח (ג"ע העליון).

עיי"ע ארץ. מים. רקיע.

שמיני עצרת

קטו (רגל בפני עצמו. כנגד יוסף). קכז־קלב (קליטת ההמשכה דסוכות, ולכן היא רגל בפ"ע לענין פז"ר קש"ב. בחי' יחוד, ולכן אז שמחים על הלוחות שניתנו ביוה"כ. רק לישראל ואין מקום לחיצונים, ולכן ההמשכה עד לבי"ע. כנגד יוסף. בחי' שמיני — שומר ההיקף). שכט (כנ"ל ע' קטו). תרה (שמחת התורה). תרנד־תרנו (קליטת המשכת הדעת בשביל לידת הנשמות).

עיי"ע יום טוב. סוכות.

שמיעה

עיי"ע ראי' ושמיעה.

שמירת הברית

נ (בנ"י נק' צדיקים מפני ששומרים הברית). נב־נה (פגם הברית גורם לגלות השכינה: ע"י שמירת הברית נמשך היסוד במל', וזוכים לעוה"ב). רמח־רנ (בשז"ל הטומאה המתלבשת בגקה"ט יוצאה מגופו וחמורה מטומאת מת, אך לא נקלטת בהם ואין צורך בתשובה עצומה). שה (כנ"ל ע' נ). שז (כנ"ל ע' נ). שט־שיב (כנ"ל ע' נב־נה). שלה־שלו (כנ"ל ע' רמח־רנ. סדר התשובה על שז"ל). תקמח (פגם הברית — בבחי' מלכות).

שמן

קלג (בחי' חכמה עילאה). תשב (בחי' חכמה).

עיי"ע נר.

שמעון

קנ (בחי' שמיעה).

עיי"ע שבטים.

שמש

ד (משם הוי'). קצו־קצח (שם הוי': יחו"ע וביטול במציאות. אין בה חידוש. אין לה בחירה). רנ (משם הוי'). רנז (מאירה רק ביום). רעז־רעח (משם הוי'). תקמה (זריחת השמש — גילוי שם הוי'). תקעד־תקעה (א"א להביט בה מצד ריבוי האור). תשכא (בחי' בינה). תתיא־תתיב (בחי' השתלשלות. הארת יסוד אבא שבז"א). תתצב (כנ"ל ע' תקעד־תקעה).

עיי"ע לבנה.

שעורה, שעורים

רנח (ענינם בעבודה: התבוננות בבריאה מבחי' ה').

שערות

מד (ממותרי מוחין). פ־פא (המשכה מצומצמת, ורק ממותרי מוחין. שערות הזקן מהגדלת המוח). קצה (צמצומים). קעו (חיות מצומצם). קפב (כנ"ל). תרלט (שערות הזקן — אחר שלימות המוחין).

עיי"ע כהן. לוי. נזיר.

שפחה

נב (מלכות דק"נ ודגקה"ט).

שר, שרים

קנו־קנט (ג' שרי פרעה בקדושה ובקליפה).

שרפים
כח־כט (בבריאה. אינם משיגים מהות החיות). לו (בבריאה). צד־צה (משיגם בחי' סוכ"ע ורוצים להתכלל, ולכן הם בעלי שש כנפים). תקל (כנ"ל ע' כח־כט). עתר (בבריאה. משיגים גילוי אלקות).
עיי"ע מלאכים.

ששת ימי החול
לב־לג (יש בהם הארת ליל ויום השבת, והו"ע תפלה ותורה: ע"י שמירת הארת השבת בימי החול מקדשים את השבת). לט־מ (כנ"ל). תסו־תע (העבודה: אתכפיא. המשכת בחי' השתלשלות מבחי' בינה לחדש הישנות). תקמו (מל' יורדת לבי"ע. בחי' חולת אהבה). תתיג־תתיד (כנ"ל ע' תסו־תע).
עיי"ע שבת.

שתי'
עיי"ע אכילה ושתי'.

שתיקה
קלז (שרשה בכתר: סיג לחכמה). תמט (ע"י שתיקה מגיעים לעומק החכמה). תשצט (כנ"ל).

ת

תהו, עולם התהו
סא־סג (למעלה מתיקון, אך נפל בשבירה). פג (רק רצוא). קסז (אין תפיסת מקום לעבודה). רנג־רנה (ריבוי אור ומיעוט כלים. אור בל"ג לגבי עולם התיקון). רנט (תוקף האור שאינו יכול להתיישב בכלים). שנה (בנינו ושבירתו — בפעם אחת). תשעג (שם ס"ג).
עיי"ע שבירת הכלים. תיקון.

תורה
א־ז (בריאת העולם ע"י התורה, ולכן נק' אומן, ובפרט תושבע"פ. מבחי' אצי' וקדמה לבריאה, עלמא דאתכסיא: ממוצע בין המאציל לנאצלים, וכלולה משניהם). לג (המשכה מלמעלמ"ט). מ (כנ"ל. הארת יום השבת בימי החול, ולכן יש בה עונג). מ־מג (רק פשט האותיות נתגלה: עצם האותיות והטעמים יתגלו רק לעתיד, אף שישנם בלימוד דעכשיו. העולמות תלויים בגליא דתורה: פנימיות התורה למעלה מעולמות, והיא מה שבידיעת עצמו יודע התורה). מג־מו (גליא — בחי' אחור ושערות, נובלות דח"ס, ובה שייך זמירות: סתים — בחי' פנים, ובה שייך שיר. אותיות התורה — מושג רק הפשט שלהם: טעמי תורה ובחי' הסתים — גם הפשט מושג רק בידיעת המציאות, אך הארתו מאיר בגליא, והו"ע הארת יום השבת בימי החול). נט־ס (בחי' אדם. ס' ריבוא אותיות כנגד שרשי הנשמות: מספר ס' ריבוא — מאותיות שמהניקוד). סז (כנ"ל ע' לג). עב (למעלה מג"ע). קכו (בחי' חסד). קלט (נק' לחם מפני שמחברת אוא"ס במדות). קמ (גליא — בחי' גלגלתא ומקיף: סתים — בחי' פנימי. הסתים יתגלה לעתיד). קמד (מבחי' חכמה שלמעלה משינוי, ולכן אין בה בחי' שמאל). קמה (קביעת מקום לתורה ממשיכה מבחי' שלמעלה משינויים). קנח (נק' חטה). קסט (בחי' טוב). קעז (בחי' פנימיות). קפח (למטה דוקא). קצג־קצד (ענינה: המשכת סוכ"ע בממכ"ע). ר (מלמעלמ"ט). רא (ממשיכה אור חדש). רז (מעלתה על תפלה: בלימוד לשמה מתאחד באלקות. כנ"ל ע' ר). רח (כנ"ל ע' קצג־קצד). רכד־רכט (בחי' חכ' וצמצום, ולכן השפע תלוי בתומ"צ, אך

הוא פנימי ובל"ג). רלז (לימוד תורה מבטל קליפת עמלק וטמטום הלב). רלח־רלט (יגיעה וליבון הלכתא — הכנה לגילוי דלעתיד). רמב־רמה (נמשכה מאין ליש דחכמה. ע"י לימוד בעיון נמשך אוא"ס בחכמת התורה, וע"י לימוד בקול יורדת לבחי' דיבור). רסא־רסג (מבחי' חו"ב, אך נתלבשו בחו"ג, והם ב' בחי' שבתורה. מבררת ק"נ). ערה־רעה (מבחי' אצי' וקדמה לבריאה, ולכן הבריאה ע"י התורה: נק' אומן). רצג (כנ"ל ע' לג). שא־שג (כנ"ל ע' מ־מג). שג־דש (כנ"ל ע' מג־מו). שח־שט (עיקר ענינה: אתכפיא). שיט־שכ (עיקר לימודה להמשיך המקיף בפנימיות: לפני שמבין התורה בבחי' מקיף, וכשמבין נמשך המקיף בפנימי'. נק' מזון ולבוש). שכג (פנימיות התורה — בחי' סוכ"ע). שלז (מבחי' חכמה: נק' מים). שמ־שדמ (ממוצע בין הנשמה שנתלבשה בגוף והקב"ה — בב' אופנים. בחי' בינה, ורק שרשה בחכמה: למטה מנשמות, הממשיכים בה אוא"ס). שנט (כנ"ל ע' שיט־שכ). תמז (אור). תעא (רק הארת החכמה). תקה (נמשלה למים). תקי־תקיא (ממשיכה הארת פנים. לימודה בארץ ובחוץ לארץ. לבוש לגילוי שכינה). תקטז־תקיח (נתלבשה בגשמיות בבחי' קטנות: יש בה כל הגדלות). תקלז (מבחי' חכ', אבל שרשה מהרצון). תקמו־תקמז (רפואה לכל חולי, ולכן ניתנה ביום הנ' ליצי"מ, וביוה"כ ובאש שחורה ע"ג אש לבנה). תקנג־תקנד (ד' בחי': ירושה, מתנה, יגיעה וכלה). תקנה־תקנז (בחי' יגיעה וכלה: המשכת אוא"ס בגליא דתורה ע"י לימודה ביגיעה: נק' גשם). תקנח־תקסא (העולמות תלויים בגליא דתורה: פנימיות התורה למעלה מעולמות, והיא מה שבידיעת עצמו יודע התורה, ונק' טל — בב' בחי': ירושה ומתנה). תקסא־תקסג (רפואה לכל חולי: בחי' שער הנ' דבינה הממלא חסרון, ולכן ניתנה ביום הנ' וביוה"כ: מחזקת הנה"א ומחלשת הנה"ב: בחי' תשובה עילאה הממשיכה י"ג מדה"ר). תקסג־תקעא (לימוד לשמה: להמשיך בה אוא"ס. דביקות באלקות ע"י התורה שאחר הקדמת אהוי"ר או תשובה. הלימוד ממשיך רפואה ומחזק האמונה). תריח (בחי' אדם). תרמח (המשכה). תרעט (בחי' מוחין וקדמה לעולם). תשא (בחי' ימין. שרשה בחכמה). תשכג (גליא וסתים — מחיצוניות ופנימיות החכמה). תשכט־תשל (נק' לחם: חיות לעצם הנשמה: לכן מלמדים תורה את העובר). תשצ (חסד). תשצו (אור). תשצט (קדמה לעולם). תתיד־תתטו (כנ"ל ע' תעא). תתנה (כנ"ל ע' תקי־תקיא). תתעב (רפואה לכל חולי). תתעג־תתעד (כנ"ל ע' תקנג־תקנד). תתעה־תתעז (כנ"ל ע' תקנה־תקנז). תתעז־תתפ (כנ"ל ע' תקנח־תקסא). תתפ־תתפד (כנ"ל ע' תקסא־תקסג). תתפד־תתפה (גשם וטל דתורה: המשכת תורה וגם גשמיות ע"י יגיעה בתורה ומה שנמשך מלמעלה). תתפה־תתפו (נתלבשה בגשמיות, ולכן צ"ל לימודה באהוי"ר ובתשובה).

עיי"ע טעמים שבתורה. לוחות הברית. משנה. מתן תורה. ספר תורה. תושב"כ ותושבע"פ. תורה ומצוות.

תורה, תורה שבכתב ותורה שבעל־פה

ב (תושב"כ נק' ספר: שרש תושבע"פ בבחי' אוא"ס הכותב את הספר, ולכן נק' אומן — שעל ידה היתה הבריאה). ו (כנ"ל). קנז (נק' יין ומים, וצ"ל מזיגה

ביניהם). רסא־רסב (תושב"כ — מבחי' חכ' שנתלבש בחסד; תושבע"פ — מבחי' בינה שנתלבש בגבורה, ולכן יש בה גזירות וחומרות. תושבע"פ באה מתושב"כ). שכג־שכד (תושבע"פ — למעלה גם מפנימיות התורה, ושומרת על התושב"כ; עיקר השמירה מהקליפות — סדר נזיקין). שכט (דברי סופרים: בחי' ח' — שומר ההיקף; למעלה מיינה של תורה — בחי' ז'). שמה (נק' רעים). שסב־שסד (כנ"ל ע' שכג־שכד. תושבע"פ במדרי' בית שבמלכות). תקלז־תקמא (תושבע"פ שרשה גבוה, ולכן בה גילוי הכתר ומחזקת את האמונה; נק' עוז. מתלבש בטענות שקר, ולכן נק' ארץ הצבי'). תקע־תקעא (תושבע"פ מחזקת האמונה). תקעו (תלמוד בבלי הוא עיקר תושבע"פ, ונק' חושך מצד ריבוי האור).

עיי"ע תורה.

תורה ומצוות

נא (למטה דוקא, שיהי' ביטול היש לאין). עא (לבושים לנשמה להשגה שבג"ע). עד (על ידם ממשיך האדם אלקות כל היום). קיט (על ידם מתאחדת הנשמה באוא"ס). קכד (כנ"ל. המשכת הפנימיות שלמעלה). קמב (עץ החיים ועץ הדעת. עכשיו תלמוד גדול, ולעתיד מעשה גדול). רלה (בחי' אדם). רסא (בירור הניצוצות והמשכת אור דתהו בכלי התיקון שע"י המצוות — תלוי בתורה, שהיא ביאור המצוות). תו (קיומם בעוה"ז ממשיך בחי' סוכ"ע למעלה, ובעוה"ב יהי' הגילוי למטה). תטו־תיח (קיומם משלים הרצון בבריאה, וממשיך רצון לתומ"צ). תרלא (נק' דרך ה').

עיי"ע מצוות. תורה.

תחיית המתים

עיי"ע לעתיד לבוא. עולם הזה ועולם הבא.

תיבת נח

תרכט (כל החיות באחדות; מעין הגילוי דלעתיד. שייך לסוכה). תרלב־תרלג (בחי' פנימיות בינה; נח בתיבה — בחי' יסו"א המאיר בפנימיות בינה. כנ"ל ע' תרכט).

עיי"ע נח.

תיקון, עולם התיקון

טו (ע"י התלבשות יסודות דאו"א). קח (התיקון צ"ל בהדרגה). רנג־רנז (מיעוט אור וריבוי כלים. הכלים סובלים גם את האורות דתהו המתבררים ונמשכים ע"י שימוש בגשמיות לקדושה). שנה (כנ"ל ע' קח). שצא (מיושב מפני ששרשו במו"ס). תשמג (כנ"ל ע' שצא). תשעג (שם מ"ה).

עיי"ע בירורים. שבירת הכלים. תהו.

תיקון חצות

תקיא (העיקר הוא הבכי' על העדר הגילוי').

תלמידי חכמים

תקמד (מקבלים מבחי' חכמה, ולכן נק' חולים).

תענוג

כג (למעלה משכל. מתגלה רק בבינה). ל־לא (פועל ההרחבה, ועי"ז בא בהשגה). מד (כנ"ל). מו (תענוג המורכב ועצם התענוג). רפו (מקור האין). רפח (פועל הרחבה. שרש הבינה ומתגלה בה). שצח (מתגלה רק בבינה). תי־תיא (מתגלה בבינה; תענוג שבמשכיל — עצם התענוג). תרל (כנ"ל ע' שצח). תשסג־תשסד (כנ"ל ע' תי־תיא). תתיז (תענוג החיך, תענוג מניגון, תענוג מראי' ותענוג שכלי).

עיי"ע עתיק.

תרא־תרג (צעקה בבחי' מעשה. ענין תשר"ת). תתפו־תתפז (כנ"ל ע' תקסה־תקסו). תתצג־תתצד (עיקרם תר"ת: בחי' ג"ר וכנגד האבות: כשיש שברים יצחק הוא שברים ויעקב תרועה).

עיי"ע ראש השנה.

תרגום

רסב־רסג (אחוריים של לה"ק. מברר ק"נ). תתצז (בחי' אחוריים).

עיי"ע אונקלוס.

תרנגול

ד (קורא בחצות מצד התעוררות שרשו. שרשו בבריאה — מלאך גבריאל: באצי' — ה"ג דאימא). רעז (כנ"ל).

תשובה

עד (על ידה המצוות נעשים מעשים טובים). קכ־קכב (תשובה על הריחוק היא בחי' חופה שלפני הנישואין). קכז (כנ"ל). רנט־רס (בל"ג של האדם הממשיך ריבוי אור מבחי' סוכ"ע לתקן החסרון). רעא (אש דקדושה המתקן אש דלעו"ז: לכן נק' רפואה). של (כנ"ל ע' קכ־קכב). תעג (הצדקת עצמו מונעת התשובה). תקמט (נק' רפואה). תקסב (תשו"ע מועילה לכל דבר). תקסד (תשו"ע תיקון גם לכרת. צעקת הלב הקדמה לתשובה). תקסט (חרטה וקבלה: כמה מדרי' בחרטה). תרג (כנ"ל ע' תקסב). תרלא־תרלב (מעבירה העונש: רושם הכתם נשאר גם כשזדונות נהפכו לזכיות. נק' רפואה). תרנב (תפלה היא תשו"ת). תש (בחי' אור חוזר). תשס (שייכת רק בעוה"ז). תתטז (כנ"ל ע' תעג). תתמא (צריך להביא תשובה כללית לענין פרטי). תתפב (כנ"ל ע' תקסב). תתפה־תתפו (העלאה: תשובת ראב"ד: העלאה בלא המשכה. צעקת הלב). תתצה (גם על חסרון, וצ"ל גם בצדיק). תתצו (שרשה בשם ע"ב).

עיי"ע אלול. בעל תשובה. עשרת ימי תשובה.

תשרי

תרכט־תרל (חודש כללי. בחי' בעל תשובה).

מפתח פסוקים

בראשית

א, א: בראשית ברא אלקים (ובת"י): א. ג. ה. טז. מח. עט. ערה. רפב־רפד. תלה. תקח. תשפז.

א, ב: והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום ורוח אלקים מרחפת גו': ערה. רפג. תלה. תשפז.

א, ג: ויאמר אלקים יהי אור: תלג. תלה. תשפז.

א, ו: יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים: יח. קסד. רפה. רפז־רפח. רצד. תקח־תקט.

א, כ: ועוף יעופף: ג.

א, כו: נעשה אדם בצלמנו כדמותנו: ה. תרפד.

ב, א: ויכולו השמים והארץ וכל צבאם: תרמג. תרנא.

ב, ב־ג: וישבות ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה . . בו שבת מכל מלאכתו: תסו.

ב, ג: אשר ברא אלקים לעשות: קח.

ב, ח: ויטע ה' אלקים גן בעדן מקדם: כז. רצב. תרפב. תרפה.

ב, י: ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד: יז־יח. כג. כז. מ. מח־מט. קלז. קנז. רפח. שא. שצט. תקד־תקה. תקח. תשכ. תתלה.

ב, טו: וינחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה: כב־כג. כז־לב. קלז. רפח. רצ־רצב. תקכו־תקל. תקלב. תשעח. תשפג. תתסג.

ג, טז: ואל אישך תשוקתך: תקמג־תקמד.

ג, כג: וישלחהו . . מגן עדן לעבוד את האדמה: תשעח. תשפ. תשפג.

ד, א: והאדם ידע: תקמב.

ה, א: זה ספר תולדות אדם: קנ.

ו, ו: ויתעצב אל לבו: קמג־קמד. תקיג.

נח

ו, ט: אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים: טו־טז. מח־מט. רפג־רפד. שה. שז.

ט, יח: וחם הוא אבי כנען: קכג.

לך

יב, א: ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך . . אל הארץ אשר אראך: צו. קו. שנד. תרמב. תתצז.

יז, יח: לו ישמעאל יחי' לפניך: ק.

וירא

יח, ג: ויאמר אד' . . אל נא תעבור מעל עבדך: עז. פו.

יח, ח: ויקח חמאה וחלב ובן הבקר . . והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו: תשכח. תשלא־תשלב.

יח, יט: ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט: תרפו.

יט, כו: ותבט אשתו מאחריו ותהי נציב מלח: תשטו.

כא, ו: צחוק עשה לי אלקים: צב. ק.

כא, לג: ויטע אשל בבאר שבע: עו.

כב, ב: אשר אהבת את יצחק: צו־צז. צט.

כב, ט: ויעקד את יצחק בנו וישם אותו על המזבח ממעל לעצים: צז.

כב, טז: ויאמר בי נשבעתי נאום ה': קפו־קפז.

חיי שרה

כג, טז: וישקול אברהם לעפרון את הכסף . . ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר: קיז.

תולדות

כה, יט: ואלה תולדות יצחק בן

אברהם אברהם הוליד את יצחק (ובפרש"י): עה־עו. פז. צט־ק.

כה, כו: וידו אוחזת בעקב עשו: תערב.

כו, יח: וישב יצחק ויחפור את בארות המים אשר חפרו בימי אברהם אביו ויסתמום פלישתים אחרי מות אברהם ויקרא להן שמות כשמת אשר קרא להן אביו: צג־צד. צו.

כו, כד: אלקי אברהם: רו.

כז, טו: ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול . . ותלבש את יעקב בנה הקטן: רנב־רנד. רנז.

כז, כב: הקל קול יעקב: צג־צד. קכד. קלב.

כז, לה: בא אחיך במרמה ויקח ברכתך (ובת"א): קב־קד. שנ־שנא.

ויצא

כח, יב: והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה: לג. רצד־חצר.

כח, טז־יז: אכן יש ה' במקום הזה . . מה נורא המקום הזה (ובת"א): יז־יח. קמג. קמה. רפה־רפו.

כט, יא: וישק יעקב לרחל וישא את קולו ויבך: תקז. תקיג־תקיד. תתנא. תתנז.

כט, יח: ויאהב יעקב את רחל, ויאמר אעבדך שבע שנים גו': קלז. תתנא.

ל, ב: התחת אלקים אנכי: תשט.

ל, לז־מג: ויקח לו יעקב מקל לבנה לח ולוז וערמון ויפצל בהן פצלות לבנות . . ויצג את המקלות . . ויחמו הצאן אל המקלות, ותלדן הצאן עקדים נקדים וטלאים וגו': קב. שמט. שנא־שנב. שנה־שנו. תרפו־תרפז. תתק.

ל, מג: ויפרץ האיש מאד מאד ויהי לו צאן רבות ושפחות ועבדים וגמלים וחמורים (ובפרש"י): קא. קיא. שנז.

לא, מב: אלקי אבי אלקי אברהם ופחד יצחק הי' לי: צז.

לב, ב: ויעקב הלך לדרכו: תרלא. תש.

וישלח

לב, ו: ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה, ואשלחה להגיד לאדוני למצוא חן בעיניך: קא. קי־קיא. שמט. שנז־שנח.

וישב

לז, א: וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען: קיב. קטו־קטז. קכה־קכו. קכט. קלג. של.

לז, ב: אלה תולדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה: קיב. קכז. קל־קלא. קלג. קמז.

לט, א: ויוסף הורד מצרימה: קמז. קנא. קסז. קסט־קע.

מקץ

מב, ו: ויוסף הוא השליט על הארץ הוא המשביר לכל עם הארץ: קלד. קמא. קסט.

ויגש

מד, יח: ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני: קמב.

ויחי

מח, כב: ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי (ובת"א): קמו. קנב־קנד. קס־קסב.

מח, טז: וידגו לרוב בקרב הארץ: קצ. רח. ריח־ריט.

מט, יד: יששכר חמור גרם: קי.

מט, יח: לישועתך קויתי ה': תשי. תתקא־תתקב.

מט, כב: בן פורת יוסף בן פורת עלי עין: קנג.

שמות

ב, י: כי מן המים משיתיהו: רטו. תקט.

ג, ו: ואלקי יעקב: קלא.

וארא

ו, ג: ושמי ה׳ לא נודעתי להם: תכה.

ז, א: ראה נתתיך אלקים לפרעה ואהרן אחיך יהי׳ נביאך (ובת״א): קסג־קסז. קסט־קע.

בא

יב, יא: וככה תאכלו אותו מתניכם חגורים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם אותו בחפזון פסח הוא לה׳: שפז־שצג. תקלו. תקמ־תקמא. תקע־תקעא. תרס־תרסג. תרסז. תרעו. תשיד־תשטו. תשלז. תשמא־תשמב. תשדמ.

יב, טו: ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם: תשכז.

יב, כו: ועבר ה׳ לנגוף את מצרים . . ופתח ה׳ על הפתח (ובת״א ופרש״י): קע־קעא. קעז־קעח. תשלח.

יב, כט: ויהי בחצי הלילה וה׳ הכה כל בכור (ובפרש״י): קעא־קעב. קעו־קעז. שפח־שפט.

יב, מב: ליל שימורים . . הוא הלילה הזה: קעז. שפח. תשלט.

בשלח

יד, ה: כי ברח העם: תקמ־תקמא. תשטו־תשטז. תשיט. תשלט. תשמא.

יד, טו: מה תצעק אלי: תרא.

יד, טז: ואתה הרם את מטך ונטה את ידך על הים ובקעהו: תרעו־תרעח. תרפו. תרפט־תרצ. תשח־תשט.

יד, יט־כא: ויסע גו׳ ויבא גו׳ ויט גו׳: תרד. תתצג־תתצד.

יד, כט: ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים: קפח־קפט. קצג. רטז. תקצט.

טו, א־ב: אשירה לה׳ כי גאה גאה . . זה א־לי ואנוהו (ובת״א ופרש״י): קפט־קצ. רטז־ריז. תרפג. תרפו. תשו־תשז. תשנז. תשסב.

טו, יא: מי כמוכה באלים ה׳: תשי. תתקא־תתקב.

טו, טז: תפול עליהם אימתה ופחד . . עד יעבור עמך ה׳ גו׳: קצ. תרצב. תשז.

טו, יח: ה׳ ימלוך לעולם ועד: תקצח.

טז, ז־ח: ונחנו מה: תסא. תסט. תתז.

טז, כט: ראו כי ה׳ נתן לכם השבת: רא־רב.

יתרו

יט, כ: וירד ה׳ על הר סיני: כ־כא. מ. רלו.

כ, א: וידבר אלקים את כל הדברים האלה: תלח. תמז. תשצ. תשצו.

כ, ב: אנכי ה׳ אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים: רלח. תלח. תמז. תקיב. תשצו. תתנו.

כ, יא: כי ששת ימים עשה ה׳ . . וינח ביום השביעי: טז. תשכה־תשכו.

כ, יח: ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלקים: תלה. תשפז־תשפח.

משפטים

כב, ל: ובשר בשדה טרפה לא תאכלו: נא־נב. שח־שט.

כג, כה: ועבדתם את ה׳ אלקיכם . . והסירותי מחלה מקרבך: רסה. תרז־תרח. תשעא.

כד, יא: ויחזו את האלקים: סה. תרכד.

כד, יח: ויבא משה בתוך הענן: עא־עב.

תרומה

כה, ח: ושכנתי בתוכם: ח.

כו, כח: והבריח התיכון . . מבריח מן הקצה אל הקצה: קכח.

תצוה

ל, ז: בהיטיבו את הנרות יקטירנה: קלב.

תשא

ל, יב: כי תשא את ראש בני ישראל: רכ־רכא.

ל, יג: זה יתנו כל העובר על

הפקודים מחצית השקל בשקל הקודש עשרים גרה השקל מחצית השקל תרומה לה': רי־ריא. רכ־רכא.

לא, יג: את שבתותי תשמרו: רצא.

לא, יד: ושמרתם את השבת כי קודש היא: לט. רצג. תלט. תסו־תסז. תשצא. תתיא. תתיד.

לא, טז: ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת: לא־לג. רצא־רצג. דש.

לא, יז: כי ששת ימים עשה ה': טז. נד.

לג, יא: וידבר ה' אל משה פנים אל פנים גו': תתנח־תתנט.

לג, טז: ונפלינו אני ועמך: תקי. תתנה.

לג, כ: כי לא יראני האדם וחי: כח־כט. תקל. תתסג. תתסז.

לג, כג: ופני לא יראו: תקיט. תתסג. תתסז.

לד, ו: ויעבור ה' על פניו ויקרא ה' ה': ח. רעט. תרד. תרצז־תרצט. תתצו.

לד, כח: ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה: עא.

ויקרא

א, ב: אדם כי יקריב מכם קרבן: תכה. תכח. תשעו. תשעט. תשפא.

אחרי

טז, ל: כי ביום הזה . . לפני ה' תטהרו: תרמא.

יח, ה: ושמרתם את חוקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם: תכח. תשפג.

קדושים

יט, ל: את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו: תלז. תשפה. תשפט.

אמור

כא, ה: לא יקרחו קרחה בראשם ופאת זקנם לא יגלחו: פ־פא.

כב, לב: ולא תחללו את שם קדשי: פד־פה.

כג, ד: אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אתם: תלט. תנא־תנב. תסא־תסב. תע. תשצא. תתח. תתיד.

כג, מ: ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר וגו': תרכו. תרלד־תרלה. תרלח. תרנב.

כג, מב: כל האזרח בישראל: תשעג.

כג, מג: למען ידעו דורותיכם כי בסוכות גו': תרו.

בהר

כו, ב: את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו: תלז. תשפה. תשפט.

בחוקותי

כו, ו: והשבתי חי' רעה מן הארץ: תכח. תשפב.

כו, כו: ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד: קנח.

נשא

ו, ה: אשר יזיר לה' קדוש יהי' גדל פרע שער ראשו: פ־פא. שטו.

ו, כה: יאר ה' פניו אליך: כ.

ו, כז: ושמו את שמי על בני ישראל: פו.

ז, ט: בכתף ישאו: מג־מד.

בהעלותך

ח, ז: והעבירו תער על כל בשרם: פ.

יא, ה: אשר נאכל במצרים חנם (ובפרש"י): קסו.

יא, ח: שטו העם ולקטו: תצב. תתלז.

יב, ו־ח: אם יהיה נביאכם . . בחלום אדבר בו, לא כן עבדי משה . . פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידות: תקיט.

שלח

טו, לט: וזכרתם אותם: תקמב.

טו, מא: אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים: תמז.

קרח

יח, כג: ועבד הלוי הוא: צח.

חוקת

כ, יב: יען לא האמנתם בי להקדישני . . לכן לא תביאו את הקהל הזה וגו' (ובפרש"י): תשיד.

בלק

כד, טז: ויודע דעת עליון: קז. שנד.

כד, כ: ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי עובד: רל־רלא.

פנחס

כט, לה: ביום השמיני עצרת תהי' לכם: קטו. קכח. קל. קלב. תרנד.

מסעי

לג, ב: ואלה מסעיהם למוצאיהם: צה.

לג, ג: ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה: שפח.

ואתחנן

ד, כט: ובקשתם משם את ה' אלקיך ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך: קכב־קכג.

ד, לה: אתה הראת לדעת: קז. שנד.

ד, לט: וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים: שנג. תקמב. תרז־תרח.

ה, ד: פנים בפנים דבר ה' עמכם: רלח. תקכ. תתנח־תתנט.

ה, כד: ואת תדבר אלינו (ובפרש"י): תקכד.

ו, ד: שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד: יא. לז־לח. עז. פב. רו. חצר־רצט. תקצה. תתה. תתיב. תתמח־תתמט. תתקיז.

ו, ה: ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך וגו': לט. עז. פג. תמב־תמג. תנד. תנח. תק־תקא. תקב. תקסד. תשיב. תשעה. תשצג. תשצו. תתא־תתב. תתד־תתו. תתמו־תתמט. תתפה־תתפו.

ז, יא: היום לעשותם: תשעט.

עקב

ז, כ־כא: עד אבוד הנשארים והנסתרים מפניך . . כי ה' אלקיך בקרבך א־ל גדול ונורא: קס.

ח, ג: כי לא על הלחם לבדו יחי' האדם כי על כל מוצא פי ה' יחי' האדם: סא־סג. תרכ־תרכא. תשכט־תשל.

י, יב: ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה: ר־רא.

י, טז: ומלתם את ערלת לבבכם: שצא.

יא, יז: וחרה אף ה' בכם: תתקג.

ראה

טו, יח: וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה: תצח־תצט. תתמג־תתמד.

טז, ג: כי בחפזון יצאת מארץ מצרים: תשלח. תשמא־תשמב.

טז, יד: ושמחת בחגך: שצד־שצה.

תבא

כו, טו: השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל: יג. רפג.

כח, מז: תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך: תרז־תרח.

נצבים

ל, ו: ומל ה' אלקיך את לבבך: שצא.

ל, כ: לאהבה את ה' אלקיך לשמוע בקולו ולדבקה בו: תנד. תנח־תנט. תתד־תתו.

האזינו

לב, ב: יערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי: תקנד־תקנה. תתעד־תתעה. תתפד־תתפה.

לב, ט: יעקב חבל נחלתו: קנה־קנו.

ברכה

לג, א: משה איש האלקים: תרצ. תשט. תתצט־תתק.

לג, ד: תורה צוה לנו משה מורשה קהילת יעקב: תקנג־תקנד. תתעג. תתעט־תתפ.

לג, כא: וירא ראשית לו: תרעט.

לד, י: ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה׳ פנים אל פנים: תרנו־תרנז. תתנח־תתנט.

יהושע

א, ב: משה עבדי: תסט.

ה, ט: היום גלותי את חרפת מצרים מעליכם: תרסז.

כד, ב: בעבר הנהר ישבו אבותיך: תרמב.

שופטים

ה, יא: מקול מחצצים בין משאבים שם יתנו צדקות ה׳ צדקות פרזונו בישראל: קכט־קל. ריא־ריב. ריט. רכט. רנב־רנג. רנה. רנז־רנח. רסא־רסג.

שמואל א

ב, ג: כי א־ל דעות ה׳: פט־צ. קפט. רט. תצב. תתלה־תתלו. תתקיז.

יט, כד: ויפשט גם הוא בגדיו ויתנבא וגו׳: תעז. תקכא. תתכב.

כד, יד: כאשר יאמר משל הקדמוני (ובפרש״י): עא־עב.

כה, ו: ואמרתם כה לחי: קלג.

שמואל ב

ג, יח: דוד עבדי: תסט.

ז, י: ושמתי מקום לעמי לישראל ונטעתיו . . ולא יוסיפו בני עולה לענותו: קלד. קמג־קמה.

ח, יג־טו: ויעש דוד שם . . ויהי דוד עושה משפט וצדקה: פו.

כב, כז: ועם עקש תתפל: קב־קד. שנ.

כב, כט: כי אתה נירי ה׳ וה׳ יגיה חשכי: תרצא. תרצז־תרצט. תשא־תשג.

מלכים א

ה, ט־יב: ויתן אלקים חכמה לשלמה . . ויחכם מכל האדם . . וידבר שלשת אלפים משל: כד־כו. רצ. תרנו.

ה, כו: וה׳ נתן חכמה לשלמה: כד. כו. רצ.

ז, כה: שני עשר בקר . . והים עליהם מלמעלה: רעח.

י, כא: אין כסף לא נחשב בימי שלמה למאומה: צט.

יז, א: חי ה׳ אלקי ישראל אשר עמדתי לפניו: תצד־תצה. תקכה־תקכו. תרפג.

יח, כא: עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים: תקלו־תקלז. תקמג. תתע.

יח, ל: וירפא את מזבח ה׳ ההרוס: תקמג. תקמח־תקמט. תקנא. תתע.

יח, לא: ויקח אליהו שתים עשרה אבנים כמספר שבטי בני יעקב: תקמח. תקנא.

יח, לט: ויאמרו ה׳ הוא האלקים ה׳ הוא האלקים: תקמט. תקסט.

מלכים ב

ט, יא: מדוע בא המשוגע הזה אליך: תעז. תצ. תתכ. תתכב. תתלד.

ישעי׳

ד, ה: כי על כל כבוד חופה: קצה־קצו.

ו, ב: שרפים עומדים ממעל לו . . שש כנפים לאחד: צד־צו. תצה. תשמ.

ו, ג: וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש ה׳ צבאות מלא כל הארץ כבודו: פב. קנ. קצו.

יא, ו־ט: וגר זאב עם כבש וגו׳: תרכח־תרכט. תרלב־תרלג. תרלד. תשכו. תשעד־תשעה.

יא, ט: כי מלאה הארץ דעה את ה׳: כ־כא. סג־סד. צ. קמ. רפז. תכז. תרכב. תרכח־תרכט. תרלג. תשכו. תשפב.

יא, יא: והי׳ ביום ההוא יוסיף אד׳ שנית ידו: קנא.

יא, טו: והניף ידו על הנהר בעים רוחו והכהו לשבעה נחלים: רלח־רלט. תרעח. תרצ. תתא.

יב, ג: ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה: תרלח־תרלט. תרמא־תרמג. תתצח.

יט, א: משא מצרים הנה ה׳ רוכב על עב קל: קעא.

יט, ה: ונהר יחרב ויבש: תקי. תתנד.

יט, כב: ונגף ה׳ את מצרים נגוף ורפוא ושבו עד ה׳ ונעתר להם ורפאם (ובפרש״י): קעא.

כג, ח: כנעני׳ נכבדי ארץ: קיז. של.

כה, ט: ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה: צט. שכא. שסא.

ל, טו: בשובה ונחת תושעון: תשכה־תשכו.

ל, כו: והי׳ אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהי׳ שבעתים כאור שבעת הימים: תקנז. תשכא. תשכז. תשנז־תשנח. תתעז.

מ, ה: ונגלה כבוד ה׳ וראו כל בשר: סד־סה. תרכג־תרכד.

מ, כו: שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה: קנג. רסו.

מב, ח: אני ה׳ הוא שמי: קפב. תרחצ.

מג, ז: כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו: תקעב־תקעג. תקעז־תקעח. תרסח. תתצ. תתקז־תתקח. תתקיב.

מד, ו: אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלקים: קכא.

מה, יב: אנכי עשיתי ארץ ואדם עלי׳ בראתי: תקפ. תשסט.

מח, יז: אני ה׳ אלקיך מלמדך להועיל: תרנה־תרנו.

נא, טז: ואשים דברי בפיך ובצל ידי כסיתיך לנטוע שמים וליסוד ארץ: קמג.

נב, ח: כי עין בעין יראו: כ־כא. פט.

נב, יב: כי לא בחפזון תצאו . . כי הולך לפניכם ה׳: שפז־שצא. תשטו־תשטז. תשכא־תשכה. תשכו. תשלז־תשלט. תשמב־תשמג.

נב, יג: הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד: תכו־תכז. תלא. תשפ־תשפא. תשפה.

נג, ז: וכרחל לפני גוזזי׳ נאלמה: קנה. תקיג.

נד, יג: וכל בניך למודי ה׳ ורב שלום בניך: שיט. שכג־שכד. שנח. שסג־שסד. תרנה.

נח, ח: אז יבקע כשחר אורך וארוכתך מהרה תצמח: קכה.

נח, יג: אם תשיב משבת רגליך . . וקראת לשבת ענג: כז. תתצח.

ס, יט: לא יהי׳ לך עוד השמש לאור יומם . . והי׳ לך ה׳ לאור עולם: ח. תרלג־תרלד.

ס, כא: ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ: נ. נב. נה. שה. שז. שי־שיב.

סב, ה: ישיש עליך אלקיך: תח. תשסב.

סב, ו: על חומותיך ירושלים: קכט־קל.

סג, טז: כי אתה אבינו: צז־צט. קכו.

סד, ג: עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו: עט. קלז.

סו, כב: כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה: ז־ח. רעט.

ירמי׳

ב, ב: כה אמר ה׳ זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה: תצג. תצט. תתלח. תתמד־תתמה.

ב, ג: קדש ישראל לה׳ ראשית תבואתה: ריג־ריד. שמ־שמב. שדמ. תצג. תצט. תתלח. תתמה.

ב, כז: פנו אלי עורף ולא פנים: קכ. קנו.

יג, יז: במסתרים תבכה נפשי מפני גוה: תקי־תקיד.

יז, ח: ועל יובל ישלח שרשיו: שיב.

כג, כד: את השמים ואת הארץ אני מלא: יט. סד־סה. רפו. תרכג־תרכד. תרמ. תתסז־תתסח.

לא, יד־טז: קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בני׳ . . יש שכר לפעולתך . . ויש תקוה לאחריתך גו׳ (ובפרש״י): תקו־תקז. תקיג־תקיד. תתנ. תתנו־תתנח.

לא, כא: נקבה תסובב גבר: כד. תתלד.

לא, כו: וזרעתי גו׳ זרע אדם וזרע בהמה: ט. קה. קז־קח. שנב. שנה.

לא, לג: ולא ילמדו עוד איש את רעהו . . כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם: תקמב. תרכו. תרנה. תרנז־תרנט.

לג, כה: אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי: נד־נה. שיא־שיב.

יחזקאל

א, ד: וארא והנה רוח סערה . . ענן גדול ואש מתלקחת ונוגה לו סביב ומתוכה כעין החשמל: רכא־רכב. רכד.

א, ו: וארבעה כנפים לאחת מהם: צד־צו.

א, כב: ודמות על ראשי החי׳ רקיע כעין הקרח הנורא: קסד. תג.

א, כו: ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה: תרסח.

א, כח: כמראה הקשת אשר יהי׳ בענן . . הוא מראה דמות כבוד ה׳: עב.

א, כח: ואראה ואפול על פני: תקכא.

לד, לא: ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם: קד. שנח. תעח. תתכ.

לו, כו: והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר: תכא. תשעה־תשעו.

לז, כד־כה: ועבדי דוד מלך עליהם . . ודוד עבדי נשיא להם לעולם: קלד.

הושע

ב, כא־כב: וארשתיך לי . . וידעת את ה׳: קמ.

יב, ח: כנען בידו מאזני מרמה: קטז־קיז.

יב, יא: וביד הנביאים אדמה: תקיט־תקכ. תקכד.

יד, ב־ג: שובה ישראל עד ה׳ אלקיך . . קחו עמכם דברים ושובו אל ה׳: תרג־תרה.

יואל

ד, יח: ומעיין מבית ה׳ יצא והשקה את נחל השטים: תעב. תעז. תעט־תפב. תפג. תצ־תצג. תצז־תקו. תתטו. תתכא־תתכג. תתכד־תתכה. תתכז־תתכח. תתלג־תתלה. תתלח. תתמג־תתמד. תתמו־תתמט.

עמוס

ג, ח: ארי׳ שאג מי לא יירא אד׳ ה׳ דיבר: תרפ. תרפב.

עובדי׳

א, ד: אם תגביה כנשר . . משם אורידך נאום ה׳: קנט.

מיכה

ה, ו: והי׳ שארית יעקב . . כטל מאת ה׳ . . אשר לא יקוה לאיש ולא ייחל לבני אדם: תפו. תצב. תתכט. תתלה־תתלז.

ז, טו: כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות: רלח־רלט. תשז.

זכרי׳

ב, ח: פרזות תשב ירושלים מרוב אדם ובהמה בתוכה: קכט־קל. רנה־רנו. רנח. רסג.

ג, ז: ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה: תשלט־תשמא.

יד, ט: ביום ההוא יהי׳ ה׳ אחד ושמו אחד: סה־סו. תרכד־תרכה. תשנד־תשנה.

יד, כא: ולא יהי׳ כנעני עוד בבית ה׳ צבאות ביום ההוא: קטז.

מלאכי
ג, ו: אני ה׳ לא שניתי: רסה־רסז. שצא. תרצד. תתעא.
ג, יב: כי תהיו אתם ארץ חפץ: רכח.

תהלים
ח, ד: כי אראה שמיך מעשה אצבעותיך: קנא.
יח, יב: ישת חשך סתרו: תלה. תעא.
יט, ב: השמים מספרים כבוד א־ל: ז. רעט.
יט, ו: והוא כחתן יוצא מחופתו ישיש כגבור לרוץ אורח: שמה. תט.
כב, ז: ואנכי תולעת ולא איש: מב.
כה: [כללות המזמור]: צד.
כה, ו: זכור רחמיך ה׳ וחסדיך כי מעולם המה: תמח־תמט. תשצז.
כט, ג־ד: קול ה׳ על המים . . קול ה׳ בהדר: רמג. רמה.
כט, י: וישב ה׳ מלך לעולם: ז.
ל, א: מזמור שיר חנוכת הבית לדוד: שיט. שכג. שנט. שסב.
לג, ו: בדבר ה׳ שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם: נג. רטו.
לו, ז: אדם ובהמה תושיע ה׳: תעח.
לו, י: כי עמך מקור חיים: קפא. קפד.
מ, ט: ותורתך בתוך מעי: תשכט־תשל.
מב, ד: היתה לי דמעתי . . באמור אלי כל היום איה אלקיך: תקיב. תתנו־תתנז.
מב, ט: יומם יצוה ה׳ חסדו ובלילה שירה עמי: מא. מה. שב. דש.
מה, יא: שמעי בת וראי . . ושכחי עמך ובית אביך: תתמד־תתמה.
נה, יט: פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי: שיט. שכד. שנח. שסד־שסה.
סו, ו: הפך ים ליבשה בנהר יעברו ברגל שם נשמחה בו: קפד. קפח־קפט. קצג. רטז. רלח. שצט. תשו. תשדמ. תנשא.
סט, יד: אלקים ברב חסדך: תשצ.
עג, כב: בהמות הייתי עמך: תעח.
עג, כה־כו: מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ. כלה שארי ולבבי: לח־לט. ש.
עז, יא: חלותי היא שנות ימין עליון: רסה־רסז.
עח, ה: ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל: קכו.
פא, ד: תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו: תקצח.
פד, יב: שמש ומגן ה׳ אלקים: ד. תרלד.
פו, א: כי עני ואביון אני: תקמג. תתע־תתעא.
פט, ג: כי אמרתי עולם חסד יבנה: תשצז.
פט, נב: אשר חרפו עקבות משיחך: תרסח. עתר־תרעא.
קג, יז: וחסד ה׳ מעולם ועד עולם: קכו.
קד, ב: עוטה אור כשלמה נוטה שמים כיריעה: ו. קמא. תקיד.
קד, יא: ישקו כל חיתו שדי ישברו פראים צמאם: תשלב־תשלג.
קד, כד: כולם בחכמה עשית: ס. עט. תקפה. תריט.
קד, לא: יהי כבוד ה׳ לעולם ישמח ה׳ במעשיו: תשסב.
קה, א: הודו לה׳ קראו בשמו: קמט־קנ.
קו, א: הודו לה׳ כי טוב: קסט.
קו, מח: ברוך ה׳ אלקי ישראל מן העולם ועד העולם (ובת״י): ב. ז־ח. ריד. רטז־ריח. רכא. רכט. ערה. רעח־רפ.
קי, ב: מטה עזך ישלח ה׳ מציון רדה בקרב אויביך: תרעו. תרצ־תרצא. תשז־תשח.
קיג, א: הללוי־ה הללו עבדי ה׳: קנ.

קיג, ד: רם על כל גוים ה': תקמ.
קיג, ה־ו: המגביהי לשבת. המשפילי לראות בשמים ובארץ: צא. קלא. תקמ.
קיג, ט: מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה: שצה־שצו. תשמו. תשמט.
קטז, ט: אתהלך לפני ה' בארצות החיים: קטו־קטז. שי.
קטז, טו: יקר בעיני ה' המותה לחסידיו: תקצד. תתקיז.
קיח, י־יא: בשם ה' כי אמילם: קלג.
קיט, נד: זמירות היו לי חקיך בבית מגורי: מא־מד. שב־שג.
קיט, סב: חצות לילה אקום להודות לך: קעב.
קיט, עב: טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף: קיט. של.
קיט, פט: לעולם ה' דברך נצב בשמים: תצד.
קיט, צו: לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותיך מאד: רכט. רנד.
קכב, ד: ששם עלו שבטים . . להודות לשם ה': קמו־קמז. קמט־קנא. שנז.
קל, א: ממעמקים קראתיך ה': תרג־תרד.
קלב, יד: זאת מנוחתי עדי עד: קמא.
קלה, ו: כל אשר חפץ ה' עשה: תנז.
קלט, יב: גם חשך לא יחשיך ממך ולילה כיום יאיר כחשיכה כאורה: תעא.
קמה, א: ארוממך אלקי המלך: סז. צו.
קמה, ז: וצדקתך ירננו: תרפה.
קמה, ח: חנון ורחום ה': תרפו.
קמה, יא: כבוד מלכותך יאמרו וגבורתך ידברו: נא. שח. תקעב. תקצ־תקצא. תקצט. תתפט־תתצ. תתקיב־תתקיג.
קמה, יב: להודיע לבני אדם גבורותיו וכבוד הדר מלכותו: תקעב. תקצט־תר. תתפט־תתצ.
קמה, יג: מלכותך מלכות כל עולמים: תקעב. תקצט. תתפט.
קמה, טז: פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון: קכב. תשיח.
קמח, ה: יהללו את שם ה' כי הוא צוה ונבראו: קפד. תרחצ.
קמח, יג: יהללו את שם ה' כי נשגב שמו לבדו: פג. תקמד. תתעא.
קמט, ו: רוממות א־ל בגרונם וחרב פיפיות בידם: קנד.קנו. קנח־קנט.

משלי

א, א: משלי שלמה: כד.
א, ב־ד: לדעת חכמה . . לתת לפתאים ערמה: קג־קד. שנ.
ג, יט: ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה: תסח. תתי. תתיב־תתיג.
ד, ה: קנה חכמה קנה בינה: קנז.
ה, ה: רגליה יורדות מות: תרעא.
ה, יט: באהבתה תשגה תמיד: תעח. תתכ.
ח, יב: אני חכמה שכנתי ערמה: קב־קד. שנ־שנא. תעח־תעט. תתכ. תתכה.
ח, יד: אני בינה לי גבורה: תקמ. תשכ־תשכא.
ח, כא: להנחיל אוהבי יש: שצח. תג. תלג. תלט. תשנב. תשפו.
ח, ל: ואהי' אצלו אמון ואהי' שעשועים יום יום משחקת לפניו בכל עת: א־ג. ה־ו. מג. מז. קמד. ערה־רעו. שג. שה. תקנט.
ח, לא: ושעשועי את בני אדם: מד. דש.
י, א: בן חכם ישמח אב: תרמא.
י, כה: וצדיק יסוד עולם: נג־נד.
יג, טז: כל ערום יעשה בדעת: קג־קד. שנ.
יד, ח: חכמת ערום הבין דרכו: קג־קד.
יד, טו: פתי יאמין לכל דבר וערום יבין לאשורו: תעח. תפב־תפג. תצט. תתכ־תתכב. תתכו. תתמז.

טז, לב: טוב ארך אפים מגבור: תר.
כב, ו: חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה: תרסג־תרסז. תשג.
כט, ד: מלך במשפט יעמיד ארץ: קעג.
כט, כג: גאות אדם תשפילנו: תעג־תעד.
ל, טז: ארץ לא שבעה מים: קפח.
ל, כג: ושפחה כי תירש גבירתה: נ. נב. שט־שי.
לא, טו: ותתן טרף לביתה: רעז.
לא, יז: חגרה בעוז מתניה: תקלו־תקלח.

איוב

ד, כא: ימותו ולא בחכמה: תע. תרל. תתטו.
יא, ט: ארוכה מארץ מדה: רכט.
כח, יב: והחכמה מאין תמצא ואי זה מקום בינה: יב. קעו. קפב. תלב־תלה. תפ־תפא. תצג. תצח. תריב. תרמ. תתכג־תתכד. תתלד. תתלח. תתמד.
כח, יג: לא ידע אנוש ערכה: מג. מה. מז. שג. תקנח־תקנט. תתעט.
כח, כ: והחכמה מאין תבוא ואי זה מקום בינה: תצג. תתלד. תתלח. תתמד.
כח, כג: אלקים הבין דרכה: מג. שג. תקנח־תקנט. תתעט.
כח, כז־כח: אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה. ויאמר לאדם הן יראת אד׳ היא חכמה: רמב־רמד. תסט.
לא, ב: חלק אלקה ממעל: נט.
לג, לג: ואאלפך חכמה: עח.
לו, ז: ואת מלכים לכסא: ז.
לח, כט: מבטן מי יצא הקרח: קסד. תג.

שיר השירים

א, ד: נגילה ונשמחה בך: סז.
א, ו: אל תראוני שאני שחרחורת ששזפתני השמש: רנ. שלח.
ב, ה: סמכוני באשישות רפדוני בתפוחים כי חולת אהבה אני: תקמג. תקמו. תתע.
ב, ו: שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני: עו.
ה, א: אכלו רעים שתו ושכרו דודים: תשכח. תשלב.
ה, ג: רחצתי את רגלי איככה אטנפם: עדרת.
ו, ג: אני לדודי ודודי לי הרועה בשושנים: תקסט־תקע.
ז, ב: מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב: תרס־תרסב. תרסז־תרסח. תרעג־תעדר.
ח, ג: שמאלו תחת ראשי וימינו תחבקני: עו.
ח, יד: ברח דודי ודמה לך לצבי . . על הרי בשמים: תקמא. תתסט.

איכה

ב, ג: השיב אחור ימינו מפני אויב: רסה. רעא.

קהלת

א, ט: ואין כל חדש תחת השמש: תסו־תסז. תתיא־תתיב.
ז, יב: החכמה תחיה בעליה: תע. תתטו.

אסתר

ה, יא: יעשו עץ גבוה חמישים אמה: קסו.

דניאל

ד, טז: אשתומם כשעה חדה: תמט־תנ. תסד. תשצט.
ז, ט: ועתיק יומין יתב לבושה כתלג חור ושער ראשה כעמר נקא: פ.
ז, י: נהר די נור נגד ונפיק מן קדמוהי: תתקב־תתקג.

נחמי׳

ט, י: ותעש לך שם כהיום הזה: פה־פו.

דברי הימים א

טז, כז: עוז וחדוה במקומו: קמג־קמד.

כח, ט: דע את אלקי אביך ועבדהו בלב שלם: קה־קו. שנג. תרט.

דברי הימים ב

א, יב: החכמה והמדע נתון לך: תרנו־תרנז.

ט, כ: אין כסף נחשב בימי שלמה למאומה: צט.

מפתח מאמרי חז״ל

תלמוד בבלי

ברכות

ד, ב: כל האומר תהלה לדוד שלש פעמים בכל יום מובטח לו שהוא בן העולם הבא (לגי׳ הע״י): נו. סז.

ד, ב: מיכאל באחת גבריאל בשתים אליהו בארבע: י. רפ.

ה, א: לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע: תתצט.

ה, א: כל הקורא ק״ש על מטתו כאילו אוחז חרב של שתי פיות בידו: קנד.

ו, א: תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהו . . ומי כעמך ישראל . . ומי גוי גדול כו׳: יב. מא־מב. צב. רפא. שב.

ו, ב: כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות . . ואם משמחו . . זוכה לתורה שניתנה בחמשה קולות: רלט. רמב־רמד.

ז, ב: כל הקובע מקום לתפלתו אויביו נופלים תחתיו: קלד־קלה. קמה.

ט, א: מאי חפזון, חפזון דמצרים . . מאי חפזון, חפזון דישראל: שפז־שפח. תשיח. תשלז־תשלח.

י, א: מה הקב״ה מלא כל העולם אף נשמה מלאה את כל הגוף: צד.

יב, א: כשהוא כורע כורע בברוך, כשהוא זוקף זוקף בשם: כ־כא. רפו־רפז.

יג, ב: אמליכתי׳ למעלה ולמטה ולארבע רוחות השמים: יא.

יז, א: לעולם יהא אדם ערום ביראה: קב־קג. שנ.

יז, א: העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתי׳ . . אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה: נו־נז. סד. סט־ע. קלח. קמ. תרטו־תרטז. תרכג.

כ, א: דרב יהודה כולי תנויי בנזיקין הוה: שכג. שסג.

כד, א: שער באשה ערוה: שטו.

כח, ב: ואיני יודע באיזו מוליכים אותי: רב. רה.

כח, ב: הני י״ח . . כנגד י״ח אזכרות שבק״ש . . כנגד י״ח חוליות שבשדרה: קסא.

לב, ב: חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין שעה אחת וכו׳: תשכה.

לג, א: אנשי כנסת הגדולה תקנו להם לישראל ברכות: א־ב. ח־ט. ערה. רעט־רפ.

לד, ב: אין בין העוה״ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד: תכ. תכב־תכג. תכה. תשעד. תשעז.

לד, ב: אלמלי הטיח בן זכאי את ראשו בין ברכיו כל היום כולו לא היו משגיחים עליו . . הוא דומה כעבד לפני המלך ואני דומה כשר לפני המלך: רה־רו.

לה, ב: בזמן שישראל עושין רצונו

של מקום מלאכתן נעשית ע״י אחרים . . ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע״י עצמן, שנא׳ ואספת דגנך: רנט־רס. תטו. תשסט־תשע.

מ, א: שאין התינוק יודע לקרות אבא ואמא עד שיטעום טעם דגן: תקטו.

מח, א: בוצין בוצין מקטפי׳ ידיע: תקיז־תקיח.

נד, א (**במשנה**): בכל לבבך בשני יצריך, ביצר טוב וביצר הרע: תתמו. תתקד.

נד, א (**במשנה**): ובכל מאדך בכל ממונך, דבר אחר, בכל מאדך בכל מדה ומדה שהוא מודד לך: פט.

נד, א (**במשנה**): משקלקלו הצדוקים ואמרו אין עולם אלא אחד התקינו שיהו אומרים מן העולם ועד העולם: ריד. רטז־ריח. רכא. רכט.

נז, א: תורה צוה לנו משה מורשה . . אל תקרי מורשה אלא מאורשה: תקנג־תקנד. תקנו. תתעג. תתעז.

ס, ב: כי שמע קול תרנגולא לימא ברוך אשר נתן לשכוי בינה: ד. רעז.

סד, א: ת״ח מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בניך למודי ה׳ ורב שלום בניך אל תקרי בניך אלא בוניך: שיט. שכג־שכד. שנח. שסג־שסד.

תוספתא ברכות

פ״ג ה״כ: ר׳ חנינא ב״ד שהיה עומד ומתפלל נשכו ערוד ולא הפסיק כו׳: תקנא.

שבת

כא, ב: ב״ש אומרים יום ראשון מדליק שמנה מכאן ואילך פוחת והולך . . כנגד פרי החג: קלב־קלג.

כא, ב: נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ: תשא.

כא, ב: בכ״ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון . . ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהי׳ מונח בחותמו של כה״ג . . והדליקו ממנו שמונה ימים: קיב־קיד. קלב־קלג. שכח. תשב־תשג.

כב, א: נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין: תשא־תשג.

לא, א: כל ת״ח שיש בו תורה ואין בו יראת שמים דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות והחיצוניות לא מסרו לו (לגי׳ הר״ח): קעז.

נג, א: חמרא אפילו בתקופת תמוז קרירא לה: תקמה.

סה, ב: נהרא מכיפי׳ מיברך: כה. רפט. תקב.

עז, ב: כברייתו של עולם דברישא חשוכא והדר נהורא: תלה.

פח, ב: אמרו מלאכי השרת לפני הקב״ה . . תנה הודך על השמים . . אמר לו הקב״ה למשה החזיר להן תשובה . . יצר הרע יש ביניכם, מיד הודו לו להקב״ה: נא. סה. שח־שט.

פט, ב: לעתיד לבא יאמר לו . . אתה אבינו: צז־צט. תש.

קיב, ב: אנו כחמורים ולא כחמורו של רחב״ד ושל רפב״י: תכט־תל. תשפג.

קיד, א: מאי בנאין אר״י אלו ת״ח שעוסקין בבנינו של עולם: שיט. שכב־שכג. שנח. שסג־שסד.

קיח, ב: אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלים: טז. כב. לא. מז. רצא.

קכז, א: גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה: עז. פו.

עירובין

יג, ב: נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא: תתסג.

כב, א: היום לעשותם למחר לקבל שכרם: תכב. תכד. תל.

נד, א: תלמיד אחד הי׳ לרבי אליעזר שהי׳ שונה בלחש לאחר ג׳ שנים שכח תלמודו: רמד־רמה.

פסחים

ג, ב: לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה: תנט. תתו. תתט.

נד, א: שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם, ואלו הן, תורה ותשובה וגן עדן: סח־עב.

נו, א: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד: לח. תמב. תשצג.

עד, א (במשנה): כיצד צולין את הפסח מביאין שפוד של רמון: תשיב. תתקג.

פז, ב: לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים . . צדקה עשה הקב"ה בישראל שפזרן לבין האומות: קיח. ריג. ריח. רכט. רנב־רנג. רנז־רנח.

קטו, ב: בלע מצה יצא: תקטז.

קיח, א: כ"ו דורות שברא הקב"ה בעולמו ולא נתן להם תורה וזן אותם בחסדו: רכד־רכה.

קיט, א: דברים שכיסה עתיק יומין . . טעמי תורה: קמ.

ביצה

ו, א: שתיק רב: תמט־תנ. תסד. תשצט.

ראש השנה

כז, א: זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו מה שאין הפה יכולה לדבר ואין האוזן יכולה לשמוע: קצב־קצג. רב.

לב, ב: שמע ישראל . . מלכות, דברי ר' יוסי, ר' יהודה אומר אינה מלכות: תקצה. תתקז. תתקיז־תתקיח.

לד, ב: אמר הקב"ה אמרו לפני מלכיות זכרונות ושופרות . . ובמה בשופר: תקעא־תקעב. תקצא. תקצו. תרא־תרג. תתפח. תתקטו.

יומא

כא, א: נס גדול הי' נעשה בלחם הפנים, סלוקו כסדורו, שנאמר לשום לחם חום ביום הלקחו: קיז.

כא, ב: חמשה דברים שהיו בין מקדש ראשון למקדש שני ואלו הן ארון כו': ח־ט.

כח, ב: קיים אברהם אבינו כל התורה כולה כו': נג־נד. רלב־רלג. שיא. תכג. תכה. תשסט. תשעז־תשעח.

פו, א: ואהבת את ה' אלקיך שיהא שם שמים מתאהב על ידך: פג. פה.

פו, א: גדולה תשובה שמביאה רפאות לעולם: רעא.

פו, ב: גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכיות: תרל־תרלב. תרלו־תרלז.

סוכה

כא, ב: שאפילו שיחת חולין של תלמידי חכמים צריכה תלמוד (ע"פ הגי' בע"ז יט, ב): תקיז.

כח, א: דבר קטן הויות דאביי ורבא: תקטז־תקיח.

כט, א: שישראל מונין ללבנה ועובדי כוכבים לחמה: קצו. קצט. תקמג. תתע־תתעא.

לא, ב: הדר באילנו משנה לשנה: תריט. תרכה. תרכז. תרלב־תרלד.

מז, ב: שמיני רגל בפני עצמו לענין פז"ר קש"ב: קטו. קכח. קל־קלא.

מט, א: שיתין משתת ימי בראשית נבראו . . אל תיקרי בראשית אלא ברא שית: תריג.

מט, ב: מה יפו פעמותיהן של ישראל בשעה שעולין לרגל, בת נדיב בתו של אברהם אבינו: תרסח. תרעה.

נא, א (במשנה): חסידים ואנשי מעשה היו מרקדין בפניהם באבוקות של אור שבידיהן ואומרים לפניהם דברי שירות ותושבחות (ובפי' הרע"ב): תרמג. תרנא־תרנג.

תענית

ג, א: טל לא קאמר לי' . . משום דלא מיעצר: תקנד־תקנה. תתעד־תתעה.

כה, א: מן שמיא מיהב יהבי מישקל לא שקלי (ע"פ הגהות הב"ח): תתלז.

כו, ב: ביום חתונתו זה מתן תורה: קיט־קכ. קכב. קכד. קכז. של. שמ.

לא, א: עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים: תלא־תלב. תשפ. תשפד־תשפה.

מגילה

יח, א: שקראו הקב"ה ליעקב א־ל: תז־תח. תשסא־תשסב.

מועד קטן

טז, ב: כשהי' יושב ועוסק בתורה הי' מעדן עצמו כתולעת: מב.

חגיגה

ה, ב: מקום יש לו להקב"ה ומסתרים שמו: תקיג.

ה, ב: מאי מפני גוה . . מפני גאוותן של ישראל שניטלה מהם: תקי־תקיג. תתנד־תתנז.

ה, ב: ומי איכא בכיה קמיה הקב"ה, והאמר רב פפא אין עציבות לפני הקב"ה . . לא קשיא הא בבתי גואי הא בבתי בראי: תקיג־תקיד. תתנז.

ט, ב: עבדו ולא עבדו תרוייהו צדיקי גמורי נינהו ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד: תרס. תערב־תרעג.

יב, א: בעשרה דברים נברא העולם בחכמה ובתבונה וכו': שו.

יב, א: ב"ש אומרים שמים נבראו תחלה . . וב"ה אומרים ארץ נבראת תחלה: קלה־קלז. קצא.

יב, ב: כל העוסק בתורה בעוה"ז שהוא דומה ללילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד לעוה"ב שהוא דומה ליום: מא. מה־מו. שב. דש. תקנח.

יד, א: ונבון זה המבין דבר מתוך דבר: תה.

טו, ב: מוטב דלידייני' וליתי לעלמא דאתי: כו־כז.

יז, א: שמיני רגל בפני עצמו הוא, הני מילי לענין פז"ר קש"ב, אבל לענין תשלומין, תשלומין דראשון הוא: קכח. קל־קלא.

יח, ב (במשנה): יוחנן בן גודגדא הי' אוכל על טהרת הקודש כל ימיו: רסג.

יבמות

טז, ב: נער הייתי גם זקנתי . . שר העולם אמרו (ובתוד"ה פסוק): יז. תקעז. תרעא־תערב. עדרת.

כ, א: קדש עצמך במותר לך: קפג.

עב, א: בחצי הלילה . . עת רצון: קעב. קעז.

כתובות

ה, א: גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ: נא. נג. שי־שיא. תתלז.

יז, א: ר"ש בר"י מרקד אתלת . . אהנייה ליה . . שטותיה לסבא: תעז־תעט. תתכ־תתכא.

קיא, ב: כל המשתמש באור תורה אור תורה מחייהו: תקנט. תתעט.

נדרים

לט, ב: שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם, אלו הן, תורה ותשובה, גן עדן: סח־עב.

מט, א: מאן חולין רבנן . . מצלינן על קצירי ועל מריעי כו': תקמד.

נה, ב: תורה ניתנה לו במתנה: תקנג. תתעג.

סוטה

ב, א: וקשין לזווגן כקריעת ים סוף: קפ־קפא. קצה־קצו. קצח־קצט. רב. רח־רט.

ג, א: אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות: תעב־תעג. תקא. תתטז.

יד, א: עמדו למעלה נדמה להם למטה, למטה נדמה להם למעלה: תי־תיב. תשסג.

לה, א: מפני מה נענש דוד מפני שקרא לדברי תורה זמירות כו': מב־מה. שב־דש. תקנח־תקנט. תתעז־תתעט.

מט, א (במשנה): משמת ר' מאיר בטלו מושלי משלים: כד. תקלט.

גיטין

צ, ב: כל המגרש אשתו ראשונה אפילו מזבח מוריד עליו דמעות: תקמח.

קידושין

מ, ב: מעשה גדול . . תלמוד גדול . . תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה: קמב.

בבא קמא

ב, א (במשנה): ארבעה אבות נזיקין: שכג. שסג.

צב, ב: מחלה זו מרה: ער.

בבא מציעא

מד, ב: כספא טבעא ודהבא פירא: צט.

פה, א: ר' זירא כי סליק לארעא דישראל יתיב מאה תעניתא דלשתכח גמרא בבלאה מיני': שצז.

פה, ב: שלא ברכו בתורה תחילה: שמג.

פה, ב: בכולהו אזלי מלאכי . . לבר מגוהרקא דר' חייא דמנפשי' סליק: תשמא.

ק, א (במשנה): המחליף פרה בחמור: ת־תד. תשנו. תשסח.

בבא בתרא

ב, א (במשנה): השותפין שרצו לעשות מחיצה בחצר בונין את הכותל באמצע . . לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם: רסד.

יב, א: וחכם עדיף מנביא: תקכא. תתסז.

טז, ב: שלשה הטעימן הקב"ה בעולם הזה מעין העולם הבא: תח. תשסב.

סג, א: תנו חלק לפלוני בנכסי . . אין פחות מרביע: נו. סו.

עה, א: עתיד הקב"ה לעשות שבע חופות לכל צדיק וצדיק: תלב. תשפה.

עה, ב: עתידין צדיקים שנקראין על שמו של הקב"ה (וברשב"ם): תיג. תיז־תיח. תמד. תשסו. תשצד.

קנו, א: ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים: קד. שנא.

סנהדרין

יא, ב: מעברין את השנה על האביב (ובפרש"י): רנז־רנח.

כד, א: במחשכים הושיבני . . זה תלמודה של בבל: תקעו.

לח, ב: הושיט אצבעו קטנה ביניהן ושרפם: תסב. תקפו. תתקי־תתקיא.

לח, ב: כי הוה דריש ר' מאיר בפירקי' הוה דריש . . תילתא מתלי: כד־כה. רצ. תקלט.

לט, ב: כתיב טוב ה' לכל וכתיב טוב ה' לקוין, משל לאדם וכו': קסט. קצז־קצח.

מ, א (במשנה): ונושאין ונותנין כל הלילה (ובפרש"י): תנ. תרפ. תשצט.

צ, א (במשנה): כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנאמר ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ: נב. נו. סו. שה. שיא־שיב.

צח, א: לאימת אתי מר, א"ל היום . . היום אם בקולו תשמעו: תכב־תכג. תשעט.

צט, ב: כל העוסק בתורה לשמה משים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה: שכד. שסד־שסה.

קד, א: ברא מזכי אבא: מט.

מכות

כד, א: אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענום: רכז. תקמ.

כד, ב: ומה לעוברי רצונו כך לעושי רצונו על אחת כמה וכמה: קכג.

ז, א: רמו לי׳ שערי לחמרי׳ לא אכל כו׳: תל.

ערכין

יג, ב: כנור של מקדש של שבעת נימין הי׳ . . ושל ימות המשיח שמונה: קיד. תרצז. תרצט־תשא.

תמיד

לב, א: איזהו חכם הרואה את הנולד: תקמד.

לג, ב: לעתיד לבוא ליום שכולו שבת ומנוחה: תה.

פרה

פ״ט מ״א: צלוחית שנפל לתוכה מים כל שהן, ר״א אומר יזה שתי הזיות וחכמים פוסלין. ירד לתוכה טל, ר״א אומר יניחנה בחמה והטל עולה וחכמים פוסלין (ובתוי״ט): רמה־רמו. רנ־רנא. שלג. שלז־שלח.

נדה

יג, א: דקרי שמואל עליה אין זה ילוד אשה: תקנא.

ל, ב: ומלמדין אותו כל התורה כולה . . בא מלאך וסטרו על פיו ומשכחו כל התורה: תשל.

עג, א: כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן העולם הבא: נו. סו־סז.

עוקצין

ג, יב: אמר ריב״ל עתיד הקב״ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש״י עולמות: שמה. תו־תח. תשנב. תשנח־תשנט. תשסא־תשסב. תשצב.

תלמוד ירושלמי

שבת

פט״ו ה״ג: שבתות וימים טובים . . התירו לו לעסוק בהן בדברי תורה: תעא. תתיד־תתטו.

נדרים

פ״ג ה״ט: שהשבת שקולה כנגד כל המצוות שבתורה: תלז. תשפט.

מדרשים

בראשית רבה

א, א: הי׳ הקב״ה מביט בתורה ובורא את העולם: א־ג. ה־ז. ערה. רעח.

א, ד: ישראל . . עלו במחשבה: לו. שמב. תצה. תקל.

ב, ה: תהו ובהו אלו מעשיהן של רשעים . . יהי אור אלו מעשיהן של צדיקים, אבל איני יודע באיזה מהם חפץ . . כיון דכתיב וירא אלקים את האור כי טוב הוי במעשיהן של צדיקים חפץ: קסו־קסז. קסט.

ה, ד: לא פרשו המים התחתונים מן העליונים אלא בבכי׳: תקז־תקח.

ו, ג: עשו מונה לחמה שהיא גדולה ויעקב מונה ללבנה שהיא קטנה . . והוא סימן טב . . מה הלבנה הזו שולטת בלילה וביום, כך יעקב יש לו חלק בעוה״ז ובעוה״ב: רנב. רנז.

י, ב־ד: [ב׳ פירושים בפסוק ויכולו השמים והארץ ; מלשון כלים ומלשון כליון]: תרמג. תרנא.

י, ו: אין לך כל עשב . . שמכה אותו ואומר לו גדל: תפח. תתלא.

י, ט: משל למלך שעשו לו טבעת, מה היתה חסרה, חותם. כך מה הי׳ העולם חסר, שבת: כ. רפו.

יא, ב: ברכו באור פניו של אדם, קדשו באור פניו של אדם, לא דומה אור פניו של אדם כל ימות השבת כמו שהוא דומה בשבת: יט־כ.

יא, ו: כל מה שנברא בששת ימי בראשית צריכי עשיה . . תקון (ובפרש״י): קח.

יב, ב: בהבראם, בה״א בראם: נג.

יג, ז: ואדם אין להעביד את הבריות

להקב"ה כאליהו וכחוני המעגל: תקנ־תקנא.

טז, ה: וינחהו, נתן לו מצות שבת, כמד"א וינח ביום השביעי: כב־כג. כז. לא. רפח. רצ־רצא.

יז, ד: אדם זה . . חכמתו מרובה משלכם . . אמר לו זה מה שמו, אמר זה שור זה חמור . . לך נאה להקראות אד' שאתה אדון לכל בריותיך: ת־תב. תמב. תשנג־תשנו.

יז, ה: נובלות חכמה של מעלה תורה: מד. תעא.

כו, ז: כל אורה שנאמר באליהוא אינה אלא בירידת גשמים: תקנז. תתעז.

ל, ה: אלה תולדות נח נח . . ניחא לעליונים ניחא לתחתונים: טז. מח. סז. שה.

לה, ג: את קשתי נתתי, קשותי, דבר שהוא מוקש לי: עב. עד.

מג, ט: ועד שרוך נעל אלו פעמי רגלים כו': תרסח. תרעה.

נא, ב: כל מקום שנאמר וה', הוא ובית דינו: קעא. שפח־שפט. תשלח־תשלט. תשמא.

סח, ד: הקב"ה יושב ומזוג זיווגים . . קשה היא לפני הקב"ה כקריעת ים סוף: קפ־קפא. קצה־קצו. קצח־קצט. רב. רח־רט.

סח, יב: סלם זה הכבש, מצב ארצה זה מזבח . . וראשו מגיע השמימה אלו הקרבנות . . דבר אחר והנה סלם זה סיני אותיות דדין הוא אותיות דדין כו': לג־לה. מ. מז. רצג־רצד.

ע, י: הידעתם את לבן בן נחור, הידעתם את מי שהוא עתיד ללבן עונותיכם כשלג . . באיזו זכות, והנה רחל בתו באה עם הצאן, הה"ד וכו': תקז.

עב, ג: לאה . . נשתכרה ב' שבטים . . ורחל . . הפסידה שבטים: קי. שנז.

עה, יב: שור זה יוסף . . חמור זה יששכר . . וצאן אלו ישראל וכו': קא. קד. קי. שמט. שנא. שנז.

עו, ה: לא עברו ישראל את הירדן אלא בזכותו של יעקב וכו': תרעו־תרעז. תרפו־תרפז. תרצ־תרצא. תשט.

פ, י: נטל חרבו וקשתו ועמד לו על פתחה של שכם וכו': קמו.

שמות רבה

ג, א: [פתי יאמין לכל דבר זה משה]: תפב. תקג. תתכה. תתלה. תתמז.

ח, א: למה קרא להקב"ה מלך הכבוד, שהוא חולק כבוד ליראיו . . מסר שרביטו למשה . . קרא למשה בשמו שנאמר, ראה נתתיך אלקים לפרעה: קסג־קסז.

ח, ב: לך ועשה מי שעשה עצמו אלו־ה שחץ בעולם על שהגביה עצמו וכו': קסה־קסז.

ט, ב: אין הקב"ה רודה את הרשעים אלא במטה, ולמה לפי שנמשלו לכלבים וכו': תרעח. תרפט־תרצ. תשיא.

יב, ג: כשברא הקב"ה את העולם גזר ואמר השמים שמים לה' . . כשביקש ליתן התורה ביטל גזרה ראשונה וכו': קצג־קצד. תקט. תתנג.

טו, ב: אני ואתם מסכים על מה שישראל גומרין ומעברין את השנה וכו': רנא־רנב. רנז־רנח.

טו, כא: עשרה דברים עתיד הקב"ה לחדש לעתיד לבוא וכו': תרלג־תרלד.

טו, כג: החודש הזה לכם . . איני מזהיר עובדי כוכבים על עבודת כוכבים אלא לכם וכו': קפ. ר־רא. תרו. תרכה.

יז, ד: מצרים בהעברה דן אותם . . אבל לעתיד לבוא הוא עומד ודן את עולמו בעמידה . . מפני מה עתיד

לקום, מפני צעקת עניים כו׳: קע־קעא. קעה.

יח, יא: בעוה״ז עשה להם נס בלילה שהי׳ נס עובר, אבל לע״ל הלילה נעשה יום: שפז־שפט. שצא. תשלח.

יט, ו: כשאכלו ישראל את הפסח במצרים אכלו אותו בחפזון . . אבל לע״ל כי לא בחפזון תצאו . . לשעבר אני ובית דיני הייתי מהלך לפניהם . . אבל לע״ל אני לבדי: שפז־שפט. שצא. תשטז. תשלח־תשלט.

כ, ג: וכי פרעה שלחם . . אלא מלמד שהי׳ פרעה מלוה אותם: ריג. רס־רסא.

כא, ח: ר׳ עקיבא אומר בזכות יעקב אני קורע להם את הים: קצד־קצה.

ל, ט: והקב״ה . . מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות ולשמור: רפא. תטז. תשעא.

ויקרא רבה

יא, ט: עתיד הקב״ה להיות ראש חולה לצדיקים לעתיד לבא: תלא־תלב. תשפ. תשפד־תשפה.

כ, ב: ישראל לא שמחו בעולמי . . עתידין הן לשמוח . . הקב״ה לא שמח בעולמו . . עתיד הקב״ה לשמוח: תח־תט. תיא. תנשא. תשנט. תשסב.

כד, ט: יכול כמוני . . קדושתי למעלה מקדושתכם: תמג־תמד. תשצד.

במדבר רבה

יד, כב: אף חיות הנושאות את הכסא אינן רואות את הכבוד: כח־כט. תקל. תתסד. תתסז.

כא, כד: אמר להם הקב״ה עכשיו הקריבו על עצמכם וכו׳: תרנד.

דברים רבה

ב, כח: אין עוד אפילו בחללו של עולם: לח. רצט.

יא, ד: מחציו ולמטה איש מחציו ולמעלה האלקים: קסד־קסה.

רות רבה

ד, ג: הרשעים הן קודמין לשמן . . אבל הצדיקים שמן קודמין . . דומין לבוראם שנאמר ושמי ה׳ לא נודעתי להם: פה־פו.

קהלת רבה

א, ז: מחיצה שעשיתי בין העליונים לתחתונים . . אמר ר׳ אבא אף אותה מחיצה אני חוזר ומרפא אותה: רסד.

ב, ג: אין כסף נחשב בימי שלמה למאומה, אמר הקב״ה, ולשמחה מה זו עושה כו׳: צט.

ד, יד: טובה פרשה שנאמרה על פי שנים מפרשה שנאמרה ביחיד וכו׳: קצט־ר.

ז, ב: מצינו שהלך הקב״ה מהלך ה׳ מאות שנה לקנות לו שם: פה.

ז, מא: דעת חסרת מה קנית דעת קנית מה חסרת: תרט־תרי. תריב. תרלט.

שיר השירים רבה

א, כ: לריח שמניך טובים . . כל המצוות שעשו לפניך האבות ריחות היו אבל אנו שמן תורק שמך: נג־נד. רלה. שיא. תשסט.

ב, יד: סמכוני באשישות, בשתי אישות כו׳: תקמו. תקנב. תקסא. תתעז. תתפ־תתפד.

אסתר רבה

ו, ב: הרשעים קודמין לשמן . . אבל הצדיקים שמן קודם להם . . לפי שדומין לבוראן דכתיב ושמי ה׳ לא נודעתי להם: פה־פו.

מכילתא

בא ז [יב, א]: בחפזון זה חפזון מצרים . . זה חפזון ישראל . . זה חפזון שכינה וכו׳ (ובפי׳ זה ינחמנו): שפז־שפח. תשיז־תשכא. תשלח.

בשלח (השירה) ג [טו, ב]: אין עזי אלא תורה: תקלז־תקלח.

יתרו (בחודש) ב [יט, ט]: לא דומה שומע לרואה: תנט־תס. תקכג־תקכד. תתס־תתסב.

יתרו (בחודש) ט [כ, טו]: וכל העם רואים את הקולות . . רואין, ושומעין הנראה: תרפד.

מכילתא דרשב״י

יט, טז: ואין עוז אלא תורה שנאמר עמו עוז ותושי׳: תקסא. תתפא־תתפב.

תנחומא

תצא ה: אותן שתי זכירות שכתבתי לכם בתורה הוו זהירין בהן, תמחה את זכר עמלק . . אם זכיתם אתם בניו של אברהם שהמשיל עצמו כאפר . . ואם לאו . . התקינו עצמכם לשעבודה של מצרים: רל. רלב. רלה־רלח.

ילקוט שמעוני

בראשית רמז טז: והנה טוב זה יצר טוב מאד זה יצר הרע: קמב.

ויצא רמז קכג: הידעתם את לבן בן נחור, הידעתם את מי שהוא עתיד ללבן עוונותיהם כשלג: קט. קטז. שנו.

תשא רמז תו: מנין הי׳ משה יודע אימתי יום ואימתי לילה . . בקדוש הי׳ יודע שהוא יום . . בברוך הי׳ יודע שהוא לילה: יג־יד.

מלכים רמז ריד: שרפא אותם . . וכיון שראו כן אמרו ה׳ הוא האלקים: תקמח.

ישעי׳ רמז תלא: כל המשתמש בטל תורה טל תורה מחייהו: תקנט־תקס. תתעט.

תהלים רמז תשו: א״ל הקב״ה דוד בתחלה אתה אומר אחת שאלתי וכו׳: קעז. ר־רא.

תהלים רמז תתסב: מבקש אתה לראות את השכינה בעוה״ז עסוק בתורה בארץ ישראל: תקי־תקיא. תתנה.

משלי רמז תתקכט: אמר שלמה וכו׳ מן כמה שנים ולהלן צריך אדם להיות בו ערמה, מבן עשרים שנה . . עד כמה שנים נקרא אדם נער, ר״מ אומר עד כ״ה שנים, ר״ע אומר עד ל׳ שנה, אר״י . . עד עשרים: קג־קד. שנ־שנא.

ספרי

שלח טו, ז: תקריב ריח ניחוח לה׳. נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני: תה. תיב־תיח. תשסח.

דברים א, יד: ממך שנצטערת עליהם, כענין שנאמר ויהי שם עם ה׳ מ׳ יום ומ׳ לילה: נז. תרטז.

ראה טז, ג: יכול חפזון לישראל ולמצרים, ת״ל ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו, אמור מעתה לא הי׳ חפזון כ״א למצרים: שפז־שפח. תשלח.

תבא כו, ח: ובמורא גדול זה גילוי שכינה: תמו. תקצח־תקצט. תשצה.

פרקי דרבי אליעזר

פ״ג: עד שלא נבה״ע הי׳ הקב״ה ושמו בלבד: פב. קמט. תרחצ־תרצט.

פ״ג: נתיעץ הקב״ה בתורה . . לברא את העולם: א־ב.

ספ״ג: ובשלשה כוללו: ב. ו־ז.

מדרש תהלים

ג, א [ב]: לא ניתנו פרשיותי׳ של תורה על הסדר, שאם ניתנו על הסדר, כל מי שהוא קורא בהם מיד הי׳ יכול לבראת עולם: ו.

כז, ד [ה]: אמר הקב״ה לדוד בתחלה אמרת אחת שאלתי וכו׳: קעז. ר־רא.

צ, ג [יב]: שבעה דברים קדמו לעולם אלפיים שנה התורה: ג. ה. ז. טו. רעו. רעח. תנ. תרעט־תרפ. תשעז־תשעח. תשצט.

צב, א [א]: כל עיסקא דשבת כפול: קעט. רא.

קג, א [ד]: מה הנפש הזו סובלת את

הגוף, כך הקב״ה סובל את עולמו: כח־כט. רצ־רצא. תקל.

תנא דבי אליהו רבה

פ״י: מקול מחצצים אלו האומרים על טמא טמא וכו׳: ריב־ריג. רסב־רסג.

פי״ח: כל ת״ח שיושב וקורא ושונה ועוסק בתורה הקב״ה יושב כנגדו וקורא ושונה עמו: תקנב. תקנו. תתעו.

זוהר

חלק א

כז, א: לעבדה בפקודין דעשה ולשמרה בפקודין דלא תעשה: כח־לב. רצב־רצג. תכג. תשעח.

לב, א: מקול מחצצים דא קול יעקב, מחצצים כד״א איש הבינים: ריא־ריג. רסא־רסב.

נח, ב: נח . . נייחא לעלאין נייחא לתתאין: טז. מח. שה.

נט, ב: כל ישראל אית לון חולקא לעלמא דאתי מאי טעמא בגין דנטרין ברית דעלמא אתקיים עלי׳ כו׳: נ. נב־נו. סו־סז. שה. שז. שי־שיב.

נט, ב: אלה תולדות נח . . אלה בכל אתר פסל את הראשונים . . דא עביד תולדות ולא אחרא: טו־טז. מח־מט. רפג. שו־שז.

קכב, א: אית שדה דכל ברכאן וקדושין בי׳ שריין . . ואית שדה דכל חירוב ומסאבי . . ושפחה כי תירש גבירתה: נ־נב.

קכג, א: דלא אתפרש מחשבה ויובלא לעלמין: שמב.

קלד, א: כד בעא קב״ה וסליק ברעותא קמי׳ למברי עלמא הוה מסתכל באורייתא וברא לי׳: א־ג. ה. ערה־רעו.

קנח, ב: ואנן לא מברכינן לקב״ה אלא בתרין עלמין . . ברוך מעלמא עלאה . . דא באתגליא ודא באתכסיא: ריד. רטז־ריח. רכא. רכט.

רנא, ב: כל הנקרא בשמי, דא דרגא דצדיק דנהיר בחילא דשמי: קלט.

חלק ב

כ, א: כל העולמות עלו במחשבה אחת ובמחשבה זו נבראו כולם: תקפט.

לו, א: נוגף למצרים ורפא לישראל: קעא.

לח, א: מאן פני האדון ה׳ דא רשב״י: תשמז.

מא, א: מצה בפסח . . רזא דמהימנותא: שצג. תקטז. תקכב. תקלה. תשדמ־תשמה. תתנט.

נב, א: תלת ובכן ובכן ובכן לקבלי הני תלת: תרג־תרד. תתצג־תתצד.

סב, א: אורייתא מחכמה נפקת: תעא.

קיד, סע״ב ואילך: דקדם דחזרת בתיובתא לא הוית אלא באילנא דטוב ורע וכו׳: תרפח־תרצ.

קסא, א: כד ברא קב״ה עלמא אסתכל בה באורייתא וברא עלמא: א־ג. ה.

קפג, ב: מצה דאיהי אסוותא למיעל ולמנדע ברזא דמהימנותא כו׳: תקכב.

קפז, ב: מאן מחצית השקל איהו כגון חצי ההין ודא ו׳ ממוצע בין שני ההי״ן: רי.

עדר, א: אל תקרי שושנים אלא ששונים: תקסב. תקע. תתפא.

חלק ג

ד, א: אכלו רעים לעילא שתו ושכרו דודים לתתא: תשכח־תשכט. תשלב.

כח, א: חכמה כ״ח מ״ה: תלו. תנג. תנז.

מט, א: מי חטאת, שיורי טלא דבדולחא: רמו־רמח. שלג. שלה.

עג, א: ג׳ דרגין אינון מתקשרן דא בדא קב״ה אורייתא וישראל: שמא.

צד, ב: קדש מלה בגרמי׳ כו׳: תמח. תנ־תנא. תשצז. תת.

ק, ב: זווגא דכנסת ישראל במלכא קדישא . . בזמנא דנהרא מאבא עלאה, וכד אתנהרא מני' קרינן לה קדש כו': תמא. תמג־תמד. תסו־תסז. תסט־תע. תשצב־תשצד. תתי־תתטו.
קלב, א: כד אתייהיבת אורייתא לישראל אתייהיבת באש שחורה על גבי אש לבנה: תקמו. תקנב. תקס.
קמד, א: אני חכמה שכנתי ערמה, א"ת שכנתי אלא שכינתי . . ודא חכמה סתימאה: קד. שנא.
קמד, ב: רבי יהודה קארי לי' שבת: קמח. שצד. תשמז.
קמט, ב: מלך בשר ודם לאו יקרא דילי' הוא לאשתעי מלה דהדיוטא כו': טז־יח. רפד־רפו. שו.
קנז, א: וימצאו איש מקושש עצים . . דא צלפחד, והוה דייק על אלין אילנין הי מנייהו רב על אחרא: קמב.
קעח, ב: הוא דא עתיקא: כג. כה.
רכג, ב: שתמליכהו על השמים ועל הארץ ועל ד' רוחות עלמא: יא.
רמא, ב: מאן דלית בי' אכילה ושתי' איהו אמר אכלתי יערי . . דאע"ג דלאו אורחוי במיכלא ומשתייא, בגין רחימותא אכיל ושתה: קלט.
ערב, א: כל הקורא ק"ש על מטתו כאילו אוחז חרב פיפיות . . ודא ו' גוף החרב, י' ראש החרב וכו': קנד. קנט.
ערב, א: שתמליכוהו על השמים ועל הארץ ועל ד' רוחות העולם: יא.

תיקוני זוהר

הקדמה (א, ב): שכינתא תתאה . . שכינתא עלאה: ח.
הקדמה (ג, ב): איהו וגרמיה חד בהון איהו וחייו חד בהון: ס־סא. תקפא־תקפב. תקפו־תקפז. תריט. תרנח. תתצו־תתצז.
הקדמה (ד, ב): שמי עם י"ה שס"ה זכרי עם ו"ה רמ"ח: צב.
הקדמה (ז, א): דאם רץ לבך שוב לאחד (לגי' הכסא מלך): תרעג.
הקדמה (יז, א): פתח אליהו ואמר רבון עלמין דאנת הוא חד ולא בחושבן, אנת הוא עלאה על כל עלאין, סתימאה על כל סתימין, לית מחשבה תפיסא בך כלל, אנת הוא דאפיקת עשר תיקונין: עז־עט. קעד־קעו. תלג־תלד. תריא. תרנח־תרס. תתא.
הקדמה (יז, א): לבושין תקינת לון דמניהו פרחין נשמתין לבני נשא: לו. רצז. תרסט.
הקדמה (יז, ב): וכד אנת תסתלק מנייהו אשתארו כלהו שמהן כגופא בלא נשמתא: פד.
הקדמה (יז, ב): אנת הוא חכים ולא בחכמה ידיעא: שיד.
תיקון ה (יט, ב): דמים תתאין אינון בוכין וכו': תקח.
תיקון ו (כג, א): דאימא עילאה מקננא בכרסיא: שצה. תס. תשמח.
תיקון ע (קלה, ב): כתר עלאה אע"ג דאיהו אור קדמון אור צח ואור מצוחצח איהו אוכם קדם עלת העלות: קלד־קלה. תנז. תשנט. תשפו. תתה.

נוסח התפלה

ברכות השחר

מודה אני לפניך: לד. רצד־רצה.

ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם (**נוסח הברכות**): ט־יב. עג. רסח. רפ־רפב. שדמ.

אשר קדשנו במצותיו וצונו (**ברכת המצוות**): ב. יב־טו. רפ־רפב. תקג.

ברוך כו' הנותן לשכוי בינה: ד. רעז. רצה.

ברוך כו' אוזר ישראל בגבורה: תקמ.

ברוך כו' שלא עשני אשה: לד־לה. רצה־רצו.

שחרית

אתה הוא עד שלא נברא העולם אתה הוא משנברא העולם: תרמד־תרמה. תרחצ. תתעא.

הודו לה' כי טוב (**פסוקי דזמרה**): לה. קסט. רצו.

יחיד חי העולמים מלך (**ברכת ברוך שאמר**): קסא.

יוצר אור ובורא חושך (**ברכת יוצר**): תקעג־תקעז. תתסו. תתצא.

והמתנשא מימות עולם (**ברכת יוצר**): עח.

בורא קדושים ישתבח שמך (**ברכת יוצר**): תסג.

והאופנים וחיות הקודש..ברוך כבוד ה' ממקומו (**ברכת יוצר**): עג. צה.

המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית (**ברכת יוצר**): קצז־קצח. תצה. תתלח־תתמא.

ברוך אתה ה', אלקינו ואלקי אבותינו, אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב (**תפילת העמידה**): עח־עט. פא־פב. שדמ.

הא־ל הגדול הגבור והנורא, א־ל עליון . . וזוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה (**תפילת העמידה**): פג. קצד־קצה. תקלט.

מכלכל חיים בחסד (**תפילת העמידה**): תצט.

אתה קדוש ושמך קדוש (**תפילת העמידה**): תרמט.

חננו מאתך חכמה בינה ודעת, ברוך אתה ה' חונן הדעת (**תפילת העמידה**): תתב־תתג. תתקיב.

סלח לנו אבינו כי חטאנו, מחול לנו מלכנו כי פשענו . . חנון המרבה לסלוח (**תפילת העמידה**): לז. לט־מ. חצר. ש־שא.

אב הרחמן (**תפילת העמידה**): תקז. תתנא.

הטוב כי לא כלו רחמיך, המרחם כי לא תמו חסדיך, כי מעולם קוינו לך (**תפילת העמידה**): קלב. קסז־קסט.

מוסף

אב הרחמים: תקז. תתנא.

ושם נעשה לפניך . . כמצות רצונך (**מוסף לר"ח וליו"ט**): תכ־תלא. תשעז־תשפא. תשפג.

איה מקום כבודו להעריצו (**קדושת כתר**): קצו.

שבת

דא היא סעודתא דחקל תפוחין קדישין וזעיר אנפין ועתיקא קדישא אתין לסעדא בהדה (**סדר קידוש לליל שבת**): מו־מז. שא. דש.

וינוחו בו כל ישראל מקדשי שמך (**תפילת העמידה שחרית ומוסף**): פה.

דא היא סעודתא דעתיקא קדישא וחקל תפוחין קדישין וזעיר אנפין אתין לסעדא בהדיה (**סדר קידוש ליום השבת**): מו־מז. שא. דש.

יו"ט

מועדים לשמחה (**תפילת העמידה**

וקידוש ליו"ט): שצג־שצט. תה. תיג־תיד. תלב. תרמ. תשמה־תשנב. תשנט. תשסא. תשפה.

זמן שמחתנו (**תפילת העמידה וקידוש לחג הסוכות**): תרלב. תרלז־תרלח.

ימים נוראים

ובכן יתקדש . . ובכן . . ובכן . . ובכן (**תפילת העמידה**): תרג־תרד. תתצג־תתצו. תתקי.

וידע כל פעול כי אתה פעלתו וכו' (**מוסף לר"ה**): תכז.

זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון (**מוסף לר"ה**): שלט. תקעט־תקפא. תתפז־תתפח.

אנא בשם (**סדר עבודה במוסף יוה"כ**): תתצו.

הגדה של פסח

ובמורא גדול זה גילוי שכינה: תמו. תקצח־תקצט. תשצה.

כמה מעלות טובות למקום עלינו וכו': קסח.

ברכת אירוסין ונשואין

מקדש עמו ישראל על ידי חופה וקדושין (**ברכת אירוסין**): קכ. קכב.

שמח תשמח רעים האהובים כשמחך יצירך בג"ע מקדם (**ברכת נישואין**): שלט. שמג־שמה.

מפתח ספרים

ארחות צדיקים

שער יז (**שער הנדיבות**): שלשה מיני נדיבות, האחד נדיבות בממון, השני נדיבות בגוף, השלישי נדיבות בחכמה, ואלו השלשה היו באברהם אבינו: תמח. תשצז־תשצח.

בחינות עולם

ח"ח פ"ב: תכלית מה שנדע בך שלא נדעך: תרי־תריב.

כלי יקר (לר"ש לאניאדו)

שופטים ה, יא: מקול מחצצים לשון חציצה, שעושים חציצה וכו': ריב־ריג.

רמ"ז, פירוש הרמ"ז לזוהר

זח"א נט, ב: אלה פסל וכו' תולדין דתוהו, מפני שלא הי' בהם יסוד הוא המלך הדר וכו': טו־טז. מח־מט. רפג.

זח"ב קפז, ב: יש לדקדק מה ענין ו' למחצית השקל שהוא י' . . אבל נראה שבא ליישב שתי קושיות שבפסוק וכו': רי־ריא.

זח"ג קיז, ב: להוריד שפע מכל המקום המכוסה אל מקום המגולה שה"ס חצי השקל וכו': רכ.

זח"ג קמח, ב: כבר כתבתי . . שאור הגנוז הוא פנימיות יסוד אבא וכו': תסז. תתיא־תתיב.

מקדש מלך

זח"א כד, א: טעם שהנשים פטורות ממצות עשה שהזמן גרמא . . כיון שהנוקבא נכללה בדכורא . . עכ"ל הרב ז"ל בליקוטים. ובס' אור ישראל כתב בשם האר"י ז"ל טעם אחר כו': לה. רצו.

משנה תורה, רמב"ם

הל' סנהדרין פי"ב ה"ג: ונושאין ונותנין בדבר כל הלילה כל אחד ואחד עם זוג שלו או עם עצמו בביתו: תנ. תשצט.

משנת חסידים

מסכת ימי מצוה וסוכה פ"ה מ"ג: סוד הנענוע הוא כי האדם המנענע הוא הז"א וכו': קכח. תרו־תרז. תריב. תרכו.

ספר הבהיר

סנ"ח: דוד הי' מחבר אורייתא בקוב"ה: שג. שמג.

ספר היראה

אות שיט: אף דברי תורה התירו בקושי: תעא. תתיד־תתטו.

ספר יצירה

פ"א מ"א: בל"ב נתיבות פליאות חכמה חקק י"ה ה' צבאות . . וברא את עולמו: תתקיג.

פ"א מ"א: וברא את עולמו בשלשה ספרים בספר וסופר וספור: ב. ו־ז. תרסה.

פ"א מ"ד: הבן בחכמה וחכם בבינה: תרפ.

פ"א מ"ז: ולפני אחד מה אתה סופר: תלג.

עץ חיים

שער כג (**שער מוחין דצלם**) **רפ"ה**: הכתר דז"א בשליש אחרון של ת"ת דאמא: יד. רסו־רסז. שכ. שס. תשסה.

שער כג (**שער מוחין דצלם**) **פ"ה**: [הדעת נמנה בע"ס במקום הכתר]: תרט־תריב.

שער מב (**שער דרושי אבי"ע**) **פי"ג־פי"ד**: [אוא"ס מאיר בכתר ובחכמה בקירוב מקום ובבינה בריחוק מקום]: תנג־תסא. תפא. תרלט־תרמ. תתא־תתז. תתכד.

פרי עץ חיים

שער כט (**שער הלולב**) **פ"א־פ"ג**: [המשכת הדעת ע"י הד' מינים]: קכח. תרז. תריב. תרכו.

שער כט (**שער הלולב**) **פ"ח**: [שמיני עצרת הוא בחי' הזיווג]: קכז.

ריקאנטי, פירוש הר"מ ריקאנטי עה"ת

בא יב, א: מתניכם חגורים רומז . . וחגור נתנה לכנעני . . נעליכם ברגליכם כד"א מה יפו פעמיך בנעלים, ומקלכם בידכם כד"א כי במקלי עברתי את הירדן הזה: שצב־שצג. תרעו. תשלז. תשדמ.

שו"ת הרשב"א

ח"א סי' ט: [מספר שבע ; היקף שלם, ומספר שמונה ; שומר ההיקף]: קיג־קיד.

שלחן ערוך

אה"ע סב, ח: שבת . . הוי כפנים חדשות: כ.

שני לוחות הברית

מסכת פסחים, מצה עשירה, דרוש ג (**קסו, ב**): יש להקשות . . שהחפזון לענין גאולה דבר טוב הוא, והדבר נראה בהיפך וכו': שצ. תשמב.

חנוכה, פרק תורה אור (**רנט, א**): מכבי . . ר"ת מי כמוכה באלים ה' . . אותיות בכי"ם ר"ת ברוך כבוד ה' ממקומו: תשי. תתקא.

תורה שבכתב, עמוד הגולה (**רצה, ב**): ונרמזו בתיבת כ"י במקל"י, כ"י ב"מ הוא שם מכב"י וכו': תשט־תשי. תתקא.

שער היחודים

פ"א: [כל נבואה היא מבחי' נצח והוד]: תקיח־תקיט.

נסרק לזכות
מ' בת ד"ל
מ"מ בן ד"ל
א' בן ד"ל
מ"ב בן ד"ל
תשרי תשע"ט

מפתח ספרי רבותינו נשיאינו

כ"ק אדמו"ר הזקן

תניא

סש"ב פ"ה: והוא יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו ולא כערכו כו': תת.

סש"ב פל"ה: שא"ס ב"ה הוא אחד האמת שהוא לבדו הוא ואין זולתו וזו היא מדרגת החכמה: תנח.

סש"ב פל"ט: הנשמות . . נהנין מזיו השכינה הוא אור א"ס ב"ה . . והוא זיו תורתן ועבודתן ממש: ל. מ. רצב. שא. תד. תקלב־תקלד. תשס.

סש"ב פמ"ה: וזש"ה וישק יעקב לרחל וישא את קולו ויבך . . ויעקב במדתו העליונה וכו': תקז. תקיד. תתנא.

שעהיוה"א פ"ה: ורקיע זה נקרא רזא דאורייתא ובו סוד כ"ב אותיות התורה וכו': שצט־תג. תשנג. תשנז־תשנח.

אגה"ק סי' א: אמונה זו נק' בשם בחי' מתנים . . אך מי הוא הנותן כח ועוז לבחי' מתנים וכו': תקלז־תקלח. תקע־תקעא.

אגה"ק סי' כ: הא"ס חד עם גרמוהי הן הכלים . . שהן אלקות לברוא יש מאין . . נתלבש אור א"ס בכלים . . לברוא בהן ועל ידן: תקפו־תקפז.

קו"א ד"ה דוד זמירות: ועל בחי' אחוריים אמר משחקת בתבל ארצו ושעשועי את בני אדם: מד.

תורה אור

בראשית א, ב: ע"י שמתקן מעשיו שהם בכח המעשה . . נעשה מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה כו': פח־פט.

וישב ל, ד: לע"ל . . שיהי' גם השוב בחי' הליכה כמו הרצוא: תשכג.

לקוטי תורה

תזריע כב, ג ואילך: קדוש הוא בחי' כתר . . ת"ת דאצילות נק' קדוש, זה הוא כי התפארת שייך לבחי' כתר: יד־טו.

בהר מא, ד: בורא קדושים שהם בחי' בריאה מאין ליש, כי הנה כתיב והחכמה מאין תמצא וכו': תסג.

במדבר ב, א: שמקור הנשמה היא מאין, בחי' ג"ע העליון, והולכת לקבל שכרה לבחי' אן, שהיא ג"ע התחתון וכו': תקכה־תקכו. תקלא־תקלג. תתסב.

במדבר ב, ב: ונהנין מזיו השכינה כו' והוא זיו תורתן ועבודתן ממש כו' . . שהוא הארת מ"ד דאצילות ממש: תד.

שה"ש לט, ג: עיקר ענין המסך שבין אצי' לבריאה זהו"ע שהבינה דאצי' מלבשת התלבשות גמור להחכ' . . משא"כ באצי' לא הועילה הבינה רק למעבר בלבד כו': תנב.

אתהלך לאזניא

ע' נז־נח: [גאולה מבחי' חיצוניות בינה ופדי' מפנימיות בינה]: תרל.

סה"מ תקס"ד

ע' רלה: הארת הקו והחוט כו' נק' שכינה לגבי עצמות אור א"ס: תמה־תמו.

סה"מ תקס"ז

ע' שיא: הכת"ר הוא בחי' אצי' שבאצי', וחב"ד הוא בחי' בריאה שבאצי': תסג.

כ"ק אדמו"ר הצ"צ

אור התורה

במדבר ע' טז: בג"ע מושג המהות מאלקות: תד.

כ"ק אדמו"ר מהר"ש

סה"מ תרל"א

ד"ה ויהיו חיי שרה (סה"מ תרל"א ח"א ע' סא ואילך): [בריאת העולם בבי"ת המורה על ברכה]: א.

לזכות

הרה"ת ר' **שמואל חיים דוד** בן **חי' שרה**

וזוגתו מרת **גיטל** בת **לובא מיכלא**

בתם **חנה** בת **גיטל** ובעלה **יוסף יצחק** בן **ליבא** ומשפחתם

בנם **שמשון** בן **גיטל** וזוגתו **גיטל טובה** בת **אסתר** ומשפחתם

בתם **דבורה לאה** בת **גיטל** ובעלה **שלמה דוד הכהן** בן **חי' טובה** ומשפחתם

בנם **שלמה** בן **גיטל** וזוגתו **חנה לאה** בת **רחל** ומשפחתם

בתם **רחל דאבא רייזא** בת **גיטל** ובעלה **שרגא פייוויש** בן **נעמי** ומשפחתם

בנם **אברהם מאיר** בן **גיטל** וזוגתו **דבורה אלטע** בת **יפה שיינדיל** ומשפחתם

בנם **מנחם מענדל** בן **גיטל** וזוגתו **חנה** בת **שיינאביילא** ומשפחתם

בתם **בתי' יענטא** בת **גיטל** ובעלה **שניאור זלמן** בן **שטערנא שרה** ומשפחתם

בתם **רבקה** בת **גיטל** ובעלה **חיים מאיר** בן **חי' מושקא** ומשפחתם

בנם **שניאור זלמן** בן **גיטל** וזוגתו **מרים רישא** בת **חנה מינקה** ומשפחתם

בנם **צבי הירש** בן **גיטל** וזוגתו **מרים צפורה** בת **שימעה** ומשפחתם

בתם **נחמה דינה** בת **גיטל** ובעלה **מנחם מענדל** בן **שטערנא שרה** ומשפחתם

בתם **ברכה** בת **גיטל** ובעלה **מנחם מענדל יהודה** בן **בת שבע** ומשפחתם

בתם **שולמית** בת **גיטל**

בנם **ישראל** בן **גיטל** וזוגתו **רות** בת **יעל** ומשפחתם

בתם **חי' שרה** בת **גיטל**

בנם **עמרם** בן **גיטל** וזוגתו **מנוחה רחל** בת **שפרה רבקה**

למשפחת פישר

שיחיו

לאריכות ימים ושנים טובות

זכות כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע תגן עליהם ועל משפחותיהם

לברכה והצלחה בכל עניניהם בגו"ר

בטוב הנראה והנגלה

ISBN 978-0-8266-5638-4

